Tercia pars de of
ficio misse in ey pro
pt liber Johis Beleth
in y de pyskowycze

הם פקודי משפחת
ואהרן על פי יהוה
כל הפקדים אשר
את הלוים למשפחתם
שנה ומעלה ועד
לעבד עבדת עבדה
ויהיו פקדיהם
ות ושמנים על
שה איש איש על
אשר צוה יהוה

מר צו את בני ישראל
צרוע וכל זב וכל טמא
לחו אל מחוץ
או את מחניהם
ו כן בני ישראל
מחנה כאשר דבר
בני ישראל

[illegible]
המאררים האלה ואתה כי שטית תחת אישך
וכי נטמאת ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי
אישך והשביע הכהן את האשה בשבעת
האלה ואמר הכהן לאשה יתן יהוה אותך לאלה
ולשבעה בתוך עמך בתת יהוה את ירכך נפלת
ואת בטנך צבה ובאו המים המאררים האלה
במעיך לצבות בטן ולנפל ירך ואמרה האשה
אמן אמן וכתב את האלת האלה הכהן בספר
ומחה אל מי המרים והשקה את האשה את
מי המרים המאררים ובאו בה המים המאררים
למרים ולקח הכהן מיד האשה את מנחת
הקנאת והניף את המנחה לפני יהוה והקריב
אתה אל המזבח וקמץ הכהן מן המנחה את
אזכרתה והקטיר המזבחה ואחר ישקה את
האשה את המים והשקה את המים והיתה
אם נטמאה ותמעל מעל באישה ובאו בה
המים המאררים למרים וצבתה בטנה ונפלה

777

I

Tertia Pars de Officio Missae
Magistri Pauli de Ryskowicze.

Incipit prologus in libro de misteriis missarum solempnis et misterii sacrati domino Innocentio papa iii editus

Tria sunt in quibus precipue lex divina consistit: mandata, promissa, sacramenta. In mandatis est meritum, in promissis premium, in sacramentis adiutorium. *(margin: Nota)*

Sacramenta enim ad utrumque iuvant et ad exequendum mandatum et ad optinendum promissum. Verumtamen inter omnia sacramenta constat illud esse precipuum quod in officio misse super mensam altaris sacratissime celebratur, illud utique representans convivium in quo pater filio revertenti occidit vitulum saginatum, panem vite proponens et vinum quod miscuit sapientia. Hoc autem officium ipse Christus constituit cum heredibus suis novum condidit testamentum, disponens eis regnum sicut pater suus sibi disposuit, ut super mensam eius edant et bibant in regno quod ecclesia consecutum(?) est. Cenantibus enim illis cepit Ihesus panem et gratias agens benedixit et fregit, dedit que discipulis suis dicens: Accipite et comedite, hoc est enim corpus meum quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem. Hac igitur institutione formam acceperunt apostoli sacrosanctum frequentare misterium, eam quam Christus expressit et formam servantes in verbis et materiam tenentes in rebus, sicut apostolus Corinthiis protestatur: Ego, inquit, accepi a Domino quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Ihesus in qua nocte tradebatur accepit panem etc. Primus ergo Petrus apostolus celebrasse dicitur Anthiochie, in qua tres orationes in primordio nascentis ecclesie dicebantur. Cetera vero diversis temporibus et a diversis personis legimus adiecta, prout christiane religionis cultui gestientes decentius convenire. *(margin: petrus)*

Hoc enim officium tam provida reperitur ordinatione dispositum ut que per Christum gesta sunt et in Christum ex magna parte contineat, et quod ex quo de celo descendit usque dum in celum ascendit, et ea tam verbis quam signis admirabili quadam specie representat. Totum autem officium consistit in tribus: in personis, verbis, operibus et rebus. *(margin: officium dei consistit in iiii)*

Tres autem sunt ordines personarum: celebrantes, ministrantes et assistentes. Tres operum species: gestus, actus et motus. Tres diversitates verborum: orationes, modulationes et lectiones. Tres item sunt maneries: ornamenta, instrumenta, elementa. Hec omnia divinis sunt plena misteriis ac singula celesti dulcedine redundantia. Si diligentem habent inspectorem, qui norit sugere mel de petra oleumque de saxo durissimo. Quis autem novit ordinem celi et ponet rationes eius in terra? Puteus altus est in quo hauriam aquam non habeo, nisi porrigat ille qui dat omnibus affluenter et non improperat, ut inter medium montium pertranseuntium hauriam aquam in gaudio de fontibus salvatoris. Ego Lotharius divina dispensante gratia diaconus Innocentius(?), pulsans pulsato si forte clavis David aperire dignetur, ut introducar a rege in cellam vinariam, in qua supernum michi demonstretur exemplar quod fuit Moysi in monte monstratum. Temptavimus sacrosanctum altaris officium eo valeam revelante disserere qui linguas infantium facit disertas, cuius spiritus ubi vult spirat, dividens singulis prout vult, ad laudem et gloriam trinitatis, ad profectum et utilitatem legentium, ad meorum veniam et indulgentiam peccatorum. Si quid ergo dignum reperit in hoc opusculo divine gratie penitus ascribat. Nam omne datum optimum et omne donum perfectum de s(ursum). *(margin: lotharius)*

a p. l. Si quid indignum insufficie-
tie deputetur humane. Nam corpus
quod corrumpitur agrauat animam
et deprimit terrenam i. s. m. cogit
Consuetudinem aut applicet sedis
non illam quam olim legit habuisse
sed eam quam nunc habere dinoscitur
prosequendam disposui que dispo-
nente domino cunctarum ecclesiarum
caput est et magistra etc.

Incipiunt capitula prime particule

De sex ordinibus clericorum quibus
romanus pontifex secum quam
in missa ubi scilicet misterium ex-
plicatur ¶ De primicerio et cantoribus
ubi ostenditur qualiter primicerius in ecclesia
medius inter cantores consistit ¶ De
acolitis ubi quod sit eorum misterium
et unde processit assignatur ¶ De subdia-
conibus ubi traditur quod ipsi legem
continentie debent observare ¶ De
diaconibus ubi describitur quid ad eorum
spectat officium. Unde leuitarum ordo
tam in veteri quam in novo testamento
processit. et quare diaconus supra
sinistram fert oratorium. et quare
diaconi cardinales sequuntur roma-
num pontificem ¶ De maioribus et
minoribus sacerdotibus quorum differen-
tiam in veteri. quam in novo testamento
legitur ¶ De signis nomine episcopi et pre-
sbiteri. ¶ De principatu romani
pontificis ubi breviter ostenditur quod christus
ante passionem in passione et circa
passionem petro commisit principatum
ecclesie ¶ De differentia et convenientia potesta-
tum inter episcopos et presbiteros ubi for-
ma sacerdotalis ordinis exprimitur
et ostenditur qualis debeat esse sacerdos
¶ De generalibus et specialibus indumen-
tis pontificum et sacerdotum. ubi
que et quot sunt ostenditur et quorum mini-
sterium assignatur ¶ De legali-
bus indumentis secundum historiam ubi
quot et qualia sunt explicatur ponun-
tur etiam diversa nomina secundum diversita-
tes linguarum et que indumenta in
capite loco illorum gerit ¶ De typo
legalium indumentorum secundum allegoriam

¶ De vestimentis legalibus secundum tropo-
logiam ubi agitur primo de feminalibus ¶
De linea ¶ De zona ¶ De tunica ubi
agitur de malogranatis et tintinnabulis
aureis ¶ De superhumeralibus ubi agitur
de duobus horis et duobus onichinis
et xii nominibus filiorum israel et de duabus
cathenulis et duobus uncinis ¶
De rationali ubi agitur de quadratura ratio-
nabilis et duplicitate et de quatuor or-
dinibus lapidum et de xii lapidibus
¶ De cidari ubi agitur de lamina aurea
et de nomine domini tetragrammaton
¶ De varietate operis ubi agitur de quatuor
coloribus purpura cocco bisso et
iacincto ¶ De vestibus euangelii
sacerdotis ¶ De pontificalibus indu-
mentis secundum quod episcopo conveniunt ubi agi-
tur de caligis et sandalis et de ligu-
lis quoque quibus sandalia pedibus colli-
gantur ¶ De amictu quam ubi ostenditur
ratio cur idem in episcopo pro caldamictum
pedis et pannicium capitis designatur
¶ De alba ¶ De cingulo et succin-
ctorio de stola de tunica ¶ De dal-
matica ¶ De cirothecis ¶ De pla-
neta ubi agitur de anteriori et posterio-
ri parte planete ¶ De manipulo ¶
De mitra ¶ De baculo ¶ De anulo
¶ De septem psalmis cantandis dum
pontifex preparatur ¶ De pontifi-
calibus indumentis secundum quod moraliter
conveniunt ubi agitur de caligis et san-
daliis forma quoque sandaliorum exponitur
¶ De ablutione manuum ¶ De
amictu ubi agitur de duobus vasculis
quibus amictus ante pectus ligatur
¶ Quare romanus pontifex super albam
et orale crucem assumat ¶ De alba
¶ De zona et succinctorio ¶ De stola
¶ De tunica ¶ De dalmatica ¶
De cirothecis ¶ De planeta ¶ De ma-
nipulo ¶ De mitra ¶ De baculo
¶ De anulo ¶ De baculo ubi traditur
quare romanus pontifex non utatur
pastorali virga ¶ De pallio ¶ ubi
materia et forma secundum misterium exprimitur
¶ De armatura vestium et quid signi-
ficent pontificalia vestimenta ¶

De quattuor coloribus principalibus, quibus secundum proprietates dierum sacre vestes sunt distinguende. Incipit prima particula de sex ordinibus clericorum quos romanus pontifex secum habet in missa

Cum apostolice sedis antistes agit celebriter missarum solemnia, sex habet secum clericorum ordines, scilicet episcopos, presbiteros, diaconos, subdiaconos, acolitos, et cantores, ipso numero sacro manifestans perfectionem huius officii. Senarius enim numerus est perfectus, eo quod redditur ex suis partibus aggregatis. Unde sexto die perfecit deus celum et terram et omnem ornatum eorum. Et cum in plenitudine temporis sexta venisset etate, sexta die et sub hora sexta genus redemit humanum. Sed et sex ordines ministrorum legimus in veteri testamento: pontifices, sacerdotes, levitas, nathineos, ianitores, et psaltes, quos ex maiori parte distinxit Artaxerxes in epistola quam Esdre scribe direxit: Nos notum facimus de universis sacerdotibus et levitis, cantoribus, ianitoribus, nathineis et ministris domus dei, ut eis vectigal et tributum et annona nullatenus imponatur.

De primicerio et cantoribus

Quod quidam precipui cultum dei volentes solemnius ampliare, cantores instituerunt, qui coram archa federis domini musicis instrumentis et modulatis vocibus decantarent, inter quos precipui fuerunt Heman, Asaph et Ethan. Sed omnium primus Heman, cuius vicem in ecclesia nunc obtinet primicerius, qui cantoribus est prelatus. Unde legitur in Paralipomenon: Isti sunt quos constituit David super cantores domus domini, stantes iuxta ordinem suum in ministerio. De filiis Caath Heman cantor filius Iohel, et a dextris eius Asaph filius Barachie, ad partem sinistram autem Ethan filius Chusi. Debent ergo cantores consonis vocibus et suavi modulatione concinere, quatenus animos audientium ad devotionem dei valeant excitare etc.

De acolitis capitulum sextum

Acoliti vero qui latine ceroferarii dicuntur ab Aaron et filiis eius ministerii sui possunt sumere exemplum. Scriptum est enim in Exodo: Precipe filiis Aaron ut offerant oleum de arboribus olivarum purissimum, piloque contusum, ut ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonii et collocabunt eam Aaron et filii eius, ut usque mane luceat coram domino. Quod ergo sacerdotes tunc agebant, hoc acoliti nunc faciunt in ministerio luminarium. Multa quippe non solum in novo, sed et in veteri testamento legi mosaice superaddita legimus et immutata. Unde dicitur in primo libro Paralipomenon: Non est officium levitarum ut ultra portent tabernaculum et omnia vasa ad ministrandum. Acoliti cereos ferunt accensos dum legitur evangelium, non ut tenebras illuminent, sed ut preconium lucis opera ostendant. Hoc officium dominus testatur se habuisse cum dicit: Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vite etc.

De subdiaconibus capitulum

Subdiaconi nathinei prius in ecclesia dicebantur, de quibus in Esdra legitur, quod Esdras desiderat nathineos ad ministeria levitarum. Porrecte dicuntur ypodiacones, ex quorum ordine fuit Nathanael, quem deus in evangelio commendavit: Ecce vere Israhelita in quo dolus non est. Nathinei vero dicuntur quasi in humilitate domino servientes. De quibus recte patribus placuit, ut qui ministeria sacra contrectant, legem continentie debeant observare, sicut scriptum est in Ysaia: Mundamini qui fertis vasa domini. Horum officio dominus uti dignatus est, cum post cenam discipulis recumbentibus mittens aquam in pelvim lavit pedes discipulorum et linteo quo precinctus erat tersit.

De diaconibus rubrica est

Ordo diaconorum a tribu Levi sumpsit exordium. Unde dominus ad Moysen

locutus est dicens. applica tribum
leui et fac stare in conspectu sacer-
dotis aaron et ministrent ei, et
excubent et obseruent quicquid ad cul-
tum pertinet coram tabernaculo
testimonii ut custodiant vasa taber-
naculi seruientes in ministeriis. a
xxv annis et supra iussi in tabernaculo
deseruire, tamquam etatis ad onera portan-
da qui possent archam federis, mensam,
propositionis, vasa tabernaculi deportare. quod
et in nouo testamento recolitur, cum
a diaconibus super sinistrum humerum
stola ponitur et in diebus ieiunii
supra eundem humerum casula plicatur
quia quicquid laboris in hac vita suffe-
rimus tamquam in sinistro portamus
donec a sinistra transeamus ad dex-
teram, in qua requiem habeamus.
hinc etiam diaconi cardinales in sacro
lateranensi altaris super humeros suos
in die cene deportant et reportant
in sabbato. ipsi summum pontificem ve-
lud archam federis leuite portantes.
Ceterum in nouo testamento sumpsit
initium ab apostolis. hii septem viros
boni testimonii, plenos spiritu sancto dia-
conos elegerunt, oratione premissa per
impositionem manuum ordinauerunt.
hii sunt in apocalipsi septem angeli
tuba canentes. hii septem candelabra
hii voces tonitruorum qui preconem annun-
ciant, predicant euangelium, mensam
componunt, offerunt eucharistiam etc. i. quia licet
humiliter tamen excellenter ad eorum pertinet
ministerium. hoc officium christus exercuit
cum post cenam sacramenta confecta
propriis manibus dispensauit. et cum dor-
mientes excitauit apostolos ad orandum
vigilate et orate inquit ne intretis
in temptationem etc. De maiori-
bus et minoribus sacerdotibus

Sacerdotalis ordinis institutio a
veteri lege sumpsit exordium
secundum quod deus precepisse moysi
legitur. applica inquit fratrem tuum
aaron cum filiis suis de medio filio-
rum israel ut sacerdotio fungantur. in-
uenimus sacerdotes ante legem fuisse
legitur. vnde melchisedech sacerdos
dei altissimi legitur extitisse. cui
decimas ex omnibus spoliis abraham
tamquam sacerdoti persoluit. erant multi
minores sacerdotes, quos cananeos
communiter appellabant. vnus autem erat
summus sacerdos quem vocabant specialiter
archabarchim. porro dauid xxiiii sacer-
dotes summos instituit, xvi de eleazar
et octo de thamar, quibus tamen omnibus vnum
prefecit quem statuit principem sacerdotum
singulis autem per sortem vices sic diuisit
ebdomadas, quarum octaua peruenit
abie de qua genere zacharias pater iohan-
nis baptiste descendit. Preterea in
nouo testamento christus ipse maiores sacer-
dotes instituit, videlicet xii apostolos et
lxxii discipulos, quos premittebat binos
in omnem ciuitatem et locum in quo ipse
erat venturus. sicut enim pontifices sum-
mos excellentis ipsius in locum prefecit
sic ad eorum societatis et operis adiumen-
tum sequentis ordinis viros et secunde
dignitatis elegit. Nam in eleazaro et
thamar filiis aaron paterne transfudit
plenitudinis abundantiam, ut ad ho-
stias salutares et frequentioris officii
sacramenta ministrorum sufficeret sacer-
dotum, et in heremo per lxx prudentium
prudentum mentes moysi spiritum propaga-
uit, quibus ille vsus in populo innumerabiles
multitudines facile gubernauit. Sic
etiam christus apostolis suis discipulos tradi-
dit, quibus illi totum orbem sanctis
predicationibus impleuerunt. apostolorum
itaque vices maiores optinent sacer-
dotes, i. episcopi. discipulorum vero minores
i. presbiteri etc. De discretione nominum
episcopi et presbiteri.

Nomen autem episcopi plus sonat one-
ris quam honoris. episcopus enim grece sup-
erintendens interpretatur, speculatoris
gerens officium. Unde ad deum inquit
propheta. fili hominis speculatorem dedi
te domui israel. ut qui plebi sibi com-
misse non negligenter incumbit, sed
diligenter inspiciat. ob hoc inquit apostolus
certum episcopatum desiderat bonum opus de-
siderat. non dicit honorem sed opus
quia episcopus non tam ut presit, quam ut

profit eligitur. Presbiter autem dicitur
non ab etate, sed a prudentia. Pre-
sbiter enim grece, latine senior intelligitur.
Senectus enim venerabilis est non diutur-
na, nec annorum numero computata. Ca-
ni sunt sensus hominis et etas senec-
tutis vita immaculata. Nam et
dominus inquit ad Moysen: Congrega michi
septuaginta viros de senioribus Israel quos tu
nosti quia seniores populi et magistri sint.

De primatu romani pontificis.

Omnibus autem apostolis Christus unum prepo-
suit, videlicet Petrum, cui to-
tius ecclesie principatum et ante
passionem et circa passionem et post
passionem commisit. Ante passionem
cum dixit: Tu es Petrus et super hanc
petram edificabo ecclesiam meam, et
porte inferi non prevalebunt adversus
eam, et tibi dabo claves regni celorum.
Licet enim apostolis universis communiter dixe-
rit: Quorum remiseritis peccata remittuntur
eis, et quorum retinueritis retenta
sunt, principaliter tamen Petro concessit:
Quodcumque ligaveris super terram erit li-
gatum et in celis, et quodcumque solveris
super terram erit solutum et in celis. Pe-
trus ergo potest ligare ceteros, sed ligari
non potest a ceteris. Nam illis particulariter
dictum est: Quorum remiseritis peccata
remittuntur eis. Huic tamen singulariter dicitur: Quod-
cumque ligaveris super terram erit ligatum et
in celis etc. Circa passionem vero cum
specialiter dixisset dominus omnibus: Simon,
ecce Sathanas expetivit vos ut cribra-
ret sicut triticum, singulariter tamen pro
Petro subiecit: Ego autem rogavi pro
te ut non deficiat fides tua. Statim
quoque precepit: Et tu aliquando conversus con-
firma fratres tuos. Post passionem
autem cum tercio quesisset a Petro: Si-
mon Johannis diligis me plus his?
et ille tercio respondit: Domine, tu enim scis
quia amo te, tercio quoque precepit: Pasce
oves meas. Statim quoque subiungit:
Sequere me. Petrus enim secutus est
Christum non solum in genere martirii, sed
etiam in ordine magisterii. Quod Christus
ostendit cum ait: Tu vocaberis Cephas,
licet enim Cephas secundum unam linguam
interpretetur Petrus, secundum alteram tamen ex-
ponitur caput. Nam sicut caput in se
plenitudinem sensuum habet, cetera vero
membra partem suscipiunt plenitudinis,
ita ceteri sacerdotes vocati sunt in partem
vocati sunt sollicitudinis, sed summus
pontifex assumptus est in potestatis pleni-
tudinem. Ad Petrum ergo tanquam ad
magistrum pertinet ceteros confirmare,
cuius fides in nulla temptacione deficit.
Fides enim apostolice sedis supra firmam
petram stabili soliditate fundata
nullis unquam sordibus errorum potuit
inquinari, sed absque ruga manens
et macula pro necessitate temporum a ceteris
maculas detergit errorum. Hinc est
etiam quod non sine magni misterii sacra-
mento cum Christus [illegible] interro-
gasset apostolos: Vos autem quem me
esse dicitis? solus Petrus qui primus
et pocior respondit pro omnibus: Tu es
Christus filius dei vivi. Cum ex timore
periculi ceteri terrerentur apostoli, solus
Petrus descendit intrepidus ut
super undas maris ad dominum ambu-
laret. Et cum multi discipulorum abi-
issent retro dicentes: Durus est hic
sermo, dixit Jhesus xii: Numquid et
vos vultis abire? Respondit ei Simon
Petrus: Domine ad quem ibimus?
verba vite eterne habes, et nos credi-
dimus et cognovimus quia tu es Christus
filius dei vivi. Cum Christus respectis
discipulis dixit Simoni Petro: Si pec-
caverit in te frater tuus, vade et cor-
ripe eum inter te et ipsum solum etc.
Cumque Petrus dixisset: Domine
quociens peccabit in me frater meus,
dimittam ei septies? Respondit ei Jhesus:
Non dico tibi septies, sed usque septua-
gesies septies. Et cum omnes apostoli
fugam arriperent, solus Petrus e-
ducto gladio percussit servum pon-
tificis et dexteram eius auriculam
abscidit. Cumque post resurrectionem
alii discipuli navigio venissent ad dominum,
Petrus succinctus se misit in mare.

Vt inter undas ad eum accederet. qua (Petrus) cum Christus resurrexisset a mortuis, ante Petro quam ceteris ostendit se apostolis. quia secundum apostolum ... visus est Cephe. post hec undecim. deinde plus quam quingentis fratribus simul etc.

De differencia et convenientia inter episcopos et presbiteros

Constat autem inter episcopos et presbiteros quod ad omnes sacerdotes communiter pertinet. cathezizare. baptisare. predicare. conficere. solvere et ligare. Sed ad pontifices specialiter spectat clericos ordinare. virgines benedicere. pontifices consecrare. manus imponere. basilicas dedicare. degradandos deponere. Sinodos celebrare. crisma conficere. vasa et vestimenta ecclesiastica sacrare. simplici manu populum benedicere. Vnguntur autem manus presbiteris ab episcopo. ut cognoscant hoc sacramentum se per spiritum sanctum accipere graciam consecrandi. Vnde cum eas ungit episcopus dicit. Consecrare et sanctificare digneris domine manus istas per istam unctionem et benedictionem nostram ut quecumque consecraverint consecrentur. et quecumque benedixerint benedicantur in nomine domini. Vnguntur autem manus presbiteris ut opera misericordie pro viribus ad omnes declarent exterius. Per manus enim opera, per oleum misericordia designatur. Vnde samaritanus appropians vulnerato vinum super infudit et oleum. Veruntamen et maiores et minores sacerdotes generaliter in quibusdam vicem gerunt summi pontificis .i. Christi. dum precibus obsecrant. et peccatores per penitenciam reconciliant. Vnde dicit Apostolus Deus erat in Christo. mundum sibi reconcilians. et posuit in nobis verbum reconciliationis. obsecramus pro Christo reconciliamini deo. Mediatores enim sunt sacerdotes inter deum et homines. dum et precepta dei populo deferunt predicando. et vota populi deo porrigunt supplicando. quocirca tales debent esse sacerdotes. ut et deo sint grati et hominibus accepti sint. nam ut inquit apostolus mediator non est unius. discordes enim reconciliare non potest qui sibi utrimque societatis et amicicie vinculo non est consors. Si enim is qui displicet ad intercedendum mittitur irati iudicis animus ad deteriora provocatur. Hinc post invocationem spiritus sancti super utrumque humerum stolam accipiunt ut et hoc intelligant se per arma iusticie a dextris et sinistris esse munitos quatenus nec adversis frangantur. nec prosperis eleventur. Vnde cum stolam accipiunt dicit eis episcopus. accipite iugum domini. Iugum enim suave est in prosperis et onus eius leve in adversis. Accipiunt quoque calicem et patenam de manu pontificis, accipe ut per hec instrumenta potestatem se accepisse cognoscant placabiles hostias offerendi. Vnde cum hec episcopus tradit. accipite inquit potestatem offerre sacrificium deo. missamque celebrandi tam pro vivis quam pro defunctis in nomine domini. Officio sacerdotis Ihesus est functus quando post cenam panem et vinum in corpus et sanguinem suum divina virtute convertit. Accipite enim inquit et comedite hoc est corpus meum. Hoc facite in meam commemorationem. [illegible] autem Ihesus est hoc officio cum precium humani generis semetipsum in ara crucis obtulit idem ipse sacerdos et hostia.

De communibus et specialibus indumentis pontificum et sacerdotum.

Et communitas et specialitas potestatis inter episcopos et presbiteros ipso innuitur communium et specialium vestium designatur. Sex enim sunt indumenta communia episcopis et presbiteris. videlicet amictus et alba. cingulum. stola. manipulus et planeta. quia in ipsis sex sunt in quibus quasi presbiterorum et episcoporum potestas consistit. videlicet cathezizare. baptisare. predicare. conficere. solvere et ligare. Novem autem pontificum sunt specialia. videlicet caligae. sandalia. succinctorium. tunica. dalmatica. mitra. cirotece. anulus et baculus. quia nimirum novem sunt in quibus specialis episcoporum consistit potestas. videlicet clericos ordinare. virgines benedicere. pontifices consecrare. manus imponere. basilicas dedicare. degradandos deponere. Sinodos celebrare.

chrisma conficit, vestes et vasa con-
secrat. Pallium quoque metropolitanorum
et primatum et patriarcharum est proprium
quod plenitudinis obtinuit dignitatem. Hoc
autem tam in veteri quam in novo testa-
mento legimus constitutum, ut pontifi-
ces praeter communes vestes haberent specia-
les; et ibi quatuor erant communes et quatuor
speciales; hic autem vi sunt communes et novem
speciales. Hoc autem mystica ratio postula-
bat: nam illa data sunt carnalibus et
iudaeis; haec autem data sunt spiritualibus et
perfectis. Quaternarius enim convenit carni
propter quatuor humores, necnon propter quatuor elementa.
Senarius autem perfectis, quia primus est perfectus
qui redditur ex suis partibus aggrega-
tis. Unde sexta die perfecit Deus caelum
et terram et omnem ornatum eorum.
Novenarius spiritualibus, quia novem sunt
ordines angelorum qui secundum prophetam per
novem species lapidum designantur. Quin-
decim quae sunt ornamenta pontificis,
quindecim gradus virtutum ipso numero designa-
cia, quos per quindecim cantica graduum psal-
mista distinxit. Vestes enim sacerdota-
les virtutes designant, quibus debet sacer-
dotes ornari, secundum illud propheticum: Sa-
cerdotes tui induantur iustitia et sancti tui etc.

De legalibus indumentis secundum historiam

Quatuor erant indumenta legalia
tam minoribus sacerdotibus quam princi-
pi sacerdotum communia. Primum di-
cebatur manachas, quod est bracae,
latine femoralia dici possunt, de bysso
retorta contexta. Secundum cethemone,
quod nos lineam sive subuculam; sed
Moyses abanech appellavit. Hebraei
quoque docti a Babyloniis cinusan, cim-
sanctas vocavit. Tertium balteus,
i. zona sive cingulus latus quasi digitis
quatuor, sic reticulatus ut quasi pellis
viperae videatur, contextum de bysso,
cocco, purpura et iacincto. Quar-
tum tiara, quod Hebraei mainphet; nos
autem infulam appellamus, quae a tiara
pontificali plurimum differebat, quae formam
rotundae cassidis repraesentans. Super haec
quatuor generis indumentis utebatur

pontifex. Primum erat tunica iacinctina, quam
Hebraeus dicit mecthe, graece dicitur po-
deris, latine talaris. Habebat autem pro
fimbriis malogranata cum tintinnabulis
aureis inter scalari modo disposita, ut
audiretur sonus cum pontifex ingre-
deretur sanctuarium, ne forte moreretur.
Secundum autem est ephot, i. superhumerale,
de quatuor praedictis coloribus auro quoque con-
textum, sine manicis ad modum colobii
hominis aptatum in pectore quadratae ad
magnitudinem. In qua logion eiusdem
mensurae inserebatur. In cuius parte superiori
super humeros insibulati erant auro duo
lapides onichini, in quibus xii nomina
filiorum Israel erant insculpta, sex in uno
et sex in alio. Quod autem Samuel et Da-
vid induti leguntur ephot, hoc erat lineum
et simplex quod ephot bad dicebatur. Tertium he-
braice dicebatur hosen, graece logion, latine rationale
~~rationale~~ vocabatur, quadrangulum duplex
de quatuor praedictis coloribus auro quoque con-
textum, habens xii lapides per ordines
~~contextum~~ quatuor. In primo sardium,
topazium et smaragdum. In secundo
carbunculum, saphirum et iaspidem.
In tertio ligurium, achaten et ame-
thistum. In quarto crisolitum, onichi-
num et berillum, in quibus erant de-
scripta xii nomina filiorum Israel in sin-
gulis singula. Erant enim scripta haec
duo nomina: urim et thummim, i. ve-
ritas et doctrina. Inserebatur autem lo-
gion superhumerali a superiori parte per
duos anulos et duas ~~cath~~ catheni-
las aureas immissas duobus uncinis
quibus sub duobus praedictis onichinis
in superhumerali continebantur; inferius
ab inferiori parte per duos anulos au-
reos cum duabus vittis iacinctinis
colligabatur ephot. Ultimum capitis
ornamentum erat cidaris, i. mitra
in acutum procedens, habens circulum
aureum cum malogranatis et flo-
ribus; de ante super frontem pendebat
lamina aurea quasi patulo debet ad
modum lunae dimidiae, in qua scrip-
tum erat anotir adonai, i. sanctum nomen

domini tetragrammaton, id est quatuor litterarum: he, ioth, he, vau; nam in quo [illegible] monebatur pontifex moneatur. Et lamina colligabat mitra iacinctina perspicua, que sinuatos posteriores diffundebat. Nunc autem pontifex pro femoralibus habet sandalia, pro linea albam, pro baltheo cingulum, pro poderi tunicam, pro ephot stolam, pro logion pallium, pro cidari mitram, pro lamina crucem; et quedam habent ex his diversam formam.

De typo legali vestimentorum secundum allegoriam

[I]n his vestibus ornatus pontifex totius orbis preferebat imaginem. Femoralia namque byssina terram congrue significabant, quia byssus de terra procedit. Baltheus cum incastris et nascaliis circumvolutus oceanum designabat. Tunica iacinctina ipso colore aerem preferebat; per tintinnabula sonus tonitruum, per malogranata coruscationes fulgurum designat. Quatuor indumenta sacerdotis et quatuor simul pontificis indumenta quatuor microcosmi et quatuor macrocosmi partes ipso numero designabat, id est quatuor humores et quatuor elementa. Ephot sui varietate celum sidereum ostendebat; quod autem aurum erat in terciis coloribus significabat quod calor vitalis penetrat universa. Duo lapides onichini solem et lunam, vel duo emisperia denotabant. Duodecim gemme pectoralis duodecim signa in zodiaco preferebant. Rationale quod erat in medio, quia ratione plena sunt omnia, que terrena celestibus herent; immo ratio terrenorum et temporum, et caloris et frigiditatis et [illegible] temporis de celi cursu et ratione descendit. Per anulos, catenulas et uncinos elementorum et temporum colligamenta signantur. Cidaris celum empireum, lamina supposita deum significat omnibus presidentem. Hanc quidem allegoriam libri sapientie confirmabat auctoritas dicens: In veste poderis quam habebat summus pontifex totus erat orbis terrarum et parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta, et magnificentia tua.

De vestimentis legalibus secundum tropologiam

[H]is indumentis legalibus sacerdos induebatur hoc ordine. Lotis prius manibus et pedibus induebat manachasim, id est femoralia, significans quod sacerdos mundatus operibus et affectionibus lacrimis prius debet assumere continentiam, ut offerat hostiam immaculatam, sanctam, deo placabilem. Nunc autem pontifex, quia iugiter debet habere continentiam, non induit in sacrificio femoralia, sed sandalia, ac si dicatur, quasi diceret: qui lotus est non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus.

De linea sequitur capitulum

[S]ecundo induebat cathemonem, id est lineam, significans quod sacerdos debet induere innocentiam, ut quod non vult sibi fieri, alii non faciat. Linea enim propter candorem significat innocentiam secundum illud: Omni tempore sint vestimenta tua candida.

Sequitur de zona ut sic

[T]ercio cingebat se baltheo, significans castitatem, qua circa lumbos debet accingi, ut restringat concupiscentiam. Unde veritas ait: Sint lumbi vestri precincti et lucerne ardentes in manibus vestris, et vos similes etc.

Sequitur rubrica de tunica

[Q]uarto induebat tunicam poderim, id est talarem, significans quod pontifex debet induere perseverantiam, quia qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit. Per talum enim extremitate perseverantia designatur, secundum illud: Ipsa conteret caput tuum et tu insidiaberis calcaneo eius.

[D]ependebant autem pro fimbriis malogranata cum tintinnabulis aureis. Per malogranata intelligitur operatio, per tintinnabulum aureum accipitur predicatio, que duo debent in sacerdote coniungi, nec sine illis ingrediatur sanctuarium. Cepit enim Ihesus facere et docere, sacerdotibus relinquens exemplum, ut sequantur vestigia eius, qui peccatum

nos facit, ut sit honestas in conversatione, nec inutilis est doctrina oris eius ut sit puritas in predicacione etc.

De superhumerali post capitulum

uinto induebat ephot id est superhumerale, significans quod pontifex debet habere pacienciam, ut in paciencia possideat animam suam, humeris enim onera supportantur secundum illud: Supposuit humerum ad portandum et factus est tributis serviens.

abebat autem duas oras iunctas in utroque latere summitatum id est per duas extremitates sicut alibi dicitur: longum descendisse in oram vestimenti. Per hoc significatur quod pontifex debet habere arma iusticie a dextris et a sinistris ut non erigatur prosperis nec deprimatur adversis etc.

abebat autem et duos lapides onichinos insertos humeris in quibus erant nomina sculpta xii filiorum Israel, sex in uno, et sex in alio. Per duos onichinos significatur unitas et sinceritas, veritas per claritatem, sinceritas per sollicitudinem, per filios Israel significantur sancta desideria et iusta opera secundum illud: Maledictus homo qui non relinquerit semen in Israel. Per senarium significatur perfectio, eo quod sexta die perfecit deus celum et terram et omnem ornatum eorum, cum ergo sex nomina filiorum Israel sculpta erant in lapide uno, et sex in alio, significatur quod desiderio sacerdotis et opera perfici debent non in fermento malicie et nequicie sed in azimis sinceritatis et veritatis, ut sinceritas formet intencionem et veritas finem. Habebat et duas cathenulas auri purissimi sibi invicem coherentes, que duobus inserebantur unci-nis, significans quod pontifex debet habere duos caritatis affectus ad deum scilicet et ad proximum. De quibus dicitur: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et proximum tuum sicut teipsum. Sicut enim aurum preeminet

omnibus metallis, ita caritas excellit universas virtutes. De qua dicit apostolus: Maior horum est caritas. Duo preterea sunt intencio et finis, quibus cathenule inseruntur, ut tam deum quam proximum diligat ex corde puro et consciencia bona et fide non ficta et tam deum quam proximum diligat propter beatitudinem, deum propter seipsum, et proximum propter deum.

De rationali rubrica

exto induebat logion id est racionale, significans quod pontifex debet induere discrecionem, per quam discernat inter lucem et tenebras, inter dextram et sinistram, quia non est conventio lucis ad tenebras, neque Cristi ad Belial etc.

rat autem racionale quadrangulum, significans quod pontifex debet discernere inter quatuor, inter verum et falsum, ne decipiatur in credendis, inter bonum et malum ne deviet in agendis. Erat et duplex quia debet discernere pro duobus, pro se videlicet et pro populo, ne si cecus cecum ducat, ambo in foveam cadant. Habebat et quatuor ordines lapidum significans quod pontifex debet habere quatuor principales virtutes, iusticiam, prudenciam, fortitudinem, temperanciam. In singulis autem ordinibus habebat tres lapides significans quod pontifex debet habere in primo fidem, spem et caritatem. In secundo debet habere modestiam, mansuetudinem et benignitatem. In tercio debet habere pacienciam, longanimitatem et largitatem. In quarto debet habere vigilanciam, sollicitudinem et longanimitatem. Per lapides enim significantur virtutes secundum illud: Alius edificat aurum et argentum et lapides preciosos.

De cidari

ummus capitis ornatus erat cydaris vel tiara quam ultimo pontifex assumebat, significans humilitatem. De qua dominus ait: Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Hanc gestabat in capite, significans quod pontifex de-

here humilitatem in mente. exemplo
capitis nostri dicentis. discite a me
quia mitis sum et humilis corde
. Per caput enim mens intelligitur secundum
illud unge caput tuum et faciem
tuam lava etc.

d e cidari pendebat a fronte
lamina aurea. significans sa-
pienciam in qua scriptum erat
. nomen domini tetragramaton. i.
quatuor litterarum. he. ioth. heth. vau
. i. principium vite passionis iste.
acsi diceretur principium ille cuius ponti-
fex iste gerit personam. scilicet christus est
principium. i. auctor vite passionis
. i. vite restaurate per passionem. qui
mortem nostram moriendo destruxit
et vitam resurgendo reparavit etc.

De varietate operis rubrica

c rant autem hec instrumenta pro
maiori parte contexta opere polimi-
to. i. vario propter varietatem vir-
tutum. de qua david ait. Astitit
regina a dextris tuis in vestitu de-
aurato circumdata varietate. con-
texta vero de quatuor preciosis coloribus
. purpura. cocco. bysso. iacincto
. per purpuram regie dignitatis. significatur
pontificalis potestas. que regia via de-
bet incedere. ne declinet ad dexteram. nec
declinet ad sinistram. ne liget dignos
nec solvat indignos. per coccum coloris
ignis significatur pontificalis doctrina
que dicit ignis lucere debet et urere
. urere quod bis tinctus fuisse narratur. lucere
debet per promissionem. ut omnis qui
relinquerit patrem aut matrem etc. ce-
nat. n. c. pz incēe debet per commi-
nacionem ut omnis arbor que non facit
fructum bonum excidetur et in ignem mi-
ttetur. per byssum candoris eximii figuratur
claritas fame que debet esse retorta ut
pontifex habeat bonum testimonium secundum
apostolum. et ab hiis scilicet qui sunt intus et ab
hiis qui sunt foris. per iacinctum coloris
aeris significatur serenitas consciencie
. quam intra se pontifex debet habere secundum
quod dicit apostolus Gloria mea hec testimonium
consciencie nostre. De vestibus evan-
gelici sacerdotis et ponti. capitulum

v estes autem evangelici sacerdotis.
aliud significant in capite. aliud
quod significant in membris. nam
et caput et membra sacerdotis nomine
nuncupantur. ad caput ait David. tu es
sacerdos in eternum secundum ordinem mel-
chisedech. ad membra vero dicit apostolus.
vos estis genus electum regale sacer-
docium. vestes igitur exponende sunt cum
mysteria. in primis que capiti congruunt. ac
deinde secundum quod membris conveniant etc.

De pontificalibus indumentis secundum quod christo conveniunt

p ontifex generaliter suo officio capitis
christi cuius membrum est representans per-
sonam. dum pedibus assuit san-
dalia illud dominice incarnationis insinu-
at calciamentum de quo dominus dicit in psal-
terio. In ydumeam extendam calciamen-
tum meum. i. in gentibus notam
faciam incarnationem meam. venit
enim ad nos calciata divinitas. ut pro no-
bis dei filius sacerdocio fungeretur. per
ligulas quibus ipsa calciamenta pedibus
astringuntur illud idem accipimus quod per
corrigiam calciamenti Johannes baptista
signavit cum ait Non sum dignus
corrigiam calciamenti eius solvere. unio-
nem igitur ineffabilem copulam insolu-
bilem qua verbi divinitas carni me
se coniunxit per sandaliorum corrigias
intelligimus. mediantibus autem caligis
pedes sandaliis coniunguntur. quia anima
mediante carni divinitas est unita.
Sicut enim pes corpus sustentat. ita divini-
tas mundum gubernat. unde adorate
scabellum pedum eius est necesse etc.

De amictu rubrica sequitur ut sic

a mictus quo sacerdos caput suum
obumbrat illud significat quod in apoka-
lipsi describitur. angelum domini
fortem descendisse de celo amictum
nube et in ipsa extra apparebit dominus
super nubem candidam. venit enim
ad salvatorem mundi dei filius. angelus
magni consilii. amictus est nube
dum divinitatem abscondit in carne

Nam caput viri . xpus caput xpi
deus . hic ergo eternus latibulum sacerdo-
tis amictus significat . qui per illam
sindonem gessisse designatur . qua
summus pontifex caput obducit et pulcre
ergo quod calciamentum pedis . hic ipsum per
amictum capitis designatur . qui deita-
tis et in carne latuit . et per carnem
innotuit Nam cum notus esset in iudea
deus in israel magnum nomen eius
. In ydumeam extendit calciamentum
suum et ante conspectum suum revelat
iustitiam suam **de alba rubrica** ;.

a Alba lineum vestimentum longis-
sime distans a tunicis pelliceis
que de mortuis animalibus sunt .
quibus adam vestitus est post peccatum . no-
vitatem vite significat . quam xpus
habuit et docuit et tribuit in baptismo
De quo dicit apostolus Exuite veterem hominem
cum actibus suis et induite novum
. qui secundum deum creatus est . Nam et
in transfiguratione resplenduit facies
eius sicut sol . et vestimenta eius facta
sunt alba sicut nix . semper enim vestimen-
ta xpi munda sunt et candida quia peccatum
non fecit . nec inventus est dolus in ore
eius **de cingulo et succinctorio** ;.

3 Zona sacerdotalis illud significat quod
Johannes apostolus ait . Conversus
vidi similem filio hominis precinctum
ad mamillas . zona aurea . per zonam
auream perfecta xpi caritas designatur
. de qua dicit apostolus . supereminentem scientie
caritatem xpi fervescentem in corde radian-
tem . In opere cuius succinctorium illud
significat quod ysaias de xpo loquens ait
Erat iustitia cingulum lumborum eius
et fides cinctorium renum eius Nam
iustus dominus et iustitias dilexit equitatem
vidit vultus eius . fidelis dominus in omnibus
verbis suis et sanctus in omnibus operibus
suis . due summitates zone . due partes
naturalis iustitie . quam xpus et fecit et
docuit . quod tibi non vis fieri . alii ne
feceris et quecumque vultis ut faciant vo-
bis homines et vos facite illis
De stola rubrica sic ponitur ista

s Stola que super amictum collo sa-
cerdotis imponitur . obedientiam
et servitutem designat . quam quia
dominus omnium propter servorum salutem
suscepit . Nam cum in forma dei esset
non rapinam arbitratus est esse se equalem deo . sed semetipsum
exinanivit formam servi accipiens . factus obediens usque
ad mortem . mortem autem crucis .
Causam tamen ipse mortis . nec contraxit
origine . nec commisit in opere . quia quod
non rapuit hoc exsolvit . dedit enim illi
calicem pater . non iudex . amore non
ira . voluntate . non necessitate . gratia
non vindicta . hic est ille iacob qui
parens precepto patris ysaac et consi-
lio matris rebecce . servivit laban ut
rachel et liam duceret in coniugium
Sequitur rubrica de tunica ut sic ;.

t Tunica poderis que iacinctini co-
loris erat in veteri sacerdotio .
tintinabulis et malis punicis
ab inferiori parte pedetenus . ut pontifex
totus vocalis incedat . celestem et do-
ctrinam insinuat . cuius noticiam hominibus
omnes . quibus dicit per ysaiam . In mon-
tem excelsum ascende tu qui evangeli-
zas syon . propterea in hac tunicam fuit
evangelizare regnum et pro doctrine sapientia
dei xpus dominus ihesus et dedit illam apostolis
suis . omnia inquit quecumque audivi a
patre meo nota feci vobis . hanc ergo
significavit illa tunica domini quam
noluerunt milites scindere eo quod esset
inconsutilis desuper contexta per totum
. damnabiliter igitur modernos existimantes
si qui doctrinam evangelicam scinde-
re molientur **de dalmatica rubrica**

s Super hanc tunicam pontifex vestit
dalmaticam . que sui forma latam
et largam manum xpi significat
quam ipse fecit et docuit et impendit
estote inquit misericordes sicut et pater
vester misericors est . Ubi namque misericor-
des qui xpi manum consequentur . iudicium
enim sine misericordia fiet ei qui non fecit misericordiam
. et misericordia superexaltat iudicium . ergo di-
mittite et dimittetur vobis Sic inquit
orabitis Dimitte nobis debita nostra
sicut et nos dimittimus debitoribus
nostris . hic est ergo samaritanus ille
proximus meus . qui fecit nobiscum

nec s
nam sic et levamus cum prosequebatur
et stadium percurrit, quia sic erat
in patria et in via, nemo

iniam sup infundens vlceribus miseri
primum et oleum nam per misericordiam
dei nostri in quibus visitavit nos ori-
ens ex alto, qui non ex operibus iust.
q. f. n. s. s. s. m. s. n. f. pro
peccatoribus venit ut de peccatis venia
indulgeret, iniam inquit volo et non
sacrificium **de cirothecis rubrica**

Cirothece sunt edorum pellicule
quas iacob manibus rebecca
circumdedit ut pilose manus
similitudinem maioris exprimerent. pellis
edi similitudo peccati quam rebecca. i. spiritus
sanctus quod manibus. i. operibus christi cir-
cumdedit ut similitudinem maioris. i. fortis
ade. secundus exprimeret. christus enim similitu-
dinem peccati sine peccato suscepit. ut in
carnationis misterium dyabolo celaret
. nam ad similitudinem peccatorum esuri-
vit et sitivit, doluit et expavit, dor-
mivit et laboravit. nam cum ieiuna-
sset xl diebus et xl noctibus ac postea
esurisset, accedens ad eum dyabolus
cum ad similitudinem ade fortis temptat
sed ipse qui fortem vicerat eisdem modis
victus est a secundo **de planeta**

Casula vel planeta magni sacer-
dotis est. universalis caritas de qua
dicit apostolus quicunque in christo bapti-
sati estis christum induistis. hoc est illud
aaron per unctum, cuius in oram
descendit unguentum, sed a capite
descendit in barbam, et a barba deflu-
xit in oram, quia de plenitudine eius
spiritus, omnes accepimus, secundum apostolum
, per modum cecidit. quod autem casula cum
unica sit et integra et per extensionem
manuum in anteriorem et posteriorem
partem quodam modo designat et antiquam
ecclesiam que passionem christi precessit et
novam que passionem christi subsecuta est
, nam et qui preibant et qui sequebantur
clamabant dicentes. osanna filio da-
vid benedictus qui venit in nomine
domini **de manipulo rubrica sequitur**

Quod sacerdos manipulum portat
in levam designat quod christus
brevium opinebat in vita per
manipulum enim premium designatur
iuxta quod legitur venientes autem venient
cum exultatione portantes manipulos
suos per levam vita presens accipitur. secundum
quod scriptum est. leva eius sub capite meo
et dextera illius amplexabitur me. christus
autem simul fruebatur et merebatur. fruceba-
tur in patria, merebatur in via, non sibi
sed membris, non quia in quo omnis ple-
nitudo divinitatis corporaliter habitabat
cui spiritus non est datus ad mensuram nam
merebatur sibi in via, nemo inquit ascen-
dit in celum, nisi qui descendit
de celo filius hominis qui est in celo etc.
de mitra rubrica talis ponitur in sequentibus

Mitra pontificis significat quod propheta
loquens de filio dicit ad patrem
Gloria et honore coronasti eum domine
et constituisti eum super opera manuum tuarum. hoc est
enim nomen quod est super omne nomen
ut in nomine domini omne genu flectatur
celestium terrestrium et infernorum. nam
et in lamina aurea quidaris pontificalis pon-
tificalis sculptum erat. nomen domini
tetragramaton, cuius misterium superius
explicavimus. per mitram quoque capitis su-
mmam christi honorificentiam intelligimus
nam inter pedem honoratur scabellum
adorate inquit scabellum pedum eius
quoniam sanctum est **de baculo rubrica**

Virga pastoris potentiam christi signi-
ficat de qua dicit propheta psalmista
virga regni tui, quia dilexisti iu-
sticiam et odisti iniquitatem, propter
quod alibi dicitur, reges eos in virga
ferrea, durities ferri significat ri-
gorem equitatis, quia christus tanquam
figuli confringet peccatores. verum
potestas christi non solum est virga sed ba-
culus, quia non solum corripit, sed
sustentat. unde psalmista virga
tua et baculus tuus, ipsa me conso-
latur **de anulo sequitur**

Anulus digiti
donum spiritus sancti significat, digi-
tus enim articulatus atque distin-
ctus spiritum sanctum insinuat secundum illud
, digitus dei est hic, et alibi si ego
in digito dei eicio demonia filii vestri
in quo eiciunt. anulus autem eminens
et rotundus perfectionem eius donorum

significat. quam sine mensura Christus accepit, quando in eo plenitudo divinitatis inhabitat corporaliter. Nam qui de sursum venit, super omnes est, cui deus non dedit spiritum ad mensuram. Super quem vidit iohannes spiritum sanctum descendentem et manentem. Hic est qui baptizat. Nam quia requiescit super eum spiritus sapientie et intellectus etc. Ipse vero plenitudinem secundum differentes rationes distribuit. Alii secundum apostolum dans sermonem sapientie, alii gratiam sanitatum, alii operationem virtutum etc. Cui et visibilis pontifex imitatur alios in ordine constituens sacerdotes, alios diaconos, alios subdiaconos et ceteros.

De septem psalmis cantandis dum pontifex paratur

Celebraturus episcopus missarum solemnia, quosdam psalmos et orationes premittit secundum exhortationem psalmiste dicentis: Preoccupemus faciem eius in confessione et in psalmis iubilemus ei. Dicit autem hos quinque: Quam dilecta. Benedixisti domine. Inclina. Credidi propter. De profundis. Ut quinarium sensuum transgressionem commissam psalmorum oratione detergat. Quedam continentur in ipsis que recte conveniunt celebraturis altaris misterium et eucharistie sacrificium. In primo: Concupiscit et deficit anima mea in atria domini. Altaria tua domine virtutum rex meus et deus meus. ec. o. m. a. p. n. Protector noster aspice deus et respice in faciem christi tui. In secundo: Converte nos deus salutaris noster et averte iram tuam a nobis. Numquid in eternum irasceris nobis aut extendas iram tuam. Ostende nobis domine misericordiam tuam et salutare tuum da nobis. Verumtamen prope timentes eum salutare ipsius ut inhabitet gloria in terra nostra. Feci ne. et a. r. t. doce. Confitebor tibi domine d. m. in t. cor. et g. n. t. in eternum. In quarto: Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis et nomen domini invocabo. Vota mea domino reddam in conspectu omnis populi eius in atriis domus domini, in medio tui ierusalem. In quinto: Fiant aures tue intendentes in vocem deprecationis mee. Sustinuit anima mea in verbo eius, speravit anima mea in domino. Quia apud dominum misericordia et copiosa apud eum redemptio. Orationes quas adicit manifeste pertinent ad cordis impetrandam et corporis mundiciam et munimentum.

De pontificalibus indumentis secundum quod membris conveniunt sub po ru ca

Inter hec pedes pontificis in preparatione evangelii pacis et caligis et sandaliis calciantur, quorum pulchritudinem admirabatur propheta cum diceret: Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona. Sandalia vero de subtus integram habent soleam, desuper autem corium fenestratum, quia gressus predicatoris et subtus debet esse munitus ne polluatur terrenis, secundum illud: Excutite pulverem de pedibus vestris, et super apertus, quatinus ad cognoscenda celestia revelentur, secundum illud propheticum: Revela oculos meos et considerabo mirabilia de lege tua. Cum autem sandalia in quibusdam locis sint aperta, sint clausa, designat quod evangelica predicatio nec omnibus debet revelari, nec omnibus debet abscondi, sicut scriptum est: Vobis datum est nosse misterium dei, ceteris autem in parabolis. Nolite sanctum dare canibus, nec margaritas spargere ante porcos. Prius autem caligis induitur usque protensis ad genua, ibique constrictis, quia predicator pedibus suis rectos debet facere gressus et genua debilia roborare. Nam qui fecerit et docuerit hic magnus vocabitur in regno celorum. [margin: quibusdam]

De ablutione manuum

Deinde corporaliter lavat manus, ut spiritualiter mundet et actus, auctore psalmista dicente: Lavabo inter innocentes manus meas et circumdabo altare tuum domine. Non enim lutum manuum divina sacramenta contaminat. Sed si quis indigne manducat et bibit, iudicium sibi manducat et bibit. Quia non lotis manibus manducare non coinquinat hominem. Que vero procedunt de ore, de corde exeunt, et

et ea coinquinant hominem : cogitationes
male . homicidia . adulteria . fornicatio-
nes . furta . falsa testimonia blasphe-
mie . hec sunt que coinquinant hominem . unde
sollicite satagendum est . ut non tantum
exteriora manuum sed interiora mentium
inquinamenta purgentur **de amictu**

Amicibus itaque manibus assumit amictum
qui super humeros circumquaque diffun-
ditur . per quem operum fortitudo signa-
tur . humeri quippe fortes sunt ad opera
peragenda . secundum illud patriarche iacob . sed
supposuit humerum ad portandum et
factus est tributis serviens . duo pa-
xilli quibus amictus ante pectus li-
gatur . significant intentionem et finem
quibus informandum est opus . ne
fiat in fermento malitie et nequitie
sed in azimis sinceritatis et veritatis
Sacerdos ergo non debet otiosus existere .
sed bonis operibus insudare . secundum quod monet
apostolus ad thimotheum . labora sicut
bonus miles ihesu cristi etc.

**Quare romanus pontifex post al-
bam et orale crucem assumit ;**

Romanus autem pontifex post episcopus post
albam et cingulum assumit orale . quod
circa caput involvit et replicatur
super humeros . legalis pontificis sequens
ordinem . qui post lineam strictam et
zonam induebat ephot . i. superhumerale
cuius locum modo tenet amictus . et
per signo crucis . auri lamina cessit pro
lamina quam pontifex gerit in fronte .
pontifex iste crucem gerit in pectore
nam et mysterium quod in quatuor litteris auri
lamina continebat . in quatuor partibus for-
ma crucis explicuit . iuxta quod inquit
apostolus ut comprehendatis cum omnibus
sanctis que sit latitudo . longitudo . subli-
mitas et profundum . ideo quod romanus
pontifex . crucem quandam insertam
cathenulis et collo suspensam sibi sta-
tuit ante pectus ut sacramentum quod cum
preferebat in fronte . hoc iam recorporare-
at in pectore . nam corde creditur ad
iustitiam . oris autem confessio fit ad
salutem **de alba sequitur rubrica**

Alba membris corporis convenienter
coaptata . nichil superfluum aut di-
solutum in vita sacerdotis esse debere
demonstrat . hec ob sui candoris designat
mundiciam . secundum quod legitur . omni tempore vesti-
menta tua sint alba . fit autem de bysso
et lino . propter quod scriptum est byssinum
iustificationes sanctorum . sicut autem byssus
vel linum candorem quem ex natura non ha-
bet multis torsionibus acquirit partem ac-
quirit . sic et omnis caro iudicatur quam non
habet per naturam multis castigationibus mac[er]ata
sortitur per gratiam . unde sacerdos secundum
apostolum . castiget corpus suum . et in ser-
vitutem redigat . ne forte cum aliis pre-
dicaverit . ipse reprobus fiat . hec vestis
in veteri testamento sacerdotio
stricta fuisse dicitur . propter spiritum servi-
tutis in timore . in novo larga . propter
spiritum adoptionis in libertatem . quod
autem aurifrigiis et nullogranata in
diversis locis et variis operibus ad deco-
rem illud insinuat quod propheta dicit in psal-
mo astitit regina a dextris tuis in ve-
stitu deaurato circumdata varietate etc.

de zona et succinctorio rubrica ;

Debet igitur alba alia zona precingi circa
lumbos ut castitas sacerdotis nullis
incentivorum stimulis dissolvatur . unde
sint lumbi vestri precincti et lucerne ar-
dentes in manibus vestris . in lumbis enim
luxuria dominatur . sicut dominus loquens de dyabolo
manifestat . virtus enim in lumbis eius et
fortitudo illius in umbilico ventris eius
debent ergo lumbi precingi per continentiam
debent succingi per abstinentiam . quoniam hoc
genus demoniorum non eicitur nisi in oratione
et ieiunio . hoc circa ait apostolus state succin-
cti lumbos in veritate **de stola rubrica**

Post hec stolam que alio nomine vo-
catur orarium super collum . cui sa-
cerdos imponit ut iugum domini
se suscepisse significet . que a collo per ante-
riora descendens dextrum et sinistrum
latus adornat . quia per arma iustitie a
dextris et sinistris . i. in prosperis et ad-
versis sacerdos debet esse munitus .
stola quippe significat patientiam de qua
scriptum habetur patientia vobis necessaria est ut
reportetis promissiones et iterum
in patientia vestra possidebitis animas
vestras . hic est ergo quod stola cum zona qui-
busdam nexibus colligatur . quia virtutes
virtutibus sociantur . ne aliquo tempta-
tionis moveantur impulsu . debet autem

sacerdos secundum decretum bracharensis
concilii de uno eodemque orario cervicem pa-
ter et utrumque humerum premens, signum crucis
in suo pectore preparet. Si quis autem aliter
egerit excommunicationi debite subiacebit
, nisi forte quis dicat hoc decretum per contra-
riam romane ecclesie consuetudinem abro-
gatum **De x tunica rubrica sequitur**

Deinde pontifex induit tunicam po-
derim, id est talarem, significantem per-
severanciam. Unde Joseph inter fratres
suos talarem tunicam habuisse describitur
Cum enim cetere virtutes currunt in stadio
, perseverancia tamen accipit bravium, quoniam qui
perseveraverit usque in finem salvus erit
hic. Unde scribitur Esto fidelis usque ad
mortem et dabo tibi coronam vite. Habebat
autem hec vestis in veteri sacerdocio pro fim-
briis mala punica cum tintinabulis au-
reis, quorum supra misterium exposuimus

Sequitur de dalmatica rubrica

Supra tunicam episcopus vestit dalmati-
cam sic dictam, eo quod in dalma-
cia sit reperta, que sua forma si-
gnificat largitatem, quia largas habet ma-
nicas et protensas. Unde secundum apostolum
oportet esse episcopum non turpis lucri cupi-
dum, sed hospitalem, non quod manum habeat
ad dandum collectam, et ad recipiendum
porrectam, secundum illud Ecclesiastici quod propheta
suadet, frange esurienti panem tuum
et educ in domum tuam, c. v. n. o. e.
et cetera. Ob hoc forte dyaconi specialiter utuntur
dalmaticis, quia specialiter electi sunt ab
apostolis, ut mensis et officio ministra-
rent. Debet autem habere duas lineas dal-
matica coccineas, hinc inde ante et
retro, a summo usque deorsum ut pontifex
habeat fervorem caritatis ad deum et ad
proximum, in prosperis et in adversis
iuxta veteris et novi testamenti preceptum
quod est Diliges dominum deum tuum ex toto
corde tuo, et proximum tuum sicut teipsum
Unde Johannes karissimi non manda-
tum novum scribo vobis, sed mandatum
vetus, quod habuistis ab inicio, et iterum
mandatum novum scribo vobis et cetera.
In sinistro quoque latere dalmatica fim-
brias solet habere, sollicitudines active
vite significans, quas episcopus debet habere

pro subditis. Unde quod dicit apostolus preter
illa que extrinsecus sunt instancia mea
quotidiana sollicitudo omnium ecclesiarum

Sequitur rubrica de cyrothecis ut sit

Quoniam vero plerique bonum opus
quod faciunt inanis favoris corrum-
punt, statim opus manuum operit
cirothecis ut nesciat sinistra tua quid
faciat dextera tua, per cirothecas ergo con-
grue cautela designatur, que sic fa-
cit opus in publico quod intencionem con-
tinet in occulto. Nam et si dominus dixerit
luceat lux vestra coram hominibus ut vi-
deant opera vestra bona et glorificent
patrem vestrum qui in celis est, quia per-
quod cirotheca circulum desuper habet
unicum, ipse tamen precepit Attendite ne
iusticiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini
ab eis, alioquin mercedem non habebitis
apud patrem vestrum qui in celis est

De planeta rubrica

Postremo super omnes vestes induit
planetam vel casulam que signi-
ficat caritatem, caritas enim
operit multitudinem peccatorum. De qua
ait apostolus adhuc excellenciorem viam
vobis ostendo si linguis hominum loquar
et angelorum, caritatem autem non
habeam, factus sum velut es sonans
aut cimbalum tinniens. Hec est ve-
stis nupcialis De qua dominus dicit in ewangelio
Amice quomodo huc intrasti non habens vestem
nupcialem. Quod autem ~~amictus~~ amictus
super os planete revolvitur ~~innuit~~ quod
opus bonum debet ad caritatem referri
, nam finis precepti caritas est, de corde
puro et consciencia bona et fide non ficta
quod extensione manuum in anteriorem
et posteriorem partem dividitur, signi-
ficat duo brachia caritatis ad deum
scilicet et ad proximum Diliges inquit dominum
deum tuum ex toto corde tuo, et pro-
ximum tuum sicut teipsum. In hiis
duobus mandatis tota lex pendet
et prophete. Latitudo planete significat
latitudinem caritatis, que usque ad
inimicos extenditur. Unde latum manda-
tum tuum nimis **De manipulo**

Verum quia mentibus bene compositis
et divino cultui mancipatis sepe
subrepit accidia, torpore reddens

acciperet dormientem dicente psalmi-
sta Dormitavit anima mea pre tedio.
Ipsi sinistra manu quedam appon-
itur mampula, que mampulus
vel sudarium appellatur, quia sudorem
mentis abstergat et sudorem cor-
dis excuciat ut depulso depulso te-
dio vel torpore bonis operibus diligenter
invigilet. Per mampulam vero vigilan-
cia designatur. De qua dominus ait Vigilate
quia nescitis qua hora fur venturus
sit. Unde sponsa dicit in canticis Ego
dormio et cor meum vigilat etc.

[M]itra pontificis **De mitra**
utriusque testamenti scienciam significat.
Nam duo cornua duo sunt testa-
menta, due fimbrie spiritus et litera. Cir-
culus aureus qui anteriorem et po-
steriorem partem complectitur indicat
quod omnis scriba doctus in regno celo-
rum de thesauro suo profert nova
et vetera. Caveat ergo episcopus diligenter
ne prius velit esse magister quam noverit
esse discipulus, ne si cecus cecum ducat
ambo in foveam cadant. Scriptum est
in ipsa quia tu scienciam repulisti ego te
repellam ne sacerdocio fungaris mi-

[A]nulus fidei est **De anulo**
sacramentum quo Christus sponsam
suam sanctam ecclesiam subarravit
ut ipsa de se dicere valeat: anulo suo
subarravit me dominus meus Jhesus Christus.
Cuius custodes et pedagogi sunt episcopi et pre-
lati, anulum pro signo portantes in
testimonium. De quibus sponsa dicit in
Canticis Invenerunt me vigiles qui
custodiunt civitatem. Hunc anulum de-
dit pater filio redeunti secundum illud Date
anulum in manum eius et calciamenta
in pedes eius etc. **De baculo rubrica**

[B]aculus correctionem signat pasto-
ralem, iuxta quod a consecratore dicitur
consecrato: Accipite baculum pa-
storalem etc. De quo dicit apostolus In
virga veniam ad vos. Quod autem acutus
est in fine, rectus in medio, curvus
in summo, significat quod pontifex debet
pungere pigros, regere debiles, colli-
gere vagos, quod pro parte quidam
versificator expressit: Collige sustenta
stimula vaga morbida lenta.
Attrahe per primum, medio rege, punge
per imum. Hec est pastoris hec virga figura
honoris. Romanus autem pontifex pasto-
rali virga non utitur pro eo quod beatus Pe-
trus apostolus baculum suum misit Eu-
cario primo Treverensi episcopo, quem una cum
Valerio et Materno ad predicandum evangelium
genti Theotonice destinavit. Cui succes-
sit in episcopatu Maternus qui per baculum
Petri de morte fuerat resuscitatus. Quem
baculum usque nunc cum magna vene-
ratione Treverensis servat ecclesia etc.

allium quo maiores **De pallio**
utuntur episcopi significat discipli-
nam qua seipsos et subditos ar-
chiepiscopi debent regere. Per hanc acquiritur aurea
torques quam legitime certantes
accipiunt. De qua dicit Salomon in pa-
rabolis: Audi disciplinam patris tui et ne
dimittas legem matris tue ut addatur
gratia capiti tuo et torques collo tuo.
Est enim pallium de candida lana contex-
tum, desuper habens circulum humeros
constringentem et duas lineas ab utris-
que partibus dependentes, quatuor cruces purpu-
reas ante et retro a dextris et a sini-
stris, sed a sinistris est duplex et simplex
a dextris. Hec omnia magnalibus sunt
imbuta misteriis et divinis gravida
sacramentis. Nam ut scriptura testatur
In thesauris sapiencie significatio disci-
pline. In lana quippe notatur asperitas,
in candore benignitas designatur. Nam
ecclesiastica disciplina contra rebelles et obstinatos
severitatem exercet, sed erga penitentes et
humiles exhibet pietatem. Propterea quod de
lana non cuiuslibet animalis sed ovis tantum effi-
citur, quod mansuetum animal est. Unde
propheta: Tamquam ovis ad occisionem du-
ctus est et coram tondente se non
aperuit os suum. Hinc est quod semivivum
vulneribus quem Samaritanus
duxit in stabulum et vinum adhibet
et oleum ut per vinum vulnera morde-
antur et per oleum foveantur. Ut magis qui
sanandis vulneribus preest in vino mor-
sum severitatis adhibeat, in oleo mo-
liciem pietatis. Hec premissa est per
archam testamenti designatum, in qua
cum tabulis virga continetur et ma-
nna, quia in mente rectoris in scia

sceptrum dicitur esse · iuxta discretionis et
mamma dulcedinis ut severitas immo-
derate non seviat et pietas plus quam ex-
pedit non indulgeat · Circulus pallii
per quem humeri constringuntur est timor do-
mini per quem opera coherentur · ne vel
ad illicita defluat vel ad superflua rela-
xentur · quoniam disciplina sinistram cohi-
bet ab illicitis formidine pene · dex-
tram non temperat a superfluis amore
iusticie · beatus ergo qui semper est pavidus
· nam secundum sinamen sapientis · timor
domini expellit peccatum · qui non sine timore
consistit iustificari non potest · hinc est ergo
quod pallium et ante pectus et super
humerum frequenter aptatur · quatuor
autem cruces purpuree sunt quatuor princi-
pales virtutes · iusticia · fortitudo · pru-
dentia · temperantia · que nisi cruoris
Christi sanguine purpurentur · frustra sibi non
virtutis usurpant · et ad veram beatitudinis
gloriam non perducunt · unde dominus in evangelio
apparuit · nisi abundaverit iusticia vestra
plus quam scribarum et phariseorum · non
intrabitis in regnum celorum · hec est
purpura regis vincta canalibus · quam Sa-
lomon commemorat in canticis canticorum
· Ille ergo qui pallii gloria decoratur si cupit ex-
presse dicit in anteriori parte dextre habere iusti-
ciam ut reddat unicuique quod
suum est · In posteriori prudentiam qua
caveat quod cuique nocivum est · fortitudinem
a sinistris ut adversa non deprimant · Tem-
perantiam a dextris ut eum prospera
non extollant · due linee · quarum una
per dorsum · altera progreditur ante pectus
· activam et contemplativam vitam si-
gnificant · quas ita debet prelatus exercere
· ut exemplo Moysi nunc in montem ascen-
dat et ibi philosophetur cum deo · nunc
ad castra descendat · et ibi necessitatibus
immineat proximorum · provisurusque attentius
ut cum sepe se dederit aliis · in medio
se sibi restituat · cumque et cum Martha
circa frequens ministerium satagat ·
et cum Maria verba domini audiat sal-
vatoris · verbum tamen gravatur interius
· quia corpus quod corrumpitur aggravat
animam et deprimit inhabitacio terrena sensum
multa cogitantem · quamvis per pallium

duplex est in sinistra · sed in dextra
simplex · quia vita presens que per sinistram
accipitur multis est subiecta molestiis
Sed vita futura que per dextram designatur
in una semper est collocata quiete · quod veri-
tas ipsa designavit · cum intulit ·
Martha Martha sollicita es et turba-
ris erga plurima · porro unum est necessarium
Maria optimam partem elegit que
non auferetur ab ea · pallium duplex
est in sinistra · quoniam ad tollerandas
huius vite molestias prelatus fortis esse debet
· simplex in dextra · quoniam ad
optinendam vite future quietem · toto
suspirat affectu · iuxta verbum psal-
miste dicentis unam petii a domino
hanc requiram ut inhabitem in domo
domini omnibus diebus vite mee · tres
autem acus que pallio infiguntur ante
pectus supra humerum et post tergum
designant compassionem proximi ad-
ministrationem officii · discretionem
iudicii · quarum prima animam pungit
per dolorem · secunda per laborem · tertia per
terrorem · prima pungebat apostolum cum
dicebat · quis infirmatur et ego non
infirmor · quis scandalizatur et ego
non uror · Secunda preter illa que extrin-
secus sunt · instantia mea sollicitudo
quotidiana omnium ecclesiarum · Tertia
Si vix iustus salvabitur impius et peccator
ubi apparebunt · Super dextrum hume-
rum · non infigitur acus · quoniam in eter-
na quiete nullus est afflictionis acule-
us nullus stimulus compunctionis ·
Absterget enim deus omnem lacrimam
ab oculis sanctorum · et iam non erit
amplius neque luctus · neque clamor
sed nec ullus dolor · quoniam priora tran-
sierunt · acus autem est aurea · sed infe-
rius acuta et superius rotunda · Ia-
pidem continens preciosum · quia minimum
tum bonus pastor pro grege quam ovi-
um in terrenis affligitur · sed in celis
eternaliter coronatur · nisi signum
margaritam habebit De qua dominus ait
in evangelio · Simile est regnum celorum
homini negociatori · querenti bonas
margaritas inventa autem una preciosa

margaritha dedit omnia bona sua et comparavit eam. Dicitur autem pallium pontificalis officii, quoniam in ipso et cum ipso confertur officii plenitudo. Nam antequam metropolitanus pallio decoretur, non debet clericos ordinare, pontifices consecrare, ecclesias dedicare.

pallio

De armatura virtutum

Ista sunt arma que pontifex debet habere contra spirituales nequicias pugnaturus. Nam ut inquit apostolus: arma milicie nostre sunt carnalia, sed ad destructionem potencia. De quibus idem apostolus in alia dicit epistola: Induite vos armaturam dei ut possitis stare contra insidias dyaboli. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induti loricam iusticie et calciati pedes in preparatione evangelii pacis. In omnibus sumentes scutum fidei fidei in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis accipite, et gladium spiritus quod est verbum dei. Provideat ergo diligenter episcopus et attendat studiose sacerdos ut signum sine significato non inferat, ut vestem sine virtute non importet, ne simul sit sepulcro deforis dealbato, intus autem omni pleno spurcicia. Quisquis enim sacris indumentis ornatur et honestis moribus non induitur, quanto venerabilior apparet hominibus, tanto redditur indignior apud deum. Pontificalem ergo gloriam iam non honor commendat vestium, sed splendor animarum, quatenus et illa que quondam carnalibus blandiebantur obtutibus ea pocius que in ipsis erant intelligenda poscebant, ut quicquid illa velamina in fulgore auri, in nitore gemmarum et multi modi operis varietate significabant, hoc iam in moribus actibusque clarescat, cum et apud veteres reverenciam ipsam signi[redacted] significationis species obtineret, et apud nos sint certiora experimenta rerum quam enigmata figurarum. Tunc quales abundabant frumento, nunc arietes ovium sunt induti etc.

De quatuor coloribus quibus secundum proprietatem dierum sacre vestes sunt distinguende

Quatuor sunt autem principales colores quibus secundum proprietates dierum sacras vestes ecclesia romana distinguit, scilicet albus, rubeus, niger et viridis. Nam et in legalibus indumentis quatuor colores fuisse leguntur: bissus et purpura, iacinctus et coccus. Albis itaque vestimentis in festivis solemnitatibus confessorum et virginum; rubeis in festivitatibus apostolorum et martirum. Hinc sponsa dicit in canticis: Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex milibus. Candidus in confessoribus et virginibus, rubicundus in apostolis et martiribus. Hii et illi sunt flores rosarum et lilia convallium. Albis igitur vestimentis utendum est solemnibus confessorum et virginum propter integritatem et innocentiam. Nam candidi facti sunt nazarei eius, et ambulabunt cum eo semper in albis. Virgines enim sunt et secuntur agnum quocunque ierit. Propter eandem causam utendum est in solemnitatibus angelorum, de quorum nitore dominus loquitur ad luciferum: Ubi eras cum me laudarent astra matutina. In nativitate salvatoris et precursoris, quoniam uterque natus est mundus et carens originali peccato. Ascendit enim dominus super levem nubem, id est assumpsit carnem a peccato immunem, et intravit egiptum, id est venit in mundum. Iuxta quod angelus venit ad virginem: Spiritus sanctus superveniet in te et virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideo quod quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius dei. Johannes autem etsi conceptus fuit in peccato, fuit tamen sanctificatus in utero, secundum illud propheticum: Antequam exires de vulva sanctificavi te. Nam et angelus inquit ad zachariam: Spiritu sancto adhuc replebitur ex utero matris sue. In epiphania propter splendorem stelle que adduxit magos, secundum illud propheticum: Et ambulabunt gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui. In ypapanti propter puritatem marie que iuxta canticum symeonis optulit lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tue israel. In cena domini propter confectionem crismatis quod ad mundationem consecratur, nam et evangelica lectio mundiciam principaliter in illa solemnitate commendat: Qui lotus est inquit non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et iterum: Nisi lavero te non habebis partem mecum. In resurrectione propter angelum testem resurrectionis et nuncium

qui apparuit stola candida coopertus de quo dicit mattheus Erat aspectus eius sicut fulgur et vestis eius sicut nix. In ascensione propter nubem candidam in qua christus ascendit. nam et duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis qui et dixerunt viri galilei etc. Illud autem non est ociose notandum quod licet in consecratione pontificis cuiuscumque sit indumentis utendum qualia scilicet festivitas requirit. In dedicatione tamen ecclesie semper utendum est albis quocumque die celebretur consecratio. Quia in consecratione pontificis cantatur missa de die. Sed in dedicatione ecclesie dedicationis missa celebratur. nam ecclesia virgo nominatur que nupsit secundum illud apostoli Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere christo de qua sponsus inquit in canticis Tota pulcra es amica mea et macula non est in te. veni de libano sponsa mea veni de libano veni. Rubeis autem utendum est vestimentis in apostolorum solempnitatibus et martirum propter sanguinem passionis quem pro christo fuderunt. Ipsi sunt qui venerunt ex magna tribulatione et laverunt stolas suas in sanguine agni. In festo crucis de qua christus pro nobis sanguinem suum fudit. Unde propheta Quare rubrum est vestimentum tuum sicut calcancium in torculari. Sed in festo crucis melius est albis utendum quia non passionis sed inventionis vel exaltationis est festum. In penthecoste propter fervorem spiritus sancti qui super apostolos in linguis igneis apparuit. Nam apparuerunt illis dispartite lingue tamquam ignis. Sedit quoque supra singulos eorum spiritus sanctus. Unde propheta De celo misit ignem in ossibus meis. licet autem in apostolorum petri et pauli martirio rubeis sit utendum vestimentis in conversione tamen et cathedra utendum est albis. Sed licet in nativitate sancti Johannis sit albis utendum in decollatione tamen illius utendum est rubeis. Cum autem alicuius festivitas celebratur qui simul est martir et virgo martirium virginitati preferatur quia signum est perfectissime caritatis iuxta quod veritas ait Maiorem

caritatem nemo habet nisi ut animam suam ponat quis pro amicis suis. crucifixi et in omni commemoratione quidam rubeis indumentis utuntur ad nos tamen in eadem. Sed de eadem sole mutate cantatur etiam. quod sancti secundum apocalypsim Johannis stant in conspectu agni amicti stolis albis et palme in manibus eorum. Nigris autem in diebus afflictionis et abstinencie utendum et pro defunctis ab adventu usque ad natalis vigiliam et a septuagesima usque ad sabbatum pasche. Sponsa quippe dicit in canticis Nigra sum sed formosa filia iherusalem sicut tabernacula cedar sicut pelles salomonis. nolite me considerare quod fusca sim quia decoloravit me sol. In festo innocentum alii nigris alii rubeis indumentis utendum esse contendunt. Illi propter tristiciam quia vox in rama audita est ploratus et ululatus multus rachel plorans filios suos noluit consolari quia non sunt. Nam propter tristiciam cantica leticie subticentur et sine aurifrigio mitra defertur. Isti propter martirium quod principaliter commemoratur. Sub throno dei morantes enim sancti clamabant Vindica sanguinem nostrum qui effusus est deus noster. propter tristiciam quam et silencium innuit canticorum mitra que fertur non est aurifrigio insignita. Sed propter martirium rubeis indumentis utendum est. Sicut in letare iherusalem propter leticiam aurea rosa quam significat Romanus pontifex portat mitram aurifrigio insignitam. Sed propter abstinenciam nigris utitur indumentis. Restat ergo ut in diebus ferialibus et communibus viridibus sit utendum vestimentis quia viridis color medius est inter albedinem et nigredinem et ruborem. hic color exprimitur ubi dicitur cypri cum nardo nardus et crocus. ad hos quatuor ceteri referuntur ad rubeum colorem coccineus ad nigrum violaceus ad viridem croceus. quamvis nonnulli rosas ad martires crocum ad confessores lilium ad virgines referant.

Incipiunt capitula secunde particule

De accessu pontificis ad altare. ubi
agitur de presbitero et dyacono
qui ducunt hinc inde pontificem
et subdyacono qui precedit por=
tans clausum codicem evange=
lii. et cum pervenit ad altare eius
osculatur codicem apertum ¶ De
processione sollempni pontificis a secre=
tario ad altare ubi agitur de septem
ordinibus presbiterorum ¶ De duobus
dyaconibus qui ducunt pontificem ¶
De mappula quatuor baculis alligata
que super pontificem portatur extensa
¶ De cereis et incenso ¶ De igne
quem manipulo super pontifex appo=
nit in choro ¶ De primicerio qui pon=
tificis precedentis dextrum humerum
osculatur ¶ De tribus sacerdotibus
qui coram altari reverenter inclinant
se os et pectus pontificis osculantes.
De dispositione processionis et ordine
¶ De confessione ubi agitur de pectoris
tunsione in qua tria notantur. ictus.
sonus. et tactus ¶ De incenso quod
sacerdos reponit in capsula et eius
imponit in thuribulo ¶ De triplici
osculo s. altaris. oris. pectoris ¶
De thurificatione qua pontifex incensat
altare et sacerdos eum ubi agitur de thu=
ribulo quod eius accipit a dyacono. et
de forma thuribuli. et de duplici causa
thurificandi spirituali et litterali ¶ De anti=
phona que dicitur ad introitum ubi agi=
tur ipsa repetitur et interposita gloria
trinitatis. et quis eam cantari con=
stituit ¶ De kyrieleison ubi dicitur
quare novies decantatur. et quare se=
ptem vicibus kyriel. et tribus vicibus
kyriel. agitur. De gloria in excelsis ubi
agitur de triplici parte conditur et quis
ympnum angelicum cantari constituit
¶ De candelabris et cruce que super
altari media collocantur ¶ De situ
orandi ubi agitur de mutatione sacer=
dotis ab una parte altaris orandi ad
aliam ¶ De salutatione maioris et mino=
ris sacerdotis ad populum. ubi agitur de reve=
latione capitis cum oratur. ostenditur
et quociens populus salutatur in missa
¶ Utrum sacerdos minus quam duobus
presentibus debeat celebrare. ubi docetur
quod in officio misse angeli presentes existunt
¶ De oratione conclusione et responsione
. ubi docet unde sit forma. orationis
. conclusionis. responsionis assumta.
¶ Quare orationes dicuntur collecte. et quare
sint in missa dicende. et traditur qui
fuerunt earum auctores auctores
¶ De extensione manuum sacerdotis
in missa. ubi traditur quare ministri su=
stentant hinc inde manus pontifi=
cis. et quare sacerdos tenet coram se sa=
cramentum ¶ De epistola que premittitur
in missa evangelio ubi traditur quare
subdiaconum legentem epistolam solus
comitatur acolitus. dyaconum vero le=
gentem evangelium tam subdiaconus quam aco=
liti concomitantur ¶ Ostenditur etiam quod
epistola nec semper legitur de prophetis. nec semper de
apostolis. sed modo sumitur de veteri testamento
. interdum de novo ¶ De reverentia quam
subdyaconi exhibent quod post epistolam ubi tra=
ditur quare subdiaconus post epistolam et non
dyaconus post ante principium evange=
lii reverentiam exhibent sacerdoti. ¶
De graduali ubi monstratur cur in diebus
penthecostes graduale non dicitur. osten=
ditur etiam unde dicatur et qualiter sit cantandum
¶ De alleluia que post graduale cantatur
ubi docetur quid significat alleluia. quare
non istud interpretatum [illegible] fuit. quis in=
stituit ut cantaretur ad missam. agitur
etiam de tractu ¶ De versu qualis debeat
esse et quare imponatur et de sequentia
. et cur in officio misse eius [illegible]
coniunxit diversitas ¶ De sacerdotis
consessu dum epistola legitur et graduale
cantatur ¶ De mutatione sacerdotis
ab una parte altaris ad aliam cum lectu=
rus est evangelium ¶ Quare dyaconus
qui lecturus est evangelium dexteram pon=
tificis osculatur ¶ Quando manus
et pedes summi pontificis debeant osculari
¶ Ubi docetur quod preter oblationem
panis et ea que pro defunctis offeruntur
nullas manibus tangit ceteras recipit
oblationes ad pedes ¶ De benedictione
quam dyaconus petit et accipit ¶
De susceptione codicis evangelii ¶

De hiis que precedunt diaconum cum cereis et incenso ¶ Quare subdiaconus in eundo sequitur et in redeundo precedit ¶ sonis cerealium ¶ Quare diaconus per unam partem ascendit in pulpitum et per aliam descendit . ubi docetur quod diaconus cum silencio debet incedere nichil referens preter codicem evangeliorum ¶ Quare versus aquilonem legitur evangelium ubi traditur quod evangelium debet pronunciari in alto ¶ Cur lecturus evangelium consignet sibi pectus . os . frontem . et librum ¶ De crucis misterio et multiplici eius effectu . quo crucis signum sit exprimendum ¶ De salutacione que premittitur in evangelio ¶ De preeminencia evangelii ¶ Quare post evangelium liber et thuribulum ad episcopum reportantur ¶ De simbolo quod post evangelium decantatur . ubi traditur qui et quot sunt eius actores . et quis illud constituit ad missam cantari ¶ De duodecim partibus utriusque simboli tam apostolici quam constantinopolitani ¶ Quibus diebus simbolum sit dicendum in missa ¶ A quibus et ubi simbolum sit dicendum in missa . a quibus et ubi simbolum sit cantandum ¶ De offertorio ubi traditur quare post evangelium cantetur simbolum . vel quare post simbolum cantetur offertorium ¶ De silencio post offertorium ¶ De ablucione manuum antequam sacrificium offeratur ¶ De corporalibus ubi docetur cur una pars extenditur et altera complicatur ¶ De oblatis et incenso ubi docetur quare sacerdos tercio subducit et circumducit incensum . et quare totum undique incensat altare ¶ De modo et ordine sacrificium offerendi ubi agitur de aqua que vino miscetur in calice . ostenditur eciam cur sacerdos signat universa que accipit ¶ De patena super quam panis sacrificii offertur ubi docetur quare post susceptam oblatam sacerdos abscondit sub corporali patenam vel ab altari remota sub diacono traditur conservanda . donec tempore fraccionis resumatur ¶ De sacerdotis inclinacione . de prefacione ubi agitur de ymno partim angelico . partim humano . Traditur eciam quis ymnum constituit cantari . quis prefaciones dictavit ¶ De prefacionis exposicione ubi ... et ostenditur quare cum novem ordines sint angelorum tres ponuntur ex illis.

Incipit secunda particula de accessu pontificis ad altare

His indumentis ornatus episcopus ad altare procedit duobus hinc inde cum ducentibus sacerdote videlicet et levita . subdiacono precedente . qui clausum portat evangelii codicem donec episcopus ad altare pervenerit . ubi eius codicem osculatur apertum . hec omnia divinis plena sunt sacramentis . Episcopus enim illum in se pontificem representat de quo dicit apostolus christus assistens pontifex futurorum bonorum per am . et perfectius ta . hebr . ix . c . Sacerdos et levita significant legem et prophetam , secundum illud quod dominus posuit in parabola sauciati . Accidit autem quendam sacerdotem descendisse eadem via . et viso illo preteriit . similiter et levita . Moyses et Aaron helias in figura legis et prophetie apparuerunt in monte cum christo loquentes . Sacerdos igitur et levita deducunt christum . quia et lex et prophete christum annunciaverunt et promiserunt . Moyses enim in lege per prophetam suscitabit deus de fratribus vestris . ipsum tanquam me audietis . et ysaias . Ecce veniet propheta magnus et ipse renovabit Ierusalem . Subdiaconus qui precedit Iohannem baptistam significat . qui precessit in spiritu et virtute helie parare domino plebem perfectam . Hic ante pontificem portat codicem evangelii quia Iohannes ante christum predicacionem evangelicam inchoavit . Penitenciam inquit agite appropinquabit vobis regnum celorum . Qui liber clausus tenetur donec pontifex ad altare pervenerit . et tunc aperitur . illud insinuat quod in apocalipsi describitur . quia nemo dignus inventus est qui aperiret librum . qui scriptus est intus et foris . signatus sigillis septem . nisi leo de tribu iuda . radix david . qui librum aperuit . et septem eius signacula solvit . Per altare significatur ecclesia . unde quod dominus dicit in exodo . Si altare lapideum feceris mihi . non edificabis illud de sectis lapidibus . Secundum vero glosam hoc prohibet . in altari divisionem fidelium reprobat in ecclesia . ne videlicet

dividatur per errores et scismata. Per hoc quod liber apertus cum Christus pervenit ad altare, quia Christus primitivam apostolorum congregavit ecclesiam dicens et predicans, scripture mystica revelavit: Vobis inquit datum est nosse misterium regni dei, ceteris autem in parabolis. Unde post resurrectionem aperuit illis sensus ut intelligerent scripturas. Quod vero igitur facit Christus ad reverenter librum aperit evangelicum, quasi et per ministros suos patefaceret Christus misteria scripturarum. Cum Christus codicem evangelii osculatur, insinuat quod Christus pacem in carne predicavit: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis, non quomodo mundus dat ego do vobis.

De processione rationali pontificis a secretario ad altare

Cum autem festivalis solemnitas celebratur, Romanus pontifex cum septem prefatis ordinibus a secretario processionaliter ad altare progreditur, designans quod Christus exivit a patre et venit in mundum. Hic enim processionis ordo generationis Christi seriem representat, quam Matheus evangelista describit, in qua vi inveniuntur ordines personarum a quibus secundum carnem trahit originem et processit in mundum: patriarche, iudices et prophete, principes, reges, pastores et duces. Abraham patriarcha, David propheta, Salomon rex, Salathiel princeps, Iudas pastor, Zorobabel dux etc.

De duobus diaconibus qui ducunt pontificem

Duo diaconi qui ducunt pontificem designant Abraham et David, quibus de incarnatione Christi facta est repromissio. Nam illi promissum est: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Illi pollicitatio facta est: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Propter quod evangelista significanter hos duos in generatione prenotavit: Liber inquit generationis Ihesu Christi filii David filii Abraham. Isti sunt due columpne quas iterus patificus in vestibulo templi posuit ante hostium, quas ambit funiculus XII cubitorum, id est quos fides XII apostolorum amplectitur, de quorum medio per hostium predicationis aperitur accessus.

De mappula quatuor baculis alligata que super papam portatur

Quatuor sunt ministri super pontificem. Ferunt autem mappulam quatuor baculis alligatam, propter quod ipsi ministri mappularii nuncupantur. Mappula que diversis est ymaginibus figurata scripturam sacram significat, que multis misteriis est insignita. Hec quatuor baculis super pontificem portatur extensa, quia sacra scriptura quatuor modis super Christum fuit exposita: secundum historiam, secundum allegoriam, secundum anagogen, secundum tropologiam. Hic est fluvius paradisi qui in quatuor capita divisus progreditur. Hec est mensa propositionis que quatuor pedibus elevata subsistit. Hec ergo super pontificem portatur extensa ut ille venisse monstretur quem lex scripserat et prophete. Nam ipsemet Christus incipiens a Moyse et prophetis interpretatus est in omnibus scripturis que de ipso erant. Propter quod alibi dicitur: Si crederetis Moysi, crederetis forsitan et michi, de me enim ipse scripsit.

De septem cereis et incenso

Et ideo preferuntur duo luminaria cum incenso, quia lex et prophete cum psalmis Christum pronunciaverunt adventurum, Christo attestante qui ait: Necesse est impleri omnia que scripta sunt in lege Moysi et prophetis et psalmis de me. In maioribus autem solemnitatibus septem candelabra coram pontifice deferuntur, per quod illud ostenditur quod Iohannes in apocalipsi describit: Conversus inquit vidi septem candelabra aurea et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis vestitum podere, ut ille per adventum monstretur super quem requievit spiritus gratie septiformis, secundum vaticinium Ysaie: Egredietur inquit virga de radice Iesse et flos de radice eius ascendet, et r. s. e. s. s. et i. s. c. et f. s. s. et p. et r. e. s. t. d.

De igne quem manipulo super ponti-

fex apponit in choro.

In quibusdam basilicis circa me-
dium chorum manipulus stipe
super columnam appenditur, cui pon-
tifex ignem apponit, ut in conspectu
ipsius subito subito comburatur. Per hoc secundum
adventum commemorans, in quo christus
iudicabit vivos et mortuos, et mala
seculi comburet [?]. Qui per primum blanditur
per secundum terret. Et qui iudicandus
venit in primo, iudicaturus veniet in secundo
vel potius et secundum Jacobum apostolum vi-
ta mea vapor est ad modicum parens.
Pontifex ignem ponit in stipula ne
forte qui gloriosus incedat, in temporali glo-
ria delectetur. Nam omnis caro fenum
et omnis gloria eius quasi flos agri etc.

de primicerio rubrica sequitur sic

Cum autem pontifex appropinquat al-
tari, id est primicerius stole candore
accedens ad dextram ipsius humi-
liter coram astantibus osculatur. Et ad
christus nascitur in mundo, angelus ille
cum quo facta est celestis militie mul-
titudo laudancium deum illum pasto-
ribus patefecit. De quo dicit propheta puer
natus est nobis et filius datus est no-
bis cuius imperium super humerum eius,
et vocabitur nomen eius magni consi-
lii angelus. de tribus sacerdotibus etc.

Tres sacerdotes qui pontifici venienti
coram altari reverenter occurrunt, et
inclinantes os eius osculantur et pe-
ctus, tres illos magos significant qui ve-
nerunt Jerusalem dicentes: Ubi est qui
apertis thesauris suis obtulerunt ei mune-
ra aurum thus et mirram. Per geminum
osculum geminam in christo confitentur
naturam, divinam et humanam, divinam
quasi latentem in pectore, humanam quasi pa-
tentem in ore, quas per oblata tria mu-
nera magi mistice figurant. Osculum signum
est reverentie, iuxta quod Hester
summitatem virge regis legitur osculata

de dispositione processionis et ordine

Disponitur autem ista processio velut acies
castrorum ordinata. Nam maiores
et fortiores qui custodes exercitus preeminent

et subsequuntur, minores autem qui debiles
colliguntur in medium. Precedunt enim cleri
et presbiteri, subsequuntur pontifices et
diaconi, colliguntur in medio subdiaconi
et acoliti. Cantores autem quasi tubicine
precedunt exercitum ut eum ad prelium
contra demones excitent et immi-
tent, de quo prelio dicit apostolus: non est
nobis colluctatio adversus carnem
et sanguinem, sed adversus nequicias
in celestibus. Unde precedit [?] in nomine
mia tiepa [?] .i. i. d. [?] si n. [?] crux vero quasi
regale signum pontifici exhibetur,
unde fugiant a facie eius qui ode-
runt eum. Nobis autem absit gloriari
nisi in cruce domini nostri Jhesu Christi
per quem michi mundus crucifixus est
et nos mundo crucifigi debemus.

de confessione rubrica sequitur sic

Quia vero iustus in principio sermo-
nis accusator est sui, pontifex ad
altare perveniens et ad sacrificium
iugiter [?] antequam sacrum ordinatur
officium, de peccatis suis cum astantibus
confitetur, psalmum illum premittens
Judica me deus etc. ut discreta a gente
non sancta, ut ab homine liberatus iniquo
ad altare dei ingrediatur. Illud autem in
confessionem [?] est, quod non ut quidam
vivunt proinde faciunt in specie sed in
genere confitenda sunt peccata, quoniam ista
confessio non est occulta sed manifesta.
Percutimus autem pectus, confitentes peccata,
quatenus exemplo publicani qui percu-
tiebat pectus suum dicens: deus propi-
cius esto michi peccatori, iustificati de-
scendamus per dominum. In tunsione
pectoris tria sunt: ictus, sonus
et tactus, per que significantur illa tria
que sunt in penitencia necessaria, videlicet
cordis contritio, oris confessio, operis
satisfactio. Nam sicut tribus modis
peccamus, corde, ore et opere, ita tribus
modis penitere debemus, corde per dolo-
rem, ore per pudorem, opere per laborem.

de incenso quod sacerdos recipitur [?] in capsula

Ingressus pontifex ad altare incen-
sum ponit in thuribulo, per hoc
illud insinuans quod angelus venit
et stetit ante altare habens turibulum

aureum. quod impleuit de igne
altaris. et data sunt ei incensa
multa ut daret de orationibus sanctorum
Angelus enim episcopus thuribulum aure-
um corpus immaculatum. altare
celicum. ignis caritatis. incensum
oratio. secundum illud propheticum. dirigatur
oratio mea sicut incensum in con-
spectu tuo. Venit angelus. id est episcopus
stetit ante altare. id est in conspectu
ecclesie. habens thuribulum aureum
id est corpus immaculatum. plenum
igne. id est caritate et data sunt ei a fi-
delibus incensa. id est orationes ut daret
id est representaret eas patri de orationibus
sanctorum. non dicit orationes. quia deus
non omnes orationes exaudit. sed de
omnibus illas. que pertinent ad salutem
Unde cum paulus ter dominum rogasset
ut ab eo stimulum carnis auferret
Respondit ei dominus Sufficit tibi gratia mea
nam virtus in infirmitate perficitur.
Episcopus ergo thus apponit in thuribulo
quia christus orationes thus inspirat. ammonet (?)
ut reprimat (?) offeratur incensum dignum
in odorem suavitatis. ipse nos pre-
venit in benedictionibus dulcedinis
ut eius donum nostrum sit meritum. quia
non accipit nisi quod tribuit. Sine me
inquit non potestis facere. quia pal-
mes non potest ferre fructum a semet-
ipso. nisi manserit in vite. Sacerdos
autem incensum reputat episcopo. quia licet
in preciosum thymiama conficit quod
in odorem suavitatis offertur altissimo
De quo dominus subdit in exodo. talem com-
positionem non facietis in usus vestros
quia sanctum est domino. homo quicumque fecerit
similem ut odore illius perfruatur peribit
de populis suis. sunt qui dicunt quod
descendens thuribulum ab altari. tunc
aliud quam thus sine benedictione ponen-
dum est et hominibus offerendum. tunc
illud spectet ad latriam. istud ad du-
liam. sed melius tamen si spiritus quam litteram intel-
ligitur. nam littera occidit. Spiritus autem
vivificat. De triplici osculo

Unde accedens episcopus altare sacrum
osculatur. significans quod christus
adveniens ecclesiam sibi copulavit
ecclesiam. secundum illud canticum canticorum. Oscu-
letur me osculo oris sui. In osculo siquidem
os ori coniungitur. et in christo non solum
humanitas est unita divinitati verum etiam
sponsa sponso est unita vel copulata
secundum illud propheticum. Quasi sponsus deco-
ravit me corona. et quasi sponsam
decoravit me monilibus. Unde iohannes
Qui habet sponsam sponsus est. nam in
sole posuit tabernaculum suum et ipse tamquam
sponsus procedens de thalamo suo. Deinde
conversus episcopus osculatur diaconos ut osten-
datur pacem illam in adventu christi re-
misse quam propheta promiserat. Unde Ysa-
ias orietur in diebus c. i. et. a. p. d.
a. luna. et alius iterum propheta. Pax erit
in terra nostra cum venerit. et ideo christo
nascente. vox insonuit angelorum
et in terra pax hominibus bone volun-
tatis. osculum enim quoque pacem signi-
ficat. iuxta quod dicit apostolus. Salutate
vos invicem in osculo sancto. deus
autem pacis cum omnibus nobis amen. diaco-
nus ergo statim inclinans osculatur pectus
episcopi. designans quod inspiratione divina prophete
pacem predixere futuram. nam et
iohannes supra pectus domini recumbens
evangelii fluenta de ipso sacro dominici
pectoris fonte potavit De thurificatione
qua pontifex incensat altare

Episcopus ergo thuribulum accipiens
a diacono non sacrum incensat altare
quia christus corpus sumens de igne propha-
num. factus secundum carnem ex semine
david. suis orationibus fovet ecclesiam. sicut
quod orat in evangelio. Pater sancte ego
pro eis rogo et non pro eis tantum. sed etiam
pro illis qui credituri sunt per verbum illorum
illorum. Tunc autem diaconus thuribu-
lum recipit ut incenset episcopo moraliter
instruit quod si digne possumus orationes
incensum offerre. thuribulum incarna-
tionis debemus tenere. nam sine fide
mediatoris homines deo placere non possunt
Sed iuxta verbum promissionis eius.
Si quid petieritis in oratione credentes acci-
pietis. per thuribulum enim ... acci-
pitur incarnatum. nam sicut in thuribulo

pars inferior et pars superior

paries inferior et paries superior [illegible]. In Christo quoque sunt uniones quibus divinitas et humanitas coniunguntur. Primo carnis ad animam, unio divinitatis ad corpus, et unio divinitatis ad animam. Quidam autem quartam unionem assignant, videlicet deitatis ad compositum ex anima et carne. Nam et quedam thuribula quatuor habent cathenulas. De thuribulo sic ait inquit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum et hausto igne de altari mitte incensum desuper. Per ministerium vero incensi [illegible] et incensat altare, significat ab eo omnis demonis nequitia pellatur. Fumus enim incensi valere creditur ad demones fugandos. Unde cum Thobias interrogasset angelum quod remedium haberent ea que de pisce iussisset observari, respondit: Cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius omne demoniorum genus extricat etc.

De antiphona que dicitur ad introitum

Interea chorus concinit antiphonam ad introitum quam repetit interposita gloria trinitatis. Porro sicut introitus sacerdotis Christi adventum significat, sic et antiphona que dicitur ad introitum desiderium adventus Christi significat, de quo dicit in evangelio: Multi apostoli [illegible] reges et prophete voluerunt videre que vos videtis et non viderunt, et audire que vos auditis et non audierunt. Chorus ergo dilatat animam suam et in iubilo cantat introitum. Cum prophete, patriarche, reges, sacerdotes ac omnes Christi fideles eo magno desiderio adventum Christi expectabant clamantes et implorantes: Emitte domine agnum dominatorem terre, d. p. d. a. m. f. s. Veni domine et noli tardare, relaxa facinora plebis tue Israel. Hinc ergo ille Symeon iustus et senex benedixit: Nunc dimittis servum tuum domine secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum. Ex [illegible] ergo persona introitus cantatur per quos Christus introivit in mundum, quod dicit apostolus: Cum introducit primogenitum in orbem terre, dicit: Et adorent eum omnes angeli dei. Antiphone repetitio multiplicationem clamoris insinuat. Unde Ysaia: Manda remanda,

expecta reexpecta modicum. Si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet et non tardabit. Interposita glorie designatur eos per actionem benignitatis trinitatis [illegible] quod expectabant facilius obtinere, et ad totam trinitatem glorificando clamabant: Ostende nobis domine misericordiam tuam et salutare tuum da nobis. Qui sedes super cherubin, appare coram Effraym et Manasse. Horum tandem clamorem Christus exaudiens venit cum oleo leticie pre consortibus suis. Ad evangelizandum pauperibus destinavit se. Quod ipse filius per Ysaiam testatur: Spiritus domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me. Hic ergo antiquorum desiderium introitu(?) representat, non solum intellectu(?) licet sed iubilo cantilene. Celestinus papa constituit ut psalmi David CL ante sacrificium cantarentur ex omnibus antiphonis, quia antea non fiebat, sed epistola tantum et evangelium legebatur. Excepti ergo sunt de psalmis introitus, gradualia quoque ac offertoria, necnon communiones, que cum modulatione ceperunt ad missam in ecclesia cantari. Antiphona grece, latine dicitur vox reciproca, quia voce chori reciprocando inter ipsum melodiarum cantus alternantur.

De kyrieleyson sequitur rubrica.

Quoniam ergo tempus plenitudinis annorum benignitatis advenerit, sic predictum fuerat a psalmista: Tu exurgens domine misereberis Syon, quia tempus miserendi eius, quia venit tempus. Congrue chorus tunc commemorando subiungit kyriel., quod interpretatur domine miserere nobis, te enim expectavimus. Dicitur hic novies contra novem genera peccatorum. Est autem peccatum originale, veniale, mortale. Hoc est serpens, mulier, vir. Serpens enim, i. concupiscentia, suggerit originaliter; mulier, i. delectatio, consentit venialiter; vir, i. ratio, consentit mortaliter. Iterum est peccatum cogitationis, locutionis et perpetracionis

in ope huius est mors in domo
· mors in porta · mors in monu-
mento · Kirie(leison) est petitio fra-
gilitatis · simplicitatis · malig-
nitatis · fragilis · pro impotenciam
· simplicitatis · pro ignoranciam ma-
lignitatis · pro iniquitatem · Hec est
peticio in patrem in filium in spiritum
sanctum · Item ter dicitur ad patrem Kyriel
· ter ad filium xpe el · et ad spiritum sanctum
Kyriel · Sed ad patrem et spiritum sanctum
sub eodem tamen vocabulo · quia pater et
spiritus sunt tamen eiusdem nature cum illis
· tamen est alterius · ut gemine gigas
sbe · Vel ideo dicit hec noviens ut
ordo decimus ex hominibus reparatus
novem associetur ordinibus ange-
lorum · Unus · gregorius Kyriel · ad
missam a clero cantari precepit
quia apud grecos ab omni populo cantabat

de gloria in excelsis deo rubrica

In Et sequitur ymnus angelicus
specialis xpi nativitati pertinens testi-
monium · quem primum ille inchoando
pronunciat · qui angelum magni
consilii representat Chorus autem conti-
nendo persequitur · quia subito facta
est cum angelo multitudo celestis
militie laudancium et dicencium Gloria
in excelsis deo Et in terra pax homi-
nibus bone voluntatis · hymnus iste
ideo tamen est angelorum sed et ho-
minum congratulancium · quia inter illa
que perdiderat dragmam decimam lu-
cernam accendat ut dragmam perditam
inveniret · et pastor dimissis xcix
ovibus in deserto iam veniat ut que-
reret ovem centesimam : quam amis-
serat · ante nativitatem xpi tres erant
inimicicierum parietes · primus inter
deum et hominem · Secundus inter ange-
lum et hominem · tercius inter hominem
et hominem · homo namque inter inobe-
dienciam creatorem offenderat · pro suum
casum restauracionem angelicam
impediebat · pro varios ritus se ab ho-
mine separabat Judeus namque cerimo-
nias colebat Gentilis ydolatriam

colebat · Utrorumque ritus alterius displicebat
Sed veniens pax nostra fecit utrumque unum
· destruxit inimicitiarum materias et
convenientes in se angulari et lapide
copulavit · ut de cetero esset unum ovile
et unus pastor · abstulit ergo peccatum et re-
conciliavit hominem hominem deo · reparavit
casum et reconciliavit hominem angelo
· destruxit ritus et reconciliavit hominem
homini · Restauravit ergo sanctum copulam et
que in celis et que in terris sunt ·
et ob hoc illa celestis milicie multitudo
psallebat Gloria in excelsis · i · in ange-
lis deo et in terra pax hominibus · i · iu-
deis et gentilibus bone voluntatis
hinc est quod angelus loquitur et congau-
det pastoribus · quia pax est inter deum
et hominem restaurata · nascitur in pre-
sepe bovis et asini · quia pax est inter
homines et homines restaurata · pro bovem
enim iudaicus per asinum gentilis populus
significatur secundum illud cognovit bos
possessorem suum et asinus presepe do-
mini sui Simachus papa constituit
tamen die dominica et natalibus marti-
rum · Gloria in excelsis deo ad mi-
ssam cantari · quem hymnum tele-
phorus nonus a petro ad missam
nocturnam natalis domini quam idem
constituit cantari precepit et in eo
angelorum verba que sequuntur adiecit
· Hymnus a pluribus asseritur quod ea beatus
hylarius pictaviensis adiecit · et cetera

de candelabris et cruce rubrica :

A d significandum itaque gaudium de
xpi nativitate letancium · in cornibus
altaris duo sunt constituta
candelabra · que mediante cruce facu-
las ferunt accensas · angelus enim
inquit pastoribus · annuncio vobis gau-
dium magnum quod erit omni populo
quia natus est nobis salvator et cetera · hic
est verus ysaias quem visus in terra
· lumen autem candelabri · fides est populi
· nam ad iudaicum populum inquit propheta
Surge illuminare iherusalem quia venit lu-
men tuum et gloria domini super te or-
ta est · ad populum vero gentilem dicit
apostolus · eratis aliquando tenebre · nunc
autem lux in domino · nam et in ortu xpi

nova stella magis apparuit secundum
vaticinium Balaam. Orietur inquit
stella ex Iacob et surget virga ex Israel.
Inter duo candelabra crux in altari
medio collocatur, quoniam inter duos populos
Christus in ecclesia mediator extitit, lapis
angularis qui fecit utraque unum, ad
quem pastores a Iudea et magi ab
oriente venerunt etc. De situ orandi
ubi agitur de mutatione sacerdotis ab
una parte altaris ad aliam.

[P]ontifex oraturus ascendit ad se-
dem appositam et stans collectam
pronunciat quam libro legit aperto
et sicut evangelista testatur venit Ihesus
in Nazareth ubi erat nutritus et intra-
vit secundum consuetudinem die sabbati in
synagogam et surrexit legere et traditus
est ei liber Ysaie prophete, quem ut revolvit
invenit locum ubi scriptum erat: Spiritus
domini super me propter quod unxit me et
cum complicuisset librum reddidit ministro
et sedit. Porro secundum consuetudinem
aliorum, episcopus cum orat ad dextram assistit
altaris, quoniam illud significat quod erat
prophetizatum: Deus ab austro veniet, et
quoniam ea que sunt extra per sinistram. Id-
circo pontifex ad dextram partem altaris
primo ascendit ut gaudium dominice na-
tivitatis ostendat, deinde per evange-
lium ad sinistram conducitur ut tristitiam
passionis insinuet. Sed item redit ad
dextram ut gaudium resurrectionis annun-
ciet. Hoc utique Ezechiel in descriptione quatuor
animalium figuravit: facies inquit hominis
et facies leonis a dextris ipsorum quatuor
etc. Per hominem intelligitur nativitas, per leonem
resurrectio, per bovem immolatio designatur,
et ideo facies leonis et facies hominis
a dextris, facies autem vituli a sinistris,
quia nativitas et resurrectio gaudium intu-
lerunt, passio autem tristitiam intulit,
propter quod et ipse dicebat: Tristis est ani-
ma mea usque ad mortem. Debet autem sacer-
dos versus orientem orare, quia visita-
vit nos oriens ex alto, de quo legitur:
ecce vir oriens nomen eius. Unde dignum
in libro sapientie scribitur: Oportet inquit
ad orientem lucis orare. Non quod di-
vina maiestas localiter in orientem
consistat, que enim essentialiter est ubique.
Celum inquit et terram ego impleo,
sed quia timentibus eum orietur sol iu-
stitie, qui illuminat omnem hominem ve-
nientem in hunc mundum. Propterea et tem-
plum Salomonis et tabernaculum
Moysi legitur ad orientem hostium
habuisse. In illis autem ecclesiis que hos-
tium habent ad occidentem, sacer-
dos coram altari consistens ut ad
orientem adoret se in salutatione
se convertit ad populum, excepto prefatio-
nis et stationis articulo cum orantibus
cunctis intentus et cor suum sursum
ad dominum et eucharistie peragit sacramentum.

De salutatione maioris et mino-
ris sacerdotis ad populum rubrica

[O]raturus episcopus mitram deposi-
tam quia vir secundum apostolum revelato
capite debet orare, quoniam intra
ipsum et deum esse nullius malitie
velamen interesse, ut revelata fa-
cie domini gloriam contempletur.
Pontifex ergo salutationem premittit
ad populum dicens: Pax vobis, illius
utens eloquio qui surrexit ponti-
fico. Minor autem sacerdos cum
salutat populum dicit Dominus vobiscum,
quod utique sumpsit Booz dicens legisse
legitur dixisse messoribus. Cum
in Booz ergo figuram salvatoris
expressit, qui Ruth moabitidem du-
xit uxorem. Chorus autem respon-
dit: Et cum spiritu tuo. Quod sumptum
est ex epistola Pauli ad Thimotheum:
Dominus inquit Ihesus Christus est cum spiri-
tu tuo. Ut autem ipse ostendat se Christi vi-
carium, prima vice dicit Pax vo-
biscum, quoniam hec fuit prima vox domini
ad discipulos cum eis post resurrectionem
apparuit. Ministri ergo ceterorum sa-
cerdotum populo dicit Dominus vobiscum
ut se unum ex illis ostendat. Ceterum
septem vicibus populus salutatur in mi-
ssa, quoniam exclusis septem viciis
capitalibus suscipiat gratiam se-
ptiformem. Utrum sacerdos missam
ex duobus partibus debeat celebrare

[S]tatutum est autem in sacris cano-
nibus ut nullus presbiterorum mi-
ssarum sollempnia solempnia cele-
brare presumat nisi duobus presentibus sibique

audientibus ipse tamen sacerdos quandoque sim-
pliciter dicit ab eo Dominus vobiscum
et illud in secretis Orate pro me ca-
rissime convenit ut ipsius salutantis
salutacionem rendeat a pluribus. Venio
aliud est navitatis articulus. aliud
religionis contextus pie quod tractatum
est de sacris auctoritatibus comprobatur
quod angeli domini comites assistunt secundum
illud propheticum. In conspectu ange-
lorum psallam tibi. et angelus
ad Thobiam. quando orabas cum
lacrimis ego obtuli orationes tuas
ad dominum etc. Sed in canone continetur
Supplices te rogamus omnipotens deus
iube hec perferri per manus angeli tui
in sublime altare tuum etc. Sane
quilibet homo habet angelum suum ad cu-
stodiam Unde legitur in actibus apostolorum
quod cum puella que fugerit ad ho-
stium. Petro nunciaret adventum. dice-
bat. angelus eius est. et dominus
in ewangelio loquens parvulis. angeli
eorum semper vident faciem patris. Illos
igitur homines in salutacione consalutat.

De oratione conclusione et insione

Salutatione premissa per quam au-
ditores redduntur attenti subdit ora-
tiones que designatur in Apoka-
lipsi per thimiamaterium quod ascendit
in conspectu dei de manu angeli.
Christus enim verus homo passionem pro
nobis destinatus. cuius vox illa est.
Holocausta etc pro delicto non postu-
lasti. t. d. e. n. Semper enim pro
nobis orabat qui secundum apostolum
in diebus carnis sue preces. suppli-
caciones quod ad deum qui salvum illum
posset facere a morte cum clamore va-
lido et lacrimis offerens exauditus
est in omnibus pro sua reverencia. Ecclesia
autem post finem orationis subiungit Per
dominum nostrum ihesum christum. Illud scilicet quod
ipse in ewangelio promisit dicens Quic-
quid petitis patrem in nomine meo
dabit vobis. Non enim habemus viam
ad nos eterna beneficia possunt de-
currere quam per eum qui mediator est
dei et hominum. homo ihesus christus. Sic
per mediantem cristallum mutuamus
ignem in escam suppositam a sole longin-
quo Sumptum est autem de epistola ad Ro. Glo-
riam meretur in deo per dominum nostrum ihesum christum
Illud autem quod sequitur Qui tecum vivit
et regnat in unitate spiritus sancti deus. ita
ponitur simpliciter sed non imprudenter intel-
ligitur qui cum patre et spiritu sancto. n. et
r. d. in. n. s. s. i. una cum spiritu
sancto Nam pater et filius et spiritus sanctus
sunt unus deus vel in unitate spiritus sancti
i. in spiritu sancto. qui est unitas patris et
filii. amor et connexio utriusque. Per omnia
secula seculorum. Genitivus vel consecutive vel
antonomasice ponitur. consecutive
sicut generaciones generacionum. antonoma-
sice sicut cantica canticorum. Amen opta-
tive vel affirmative ostendit effectum. Unde
in fine psalmorum ubi nos dicimus
fiat fiat. hebreus autem amen. amen.
et christus in ewangelio sepe dicit. amen
amen dico vobis. hoc est verum verum
dico vobis per quod alibi dicitur. Sic sermo
noster est est. Respicit ergo vel ad formam
orationis ut quod oratur optetur vel ad
modicum orationis ut quod concluditur con-
firmetur. Ubi quando cum sacerdos orat
Da nobis domine salutem mentis et corporis
Populus respondet optando amen. i. fiat. Vel
cum sacerdos concludit. Qui tecum vivit
et regnat in unitate spiritus sancti deus
per omnia secula seculorum. Populus affirman-
do respondet amen. i. verum est.

Quare orationes dicuntur collecte et quare sunt in missa dicende

Orationes autem que circa principium
misse dicuntur collecte dicuntur. eo quod sa-
cerdos qui fungitur ad deum legatione
pro populo petitiones omnium colligat
et concludit. Vel ideo collecte dicuntur quia
super collectionem populi fiunt dum colligitur
populus ut ad stacionem faciendam dum
de una ecclesia procedat ad aliam. Ora-
tionum vero plures et varii sunt auctores
et inter eorum et diversitas accre-
scebat quod ideo Africanum consilium
cui beatus Augustinus interfuit. ista consti-
tuit. ut nullus preces vel orationes. vel misse
vel prefationes vel commendationes vel
manus impositiones dicantur nisi in
consilio fuerint approbate. Nam ecclesia-
sticus papa tamen a se quam ab aliis co-

postulat Petrus dicitur ordinasse. Verum autem secundum scholasticus historie que minima vel integra videbantur singula coadunavit et quam multa per se superaddens necessaria. Quidam tamen modum et ordinem excedentes minus orationes multiplicant ut auditoribus suis tedium generant et fastidium. Cum enim dominus dicat in evangelio: Cum oratis nolite multum loqui sicut ethnici faciunt. putant enim se multiloquio exaudiri. Unde cum ei dixisset apostolus domine doce nos orare compendiosam orationem edocuit: Pater noster etc. Huius ergo orationis formam sequentes sacerdotes in missa septenarium orationum numerum non excedant. Nam Christus septem petitionibus omnia corporis et anime necessaria comprehendit. Quia vero deus numero gaudet impare, summopere quidam observant ut impares orationes dicant in missa. vel unam vel tres vel quinque vel septem. Unam propter unitatis sacramentum, tres propter trinitatis misterium, quinque propter quinquepartitam domini passionem, septem propter spiritum gratie septiformis. Pares enim divisionem et discordiam detestantur. Unde secundum dierum operibus benedixit, hic dixi benedixisse non legitur, quia binarius primus ab unitate recedit et ab eo ceteri numeri divisibiles sortiuntur originem. Capitulum De extensione manuum sacerdotis in missa

Status ergo pontifex ad orandum manus levat, extendit, astantibus hinc inde ministris qui manus eius sustentant, sacerdote coram eo tenente sacramentorium. Hoc quippe sacramentum istud insinuat. Legitur enim in Exodo quod cum Israel pugnaret adversus Amalech in deserto, Moyses ascendit super verticem collis. Cumque levaret Moyses manus, Israel vincebat. Si autem paululum remisisset, Amalech superabat. Aaron autem et Hur sustentabant manus eius ex utraque parte. Et factum est ut manus eius non lassarentur usque ad solis occasum. Fugavitque Josue Amalech et populum eius in ore gladii. Propter hoc ergo sacerdos extendit manus in missa cum orat, nam et Christus cum expandisset manus in cruce pro persecutoribus oravit et dixit: Pater dimitte eis quia nesciunt quid faciunt. Moraliter instruens quod Christus sit paratus est ita prope penitentibus, iuxta quod ille promisit: Omnis qui venit ad me non eiciam foras. Cum autem verus Moyses, id est Christus, elevat manus, id est impendit auxilium et solatium, vincit Israel, id est ecclesia. Nam si deus pro nobis, quis contra nos? Si autem paululum manus remiserit, id est si peccatoribus subtrahit auxilium et solatium, superat Amalech, id est diabolus. Quia non est volentis neque currentis sed dei miserentis. Quia ergo Christus promisit ecclesie: Vobiscum sum usque ad consummationem seculi. Ideo Aaron, id est mons fortitudinis, et Hur, id est ignis caritatis, sustentant manus ipsius, ut in fortitudine ferat auxilium et in caritate solatium. Nec manus eius lassentur usque ad solis occasum, id est usque ad mundi finem. Sic ergo Josue duce, id est Christo ductore, Israel fugat Amalech et populum eius, id est ecclesia superat diabolum et exercitum demonum in ore gladii, id est per virtutem orationis. Gladium enim spiritus est verbum dei. Si quis ergo vult orationis virtute superare diabolum, debet elevare manus, id est actus ad deum, ut eius conversatio sit in celum. Unde demissas manus erigite et genua debilia roborate. Nam elevatio manuum sacrificium vespertinum. Bona est oratio cum ieiunio et elemosina. Fides autem sine operibus mortua est. Levemus ergo puras manus sine disceptatione, querentes que sursum sunt, non que super terram, ubi Christus est in dextera dei sedens etc. De epistola que premittitur evangelio in missa

Epistola que premittitur evangelio in missa precursoris designat officium, quod Johannes ante Christum exercuit, qui venit ante faciem domini parare vias eius. Sicut ipse testatur: Ego vox clamantis in deserto parate viam domini. Johannes enim quasi

subdiaconus fuit . i . subminister istius
qui se dicit . non veni ministrari
sed ministrare . lex enim nostri pedagogus
infantium . i . data ipsum per manum
moysi custodiens susceptionis illius
adventum docuit expectare . quem
eciam ipso iam adulto pos digito ge-
iohannis presentem in terris monstr-
avit . ut cum ducem sequeretur ad
ecce inquit agnus dei ecce qui tollit
peccata mundi . processit namque lex eum
sicut umbra lucem . iurgia servitutis
timor caritatem . iniciatum perfectorum
dilectionis preceptum . amantis con-
silium . hanc lex per moysen data
est gracia et veritas per ihesum christum facta
est epistola vero preco legis est suam imper-
fectionem iohannis testimonio profi-
tentis . et ad perfectorum evangelicam
transmittentis . hic est enim de quo
dixi vobis qui post me venit ante
me factus est cuius non sum dignus
corrigiam calciamenti solvere . me con-
mittit alium aut excitat et non erat
ille lux sed ut testimonium perhiberet
de lumine . erat lux vera que illuminat
omnem hominem venientem in hunc
mundum . lex quippe neminem ad perfe-
ctum duxit . hinc est quod subdiaco-
num legentem epistolam unus commi-
tatur acolitus . diaconum vero lege-
tem ewangelium tam subdiaconus quam
acoliti concomitantur . quod predicato-
rem iohannis pauci secuti sunt
predicatorem ewangelii plurimi suscepe-
runt . unde discipuli legitur dixisse
ipsi iohanni . rabi . qui erat tecum
transiordanem cui testimonium
perhibuisti . ecce hic baptisat et omnes
veniunt ad eum . ut ergo audivit
ihesus quod pharisei audierunt quod ihesus
plures discipulos facit quam iohannes
reliquit iudeam etc. Quia vero io-
hannes fuit limes precedencium
et subsequencium medium inter apostolos
et prophetas . nam lex et prophete usque ad
iohannem . et ex eo regnum dei ewan-
gelizabatur et omnes in illud in-
frat ideo epistola nec semper legitur de prophetis
nec semper legitur de apostolis . sed medium sumitur
de veteri testamento . interdum de novo
quod iohannes cuius preconem repetat eciam
cum antiquus christum predixit venturum . qui
post me venit ante me factus est etc. novo
demus christum ostendit presentem ecce agnus dei
ecce qui tollit peccata mundi etc. Epistola enim pre-
terea supermissio vel supererogacio nuncupatur
quod nomen vero congruit lectionibus apostolicis
que supererogate sunt in ewangelio . de quibus
sequentibus legitur epistole . apostolus enim ordo
per illum stabularium intelligitur . cui sa-
maritanus commisit hominem a latronibus
spoliatum . vulneratum et semivivum
relictum . proferens duos denarios et dicens
cui curam illius habe et quodcumque sup-
erogaveris reddam tibi etc.

De reverencia quam subdiaconi exhibet episcopo post epistolam

Quod autem subdiaconus cum acolito
post lectam epistolam ad sacerdotem acce-
dit . illud insinuat quod iohannes cum
audisset in vinculis opera christi . mittens
duos ex discipulis suis ait illi . tu es qui
venturus es an alium expectamus
ut per ipsa miracula christum iam venisse
cognoscerent . unde videns ihesus ait
illis . euntes renunciate iohanni que
vidistis et audistis . ceci vident . claudi
ambulant . leprosi mundantur . surdi audiunt . mor-
tui resurgunt . pauperes ewangelisantur
. et quod dexteram domini fecit sepultam . ideo
subdiaconus osculatur dexteram sacerdo-
tis . quod non per ipsa miracula cognos-
cunt esse de quo ingressi predicat qui
post me venit ante me factus est cuius
non sum dignus corrigiam calciamenti
solvere . pronus ad pedes calciame-
tum pontificis osculatur . Sacerdos vero
subdiaconum ~~osculatur~~ ~~bene~~ benedicit
et sepius commendavit io- iohannem
quid intrastis existis in ~~deserto~~ deserto
videre prophetam . et ideo dico plus quam prophetam
. et ideo dico plus quam prophetam . amen
amen dico vobis inter natos mulierum
non surrexit maior iohanne bapti-
sta . Subdiaconus ergo post finem . sed
diaconus ante principium lectionis ad sacer-

doctrinam accedit . et credibus reuerenciam
. quia legem Simon accepit a christo . sed christum
originem sumpsit ab illo . nam lex et
prophete usque ad johannem euangelium et apostoli post
johannem **De graduali rubrica sequitur**
ergo quia johannes primum predi-
cabat . penitentiam agite appropin-
quabit vobis regnum celorum
et iterum . f. d. f. penitentie . ergo
post epistolam graduale sequitur . quia penitentie
lamentum insinuat . propter quod in diebus
paschalibus usque ad penthecosten tollitur
de officio . quia videlicet dies illi futurum
in regno dei felicem eterne status sig-
nificant . quando iam area christi ventila-
bro quod est in manu eius purgata
grana reponentur in horreo . felicita-
tis eterne . dicitur enim graduale ad gra-
dale a gradibus humilitatis ut pote illi
conveniens qui nondum ascendit de
virtute in virtutem . sed adhuc in con-
valle positus lacrimarum . iam tamen ascen-
siones in corde disposuit . Rectius ergo
faciunt qui graduale non festinis aut
modulatis vocibus efferunt sed hu-
militer grauiter et a spiritu simplici potius
et lamentabiliter canunt . potest tamen istud
misterium quod graduale vocatur ad vo-
catione apostolorum referri . quando christus
dixit . venite post me . ipsi non tam
[illegible] sed opere [illegible] . quia relictis di-
bus secuti sunt eum . et ideo graduale
cantatur . cum apostoli gradiebantur post
dominum . discipuli post magistrum . post epistolam
ergo graduale cantatur quia per predicationem
johannis discipuli secuti sunt christum . Sta-
bat iterum johannes et ex discipulis
eius duo et respiciens ihesum ambulan-
tem dixit ecce agnus dei etc. et audie-
runt eum duo discipuli loquentem et se-
cuti sunt ihesum . Erat autem andreas fra-
ter Simonis petri unus ex duobus
qui audierant a johanne et secuti
fuerant eum . hoc graduale cantauit
cum inuenit primo fratrem suum
simonem et dixit ei inuenimus
messiam quod est interpretatum christus

et adduxit eum ad ihesum . Phili-
pus etiam graduale cantauit cum
natanaelem et dixit ei quem scri-
psit moyses in lege et prophete .
inuenimus ihesum filium joseph
a nazareth veni et vide
De alleluia rubrica tercius ponitur
Post luctum sequitur consola-
cio . nam beati qui lugent
quoniam ipsi consolabuntur . et ideo
post graduale cantatur alleluia . quod
significat gaudium ineffabile et
hominum . in eterna felicitate letancium
. hic est scilicet laudare dominum . nam beati
qui habitant in domo tua domine
in secula seculorum laudabunt te . in
voce exultationis et confessionis so-
nus epulantis . quid sit alleluia cuius
eius psalmus exponit . cum alleluia pre-
intitulatur in titulo . statim post exor-
dio titulum incipit laudate pueri
dominum etc. hoc ineffabile vite gaudium
potius inopia nullatenus metitur nec
. sed pregustans illud in spe et esurit
sitit . qui gustauerit dolet spes ex-
tetur in re et fides in specie . qua-
propter hic non hebraicum ineffabile
remansit ut peregrini ab patria vita
gaudium per peregrinum vocabulum
significaretur potius quam exprimeretur
. eius misterium velut quoddam
gaudium stillicidium de diuitiis
superne ierusalem . primo in mente pa-
triarcharum et prophetarum et postea
in apostolorum ore per spiritum sanctum ela-
psum est . cum ergo alleluia sit beatitu-
dinis eterne [illegible] vocabulum est . non
mirum si magis eo tempore frequen-
tatur . quo christus resurgens [illegible]
beatitudinis speciem nobis tribuit et
promisit . licet enim aliis temporibus
cantetur ad missam . olim ecclesie
romane non erat consuetudo . sed
a beato gregorio institutum . immo po-
tius restitutum est . nam a tempore da-
masi pape cum primus fuisset [illegible]
defecerat . deinde cum de hiis et aliis

quibusdam quosdam murmu-
rare sentiret tanquam constan-
tinopolitane ecclesie consuetudi-
nes sequentur, non est de diff-
tis reddere rationem dicens et nos
in nullo horum aliam ecclesiam
secuti sumus. Nam ut alleluia
hic non dicetur de ierosolimorum
ecclesia ex beati jeronimi traditione
tempore bone memorie damasi pape
traditur tractum. Et ideo in hac
magna sede consuetudinem am-
putavimus que hic a grecis
tradita sunt. Cantamus ergo alleluia
post graduale canticum leticie post
luctum pene. summopere nitentes
exprimere magnitudinem conso-
lationis que reposita est lugentibus
iubilantes potius quam canentes
. Unam quoque brevem digni sermo-
nis sillabam in plures neumas
protrahimus ut iocunde mens atto-
nita repleatur et rapiatur illuc ubi
sancti erit vita sine morte. dies sine
nocte. dulcedo sine amaritudine
iocunditas sine dolore securitas sine
timore. tranquillitas sine labore
. fortitudo sine debilitate. rectitudo sine
perversitate. pulcritudo sine
deformitate. veritas sine fallacia
. caritas sine malicia. felicitas
sine miseria etc.
p Potest autem alleluia referri ad exu-
ltationem eorum qui de mira-
culis christi gaudebant laudantes
deum et dicentes quia vidimus mirabilia
hodie. et quia deus visitavit plebem
suam. tunc enim cantabit in iubilo
alleluia. cum omnis qui videbit dedit
laudem deo. et omnis populus gau-
debit in universis que magnifice
fiebant ab eo. nam et lxxii dis-
cipuli reversi sunt cum gaudio dicen-
tes. domine etiam demonia subi-
ciuntur nobis in nomine tuo. hinc
est quod a septuagesima usque ad pa-
scha non cantatur alleluia. quia tempus tri-

sticie non debet carmen leticie decantari
secundum illud prophetam quomodo cantabimus
canticum domini in terra aliena. Se-
ptuagesima namque tempus babilonice ca-
ptivitatis spiritualiter representat. In qua super
flumina babilonis sedentes et flentes
organa suspenderunt. Tractus autem
dicitur qui cum asperitate vocis. cum
prolixitate verborum miseriam presentis
incolatus insinuat. de quo dicit psal-
mista heu michi quia incolatus meus
prolongatus est habitavi cum habitantibus
cedar multum incola fuit anima mea.
De versu qualis debeat esse rubrica hic
q Quod autem in preposito versu bis alleluia can-
tatur. designat quod in preterita leti-
cia sancti geminam glorificationis
stolam accipiant. mentis et carnis sive
cordis et corporis. nam secundum stolam
mentis exultabunt sancti in gloria letabuntur
in cubilibus suis. Secundum stolam car-
nis fulgebunt iusti sicut sol etc. Si-
m ... indirecto discrepent. versus ergo nil
sinistre aut triste sed totum iocundum
et dulces debet sonare. Hoc sunt. dominus
regnavit decorem induit. dominus regna-
vit exultet terra. iubilate deo omnis
terra. iustus ut palma florebit. quo-
niam absterget deus omnem lacrimam
ab oculis eorum. et iam non erit am-
plius neque clamor neque luctus sed
nec ullus dolor quia priora transierunt
. h. quem significat quod in quibusdam ecclesiis
sequentia post alleluia cantatur scilicet iubilo
dulci et canore. Notandum est autem
quod in officio misse tamen linguarum
convenit diversitas ut omnis lingua
confiteatur quia dominus noster ihesus christus in
gloria est dei patris. quod et titulus cru-
cis ondit qui scriptus est litteris grecis
hebraicis et latinis ihesus nazarenus
rex iudeorum etc. De sacerdotis co-
ssessu de epistola legitur et graduale cantatur
h Attenuis tacitus sedebat sacerdos
illud insinuat quod predicante johanne
christus quodam modo sedebat et tace-
bat. quia non predicabat aperte. sed ut
tradit evangelista. postquam traditus
est johannes christus venit in galileam

predicaturus erat regnum celorum. Vel quia sedere
victoris est, sessio sacerdotis victoriam
Christi significat, qui per ieiunium vicit
diabolum; nam reliquit eum temptator
et accesserunt angeli et ministrabant ei.

De mutatione sacerdotis de una parte altaris ad aliam hec rubrica sequitur

His ergo rite premissis sacerdos ad si-
nistram partem altaris accedens
pronuntiat evangelium, significans quod
Christus non venit vocare iustos sed pecca-
tores, iuxta quod ipse dicit in evangelio: Non
enim indigent qui sani sunt medico
sed qui male habent. Per dextram enim
iusti, per sinistram peccatores significantur,
iuxta quod Dominus in iudicio statuet quidem oves
a dextris, edos autem statuet a sinistris,
sicudat autem alio loco dicetur. Ideo
sacerdos in principio misse consistit ad
dexteram; cum autem pronuntiat evangelium
convertit se ad sinistram et circa finem
misse iterum redit ad dexteram, quia
cultus fidei primo fuit in populo iudeorum,
deinde transivit ad gentes, et circa finem
mundi iterum convertetur ad iudeos ad
predicationem Enoch et Helie, qui conver-
tent corda patrum in filios, quando
in diebus illis salvabitur iuda et re-
liquie israel salve fiant. Sed cum sa-
cerdos qui pronuntiat evangelium ipsius
Christi representet personam et Christus non
predicavit gentibus sed iudeis, iuxta
quod ipse dicit in evangelio, dicatur pru-
dens auditor advertat etc.

Quare diaconus qui lecturus est evangelium dexteram pontificis osculatur

Porro cum episcopus celebrat omnia
solemniter peragens, diaconus
cum dextera pontificis osculata,
codicem evangelii suscipiens de al-
tari benedictionem postulat ab episcopo, qua
data procedit ad pulpitum precedentibus
ceroferariis qui faculas ferunt
accensas et thuribulum cum incenso.
Iam figura mutatur, nam diaconus
qui prius representabat prophetam, modo re-
presentat evangelium. Lex enim et prophete
usque ad Iohannem et ex eo regnum celorum
evangelizatur. Pulpitus altus est et

et si fuerit diligens exauditus hau-
riemus aquam de fontibus sal-
vatoris. Diaconus autem dexteram
pontificis osculatur, quia predica-
tor evangelizare debet pro gloria
sempiterna, de qua sponsus dicit
in canticis: Dextera illius ample-
xabitur me. Nam et angelus qui
resurrectionis gloriam venerat nun-
tiare sedebat in dextris stola can-
dida coopertus. Licet ergo secundum apostolum
qui seminant spiritualia metere possint
et carnalia, non est tamen seminan-
dum pro carnalibus et temporalibus,
nam qui seminat in benedictioni-
bus metet vitam eternam. Mer-
cenarius enim est qui de predicationis
officio non querit premium sempiter-
num sed comodum temporale etc.

Quando pedes quando manus summi pontificis debeant osculari

Ceterum subdiaconus vel diaco-
nus manus vel pedes romani
pontificis osculatur, ut et
summo pontifici summam exhibeat
reverentiam et eum illius ostendat
se esse vicarium cuius pedes oscu-
labatur mulier que erat in civitate
peccatrix, adorandum scabellum
pedum eius quoniam sanctum est, cuius pe-
des mulieres tenentes resurgentem
a mortuis adoraverunt. Manum
autem nemo debet manus summi pon-
tificis osculari, nisi cum de ma-
nibus eius aliquid accipit vel
cum ad manus eius aliquid ponit,
ut ostendatur quod cuncta bona ipsi gratie
referre, qui sicut semper dat propria sic
numquam recipit aliena. Ipse preter
oblationem paucis nullam aliam
oblationem manibus tangit nisi
quod pro defunctis offertur, quam
ideo manibus accipit ut errorem
scilicet eorum qui dogmatizant
elemosinas non valere defunctis. Pa-
nem vero tangit propter reverentiam sa-
crificii, quod ex pane conficitur et sp-

vicarius est illius qui de se dicit Ego sum panis vivus etc. Ceteras autem oblationes ad pedes accipit propter illud quod in actibus apostolorum habetur: Quicumque afferebant precia eorum que vendebantur et ponebant ante pedes apostolorum.

De benedictione quam diaconus petit et accipit

Decepturus ergo diaconus codicem evangelii benedictionem petit ab episcopo, quia nullus debet predicare nisi mittatur, secundum illud apostoli: Quomodo predicabunt nisi mittantur. Unde inquit apostolus actis qui infra capitulo pauci. Rogate ergo dominum messis ut mittat etc. Ysa. vi. Ysaias etiam cum audisset vocem domini dicentis: Quem mittam et ex nobis quis ibit? Respondit: Ecce adsum, mitte me. Dixit et dominus: Vade et dices populo huic: Audite audientes etc. Pontifex ergo visibiliter benedicit diacono qui est lecturus evangelium, quod non fecerat subdiacono qui lecturus erat epistolam, quia Christus invisibiliter manens legem et prophetas invisibiliter misit. Sed postquam in terris visus est et cum hominibus conversatus est, apostolos et evangelistas visibiliter misit et docuit dicentes: Euntes inquit predicate dicentes appropinquat regnum celorum. Illi autem profecti circuibant castella evangelizantes et curantes ubique.

De susceptione codicis evangelii

Textus evangelii sumitur de altari, quia de Syon exibit lex et verbum domini de Ierusalem, non utique lex mosaica que quondam exierat de monte Syna, sed lex evangelica, de qua dicit propheta: Ecce dies veniunt dicit dominus et consummabo testamentum novum super domum Israel et super domum Iuda, non secundum testamentum quod dedi patribus eorum cum eduxi eos de terra Egypti. Sed dabo leges meas in mente eorum et in corda eorum superscribam eas, et ero illis in deum et ipsi erunt michi in populum. Lex quippe mosaica scripta fuit in lapideis tabulis. Sed lex evangelica scribitur in tabulis cordis digito dei. Nam illa dabatur duris gentibus cor lapideum, sed hec datur obedientibus, sicut ipse dicit in psalmo: Populus quem non cognovi servivit michi, in auditu auris obedivit michi etc.

De hiis que precedunt diaconum cum cereis et incenso

Diaconus premittit duos ceroferarios cum facibus et incenso, quia predicator debet odorem bone opinionis emittere, secundum illud apostoli: Christi bonus odor sumus in omni loco. Nam cuius vita despicitur restat ut eius predicatio contempnatur. Et dicitur medico: Cura teipsum. Eice primo trabem de oculo tuo et tunc eicies festucam de oculo fratris tui. Debet et desiderium et gaudium in cordibus auditorum accendere, ut magis et libenter audiant et efficaciter obediant. Quis autem non desiderat bonum nuncium et de bono nuncio quis non gaudeat? Evangelium enim bonum nuncium ipsa sui nominis interpretatione significat. Vel hoc ergo per acolitos: episcopus duos premittit acolitos ante diaconum qui lecturus est evangelium, portantes cereos et incensum. Nota etiam quod Christus premittebat binos discipulos ante faciem suam in omnem civitatem et locum quo erat venturus, ut presentis coruscationes miraculorum et odorem virtutum. Unde reversi dixerunt: Domine in nomine tuo etiam demonia subiciuntur nobis. Facies ergo Christi si convenienter intuemur apostoli, qui formam doctrine sue populis ostendebant, propter quod audiebant: Qui vos recipit me recipit. Vel ideo librum evangelii precedunt thuribulum et candelabrum, quia doctrinam Christi virtus et fama precedebant, evangelista testante: Exivit Ihesus in virtute spiritus in Galileam et fama exiit in universam regionem de illo. Ipse docebat in synagogis eorum etc.

Quare subdiaconus in eundo sequatur et in redeundo precedit etc.

Diaconus vero precedit ut doctor, subdiaconus autem sequitur ut auditor. Ille precedit ut predicet et

iste sequitur ut innuet quod dignus est
operarius mercede sua. Secundo quod
dominus in lege precepit Non claudes os
bovis triturantis. Post lectionem vero
subdiaconus qui sufficit doctus procedit re-
fore coram eo. quia mercedem ewangelii
de sua ministratione reportat. Secundo
illud quod dominus ipse promisit in ewangelio
cum recipit prophetam in nomine prophete
mercedem prophete accipiet. Quod premittit
diaconus quod ut ostendat se fructum
predicationis referre. De quo dominus inquit
ego posui vos ut eatis et fructum
afferatis et fructus vester maneat
In quibusdam tamen ecclesiis subdiaconus
precedit diaconum ferens pulvillum
quod libro supponat ut mollius sede-
at. per pulvillum qui fesso supponi-
tur ad ~~[illegible]~~ quietem signatur vite so-
lacium. ut insinuet auditores quod
pro mercede laboris predicationis necessaria
subministrent Nam ut inquit apostolus
Qui altari serviunt cum altari parti-
cipant. Quare diaconus per unam
partem ascendit in pulpitum et per aliam
descendit

Recedit ergo diaconus
consilio nichil ferens preter codi-
cem ewangelii. iuxta illud quod
dominus precepit Neminem salutaveritis
et nichil tuleritis in via Subdia-
conus autem per unam viam et diaco-
nus per aliam ascendit in pulpitum
. quia iste docendo procedit in augmen-
tum scientie. ille quia minister per meri-
tum operis progreditur in augmen-
tum iusticie de quo dicit psalmista
Iusticia tua sicut montes dei. Sed
per eandem viam revertitur ad [illegible]-
[illegible]. quia per finaliter predicatio per-
tingit ad primum. Sicut dominus ait qui
perseveraverit usque in finem hic salvus
erit. predicat. et quia predicatio non su-
fficit sine opere. cepit enim Ihesus facere
et docere. Secundo predicator per viam
eandem revertitur per quam mini-
strator accesserat Vel ideo diaconus
qui lecturus est ewangelium ab una
parte progreditur et ab altera regre-
ditur. quia apostoli prius predicaverunt iudeis

et postea gentibus. Secundum quod inquit
inquit ad iudeos. Quia repulistis verbum
dei et indignos vos fecistis ecce
convertimur ad gentes etc.
Quare versus aquilonem legitur ewangelium

Diaconus ergo in am-
bonem ascendit ut annunciet
ewangelium secundum illud propheticum
Super montem excelsum ascende
qui ewangelizas Syon. exalta
in fortitudine vocem tuam. Et
dominus inquit in ewangelio. Quod dico
vobis in tenebris dicite in lumine
et quod in aure auditis ~~[illegible]~~
predicate super tecta. Nam et
ipse dominus ascendit in montem ut
ewangelium predicaret. et aperiens os
suum docebat apostolos suos dicens
beati pauperes spiritu quoniam ipsorum
est regnum celorum. Faciem autem
suam versus aquilonem opponit
ut ostendat predicationem Christi contra
eum specialiter dirigi. qui ait po-
nam sedem meam ad aquilonem
et ero similis altissimo. Nam et per
prophetam quod ab aquilone pandetur omne
malum super habitatores terre. Ordine ergo
aquilonari ergo legitur ewangelium ut
aquilo fugiat et auster adveniat
. i. ut diabolus fugiat et spiritus sanctus
accedat Unde diaconus munit se
signaculo crucis ne diabolus qui
bonis insidiatur [illegible] tollat ei
devotionem de corde vel sermonem
de ore. Sacerdos itaque vel diaco-
nus cum lecturus est ewangelium
signare se debet in fronte et in ore
et in pectore q.d. Ecce crucem Christi
non erubesco sed corde credo quod pre-
dicamus inquit apostolus. Ihesum Christum
et hunc crucifixum. iudeis quidem
scandalum. gentibus autem stulti-
ciam. nos autem gloriari oportet etc.
Et dominus in ewangelio ait. Qui me
erubuerit et meos sermones. hunc
filius hominis erubescet cum vene-
rit in maiestate sua et patris et
sanctorum angelorum Debet ergo signare
librum et osculari. q.d. Hic est liber
crucifixi per quem reconciliatos accepimus

Cum lectum est evangelium consi-
gnet os frontem et pectus
[illegible] est evangelium
signum [illegible] frontem et pectus

Quam profundum est crucis miste-
rium, quam arduum sacramentum.
Legitur enim quod Moyses ad manda-
tum domini serpentem eneum erexit
pro signo crucis quem aspicientes
qui percussi fuerant a serpentibus
sanabantur. Ipse Christus exponens
in evangelio inquit: Sicut Moyses ex-
altavit serpentem in deserto ita
oportet exaltari filium hominis
ut omnis qui credit in ipso non pereat.
Legitur etiam cum Joseph applicuisset
Manassen et Effraim ad Jacob,
statuens maiorem ad dexteram et
minorem ad sinistram ut eos secundum
ordinem benediceret, Jacob manus
commutans id est in modum crucis
cancellans, dexteram imposuit super
caput iunioris Effraim et sinistram
super caput Manasse maioris et di-
xit: Angelus qui eruit me de cunctis
malis benedicat pueris istis. Item
Ezechiel autem audivit dominum dicentem
ad virum vestitum lineis habentem
atramentarium scriptoris ad renes:
Transi per mediam civitatem et signa
thau in frontibus virorum dolen-
tium et gementium, et post hec dixit
septem viris: Transite per mediam
civitatem et percutite omnem super
quem non inveneritis thau. Nemini
parcet oculus vester. Johannes etiam
vidit ascendentem angelum dei
ab ortu solis habentem signum dei
vivi et clamavit voce magna
quatuor angelis quibus datum est
nocere terre et mari dicens: Nolite
nocere terre et mari neque arboribus
quoadusque signemus servos dei
vivi in frontibus eorum. Hinc
est quod cum dux egiptiorum percuteret
primogenita, domos hebreorum
absque lesione transcendit eo quod
sanguinem in superliminari et utroque
poste vidisset. Dum Moyses ma-
nus tenebat extensas Israel pu-
gnans Amalech superabat. Lignum

in Marath aquas dulcoravit amaras
et ad lignum missum in Jordanem
ferrum quod inciderat enatavit. Hoc
est lignum vite in medio paradisi de quo
sapiens protestatur: Benedictum li-
gnum per quod fit iusticia. Et regna-
vit a ligno deus et convertit orbem. Hic
qui enim et si dixerunt morte turpissima
condempnemus eum, nescierunt sacra-
menta dei neque comprehenderunt que sit
longitudo, latitudo, que sublimitas
et profundum. Crux enim sanitatem
restituit, benedictionem impendit,
discernit a perfidis, liberat a periculis, ho-
stes expellit, victores constituit. Crux
misterium fidei, firmamentum spei,
clavis celi, forma iusticie, magni-
ficencia regum, gloria sacerdotum,
inopum sustentatio, pauperum
consolatio, dux cecorum, baculus
claudorum, spes desperatorum, re-
surrectio mortuorum. Quomodo crucis
signum sit exprimendum rubrica

c Est autem crucis signum tribus digi-
tis exprimendum, quod sub invoca-
tione trinitatis imprimitur, de qua
dicit propheta: qui appendit tribus digitis
molem terre. Itaque a superiori descen-
dat in inferius et a dextra transeat ad
sinistram, quia Christus de celo descendit
in terram et a iudeis transiit ad
gentes. Quidam autem signum crucis
crucis a sinistra producunt in dex-
tram, quia de miseria debemus transire
ad gloriam, sicut et Christus de morte
transivit ad vitam, et de inferno
ad paradisum, presertim ut se ipsos
et alios uno pariter eodemque modo
consignent. Constat autem quod cum
super alios signum crucis imprimi-
mus illos a sinistra consignamus
in dexteram. Verum si diligenter
attendatur etiam super alios signum cru-
cis a dextra producimus in sini-
stram, non signamus eos quasi
vertentes dorsum, sed quasi faciem
presentantes. De salutatione que
premittitur evangelio rubrica

d Diaconus qui iam in ambone
consistens salutat populum dicens

dus vobiscum. aliud obseruat quod dus
insistat Qui in quacumque domum intraueri-
tis. primum dicite Pax huic domui.
Secundo quod populus quasi non sterat tamquam
epistula legitur devotus et attentus. respon-
det et cum spiritu tuo. Statim quod dia-
conus ut eos beniuolos reddat et doci-
les subdit Sequentia sancti evangelii.
sed populus cum reuerentia et honore respondet
gloria tibi domine. Glorificantes de-
um qui misit eis verbum salutis. Sicut
in actibus apostolorum legitur et glori-
ficaverunt deum dicentes ergo et deus
gentibus penitentiam dedit ad vitam

De preminentia evangelii rubrica

Hanc sicut caput preminet
corpori et ei cetera membra sub-
seruiunt. Sic evangelium toti pre-
cellit officio. et ei cetere partes intelle-
ctuali ratione consentiunt. hoc est verbum dei.
Sermo sermonis. sapientia sapientie.
verbum verbi quod erat in principio apud
deum. omnia per ipsum facta sunt et sine
ipso factum est nichil. Sermo sermo-
nis qui venit a regalibus sedibus
in simulationem portans imperium. Vivus
et efficax et penetrabilior omni gla-
dio ancipiti. Sapientia sapientie que attin-
git a fine usque ad finem fortiter et disponit
omnia suauiter. paradisus deliciarum ortus
aromatum. cella vinaria. cena-
culum magnum. mensa propositio-
nis. quadriga aminadab. turris
david. gazophilacium templi. the-
saurus patrisfamilias. hic est fons
ortorum puteus aquarum viventium
que fluunt impetu de libano. quo
et diaconus corde puro. ore mun-
do et opere castum. se studeat exhi-
bere. antequam sacrosanctum evangelium possit
digne proferre. Est puteus aquarum
viventium dominum. i. evangelium predica-
tio non fluit impetu. i. libere nisi de
libano. i. de corde casto. et de ore
candido. non enim est laus in ore
peccatoris. sed peccatori dicit deus quare
tu enarras iustitias meas et
assumis testamentum meum per os tuum. hic iam non
loquitur moyses qui ab heri et
nudius tertius non est eloquens
sed et impediatoris et tardioris et
lingue factus est ex quo dominum lo-
quentem sibi audiuit. hic non
loquitur ysaias qui de se dixit ve
michi quia tacui. quia vir pollutus
labiis ego sum. Sed hic loquitur
pater cum filio quem constituit
heredem universorum per quem fecit
et secula

Quare post evangelium liber et thuribulum ad episcopum reportantur rubrica post hec

Evangelio perlecto liber et thuri-
bulum ad pontificem reportatur
quia ad eum omnia bona sunt
referenda a quo cuncta procedunt. Vnde
multi psalmorum intitulantur in
fine. ipsi david. quia christus est fi-
nis consummans et non consumens
alpha et o. primus et novissimus
initium et finis. Christus ergo thure
adoratur et codicem osculatur quia est
quod inspirauit et docuit. hic appro-
bat et acceptat. deus autem nichil
accipit nisi quod offertur. et nec remu-
nerat nisi quod donat. quia sic cuncta
que facit sunt bona non que fecit
nam vidit deus cuncta que fece-
rat et erant valde bona etc.

De simbolo quod post evangelium decantatur

Quia vero corde creditur ad iustitiam
ore autem fit confessio ad salutem
ut ostendat ecclesia quod evangelii
verbum corde recepit. mox fidei sim-
bolum ore decantat. credo in unum deum
incipit ut significet quod omne bonum
a christo procedat. Nam omne datum
optimum et omne donum perfectum de
sursum est descendens a patre lu-
minum. quocirca ne mussitans ille
celestis dicat. Cantauimus vobis
et non psallastis. Chorus catho-
licus ecclesie doctrine consona
voce vndique et solemni tripudio fidem
catholicam profitetur. Symbolum
autem grece latine sonat indicium
vel collatio. eo quod regulam fidei
plenam indicat et perfectam. quia
in se omnes continet articulos
fidei. traditur enim quod postquam

apostoli spiritum paraclitum accepissent, cum iam solent ad predicandum evangelium proficisci, conferentes in unum super articulis fidei statuerunt, ut sicut omnes erant una fide concordes, ita omnes in unam fidem concorditer predicarent, et ideo simbolum componentes unusquisque bolum, i. particulam unam apposuit. Unde secundum apostolorum cathalogum xii particulas dinoscitur continere. Simbolum ergo quasi ewangelium fidem per predicacionem ostendit(?). Unde Johannes: hec eo loquente multi crediderunt in eum. Nam et secundum apostolum fides est ex auditu, auditus per verbum Christi. Damasus papa constituit ut simbolum caneretur ad missam ex decreto sancte universalis ecclesie synodi aput Constantinopolim celebrate.

De xii particulis vel articulis simboli

Petrus dixit: Credo in deum patrem omnipotentem creatorem celi et terre. Andreas dixit: Et in Ihesum Christum filium eius unicum dominum nostrum. Jacobus: qui conceptus est de spiritu sancto natus ex Maria virgine. Johannes: passus sub Poncio Pilato crucifixus mortuus et sepultus. Philippus: descendit ad inferna, tercia die resurrexit a mortuis. Bartholomeus: ascendit ad celos sedet ad dexteram dei patris omnipotentis. Thomas: inde venturus est iudicare vivos et mortuos. Matheus: Credo in spiritum sanctum, sanctam ecclesiam katholicam, sanctorum communionem. Symon: remissionem peccatorum. Thadeus: carnis resurreccionem. Mathias: vitam eternam amen. Constantinopolitanum simbolum xii clausulas dinoscitur continere. Prima: Credo in unum deum. Secunda: et in unum dominum nostrum Ihesum Christum. Tercia: qui propter nos homines. Quarta: crucifixus etiam pro nobis. Quinta: et resurrexit tercia die. Sexta: ascendit in celum.

Septima: et iterum venturus est cum gloria iudicare vivos et mortuos. Octava: cuius regni non erit finis. Nona: et in spiritum sanctum dominum et vivificantem qui ex patre filioque procedit. Decima: et unam sanctam et apostolicam ecclesiam. Undecima: et expecto resurreccionem mortuorum et vitam venturi seculi amen. Isti sunt xii panes qui recentes et calidi super mensam semper(?) coram domino ponebantur. Hec sunt dona que principes tribuum in consecracione altaris xii obtulere diebus. Duodenarius enim numerus in scripturis est sacratus: in xii apostolis, xii prophetis, xii patriarchis; in xii exploratoribus, xii principibus et xii tribubus(?); in xii fontibus, xii lapidibus et in xii sedibus; in xii horis et xii mensibus et xii annis; in xii signis, xii stellis et xii gemmis; in xii portis, xii angulis et xii fundamentis; in xii viris et xii cubitis et xii cophinis; in xii phialis, xii acetabulis et xii mortariolis; in xii bobus, xii lenticulis et xii arietibus. Est enim superabundans constans ex duobus senariis, significans perfeccionem cogitacionis et operis sive mentis et corporis; ex ternario multiplicato per quaternarium et quaternario per ternarium, significantibus fidem individue trinitatis et quatuor ewangeliorum doctrinam, sive tres virtutes theologicas(?) et quatuor virtutes politicas. Hic numerus ex simplicibus congregatis crescit in sex(?) denarium(?) qui constat ex denario et senario mandatorum, execucionem significans, quia ex lege precepta que nos sex diebus exequimur, exeuntes in gravitatis(?) perfeccionem. Que secundum apostolum xvi proprietates habere dinoscitur. Caritas inquit paciens est benigna

est. non emulatur. non agit perpe-
ram. non inflatur. non est ambitiosa. non
querit que sua sunt. non invidet. non cogi-
tat malum. non gaudet super iniquitate
congaudet autem veritati. omnia
suffert. omnia credit. omnia sperat.
omnia sustinet. caritas numquam excidit.

**Quibus diebus simbolum sit di-
cendum ad missam. et cetera ponit rubrica**

Simbolum autem tantum in illis solen-
nitatibus cantari debet ad missam
de quibus aliqua fit mencio in
simbolo. puta in omnibus diebus domini-
cis. natalis domini. epiphania domini.
cena domini. pascha. ascensione. pen-
thecostes. omnibus festivitatibus beate
marie. sancte crucis. angelorum. apposto-
lorum. dedicacionibus ecclesiarum illius
sancti in cuius honore fabricata est ecclesia
in commemoratione omnium sanctorum. pro
quanto et ipsa sit dedicationis festivi-
tas. infra octavas domini secundum ipsa
die innocentum in qua cantica le-
ticie subticentur. eo quod vox in
rama audita est ploratus et ulula-
tus multus. simbolum descende-
runt ad inferos. tamen etiam quia non
loquendo sed moriendo confessi sunt.
In octava vero cantatur propter resurrectio-
nis gloriam quam octava significat.
In octava epiphanie. pasche
ascensionis penthecostes. appostolorum
petri et pauli et assumptionis beate
marie. Unde licet in natali sancti
johannis baptiste et festivitate sancti
laurencii simbolum non cantetur
in octava tamen eorum cantatur. quia eorum
octava appostolorum et assumptionis
adveniat. et ideo hoc in octava sancti
johannis prefacio de appostolis. in octa-
va sancti laurencii prefacio de assump-
cione cantatur et commemoratio post
omnia fit in simbolo quorundam tamen
observatione. Ut epiphania que est
festum baptismatis de quo con-
tinetur in simbolo Confiteor
unum baptisma. cene domini que
est festivitas ecclesie. ad quam re-
spicit illud quod in simbolo continetur

Sanctorum communionem. ange-
lorum qui nomine celi et terre
significantur illud. In principio deus
creavit celum et terram. id est naturam
angelicam et humanam. Quibusdam
tamen videtur in festivitatibus an-
gelorum non esse simbolum de-
cantandum. eo quod angeli
numquam habuerunt fidem sed sunt
spiritus non credentes. sed cogno-
scentes. dedicationis ecclesiarum
ad quam respicit illud. Sanctam
ecclesiam katholicam. tunc enim ec-
clesia dicitur sanctificata et katholica-
tur consecratur. ad octavas respicit
resurrectio mortuorum. de qua
cantatur in simbolo. Expecto
resurrectionem mortuorum. In
festo tamen sancte agnetis simbolum
non cantatur. quia licet celebretur
in octava. non tamen est festum octave. unde
nec kalendario scribitur nec in ecclesia
pronunciatur octava. quidam vero absur-
de de singulis diebus paschalibus
sicut omnibus diebus dominicis domini-
cis simbolum cantant a die re-
surrectionis usque ad festum ascen-
sionis. quidam etiam simbolum
dicunt in festo beate marie magda-
lene. dicentes illam appostolorum appo-
stolam pro eo quod ipsa prima re-
surrectionis gaudia appostolis nuncia-
vit. de quibusdam tamen mencio fit in
simbolo in quorum commemora-
tione simbolum non cantatur ut
passionis et sepulture. quia illo-
rum dierum officium aliorum offi-
ciorum regulam non sequitur

Quibus et ubi simbolum sit cantandum

Quia vero christus non venit predicare
gentilibus. sed iudeis. iuxta
quod ipse dicit in ewangelio. Non
sum missus nisi ad oves que pe-
rierunt domus israel. Unde precepit
appostolis In viam gencium ne abie-
ritis et in civitatem samaritano-
rum ne intraveritis donec post
resurrectionem precepit eis dicens

in medium vindicatum predicavit eu-
angelium. Cum ergo credo a diacono ro-
mano pontifice solempniter celebrante
symbolum fidei non cantato-
res, sed dyaconi ad altare decan-
tent ut in quantum ad vniversa
referat usque dum dicit pax do-
mini sit semper vobiscum. quia usque
post Christi resurrectionem sola iudeo-
rum ecclesia que per subdiacones
designatur qui sursum ad altare
consistunt corde credidit ad iusti-
ciam et ore confessio fit ad sa-
lutem. Sed extunc cantores in
choro respondent et vniversa decantant
quia post resurrectionem ecclesia genti-
um quam cantores designant
qui deorsum in choro subsistunt
fidem Christi recepit et laudis pre-
conia salvatori persolvit. Inter
evangelium enim et sacrificium
chorus continet offertorium quia
inter predicationem et passionem
gentilitas fidei votum offerens
decantavit quam mulier chana-
nea de finibus tyri et sydo-
nis egressa clamavit et dixit
miserere mei domine fili david
filia mea a demonio vexatur
cuius enim fidem commendavit ait o
mulier magna est fides tua
fiat tibi sicut vis. De offertorio

Dicturus sacerdos oremus
premittit dominus vobiscum
quia nisi dominus vobiscum
ad salutem nostram orare non
possumus. Statim autem canitur
offertorium trahens nomen ab
offerendo quia dum offerenda can-
tatur sacerdos accipit oblaciones
a populo et hostias a ministris
hilarem enim datorem diligit deus
ideo convenimus ut post predicationem
sequatur fides in corde laus in
ore fructus in opere fides in
symbolo laus in offertorio fruc-
tus in oblacione facta a populo vel
a ministro. Congruenter offerenda

cantatur quia sacrificium laudis offertur
Unde psalmista circuibo et immola-
bo in tabernaculo eius hostiam vo-
ciferacionis cantabo et psalmum dicam
domino ps. xx et in paralip. Cum offer-
rent holocausta ceperunt laudes ca-
nere domino in diversis organis que david
rex paraverat concrepare. De silencio
post offertorium rubrica postmodum

Post hec sacerdos silencii solitudinem
expectat instante memoria do-
minice passionis illud insinuans
quod ihesus iam non palam ambulabat
apud iudeos cum cogitabant eum inter-
ficere sed abiit in regionem iuxta de-
sertum in civitatem que dicitur
effrem et ibi morabatur cum discipulis
suis. collegerunt ergo pontifices et
pharisei consilium et dicebant quid
facimus quia hic homo multa signa
facit. Si dimittimus eum sic omnes
credent in eum et v. r. e. t.
l. n. et g. Unus autem ex ipsis
Cayphas nomine cum esset ponti-
fex anni illius dixit eis vos ne-
scitis quicquam nec cogitatis quia
expedit ut unus moriatur homo
pro populo et non tota gens pereat. Ab illo
ergo die cogitaverunt ut interficerent
eum. Silencium ergo sacerdotis lati-
bulum Christi significat. De ablu-
cione manuum antequam sacerdos sacri-
ficium offeratur rubrica

Nondum vero quamvis sacerdos non
statim subiungit orationem sed antequam
ad altare procedat manus ab-
luit ut mundis lotis manibus oblaciones
accipiat incensum offerat
et oracionem infundat. Scriptum est
enim in exodo facies labium eneum
ad lavandum ponesque illud in taber-
naculo testimonii ad altare et mis-
sa aqua lavabunt in ea aaron et
filii eius manus suas et pedes
quando ingressuri sunt ad taberna-
culum testimonii et quando accessuri
sunt ad altare. Cum ergo iam manus

suas lavisset episcopus ingressurus ad taber=
naculum. nunc iterum manus ablu-
am accessurus est ad altare. ut mag-
mag quod indutus offerat hostiam immacu=
latam sanctam deo quod placentem. Unde
psalmista cum esset indutus petebat
amplius emundari. amplius inquit
lava me ab iniquitate mea et a peccato meo
munda me. Sacerdos ergo hostiam obla=
turus debet lavare conscientiam lacrimis primo
secundum illud lavabo per singulas no=
ctes lectum meum lacrimis meis stratum
meum rigabo Nam et christus antequam
verum et primum sacrificium in ara
crucis offerret in resuscitatione lazari
lacrimas insolitus effudit. evangeli=
sta testante. Ihesus infremuit spiritu
et turbavit semet ipsum et lacrimatus est

De corporalibus rubrica sequitur

~~Post hec sacerdos~~
tertium post diaconus corporales
pallas super altare deponit que
signant linteamina quibus invo=
lutum fuit corpus ihesu. Pars autem illa
que plicata ponitur super calicem signat
sudarium quod fuerat super caput eius
separatim involutum in unum locum
. de hiis ita tantum reperitur in canone
. Consulto omnium statuimus ut sacrificium
altaris non in serico panno aut in tincto
tincto quisquam celebrare presumat. sed
in puro lineo ab episcopo consecrato. ter=
re scilicet proprio atque contexto sic
corpus domini nostri ihesu christi in sindone
linea munda sepultum fuit. preterea sunt in
hiis et aliud significata. duplex est enim pa=
lla que dicitur corporalis. Una quam dia=
conus super altare totam extendit. al=
tera quam super calicem plicatam im=
ponit. pars extensa significat fidem
. pars plicata significat intellectum
. hoc enim misterium credi debet. sed comprehen=
di a nobis non valet ut fides habeat meritum
cui humana ratio non prebet experimentum
. credamus ergo corde puro et conscientia
bona et fide non ficta. sed non pre=
sumamus discutere. quia defecerunt

scrutantes scrutinium. Scriptum
est enim quod perscrutator maiestatis
opprimetur a gloria. Nam qui
dixerunt durus est hic sermo
et quis illum potest audire abierunt
retro et iam non ambulabant
cum christo

De oblatione et incenso

Tunc surgens sacerdos ad al=
tare procedit ubi misticam
oblacionem accipit quod misterium
illud insinuans Johannes evangelista
describit. Ihesus inquit ante sex
dies pasche venit bethaniam
ubi lazarus fuerat mortuus quem
suscitavit ihesus et fecerunt tunc
ei cenam ibi et martha mini=
strabat oblatione suscepta statim
adoletur incensum propter quod illos
quod statim ab evangelista sibi scribitur
Maria ergo accepit libram unguenti
nardi pistici preciosi et unxit pedes
ihesu. et domus impleta est ex odo=
re unguenti Tu autem sacerdos su=
per altare tercio in modum crucis ac
circuiens incensum. designat quod ma=
ria ter exhibuit et adhibuit
unguentum circa corpus ihesu. Pri=
mo cum unxit pedes eius in domo
symonis pharisei. Secundo cum
in domo symonis leprosi super
caput eius unguentum effudit
. tercio cum emit aromata ut
veniens ungeret ihesum iam po=
situm in sepulcro. Voluntas
enim reputatur pro facto. cum
per ipsam non stetit quo minus
expleverit quod incepit. Quod
undique totum incensatur altare
designat quod factum illud undique
totam resparsit ecclesiam. sicut dominus
ipse testatur amen amen dico vo=
bis ubicumque fuerit hoc predicatum evan=
gelium in toto mundo dicetur et quod
hec fecit in memoriam eius
Moraliter autem incensum devotionis

adolendum est in thuribulo
cordis, igne caritatis, ut odorem
suavitatis emittat. De quo dicit
Septuaginta: Fungi sacerdotio et habe-
re laudem in honore ipsius et
offerre illud in deo in odorem
suavitatis. Hoc enim incensum
sacerdos accipit, id est Christus acceptat
et incensat, quando sacrificium et
altare. De modo et ordine sacri-
ficium offerendi hec rubrica ponit

Verum quibus ad hoc diaconus
plenius explicare ~~subdia-
conus~~ misterium. Subdia-
conus enim calicem portat, panem
et vinum et in illo dispensat, id est
ministrum legis que per subdiaconum
hoc congrue designatur. Huius oblatio-
nis misterium designat, dicens
quod Melchisedech rex Salem protulit
panem et vinum. Erat enim sacer-
dos altissimi. Quod exponens propheta
dicit ad Christum: Tu es sacerdos in eter-
num secundum ordinem Melchisede-
ch. Diaconus autem calicem [illegible]
accipiens in altari componit, quoniam
eorum in eius est figura. Diaconus
enim sacrificii ritum commendavit, quod
ex passione sua diximus significari.
Post hec diaconus patenam cum
hostia tradit episcopo, quam Christus ipse
super altare disponit, insinuans
quod ipse met Christus hoc sacramentum
primus instituit et ecclesie tradidit
celebrandum. Hoc est enim inquit
corpus meum quod pro vobis tra-
detur. Hoc facite in meam comme-
morationem. Christus aquam vino
immisceret in calice, quia Christus ipsum
reconciliavit in morte. Scriptum
est enim quod aque multe sunt populi multi.
Christus autem sanguinem suum effudit
pro populo sicut ipse testatur: Hic est
sanguis meus novi testamenti qui
pro multis ~~effundetur~~ effusus est
in remissionem peccatorum. Et de
latere eius simul exivit sanguis et aqua,
quoniam nec Christus sine populo nec populus sine

Christo. Quod cum aqua vino miscetur,
Christo populus adunatur. Unde hoc quoque
misterium legis Mosaice presignavit,
sicut exponit Apostolus dicens: Bibebant
autem de spirituali consequente eos petra;
petra autem erat Christus. Quapropter am-
pullam et aquam tradit subdiaconus
episcopo, quam Christus fundit in calicem,
ut sicut aqua non separatur a vino
sic numquam populus non separatur a Christo.
Calicem ponit ad dextrum latus oblate
quia sanguinem domini suscepturus qui
de latere domini creditur profluxisse. Nam
sicut panis in corpus, ita profecto
vinum [illegible] in sanguinem. Porro cum
sacerdos accipit patenam et urceo-
lum, calicem ac thuribulum, patenam
cum hostia, urceolum cum aqua, ca-
licem cum vino, thuribulum cum incen-
so, efficit supra crucis signaculum
ut per crucis virtutem omnis conatus
diabolice malignitatis effugiat, ne
contra sacerdotem vel sacrificium
aliquo modo prevaleat. Ob hoc etiam in
modum crucis superducit et circumdu-
cit incensum in sacrificium et altare,
quoniam et crucis signaculo et thuris
incenso diabolice fraudis malignitas
enervetur, sicut prescripsimus ad octavum
valere. De patena rubrica.

Patena dicitur a patendo. Cor latum
et amplum significat. Super hanc
patenam, id est super latitudinem
caritatis sacrificium iustitie debet offer-
ri, ut holocaustum eius pingue
fiat. Hanc latitudinem cordis habebat
apostolus cum Petrus diceret: Et si oppor-
tuerit me mori tecum non te negabo.
Similiter et omnes dixerunt. Propter quod
dominus intulit dicens: Spiritus quidem prom-
ptus est, caro autem infirma. Sed lati-
tudo cordis ab eis aufugit et latuit,
cum omnes discipuli relicto magistro
fugerunt et latuerunt, sicut ipse eis
predixerat. Et ideo post susceptam oblatam

sacerdos abscondit patenam sub cor=
porali vel ab altari remotam subdiaconus
retro continet absolutam per quod disci=
pulorum fuga vel latibulum desi=
gnatur cum enim iam sacrificium offerret
relicto christo fugerunt et latuerunt sic
enim ipse predixerat. omnes vos scandalum
dalum patiemini in me in ista nocte
sicut enim scriptum est percutiam pasto=
rem et dispergentur oves gregis postquam
autem resurrexero precedam vos in gali=
leam. Et ideo sacerdos dominice resurre=
ctionis annunciaturus eulogium resumit
patenam. quia cum esset sero die illa
una sabbatorum et fores essent clause
ubi discipuli erant congregati propter me=
tum iudeorum venit ihesus et stetit
in medio eorum et dixit pax vobis
Resumuntur oves qui tripudiantes
affugerant

De sacerdotis inclinacione

Quod sacerdos se inclinat. orat
primum pro se. deinde pro populo. monet
ut populus oret pro ipso. orate pro
me inquit fratres mei. debemus enim
invicem orare secundum apostolum ut salve=
mur. Nam et dominus inquit in ewangelio
amen amen dico vobis. quia si duo ex
vobis consenserint de omni re super terram
quecumque pecierint fiet illis a patre
meo qui est in celis. Oravit autem
christus primo pro se dicens pater cla=
rifica filium tuum ut filius tuus cla=
rificet te. deinde pro populo dicens pa=
ter sancte serva eos quos dedisti michi
ut sint unum sicut et nos. Preterea autem
quod sacerdos se inclinat humiliacionem christi
significat. qui exinanivit se formam
servi accipiens. factus est obediens
usque ad mortem. mortem autem crucis
. Nunc sacerdos tandem dicit orationem
quam inter misit. quia demum redit
iherosolimam ad domum orationis quam
ad opus deserviebat cum secessisset
in effrem. sic enim legitur in ewangelio
cum venisset ihesus iherosolimam intro=
ivit in templum dei et eiecit vende=
ntes et ementes in templo dicens domus
mea domus orationis vocabitur

De prefacione rubrica tercia parte primum capitulum sexti

Iam iam palam iterum
ambulabat ihesus. ita quod in
crastinum turba multa que
convenerat ad diem festum cum
audisset quia ihesus venit iherosolimam
acceperunt ramos palmarum et ob=
viam processerunt clamantes osa=
nna filio david benedictus qui
venit in nomine domini rex israhel
levat iterum vocem sacerdos di=
cens palam

Per omnia secula seculorum. Fi=
nis orationis est inicium prefatio=
nis per quod sacerdos insinu=
at quod christus lapis est angularis qui
facit utraque unum. iudeos continens
et gentiles ut sit unum ovile et
unus pastor. unde post laudem
iudeorum exponit et describit laudes
fidem gentilium erant inquit quidam
gentiles ex hiis qui ascendebant
ut orarent in die festo. hii roga=
verunt philippum dicentes. domine
volumus ihesum videre. dicturus autem
sacerdos per attencione digni=
ssimam salutacionem premittit
optans sibi et eis gratie. dominus
vobiscum manere digneris. et illud no=
bis tum celebrare communium
. quod communio mulier attulit ala=
bastrum unguenti nardi pistici
preciosi. et effudit super caput
domini recumbentis unde sta=
tim sacerdos adiungit. sursum
corda. chorus subiungit. habe=
mus ad dominum ut tota sit re=
mota intencione sursum ad
ipsam patris divinitatem cor elevet
. et illud caput equale deo patri
. contingens. ungento catholice
confessionis perungat. cuius
sane preconium sacerdos prose=
quitur dicens. Gracias agamus
domino deo nostro. Chorus respondet
dignum et iustum est. Gracias

cum debemus referre deo omni-
potenti per christum dominum nostrum cre-
dentes et confitentes quod per ipsum
maiestatem eius laudant angeli
adorant dominaciones tremunt pota-
testes etc. Nimirum hec diuinitatis
eius archanum contingere principium
est super caput eius vnguentum
effundere. quod et ewangelica pig-
menti medulla iohannes ewangelista
confecit. in principio erat verbum
et verbum erat apud deum et deus
erat verbum omnia per ipsum facta
sunt et sine ipso factum est nichil
hec sacre commixtionis precomia
ita recte concludit ecclesia ut ab
angelis et hominibus decantaret
hunc deuoti pectoris hymnum
Sanctus. sanctus. sanctus etc. hymnus
iste partim angelorum partim
hominum verba complectitur. legitur
enim in ysaia quod seraphin clama-
bant alter ad alterum et dicebant
Sanctus. Sanctus. Sanctus dominus deus
exercituum. plena est omnis terra
gloria eius. legitur etiam in ewangelio
quod qui precedebant et sequebantur
clamabant dicentes osanna filio
dauid benedictus qui venit in
nomine domini osanna in excelsis
Vox angelorum trinitatis et
vnitatis in deo comendat et-
ernam. Vox hominum diuinitatis et
humanitatis in christo personat sacra-
mentum. potest tamen prefacionis
officium ad aliud referri scilicet quod iste
ascendit in cenaculum magnum
stratum secundum quod iohannes ewangelista
describit usque dum egressus est
transiordanem cedron de quo dicit
Matheus Et hymno dicto exie-
runt in montem oliueti. Gela-
sius papa. tractus et hymnos
composuit et sacrificiorum prefa-
ciones. cauto quidem et elimato ser-
mone dictauit Sanctus etiam hym-
num Sanctus sanctus sanctus
cantari constituit etc.

De prefacionis exposicione :·

Merito monet sacerdos ut sursum
corda habeamus ad dominum secundum
exortacionem apostoli dicentis. que sur-
sum sunt querite non que super terram
Nam vbi est thesaurus tuus ibi et cor
tuum erit. multi quippe dum ore loqun-
tur celestia. corde meditantur terrena
quibus dominus imperat per prophetam. hic
populus labiis me honorat cor autem eorum
longe est a me. iniusto ordine est petitum
secundum ista precaturum cor habere diuisum
ab ore. uel os habere diuisum a corde
Nam qui semetipsum non audit. nec
illum deus exaudit. Chorus ergo cre-
dens profitetur se sacerdotis monita
suscepisse cum ait habemus ad dominum.
diligenter diligens ergo prouideat cor
habere deo consitum secundum. spiritu sancto damna-
metur. Sacerdos autem postquam correctos
reddit et deuotos. orat ut gracias aga-
mus domino deo nostro. quoniam ipse deus. i. crea-
tor. ipse est dominus. i. redemptor. ipse est
noster. i. saluator. tunc enim erit veri-
ssime noster. cum erit omnia in omnibus
i. sufficiencia singulorum. ipse est ergo
deus qui de nichilo nos creauit. ipse
est dominus qui suo sanguine nos redemit
ipse est noster. qui sibi nunc nos salua-
uit. creando dedit nobis natu-
ram. qui redimendo tribuit graciam
qui sanando confert gloriam. Cho-
rus ergo videns sacerdotis verba appro-
bat et confirmat. dignum inquit et
iustum. dignum est gracias agere ad
deum. quia ipse est dominus deus noster. iu-
stum est quantum ad nos. quia nos
sumus populus et oues pascue eius
Vere dignum et iustum est equum et
salutare nos tibi semper et vbique etc.
dignum quia nos mera voluntate
fecisti. iustum quia nos pura mente
redemisti. equum quia gratuito nos
iustificas. Salutare quia perpetuo nos
glorificas. agere gracias. te scilicet
omnipotens pater omnipotens sempiterne
deus. vnde psalmista in omni loco

dominationis cuius benedic anima mea
dominum. Item benedicam dominum in omni
tempore semper laus eius in ore meo. Per christum
dominum nostrum. Advocatum enim habemus
apud patrem ihesum christum iustum qui inter-
pellat pro nobis et ipse est propiciacio pro
peccatis nostris. Qui exauditur in omnibus
pro sua reverencia. Per quem ergo et per ad-
vocatum gratias exhibemus. Per quem
omnia facta sunt. Per quem spirituum
ordines sunt creati. Nam dixit deus
fiat lux et facta est lux. Verbo dixit
et verbo fecit. In verbo domini celi firma-
ti sunt. Et in principio erat verbum et
verbum erat apud deum et deus erat
verbum. Omnia per ipsum facta sunt et sine
ipso factum est nichil. Laudant vero
psalmista. Laudate eum omnes an-
geli eius adorant. Unde esdras
exercitus celi te adorant. Tremunt
Unde Job columpne celi contremi-
scunt et pavent ad nutum eius. Tre-
mere dicuntur non metu formidinis
cum sint perfecte beati sed admirabilis
effectu vel obediencie famulatu cum
secundum apostolum omnes sunt administrato-
rii spiritus in ministerium destinati. Ce-
li dicuntur laudare quia laudis portant
materiam. Unde psalmista. Laudate eum celi
celorum et aque que super celos sunt
laudent nomen domini. Vel per celos
thronos accepit quia deus dixit Celum
michi sedes est. Seraphin. Ardens
vel succendens interpretatur eo quod pre-
ceteris ardent vel succendunt in ca-
ritate. Reperitur hic nomen neutrum
et masculinum sed neutraliter termina-
tur in n ut in hoc loco. Item seraphim
masculine terminatur in m ut ibi Se-
raphim clamabant alter ad alte-
rum. Novem enim sunt ordines
angelorum quos ecclesia conclusit. Rec-
te in prefacione ponit. Quando illi
cum celestis maiestatem divinam glo-
rificant et adorant. Absit nam
virtutes celorum omnes ordines com-
prehendunt. Unde per verbo domini celi

firmati sunt et spiritu oris eius
omnis virtus eorum. Et item dicit
virtutum ipse est rex glorie. Quod forte
licet occulta causa promissum est
ratione. Dionisius quippe tres esse
tradidit ordines angelorum. Ternos
in ~~singulos~~ singulis ponens. Ut
similitudo trinitatis eis insinuetur
esse impressa. Sunt enim tres ordines
superiores. Tres inferiores. Tres
medii. Superiores cherubin sera-
phin. Throni. Medii. Dominaciones
principatus. Potestates. Inferiores
virtutes. Archangeli. Angeli.
De singulis autem hiis medius or-
do subtrahitur de superioribus
Cherubim de mediis principatus
de inferioribus autem archangeli eo-
ratione trinitatis eterne. Cuius ma-
iestas hic perpetue commendatur
omnis alia trinitas diminuta re-
peritur et imperfecta. Nam quibus in
numeris equabitur deo s. c. d.
m. f. d. quedam enim creata tri-
nitatis vestigia reluxere in omnibus
creaturis tam in angelo quam in
homine quam in mundo. Nam ~~adam~~
ad angelum inquit ezechiel. Tu si-
gnaculum similitudinis dei ple-
nus sapiencia et perfectus decore
de homine dicit scriptura. Fecit deus
hominem ad ymaginem et similitudinem
suam. De mundo dicit apostolus. In-
visibilia dei per ea que facta sunt
a creatura mundi intellecta conspi-
ciuntur. Est autem trinitas sive spiritualis
in angelo sive corporalis in mundo
sive spiritualis et corporalis in homine
similitudinem quandam divine trinitatis
ostendit. Vestigium similitudinis non
perficit veritatem. Deus enim spiritus
increatus. Immensus incommu-
tabilis. Summe potens. Summe sa-
piens. Summe bonus. Increatus
quia non incepit esse. Immen-
sus quia non circumscribitur loco

Incommutabilis est non vbi amor
affectu · Summe potens cui nichil
est impotencie · Summe sapiens
cui nichil est ignorancie · Summe
bonus cui nichil est invidencie
· a quo omnia per quem omnia in
quo omnia a quo omnia potenter
sunt creata · per quem omnia sunt
sapienter reformata · servata per
diligenciam · per potenciam forma-
· per sapienciam conservata · per dili-
genciam · per potenciam patrem
tamquam efficientem · per sapienciam filium
causam efficientem · per diligenciam
spiritum sanctum s. tamquam per efficientem
Tres enim sunt qui testimonium
dant in celo · pater verbum et spiritus
sanctus et hii tres vnum sunt · Tres
personaliter · sua quisque notione di-
stinctus · pater generacione · verbum
filiacione · spiritus sanctus processione
· vnum tenaliter totum · quia
quisque singuli natura · potencia · voluntate
· et omnino quicquid secundum substanciam
predicatur · hanc eternam et indi-
viduam trinitatem laudant ange-
li adorant dominaciones tremunt
potestates · cum quibus et nostras po-
testas etc · duas enim omnipotens ro-
nales condidit creaturas · ange-
licam et humanam · que divinis
laudibus insistent · ei graciarum
reddent acciones · quas dum pari
voce concelebrant · tamquam superio-
res et inferiores · corde in celesti
cithara sociantur · de qua dicit
Johannes Et audivi vocem
sicut citharedorum citharizan-
cium et cantabant quasi canticum
novum · Supplici confessione
dicentes Sanctus · sanctus · sanctus
dominus deus sabaoth · ter dicitur
sanctus ut trinitatis et vnitatis
misterium comprobetur · hoc non
solum seraphin clamabant sub
excelso dei solio secundum ysayam secundum quatuor
animalia secundum apokalypsim in circuitu
sedis requiem non habebant die ac nocte

dicentes Sanctus sanctus sanctus dominus
deus omnipotens · dominus dicitur sanctus ·
[illegible] sanctificans · non autem sanc-
tificatus · vnde sancti estote quia sanctus sum
dominus deus vester · Sanctus pater dicente
filio · pater sancte sanctifica eos in veri-
tate quos dedisti michi · Et tu sanctus
es · Sanctus filius angelo protestante
· quod enim nascetur ex te sanctum voca-
bitur filius dei · Sanctus sanctus · sanctus
Christo dicente · Accipite spiritum sanctum
quorum remiseritis peccata remittuntur
eis · dicitur autem dominus deus sabaoth
· i. dominus exercituum · videlicet angelo-
rum et hominum · quorum terribilis
est ut castrorum acies ordinata ·
tot enim exercitus deus habet in terra · Et
sunt ordines in ecclesia · tot habet in celis
quot sunt in angelis nomine celorum
et terre angeli et homines diuina ple-
ni gratia exhibentur vel ad litteram ce-
li et terra gloria dei replentur · quia
divinitas est vbique vnde ysaias Si ascen-
dero in celum tu illic es si descendero
ad infernum ades · Super omnia non
elatus · Subter omnia non prostra-
tus · inter omnia non inclusus extra
omnia non exclusus · vnde legi-
tur Job · Excelsior celo est et quid
facies · profundior inferno et vnde
cognosces · longior terra mensura
eius et lacior mari · Cuius nativitas in
est ad eternam salutem incarnacio-
nis quoque misterium confiteri fe-
cit subiungens benedictus qui venit
in nomine domini · Ego inquit veni
in nomine patris mei nomen patris
est filius de quo dicit ysaias · Ecce no-
men domini venit de longinquo ·
osanna in excelsis · verbum hebre-
um quod significat obsecro salua
compositum ex osi quod est salua et
anna quod est interiectio obsecrantis
vel osianna dicitur sunt dictiones per
eclipsim probare plane · bis autem
dicit osanna propter duas partes sa-
lutis que sunt stola mentis et sto-
la carnis quibus vestiuntur sancti
in gloria vel laudis versiculus

in psalmo cum cxviii recipitur. Et enim
turbe dixerunt osanna, hoc est quod ibi
dicitur: o domine salvum me fac, et eius-
dem verbis subiungitur: benedictus qui venit
in nomine domini. Incipiunt capitu-
la tercie particule que sic ponuntur.
q Quid significat secretum silencium
post prefacionem. Cur ymago
crucifixi debet depingi inter prefacionem
et canonem. Et quare canon incipit in
te. De trina tradicione ihesu christi ubi
agitur quare sacerdos agit tres cruces
super oblatum et calicem, et et quare
ibi dicitur hec dona munera etc. De
tribus generibus sacrificiorum. Pro quibus
et pro quibus et quale et quare sacrificium
altaris offeratur. Ubi agitur de septem
ordinibus, et pro quibus sit orandum
in isto loco nominatim pro quibus debent
recitari. Ubi agitur quis sciat sit interesse
missarum misteriis et quot modis
debet deus recordari et quid dicitur
sacrificium laudis. De quibus laudibus
bone pro quibus sacrificium laudis
offertur. Qualiter debemus vota
nostra reddere. Ubi agitur quot modis
sumitur deus, hoc nomen deus et quare
sacrificium offerendum est individue
trinitatis. De trina commemoracione
sanctorum que fit in secreta et quod sancto-
rum suffragium nobis est necessarium.
Quare non fit commemoracio sancto-
rum confessorum in canone ubi dicitur
quis canonem ordinavit. De du-
plici specie servitutis et de multi-
plici pace, et qualiter ter oramus in
missa, et cur sacerdos ter osculatur
altare. Quare iudas prodidit
christum ubi dicitur de quinque signis que
quinto loco fiunt super oblatum et cali-
cem, dicitur eciam cur hostia dicitur acce-
pta rata racionalis et acceptabilis.
Incipit tercia particula quid signi-
ficat secretum silencium post prefacionem.
p Post aclamacionem preconium sequitur
secretum silencium. Nam ut
Johannes ewangelista describit.

Ubi ihesus honorifice fuit susce-
ptus a turbis cum palmis
et laudibus abiit et abscondit
se ab eis, non utique trepidan-
tis formidine, sed dispensantis
officio, quia nondum venerat
hora eius que postea adveniente
spontaneus ad passionem
accessit. Surgite inquit eamus
ecce appropinquat qui me tradet.
Oblatus est enim quia ipse voluit.
Unde cum cohors et ministri
venissent cum laternis et fu-
stibus et armis ut eum compre-
henderent illum. Sciens ihesus omnia
que ventura erant super eum, pro-
cessit et dicit eis: Quem que-
ritis. Responderunt ei: ihesum naza-
renum. Dicit eis ihesus: ego
sum. Illud ergo latibulum christi
hoc secrete silencium representat, in
quo cessante verborum tumultu
sola dirigatur ad deum intenta
devocio. Tunc enim sacerdos in-
trare debet in cubiculum cordis
et hostio sensuum intercluso
patrem orare, non in multilo-
quio, sicut faciunt ethnici qui
putant in multiloquio exau-
diri, sed in corde puro et consciencia
bona et fide non ficta. Quia
enim non auditor est vocis sed
cordis, nec est amonendus
clamoribus qui scrutator est cordium
et renum, sed animus
tipum gerens etc. legitur anne
vasse que non peticione clamo-
sa sed tacita devocione quod pe-
tiit impetravit. Scriptum est
enim in libro regum quod anna
loquebatur in corde suo, tantum
quod labia eius movebantur, et vox
penitus non audiebatur. Item
in psalmo dicitur: in cordibus ve-
stris et in cubilibus vestris con-
pungimini. Spiritus deus est et
eos qui eum adorabant eum

in spiritu et veritate opportet
adorare. Ne vero muscę mori-
entes perdant suavitatem un-
guenti flabello spiritus abigat.
quatinus auster adveniens
perflet ortum ut aromata flu-
ant. hoc est ne importune
cogitaciones tollant devocionem
oratoris inspiracione repellantur
quando spiritus sanctus accedens men-
tem accendet ut aromata
dent. Ceterum ne sacrosancta
verba vilescerent dum omnes per
usum ipsa scientes in plateis
et vicis aliis que locis incon-
gruis decantarent. decrevit
ut hec observacio que secreta di-
citur a sacerdote secrete. unde
fertur quod cum iuxta consuetu-
dinem que per modum inolevit
quidam pastores decantarent
eam in agro divinitus sunt percussi.

Cur ymago crucifixi debet depingi

In secreta recolitur memo-
ria dominicę passionis vel
eorum que gesta sunt per
ebdomadam ante pascha
a decima luna primi mensis
quando Christus abiit Iherosolimam
usque ad septimam decimam qua
resurrexit a mortuis. Sed ut ad
commemoracionem et tradicionem in
plerisque sacerdotum ymago
crucifixi depingitur ut vel so-
lum intellectus littere vel ymaginis
aspectus picture memoriam
dominice passionis inspiret. et
forte divina factum est providen-
cia. licet humana non sit indu-
stria procuratum. ut ab ea ha-
canon incipiat que sui forma si-
gnum crucis ostendit et exprimit
in figura. Thau namque misterium
crucis insinuat dicente domino per
prophetam Signa thau in frontibus
virorum gementium et dolencium

De trina tradicione Ihesu Christi:

Te igitur clementissime pater
eadem die qua laudes a turbis
sunt aclamate videlicet a decima
luna primi mensis quando secundum
legem expiatus agnus in domos hebreo-
rum introducitur. verus agnus ingres-
sus est Iherosolimam et a magnis simul
laicis obsessus. multis insidiis que-
rebatur ad mortem. Traditus est autem
a tribus a deo a iuda et a iudeis. De pri-
ma tradicione dicit apostolus. Qui proprio fi-
lio suo non pepercit deus sed pro nobis
omnibus tradidit illum. De secunda scri-
bitur a matheo querebat opportunitatem
iudas ut eum morti traderet. De tercia le-
gitur in iohanne. Gens tua et ponti-
fices tui tradiderunt te michi. Prima
fuit ex gracia quia dilexit nos et tradi-
dit semetipsum pro nobis. Secunda ex
avaricia. hii constituerunt ei tri-
ginta argenteos. et ex eo die que-
rebat opportunitatem ut eum traderet
sine turbis. Tercia ex invidia. scie-
bat enim quod per invidiam tradidissent illum
. deus ergo tradidit illum ex dono.
Iudas pro munere. Iudei in sac-
rificium illibatum. quo utique iudei
non liberaverunt sed gentes. quia abla-
tum est regnum dei. et datum est
genti facienti fructus eius. Ad hoc
igitur designandum sacerdos facit tres
cruces super oblatum et calicem
cum dicit. hec dona ✠. hec mu-
nera ✠. hec sacrificia ✠ illibata
quod offerimus te dicens clementissime.
hec dona hec munera. hec sacrificia
sancta illibata quod commemorantes
illam tradicionem quam deus fecit
ex dono. Iudas pro munere. Iudei
in sacrificium illibatum. Singuli enim
ad mortem. ingerunt autem crucis.
Nam licet diversa fuerint operancia.
Sed unum et idem extitit opatum. hec
trina tradicio hic incipit quia
filius ex decreto dei patris consilio spiri-
tus sancti et ex suo beneplacito
veniens Iherosolimam semetipsum
exposuit passioni. qui cum venis-
set ut exposuit ad quod venerat
dicens Nisi granum frumenti cadens

in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit multum fructum affert. Et ego si exaltatus fuero a terra omnia traham ad meipsum. Hoc autem dicebat significans qua morte esset clarificaturus eum. Vel potius quia indivisa sunt opera trinitatis potest referri totum ad individuam trinitatem, que tota tradidit Christum in mortem ut tota per Christum nos redimeret a morte domini dei dantis munus accipientis sacrificium offerentis. Et pater dedit, filius obtulit deo munus oblatum, vel singuli tria dederunt et obtulerunt et acceperunt, sed ad distinctionem dicitur pater dedisse per auctoritatem, filius obtulisse per humanitatem, spiritus sanctus accepisse per benignitatem. O liberalis gloria, o liberalis gloriosa, quam deus dedit nobis in donum, hoc accepit a nobis in munus. Eadem ergo sacrificia dona simul sunt et munera: dona sunt nobis collata, munera sunt a nobis oblata. Nam que sacris offeruntur altaribus et munera nuncupantur et dona. Unde dominus inquit in evangelio: Si offers munus tuum ad altare etc. Et apostolus de pontifice: Ut offerat dona et sacrificia pro peccatis. Daniel quoque dicit ad Balthasar: Munera tua tibi sint et dona tua alteri da. Sermonum igitur inconsonantia pie devotionis est exercitatio, vel ineffabilis commendatio sacramenti. Non enim unum illud invenimus vocabulum quo tantum sacramentum digne valeamus appellare. Ipsi quoque Greci melius dicunt eucharistiam, quod exponitur bona gratia. Dicuntur autem hec dona munera sacrificia quia panis et vinum prius quam consecrentur et diverse sunt specierum et diverse sunt substantiarum et diverse sub specie rerum, sed ubi consecratio celestis accesserit, species quidem remanent sed substantie convertuntur, ita quod diversa sunt continentia sed unicum est contentum. Nam idem sub utraque specie continetur, licet non idem utraque substantia convertatur, sicut infra planius plenius ostendetur. Dicuntur sancta et illibata quia panis et vinum significant sacrosanctum corpus immaculatum sanguinem Christi. Non enim dicitur illibata scilicet nondum gustata, sed potius dicitur id est immaculata, que sine macula cordis et corporis oportet offerri, ut animus et cor ab iniquitate purgetur et corpus ab immunditia, quoniam ut inquit apostolus: Quicumque manducaverit panem vel biberit calicem domini indigne, reus erit corporis et sanguinis domini. Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat et bibit, non diiudicans corpus domini. Ideo multi sunt infirmi et imbecilles et dormiunt multi.

De tribus ecclesie sacrificiis

Tria sunt ecclesie sacrificia que figurata sunt in veteri testamento per propitiatorium, thuribulum et altare, videlicet sacrificium penitentie, sacrificium iustitie et sacrificium eucharistie. De primo: Sacrificium deo spiritus contribulatus. De secundo: Tunc acceptabis sacrificium iustitie. De tertio: Tibi sacrificabo hostiam laudis. Super altare caro mactatur, infra thuribulum thus adoletur, ad propitiatorium sanguis infertur. Caro mactatur in confessione, thus adoletur ex devotione, sanguis infertur pro redemptione. Super altare corporis, infra thuribulum cordis, ad propitiatorium dei patris. In hiis sacrificiis panis et vinum et aqua specialiter offeruntur. In sacrificio penitentie vinum doloris et compunctionis, aqua meroris et plorationis, panis laboris et afflictionis: doloris in corde, meroris in ore, laboris in opere. In sacrificio iustitie panis fortitudinis et constantie, vinum rectitudinis et prudentie, aqua mansuetudinis et temperantie: fortitudinis inter adversa, mansuetudinis inter opprobria. In sacrificio eucharistie panis unitatis, vinum caritatis et aqua fidelitatis: panis pro corpore, vinum

pro anima, aqua pro populo. Sic
infra planius et plenius ostende-
tur. Inter haec sacrificia primum edu-
cit, secundum deducit, tertium
inducit. Educit insipientes, dedu-
cit proficientes, inducit proficien-
tes. De Egypto per desertum in pa-
triam. De Egypto confusionis
per desertum peregrinationis in pa-
triam glorificationis. Haec tria
sacrificia sacerdos offert in missa.
Primum in confessione, secundum
in praefatione, tertium in actione. Haec
et tria sunt quae secundum prophetam deus
requirit ab homine: diligere misericordiam,
facere iudicium et sollicite ambu-
lare cum deo. Diligat misericordiam qui
volt offerre sacrificium mentis. Fa-
ciat iudicium qui volt offerre
sacrificium iustitiae. Cum deo solli-
citus ambulet qui volt offerre
sacrificium eucharistiae etc. De hiis pro quibus
et qualiter quae sacrificium altaris
offeratur. Vide supra rubrica etc.

In primis etc. Hic in principio
nobis investigandum occurrit
quibus videlicet et pro quibus
et qualiter et quae sacrificia alta-
ris debeamus offerre; quae taliter
ex ipso canone possimus evidenter
advertere. Credulus soli deo vide-
licet individuae trinitati. Pro quibus:
pro ecclesia sancta catholica, videlicet
pro omnibus orthodoxis. Qualiter: in
unitate fidei, videlicet in communione
sanctorum. Quae: pro beneficiis tem-
poralibus, spiritualibus, aeternis. Sed
pro omnibus? Respondeo dicimus. Primum no-
tatur cum dicitur: tibi reddunt vota sua
aeterno deo vivo et vero. Secundum
pro ecclesia sancta catholica. Tertium
communicantes et memoriam vene-
rantes. Quartum pro redemptione
animarum suarum, pro spe salutis et
incolumitatis suae. Sacrificium ergo lau-
dis offertur et generaliter pro cunctis
et specialiter pro quibusdam, pro praelatis
et subditis. Una cum famulo tuo
papa nostro et omnibus orthodoxis. De
clericis et laicis ibi: Memento

domine famulorum famularumque tuarum.
De sacerdotibus et astantibus ibi: omnium
circumstantium et qui tibi offerunt hoc sac-
rificium. De nobis ibi: quod ibi pro se suis-
que omnibus. In primis, id est principaliter, offe-
rimus tibi pro ecclesia tua sancta catho-
lica, id est universali quae toto orbe terrarum
diffusa, sed fidei sacramentis unita, quam
pacificare digneris ut pacem habeat ab hae-
reticis et schismaticis, et adunare quae
diffusa est inter perfidos et paganos, quam
custodire digneris a concupiscentiis
et daemonibus, et regere in prosperis et
adversis. Idipsum enim videtur esse paci-
ficare, coadunare, custodire et regere. Tunc
enim pacificat et fidelium mentes adunat
ut per spiritum sanctum caritate diffusa mul-
titudinis credentium sit unum cor et anima
una. Tunc custodit cum inter mundi pericula
regit ut de sancto mittens auxilium eam
de Syon tuetur. Sicut enim in Apocalyp-
si septem scribit ecclesiis, una tamen in cari-
tate est columna. Nam sapientia aedifi-
cavit sibi domum, excidit columnas se-
ptem. Una igitur est ecclesia septem ordi-
nibus distributa vel septem charisma-
tibus insignita, quam ille pacificat
et adunat, ille custodit et regit qui
inter ipsius regimen et munimen unum
praeposuit universis, ut omnes ab uno
sicut corpus a capite gubernentur. Pro
huius statu oratur: una cum famulo
tuo papa nostro. Unde constat, ut dixit
Pelagius, ab universo orbe separatos esse
qui causa dissensionis inter sacra myste-
ria apostolica memoriam secundum consuetudinem
non frequentant. Cum vero non sit de
romana dioecesi, pro suo debet orare
pontifice, quatenus unitatem spiritus in
vinculo pacis observet. Orandum autem
esse pro principe apostolus docet ad Ti-
motheum: obsecro igitur primo fieri
omnium obsecrationes, orationes, postulationes,
gratiarum actiones pro omnibus hominibus,
pro regibus et omnibus qui in subli-
mitate sunt constituti, ut quietam
vitam et tranquillam agamus in omni
pietate et castitate. Sicut enim duae
sunt vitae, caelestis et terrena, una

qua spiritus vivit ex deo, et altera
qua caro vivit ex spiritu. Sed utraque
vita nutritur ut possit subsistere. ce-
lestibus spiritualibus, et terrena car-
nalibus. ita sunt due potestates scilicet
ecclesiastica et mundana. prima que mode-
ratur spiritualia. altera que moderatur
temporalia. ista per clericos. illa per lai-
cos. ut ista valeat celestibus quantum
ad animam et illa terrenis quantum ad
corpus. post utramque potestatem oran-
dum est pro omnibus orthodoxis. qui
sub utraque fidem katholicam et apo-
stolicam venerantur et colunt. orthodoxi
qui recte glorificantes dicuntur. qui deum recte
fidei confessione glorificant. licet
autem ingratum offerat sacrificium
. pro hiis tamen dicit offerimus quia sacerdos
non tantum in sua sed in totius ecclesie per-
sona sacrificat. equaliter in sacrato
corpore. a bono maius. nil a malo
minus perficitur sacerdote. dum modo sacer-
dos cum ceteris in ecclesia consistat et
formam observet traditam a colu-
mna. quia non in merito sacerdotis
. sed in verbo conficitur creatoris. non ergo
sacerdotis iniquitas effectum impedit
sacramenti. sicut nec infirmitas me-
dici virtutem impedit medicine. Quam-
vis igitur opus operans aliquando sit immundum
. Sed sic omnia sunt munda mundis. sic
omnia sunt immunda immundis. malus
ergo cum vitam accipit, mortem meretur
Sicut econtra bonus cum mortem
sustinet vitam acquirit. Nam qui man-
ducat indigne iudicium sibi manducat

In hoc loco debet nomina vivorum recitari

Memento domine famulorum fa-
mularumque tuarum et omnium cir-
cumstantium. Hec hac inter vivorum
manifeste commemoratio quod hic quidam sit
locus. ubi sacerdos specialiter quos vo-
luerit nominat. in memoria tamen hic tamen debet
nomina recensere quam in sequentibus locis
curet. ubi defunctorum poterit memo-
riam specialem agere. hic autem evidenter
apparet. quam sanctum sit et salubre missa-
rum interesse ~~solemniis~~ misteriis
. cum sacrificium eucharistie pro circumstan-
tibus specialiter offeratur. Unde statu-
tum est in canonibus quod omnes
fideles ~~communicent~~ conveniant
in sacris solempnitatibus ad ecclesiam
et epistolas apostolorum et evangelium
audiant. qui vero non perseveraverint
in oratione usque dum missa peragitur
velut inquietudinem ecclesie commoven-
tes convenit communione privari.
Cum enim deus nihil ignoret. nec
aliquid valeat oblivisci quid est
quod petimus quod deus nostri memi-
nerit. porro deus dicitur scire quos
approbat. Unde novit deus qui sunt
eius et dicitur nescire quos reprobat
Unde non novi vos. Rursus dicitur
oblivisci bonorum cum bonus ad
malum declinat. Unde si iustus a
iustitia sua averterit. omnes iusti-
tie eius oblivioni. Unde si im-
pius egerit penitentiam omnium iniquitatum
eius non recordabor. deus autem
quandoque recordatur ad miserendum
Unde memento mei deus quia
ventus est vita mea. quandoque re-
cordatur ad puniendum. Unde me-
mento domine filiorum edom in
die ierusalem. Cum ergo petimus ut
nostri meminerit hoc petimus ut
nostri misereatur secundum illud
Reminiscere miserationum tuarum domine
et misericordiarum tuarum que a seculo
sunt. quorum tibi fides cognita est
et nota devotio. q. d. qui predicatis
fidelibus et devotis qui solus vi-
des in conscientiis. qui recte credat
et devote te intelligat. ut pote
renum scrutator et cordium. deus
scientiarum. deus occultorum. occultorum
omnium perscrutator. in cuius conspe-
ctu nulla creatura est invisibilis.
Pro quibus tibi offerimus vel qui tibi
offerunt etc. d. memento domine
non solum eorum pro quibus offerimus
Sed sacerdotum qui offerunt cum
enim sacerdos offerat in ipso meti-
lomine pro se vel facto dicit pro
quibus offerimus vel qui tibi offerunt

sacerdotes, sed universi fideles, nam quod specialiter impletur ministerio sacerdotum, hoc universaliter agitur voto fidelium. Dicitur autem sacrificium laudis secundum illud Apostoli: Sive quid facitis, omnia in laudem Dei agite, ut Deus laudetur in vobis. Vel sacrificium dicitur laudis, quia cum Deo dona quae offerimus, sua sibi reddimus, non nostra sibi largimur. Unde: Si esuriero non dicam tibi, m. e. e. o. t. et p. eius. Ergo immolando s. l. et r. a. v. t. Vel potius sacrificium laudis dicitur, quia per ipsum maxime laudare Deum debemus, quia non solum se pro nobis dedit in pretium, sed etiam se nobis dedit in cibum, ut per pretium redimeret nos a morte, per cibum acueret, id est adnotaret nos ad vitam. Unde: Qui manducat me, ipse vivet propter me. Pro se suis et omnibus, pro se videlicet, consanguineis et affinibus, familiaribus vel amicis. Licet enim diligere teneamur et inimicos, secundum illud: Diligite inimicos vestros, servare tamen debemus ordinem caritatis, secundum illud: Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinavit in me caritatem. Nam et Apostolus ait: Dum tempus habemus operemur bonum ad o. m. a. ad d.

De tribus bonis pro quibus sacrificium laudis offertur

Pro redemptione animarum suarum, quia non pro temporali lucro vel appetitu terreno, sed pro spe salutis et incolumitatis, id est pro salute et incolumitate sperata. Spe namque salvi facti sumus. Pro salute mentis et incolumitate corporis, nam utraque sanitas est ab illo qui dicit: Salus populi ego sum. Unde utraque sanitas provenit ex redemptione animae, id est de redemptione peccati. Sicut econtra de reatu peccati procedit infirmitas utriusque. Unde et ipsa veritas: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

Porro tria hominis bona, corporalia, spiritualia, aeterna, videlicet infima, media aut suprema, pro quibus sacerdos se debet offerre: pro corporalibus, id est incolumitate; pro spiritualibus, id est redemptione; pro aeternis, id est salute. Nam et Dominus docet nos pro his tribus orare: pro aeternis, unde Adveniat regnum tuum; pro spiritualibus, unde Fiat voluntas; pro corporalibus, unde Panem nostrum quotidianum d. n. h. Hoc offerimus ergo sacrificium pro aeternis, ut dent nobis ad initium; pro corporalibus, ut dent nobis ad gaudium manendum, ut per haec et ista pervenimus ad illa. Aliquin non offerimus Deo sacrificium nisi propter seipsum, quia ipse Dominus Deus est. Unde Psalmista: Confitemini Domino quoniam bonus. Verum cum dicat Apostolus quod virtus in infirmitate perficitur, et econtra: cum infirmor tunc fortior sum et potens, quid est quod pro corporis incolumitate sacrificium laudis offerimus, ut nobis conservata vel reddita sanitate gratiarum actiones in ecclesia referamus.

Aliter debemus vota nostra Deo reddere

Ubi reddit vota sua, cum nostra donemus et aliena reddamus? Quod vota si sunt sua reddit et non potius donat, vel si reddit quod sua sunt et non potius aliena. Sane votum bonum hominis est et Dei, sed Dei propter auctoritatem gratiae, hominis propter libertatem arbitrii. Propter quod dicit Apostolus: Non autem ego sed gratia Dei mecum. Et item: Coadiutores Dei sumus. Aeterno Deo vivo et vero. Dii namque homines et daemones et imagines. Si homines adoptione, daemones usurpatione, imagines nuncupatione. Per adoptionem ut ibi: Ego dixi dii estis et f. excelsi o. Per usurpationem ut ibi: Omnes dii gentium daemonia. Per nuncupationem ut ibi: Appellaverunt deos opera manuum hominum. Primi sunt et vivi et veri, sed non aeterni. Secundi sunt vivi nec ~~veri~~ veri nec aeterni. Tertii nec aeterni nec vivi nec veri. Sed ille solus aeternus vivus et verus, immo vita, veritas et aeternitas, qui Deus est per essentiam, qui de se dicit: Ego sum

deus et non est alius preter me. Licet autem hec obsecratio specialiter dirigatur ad deum patrem propter auctoritatem principii. nam et filius ita docet nos orare: Pater noster qui es in celis etc. propter quod in canone dicitur: Te igitur clementissime pater per Ihesum Christum filium tuum dominum nostrum supplices rogamus et petimus. equaliter tamen individue trinitati sacrificium tam patri quam filio quam spiritui. quoniam sicut invisibilis est maiestas sic et invisibilis adoratio quieta quod veritas docet: Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu et veritate. id est in filio et filius naturaliter est in patre. et spiritus sanctus naturaliter est in utroque secundum illud: Ego in patre et pater in me. Quapropter ita pater non indiscrete distinguitur cum dicitur: Eterno deo vivo et vero. ut quod est commune per essentiam appropriet propter notitiam: eternitas patri ratione principii quia pater a nullo est. et omnia sunt ab eo. filius per generationem. Spiritus sanctus per processionem. creata per creationem. veritas filio qui de se dicit: Ego sum veritas. et de quo psalmista: Veritas de terra orta est. Vita spiritui sancto sicut dicitur in symbolo: Credo in spiritum sanctum et dominum vivificantem qui ex patre et filio procedit. Totius ergo individue trinitatis indivisa est adoratio que principaliter exhibetur in sacrificio. De trina commemoratione sanctorum que fit in secreta

Communicantes etc. Secreta que secundum diversos et canon et actio nuncupatur. non tota sic ab uno. sed particulariter a pluribus. ex eo quoque apparet fuisse composita. quod in ea sanctorum commemoratio repetitur. licet hic ipsum pervenerit ad laudem et gloriam trinitatis. In secunda ergo commemoratione supplentur que de primitivis sanctis deesse videbantur in prima. Unde in ea commemoratione que fit ante consecrationem corporis Christi sanctorum suffragium. In ea vero que fit post consecrationem corporis Christi sanctorum consortium implorat. et ministrum antequam corpus Christi quod est universalis ecclesia consecretur. id est antequam regnum adveniat. necessarium nobis est in via sanctorum suffragium ut meritis eorum et precibus divine protectionis muniamur auxilio. Sed ubi corpus Christi fuerit consecratum, id est ubi regnum advenerit, assequemur in patria sanctorum consortium. ut societatem et partem cum sanctis apostolis et martyribus habeamus. In via quippe sanctis communicamus per fidem quam ipsi habuerunt et nos habemus. In patria participabimus sanctis per spem quam ipsi habent et nos habemus. Nos enim fidem habemus et spem, illi spem habent et rem. Nos percurrimus stadium, illi possident bravium. nos pugnamus in via, illi triumphant in patria. Communicamus ergo et memoriam veneramur apostolorum et martyrum. et precipue gloriose virginis dei genitricis virginis Marie ut eorum suffragio de fide veniamus ad rem. per spem perducamur ad spem. de stadio perveniamus ad bravium. de via transeamus ad patriam. In hac commemoratione sanctorum illud conservat ecclesia quod antiquitas agere consuevit. ut in orationibus recolat patrum memoriam. quatinus eorum meritis suffragantibus optineat quod implorat. Sic et Moyses pro peccante populo intercedens patrum memoriam interposuit: Recordare inquit Abraham Ysaac et Israel servorum tuorum etc. Sic legitur Zacharias orasse in fornace: Neque auferas a nobis misericordiam tuam domine deus noster propter Abraham dilectum tuum et Ysaac servum tuum et Israel sanctum tuum. Multum enim patrum merita filiis suffragantur. Unde cum Ezechias divinum auxilium postularet audivit: Protegam urbem hanc et salvabo eam propter me et propter David servum meum. Et Salomoni: Verumtamen non scindam regnum de manu Salomonis, verum tribus una remanebit ei propter David servum meum. Et remanebat

lucerna david. servi mei christi dictus coram me in vita. Unde propter david servum tuum non avertas faciem christi tui. Et quia extra unitatem ecclesie non est locus offerendi sacrificium veritatis, ideo sanctorum memorie communicamus in sacrificio. Quia in communione sacrificium offerimus. Nam sicut unus panis ex multis granis et unum corpus ex multis membris, sic ex multis fidelibus una constat ecclesia. Scriptum est enim: alienigena non vescetur ex eis quia sancta sunt, et ideo non solum ad esum huius agni recipimus qui nobiscum coniunctus est dominum, imo omnem domesticum fidei a principe usque ad plebem, a sacerdote usque ad publicanum.

Quare non fit commemoratio sanctorum confessorum in canone

Illud autem oportet inquiri, quare in canone nulla fiat confessorum commemoratio, cum tamen sanctos eorum memoriam magnam teneat in ecclesia. Sed ad hoc potest probabiliter responderi quod canon fuit editus prius quam memoriam confessorum ecclesia celebraret, nam omnes fere sancti qui commemorantur in canone preter Silvestrum, preter Johannem et Paulum, Marcellinum et Petrum, qui pro christo passi sunt. Ecclesia vero post tempora beati Silvestri cepit sanctorum confessorum memoriam venerari. Nam et sedes episcopales que iuxta dispositionem beati petri sunt singulis civitatibus antiquitus constitute, non in memoriam confessorum sed ad honorem apostolorum ac martirum et precipue beate Marie virginis veterum devotio dedicavit. Nam in ecclesiastica legitur historia, quod sanctus Bonefacius qui quartus a beato gregorio romane sedis episcopatum tenebat, suis precibus a Foca cesare impetravit donari ecclesie christi templum romanum quod ab antiquis Pantheon antea vocabatur, in quo eliminata omni spurcitia fecit ecclesiam sancte dei genitricis atque omnium sanctorum martirum christi. Canon autem ex eo quod continetur pretermisisse confessorum catalogus non ita in illo legitur dispositus sicut in emendatorio exemplaribus legitur. Quia pontificibus ut dicit Ieronimus non solum evangelistarum mutatus est ordo, sed etiam verborum et sanctorum erat confusa connexio. Tradit autem Gelasius papa quinquagesimus primus a petro canonem principaliter ordinasse. Sed ut beatus Gregorius asserit in registro, scolasticus illam orationem composuit que super eucharistiam dicitur in secreta.

De duplici specie servitutis

aut oblationem etc. Due sunt species servitutis, una que soli creatori debetur et dicitur latria, et altera que creaturis impenditur et dicitur dulia. Utramque speciem dominus determinat dicens: Reddite ergo que sunt cesaris cesari et que sunt dei deo. Ad latriam pertinent templa, altaria, sacerdotia, sacrificia et huiusmodi, que soli deo sunt exhibenda. Qui glorificatur in consilio sanctorum, magnus et terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt, non sanctis ad honorem dei sed deo potius ad honorem sanctorum dedicantur templa, consecrantur altaria, sacerdotia statuuntur, sacrificia offeruntur, ne forte hii tales agant non theosebiam sed ydolatriam committant. Hinc ergo deus in lege precepit: dominum deum tuum adorabis et illi soli servies, id est soli deo servitutem adorationis impendens. Dicens ergo illos adorationis etc. Beatus gregorius has tres orationes in canone dicitur addidisse, videlicet: diesque nostros in tua pace disponas, propter eum qui traditus est in manus eorum qui pacem oderunt. Ab eterna dampnatione nos eripias, propter eum qui pro nobis temporali morte dampnatus est. Et in electorum tuorum grege iubeas numerari, propter eum qui pro nobis deputatus est cum iniquis. Est autem pax peccatorum, pax temporis medium continens bonis et malis, sed pax eternitatis nunquam dabitur nisi bonis. Quod non est pax impiis dicit dominus. De pace peccatorum dicit psalmista: zelavi in peccatoribus pacem peccatorum videns. Adversus hanc pacem dominus dicit in evangelio: Non veni mittere pacem sed gladium. De pace iustorum dicit apostolus: fructus spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia. Hanc pacem dominus reliquit discipulis: pacem relinquo vobis. De pace eius

inquit ysa[ias] oriet[ur] in diebus eius iusti-
cia et habundancia pacis donec aufera-
tur luna. Hanc pacem incessanter petit
ecclesia Da pacem inquid in diebus nos-
tris quia non est alius qui pugnet pro nobis
nisi tu deus n[oste]r De pace eternitatis di-
cit d[omin]us ap[osto]lis pacem meam do vobis non
quo modo [mun]dus dat ego do vobis h[oc] est sed[e]m
p[er]petuam pacis sive pacem de qua psalmi-
sta In pace in idipsum dormiam et requie-
scam. Propter hanc triplicem pacem ter ora-
tur in missa Qlcs inde in sua pace
disponas. da p[ro]picius pacem in diebus
n[ost]ris Da nobis pacem. ut de pace per
pacem pectoris transeamus ad pacem
eternitatis. ob hoc eciam sacerdos in mi-
ssa ter osculatur altare in principio medio
et fine Triginta iudas vendidit cristum

Quam oblacionem [et]c[etera] quarta feria
iudas unus ex xii a dyabolo su-
plantatus, inmane sacrilegium
p[er]petravit. dum filium dei triginta sicli[s]
argenteis vendidit phariseis in compe[n]-
sacione dampni quod occurrit propter effu-
sionem unguenti. Triginta inquit hic vn-
guentum non venit trecentis argenteis
et datum est egenis. dicit autem h[oc] non
quia de egenis p[er]tinebat ad eum. sed quia
fur erat et loculos habens. ea que mittebant-
ur portabat. quilibet aut[em] argenteus vale-
bat x denarios vsuales et ita dampnu[m]
unguenti quod reputat trecentis denariis
triginta recompensavit argenteis. Si vero
dicamus argenteos fuisse denarios vsua-
les. dicemus quod judas vendidit cristum [tan]q[uam]
mancipium xxx[ta] denarios qui sunt
decima. ccc[orum] denariorum quod value-
rat unguentum. propter quod d[omi]nus despective
loquitur p[er] ieremiam appenderunt merce-
dem meam xxx argenteis de corum [que] pro
qua appreciatus sum ab eis. ad designa[n]du[m]
ergo precii quantitatem, qua cristus est ven-
ditus. sacerdos hic facit tres cruces co-
muniter sup[er] oblatam et calicem cum dicit
benedictam ascriptam et ratam. nam et
xxx. per et xxx[ta]. multiplicatorum su-
scipiunt a ternario. p[ro]ximo modo aut[em] ad de-
signandum vendicionem et empcionem
duas cruces imprimit sigillatim. unam
sup[er] oblatam et alteram calicem cum dicit
ut fiat corpus et sanguinis. q[uasi] d[icat].
illa vendicio fuerat maledicta. ascripta

irrita. iniqua et detestabilis. Sed
tu deus hanc oblacionem facere digneris
benedictam p[er] quam nos in celesti-
bus benedicimus. Judas deletus de li-
bro vivencium et cum iustis non scribet[ur]
Sed tu deus hanc oblacionem digneris facere
ascriptam p[er] quam nos inter electos
ascribas. Judas laqueo se suspendit
et episcopatum eius accepit alter Sed
tu deus hanc oblacionem digneris facere
ratam p[er] quam ratum sit salutis
n[ost]re promissum. Judas exiuit con-
dempnatus et oracio eius fiat ei in
peccatum. Sed tu deus hanc oblacionem
digneris facere racionabilem p[er] quam
racionabile fiat servitutis n[ost]re
obsequium Judas reddidit mala pro
bonis. et odium pro dileccione re-
tribuit Sed tu deus hanc oblacionem
facere digneris acceptabilem p[er] quam
nos tibi reddas acceptos pro-
ideo sacerdos facit tres cruces co-
muniter sup[er] oblatam et calicem. quia
cristus communiter ea egit circa pa-
nem et vinum. accepit benedixit
et dedit. p[ro]ximo modum unam crucem
facit specialiter sup[er] oblatam. quia di-
xit comedite hoc est corpus meum
et alteram facit specialiter sup[er] cali-
cem quia dicit bibite hic est sanguis
meus. et sup[er] hunc sensum recte
subiungitur. Qui pridie quam pateretur
[et]c[etera] vel potius quia iudas vendidit
cristum ad crucifigendum sacerdoti-
bus scribis et phariseis ideo sacerd-
os ad denotandum communiter tres
emptores facit communiter tres cru-
ces sup[er] oblatam et calicem cum
dicit. benedictam. ascriptam et ra-
tam ad denotandum non discrete
venditorem, et vendit[ur] facit duas
cruces et discrete sup[er] oblatam et
calicem cum dicit ut fiat corpus
et sanguis Petimus ergo ut deus
faciat hanc oblacionem benedictam asc[ri]-
ptam et ratam ut cum angelis et co-
firmet ut in racionabilem hostiam
et acceptabile sacrificium. ut ita
nobis. i. ad nostram salutem et pa-
nis fiat corpus et vinum sanguis
dilectissimi filii tui domini n[ost]ri ihesu
cristi vel oramus ut deus hanc ob-
lacionem facere dignetur acceptam

i. Item que de memoria sua nulla
possit oblivione deleri. et petimus
tam fieri ratam. i. que de bene-
placito tuo nulla possit oblivione
compelli. irrevocabilem eam fieri de-
poscimus. i. Item que divine con-
veniat. Refert enim inter irratio-
nabile et rationale. quia rationa-
bile dicitur quod de ratione procedit
et rationale quod utitur ratione ut
ita. quam oblationem tu deus
digneris facere in omnibus bene-
dictam. hoc est transferre in eam
hostiam que est omnimodis bene-
dicta. ascripta. rata. rationa-
bilis et acceptabilis. benedicta
dicitur hostia salutaris i. ab omni
causa maledictionis immunis
. tam originali quam actuali. tam
criminali quam veniali. Sicut Eli-
zabeth inquit ad virginem. be-
nedictus fructus ventris tui
ascripta dicitur i. figuris et scripturis
veteribus designata tam in
agno paschali quam in manna ce-
lesti tam in ysaac ymolando
. quia ut inquit Johannes hic est
agnus qui occisus est ab origine
mundi. Rata dicitur quia non tran-
sitoria sicut vetus que pertransiit
ubi nova successit. Sed perma-
net in eternum secundum ordinem
melchisedech. rationabilis dicitur
quia non pecualis sicut erat lega-
lis que sanguine hircorum
et thaurorum non poterat a peccato
mundari. sed omnes qui sanguine
Christo conscientias mundat ab operibus
mortuis. acceptabilis dicitur quia
non illa de qua dicit propheta Sacri-
ficium et oblationem noluisti
sicut dominus ait. non accipiam
de domo tua vitulos neque de
g. t. h. Sed illa de qua dicit
psalmista tibi sacrificabo hosti-
am laudis honorificabit me
Secundum hanc expositionem
recte subiungit ut fiat corpus
et sanguinis filii tui domini
nostri Ihesu Cristi etc.

Incipiunt capitula quarte particule :.

De sacramento eukaristie ubi agitur
de tribus panibus qui sunt nobis (?)
omnino nobis necessarii. De
signis eukaristie que precesserunt in veteri
testamento. Quare sacramentum eu-
karistie constitutum est fieri in specie pa-
nis et vini. Quare panis azimus
non fermentatus debet offerri ubi agitur quot
modis dicitur pascha et quomodo mulieres para-
verunt unguentum ad ungendum Ihesum
. et de panibus primiciarum qui offere-
bantur in penthecostes. De tribus verbis
que forme consecrationis videntur adiecta.
Quare episcopus conficit et ipse sacer-
dos officiat (?). De veritate corporis Christi sub
specie panis et vini. Cum totus panis
sit totum corpus Christi commutatur.
De formatione panis ubi agitur quod Christus
sic fregit unum in mensa. et quid
sacerdos in altari nunc frangat ubi
agitur quid comedit mus cum rodit sacra-
mentum. Quale corpus dedit Christus
in cena discipulis ubi agitur de IIII or qua-
litatibus glorificatorum. Judas accepit
corpus Christi ubi queritur quare Christus
corpus suum dedit ei cum sciret eum
se esse traditurum. Et quod sacerdos ali-
cui non det eukaristiam negare quin-
nis sciat eum in mortali. Et cum ad
bonum an ad malum Christus Jude eu-
karistiam dedit Et quare eukaristia
non datur intincta. Utrum Judas
accepit corpus Christi quod tradidit Ihesus
discipulis suis ad manducandum. Quid
fiat de corpore Christi postquam acceptum
fuerit. De transsubstantiatione corporis
quando vinum mutatur in sanguinem
et panis in carnem. Cum ipsorum
forma nec augetur nec minuitur nec
minuatur. Utrum panis transsubstantiatur
in hominem vel creatorem. Utrum
ante consecrationem vel post panis
sit corpus Christi. Rursus utrum sanguis
sumatur sub specie corporis et econverso.
Rursus utrum panis sine vino vel vi-
num sine pane possit consecrari. Utrum
quid faciendum sit si sacerdos si stolam per pro-
lacionem istorum verborum. hoc est cor-
pus meum etc. Et hic est sanguis
etc. aliquod impedimentum accidat

sacerdoti quo minus procedere valeat
Et utrum panis solus sine vino po-
ssit consecrari creditur. Et quid fa-
ciendum sit sacerdoti si post consecratio-
nem vinum conspiciat pretermissum
Rursus cum plures sacerdotes cum summo
pontifice pronunciant verba · quis eorum
conficiat

Incipit quarta particula de sacramento eucharistie que sit positum

Iam nunc ad ipsum sacramenti penetra-
le accedentes illud ad ipsum cor-
dis sacrarium penetremus tremens
coram tremendo vix illius apparet
esse momenti · deficit lingua · ser-
mo disparet · superatur ingenium oppri-
mitur intellectus · cuius enim novit or-
dinem celi et ponet rationes eius in terra
· Sed pulsemus ad hostium si forte cla-
vis aperire dignetur · ut accommodet
nobis tres panes amicus qui necessarie
nobis erunt in hoc communio necessa-
rii · fides enim petit et accipit · spes
querit et invenit · Caritas pulsat et
aperit · petit et accipit · querit et inve-
nit viam · pulsat et aperit veritatem
· is enim via est et veritas et vita · Cum
pridie quam pateretur etc.

De signis eucharistie que precesserunt in veteri testamento

Quinta decima primi mensis que
tunc extitit sexta feria passus
est dominus et precedente nocte videlicet
xiiii luna primi ad vesperam ut legis
figuras impleret · post typicum pascha
corporis et sanguinis sui sacramentum
instituit · et quod tradidit figuraliter
Sicut enim figuraliter prefiguratum in exodo
· decima die primi mensis tollat
unusquisque agnum per familias suas
· et servabit eum usque ad quartamdeci-
mam diem mensis huius immolabitque
eum universa multitudo filiorum israel
ad vesperam et sument de sanguine et
ponent super utrumque postem et insuper
liminaribus domorum in quibus come-
dent illum et edent carnes in nocte
nocte illa assas igni et azimos pa-
nes cum lactucis agrestibus · et post
pauca · est enim pasche · i · transitus domini
Transitum istum Iohannes evangelista
determinat dicens ante diem festum
pasche sciens Ihesus quia venit hora
eius ut transeat de hoc mundo ad pa-
trem · cum dilexisset suos qui erant
in mundo in finem dilexit eos et secundum
cena complentur ea que figurantur · Egi-
ptus est mundus · exterminator est dya-
bolus · agnus · Christus · sanguis agni
passio Christi · domus liminum corpora
· domus cogitationum · corda · hoc
sanguine tinguimus · per passionis
fidem · illa tinguimus sanguine per
passionis imitationem · signum
crucis intus et foris opponen-
tes contra adversarias potestates
· denique carnes agni comedimus
cum in sacrificio corporis Christi su-
scipimus et azimos panes · i ·
sincera opera cum lactucis agresti-
bus · i · cum amaritudine penitentie
Sicut autem manna fuit datum
hebreis post transitum maris
rubri iam submersis egyptiis
· sic eucharistia datur christianis post
ablutionem baptismi iam deletis
peccatis · ut post baptismum mundati
a malo per eucharistiam confir-
memur in bono · Nam sic manna
populum illum per vastitatem in via
sollicitudinis ad terram promi-
ssionis perduxit · sic eucharistia
populum istum per incolatum vite
presentis ad patriam paradisi per-
ducit · unde recte viaticum appe-
llatur · quia reficiens in via · de-
ducit ad patriam · Sancte quod in
manna precessit in eucharistia
consummatur · nam quantumcumque
quis accipiat totam percipit
eucharistiam sicut de manna eve-
nit nec qui plus collegerat ha-
buit amplius · nec qui minus pa-
raverat · reperit minus · hanc ergo pre-
figurabat panis iste celestis de
quo sapiens protestatur · panem
de celo prestitisti eis sine labore omne
delectamentum in se habentem et
omnis saporis suavitatem quod et
se Christus exponens ait ego sum
panis vivus qui de celo descen-
di si quis manducaverit ex

hoc pane vivet in eternum. Caro
enim mea est pro mundi vita. Hinc
est quod apostolus ait Nolo vos ignorare
fratres: quia patres nostri omnes eandem
escam spiritualem manducaverunt
et omnes eundem potum spiritua-
lem biberunt. bibebant autem de
spirituali consequente eos petra
petra autem erat cristus etc.

Quare sacrificium eucharistie consti-
tutum est fieri in specie panis et vini

Accepit panem etc. Hoc sacrifi-
cium melchisedech primus le-
gitur celebrasse offerens panem
et vinum. Erat enim sacerdos alti-
ssimi. Unde david inquit ad cri-
stum Tu es sacerdos in eternum secundum
ordinem melchisedech. Sacrifi-
cium igitur evangelicum precessit le-
gale non solum dignitate sed
tempore. sicut apostolus plenius ostendit
in epistola ad hebreos. Ideo vero pa-
nem in sacrificium corporis et san-
guinis sui cristus instituit. quia sicut
pre ceteris cibis et potibus corpora-
libus panis cor hominis confirmat
et vinum letificat: ita scilicet corpus
et sanguis cristi pre ceteris cibis et
potibus spiritualibus interiorem ho-
minem reficit et saginat. Unde
poculum tuum inebrians quam pre-
clarum est. In hiis enim duobus
plena consistit et perfecta refectio
sicut ipse testatur caro mea vere est
cibus et sanguis meus vere est
potus. Panis autem debet esse de fru-
mento. vinum quoque de vite. quia
cristus semetipsum comparavit frume-
to cum ait Nisi granum frumenti
cadens in terram mortuum fuerit
ipsum solum manet. et viti cum
dicit Ego sum vitis vera. porro
nec racemus uve. nec granum fru-
menti debet offerri nisi iam expressus
in vinum iam redactus in panem
quia cristus et panem se dicit et fru-
mento se comparat. quod vero cristus
accepit panem et calicem in sanctas
ac venerabiles manus suas et sa-
cerdos exemplo cristi panem et ca-
licem in manus accipiens utrumque
prius crucis signaculo benedicit etc.

Quare panis azimus non fermentatus debet offerri

Panis autem non fermentatus sed
azimus in sacrificium debet offerri
tum ratione facti tum ratione misterii.
Sic enim legitur scriptum in exodo primo
mense quartodecimo die mensis ad
vesperum comedetis azima usque ad
diem vicesimam primam eiusdem mensis ad
vesperam. Septem diebus non invenie-
tur fermentatum. peribit anima eius de cetu israel
tam de advenis quam de indigenis terre.
Omne fermentatum non comedetis. in
cunctis habitaculis vestris comedetis azima.
Cum ergo cristus xiiii[a] die primi mensis
ad vesperam cenavit cum discipulis
suis et agnum paschalem comederet
et iuxta ritum legalem cum azimis pa-
nibus et lactucis agrestibus constat
quod ea hora fermentatum non invenie-
batur in domibus hebreorum et ita
panem azimum in corpus suum absque
dubio consecravit. Fermentum enim
corruptionem significat apostolo testante
qui ait modicum fermentum totam ma-
ssam corrumpit. Ut ergo nil corruptum
sive corrumpens sed totum sincerum
atque sincerans in sic omne sacrificium
non insistat non fermentatum sed
azimum offerimus. Nam secundum apostolum
pascha nostrum immolatus est cristus itaque
epulemur non in fermento veteri neque
in fermento malicie et nequicie sed in
azimis sinceritatis et veritatis. Gre-
ci tamen in suo permanentes errore de fer-
mentato conficiunt asserentes in parasce-
ve lunam xiiii[am] extitisse in qua
verus agnus est immolatus ut legis
impleretur figura. Cum enim luna primi
mensis paschalem agnum iusserat pa-
immolari. Dominus ergo ea die se passurum
esse prenoscens in precedente
vespera paschate ductus anticipavit
comedere pascha et quia tunc licite po-
tuit comedere fermentatum et ipse
de fermentato corpus domini confecit.
Nam Johannes evangelista ait quod ante
diem festum pasche ihesus cum apostolis
nocte cenavit. dicunt quod iudei in passione

non intrasse pretorium ut non contaminarentur · sed comederent pascha · Sabbatum autem parasceven magnum diem sabbati nominat quod dici non solet nisi cum sabbato festum occurrit · Et lucas ait quod mulieres in parasceve paraverunt unguenta quod eis in die sancto non licet · Matheus etiam describit quod principes sacerdotum et seniores populi disposuerant Christum occidere sed non in die festo · ne forte tumultus fieret in populo · porro que dicta sunt eorum assercioni non consonant si sic sane fuerint intellecta · Pascha namque dicitur dies solemnitatis agnus et hora · dies ut ibi · appropinquabat autem dies festus azimorum qui dicitur pascha · Solemnitas ut ibi ante diem festum pasche · Agnus ubi ut ibi ubi vis paremus tibi comedere pascha · hora ut ibi scitis quod post biduum pascha fiet · dies autem festus paschalis erat xv luna secundum illud · et xv · est solemnitatem celebrabitis altissimo domino · nam enim non erat solemnis nisi tamen a vespera · ante diem festum hoc dominus pascha cum apostolis celebravit · Nam ut insinuat Matheus prima die azimorum accesserunt ad ihesum discipuli dicentes · ubi vis paremus tibi comedere pascha : Et vespere facto discubuit cum xii · Marcus autem primo die azimorum determinat dicens quando pascha immolabant / et lucas in qua necesse fuit occidi pascha · Constat ergo quod eius ea die scilicet cum appropinquavit necessario fiebat ex lege · scilicet xiiii luna primi mensis ad vesperam · hoc autem in veritate potest inveniri · quisquis tabulam compoti percurrerit diligenter · diem magnum sabbati · nominabat · in tribus solemnitatibus ebdomadalibus quoque septem dierum contingeret · nam omnes erant solemnes etsi non adeo primus et ultimus sed ad edendum azima septem diebus oportebat mundos [illegible] · unde etiam septem dierum non poterant introire pretorium · ne contaminarentur sed comederent pascha · id est in pascha non nomine pasche possunt azima designari · Et autem mulieres de festo dicuntur parasse unguenta · non obest quod non

erat sub lege · sed sub gratia · Verum legis autem quod sabbato siluerunt secundum mandatum · sed et mandatum erat in lege quod in diebus azimorum prima et septima nichil operis facient exceptis hiis que pertinent ad vescendum · Preterea nemo tunc erat volentibus emere vendidisset aromata · nam et Marcus testatur quod cum transisset sabbatum mulieres emerunt aromata ut venientes ungerent ihesum · Ut ergo nichil dubietatis remaneat lucas evangelista reducatur ad marcum ut intelligatur quod mulieres revertentes paraverunt secundum lucam aromata et unguenta non tunc · sed secundum marcum cum preterisset sabbatum licet si longe ante paraverant · quod frequenter audierant dominum in proximo moriturum · Nempe magdalena iam parasse [illegible] et per inspirationem potuit parasse misterium unctionis teste veritate que dicit mittens hec unguentum in corpus meum ad sepeliendum me fecit · Et iterum sinite illam ut in die sepulture mee servet illud ; Sed convenientium quod prius incepit postea consummavit · porro dispositio sacerdotum · dispositionem dei specialem impedire non potuit · qui disposuerat ut verus agnus in diebus immolaretur paschalibus et sic tipicus agnus xiiii luna primi mensis a iudeis comedebatur in nocte · ita verum agnum eadem hora discipuli comederunt · Verum et si verum esset quod greci de luna contendunt credendum tamen est ipsum ritum legis in hoc sicut in aliis dominum observasse qui non venit solvere sed adimplere natus de muliere · factus sub lege ut eos qui sub lege erant redimeret Sed ipsi rursus apponit · quod cum veritas venit figura cessavit et evanuit umbra cum lumen effulsit · cum ergo ad verum pascha perventum est que processerant in typico cessaverunt secundum illud Novis supervenientibus vetera proiicietis

Et apostolus vetera transierunt ecce
nova facta sunt . et ideo sicut apostolus
veterum pascha comedit sine lactu-
cis agrestibus . sic et absque pani-
bus azimis nec veterem vitulum in
novo sacrificio immolet ac si hoc nos
iudaizare doceret . nam utrumque erat
in lege preceptum comedent inquit nocte
illa carnes assas agni et azimos
panes cum lactucis agrestibus
Credimus ergo quod non omnes antique
legis consuetudines abiecit ecclesia
sed quasdam provida consideratione
retinuit . unde sponsa dicit ad
sponsum in cantico canticorum
Omnia poma nova et vetera ser-
vavi tibi dilecte mi . quod hinc ecclesiam
sanctam plene sentire considerat .
ne pascha celebret in defectu . adhuc
conficit oleum unctionis et thus
suavitatis incendit . adhuc sol-
vit decimas et primitias adhuc
candelabrum et lucernas ve-
stes et vasa pontificis et levitas
. nam si propterea repudiandum est
azimum . quia lex illud admisit pari
ratione repudietur fermentum .
quia lex statuit in levitico offerre
panes fermentatos cum hostia gra-
tiarum que offertur pro pacificis
Iterum in pentecoste . offeretis pa-
nes primitiarum de duabus deci-
mis simile fermentate non solum de
constitutis legalibus . verum etiam
de scriptis gentilium libenter assumit
ecclesia . si quid in eis probe dictum
ad fidem agnoscit . et tanquam mu-
lieris captive resecat ungues pilos
que superfluos . ut ab alienigena fal-
sitate mundata thalamum veritatis
digna sit introire . legales ergo con-
suetudines non penitus sunt abolite
neque contrariis supervenientibus sunt
destructe . sed medium in melius
commutate Nam cum deus circum-
cisionem mutavit . nec superduxit
contrarium i. preputium . sed protulit
melius i. baptismum . quia circum-
cisio nichil est . et preputium nil est
ut dicit apostolus . sed fides que per
dilectionem operatur et azimum et fer-

mentum penitus sunt opposita sicut imme-
diata contraria . non ergo decebat ut deus
tanquam sibi contrarius abiceret azimum et assu-
meret fermentatum . quin potius fermenta-
tum quod minus bonum proponeret . et azi-
mum quod magis bonum preferret . nec illud
vale putandum est . quod dicunt ideo sic fer-
mentatum offerre . quia fermentum ut aiunt
fervorem spiritus sancti significat quo super-
veniente corpus christi de virginis carne
conceptum est sicut angelus illi predicat
Spiritus sanctus superveniet in te et virtus
altissimi obumbrabit tibi . ideo quod
quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius
dei credentes hanc significationem fermen-
ti ex illa parabola evangelica Simile est
regnum celorum fermento quod acceptum
mulier abscondit in farine satis tribus
donec fermentatum est totum Nam
et fermentum manifeste significat tu-
morem veteris originalis et criminalium
peccatorum . porro multum religiosius
illud insinuat quod secundum apostolum christus
de massa peccatrice corpus sine peccato
suscepit tanquam de fermento suscepit azi-
mum et ut inter spinas et spinas ita ma-
litie vel nequitie nil inesset . sicut inter fer-
mentatum a et aquam in azimo vel
veteris masse vel alienigene corruptio-
nis invenerit . nam per fermentum corruptio
vel peccatum sepius designatur secundum illud nisi
granum frumenti cadens in terram mor-
tuum fuerit ipsum solum manet beatum
quoque seminantes super aquas sine fermento
quieta sunt fermento aqua designat
populum sine peccato . ergo congruentius dicitur
et illud valeat designare quod sicut azimus
panis de pura massa sine fermento
conficitur . ita corpus christi de illibata
virgine . sine peccato conceptum est
Ceterum id solum latinis sufficit
contra grecos quod constantinopolitana
ecclesia multarum heresum corruptio
fermentavit ut non solum hereticos ve-
rum etiam heresiarchas produceret Roma-
nam autem ecclesiam super apostolice fidei pe-
tram stabili soliditate fundatam nulla
prorsus heretice pravitatis procella po-
tuit conquassare . sed illud integra fide
semper servavit quod ab ipsis accepit apostolis
petro et paulo tam constitutione doctrine

sacris et ecclesiasticis ritibus ecclesiam docuerat. Ab ipsis igitur beatis apostolis petro et paulo quos vivos habuit et defunctos custodit. hunc sacrificii ritum accepit quem hactenus inviolabili cultu servavit. Greci vero post ipsorum domini tunicam inconsutilem diviserunt ut per eam divisionis scandalum interponerent sacrificii ritum temere mutaverunt. nonnullos propter epistolam ad imperatorem constantinopolitanum directam super premissis consuluerunt. heresibus qui latinos inter cetera azimitas vocabant cum ipsi potius fermentarii inveniuntur

De ceteris verbis que forme consecrationis videntur adiecta rubrica

Elevatis oculis in celum. Ea que hic commemorantur in canone que nullus evangelistarum describit. videlicet elevatis oculis in celum. eterni testamenti misterium fidei. quis ergo tante presumptionis extitit et audacie ut hec de corde suo temeravit interponere. Sane formam istam verborum ab ipso christo acceperunt apostoli et ab ipsis apostolis accepit ecclesia. Multa quippe tam de verbis quam de factis christi pretermiserunt evangeliste que postmodum apostoli suppleverunt. sicut est illud quod apostolus dicit in epistola ad corinthios. Visus est plus quam quingentis fratribus simul. Deinde visus est a iacobo. Deinde apostolis omnibus. Novissime autem tanquam abortivo visus est et mihi. Ipsi quoque evangeliste quedam omittunt ab uno que supplentur ab alio. Unde cum tres evangeliste commemorent hoc est corpus meum. solus lucas adiecit quod pro nobis tradetur. Et cum marcus et matheus dicant pro multis. lucas dicit pro nobis. Sed matheus addit in remissionem peccatorum. Ceterum que addita in canone possunt ex aliis locis evangelii comprobari. Johannes lazari suscitatorem describens testatur quod ihesus elevatis sursum oculis testatur dicens pater gratias ago tibi quoniam audisti me. Iterum alibi dicit hec locutus est ihesus et sublevatis oculis in celum dixit pater clarifica filium tuum. Sed si oculos in celum tunc levavit ad patrem cum animam lazari revocaret ad corpus quanto magis credendum est quod tunc oculos ad patrem in celum levaverit cum panem et vinum in corpus et sanguinem proprium convertebat. Utique tunc quod hic ad nostram instructionem agebat ut nos oculos cordis non deprimamus in terram sed elevemus in celum si quod oramus volumus impetrare. Gratias agens. hinc ergo colligitur unde sacrificium laudis dicatur quod christus gratias agens illud instituit. Gratias autem agebat non pro se sed pro nobis id est pro reparatione hominum sic futura

Utrum christus tunc confecerit et quando sacerdos conficiat etc.

Benedixit. Cum ad prolationem istorum verborum hoc est corpus meum. hoc est sanguis meus. Sacerdos conficiat credibile videtur quod et christus confecit cum benedixit litteram construendo. hoc ordine accepit panem et benedixit subaudiendum est dicens hoc est corpus meum. prius ergo illa protulit verba ut eis virtutem conficiendi tribueret. deinde protulit eadem ut apostolos formam conficiendi doceret. Alii vero dixerunt quod et sacramentum confecit et formam instituit post benedictionem cum dixit hoc est corpus meum. intelligentes illam benedictionem fuisse vel adiuvandum quod super panem expressit. Sed illud videtur obsistere quod prius fregit quam dixit hoc est corpus meum. nec enim est credibile quod prius dederit quam confecerit. Sane dici potest quod christus divina virtute confecit et postea eam formam expressit sub qua posteri benedicerent. ipse namque per se virtute propria benedixit. nos autem ex illa virtute quam indidit verbis

De veritate corporis christi sub specie panis et vini

Cum ergo sacerdos illa christi verba pronunciat hoc est corpus meum hic est sanguis meus panis

et vinum in carnem et sanguinem convertunt. Illa verbi virtute quod verbum caro factum est et habitavit in nobis, quod dixit et facta sunt, mandavit et creata sunt, quod feminam in statuam mutavit, et virgam convertit in colubrum, quod fontes mutavit in sanguinem, et aquam convertit in vinum. Nam si verbum Helie potuit de celo ignem deponere, verbum Christi non potest panem in carnem mutare? Cur ergo hic iudeat putare de eo cui nullum verbum est impossibile, per quem facta sunt omnia et sine ipso factum est nichil. Certe maius est creare quod non est quam mutare quod est, et de longe maius quod non est de nichilo producere quam quod est in aliud transmutare. Istud autem nemo est qui dubitet et si aliquis dubitabit, absit. Omnino incomparabiliter maius est quod deus ita factus est homo quod non desinit esse deus quam quod panis fit caro quod desinit esse panis. Istud per incarnationem factum est semel, istud per consecrationem iugiter fit. Si diceret aliquis: certus sum animo quod valet et non sum certus aliquo modo quod velit. Audiat ergo quod Christus cum accepisset panem benedixit et dixit: hoc est corpus meum. Veritas enim hoc dixit et ideo verum est omnino quod dixit. Quod ergo panis fuerat cum accepit, corpus suum erat cum dedit. Panis itaque mutatus in corpus ipsius erat et similiter vinum in sanguinem. Non enim ut hereticus sapit sed decipit ita debet intelligi quod dominus ait: hoc est corpus meum. Sicut quod dixit apostolus: petra erat Christus, i. petra significat Christum. Hoc enim potius dixisset de agno paschali quam de azimo pane. Nam agnus paschalis absque dubio figurabat dominicum corpus, sed panis azimus panem sinceritatis. Sicut autem Johannes baptista qui dicebat: ecce agnus dei, per adiunctum determinavit qui tollit peccata mundi, sic et Christus qui dicebat hoc est corpus meum per adiunctum determinavit quod pro vobis tradetur. Sicut ergo corpus Christi veraciter tradebatur

ita vere demonstrabatur non in figura que iam cessaverat sed in veritate que iam advenerat. Sane cum litigarent iudei ad invicem dicentes: quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Dixit illis Ihesus: amen amen dico vobis nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem habet vitam eternam. Ideo dicit amen amen dico vobis, i. in veritate, ut non figurative intelligatur sed vere quod dicit: nisi manducaveritis carnem filii hominis etc. Et ad maiorem veritatis expressionem adiecit: caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus. Ergo vos qui vitam eternam habere desidero. Carnem Christi veraciter manduco, sanguinem quoque eius bibo, illam utique carnem quam traxit de virgine et illum sanguinem quem fudit in cruce. Ergo corde credo et ore confiteor quod ipsum dominum nostrum Ihesum Christum in hoc sacramento comedo. Fratres bene quod dicit: qui manducat me vivit propter me. Non quia cum manducatur per partes dividitur vel laceratur sub sacramento sicut caro que venditur in macello, sed totus et integer manducatur, vivus manducatur, quia surrexit, occisus manducatur, non moritur, quia surrexit non moriturus. Christus autem resurgens ex mortuis iam non moritur, ultra mors illi non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato mortuus est semel, quod autem vivit vivit deo. Sic enim vidua Sareptana quotidie comedebat et non diminuebatur farina de ydria et oleum de lechito. Sic ubique ecclesia quotidie sumit et integraliter consumit carnem et sanguinem Ihesu Christi sub duplici specie sacramenti. Sic ergo corpus Christi quotidie manducatur et nec deficit nec decrescit, ita panis quotidie transit in corpus Christi, sed ipsum corpus non proficit nec accrescit. Non enim de pane vel vino materialiter formatur caro vel sanguis, sed materia panis et vini mutatur in substantiam carnis et sanguinis, nec additur aliquid corpori, sed substantiatur in corpus Christi

[Utrum] totus panis in totum corpus cristi [convertatur]

Verum an partes in partes
an totum in totum an totale fra-
ctum in totale. Noverit ille qui fac-
ere ... residuum est agni combinio
... iubente ... prohibente
Si tamen querentis insistat improbitas ergo
salua fide concesserim et quod totalis pa-
nis in totale corpus convertitur ita quod
nulla pars panis transit in aliquam partem
corporis. Reor autem salua fidei maiestate
quod ubi panis est consecratus sub tota
specie totum corpus existit. Sicut
enim miraculose tam magnum corpus
in singulis partibus continetur quod in
quantum quam in quantis partes species panis
dividatur sub singulis partibus tota
est corpus. totus in magno. totus in
parvo. totus in integro. totus in
fracto. Scio tamen quod dicitur a quibusdam ex
quondam species integre perseverat sub tota-
li specie et totale corpus existit. Quod
non dividitur in singulis divisionibus
incipit esse totum. Sicut in speculo dum
est integrum una tantum inspicientis appa-
ret ymago. sed eo fracto tot apparent
ymagines quot sunt in ipso fracture.
Porro cum deus illam virtutem verbis
contulerit ut ad prolacionem eorum cor-
pus dominicum incipiat esse sub specie
sacramenti. nec illa verba que proferun-
tur in fractione diligenter attendant
et ipsi videant primum corpus cristi quod ante
fractionem in singulis partibus non
habet totum. sed sub totali specie to-
tale existebat post fractionem in sin-
gulas partes quodammodo cedit et inci-
pit esse sigillatim in singulis. quod
integraliter erat in integro. Licet autem
corpus dominicum cum sit in loco lo-
cale. querit tamen utrum in sacrario sit locatum
localiter utrum faciat localem distan-
tiam. et an habeat situm locale ut dici
debeat quod iacet aut sedet aut stat. Sed
et alia multa circa presentem articulum
possent inquiri que melius est intacta
relinquere quam temere diffinire. Nam bestia
que tetigerit montem lapidabatur
... est in talibus citra racionem sub-
sistere quam ultra racionem excedere. ne forte
quod absit ossa regis ydumei redigantur
in cinerem

De fractione panis.

Fregit solet a multis inquiri
sed a paucis intelligi quod cristus
in mensa fregit. et quid
sacerdos in altari nunc frangit. Fue-
runt qui dicerent quod sicut post conse-
crationem vera panis remanent
accidencia. sic et vera panis substancia.
quod sicut subiectum non potest subsistere
sine accidentibus. sic accidencia
non possunt subsistere sine subiecto. quoniam
accidentis esse non est aliud quam
inesse sed panis et vini subiectis
permanentibus ad prolacionem illorum
verborum corpus et sanguis sanguis
cristi veraciter incipiunt esse sub illis
ita quod sub eisdem accidentibus utrumque
vere suscipitur panis et corpus vinum
et sanguis quorum alterum pro-
bat sensus. reliquum credit fides
hinc dicunt quod vere panis frangitur
et atteritur. inducentes ad hoc quod dicit
apostolus. panis quem frangimus et
lucas una sabati cum venissent
ad frangendum panem etc. hinc
facile solvunt questionem illam
qua queritur quid a mure come-
datur cum sacramentum corroditur
comeditur cum secundum illos ipsa panis
substancia sub qua corpus cristi mox esse
desinit. Porro qualiter significandi
modum hoc nomen accidens in phi-
losophica facultate eundem existendi
modum hoc accidens nomen in
theologica veritate habet. sic hoc
nomen album significat acci-
dens in subiecto. i. inherencia
hoc nomen albedo significat accidens
sine subiecto. i. existencia. Sic ante
consecrationem accidens est subie-
cto quoniam existit in alio. sed post conse-
crationem accidens est sine subiecto quoniam
existit per se. transit enim substancia sed per-
manent accidencia ut dicitur in primo
principij accidens. sed accipiendum
est in vi nominis. Sicut enim ibi
species corporis est ubi forma corporis
non est. Sic forma panis aliter
designatur iuxta quod dicit autem panis
quem ego dabo caro mea est pro
mundi vita. et apostolus quocienscumque

manducabitis panem hunc et calicem bibetis etc. Non enim desinunt querere nam in memoriam eius consuetudinem in miraculo. Dicamus ergo quod forma panis frangitur et atteritur, corpus Christi sumitur et comeditur, ea que notant corruptionem referentes ad formam panis, ea vero que notant acceptionem ad corpus Christi. Berengarius quod suspectus habetur de heresi, ne remaneret anguis sub herba ad maiorem expressionem coram nicolao papa multis episcopis presidibus est confessus panem et vinum que in altari ponuntur post consecrationem non solum sacramentum sed etiam verum corpus et sanguinem Christi esse, et sensualiter non solum sacramento sed etiam in veritate manibus sacerdotum tractari frangi et fidelium dentibus atteri. Non quod corpus Christi vel in partes dividatur vel dentibus laceretur cum sit immortale et impassibile. Sed in qua reficiat fractio vel attritio huius Augustinus ostendit dicens quando Christus manducatur reficit non deficit. Itemque quando manducamus partes de illo facimus, et quidem in sacramento sic fit. Nam et Christus carnaliter secum discipulorum redarguit qui putabant carnem eius sicut aliam carnem dividendam in partes et morsibus lacerandam. Dicitur autem fractio panis non qui sit sed qui fuit. Sic dicebatur Symon leprosus non quia extiterit sed quia tunc extiterat. Si vero queratur quid a mure comeditur cum sacramentum corrodit vel quid incineratur cum sacramentum concrematur. Respondetur quod sicut miraculose substantia convertitur in corpus dominicum et incipit esse sub sacramento, sic quodammodo miraculose substantia panis restituitur cum ipsum desinit ibi esse. Hoc constat miraculo, falso trahitur ibi argumentum a coniugatis. Sicut alibi falso argumentis dicitur enim hic color et sapor qualitas et quantitas cum nichil sit coloratum aut sapidum quantum aut quale. Miraculum quippe vicit naturam et legem. Dehinc dispensatio in natura dei est trinitas personarum videlicet pater et filius et spiritus sanctus. In ypostasi filii est trinitas substantiarum, videlicet deitas et corpus et anima. In sacramento corporis est trinitas specierum videlicet panis et vinum et aqua. In natura dei non est accidens in substantia nec substantia subiacens. In ypostasi filii et est accidens in substantia et substantia subiacens. In sacrato corpore non est accidens sed substantia consistit sine accidente.

Quale corpus Christus dedit in cena discipulis suis

Queri solet quale Christus corpus suum dedit in cena, mortale an immortale, passibile an impassibile ac cetera que ad hanc pertinent questionem. Ego divina sacramenta magis veneranda quam discutienda profiteor simplicitati fidei catholice sufficere. Si dicatur quod tale dedit quale voluit et rursus quale dedit ipse novit. Fuerunt hii qui dicerent quod sicut idem veraciter erat qui dabat et quod dabat, ita in eo quod dabat erat passibilis et mortalis et in eo quod dabatur erat immortalis et impassibilis. Sicut visibiliter gestabat quod invisibiliter gestabatur, invisibiliter ingerit quantum ad formam corporis non quantum ad speciem sacramenti. Nam in eo quod gestabat quod erat ipse non videbatur, quod forma panis et vini velabat formam carnis et sanguinis. Hic est verus ille David qui coram achis rege geth suis manibus ferebatur. Ceterum ibi immortalis dabatur, incorruptibilis edebatur. Hii profecto concedunt posito quod post aliqua sacramentum per tempus mortis Christi reservata fuisset idem corpus sic et iacebat mortuum in sepulcro et manebat vivum sub sacramento, in ara crucis patiebatur et sub forma panis non ledebatur. Sed quia incredibile videtur ut secundum eandem naturam sit quis mortalis et immortalis, quod hic conveniebat ei secundum eandem personam. Fuerunt alii qui dicerent quod utique Christus mortalis fuit non necessitate sed voluntate. In eo quippe quod immunis erat ab omni culpa liber erat ab omni pena ut nec mori deberet, pro eo quod peccatum non habuit. Sustinuit tamen sponte morta-

litatem quia mortem sustinere nolebat quia si mortalitatem non accepisset omnino mori non potuisset. Ut ergo probaret quod mortalis esset non necessitate sed voluntate mortalitatem deposuit et quando voluit mortalitatem recepit. Legitur in evangelio quod cum iudei duxissent eum usque ad supercilium montis ut eum precipitarent ipse transiens per medium illorum ibat. Cum esset dignus tenere se sicut passibilem tollebat, ita cum esset palpabilis sicut impassibilis per medium illorum transibat. Quatuor enim sunt glorificati corporis dotes qualitates, videlicet claritas subtilitas agilitas et impassibilitas. De quibus legitur: fulgebunt iusti sicut scintille in arundineto discurrent et absterget deus omnem lacrimam ab oculis sanctorum et iam non erit amplius neque luctus neque dolor quia priora transierunt. Hinc etiam dominus inquit in evangelio: mensuram bonam et confertam et coagitatam et supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Singulas sibi Christus sigillatim accepit antequam resurgens a mortuis nostre glorificati corporis induisset. Subtilitatem cum nasceretur ex virgine, claritatem cum transfiguraretur in monte, agilitatem cum incederet super mare, impassibilitatem cum manducaret in cena. Sic enim signum passibilitatis exhibuit in corpore immortali cum post resurrectionem ostenderet manus et latus. Sic in corpore mortali signum impassibilitatis ostendit cum carnem et sanguinem ante passionem exhibuit. Potest tamen salva fide concedi quia tale tunc dedit quale tunc habuit mortale videlicet et passibile non quod posset pati sub sacramento. Sed quia sub sacramento poterat pati. Nunc autem sumitur a nobis immortale et impassibile nec tamen maiorem habet nunc efficaciam sicut nec maiorem potentiam. Cum ergo passibile debebat cedebat. Nec tunc ledebatur. Non erat humane nature sed divine potentie qua valebat quicquid omnino volebat. Utrum iudas accepit eucharistiam rubrica cuius ponitur

De hoc sepius solet dubitari utrum iudas cum aliis accepit eucharistiam. Lucas enim ostendit iudam interfuisse cum aliis qui statim post calicem traditorem commemorat dicens: hic est calix novi testamenti in meo sanguine qui pro vobis effundetur. Veruntamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa. Quotquot autem mecum fuerunt eucharistiam acceperunt, Marco testante qui ait: et biberunt ex eo omnes. Iuxta quod precepit ipse, teste Matheo: precepit bibite ex hoc omnes. Contra iudas non interfuisse probatur. Nam secundum Matheum statim dicit Ihesus bibentibus calicem: Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum cum illud bibam novum in regno patris mei. Iudas ergo non aderat qui cum eo non erat bibiturus in regno. Bibentium quoque istum excipiens ait pro vobis effundetur, sed aliorum multos excepit cum inquit: pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Unde cum secundum Iohannem Christus dixisset apostolis: beati eritis cum feceritis ea, statim excepit: non de omnibus dico, ego scio quos elegerim. Et iterum: vos mundi estis sed non omnes. Verum ergo vobis est in hoc casu tenendum. Illud forte sine preiudicio aliorum quod Iohannes insinuat quod cum iudas accepisset buccellam exivit continuo. Erat enim nox. Christus autem post alios cibos tradidit eucharistiam, Luca testante qui ait: similiter et calicem postquam cenavit. Patet ergo quod iudas prius exiit quam Christus traderet eucharistiam. Cum autem Lucas post calicem commemorat traditorem, per recapitulationem potest intelligi quia sepe fit in sacra scriptura ut quod prius factum fuit posterius narretur. Sicut Matheus biduo ante pascha commemorat alabastrum unguentum quod secundum Iohannem ante sex dies pasche mulier effudit in domo Simonis leprosi. Concesso tamen quod iudas accepit

eukaristiam quod expositorum pleri que
contradicunt · quesitum est qua
ratione medicus salu[ta]ris medici-
nam dabat egroto quam ei sci[e]-
bat esse mortiferam · sciebat enim quod
qui manducat indigne iudicium
sibi manducat et bibit · ad hoc ei
dabat ut suo doceret exemplo · quod sa-
cerdos non debet communionem ne-
gare · cuius crimen et si sibi sit
notum · non tamen ecclesie manifestum
· ne forte non sit correctori sed
proditor · unde cautum reperitur
in canone non prohibeat dispen-
sator pinguedines terre · mensam
domini manducare sed moneat ex-
actorem timere · sit ita si nichil
aliud est quod melius reueletur · unde
· porro cum minus malum sit re-
ddi suspectum de crimine · quam co-
mittere crimen et de duobus ma-
lis cum alterum urgeat minus
sit eligendum · cum districtus sacer-
dos non neget eukaristiam cri-
minoso · quoniam minus malum mori-
tur ut maius euitet · i · ut re-
ddatur suspectus ne manducet
indigne · Sane cum nemo de-
beat unum mortale committere ne
proximus ad mortale committat ·
eligendum est potius sacerdoti
non prodere peccatorem · quam ut ille non
peccet · Sed ille potius debet eligere
ut abscondo reddatur suspectus
· quam communicando manducet indi-
gne · Si vero queratur utrum ihesus
ad bonum an ad malum euka-
ristiam iude tradiderit et quod non
uidetur ad bonum dedisse ne sua sit
intentione fraudatus · qui teste
propheta fecit vniuersa que voluit ·
Iudas enim non ad bonum sed ad
malum recepit · sed nec ad ma-
lum dedisse uidetur · quia christus non
est auctor malorum sed ultor
Iudei verissime patet quod si pro in-
tentione denotet uel affectum
cum dicitur dedit ad malum · falsa
est propositio · Sin autem consecutionem

innuat uel affectum vera est · quia
vero christus buccellam intinctam iude por-
rexit · constitutum est ab ecclesia ut eu-
karistia non detur intincta · consti-
tutum est pro heresi extirpanda
que dogmatisauit christum sub neutra
specie totum existere · sed sub utraque simul
existere totum · nec debet intelligi quod sub
buccella panis intincta christus eukari-
stiam dedit traditori · sed per buccellam
intinctam atque porrectam suum denique
traditorem expressit · forsitan per pa-
nis intinctionem illius sub fictionem etc.

Quomodo tradidit ihesus corpus discipulis ad manducandum rubrica que ponitur etc.

Accipite et manducate non est intelli-
gendum quod sumptum corpus de ma-
nu domini sibi discipuli ministrarent sed
qui consecrauit idem et ministrauit ac si
diceret · Comedite comedite utramque huius
sacramenti comestionem insinuans ·
dupliciter enim corpus christi comeditur · quia dupliciter
intelligitur · verum quod de uirgine traxit
et in cruce pependit et misticum quod est
ecclesia · christi spiritu uegetata · de vero corpo-
re dominus ait · hoc est corpus meum quod pro no-
bis tradetur · de mistico dicit apostolus unus
panis et unum corpus multi sumus
verum corpus christi sacramentaliter come-
ditur · i · sub specie · misticum autem co-
meditur spiritualiter · i · in fide sub specie pa-
nis in fide cordis · de comestione sacra-
mentali dominus ait · accipite et comedite
hoc est corpus meum quod pro nobis
tradetur hoc facite in meam commemora-
tionem · hoc modo tam boni quam mali cor-
pus christi manducant · sed boni comedunt
ad salutem · mali vero comedunt ad iudi-
cium · nisi enim et mali corpus christi
comederent non dixisset apostolus qui enim man-
ducat indigne iudicium sibi manducat
non diiudicans corpus domini · Nam
et iudas cum aliis eukaristiam traditur
accepisse · de spirituali comestione dominus
ait Nisi manducaueritis carnem filii
hominis et biberitis eius sanguinem non
habebitis vitam in vobis · hoc modo co-
medunt corpus christi soli boni unde qui
manducat carnem meam et bibit me-
um sanguinem in me manet et ego
in eo · Nam qui manet in caritate

in deo manet et deus in eo. Ut quid pa-
ras ventrem et dentem. Crede et man-
ducasti. Qui credit in Christum comedit ipsum
quia incorporatur Christo per fidem, id est membrum
eius efficitur, vel in unitate corporis eius
firmius solidatur. Alibi quod manducat
incorporat, et qui manducat incorporatur,
hic autem qui manducat incorporatur et qui
manducat incorporat. Utrumque modum come-
dendi Christus insinuat ubi dicit: Spiritus est qui
vivificat, caro non prodest quicquam. Sacramentum
carnis Christi nisi spiritualiter comedatur non ad
salutem sed ad iudicium manducatur.

Quid fiat de corpore Cristi postquam acceptum fuerit eius sumpti rubrica.

Mortuis adhuc cogitatio pulsat
animum inquirentes quid sit de corpore
Christi postquam sumitur a fidelibus et come-
stum. Haec sunt cogitationes mortalium
ut vere quiescere nequeant in hiis maxime
quae quaerenda non sunt. Audi consilium sa-
pientis: Altiora te ne quaesieris, et for-
tiora te ne scrutatus fueris, sed quae praecepit deus
illa cogita semper et in pluribus operibus eius ne
fueris curiosus. Si vero praesentia quaeritur cor-
poralis in caelo quaeratur ubi Christus est in dex-
tera dei sedens. Ad tempus tamen praesentiam
exhibuit corporalem ut ad spiritualem praesentiam
invitaret. Cum sacramentum tenetur, comeditur
et gustatur, Christus corporaliter adest in visu
in tactu et in sapore. Quamdiu corpora-
lis sensus afficitur, corporalis praesentia non
aufertur. Postquam vero in percipiendo sensus
deficit corporalis, deinde non est quaeren-
da corporalis praesentia, sed spiritualis est quae-
renda vel retinenda. Dispensatione com-
pleta Christus de ore transit ad cor. Melius
enim est ut procedat in mentem quam descen-
dat in ventrem. Cibus hic non carnis
sed animae venit ut comedatur, sed non
ut consumatur, ut gustetur non ut incor-
poretur. Ore comeditur sed stomacho
non digeritur. Reficit animam sed non effluit
in secessum. Illud ergo sane debet intelligi quod
dominus ait: Omne quod in os intrat in
ventrem vadit et in secessum emittitur.
Cum constet illud dictum fuisse non
de spirituali cibo sed de carnali. Cui si forte
fit secessus aut ex nomine per solam
eukaristie perceptionem evenerit ex acci-
dentibus humoribus generatur, quoniam me-
dium humores alit et auget, ubi materia

vel effluit in secessum vel emittitur
ad vomitum. Cum ergo per dispensa-
tionis officium aliquid communicando
sentit in hoc. Species ad
spectatorem famulatur veritas
similitudinis utrique servit. Nam in quo
similitudo deficeret in eo sacramentum non
esset, sed ubi se proderet, et fidei lo-
cum non conferret neque legem exer-
ceret, sed iudex quod ita fiat non crederetur.
Iterum quod ad nos servat per omnia
corruptibilis cibi similitudinem, sed
quantum ad se non admittit in-
violabilis corporis veritatem. Species
quoque comeditur et maculatur,
sed integritas minime corrumpitur. Aut in-
quiras si corporale quod vides non
tamen est. Sed esto solicitus tibi ne
tu forte laedaris si male credideris.
Si vero quaeritur Christus localiter descen-
dat de caelo et ascendat in caelum ad
exhibere aut subtrahere praesentiam corpora-
lem, an aliter incipiat vel desinat
esse sub specie sacramenti. Respondeo non
oportere nos in talibus nimis curiose
scrutari, ne plus quam possimus per
sensum [illegible]. Salubre consilium de-
dit apostolus: Non plus sapere quam oportet
sapere, sed sapere ad sobrietatem.
Ergo nescio quid Christus accedit ignoro
[illegible]. Novit ipse qui nil ignorat.

De transsubstantiatione corporis Christi.

Hoc est corpus meum. Si ad pro-
lationem istorum verborum hoc
est corpus meum panis mu-
tatur in corpus, et ad prolationem
istorum verborum hic est sanguis
meus vinum mutatur in sanguinem,
cum prius proferantur ista verba quam illa,
prius ergo panis mutatur in corpus
quam vinum in sanguinem, interim ergo
corpus est sine sanguine vel san-
guis est sine corpore. Propterea dicitur a qui-
busdam quod cum totum est dictum
totum est factum, volentes vel
non valentes ipsius conversionis
determinare momentum. Alii dicunt
quod ad prolationem praecedentium panis
materia mutatur in corpus, et ad pro-
lationem sequentium vinum postea

mutet in sanguinem · nunquam tamen corpus est sine sanguine sicut nec tamen est sine anima · Sed sub forma panis sanguis existit cum corpore per concomitantiam panis in corpus ex conversione · Non quod panis in sanguinem vel vinum mutetur in corpus · Sed quod neutrum potest existere sine reliquo Sed quaeritur quid demonstravit Christus cum dixit hoc est corpus meum · vel panem · quod de pane non erat verum quod corpus eius existeret · nec corpus quia nondum verba illa protulerat ad quorum prolationem panem mutaverat in corpus · Simile quod satis obiectio sit alogica cum dicitur hoc vinum est mortuum posito quod in prolatione subiecti sit vinum et prolatione praedicati sit mortuum · Sed quamvis distet origine ab occasu · tamen refert inter miraculum et naturam · Ab hac ergo quaestionis laqueo facile se absolvit qui dicit quod Christus prius confecit quam benedixit · Nam si opponatur de sacerdote qui non consecrat cum illa verba pronuntiat Respondetur quod sacerdos nihil demonstrat cum illis verbis nec utitur enuntiative · sed recitative · quemadmodum et cum ait · Ego sum vitis vera Ego sum lux mundi et huiusmodi aliud · Sed rursus quaeritur quid demonstravit cum dixit manducate ex hoc omnes · licet in nullo quatuor evangelistarum hoc legatur de corpore · sed de sanguine tantum · bibite ex hoc omnes · Cum enim iam panem fregisset · si demonstrasset aliquod fragmentorum illud non debebant omnes comedere cum singula singulis distribueret · Si demonstrabat corpus non poterant ex illo scilicet illud comedere · quod corpus Christi non manducatur per partes sed integrum · Sane secundum regulam Ticonii debet intelligi qua frequenter in sacra scriptura videtur agi de uno · Sed agitur de diversis ut est hic pene dixit fregit et dedit · benedixit panem · fregit formam et dedit corpus · eodem modo cum dixit manducate ex hoc omnes ondit

integrum corpus et ipso minuit formam divisam ut iste sit sensus · comedite corpus integrum sub forma divisa nam sola forma per partes dividitur et totum corpus integrum manducatur · Sane modo potest intelligi quod subiunxit hoc est corpus meum · id est illud quod praebeo in hac forma

Quod verborum forma non augeri debet nec minui nec mutari rubrica sequitur

Quaeritur etiam utrum additio vel subtractio transpositio vel mutatio si forte fiat in illa forma verborum quam Christus expressit · effectum consecrationis impediat · ut si dicatur addendo hoc est corpus meum quod assumpsi de virgine vel subtrahendo hoc est corpus aut transponendo meum corpus hoc est vel interponendo · hoc est utique corpus meum sive mutando hoc est corpus Iesu · Sane fecit deus hominem rectum sed ipse se infinitis immiscuit quaestionibus · Hiis itaque praetermissis quae quadragesima magnum subiecerunt animum quod confitentem id procerto sciatur quod graviter peccat qui quodlibet verborum quodam modo libet attentaverit maxime si formam intendat mutare vel haeresim introducere · quod forma verborum quam Christus expressit per omnia debet illibata servari · Quamvis secundum Priscianum nomina et verba transposita idem significant nec utile praevidet vitiatur

Utrum panis transeat in hominem vel creaturam

Porro cum panis transeat in corpus et potus [illegible] spiritu creatione · Videtur quod si panis transeat in hominem per comestionem transeat in Christum · et ita in creatorem · Sic ergo creatura quotidie fit creator · Quidam volunt astruere quod panis transeat in Christum · Nam sicut Christus dicit manducari · quod corpus eius comeditur ita panis in Christum mutari quod in corpus eius convertitur Ego sum inquit panis vivus qui de caelo descendi et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita · Ecce quod seipsum et carnem suam nomine panis appellat · ut ostendat ex lege quod panis sicut nec mutatur in creaturam [illegible] ita nec mutatur in ipsum · Ego tamen sicut in aliis ita puto et in hiis divina sacramenta magis veneranda quam discutienda profiteor · Scriptum est enim non comedetis ex eo crudum quid nec coctum aqua sed assum tantum igni et si secundum vim inspicitur

non sentiunt quod si panis substantiatur in corpus humanum, ideo panis transfertur in hominem, quia non homo sed hominis pars est corpus. Utrum ante consecrationem vel post panis sit corpus Christi rubrica

Queritur autem utrum ante consecrationem sit concedendum: panis est corpus Christi vel non. Vel post consecrationem id quod fuit panis est corpus Christi, sicut in hec quando aliquis sacerdos fit dicitur sacerdos qui sacerdos est factus est sacerdos. Similiter quod corpus fit erit corpus, et quod est corpus factum est corpus. Quis enim dicit quod hoc sit illud, si minus hoc est illud? Tradit etiam Augustinus ante consecrationem esse panem et vinum quod natura formavit, post consecrationem vero carnem et sanguinem quod benedictio consecravit. Et Ambrosius in hec verba: Erat panis ante consecrationem, iam est corpus Christi post consecrationem. Nam et si panis nec est corpus Christi nec aliud, panis utique nihil est, et ita panis adnihilatur. Ergo nec fit corpus Christi nec aliud. Si vero dicatur quod panis est corpus Christi, statim infertur: quod fuit corpus Christi, quod nec fuit natum, nec passum, nec mortuum nec sepultum. Demonstratis ergo diversis panibus quod si illud erunt idem, et non sunt idem, hoc ergo fiet illud. Rursus si hoc est et non est corpus Christi, hoc incipit esse corpus Christi. Sed ergo aliquando erit verum hoc esse corpus Christi, quod est penitus impossibile. Preterea si id quod fuit panis est corpus Christi, profecto corpus Christi est illud quod fuit panis. Ergo corpus Christi id fuit panis id est panis. Diversa et innumera etiam possent inferri que penitus a veritate discordant. Sed hec et alia que circa presentem articulum magis subtiliter quam utiliter possent moveri. Non desinunt qui dicant quod ea ratione dicitur panis mutari vel converti vel transsubstantiari sive transire in corpus Christi, quia corpus Christi sub eisdem accidentibus loco panis incipit esse, sicut dicitur a grammaticis quod a mutatur in e, cum a primo positum ut ago egi, quia loco huius littere a ponitur hec littera e. Quidam autem expresse dicunt quod ipsa panis essentia vere mutatur in corpus Christi. Sicut enim prius nec redigitur panis in nihilum, quia desinit esse quod fuit, sed mutatur in aliud, quando incipit esse quod non fuit. Fit autem ipsa conversio non secundum unionem sed secundum transitionem, quia neutra essentia essentie in augmentum accedit, ut prius quod accedit vel ad quod accedit maius aliquid fiat, sed id quod accedit fit unum cum illo ad quod accedit. Nec corpus incipit esse panis, sed panis incipit esse corporis, quia panis transit in corpus, non corpus in panem. Cum ergo concluditur: quando incipit corpus Christi quod non fuit natum nec passum, si relatio fiat ad predicatum est falsum. Si vero fiat ad subiectum est verum. Si tamen non precedit: ergo corpus Christi non fuit natum nec passum, sic non sequitur. Aliquid est pater quod nec genuit nec spiravit, ergo pater nec genuit nec spiravit. Quod autem infertur: hec et erunt idem et non sunt idem, hoc ergo fiet id, non precedit. Sed ita rectius infertur: hoc ergo fiet aliquid quod erit illud, sicut pater et filius sunt idem, non tamen pater est filius, sed id quod est filius. Licet quantum hoc erit illud, nunquam tamen hoc erit verum hoc est illud, quia hoc desinit esse hoc et incipiet esse illud. Sicut sanum erit egrum, nunquam tamen est verum sanum esse egrum, quia sanum desinet esse sanum et incipiet esse egrum. Concedimus etiam illud quod fuit panis est corpus Christi, non tamen corpus Christi est aliud quod fuit panis, quia id quod fuit panis est aliud omnino quam fuit, sed corpus Christi est idem omnino quod fuit. Sicut inquam quod fuit Saulus est Paulus, non tamen Paulus est inquam quod fuit Saulus. Quod enim secundum naturam contingit in accidentibus, hoc secundum supernaturalem accidit in naturis. Est autem duplex conversio specialis videlicet et formalis. Nam fit aliquando for-

convertitur sub specie. sic in idem specie
convertitur sine forma. non tamen
utraque cum altera. Super posito quoque
convertitur. et id quod non erat fit. ut
virga in colubrum. et tunc forma
consistit cum specie quoque convertitur
in id quod erat et non fit ut panis
in eukaristiam. et tunc species con-
vertitur sub forma. Sed de summa ma-
iestate scrutari scrutinium. quia perscru-
tator maiestatis opprimetur a gloria
nam accedit homo ad cor altum
et exaltabitur deus. sicut enim i-
neffabilis est illa unio qua deus
factus est homo. Sicut enim ine-
ffabilis est illa conversio qua pa-
nis fit caro. Sicut verbum divi-
num incarnatum. quia verbum factum
est caro. nam verbum manens
quod erat factum est caro. quod car-
nem assumpsit. nec desiniit in
carnem. Sed panis desinit esse
quod erat. ita fit caro quod tran-
sit in carnem non assumit car-
nem etc. Incipiunt capitula quinte
particule que sic ponitur in forma

b Utrum sanguis sumatur sub
specie corporis et econverso ¶
Utrum panis sine vino
vel vinum sine pane possit conse-
crari. Et similiter faciendum sit si
post prolationem istorum verborum hoc est
corpus meum et hic est sanguis
meus aliquod impedimentum
accidat sacerdoti quo minus pro-
cedere valeat. ¶ Et quid facien-
dum sit sacerdoti si post consecra-
tionem illud incipiat pretermisso
. Si plures sacerdotes cum summo
pontifice verba pronuncians quis
eorum conficiat ¶ Quare post
cenam christus dedit corpus suum
discipulis ¶ Quod christus uno et eodem
tempore totus est in celo et totus est
in altari ¶ De sacramento san-
guinis christi ¶ Utrum aqua
cum vino convertatur in sanguinem
Ubi agitur utrum christus in resurre-
ctione sanguinem quem effudit
in cruce et an umbilicum et prepu-
cium resumpserit et utrum aqua vera
an flegma de latere christi profluxerit et
quod in calice plus debet poni de vino quam de
aqua et utrum si conficiatur cum nimi-
o vel aceto sit sacramentum ¶ Utrum
si vinum non consecratum ponatur post
consecrationem transeat in sanguinem
Utrum solum vinum convertatur in san-
guinem si aqua non apponatur. Utrum
de pane fermentato possit fieri sacra-
mentum ¶ Quibus causis hic christus
sub alia specie corpus suum sumen-
dum instituit ¶ Quod sacramentum al-
taris et veritas est et figura ¶ De tribus
differentiis que sunt in hoc sacramento in
quibus veritas ecclesiastica consistit. et
qualiter christum semper habemus nobiscum ¶
Utrum species panis sit sacramentum
corporis. et utrum similiter species vini sit
sacramentum sanguinis ¶ Utrum
species panis et veritas corporis sint unum
sacramentum an diversa ¶ De diversitate si-
gnorum et que sunt sacra signa. et
que non. et unde dicitur sacramentum
et in quibus consistat ¶ Pro quibus
sanguis christi effusus est et quot modis
peccatum remittitur ¶ De discretione que
est adhibenda in percipiendo corpus christi
et utrum quotidie sit communicanda
¶ Quare christus hic instituit fieri in
suam commemorationem ¶ Quod cor-
pus christi cibus est animarum. et quare
christus carnem suam dedit in cibum
et si digne eam accipimus remissionem
peccatorum consequimur et corporis sed
divinam tantum tribus modis in rebus
existit ¶ Quod in hoc sacramento debe-
mus esse memores passionis christi re-
surrectionis et ascensionis et de quibusdam
crucibus que in hoc loco fiunt ¶ Qua-
re post consecrationem signa super hostiam
fiant ¶ Quare auctoritas dicit
hostia pura et immaculata ¶ De
figuris novi sacrificii que precesserunt
in veteri testamento. et quibus hoc in
unione tantum confirmatur ¶ De si-
gnis que quinto loco fiunt super obla-
tam. de plasmida quotidiana vocatur

intelligencia ubi agitur qualiter angelus dicatur offerre oraciones nostras deo et quod angeli in sacrificio presentes consistunt et de multiplici altari. Hic agitur memoria defunctorum ubi agitur quod sacerdos debet hic agere de hiis quibus mavult memoriam specialem. De secunda commemoracione sanctorum. Quare in patre dicatur esse auctoritas in filio equalitas in spiritu sancto connexitas. De signis que uno loco fiunt super corpus et sanguinem in latere calicis. De numero signorum que fiunt super oblatam et calicem et quare in hoc sacramento quinque sensus corporis exercentur. De vocis expressione et pectoris tunsione cum dicitur nobis quoque peccatoribus. De oracione dominica. Quot sunt peticiones oracionis dominice. De triplici mendacio benivolencie. De triplici malo a quo petimus liberari et de triplici timore. De hiis rebus tentacionum quibus temptatur homo. De rebus debitis que petimus nobis dimitti. Quot panes nobis sunt necessarii. De duplici voluntate dei. De duplici regno dei. Quot modis dei nomen sanctificatur. Recapitulacio oracionis dominice et quis ad missam decantandam instituit. De silencio post oracionem dominicam.

Incipit quinta particula utrum sanguis sumatur sub specie corporis et econverso

[S]imile primo. Et si sub alterutra specie sumatur utrumque id est corpus et sanguinis, utraque tamen species consecratur et neutra superfluit, ut ondatur quod naturam humanam totam assumpsit ut totam redimeret. Panis enim refertur ad carnem et vinum ad animam, quia per vinum sanguinem operatur, in quo sedes est anime. Unde legitur in levitico anima carnis in sanguine est. Moyses siquidem testatur quod caro pro corpore, sanguis autem offertur pro anima. Quocirca panis et vinum in sacrificium offeruntur, quod valet ad tuicionem carnis et anime. Nec si sub altera tantum specie sumeretur ad alterius tantum putaretur pertinere salutem et propter

sub specie panis sanguis sumatur in corpore et sub specie vini corpus sumatur cum sanguine. Tamen nec sanguis sub specie panis nec corpus sub specie vini bibitur aut comeditur. Quia nec sic sanguis comeditur nec corpus bibitur id est neutrum sub specie panis bibitur aut sub specie vini comeditur. Et si forte possibile videatur quod corpus bibendo et sanguis comedendo sumatur, est tamen modus sumendi carnem et sanguinem quo neutrum comeditur aut bibitur. Utrum panis sine vino vel vinum sine pane possit consecrari

[S]ed queritur utrum panis sine vino vel vinum sine pane non dico debeat sed valeat consecrari. Cum enim ad prolacionem istorum verborum hoc est corpus meum panis mutetur in carnem et ad prolacionem istorum verborum hic est sanguis meus vinum mutetur in sanguinem sed post prolacionem istorum et ante prolacionem illorum impedimentum accidat sacerdoti quo minus procedere valeat. Videtur ergo quod panis sit mutatus in carnem vino in sanguinem non mutato. Cuius ergo iudicabitur in hoc articulo faciendum an alius sacerdos totum repetere a principio et sic super panem iteratur consecracio an ab eo loco tantum incipiet in quo sacerdos ille dimisit et sic dividetur misterium unitatis. Hoc ita statutum legitur in concilio toletano. Censuimus convenire ut cum a sacerdotibus missarum tempore sacra misteria consecrantur, si egritudinis accidit cuiusque eventus quo inceptum nequeat consecracionis explere misterium, sit liberum episcopo vel presbitero alteri consecracionis exequi cepti officii, ut precedentibus liceat alii pro complemento succedat. Porro cum inter theologos de tempore consecracionis sit diversa sentencia quibusdam dicentibus quod cum totum est dictum totum est factum aliis autem dicentibus quod panis enim mutatur

in corpus et postea vinum mutatur in sanguinem. Plerique tutius procedentes affirmant quod alius sacerdos consecrationem repetere debet, atque ipsum quam ut tradit auctoritas non dicitur iteratum, quod nescitur esse factum.

Utrumque ne illa fiat iteratio vel divisio sacramenti hec aliquis scrupulus erroris dubitationis remaneat consultius et tutius iudicatur ut illa rursus oblatio studiosissime recondatur, et super aliam totum officium celebretur. Sed si vinum inveniri non possit vel aliquo casu deficeret quamvis in necessitate cogente vel casu interveniente sola panis materia possit in eucharistiam consecrari sicut sub sola panis specie debet eucharistia reservari. Sunt sane qui dicunt quod verbum et elementum efficiat sacramentum nec forma vel materia quam corpus Christi mutari potest sive dimidiari, quia sicut vinum sine pane sic panis sine vino minime consecratur.

Unde si aqua pro vino mittatur in calicem sive ordeum pro frumento formetur in panem sicut neutrum potest, sic neutrum pro alio transsubstantiatur in carnem vel mutatur in sanguinem. Nam sic panis sine vino vel vinum sine pane mutari posset in carnem aut sanguinem, tamen quia speciei utriusque regionibus in quibus alterutrum inveniri non potest licite possent alterum sine altero consecrare. Nunquam enim ignorancia quam necessitas vel negligencia quam difficultas excusat. Alii vero dicunt quod cum Christus prius panem convertit in carnem et postea mutavit vinum in sanguinem sic evangelice lectionis ordine testatur. Et sine vino panem et sine pane vinum consecrari contingit. Graviter tamen offendit qui negligenter aut ignoranter alterutrum sacramentum pretermittit. Gravius qui scienter aut sponte. Maxime si formam inscienter mutare vel fictam introducere. Caveat ergo faciendum est sacerdoti si post consecrationem panis vinum conspiciat pretermissum. Dicunt aliqui quod vinum debet apponere et super illud solummodo consecrationem repetere. Alii dicunt quod apposito vino panem consecratum sicut in die parasceve de immixtione sic sumere sacrificium. Ego vero semper in dubiis quod tutius est iudico preferendum.

Cum plures sacerdotes cum summo pontifice verba pronunciant quis eorum conficiat

Cum autem cum pontifice missarum multi sacerdotes concelebrant si forte non omnes simul consecratoria verba pronunciant, queritur an ille solus conficiat qui primus pronunciat. Caveat ergo ceteri faciant an iterant sacramentum, potius quam contingere quod ille non conficiat qui celebrat principaliter et ille conficiat qui secundario celebrabit, sic pia celebrantis intentio defraudabitur. Sane dici potest et probabiliter videtur quod sive prius sive posterius proferant sacerdotes, referri debet eorum intentio ad instantis prolationem episcopi vel ad ministrum cum principaliter celebranti concelebrant et sic omnes simul consecrant et conficiunt. Cum nec vero nulli consequatur quod si primus pronunciat ille consecrat, nec aliorum defraudatur intentio quia factum est quod intendit. Consueverunt autem presbiteri cardinales Romanum circumstare pontificem et cum eo pariter celebrare. Cumque consummatum est sacrificium de manu eius communionem accipere significantes apostolos qui cum domino pariter discumbentes sacramentum de manu eius eucharistiam acceperunt et in eo quod ipsi concelebrant, ostendit quod apostoli a domino ritum huius sacrificii didicisse etc.

Quare post cenam Christus dedit corpus suum discipulis rubrica

Postquam cenatum est quartadecima luna primi mensis ad vesperam secundum legem, typicum pascha cum apostolis celebravit. De quo ait desiderio

desiderio desideravi hoc pascha manducare
vobiscum antequam patiar. cum hoc dixisset
statim ondit ut scilicet veteri pasche finem
imponens novum pasche substitue-
ret sacramentum. accipiens enim panem
benedixit ac fregit dedit que discipulis suis
dicens. accipite et comedite hoc est corpus
meum quod pro vobis traditur. Similiter
et calicem postquam cenavit dicens bibite
ex hoc omnes. hic est sanguis meus novi
testamenti qui pro vobis et pro multis
effundetur in remissionem peccatorum hoc
facite in meam commemoracionem. hac
igitur institucione formam celebrandi in-
giter per ministerium quod semel offerebat
in precium tam ubi veritas venit figura
cessavit. et signum est sublatum de me-
dio. cum iam non essent res aliqua que
futura significaretur. sed que presens perspice-
retur. mansit tamen figura donec fuit veritate
completum quod in similitudinem panis
est exhibitum. Ob id ergo Christus corpus et
sanguinem suum post cenam dedit.
ut sit sacramentum velud ultimum testato-
ris mandatum artius memorie commen-
darent. Unde novissimo condens here-
dibus ~~sacramentum~~ testamentum. vos
inquit estis qui permansistis mecum in tem-
tacionibus meis et ego dispono vobis
regnum sicut disposuit mihi pater meus
ut edatis et bibatis super mensam meam
in regno meo. Patet ergo aliud primum accepisse
apostolos eukaristiam non eos accepisse ie-
iunos. non ideo tamen est calumpniandi ecclesie
quod a ieiunis semper accipitur. placuit enim
spiritui sancto ut in honorem tanti sacramenti
prius in os christianum dominicum corpus in-
traret. Sicut ubique mos iste servatur.
Non enim quia post cibos dominus dedit iam pransi
vel cenati debent illud accipere quemadmodum
illi faciebant quos arguit apostolus dicens
Convenientibus vobis in unum iam non
est dominicam cenam manducare. unusquisque
enim cenam suam presumit ad manducandum
et alius quidem esurit. alius quidem ebrius est.
Salvator ergo perceptis ex causis post cenam
tradidit eukaristiam. Quo autem ordine
deinceps sumeretur disponendum apostolis reservabat

[C]hristus pro eodem tempore totus
est in celo et totus est in altari

capiens et hunc preciosum ca-
licem. Continens methono-
mice ponitur pro contento. nam
unus et idem et hic et nunc et hinc et
alibi sacrificatur ab omnibus. totus est
in celo totus est in altari. sedet et se-
det ad dexteram dei patris et manet
sub specie sacramenti. miraris quod ver-
bum dei iuxta sacramenti perveniat
totum sed in diversis locis existit et
non miraris quod verbum hominis unum
vocis itaque totum sed est in auribus
diversorum. Quid queris quomodo integre
corpus. cum prior natum sit ipse na-
tus de virgine. Sic ergo Christus in di-
versis locis est unus sicut in si-
gulis partibus totus. quod autem vi-
num in calice consecravit. patet
ex eo quod ipse subiunxit dicens. Non
bibam a modo ex hoc genimine vitis

De sacramento sanguinis Christi
hec ponitur rubrica ut sic

[H]ic est sanguis novi testamenti
et eterni. Vetus testamentum
quod hircorum et vitulorum
sanguine fuit dedicatum. promitte-
bat bona temporalia. Novum autem quod
Christi sanguine fuit confirmatum pro-
mittit eterna. et ideo testamentum
illud fuit vetus et transitorium
. hoc autem novum est et eternum
vel inde probatur eternum id est perpetuum
Unde novum asseritur id est ultimum
Novissimum hominis testamentum im-
mortale perseverat. et testatoris
morte firmatur. iuxta quod docet
apostolus. testamentum inquit in
mortuis confirmatum est. alioquin
nondum valet dum vivit qui
testatus est. porro testamentum
non solum dicitur scriptura. sed et pro-
missio. iuxta quemadmodum dicit
apostolus. ideo novi testamenti me-
diator est. ut promissionem accipi-
ant qui vocati sunt eterne hereditatis
tis. et secundum hunc modum dicit.
hic est sanguis novi testamenti

et eterni, i. confirmator nove et
eterne promissionis; sic dicit ipse
promittit: Qui manducat carnem
meam et bibit sanguinem meum
h. v. e. Ipm non primum testamen-
tum ut inquit apostolus sine sanguine de-
dicatum est. Lecto enim omni legis
mandato, Moyses accipiens sanguinem
hircorum et vitulorum, ipsum quoque
librum librum et omnem populum aspersit
dicens: Hic est sanguis testamenti
quem mandavit ad vos deus. Et ecce
quod ipse Moyses verba protulit quibus usus
est Christus in cena. Utrum aqua cum
vino convertatur in sanguinem

S[ed] queritur utrum aqua cum vino
convertatur in sanguinem. Si con-
vertitur ergo sacramentum est sanguinis
sed non est sacramentum sanguinis sed
populi. Nam aque multe sunt populi multe
multi, et ob hoc aqua vino miscetur
ut Christus populo adunetur significetur.
Nam et de latere Christi exivit sanguis
et aqua. Si non convertitur ubi per conse-
crationem existit, et quo separatur a
vino cum fiat in vinum commixta?
Preterea non solum sanguinem bibet
sacerdos in hoc sacramento si per con-
secrationem aqua pura permanserit.
Post unam ergo sumptionem iterum eodem
die communicasse non dicitur ac si prius
aquam bibisset. Nam ideo sacerdos
postquam perfundit eodem die iterum
non sacrificat quia vinum purum
assumit an forte; sicut vinum mutatur
in sacramentum redemptionis sic et aqua transit
in sacramentum ablutionis qui de latere Christi
pariter effluxerunt quis audeat diffinire.
Nam et illud queritur utrum Christus resur-
gens ex mortuis sanguinem illum resum-
pserit quem effudit in cruce. Si enim
capillus de capite non non periit, quanto
magis sanguis ille non periit qui fuit
de veritate nature. Quid ergo de circum-
cisione preputii vel umbilici precisione
dicetur; an in resurrectione Christi similiter
redierint ad veritatem humane substantie. Cre-
ditur tamen in lateranensi basilica conser-
vari. Licet a quibusdam dicatur quod prepu-
tium Christi in Ierusalem delatum sit ab angelo

Karolo magno qui transtulit illud et posuit
Aquisgrani. Sed post a Karolo calvo positum
est in ecclesia salvatoris apud Karosium. Melius
est tamen totum deo committere quam aliquid temere diffinire.
Illud autem omnino nephas est opinari, quod quidam
dicere presumpserunt, videlicet aquam in flegma
converti. Nam de latere Christi duo precipua ecclesie
sacramenta fluxerunt videlicet sacramentum redemptio-
nis in sanguine et sacramentum regenerationis in
aqua. Non enim baptizat in flegmate sed
in aqua, iuxta formam evangelii: Nisi
quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non
intrabit regnum dei. Quibusdam vero non
absurde videtur quod aqua cum vino tran-
sit in sanguinem, ea videlicet ratione qua aqua
per admixtionem transit in vinum et vinum per
consecrationem transit in sanguinem. Quis
enim ambigat aquam in vinum transire cum
multo vino modicum infunditur aque,
alioquin tota virtus sensibus guttam aque
mutaret in vinum vel quoddam ex illis fiat
confusum quod nec sit aqua nec vinum. Sic
ergo tota fontis vel fluminis aqua si vel mo-
dicum vini stillam in confusionem speciem
mutaretur, nec panis ille posset in eucha-
ristiam consecrari qui factus est de fermen-
to cui sor comixta fuit ~~vinum~~ primo
granum ordei vel avene. Quod autem si plus
apponatur aque quam vini est irritum sacramentum
oportet ergo ut tantum vini ponatur quod aque
commixtum saporem vini retineat. Licet
autem diligenti studio vinum optimum sit queren-
dum ut in sacrificium offeratur, vidimus
tamen vinum non maculosum indicitur sic
inventum; quo facta sine vino sed solum
quod dicitur mustum inficitur sive vinum
acidum quod appellatur acetum nec sa-
crificium offertur sacramentum conficitur
et dividitur consecratum. Utrum si vinum
non consecratum ponatur post consecrationem
transeat in sanguinem

S[ed] non post calicis consecrationem aliud
vinum mutatur in sanguinem, illud
quod nec transit in sanguinem nec
sanguini commiscetur sed accidentibus prio-
ris vini commixtum corpori quod sub eis la-
tet undique circumfunditur, non madidat
circumfusum. Quod tamen accidentia vinum
appositum videatur afficere. Quia in contingit
quod si aqua pura fuerit apposita vini saporem
assumit. Contingit igitur accidentia permutare sub-
iectum sicut et subiectum contingit acci-
dentia permutare. Cedit quippe ita madido

et utriusque suam consuetudinem exprimit. Quidam autem voluerunt asserere quod sicut aqua pura per aquae benedictae contactum efficitur benedicta, sic vinum per sacrati contactum efficitur consecratum et transit in sanguinem. Quorum assertionem nulla ratio suffragatur.

Utrum solum vinum convertatur in sanguinem rubrica

Quaeritur autem an nihil sit quod geritur si forte praetermittitur aqua. Traditum est enim in canone quod non potest esse calix domini aqua sola neque vinum solum nisi utrumque commisceatur. Et Cyprianus: Calix domini non est aqua sola vel vinum solum, sicut nec corpus domini potest esse farina sola, nisi utrumque fuerit adunatum et panis unius compage solidatum. Hoc quidam constanter affirmant dicentes quod sicut aqua sine vino consecrari non potest, sic vinum sine aqua consecrari non potest, quia de latere Christi simul utrumque manavit. Alii vero concedunt quod si quis sive non intendens haeresim introducere oblivione vel ignorantia praetermisit aquam, ille quidem vehementer est corripiendus et graviter [puniendus], non tamen sit irritum sacramentum. Quod autem praedictum est vinum solum offerri non posse determinari, debet quod recipit exceptionem, hoc modo nisi fiat simpliciter vel ignoranter; vel non potest, id est non debet, quia non dicitur posse fieri quod de iure non fit. Unde et Graecorum ecclesia dicitur aquam non apponere sacrato. Ait enim Cyprianus: Si quis de antecessoribus nostris vel ignoranter vel simpliciter non servaverit quod nos dominus exemplo et magisterio docuit, potest simplicitati eius de indulgentia domini venia concedi. Nobis vero non potest ignosci, instructi sumus ut calicem domini cum vino mixtum secundum quod dominus obtulit offeramus. Hic ergo colligitur quod vinum aqua mixtum Christus in cena discipulis tradidit.

Utrum de pane fermentato possit fieri sacramentum rubrica [?] capitulum

Quaeritur autem utrum qui fermentatum sacrificat conficiat sacramentum, praesertim si negligenter vel ignoranter hoc faciat. Superius enim sufficienter ostensum est quod Christus azymum consecravit cum sacramentum instituit. Sed adhuc ista de fermentato satisfaciat [?] quae Graeci [?] catholicis ecclesia romana [?]. Verum hoc quia melius solvenda differtur, ut alias competentius absolvatur.

Quibus causis instituit Christus sub alia specie corporis sui sumendum

Tribus autem ex causis sacramentum corporis et sanguinis sui Christus sub alia specie sumendum instituit: ad augendum meritum, ad fovendum [sensum] et ad vitandum ridiculum. Ad augendum meritum, quia aliud ibi cernitur et aliud ibi creditur, ut fides habeat meritum, cui humana ratio non praebet experimentum. Ad fovendum sensum, ne abhorreret animus quod cerneret oculus, quia non consuevimus carnem crudam comedere vel sanguinem humanum potare. Ad vitandum ridiculum, ne insultaret paganus si id ageret christianus, ut ita veritas adsit et ridiculum desit. Ad hoc ergo sub specie principalis edulii sumendam proposuit eucharistiam, ut sensus foveretur in uno et fides aedificaretur in alio. Fovetur enim sensus in proprio dum solita percipit; aedificatur autem fides in altero dum in eo quod videt quale sit illud quod non videt agnoscit. Proponuntur autem species panis et vini, quoniam in sumptione corporis et sanguinis Christi docetur esse perfecta refectio. Plena quippe refectio cibus et potus est; cibi autem et potus panis et vini principalis est substantia.

Cum sacramentum altaris veritas est et figura

Mysterium fidei. Ex his aliisque scripturae verbis quidam momentaneo [?] errore ducti putaverunt, dicentes in sacramento altaris veritatem corporis et sanguinis Christi non esse, sed imaginem tantum et speciem et figuram, pro eo quod scriptura meminerit aliquando id quod in altari suscipitur esse sacramentum et mysterium et exemplum. Cum profecto laqueum erroris incurrunt, quia nec sacramenta dei reverenter suscipiunt nec auctores scripturae convenienter intelligunt, nescientes scripturas

necat virtutem dei. Cum enim inquit
ideo sacramentum altaris veritas non
est quia figura est, ergo nec mors Christi veri-
tas est quia figura est. Nam et mor-
tem et resurrectionem Christi signum et
imaginem et similitudinem manife-
ste declarat apostolus dicens: Christus mor-
tuus est pro delictis nostris et surre-
xit propter iustificationem nostram. Et
Petrus apostolus: Christus passus est pro
nobis, vobis relinquens exemplum
ut sequamini vestigia eius. Ergo mors
Christi exemplum fuit ut iuste vivamus.
Numquid ideo veritas non fuit. Ergo Chri-
stus mortuus est et ideo non resurrexit.
Si mors eius vel resurrectio vera non
fuit. Absit. Nam Ysaias de ipso predixit:
Vere languores nostros ipse tulit et dolores
nostros ipse portavit. Altaris igitur sacra-
mentum est et veritas et figura rei.

De tribus discretis rubrica dic po

Tria quippe sunt in hoc sacramen-
to discreta, videlicet forma visi-
bilis, veritas corporis, et virtus spiritua-
lis. Forma panis et vini, veritas car-
nis et sanguinis, virtus unitatis et
caritatis. Primum oculo cernitur,
secundum animo creditur, tertium corde
percipitur. Primum est sacramentum
et non res. Secundum est sacramentum
et res. Tertium vero res et non sacra-
mentum. Sed primum est sacramentum
gemine rei, tertium vero gemini sacra-
menti. Secundum autem sacramentum
unius et res alterius. Nam forma
panis veramque Christi carnem significat,
scilicet veram et misticam. Sed veram car-
nem et continet et significat, misti-
cam vero significat sed non continet.
Sicut enim unus panis ex multis gra-
nis conficitur, et unum vinum ex di-
versis acinis confluit, sic corpus
Christi ex multis membris componitur et
unitas ecclesiastica ex diversis personis
consistit, quas predestinatas vocatas iusti-
ficatas et glorificatas. Nam quos pre-
destinavit hos et vocavit et quos
vocavit hos et iustificavit etc.

propter quod dicit apostolus: Unus panis et unum cor-
pus sumus multi sumus. Quia cuius rei ty-
po facta est archa domini de lignis sethim
que sunt imputribilia et albe spine similia.
Vinum autem inspiratum rubet aut liquet
similitudinem sanguinis reputat congrua
hinc calet aut redolet spiritualem caritatem
ostendit. Nam vinum et sanguinem operat
et excitat caritatem quia cor hominis ex-
hilarat et dilatat. Propter quod species corporis
et sanguinis Christi est sacramentum et
res. Sed alterius sacramenti res et alterius
rei sacramentum est. Est enim res primi
quia significatur et continetur a primo, vi-
delicet a forma visibili, et est sacrame-
ntum tertii quia significat et efficit tertium
scilicet unitatem ecclesiasticam. Illud ergo sane
debet intelligi quod dicit: Pauperes semper
habetis vobiscum, me autem non semper habebitis,
ne videatur esse contrarium illi qui ait:
dit: Ecce ego vobiscum sum usque ad
consummationem seculi. Christum autem et semper vo-
biscum habemus sub divisi specie sacramenti
et non semper habemus nobiscum in ipsa for-
ma persone. Dicitur ergo misterium fidei, quoniam
ibi aliud cernitur et aliud creditur. Cer-
nitur ibi species panis et vini et cre-
ditur veritas carnis et sanguinis. Cu-
ius autem hic dicitur misterium fidei, alibi
dicitur spiritus et vita. Spiritus est miste-
rium secundum illud: Littera occidit, spiritus vi-
vificat. Fides est vita secundum illud: Iusti-
tia ex fide vivit. Hinc ergo dominus ait:
Verba que locutus sum vobis spiritus
et vita sunt.

Utrum species panis sit sacramentum corporis

Cum consecratio perficiat sacramen-
tum, et post consecrationem non
sit in altari panis, aut quis pa-
nis est corporis aut quod vinum est san-
guinis sacramentum. Quod si dica-
tur quod panis qui fuit vel vinum quod
extitit, profecto nec ille corporis nec istud
est sanguinis sacramentum quia panis
transiit in corpus et vinum in sangui-
nem. Si vero dicatur quod species que rema-
sit [illegible] nec consistit ex hiis nec
consistit, quia ex hiis non provenit
accidens sed substantia. Cum ergo

similitudinem assignabimus inter sacramentum et rem sacramenti. Nam si sacramenta non haberent similitudinem rerum quarum sunt sacramenta, proprie sacramenta non dicerentur. Sicut sacramentum baptismi quod est exterior corporis ablutio similitudinem habet significati, quod est ablutio mentis interior. Sane sacramentum in eo gerit similitudinem corporis in quo panis similitudinem repraesentat. Species ergo panis sacramentum est corporis, non solum ratione rei significate verum eciam racione contente.

Utrum species panis et veritas corporis sit unum sacramentum an diversa

Quod queritur utrum species panis et veritas corporis unum sint sacramentum aut diversa. Scriptum est enim: Perficiant in nobis domine sacramenta que continent. Sed alibi legitur: presta ut tui corporis sacramentum non sit nobis reatus ad penam. Preterea cum eandem rem sacramenti significent, videtur quod idem sit sacramentum; sed cum diversa sint signa, videtur quod diversa sint sacramenta. Sunt sane qui dicunt quod diversa forma panis et forma vini sit unum sacramentum, non quia unum continetur sed quia unum significatur. Hii debent concedere quod sic diverse res quarum idem significatum idem sint sacramentum, sic eadem res quarum diversa significata diversa sunt sacramenta. Quibus obicitur: si species panis et veritas corporis idem sit sacramentum, cum species panis sacramentum sit corporis, ergo veritas corporis idem est sacramentum et ita est sacramentum sui ipsius, quod non convenit. Est species panis et est quoddam sacramentum quod est veritas corporis, et est quoddam quod non est illa; ergo sunt duo diversa sacramenta. Alii vero dicunt quod sive diversa sint significata sive diversa significancia sint, sunt diversa sacramenta. Et ergo oportet concedere quod in altari adminus sint quatuor sacramenta, videlicet species panis et species vini, veritas corporis et veritas sanguinis. Preterea cum panis et vini diversa sint accidencia, ut sapor, odor, pondus et color, quantitas et figura, videtur quod singula per se sint varia sacramenta. Ita quod racione

potius unum est aliquod dicendum est sacramentum. Sed cum unius rei sacramentum est odor aut sapor, per se non inconveniens videtur quod omnia simul accepta sint eucharistie sacramentum, eo quod illorum per se solum significet. Sed omnia simul panis speciem representant, que corpus Christi continet et significant. **De diversitate signorum etc.**

Signorum autem alia sunt naturalia et alia positiva. Naturalia sunt que secundum naturam significant. Et illorum quedam sunt per antecedens significancia consequens, ut rubore vespertino significatur serenitas matutina. Alia sunt que per consequens significant antecedens, ut fumus vel cinis significat ignem. Positiva sunt illa que secundum impositionem significant. Quorum alia sunt signa rei sacre, ut serpens eneus erectus in heremo. Alia sunt signa rei non sacre ut arcus triumphalis erectus in bivio signorum rei sacre. Alia sacra, ut baptismus. Alia non sacra ut agnus paschalis. Sacra sunt signa novi testamenti, non sacra veteris. Quamvis enim utraque sint signa rei sacre, id est rem sacram significancia, non tamen utraque signa sacra, id est iustificancia, licet nonnulli dicerent sacramenta legalia iustificasse. Hec enim est differentia inter legalia et evangelica sacramenta, quod legalia significabant tantum et non iustificabant, evangelica vero significant et iustificant. Verumtamen quandoque large, quandoque stricte sacramentum accipitur. Large sumitur quod omne signum rei sacre sive sit sacrum sive non sacrum dicitur sacramentum. Unde signa legalia sacramenta dicuntur. Stricte secundum quod sacrum solummodo signum dicitur sacramentum. Sacramentum autem et active dicitur et passive, id est sacrum signans vel sacrum signatum. Nam nomine sacramenti quandoque signum rei, quandoque res signi varie nuncupatur. Secundum quod sacramentum accipitur pro signo rei, sacramentum dicitur a sacro

et secreto quasi sacrum secretum
Species ergo panis dicitur sacramentum
active i. signans sacrum. Veritas
autem active dicitur sacramentum passive
i. sacrum signatum. corpus vero Christi
inter utrumque medium dicitur sacramentum
active et signans et sacramentum
signatum. Sacramentum vero consi-
stit in tribus, in rebus factis et
verbis secundum proprietatem similitudinem
interpretationem. Leo namque secundum
proprietatem designat dyabolum. Unde
adversarius vester dyabolus tanquam
leo rugiens querens quem devoret
. Seminare secundum similitudinem signifi-
cat predicare. Unde exiit qui seminat se-
minare semen suum. et
aliud cecidit in terram bonam et
aliud cecidit super petram et aliud
inter spinas. Emanuel secundum inter-
pretationem significat Christum. Unde
et vocabit nomen eius Emanuel
quod est interpretatum nobiscum deus
Res ut ad baptismum fons, ut sig-
illum crucis. verbum ut incarna-
cio trinitatis. Singula reperiuntur
in hoc excellentissimo sacramento
res i. corpus et sanguis Christi factum
i. cibus et potus. verbum hoc est corpus
meum hic est sanguis meus

Pro quibus sanguis Christi effusus est

Qui pro multis effundetur in re-
missionem peccatorum. Pro so-
lis predestinatis effusus est qua-
ntum ad efficaciam sed pro cunctis
hominibus effusus quantum ad suffi-
cientiam. effusio quippe sanguinis
iusti pro iniustis tam fuit ad precium
ut si universitas crederet redemptorem
nullum omnino dyaboli vincula retine-
rent. Peccatum autem duobus modis remi-
titur. quo ad meritum culpe et quo
ad debitum pene. meritum culpe
remittitur per sanguinem fidem qua
iustificamur a culpa. debitum pene
remittitur per sanguinem precium
quo redempti sumus a pena. Omnes
enim qui erravimus unusquisque in viam
suam declinavit et deus posuit in eo iniquitates
omnium nostrum. Vulneratus est propter iniquitates
nostras. attritus est propter scelera nostra di-
sciplina pacis nostre super eum et livore eius
sanati sumus. Vere languores nostros
ipse tulit et dolores nostros ipse portavit. Cum
ergo iniuste iustus punitus est iniuste
iusti sunt liberati. assumpsit enim penam
in se pro omnibus ut daret pro se gloriam
omnium

De discretione que est adhibenda in perceptione corporis Christi

Et quotienscumque feceritis. In perceptione
corporis et sanguinis Christi magna
nobis adhibenda est discretio. Caven-
dum est ne si nimium differatur mor-
tis periculum incurratur apostolo teste
Nisi manducaveritis carnem filii hominis
et biberitis eius sanguinem non habebitis
vitam in vobis. Si vero quis indigne
susceperit iudicium dampnacionis incur-
rit apostolo testante Qui manducat carnem
meam et bibit meum sanguinem re-
[illegible] ideo ergo [illegible] probet seipsum
homo et sic de pane illo edat et de
calice bibat. Utraque itaque nobis in
pene [illegible] ne corpus
domini vel indigne sumendo sumamus
iudicium. vel sumere cessando [illegible]
[illegible] periculum. [illegible]
quippe sumendus est agnus ut a va-
stante angelo protegamur. nec prius
possumus de egypto [illegible] celebrando pa-
sche paschalem agnum edamus.
Dicit enim Augustinus communicandum esse
quotidie [illegible] alius communicandum
quotidie non esse. faciat unusquisque
quod pie crediderit faciendum. Nec enim liti-
gaverunt ad invicem nec alter alteri
se preposuit. Zacheus ille centurio. cum
alter illorum gaudens in domo sua
Christum suscepit. et alter dixit Domine
non sum dignus ut intres sub tecto
meo. [illegible] quid super hoc sentiat [illegible]
quotidie [illegible] alte-
re, nec laudo nec vitupero. omnibus
tamen diebus dominicis hortor. Si tamen mens

in affectu peccati est. Grauat magis dico eukaristie perceptione quam prosit. Et licet quis peccato mortali si tamen peccati de cetero non habet voluntatem et satisfaciat lacrimis et orationibus securus accedat. Sed hic de illo loquitur quem mortalia peccata non grauant. Statutum est autem in canone quod si non frequencius saltem ter in anno omnes communicent qui volunt catholici censeri laicis hominibus in pascha penthecostes et natalis domini etc.

Quare christus hoc instituit fieri in suam commemorationem rubrica

In mei memoriam facietis. In hoc sacramento nobis quotidie mortis christi memoria renouatur. Sic apostolus determinat dicens Quocienscumque manducabitis panem hunc et calicem bibetis mortem domini annunciabitis donec veniat. Id quod ipse dicebat apostolis: hoc facite in meam commemorationem. Hanc ultimam sui memoriam nobis dominus reliquit. Quemadmodum si quis peregre proficiscens aliquod pignus ei quem diligit relinquat ut si illud aspiciat ut illius debeat amicitias memorari. Quod si forte dilexerit absque magno fletu et desiderio illud aspicere Ideo quod saluator hic instituit sacramentum ut quod veneraret hora eius qua de mundo transiret ad patrem quod nequaquam erat quod dicebat apostolis quo ego vado vos non potestis venire. Nam et petro dicenti Domine quo vadis respondit. Quo ego vado modo sequi non potes. Competenter illis hereditatem conscribens invisibile sui commendat memoriam. Hoc inquit facite in meam commemorationem. Non enim solam scripturarum commemorationem ad hoc sufficere indicabat. Ille sed letargicum venerat egrotum quod sanguis. Nouit namque pes mei caput illud quod in vivano tam optimis unguentis fragrat antidotum. Verbum quod erat in principio apud deum per quem omnia

facta sunt quod caro factum est et habitauit in nobis. Nam illud quod saluatoris medela saluberrima est super mel et fauum dulcis fructibusque diligentis. Sed tantus cibus valde preciosum est et solus mentis est pabulum quo tota anima plenissime satiabitur cum verbum ipsum in eterna felicitate gustabit. At ille qui corpus assumpsit et animam ut animam sanaret et corpus pigmenta sua prouida caritatis arte composuit quibus letargicam mentem egroti renouata quotidie sue salutis commemoratione et expelleret et edentulam preberet quod verbum antiquum et eternum principium. Hic solidum cibum ruminare non poterat. Hic dulcissimo affectu lingere in panis ac vini sacramento consuefaceret sorbillare.

Quod corpus christi cibus est animarum

Sapiencia dei que se per visibilia manifestat volens euidenter ostendere quod ipsa cibus est animarum. Carnem assumptam proposuit in edulium ut pabulum humanitatis inuitaret ad gustum diuinitatis De quo dicit psalmista Gustate et videte quoniam suauis est dominus. Totus ergo christus se exhibet nobis in cibum ut sicut diuinitate nos reficiat quod spiritualiter corde gustamus. Ita nos humanitate reficiat quod corporaliter ore comedimus ut ita de visibilibus ad inuisibilia de temporalibus ad eterna de terrenis ad celestia de humanis ad diuina nos transferat. Ego sum inquit panis viuus qui de celo descendi. Ecce cibus deitatis. Et panis quem ego dabo pro mundi vita caro mea est. Ecce cibus humanitatis. Panis ergo angelorum factus est cibus hominum. Secundum illud prophetie Panem angelorum manducauit homo etc. Hominis sed secundum animam cibum deitatis accipiamus. Cum sicut anima rationalis et caro vnus est homo ita deus et homo vnus est christus

et quia per gustum homo mortem
meruit, per gustum cibum vitam recupe-
ravit. Quatinus unde mors oriebatur
inde vita resurgeret. Dictum enim
quippe de illo quacumque die come-
deris morte morieris. Christus autem
ait de isto: Si quis manducave-
rit ex hoc pane vivet in eternum.
Cibus ille mortalis pependit
in ligno ~~vite quod est in medio pa-~~
~~radisi~~ scientie boni et mali. Cibus
iste vitalis pependit in ligno vite
quod est in medio paradisi. Illud fuit
lignum inobedientie ad quod homo
manus extendit ut fieret sicut
deus, iuxta quod ille serpens pro-
miserat: Eritis sicut dii scientes
bonum et malum. Istud autem li-
gnum obedientie in quo deus
manus extendit et factus est homo
iuxta quod dicit apostolus: Exinanivit se
servi formam accipiens in similitu-
dinem hominum factus et habitu inven-
tus est ut homo. Factus obediens
usque ad mortem, mortem autem crucis.
Ut ergo suam erga nos ostenderet caritatem
et nostram erga se caritatem accenderet
qui se dedit pro nobis in precium
ipse tribuit se nobis in cibum ut
per precium redimeret nos a morte
per cibum alliceret nos ad vitam.
Unde qui manducat me vivet
propter me. Quid amplius nunc
potuit pro nobis efficere. Precium
se dedit pro nobis in mortem
et cibum se tribuit nobis ad vi-
tam, ut mortem nostram sua morte
morte redimeret, et vitam nostram
sua vite nutriret. Panis iste
si digne comedatur impinguat
et calix iste si digne bibatur
inebriat. Unde poculum tuum
inebrians quam preclarum est. Per
huius sacramenti virtutem universe virtu-
tes augentur, et omnem gratiam

sanctus exhibebit. Quoniam enim in hoc sacramento
sumitur totus et integer qui fons et
origo totius virtutis et gratie per crucis
misterium eripuit nos a potestate peccati per
eucharistie sacramentum liberat nos a
voluntate peccandi. Nam eucharistia si
digne sumatur a malo liberat et in bono
confirmat. Venialia delet et cavet
mortalia. Unde cum premittimus in
oratione dominica: Panem epiusion
id est supersubstantialem da nobis hodie, statim
adiungimus: Et dimitte nobis debita
nostra sicut et nos dimittimus de-
bitoribus nostris. Et ne nos inducas
in temptationem sed libera nos a ma-
lo amen. Quia per panem istum celestem
liberamur a malis preteritis presentibus
et futuris. Dedit ergo nobis hoc sacramentum
salutis ut quia nos quotidie peccamus
et ipse iam mori non potest, per hoc sacra-
mentum quod in memoriam mor-
tis eius accipimus remissionem
peccatorum consequimur. Non solum
enim lavit nos a peccatis in sanguine
suo cum sanguinem suum fudit pro
nobis in crucis patibulo verum
et quotidie lavat nos a peccatis nostris
in sanguine suo cum nos sanguinem
eius accipimus in salutis poculo.
Ascensurus ergo Christus ad patrem
quod promisit eius apostolis et sequa-
cibus: Vobiscum ero cunctis diebus
usque ad consummationem seculi, no-
luit remanere cum ipsis non solum
per inhabitantem gratiam, non tamen per divinam
essentiam verum etiam per corporalem
presentiam. Et ideo sacramentum istud con-
stituit in quo presens est ipse nobiscum
sub alia quidem forma sed in propria vere substantia.
Congruum enim erat ut deus qui ho-
minem quem plasmavit et fecit ad
imaginem et similitudinem, in hominem
quem assumpsit, imaginem et simi-
litudinem suam expressius insigniret.
Disposuit itaque celestis altitudo con-
silii ut sicut sunt tres persone in unitate

sibi divinitati corpus et anima. Cum ergo Christus per naturam divinam tribus modis in rebus existat: in omnibus per essentiam, in solis iustis per gratiam, in homine assumpto per unionem, voluit ut idem ipse secundum humanam naturam tribus modis in rebus existeret: localiter in loco, personaliter in verbo, sacramentaliter in altari. Sicut enim secundum divinitatem totus est essentialiter in rebus omnibus, ita secundum humanitatem totus est sacramentaliter in pluribus locis huius sacramenti. Et huic possibile fit ut qui de terra sunt in celum ascendant. Ait enim salvator: Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo filius hominis qui est in celo. Unus est idem filius dei qui de celo descendit et filius hominis qui ascendit in celum Christus unus, qui tamquam suo capiti cuncta membra corporis adnectit, omnesque qui per fidem huius sacramenti servant unitatem spiritus in vinculo pacis. Et sic unum corpus una persona. Unus Christus caput cum suis membris in celum ascendit. Dicit ergo gratulabundus gloriosam ecclesiam recuperans: hec nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea. Et ostendens se cum illa in unam convenisse personam: Erunt inquit duo in carne una. Hoc autem inquit apostolus magnum sacramentum est in Christo et ecclesia. Quod eucharistia simul efficit et signat secundum quod dominus ait: Qui manducat carnem meam et bibit meum sanguinem in me manet et ego in eo. Quod ergo ipse suscepit de nostro et accepimus de suo ipsi et tam insolubili nexu coniungimur, ut quod est unum cum patre per ineffabilem unitatem, fiat unum nobiscum per admirabilem unionem

ut per hoc ipso mediante cum patre unum efficiamur. Pater inquit sancte serva eos in nomine tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut et nos. Non pro eis autem rogo tantum, sed pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut et ipsi in nobis unum sint et nos unum sumus, ut mundus credat quia tu me misisti. Rogat unitatem pro unione: unum cum patre unum est in natura, hoc cum verbo unum est in persona, membra sunt unum cum capite, unum in iustitia, postmodum autem in gloria. Quoniam qui adheret deo unus spiritus est cum eo. Ut enim hic in iustitia unum sint cognoscat mundus quia tu me misisti. Ut autem in gloria unum sint: volo ut ubi ego sum et illi sint mecum ut videant claritatem tuam quam dedisti quia dilexisti me ante constitutionem mundi.

Quod in hoc sacramento debemus esse memores passionis Christi

Unde memores, quia dominus ipse precepit ut hoc in sui memoriam faceremus. Ideo sibi tria commemoranda proponit ecclesia, scilicet beatam passionem, necnon et ab inferis resurrectionem, sed et in celos gloriosam ascensionem. Quorum primum scilicet passio generat caritatem. Secundum scilicet resurrectio corroborat fidem. Tertium scilicet ascensio letificat spem. Quid enim in nobis magis caritatem accendit quam quod proprio filio suo non pepercit deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Christus enim factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Quid ergo magis in nobis fidem confirmat quam quod Christus resurrexit a mortuis primitie dormientium, resurrectio mortuorum sicut in Adam

omnes moriuntur ita et in Christo
omnes vivificabuntur. Quid ma-
gis in nobis amplificat fidem
quam quod Christus ascendens in altum
captivam duxit captivitatem, d.
d. h. i. ho. ut ubi est ipse et illic
sit minister ipsius. Quia vero
dixit Unde et memores sic dominice
passionis statum acerbiorem ipsius
passionis commemorat recolens
in tribus per plagas. De-
inde per partes ordinem dominice
passionis prosequitur, sicut subse-
quens capitulum declarabit. Absumpto
quo corporale desuper calice
removetur, Domini passio memo-
ratur. Nam ubi dicit sacerdos
hostiam puram, hostiam sanctam
hostiam immaculatam, panem
sanctum vite eterne et calicem salu-
tis perpetue, quinarium crucis
signaculum imprimit super oblatam
et calicem significans illa inno-
centis petre foramina in quibus re-
sidet immaculata columba fru-
ctuose nidificans cum memorat
per crucis signacula per dilecti
filii plagas videlicet duas ma-
nuum, totidem pedum et
unam lateris. Fida tenet et
amplectitur memoria. Tres
autem cruces communiter facit sacer-
dos super oblatam et calicem quoniam
in tribus utrisque pariter in-
telligitur. Nunquam enim in crucis si-
gnaculo panis separatur a calice
nisi cum separatim nominatur. Verum
erecta per stipitem crucis corpus Christi su-
stinuit et brachia transversa di-
stendit. Quare post consecrationem
signa super eucharistiam fiunt

Hic oritur questio non preter-
eunda silentio. Cum enim plene
sit et perfecte consecratio ce-
lebrata, nam materia panis
et vini iam transiit in substantiam carnis
et sanguinis, quare super hostiam be-
nedictam et plenissime consecratam
adhuc benedictionis signum exprimitur
aut aliquod verbum consecrationis profertur,
immo etiam quedam subiungitur in cano-
ne, que videtur innuere quod nondum
sit transsubstantiatio consummata. Ego
super hac questione vellem doceri
potius quam docere, magis quam referre
quam proferre sententiam. Verum quod a ma-
ioribus dictum super hac re potius re-
cipere dicam salva fide, quod sensus sine
preiudicio maioris sane in canone
sic aliud verba significant et aliud signa
pretendunt. Verba namque principaliter per-
tinent ad historiam recolendam. Nam
verbis quidem ad consecrandum pertinet
et vinum corpus et sanguinem, signis
vero ad recolendum ea que
per hebdomadam ante pascha gesta sunt
circa Christum. Pars ergo est quedam ad or-
dinem eucharistie consecrande quo ad
capitulum illud Qui pridie quam pateretur,
ostendit quod in fine canonis subici de-
buisset quoniam in eo consecratio con-
summatur. Sed quoniam impedivisset ordinem
historie recolende, que per signa sunt ge-
stum in medio recoleret in fine,
providit canonis ordinator ut or-
dinem servaret historie quadam
necessitate compulsus. Capitulum istud
Qui pridie quam pateretur qui cor canonis
ita in medio collocaverunt ut que sequuntur
intelligantur precedere secundum illam figuram
que sepe fit ubi que narratione sequun-
tur intellectu precedunt, ut per ipsis in-
tantum historie situs ordo servetur.
Dicatur ergo quod signa pertinent ad historiam
recolendam, sed verba non pertinent ad
eucharistiam consecrandam, immo per-
tinent ad eucharistiam consecratam
hoc modo etc. Quare eucharistia dicitur
hostia pura hostia immaculata
Rubrica eius ponitur

n ob tu sexu videlicet sacerdotes
sed et plebs tua sancta id est spiritualis
sacerdotes peragunt ministerio. offeri-
mus preclare maiestati tue. i. preclare
clare. nam si iusti fulgebunt sicut
sol in regno patris eorum. quanto
clarius divina maiestas prefulget de
tuis donis. i. de fructibus segetum
de fructibus segetum quantum ad
panem qui est conseruatus in car-
nem. ac datis. i. de fructibus arborum
quantum ad vinum quod est consecra-
tum in sanguinem. de istis inquam et
de aliis offerimus. hostiam puram ho-
stiam immaculatam. i. purani im-
munem circumcisionem ab omni culpa
originali veniali et criminali. id est
puram quantum ad cogitationem. sa-
nctam quantum ad locutionem. imma-
culatam quantum ad operationem. quia
peccatum non fecit nec dolus inventus est
in ore eius. hoc est panem sanctum. i. sanctifi-
cantem datorem. vite eterne quantum
ad stolam carnis et calicem salutis per-
petue quantum ad stolam anime secundum illud
ego sum panis vivus qui de celo de-
scendi. si quis manducauerit ex hoc
pane vivet in eternum. Supra que pro-
pitio vultu ac sereno velut. i. respectu pla-
cabili. digneris respicere. non quod voluntas
eius mutetur aliquando. Sed tunc deus vul-
tum suum illuminat super nos et serenat
cum gratiam suam super nos exhibet et
declarat secundum illud verbum psalmiste illu-
minet vultum suum super nos et misereatur
nostri

De figuris novi sacrificii que precesserunt in veteri testamento

S Sicut accepta dignatus es habere
munera Abel etc. Quibusdam istud
sicut innuit similitudinem non exprimit
quantitatem. multo enim acceptius est hoc sacrificium quam quod obtulit abel
quam quod obtulit Abraham. quam quod obtulit
melchisedech. valet enim res plus quam
umbra veritas quam figura. ipsarum ergo similitu-
dinem magis quam quantitatem debe-
mus attendere. Videamus igitur offenden-
sumus Abel. Si recte quod offe-
rentes recte non dividamus quod
quia Chaym non elegit peccavit quia
namque cum recte deberet obtulit
deo. Sed retinens sibi seipsum et cor
cessit deo male dividens. Abel
autem acceptum ius. deo in corde
obtulit holocaustum. quod nihil sibi
retinuit. Sed deo totum se sub-
didit et impendit. et ideo respe-
xit deus ad abel et ad munera
eius non respexit. prius respe-
xit ad abel et postea respexit ad
munera. quia non offerens placuit
a muneribus. sed munera placue-
runt ab offerente. Similiter abraham
egregia fide totum se prius offerebat
altissimo et postea cum sua dicta offe-
rendo placidas eis hostias offerebat
et ut nos facteos imitatorem patris
ab illo deus exegit affectus. tolle
inquit filium tuum unigenitum
quem diligis ysaac et offer illud
in holocaustum super unum montium
quem monstravero tibi. Statim
quia promptum et obedientem inve-
nit. immo nobis ondit. i. melchi-
sedech quia nisi se prius acceptum
deo sacrificium obtulisset. futuram
causam nunc prudisset. quarum
intuitu cum panis et vini obtu-
lit sacrificium. erat enim sacerdos
dei altissimi. nos igitur assistentes
ad offerendum si recte dividimus
prius in sacrificium offeramus ani-
mam patientia severitatem carnam
irrationem et lapidinem mactantes
iuxta quod in psalmo canentes
holocausta medullata offeram tibi
cum incenso arietum offeram tibi
boves cum yrcis. ac deinde sicut
munus abel. sic sacrificium abrahe
sic hostiam melchisedech vota mea

dus acceptabit. verum non
solum in offerentibus sed in ipsis
oblationibus dominus similitudinem
intueri. nam illa vetera sacrificia
novum hoc sacrificium signabant
. Sicud enim per munus abel offeren-
tis de primogenitis gregis innocens
primogenitus qui exprimit in
multis fratribus. quod sic abel invi-
diose fuit interfectus a fratre
sic ipsius maliciose fuit interfectus
a populo iudeorum. Nam secundum
apokalipsim Johannis ipse est
qui occisus est ab origine mundi
. Sicud per sacrificium abrahe dile-
ctum et primum offerentis missi pa-
ssio domini designatur de quo dicit
apostolus proprio filio suo non pepercit
deus sed pro nobis omnibus tra-
didit illum. hic est meus filius
meus dilectus in quo michi bene
complacuit. oblatio vero melchise-
dech tam hoc novum sacrificium pre-
signavit ut deum predictum sit. tu
es sacerdos in eternum secundum ordi-
nem melchisedech. qui secundum apostolum
assimilatus per omnia filio dei
. qui manet sacerdos in eternum
abel dicitur puer non tam a pueri-
cia sed a puritate. secundum illud
Ecce puer meus electus quem
elegi et posui super eum spiritum me-
um. Abraham dicitur patriarcha
. quasi patrem multarum gencium con-
stitui te. melchisedech interpretatus
est rex iusticie. deinde rex salem
. i. pacis propter illud quod legitur orietur
in diebus eius iusticia et abun-
dancia pacis donec auferatur lu-
na. secundum sacrificium hostiam im-
maculatam. hoc addidit in canone
leo papa **De signis que quarto
loco fiunt super oblatam. Hic po-
nitur rubrica etc.**

S Supplices te rogamus etc. Post
cenam exiit Jhesus in montem
oliveti transfluentem cedron
et progressus pusillum procidit in fa-
ciem suam orans et dicens. pater si
fieri potest transeat a me calix iste. Sed
et secundo et tercio abiit et oravit sermo-
nem eundem dicens. et factus in ago-
nia prolixius orabat. et factus est
sudor eius sicut gutte sanguinis de-
currentis in terram. Tunc venit
ad discipulos suos dicens. Surgite ea-
mus ecce appropinquabit qui me tradet
. traditor autem dedit eis signum dicens
Quemcumque osculatus fuero ipse est
tenete eum. et confestim accedens
osculatus est eum. Jhesus igitur quod orans
procidit. orans et dicit pater si fieri
potest etc. Sacerdos inclinans orat et
dicit Supplices te rogamus. per osculum
altaris representans osculum prodito-
ris. quod factus in agonia prolixius
orabat tercio dicens eundem sermo-
nem. sacerdos facit tres cruces pri-
mam et secundam distinctas super oblatam
et calicem dicendo Sacrosanctum filii tui
corpus et sanguinem sumpserimus. terciam
se ipsum signando in faciem cum dicit
omni benediccione celesti et gracia reple-
amur. forte propter sudorem corporis. crucem
imprimens super corpus et propter guttas
sanguinis. crucem imprimendo super
sanguinem. et quod procidit in faciem
suam orans. et imprimit sibi crucem
in facie. vel potius predictas cruces
quas facit sacerdos super corpus et
sanguinem designat vincula et fla-
gella quibus allisus est sanguis.
nam de vinculis legitur. ministri
iudeorum comprehenderunt eum et liga-
verunt et vincientes duxerunt et tra-
diderunt pilato. De flagellis legitur
. apprehendit pilatus ihesum et flagellavit
. cuius livore sanati sumus. Per ter-
ciam vero crucem quam sacerdos sibi

fecit in facie recordetur illud quod exspuerunt in faciem eius et palmas ei in faciem dederunt et velantes faciem eius dicebant prophetiza nobis Christe quis est qui te percussit.

De profunditate quorundam verborum intellige[ntia]

Iube hec perferri etc. Tante sunt profunditatis hec verba ut intellectus humanus vix ea possit, non sufficit penetrare. Nam et beatus Gregorius tanti secreti dignitatem metuens, quodam in loco de illis tamen de hora scilicet immolationis ineffabiliter loquitur. Cuius mentis fidelium hec dubium possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem celos aperiri, in illo Iesu Christi misterio angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena celestibus iungi, unum et idem ex invisibilibus et visibilibus fieri. Idem alibi dicit. Uno eodemque tempore ac momento in celo rapitur in ministerio angelorum consociandum corpori Christi et ante oculum sacerdotis in altari videtur. Salvo tamen occulto celestis oraculi sacramento, possunt tamen hec verba licet simpliciter tamen securius intelligi. Iube hec, id est vota fidelium, videlicet supplicationes et orationes et preces, perferri per manus sancti angeli tui, hoc est per ministerium angelorum, secundum illud quod ait angelus ad Thobiam. Quando orabas cum lacrimis ego obtuli orationem tuam domino. In sublime altare tuum, hoc est in conspectu divine maiestatis tue. Porro sic beatus Augustinus determinat. Non dicitur angelus orationes nostras offerre deo, quod tunc primo deus noverit quod volumus, quia deus novit omnia antequam fiant. Sed quia necesse habet rationalis creatura temporales causas ad eternitatem referre, sive petendo quod circa se fiat, sive consulendo quid faciat, ut quod deo vel iubente implendum esse cognoverit, hoc nobis vel evidenter vel latenter reportet. Hinc certe evidenter apparet quod angeli in sacrificio semper presentes assistunt. Multiplex autem altare in scripturis legitur. Superius et inferius, interius et exterius. Superius autem est duplex. Nam altare superius est deus trinitas de quo legitur. Non ascendes ad altare meum per gradus. Est et altare superius triumphantis ecclesia de qua dicitur. Altare inferius est ecclesia unde si altare lapideum feceris michi non edificabis illud de sectis lapidibus. Est et altare inferius mensa templi de qua dicitur. Constituite diem solemnem in condensis usque ad cornu altaris. Altare interius est cor mundum de quo precipitur. Ignis in altari meo semper ardebit. Est et altare interius fides incarnationis de qua iubetur. Altare de terra facietis michi. Altare exterius est ara crucis, hoc est altare holocausti super quod Christus semel obtulit sacrificium vespertinum. Est et altare exterius ecclesia sacramenta de quibus scriptum est. Altaria tua domine etc. Sive vero sunt illa que petit in sublime perferri determinat dicens. Ut quotquot etc.

Hic agitur memoria defunctorum

Memento domine etc. Orat pia mater ecclesia non solum pro vivis sed pro defunctis et eos sacre intercessione oblationis commendat certissime credens quod sanguis ille preciosus qui pro multis effusus est in remissionem peccatorum non solum ad salutem viventium sed etiam ad absolutionem valeat defunctorum. Qui cum signo fidei precedunt ad dominum, non quod ibi sit fides aut spes ubi spes et res est. Nam fides evacuatur, caritas nunquam excidit. Sed signum fidei pro caractere caritatis accipitur quo fideles ab infidelibus discernuntur secundum illud. Audivi numerum signatorum centum quadraginta quatuor milia ex omni tribu filiorum Israel. Et dormiunt in somno pacis secundum illud. In pace in idipsum dormiam et requiescam. Frequenter enim sacra scriptura defunctos dormientes appellat quia defuncti resurgent propter quod dicit apostolus. Nolo vos ignorare de dormientibus sicut et ceteri qui spem non habent. Et dominus inquit in evangelio. Lazarus amicus noster dormit. Ipsis domine et omnibus in Christo quiescentibus. Quorum hoc loco sacerdos quorum maluerit habere memoriam specialem. Locum refrigerii in quo non est ardor penarum, lucis in quo non est obscuritas tenebrarum, et

pacis in quo non est conflictus pec-
catorum. Nam absterget deus omnem
lacrimam ab oculis sanctorum, et iam
non erit amplius neque as. s. n.
n. d. q. p. t. sed delectabuntur in
multitudine pacis et placebunt
coram domino in multitudine vivencium

De secunda commemoracione sanc-
ctorum talis ponitur rubrica

n obis q3 peccatoribus etc. Nam si
dixerimus quod peccatum non habemus
nosmetipsos seducimus et ve-
ritas in nobis non est. licet enim
omni tempore nos dicamus ex corde etc.
cognoscere peccatores. precipue tamen cum
pro remissione peccatorum sacrosanctum
misterium celebratur. de multi-
tudine miseracionum tuarum spera-
tibus. iuxta quod inquit psalmista se-
cundum multitudinem miseracionum
tuarum dele iniquitatem meam.
prima tamen est dei misericordia, neque non aliud
est quam ipse misericors. Sed multi sunt [illegible]
[illegible] qui miseraciones dicunt videlicet
remissionem miseracionum tuarum domine
et misericordiarum tuarum que a seculo sunt
porro cum ipse dominus sit omnia in
omnibus. salus et premium gloria pec-
catorum. Salus inquit populi ego sum
quod est quod dicit partem aliquam et socie-
tatem d. dignaris. Et quamvis nos denarium
simus eundem denarium accepturi
Sane licet unum et idem sit premi-
um singulorum. videlicet ipse deus
in cuius visione salus eterna consistit
secundum quod ipse dicit in ewangelio. Hec est
vita eterna ut cognoscant te deum
verum et quem misisti ihesum christum
. tamen secundum differenciam meritorum. alii plus
alii minus divina visione fruuntur
Nam stella differt a stella in cla-
ritate. propter quod ipse dominus ait In domo
patris mei mansiones multe sunt
. sicut unus est sol cuius lumen partici-
patur diversa. alii plus alii minus
secundum differenciam intuencium. Cum Joha-
nne Stephano Mathia. Barnaba
. In hac secunda commemoracione sanctorum
magna pars supplentur que de primi-
ciis sanctis deesse videbantur in prima

Sed queritur quare Johannes repetitur et Stepha-
nus Johanni sociatus premittitur Mathie
ac Barnabe. Sane Josephus? in prima comme-
moracione disponitur et cum aliis nominatur
propter apostolatum. In hac autem commemoracione
repetitur et cum Stephano sociatur propter
privilegium celibatus. virgines enim fuit et se-
quitur agnum quocumque ierit et propterea cete-
ris premittitur. virginitas enim maxime com-
mendatur. quod christus in cruce matrem
discipulo virginem virgini commendavit et
ex illa hora accepit eam discipulus in suam
. Stephanum vero virginitas et eo maxime de-
putatur quod deputatus est ab apostolis ad
ministerium viduarum. et in hoc quod feminis
est prepositus testimonium meruit sinceri-
ssime castitatis. posset tamen non ewan-
gelista sed baptista Johannes intelligi
quod non premittitur cum sanctis tamen apostolis
ac martiribus. Unde convenit quod apostolis
tamen ac martiribus subnotetur. quamvis
Johannis sancta in statu meo martirem
possit inveniri. non estimator meriti
. quod non secundum exigenciam meritorum retri-
buisset minus puniendo vel magis re-
munerando quam meruit sumus qui meruit domine
non secundum peccata nostra facias neque secundum
iniquitates nostras retribuas nobis
et alibi mensuram bonam et con-
fertam et coagitatam et supereffluen-
tem dabunt in sinum vestrum etc.

Quare in parte dicitur esse auctoritas
sequitur talis rubrica ut sic

p er quem omnia hec bona creas
Nam omnia per ipsum facta sunt
et sine ipso factum est nichil
Et vidit deus cuncta que fecerat
et erant valde bona Creas igitur
exprimendo naturam et sanctificas naturam
benedicendo vivificas conservando creaturam et
benedicis cumulando graciam. Est
autem simplex pronomen demonstra-
cio sic tamen ipsi confusum. nam
presens confusum pertinet non se visu
hec omnia in panem. vinum et aquam
hec bona creas. procreas secundum cau-
sas primordiales et sanctificas secundum
causas sacramentales. vivificas ut

transeat in carnem et sanguinem et benedicis ut conservant unitatem et caritatem. Per ipsum tamquam propitiatorem, cum ipso tamquam coequalem, in ipso tamquam consubstantialem. In patre quippe notatur auctoritas, in filio equalitas, in spiritu sancto communitas. Auctoritas in patre propter principium, equalitas in filio propter medium, communitas in spiritu sancto propter consortium etc.

De signis que quinto loco fiunt super corpus et sanguinem in latere calicis

5 Sexta feria crucifixus est dominus hora tertia linguis iudeorum, quod narrat Marcus; hora sexta manibus gentilium, quod narrat Johannes; et circa horam nonam inclinato capite tradidit spiritum. Ad recolendam ergo crucifixionem que hora tertia facta est linguis iudeorum per clamantium: crucifige crucifige eum, et rursus: tolle tolle crucifige eum, sacerdos facit tres cruces super oblatam et calicem cum dicit: Sanctificas, vivificas, benedicis. Ad recolendam vero crucifixionem que per intervallum temporis hora sexta facta est manibus gentilium militum eum crucifigentium, item sacerdos facit tres cruces cum hostia dicendo super calicem: Per ipsum et in ipso et cum ipso. Post modum autem ad designandum exitum et anime divisionem domini morientis, facit duas cruces in ore calicis cum dicit: tibi deo patri omnipotenti in unitate spiritus sancti. Licet enim in christo tres sint unite substantie, videlicet divinitas, corpus et anima, due tamen, scilicet corpus et anima, fuerunt in morte divise, nam deitas a neutra est separata. Propterea non tribus crucibus sed duabus mors domini designatur. Sacerdos ergo super mensam altaris manus extendit, quia christus super aram crucis manus expandit secundum illud prophete: Expandi manus meas ad populum non credentem etc. Subtilius tamen ac profundius hec possumus figere. Tres quippe cruces

significant tres cruciatus quos christus in cruce sustinuit, videlicet passionem et passionem et compassionem: passionem in corpore, passionem in mente, compassionem in corde. De passione corporis ait dominus per prophetam: O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte si est dolor similis sicut dolor meus. Foderunt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea. De passione mentis dominus inquit apostolis: Tristis est anima mea usque ad mortem. Cepit ihesus pavere et tedere, cepit contristari et mestus esse. De compassione cordis pro crucifixoribus oravit ad patrem: Pater, inquit, ignosce illis quia nesciunt quid faciunt. Si enim cognovissent dominum glorie non crucifixissent. Ideo vero sacerdos facit has cruces cum hostia super calicem, quia christus sustinuit hunc cruciatum in corpore super patibulum. Per calicem enim passio designatur secundum illud quod dominus ait: Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste. Due vero cruces quas facit sacerdos in latere calicis designant duo sacramenta que de latere christi profluxerunt, videlicet aqua regenerationis et sanguis redemptionis, iuxta testimonium Johannis dicentis: Unus militum lancea latus eius aperuit et continuo exivit sanguis et aqua. Corporale desuper calicem removetur, quia velum templi scissum est a summo usque deorsum, immo quod de illo scriptum fuerat hactenus erat clausum, sicut dicitur de quibusdam: et erat verbum istud absconditum ab eis, consummatum et revelatum est. Nam lignum missum in marath aquas dulcoravit amaras. Tunc accedit diaconus et exaltat patenam per sacrificium de altari, tam ipse quam sacerdos disponit, quia venit Joseph ab arimathia et Nicodemus

et impetratum a pilato corpus ihesu
deponentes sepelierunt. et quia ille ad-
voluit saxum magnum ad hostium
monumenti. diaconus super os ca-
licis corporale ponit. quia vero factus est
in pace locus eius. diaconus me-
sam osculatur altaris. et quia factus est
principatus eius super humerum eius
Subdiaconus armum pontificis oscula-
tur ut in utroque significet christum quie-
visse post mortem. et vixisse post mor-
tem. iuxta quod ipse predixit in psalmo
In pace in idipsum dormiam et requie-
scam. Et alibi O mors ero mors
tua morsus tuus ero inferne. Et
enim post mortem triumphavit de morte
quia factus est obediens usque ad mortem
mortem autem crucis. propter quod deus exalta-
vit illum. Acolitus humerum significat quia
christus sibi crucem super humerum baiu-
lavit. De numero signorum que fiunt
super oblatam et calicem rubrica

Sacrificium itaque septem vicibus
signatur in canone. Prima vice
cum dicitur hec dona hec munera
hec sacrificia illibata. propter trinam
christi traditionem que facta a deo et
iuda et a iudeis. Secunda vice quin-
quies cum dicitur quam oblationem tu de-
us dignare facere benedictam ascriptam
ratam ut fiat corpus et sanguis
propter v venditores videlicet et emptores
videlicet sacerdotum scribarum et pha-
riseorum. Tercia vice bis ubi dicitur
accipiens panem benedixit ac fre-
git. similiter et hunc preclarum calicem
accipiens item tibi gratias agens benedixit
propter benedictionem panis qui tran-
substantiatur in carnem. et vini quod
transsubstantiatur in sanguinem. Quarta
vice quinquies ubi dicitur hostiam
puram. hostiam immaculatam ho-
stiam sanctam. panem sanctum vite
eterne et calicem salutis perpetue
propter v. quinque plagas duas
manuum totidem pedum et unam

lateris. Quinta vice bis cum dicitur sacrosanctum
corporis et sanguinem. propter vincula quibus
ligatus est corpus et flagella quibus illusus
est sanguis. Sexta vice ter cum dicitur sanctificas
vivificas benedicis propter crucifixionem
que facta est hora tercia linguis iudeo-
rum ter clamantium crucifige eum. Septima
vice quinquies cum dicitur per ipsum et cum ipso et in
ipso tibi deo patri omnipotenti in unitate
spiritus sancti. Et super calicem propter quinque cruciatus
quos christus sustinuit. passionis tra-
nsfixionis. compassionis et bis in late-
ralis propter aquam et sanguinem que de late-
re christi fluxerunt. Inter hec septem vices
sacrificium signatur duabus vicibus bis
et tribus vicibus quinquies. et duabus
vicibus ter. Simul omnibus quinquies
quinque que sunt xxv cum unus per se ducatur
que in seipsum reducitur. Nam quinquies
quinque sunt xxv. quinquies xxv sunt c. xxv.
quinquies c. xxv sunt dcxxv et ita semper
ascendit quinarius et in seipsum redu-
citur si ducatur in infinitum. Cumulus
enim multiplex caritatis sacrificium semper est
idem sacrificium. In hoc xxv signo
quinque sensus corporis designantur visus
auditus gustus odoratus et tactus
. tactu colorem saporem odorem fra-
grantiam et sumitionem. Sed cum caro
procedit in spiritum. quia spiritus unus
fiat. caro non perdit quinquam ut quinque
sensus anime spirituales remaneant.
visus intelligentie. auditus obe-
diencie. odoratus discretionis. gustus
dilectionis et tactus operis. De quibus
loquitur in evangelio Domine quinque ta-
lenta tradidisti michi ecce alia quinque
super lucratus sum. Sed et binarius
et ternarius bene congruunt
sacramento. binarius propter carnem et san-
guinem. ternarius propter panem et vi-
num et aquam. binarius propter du-
plicem modum edendi sacramenta-
lem et spiritualem. Sacramentalem sub
specie panis et vini et aque. et spiritua-
lem in fide cordis. ternarius propter tria

que sunt in hoc sacramento distincta per
forma panis visibilis . veritas
corporis et virtus spiritualis . forma
panis et vini . veritas carnis et
sanguinis . virtus trinitatis et ca-
ritatis . ut ternarius per ternarium
i. fides trinitatis per dilectionem dei
et proximi operetur

**De vocis expressione et peccatoris contu-
sione cum dicit nobis quoque peccatoribus** (hec rubrica)

Non solum autem
crucis impressio verum etiam vocis
expressio que gesta sunt in cruce
evidenter insinuat . cum enim adiunc-
tum est Nobis quoque peccatoribus famuli-
tuis . sacerdos paulum expressa voce
rupto silencio interrumpit
representans contricionem et confessio-
nem latronis in illo dominice passio-
nis articulo [illegible] alterum et
dicentis Nos quidem digna recepimus
hic vero nichil mali gessit et dicebat
ad ihesum Domine memento mei cum ve-
neris in regnum tuum . propter quod
dixit illi ihesus amen amen dico tibi
hodie mecum eris in paradiso . De per
exaltatione vocis et percussione pecto-
ris exprimitur illud quod centurio [illegible]
[illegible] clamat misit hinc que fiebant ti-
muerunt valde dicentes vere filius dei
homo erat iste et omnis turba que
simul ad spectaculum istud aderat
percucientes pectora sua revertebantur
. quia vero ihesus voce magna clamans
tradidit spiritum . levata sacerdos vo-
ce dicens Per omnia secula seculorum
. et quia mulieres lamentabantur flentes
dominum . chorus quasi lamentando respondet
amen representans fideles qui dominum
contrito corde lugebant . velud
quondam Abel mundus fuit sicque
parentes eius lamentabantur occisum
Ihesus ergo voce magna clamavit dicens
pater in manus tuas commendo spi-
ritum meum . et sacerdos elevata

voce pronunciat pater noster qui
es in celis sanctificetur etc

De oratione dominica licet post infra

Et oratio multis excausis
ceteris orationibus antecedit auctoritate
auctoritate conditoris brevitate [rectoris]
sermonis . Sufficiencia peticionum
et fecunditate misteriorum . auctoritate
conditoris quia fuit ipsius salvatoris
ore prolata . quia enim dominus locu-
tus est brevitate sermonis quia
facile dicitur et profertur quando
inquit orantes nolite multum
loqui sicut ethnici faciunt . Suffi-
ciencia petitionum . quia utriusque
vite continet necessaria . petitis enim
promissionem hic vite que nunc
est et future fecunditate misteriorum
quam immensa continet sacramenta
. prefixit enim plurimum et multiplex
est sua . Scit enim deus quid velimus
. sed vult nos orare nolo pro ex-
citanda devocione . quia quando status
facit carbonem . sic promulgatio facit
devocionem . unde ad ipsum ore meo
clamavi . et exaltavi . manus . per
aliorum instructione ut cortina
cortinam trahat . et qui audit
dicat veni . unde luceat lux
vestra coram hominibus . pro lin-
gue officio absque . ut qui lin-
gua peccavimus satisfacimus
in lingwa . unde sicut exhi-
buistis membra vestra servire
inmunditie ad iniquitatem . ita exhi-
beatis ea servire iusticie in iustifi-
cationem . pro rei petende commenda-
tione . quia facilius obtinetur
quod instancius postulatur unde
petite et accipietis . et petite
et dabitur vobis . pro impetrate
rei custodia . quia quod sepius recipitur
diligencius custoditur . unde
tene quod habes ne alius accipiat
coronam tuam . orate et pro bo-
nis adipiscendis et pro vitandis
malis . pro bonis temporalibus spiritua-
libus et eternis pro malis preteritis

pnitalibus et futuris. de bonis eter-
nis adveniat regnum tuum. de spiritua-
libus fiat voluntas tua sicut in
celo et in terra. de temporalibus
panem nostrum quotidianum da
nobis hodie. eterna petuntur in pre-
mium. spiritualia petuntur in meri-
tum. temporalia petuntur in sustenta-
mentum. De malis preteritis dimitte
nobis debita nostra sicut et nos
dimittimus debitoribus nostris
. de presentibus libera nos a malo
. de futuris. ne nos inducas in
temptacionem. preterita sunt delenda
. presentia sunt vitanda. futura
sunt precavenda Quot sunt
peticiones orationis dominice

Septem sunt peticiones orationis
dominice. secundum capitulacionem
beniuolentie. quarum tres
prime spectant ad patriam tres
ultime spectant ad viam. media per-
tinet ad utrumque. porro tres prime
succedunt ordine temporis. sed precedunt
ordine dignitatis. tres ultime
succedunt ordine dignitatis. sed
precedunt ordine temporis. dicitur autem or-
dine in oratione servatus est ordo
dignitatis. qui est artificialis. ut
de maioribus ad minora descendant
doctores in exposicione scripture temporis
qui est naturalis. ut de minoribus
ad maiora condescendant. et de
temporalibus ad eterna. fit autem hic ada-
ptacio vii peticionum. et vii donorum
. vii virtutum et vii. beatitudinum
. contra septem vicia capitalia. nam
dona peticionibus supplicatis domini
et beatitudines virtutibus optinentur
vii dona sunt ista. sapiencia. intellectus
. consilium fortitudo. sciencia. pie-
tas. timor. de quibus ysaias
. requiescet spiritus domini. spiritus sapiencie. et
intellectus. spiritus consilii. spiritus fortitudinis. et pi-
etatis etc. s. e. s. t. dicit vii. vii virtutes
sunt hec. paupertas spiritus. mansuetu-
do. luctus. esuries iusticie. miseri-
cordia mundicia cordis et pax. vii autem beatitudines
iste sunt. regnum celorum possessio terre
viventium consolatio saturitas. misericordie
consecucio. visio dei. filiacio dei. de
quibus quidem dominus ait beati pauperes
spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum
beati mites quoniam ipsi possidebunt terram
. beati qui lugent quoniam ipsi consolabuntur
. beati qui esuriunt et siciunt iusticiam
quoniam ipsi saturabuntur beati misericordes
quoniam ipsi misericordiam consequentur. beati mundo
corde quoniam ipsi deum videbunt. beati
pacifici quoniam filii dei vocabuntur. hec autem
sunt vicia principalia. inanis gloria
. ira invidia accidia. avaricia gula
luxuria que significata fuerunt per vii
populos. qui terram istam promissam te-
nebant videlicet etheus gergeseus amorreus.
amoneus. ferezeus. eveus. iebuseus
homo igitur est egrotus et deus est me-
dicus. vicia sunt languores. et peti-
ciones sunt planctus. dona sunt antido-
ta. et virtutes sunt sanitates. beatitudines
sunt felicitates et gaudia Capitulum lx
[illegible] tale capitulum sequitur

P ater noster etc. deus generaliter
specialiter et singulariter. deus
pater generaliter per omnium creacio-
nem. Specialiter autem iustorum per ado-
pcionem Singulariter et per generacionem. per
creacionem ut ibi. flecto genua mea
ad deum patrem omnipotentem a quo
omnis paternitas in celo et in terra
nominatur. per adopcionem ut ibi si
vos cum sitis mali nostis bona data
dare filiis vestris. quanto magis pater
celestis dabit spiritum bonum petentibus
se. per generacionem ut ibi. nemo novit
filium nisi pater. neque patrem nisi fi-
lius. et cui filius voluerit revelare
. Hoc autem quod dicit. pater noster qui es in celis

dehortatur nos a duobus. a superbia
ne dicamus. pater mi regnum habeas
spiritum quod est commune. ab indigna-
tione. ne reddamus indignum tanto pre-
cio consistit in celis. Veritas ergo christi fi-
lii pater est per naturam. cui soli compe-
tit dicere pater mi. fidelium autem pater
est per graciam. quibus competit dicere pater
noster etc. ille dicit pater mi si possibile
est transfer a me calicem istum. isti
dicunt pater noster qui es in celis. hinc ipse-
met dicit. vado ad patrem meum et
patrem vestrum. meum per naturam vestrum
per graciam. hortatur ergo nos a
deo ad consequendam graciam adoptio-
nis cum ait pater. et unitatem frater-
nitatis cum ait noster. benivolencia
vero captatur a tribus. a persona condito-
ris. petitoris et assessoris. conditor
enim deus est. petitor est homo. assessor
est angelus. a prima conditoris cum ait
pater. petitoris cum ait noster. asse-
ssoris cum ait qui es in celis. id est in
angelis id est in sanctis. de quibus dicitur
celi enarrant gloriam dei. Verum sanctos
dicunt ut sanctos nos faciat id est in ce-
lis. i. in secreto maiestatis divine
per quod datur fiducia impetrandi bo-
num occultum quod oculus non vidit
nec auris audivit nec in cor hominis
ascendit. dat ergo fiduciam impetran-
di. Vnde non dicitur domine qui servus timet
sed pater cum servit amore. Item dicit
quia pater es debes. et in celis es
potes. Sequitur. de triplici malo a quo
petimus liberari

Libera nos a malo. peticio libera-
ri a malo donum. timor. virtus
paupertas spiritus. beatitudo regnum
celorum. vicium manens gloria. triplex
est malum a quo petimus liberari.
quinatum additum et datum. primum
contraximus secundum commisimus. ter-
cium sustinemus primum originale
secundum actuale. tercium est penale. contra

illum autem vicium est spiritus timo-
ris. Nam sicut inquit sapiens timor
domini expellit peccatum. porro triplex
est timor quo cessamus a malo
servilis. initialis et filialis. ti-
more servili cessamus a malo
formidine pene. filiali timore
cessamus a malo amore iusticie
initiali timore cessamus a malo
partim formidine pene. partim
amore iusticie. servilis timor est
incipientium initialis est proficie-
ntium. filialis est proficientium
q. d. da nobis spiritum timoris
et paupertatem spiritus. ut per spiritum
timoris vitemus mala. per pau-
pertatem spiritus abdicemus bona
temporalia. spernimus exclusis vitiis
et contemptis terrenis habeamus
eterna s. regnum celorum quod
lucifer et primi parentes per ina-
nem gloriam amiserunt. a quo
nos retrahunt timor et paup-
ertas spiritus. duo enim bona sunt que
per paupertatem spiritus abdicamus
interiora producere et exteriora. inte-
riora de illis corde non presume-
ndo. exteriora cum illis cor non appo-
nendo secundum illud divitie si afflu-
ant nolite cor apponere. illis ergo
progressis ne presumamus. et istis
despectis ne desperemus regnum
celorum assequimur secundum illud
beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum
celorum quod demones et homines
per inanem gloriam amiserunt.
illi dei similitudinem. isti dei scientiam
inaniter appetendo. lucifer enim di-
xit ascendam in celum et ponam
sedem meam ad aquilonem et
ero similis altissimo. primis autem
parentibus dictum est eritis sicut
dii scientes bonum et malum
de quibus temptationibus a quibus temptatur homo

Et ne nos inducas in tem-
ptationem. ecce peticio domini

pietatis . virtus . mansuetudo
beatitudo . possessio terre . vi-
cium ira . Temptat deus . temptat
homo . temptat diabolus . deus
temptat ut probet . homo tem-
tat ut sciat . diabolus temptat
ut fallat . de primo legitur Tem-
tavit deus abraham . de secundo
legitur tenta nos dilecto . x . die-
bus . de tercio legitur Cur satha-
nas temptavit cor tuum . porro
duobus modis temptatur interius
et exterius interius per delectationem
exterius per suggestionem . sed
cum interior temptatio peccatum efficit
et exterior temptatio multas efficit
si non consentiat sed resistatur
Septimum est cum temptatio nos non
apprehendat nisi humana . Beatus
vir qui suffert temptationem
quia cum probatus fuerit accipiet co-
ronam vite . cum ergo citra con-
sensum temptamur non ducimur in tem-
ptationem . cum consentimus in
temptationem ducimur Sicut pi-
scis ante capturam in retem
ducitur, cum vero inducitur caput
et tenetur tunc impletur quod iacobus
apostolus ait Unusquisque temptatur
a concupiscentia sua abstractus et
illectus . deinde cum cepit parit
peccatum . peccatum vero cum consummatum
fuerit generat mortem . porro cum
idem apostolus dicat quod deus est tem-
ptator malorum . quid est quod pe-
timus ne deus inducat nos in
temptationem Sed deus quodammodo
temptat et quodammodo non temptat
. temptat ut probet secundum illud pro-
ba me domine et tempta me . non
temptat ut fallat secundum illud Deus
neminem temptat . petimus ergo ne
deus nos in temptationem inducat
. i. ne permittat induci . sic dicat

Quia non est malum in civitate quod
deus non faciat . i. fieri non permittat Scri-
ptum est enim fidelis deus qui non pati-
tur nos temptari supra id quod potestis
. Da nobis spiritum pietatis ut et
virtutem mansuetudinis ut per spiritum
pietatis vincamus ~~mansuetudinem~~
temptationem trahendo nos ad pietatem
. et per mansuetudinem spiritus vincamus
iram . non reddendo malum pro
malo . ut ita possideamus terram vi-
ventium . quam per spiritum pietatis et
mansuetudinem spiritus obtinebimus
. nam pietas promissionem habet vite
. que nunc est et future . et beati mites quoniam
ipsi possidebunt terram . unde psalmi-
sta . Mansueti autem hereditabunt ter-
ram et delectabuntur in multitudine
pacis de tribus generibus debitorum que petimus
nobis dimitti cuius pone rubricam in fine

Dimitte nobis debita nostra . Pe-
titio dimitti debita . donum . scientia
virtus . luctus . beatitudo consolatio
vicium invidia . debita dicuntur peccata
que nos debitores pene constituunt . non
enim hic agitur de debitis pecuniarum . sed
de debitis offensarum . Ea vero sunt de-
bita que petimus nobis dimitti videlicet
peccatum in deum . et peccatum in proximum
et peccatum in nos . unde peccavimus cum
patribus nostris iniuste egimus iniqui-
tatem fecimus . peccavimus cum patri-
bus nostris in deum iniuste egimus
in proximum . iniquitatem fecimus
in nosipsos . quia peccavimus in deum
ideo petimus ut dimittat nobis .
quia peccavimus in proximum idcirco
petimus ut ipse dimittat nobis debita
nostra . sicut et nos dimittimus debitoribus
nostris hoc pacto et ea condicione nobis
nobis debita dimittuntur . si nos de-
bitoribus dimittimus . alioquin dimissa
revocantur in debitum secundum illud Serve
nequam omne debitum dimissi tibi quoniam ro-
gasti me non ergo oportet et te mi-
sereri conservi tui sicut et ego tui

misertus sum et iratus dominus tradidit
eum tortoribus quoadusque redderet uni-
versum debitum. Sic et pater meus
celestis faciet vobis si non remiseritis
unusquisque fratri suo de cordibus vestris.
Ut ergo dicit Crisostomus ostendit quod illius totius
orationis est fructus nisi debitoribus di-
mittamus in fine subiungit ad omnia
Si dimiseritis hominibus peccata eorum
et pater meus dimittet vobis peccata vestra
hinc ergo qui non dimittit debitoribus hec
oratio non videtur prodesse quinimmo videtur
obesse. nam qui petit sibi dimitti sicut
debitoribus suis ipse dimittit. profecto
si non dimittit ipse debitoribus suis vi-
detur petere ut sibi non dimittatur. Quid
ergo iudex illi dimittere qui non satisfacere
vult nec veniam postulat. Sane di-
stinguendum est inter perfectum et imperfe-
ctum iste qui viam perfectionis arripuit
debet etiam non petenti veniam omnimode
indulgere. Sed illi non quod perfectionis nondum
assumpsit tenetur quidem deponere de corde
sed non tenetur in satisfactionem de-
bitam condonare. Ceterum omnes univer-
saliter teneantur diligere inimicos nostros
benefacere hiis qui oderunt nos. et ora-
re pro persequentibus et calumpniantibus
nos. Etiam vero sunt culpe in quibus
culpa est laxare vindictam. et si peccata
in nos teneamur dimittere. peccata tamen in
deum. et peccata in proximum debemus pu-
nire. Cum ergo laborat odio vel invi-
dia [illegible] magis [illegible] dicere quia punie-
tur. nisi forte iam propositum habeat di-
mittendi. Verumtamen non in sua quisque
sed in totius ecclesie persona petit orare
unde non dicit Dimitte mihi debita mea
sicut ego dimitto debitoribus meis. sed
dicit Dimitte nobis debita nostra sicut
et nos dimittimus debitoribus nostris
Quidam tamen volunt intelligi illud di-
mitte nobis etc. id est sic dimitte nobis
debita nostra ut et nos dimittamus de-
bitoribus nostris quasi dicat. Da nobis donum

scientie. et luctum ut iugiter constrin-
gamur. quia debita aliena peccata cogno-
scamus et defleamus. ut nobis
debita nostra dimittas. et ita conso-
lationem habemus adversus invidiam
qui fecit hominem de alieno tabescere
per scientiam enim et luctum in presenti
remissionem accipimus. et in
futuro consolationem habebimus quia
qui legitur a delicto meo munda me. Et
[illegible] et beati qui lugent quoniam
ipsi consolabuntur. luctus autem di-
stinguitur in irriguum inferius et
superius et in irriguum inferius
quod caleph filie sue dedit in dotem
[illegible] dotem. inferius pro peccatis
tam nostris quam alienis unde quis
infirmatur et ego non infirmor
quis scandalizatur et ego non
uror. Superius pro mora vite
presentis unde cupio dissolvi et esse
cum Christo. Sed heu mihi et desiderio
vite presentis quia incolatus meus
prolongatus est Quot panes sint
necessarii nobis tunc de hiis post rubrica

Panem nostrum quotidianum. pe-
titio. panem dari. donum
fortitudo. virtus. esuries iustitie
beatitudo saturitas. malum. accidia.
Panem nostrum etc. Quinque panes sunt
nobis necessarii. duo in via et tres in
patria. corporalis. spiritualis. doctrina-
lis. sacramentalis. et eternalis. corpora-
lis ad sustentationem. spiritualis ad
informationem. doctrinalis ad erudi-
tionem. sacramentalis ad expe-
ctationem. eternalis ad fruitionem
De primo dicitur Non in solo pane
vivit homo De secundo Quinque accom-
modat mihi tres panes De tertio frange
esurienti panem tuum. De quarto quicumque panem domini
manducaverit indigne etc. Et cor et san-
guis De quinto beatus qui panem vivum quod de celo etc.
[illegible] sicut non liberet a malo cum urgeat
temptationes. ad faciunt ei dimissa

peta · necessaria est ei spus fortitudinis ne p
mum expectando deficiat · et io dicit pa
nem nostrum quo rc da nobis spiritum
fortitudinis qui multiplici parte laborat
cum ne deficiam in pnti esuriendo iu
sticiam perquam expellere accidiam ple
na iusticia saturabimur in futuro secundum
illud beati qui esuriunt et sitiunt iu
sticiam quoniam ipsi consolabuntur · ma
theus dicit panem nostrum sup substancialem
· i · xpm q est supsubstancialis · i · sup
omnes substancias q panis noster est in altari vel
· i · Da nobis pa · n · i · xpm q est sup
stancialis supra omnes cibus fidelium · et vel
sup panem · i · pter panem substancialem
· i · necessarium ad sustentacionem · q · d ·
Da nobis vtrumque panem mentis et cor
poris · lucas dicit panem co · q vtrumque
de corporali quam de sacramentali pane
pt intelligi · videlicet de viatico ·
grecus hic epiousion quod intelligitur
sup substancialem · hebreus vero segolla
quod intelligitur intelligitur egregium vel
peculiarem · ob hoc forte lucas vi
dens matheum dixisse segolla
quod sic sonat egregium dixit epi
epiusion · i · sup substancialem De dupli
ci voluntate dei hec est ponitur rubrica

F
iat voluntas tua · hec petitio vo
luntatem dei fieri · donum · con
silium · virtus · actiua beatitudo ·
mia consecucio · vicium · avaricia
voluntas dei dupliciter intelligitur
· s · beneplacitum dei eternum · et
signum beneplaciti dei sp impletur
vnde voluntati eius quis resistet
et omnia quecumque voluit fecit · Sig
beneplaciti quinque sunt · preceptio pro
hibicio · promissio · consilium · opera
cio vn magna opa domini exquisita
in o · vo · e · hec non sp implentur
s ut impleatur oramus · fiat voluntas
tua · i · ope compleatur quod precipis quod
consulis quod suades · quia non sufficit vo
luntas nisi adsit facultas · Sic · i · celo et
i terra · sic i angelis ita i hominibus
ut sic iustis ita in confusis ut sic
in xpo ita in ecclesia · ut sic i mente
ita sit et i carne ut caro non corrupi

scat adusque spm · h · d · Cor meum et caro me
a · q · d · Da nobis spiritum consilii
ut faciam voluntatem tuam magis quam meam · consi
pimus avaricia · contra mea consequm h · d ·
beati misericordes q · i · rc sicut enim auaricia con
sistit in accipiendo et retinendo · ita mia consistit
in dando et dimittendo · huius peticio et
aliarum duarum i pleno inchoat in via · et
consummatur i patria · ut sit velle potum nostrum quod
dei velle sicut ergo · tunc diliges deum ex toto
corde ex tota mente et tota anima · ex corde
· i · intellectu diliges filium · toto sine errore
· ex mente · i · memoria diliges patrem · to
ta · i · sine obliuione · ex aia · i · voluntate di
liges spm sanctum tota · i · sine contrarietate · patrem
potenciam · filium sapientiam · spm sanctum benig
nitatem De duplici regno dei rubrica se

A
dueniat regnum tuum · petitio aduentus regni
· donum · intellectus · virtus · mundicia cordis
beatitudo · visio dei · vicium gula · ad
ueniat regnum tuum · Regnum dei militans
ecclesia · quam regit et triumphans ecclesia quam regit
Secundum regnum dei dicitur et gracia fidei et gloria spei
Primum regnum dei dicitur et militans ...
et loca prie · de regno militantis ecclesie scriptum
est · gerbunt angeli messores et colligent de
regno eius omnia scandala · de regno triumphantis
ecclesie regni venient et recumbent cum abraham
ysaac et iacob i regno celorum · de regno dei dicit se
cundum regnum dei intra vos est · de regno spei aut
dicit papite regnum quod possidetis · e ... de regno
separacie regnum auferetur a vobis regnum dei et dabitur
genti facienti fructus eius · de regno patris regno ful
gebunt iusti sic sol i regno patris mei ut ...
ipse et dicit regnum dei sed si ego i digito
dei eicio demonia profecto veniet in vos
regnum dei adueniat regnum tuum · i · ueniat regnum
ad regnum militantis ad triumphantis · ut regnum
tuum · ad · i · adimpleatur te videat · ut regnum
fidei ad regnum transeat spei · quoniam h e vita eterna
ut cognoscant te solum verum deum et quem missisti
ihesum xpm · q · d · da nobis spm intellectus ... modo
in corde intelligam te i patria regnare per fidem
ut i futuro videam te regnantem · nobis prespon
... gulam de h dicit gula · ...
... aufertur ... sic et eo
gnitum ... videtis vos per speculum ...
sed facie ad faciem cum videbimus deum deorum · i sion
Quatuor modis dei nomen sanctificatur rubrica

S
anctificetur nomen tuum · petitio · sanctificacio nominis
· donum · sapiencia · virtus · pax · beatitudo · filia
cio dei · vicium invidia · Sanctificetur nomen
tuum · non prius quatuor modis sanctificat · i · ...
duobus modis in via et duobus in patria · in
via perfectionem et presumcionem in patria

passionibus et consummatur in via [illegible] prius sanctificatur in filiis: quia sanctificatio conficiatur [illegible] que per sanctificatio quia acceperunt in nomine patris sanctificatur in filiis ad confirmandum [illegible] in illis ipsa vero non sunt sanctificata. quia sanctificatum est confirmatur per [illegible] in eis ut nunquam possit a filiis gratia accepta separari. non enim sic immobiliter non prius in filiis: nam et judas quamquam fuit filius quia non fuit. per possibilitatem moriendi dicit apostolus castigo corpus meum et in servitutem redigo. ne forte cum aliis predicaverim ipse reprobus efficiar. non prius sanctificatur in filiis. quia necesse [illegible] filii. et [illegible] superius apparet et tunc erit manifestum quod nunc est occultum sed non hoc inspirationem illorum consummatur. et tunc filii. [illegible] qui apparuit sunt inter filios dei. et [illegible] sors illorum est. quod dicit. Sanctum spiritum [illegible] prout dicitur a sapiente. i. concordantes [illegible] ut consistenti quem sicuti est [illegible] in nos pater. i. [illegible] ut [illegible] adversus spiritum [illegible] pace [illegible] a facie [illegible] ut ita sanctificetur nomen tuum. a patre in filiis. [illegible] in [illegible] in filios [illegible] a [illegible] separent. quod est manifeste [illegible] qua [illegible] laborat non [illegible] dicit. quod pater meus [illegible] filius dei non est. sicut [illegible] assillat. quod sicut iumentum in stercore suo computrescit. unde dicit ordo notandus est in oratione dominica unus in descendendo quod concordat cum donis. et alius in ascendendo quod convenit cum virtutibus. dona namque de summis ad ima descendunt unde requiescet super eum spiritus sapientie et intellectus et cetera. virtutes autem de imis ad summa descendunt unde beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum. beati mites et cetera.

Recapitulatio orationis dominice et cetera.

Homo siquis malis circumdatus. hoc petit ut liberetur a malo. quia in [illegible] est vita hominis super terram. liberatus a malo petit ut in temptationem non inducatur. et quamdiu in hac ergo vita consistit ipse est in [illegible] [illegible] nam si dixerimus quia peccatum non habemus nosipsos seducimus et veritas in nobis non est. ideo petit ut debita dimittantur. cum autem fuit liberatus a malo cum vicerit temptationes cum debita fuerint dimissa [illegible] non potest ne diu expectando deficiat. petit ut panem quotidianum sibi det. deinde cum fuerit liberatus a malis et roboratus in bonis petit ut fiat voluntas dei sicut in celo et in terra quod [illegible] in hac vita fieri non potest. ideo petit ut regnum adveniat in quo non prius sanctificetur in filiis ut nullus de ceteris possit a sanctificatione gratia separari amen. [illegible] [illegible] ponitur [illegible] ponitur in fine amen. [illegible] [illegible] ut pace. [illegible] orationem per [illegible] super hostiam [illegible] recitari

De silencio post orationem dominicam et cetera.

Quod hunc [illegible] per [illegible] [illegible] meruit dominice sepulture mediante sabbato quo dominus in sepulcro quievit. unde [illegible] [illegible] testatur [illegible] sabbato quidem siluerunt secundum mandatum, sicut [illegible] sepultus [illegible] secundum animam descendit ad inferos ut fortior superveniens fortem spoliaret armatum. hic [illegible] [illegible] ut infirmis ut educeret vinctos suos de lacu quo non erat aqua. liberavit eos a malis preteritis presentibus et dat eis pacem perpetuam in qua sunt liberi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] petitiones oratione [illegible]

Incipiunt capitula sexte particule et cetera.

De resumptione patene. De fractione hostie. Quid significat [illegible] illo que fiunt de sacrificio. De agnus dei et quare ter dicitur et quis ad missam decantari instituit. De osculo pacis. De multiplici osculo et quid osculum sit. Cur summus pontifex diacono et subdiacono [illegible] eucharistiam. De ablutione manuum post eucharistiam sumptam. Cur summus pontifex [illegible] alium modum [illegible] [illegible]. De antiphona que cantatur post [illegible]. De oratione novissima. Unde dicatur [illegible] [illegible] [illegible] dividatur. Cur sacerdos [illegible] pontificis osculatur. De benedictione novissima. De [illegible] [illegible]

Incipit sexta particula de resumptione patene in hunc modum.

Post passionem christi ad [illegible] gaudium [illegible] [illegible] legitur [illegible] [illegible] [illegible] et ad maturam leticiam. Subdiaconus et diaconus resumunt patenam quam sacerdos accipiens osculatur et cum ea signum crucis [illegible] facit in facie. hic [illegible] [illegible] [illegible] illas mulieres significat de quibus narrat evangelista matheus. quod vespere sabbati que lucescit in prima sabbati venit maria magdalena et altera maria videre sepulcrum. predictus patenam [illegible] patens latine [illegible] in [illegible] quinum sepulcrum [illegible] legitur quod mulieres emerunt aromata ut venientes ungerent ihesum et valde mane una sabbatorum venerunt ad monumentum orto iam sole et dixerunt ad invicem. quis revolvet nobis lapidem ab hostio monumenti. hanc [illegible] patenam. i. cor amplum latitudine caritatis sacerdos accipit. i. [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] ardenti desiderio querebat ut quod [illegible] angelus mulieribus [illegible] quod ihesum queritis crucifixum. ideo crucem cum patena signat in facie sacerdos

Statim quoque sacerdos osculatur patenam, ostendens quod Christus expleuit desiderium mulierum, quando occurrit illis dicens: Auete. Cum procedentes tenuerunt pedes eius et adorauerunt, haut dubium est quin pedes eius sint osculate.

De fractione hostie rubrica

Hic frangit sacerdos hostiam in tres partes. Et diaconus accedit calicem discooperiens, cum alia signum crucis ter facit super calicem. De causa autem diaconus remouet corporale, et alta voce dicendo: Pax domini sit semper vobiscum, cum particulam hostie in calicem dimittit. Sacerdos igitur frangit hostiam, ut in fractione panis dominum cognoscamus, sicut illi duo discipuli dominum cognouerunt, ipsa die qua resurrexit Christus apparuit euntibus in Emaus. Commixtio panis designat vnionem carnis et anime que in resurrectione domini sunt vnite. Nam ut predictum est panis ad carnem et vinum refertur ad animam. Et ideo signum crucis ter producit cum hostia super calicem, quia virtus trinitatis animam Christi reduxit ad carnem, ne derelinqueret animam eius in inferno, nec daret carnem eius videre corruptionem. Unde ipse dicit in psalmo: Ego dormiui et soporatus sum et exurrexi etc. quia dominus suscepit me. Vel ideo tres cruces fiunt cum hostia super os calicis, quia tres mulieres querebant crucifixum ad hostium monumenti. Quod diaconus remouet corporale, designat quod angelus domini reuoluit lapidem ab hostio monumenti. Illud autem sane est intelligendum quod dicit sacerdos cum mittit hostiam in calicem: Fiat commixtio corporis et sanguinis domini, quod utique referendum est ad species panis et vini sub quibus continetur corpus et sanguis.

Quid significent partes ille que fiunt de sacrificio

Quid autem partes ille significent, Sergius papa determinat dicens: Triforme est corpus Christi. Pars oblata in calicem missa corpus quod iam resurrexit monstrat. Pars comesta corpus ambulans adhuc super terram. Pars in altari usque ad finem misse remanens corpus iacens in sepulcro, quia usque in finem seculi corpora sanctorum erunt in sepulcris. Per aliud hoc ministerium explicatur. Est enim corpus Christi vniuersalis ecclesia, scilicet caput cum membris, iuxta quod dicit apostolus: Unus panis et unum corpus multi sumus. Et inueniuntur in isto corpore quasi tres partes ex quibus totum corpus consistit. Prima pars est ipsum caput, videlicet Christus, qui est caput et pars corporis. Altera pars sunt illi quorum corpora sunt in tumulis et anime requiescunt cum Christo, et sunt quasi hee due partes caput, et hec est pars corporis altera sic sepulta est, ubi fuerit corpus illic congregabuntur et aquile. Tercia in altari due partes seorsum extra calicem reseruantur. Hec quartam passionem que preter calicem designatur. Christus enim resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, et quod ad ipsum sunt facti non esurient neque sitient amplius, neque c. s. i. s. n. n. e. q. p. t. Tercia pars extra calicem posita figurat eos qui in passione consistunt donec ab hac vita migrauerint ad caput suum transeant, ubi nec moriuntur amplius nec ulla tormenta patiuntur.

De agnus dei et quare ter dicatur rubrica

Non solum autem per signum, sed et per verba resurgentis gaudium insinuat. Sacerdos enim alta voce pronuncians: Pax domini sit semper vobiscum, representat quod die illa prima sabbatorum saluator venit Ihesus et stetit in medio discipulorum suorum et dixit eis: Pax vobis. Quia vero Ihesus statim ut salutauit apostolos dedit potestatem remittendi peccata: quorum remiseritis peccata remittuntur eis et quorum retinueritis retenta sunt, ideo corpus clamat ad ipsum et postulat: Agnus dei qui tollis peccata mundi miserere nobis. Lauit enim nos a peccatis nostris in sanguine suo. Agnus dicitur ab agnoscendo, quod est proprium lactentis, id est agnoscendo: eum in magno grege solo balatu matrem suam agnoscit. Christus autem in ara crucis et patrem et matrem agnouit, patrem obediencia, matrem cura, ibi dum pius obtulit se pro nobis. Et ideo hic in altaris immolacione ter dicitur: Agnus dei qui tollis peccata mundi, quasi dicat: Agne dei, Christum agnouisti patrem obediencia, miserere nobis per te qui redemisti mundum, dona nobis pacem. Porro secundum antiquam consuetudinem scole cantorum, quam adhuc ipsa conseruat et in pluribus obseruat ecclesiis, ultimatenus petatur, sed tribus vicibus vniformiter dicitur miserere nobis, propter triplex genus peccatorum que petimus nobis remitti: cogitationis, locutionis et actionis; cogitationis in corde, locutionis in ore, operationis in opere. Vel propter tres ordines fidelium in ecclesia, qui sunt Daniel, Noe et Iob, quos Ezechiel vidit in visione. Saluator et secundum parabolam euangelii duo sunt in lecto et duo sunt in agro et duo sunt in mola, quorum vnus assumetur et alter relinquetur. Quemadmodum autem multis ac variis aduersitatibus et cladibus ecclesie ingruentibus cepit ad deum de tribulacione clamare: Da nobis pacem, et ut clamor eius facilius audiretur in ipsa duxit immolacionis hora clamandum. Hec autem varietas non discrepat a consuetudine veteris testamenti, ubi cum sacerdos reperit, pro duo templa [?] nostro et ne des hereditatem tuam in perditionem. Dicamus ergo miserere nobis quantum ad animam, tercio miserere nobis quantum ad carnem. Da nobis pacem sed ut utrumque in eterna pace

pectoris spiritalem et pacem corporis temporalem. Sergius papa constituit ut inter confractionem dominici corporis Agnus dei a clero cantetur. De osculo pacis rubrica

[O]sculum dans salutat apostolos secundum dixit Pax vobis ostendit quod non solum debemus habere pacem in pectore, ne simus de illis qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Ideo est quod cum dixisset apostolis insufflavit et ait: Accipite spiritum sanctum. Ad quod liter designandum sacerdos pacem per osculum oris ministro tunc conveniens inclinato pectore osculatur ipsum et patenam extendit ut per pacis osculum caritas ostendatur, et per patenam latitudo cordis designatur. Caritas enim dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Pacis osculum per ministros fideles diffunditur in ecclesia. Nam et apostolus admonet: Salutate vos in osculo sancto. In primitiva ecclesia singulis diebus qui celebrationi missarum aderant communicare solebant. Sed crescente fidelium multitudine traditum institutum ut tantum diebus dominicis communicarent. Postmodum autem quia nec hoc digne poterat observari, tertia secuta est institutio ut saltem ter in anno fidelis quisque accipiat eucharistiam. Hoc inducto remedio ut singulis diebus osculum pacis daretur pro mysterio unitatis. Quia vero per immolationem hostie salutaris dimissis peccatis reconciliamur altissimo, recte pacis osculum tunc accipitur cum immolationis mysterium celebratur. In missa tamen pro defunctis pacis osculum dari non debet. Alias tamen [illegible] mos asserit ante completa missa. Quidam impetrant ut sibi [illegible] sacerdos [illegible] per omnia quod [illegible] ne debeo. Pax sit nobis indicenda per quam ad omnia que ministerio aguntur assistit Christus celebratur; permisit consensum acceptum in ecclesia pacis osculo designatur ac finita est.

De multiplici osculo rubrica explicit. Capitulum

[O]sculum in sacra scriptura sicut invenitur, [illegible], [illegible], reverentie. De osculo [illegible] sponsa dicit in canticis: Osculetur me osculo oris sui. De osculo caritatis inquit dicit ad filium suum: Accede ad me et da mihi osculum. De osculo reverentie dicit Christus ad Symonem: Osculum mihi non dedisti; hec autem postquam intravi non cessavit osculari pedes meos. Ad significandum quod tres uniones in Christo sacerdos ad osculatur altare, propter unionem divinitatis ad animam; deinde ad carnem et carnis ad animam, ea unione qua unita est in Christo humana natura; sic etiam et fidelis anima; ad designandum triplicem pacem

[illegible] spiritalem et temporalem. Episcopus solemniter celebrans ter osculatur ministrum, semel et secundo diaconum et tertio sacerdotem, ad ostendendum quod duorum testamentorum concordiam. Episcopus eodem duabus vicibus osculatur. Quia propitiatorium in medio est, et duo cherubin sese respiciunt versis vultibus in propitiatorium, ad notandum caritatem. Sacerdos osculatur patenam, que designat cor quod per latitudinem caritatis unde Nomine cor nostrum ardens est de ihesu dum nobis loqueretur in via. In signum reverentie subdiaconi et diaconi pedes et manus summi pontificis osculantur. Pedem subdiaconus osculatur post lectam epistolam, et diaconus ante lectum evangelium. Manum subdiaconus osculatur offerens ampullam cum aqua, calicem cum vino, et diaconus offerens patenam cum hostia et thuribulum cum incenso. Ubi quod de manu pontificis accipiunt eucharistiam, illud quod iratus non credit a ministro quod summus pontifex [illegible] modis accipit osculum: ad os, ad pectus, ad humerum, ad manus, ad brachia, ad pedes, ad genua. Quorum mysterium sedulitatis commendandum.

Cur summus pontifex diacono et subdiacono communicat eucharistiam

[T]unc episcopus communicat cum ministris, insinuans quod Christus post resurrectionem cum discipulis manducavit, non consentientes precepit eis ab Ierosolimis ne discederent. Cum autem episcopus in missa partem accipiens reliquam ministris impendit, illud insinuat quod etiam in canonem Lucas commemorat, quod Ihesus accepit panem, manducavit coram apostolis, sumens quod reliquias dedit illis. Et quoniam cenantibus Ihesus accepit panem et fregit et porrigebat illis, quorum cor ardens erat in eo, idcirco pontifex integram eucharistiam medietatem accipiens super patenam frangit in partes et eas ministris porrigit comedendas etc.

De ablutione manuum post eucharistiam sumptam

[P]ost sumptum eucharistie sacramentum sacerdos abluit manus et perfundit, ne quid inepte remaneat ex contractu dignissimi sacramenti, consecrate, sed ut potius suam indignitatem

communicet quod sic indicatur tantis sacra-
mentis celebrandis indignum secundum
quod dominus ait cum omnia bona fe-
ceritis dicatis servi inutiles facti
sumus. Et in aliquid opus consistit ut
manus que corpus incorruptibile tra-
ctavit corruptibile corpus contingat
donec studiose lavetur. Ablucionis
autem aqua detur in locum mundum
infundi honeste, ut altitudo sacra-
menti reverentius honoretur. Trina
vero sacerdotis ablucio que fit in
principio in medio et in fine designat
mundationem cogitationis locucionis
et actionis, vel purgationem peccati
originalis criminalis et venialis
sive quod agitur per ignoranciam neglige-
nciam industriam, ad quorum mundatio-
nem offertur sacrificium salutare. Hec
enim ablucio potest referri ad ablucionem
baptismi cuius formam post resurrectionem
instituit dicens: euntes docete baptizate
omnes gentes in nomine patris et filii
et spiritus sancti amen. Et alibi: qui cre-
diderit et baptizatus fuerit salvus
erit etc.

Quare summus pontifex in communicando alium modum observat

Et autem in perceptione corporis et san-
guinis illud queritur(?) fallacia
sub oriri(?). Sed ut utriusque perceptione
non veritas evidencius appareat
summus pontifex non statim particulam
hostie dimittit in calicem, sed eam
post signum crucis factum in pate-
nam reponit, et post osculum pacis
ad sedem ascendens ibi consistens cunctis
circumstantibus maioribus partem oblate
suscipit de patena quam ei subdia-
conus reportat. Ipsam cum dentibus
dividens unam particulam sumit et aliam
mittit in calicem quem tenet coram
ipso dyaconus, de quo sanguinem hau-
rit cum calamo. Deinde particulam unam
osculando tradit dyacono, aliam vero
subdyacono sine osculo qui ad al-
tare ministrat. Calicem dyaconus
osculatur et tunc subdyaconus particulam
dimissam in calice simul sumit
cum sanguine. Huius rei causa non allegoriam
sed historiam esse non a multis audivi. Et
ego in autentico scripto potius reperire me-
mini retinendam censui, et tamen assignandam(?).
Et licet non omnium que a maioribus introdu-
cta sunt ratio reddi possit, dicitur(?) quod in hiis
profunda lateat sacramenta. Romanus enim pon-
tifex ideo non omnino(?) hic frangit et ad alta-
re frangit, sed partem et ad sedem communicat(?),
quia Christus in Emaus coram duobus discipulis
fregit, et in Jerusalem coram eis manducasse in-
venitur(?). Emaus fregisse legitur, sed comedisse non
legitur. Ammiscet(?) reperitur pontificalia(?) collatam(?)
et calicem quod discipuli obtulerunt Christo par-
tem piscis assi et favum mellis. Pars
piscis assi corpus domini est crucifixi, qui
fuit in ara crucis assatus. Favus mel-
lis sanguinis Christi super mel et favum dulcis.
Sequitur autem diligentis ad scolasticum(?) dis-
tinctionem inter sacros ordines et non sacros.
Dyaconus et qui superiores sunt ordines
ab papa communicantes osculum suscipiunt
ab ipso. Acoliti et alii sunt ministri non
suscipiunt. Subdyaconus vero caracter
quondam inter non sacros nunc autem inter
sacros ordines computatur, et in percep-
tione corporis non suscipit osculum a pon-
tifice, sed in perceptione sanguinis suscipit
osculum a dyacono, vel quia sacri sunt
non magis, et qui sunt sacri amplius honorantur,
quamvis in hoc misterio ratio possit assignari.

De antiphona que cantatur post communionem

Antiphona que post communionem canitur
apostolorum gaudium de resurrectione Christi sig-
nificat secundum illud quod legitur: Gavisi sunt
discipuli viso domino, et pre gaudio mirabantur.
Quod autem reciprocando cantatur insinuat quod
discipuli invicem gaudium suum mutuo nuncia-
bant. Unde duo discipuli cum invenissent
undecim congregatos et eos qui cum illis erant di-
cebant quod surrexit dominus vere et apparuit
Symoni, et ipsi narrabant que gesta sunt
in via et quomodo cognoverunt dominum in fra-
ctione panis. Hoc est quod dicit quod sentit(?)
dicit communionem(?) collectam in ea.

De oratione novissima

Peracto orationis misterio pontifex ad dex-
tris(?) ad altare procedit et altare deosculans

eleuatis manibus orationem ultimam profert
· quia et ascensurus in celum legitur bene-
dixisse discipulis · nam ut lucas commemorat
eduxit eos foras in bethaniam et eleuatis
manibus etc. in celum. Inde post salutationem
nouissimam quam sacerdos facit ad populum
· diaconus alta voce pronunciat Ite missa
est · representans illud quod dictum est ad apostolos
hic ihesus qui assumptus est a vobis in celum
sic veniet etc. · Chorus autem deo gracias
gratulando reddit imitatur apostolos qui ado-
rantes regressi in ierusalem cum gaudio magno
et erant semper in templo laudantes et benedicen-
tes deum etc. quia in diebus profestis
dicitur · benedicamus domino deo gracias statim
quod post est benedicere · et post ille dicit laudate
etc. · Notandum vero quod et post resurrectionem bis
legitur salutasse discipulos dicens · pax vobis
in signum duplicis pacis videlicet pectoris
et eternitatis que secundum ieronimum est pax super
pacem de qua dominus inquit apostolis pacem
meam do vobis pacem meam relinquo
vobis · hanc duplicem pacem per duplex
osculum insinuat cum primo · osculatur
missale · postremo osculatur altare etc.

Unde dicitur missa et in quibus partibus dividitur

Missa dicitur et missa et mittendo
· i. officium quod profertur et sacrificium quod
offertur officium vero diuiditur in mis-
sam cathecuminorum et missam fide-
lium missa cathecuminorum est ab
officio usque ad offertorium · et dicitur mis-
sa ab emittendo · quia tempus quo sacerdos
incipit eukaristiam consecrare cathecu-
mini foras de ecclesia emittuntur · precepto
ergo clamans diaconus clamare sole-
bat · si quis cathecuminus adest exeat
foras · quia cathecumini sacris misteri-
is interesse non debent que non nisi bap-
tisatis fidelibus committuntur sic de qui-
busdam qui cathecuminorum et non
renatorum tipum gerebant scriptum est
Ipse autem intus non credebat se illius missa
fidelium esse ab officio usque post communi-
onem et dicitur missa a mittendo · quia ad
sua fideles quisque tunc dimittatur · Con-
stitutum est enim in aurelianensi con-
cilio ut cum ad celebrandas missas
in dei nomine conveniatur populus · non ante
discedat quam misse solempnitas com-
pleatur · totum autem officium dicitur missa
quasi transmissio · eo quod populus fidelis per
ministerium sacerdotis qui fungitur
vice mediatoris inter deum et hominem
preces et supplicationes et vota transmit-
tat altissimo · Ipsum vero sacrificium
· i. hostia missa vocatur quasi transmissa
primum nobis a patre ut esset nobiscum
postea patri a nobis ut intercedat
pro nobis ad ipsum · primo nobis a
patre per incarnacionem · postea patri
a nobis per passionem · i. in sacramento
primum nobis a patre per sanctificationem
postea patri a nobis per oblationem · hec
est enim sola sufficiens et idonea
missio seu legatio quod soluendas inter
deum et homines inimicicias et offen-
sas Cum ergo diaconus dicit ite
missa est · idem est ac si diceret
Redite ad propria quia oblata est hostia
salutaris Quare sacerdos hu-
merum pontificis osculatur

Ratione finita sacerdos qui
assistit episcopo · mensam alta-
ris et dextrum humerum pon-
tificis osculatur · ostendens illum esse
pontificem cui secundum legis figuram
dexter armus separatim debetur
de hostiis salutaribus et pacificis
Sane per humerum exprimitur princi-
patus secundum illud propheticum et fa-
ctus est principatus eius super hu-
merum eius principatum vero salua-
toris expressit vox angelica prophetica
Angelus enim inquit ad
virginem Dabit ei dominus sedem da-
uid patris eius et regnabit in domo
iacob in eternum et regni eius non
erit finis · propheta dicit in psalmo Sedes
tua deus in seculum seculi virga dire-
ctionis virga regni tui propterea unxit
te deus deus tuus oleo leticie pre
consortibus tuis Moyses ait in lege

letam ecclie simultanep. e. t. a.
d. e. dd' ad qd designandum terchu-
menum pontificis in signum reuen-
cie osculatur pr ministrans in pñcio
dyaconus in medio . sacerdos in
fine De benedictione nouissima

Ultima benediccio quam facit
episcopus super populum missionem spiritus
sancti significat quam de celo
misit dominus in apostolos iuxta quod eis
promisit accipite inquit virtutem spiritus
sancti in vos hec benediccio per verba oris
et signum crucis exprimitur . quoniam illa
missio per sonum aeris et linguarum
innotuit iuxta quod legitur factus est
repente de celo sonus aduenientis
spiritus vehementis et apparuerunt
illis dispertite lingue tanquam ignis
etc. licet autem spiritus sanctus specialiter
missus fuerit in apostolos i. quia tamen
indiuisa sunt opera trinitatis . ideo mis-
sionem illam tota fuit trinitas
operata . ideo episcopus benediccionem istam
facit in nomine trinitatis iuxta psal-
miste dictum benedicat nos deus
deus noster etc. . benediccionis formam
legis expressit auctoritas domino dicente
ad moysen inuocabunt nomen meum
super filios et ego benedicam etc.

Sequitur libelli conclusio ut sic

Ecce cum exposicionem istam
quidem expleuerim hoc officium
sufficienter exposuerim ne forte cum
opus humanum excedat diuinum
exprimet sacratum in hoc eorum sacra
tot et tanta misteria sunt inuolu-
ta ut nemo nisi expertus sed vnccio-
nem edoctus ea sufficiat explicare
. Quis enim nouit ordinem celi ut
ponat racionem eius in terra . nam
et perscrutator maiestatis opprime-
tur a gloria . Ego quippe lotharius
diuina miseracione vocatus [illegible]
eius ipsa terenus uel [illegible] lippie-
tibus oculis solem in rota conspice-
tanti misterii maiestatem nisi per
speculum et in enigmate in verita-
tem intueri . non penetrans ad inte-
riora tabernaculi . sed pro foribus assistens
in vestibulo feci diligenter ut potui non suf-
ficienter ut volui . presertim cum ex offi-
cio tot curis circum sim impeditus in cur-
sibus tot negociorum necessitatibus irretitus
ut vix breue spacium temporis nec ad medi-
tandum ocium nec ad dictandum nanciscar
quandoque concessum gratis et subitis modis in
singulis diuisus ad singula pre potui
meditata dictare ut meditanda concipe-
re cuiusmodi non solum benignum imploro
lectorem verum liberum desiderio correctorem
hoc solum apud omnes huius opusculi me-
rcedem expectans ut apud misericordissimum
iudicem pro meis peccatis deuotas oraciones
effundat qui perfecte cognoscit qua corde
intencione tractatum istud exegerim et ad so-
lum non multis saltem aliquibus aut et in soli
uel in modico profuturum . Quia vero tanta
non misse speculatiuum exposui ne quod
addiciam uel subtraham sed suppositum inde
tur ut legentibus ipsius exposicionis pleni-
or pateat intellectus totum continue
censui Pro quo filius gloriose virginis sit
in secula benedictus amen

Incipit summa magistri Johannis Beleth de officiis ecclesiasticis

In primitiva ecclesia prohibitum erat ne quis loqueretur linguis nisi esset qui interpretaretur. Inde etiam inolevit usus vel mos laudabilis in ecclesia in quibusdam partibus ut pronunciato euangelio literaliter statim in vulgari populo exponeretur. Quod autem in temporibus nostris est agendum ubi vix ullus vel rarus invenitur legens vel audiens qui intelligat videns vel agens qui animadvertat. Iam videtur esse completum quod a propheta dicitur: et erit sacerdos sicut unus ex populo. Videtur ergo potius esse tacendum quam psallendum, potius silendum quam respondendum. Sed ne claudentur ora tamen canencium ad te domine deus, auxiliante deo conemur contra dampna triplicis locutionis adhibeamus remedium. Et primo dicamus de ecclesiasticis institutionibus. Secundo de expositionibus divinorum sermonum. Tertio de ratiocinationibus dierum. Primum est incipientium, secundum proficientium, tertium provectorum vel consummatorum. De hiis sub compendio et succincte aliud ad innocentium salutem et eruditionem dicamus.

De rebus specialiter deo dicatis capitulum

Rector universitatis rerum altissimus et creator, unde et merito omnium deus. De quo in psalmo: Domini est terra etc. De illa universitate quedam specialia et specialiter sibi retinuit, videlicet de locis loca veneranda, et de temporibus sollempnes ferias, et de rebus decimas et primicias et oblationes et certa donaria. De personis vero quasdam sibi dedicatas, scilicet ministros altaris monachos anomales. Et de hiis ergo inprimis, scilicet de locis, de temporibus, rebus et personis et eorundem personarum multiplicibus officiis dicendum est. Et primo de locis.

De sacris locis capitulum

Locorum ergo venerabilium alia sunt orationi dicata, alia humane necessitati deputata. Loca humane necessitati deputata sunt hec, scilicet xenodochium, xenotorium quod idem est, nansocomium, gerontocomium, orphanotrophium, trototrophium, brephotrophium, que sancti cum patres et religiosi imperatores quedam instituerunt loca ubi peregrini, orphani, senes, emeriti, infirmi, infantes, imbecilles et sancti recipiuntur. Locorum autem que orationi dicata sunt alia sunt sacra, alia sunt sancta, alia religiosa. Sacra loca sunt que per manus pontificum sunt rite dedicata et deo sanctificata, que diversis vocantur nominibus, scilicet ecclesia, basilica, capella, monasterium, cenobium, sacrarium, sacellum, templum, oratorium dei, tabernaculum, kalta divinitatis, domus orationis. Sed nota quod oratorium quandoque vocatur ipsa ecclesia. Dicitur oratorium quilibet locus statutus ad orandum quem statuunt monachi in grangiis suis sive. Loca sancta dicuntur loca scilicet emunitatis circa monasteria que sub interminatione certe pene si quis ea violaverit sunt instituta, ut in parisiensi ecclesia claustrum ubi sunt domus canonicorum ubi reis sanguinis et aliis confugientibus si se receperint prestatur securitas. Et secundum leges civitatum iacet et parte. Sed non sunt dicta loca religionis. Est ubi cadaver hominis integrum sepelitur vel caput tantum, truncus enim sine capite non facit locum religiosum. Et notandum quod secundum romanorum instituta ille locus dicitur religiosus ubi cadaver iudei vel gentilis vel infantis non baptizati sepelitur. Sed secundum christianos cadaver iudei vel gentilis vel infantis nondum baptizati non facit locum religiosum, sed tantummodo christiani cadaver. Locorum autem religiosorum diversa sunt nomina, scilicet cimiterium, poliandrium sive andropolis, mausoleum, monimen-

tum, sepulcrum, bustum, sarcopha-
gus, pyramis, tumulus et
et urna. **Qualiter edificanda sit ecclesia**

[E]st nota quod ecclesia
sic edificanda est. Parato
loco fundamenti, primo
debet ibi episcopus aspergere aquam be-
nedictam. Et primum lapidem crucem
impressam in fundamento ponere
vel sacerdos si episcopus non possit
adesse. Et debet fundari versus
ortum solis equinoctialem, non
contra solsticialem, id est estivalem,
ut quidam faciunt. **De temporibus**

[H]is dictis de locis dicendum
est de temporibus. Tempora
ecclesie accipiuntur pro diebus.
Dierum alii sunt festivales
sive solemnes, alii profesti.
Profesti sunt qui nulla speciali
celebritate sunt insigniti, unde
dicuntur profesti, quasi procul a
festo. Et nota quod aliter iudei de-
nominant dies septimane, aliter
gentiles et eorum posteri, aliter
nostri. Secundum hebreos a sabbato
qui est dies precipuus apud
eos habetur, omnes alii deno-
minationem dies denominationem
suscipiunt. Vocant enim sequentem
post sabbatum prima sabbati,
secunda sabbati, et sic de reliquis no-
minando. Septimum diem sabbatum
vocant et quem sabbatum sabba-
torum. Apud gentiles vero tam
secundum linguam quam secundum plures eisdem
vocabulis denominantur. Sed diversi-
tas in causa est horum nomi-
num. Prima dies dicitur dies solis, secunda
dies lune et sic ordine tamen retro-
grado. Luna enim inferior est pla-
neta, Saturnus omnium superior pla-
neta. Gentiles sic eos denomi-
nabant quia credebant eos deos
esse solem et lunam et martem
et alios, a quibus nominibus
denominabant dies presertim quia
hec sunt nomina omnia planetarum
ex quorum motibus et naturis
omnia sunt vegetationis secundum illos
censuerunt. Hec autem nomina sacra
scriptura non recepit sed usu tamen
[illegible] tamen vel duos

dies tamquam propriis nominibus desig-
nantur. Nam sabbatum iudeorum
vocant propter auctoritatem hebraici
sermonis. Sequentem vero diem vocant
diem dominicam propter Christi resur-
rectionem et propter spiritus sancti ad apostolos
missionem, vel quia Iohannes eius
manifesta in apocalipsi sic eam nomi-
nat. Est enim sic ibi dominico die
post missarum solemnia descendit
in defossum sepulture sue locum.
Sequentem vero diem post dominicam
appellant secundam feriam et sic alios
dies usque ad sabbatum. Et vocantur
ferie a feriando, non quod feriande
sint a necessariis vite operibus, sed ideo
ferie dicuntur quia toto tempore vite
nostre a viciis feriare debemus.
Festivi dies sunt solemnes dies.
Nota quod beatus Silvester videns
iudeos vel hebreos dicentes prima
sabbati et sic deinceps et videns
gentiles nomina suorum
deorum vel stellarum suarum di-
ebus imposuisse, ut diem lune,
diem martis etc. Nolens imitari
mores illorum, scilicet hebreorum vel gen-
tilium, invenit hoc nomen feria,
sed in fine septimane servavit
sabbatum, quod fecit ad figurandum quia
sabbatum requies interpretatur et
nos per totam ebdomadam, id est per
totum tempus vite nostre quod teritur
per spatium vii dierum, debemus la-
borare et cum summo conamine
ut ad requiem et beatitudinem per-
veniamus. Nota quod dominica dies
excellit per maius alios dies quia
in eo die mundus conditus fuit et
in eodem die Christus annunciatus. Et in eodem die
resurrexit. Et in eodem die fecit
celum et terram, et hoc fuit in
mense marcii. Et in eodem die de-
struetur mundus. Ideo maior est ali-
is diebus. **De distinctione festorum**

[S]olemnitas autem est insti-
tutionis communitas pro
aliqua prerogativa et
dicitur a solum quod est commune

Quod sic dicitur. Solemnitas alia
est festivitatis, alia est letanea-
rum, alia stationum, alia ieiuniorum.

Quibus nominibus vocatur festivitas

De solemnitatibus festivitatis
primo agendum est que pluribus
designatur nominibus scilicet ista
festivitas, festum, celebritas, exitus,
obitus, transitus, assumptio, depositio,
dormitio, passio, dedicatio, na-
tivitas, natalis vel natale
sive natalicium. *Unde dicitur festivitas*

Festivitas dicitur quasi festi-
va nativitas. *Unde dicitur Nativitas*

Nativitas dicitur proprie festum
illius nativitatis que
est que est in carne et
in mundo et secundum hoc dicitur tamen
pro nativitas et beate Marie et Jo-
hannis baptiste quorum istorum nativitas
tamen in ecclesia celebratur. *Unde dicitur natalis*

Natalis vel natale vel natalicium dicitur in-
gressio sanctorum ab hoc
seculo quia tunc nascuntur deo
vel deo celo indifferenter ad illa
accipiuntur. *Unde dicitur transitus*

Transitus festum dicitur de mor-
te sanctorum quia anime il-
lorum a corporibus exeuntes
per ignota sibi et diversa lo-
ca transeunt ut per celum aereum
et ethereum et cristallinum ut
tandem veniant in empireum.

Unde dicitur obitus festa

Obitus dicitur quia tunc veniunt
angeli obviam anime ut
legitur de beato Martino

Unde dicitur passio festa

Passio dicitur quia tunc maxime
corpus patitur et etiam anima
que per violenciam ab invite
separatur. Obitus vero inquantumque
passio potest vocari quia non sine
amaritudine et sine molestia
quadam nulla anima de corpore
tollitur. Unde in vitis patrum
dicitur de quodam sancto viro
qui oravit ad dominum ut ei ostenderet
qualiter anima de corpore sine an-
gustia educitur. Forte die quo-
dam exiret de cellula sua ante
vidit ante se pauperem ia-
centem in extremis vite la-
borantem. Vidit quoque angelos
circa illum stantes animam eius
expectantes ut illam depor-
tarent ad celestis loca quie-
tis. Cumque ibi moram fece-
rent angeli, intonuit vox
de celo ad angelos dicens
ut quid tam diu ibi mora-
mini. Et dixerunt angeli: propter
nobis domine ut sine corporis
angustia animam illam edu-
cemus et non possumus. Et hec
dicto statim multitudo angelo-
rum et descendit cum musi-
cis instrumentis modulatorum
dulcissima quorum delinita
est anima et egressa a corpore
absque omni angustia cum illo
sancto comitatu ad celum
pariter evolavit. *Unde dicitur assumptio*

Assumptio proprie dicitur transitus beate
Marie virginis. *Unde dicitur
depositio. Rubrica*

Depositio dicitur proprie depositio
Johannis evangeliste
qui locum sepulture vivus
intravit et ita se deposuit.

Unde dicitur dormitio festa

Dormitio dicitur mors sanctorum
quasi quies quia sicut
post sompnum aliquis in-
tegrer et validior surgit sic
sancti sine difficultate resur-
gunt in corporibus glorificatis
quasi a sompno evigilantes.
Unde dominus de mortuo lazaro
dixit: Lazarus amicus noster dormit.

Que sunt festa generalia. Rubrica

Festorum quedam sunt generalia
quedam particularia. Genera-
lia autem sunt que generaliter
ab omnibus celebrantur ut festum
Trinitatis, id est, domine natalis,
pasca, penstecostes et festa
beate Marie et crucis et apostolorum
et evangelistarum et sancti
Johannis baptiste et sancti Nicolai
et sancti Laurencii et sancti Mar-
tini et sancti Silvestri etc.

Que sunt festa particularia

Festa particularia sunt que
in una provincia tantum colun-
tur ut festum beati Hylarii
in aquitania vel in civitate u-
no vel in una villa vel in u-
na parochia. Et notandum est
quod celebrando festa quedam di-
gnitas vel ordo est observandus
festa et cum solempnitate digniori
cultu sunt celebranda. Secundo
festum beate marie. scilicet principue fe-
stum Assumptionis. Tercio festa
sancte crucis que sunt duo de
aliis facile est iudicare intel-
ligenti. Et quot sunt festa tri-
nitatis et beate marie et cau-
sam quare non quedam
festorum et quare non quedam celebrantur
suo tempore sed alieno celebrantur
sequencia declarabunt —

De stationibus

De letaniis nunc dicendum
esset sed quia in sequen-
tibus de illis dictu-
ri sumus et de festis se-
cundum varietatem temporum tractabimus
ideo ad presens preterimittimus. Sed
de stationibus dicturi sumus modo.
Primo quid sit statio et quare
sic dicatur. Secundo unde inicium habu-
erunt. Tercio quot sunt eorum species.
Quarto quare instituta sit so-
lempnitas huius stationis. Quinto
quo tempore sunt faciende. Sexto que
sit differentia inter stationes et pro-
cessiones et letanias. Statio
prout in hoc loco accipitur
vocatur processio facta ad aliquam
ecclesiam ad persolvendum gratias
deo. Et dicitur statio quasi stantes
orare debemus vel gratias persol-
vimus non genibus flexis sicut
in letaniis nec supplicatorie
in eis vocis sed voce laudis
deo cantamus. Videntur autem
stationes a veteri lege inici-
um habuisse. Tunc enim populus
iudeorum et etiam multi gentiles
in illum conveniebant in ma-
gnis solempnitatibus in pascha
et penthecoste ut orarent in
templo et gratias deo persolverent
et offerebant. Ab illa igitur consuetu-
dine antiqua adhuc observat ec-
clesia ut in septimana pas-
chali et penthecostes ad ecclesiam ca-
thedralem conveniat populus de vil-
lis et opidis adiacentibus civi-
tatis. Alie stationes a roma-
nis inicium habuerunt qui in
quinque maxime gaudebant et in
diversis temporibus videntur romani ob-
sessionum vel aliis huius periculis
evasisse intercessionibus sanctorum
quos implorabant cessante peri-
culo cum processione veniebant
ad ecclesiam illius sancti tamquam patro-
cinio fuerant liberati laudes deo
cum graciarum actionibus persolvere
Unde fiebat statio ad sanctum pa-
ulum illo die quo per invocationem
auxilii illius liberati erant eos deus
Et sic de ceteris

De speciebus stationum

Stationum due
sunt species. Alie sunt genera-
les. Alie particulares. Genera-
les sunt ille que in predictis du-
abus septimanis fiunt ad matrem
ecclesiam. Particulares autem sunt
que in diversis fiunt ecclesiis propter
causam supra dictam. Fiunt autem
stationes quandoque observationis
causa nulla alia intercedente
causa. ut cum in festo alicuius
sancti ad ecclesiam eius vadit
processio a maiori ecclesia fi-
unt etiam stationes que festis
diebus ad diversa altaria cum pro-
cessione venimus ob sanctorum
veneracionem.

De institucionibus earum

Institucio stationum ex pre-
dictis liquet iam ex maxi-
ma parte habita tamen audito
quia sicut romani pro suis
periculis in sua civitate stationes

annuatim statuerunt. Sic quoque
in aliis civitatibus ob certum silentium
suas instituerunt stationes. In
stationibus vestes quas illi temporis
veniunt et quas eadem die licet
in choro habere deportantur non ieiu-
nant sicut in letaniis. Secunda
non flectuntur letitie vocis tanta-
tur scilicet responsoria vel antiphona vel
aliud tale quod non sed post sta-
tiones oratione finita redeunt. Inter
stationes et letanias et processi-
ones hoc interest. Prima statio-
nes fiunt ~~station~~ pro supradictis causis
et eodem modo quo diximus. Leta-
nia vero quas rogationes vel sup-
plicationes interpretantur fiunt pro
periculis evadendis et cum ieiuniis
et cilicio et veste humilitatis et vo-
ce humili et veste humilitatis et vo-
cibus supplicationibus. Unde letanie
id est supplicationes dicuntur quod am-
plius patebit cum de illis ple-
nius in sequentibus tractabimus. **De processionibus**

Processiones
due sunt. Una est qua singulis
annis facimus in ramis pal-
marum representantes illam process-
sionem que facta est illo die domino
a turbis Iudeorum et pueris He-
breorum cum veniret Ierusalem sedens
ibidem super asinam alligatam. Altera
est qua facimus diebus Quinqua-
gesime ad representationem illius quam fece-
runt discipuli domino cum die as-
censionis venientes simul cum
domino ad montem Oliveti. Unde
dominus ad montem Oliveti. Unde
assumptus est videntibus illis. Non
quod illud factum sit die dominica sed
quod illud festum sit die dominica. Sed
quia processio etiam dei. Et dici-
tur processio translata est ad diem domi-
nicum celebratio translata est ad octavam que-
dam ita post cetera ad octavam que-
rem ita ipso tunc ad octavam que-
niente simul et solemnius pos-
sit celebrari. Sed non quod tres pro-
cessiones naturales sunt scilicet in pu-
rificatione beate Marie et ramis
palmarum et ascensionis quas
ubi observat consuetudo ecclesia et al-
bi Mathei et quod de stationibus
et processionibus ad presens suffi-
ciant. **Quid sit ieiunium et**

Nunc dicendum est de ie-
iunio et quid sit ieiu-
nium et unde dicatur
et de autore et laude sive com-
mendatione ieiunii et eius mul-
tiplici distinctione. Primum pertinet
ad diffinitionem. Secundum ad institu-
tionem sive originale. Tertium ad con-
firmationem. Quartum ad angelos. Quintum
ad cognitionem. Ieiunium est
communis omnium membrorum satisfactio
ut scilicet membra satisfaciant. Secundum
peccatum quod commiserunt vel
consenserunt. Ut si gula peccavit
ieiunet et sufficiat quia solum
est in culpa solum sit in pena.
Similiter si oculus. Unde Ieremias
oculus meus depredatus est animam
meam et per fenestras oculorum
mors intrat in animam et Augustinus
oculus nuncius est negotiis.

Dicitur autem ieiunium a
ieiuno quod est quoddam
intestinum in homine quod
reperitur vacuum et vanum hoc est
anima mortuo existente. Similiter
et nos ieiunantes debemus a
vitiis esse vacui tam in men-
te quam in corpore. Unde Augustinus
describens ieiunium ait magne
et spirituale ieiunium est ab iniquita-
tibus et a carnis voluptatibus
et delectabilibus huius seculi absti-
nere. Hoc est plenum et perfectum
ieiunium et Paulus sobrie et iu-
ste et pie vivamus in hoc
seculo. Pietas est cultus deo
exhibitus. Impietas ydola-
tria quia multi decipiuntur
in hoc nomine pietas pro mi-
serare dicitur in Augustino. Quod ille
est pius qui erogat de suo
suis pauperibus. Nota quod ali-
ud est flagitium aliud faci-
nus aliud impietas. Flagiti-
um cum nobis metipsis. Faci-
nus in proximum. Impietas
in deum. Nota quod aliud est
latria et aliud latrensis

Latria est servitus latriensis cultura .i. ydolatria. ydolatra qui sequitur ydola. ydolatra qui colit ydola. ydolum ymago. ydolatria oblatio que fit ydolis.

Quid sit clementia, quid pietas, quid misericordia

Similiter aliud est misericordia, aliud clementia, aliud pietas. Misericordia est circa miseriam. Clementia circa iniuriam. Pietas circa deum. Ubi differentia est ut si quis videns aliquem iuste duci dampnatum ad suspendium et naturaliter moveatur, compaciatur et ita motus eius compaciatur et eum liberet et eripiat a suspendio. Clementia est si aliquis aliquem videns dampnatum iniuste vel punitum et obiciat se ipsum vel punitum et illum eripiat. Sicut exemplum: si quis rapuit sua pauperibus et veniens alius eadem amat et reddat, a raptoribus eripiat et reddat pauperibus. Pyetas est ad deum pertinet pauperibus. Pyetas est ad dei cultum que alio nomine dei cultus que alio nomine theosebia a grecis dicta latine sive theosebia a theos quod est deus nuncupatur.

De auctore ieiunii

Sequitur de auctore ieiunii quod triplex est aut auctoritas a persona, a loco, a tempore vel a [illegible] preceptorum institutorum. A loci qualitate, a temporibus antiquitate. A personis preceptor est quod deus maiestate precepit enim Ade et Eve ut abstinerent a fructu boni et mali. A loco quia in paradiso et mali. A loco quia in paradiso institucionem constituit in ... a tempore antiquitate quia tamen a tempore antiquo preceptum est a creatore ab antiquo preceptum est in primo mundi exordio. Quod enim fuit ei de ligno scientie boni et mali non comedas. Sac boni et mali non comedas, ieiunium scilicet quadam comedatione ieiunium a temporibus a primis et de comedatione a temporibus quia in tempore a loco. A temporibus quia in tempore sub ante legem et in tempore sub lege et in lege gratie celebratum fuit. Ieiunium ante legem a Moyse sub lege ab Helya. In tempore

gratie a Christo salvatore nostro fuit celebratum .i. vi. etatibus. Unde prima in ea etate que fuit ab Adam usque ad Noe fuit abstinentia carnium et vini. A Noe vero fuit concessio usque postea vini et carnium et de tertiis etatibus. Alia etiam ratione commendatur ieiunium. Scilicet cuius preceptum de eius commendatione multa habemus exempla. Eva enim dum ieiunavit et abstinuit virgo fuit et in paradiso permansit. Quicumque vero propter ieiunium violavit libidinem corruptionem et pruritum carnis sensit conmutata et sub vero constituta est non amplius in paradiso permansit. Similiter Adam quia ieiunium violavit a deliciis paradisi in summam miseriam corruit. Helias quia ieiunavit per ieiunium in paradisum currit igneo curru translatus est et in celum raptus. Moyses per ieiunium cum deo locutus est. In ieiunium a Sennacherib tempore regis Ezechie Ysaye per ieiunium liberatur .c. octingenta .v. milibus celitus interfectis una nocte et non fatetur in ciuitate Semiramis solus a ... x .d. cum in Ninive affuit ubi quadragesimo die predicat ... suis filiis suis occisum ... vivit Iona etiam predicante Ninive nimivite in sacco et cinere agentibus penitentiam et ieiunio prestatur venia. Josue quoque filius Nave plusque per dies agendo ad Gabaon solis et lune cursus tenuit et hostes superavit et ita commendatur a personis quia Christus ieiunavit et Moyses et Helyas et Iohannes et ceteri. A loco commendatur quia in paradiso incepit.

De distinctione ieiunii rubrica

Sequitur de distinctione ieiunii. Ieiunium sic describitur sic dividitur. Ieiunium aliud est corporis et carnis aliud est mentis. Carnis ut quando caro abstinet a cibis. Mentis

Item quis ieiunat a vinis et
carnis quia aliquis per nimiam
pinguedinem recalcitrat scilicet ne ni-
mis corpore impinguescat sed
illud ubi est virtus. et debet
esse ieiunium attenuatorium ven-
tris ne pinguescat caro lasci-
vius. Item ieiuniorum aliud institutum
aliud dispensatorium aliud devotorium
aliud pietatis iustitiatorium ut in
xl et cetera ieiunia que a maioribus
patribus instituta. In veteri enim le-
ge scilicet patres reddebant decimas
deo et primitias de omnibus rebus
suis et similiter debemus reddere
decimas deo et primitias de nostris
rebus ut de frugibus et aliis que
possidemus et de nobis met ipsis
scilicet de nostro corpore ieiunando a cibis
et de nostra mente ieiunando a vi-
ciis. unde ut dicimus est ieiuni-
um corporis et ieiunium mentis et
sic decimas et primitias de nobis
deo offerimus quando bonum operamur.

De institutione xle

Instituta fuit xl pro decima
dierum et laborum de illis et non
de aliis palam est quod ut
xl dies in anno possis invenire
decima sicut legitur de decimis
que eis offerebant. decimam parte
summo pontifici offerebant ita
et nos nunc ipso summo pontifici
de xxxvi diebus qui sunt in decima
ccclxv dierum vi diebus et
quadrante qui sunt de ccclxv-
vi dies decimam reddimus ad hoc
ibi sunt in summa xl dies et
unus quadrans de xl hebdomadibus
in decima et ita ad alias xxxvi
sunt xl ad hoc restat unus dies
et quadrans que sunt xxx hore
quarum decima sunt iii hore per quibus
in sabbato pasce ieiunamus
usque ad noctem sunt enim in
anno ccclxv dies quorum decima
pars sunt xxxvi dies excepto quad-
rante et pro illo voluit ecclesia
ut in vigilia pasce celebra-
retur missa illius diei scilicet de nocte
et vii in collecta deus qui
hanc sacratissimam. De autem
quadragesima quod nisi ad decimam
xxx et x iii diebus et vi qui
sunt de decima addidit iiii quorum
dies est scilicet capitis ieiunii i mundatorum
quia tunc homines lavant et
mundant totam aciem quia corpus cine-
res capitibus aspergentes vi-
gintiquattuor tres primitiarum primum xl
dierum et iiii feriae xl sunt tres
dies sunt de primitiis et non quod
in unoquoque tempore tres sunt menses
in uno quoque tempore celebrant
tres dies ieiuniorum qui dicuntur
primitie quod sit dispensatorium
sunt ieiunium dispensatorium
est quod celebratur in vigiliis
solempnium dierum scilicet maiorum
festivitatum ut in natali sole-
bant enim patres nostri antiquitus
vigilare in singulis vigiliis
festivorum dierum et conveniebant ad ecclesiam iuvenes
et puelle cantores et lusores sicut fit adhuc in Prutania
et in festis maxime
patronorum ecclesiarum sed quia inde
multa inconvenientia sequebantur instituta sunt ut loco
vigiliarum supplerent et ob-
servarent ieiunia unde sic

cessarent comessationes superflue
et ebrietates que ibi frequenter
fiebant si quis eas vigilaret
ieiunans honeste vtique bene
faceret quia dux bonum bonum est

De dispensatione ieiuniorum

Hec institucio et dispensatio
nes quia ieiunium hic ponitur
quod comessationes et eb
rietates et alia inconveni
encia que ibi fiebant et
aut dispensatio canonum ri
gorum alia iusta de causa aboli
tum iustum est causa relaxa
tionum ad quod melius esset ie
iunare quam vigilare Ieiu
nium devocionis est ut si quis
voveat quod in tali die tales
non comedat sed pocius ie
iunet ut in vigilia bea
ti Martini et sancti ~~Nicolai~~
Ieiunium paritatis est quando
parva pars reddunt ieiu
nia sicut quod in vigilia beati
Nicolai ~~Jacobi~~ et sancti ~~Bar~~
~~tholomei~~ et aliorum apostolorum
qui non habent ieiunia in
stitutorum ieiunamus quod non
facimus quia exemplo aliorum pares
sunt in meritis et pares in penis
habent auctoritatem hanc quorum
multa sunt merita ante sanctorum
sunt equales. Consideravit autem
esse contra ut haberent ieiu
nia pro omnibus apostolis hinc ie
iunia ut deberent habere sed
ad hoc non tenet ecclesia Roma
na hic tamen nisi de vi apostolis
et de iiii eorum ieiuniis
Petrus et Paulus communiter
habent vnum ieiunium
quia eadem die pro nomine

Christi passi sunt similiter Symon
et Iudas viii Mathei iiii An
dreas iiii vii de Petro et An
dreas Paulus eas Symone Iu
das ut ieiunemus nos alio
ne ita Matheus Quare de
istis et non de aliis palam
est vero quia de istis Romana
ecclesia instituit ieiunia in
eorum vigiliis quia sicut illi pa
ssi sunt pro Christi nomine et nos eas
eis pati debemus si eas eis vi
nare velimus de aliis quorum
apostolus instituisset ieiunia non
ad impedimentum impedimenta hec
sunt festum Philippi et Iacobi
Kalendis est May que fit semper
inter pascha et penthecosten quod tempus
est gaudii et leticie ideo non
est tunc ieiunium si opponat
de ieiuniis letaniarum respondeo
quod necessitas inducunt ut sequen
cia declabit Et quando de aliis qui
apostoli expectationem festi sunt ieiu
nia Iacobus Zebedei frater Iohannis
evangeliste occisus est ab Herode
diebus azimorum quo ieiunium non
fit ut eorum festum celebratur in tempore
festum namque illius quod fit viii
Kalendas Augusti non est de morte sua
de passione ipsius sed est festum
translationis ut quia post ecclesia
data est sibi ecclesia in Hyspania quod
plenius ondemus quando de festo
eius tractabimus. De beato Bartho
lomeo cuius festum celebratur
ix Kalendas Septembris dicimus quod v
no die fuit excoriatus licet

non habeat in gestis legenda
sequenti die obiit et si habe-
ret vigiliam oporteret quod esset
tercia die ante esset contra normam
aliorum festorum ieiuniorum. Bar-
nabas non habet ieiunium quia non
est de numero xii apostolorum nec de-
apostolus quia ad esset socius pauli
missus fuit ad predicandum unde
scriptum est segregate mihi barnabam
et paulum. De beato Thoma
non est ieiunium quia festum eius
est in adventu domini in quo continue
est ieiunium. Mathias ieiu-
nium constitutorum non habet quia frequen-
ter festum eius solet contingere in
lxx et semper est in [illegible] et hic
est triplex ieiunii vel alia racio
quia non fuit de primis apostolis
sed post passionem domini sorte
electus et per electionem aliorum
loco Jude constitutus unde propheta
et episcopatum eius accipiat alter
Johannes ewangelista festum eius v kalendas
Januarii et tercio die post nativi-
tatem domini et tunc ieiunare non
licet quia festi dies sunt. Possunt
tamen ieiunia omnium apostolorum cele-
brari bonum esset si quis ieiuna-
ret sic vigilia beati Jacobi et
est ieiunium pietatis quia omnia
[illegible] reddiderunt ieiunia. Est
iterum ieiunium inspiratorum et
ieiunium circumspectorum. Inspira-
torum ut in beato Nicolao qui ad-
huc infans et manens in cu-
nabulis certis diebus ebdomada

ubera mamma matris sue absti-
nebat ut 2m alios quarta
feria et sexta semel mami-
llas sugebat. Ieiunium circum-
spectorum est quando propter aquam
imminente tempestate vel
propter periculo hostium vel castu-
tum angustie ieiunamus.
Est ieiuniorum aliud rationale
aliud irrationale. Rationale quando
cibus et potus moderate
sumimus unde apostolus racio-
nabile sit obsequium vestrum
non in comessationibus et eb-
rietatibus et cetera. Irrationale
est ut si aliquis velit ieiunare
per duos dies vel per iii aut
per totam ebdomadam tale ie-
iunium non approbat deus quia
cum homines ieiunare ut
corpora vicia mori non ut
corpora nostra dissolvi. Unde propheta
de ieiunium quod aliqui faciunt
a cena usque ad pasca. Est
ieiunium ad quantitatem ad
qualitatem sicut pondere ad
numeri ad summe vel ma-
xime exactorum ad alt-
ernitatem ad xerophagie.
Ieiunium quantitatis est
ut si quis se moneat ulte-
rius non comesturum carnes.
Ieiunium qualitatis est ut si
quis comedat ad pondus
non plus quam die quamd alia
ut si quis voveat se non
comesturum nisi tantum ponderis
panis vel cum [illegible] mensurat

panis siccatur vocatum ieiunium
est unum quo quis non comedit nisi
secretis vel mensis comedit nisi
una vice in die vel cogitans quod
comedere pluries in die bel-
luarum est. Comedere bis
hominum. scilicet angelorum semel
quia in die tantum angeli come-
dunt bis tantum homines. pluries
tantum bruta animalia. et uno
quoque die vel ieiunamus
et in secunda die non come-
dimus non bis ieiunamus scilicet
ieiunium unius. Ieiunium sic-
ne exactorum est ut ipso
qui non comedit nisi olera
radices et herbas ut Iohan-
nes baptista in deserto et ab
egyptiaca in heremo que cum
duobus panibus trans iordanem
transivit et hinc de aufercula
vitam duxit in heremo quadraginta
annis egit. Ieiunium alterni-
tatis ut cum quis uno die
comedit et alio ieiunat.
Ieiunium zorofagie dicitur sic-
ca comestio a zoros quod est
siccum et fagin quod est comedere
unde composito zorofagus [illegible]
sicca comestio est ut in fructi-
bus pomis piris et casta-
neis et consimilibus quandoque
tamen sicca comestione appellant
legumina cruda sunt etiam si co-
medantur absque [illegible] malarata
tamen [illegible]. Ieiunium
ad utilitatem ut sciat ad necessitatem

ut comedunt ad naturalitatem
sunt simulatorum ut fictorum uel
ypocritarum ad laudes ne pungerent
vestiat aliquid ut lucrentur
quod ieiunium potius est [illegible]
Ieiunium [illegible] caritatis est
[illegible] ieiunium [illegible] in
[illegible] fictorum in ypocritarum

De personis deo dicatis

Postquam de [illegible] spectantibus deo
dicitur [illegible] consequenter
[illegible] de personis [illegible] deo di-
catis et de eorum officiis
[illegible] scilicet de ceteris primo
[illegible] ad evidentiam sciendum
est quod [illegible] leguntur famose secte
gentilium. hebreorum. christianorum [illegible]
est [illegible] [illegible] salutis
in [illegible] naufragantium [illegible] a periculo
eripiunt in [illegible] salvantur [illegible]
dicitur a secando quod secat et separat
nos a deo. secta et [illegible] a se-
cando [illegible] secat [illegible] illuminat [illegible]
a penitus salvat et liberat sed
[illegible] paganorum [illegible] est [illegible]
tamen christianorum et [illegible] [illegible]
tere ceteris. Christianorum cum [illegible]
ta secularis quam ceteris supra
sunt ab [illegible] duabus sectis hebrea
scilicet et gentili sic [illegible] apud [illegible]
duo genera [illegible] scilicet laicales
et [illegible] [illegible] laos populus
interpretatur ut [illegible] [illegible] ceteris
sic et apud gentiles et apud
hebreos a quibus [illegible] habu-
erunt initium apud gentiles se-
cularis erant [illegible] nu-
[illegible] scilicet imperator romanus
[illegible] qui et senatores dice-
bant [illegible] reges [illegible]

de minoribus ordinabant. Reges duces presides prefecti tribuni militum tribuni plebis proconsules pretores centuriones decuriones quaestionarii tribuni questores ediles ante ianitores. In cultu templorum erant archiflamines flamines sacerdotes in utroque sexu non apud gentiles sed apud nos non erant et virorum mulierum virginum quorundam. Item poetae erant carminum conditores comedi tragedi hystoriographi. Apud hebreos quoque eadem erat diversitas personarum nam alii erant scolares alii divino cultui dediti. In cultu hebreo erant summi sacerdotes minores sacerdotes levite nathinei lumen excantatores exorciste ianitores vel editui cantores. Super istos erant duces illo tempore quo dux populi Moyses et sub eo quos ipse constituerat ad consilium vero socii sui erant chiliarche centarche pentecontarche decarche id est millenarii centenarii quinquagenarii decani. Chiliarcha enim interpretatur mille archos princeps super mille erat tentus. Ethacontarcha qui super centum preerat secundum ethacontarchum quod dicitur quod preest centum. Pentacontarcha dicitur qui sonat quinquaginta. Decanus quia super decem

enim x sonat. Apud christianos quoque sunt et prelates persone et clericales prelatorum eorundem nomen erat quo et apud gentiles huiusmodi clericales non usque sunt quin in certo desinunt ut ipsam regunt. Item dicuntur clericales a cleros quod est sors quia sorte electi. In veteri namque testamento sacerdotes sorte eligebant. Gentiles etiam ad clericatum viros ex sinu urbis eligebant sorte ut clericales dicuntur quia ipsi accipiunt hereditatem domini scilicet decimas et oblationes. Cleros enim apud grecos nomen sonat quod sors sive etiam quod hereditas. Equivocum est enim ad ista duo. Clericales persone dividuntur in monachos id est singulares dicuntur ut de gentilibus nam monos singularitas dicitur et ceteras que sit diversitas personarum inter monachos satis patet per diversitatem alborum et nigrorum etc.

De ecclesiasticis personis

Ecclesiasticarum personarum diversitas quedam est secundum dignitates quedam secundum ordines. Dignitatum ut papa patriarcha cardinalis primas archiepiscopus metropolitanus episcopus id est electus coepiscopus archidiaconus archipresbyter. In choro persone sunt decanus subdecanus cantor subcantor thesaurarius archiacolitus. Ordinum persone sunt sacerdos dyaconus subdyaconus acolitus exorcista lector hostiarius. Sunt autem

in ordine habet. Unde et ad designandam septiformem gratiam spiritus sancti cum novem ordinibus ecclesia exercetur. 2 c f

Item de eodem

Quoniam de ecclesiasticis rebus ex-
ordium temporum tractare proposuimus
indicandum quare convenientia
tam gentilium tam iudeorum ad
cultum presentis ecclesie festa sunt
translata pariter tam in or-
dine quam in dignitatem. Et
primo de ordinibus. In veteri
lege erat sacerdos id est filii
Aaron qui sacrificia pro populo of-
ferebant. Erant autem magistri
in populo ut Nicodemus fuit.
Horum vicem nunc tenent sacer-
dotes qui sacrificia altaris pro no-
bis deo offerunt et populum sibi
commissum verbo fidei edocent. Te-
netur et dicuntur sacerdotes quasi
sacra dantes. Presbiteri vero
dicuntur seniores scilicet non etate
sed sensu. Ordo dyaconorum
id est ministrorum nomen sonat in-
terim aspicit levitarum. In vete-
ri enim sicut levite ministrabant
in sacrificiis sub sacerdotibus ve-
teris testamenti sic et isti mi-
nistrabant in sacrificio alta-
ris sub sacerdotibus novi te-
stamenti. Subdyaconi locum te-
nent nathineorum in humili-
tate servicium [illegible] qui submi-
nistrant levitis in templo et
isti dyaconis et ideo subdyaco-
nes dicuntur. In templo

De emunctoribus luminum

In templo erant emunctores
luminum qui lumina accendebant et
extinguebant. Hii sunt in nostra ec-
clesia acoliti et ceroferarii qui
cereos portant et turibula.
In tempore veteris legis exorciste
id est adiuratores per doctrinam Sa-
lomonis demones ab hominibus
eiciebant et nos similiter exor-
cistas habemus qui cathezisando
demones expellendo. In templo
erant cantores apud nos sunt le-
ctores. Hostiarii in ecclesia locum
tenent ianitorum templi. Ianitori-
um templi officium erat templum clau-
dere et aperire indignos repellere ec-
clesiasticos et officium hostiarii
in ecclesia baptizandos cathecumi-
nos introducere etiam et pe-
nitentes per episcopos reconciliatos.

De dignitatibus ecclesie

Notandum est quod pre-
dignitates in ecclesia ab anti-
quitate gentilium vel iu-
deorum originem habuerunt. Sicut
papa id est pater patrum ut custos prin-
cipem habuit summi pontifices
in lege et romanorum imperator
monarchie similitudinem
gerit. Senatoria potestas et prima-
tus forsanique in veteri lege
observabatur in ecclesia manet
in patriarchis tribus scilicet anthi-
oceno alexandrino constanti-
nopolitano nostro presidentes qui
tribus archiepiscopis preter [illegible] vige-
runt cum potestas ad terra
se extendit. Deinde metro-
politani sive archiepiscopi ducatu
copatum qui plures presunt

comitibus et archipresbiteris plebibus capitis
Christi gerunt comitiva similiter
corporis quorum iam ablata est potestas
presbiteri adequantur plebesis [?] urbanos
militiam imitantur. cancellarii priores
ac decani centuriones decani decu-
riones precepti loco advocatorum
tenentes. **De primis Rubrica**

Nunc de primis sub ordine presbi-
teri collocati vicem gerunt dya-
coni quatuor omnes subdyaconi
subdiaconorum officium exorcistarum
quorum nos imitantur hostiarii
janitores aule lectores [?]
relatorum acoliti scriptores [?]

De decimis et primitiis Rubrica

Nunc de rebus quas propter deo de-
bemus agendum est et breviter
quamvis satis patet. hec sunt primicie de-
cime note sacrificia oblationes
donationes primicie enim a primis
hominibus initium habuerunt

De rebus ecclesiasticis

Legitur enim Chaym et Abel de
frugibus laborum suorum deo
primicias obtulisse. Abel autem
non Chaym frugum manipulos
alter eorum quia iuste et leta mente
obtulit gratiam dei promeruit et
grex illius in fetura et fecundita-
te habundavit maxime in [?]
in figura primus martir extitit
alter vero quia iniuste primicias deo non
solvebat dans deo deteriora despli-
cuit et fratris homicidium [?]
et labor suus precedit non habuit
adoptatum legem sunt quia prius
vester de eo labore suo primicias
offerebat et ex dei precepto nos
quoque [?] similiter facere

debemus et quod debemus exemplo
Chaym et Abel manifesta
fac nobis argumenta argumentum
in hoc notantes sumus quod ex
deo sunt omnia et ad ipsum omnia debent
referri et oblationum primiciarum
de beneficiis deo gratias referimus
sed quantum dande sunt primicie
et in qua quantitate decime
quod sacerdos non habet certe a quibus
illi dare necesse est tenetur et
in clusis et est dans vel [?]
potest dare sibi placet non est in hoc
quantitas determinata sed in gratia
sibi placet ut placuerit deo
hoc tamen faciat caritatis affectu

De institucione decimarum Rubrica

In veteri lege preceptum erat
quod de omnibus rebus suis daret
decimas et de omnibus sibi de-
cimas voluit dari deus. quod
tribus levi in ministerium sui
obsequii apparuit. hoc nos
similiter observare debemus et
si a laycis iniuste possidentur
aut nichilominus debemus eas
persolvere ut nos de illis licet
dispensare sed eis vel deus donum
deus iniusta possessione eorum
emendet et [?] et si [?]
sunt decimam retinere presumit [?]
ut divini precepti transgre-
ssor extitit mortaliter peccat
et non solum decimam sed et alias
nonas [?] iniuste non de-
bet possidere **De votis**

Certa vota deo debemus
vel indevocionem et vel
dicte et certa sed non
tamen vota sunt [?] alia

voluntatis spontanee necessitatis sunt que sunt annexa fidei ut que facimus in baptismo cum scilicet Christo servare et sathane nos abrenunciare promittimus et similiter de observacione preceptorum legis nature voto astringimur et talia vota immutabiliter observare tenemur. Votorum spontaneorum alia sunt districta alia indistricta. Indistricta sunt ut vota puerorum cum non sunt sue potestatis sed potestate parentum qui licite cassare possunt et irritum ducere si viderint expedire aut si parentibus placuerit confirmare. Similiter indistricta vota sunt mulierum cum sunt sub potestate virorum. Ubi habetur si aliqua puella infra nubiles annos castitatem voverit spontanea sed propria parentes sui eam coegerint ad nubendum nubere licite potest nec de voto tenetur. Eodem modo si aliqua uxor vovit iherosolimis proficisci necessitate non potest eam vir revocare quia uxor sub potestate viri est. Si autem uxor sine viro vovit ipse revocare potest et econtrario. Mortuo (?) licet sine assensu alterius ut alter sine altero castimoniam vovere potest autem debitum non alter alteri debitum persolvere tenetur. Non sunt igitur prius (?) districtio votorum attendenda a puellis et similiter vota sunt indistricta que sepius pena ponuntur sed digna quamvis execucione ut si quis

voveat se aliquod facturum ad quod cum perficiendum satisfacere non potest ut in quo posset debilitare suam naturam ne forte sui ipsius illud ymaginet (?) fieri homicidam. Vota non que facimus ex districtione sponsione et votis iuramento immutabiliter ut sunt suadet. **De sacrificiis**

Dum in veteri lege multiplex agere tur sacrificium ut in levitico legitur ab ecclesia fidelium unicum sacrificium celebratur scilicet sacrificium corporis et sanguinis domini de quo quoniam in sequentibus latius dicturi sumus tamquam de missa tractaturi ad presens supersedeamus. **De oblationibus**

Nunc de oblationibus dicendum est sicut in veteri lege populus conveniebat in ierusalem ad quatuor magnas sollempnitates ut adorarent in templo ad pascha ad penthecostem et festum scenophegie (?) et ex debito unusquisque tenebatur offerre sic omnis christianus ex institucione (?) sanctorum patrum offerre tenetur iuxta facultatem suam ad iiii principales sollempnitates scilicet natalis pascha penthecostem et ad festum omnium sanctorum ut unde vivere habeant sacerdotes. Preterea offerre debent ad eundem (?) rem parrochialem ad minimum (?) etiam solo (?) in (?) anno alias non tenetur si fiat spontanee sunt oblaciones etiam que fiunt ad confessionem. **De velacione (?) sepulture**

Quod autem in quibusdam locis sepulture venduntur et precium campanarum pulsacionum donaciones

quocirca petitum est ut si sacra nocte esset videret nota quod postea sepius nunquam videre noscitur. Symmachus autem dicit cene et vide quantum ipsius est

De ecclesiasticis officiis

Perfectitatis .iiii. primus capitulo de quibus ultimo est agendum scilicet de ecclesiasticis officiis primo videndum est quid sit officium 2o unde dicatur 3o qualiter de eo agendum sit. Officium sic describitur ab ysidoro. Officium est congruus actus unicuiusque personae secundum mores et leges civitatis vel instituta professionis. Aliquis habet instituta ecclesiastica alia heremite et decani. Dicitur autem officium ut dicit Jeronimus in libro de officiis. quasi efficium ab efficiendo quasi unicuique personae convenit suum efficere officium de officiis agendum est. qualiter et prout ita sit quasi generalia officia et minora que ponuntur ante observandum ut hore et vesperae completorium et misse quedam et matutine quedam et quedam sunt speciales que variantur secundum diversitatem temporum et diversarum solempnitatum secundum diversitatem temporum quia alia cantantur in septuagesima alia in paschali tempore alia in estate alia in adventu domini. secundum diversitatem solempnitatum quia aliter cantatur in una solempnitate quam in alia

aliter in alia ut in paschali .iii. lectiones leguntur et tamen cantatur in natali novem

De officio generali

De generali officio primo videndum est et hoc ordine primo videndum est quid sit in ecclesia cantandum quid psallendum. deinde a quo fuerit institutum ecclesiasticum officium. tertio ad quid et quare quia quatenus a quo ita ordinatum et roboratum sit dominus ergo in ecclesia vel esse cantandum quando ut psallendum vel legendum quod a summo pontifice non sit confirmatum. non videndum est a quo et ad quid et quare. Primitiva ecclesia diversa cantabat quilibet ad voluntatem suam. ita tamen quod illud quod cantabant ad divinam laudem pertineret. quedam officia observabant ab initio instituta ut Pater noster ut dominica oratio ut a apostolis ut symbolum. postea crescente in ecclesia heresi et scismate quod intelligens theodosius imperator qui tempore suo omnes hereses extirpavit rogavit damasum summum pontificem ut aliquem sapientem virum et catholicum vocaret qui ecclesiasticum officium ordinaret. rogavit ergo dominus damasus papa et precepit Jeronimo sacerdoti qui tunc morabatur in bethleem cum paula et eustochio et aliis sanctis virginibus. Sanctus Jeronimus fuit vir apostolicus vir erat romanus et erat peritus in tribus linguis latina

hebrea et greca quartum officium
ecclesie ordinavit quod ipse fecit or-
dinavit. nam quando de psalmis
legitur in die dominica et in die lune
et ceteris diebus ewangelia
et epistolas et ceterum officium
ordinavit ex maxima parte pre-
terea quamvis alii doctores ecclesie
addiderunt et ordinaverunt
hoc autem opus pape fuit completum
iussit Rome Jeronimi et a Da-
maso papa approbatum est et com-
probatum cantatum et precepit Da-
masus ut per omnes ecclesias obs-
ervaretur prout ordinatum erat
et ita habemus quod et quare et
quid et quibus cantamus et quando

Hiis itaque visis de ipso obse-
quio prosequamur inchoantes
a nocturnis officiis sicut est
ordo quemadmodum ut a luce
non veniamus ad tenebras
"a tene- sed ~~a luce pretendamus ad tene-~~
bris ~~bras sed a tenebris pretendamus~~
"lucem ~~ad lucem~~. Sciendum est ergo quod
tempore primitive ecclesie ter de nocte
surgebant ad divinum officium
celebrandum primo circa primum soporem
sicut quis in lecto solet ire dormi-
tum secundo circa mediam noctem tertio pau-
lo ante diem sic ordinatum ut
nocturnis finitis essent lectiones cum
finis et postquam lucesceret et appa-
reret aurora compulsatis cam-
panis cantabant Te deum
laudamus et post matu-
tinas laudes ad primam noc-
turnam surgebant tunc ministri
qui iam dormierant tempestive
cubantes. Et inde quod nocturna

ne per hora de nocturni. Ex hoc po-
situm ut nocturna ne dicantur nisi
psalmi qui dicuntur in die dominica an-
tequam legantur omnes lectiones quia nisi
quando leguntur in precipuis diebus ante
lectiones ut dominica media
et 2a feria et per singulos dies
Nocturne autem dicuntur tria in quibus
cantantur psalmi nocturni. Ordo quidem
cantatur xii psalmi et xii lectiones
ad sensum in solempnitatibus. Quod
secundum nocturnum surgebant
ministri sicut et invigilant vige-
res quia nisi ad secundam noc-
turnam surgebant omnes conventus sed
per ea aliquas caritate omnes
perstiterunt surgere tamen ecclesie mi-
nistri quia potius ad nocturnum officium
consultum est ut de media nocte
surgeret omnis minister ecclesie que
dia nocte surgebat ad gratias
et ceteris et tot nocturnis officium
due decantarentur quod adhuc quidem
religiosorum observat hoc autem in
secularibus non servatur nocturnis
de hac plures sed variis
pausis. Quare tunc statutum est ut
tempore ultime nocturne saltem
omnes qui essent surgerent circa diem
precipue nunc autem circa divini
cultum declinandum sit abiit ut
primum surgunt primi quod ecclesie mi-
nistri primum cantant passiones
quia sacerdotes diacones et
subdiacones illius primo officium
dicunt tam laudabilem et manifeste
nunc tempore celebrant adhuc circa
nocturnum officium quod deus nobis no-
tam inquirat tempore prime no-
cturne

leuamur ut persolvamus. Fit autem duplici
de causa ad commendationem nocturni
ut videlicet attendamus quod sole
cessante illa. In nocturnis officiis
tempore hyemali quociens tamen de noc-
te surgeremus, estimat noctis bre-
vitas non tardabat et nos vero
sensibiles cognoscimus quorum
plurimi iam radiante sole ad di-
vinum officium surgere pigritamur. Unde quia
verum est ut maior ut nocturnum
spacium divinum officium non
teneamus tres perfecte vigilie
celebrantur in festo Iohannis bap-
tiste et in festo Petri et Pauli
in assumptione beate Marie. quia hec
sunt illius temporis precipue solempnitates

Causa vero et ratio quare ter
in nocte surgimus similitu-
do fuit quod hic est ecclesia in civitate
obsessa. Tamen vero contingit quod in
civitate obsessa tueri et ab
obsidione non teneri debent omnes
contra se defendunt et in nocte
ter vel ter excubiarum ordinibus
pernoctando ab insidiis hostium
se cavendum. In principio noctis
vigilant omnes et quia plures ut
dormiant primi vigiles surgunt
et excubantes usque ad gallicinium
surgentes tunc, sic pernoctat usque
ad galli cantum et tertii vigiles
sunt usque ad diem. Hac consue-
tudine excubandi fuerunt ne-
cesse sicut patres nostri ad instar
sanctam ecclesiam que est virorum fide-
lium civitas quam dyabolus impugnat
assidue et ut illam subvertat modis
omnibus laborat. Noctibus
cum nobis insidias tendit nox
in temporibus peccatis est accom-
moda ut furtis adulteriis et
aliis pluribus quod plus tenet se
cum pudore et latere volunt
vero qui male agit odit
lucem vero attenuam. Excu-
bare debemus quod inimici te-
latentis insidias ne nos ad
tempora vallat climac

Illud vero considerandum est quod in
tribus nocturnorum officiis tria
tempora representantur scilicet tempus
ante legem tempus sub lege tempus
gratie. quorum quodlibet tres distinc-
tiones habet. Tempus ante legem
has distinctiones habuit ab
Adam usque ad Noe a Noe
usque ad Habraham ab Habraham
usque ad Moysen. Tempus sub lege
has distinctiones habuit a
Moyse usque ad David a David
usque ad transmigrationem Babilonis
a transmigratione Babilonis usque
ad Cristum. Prima distinctio temporis
fuit gratie tempus apostolorum et
evangelice predicationis. Secunda
tempus impugnatorum persecutorum
heresis tertia tempus pacis scilicet quod eli-
minate sunt heresis. Has tamen temporum
iii distinctiones et distinctiones
invenimus in uno psalmorum
quos in nocturno officio can-
tamus. Scientes enim dicebus
iii psalmos iii lectiones iii et iii.

ut sic cantamus in unoquoque nocturno
iii psalmos iii lectiones iii responsoria
iii versus. Novenarius psalmorum et lectionum
et responsoriorum et versuum non pro eo accipi-
tur quando ad significationem
numeri. In predictis temporum distinc-
tionibus sancti patres qui vigila-
verunt bonis operibus insistentes
et noverunt eorum numerum ad eorum
in nocturno officio subnumerando
numero psalmorum et lectionum et responsoriorum
et versuum. Pro demonibus nos ex-
cubando in dei laudibus decanta-
mus et ideo tribus nocturnis
ix psalmis ix lectiones ix responsoria
ix versus cantamus ut in eis
placeamus et ix ordinibus
angelorum associemur. De nocte
autem id facimus hoc quia civitas
nostra presens scilicet terra celestis
ad quam dei gratia pervenire
cum ubique gerit, hec officia
sunt nocturnorum. In dominica nocte
et sollempnitatibus triplicatis
celebrantur et in festis sanctorum similiter
quia illos credimus divine visionis
recreatos in gaudia esse consecu-
tos que post diem dominicam reprehen-
ta et cetera eorum festis similiter ix
psalmi ix lectiones ix responsoria ix versus
dicamus ut eos associatos esse
ix ordinibus angelorum osten-
damus. In noctibus autem dierum
qui non sunt sollempnes xii psal-
mos dicto nocturno sub uno
antiphona cantantur et leguntur
iii lectiones iii responsoria iii versus. vii hore ac-
cidunt diei et totius noctis per
unamquamque horam psalmi deo
cantantur ut a nocte errorum et
tenebris vitiorum ad quam per primi
parentis peccatum nos traxit dyabolus
per dei misericordiam liberemur. vi autem
vi opera numerus designat quasi si vite
observaverimus a tenebris [illegible] no-
ctis ad veram lucem et ad [illegible]
pervenire possumus in [illegible]
ut laudes nostre ut opera condamus
ut sic caritate valeat quod consistit
in dilectione dei et proximi [illegible]
quos [illegible] non habemus. iii psalmos
ad unam gloriam iungamus quia lau-
des nostre tunc sunt deo accepte si
in caritate maneamus. iii lectiones
iii etates designant scilicet pueritiam
iuventutem senectutem in
quibus ne a dyabolo seducamur
vigilando deum laudare tene-
mur. De institutionibus beati Benedicti

Beatus Benedictus aliud officium
nocturnale ordinavit non disse-
ntit a predicta institutione ecclesie
non est contrarium ei in aliquo sed factum
illius approbatum est et roboratum
a beato Gregorio quem constat esse
virum esse scientissimum et spiritu sancto
repletum qui ita officium non ordi-
nasset nisi a spiritu sancto hoc habuis-
set. Beatus vero Benedictus ad per-
fectam contemplative vite digni-
tatem aspirans et nocturnos xii
vi psalmos et iiii lectiones ad totidem
responsoria cantari instituit et tot
[illegible] quia nos vitam contempla-
tivam tenemus et activam serva-
remus unus psalmus vitam designat

Octiua cōpna vi opa nūc nob
quent exercēd si ad ptemplatē
vite pfectōm volumꝰ puenire
que p .iiij. let̄ sunt signatur
Jn ltio vo notur .iij. littera tcia
ci ptinet laud̄ bitatis a qua
nobis vite pfectōm dād cū tua
tate redimus et speadimus sa
tant̄ h' cantica cū alla q est
canticū letitie celestis ut ph
totā bitate ēē dignā celesti
laude et adquā plene laudād
nō sufficit laus humana .iiij.
let de ēmia que sequit̄ signat
q̄ laudatorꝰ dei p .iiij. ēmiarꝰ
dotiua debet ēē ~~pfecte iiij~~
.iiij. vtutibꝰ ipignit p .iiij. et
laudantiū alacritas designat̄
si nch' agites bonū fastbant
si totꝰ laude atibuat et si fmos
dei bndat sbinget [illegible] dñs lau
damus pgeā legit̄ ēxtum qsi
denādo .i. vita ētiuā que lau
dantibꝰ digne vdd̄ p hymnū q
sequit̄ .s. te deū laudamus et est
gaudiū qp hunc sctē py laborꝰ
sufficat derimueracōy denarij
si qt officiū monachorꝰ nil ad
nos ptinet vid̄ h' de illo ~~vid̄~~
dcā adpsens sufficiat et nūc
prodo psequimur De nocturno officio

Cum ecclesie nisi ad nocturnū
officium sic vigiles .i. castris
se turbis [illegible] et ipi prius
campanas pulsant .i. signis fidelibꝰ
ut q̄ insidiante dyabolo
noctem et extollant suum lau
debꝰ creatorꝰ pque a petorꝰ
~~tenebris et [illegible]~~
se pparant et ipsime liberādos

Qualiter debemus orare etc

Qualiter aut pulsandū sit i mag=
nis solēpnitatibꝰ et diuersis
diebꝰ et i minoribꝰ festis
et priuatis diebus aliās dicē
dū ē go campane pulsant̄ ast
eccia [illegible] nisi primo debet
ire ante sat altaria et sollicite
vote an altaria se psternēdo
et iplorādo sctōs quatenus
corꝰ auxilijs et se et gregem
sum bn vigilando a pūci
pe tenebrarꝰ valeant custo
dire et i dei laudibꝰ psenerare
pulsatis campanis ebdoma
darius dicat clā voce dñe
labia mea apies .i. api pro
pter ape [illegible] dñe os meū
ad laudem tuam et nōne os
prius aptū habebat vtiqꝫ si
nondū ē loquendū nō .n. de
habuisse aptū qꝛ dum silēte
voce orabat si te apruisse
vox illa apte capit audiri
cū os adhuc nō apuerat
ad laud̄ dim lz apuisset ad
orād ut legit i vita [illegible]
sacerdotū priuatim ecclesie qui
cū dormitū iret signaclo
se muniebat silentiū vsqꝫ ad
matutinas tenetes et te in
dei laude vocibꝰ prorupebat
[illegible] qp h' hic [illegible] a deo qp ipm
laudat. io oris ab ipo quit
sui apaone dicēs dñe labia
mea apies etc verū est
qp dyabolꝰ dei laudi [illegible] odio
ht et te homicem ipugnat
qn se laudare deū pmittat
et ne laudator dei a dyabolo

sepe animo est leue insistere
diuinum implorat auxilium dicens
Deus in adiutorium meum intende ut sit
ut ubi etc fiat sepelium. i. ac
magis dicamus et tunc diuino fre
ti auxilio que sequitur ad est prius
est inuocatio deique inchoat
premissa non solum patri ut filio
ut spiritui sancto. Sed tamen Trinitas
conuenit laudem cum dicit Gloria patri
et filio et spiritui sancto etc. Inchoata
dei laude cantor qui est
preco dei exitat ut inuitatorium
alios adhuc cum altaria in
fimis orationibus prosistentes ad laudem
dei exorta dicens Venite exul
temus domino in quo post tamen quod
dicitur exultemus sic domino conuenit
Campana significat predicatorem
lingua qui est sicut campana tunc
dum tamen nectens predi
catorem qui mediante tantum
pulsatur campana. Corda scrip
tura sacra que sic corda
est ex tribus funiculis, id est scriptura
de triplicitate scilicet hystoria allegoria
et moralitate. Explanatio et
expositio sicut quia alias sic scrip
tura loquitur de aliis aliis de
de instructionibus etc.

De hymno qui dicitur post inuitatorium

Facta exortatione in inuita
torio dicitur sequitur laus ipsa scilicet
hymnus qui in stando canta
tur in erectione corporum ostendamus
quod in laudando deum sursum de
bemus corda sursum erecta
quod non mens consonet lingue
cum voce concordet sit cla
mosa dum non placere

enti quod sequitur et modulatio quod
tantum metis denotacionem quod in lau
dando deum habemus de sequitur a
primo incipitur et in fine primo quod
et modulatur tota cantica que tunc
laudem uiarum bene modulamus sed
ex bona metis denotacione incipit
et bonis metis denotacionem terminetur
cantus. Cum sequitur quod cantilene ad di
uocationem diuinis laudibus in
serte uersibus quorum cantica sicut quod ab
officio psalmorum tunc nos ueniamus
ad officium lectionum sed prius hic can
tatur ut intelligamus tunc deo place
re in seruiendo sed cum innotescat ut
agamus presertim de oratione dominica
que inter alias orationes auctor habet
priuilegio auctoris quod ideo dicitur ut per
illas temptaciones inpugnatur caueamus
id est sentiat dyabolus nos lectores vel
lectiones legere in quibus victorie sanctorum
narrantur sed etiam de illo ut que
ad instructionem morum et in spiritum
uirtutis magis legitur. Tunc
aerius nos impugnat a cuius
impugnatione ne deficiamus
dicitur dominica nos muniunt sed etiam
voce ideo dicitur ut dicit metis oratio
plus quam voce attendens demon
stratur inter post orationem apte dicitur
sed et ne nos inducas ut ad
quod dicitur in oratione ne videlicet
lectores elatorum gloria seducat in
legendo predicantem et audientium
mentes ab intellectu lectorum
et affectu per illas temptaciones sa
tisfaciens non fraudentur. Tunc ac
cedens lector ad librum prius quam
legat a sacerdote benedictionem

tanquam legendi licentiam petit dicens
Iube domne benedicere. Et queritur
quare ultima littera de lege non mutetur
ut concedatur. Et quod non quia hic dicit domne
et non domine. Inferius vero lector
dicit domine. ibi. tu autem domine an-
tea hic domne dicit quando loquitur ad ho-
minem qui semiplenus et imperfectus
est deus vero deo et ideo utitur sin-
copato vocabulo quod observant mo-
nachi dicentes dompnum abbatem
non dominum hinc est quod cum sa-
nuli sanctos dicens dicat potius
non debet utrumque genu flectere sed
alterum tantum scilicet sinistrum pro qua parte
sufficiat corporalis similitudo quia hic de-
betur homini et non spiritualis ut est
acclinado prodepi scilicet facie
recta sed abante sinistra capite
flexo. Finita lectione dicat lector
Tu autem domine miserere nostri
Non dicit domne [illegible] domine quia dicit ad
deum perfectum deum et perfecto et
pleno non digno vocabulo. Ut dicit
de lectione ut lectionem pronunciare continua-
re lector designat primo cum ad deum
lectionem finita et sic concludens
ait Tu autem domine miserere nostri et est
sensus domine eo peccatum forsitan
in legendo modulate pronuncians
humane cupidine laudes audi-
entes sic peccaverunt nam in
cogitationibus credentes ut lectori
non at'bueo audit aut per se
sed tu domine miserere nostri Chorus autem a[illegible]
[illegible] respondet deo gratias ad lec-
tione respice et [illegible] vox [illegible] gratias
persolvendo deo ac si dicat Bonus
pa[illegible] nos vias salutis quas [illegible]
[illegible] et per [illegible] tale deo gratias

suppleat persolvimus **De ome-
lia cenam Rubrica 27**

In tribus noctibus de omelia
cenam quia in die dominica nostra lectiones
leguntur quia tota nocturna
tempus opere designat ut predictum
est in quo evangelica predicatio
celebratur. Et non quia tempus quidam
in vocabis trinitatis magne
obiecerunt impugnacionem tandem
eliminatis hereticis et clericis ad
cognitionem veritatis reductis
ordinavit preces ut .ix. lectiones
de trinitate legerentur et in simul
ad honorem trinitatis cognitionis que
longo tempore observato in habemus
etiam nunc de trinitate legere
lectionem unius [illegible] sancte
de tribus lectionibus de trinitate legere
dimisit sed [illegible] continuit quod
est quod diebus estiva-
libus .ix. [illegible] de trinitate tota
in sed tunc non possunt nocte
[illegible] quod non respondit lectioni
prime [illegible] .ix. lectionibus quibus
singulis debet respondere .vi.
dicitur et versus cantantur
quia sunt illi [illegible] utitur
i. reptant i. iterum cantant
ut psallite cum [illegible] [illegible]
et ita solet quod in mense de
vsu 2. toni qui terminat in c
[illegible] 2a toni et terminet in
[illegible] quia ibi non est finis
sed repetitio [illegible] pro dicta
quod [illegible] vota [illegible] non quod [illegible]
[illegible] respondeat lectionem
sed illi qui de trinitate solebat
dicta **De pulsatione campa-
narum in laudibus
sequentur Rubrica**

Finitis nocturnis accedunt
accendunt ecclesie luminaria
et pulsant tympana et
canunt alta voce Te deum
laudamus quod designat gau-
dium et leticiam mulieris de
dragma perquam perdita
venerat accensa lucerna que finis
est illius cantici in pluribus
diebus et alias versus quem sequitur
aliorum cantat et que tunc pul-
santur signa congratulationem vicinarum
quam vicine fecerunt post dra-
gmam repertam et compulsacio
earum convocacionem representat

De diurno officio rubrica

Post nocturnis officium agen-
dum est de diurno quod in vii
distinctiones dividitur scilicet
in matutinas laudes primam
terciam vi^am ix^am vesperas comple-
torium. Missa vero est de officio
tercie et none. Hiis vii diur-
nis horis missa representatur canta-
quod autem diei officium vii temporibus
agimus auctoritatem habemus dicentem
in die cum et c. Septies in die
septies. quia ut nocturnum officium
representat tempus miserie quo genus
humanum oppressum a dyabolo jace-
bat. Officium diei nunc re-
presentat tempus sufficiat vide post
et liberacionis nostre facte per christum
tempus solem iusticie qui clari-
tate sue divinitatis tenebras
nostras illuminavit et a [illegible]
dyabolus nox extrait et [illegible]
bonum [illegible] dono [illegible]
[illegible] gracie spiritus sancti. Vel septies
[illegible] laudes deo cantamus
[illegible] a tenebris peccatorum per gra-
ciam ad vite liberacionem venit
nunc est quod ferialis diebus ad ma-
thutinas

laudes prima le psalmum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] cantamus festi-
vis diebus excepto tempore [illegible] psal-
mus [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et de aliis dicitur

Quare dicitur vii^es deum laudamus

Est et alia ratio quare dicitur
septies deum laudamus. quia
dies [illegible] representat
etatem. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] varietate [illegible] [illegible]
[illegible] adolescenciam, iuventutem se-
nectutem senium representant et
decrepitam etatem per mathutinas
laudes representatur infancia per primam
pueritiam per terciam adolescenciam per
sextam iuventutem per nonam senectutem
per vesperam decrepitam etatem per comple-
torium finis vite nostre [illegible]
[illegible] etatibus creatorem nostrum
laudare debemus et tenemur
quia [illegible] tempore [illegible] deum laudare
possit [illegible] [illegible] [illegible]
nobis [illegible] quod [illegible] et [illegible] [illegible]
matris [illegible] [illegible] abstinere
[illegible] suggerebat. De aliis etati-
bus est manifestum [illegible] [illegible] [illegible]
quod plures [illegible] [illegible] horarum
horis precipue deum laudamus
rubescente aurora de laudes
mathutinas cantamus que
mathutine dicuntur a mane
quod est lumen quia mane nobis lumen
[illegible] et lucem [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] laudes dei quia officium
sonat laudem precipue divinam
quia ei [illegible] quia a tenebris er-
rorum nos [illegible] ad lumen
veritatis [illegible] [illegible] laudes deo
cantamus quia tali hora [illegible]

creavit mundum et angelos quos
statim ut creati sunt. Psalmi tamen
creatori suo laudes iubilaverunt
Et dominus hora ista ex statione populum
per mare rubrum transduxit et
egyptios submersit. Christus hac
hora ut a morte victor surrexit

De horis diei Rubrica

Sequitur de illis vii horis sub
quibus et vii que comprehenduntur
diei namque attribuuntur xii hore
et totidem nocti. Septima horas
duas comprehendunt prima primam
scilicet et secundam sub tertia iii primam
tertiam et quartam et quintam
sub vi iii similiter sextam scilicet viii
viiii sub viii nona sed nona et
decima vespere vespertinam undecimam
completorii ultimam. Septenario potius
autem his horis diei officium
celebramus scilicet prima et tertia
tertia et in quartam et quintam
sextam et in septima et viii
nona et in x. Secunda hore
iste quibusdam privilegiis insignitur
prima enim hora ut a iudeis
pilato traditus fuit et a morte
resurgens prima hora marie
apparuit. Prima hora visus fuit
in litore discipulis piscantibus. Tertia
tribus primi hostis ad pulmentum
tertia hora in tertia lingwis
iudeorum et flagellatus eadem
hora spiritus sanctus in die pentecostes discipulis
datus fuit. Sexta hora
ut pro nobis ligno crucifixus
est clamans eadem hora in die
ascensionis cum discipulis discum-
buit. xi hora exclamans ex-
pirat spiritum et lanceatum de cor-
pore sui latere duo sacramenta
salvatoris nostri. In aqua

Baptizatus et sanguine
redemptor nos lavit in
vespera dicte depositus fuit
eadem hora cena in qua instituit
et sacramentum cor-
poris et sanguinis illis tradidit
eadem et ut psallit hora ipso die
resurrectionis duobus discipulis
euntibus in emaus in fractione
panis cognitus fuit. Completorie
tuo per discipulos sunt pri-
vigiunt. Eadem hora in sepul-
cro positus fuit. quas sep-
tem horas sub compendio ystorie
dicendo possumus ut per hec dicta
In mathutinis rapitur hic
et Primo mathutinum cantat
ut dicitur hic psalmi David
resurrexit prima cantant or-
do sancti. Tertia cum cantatur hec
est clamavit passa Sexta
est tenebre venit clamat
facte est nona
Dimisit spiritum hora vespere
claudit in membra sepul-
chro Christo. Custodia
ponitur hora Notandum quod in hora
iii adam peccavit in paradi-
so ut quod peccatum iii dictum est
et ideo facimus orationem ut
sic spiritus sancti abadam
et suggestione diaboli sep-
atum et ita per vi ? conversionem
tertia hora iii in para-
diso ubi enim spiritus sancti
Nota iterum quod non solum hora
iii adam depectus debemus
sed etiam in sexta in qua ad
eicitur e de paradiso ut inde
fuit eiectus per superbia illuc
redeamus per humilitatem
et bonam operationem

De matutinis laudibus

Quot psalmi istis horis can-
tantur et quare cantantur satis no-
tum est. Sciendum ad illam per-
tinet expositionem. Nos autem
de generali officio ad presens tractare
proposuimus et ideo breviter est
pertranseundum. Sciendum generaliter quod
in matutinis laudibus quinque psal-
mi dicuntur et in aliis horis sunt
per quos quinque opera nostre designantur
quibus laboratores operantes
in vinea domini deservientes. Quod
si pure et modo recto operantur
a servitute diaboli liberati ad beati-
tatem vite pervenient et
retributionem eterni denarii
recipient. Et nota quod in matutinis
laudibus duo psalmi canta-
tur scilicet Deus deus meus et Deus
misereatur cum una gloria quia
per primum dilectionem dei
significat, secundum vero dilectionem
proximi. Ita annexe sunt quod una
sine altera plenam perfectionem
non habet. Ad hymnum autem
trium puerorum scilicet Benedicite non
dicimus gloria et vocat taci-
turnitatem et arrogantie de-
vitationem quia confessione fidei
Christi sic clarius signo sancte
magne derogatum est
trinitati. Psalmis dictis et
antiphona legit sacerdos lectionem
quam de nocte vocamus capitulum
quia ideo vocatur quod de capite
alicuius epistole sumitur et
legitur sine Iube domne benedicere
et absque sacerdotali benedictione
quia est ipsius sacerdotis et illam
legere licet plures esse non de-
bet legenti licentiam petere sed
dare. Et sic ad appositum
quod inductum sumus si forte sacerdos
lectionem legat non debeat dicere
Iube domne benedicere quia illius est
legenti dare licentiam benedicendo
diximus quia legere tunc lectionem non
est officium sacerdotis sed lectoris.
Unde si non sit ibi tunc alius sacerdos
clericus sacerdotis vel aliquis alius
minoris ordinis tamquam lectorem
dicat Iube domne et videtur
benedictio a sacerdote sumpta cum
non dicit Tu autem domine miserere
quia finis dicti est sacerdotis et
quia suggestionibus diaboli desu-
per non succumbit. Sacerdos
prima diei per capitulum ipsum pre-
mendere et vincere in operibus
nos admonet et hortatur in
matutinis laudibus non iubi-
lamus sed in ultima antipho-
na quia iubilum desiderium ani-
me significat et quod dicitur in verbe
non habitur, atque desiderium quod
significatur per matutinis laudes
primo quod voluit homo sub bene-
ficium et immortalitatem ut
in completoriis iubilamus quod significat
octava etate. Vel quia iubilatio
tunc designat esse sed significat desi-
derium anime humane quia expectat iu-
bilum et tunc non desideramus
ad unum diem illa die non ite-
rabitur quoniam.

De hymno

Deinde cantatur hymnus quia se-
cundum quod habemus de libro talem
consuetudinem exemplum quod sic hat
nobis accepimus. Sic capitulum
ne egrati de ipsius in eandem
in laudibus cum cantato hymno incipi-
piunt et quia nos liberabit fratres

et resting alta voce cantando / Benedictus
dns deus isrl et quare / qr visitat
nos oriens ex alto in misericordia et fecit redem
ptionem plebi sue · quo cantico finito ad
antiphona cum dilectionem notat quam
in laudando deum habemus / De dns
vobiscum
Dicit sacerdos ad populum
dominus vobiscum qd est sumptum de
libro ruth · sicut enim ibidem legitur
suos salutasse messores et rustici q
populo Et cum spiritu tuo qd est sumptum
de epistolis pauli · ac si dicat sacerdos laus
mea acceptabilis sit deo et gratia sibi ac
piet et nos reminiscent pro termino vite · Et
populus respondit et cum spiritu tuo idest ac
si dicat tu pro nobis facturus es preces ad
dominum · et qr tu illas preces deo approbat
et exaudit qui et bono corde procedit · qui pre
sit quo nihil bonum est sit tu spiritu tuo
De oratione rubrica
Hunc sacerdos
· qr pax in bonitate confidens di
cit oremus · qr d · orate simul me
cum ut qd postulamus citius impetremus
tue orationi dic qui dicta sunt chora
amen · q · d · fiat in nobis sic orasti
vel feliciter acta sit oratio tua et est sumptum
amen de apocalipsi iohis et itum sa
lutat sacerdos populum dicens dominus vo
biscum · q · d · si gratiam dei impetrasti in
illa perseveras et itum populus dic et
cum spiritu tuo · ac si dicat orasti pro
nobis et nos pro te oramus / De benedica
mus domino rubrica
Tunc puer dicit Benedicamus
domino qd est sumptum de psa
lterio et respondet chorus deo gratias
et est de apostolo sumptum pro qr sufficit
qr usque ad finem vite nre deum q
potentia fuare et benedice illi pro
beneficiis gratias persolvendo / De suffra
giis sanctorum
Deinde sequuntur
suffragia sanctorum qr quia dum
viximus tamen in limbo sumus po
siti et a demonibus impugnamur et eo sancto
rum suffragiis sunt indigemus · pro suffra
gia sanctorum dr a sacerdote benedicamus
domino et in completorio et in magnis sole
mnitatibus in quibusdam ecclesiis a maiori
bus qr significat qr in eterna beatitudine ad
deum perfecti laudatores erimus · qr in
vita ista non possumus esse perfecti
De officio altaris Rubrica
Nunc de officio altaris dicamus
et primo de sacerdotalibus indumentis
et eorum significatione · Deinde
quid officium misse · quid

introitus · qd ne tropi permittitur oc
currit · tota vox brevius et summatim
perstringamus · res enim ardua est et modi
ficare nre virtus excedens / De sacerdo
talibus indumentis rubrica
Sacerdos ergo tamquam advocatus et pu
gil cum hoste antiquo pugnaturus
vestibus sacris · q · armis induitur
sandalia pro ocreis habens ne quid
macule in pulveris affectionum adhereat
amictu capucio pro galea contegit
totum corpus alba pro lorica cooperit
cum stola collum circumdat · q · hasta que
se resistentem invitat · Cingulum pro
arcu · subcingulum pro pharetra assumit
et est subcingulum cauda in stola que liga
tur cingulo · manipulo pro clava utitur
casula · q · clipeo tegitur · evangelium libro
pro gladio armatur · pro confessionem diaboli
renunciat dicens · sic itaque munitus
ad certamen contra spiritualia nequitie in celestibus
et pro sedanda in subditos iudicis ira ad
altare procedit et populus · q · prius pu
gil oraturus in confessione dicitur tres
prefati cum cantat orationes et alia re
citata · q · totis viribus contra dyabolum
pugnat · dum in ewangelio casula super
humeros replicat · q · gladium contra hoste
vibrat · dum ewangelium legit · q · gla
dio percutit dyabolum · pax in fine dat
ut populi quies hoste perfecto promittitur
ex dextera lumina redeundi gratias deo re
ferens · populus cum gaudio gaudio re
meat ad propria / sed sacerdos antequam
missa cantet confessionem premittat qr
ut dicit Salomo iustus sapiens in princi
pio sermonis accusator est sui et est contrite
peccata qualiscumque nec mensura credere
Missa De officio misse rubrica
Missa sive officium misse dicitur totum
a principio usque ad finem · s · ab
introitu usque ad ite missa est · sive ab
sensa est ite post xpm · i · sequimini
xpm · qr missa est pro vobis hostia
ad deum patrem placandum · sicut quoque
et cum specialis pro quo primo cantatur
introitus officium appellatur et missa
dr angelus qui ibi mittitur · Dividitur
autem missa in iiij partes s in obsecrationes
postulationes · orationes · et gratiarum
actiones · est n · missa obsecratio po
stulo oratio gratiarum actio · Prima
extenditur usque ad offertorium secunda usque
ad finem orationis dominice cum dicitur amen
tertia usque ad communionem quarta usque

ad fine. Prima dr missa cathecuminorum
uel neophitorum q fere idem est cathe-
cuminus dr nomine instructus iuxta nondum ba-
ptizatus neophitus dr nouus ad instar pri
baptizatus sine nouiter conuersus cui non
licet eis interesse in ecclesia nec Iudeis
nec gentilibus quia nudi sunt. Unde
nec gentilibus quia nudi sunt. ecclesie sed tunc diaconus stans in pul-
pito uoce alta debet dicere. exeant ca
thecumini foras. sic itaque post illa
missa dr ab emittendo. quia tunc fo-
ras emittuntur et hoc fit quia dignum est
de duo Jesus aut non credebat se
eis sciens quid erat in homine et illis
de quibus dignum est significant per
cathecuminos et dr officium. quia ef
ficiens ab efficiendo non ab efficio eius
dr aut missa ibi id est officium quod est
ab introitu misse usque ad ite mis-
sa est. quia missa uocatur illud tm of
ficium q sub silencio dr quia solum
modo illa uerba quibus diuini corporis
conficitur/ Quare primo dicitur
introitus

Introitus dr quia tunc
primo sacerdos ministraturus ad al-
tare ingreditur sic episcopus qui extra
chorum quia induuntur armis dei ut
in festis diebus et dum cantatur introitus
intrat ad altare. In diebus profestis
non nisi bis cantatur introitus In festis
aut diebus ter decantamus intro-
itum. q. et gridiemus in omni meota
missam decantas. quia intermiscentur
tropi. dr aut tropus a tropos q
conuersio. quia cantum solent ibi fieri
conuersiones. Et notandum quia missa est
ebraicus celebratur hebraica grece
ca latina. quia titulus xpi in cruce
pendentis scriptus fuit hebraice grece
latine i. de unaquaque earum sibi aliquid
apponitur de hebrea que principaliter
est alla amen. sabaoth. osana
alla licet a diuersis multis modis
exponatur et alibi sufficienter dictum
nunc presens volumus. Sed Jeronimus
ita exponit laudate inuisibilem
quia nichil est. de amen Sed sabaoth
exercituum siue miliciarum uirtutum
uel instructoriarum osanna. sanna
osi. i. obsecro anna i. salua
inde osanna. q. osianna. ex
corrupto et integro. Nota quod de
.c. psalmis sumuntur omnes introitus

exceptis irregularis. n. dicitur q. si
prarietates solempnitatum institutum fuit
puer natus est nobis et mihi in cantu
modo. cum uero de psalmo sumitur introi-
tus ~~aliquis de sequentibus~~ sciendum
quod si primus uersus psalmi sit introitus
aliquis de sequentibus versibus erit versus
illius introitus. Si uero aliquis de sequen-
tibus primus uersus psalmi erit ille
tus ut in natali decantatur dominus
dixit ad me et uersus quare fremuerunt
et hoc fit ad significandam unionem
capitis et membrorum Sequitur

Sequitur de De kirieleyson

kirieleyson et est grecum. Creta
uero latina illud cantatur ter
propter trinitatem et f. et s. s. dr aut nouies
propter nouem ordines angelorum quibus as-
sociari petimus In quibusdam ecclesiis
additur ymas q interpretatur nobiscum
deus / De gloria in excelsis deo

In solempnibus diebus sequitur hymnus
de euangelio sine euangelicus. Gloria
in excelsis deo etc. hoc tamen dictum
antiquitus ad missam. reliquum
uero beatus ylarius pictauensis apposuit
s. laudamus te etc et ad missam
cantari instituit illud cantatur in
festis apostolorum et martirum et confessorum
in quorum honore dedicata est ecclesia
quamuis sit. quo finito sacerdos con-
uersus salutat populum dicens dominus
uobiscum que salutatio sumpta est
de ueteri testamento. s. de libro ruth
et pertinet ad minores sacerdotes. alia
uero. s. pax uobis de euangelio et per-
tinet tamen ad episcopos et eorum superiores
per quod innuitur nouum testamentum ex-
cellentius ueteri testamento. Et nota s.
et cum spiritu tuo de apostolo in epistola ad
tytum cum dicat Oremus uniuersalem
ad se colligit ecclesiam. et synodicus
sermo multorum loquens per et de asin
quod est simul et hoc quidem ab antiquitate
antiquis. n. omisso oremus subin-
gebat orationem uel communiter. nos uero
premissa oratione et hoc tamen i. oremus
retinuimus /

Sequitur oratio /

Siue collecta est nota quod col
lecta proprie dr in processione
cum populus et clerus de una
ad aliam vadit ecclesiam et tunc sac-
erdos siue episcopus collectam ex consue-
tudine solebat dicere orationem sr

populum et illa proprie dicitur collecta. nos
uero oratione pretermissa tum oremus reti-
nemus

Notandum quoque quod quinquies convertit
se sacerdos ad populum in missa et
septies populum salutat. primo in
ipso exordio secundo in ewangelio quod non
sursum altare sed super asserem uel lecto-
rium dicitur et versus aquilonem legere debet
et casula super humeros plicare quia
dyaconi assumunt officium. et cum regreditur
cornu altaris iam venerit. dicto symbolo
si solempnitas fuit et convertens se ad
populum quarto post offertorium cum dicit
per omnia secula seculorum et consequenter
dominus vobiscum. sed tunc non convertit se
ad populum quia iam misit manum ad sa-
cratum id est ad conficiendum antecedenter et
nemo mittens manum ad aratrum retro-
rsum quinto cum dicit pax domini sit semper
vobiscum nec tunc convertit se. sexto
autem per coronam vero minime.

De numero collectarum que dicuntur ypoi

Et notandum quod vna vel iii vel v vel
vii dicuntur orationes vna sicut vna
epistola et vnum ewangelium. propter fidei
vnitatem. tres propter trinitatem. quia primo
deus in parte generaliter et quia ter orat deus
in passione. quinque propter v plagas. vel
propter quinquipertitam christi passionem vel propter
quinariam sanguinis ipsius effusionem
vii propter vii petitiones dominice orationis
vel propter vii dona spiritussancti que sibi commu-
nicauit in ysaia septenarium. non nu-
merum numquam dicuntur orationes excedere ysa-
ias xi dicit egredietur virga de radi-
ce yesse etc. et requiescet super eum spiritus
domini spiritus sapientie et intellectus spiritus consilii
et fortitudinis etc. spiritus incarnationis sapientie
spiritus intellectus natiuitatis / spiritus consilii
passionis spiritus fortitudinis resurrectio
spiritus scientie ascensio. spiritus pietatis
paracliti missio spiritus timoris dies
iudicii / In adam sed fuit spiritus sapientie
quia ipse creaturas quas celi et terre am-
bitu concluduntur. naturas et rationes agno-
uit et eo in singulis eorum suum
proprias nomina imposuit. spiritus
intellectus fuit in noe. noe qui so-
lus cum sua familia intellexit
pre omnibus bonum esse credere deo et ei
obedire. et eo deum paruit / archam
noe innuit fabricare ad saluandum
se et familiam suam totam spiritus consilii
fuit in abraham quod consilio domini cabore

sui fide plenus exiuit de terra et de cogna-
tione sua et de domo patris sui peregrinus
in terram quam filii sui semper erant a-
dunati acceperunt qui ob fidei sue meliorem
amicum deo meruit appellari. spiritus
fortitudinis fuit in ysaac. quod
forti animo iniurias tollerabat alieni-
genarum et ideo meruit agrum vinaz
iuuenire et centenos sui seminis ac-
cipere fructus spiritus scientie fuit in iacob
quod pretio pro concupita a fratre meruit
emere et a patre accipere paternam ben-
dictionem. et statim declinare odium
et iniuriosum laban esse fidelem seruus
cum filiis suis et familia multa et
multo grege recessit est in patriam
spiritus pius pietatis fuit in moyse quod
populo peccante et se lapidante ora-
uit ad dominum dicens. dimitte domine
huic populo peccatum suum. sin autem de-
le me de libro quem scripsisti. quam
pietatem et veram populo impetrauit et
apud dominum plus aliis sanctis maioris fa-
miliaritatem promeruit ita ut col-
loquia domini frequentur et verba legis ex
ore eius accipere meruit spiritus timoris
domini fuit in dauid quod persequenti regi
saul et in suas venienti manus
pepercit dicens absit a me ne manus
meas mittam in christum domini. idcirco
quia ei peperit allophilorum gladio
illo perempto regnum a deo sibi dona-
tum et promissione accipere ut primus
meretur esse / De epistola etc

Sequitur epistola et dicitur ab epi quod
est supra et stolon quod est missio quia
supra missa ewangelio. sibi vn-
de quod ex vna persona ad aliam
mittuntur epistole appellantur id est supra
misse. quarum non vnam vocem ipsius
audiuntur significatiuus quibus epistolam
mittimus. quia non vna voce sufficere
non possumus quod per epistolam intimamus
et ideo super missam id est pro vna voce
missa dicitur. gerit autem figuram legis
et prophetie que aduentum domini pre-
cesserunt sicut ipsa precedit ewangelium
Similiter autem quidam de doctrina apostolorum
tunc eorum doctrina non precessit ewangelium
inmo fuit subsecuta. quia ad vitam
actiuam refertur ut lex et prophetia
Sciendum est quod quandoque fuit lectio
epistole de libris moysi nomen ipsius
retinet. non dicitur lectio moysi.
sed lectio genesis vel numeri vel deute-
ronomii. qui dubitatur ad ago conditore

vndecima p[er]missionis intitulatur. no
ster qui de libris salomonis sumitur
non ip[s]i[us] no[n] apponitur. q[ui]a ip[s]e ydo
latra et infamis fuit. p[ro]p[ter] h[oc] d[icitur] le
ctio libri sapie[ntie]. In ep[isto]lis aut[em] q[ue]
sumuntur de p[ro]ph[et]is vel de actibus
ap[osto]lo[rum] siue de apocalipsi h[oc] no[n]
d[icitu]r ponitur in p[ri]ncipio s[ed] in diebus il
lis. q[uia] in libris istis h[oc] scriptum repe
ritur. cu[m] eade[m] r[ati]o[n]e in ep[isto]lis q[ue]
inuenitur ... Ill ... In ep[isto]lis vel pauli
lo[rum] ... In ep[isto]la ad hebreos
fr[atr]es. q[uia] in ep[isto]la ad hebreos
dicit no[n] debet apponi. q[uia] suspectus
erat ap[osto]lus hebreis s[ed] melius e[st] vt ap
caret ap[osto]lo hebreis ... melius ... inter
ponat[ur]. q[ui]a bo[n]i eisdem ... vocat
eos et ip[s]e i[n] eade[m] ep[isto]la vocat
eos fr[atr]es in quoda[m] loco. decitat[ur]
aut[em] ep[isto]la in inferiori loco. e[st]
va[n]gelium vo in eminentiori loco
sup[er] aq[ui]la. q[ui]a lex et p[ro]ph[et]e clause
fuerunt i[n] iudea. vn[de] notus i[n] iudea
deus. eva[n]gelica vo doctrina di
latata fuit vsq[ue] ad terminos orbis ter[rarum]. vn[de] i[n] omne[m]
terra[m] exiuit sonus eo[rum] et sup[er]
aquilam legitur. vn[de] illud et vo
lauit sup[er] pennas vento[rum]
locus e[st] in quo legit[ur] eva[n]geliu[m]
i[n] festiuis diebus cooperit[ur] aliquo
panno lineo serico ad significandum
mollicie[m] cordium xp[ist]ianoru[m] vnde
d[icitu]r p[er] p[ro]ph[et]a[m] ... cor carneu[m] dabo
vobis et scriba[m] legem mea[m] i[n] cor[dibus]
v[est]ris. locus aut[em] sup[er] que ep[isto]la
legitur no[n] cooperitur aliquo panno ad
significa[n]da corda iudeo[rum]. Et n[ota] q[uod] nullus
p[re]sumere debet ut legat ep[isto]lam
s[ed] aliquis presumere vt legat ep[isto]lam
nisi sit subdyaconus sub dyaconus
qui si defuit dicit[ur] a dyacono
vel sacerdote. no[n]. n[ota]. acolitus vel
alter inferioris ordinis d[ebet] eam legere
... n[on] e[st] vt sacerdos legat et
si cantat missam q[ui]a acolitus

Post ep[istol]am. De responsorio

Post ep[istol]am cantatur g[ra]duale siue
responsorium cu[m] suo v[ersu]
d[icitu]r g[ra]duale q[ui]a i[n] mo[do] ...
bus g[ra]dibus decantatur an[te] alta
re et a maioribus in p[re]festiuita[ti]
bus In solemnib[us] aut[em] dieb[us] in
altioribus i. in pulpito et a minoribus
i. a puerica vel q[ui]a g[ra]datim cantatur
vel q[ui]a de g[ra]du i[n] g[ra]du i. de v[ir]tute

in v[ir]tutem ascendere debemus. vt t[ra]
iudea. deus deo[rum] i[n] syon ... v[er]o
q[ui]a v[su]s est ... vel etia[m] ep[isto]le ut
i[n] ep[isto]la agit[ur] de gaudio et i[n] ve[rsu] ...
sl[?] ne possit nob[is] ... q[uia] do
minus dixit. cantauimus vob[is] et no[n]
saltastis lamentauim[us] et no[n] plora
stis. vn[de] ap[osto]lus gaudete cu[m] gau
dentibus et flete cu[m] flentibus. versus
vo d[icitu]r a vertendo. vel q[uia] nos
in orientem v[er]timus. vel q[uia] de v[er]su q[ui]
ad ... fit regressio ... ad offi[cium]
vt in matutinis. S[ignifica]t aut[em] g[ra]dua
le labores in vita et io non
du[n]t nisi a oct[auis] ~~...~~ pasce
et penthecost[es] p[er] quas octauas t[em]p[o]ris
vite designat[ur]. q[uia] omnes ~~...~~
labores expectat om[n]is abster
g[e]t deus o[mn]es lacrimas ab oculis
sanctoru[m]. De alleluia d[ic]tu[m]

Postea sequitur all[elui]a q[uod] ... nam
a [Deo] nimio sit ... ut
p[er]dus cu[m] p[er]egrinu[m] est nobis
vocabulu[m] et s[ignifica]t illud i[n]effa[bi]le
gaudiu[m]. q[uod] nec oculus vidit nec
auris audiuit nec in cor hominis
as[cendit]. q[ue] p[re]p[ar]auit d[eus] d[iligentibus] se. In fine aut[em] hu[ius]
vocis all[elui]a neumatizamus. Est
aut[em] d[ic]ta neuma ... p[ne]u
ma t[ra]ns. neuma in s[an]c[t]o ... e[st]
iubilus q[ui] fit i[n] fine antiphon[arum]
pneuma i[n] ... spiritu[m] ... sp[iritus]
s[an]c[t]us in greco In hebreo ruath ...
all[elui]a d[icitu]r ... quo ... fit ...
v[er]sio ad all[elui]a. De sequentia

Deinde subdit[ur] sequentia q[uia] nos p[er]
sa[m] applaudimus et ideo dici[tur] se
quentia. e. et h[oc] i[n] eva[n]gelio
et d[icitu]r q[uod] notkerus abbas de s[an]c[t]o
gallo de ... p[ri]mo
sequentias siue prosas composuit et
nicolaus pp. eas in ecc[les]ia decantari
instituit. postq[uam] hogerus c[on]tr[actus]
inventor astrolabii has duas
sequentias adinuenit s[cilicet] rex o[mn]i
potens. et s[an]c[t]i sp[iritus] adsit nobis ... ele
ctoru[m] ... i[n] ecc[les]ia decan
tari instituit. p[er] q[uas] labores et mi
s[eri]e huius vite designantur.
Post se[quentiam]. De Eua[n]gelio

Post sequentiam sequitur eua[n]
geliu[m] q[uod] h[abe]t triplicem

ichoacoz principiu sci ewangelii
vt ipnet ecat ad tm huidi eurage a
illr in illo tpe sit p aque deci
mnatoz regie uel aliciiq mag
ptate vt fuit in al diebz tpi
bz he. ze z anno uo decio z di
natz erat ihs. dr at ewangeli
bonu nunciu ab eu q e bonu
z anthle q e nunciu. O. h eos dez
ab evan et gelos z e idz sensus
Ewangelii triplex est commencia
ad cetera misse officia h q audi
sb silencio tre erecto capite et
scoopto sb silencio qr aia soluta
sit in ewangelio q in lege z in pphie
gtmebantur p missa est at t
plex silenciu. primu fuit an
legem. s. ignorancia languoris
2m sb lege s. desparato curatoris
lex n. bonu ondebat unllua s3
n. bonu ondebat unlna s3
no curabat. de isto dr dm me
2iu silenciu. co. Tercium tpe
gre. cu p missa oia fuit adiple
ta dr aut ad similitudine pnu
loz qui cu aliq bz desiderant
tadm lacmatur et eiulant doc
h ut q desiderant ad hunc mod
sci nec tese suspirabant ad xpi
adventu vn ysaias vtinam. vti
na disrupisses celos et venires
a facie tua. montes effluerent z
mihi i hunc mod. tacz vel scitur
fre sctoz z continuerunt illud
tciu silenciu decu e adepto
sanitatis q plenis erit in alia
vita corpe erecto audr ewangeli
qr tpc doctrine ad amore celestiu
erigit mentes mas z tpalia dos
debe gtepni capite audr discoopto
qr oia q sb velamine et figura
gtinebantur i lege z pphie in
ewangelio sut manifesta vn i xpi
passione velu templi scissu est et
nod aut q dyacong lecturg ewan
gelium postulat bndictoz a sacte
et no sbdyacong leturg eplam cum
pdicatores ewangelii inuisibiles z
a inuisibili missi sut. pdicatores
aut legis et pphie quaz epla
locu tenet i visibiles z ab invi
sibilibz sut missi In diebz at
ieiuniorum dyacong sup humeros
ieiunioz casulaz replicatat ad ou
dend q ad caritatem tenet pfectione
dyacong i diebz ieiunioz ad
qualitatem sacerdos in aliis diebz. pcet
aut eu puer cu thuribulo qr
de bona operacione dyaconi z
honesta quersacione bong odor
ascende debz ad dnm. vel vt ipius
oro sit incensu i conspectu dei
dirigatur. z no q i pfestis diebz
ung puer tm cu vno ceo pcedit
dyaconu ad legendu ewangeliu
p qd sufficit q primu adventu
xpi q humil fuit z occultus p
vet tm ung precursor. i. Johes
bapta qui fuit lucerna vbi. In
festiuis diebz pcedunt duo
tel. qr in sco adventu q solen
nis erit et manifestg duo pre
mittentur pcones. s. helias
et Enoch. vl id. s. qr dns
binos et binos misit discipulos
suos an faciem suam ad pdicandu
Subdyacong aut ipm dz defere
pulminat q tpalia signatur
q. d. si nos seiangs spualia no
est miru si metimus a nobis
carnalia. tussit aut ad sinist
dextram ptem chori z tussit ad
sinistru. qr de syon exibit lex
z vbu dni. d. ihr. et pga pdica
tu e gentibz qui p sinistru intel
liguntur. vn apls nobis oportebat
prius pdicari vba dei. s3 qui i
dignos nos iudicastis et repuli
stis illud. ecce quertimur ad gentes
Sic nod q n gliceq uo defeat
liber s3 sup sinistru vt dext sup
ponatur iuxta illud. leua eius sub
capite meo. et de dil. am me.
vel qr ewangelista doctri celestia
q p dextru eius q ue p sinistru
intelligitur suppoui. sub silencio
tussit z angelus incipiat salutat
ppliu. qr dns pcepit discipulis
ne aliq loquerentur i via z cu in
traret i aliqua domu dicerent pax
huic domui pq salutacioz pplii
sacerdos vel dyacong ewangeliu
lecturg se signat i fronte z i ore
z i pectore. q. d. no erubesco e
ce dm i ea pdico et corde credo
libro crucem imprimit tanq3 si
diceret hic est liber crucifixi illo

Quod non est quasi scolarium incho[antium] euangelium
tam cito eligunt ne laycus tam plures
quam audiens debet facere signum crucis
in fronte in ore et in pectore. In fronte
quia ibi est locus pudoris et verecundie
unde impudicos homines effrontes
dicimus id est sine fronte id est sine verecundia
post hoc ergo quod signum crucem
in primo ostendimus non erubescere nos
credere crucifixum. Et cum hec dicimus
et dicimus quod a iudeis et gentili-
bus nobis imputatur. Unde in primitiva
ecclesia quando rara erat fidelium
numerus confundebantur Christiani quod in
crucifixum crederent et hominem
ingloriosum colerent. Hoc quod stulti-
cia reputantes. Unde apostolus
verbum crucis pereuntibus stultitia
est etc. et alibi nos predicamus Christum
dominum crucifixum Iudeis quidem
scandalum gentilibus vero stulti-
tiam. In ore ut sufficiet cruce
tiam in ore ut sufficiet crucem quod se audeat ponere. In pectore
ut liberet se dudat quam pro
nomine Christi et hoc quod ore et pectore
significatur ostendimus nos audacter
fateri et corde credere Christum cru-
cifixum. Evangelium legitur demum iterum
esse quia corde creditur ad iusticiam ore
autem confessio fit ad salutem et
nota quod evangelium quandoque significat histo-
riam quandoque significat allegoriam quandoque signi-
ficat. Quandoque significat preceptum quandoque totum
legitur secundum historiam ut in die pa-
sche Maria Magdalena et Maria Ia-
cobi etc. et illud quod cantatur in na-
tali ad primam missa de pastoribus
secundum allegoriam ut id quod legitur
in assumptione beate Marie in quo
sit mencio de Maria et Martha
ut intravit Ihesus quoddam castellum quia
per Mariam significatur vita contempla-
tiva per Martham vero quod est minister vita
activa id est in beata Maria virgine cor-
pore fuit utriusque vite contemplative
et active. Secundum preceptum cantatur ut in
festo beati Thome apostoli unde dicitur Tho-
mas unus de xii etc. preceptum ut in
festo sancte crucis cantatur evan-
gelium de Nicodemo unde dicitur sicut
Moyses exaltavit serpentem in
deserto etc. in hoc versu Christus passio[nem]
suam

significavit et exaltacionem corporis sui
in cruce et ideo evangelium in cuius clau-
sula hoc continetur legitur in festo sancte cru-
cis et in festo Michaelis archangeli
pro isto versu angeli eorum semper
vident faciem patris mei qui in ce-
lis est. Secundum totum ut evangelium illud
quod legitur in circumcisione domini postquam
consummati sunt dies octo etc. Qualiter

fieri debeat signum crucis

Queritis si
oleum si debeat signum crucis
fieri a dextra in sinistram vel
a sinistra in dextram. Quidam
volunt quod a sinistra in dextram quod iam
simea quorum et vide contra auctoritatem
de isto versu egressus eius a patre
etc. ad preceptum etc. ut a. i. et a.
s. de a patre venit filius in mundum
et ideo debemus facere crucem a su-
periori parte per quam partem celum significatur
et descendimus in terram quod pro
mundum significat postea a sinistra
ducimus manum in dextram quia Christus
ad inferos descendit qui per sinistram
significatur et postea ad patrem ascendit
qui significat dextram quia prius descen-
dit ad inferos quam ad patrem ascen-
disset. Alii vero econtra quia Christus a dextra id est
a patre veniens dyabolum expellit qui
per sinistram significatur unde exivi a
patre et veni in mundum. Dicto titulo
legitur ab omnibus Gloria tibi domine pro-
posito evangelio namque ad legendum
in quo agitur de gloria dei et de nostra
liberacione quando Christus dyabolum de-
vicit et nos ab ipsius servitute li-
beravit et victor ad gloriam patris
ascendit auditores evangelii
letantes in laudes sui salvato-
ris gratulantur dicentes Gloria tibi domine
quasi dicat gloria tua que in evangelio
nobis predicatur nobiscum sine fine
permaneat et semper crescat.

Quid debeat respondere lecto evangelio

Lecto evangelio debet quisque
dicere Deo gracias ut verbum
quidam sicut post aliquam lectionem
vel capitulum. Vel quod in medio et fine
evangelio debet quisque facere signum crucis
ante et debet pectus signaculo cru-
cis muniri quasi dicat Deus faciat me
in doctrina evangelii perseverare
quod designatur per amen. Cruce quoque
dyabolus se munit ne ipse ra-
piat sermonem domini de pectore eius

Dum legitur evangelium tunc velamina capitum deponunt, quia evangelica predicatio velamina removit. Et homines qui prius dominum in enigmate videbant, veritate legis aperta cognitione vide fecit. Viri ergo discoperto capite debent audire evangelium ut sit quasi sensus patuli ad audiendum.

Quare clerici non habent longos capillos

Inde est etiam quod clerici non habent longos capillos sed alte tonsos ut melius possint audire. Coronam habent quod inter eos et deum non debet esse medium. Longitudo capillorum multitudinem sit peccatorum. Mulieres vero velato capite debent audire. Et virgo propter pomum vetitum et si non habet velamen vir eius vel aliqua mulier superponat aliquem pannum capiti. Item erecti debemus stare capite inclinato non tamen nos debemus apodiare in necessitate cogente. Item in lege precipiebatur ut comedentes agnum paschalem baculum in manu tenerent. Diacono legente evangelium baculos deponimus quia Christo predicante omnes observantie legales sunt deposite.

De symbolo rubrica

Post evangelium si solemnitas fuit decantatur symbolum Credo in unum deum. Non tamen in omni solemnitate cantatur sed in festis sanctorum tantum de quibus fit mentio in symbolo vel illorum qui symbolum composuerunt scilicet apostolorum. Cum in symbolo fit mentio de trinitate, de nativitate, de crucifixione, de resurrectione, de ascensione, de spiritus missione. In epiphania decantatur et in purificatione domini. In festis beate marie virginis et in festo omnium sanctorum et apostolorum et sancte crucis et in omnibus dominicis diebus. In aliis autem solemnibus non debet dici excepto beati Johannis in festo beati Johannis baptiste ut quidam faciunt quia ibi fuit commemorata Christi nativitas. Sed eadem ratione quolibet die, quolibet enim die fit mentio de beata maria. Nec in solemnitate sanctorum apostolorum solet cantari quia ipsi non crediderunt ymmo scierunt quia habuerunt plenam scientiam. Nec in solemnitate duorum evangelistarum quia illi non fuerunt apostoli scilicet luce et marci. Item in festivitate illorum qui illud composuerunt debet cantari et quidam dicunt qui inducunt hoc quod invenitur in evangelio iohannis quia fides.

apostolorum sic crescebat propter miracula que faciebat. Alii dicunt quod doctores non habent nisi eam humanam rationem preter experimentum.

Nota quinque *De quatuor symbolis peccati rubrica*

Nota quinque sunt quia peccatum exigit. Confessio [illegible] vel lectio legis. Confessio mosaice legis. Confessio evangelice legis. Dicto symbolo debet fieri signum crucis quia verbum evangelicum est et debet symbolum audire stando sicut evangelium.

Nota quatuor sunt symbola

Nota quatuor sunt symbola. Primum quod Athanasius qui dicitur in quotidiana oratione quod composuerunt apostoli. Sed verbum est abbreviatum unde dictum est de illo verbum abbreviatum faciet dominus super terram. Nec sic veniat verbum abbreviatum super filios dei. Similiter in omnibus verbis evangelicis debet fieri signum crucis ut in fine orationis dominice et gloria in excelsis deo et benedicite dominus deus israel et magnificat et nunc dimittis et ita debemus hoc audire stando quod evangelium. Secundum symbolum est quod in prima dicitur scilicet quicumque vult salvus esse ab Anastasio episcopo compositum contra hereticos arrianos nec fuit Anastasius ut quidam putant ymmo Anastasius tertius quod Constantinopolitanus ~~sinodus~~ synodus composuit et cantatur in missa. Credo in deum quod in Cena synodus composuit. Beatus non Hilarius pictaviensis episcopus scripsit librum de synodis verbum et composuit et debet tamen in synodis dici totum vel saltem aliqua particula eius. Unde contra illos tripheneses [illegible] quia alia ibi leguntur lectiones.

De offertorio rubrica

Dicto symbolo sacerdos salutat populum et postea dicit oremus et non ipse non oret ymmo oblationes recipiat quasi diceret non cessat orare qui non cessat bene agere. Postea cantatur offertorium sive offerenda et dicitur offertorium ab offerenda quia tunc offerimus. Sed nota quod tria debemus offerre primo nos met ipsos et postea que sunt necessaria sacerdotibus

.s. panis et vinu cum aqua zo sacrifi-
cipita et ideo quod panis iste dicitur a pa-
quod est totum. quia hic et in futuro est
tota vita nostra vitam dicit a pite
qui se separat dominus in ewangelio dicit
ego sum vitis vera. aqua ab
equalitate dicitur per quam sacramentum
nos angelis equari credimus.
vel aqua populum in libris significat
vnum aque multe populi multi. quia
nec sanguis sine salute populi
nec salus populi sine sanguine
esse potuit aqua benedicitur quando
admiscetur vino. vinum non quia
sua expectat benedictionem In quibus-
dam ecclesiis in magnis solempnitatibus
offerunt preciosa utensilia ecclesie
et ponunt in altari vel in locis
competentibus. etiam fecit mas-
illuales oblaciones laicorum
ecclesia non offerunt nisi in officiis
mortuorum. et in noua celebra-
cione sacerdotis quia non renouantur
offerre qui viuunt de oblaci-
onibus. in offertorio non debet
sacerdos puidere nec aliquid
huiusmodi cantus propter auariciam
remouendam. / De sacrificio

Sacrificium dicitur quasi sacrum
factum et ideo quod ab aposto-
lis et apostolicis viris in
primitiua ecclesia fiebat in vasis
ligneis et vestibus communibus et
in eadem lignei calices et
aurei sacerdotes, nunc vero e con-
uerso. sed zepherinus papa instituit
quod in vitreis. sed quia fragiliora
erant vrbanus papa constituit. vn
quod in argenteis vel aureis
sacrificaretur vel propter paupertate
in stagneis. quod non erugina-
tur. hostia dicitur sed hebreos ab hos-
tio quia ad hostium tabernaculi of-
ferebatur a gentilibus non dicitur ab
hoste. quia deuictis hostibus fi-
ebat victima. pro vincendis. dicitur
quod imolacio quia non semel sacramentaliter
imolatur qui semel in veritate
imolatus est in cruce et imolatus. et
est tractum a mola quod solebat
fieri de quodam genere frumenti. quod
farre nec ador dicitur. vnum et ad horda-
liba pro quibus et ponebatur in cor-
nua aliis festis et fodiatur ad ter-
ra. mola vero in altari dicitur pre-
media sub qua reliquie sigil-
lantur et qui in dedicacione ecclesie
crux exprimitur. et vbi corpus tunc
conficitur. / De hac parte misse et

Sequitur de hac parte misse que
post missa dicitur. postea quod
dicitur missa oracio. prima. non
de qua dictum est / missa obsecracione
appellatur hec pars misse vt missam
appellare totum officium ab introitu
vsque ad ite missa est et ite missa
dicitur reffecto verbo. hec misse tres dis-
tinctiones prima dicitur secreta. Sed
prefacio et tertia canon. Secreta dicitur
oracio cum sua prefacione. s. preceptis
et preceden dicitur post ista vsque sed libera
nos a malo amen. quia a sacerdote
sub silencio dicitur et secundum quod to-
tidem collecte et eorum ordine dica-
tur in secreta et post comunionem quot
processerunt in epistolam in exordio
misse. nec plebs nec pauciores
sed non vltra. vij. posiciendum est et
cauendum est quod si forte collecta
pro defunctis intermisceatur non
finalis sed penultima dicatur quia
finis ad finem debet retorqueri prin-
cipium. In missa pro defunctis non
debet intermisceri oracio pro viuis in
illa cum deus qui viuorum domini es
et mortuorum. Secreta dicitur quia secrete pro-
nunciatur tacite dicit de causa. s. ne vox
sacerdotis nimio clamore deficiat
et etiam ad signandum quod deus plus diligit
clamorem cordis quam oris ne et
a laicis verba alia corrumpentur
si ea scirent. Nam tamen in primitiua
ecclesia dicitur alta voce / ab omnibus
laicis sacra verba contingit ergo vt
quadam die pastores panem super
lapidem ponerent. quod ad horum verborum
prolacionem in carnem conuersus est per-
sonam transubstancionem est panis in corpus
Christi in quo diuinitus facta est
acerrima vindicta. nam percussi
sunt diuino iudicio celitus missa
fulmen per crucem. vt de cetero illa
verba sub silencio proferentur
vel ideo ne vilescat. dicitur sub silencio
et sacra scriptura est obscura ne vilescat

vel ideo ne a laycis sciat. et ita
expositum est ideo. Notandum autem est quod totum
officium misse a secreta usque ad fi-
nem passionem sepulturam et requiem
dominicam representat. dividitur autem
secreta in x. partes prima distinctio
est ab offertorio usque ad prefacionem
et hec specialiter dicitur secreta secunda prefacio
tercia canon quarta oratio dominica.
quinta embolismus. Sexta ...
... fuit dominica sanguinis effusio
prima in circumcisione secunda in sudore
tercia in flagellacione quarta in cru-
cifixione. Quinta in lanceacione
prima fuit in exemplum ut scilicet sicut
ipse in carne voluit circumcidi. ita
et nos circumcidamus mente a vicie
bus. secunda in signum quod sicut terra sanguine per
ipsius est fuit irrigata. nam ideo et
fertur est sudor eius sic sicut gutte
sanguinis decurrentis in terram. ita terra nostri
cordis ... passionis ipsius gra-
cia irrigatur. tercia fuit et quarta
in remedium. quinta vero in sa-
cramentum. de latere enim ipsius sacra-
menta fluxerunt sanguinis.
videlicet redempcionis et aque
ablucionis. Cum dicit sacerdos
Orate fratres statim incipit orare et
nos similiter secreto orare debemus
et cantare duos versus scilicet exaudiat
te deus et psalmum sequentem. vel
ministri versu ad minus. quando autem
dicit orate fratres et dominus vobiscum
sed silencio quando se ad populum con-
vertit. ... dicat orate fratres sed
se convertit quando convertit ad popu-
lum. dominus vobiscum propter v. ap-
paritiones que fuerunt in die
pasche et quia una non fuit
manifesta quando apparuit ma-
rie magdalene. ut dicitur quidam
ideo sacerdos dominus vobiscum subsi-
lencio. neque tunc convertit se eciam ali-
qui ... sacerdos dicat orate fratres per
omnia secula seculorum. id est per secula
sibi invicem succedencia. vel
dicuntur antonomasice sicut
cantica canticorum et subdit amen
ad confirmacionem. per ipsum seculum
creatum est. est enim nomen domini
in apocalipsi ego sum amen
testis fidelis Dominus vobiscum.

Deinde sursum corda. quod scilicet sursum
debemus ad dominum in celestibus non
in terrenis quod significatur in hoc
quod episcopus habet sandalia quorundam
generum calciamenti. In hiis enim quod san-
dalia desuper sunt aperta significatur
quod nos debemus habere superius erecta cor-
da ad deum quod vero subtus sunt solida
significat quod nos debemus habere mentem
obtusam in terrenis. nec debemus corde
subditorum ... que est in terris
iacobus que est in celis post se-
quitur gracias agamus domino deo nostro quod pro
omnibus beneficiis que nobis contulit
gratias ei rependere debemus. Invenitur
autem in quodam figura concinens della
undique clausa. et in aperte precedenti
superius apertum. et a medio tenuis
sursum et deorsum. utrimque in modum cru-
cis per totum copulans. quod non sine
causa factum est per deum. circulus clausus
dominicam significat non quod nec prin-
cipium nec finem habet p. v. quamvis
non quod principium in virgine habuit
sed finem carebit. circulus in medio
utrimque copulans per totum crucem
per quod quamvis sociavit divinis
prefacio dicitur quod prologus. et est ad mi-
sterium preparacio. Nota et ix ordines
angelorum quos ibi presentes esse
credimus. Maiestas quorum dicitur
quod maior status. vel maior po-
testas. non sunt ibi n. v. nomina
sed sub illis intelliguntur alia Se-
creta que orationes dicuntur secrete
que fiunt post oblacionem. ideo
quod iudei post suscitacionem lazari
statim voluerunt occidere ihesum et
ille abscondit se in civitate effrem
in solitudine et tacuit a predicacione
et miraculorum spacium usque in sabbato
ramis palmarum quo venit
in domo symonis leprosi et aperte
predicat quod sit exaltatus voce
sacerdotis dicentis. per omnia se-
cula seculorum amen. Quot sunt

Nota, prefaciones canonizate
quod x. sunt prefaciones. Una
de natali. alia de epiphania
alia de xl. alia de cruce alia
de pasche alia de assensione. alia
de adventu spiritus sancti. alia de
trinitate nona de apostolis
x. de beata maria dicitur primitus

iste .x. [?] sunt [?] alie non dicuntur
in ecclesia promittuntur. De sanctus

Postea ter sanctus. Sanctus. Sanctus.
Et est sumptum de veteri testamento
ysaias .vi. dicit se vidisse
dominum super solium excelsum et
seraphin clamancia sanctus. sanctus. sanctus.
do. deus sabaoth pleni sunt celi et terra
benedictus qui venit et cetera. in excelsis
et est de euangelio. unde canitur
[?] signum tercius. [?] an
gelorum cantamus quia per hec sacrificia
terrena celestibus iungi non dubitamus
et [?] cum eis in excelsis saluari
clamamus. De canone misse

Sequitur de canone. Canon
dicitur regula [?] quia per hunc
sacramentum regulariter fit con-
secracio. incipit et [?]
[?] [?] [?]. unde [?] ista
secreta oramus. In [?] [?]
tre [?] [?] [?] de ta-
[?] [?] [?] [?] cor-
dis clamorem attendit. unde et
moysi dixit [?] clamas ad
me cum ipse tunc taceret verba cum per-
ferimus ne quid petere nec inter-
cedere [?] [?]
vel ne longo clamore [?]
[?] vel ne tanti misterii [?]
[?] [?] verba vilescant et in
locis [?] [?] passim
et indiscrete dicantur et sic flant
et [?] ut de pastoribus [?]
[?] [?] [?] [?]
[?] est [?] [?] [?] [?]
te [?] ne quis [?]
verba nisi super altare [?]
et in missa et ad vestibus
sacris. dicat [?] sacerdos te igitur
clementissime [?] et alloquitur
deum tanquam presentem. Incipit autem
per T que est littera in modum crucis
[?] T. quia per christi passionem
[?] in cruce sunt impleta
et sunt efficacia. unde ymago
crucifixi debet ibi depingi.
[?] autem [?] [?]
ut de [?] apostolorum [?]
[?] pontificum [?]
[?] [?] [?] omnes [?]
[?] [?] [?] se expo-
suerunt et [?] non licet ex-
ponere nisi forte sacerdotibus solis
et ideo de illis [?] [?]
[?] [?] [?] [?] [?] [?]
licet. nisi eorum quorum nomina pro-
[?] [?] [?] [?] [?]
in loco [?]. [?] [?]
hostiam sacerdos. [?] est [?]
[?] [?] [?] [?] [?]
[?] [?] [?] [?] debet
[?] [?] et [?] [?] debent
[?] [?] et ita omnes debent
facere. [?] [?] [?] [?] [?]
[?] [?] aliquid [?] [?]
[?] et sanguis quod non potest [?]
[?] [?] [?]. dico [?] quod non
[?] [?] ad memoriam
ad [?]. [?] ad memoriam
[?] passionis quia fit [?]
qui tunc patiebantur in [?]
[?] [?]. [?] [?] [?]
[?] calice. quia quando emisit spiritum
velum templi scissum est. et sacra
[?] aperta sunt que [?] ob-
scura erant. [?] cruces [?] [?]
[?] hostiam in calice signant
[?] [?] centurionis dicentis. vere
filius dei erat iste. et ita cognouit
eum [?] esse in [?] [?] que
[?] [?] calice signant duo sa-
[?] [?] [?] [?] de latere
[?] [?] [?] sanguis et aqua. sanguinis
in [?] [?] aqua in ablucione.
Nota quidam sedent in canone
misse quidam audiunt stantes
sedentes signant apostolos qui se-
debant [?] de [?] domini
in cenaculo. [?] [?] sedentes [?]
stantes [?] in vestimentis [?]
[?] [?] facie signant [?]
que [?] de cenaculo ad
monumentum declinato [?] [?]
dentes in amore eius. alii stan-
tes signant moysen qui ex-
tensis manibus [?] ad [?]
quam iosue pugnabat [?]
[?] [?] sustinebant ma-
[?] aaron et [?] [?] erat. [?]
[?] moysi quia [?] vincebat
declinabat [?] vincebat
ab [?] [?] [?] [?] sustinebat
[?] [?] et ita
[?] [?] [?] [?] manus
nos debemus [?] [?] quia ille
sacerdos [?] [?] [?] Nota quod
[?] [?] nobis [?]
[?] [?] [?] facit sacerdos
[?] [?] [?] [?]
signant [?] [?] in quibus [?]

apte portauit · postq̄ʒ ſ. ʒ ſuſcepto fuit cu p̄ceſſiōe in ʒcme palmaʒ · alie tres q̄ ſeqūtᷣ ſignificant ... vicoʒ eſt gr̄ḡt iudeis ēſu ... xp̄m /

De dn̄ica oratione

Nunc dicē de dominica orōne in q̄ · vij · ptinent petitoes · q̄ḡ p̄me t̄ ... be ... cie eſt · tres p̄me ad futurā ptinent vitaʒ ... ſecund ad p̄ntem · media tn̄ ſ · quoda a coq pot ſumi ita ... ad vtraq̄ʒ referatur · ſ · in qua dr̄ panē nr̄m quot · vel ſpale · ... in ſiōn · ... ſogolla chabraice · latiue ... ſtom ſupſtalem vel eſſectiuū vel familiare · et nō ... gr̄ qnd ... ſacd̄os orem ... p̄ceptis ... pſti orare debem · ſʒ libera nos a ma lo · amē / id aut nō dicit ſacd̄os p̄mo ſub ſilencio q̄ e de ... eis · Nota q̄ p̄ dn̄icā orōm ſequitur ſʒ libera nos q̄ dōs q̄ ſecta voce p̄ſtur · In ... alta voce · ꝛ in ... non ſūt dicta · ſilencīū illud ... ſicut ... quo dn̄s iacuit in ſepulcro gr̄ ... nullq̄ portabit ... ſepulc̄ ... dn̄ xp̄i /

De donatione pacis

Poſtea dicit ſacd̄os pax do. ſ. vo · q̄ ptinet ad tciaʒ ptem miſſe · nō tn̄ q̄ ſacer dos porrigat o ... quidam · q̄ne eſt in ambroſiana et a ... pfertᷣ · ꝛ accepto pacis oſculo ... ipa eccl̄ia ſʒ quidam · ſʒ a lios ab ipo ſepulc̄o vel al tari · ſpat dyacono vel ſubdyacō vt p̄ eos deſcendat ad alios ... tamē ē ne ab ipis ... illicitis ne forte aliq̄d laſcivie vel carnalitatis ſub repat · Nota q̄ p̄ libera nos q̄s dn̄e exaltat ſacerdos vocem ſuā dicens · pax dn̄i ſit ſep vobiſcu q̄ ſignificat ... dn̄i q̄ ipa die apparuit diſcipulis ſuis dicens pax vob̄ ꝛ itm pax vob̄ · q̄ · d · do · no · paceʒ pectoris i via ꝛ pacē eternitatis ... vitam ... ī ... miſſe dr̄ pax vobis · in fine

dicitur dominus vobiſcū · io gr̄ purgatio ē · ꝛ nō pot niſi p̄ pacē pectore oſtendit ſe purū homineʒ · ſʒ deus eſt vez deus ꝛ verus hō ꝛ pot dare pacē pectoris i via ꝛ pacē eternitatis ī patria · poſtea frangit hoſtia in tres ptes q̄ ſignificat q̄ in fractione panis cognouerūt cū diſcipuli q̄n diuiſit i tres ptes /

De tribus ptibus corporis x̄

Sciendū eſt q̄ p̄ illa q̄ ponitᷣ ī calice pro ſctis qui adhuc in mūdo viuūt paſſiones q̄ ſūt paſſuri offertᷣ · alie duo ptes ſūt p̄ mortuis · vna pro ſctis q̄ iā ſt i regno et illa ē acto ... q̄ nō reſtat in eis purgatoriū ... p̄ ... altera pro illis aīabus q̄ licʒ ſalūāde ſūt tn̄ adhuc ſūt ... et id illa ... ſ̄ oblat̄ · agnus dei ter ca tatᷣ · ſicut ē verus agnus ſignatᷣ in illo paſchali ꝛ de quo ... eūāgelio ecce agnus dei q̄ ... cruta [illegible] pcta mundi · ter ... vtem ... effeme intelligitᷣ illud · ſ · ... ī celo ē glificatū et ... q̄ adhuc in t̄ra ambulabit ꝛ q̄ in ſepulcris ... in extremū iudiciū expectat ... dr̄ cū miſſe vobis · tercia dona nobis pacem ... ... dr̄ agnus dei ſʒ ... dici p̄ ... q̄ ptinet ad aſcenſioʒ · In cena vo dn̄i ter dʒ dici cū miſſe nobis · In miſſa vo pro defunctis ... dʒ dici cū dona eis req̄ em · ... requiē ſempiterna · Item ... dʒ dici ... in ... ſʒ ... ꝛ ... cū orōne · agnus vo ... agnon q̄ ē pius · q̄ ſola pietate nos redemit · vel ab agnoſcendo · q̄r ſic agnus ſolo balatu mrem cognoſcit ſic xp̄c mrem ſuā ī paſſiōe agnouit ꝛ in fine ... cōmendauit · ideo ergo ē dr̄ agnus dei q̄r x̄c pendens in cruce

Et prem̄ sunt agnus obediꝰ et
mitem virtutis vt̄ m̄ qmedebā
r ridez tenē humanū redimendo.
Et aut primo ter dr̄ misere nob̄
r t'cio vltimo dicas dona nob̄
pacē. Sūptū ē de pēti lege v̄
cū clamaret ad dn̄m dicebant
parce dn̄e p̄ ꝑplo tuo r t'cio pa-
ciabat dicēs ne dederis hereditatem
tuā in obprobrium opprobriū dicens
agnus. agnus dei q̄ toll. pcc̄ m̄-
dj. Imitando Johannem q̄ ait:
ecce agnus dei q̄ t. p. m. ne q̄ in
ꝑuincia eccia singulis diebꝫ qui
canonem misse attrectant comu-
nicabant. Sꝫ p'q̄ cessauit ante
feruor fidelium institutum fuit
vt tm̄ in dn̄icis diebꝫ cōicaret
vel tm̄ in quib; non obseruari po-
test h' etiā q̄ nec obseruari po-
tuit. tcia secuta ē institucio ꝑ
ter salē in anno. In natali
in pascha in pentecost. omnis
cristianus eucharistiam accipiet in re-
medium cū t'cia remedio vt in sin-
gulis diebꝫ cōsūlt patres dantur
ecce diebꝫ dn̄icis r eulogia
In diebꝫ dn̄icis r eulogia
i. panis benedictus qui in .xl. in
tempibꝫ abstinentie deputatis ꝑ
ter diebꝫ obseruari nō potuit
saluo ieiunio. Postea statutum
fuit vt collecta dicitur sup̄ ꝑplm
in fine misse dn̄ inclinare
capita vra deo. cū prius sacerdos
celebrat. Cū epc humiliate vos
ad benedictionē. De vltima pte m̄-
isse.

Sequitur pars vltima
misse q̄ dr̄ gratiarū actio r̄
incipit a cōione cōio dr̄
quasi participacio quia ibi cantatur
de pceptione sacramenti corporis
compleatur r q'plendo. q̄ ꝑ istud
missa completur. Quot modis
terminatur missa.

Claudit'
aut missa tribꝫ modis
p. ite missa ē in solenibus
ꝑ qi' abeundi licencia
datur sup̄ ab eundo nōn ꝑ
vba ꝑ sensu. qui ꝑ ite
misse dc̄ ꝑ missum nō
cōssus est sine quo deb'r
ꝑcia cap. humilitate ꝑmitte
ciro regressa est ab ꝑa-
gitur deo referimus Sic nos

accepta bndictione vltima ad celeste
ꝑcia ire debemꝰ h' in gratiarum ac-
tione sꝫ eius. Dr̄ aut ite missa ē
quociens cātar. te deum laudamus
r gl'ia in excelsis deo. r alla. r deo
r gracias. deo gratias.
missa ē. deinde inde deo gratias.
et est q̄ intiecta gratulabunda vel
congratulabunda. In ꝑfestis vero diebꝫ dr̄
benedicamus dn̄o. r ē sūptum de aplo
r missa ꝑ defunctis requiescat in
pace. Et ē de q'tal q'ueniunt
sed dr̄ ite missa ē. dr̄ sacerdos ꝑ
ꝑd dirige ad ꝑplm qui dr̄ bndi-
camus dn̄o vel requiescant in
pace. versus orientem dr̄ ista
tria tm̄ dicit sacerdos vel dyaconus
sꝫ in prima missa natalis dn̄i
n dr̄ dn̄i ite missa ē ne videa-
mur plus q̄ re licenciam recedendi. nec
in secunda Quibus horis missa
celebratur

Nota q̄ tm̄ tribꝫ
horis celebratur regulariter
missa. tercia. sexta nona
ideo q̄ hic crucifixus ē linguis
iudeoꝝ clamancium. crucifige.
crucifige eū. Sexta in cruce
immolatus. q̄ tunc crucifixus est
manibꝫ gentilium r a militi-
bꝫ vbratus. Nota q̄ tunc expira-
uit. i. emisit spm̄. et tm̄ pōt
celebrari missa an̄ p'ma. in
memoria dn̄ice resurrec-
tionis vt faciunt capellani et post
p'ma ante tciam in memoria illius tcia
feri q̄ xc̄ mit p' ma r t'ciam
acedit r fuit ponatus pilato
a iudeis dicentibꝫ. crucifige
crucifige eū. illo tacente.
tcia q'da cantatur in festiuis
diebꝫ. sexta in ꝑfestis. nona
in .xl. et in diebꝫ nō tm̄
omnibꝫ ꝑ in sabbato ieiuniorum
iiij. temporum. valde sero. pōt
celebrari ꝑ serotinam q' ad dn̄i-
cam ꝑtinent. r in sabbato pasce
r penthecoste sero cantatur. quia est
ex benedictione pōt ꝑtendi. vel dr̄
q̄ nox est r oracione ista. Deus
qui hanc sacratissimam noctem. In
die natalis. prima missa can-
tatur de nocte. post missa cantatur
summo mane lucis. sꝫ alia p̄ maior
et tciam prius cantabitur. Sic itaqꝫ

ab illis tribus horis excipiunt^r dies
natalis domini quia tunc prima missa
dicitur de nocte et non sine causa et in sab-
bato pasche et penthecostes quia ibi
dicitur nox est quia et deus qui hanc
sacratissimam et in diebus ieiuniorum pro-
pter sacros ordines / De distinctione mis-
N
unc dicendum est quare / sarum
missae quibus diebus debeant
cantari quia quondam in primo offi-
ciorum ordinatio et ecclesiae pullulante
ne diminuti officium depiret prima feria
cantabat de trinitate. secunda de cari-
tate. iii. de sapientia iiii de spiritu sancto
.v.ta de angelis. vi. de cruce. vii.
de beata virgine. sed postea sancti-
tum est ut illud cessaret cum cessat
quia petite presente fetum fuerat. sed
deinde officio ordinato statutum est ut
prima feria sicut habet officium s. dominica
sed de angelis quia tunc primo creati
sunt in bonis creationis. tunc n. fuit
lux divisa a tenebris. i. boni an-
geli a malis. quia tunc eciam mali
boni autem confirmati sunt. secunda autem
feria creati fuerunt angeli in bo-
nitalibus cantatur et alia dicta pro
defunctis ut s. defunctis adhibeamus
suffragium angelorum. cantatur quorum in
secunda feria missa pro defunctis. quia
ut quidam dicunt in prima feria requi-
escunt habent illi qui sunt in pur-
gatorio et statim in secunda feria ut labo-
ribus redeunt ad penas et in labores
et ideo ipsa feria ut laboribus eorum sub-
veniatur missa pro illis cantatur
iii feria. dicitur repetiti introitus misse
de die dominica institutum est fuit ut
iiii feria terminaretur et illa die debet
cantari missa de die dominica nisi
festivitas impediat. In quinta feria
dicitur feriali repetiti officium dominice dei. s.
introitus. epistola. evangelium quia sicut
ratio cognata est domine dici.
quia tali die solum fit processio in me-
moriam ascensionis dominice. sed postea
translata est ad dominicam. In. vi. feria
de cruce. In. vii. de beata virgine.
quia ratio habuit. quia olim in constantino-
poli in quadam ecclesia erat ymago
beate marie virginis ante quam dependebat
velum. quod tota cooperiebat ymaginem
sed hoc velum. vi. feria post vesperas re-

cedebat ab ymagine nullo movente
te. sed dei miraculo quasi deferretur
in celum ut ad plenum posset ymago
go prospici a populo. celebratis ve-
speris in sabbato descendebat ante ean-
dem manus i. ymaginem et ibi ma-
nebat usque in. vi. feria. hoc viso
miraculo sancitum est. ut semper
sexta illa feria de beata virgine maria
cantaretur. vel ideo quia ipsa est
porta nobis ad regnum celeste quod
per diem dominicam significatur. ideo de ea
solemnizamus. vii. feria quod precedit
die dominicam. nota ut ipsa intro-
ducat nos in patria nullus debet
eodem die cantare duas missas
cum uno sacrificio vel duobus. sed
una cum sacrificio et alia sicca
O
vetatur. si
sacerdos autem vesperas comedat
nec postea possit dormire
presbiter debeat missam cantare
Solo. non debet. queritur utrum utrum
sanctam missam possit celebrare posito
quod in priori missa abluit manus
et tunc parum gustavit de aqua
Solo. non debet / Quot psalmi
I
n vesperis debeat cantari in vesperis
cantantur quinque psalmi qui sunt
instituti pro quinque sensibus ut quod
per quinque sensus commisimus per v. p-
salmorum cantum nobis remitti di-
mittatur. non quod quando cantamus
quinque psalmos eandem cum debemus
quinque digitis pectus tundere. ad declara-
re in quo peccatores se esse condunt
pro vitare quod. n. generatum est quorum
manum ipsa et firmum
sibi prestus quodcumque loco quotienscumque
tempore manet ipsa et mobilis postea
sequitur prima lectio sive responsorium vel
et sine hoc autem. i. capitulum. deinde
et in usu loco responsorium. postea
hymnus deinde antiphona
et magnificat loco hymnum post
sequitur collecta. et non quod de eadem
die et eodem festo debet cantari
prima lectio. vigilia sancti de precedente
ti dominica vendicat reliquum et
non si sunt solemnitas. lx. lectionum
illius vespere tote debent celebrari
ut in festo beati Stephani et beati

Johannis ewangeliste et sunt dies re-
spe de eod[e]m dic. In vesperas de pri-
ma collecta de festo tuo q[uo]d festu[m] se-
quitur vel antiphona cu[m] magnificat
et collecta. Excipit[ur] vnu[m] festum
de festo s[ancti] Silvestro q[uo]d h[abe]t ix lectiones
nec tu[n]c vesperas h[abe]t n[on] de festo se-
quenti / Quot psalmi i[n] completorio di[cantur]

Quatuor psalmi cantantur / sunt
in completorio ad notandu[m] per-
fectionem tunc n[on] oudiu[m] facta
q[ue] gravissimu[m] v[el] sensibus corpo-
ris omissa. Item alia r[ati]o ne q[ui]a
dyabolus insistit sp[eci]aliter vespere
nec p[ec]c[at]a deberemus cu[m] aliis a[n]i-
ma...n[on] oratio nec m[in]istri p[er]-
sibunt. putat aut[em] dyabolus vio-
se si p[ec]c[atu]m vincit. p[ec]c[at]a sequitur
capitulum. sequitur ymnus deinde hy-
mnus. post antiphona. et nunc
dimittis. deinde pr[ec]es et [con]fessio
de m[iserer]e mei d[eu]s collecta. et be-
dicamus domino. Nota q[uod] in vesp[er]is
debet dici benedicamus domino a pueris
vt p[er] hoc ostendamus nos esse
pueros i[d est] puros ad celestia,
laudes divino. In completorio po-
a sacerdote dicitur. In completorio
psalmu[m] q[ui]ntu[m] dux fecit.
In agone plurimis orat. et facto
e sudor eius tanqu[am] gutt[e] san-
guinis. In transitu eius est hora vespe-
ris et custodibus et eadem hora
et eadem ianuis clausis stetit in
medio discipulorum et ait illis
pax. Nota q[uod] scriptus symeon
hunc canticum nunc dimittis
...erat. dum cupiebat solvi
ac vita transire ad alia. ita
et nos du[m] dormimus nu[n]c pho...
cantamus nos do... dormientes /
Qualiter collecte finiantur

Vsciendum est qualiter collecte
finiantur in quibuslibet
officiis. qu[a]n[do] fit sermo de
spiritu sancto sic debent terminari
p[er] dominum nostrum ihesum christum. filium tuum
q[ui] t[ecum] v[ivit] et r[egnat] i[n] vnitate spiritus sancti
deus p[er] o[mn]ia s[e]c[u]la s[eculorum]. am[en]. Concludo
de filio tua principu[m] orationis
nostro[rum] factum q. p[er] eundem. si certa
fine. qui vivit et regnat in vni-
tate eiusdem spiritus sancti deus per omnia s[ecula] s[eculorum]. amen.
Concludo de patre p[er] dominum nostrum ihesum christum
Concludo de trinitate eodem modo vel
q[u]i vivis et regnas. unus deus p[er] o[mni]a s[ecula]
s[eculorum]. amen. si de spiritu s[an]c[t]o fit eiusdem et eiusdem
q[ui] contristit sermo ad patrem. ex-
oremus vt ipse det nobis spiritus
purificare... vel hic p[er] dominum nostrum ihesum christum
in eiusdem vel eiusdem fit in alia
de q[ua] fit mentio de trinitate vel
de aqua benedicta... vbi conclusio
protector noster in te sperantium
deus in eodem vel eiusdem etiam
de ista oratione fidelium deus. qui
dicat...o. q[ui] vivit et regnat. i[n]
vni[tate] s[piritus] s[ancti] d[eus] p[er] o[mnia] s[ecula] s[eculorum] am[en]. tota
enim trinitas conditor et redemptor
est / De orationibus de adventu domini

Item q[uare] de ista. Excita do-
mine potentiam tuam et veni
et silet de aliis in adventu do-
mini vicer sermo convertitur ad fi-
lium Solo. est triplex adventus
filius dei q[ui] descendit in
virginem. assumendo carnem. est
alius adventus q[ui] descendit in
corda fidelium de quo adventu
ipse dicit Si quis sermonem meum
servaverit. pater meus diliget eum et ad
eum veniemus et mansionem
apud eum faciemus. Tercius adventus
q[ui] veniet ad iudicium de his
adventibus fit sermo in hiis collecte
et sic determinatur p[er] d[ominum] n[ostrum] i[hesum] x[ristum]
in eundem et eiusdem / De orationibus exorcismorum

In exorcismis
... alii dicitur vbi ... in
aqua benedicta vbi d[icitu]r
p[er] eum qui venturus est iudicare
vivos et mortuos et seculum
p[er] ignem. Sicut in cathecismo q[uo]d v...
est q[uia] contra dyabolum dicitur eum
venturum iudicare seculum per
ignem. fugit timore iudicii ipse
sciat n[on] se pro die iudicii eterno
igne puniri ... ... voluit

angelis gentibus qui filii mei fruentur in obsequio. **De ordine que dicitur ad caput ecclesie**

Item dubitatur de illa in qua dirigitur sermo ad caput ecclesie. Et cum Christus sit caput ecclesie videtur debere dici qui vivit et regnat. Sed non est verum quia trinitas est caput ecclesie et ideo debet dici per dominum.

De suffragiis rubrica

Item dubitatur de collectis que debent dici in suffragiis conclusionem utrum sic per dominum nostrum ihesum christum amen. Vel sic per eundem dominum nostrum ihesum christum filium tuum qui tecum vivit ut communiter dicitur.

De fine collectarum rubrica

Modo agendum est de fine collectarum. Ut autem evidentius et plena habeatur cognitio, circa orationes que collecte vocate sunt terminande, notandum est quod in eis quandoque dirigitur sermo ad patrem, quandoque ad spiritum sanctum, et quandoque ad filium, quandoque ad totam trinitatem. Et quando ad patrem tamen consideratum est utrum dicatur sermo ad patrem quod fiat mentio ad filium vel de spiritu sancto. Vel non sed in oratione que ad patrem dirigitur mentio fiat de filio, refertur ad finalem partem ac in ipso fine. Concordem ergo diversitatem considerabitur finis. Si ergo oratio dirigitur ad patrem mentione filii et spiritus sancti facta non sit, per dominum nostrum ihesum christum ut totum dicatur. Si de spiritu sancto ibi fiat mentio sit in unitate eiusdem spiritus sancti deus, ut in Romanis. Si vero fiat mentio de filio ante finalem partem dicitur per eundem dominum nostrum ihesum christum. Si non in fine dicitur qui tecum vivit et regnat etc. ut potest videri in hac collecta sancti stephani Omnipotens sempiterne deus qui primitias martirum in beati levite sanguine dedicasti, tribue quesumus ut pro nobis intercessor existat qui pro suis et persecutoribus exoravit dominum nostrum ihesum christum filium tuum qui tecum vivit et regnat in unitate spiritus sancti deus per omnia secula seculorum amen. Si autem ad filium dirigatur ut hic Excita domine potentiam tuam et veni. Sicut in aliis de adventu domini dicitur qui vivis et regnas cum deo patre in unitate spiritus sancti deus etc. Si ad spiritum sanctum sit, qui cum patre et filio

vivit et regnat unus deus etc. **De variatione ecclesiasticorum officiorum**

Dictum est de ecclesiasticis officiis circa rorem; restat dicendum de diversitatibus eorum per anni circulum. Nam pro temporum varietate officia variantur, ad quod prenotandum est distinctio temporum. Nam quemadmodum annus solaris in iiii temporum successione dividitur, scilicet hyemis, in qua semina iaciuntur; veris, in quo semina prodeunt et spicas acuunt; estatis, in qua messes albescunt et falce succiduntur; autumpni, in quo per ventilatorem grana a paleis separantur et in horreis reponuntur, palee vero comburuntur: sic magnus vite presentis annus durans ab initio seculi usque ad finem mundi quatuor temporum varietate mensuratur. Fuit autem tempus deviationis primum. Fuit autem tempus deviationis in genere humano ab adam usque ad moysen, quo declinaverunt homines a cultu dei, scilicet ydolatrie. Tunc enim reliquit homo deum creatorem suum et de lapide deum fecit sibi. Hoc tempore homines quodammodo nocticecam ... incurrerunt. Nichil habuit lucis nisi ex accidenti ut ex igne vel candela. Et sic illud tempus erat cecitatis et ignis. Item fuit tempus revocationis a moyse usque ad nativitatem christi quo edocti sunt homines per legem et prophetas de adventu christi, de creatione patrum et de latione unius dei. Unde dicit ysaias audi ysrael dominus deus tuum adorabis et illi soli servies, et per eam legem quam docuit confitentur homines se quod sibi prius quando deviaverat se profiteantur tenentur. Pa... mediatur dei unde ... consuitat prophetas ut se peccatis hominis magnis et magis ab erroribus revocaret. Tertium tempus fuit reconciliationis, reconciliationis a nativitate christi usque ad ascensionem eius, per quam facta est gratia hominibus et predicatio evangelii. Quartum tempus est peregrinationis ab ascensione domini usque ad diem iudicii vel est consummatio seculi. Hec autem tempora solet ecclesia nominibus appellare. Tempus enim deviationis dictum est tempus culpe et pene quia deviacione subiectus est homo et ...

Cum ergo pene tempus revocationis dr
tpe doctrine et gratie. doctrine pro deca
logus per quem deus docuit genus humanum
Et tpe revocationis dr tempus gaudij et le-
ticie. Tempus peregrinationis est tpe lucte
et pugne. Item hec tpa considerant
si iiij or principales diei partes quia sicut
nox comparatur ad tpe revocationis. mane
diei partz ad tpe reconciliationis vel re-
missionis. vespera ad tpe peregrinationis
unde stare ad ysa. nox est re-
ssa est dolatre tenebris cavit. hec que
Septima tpis divisio in homine
post. ac sicut baptismu nascitur ho
sic ipse vt baptismo renascitur. sic
huius consecuti. Gehenne bonum spiritu
et pecca sit inscripti que fervore
tali ille diligent deum et proximum. sabb
christo cum regnabit fere cum eternitate
et glie et in quibus promissa sunt pr
tiedum assignarent hiec ver
status autem ipius cum quibus tpa
designatur per iiij or principales xpi ac
tiones. q sunt natiuitas. passio
Resurrectio. Adventus ad iudicium
cum appendicibus suis et hec summa
concordat cum humanis. xpi vita
nra est doctrina. xpi actio nra
est lectio. x quia sacio. nra est instructio
est s. a. duci quod ad natiuitatem
ptinet circumcisio. apparitio baptis-
et purificatio ad passionem ieiunium. tem-
tatio ad resurrectionem ascensio.
in celum et spus sancti missio ad ad-
ventum ad iudicium suffragia et
minacio et spacio peccati non potest cum
per mortem com. ac. suffragia quia
te nos audit qui fuit eumque. passio
apparet hic. natiuitas veri resur-
rectio iudicio non antiquus. unde
vetustas dierum sedebit celo ven-
talabrum in manu sua et mundabit
aream suam etc. sed natiuitas x que con-
tpi revocationis prophetas et tamen
multos mores produxit. passio
tpis deviationis. resurrectio
tpi remissionis pro lectura. adven-
tus iudicium tpi peregrinationis que
eius tempus hoc durabit usque ad
iudicium. unde propheta ecce sum mitto

et peregrinus s. o. p. mi. hec igitur tpa
magis anni considerans ecclesia. ea
dem in sermone de sufferet per estitate
et varie illorum sanctorum annis lau-
dabet utensilia consilatione offeret eis
ita facit ecclesia. malunt in tpe
a tpe revocationis et a tpe devia-
tionis incipit ad te levavi animam
meam etc. aspiciens a longe etc.
quia a syon. i. a speculator. quia nos
ad hoc quia aspiciendo aspiciamus et du-
rat usque ad natiuitatem dni. toto
quod tpe adventus usque ad natalem
dni recolit tpe revocationis qui facta
est per legem et prophetas. malagma
uncum apponens et in te legi ysaia
qui videns incurabile vulnus cum
omne caput languidum etc. et sic
non est malagma apponere. ma-
lagma genus est emplastri et
epitema tunc incipit quasi dicat
ad te levavi a. m. Item si dicit
tpe deviationis levabimus corda
manus et corda et opera ma-
nuum suarum discretas lapidi et
ligno cum eo deus meus. ecce vos ad
te levavi animam meam. deus de-
meus et sic a tpe revocationis incip
officia iustitie. sunt non a tpe
deviationis nequid videatur incepte
ab errore. tenet. ij. re si non serve-
ordine. sic nos sepe faciunt eum
consulte. quia qui erat sanari
et curari incipit a medicis.

De tpe quod est a natali dni usque ad lxx^ma

Post velut de tpe quod est
a natali dni usque ad lxx.
sub quo illorum continetur. Et
quorundam satis laudabile. quia pertinet
sub tpe remissionis quod est tpe gra-
tie vel ut a natali usque ad octavas
epiphanie uti celebrandi
albis utitur vestimentis sicut
tpe paschali et non te ieiunatur
nec flectuntur genua. post vero rema-
net ab octava epiphanie usque a lxx. sed
tpe peregrinationis continetur et legitur
xiiij epistole pauli non legitur de
laboribus luctis et pugnis. nec
quia legitur ysaias die natali dni
in exaltat illud die est de tpe

revocatur alia non consideratione h'
fit et an cum gloria in nocturnis et an
epistola in missa. Supponitur ei tam
basis columpne ut per utrumque testa
mentum nativitas christi probatur

De tempore lxx usque ad pascha

Tempore lxx^e quod est a laude
deinde me. usque ad oct pasche
tempus deviationis. unde legitur liber
genesis usque ad [illegible] agitur
de excessu primorum parentum et me
torum aliorum quod per diluvium sub mys
terio [illegible] curvat et ieiu
nat tunc ecclesia. De tempore pasce

Tempore pa / usque ad pentecoste
quod est a pascha vel ma
gis ab oct pasche usque ad oct
pent recolitur tempus gaudii et reconcili
ationis et leguntur apokalipsis liber in
fit mentio de civitate nova ierusalem
et canonice et actus apostolorum
pauca sibi mediciunt non ieiunat
a genu flectione cessat. albis utitur
vestimentis et diais psalmorum et lectionum
contenta tunc quos responsio cum tunc p
sio. lib. De tempore pentecost usque ad

Ab oct. pent. usque adventum
quod ad adventum recolitur tempus pere
grinationis quod est nobis lucta et pugna
contra mundum et carne et diabolum. a iudeis
et ab hoste hospitio. caro hoste
domestico. diabolus hoste [illegible]
nullus tam efficax hostis ad nocen
dum quam familiaris inimicus s. caro quam
foves in domicilio. refrenans ali
menti tanquam inimico tamen debens
ubique ne deficiat hoc ut mam
suescat pugna ne in dirigte sed
dirige recedat. per hoc lucta assignatur
legitur tunc alia libri [illegible] agit de pugna
et quod ipse pugnat maxime opus est sapientia
continuat libri sapientie. sed cum lucta no
bis necessaria est paciencia subiungitur liber Job
deinde sequitur liber Thobie per manum
quam non est qui agit. sequitur quoque libri
Judith et ruth et Est. per factum
et precium. sed cum adhuc frequens lu
cta subiungitur liber machabeorum
ubi agitur de pugna a superbia quod vicit
omnibus vitiis restat superbia vince
da. De officiis ecclesie per annum circulum

Hec autem officia ordinat beatus
Jeronimus ad petitionem damasi pape et
quedam alia de veteri testamento et
novo in ecclesia leguntur. gregorius vero de
quas ... cantus addiderunt [illegible]
officii hymnos et sic ecclesia mens de
primis. tempore siquidem theodosii impera
toris [illegible] psallebat [illegible]
rogat damasum papam ut faceret
aliquem sapientem virum ordinare ec
clesiasticum officium. et factum est ut
diximus. De duplicibus diebus

Sunt autem in premissis temporibus dies
quidam duplices ut cum sunt duo
festa concurrunt. et tunc sequens est quod
dicitur in [illegible] maior. de
excellentiori celebratur missa dun
taxat quemadmodum fiat de minori in a
die sed officium residuum in crastino. ut
fit de petro et paulo et quibusdam
aliis diebus dominicis. cessat non dominica
et [illegible] in [illegible]. De principalibus

Sunt autem quidam diebus dominicis
principales dominice in quibus pre
missis sunt pascha pent. quod
per resurrectionem et spiritus sancti missionem
superiores sunt omnibus aliis quod
quidem dicuntur principales et solem
nes in quibus officia mutantur. se
cunda prima in adventum et dominica
in lxx et [illegible] in oct pasche
et dominica in oct pent. sunt et alie
due sed minus principales. illa que
est ad letare ierusalem et dominica
in ramis palmarum. ut in die
resurrectionis vacat a mutatione
festum in sabbato precedente. ad ea que
dicitur in ramis palmarum fiat missa de
[illegible]. vacat non sabbatum
de quo si sit festum dedicationis in
passione domini fiat missa usque
[illegible] si fit in ascensione
fit dedicatio. de ascensione est
missa. unde [illegible] auctorem
de petro etc. quod salomon dedica
templum tribus diebus misit et [illegible] die
mensis octobris tempore pascha et
celebravit dedicationem templi
per viii dies et prolongat tem
pus ecclesia usque [illegible] dedicationem

Incipiebatur De tempore officiorum
ab adventu de [illegible]
officiis per annum [illegible] i domini
[illegible] illa
ne [illegible] fiat vel indiste.

vocato esse non [illegible] prophetarum quod aut voluntate sacrificabo tibi et cetera et etiam quod beseleel dicitur edificasse templum [illegible] et spontaneum instituit. Alii dicunt quod abel et beseleel duo fuerunt. Inde iste prohibentur de quo in numero est [illegible] qui non [illegible] nec sine virgilia. Passio virginis accipitur pro dilectione et quod in sese assistit et in tantum [illegible] [illegible] sicut quia libro legendarius de in ecclesia tres cantores [illegible] alius antiphonarius tropharius [illegible]

De antiphonario

Primus liber est antiphonarius quia a digniori nomine posuit, id est ab antiphonis et ibi sunt R. et V. licet in speciali hystoria. Quibus ignatius patriarcha antiochenus audivit angelos cantantes antiphonatim super montem quendam et eum instituit in ecclesia cantare psalmos et sic antiphonas [illegible] in dicitur antiphone respectu ad psalmodiam sicut R. ad hystoriam. Cuius consuetudine quod in ecclesia cantarentur psalmi et antiphone statutum est a patribus ut seorsum chorus sederet et alternatim psalleret, quod una pars chori cantaret unum versum psalmi et reliqua alium. Et incipit antiphonarius aspiciens a longe. Istud non est gregorianum ymmo compositum est a quodam monacho nec debebat alios cantus precedere a gregorio compositos. Verum sub tamen invaluit ut ab omni ecclesia dicatur. Non est fas emendare scilicet retractata [illegible] sunt gregorii.

De graduali

Secundus liber est graduale dictum a gradibus eo quod in festis diebus ascendi debet super gradus et ibi debet cantari in ambone, id est ambo, hic ambonis dicitur ab ambio ambis quod locus ille ambitur gradibus vel [illegible] [illegible] in pulpito quod cum locus est ubi recitatur evangelium et debet ibi esse duo paria graduum, unum a sinistris quo fiat ascensus, alterum a dextris quo fiat descensus super illud evangelium per alia [illegible] suam. In diebus profestis cantatur in medio chori ante gradus altaris cuius principium est ad te levavi animam meam.

De troponario rubrica

Tercius est troponarius et dicitur a tropos quod est conversio nam principium cantus [illegible] conversus redit in cantus. Unde [illegible] dicitur zona quod [illegible] a latere ad latus circuendo usque ad umbilicum. Et est quidam troponarius liber quidam in quo continentur quidam cantus qui dicuntur cum introitu misse maxime a monachis et vocantur tropi et sequencie et kyrieleyson et neume. Tropi dicuntur quod [illegible] dicuntur usque et kyrieleyson.

De neuma et pneuma

Et non quod neuma [illegible] et absque [illegible] accipitur pro iubilo pro neuma [illegible] dicitur [illegible] hebrea lingua et unde spiritus sanctus accipitur pneumatis pro neumate. Ut [illegible] tamen anima unde illud in psalmo descendunt in te spiritus neuma. [illegible] antiphonarius non [illegible] [illegible] ad placitum. Nonne [illegible] [illegible] illud kyrieleyson. [illegible] antiphonarium et graduale incipit ecclesia in adventu.

De v libro lectionario

Nunc de quinto libro lectionario videamus. Primus est liber [illegible] ubi utrumque continetur testamentum liber [illegible] dignior et maior [illegible] omnes libros continet. [illegible] ex biblia [illegible] liber [illegible] appellantur. Secundus est passionarius [illegible] legendarius. Tercius est omeliarius [illegible] sermonum [illegible] liber hymnorum.

De bibliotheca

Bibliotheca est [illegible] vel [illegible] locus ubi reponuntur libri scilicet armarium et ad magnum volumen [illegible] veteris et novi testamenti [illegible] novi [illegible] volumina veteris [illegible] et octo novi scilicet quatuor evangelia

Epistole pauli. Apocalipsis. Epistole
canonice. acta apostolorum. Volumina ve-
teris testamenti sunt .v. libri moysi scilicet pen-
tateucum quem hebrei toreal apud iudeos
lex vel liber legis et super eos incidunt
sicut nos super evangelia tamquam sanctoria
vel sacramentaria in novo testamento et super
acta. quos excipiunt prophete liber Jo-
sue. liber iudicum cuius extrema per
sincope est liber ruth. samuel
malachiel. que duo volumina
unum reputantur sicut regum liber. iiijor
tum petitiones vel distinctiones eius-
dem sequuntur alii iiijor ysaias Je-
remias ezechiel. daniel et pro-
unus volumine xij ~~[struck]~~ prophete pro
nimia brevitate. horumque singuli
reputantur agiographa et iiij autem
tica scilicet liber psalmorum. Job. tres libri
salomonis parabole. sive maiores dicte
proverbia et ecclesiastes. cantica canticorum.
liber paralipomenon. liber daniel
iudith hester. iiijor autem excipiunt
apocrypha scilicet liber Tobie. librum
machabeorum. liber philonis
diligite iusticiam et liber ihesu filij
sirach qui dicitur sapiencia a quo dicta est
et dicitur ecclesiasticus. istos duos non reci-
pimus quidem ecclesia tamen autenticos
quia auctores eorum nesciat quia
quidam tenet librum salomonis ab
quos credimus esdram compo-
suisse qui totam bibliothecam
veteris testamenti reparavit a babilonis
combustam. nos itaque bibliothecam
utramque scilicet veteris testamenti et novi diver-
sis temporibus legimus. unde varias hysto-
rias per singulos menses in ec-
clesia legimus per annum ~~[struck]~~ totum in
adventum domini primo quedam assign-
ando. sed facilius apparebit si ab eo
quod incipiat assignando in lxx legitur
totum pentateucum usque ad istos
dies. quia est .xv. dies ante pascha
et iiijor cantantur hystorie in ex
libro genesis. iij de exodo. primus
liber moysi est genesis in quo agitur
de principio mundi. Secundus est exodus
in quo agitur de exitu filiorum israel
de egipto. Tercius est leviticus. Quartus
est liber numerorum. Quintus deuteronomium

i. lex secunda. quia tunc breviter recapitu-
lata fuit. per .xv. dies illos usque
ad pascha leguntur ieremias et ba-
ruch notarius eius. ut quidam
testantur sub eodem volumine et tunc
i. lamentaciones ieremie propter dominum
illud ante pascha et appellamus
tenebras dicitur etiam trenorum a tre-
nacio morte vel pro audite sicut
lamentaciones audiret. vel trenum
eo quod tempus exigitur a pascha-
sio hystorialiter. allegorice tro-
pologice vel quia per totum opus
ibi est alphabetum. Septima est
illo opus compleatur alleluia to-
i. quatuor repetito hystoria per
dies illos. ista sumptio est et inde ex
libro iheremie cum de passione
domini in evangelio. nunc tunc ad
octavam pentecostes. unus ordine proceditur
de veteri testamento. extunc usque ad kalendas augusti
leguntur samuel et malachiel et
libri regum. et paralipomenon cum
hystoria. dominica autem in octava pente-
costes cantatur solum et leguntur de trinitate
eius ut alexander papa ut utique
si debeat aut si nesciat specialem
diem de trinitate. sic non de unitate in
officio tamen credimus specialiter fieri esse
pro hereticis. sed ex denique usque ad
kalendas augusti si enim octava in die dominica
ea die et sequentur mutabis hysto-
riam. sive si feria secunda vel tercia vel
iiija sequentur dominica mutabis et
habet rectam historias tantum per
ob infirmos quod si kalende in-
ciperent in die proxima ea dominica hy-
storiam mutabis et est propinquior
kalendis. sicut sit antecedens sive posterior
si vero continuat in die dominica
ea die mutabis. a kalendis augusti
usque ad septembris leguntur iij libri
salomonis et duo libri sapientie apo-
criphi. itaque media post cantica
canticorum reservantur usque in natali
beate marie in septembri. alia in
assumpcione legitur. nam sermones
qui in ea sunt ut cogite mea sponsa
et ceteris lippares consuetudine est et
cetera post in dominica vel responsorio

legi debent tamen hystoria
in principio quia pertinet ad redemptionem
illud autem in principio quod est lxx pertinet
ad creationem. A kalendis septembris
legitur Iob per xl dies deinde
Thobias per alios xl. Iudith.
Esther eodem modo. et Neemias. et
historia predicta durat in octobrem
legitur liber Machabeorum cuius hy-
storia Adonay. et Adaperiat.
In novembri Ezechiel Daniel
xii prophete et hystoria Vidi dominum
In decembri Ysaias totus usque
ad natale domini. unde quia tunc silere
debent [illegible] legitur quia legitur in ipso
natali domini ut populus gentium
[illegible] consurge. et quia legitur
in epiphania. ut Surge illuminare
Iherusalem. unde magis pertinet ad xpi
nativitatem. unde preterea multe sunt
[illegible] usque ad natale. quia tunc debent
nova audiri. In ieiuniis tamen
[illegible] quando sunt in adventu
et in vigilia natalis domini non legitur
de ysaia. quia proprias lectiones habent
[illegible] officia. preterea alia lectio ab
[illegible] nullam solet tamen [illegible]
solempnitatibus quare ista sunt
[illegible] non alia. quia [illegible]
faciebat antiquitus ordines in
hiis ieiuniis et non in aliis
et si festum beati Thome evenerit
in ieiuniis dicetur tamen lectiones
de festo et non de ieiunio. ita usus obti-
nebit. Romana tamen ecclesia [illegible]
ita facit unus vi. lectiones de ieiunio
facit. tres vero ultimas de omelia
illius evangelii illius festi. In ad-
ventu sunt tres [illegible] quia
et quia [illegible] qui [illegible]
[illegible] Zacharias

Quot fuerunt qui fecerunt omelias

Sciant [illegible] testamento ut videamus
de veteri testamento [illegible]
de novo et non qui fecerunt omelias
Augustinus. Ieronimus. Beda. Origenes
[illegible] passiones dicuntur legi in
festis martirum. legende in festis
confessorum. sive vite eorum. omelie
in festis eorum qui propria habent evan-
gelia ut in festo beati Thome apostoli
[illegible] dicuntur lectiones de omelia
[illegible] de passionibus ab octava pasche
usque ad pentecosten. legitur apocalipsis
[illegible] tres ebdomadas. cum [illegible]
[illegible] sequentes usque ad ascensionem que
[illegible] prima Iacobi alphei
[illegible] sequitur Iohannis evangeliste
[illegible] Petri apostolorum principis
[illegible] et Iudas [illegible] Symonis
et ab ascensione domini usque ad pentecosten
legitur acta apostolorum. [illegible]
hystoria [illegible] dicitur. ad
[illegible] ab octava pentecostes usque
ad [illegible] legitur [illegible]
ta [illegible] ad [illegible] ad
[illegible] ad [illegible] ad [illegible]
de evangelio et psalmis in suo loco
dicetur. et sic [illegible] de veteri testamento

De omeliariis

Omeliarius legitur
Olim in natali domini et in festis
eorum qui propria habent [illegible] festo
beati Thome et in pascha et pentecosten [illegible]
[illegible] eorum et in dominicis diebus
legitur. octo vero dies pasche computantur
cum lxx. quia in septuagesima est vii.
a xl. [illegible] lxx
in [illegible] octava acceperunt
filii Israel [illegible] licentia et ia
qui liberi erant [illegible] diebus illis
cantica letitie [illegible]. [illegible]
vero in albis [illegible] alleluia quia [illegible]
[illegible] lxx. [illegible]
te [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] duplici [illegible]
In albis [illegible] sabbato [illegible] qui baptizati
in sabbato paschali tunc deponebant
albas stolas quas susceperant
die octava

De passionariis

Passionarii leguntur in
festis martirum. [illegible] quedam sunt
apocrifa [illegible] Gelasio ut de
[illegible] et [illegible] et multe
[illegible] eius. que [illegible] passiones
leguntur [illegible] [illegible] dicitur
in ecclesia est autem canonizatum [illegible]
suo loco dicetur. ut [illegible] omelie
[illegible] ut [illegible] Origenis
qui ad [illegible]
[illegible] a [illegible] legitur [illegible]
[illegible] novi auctoris [illegible]
[illegible] Gelasius [illegible]
quia [illegible] fuit a [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible]

qui doct' exaceba[n]t · no[n] e[st] d[ic]ta leo
ab[s] geneseos moysi legis latoris sic
d[ic]t[a] leo lib[er] apocalipsi b[ea]ti johi[s]
ap[osto]li · dicit[ur] t[ame]n quida[m] q[uod] s[ecundu]m
omeliar[um] sic d[ic]itur omelia ori
genis correpta a johanne · in
sequentibus vero omelia eiusdem

De legendariis

Legenda vero vo[cat]ur
tur i[n] q[ua] agit[ur] de vita et obitu
[con]fessor[um] · vt hylarii [et] marti-
ni [et] alior[um] [con]fessor[um] d[ic]itur
autenticu[m] sit [et] legit[ur] in festis eo-
r[um] lib[er] s[er]monu[m] eius [et] omelog[ium]
d[ic]itur a natali vsq[ue] ad oct[auam] ephie
legit[ur] q[uo]s leo papa alii q[ue] plures
[com]posuerit · [et] i[n] p[ri]mi festiuis b[ea]te
marie [et] i[n] pluribus aliis festis sic
et o[mn]i[u]m s[an]ctor[um] · precipue omelias
[com]posuerint · gr[egorius] et beda · q[uo]d t[ame]n
alias n[on] [com]posuit · n[on] q[uo]d aug[ustinus] [com]-
posuerit · s[ed] suis verbis eas sic
vestiuit · ita aug[ustinus] t[ame]n verba
[com]posita s[un]t · b[ea]tus bedas vero s[er]-
monibus et leonis

De modo terminandi lectiones

Nota q[uod] iiii^or modis
terminan[tur] lectiones p[er] tu a[u]t[em]
d[omi]ne · [et] s[ecundu]m d[icitu]r g[re]g[orius] h[ec] d[icit] quo ti
ad me [et] saluu[m] esse · i[n] aduentu
ihrl[m] i[e]h[e]r[usa]l[e]m [con]u[er]t[ere] ad d[omi]n[u]m
deu[m] tuu[m] · i[n] t[em]p[or]e [et] lectionibus mor-
tuor[um] · b[ea]ti mortui q[ui] i[n] d[omi]no mo-
riu[n]t[ur] · q[uod] t[ame]n raro vsu[m] h[abe]t eccl[esi]a ·
s[ed] nos d[omi]ne no[bis] q[uod] ro[man]e fiat
s[ed] q[uo]d f[ieri] debeat

De libris canticorum

Nunc reuertam[ur] ad libros ·
canticor[um] s[ed] dies aduentus
p[ri]ma · t[ame]n · secu[n]t[ur] iiii · p[ro]fu[n]d[i]s
q[uo]d magis aplica toto anno repres[en]-
t[at] ea t[em]p[or]a pat[ru]m antiquor[um] expectan[cium]
p[ri]mu[m] x[rist]i aduentu[m] · p[ri]mum fuit ab
adam vsq[ue] ad cathaclismum aq[uarum]
s[ecundu]m vsq[ue] ad moysen david vsq[ue]
ad x[ristu]m [et] t[ame]n t[er]tia fiat repetitio
p[ri]ma fit ab alleluia · s[ecund]a · a mag[no]
remoto ecclesia iam a iudea · ad
audiend[um] q[uo]d p[ro]ced[un]t p[ri]mi t[em]p[or]ibus magis
remoti canit ab adventu x[rist]i
q[uo]d p[ro]cedit · s[ecundu]m · et t[ame]n [con]tra ma[tu]t[inum] · s[ecundu]m ·
p[ro]cedit q[uo]d t[ame]n dicit ea t[em]p[or]a p[at]ru[m]
mod[er]nor[um] expectantiu[m] x[rist]i s[ecundu]m ad-
ventu[m] · p[ri]mu[m] fuit ecclesie p[er]mutate
de iudeis ad fide[m] [con]u[er]se i[n] fine m[undi]
est p[ro]p[ter] i[n] reductio gentiu[m] festa e[st]

tu[m] est cu[m] dies vsq[ue] s[ecundu]m saluus fiat
s[ecundu]m magis remoti fuerunt p[ri]mi
q[uo]d v[er]o [et] ita v[er]o adventu[m]
s[ecundu]m nit allegoria · alia p[ro]p[ter] s[i]ngul[ar]i-
ter p[ro]fessoribus · q[ui]a o[mn]e desideriu[m] et
s[e]rui[c]io ad d[omi]n[u]m tend[it] e[st] referend[um]
s[ed] n[on] · n[on] fit reiteratio p[ro]p[ter] s[ecundu]m t[ame]n
· et q[ui]a p[ro]p[ter] [et] vita pueri o[mn]ia t[em]p[or]a
[con]sumunt [et] i[n] eis d[ic]itur o[mn]ia q[uo]d
dies i · [con]summatio [et] suffragia
o[mn]i[u]m

De equalitate officii & eta

Nunc de equalitate officior[um] [et] e[iu]n[ii]
et abstinentia videamus ·
ad equalitatem p[er]tinet quid
omittendu[m] · q[ui]d tenendu[m] · In
p[ar]te do[m]i[ni]ca q[uo]d tenend[um] [et] addi[tur]
q[uo]d in fine adventus vii · a[n]tiphone
s[ecundu]m t[ame]n d[ic]u[n]t cantare · magnificat s[ecundu]m or-
dinem suo die vsq[ue] ad natale ·
et [con]tinet io z[?] t[ame]n f[er]e · q[ui]a s[unt]
nos geminam dilectionem s[ecundu]m dei [et]
p[ro]x[imi] vel p[er] duas natiuitates in x[rist]o
vii · s[ecundu]m p[er] s[an]ctu[m] s[piritu]m septiformem
q[uo]d exspectatur · clemens caut[e] [et]
no[n] q[uo]d eius · vii · q[ua]re s[un]t de facturo
addite sunt due · vna de s[an]cto t[ame]n
alia de b[ea]ta v[ir]gine · omittenda s[un]t
i[n] adventu vt i[n] lxx · cantica leti-
cie · vt d[omi]n[u]m laudamus [et] gl[ori]a in
excelsis deo · ite missa e[st] q[uo]d vo[cat] pa-
r[s] [et] e[st] letitie p[ro]p[ter] illud n[on] solum
alleluia · sic lxx · q[uo]d t[ame]n e[st] mem[or]abile
[et] n[on] q[uo]d ista ca[n]tica sese [con]mittent
et n[on] s[ed] · q[uonda]m · n[on] canit[ur] i[n] cathedra
b[ea]ti petri [et] s[ed] si fit in · t[er]tia · festu[m] illo
dicit[ur] te d[eu]m laudamus · cetera vero
laudibus tacite · q[ui]a h[oc] canticu[m]
solemus vti ad inthronizando[s] s[e]d[e]s i[n]
suas et eadem die inthronizatus est
petrus i[n] cathedra antiochena
et gl[ori]a in excelsis [et] ite missa e[st]
dicit[ur] in die solemni cene s[ed] t[ame]n
ep[iscop]us p[ri]mus sit [et] celebrat officiu[m] de
crismatis oleis · s[ed] te d[eu]m laud[amus] n[on] d[icitu]r
q[ui]a surgunt ad tenebras vt [et] in
psalmus [et] i[n] dies ab ista s[un]t d[ic]ti
q[ui]a nullus dehonestata est lex
enitas [et] marie i[n] tonus illo s[ecundu]m
gl[ori]a i[n] excelsis cantamus i[n] p[ri]ma
missa natal[is] d[omi]ni nec d[omi]n[u]s ite
missa est vsq[ue] ad t[er]tia[m] missam
alioquin recederet pl[ebs] n[on] audiret

matutinas. Unde quidam sacerdotes reservant collectas finales post communionem missae ante cantatam in matutinis et concludunt missam per Benedicamus Domino. Deinde incipiunt sextam et finiunt simul. Vel ante completorium. Et si in huiusmodi communibus non dat licentiam populo eundi, ut ibi sciat debere se audire tertiam missam, ad quam dicitur Ite missa est, quod laus pertinet ad resurrectionem, sicut Gloria in excelsis ad nativitatem, quae utrumque in adventu tacet, quia utrumque adhuc expectatur. Te Deum laudamus quoque tacetur, ut cum maiori ardore resumatur in die festo. Vel quia nondum venit quem expectamus et ad primos tantum solemnius uti hoc cantico et pro quod regnavit et pro misericordia in Deo. Et cantica illa per singulas ebdomadas dicuntur, scilicet Moysi, Annae, Abacuk et alia quae in festis, ut Ego dixi in dimidio et Audite caeli, quae per singulas ebdomadas dicuntur, quae in virginibus festis tacentur, vel quia totum officium illius quod ad laudem eius est nondum est quod in festis ix lectionum quae sunt in adventu ad tertiam vel vi. debet celebrari missa solemnis cum Gloria in excelsis et Ite missa est. Unde in ecclesiis quidam cantores capas nigras deponunt ad missam illam tamquam in paschali tempore. Nunc contra festa fieri conveniunt. Missa vero expleta, capas nigras resumunt et vi. cantata incipitur missa de ieiunio et debet per ministros dalmaticas plicatas contra ad missam illam et omni tempore ieiuniorum excepto in ferialibus pentecostes. In quibus propter reverentiam festi cantica letitiae non silentur, scilicet Alleluia et Gloria in excelsis et Te Deum laudamus. Commemoratio nullius sancti fit, debet quia nec precedenti nec adventui quod ob adventum descendit. Unde non solemnizat per ea etiam nec sequentium in quinque singulis diebus debet fieri quod in ecclesia dicitur Ecce dominus veniet et an-

tiphona et quae cantatur per Benedicamus Domino, et sequitur oratio ista: Consciencias nostras quaesumus Domine visitando purifica, ut veniens Dominus noster Iesus Christus cum omnibus sanctis paratam sibi in nobis inveniat mansionem. Tamen sancti cum eo. Et in oratione cum omnibus sanctis fuit non fit commemoratio sanctorum aliquorum significati. Sed non quod oratio pertinet ad eum adventum quod fit in iudicio generali, cum dicit ut veniens Dominus noster Iesus Christus paratam sibi in nobis inveniat mansionem. Sed tamen non debet tunc dici cum omnibus sanctis, quia si aliud addatur, scilicet cum omnibus sanctis, iam ad tertium adventum videbitur pertinere.

De triplici adventu

Est nunc adventus Christi in carne, in mente, quem singulis diebus fit in cordibus fidelium per gratiam spiritus. Tertius adventus fit in maiestate, quae erit in die iudicii per Christum. Quidam referunt in antiphona: Ecce dominus veniet et omnes sancti eius cum eo; et: Ecce Dominus veniet et omnes angeli eius cum eo etc. Sed tamen referunt ad tertium adventum quod fit in mente. Dicat sacerdos: Domine mitte sapientiam tuam ut mecum sit et mecum laboret. Alia dicit quae duos notat adventus: Excita Domine potentiam tuam et veni, ut ab imminentibus peccatorum nostrorum periculis. Ad primum adventum pertinet cum dicit te mereamur protegente eripi; ad secundum pertinet liberante te salvari.

Quod nuptiae non debent celebrari in adventu domini

In adventu non debent celebrari nuptiae sicut in lxx, quia sunt tempora orationum deputata, et potius a lecto uxorio tunc debet homo se sequestrare quod venire sibi solemnibus cum ferialibus earum, sicut in pascha et pentecoste. In diebus quibus et in festis apostolorum praecipue abstinendum. Solemnitates namque constitutae sunt ut liberius orationi vacari possit. Sed rustici in contrarium liberius illis diebus conveniunt, ut patet post communionem in omnibus festis cantu sacerdotes saepe namque

q fornicale mutuu dorum aial
dimitti a laycis clericis et spualibus
obstinatis e· q quocumq tpe absti-
net a mpose abstinere e quan-
tumq ab amplexu· n vir obs-
qulitate i continencie posiat· ab
vxore debitu vel illa a viro
exigenti· n· psoluerit e debitu
qr vir vt dicit apls no hat pota-
tem carnis sue· ß mler et eqo e
intelligit ibi carne p tpe gentaciy
et h no debet nupcie celebri i
tbs septimanis pcedentibus festu
Johis bapte· ß h i qbusdam ecclesis
e antiquitu· fuit tn zo· qr ecclia
instituerat ieiunia c· xl· an festu
Johis bapte· sic an natale
ß p fragilitate hominu reducte
st ille due· xl· ad vna et illa
q quadragesima vna· bipartita i· iij·
septiianas pcedentes festu Johis
bapte et quia h tpa dedita sunt
orom q facimus vt ad celos pue-
niamus q bi no possum sn duobus
aliis· s· ieiunus et elemosina·
q ad celos hoies deportant et ideo
statu e ieiuniu vt q nos rem-
sit p ieiuniu paupibus erogetur
et sponsa d3 abstinere a lecto vxoris
vt liberius vacet orom· et ita no fiunt
nupcie a pma doica adventus psz
ad epiphaniaz· nec eos fieri deb
et lbe ecclie h qr dos nupcias ci-
sui pnia· cu maclo decorant

De festis que accidunt i adventu

Nunc de hiis qe accidunt ·dni
adventum dni vt de festo· et
ieiuniis videas Si p adnica
contingit festu Sci andree· ßla fera
fiet· id dnus de offiibz· festu etia
aplo4 et mrtiru· si contingat i dnicis
p vilegiatis qs quinquagesima
Itē si festu huius vigilia contigerit
vel alius pncipii vel aliud fon-
cis ppiu offiu hat· restat vide
vtr sequens septimana i officiata
sit· l· si ppiu haut offiy singuli
dies septiane· q si no e i offi-
ciabit offo illius dnice et ipsa
domica celebrabit festu hospi-
tis· i· sctn supvenientis illi dnice
Si vo e manere offo dnice cele-
bnt differt ad sequentem feriam illius et
ita dies dnica que cedit festo que
eo? i· e e· qr ibi offiu renouatur·
ieiunia iiij tpm p tres septia-
na adventu celebri dent· ad-
ventus at debet· xxi· dies· tres
septianas continere pt vigi-
liam natalis dni d n go advent?
sic incipiat a dnica die si contingat
natal dni tali die· s· dnica ad-
ventus opt protelari p iiij ebdo-
madas· aliquin vigilia natal dni
et ieiunia iiij tpm cocurrunt cu4 vtrumq
e iussificatiuz et ad dmsa tpa p-
tinet· qr vigilia ad tpe gaudij
ptinz n· n· e ad adventu ß de
natali et i no hret adventus
xxi· diez vt dximus excepta
vigilia· Si an contingit natalis dni
in scda feria vel de terps usq
ad dnicaz· ut pt· xxi· die habitus
l quo faciamus vigilia· qr i die
dnica tpm n fit offiu cele-
bnt vigilia et p dnicaz celabr
ista et ieiunabit i sabbo precedi-
ta p ieo iiij or tpm q p vigilia
natalis dni et in e q e ieiu-
nalia p mo istatuta st i pd
septiana lib estiualis i sta
iunij autupnalia i· iij· septebr
hyemalia i· iij· decebr p nuntas
confusiones q in accidebant· abrogatu
tu et bnt diffinitu quo tpe fiedebeat
de hyemalibus dictu e· qr
sp i· iij· septiana adventus fiant
et de alias a bnt diffinitu quo
tpe fieri debeant et scias q i pma septia-
na· xl· fit vernalia et i septiana
pent· fit estiualia· autupnalia
vero istitucionem tenet qr sp i iij·
septiana septebr fiunt· Caue
at i computacone illarum septima-
naz si kalē ipsi mensis i pus mensis
incipiunt· L i p a fit vel i scda·
vel tercia vel i iiij illa septiana
computabitur eiusdem mensis et tercia
ab illa fiet ieiunia· Si vo mensis
incipit v· vel· vi· vel· vii· sequiti

Dominica i capite ieiunii .iii. se
ptimane et in eam fiet .Sic. sit p
teritas q' viles erant qui tu ad
computacionem septimanarum .Sic q' et
sit f' ab illa dominica que pro sunt
claudis septem .i. prima insuper
proxima dominica et septuagesima sunte
precessit sui co secutur De

De officiis anniversariis mortuorum

Dicto mortuorum .i.
anniversariis dicimus q'
si contigit in die dominica vel
in celebri solempnitate non deut
mutari aliquid ad sequentem ut
diximus de festorum sed precedenti
fiat ut tanto ocius gerat penis
eorum quas sustinent in purgato
rio . sancti vero non egent eucha
ristie vero egeant auxilio et
beneficio . anniversarius corpore
sepulto die celebri non debet
si corpus presens fuit ita omni
quo post missa celebri pro de
functis presente cadavere . excepto
tempore paschali tunc . n. debet corpus i
tumulari . nec missa pro
eo cantari . sed usque in crastinum
fabbatum reservetur et tunc post mis
sa pro eo cantata et corpus infodi
quia in pascali n' sicut corpus xpi
sepultum . silet in die pasche
si . n . tunc moriatur corpus in crasti
num reservetur super terram et tunc cele
bratione misse sepeliatur non . n .
sed corpus infodi absque missa
sed non quia in adventu quolibet
diebus post dici si sit ad de ad
ventu et egredietur dominus de
eodem sancto suo .i. in maiestate
et veniet ad iudicandum et venit
dominus ad liberandum nos hinc
diebus post dica de qua ad ve
tum . adventus .n. qui fuit in car
ne liberavit animas nostras a
servitute dyaboli adventus
i morte liberat animas nostras a
peccato adventus in maiestate li

berabit corpora De vigiliis sanctorum

De vigiliis sanctorum generaliter
dicimus . quod si proprium habeant
collectam in missa ea debet
dici ad vesperas si dominica sit
in vigilia de dominica dicas vesperas
et aliam de sancto vel cum mag
nificat dicas collectam ut gre
goriana facit etiam et mona
chi servant . vel cum sola anthi
phona dicas collectam de sancto
festo . si propria vigilia non habet
ad ultimum vindicamus duo nos
quod festum de luce habet et ad multi
tudine luminaria carchazo quod
tum mare solet reponi quod ad
modum proxima dominica .xl. cantarum
non dicitur De vigilia natalis

Sequitur de vigilia domini
natalis domini quod proprium habet
in missa et propriam collectam
in missa quod dicitur dia in ve
speris hic idem fiunt observatur in
aliis vigiliis quod si vigilia propria
non habeat officium . collecta de sequenti
festo dicitur in vesperis in vigilia
natalis domini fratres cantant
psalmum ad vesperas . laudate
pueri dominum . laudate dominum omnes gentes
lauda anima mea . laudate dominum
quoniam bonus est psalmus . lauda ierusalem
hymnum . a solis ortus cardine
in completorio dicitur dia hymnum
veni redemptor De officio noctis

Nunc de nativitate christi ipsa
dicamus cum pro mos nocturnos
solet poni super altare tres
panni . ad designacionem trium temporum
et in singulis nocturnis debent
auferri . primus niger ad pro tempore
ante legem . secundus albus pro tempore
revelacionis . tercius rubeus pro
tempore gracie propter dilectione sponse
candide et rubicunde alii re
pices qualiter antiqui solebant
surgere ad nocturnos interpolate
s. in tercio cantu se in tempestate in
media nocte in ante lucano

i. partum ante auroram. post tertium nocturnum accendunt ecclesie luminaria et cantato euangelio liber generationis cantatur te deum laudamus ad designandum congratulationem de dragma perdita per christum inuenta. In missa attendit legenda et cantanda: non tota i. tertia epiphania xx in missa post xiiii. epistole. iiii. or et euangelia leguntur ea die. unum de matheo, aliud de marco, aliud de luca, aliud de iohanne, ut s. natiuitatis christi quatuor perhibeant testes testimonium, cum tamen duo uel tres sufficiant, per unum tamen duo uel tres testimonio, quia in ore duorum uel trium testium stat omne verbum. Tamen ysaias legitur in primo nocturno quia ipse est et ut dicitur tamen spiritualiter et tantum sepulturam pre ceteris aliorum. dauid propheta qui fuit christi auditor et ad eum apostoli qui publicani uel christi. i. spiritus sancti et paulus qui fuit persecutor ecclesie. ne desperent delinquentibus peccatores propter facta peccatorum et elemosinas quod dupliciter ... tamen penitentiam et post uenia consequentur quilibet in hora expleri sunt. post te deum laudamus. deus in adiutorium. sacerdote confesso de vestiario et sacerdotali primam missam, et de tertia post gloriam offertoria et ... ideo de nocte cantatur et de matutine laudes et primam. post collecta post communionem cum collecta missa ibi incipit de completione per missam de ... de ... nascitur ... sic incipit. lux ... nascitur ... die de celo fulgebit et illuxit die de tempo aurora apparente. ... qui enim ... quod ... non est ... i. ... lux fulgebit ... non ... quia ... tertia fulgebit ... fu ... tu sexta feruet. ... missa ... in ... tertia ... completa ... prima post ... ad ... de ... matre ... fuit de ... tertia ... agit de ... ad ... puer natus est nobis. ad tertiam euangelium iohannis

s. in principio erat verbum per istius euangelii ad quale ... s. verbum caro factum est etc. et ... ad designandum quod per natiuitatem christi nobis ... natiuitatis celeste. ut in festo beati stephani de christi natiuitate ... ut ... stephanus nascitur in celis. i. ...

De Nominis que fiunt in missa

Nomine que fiunt in missa ... reputant que ... est ut kyrieleyson uel pater ut alleluia ... solet ... alias ... ut per ... sufficientia spirituale quod restitutum est nobis in ipsa ... et facta mutatio ... nomen eua salutatione angeli et ... magister ... ad salutationem angeli ... ade ... ut eue ... puerum nascentem cum femina nascentur ... masculi. a. ... non ... fuit non ad reputa ... dolore quem nobis contulit ... ade et eue. ... gaudium quia ... restitutum in ... est ... ab angelo eua ... mutatis nomine ... mutatio nomine eue. et dicitur ... nascuntur ab eua

De festis que post natale domini

Sequuntur de festiuitatibus sequentibus natale. vespere natiuitatis. primo dant totam celebrationem que conueniunt dyaconum in ... et cantat ... cum antiphona de sancto stephano. et sacerdos collectam dicat. nocturnos et officium crastinum celebrant ipsi dyaconi quia sanctus stephanus dyaconus fuit et dyaconi super lectionis ... missa ebdomadarius. una autem collecta post sufficit ad matutinam et ad missam et ad vesperas. sic et eodem modo faciunt sacerdotes de festo sancti iohannis qui sacerdos fuit. et pueri de festo innocentium et ... festum ... ad vesperas et tertiam ... non ... passio sancti stephani ... est in augusto. die illo ... celebratur eius inuentio et ... eius in crastino natalis domini. ... quia dignum est festum passionis. ideo transportatum est.

ad tempus natalis. quia ea die dedicata est
ei basilica. Est item alia racio. Steph-
anus post passionem domini primus
martirium sustinuit quod est nasci in
celo eo modo natale competit nobis
nativitas christi in carne decuit ergo
ut natalicium eius continuaretur natali
stephani. ut per hoc notetur una et
ex alia consequi. unde et legitur
in legenda. heri natus est christus in terris
ut hodie stephanus nasceretur in celis et una
in ipsius legenda concordat predicta verba de
natali domini. Tercium vero festum Johannis
ewangeliste quo die in fovea se de-
posuit post celebrationem divinorum fu-
it dies natalis beati Johannis. sed tamen
ei quia dixit dominus inter natos
mulierum non surrexit maior Johanne
baptista. et transportatum est ad tercium
diem natalis domini. ut omnes collate-
rales christi. scilicet sponsus qui rubic-
undus est et candidus. propter martirium ste-
phani et virginitatem Johannis. vel quia
ea die dedicata est ei basilica
vel quia ea die intitulatus est quia fuit
patriarcha ephesinus. vel quia tunc
fecit illud ewangelium de quo dicit be-
da. quod si paulo altius intonuisset
totus mundus vix capere potuisset
et ideo vocat eum vox de celo ve-
nire tamen quod audivit quod aliqua
de oportuit. De festo innocencium

Innocentes vero non statim eodem die
passi sunt. sed eodem die anno revo-
luto. quia accusatus fuit herodes.
adeo oportuit eum romam ire
tamen. unde vidit pagina vero expedi-
vit se redivit et signum prebuit
occidendi omnes pueros. ad imitati-
onem scilicet accedebat. non prius fecit ma-
gnum cui ante famulabantur et
publice timebat amittere. secundum re-
gnum de quo dicitur super matheum. ple-
nius dicitur de imitatione infra ab ima-
tis quod est annus et est gentium. In festo
innocencium prenumerant sollempnitatem ca-
tica letitie. sic in .xl. quia ad inferos
descenderunt. et continuatur eorum festum
in quinta. sed tamen propter die resurre-
ctionis sollempniter in octava eorum sollem-
pniter et signum gaudii quod ac-
ceptum fecit in decta id est in celi

Sequitur De circumcisione domini
De circumcisione domini et duo
festa generatur parentibus et
parcium per octavam. unde illa die ce-
lebrantur due misse. prima de bea-
ta virgine. scilicet vultum tuum. alia de
puer natus est nobis. et in illa dicitur
ewangelium luce. postquam impleti sunt
dies octo alii dicunt quod tantum festa
generatur de beata virgine de octava.
de circumcisione. scilicet non tamen quia tunc
dicitur non magna fiet sollempnitas
per octavam. et sic alia die post circumcisio-
nem fiet sollempnitas. sed forsan
circa octavam fiebat circumcisio pro
uno eorum reputatur. De octavis

Et inde quod in octava. quedam sunt
in stacionibus ut eorum que sunt
vigilias. alie devocionis
ut eiusdem sancti possunt fieri octave
alie veneracionis. ut solis dei
ut octave nativitatis christi pasche
et penthecostes veneracionis festum. sunt
que sunt octave significative ut ind-
iciam. quia significatur resurrectio
nostra unde sunt cantica
laudis quia licet ad inferos de-
scenderint. resurrexit et nobis
tamen in gloria. post autem dicitur octave
significationis de quibusdam sancto-
rum ipse usque ad purificationem
est de sanctissima salvatoris. unde
non deberet commemoracionem alicuius
sancti. nisi de cruce non dicitur unde
illud non cogitis eum in lacte ma-
tris sue. De festo subdiaconorum

Festum subdiaconorum quod
prothomartirum stultorum a quibusdam
fit in circumcisione ut in panem
alias a quibusdam in epiphania
in octava epiphanie. fuit autem iuxta
concordia post nativitatem domini in tria
leviarum. sacerdotum puerorum. id est
minorum etate et subdiaconorum
ordine quod ordo incertus est unde
quia continuatur inter sacros ordines
quia non. quod exposuit in eo
quod certa die non solet et officio
celebrabatur confuso De iiii^or miraculis
que fecit dominus in apparitione

Postea sequitur festum epiphanie scilicet
de apparicionibus quia plures

legitur fuisse in eadem die. Secundo
anno revolutis vna p(er)fecta
et dicitur epiphania ab epi quod est super
et phanos quod est apparitio quia tunc
stella est xiii die a nativitate domini.
Aliqua facta est per prius vocem anno
xxx eadem die et dicitur theophania
a theos quod est deus. Tercia dicitur beth-
phania eadem die revoluto anno
apparuit facta in domo per
conversionem aque in vinum et dicitur
bethphania a beth quod est domus
hec legitur in ewangelio tercii
secunda eadem die fuit. Quarta dicitur
Beda in commento super lucam fe-
tam. eadem die anno revoluto
scilicet de fractione panum et dicitur pha-
giphania a phage quod est come-
stio. hiis omnibus manifestatus
est deus et iiii ergo fiunt solemni-
tates vno die. Epiphania. Stel-
la. theophania per apparitionem trinita-
tis in baptismo. Bethphania per miraculum
in nuptiis. phagiphania quando saci-
avit v milia hominum de v
panibus et piscibus. De apparitione

Quando natus stelle ad magos
est Christus apparuit stella in
oriente et viderunt magi
venerunt et adoraverunt dominum. Et
quod tam cito venerunt re-
ges ut ipsa die natalis primo
visa est eis stella et tam de
remotis partibus ipsa xiii die
venire iherosolimam potuis-
sent ratione huius solet duplex
dari. una dicit quod ante nativi-
tatem apparuit eis stella. Alia
dicit quod super dromedarios ve-
nerunt. sed dromedarius est a-
nimal minus camelo et magis ve-
lox et tantum currit una die quantum
equus in tribus diebus. Unde dicitur
a dromos quod est cursus et ados
quod est velox. Et queritur quo
devenit illa stella. Solet
duplex. dicunt quidam quod
cecidit in puteum et adhuc
apparet quibusdam sed non nisi
virginibus. alii dicunt quod redacta est

in primordialem materiam. De Christi
Tricesimo baptismo et invitatorio agi-
mo anno diebus xiii. iam
completis baptizatus fuit
anno completo eadem die agitur quoniam
in primis festa quod reges illi non vene-
runt soli immo in comitatu propter
sed nova regum extinguerunt nova prin-
cipum et veterum de remotissimis partibus
non de remotissimis domini et sic valde
remotis. ut valde superius positum
pro positus et valde advisatum est

Quare invitatorium non dicitur in matu-
In festo epiphanie ad tinis epiphanie
primum nocturnum non dicitur venite exul-
temus. Quia querentes ad adorandum
regem non invitati venerunt. tunc ne
videantur Herodi adire. in Herodes
sapientes de terra sua ad consilium con-
vocavit non ut Christum adoraret sed magis
ut perderet. Consilium tamen Herodis ante
pascha consilium non damus ne Jude
traditoris nos similes esse ostendamus. Ideo
tamen non ad septimam antiphonam
dicimus venite exul. Sic ergo debet in-
cipi matutine. Domine labia
mea aperies. postea deus in adiutorium
deinde sequitur hymnus. si sit mos
aliis etiam ut gallicana et anglica-
na. si vero non sit monastica
secundum usum dicitur et deus in adiutorium
et septimo loco dicitur ad nocturnum
baptismum septiformis spiritus dat

De tribus ewangeliis Epiphanie
Sunt autem tria ewangelia huius
sollempnitatis. unum est de baptismo
scilicet Jesu. Secundum de magis. cum natus
esset Jhesus et dicitur in missa. Tercium
est de temporibus quod dicitur in dominica
sequenti post festum beati hylarii. vinum
quod duo ewangelia de generatione Christi
de nocte dicuntur. unum in natalitate
alterum in epiphania quod utraque generatio Christi
in nocte erat id est obscura et per-
sonis non intellecta. Una generatio
fuit descendendo. alia ascende-
do quarum una carnalis alia spiri-
tualis. In prima ponitur generatio
ut carnalis. Secunda ut spiritualis. Successio
exprimitur. In alia per re-
fluit ut nocte spiritualis generatio
adoptio. et sic intelligitur filius
ascendendo ut nocte spiritualis

aspersio. prima dominica est in qua omnis
Ra. [marginal note] petitio inchoata est per baptismum *Quid*
dicatur post octavas epiphanie usque ad lxx.
In oct. epiphanie usque ad lxx. quinque
leguntur de psalmis eo quod a
psalmis sumuntur et sic dicitur
quod litteris dicit Rudolphus id est consonare
cum tu psalmum non debeat legi in
tempore isto ante pascha *De festo*
Nunc de festo *Fabiani et Sebastiani*
festis sequentibus videtur prosequendum
de beato Fabiano et Sebastiano
hoc sciendum quod in officio eorum dicitur
loquetur dominus pacem in plebe sua
quod ideo dicitur quod in festo eorum reformata
sit concordia inter Longobardos
et romanum imperatorem. Lecta de illis
et romanis sequitur hystoria *De beata*
Sed plane sequitur de beata Agnete *Agnete rubrica*
Sed dicendum sufficiat quod non est
octava institutionis dicto autem in
venitur secundo Agnetis non dicitur quod fit
illud festum octave eiusdem. sed solemni-
tas est de eadem recitata propter miraculum
quoddam quod eadem die contigit ad tumu-
lum illius parentibus suis prout in
legenda eius composuit beatus Ambrosius
De conversione sancti Pauli Rubrica
In festo beati Pauli quinque cantantur
versus sicut cum antiphonis sicut
in festo beati Laurentii et beati Stephani
qui plus laboraverunt quam ceteri
et Paulus tantus quantus passus
est Stephanus pro fide et plus quam iste mi-
nistravit et beata virgo Maria pro integritate
est in virginitate quod virgo virginum est
Post octavas epiphanie. Canitur in
dominica omnis terra
Dominica post oct. epiphanie omnis terra adoret
te canitur dominica ad
intellectum quare hoc fit
quod Augustus cesar ad gloriam romani imperii
edidit edictum ut de singulis civitatibus
mundi ad romam veniret census in
tributum et quod totum pro signum claudere posset
quod ita factum est ut constat per hoc quod
de scriptorum romanorum ut quod extra
terra facta est ecclesia in montibus supra quod
porta fabricata est ecclesia in honore
dei a romanis ad fidem conversis et fuit
dedicata in hac dominica ad cuius
dedicationem romani de diversis re-
gionibus convenerunt quod quod data
omni terra fuit ecclesia illi modo adiungit

super quod fundata est ecclesia in eos
dedicationis illius dicitur decantatur
omnis terra adoret te et ita sicut
Augustus adorabatur ab omnibus primitus
modo a christianis apportata fuit illa
terra. Ita deus ab omni terra id est ab om-
nibus hominibus id est ab omni genere hominum
adoratur. *De tempore. lxx. et cetera*
Postquam dictum est de tempore an-
nuali usque ad lxx. nunc dicendum
est de lxx. de xl. quod in ea
includitur de quibus hic or-
dine agendum. primo quod septuagesima
secundo qui incipit et ubi terminatur
tertio de institutione eiusdem. quarto
de officio eiusdem. lxx. representat
tempus deviationis sive tempus pene
et culpe. In septuagesima incipit legi
in prima dominica hystoria libri
Genesis et legitur usque ad dominicam
ante ramos palmarum. ubi agitur
de deviatione et errore primorum
parentum et deposuimus. alleluia et gloria in ex-
celsis quidam deponunt in sabbato quod an-
tecedit ad vi. et ad ix. quidam
in vesperis. quidam in nocte ad
nocturnos. quidam vero die dominica
ad primam quod varietas provenit
ex torpore et variatione dici. secun-
dum quidam natura quod incipit dies
a mane et terminatur usque in mane
sequentis diei. Alii a ix. usque ad
in sequentem. ix. Alii in vesperis usque
in vesperis et ista romana facit
Alii inchoant a media nocte et
terminant in eadem. quod observatur
apud nos. sed romana ecclesia
sic quod in alii pacto facit idem
ea die non post fiunt et in pri-
ma de fractione panis usque ad me-
diam noctem sequentem et sic quidam canunt
quasi alleluia. cum magno studio re-
ponunt inchoatur dominica et
cantatur circumdederunt me et terminatur
in sabbato in albis quod est post pascha
et ut nos expediamus hic de
omnibus. lxx. incipit in dominica septuagesima
per circumdederunt me et terminatur
in quarta feria post pascha quinquagesima
inchoatur in dominica post circumdederunt
me et terminatur in pascha quinquagesima

inchoatur dominica in qua ponitur ite et finitur
in cena domini.

De septuagesima

Septuagesima dicitur quasi sep-
ties x dies. Ista autem sep-
tuagesima dicitur quod per hoc agit ec-
clesia representat lxx annos quibus
filii israel fuerunt sub servitute
babilonica. Nam quemadmodum illi sua
suspenderunt organa dicentes quomodo
cantabimus canticum domini in terra ali-
ena, sic et nos deponimus can-
tica laudis. Postea vero data illis
data licentia a Ciro lx anno
redeundi ceperunt letari. Et nos in
sabbato pasche alleluia cantamus
representando eorum leticiam. Sed simil-
iter in apparatu redeundi colligendo
sarcinulas multum laboraverunt. Et
nos quoque post alleluia statim tractum sub-
iungimus scilicet laudate dominum qui labo-
res sunt. Quod dicitur bonum de laude domini post
[illegible] consolando illi cum leta
redeuntes itineris vexabantur. Et
nos per totam septimanam pasch-
e graduale cum alleluia cantamus
per graduale laborem, per alleluia ga-
udium designantes. Deinde patriam
illi intrantes plena susceperunt
leticia. Et nos in sabbato post pascha cessat
lxx. Duo alleluia cantamus. Sed
et notandum lxx dierum et eorum lxx
annorum. Quedam hystorie totum
tempus hominum ab adam usque ad
finem mundi figuratur circulum quod
revolvitur vii dierum agitur
et sub vii milibus annorum
includitur ut per lxx dies vel
per lxx annos lxx centenas
annorum intelligamus ab initio
mundi usque ad ascensionem domini v
milia annorum computantur. Extunc
vero quod temporis sequitur usque ad fi-
nem mundi sub vii millenario com-
prehendimus, cuius terminum solus
deus novit. Quemadmodum ergo filii
israel lxx anno a babilonica
servitute sunt liberati per Cyrum
sic nos per Christum in sexta etate
mundi vel in vi vii milliario a
servitute diabolica redempti
sumus reddita nobis innocentie
stola per remissionem baptismi. Unde nos
in sabbato pasche unum alleluia can-
tamus iam spe etiam quietis et pacis
recuperationem gratulantes. Ipsi la-
boraverunt in parando redditum et in redeundo
et nos in presenti ecclesia adimplendis
x mandatorum legis laboramus.
Deinde sed cum finito tempore [illegible]
ventum erit ad patriam cum [illegible]
recipiemus stola scilicet corporis et anime
simul glorificabimur, quod significatur
per duo alleluia que in fine lxx
decantantur. Incipit autem lxx
a merore et terminatur in gaudium
sicut per malos psalmum.

De sexagesima

Sexagesima sonat sexies x
et significat tempus viduitatis ecclesie
et merorem illius pro absentia
sponsi. Luce v. [illegible] nobis sit presens
per divinitatem. Unde dicit: Ecce ego vobiscum
sum usque ad consummationem seculi. Tamen quod est
homo in celo est et sedet ad dexteram patris
in consessu patris. Unde ipse dixit:
nisi ascendero ad patrem meum
id est non sum consolatus ei
datur [illegible] sponse in solamen
et remedium. Vi opera misericordie
sunt pascere esurientes, potare
sitientes, visitare infirmos, vestire
nudos, peregrinos et pauperes ho-
spitari, incarceratos consolari. Vii
adiungitur secundum Thobiam scilicet mortuos
sepelire. Hec sunt data sponse
ut se exerceat in eis ut et per
eorum et decalogi observationes
dum iacet sponsi in anima [illegible]
et illius iocundo fruatur amplexu.

De quinquagesima

Quinquagesima
dicitur quasi quinquies x et significat tempus
remissionis. Sic in veteri lege
quinquagesimus annus remissionis
dicebatur. Unde et tunc cantatur maxime
psalmus scilicet Miserere mei deus
quod est psalmus penitentie et remissionis.
Hoc ergo tempore ieiunamus ut peccatorum re-
missionem obtineamus. Quadragesima quia
datum habet suscipimus a loco in-
stitutione et legis temporibus et apostolis
superius dictum est ad decies [illegible]

De commendatione xl

Quadragesima
suscipit commendationem

a tribus temporibus et a prandio quod in illis ie-
iunabat ab institutione qui in paradyso
fuit institutum quando Ade prohibuit ne
comederet de fructu scientie boni et mali
a tribus et ipsa quadragesima quod in tempore ante
legem a moyse ieiunatum est in tempore
legis ab helya In tempore gratie a
christo hoc dicitur de ieiunio xl dierum
quod fecit moyses ante legem et quando
comedit nec bibit helias in for-
titudine panis subcinericii xl diebus
et xl noctibus in tempore legis

De institutione xl^e

Viso quid predicta
significet de institutionibus se-
quitur attamen a primo de
xl in primis videndum est quare voca-
tur xl cum potius debet decima dici
quia est decima dierum hoc autem factum est
secundum consuetudinem gentilium quemad-
modum enim hebrei de suis bonis
suis decimam partem dabant ita gen-
tiles xl et talis redditus vocabatur
quadragesima secundum similitudinem regis
sicut ptolomei vel romane
exactionis xl dierum quod deus perfeci-
mus xl vocatur licet non habeat nisi
xxxvi dies vel de decima et incipit
xl^a a dominica invocavit me vel dominica
est secundum quod christus ieiunavit xl diebus
et nos debemus eos imitari et ideo
additi sunt iiii^or dies ut nos sicut
xl diebus ieiunamus ut in illis xl
diebus post pascha usque ad ascen-
sionem domini quod in leticia actum summo-
nis exercitamus ut christus caput nostrum
ad celos sequi valeamus

De institutione quinquagesime

Nunc vi-
dendum est de institutione quin-
quagesime. Antiqui considerantes quod
sicut precedebant populum ordine ita
precederent sanctitate duos et dies ad-
diderunt a dominica autem invocavit me
ieiunare clericos et ideo constituta
est quinquagesima vel quinquaginta dies
in prima dominica ut peractis diebus
l celebrare post pascha die pente-
costes spiritum sanctum digni suscipere me-
reamur et videant dei

De institutione lx^e

Institutio lx^e melchiades papa

Et sanctus silvester statuerat ut bis
in sabbato comederent ne propter ab-
stinentiam et afflictionem carnis quam
sustinuerant in vi feria quia
in tempore ieiunabatur et adhuc ab
omnibus baptizatis debet ieiunari
natura debilitaretur in reden-
ptione ergo sabbatorum illius temporis
addiderunt unam septimanam et sic
constituta est lx quod tamen producitur
usque in quartam feriam

De institutione lxx^e

Sequitur de lxx Septuagesima
Sed venerationem diei ascen-
sionis in qua natura celos
ascendit sublimata super
choros angelorum statuerunt
sancti patres ut quinta feria sic
celebretur sicut est dies dominica nos te
eadem die melius prandium licet
illa die secundum antiquam consuetudinem
non observemus solemniter. Pro
illis ergo unam septimanam addi-
diderunt lxx ieiunare incipi-
entes a quadragesima et sic
constituta est lxx et protenditur ut
supra dictum est usque ad sabbatum
post pascha

De officio huius temporis

His consideratis breviter
videndum est de officio
istius temporis generaliter. Sciendum
igitur quod quedam in hoc tempore omnino
intermittuntur, quedam mittuntur, que
mittuntur sunt cantica laudis
scilicet alleluia, gloria in excelsis, Te deum laudamus
excepto quod in kathedra beati petri
cantamus Te deum laudamus, quando iste
hymnus est intronizandus
in kathedra. In die cene dicimus
Gloria in excelsis et ita missa est
in crisma et in sabbato pasche
Gloria in excelsis, sed non ite missa
est nec Te deum laudamus. Nota quod
flectamus genua vel levate in-
clinate caput vestrum quia continentur
in eo et non in die dominica. Nam
ut ait gregorius: qui in die dominica
genua flectit deum resurrexisse
se negat. In xl dat benedictio
quod dicitur humiliate capita vestra. In-
ferius eo quod angelus solebat ob-
servare corpore et singulis diebus
et non ubi pacis oscula benedicere
pax datur et loco eorum quod
cede et manducasti alleluia pro

tota lxx^a no[n] dicit[ur]. s[ed] q[ui]dam
voces loco illi[us] sum[m]us i[n] p[rin]-
cip[io] h[ym]no[rum] s[cilicet] laus t[ibi] d[omi]ne r[ex] e[terne]
gl[ori]e. Et n[on] dicit[ur] ca[n]tica an-
gelo[rum] s[ed] ho[m]i[num] ut ond[e]amus
nos p[ro]p[ter] p[e]cc[at]a n[ost]ra s[e]p[ar]atos esse
a co[n]sorcio angelo[rum]. Et i[n] antiph[on]is
et c[etera]. pro all[elui]a dicitur tractus
In missa dicit[ur] loco all[elui]a et
sui v[er]siculi tractus. Et ideo q[ui]a
h[aec] vox laus t[ibi] d[omi]ne r[ex] e[terne] gl[ori]e
videt[ur] equipollere h[uic] voci v[e]l
all[elui]a r[espon]ssio t[ame]n equipoll[en]s. q[ui]a
all[elui]a e[st] vox angelo[rum] i[n]sta
vo[cis] h[umane] lingua[m] s[cilicet] l[aus] t[ibi] d[omi]ne r[ex] e[terne] g[lorie]
I[n]sta aut[em] e[st] auctor[itas] sabilior
p[ro]pt[er] auctore[m] hebrayca h[ym]nus ...
i[n]sta v[er]o i[n]dig[n]ior q[ui]a i[n] ultima
et i[n] pauper[e] lingua. / De vari-
etate psalmo[rum] q[ui] dicu[n]t[ur] i[n] laudib[us]

Uariant[ur] aut[em] psalmi i[n] h[oc]
t[em]p[o]re. ut cu[m] iste psalmus
d[omi]n[u]s regnavit q[ui] e[st] psalmus
letitie solet p[ri]mus ca[n]tari in
matutinis laudib[us] i[n] h[oc] t[em]p[o]re
no[n] ca[n]tat[ur]. s[ed] loco h[uius] ca[n]tat[ur]
miserere mei deus q[ui] e[st] psalmus
p[eni]t[enti]alis. ca[n]tat[ur] t[ame]n i[n] d[omi]nicis
dieb[us] ad p[ri]ma[m] ut p[er] h[oc] note[tur]
q[uod] nil de psalterio d[e]b[et] p[re]te[r]mitti
cu[m] tot[us] p[er] septi[m]ana[m] salt[em] se-
mel cantet[ur]. q[uo]d a[n]tiq[ui]t[us] tot[us] i[n] die
legi solebat. co[n]fitemi[ni] d[omi]no. ad
p[ri]ma[m]. q[ui]a p[er] e[um] cu[m] legit[ur]
vel i[n]timat[ur] p[ri]or[um] d[e]i misteri[um]
ut i[n] ra[m]is palma[rum] f[a]c[ie]nt
laudes d[omi]no. decantate. q[ui]
h[ic] psalmus ad illu[m] die[m] p[er]ti[net]
mane p[er] v[er]su[m] q[ui] d[omi]no. sal[vum] me
fac o d[omi]ne. et c[etera]. vel ideo ut post
morte[m] et co[n]fessio[n]e[m] co[n]seq[ua]m[ur] p[ec]cato-
rum remissio[n]e[m] / De mutatione

In h[oc] t[em]p[o]re de[be]nt ho- vestiu[m] et
mines p[re]ciosas vestes de-
pone[re] et assumere h[u]militatis
v[est]es q[ui]a r[ati]o[n]e t[em]p[o]ris xl^e depo-
ne[n]t i[n]t[er]mitti ta[m]q[uam] solide q[ua]m
liq[ui]de. liq[ui]de aut[em] d[omi]no s[ed] g[ra]c[i]a
alia n[on] artificio liq[ui]da[n]t[ur] cli-
cita p[er] s[u]am na[tura]m s[cilicet] ut sagimine
alia eliq[ui]ta n[atur]alit[er] ut caseus

et o[mn]i[a] q[ue] ex eis. q[uo]d i[n] Romana
o[mn]i[u]m et caseu[m] nil aliud q[uam] ca[se]o
liq[ui]da / Q[u]are pisces comedantur

Q[u]eritur pisces i[n] h[oc] t[em]p[o]re lic[ite]
comedantur cu[m] sit caro et i[n]
o[mn]i i[e]iunio et o[mn]ib[us] religiosis
et et ideo q[ui]a de aquis no[n] male-
dixit s[ed] t[ame]n q[ui]a p[er] aqua[m] baptisma-
tis sacra[m]e[n]tu[m] e[st] et remissio peccato[rum]
et h[oc] eleme[n]tu[m] dignissimu[m] i[n] h[oc]
co[n]sideratur. et sordes abluit. et s[ed]
d[ic]i[tu]r a[nim]a[e] i[n] mu[n]di co[n]stituc[i]o[n]e ferebatur
sup[er] aq[ua]s ut v[er]ificaret s[e]c[un]d[u]m. Sed t[ame]n
maledixit in hoc op[er]ib[us]. In est
q[uo]d o[mn]e genus carnis q[uo]d in t[er]ra v[er]-
sat[ur] ta[m] co[r]rupcio[n]a q[ua]m aves i[n] ie-
iunio no[n] lic[et] comedere co[n]tra q[uo]d q[ui]a
aves mare v[er]sant[ur] q[ua]nda i[n] aquis
et i[n] eis v[e]l ex eis nascu[n]t[ur]. magis
t[ame]n dicu[n]t[ur] moda[m] i[n] t[er]ra. et ad natur[am]
terre p[er]tine[n]t. Di[ci]t[ur] cu[m] q[ua]da pisces sunt
ex una p[ar]te similes terra[rum] co[r]respo[n]dic
alias et q[uo]d alia piscib[us] ut porci v[e]l
pisces ut canis et i[n] ieiunio p[ossun]t
comedi q[uo]d p[ar]te pisces s[unt] q[uo]d alia
v[er]o p[ar]te nec licet nec debet / De

Nu[n]c dicendu[m] purificatione b[ea]te Marie
est de duob[us] festis q[ue] sunt
in p[ri]ncipio f[ebruarii] q[ui]a co[n]tingit ce-
lebrare s[cilicet] de festo b[ea]te Marie et b[ea]ti
Blasii. et h[oc] festu[m] b[ea]te Marie dicit[ur]
candelaria et de ypapanti d[omi]ni
Q[u]are dicitur purificatio. Rubrica

Purificatio b[ea]te Marie q[uod] q[ui]dem
cel[ebratur] die q[ui] e[st] q[ua]dragesima natal[is]
d[omi]ni venit i[n] templu[m] b[ea]ta virgo
s[ecundu]m co[n]suetudine[m] ~~...~~ legis
ut purificaretur. no[n] q[uo]d i[m]munda
extitisset p[ro]pt[er] p[ar]tu[m] more alia[rum] mulie-
rum. n[on] obnoxia legi q[ue] dixit
mulier suscepto semi[n]e s[ed] masculu[m]
peperit ab ingressu templi et i[m]mu[n]da
erit vii dieb[us]. b[ea]ta e[ni]m virgo no[n]
de suscepto peperit. u[n]de s[ed] ex vi[r]-
ili semine. voluit t[ame]n legis co[n]sue-
tudine[m] obs[er]vare. q[ui]a x[ristu]s no[n] veni[t]
solvere lege[m] s[ed] adimplere. Q[u]are

Q[u]are aut[em] s[ed] dicat[ur] candelaria
vocatur candelaria ab ancte
no[n] dicit[ur] s[ed] pot[iu]s ab antiq[ua]
ge[n]tiliu[m] co[n]suetudine. Erat an-
tiq[ui]t[us] co[n]suetudo Rome ut ista
hoc t[em]p[o]re i[n] p[ri]ncipio februarii lustrent

urbē ambiendo cū processionibus
deportātes singuli cereos ardentes
vel candelas et post istud ad ve-
bale et illa consuetudine istud que fi-
ebat a gentilibus in primo februa-
rii in destructores usque a xpianus
versus fit modo in festo beate marie ad lau-
dem et venerationem ipsius vel ideo
candelas portamus ut per hec mitte-
mus virgines cum beata virgine eam
prout ut accensa in nobis lampade
castitatis ad eam templum glorie
ad viri sponsum ingredi mereamur
vel candelaria dicitur quasi significationem
candelarum. In candela enim est
cera lichinus ignis. Lichinus dei-
tatem in carne latentem. Unde versus
Hac in honore pie candelam
porto marie. Lumine de cera xpe
de virgine rata. Lucere per [illegible] car-
ne de virgine veram per lumen
numinis deitatis quod latuisse. Trip-
maria per quam candela tenetur
deitatis [illegible] caro xpi significatur

Que dicitur ypapanti

Ypapanti domini. Hoc festum quia symeon et anna
prophetissa xpo venerit obviam
eum afferret eum parentes eius
ut offerret in ypapantos quod est
ypapantos [illegible] obviam dicitur

De festo beati Blasii

Sequitur de festo beati Blasii. Hic fuit
vir sanctissimus et medicus
qui longo tempore in quadam rupe ha-
bitavit omnibus ad se venientibus
medebatur et eos sanabat sicut eum
sua aialia confortabat ad eum
[illegible] et ea tuebatur [illegible] fac-
tus est episcopus sebaste urbis postea fuit
incarceratus. Quedam autem sancta mulier por-
tabat ei cibum longo tempore in carce-
rem candela. Cum autem dies ille diem
mortis sue agnosceret innue-
ret [illegible] ut quelibet domini mulier
singulis annis in die mortis
eius candelam in illius memoriam
offerret et ab ab infirmitatibus et ad
[illegible] eam defenderet et in mu-
[illegible] prosperitate conservaret. [illegible]
[illegible] [illegible] simul [illegible]
[illegible] si forte conservaret in sa-
nitate recuperabat. [illegible]
est quo ab omnibus in [illegible] ut si
forte paciatur [illegible] vel
in aliqua alia parte corporis sui
infirmitate. Vel si egrotent
aialia ad eius honorem offe-
runt candelas.

De festo beati Petri epulanciarum

In hoc festo
Ipsiusque celebratur festum beati petri
qui fuit rome et postea sacer [illegible]
est illa anthiochie. Prior [illegible]
fuit officium rome et non est adeo
solempnis ut alia. Nec [illegible] in
die collecta nisi una de illa
que fuit anthiochie et dicitur festum
epulanciarum. Consuetudo fuit an-
tiquorum [illegible] singulis annis
in mense februarii certo die e-
pulas super tumulos parentum
suorum [illegible] [illegible] demones [illegible]
[illegible] consumebant eam [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ab [illegible]
circa tumulos errantibus [illegible]
consuetudo [illegible] hic error talis
a xpianis vix potuit extirpari
quod attendentes sanctissimi viri
penitus extinguere volentes
illa prima consuetudine festum
de intronizatione sancti. [illegible] de
illa que fuit rome. [illegible] de illa
que fuit antiochie. [illegible] eodem
die quo [illegible] fiebat statu-
erunt ut in festo solemni illud [illegible]
[illegible] consuetudinis festum [illegible]
[illegible] ab illis epulis [illegible] festum
vocatur festum beati petri epulanciarum
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quos [illegible]
[illegible] in [illegible] corporibus manent
et in inferis [illegible] [illegible] ad
celum [illegible]. Quod [illegible]
cat sepulchra et [illegible] tumulum
[illegible]

De festis septuagesime lxx

Vitat de omnibus festis
[illegible] que [illegible] [illegible]
celebrat et sine ipso tempore
passionis sue [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] duo festa p-
[illegible] et festum beate Agathe
et [illegible] [illegible] mathie et an-
nunciatio domini et festum sancti gregorii
et si forte accidat festum [illegible]
[illegible] [illegible] vel [illegible]
[illegible] vel pascha [illegible]

notandum generaliter dominus qui cantica laudis scilicet te deum laudamus et gloria in excelsis et ite missa est in quibus dam temporibus et omnia que in aliis temporibus convenienter cantarentur preter alleluia quam festa solummodo pasche tempore singulariter videntur vendicare. Est enim opponendum quod in annunciatione dominica gloria in excelsis quod est proprium natalis domini tacito missa est quod est canticum letantis et te deum laudamus quod signat leticiam per dragesima secunda non desinebat cantari quia hec mundi ecclesie dominicum sua tempora observat dominus quod si natalis domini vel passionis vel inventio eorum manducant in certis temporibus observantur in presenti hac festum est quod sonum et ciam festorum ipsius tamen pascha vocatur quia ab die quo baptizatus est et celebrat et natale in ipsius diei pasche officium dicit cantari post alleluia et tempore accidit etc. Sed non quod lugdunensis ecclesia et ambrosiana mediolanensis per ambrosius archipresulatus obtinuit in tempore passionis nullam celebrat solempnitatem sed tamen faciunt commemorationem in ambrosiana vel mediolanensi prius faciunt sacrificium quam cantent evangelium / De officio passionis dominice

Quum de officio .lxx. generaliter sumus tractaturi nunc de ipsius speciali officio est agendum a dominica ista sunt dies usque ad pascha versus ista ecclesia ibi qui ad celum claritatis pervenit in officio. Sonatur quia ab illa dominica incipit celebrari passio christi in qua tota trinitas a iudeis est dehonestata ut sibi quod tone in cantico trium puerorum scilicet benedicite incipit cantari quia nunc ad magna festa est dehonestatio. Quum tres pueri qui eum adorabant ydola excecatas positi sunt in camino Inter duo autem ante pascha uspidus

ille omnis tacet quia trinitas te magis dehonestata quia est si pro ageret de nocte et nunc vapulavit spuitur alapatur crucifigitur. Propterea ysaias de vidimus eum non habentem speciem neque decorem. Capita quidem huius de est scilicet demus in adiutorium et tabula liberationis scilicet lectio eripe me domine quia christus caput verum a nobis tollitur. Sed eciam puerorum ad celestes non petitur vel dampnum benedicam qui pastor qui quem ergo sine benedictione est non vel ideo benedicto non petitur. Nec tamen apostoli quia apostoli huius diebus neque ad predicandum missi sunt nec tamen recederunt. Hoc autem significatur nec tamen ad dominus. Nec iube domine illud quod novum. Quod in dominica quinque prefationes una ieiunium altera passionis. Illa quod est ieiunium cantatur a primo ieiunio usque ad dominicam in ramis palmarum. Illa non quod est passionis incipit cantari illa die et cantatur usque ad pascha. Sed vero esse contrarium quod die dominica cantatur illa prefatio cum non sit dies ieiunii. Post tamen dicam quod si est illa die non ieiunatur vel ieiunatur tamen libertate i. in capite quadragesime et aliis diebus / De septuagesima laicorum rubrica

Sciendum quum huiusmodi ea que oculis ad clericorum magis pertinere videntur. Nec pauca que dicenda sunt de laicorum septuagesima que in duobus consistit in picturis et ornamentis. Ita ut ait gregorius que clericorum scriptura est laicorum pictura. Ut galli picturarum aliae super ecclesiam ut gallus vel aquila aliae extra ecclesiam ut leo vel aquila aliae ut in fronte facies bovis et leo aliae sunt ecclesiam ut ymagine statue et figure et diversa picturarum genera que in vestibus vel in parietibus vel in vitreis depinguntur. Sed de omnibus hiis per capitula suo loco dicetur. Hoc solo nota ad presens quod salvatoris ymago hiis modis in ecclesiis convenientius depingitur aut ut residens in throno vel ut pendens in crucis patibulo aut residens in matris gremio / De ornamentis ecclesie Rubrica

Ornamenta vero consistunt in duobus, in ornatu ecclesie chori et altaris. Ornatus ecclesie consistit in cortinis, auleis, palliis, sericis, purpureis et consimilibus. Ornatus chori consistit in dorsalibus, tapetis, substratoriis. Dorsalia dicuntur panni qui pendent in choro clericorum a dorso. Substratoria que pedibus substernuntur. Bancalia que scamnis i. bancis. Ornatus altaris in velamentis, textibus, capsis, [illegible] philatteriis. Est autem ornatus personarum qui cantant in choro vel altari deseruiunt. De omnibus istis dicimus quod omnia que ad ornatum pertinent in tempore XL. debent abscondi [illegible] vel remoueri, ne contegi [illegible] et per cortinam vel coopta debent portari. tamen duo vela maxime retinentur quorum unum ponitur per circuitum chori. Aliud suspenditur inter altare et chorum ut non appareat quid sit inter sancta sanctorum. per quod significatur quod in diebus istis [illegible] intelligentia [illegible] aperitur. [illegible] duo velamina diebus dominicis [illegible] velatur. quia hiis diebus ad pascha [illegible] tempore et ad primas tenebras [illegible] de morte Christi agitur [illegible] remouetur quia eo mortuo velum templi scissum est et tunc quod in sancta sanctorum latebat, patuit omnibus manifestatur.

Qualiter pulsandum sit in XL. Rubrica

Nunc videndum quomodo in hoc tempore pulsandum sit in ecclesia parochiali. Dicendum est quod vt melius pateat pulsandum est. vi. de generibus quibus pulsant: squilla, cymbalum, nola, nonula, vel dupla, campana, signum. Squilla pulsatur in triclinio i. in refectorio, cymbalum in claustro, nola in choro, nonula in orologio, campana in campanili, signa in turribus. Sciendum ergo quod in tota XL. in profestis diebus non debet compulsari nec repulsari nec depulsari, sed simpulsari i. simpliciter pulsari ad horas vel ad matutinas. Sed in ecclesiis bene ordinatis pulsatur ad primam duabus campanis, vna ad inuitandum, alia ad inchoandum. in tertia duobus sed minima [illegible] que sub illis cantatur, vna ad inuitandum, alia ad congregandum, tertia ad inchoandum. Sic fit in vi. et in nona et vesperis campane pulsantur ordine quo ad matutinas semper. ad missam vero et ad vesperas duabus campanis pulsatur. In maioribus vero ecclesiis semper pulsandum est ter. Sic fit in festis in omnibus diebus et in solemnitatibus et in aliis temporibus compulsatur. [illegible] de hiis in sequentibus latius dicetur.

Quare non ieiunatur eo quod ieiunare solet et quare tunc ieiunat xpc.

Si in hac XL. nos intermittemus ieiunium quare non ieiunamus eo tempore quo xpc ieiunat. Dicit enim sancta scriptura quod post baptismum statim illud celebrauit ieiunium. [illegible] autem [illegible] quare pasche ieiunium nostrum continuemus. Prima ratio est ut sic veluti cum eo resurgere quia ipse passus est pro nobis et nos cum illo compati debemus. ut [illegible] passionis socii sic erimus resurrectionis. Secunda ratio est vt sic filios Israel imitemur qui primo cum exierunt de egypto pascha [illegible] exierunt de babilone quia in [illegible] celebrarunt quia tamen isti illi qui egressi sunt celebrauerunt pascha. Tertia ratio est quia feruor libidinis in tempore veris nos magis solet accendere quam in alio tempore. vt ergo restringamus corpus nostrum in hoc tempore magis ieiunamus. Quarta ratio est quia statim post ieiunium debemus corpus Christi accipere. vt sic in [illegible] te paschali [illegible] sacramenta. quia et dicitur sicut filii Israel postquam comederunt agnum se affligebant et comedebant agrestes lactucas amaras. Ita et nos post [illegible] debemus [illegible] affligi vt digni possimus comedere agnum vite. Nota quod in XL. occurrunt duo officia quod dies duplicati vocamus. officium de festo debet cantari ad tertiam et [illegible] absque genuflexione. officium ieiunii ad nonam et tunc cum genuflexione.

De diebus priuilegiatis

Modus agendum est de quibusdam diebus priuilegiatis est in hac

que continent sunt ecclesie privilegiati
dies maior iiii ferie iiii or sab-
bata iii dies dominice vna . v . fer
vna . vi . et tota vna septimana
Quatuor sabbata sunt sabbatum in
prima septimana quando celebrantur
ordines et sabbatum . iiii . et sabbatum
v . et sabbatum in vigilia pasche
Tres dies dominice sunt scilicet Invoca-
vit me . letare Iherusalem et dominica
in ramis palmarum . v . feria est in
cena domini . vi . est in parasceue . se-
ptimana privilegiata est vltima
septimana xl . que est maioris digni-
tatis quia maius est officium et prolixius
vel quia penosa quia tunc denique
magis vita nostra puniri debet de pri-
vilegiis horum dierum istorum per sequentem
ordinem / De prima quarta feria

Prima quarta feria . iiii or privi-
legiis insignitur . Primum est
quia tunc incipimus ieiunare
Secundo primo faciunt quia xl . iiii ta
feria vt legitur fideles inchoant
ieiunium quod in ver quia natus est
die dominica et si quis diligenter
computet annos etatis vsque ad xx
xx . si rationes compoti inveniet eum
in quarta feria fuisse baptizatum
sequitur vero dicere in gratiis in quo ferias
celebrant ieiunium . Secundum privi-
legium huius diei est quia illa die
audiuntur confessiones in ecclesia et iudicia
confitentibus imponuntur . Tertium privilegium
est quia tunc cineres in signum humilitatis
capitibus aspergunt . Quartum est
quia illa die fuit processio generale
per totum annum si sic contingit
penitentes ex magis tunc ab ec-
clesia cum processione et cantu eicien-
tur vt in hac die in capite ieiuni-
anti eiciuntur aut tunc penitentes
vt representetur electio vel expulsio
vel eiulacio ade et eve de pa-
radiso propter esum pomi / De sequenti
quarta feria

Quarta feria sequens quarta feria
in hac privilegiata est quia illa
quarta in sequenti sabbato ordina-
di sunt de scrutinio scilicet et examinatur
et temptantur vtrum ydonei sunt
ad suscipiendos ordines vel ne

In ea quia due lectiones leguntur ad
missam . vna scilicet tono naturali altera
secundo tono communi . prima vero testimoniis
secunda sunt vt per hec innuatur ordinan-
dis in vtroque testamento debere esse in-
structos et est regula generalis . quare
due lectiones in . iiii . feria leguntur
ad missam / sequenti sabbato possunt
vel debent ordinaciones celebrari

Tercia . De tercia iiii ta feria
iiii ta feria est ea post letare
Iherusalem in privilegiata est
quia tunc leguntur due lectiones quando
in sabbato sequenti celebrant ordines
et privilegiatur in hoc . quia in illa die
fit in ecclesia scrutinium . scilicet sabbato pa-
schali baptizandorum et instructio fit
in hunc modum . quia baptizandi deinde
conveniunt ad portas ecclesie masculi
a dextris femelle a sinistris et a dya-
cono vel sacerdote interrogante si ve-
lint baptizari vel hic conferunt a patrinis
exorcista cum precibus dei introyre ab-
renuncio sathane et omnibus pompis eius
et omnibus operibus eius et preterea si sit adultus
dicit ille abrenuncio . si parvus a pa-
trinis pro eo et non quia nullus debet admit-
ti in patrinum nisi sciat dominicam oraci-
onem et minimum symbolum quia tenetur docere
filios suos hec et ratione dicitur censetur
hec et in testem admitti . scilicet electa
dicit et patronos interrogatos sacerdos
quia tamen poterunt discere . tunc acolitus
scribit nomina eorum qui querunt ba-
ptizari vel cum dicit nomen quia nomina ba-
ptizandorum scribunt parrochiani ergo instructi
sunt a sacerdote de fide et orati-
one fecerunt super eos admira-
tionem ab hostiario in ecclesia in-
troducuntur et statuuntur in naue
ecclesie femine a sinistris . mares
a dextris . duo cum mares et femina
portantur vel sancta scriptorum et quia significat
tantur quando de baptizandis dicit accede
salutare . tunc leguntur dominica oracio et
minimum symbolum quia iste et sicut
per dignitate illarum lingwarum sic
in ecclesie vigorem Grega per sanctam
ecclesiam per romanam potentiam Greca
leguntur . iiii or lectiones et iiii or evange-
liorum initia tamen inchoantur missa et

cantato offertorio diachonus a-
scendit pulpitum vel ambonem et
clamat alta voce · Si quis est
cathecuminus exeat foras · isti
n · sicut illos de quibus dicitur est
ihc non credebat se illis · sicut
qui erat in homine etc · omnes cathecu-
mini exeunt foras et separantur a fi-
delibus quia non agitur an quis bapti-
zatur

De iiii feria post septuagesimam

Quarta feria post septuagesime ca-
put quod an [illegible] publicata est
quia due lectiones leguntur · et
et causa huius quia x venditus fuit xx
denariis et similiter ioseph xxx
argenteis quia servus non est sup-
dominum nec discipulus super magistrum
et ab ista iiii feria sumptum est nos quod
de iiii feria secundum ieiunare et ab-
stinere a carnibus et a carnalibus

Sabbato in prima septuagesime

Sabbatum prime septuagesime in hoc speciale
gerit et sabbatum iiii · quia in eis
celebrantur ordines et non quia in sa-
bbatis festis apostolorum et in duabus diebus
plus ordines celebrantur minores ·
maiores non nisi in vi sabbatis
tantum in illo sabbato leguntur plures
lectiones · inter quas est una que dici-
tur · ieiunium de fide · scilicet hymnus
trium puerorum · qui pro fide trinitatis certa-
bant et floruit in fornace propter
hoc quod hymnum non flectamus
genua ~~an statua~~ quia pueri no-
luerunt flectere genua ante sta-
tuam nabuchodonosor quamvis
multi principes flecterent vel in de-
parasceve non flectimus genua pro in-
deis in oratione quia iudei flectebant
genua ad derisionem domini dicentes ·
prophetiza nobis quis est qui te percussit
In illo sabbato legitur evangelium [illegible]
[illegible] venite ad [illegible] in sab-
bato ante letare ihrlm dicitur epistula de
susanna · quia tunc fuit rome statio
in monasterio susanne virginis et ita
in commemoratione est evangelium de
muliere deprehensa in adulterio quam
deus liberat · etc quod concordat
epistula et evangelium De sabbato
ante ramos palmarum Rubrica

De sabbato ante ramos pal-
marum in hoc privilegiatum
est quia dominus pape elemosinas
dat et facit illud mandatum
quod facit dominus in die cene · et quia
tunc non possunt propter ista dici longa
officia ideo hoc officium sabbato fit
in hoc maxime prevaletur quia in
hac die discubuit xc in domo
symonis leprosi et martha mi-
nistrabat ei maria vero lacrimis
suis pedes eius lavit et capillis
capitis tersit et unguentum su-
per caput eius effudit · et in est
omnibus mandatis dei ista per
antonomasiam dicitur mandatum
quia xc maius exhibitione di-
lexit hoc observari precepit ad
discipulos ~~loquutus~~ et cura · quia
vi · etatibus finitis a misero
exilio liberati cum eo in celeste
paradisum quia patria nostra est ihrlm
festivitate ad illa dicens dicitur
letare ihrlm vel officium illius
diei · ut audiamus quod sic illi
a ~~[illegible]~~ babilone venerunt
in ihrlm ita et nos ab hoc
mundo veniamus in ihrlm cele-
stem Babilon enim mundo sig-
nificat vel infernus quia babilon interpreta-
tur confusio In isto autem mundo confusio
confusio viciorum et in inferno tenebrarum
est confusio vel dicitur letare ihrlm
et dicuntur quadragesima propter aliquos
qui tunc non est in catholicos all-
ter in quadragesima cantavit in
ore in quo est rome et [illegible]
illa die quod est rome et votum
ihrlm

De mandato in palmarum

Dominus pedes lavit discipulorum
suorum Si ego lavi vobis pedes
dominus et magister et vos invicem
debetis pedes lavare et ad
vitandum et petro ait si non
lavero tibi pedes non habebis me-
cum partem et propter hoc preceptum vacat
sabbatum istud officio hunc etiam
ante quod in quo fiunt a dominus
oppressus quod non possit vacare
orationi et elemosine sic [illegible]
[illegible] elemosina et [illegible]

Sabbatum De sabbato ante pascha

Sabbatum ante pascha privilegiatum
est quia tunc fiunt ordines et
cathecumini baptizantur et cetera

cōsecrātur · ad eandē missā · cōis di-
ci ⁊ ordinibꝫ · legitur illa die p-
les lectiones de quibus post dicetur

De diebꝫ dominicis p̄uilegiat. xl.

Sequitur de diebꝫ dominicis
p̄uilegiatis · prima dominica
xl. que dicitur quintana i hac
p̄uilegiata ē · qr ianua ē ⁊
limes xl. ab ea n · ichoatur
xl. que reputat tp̄s quo mo-
rati sunt filii isrl̄ i deserto · sic
naq3 illi sunt morati ibi p xl.
duas mansiones cibati manna
sic vos ab hac dnica usq3 ad pa-
scha p xl. duos dies a de-
liciis corporis abstinentes
verbis vite reficimur ⁊ orationi
vacamus p istum tempus · in
terra viventium i futurum · sic
illi terra promissionis p ihesum
naue i. p iosue fuerunt
introducti · nō qr tam fuerunt
i ptes isrl̄ quorum · iiii · q̄mcaq3
s · peregrinatio q̄ fuit i egypto
quā iacob ⁊ filii sui a sust-
inuerunt i egypto · captivitas q̄
fuit i babilone · dispersio que
fuit p totum mundum · que nō a-
memorabitur · qr ab illa
nunq3 revocabuntur ⁊ hec facta
a tyto ⁊ vespasiano · vn
deum e tradidit eos i manu de
q̄ nō poterunt surgere · De

dnica letare ihrlm

Dominica letare ihrlm que ē · iiii ·
a prima dnica · xl · pri-
vilegiata ē i hoc q̄ reputat
libertatē redeundi q̄ fuit con-
cessa filiis isrl̄ in babilone
anno · xl · ⁊ q̄ tenuerunt ple-
narie in · lxx · anno · vn totum
officium misse illius diei de leta-
cie est p q̄ illorum leticia reputatur
⁊ nostra · q̄ · vi · etatibꝫ fuimus
a mundi exilio liberati eternus
cū celestē paradysū q̄ prima
mea ē iterum significata e q̄
illa dicere [illegible] leta-
re ihrlm · vel officium illius
diei · ut gaudeamus · q̄ sic illi
a babilone venerunt i ihrlm

ita ⁊ nos ab hoc mundo veniamus
i ihrlm celestē · babilon · n · inter-
pretatur vel confusio qz babylon interpretatur
confusio · in isto autem mundo confusio
est vitiorum ⁊ i inferno tormentorum
confusio · vel dicitur letare ihrlm ut
dicit glosa · q̄ albis [illegible] qui cū
ē i cathologo aliorum in
quadam ecclesia cantatur i illa die
que ē rome ⁊ vocatur ihrlm

De dnica in ramispalmarum dicta

Dominica i ramispalmarum e-
tiā p̄uilegiata ē · primo quia i ea
die tenuerunt filii isrl̄ i terra
promissionis ⁊ transierunt iordanē
sicco vestigio sicut · contigit q̄
eo anno tot dies fuerunt usq3
ad pascha quot sunt ab hac
dnica · hac etiam die venerat
dns de bethania in ihrlm cum
honore maximo ē susceptus cum
rursus rediturus ⁊ euntes ⁊
postmodum de quo dicit · v dies
tribus noctibus dr · v · dies
dnica dicitur i ramispalmarum · qz
illa die rami palmarum i pro-
cessionibꝫ deportantur i representa-
tionem illorum quos filii hebreorum stravē-
runt i via xpo veniente ⁊ i signa
ramorum ⁊ florum ⁊ [illegible] quos
deportare debemus ad exemplum eorum
[illegible] ad palmas nos [illegible]
[illegible] vel [illegible] flores [illegible]
[illegible] virtutes [illegible]
deportamus · [illegible] hac die fa-
cimus magna processionem ad si-
gnificandum q̄ dns veniet ad nos
et ducet nos ad eterna tabernacula
post processionem debemus venire ante
crucifixum ⁊ dicere ave rex nr̄ fili
[illegible] dicitur iste [illegible] q̄ est processio
processio [illegible] De

quinta feria ante pascha

Quinta feria ante pascha q̄ cena
dni dr̄ privilegiata · iii · i signum
quorum privilegium ē penitentium
i ecclesia reconciliatio · ter · ii · recepit
ecclesia penitentes quos eiecit p̄-
ma die ieiuniorum · reuntur autē
i ecclesia penitentes in · v · feria ⁊
separantur a malis non penitentibꝫ

qr fcōr cuncta volucres deus fecit de
aquis. Vn magne deus potencie qui ex
aquis or. ge. pe re. et. p.le. In
aera quam consideram remisit consignum quo
insinuantur mali i carnalibus delectantes
considerant lenet i aera per quos significantur
boni i celestibus gliantes. Secundum prole-
gus e qui nouum testamentum sic incepit
et vetus terminatum fuit. Tercium primum ... ...
e ... consecto. nota quod vxor loth ... conversa
gies salis mutata e quia retro respe-
pexit vt sic nos conuicet et instruet
vt non retro camus quia nemo mittens
manum ad aratrum et cetera respiciens
retro. De tribus speciebus sacr. unctionis

Vnde notandum quod tres sunt species unctionis
sacre i ecclesia dei. Crisma, oleum
infirmorum et oleum quo vnguntur ba-
ptizati. Crisma fit ex balsa-
mo mixto simul cum oleo. oleum alios
liquores superat i claritate et balsamum
i odore. Et quia alios liquores sit clarius
sic euidit nauta quando mittit anchora-
ra i mari et si forte lapidi affixa-
tur et ... i non possit tunc nauta illuc
descendit. portans os olei plenum
et tunc si non potest videre lapidem illu-
cum ... anchora et aquam ten-
lectam et nebulosam effundit oleum et
tunc magis fit ibi claritas et aqua ...
da ... per oleum infusum vt lapidem
nauta possit videre. Quo tempore crisma inventum fuit

Crisma istud habuit ... a veteri testamento quando dominus
precepit moysi vt conficeret crisma
quo vngerentur tabernaculum in
quo ... et archa testamenti ...
dedicatione et sacerdotes et reges i vngerent
et sicut sacerdotes tamen non legitur i vncti fuisse
... sed ... sic xc voluit
se in vnctione spirituali ... vnctione nos i vn-
... xc ... i vnctione consequi-
... vt i ista ... vnctione consmate
spales i vnge ... crismate
... i ... sacerdote et in
... ab ... at ... quia ...
... ab ... primo i
... sunt ... apostolis. primo i
... et i ... i vngi hoc
... ne laborare
de ... sancto i ... sit robur
... i nauis sit robur
sua ... omnia ... i ...
... ad portam ... intelligencia
vt vt ... et hanc De oleo infirmorum
mandatorum dei.

Dicitur oleum quod ... oleum infirmorum
et oleo quo ... ... de ... vnctione
i vnguntur infirmi. de quo ... epistola sua
dicit sanctus jacobus i epistola sua
si quis infirmatur adducat ad sacerdotes
vt orent super eum et vngat eum oleo
sancto et alleviabit eum ... infirmitas si ca

expediat. supple et remittentur ei
peccata venialia intellige. Et si non
fuit in mortali peccato pot autem hec
vnctio fieri per primum sacerdotem. Si non
... fieri si plures possunt adesse. Quia
... ... e mandatum ... at ...
... hec mandatum et illud quod fit in
sabbato precedenti quod fit a ...
et representat illud quod fecit ...
... ... dicere facere ... et dicitur sic
fieri. ... debent pauperes ... et
... comedere. et non ...
consuetudinem ... surgere ...
a mensa et lauare pedes pau-
perum et hec fieri possunt ...
ad mensam et ... comedere. ...
... frangit ieiunium si ...
et non dicitur ... die ... comedere
... quia frangitur ieiunium
... per vnam horam sic per totam septi-
manam ... ...
hoc fiat. est autem iste dies sollem-
nior vel alia sollempnitate exce-
ptis sollempnitatibus ... et
quod post ... ... vestes solle-
nes vt i aliis sollempnitatibus et
... cantica ... ... die
debent cantari ... alleluia. ... ...
dona nobis pacem. ... quia i nocte
sequenti ... osculum tradidit iudas
christum. De tempore recreationis et

Hec notandum quod tempore recreationis ...
... quod ... e de pa-
... et ... ... ad
... ... quod ...
quod maius est resuscitare ...
... ... est quod maius e ...
... facere ... quod celum et terram
creare. et maius fuit ...
suscitare i ... quam lazarum
i corpore. Quare natalis sit festum patris

Item notandum e quod natale domini
festum e patris quia pater filium
i notum ... ... quod festum patris
est filii et spiritus sancti. ... ...
... ... intelligitur ... ...
et ... ... quia filius ...
manifestat mundo. pascha est
festum filii quia xc resurrexit
a mortuis et ... ...
runt. penthecostes e festum sancti
spiritus. ... solempnitatum
e tamen sollempnitas trinitatis ...
diuisa ... ... trinitatis ...

cum clerus [?] ista magis appareat. Primi [?] enim alii [?] quod [?] [illegible] festa [?] ... in quibusdam locis usque pascha quod decernimus a vicesimo [?] usque ad vesperas [?]

Quid debeat fieri in prima matutinali [?] feria

In prima matutinali [?] feria, hec dicitur offitium iesu [?] mane [?] et in medio predicto [?] secunde et tertie [?] et matutinis cum in festo [?] in longa [?] die, dum [?] psalmi [?] incipiendo horas nisi quintum [?] secundo excepto die dominica, quando incipit legi passio christi. Tunc [?] diebus dum pascha fit [?] circa [?] cantatur gloria patri in offitiis et in [illegible] et in psalmis.

De sexta feria ante pascha

Sexta feria est dicta [?] pascha et parasceve quod preparatio [?] est pro passione christi, ab ista sexta feria. Quibus [?] alie sexta feria [?] propter [?] se a sequenti, [?] quibus alie [illegible] parasceve, interpretatur preparatio. Quia [?] tunc iudei preparabant cibos suos quibus sabbato uterentur, quia sabbato non licebat eis preparare. Item [?] in omni parasceve uno solo cibo reficimur, quia christus die ea unum solum et [?] intravit [?] sacrificium [?]. Unde ipse dicit [?]: singulariter sum ego donec transeam.

Quare parasceve celebratur cum more [?]

Quare quidem [?] die celebramus in tristitia et abstinentia et passionem confessorum [?] celebramus cum gaudio. Et [?] quia sancti per martirium statim ad celos ascenderunt, christus vero in infernum descendit. Et quia tertia consurgit [?] et in sanctorum animas reduxit et tertia die resurrexit, tunc [?] maiorem [?] letitiam. Hic est quod passionem angelorum [?] primum quam [?] ad inferos descenderit non celebramus.

Quare non adoratur asina

Queritur et cum super asinam [?]

Sic crux

Domina [?] sedet [?] honorifice suscepta fuit et in cruce dehonestata fuisset, videatur quare potius adoremus crucem quam asinam. Solutio [?]: honor iste tecum [?] pertinet ad crucem [?] quod non est quando [?]. Queritur [?] ut dicit asina per crucem vero rumpitur [?] non nimium [?] peccatorum qui cadunt [?] inter nos et deum, quod [?] satisfecit pro nobis. Unde [?] nulla adversitatis [?] recetur [?] baptizatis et si iniuria fecit [?] in talia [?] illos

tenere nec sentire [?] penam nec sentire culpam et si inveniat tenere. Quare contingat [?] et sic gladius davidis quo goliam occidit nullo tempore fuit, et honore [?] habitus est [?] et crux domini que pro illo [?] [illegible] est, non quod offitium huius de[?] in [?] capite quod ut caput nostrum nobis sublatum fuit. Vel [?] [illegible] [?] invitatorio. Ut [?] illo [?] mittentium [?] illa prava invitatione [?] quam fecerunt iudei qui fecerunt consilium ut ihesum caperent in simone [?] et eum morti [?] traderent.

Quare non datur in die cene et parasceve

Inde est et quod non damus osculum pacis aliquod [?] hoc die, propter osculum Iude; nec aliquam salutationem [?], quod [?] per salutationem [?] tradidit ihesum dicens: Ave rabi; et ideo [?] signum dedit Iudas illis qui ihesum tenere volebant [?]: ne Iacobum caperent pro illo, quia consimilis erat illi. Tunc [?] frater domini vocabatur; et non quod diceret: tenete eum, quia [?] dicere [?]: fortiter tenete eum et ligate, quia alias posset manus vestras evadere. Credebat enim [?] forte propter illud quod ipse videbat [?] quando ementes et vendentes eiecit de templo [?]. Et [?] videbat quidem [?] ipse evasit [?] manus volentium eum precipitare de [illegible]. Unde [?] et ihesus autem [?] transiens per medium illorum ibat. Et dicitur [?] tantum [?] ideo dixit, quia audierat eum coram discipulis suis [?] [illegible].

Quare Iudas vendidit christum

Causa quare Iudas vendidit christum et [?] talis fuit. Odium namque conceperat in ihesum pro unguento quod [?] Maria Magdalena fundebat super caput eius; ipse enim [?] erat ihesu et loculos portabat. Magdalena [?] autem [?] secundum antiquam consuetudinem debebat habere decimam illorum que in loculis ponebantur. Nunc [?] cogitabat autem [?] quod unguentum quod beata Maria fudit ccc denarios valebat, unde ipse dixit: Ut quid perditio hec? Potuit enim venumdari et dari pauperibus. Decima autem ccc denariorum fuit xxx denarii, quos voluit recuperare in christo quod amiserat in unguento.

Quare non invitatorium in offitio mortuorum

Offitium mortuorum [?] et [?] non dicitur hec invitatorium [?] [illegible] in [?] corpore presente [?] nec et in missa dicitur [?] dona nobis pacem nec gloria patri, propter [?] totum offitium quod [?] fecit [?] secundum [?] [illegible] salvatorem.

De vii parasceve [?] in die parasceve

Huius diei [?] sexta [?] vi ... christi immolatio [?] in [?] spoliatio [?] mortis [?] ... hostiam [?] ... redemptio [?] paradisi

apto. septimum manifestacio et non
quod xpc passione sua non tantum redemit
qui tunc erant in limbo inferni
qui locus dicebatur sinus abrahe ubi
lazarus erat sed et omnes futuros quia
secuta morte vita eorum finitur
sicut omnes qui erant in inferno extitit
unde osee propheta o mors ero mors
tua morsus tuus in te. e. m. [illegible]

De manifestacione septima

Scripturarum
hodie manifestacio facta est
quia septime veteris testamenti
que prius erant obscure hodie fuerunt
clarificate. ubi dominus consummatum
est. quasi diceret omnia que sunt scripta de
me impleta sunt quod est scandalum
iudeis. stulticia vero gentilibus [illegible]
Et tunc dominum multis modis in veteri
testamento fuit prefiguratum. quando demum
ab angelo percuciente egiptum primogenitus
domum intravit occidit omnes primo
genitos tam pueros quam senes tam
viros quam mulieres. sed si scriptum fuit
Tau non intravit. quod est signum
crucis et ita omnes dampnabantur
nisi per crucifixum salvabantur. Item
moyses erexit eneum serpentem
in palo et omnes qui videbant eum
illico sanabantur a morsibus serpentum.
serpens eneus similis serpenti
serpenti. sic xpc veri serpentis similitudinem
habuit similitudinem carnis peccati sed
non re peccatis. unde p. peccat
Item. ii. dan. est gabrieli ab angelo
dictum septuaginta erunt et post sexaginta
duas occidetur xpc rex. Item moyses
die ac nocte erit vita tua pendens
et videbitis et non credetis. unde
est quod nocte fuit pendens corpore
quod nobis facte sunt ab hora vi. usque ad
nonam et cetera. quod ad diem fuit pendens
cum est. Item ieremias ponet filias
ut est. Item ieremias in libris. i. lacrimis
pharetre in renibus meis. i. lateris
configitabo eos gentes et erit sicut
eius. que erat dum corporis
fui Item alibi quia tota facie mea
fui Item alibi quanta facie meam
fodierunt et in gutture aspera et po-
tum. i. sic et cetera. Item
q. c. la. do. i. in terris electam
alibi plantavi vineam electam
et versa est in amaritudinem et cetera quia
et versa est in amaritudinem et cetera. Item alibi
dederunt in escam meam fel et cetera. Item ali-
bi partiti sunt vestimenta mea et su-
per vestem meam miserunt sortem. Sed hec ultimis
dicitur de tunica domini inconsutili et
per totum texta. Item alibi dinumeraverunt omnia
ossa mea et cetera quia ipsum extenderunt
eum in cruce quod omnia ossa eius
possent dinumerare Item alibi et
erit principatus eius super humerum eius
quia xpc portavit crucem
in qua crucifixus fuit unde dicit portans
crucem eius non sic homo
deus

De corpore xpi in hac die non consecratur

Corpus xpi hac die non consecratur
consecratur. unde christus est prima
est quia xpc hora nona hac die
involutus fuit et veniente ve-
ritate debuit figura cessare. Secunda quia
tali die ablatus est sponsus ecclesie
descendit enim ad inferos. Tercia
est quia hic dies velud tempus passionis
sit et omnia altaria nudata
sint et ita non debemus ibi corpus
xpi conficere. Quarta est quia moyses
ait in exodo. alius pugnabit
pro vobis et vos tacebitis. Alius
d. xpc

De racione officii rubrica

Sequitur de racione huius officii
primo leguntur due lectiones
una de lege alia de prophetis
s. de osea et sine titulis et
duo tractus sequuntur. unus
De exsultaverunt alter plerumque et post
legitur passio sine titulo deinde
fiunt oraciones pro omnibus ecclesie
et pro gentilibus et hereticis et
iudeis et scismaticis. deinde
fiunt cantica et tres sacerdotes
genua flectentes cantando Agye
agyos. et sequitur Hanc sed et tre
cetera cantantur et parata omnia
corpus quod reservatum est in die
cene super altare ponitur et
cantata una oracio cum prefa-
cione ... s. oracionem ... Pater noster
et communicatur. psalmus vesperarum
post cantatur cum oracione Re-
spice domine officium terminatur

De significacione officii hodierni

Hoc tamen hystorice pro-
secuti quid significat videa-
mus. Due lectiones leguntur
quia pro duobus populis passus est
pro hebreo et gentili. una est
ex lege sumpta a levitico alia

a prophetis s. Osee quia Christi passio,
et a lege prefigurata fuit et a proph-
etis predicta et a patriarchis si-
gnificata Abraham non carne sed uno
tauit et figuratione qui aries im-
molatur. Et similiter Abel qui agnum
sacrificauit vnde deus assimilatus
sed in prophetis sicut enim Ionas tri-
bus diebus fuit in ventre ceti ita
Christus in corde terre. Sub titulis se-
quitur et passio filii quia Christus ca-
put nostrum nobis aufert tertio.
Nonam ipsum significat quia per ipsi-
us passionem homo redemptus est. Ex-
nona eleuatus constat. Vnde
Christus in celo nec in terra crucifixus
est sed in medio, id est in aere. fecit
enim pacem inter celestia et terre-
na. Ceterum enim summa inter homines
et homines sed maior inter angelos
et homines maxima inter deum et ho-
minem. ipse vero Christus omnia paci-
ficauit in cruce per ipsum. enim fecit
vtraque vnum est enim lapis angu-
laris. Vel nonam ipsius tractus
significant. nona partes crucis que
sunt est vltime littere hebreorum
que sonat in significatione omnia
... lingua Grecis vetus sig-
nificauerunt crucem domini. De

De [illegible] factis

Hodie debent dici nouem
versus in tenorem ad significandum
nouem partes crucis sicut et dicitur
in gesta quia quinque vicibus
exiuit sanguis ab illo. primo
in circumcisione secundo in oratione tertio in
flagellatione quarto in crucifixi-
one quinto in lanceatione. tractus
plurimus significat magnum bellum
Dauid cum Golia et Christus inter dia-
bolum hodie magnum prelium debel-
lauit. id est dyabolum. quidam autem
tertium s. [illegible] cantat [illegible]
cantant; quia Christus a dyabolo primo
latenter temptatus fuit. voluit a
dracone latitante in petra pugna
in passione ab ipso tactus a leone
forti acriter vexatus est. quod bene
designatur. Super aspidem et ba-
siliscum ambulabis. passio
legitur quia tunc Christus patiebatur cum

aut ventum est ad illum locum di-
uiserunt sibi vestes eius. Et hic duo
subdyaconi duo coopertoria vel alios
aliquos pannos altari superposi-
tos tollunt quia .iiij. milites cru-
cifigentes Christum de vestibus illius
fecerunt ad historiam representandam
vel remotio pannorum fugam significat
apostolorum qui erant eius vestes.
Christus vero aut ad vocem ancille
negauit tamen et alii multi affu-
gerunt alia vestis quod remansit in
altari significat quod vestis eius incon-
sutilis non fuit scissa vel partita
sed sorte missa contigit vni quia vni-
tas ecclesie nunquam potuit a scisma-
ticis et hereticis scindi quia non est scisma
quod [illegible] Christus tamen in cruce patiebatur
[illegible] et tamen deficiebat
et [illegible] dicit [illegible] Deus Deus meus re-
spice psalmos a Deus Deus meus re-
spice in me quare me dereliquisti vsque
et tamen peruentum est adhuc versus in manus
tuas domine. s. meum commisit spiri-
tum et nos quos postquam recitauimus
et nos quos post [illegible] labore et
passionem quam tribulationem labore et
dolore significat. oratio que fit post
orandi [illegible] est enim vsus vt in
aliis diebus an [illegible] ordo
dicantur sic at dicit fit ordine [illegible]
tato et [illegible] pro [illegible] quod [illegible]
officia [illegible] in [illegible]
pro [illegible] orant pro se vt per [illegible]
[illegible] filius tuus pro suis vt per quos
dedisti mihi pro eis rogo et pro illis
qui in illis [illegible] credituri sunt. vt
qui per [illegible] rogo [illegible]
qui [illegible] fit in me. vbi vt quod
nos non [illegible] rogare pro eis quod
[illegible] ne [illegible] vt pro
illis qui remanserunt in [illegible] et
Iuda qui desperauit. sed oramus pro
nobis et pro [illegible] et pro [illegible]
philis [illegible] iudeis [illegible]
et [illegible] vt Christus [illegible]
in eis impendat et ad fidem [illegible]
per alios [illegible] Christus [illegible]
non. quia illi [illegible] genua
flexerunt et non quod illi [illegible]
[illegible] flectimus non est [illegible]
ad [illegible] vt oremus et ostenda-
mus pro quibus oremus. Deinde quod
[illegible] oratio est. De diuisionibus
Iudeorum Rubrica Sequitur

Nota quod tres fuerunt illusiones quas fecerunt iudei et percutientes genibus. velata facie illius in atrio pontificis et ante pretorium dixerunt quod ille traditor iudicis a pilato ut crucifigerent eum. milites plectentes coronam de spinis illudebant eum quod iudeorum rex asserebatur. quam illa fuit causa. Tercia fuit illusio qua transeuntes illi pendenti in cruce dicebant vath qui destruis templum dei et cetera. Propter has tres illusiones nos autem revelatam crucem tres permittimus orationes dicentes Agyos et cetera. qui est honorantes. et flectimus propter nos et duabus linguis et quod tercia adhuc flectet.

De tribus principalibus linguis

Nota quod fuit michi ita quia linguarum tres sunt principalia. latina propter nobilitatem romanorum dominium imperii. Greca propter sapientiam. hebrea quia est mater linguarum. huius tribus linguis fuit scriptus titulus domini in cruce. Item in missa ista tria cantantur in greco kyrieleison in hebreo alleluia. latina pro ut quod tres accusationes iudeorum sunt quia dicimus tres oraciones in salvatoris persona scilicet popule meus et cetera beneficia sua liberatorem scilicet ab egypto redempcionem in deserto inductionem in terram optimam quasi dicat propter hec tu accusas me potius deberes gratias agere quia te liberavi a servitute egypti. tu accusas me quia regem me feci potius deberes gratias agere quod te in deserto rexi [illegible] tu me accusas quia dixi me filium dei sed potius deberes [illegible] terram lacte et melle fluente. hinc [illegible] crux domini de[illegible] cooperta modestie. tunc apparet nuda ad significandum quod omnia que obscura fuerant aperta in hiis [illegible]. [illegible] lignum crucis cum salutat. quia per crucem salus hominibus reddita. postea adoratur cum reverentia osculatur. solum [illegible] adorandum [illegible] sunt ea illius reverenda adoratur quod nec quod alii super hoc fecerunt nos humiliter facere debemus. osculata autem cruce communicant corpore super altare affert et tunc sacerdos dicit [illegible] orationem cum prefatione sua [illegible] scilicet oremus preceptis. et addit [illegible] reputant ante consuetudo apostolorum celebrandi missa prius in [illegible] dicebant hec verba tunc quod dicit dominus hoc est corpus meum et cetera et hic sanguis meus et cetera. Sed postea addiderunt communem orationem et hec consuetudo apostolorum hic repetitur et ita cum modo quod antiquitus celebratur. hodie celebramus pater Gelasius papa et celestinus et gregorius multa addiderunt ut supra dictum est. facta vero oratione statim vespere cantantur et sub una collecta missa celebratur et vespere hoc festo [illegible] in loco suo et chorus dicit psalmos psallimus cum illum [illegible] vicarius loco illius [illegible] usque ad illam horam qua [illegible] resurrexit et tunc debet surgere ad celebrandum missam de [illegible]. Primus namque [illegible] clamavit [illegible] ad dominum cum tribularer [illegible] me et nos [illegible] aliam [illegible] corpus suum discipulis dedit et alia post sacerdos cum dicit hoc est corpus meum.

Quare corpus reservatur in die cene et non sanguis

Nunc videndum est quare unica pars sacramenti scilicet corpus reservatur tantum in die cene et altera pars scilicet sanguis sub vini non reservatur. due sunt cause quare corpus reservatur. prima causa [illegible] ne ab [illegible] magis debet [illegible] vita. quia possit contingere [illegible]. hoc autem instituit innocentius papa. tercia causa est quod [illegible] contrarie omnes et maxime religiosi. unde oportuit quod sacramentum reservaretur [illegible] die [illegible] officium est non debet consecrari. quare autem sacratum

vini non consumatur. Tercia est causa
est quia cum vinum liquidum est
non tam bene posset consumari
et per negligenciam defacili posset
labi. Quarta causa hec est quia duos
sacrificiorum ritus approbavit deus
temporibus suis et per totum legis
antique tempore isto hos duos ritus
signat panis et vini licet
sint rei novi sacramenti. Pa-
nis novum. vinum vetus
quia autem per vinum magis quam
per panem tercia est questio
ne est innanda si per rem
novi sacrificij signatur [illegible]
sacrificium cum corpore inciatur
quod res veteris testamenti signat
novum nam in quatuor feriis quattuor
temporum in quibus ordines celebran-
tur due lectiones de veteri te-
stamento leguntur. quarum prima
que sub tono nocturnali legitur
signat vetus testamentum. altera que
sub alio tono novum testamen-
tum. per hoc ergo quod vinum non con-
sumatur ostenditur quod vetus sacrifici-
um debet cessare. Quarta est quia non
non consumatur quia christus dixit in
cena. amen dico vobis quod a-
modo non bibam de hoc genimine
vel genimine vitis. de. con. di. ii.
non. in x. p. mei. Si vero queratur
utrum vinum quod ea die sumitur
in communione a tactu dominici cor-
poris consecretur licet plurimorum
scriptura videatur astruere
nos magis veritatem sequentes et
sectorum priorum [illegible] dicimus
vinum illud non esse consecratum
a tactu illo sed sanctificatum
[illegible] est aut gracia. et
consecratum et sanctificatum differen-
tia est quia in factione tunc sol-
sanctificatum quod per verborum sancti-
ficatorum efficacia sanctum. in [illegible]
[illegible] ut aqua benedicta est
sanctificatum dicitur quod a tactu rei
sanctificate efficitur magis reveren-
dum. Si vero dicitur quod a solo ta-
ctu consecretur vinum et aqua

magna sequeretur confusio. sic enim quam-
cumque calicem non posse lavari
et multa milia panum a tactu
unius hostie sibi vicinis posse con-
secrari et si gutte aque benedicte
in stagnum vel in puteum quod de la-
tentibus manat funduntur aqua
illa precius benedicta remaneret
et plura alia. Hinc motus est
si vinum a dominici corporis tactu
consecraretur quod decretum tamen [illegible] pro-
hibet ne hac die consecratio
fiat. Quinto ergo quia mysterium
dit quod ipsum corpus suum con-
[illegible] quam imperfecte offerret
illud quod attendendum est quod
[illegible] hora christi crucifixionem
quod hodie reficiant et facta est
tribus horis. scilicet. iii. vi. et ix. tercia
per linguas iudeorum dicencium
tolle. tolle. crucifige eum. vi.
positus fuit in cruce. ix. expi-
ravit. Hec ergo hore per totum
annum ad celebrandum missas
que christi immolacionem mistice repu-
tat canonice sunt instituta festis
autem diebus a labore vacantibus
missa debet celebrari in iii. in profestis
in vi. in ieiunijs in ix. Si aliud
fiat non est canonicum exceptis
temporibus in quibus missa debet de
nocte cantari ut in natale
domini In vigilia pasche mis-
sa. ii. que tunc celebratur non est
de sabbato sed die resurrectionis
unde rome et per totum [illegible]
alexandrinum sub quo [illegible]
non celebratur tunc missa nisi usque
ad noctem. quod autem sic fieri debeat
ostenditur oratio que tunc dicitur. Deus
qui hanc sacratissimam noctem [illegible]
[illegible] benedicta gracia in [illegible]
[illegible] est. qui vero ordines celebrare
debet missa de nocte cantari
quia officium maiorum ordinum
ad dominicam pertinet diem quia dicitur
a ieiunio tempore ideo in sabbato
post vesperas celebrantur et usque ad
noctem ieiunium protelamus

Nunc ad considerandum est quare
per tres noctes officium cum te-
nebris celebratur. celebratur
et quare pulsacio fit ad illud
officium. Et quare candele accendantur [illegible]
dele. Deinde videndum est de quanti-
tate officiorum [illegible] quia in cruce
fuerunt tenebre per iij horas
scilicet a vi usque ad ix. ita ut comple-
ctatur in Luca xxiij. sole pariente e-
clipsim non naturalem sed miraculo-
sam. et quia infideles de eventu
naturali hoc accidisse mentiebantur
non de miraculo. ideo ob memo-
riam tanti miraculi illas iij
horas per tres noctes reputamus
ad officium tenebrarum. Inde est quod campane
sed cum tabulis ligneis pulsan-
tur quia campane predicatores
significant et ideo tunc campane non
pulsantur quia predicatores id est disci-
puli domini non solum nomen eius
predicaverunt sed etiam negaverunt
et fugerunt. Scriptum est enim percutiam
pastorem et dispergentur oves gre-
gis. Unde dum videret eos ra-
[illegible] ad [illegible] ait quod quesitis
[illegible] si me queritis ego sum
quod [illegible] vel quod quesitus sinite hos abire
vel quod quesitus sinite hos abi-
re. magnus tamen sonus de ligno
sonatur. tabula lignea
significat quod de ligno ex
Christum significat qui de ligno ex-
clamabat et orabat dicens pro
clamabat et orabat dicens pater
dimitte illis quia nesciunt quid
faciunt et predicabat hic est
latro ad clamantes de ligno
[illegible] sub veste [illegible]
ligno tunc per nescit quia nunc
solus predicator erat.

Modo dicendum
est de candelis. In nullo habe-
bat diversitas quidam enim
accendunt lxxij. quidam xxiiij.
Alii xv. Alii xij. Alii ix. Alii
vij. Sed tamen omnes non absque mi-
stica significacione hoc faciunt. lxxij.
candele lxxij. discipulos significant

quorum predicacio in morte Christi quasi
extincta fuit ad horam. Vel lxxij
horas iacuit in sepul-
cro per synodochen sicut dicitur
in tribus diebus fuit in corde
terre. i. in corde terrenorum vel
per lxxij. naciones vel quam
linguarum vel lxxij discip-
ulorum qui canunt de hoc. xx-
iiij. candele quas pueri accen-
dere canunt et postea extin-
guunt significant Christum qui singu-
lis horis partim et plus quam xx-
iiij. diebus in nocturnis of-
ficiis fecerunt tunc solebat
cantari. Dicimus i. ix in adven-
torium in hymnis in invitatorio i. ix.
psalmus et nocturni iij
et ix. in tribus laudibus in decem
dominico in iiij. psalmus
sequentibus in hymno in benedictus
in hoc officio omnino tacetur. qui
laudes trinitatis ad quem pertinet
versa extincta vel in morte Christi
xv. candele xij. apostolos et
tres marias significant. qui lau-
des dei tunc tacuerunt. sed
apostolis fugientibus tres tim-
uerunt quia minus timentes
eciam eius que ad patiebant vi-
sebant. Unde legitur pelli mee
q. cae. a. os. meum et derelicta
sunt tantum labia circa
melius quia fuit quasi pellicula
circa dentes meos. xij. candele
xij. apostolos significant. ix. vero si-
gnificant genera hominum
per peccatum suum a ix. ordinibus
angelorum separatum et a vallo
celi exclusum. septem vij. significat
gratiam spiritus sancti septiformis
quo in cordibus discipulorum
pene fuit extincta. De manu cerea.

Quidquid sit de
numero candelarum omnibus
manum cera dent extingui
per manum ceream reputatur
manus quam vidit Balthasar

rex assirior(um) scribere in pariete
hec v(er)ba mane techel phares
q(ue) sic exposuit ei daniel
mane numeravit techel ap-
pendit. phares divisit si-
gnat ergo sensus dicat d(omi)n(u)s
numeravi tempus regni tui et ope-
ra bona et mala et appendi
et inveni plus mali q(uam) boni
et ideo dividetur regnum tuum a
te in persas et medos q(uod) ut
fecit et per cirum et darium sic
ergo illud regnum per mala o-
pera regis divisum est et extinctum
et destructum ita regnum iudeor(um)
per peccatum de morte xpi divisum
est et extinctum in p(re)senti ut est
melius e manus contra manum
iudith reputat q(uod) sancta fuit
ad magnum flexibile per q(uod) xpc
rex ut et lucerna una edita
fuit et extinctus et ita per man(um)
ceram significat illa de qua dominus
dixit. q(uod) tingit manum r(e)c(i)p(it)
sic n(on). ista extinguit lumen
ita illa vera lux(?) quantum
in se est extinguit. alii vero ponunt
candele et sine ordine in vero i acce(n)-
dit. i. non observat aliquo(d)
numerum sed quilibet vel vir
ibi sua accendit per q(uo)s can-
delas significantur prophete et alii
sancti p(re)dicatores q(ui) xpi venturum
lumen nunciantes
et alii p(re)dicatores v(er)ba salu-
tis diversis temporibus vexati
mortui sunt et extincti. nec
omnes candele simul extin-
guntur sed una post aliam. q(uia)
discipuli simul ab eo non di-
scesserunt. sed paulatim una post
aliud ab illo declinaverunt
una sola q(ue) de medio sumi
debet non extinguitur sed occulta-
postea in apertum deducitur et lucem
illius luminaria etiam reac-
cendunt ut hoc candela est xpc q(ui)
licet videretur sec(undum) corpus extinctus
vincebat sec(undum) divinitatem q(ui) ipse
[col. b]
cat occulta postea resurgens cum
luce clarissima se suis discipulis
manifestavit qui in cunctis cor(um)
cultatem iam extinctam in lumine
sua iterum reaccendit **De offi(ci)o tri(um)
noct(ur)nor(um)**
N(oct)urni de offi(ci)o p(ro)se-
quitur totum officium tenebrar(um)
et passionem sonat primus versus
d(omi)ne labia mea. a quo incipit
officium noctis subtrahitur q(uia) xpc caput
nostrum nobis aufertur. item q(uia) sola-
tium nobis fuit in deus in adiutorium
non dicitur q(uia) percusso pastore nostro
nos oves illius non habemus a-
quo petamus auxilium. invitatoriu(m)
non dicitur ut per hoc p(er)fidiam consilium
iudeorum non imitemur q(ui) ihesum sibi
sed potius in invitatorium (con)silium
detestamur. ad lectiones non petitur
ne datur benedictio q(uia) pastor qui
benedicat gregi non est. sed q(uia) il-
lud per peccata nostra amisimus
si cum velimus recuperare ut
ad primam quietem in fine lectionum
per ipsum versiculum iherusalem iherusalem
convertere ad dominum deum tuum ad mo-
nemur. nam post luctum possumus gau-
dere **De tribus lectionibus iheremie legentur**
T(ra)em iheremie leguntur. i. la-
mentationes que dicuntur trenum
a trenos quod est lamentatio
ana(?) q(ui) ibi premittitur sepi(us)
tres versus vel ideo trenum q(uia) he-
brei alphabeti post unam q(uia) beatus hec
per ordinem ponit illas lamentationes
secundum ideo lamentationes iheremie
legimus q(uia) sicut ille deploravit
mortem iosie in futura destru-
ctione gentis ita nos deploramus
mortem xpi ut idem non dicimus iube
domine q(uia) per iube domine significatur
illi q(ui) vadunt predicare. vel ad
illi q(ui) veniunt de predicatione. sed
nec ille nec ista cantus q(uia) fugerunt
dicunt ergo lamentationes dicere la-
mentando et narrare illa q(ue) sunt
de trenis iheremie q(ui) defleverunt
illam sanctam regem iosiam de quo
in paralipomenis. omnis iuda iosiam
defleverunt oppida iude. luget ec-
clesia mortem domini et passionem
De anthiphona que dicitur ad benedictus

Restat demum tercia inquirenda
esse in officio noctis quare ad Bn-
dictus et et nocturni psalmi ter
alta voce et voce cum subli-
cantatur deinde quare quare eciam dau-
tropi in fine officii lamentabiliter
dicantur. Tunc est sciendum quod propter has
noctes ipsum officium noctis ter
alta voce et manifesta dicitur
tamen officium horarum silencio et de-
missa voce dicatur. Per nocturnum
officium tenebrarum significatur prophecie
prophetarum per diurnum vero tempus of-
ficium predicacio apostolorum quia de-
[illegible] ad Benedictus et et ipse p-
salmus exultationis tandem levi vo-
ce valde alta voce et quia so-
no sublimi cantatur significatur tu-
multum cohortis quam Iudas
adduxit cum eduxit Christum cum
gladiis et fustibus. Ideo officium
noctis alte cantatur quia prophetie
que de Christo canunt usque nunc inci-
derunt. Et quia speciales sermones dictatis
remota fortitudine convicta-
verunt. Diurnum officium cantatur
voce demissa quia apostoli divino
tacuerunt aut occulte predica-
verunt. Cohors continet l. milites
ideo autem tot milites cum Iuda
sunt missi ad capiendum Ihesum
quia timebant Iudei ne plebs
que eum libenter audiebat si sci-
ret predicionem vel suas virtutes
erigeret per se ad eum liberandum
et et ideo quia opinabantur eum
esse fortissimum et ad eum capien-
dum pauci non sufficerent quia eum
viderunt in ramis palmarum fla-
gella de funiculis fecisse solum de
templo vendentes et eicientes po-
pulo eice et mensas nummula-
riorum everte et videant ex grandi
fulgore et quosdam radios
luminis de facie eius exire ...
usque illi qui per tres noctes
illas in fine officii cum kirieleyson
et domine miserere quod lamentabiliter
cantatur. Lamentaciones significat
et dolores mulierum que a Gali-
lea secute sunt Ihesum secute de
cognacione sua. Inter quas
Maria Magdalena et Maria et Sa-
lome plorantes iuxta sepul-
crum. Tropus cantatur in silencio
locis procedentes ad finem
demissa voce domine miserere
mei deus. Et collecta que se-
quitur Respice quesumus domine etc.

De significacione nocturni officii

Per nocturnum officium quod alta
et manifesta voce cantatur
significat prophetas et alios
sanctos veteris testamenti qui
aperta voce et alta voce et
aperta ea que de Christo erant ve-
tura predixerunt. Et quod sibi pre-
sens dicebat remota formi-
dine nunciaverunt. Per horas
diurnas voce demissa et
que sub silencio cantantur si-
gnificat quod apostoli in passione
latuerunt aut omnino tacuerunt
non sicut ausi predicare aperte.

De mundacione ecclesie

Post hec videndum est de pavi-
mento ecclesie quia feria
v. mundantur et altaria de-
nudantur. Deinde eciam que
v. feria ipsa altaria cum vino
lavantur et aqua et cum ramis
aspersis fricantur et maxime cum
ramis savine. Duo sunt ecclesie una
corporalis alia spiritualis. Cor-
poralis est in qua officium dei celebratur.
Spiritualis est congregacio fidelium.
Sicut enim corporalis ecclesia ex la-
pidibus congregatis construitur
ita ecclesia spiritualis ex diversis
hominibus convocatur. Cum ergo ecclesia
[illegible] sit corporis [illegible] hec nomina spiri-
tuali ecclesie magis conveniunt spiritu-
ali quam corporali. Homines enim convenit
non lapides. Sepe [illegible]
significantur attribuitur in ecclesia spiri-
tuali pavimentum sunt pau-
peres Christi scilicet pauperes spiritu
qui se in omnibus humiliant. Unde propter
humilitatem pavimento assimilantur.

De tribus generibus paupertatis

Tria sunt genera paupertatis
paupertas necessitatis que
est in egenis · paupertas
simulationis que est in ypocritis
paupertas spiritualis que est in bonis
prima est tollerabilis secunda de-
testabilis tertia laudabilis
omnibus subveniendum si ista est
propter deum nec est respuenda for-
tuna quantum ad primam paupertatem
vel est quantum ad secundam si natura
hominis pauimentum quod ecclesie in-
dat qui pauperibus propter deum pe-
des lavat et cetera nunc opera ib
exhibet

De nudatione altaris

Sequitur de nudatione
altaris · et est digressio ~~cele~~
~~bratio~~ pars ecclesie
adeo quod remotis istis et re-
edificatis tota ecclesia itum
conficitur si remota ecclesia in
aliqua parte ecclesie vel pluribus
altari inmoto non conficitur
ecclesia sed aliqua sanctificatione in-
diget · altare quod significat christum
qui est principalis pars ecclesie · pre-
cipit enim deus in lege altare
in facietis de terra · christus natus
est de virgine · unde de virtute
de terra dicta est terra quam benedixit terra
que dedit fructum suum fructum
sollempnem christum · scilicet sublimatum super
choros angelorum in celis in-
datur ergo altare sit quod christus in
passione nudatus visus est
itemque significat quibus autem appa-
ruerat glorificatus in facie de nube
clara et qui solis infirmitatis erat
de tribus · faciem eius splendoris
radios inmicte quam in puro pro-
potest tale gloria apparuat
modo in passione visus est debi-
lis et abiectus unde ysaias
vidimus non habentem speciem ne-
que decorem et glorificatus autem pas-
sionem apparuit deus et homo · in pas-
sione totus homo · per passionem
totus deus vere altaris nu-
datio representat christi nudationem

tunc milites spoliaverunt eum per-
tita vestimenta illius et sortientes
tunicam vel vestem christi · sicut apud
predicatorem quod christus qui conversis vestibus
adornat et per eos magnificat et
nomen illius · altare quod nudatur quia
christus a suis discipulis fugientibus
et nomine eius tacentibus relinquitur
vinum et aqua quibus altare abluitur
significat sanguinem redemptionis nostre et
aquam regenerationis que de latere christi
fluxerunt quia sunt in latere lavat
atque altare quod abluitur quia corpus
vere altare sanguine et aqua in-
tincte aspersum fuisse credimus
aspergine quibus altare fricatur spine
et corona quam coronatus est christus vel fla-
gella ammaro et invidiosi · quinque
dolores quos in morte sustinuit
et significat rami hyssopi sive rami
savine quibus pavimentum mundatur
quia nos debemus mundari a viciis
et elemosinis pro modo pau-
peribus quamvis ipsi recipiant nos
in eterna tabernacula · ipsorum est re-
gnum celorum · si intelligendum
est de pauperibus voluntariis sive
spiritu

De sabbato ante pascha

Hiis dictis de sexta feria sequen-
dum est et agendum de sabbato ·
primo dicendum est de nomine huius diei
secundo de officio illius primo notandum
istud sabbatum dicitur secundum anthonum
maius · sabbatum interpretatur requies
quia in opere creationis mundi cum deus
complevit · vii diebus · vii requievit
et in lege precepit hanc diem observari
ab omni opere servili · unde secundum legem
in lege · hoc autem sabbatum sanctum sabbatum
dicitur per excellentiam quia significat re-
quiem christi ab opere recreationis in
sexta etate · sicut enim · deus ab omni
opere creationis mundi · sexto die
completo septimo requievit et ita
in septima etate recreationis opere
completo · scilicet nativitate passione et
ceteris quae predicta fuerant de illo
vii etate requievit quasi · sed quidam
a passione incepit alii dicunt eam
incepisse a morte abel quia

n. quia xpi mortalitatem et passi
bilitatem deponens exiuit qui lux ecclesie
fuit. De extinctione ignis Rubrica
Hunc de officiis huius diei
dicendum est. In primis ante officium
totaliter in ecclesia de igne extin
guitur. postea de lapide vel de cristallo
ignis excutitur. et
in ecclesia suscipi et accendi et cum
sacramento inmitti. quem xpc de se
dixit Ego sum vita via et vos
pariter postea de die cum qua
et aqua benedicta. Deinde candela
cereus et accenditur et duo parvi
cerei cum illo. unus ab una parte
et alter ab alia parte. nam quos
magnus statuitur cereus duo
primum cerei significant sacerdotes veteris
testamenti et novi quem sunt tam hy
quam illi per xpm illuminati sic duo
cerei significant doctrinam apostolorum
et prophetarum cum xpo concordat. Deinde
leguntur xxiiij lectiones in quadam
ecclesie et rome sic solet fieri xij
grece et xij latine in quibus
xij in quibus vij sunt quae xxiiij
leguntur in xij grece propter auctorem
lxx interpretum quorum auctoritas in
grecia cum dicitur magis floruit
et italia olim magna grecia di
cebatur. xij alie leguntur propter auctorem
translationis Ieronimi. In in omnibus
ecclesiis non deinde leguntur nisi xij vel vj
[illegible] numero quam propter xij
apostolorum [illegible] xij apostolorum.

De itinere ad fontes Rubrica

Lectis lectionibus itur ad fontes
cum letania et aqua benedicitur et peracto
baptismo eorum qui taliter ba
ptizandi redit sicut cum letania
post finita missa incipit a kyrieleison
nam in illa missa introitus et gradu
ale et offertorium et agnus postea
solitum dicitur agnus dei an
a quibus dicitur ab aliis non sus
cepta hostia vespere statim can
tantur. cum duobus psalmis cantatur
et tantum scilicet laudate dominum omnes gentes
et magnificat. et cum oratione totum of
ficium terminatur.

De significatione ignis extincti Rubrica

Hiis ita breviter et hystorice perfectis
rationes quare hec omnia fiant
et quid significent per ordinem vi
deamus. Ignis enim qui ante novum
ignem erat in ecclesia significat vete
rem legem. qui ideo extinguitur
significat quia legalia veteris te
stamenti in passione xpi completa
fuerunt et tunc debuerunt cessare
lapis est xpc de quo ignis
quia xpc fuit quae scilicet petra
ecclesia est edificata. a quo
et spiritus sanctus ignis procedit cristal
lus significat mundissimam carnem
xpi et pluvia et [illegible] sub lapide
fuit enim supponatur cristallo
[illegible] plene aqua ad solem
[illegible] modo excutitur ignis de
cristallo sic ignis ecclesia [illegible]
[illegible] solet apponi [illegible]
fuit. cereus renovatus et illumina
tus significat quod xpc resurgens a
mortuis in carne gloriosa deus
apparuit. Item cereus reputat
columpna que precedebat filios
israel qui exierunt ab egypto
ut venerit in mare rubrum in
quo prefigurabatur baptismus
et post desertum venerunt in terram
promissionis. columpna nam
faciebat protegebat eos
a sole et ab hostibus et in nocte
[illegible] eis precedebat. Sic et xpc
credentes baptizatos de mundo
ducit [illegible] vitiorum et pro
tegit et defendit ab hostibus
i. a demonibus et a mundanis
cupiditatibus et illuminat per
caritatem. unde dicit ipse in nobis
consumes vitia vel sic. cereus
illuminatus significat xpm splendore
divinitatis illuminatum. ex igne
cerei duo minores cerei et cetera
ecclesie luminaria accenduntur quia
igne spiritus sancti qui a xpo procedit
non solum prophete et apostoli qui per

duos cereos significant. Sed et ob eius
fideles illuminavit. Quod autem a primicerio
benedicitur, statim cereus accenditur, a
quo omnes significat: cui plenitudo di-
vinitatis fuit in Christo. Sed in religi-
one tunc primum accenditur cum bene-
dictio agitur de igne. *De cruce in-*
censi facta in cereo
Crux de incenso
facta in cereo representat vesper-
tinum officium sacrificium le-
gis quod immolatione Christi in ara
crucis factum in vespere. Nichil pre-
terit et quod in eius passione fuit im-
pletum. Unde angelus qui in incarnatione
domini missus est a conceptione
cum beata Maria dixit: Ecce an-
cilla domini etc. statim .v. fuit ver-
bum et plenus spiritu sancto. In cereo
alia nota quod Christus annus clarus
et magis plenus dierum. Ideo annus
etc. dicitur quod sic in anno dierum
habetur multitudo fructuum in-
fuit et in Christo est plenitudo omnium
bonorum habet .v. et sicut annus in se
et suos dies .xii. menses sic
apostolos dicens duos fideles. Nec preteri-
ri sunt hoc indictio quod et era
et epacta in cereo scribuntur cum
actores hominum et successiones temporum
per diem resurrectionis [illegible]
Indictio vero antiquitus vocabatur
spatium .xv. annorum quod constat
ex tribus quinquenniis in quibus triumpha-
to orbe persolvebatur Romanis
tributum de toto mundo. In primo
quinquennio aurum, in secundo argentum,
in tertio ferrum ad fabricandum arma
et es ad decorandum civitates
et singulis annis illius spacii
.xv. annorum indictio similiter vo-
cabatur. Finitis autem .xv. annorum
revertebatur indictio eorum ut
prius. Era ex eo vocatur sicut tri-
butum quod singulis annis persolve-
batur quotiens eris persolveretur
prius indictio fuerat. Epacta
vero [illegible] sic dicte epac-
ta quere. *Ut cereus in ora-*
torio debeat benedici. Rubrica

Quod sacerdos habebat in
aqua sanctificatur significat quod fide-
libus dyabolus hominis expellit
eos in statu potest repelli ab
illis cum confidunt in domino. Cereus
in aquam ponitur cum cereus Christus
in baptismo [illegible]
Cereus a dyacono benedicitur
non a sacerdote vel episcopo et
si presentes sint. Eo quod maioris
est ordinis vel dignitatis et quod significatur
quod Christus resurgens a mortuis se
primo mulieribus manifestavit
[illegible] quod sunt de filio [illegible] sepultus
gloriam sue resurrectionis [illegible]
simplicius nunciat quod ideo dyaconus fecit
quod sicut mortis per mulierem in
mundo intravit ita oportuit ut
nuncius reparationis nostre per mulie-
rem mundo nunciaretur. Nota quod mulie-
rem privilegiis gaudet. Primo
quod in paradiso facta fuit. Secundo
quod ex muliere natus est Christus. Tertio
quod resurgens primo apparuit
mulieri. *In lectionibus non dicatur*
Duabus de causis [illegible] lectiones
tacentur. Prima est quia ex ta-
cent [illegible] nocte nobis redditur.
Secunda quia baptizandi ad
quos totum officium illius diei
pertinet in profunditate [illegible]
[illegible] adhuc deducuntur
[illegible] secta non intelligant
non expedit eorum [illegible]
[illegible] que de veteri testamento
leguntur, cuius intelligentia non
nisi renatis spiritu sancto perfecte ma-
nifestatur. Finitis lectionibus le-
tania in quibusdam ecclesiis
[illegible] religiosorum [illegible]
[illegible] docetur. In quibusdam
vero [illegible] ut fides trinitatis re-
[illegible] ad fontes et
[illegible] letaniam fiat
quod [illegible] baptizandi
ut baptizati [illegible]
recipiat et [illegible]
[illegible] non quod in tempore

ap(osto)lor(um) baptizando nil aliud
dicebat q(uam) h(oc) t(antu)m. Ego b(aptizo) te i(n)
no(m)i(n)e p(at)ris et f(ilii) et sp(iritu)s s(an)cti am(en).
S(ed) b(eatus) clemens ex doctrina b(eat)i
petri i(n)unctione olei et crisma-
tis addidit. P(ost)q(uam) leo p(a)p(a) et da-
masus p(a)p(a) et b(eatus) ambrosius cetera
addiderunt. Et p(ri)us baptizabat(ur)
in fluminib(us) et i(n) stagnis.

De halatione sacerdotis in aqua

Quod sac(er)-
dos anhelat in
aqua suavit(er) significat q(uod)
fide dyabolus pellit(ur) et spiritus
[illegible] flabi p(er) ab illo re-
pelli qui (con)silio in duo ce-
t aquis p(ro)mittit(ur) qui cor(us)
i baptismo aq(ua)s sanctificat et rege-
neratiua (?) [illegible] (con)tulit et
crisma in aq(ua)s fundit(ur) signific(at) q(uo)d
ea q(ui) p(er) fide(m) baptismu(m) ec-
clesie [illegible] at(tin)git. Et aut(em) sacerdos
mutat voce(m) q(uo)n(iam) alta voce p(ro)-
fert q(uo)n(iam) sub(missa) significat q(uo)d simi-
litudi(n)e [illegible] p(er) regeneratio(n)e(m) bapti-
smi ad alta p(ro)ducit(ur) et reddit(ur)
... ta aq(ua) baptizandi [illegible]
... erunt et p(ri)mus et bapti-
zauit s(ed) p(ri)us interrogauit de fide
p(ro)pt(er) de [illegible] mergit(ur) [illegible]
[illegible] ... [illegible] ut sunt
[illegible] ad intelligendu(m) mandata
dei [illegible] vel sit robusti
ad portandu(m) iugu(m) dei et bo-
ne legis p(ro)pt(er) et mergit(ur) quia
in fide trinitatis baptizauit p(ri)o
recta facie [illegible] aqua et capite
versus orientem [illegible]. Secundo ca-
pite ad aquilonem [illegible]. Tercio capi-
te ad [illegible] et p(ost) dicit i(n) no(m)i(n)e
p(at)ris mergendo puerum i(n) aq(ua) faci-
em ad orientem p(ro)pt(er) paru(m) dicit et
leuat et filii mergendo eu(m) vsq(ue)
[illegible] et itu(m) paru(m) leua-
re et dicit et sp(iritu)s s(an)cti mergendo eu(m)
versus dextru(m) [illegible] ad altu(m)
leuat et p(ri)mus dimittit. Et te(n)-
[illegible] illi p(at)rini suscipe. De ma-
sacerdotis [illegible] cu(m) dextra sacerdos

cum dimittit(ur) s(ed) p(ri)us credere. De
De unctione crismatis in baptismo

Nunc ba-
ptizato crismate iungitur
in vertice q(uod) signific(at) q(uo)d sp(iritu)s s(an)c(tu)s
ei dat(ur) bis datus est sp(iritu)s s(an)c(tu)s
semel in t(er)ra cu(m) insufflauit
discipulis dicens. accipite sp(iritu)m
s(an)c(tu)m. Et semel e celo et ideo
iungit(ur) crismate hic p(ri)mo in baptismo
i(n) vertice. p(ro)pt(er)ea i(n) fronte ab ep(iscop)o
i(n) (con)firmatione. q(uia) sp(iritu)s s(an)c(tu)s nobis
dat(ur) in baptismo ad emundatione(m)
i(n) (con)firmatione ad p(er)manentia(m)
et ad robur. baptizato i(n)uncto
crismate, ponitur sup(er) caput
crismale [illegible] rotunda
q(uod) coronam vite signific(at) vel alba
vestis facta ad similitudine(m)
cape de panno albissimo q(ue)
[illegible] rubeo filo. alba ista
signific(at) innocentiam stola q(ua)m nobis
reddidit i(n) baptismo rubea fimbria
q(ue) [illegible] signific(at) passione(m)
[illegible] q(uia) baptismu(m) [illegible]
[illegible] rubea fimbria signific(at)
[illegible] q(ua)m raab dimisit p(er) fe-
nestra(m) iericho in [illegible]
q(uia) ipsa [illegible] exploratoribus
missis a iosue. ad cuius si-
gnum saluata e(st) domus eius
cu(m) tota familia sua et nos
q(ui) alba(m) debemus portare p(er) vii di-
es nec debet (con)suetudini [illegible] vii di-
es [illegible] septiformem sp(iritu)m q(ui)
dat(ur) in baptismo

De patrinis

Et no(n) q(uod) [illegible] e(st) q(uod) ut
[illegible] suscipi i patrinus n(ost)ri
[illegible] (con)trahat [illegible] et ce-
d(er)e i(n) deum. que duo omnes patri-
ni tenent docere filios suos
q(uia) sunt fideiussores fidei
illor(um) et eos custodire debent
p(ro) posse suo ne a fide et in
[illegible] deviant ut po(tes)t [illegible]
[illegible] de [illegible] in dic
[illegible] sacerdos q(ui) p(at)r(e)s est
et p(at)rinus omni(um) illor(um) quos
baptizat et eos tene(tur) docere

Sed quia non potest tot docere ideo cum
patrinorum ipsos quaerebat. Et sacerdos
pater est spiritualis illorum quibus porrigit
verbum vite et pater illorum quorum audit
audit confessionem [illegible] quoniam peccat
eis propter doctrinam cum [illegible] Kathiana f[illegible]
na que est filia [illegible] eius spiritualis
quod si cum muliere aliqua prochie
dormiret.

De numero patrinorum

Sed de numero quantum patrinorum
quot debeat esse ad levandum
unum puerum dicimus quod unus
potest sufficere. Sed quia in decretis duo
et non plures constat quando unum adul-
tos admittunt convenit esse unus
mas et due femine. Femine non plures
nec carnalis copula impedit a
spiritualem contractum [illegible]
[illegible] res una personarum quibus
etiam non debet suscipi a patrinis.
Nota: Abstineant se monachi nec abba-
tissa cum monialibus hoc et quia super
unum genus aliud genus in-
fidelitatis [illegible] illi quod nostri sunt
confirmati non nisi vere convenit vestram
fideles. Vir nec vir sortes [illegible]
possunt esse. Tertium genus est
vir cum uxore nisi prius ambo vo-
tum castitatis fecerint. Sed non ambo
eundem puerum de fonte levandum
ita spirituales parentes eius fierent
vir eorum carnaliter coire ultra
non liceret. Item hic prohibet servata
ut hic quod [illegible] est quod aliquis
aliquis de sua cognatione levat
de fonte quia causa dilecto
baptismi debet contemni.

De baptismo paganorum

Nota quod pagani
sive gentiles templa sua
iuxta fontes facere solebant
ut aquas ibi haberent et per eius
aspersionem purificari credebant
ut viderant illum de lubrica corpus
purificata et ita naturaliter ad
baptismum credebat. Nos tamen ab
eorum consuetudine baptizamus non su-
psimus. Sed a libris quod fuerint in veteri
testamento sive a cathaclismo
id est a diluvio et mari rubro et

a Jordane quod baptismi signa fuerunt
sed solum Christi in aqua condita ut
fontis vel in cedone vel alio ali-
quo vase ut primo vel olo sicut
baptizare diximus quia non licet nisi aqua
pura potest ergo fieri in aqua nivea
et in resoluta sive a nive sive
a glacie sive de lacrimis etc.
sive in mari sive in flumine
sive in stagno sit resoluta.

Quibus temporibus celebratur baptismum

Illud quod videndum est quod non
debet celebrari baptismum in sabbato
paschali et in sabbato pente-
costes nisi in necessitate quia triplex est. Causa
sa numerosa ut si rex vellet
obsidere aliquam civitatem necesse
providere tunc prius illius loci bapti-
zari debent ne in baptisatos con-
tingat mori periculo contingat alia
causa est consuetudo. Tertia est persecutione
gentilium. Greci tamen solent
baptismum celebrare in epiphania
quia tunc Christus baptizatus fuit
et ita tunc dicebat baptizantur
accepit aqua consuetudo habuit laici
quod per infirmitate nature quae
dissolvi potest facile ita quod nec
scimus hora neque die et ita
fit baptismus non solemne necesse
festinus nec sed in tempore quocumque.

De numero quatuor de aque benedicte

Nota quod numero quatuor fit genera aque
benedicte. Aqua prima quod fit nuditer
et prima quod sanctificatur in dedicatione
ecclesie et prima quod aspergitur in diversis
diebus et aqua baptismi quod sole-
bat homines aspergi a angelo ca-
minare et in quibusdam locis
adhuc fit. Sed in videm [illegible]
est ne putet aliquis stultus se im-
mundari a peccatis aspersione i-
stius aque cum nullus constat habens
posse baptizari. In hiis duobus
diebus sabbatis celebratur quia
Christus per passionem et redemptionem
[illegible] qui specialiter fit pene. [illegible]
donatur et quia facta est remissio

petrorum. Non enim si sacerdos in obit
picium morbis immineat in fonte
licet preterire exorcismum dicitur
nigri. Similiter quia non sunt
dicenda que precedunt baptis-
mum que scilicet sunt catechismus.

De celebracione misse in vigilia

Nunc ad propositum redeamus.
celebrato baptismo redeunt
ad chorum cum letania que
cantata missa inchoatur sine
introitu a kyrieleyson. Introitus
ideo silet quia christus caput nostrum
nondum nobis redditur. A kyrie
incipimus ut antiqua consue-
tudo in capitulum missarum
que fiunt ante celestinum papam
reputetur. Gloria in excelsis
deo incipit quia angeli
per baptismum scilicet regeneratis neophitis
cum eis congaudent cum pue-
nato domino dixit hymnum decan-
taverunt. Epistola de paulo dicitur le-
gi communi tono quia apostolorum
doctrina fuit que iam baptizatis
est publicanda. Precedentes vero
premisse lectiones nocturno toto
pronunciantur quia prophetas significant.
Graduale ideo non cantatur
quia baptizati nondum per opera in
virtutibus gradum fecerunt. Alleluia
que est vox angelica ideo cantatur
quia angeli per baptizatos a servi-
tute dyaboli ereptos et ad sta-
tus corporis congaudent. Sed quia ad-
huc labor est eis quamdiu
fuerit in hac vita ideo statim ipso
laudate dominum omnes subiungitur.
Offertorium ideo silet ut hic mu-
lieres silent et latent. ad mo-
numentum venisse reputantur. tres
enim marie stabant que seplerunt cum
silencio. Communio quia non dicitur quia
baptizati nondum communicaverunt nisi
in die pasche communicare debent.
Ad hanc missam pacem dare non debemus

quia christus nondum resurrexit qui est
pax nostra. Sed agnus dei reso-
dit cum misere nobis quia tunc de-
bere cantari. Hora sit
renatorum id est baptizatorum festa
cione vesperas cantantur statim
ante collectam et cum uno psalmo
duorum versuum id est laudate dominum
omnes gentes. Et hymno et magni-
ficat et ambo sine gloria patri
dicuntur. Breves vespere ideo cantantur
ne neophiti qui diurnum offici-
um consumpserunt tedio afficia-
ntur. Ideo non cantatur psalmi quia vere
adhuc non resurrexit. Ideo
vespere ante orationem misse cantantur
ne missa finita amplius vi-
deatur. Ecclesia victoria attenditur et
quia apostolus dicit expectare vel ideo
sub una oratione totum officium com-
pleatur quia sacramentum in christi pas-
sione consummatur. Non enim in tempore
renovationis non induitur dalma-
tica nisi in dominicis diebus et festi-
vis sed tantum in sua infula super sumi
scilicet legatur.

De tempore regressionis

Dictum est de duobus temporibus scilicet de
tempore revocationis et deviacionis
sequitur de tempore regressionis
non ordine temporum sed ordine officiorum
habeat tempus paschale vocatur
tempus regressionis et significat tempus quod
erit post diem iudicii. Cum non pecc-
at vitam quam per adam amisimus
recuperante ad resurrectionem. Non enim
septimana huius temporis
est huic tempori et cedentia. Est vi-
tota de lxx ut supra dictum
est unde est quod in sabbato pa-
schali et graduale pro tota illa
septimana cantatur quia laborem
significat. Et tantum respectu
lxxe. Alleluia vero et cetera cantica
leticie cantantur pro tempore regressionis
dicitur at septimana paschalis
a pascha vel a paschate. Quia
ideo est a primo scilicet a die huius temporis
qui sic vocatur dicitur pascha

pasche et attende tamen quod ista non
sunt [illegible] et nove prime decimatores
inveniuntur. Pascha manna(?) et
manna(?). De ratione et causa huius nominis pascha

Dicto officio huius [illegible]
que secuntur a primo die
incipias. Primo ergo videas
de nomine ipsius, et de ratione nominis
et causa et deinde de officio huius diei.
Hic dies vocatur pascha sive resur-
rectio domini. Circa de ratione
nominis pascha, grece novum est
et sonat idem quod transitus. Vel pha-
se ebraice, ydioma est dicere grece
nomine et non ebraico. Greca ebra-
ica, licet ergo dignior sit tamen
[illegible] ut non solum in aliis.
Sic et nec in nomine videas iudi-
care. Nam eadem cum pascha et
per eum quod ipsi celebrant in ebrai-
cum ad eorum diei non autem
nec nunquam celebramus ea, quia
illa nec eos in aliquo primitum
et ne [illegible] nimium esse ebre-
orum qui dicebat evangelium
non sufficere ad salutem sine
circumcisione. Ebree hanc diem
greco verbo nominamus et non ebreo
quia ista lingua communior fuit
tunc temporis in ecclesia et Roma-
ne ut et dies solennes et digni-
tates ecclesie nominibus nuncupantur
ut pascha pentecoste, ypapanti,
epiphania ut apellatur grece.
Item nec potest dici quod hic non pa-
scha. Sic Augustinus [illegible] ebra-
eorum contractum est ab hoc nomine greco
pathos quod passio interpretatur. Et
hoc nomine hebreo phase quod venit
in hoc nomine pascha et significatur
secundum veterem sensum similiter quia
in passione et eius fuit transitus. Vn-
de [illegible] multo est intellectum et
verius ex nomine. Et est latine ut
ex duabus linguis fiat tercia
latina. Vocatur autem pascha ipsa
dies resurrectionis et tempus pasche

a ramis palmarum usque ad octavas
pasche et dominica in ramis palmarum et
minimus pascha dicitur, quia tunc
ducebatur agnus qui quinta feria
ad vesperum immolabatur. Ipse tamen dicebatur
pascha dies illa, quia agnus im-
molatur. De tempore quo pascha vocatur

Modo de causa nominis agendum
est. Hoc tempus pascha vocatur
secundum historiam et secundum alle-
goriam et anagogen. Secundum historiam
dicitur quia populus Israel qui primo
celebravit pascha et transivit per
mare rubrum cum ab Egypto exiret
et angelus domini exterminans transi-
vit ab hoste usque ad pecora
primogenita Egypti interficiens
per illas domos quas tunc postes
non inveniebat limitos sanguine
agni in forma huius littere Thau.
Allegorice, quia hoc tempore transivit ecclesia
per baptismum ad fidem ab infidelitate
et dicitur allegoria aliena simul
per aliquid sermone desunt. Alle-
goria secundum tropologiam, quia
hoc tempore transimus per confessionem de vi-
ciis ad virtutes. Et dicitur tropolo-
gia conversio ad mores. Secundum
anagogen, quia transivimus a mor-
talitate ad immortalitatem transivit
et ipse qui tamen fuerat in pena
et generali resurrectione de iudi-
cio missa ad eternam beatitudinem
faciet eos transire boni et illi
qui cadunt in inferno. Et imde a
surgunt [illegible] tunc transierunt ad
patriam paradisi ab inferno. Et ideo
assignatur ecclesie transitum [illegible]
et transitum Christi quia transivimus a mor-
talitate ad immortalitatem secundum ana-
gogen, ut per pascha intelligatur
allegorice hic transitus quem fe-
cit anagogice vos in die iudicii
ab [illegible] quia est sursum et gogen quod
est ductio, quasi sursum ductio, quando
deo volente transibimus de morte
ad immortalitatem transitum et [illegible]

lige a natio usque allegorice in
pascha dicitur ut dicit Ysidorus in
hystoria ista contulere venimus ut
de terra illa que petit pe-
grinum. Allegorice ut militantis
ecclesie. Tropologice ut con-
fessionis anime. Anagogice ut
celestis ierusalem.

De officio septimane paschalis

Officium vero [D]e septimane continuatur diebus
que in nocte ad nocturnum vi-
demus tres nos tres psal-
mi sunt cum tribus antiphonis
et tribus lectionibus et tribus responsoriis dicuntur
et de omnibus tribus [illegible] lectio que
inserta erit ad ministerium unum quod
responsorium. Alleluia cantatur in [illegible]
semel cantatur et cantato versu
[illegible] in quibusdam ecclesiis cum clericis
[illegible] processione vadunt
et solemni [illegible] ad aliquem locum in ym-
de [illegible] ad aliquem locum in ymo
quidam sepulcrum adaptatur
et ibi introducuntur [illegible] sive pro
mulierum et discipulorum Iohannis
et Petri qui ad sepulcrum venerunt
et quidam alie pro in personis
angelorum qui Christum dixerunt re-
surrexisse [illegible] redeunt pro ne
ad chorum reservantes que viderunt
et audierunt et redit unus cum
alio sicut Iohannes cum Petro. Et
chorus audita resurrectione
prorumpit in alta voce cantans
Te deum laudamus. Ad primam dicitur
quidam per totam ebdomadam septua-
ginta psalmum confitemini
domino. quoniam iste precipue psalmus
de resurrectione agit et eius
usque dicitur. Ad missam hec dies
et [illegible] salutis [illegible] toto
tempore non cantatur. quia ad fidem
[illegible] hec autem tempore sunt octava
etate ubi fides non erit sed
[illegible] non figura sed vitas al-
ter [illegible] usus quarta octava
ut in parisiensi et [illegible] que eius
solemnitas adeo magna quod
est

anthonomasice dicitur solemnitas
solemnitatum. unde cum per omnes
dies dominicos quadragesima cetera
dies dominice sunt octave huius diei
dicitur festivitas festivitatum
quia illa die comitantur omnes
que singulis diebus debent con-
cedi sunt redacta ad tres sole-
mnitates et magis ad istam
in qua et omnes alia continentur
Est etiam notandum quod credo
in unum deum cum silentio sit symbolum
fidei ad missam tamen dicitur. sed quod
ad neophitorum instructionem
sit in articulis fidei. illud
vero symbolum unum sit tractetur
ad primam et signet in ea con-
venit quod ipsum expectabit
quod excepte sunt vii in adventus
.i. in quadragesimalibus ipse usque
ad cornu altaris .i. usque ad
orationem.

De emendatione templi

[P]ost hec prosequitur certa pro-
sequitur de quibusdam
que hic consideranda occurrunt
nobis convenit exponere. de emu-
ndatione de reconciliatione [illegible] de
[illegible] salutandis de venatione
huius temporis de mensa corporis de
eorum libertate [illegible] templorum
aliud materiale quod fit ex lapidibus
aliud spirituale quod nos sumus
utrumque in hoc tempore mundandum est
utrumque adornandum et debemus namque
nos balneare non ad volupta-
tem sed ad signum ut per exterio-
rem ablutionem interiorem in [illegible]
mundationem debemus intelligamus
barbas radere debemus et plectas
.i. comas et tunde capillorum
rasio pilorum barbe que procedunt
ex superfluis humoribus sto-
machi sic vitia ex super-
fluis humoribus cordis significat
quod vicia et peccata que in nobis
sunt superflua debemus rese-
care. capillos super aures [illegible] debemus

Vel x. sensus corporis expeditos
ad divinum opus habeamus. Domi-
nicis ut per hec intelligitur nobis
et deum ex intimo [illegible] vestimenta
nudas et solemnes induere
ne demus. Et maxime [illegible]
albas nigris et penalibus
deponere. Cum hec etiam significat
secundum resurrectionem, cum nos
induemus stola salutis in corpore
et stola iusticie in anima. Vel per re-
natos qui albis vestibus assisten-
tes induuntur. Vel per angelos qui
in resurrectione domini apparuerunt
vestibus albis. De ornatu templi

De fundatione materialis
templi superius dictum est. Nunc
de ornatu ipsius dicamus.
Ornatus templi triplex est: in parietibus,
[illegible] et in choro et in altari.
In parietibus sicut officium in ecclesia
consistit in fundo quod pertinet ad
baptizatos, et in choro quod ad
ministros pertinet, et in altari
ad prelatos. In parietibus ornamenta
de sunt cortine et aulea. Pan-
nique serica in choro ponenda
sunt: dorsalia, tapeta, banca-
lia et velamina que ante crucifixum
[illegible] et retro [illegible]
[illegible] que preciosiora [illegible]
cantur, scilicet ante Christi passionem ma-
nifestant. In ecclesiis [illegible]
crux in altum erigitur et vexil-
la per eius victoriam designat.
Altaria vero sunt ornanda cru-
cibus et [illegible] coffris,
capsis, textis [illegible], phi-
lacteriis. Est autem [illegible] phy-
lacterium et dicitur philacteria. Phila-
cterium cartula in qua x. precepta le-
gis scribuntur, cuiusmodi cartulas
pharisei ante solebant portare
in signum religionis. Unde dominus:
dilatant phylacteria sua. Et dicitur phy-
lacterium a phylax quod est custodia
et thora quod est lex. Phylacterium
etiam est vas [illegible] de argento
vel auro vel cristallo in quo cineres

sanctorum vel aliquid sancte reliquie re-
conduntur, quod statutum fuit contra
[illegible] cum vellet fideles re-
liquias vocare [illegible] singu-
lariter [illegible] statutum
fuit in ecclesia ut sancta [illegible] et
[illegible] ut x. precepta
[illegible] nomine phy-
lacteria [illegible] a philax quod est cu-
stodia et teron quod est extremum,
quod aliquid de extremitate corporis
sanctorum vel [illegible] vel digita vel [illegible]
talia servat. Dorsalia dicuntur
panni qui retro [illegible] in choro
dependent. Tapeta dicuntur pan-
ni qui sternuntur pedibus, et dicuntur
tapeta quasi pedum strata pedum
[illegible] episcoporum [illegible]
[illegible] quod mundanda pe-
dum calcari [illegible]. Inde est quod
[illegible] quandoque fit oblatio
auri vel argenti vel alterius
rei ante pedes eius ponitur.
Bancalia dicuntur panni qui super
sedes in choro ponuntur. Quare in
magnis festivitatibus [illegible] mutatur

Tres sunt cause [illegible]. Thesaurus ecclesie
[illegible] in sollemnitatibus in
[illegible] thesaurus ecclesie
propter [illegible] cautelam ut appa-
reat quod cautus fuit in [illegible] quia
ille [illegible] et pro solemnitate
venerationis, et [illegible] oblationibus recor-
dationis, ut [illegible] officia in memoria eorum
qui ea prius ecclesie obtulerunt.
Et ante altare [illegible] pulcrum
velamen pallium vel [illegible]
vel tabula picta vel aurea
[illegible] et in quibusdam magnis
ecclesiis in ornandum [illegible]
[illegible] colorum ponitur, scilicet
rubeum, album, rubeum et [illegible]
nigrum, que [illegible] tempora significant. In
pascha prima lectione finita
[illegible] velamen mutatur,
quod tempus ante legem significat [illegible]
finita [illegible] removetur [illegible]
[illegible] finita removetur [illegible] quod tempore

ecclesie sistat in quo per christi passionem
ad sancta sanctorum ad eternam gloriam no-
bis aditus patet. De reconciliatione primi

Sequitur de reconciliatione
secunda quia illa die emulos [illegible]
bemus si aliqui discordes
sumus cum proximis reconciliare nos
debemus, quia aliter indigni nostris
sumus. Quia inde ut probat
hoc illud evangelium: Si of-
fers munus tuum etc. Item est
sacerdotibus diebus dominicis post fact-
sermone ad populum dicitur orationem
[illegible] in [illegible] illas materia
ligna exponere. Item etiam est quod
oratio dominica alta voce in missa
cantatur ut omnes eam adiscant.

Quomodo salutet in hac septimana

Per hanc septimanam pas-
chalem salutatio est sermo
scilicet resurrexit dominus et saluta-
tus dicit referamus deo gratias. Et ipsa
demum dare affectum signum pro
pacis et dilectionis et caritatis. Pri-
mo a [illegible] usque De veneratione

De veneratione huius temporis

Hoc tempus ut dicamus in tan-
ta veneratione est hoc tempore quia omnia
ecclesiastica et ecclesiastica et opto-
ria [illegible] nisi [illegible] que publica
claude demum et ista venera-
tione exceptis illis sunt quibus
non dicit [illegible] laudem nisi [illegible]
que et omnia [illegible] facere et omne
[illegible] pauperibus demum relaxare
et captivos [illegible] reddere per
tota septimana paschalem
ut gaudio [illegible] [illegible]
[illegible] Laudemus et gaudeamus [illegible]
mittuntur [illegible] ut sint [illegible]
ros et accipiunt pro gaudio [illegible]
[illegible] Et dicit laudemus a la-
[illegible] quod est lapis et [illegible] quod est
[illegible] [illegible] quorum et [illegible]
[illegible] omnes que a nobis [illegible]
sunt ex debito ab illa [illegible]
ne [illegible] demum [illegible] rela-
xare et pastores [illegible] sine pro-
sunt [illegible] in equinis
[illegible] vel vaccinis vel porcis

vel armentis vel gregibus ovium
vel caprarum ut omnes possint ad
divinum officium audiendum libere [illegible]
[illegible] et quietas debita et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. Item est
quod in die paschali [illegible]
in pascha [illegible] sunt [illegible]
dies precipue festum quod [illegible]
[illegible] officia. Alii vero non ita
[illegible] [illegible] vacant a [illegible] ho-
[illegible] [illegible] vacat a suis operibus
quod sunt [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] si [illegible] sine [illegible] De mensa corporis

Sequitur de mensa corporis
sancta corporis. Item quod non sit
benedictum a sacerdote illa
die demum comedere. Vnde [illegible]
[illegible] adhuc in quibusdam regionibus
quod omnes in magno [illegible]. Omnia
[illegible] que illa die debent come-
dere ad ecclesiam portant et in atrio
[illegible] in [illegible] benedicuntur
a sacerdote sicut [illegible] et [illegible] benedi-
cta et in [illegible] sacerdotes [illegible] sac-
[illegible] in singulis aliquid [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible]
aliquid debet comedere [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible].
[illegible] illa [illegible] die [illegible]
sunt factum [illegible] benedictionem co-
medit et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] posuit suscepit. [illegible]
[illegible] [illegible] debet [illegible] hac die
[illegible] [illegible] precipue observare
[illegible] liberalitatem et [illegible]
[illegible] quod [illegible] et vagos [illegible]
in domum suam suscipere et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non
apparaverunt aliquid [illegible]
[illegible] [illegible] et mitte liberali-
tatem quod vicinis et amicis [illegible]
[illegible] [illegible] aliquid [illegible] [illegible]
[illegible] illa die [illegible] sobrie
comedere. Debet non sibi [illegible] [illegible]
et aliis largius et ita [illegible]
[illegible] [illegible] ad pauperes libera-
[illegible] [illegible] et vicinos [illegible]
tate quando ad se. De pro prandio in die pasche

Nunc dicendum est
de quodam [illegible] prandio quod
[illegible] si [illegible] [illegible] prandium

in pascha, cum communicatum est, statim
est in quibusdam ecclesiis et precipue transalpi-
nis ut illa die habeatur panis
et vinum in ecclesia, ut cum homines qui com-
municaverint unicuique post [illegible] rece-
dant buccella panis vel collati-
da una et pars vini, ne de sacro
aliquid in ore forte remaneat
quod spuendo eiciatur, quod posset contingere
nisi forte statim comederet. Hec autem
est [illegible] quedam laudabilis consuetudo
videtur esse supradicta. Ubi vero ista
consuetudo instituta non est, ille sacerdos
sic caveat tamen ut illi qui aliis
cibis debent vivere ad prandium
post comunionem aliquid prius comederent
et ante prandium [illegible] iuxta potum
cum fructus vel aliquid tale co-
medunt, cum nausea contrastat. Fi-
deles id est illi debent communicare re-
ligiosi, circa quos consecratores
statuit [illegible] ut misse tempore
et horis pro communicandis cele-
brentur: terciam in festivis, vi-
in profestis, nonam in ieiuniis, ut fi-
nita missa et peracta comunione
statim veniatur ad prandium, ne
predicta incurrant. Hii vero qui communicant
cum hiis temporibus horis diei quibus
celebratur habebant prius per spacium
dierum et non plus. Si autem forte ac-
cidit quod forte de sacro cadat
de calice, si est de corpore, debet
sumi. Si de sanguine super pan-
num ceciderit, debet lambi, et ubi post
fuerit, debet pannus lavari in piscina.
Si super lapidem vel lignum cadat
debet radi et rasura comburi et ci-
nis ille sub altari recondi. Idem
est faciendum de nausea. De negli-
gencia circa sacramentum altaris

Si per negligenciam circa sacramentum
acciderit ut post [illegible] altaris
canone et peracta consecratione
vinum nec aqua reperiatur in cali-
ce, debet statim infundi utrumque et sacerdos
recitabit consecrationem ab illo loco
canonis, scilicet simili modo et cetera usque in finem,
et cum post illas duas cruces omit-
tat, quas singulas facit super panem. Item si
de sumpcione vini vel de aqua sine vi-
no fiat consecratio, vinum reputatur
sacramentum, sed aqua non reputatur.

Et ista negligencia de aqua maior est
et maior pena [illegible]. Si quid
de sanguine domini super corporale ceciderit,
recidendum est corporale et in loco re-
liquiarum servandum. Si palla altaris
intincta fuerit, recidenda est ipsa
particula et pro reliquiis servanda.
Si super casulam vel super albam
deguttat, simile fiat. Si super aliquod
vestimentum, comburenda est pe-
cia et cinis in sacro loco reponen-
da. Porro si ipsum sanguinem musca
vel aranea vel aliquid tale te-
tigerit, quod vix sine vomitu corporis
alicuius sumi potest, igne comburendum
est et sanguis domini servatur in sacro.
Tunc si nichil ceciderit de corpore in cali-
ce, superius vino perfuso, et quanto
caucius et diligencius potest abluatur
et postea super piscinam comburatur,
et illam ablucionem sacerdos sumat.
Item si de corpore domini super pallam
altaris aliquid ceciderit vel super
aliud aliquid immundum, non tradit
sed vino abluatur et ab ipso mini-
stratur illud vinum. Item si in vino
datum reiciatur, ut diligencius
discipiatur et collectum cum vino in ca-
lice sumatur. Si integrum sumi
non potest eo quod ore alterius proiectum
est, teneat aut quousque negligens et
cum eo penitens fuerit [illegible]
placebit disciplinae. Si autem
super lignum vel lapidem ceciderit
vel terram aliquid de corpore vel
de sanguine, recidendum, radendum
vel extergendum est ipse locus et pulvis
in sacrario reponendus. Et si vinum
in calice congelatum fuerit, debet tamen
calefacere sacerdos usque dum solvatur
glacies, et si sic non potest, adhi-
beat ignem usque dum glacies dis-
solvatur. Qualiter canon debeat dici

Queritur quomodo debeat dici in missa
canon, an tarde an cito.
Solo cito debet vel pronunciari,
sed discrete [illegible] cito ne mi-
sere vehementes possit [illegible]
[illegible] hoc et dicit a petri [illegible]
in ordo [illegible]
[illegible] de [illegible]
Nota quod per comunionem [illegible]

dz spue' i tali loco vt possit sp
nat ca[l]ciari a p[re]sbit[er]is. Et no
q[uia] i[n]t[er] duas sac[re] ad leuigandu[m] re
ue[re]ncia[m] sac[ra]menti. vt sacerdos la
uat ma[n]us q[ua]n[do] s[anc]ta tangit [et] p[ro]
mundiciam vt q[ui]l[ibet] inu[n]d[us] ve[nia]m in
du[m] officia[tu]r. Et no q[uod] n[ihi]l[ominus] s[upra]
li[ne]us [con]m[un]ica pictauis i quo[dam]
[con]silio fuit decretu[m] q[uod] p[res]b[ite]r
nu[m]q[uam] sine li[ne]is celebraret vel
missas celebret. De q[uo]da[m] lib[er]tate decembri

Restat vt de vl[tim]o
s[ci]l[icet] c[a]p[itu]lo agamus. s[cilicet] de
q[ui]dam libertate decembri
q[uo]d h[ic] vt i quibusda[m] locis obs[er]
ua[tu]r. Sunt n[am] queda[m] ecc[lesi]e. in q[ui]b[us]
clausis [et] ipi epi [et] arc[hiepiscop]i cu[m]
suis cl[er]icis ludu[n]t vt etia[m] de
scendant usq[ue] ad ludu[m] pile. et di
b[er]tas ideo decemb[r]ia. q[ui]a antiq[ui]
tus [con]suetudo fuit apud gentiles
vt hoc mense s[er]ui [et] pasto
res [et] ancille q[uan]da[m] lib[er]tate do
narent[ur] cu[m] suis d[omi]nis festa faci
entes [et] omnia p[ost] collectas
messes. licet aut[em] magne ecc[lesi]e
vt de mensis has ludendi con
suetudine teneat. ti[bi] no[n] lude[re]
laudabilius esse videt[ur]. De viro et mulie[re]

Illud est notab[i]l[e] est q[uod]
i q[ui]b[us]da[m] regionibus mulier
in s[e]c[un]da die p[ost] pascha v[er]bera
nt suos maritos et viri illas
die t[er]cia. sic autem faciu[n]t ac
ce[r]tare quod suos ... aut
faciunt p[ro]pt[er] vt p[ro] notet qui illi
deut i p[re]te corrige[re] re ... illo
alt ab alt[er]o exigat thori debitu[m]
iuliang ... debitu[m] dedit
vt vir et vxor ... ... de
bet ... ... p[er] tres di
es ab amplexibus vacent [et] tu[n]c
co[n]ueniant p[ro]pter ... sequitur
ad minus ul p[er] v. vl. vii. [et] de
creta [et] sup[er]ius et li[bro] regu[m]
vbi d[icitu]r dauid fugiens a fa
cie saulis venit in nobe[m] ad
achimelech sacerdote[m] [et] peciit
ab eo cibu[m]. qui cu[m] no[n] h[ab]eret
quid ei daret nisi tu[m] panes
p[ro]posicionis q[uo]s no[n] licebat nisi sac[erdotibus]

Et illi [et] mundis man[ibus] a mulie
ribus. q[uia] dicit naturas no[n] h[ab]e[n]t
le[n]tu[m] s[ed] hu[m]i[dum] sunt a coitu
v[er]o, i[n] n[on] ne[cessi]t[a]te eius dabo cu[m] illos
poterat sibi dari dauid dixit
hec s[icu]t h[er]i ... s[icu]t mu[n]di cum dud[um]
si de mulieribus quelo ab[s]tinet
et mundis ... a coitu ab[s]ti
nuisti et fuerunt vasa puero[rum]
s[an]c[t]a. i. corp[or]a i q[ui]b[us] [con]tinent[ur] aie
vel ipi pueri. porro via pol
luta e[st] s[ed] s[an]c[t]ificabitur
in vasis q[uia] h[ab]e[n]t. Fortes ma
chae aliquid i[m]mu[n]dicie [con]iug[alis]
s[ed] mu[n]dicia corporu[m] sufficit ad
ea[m] mu[n]dandam. Ite[m] ... si
si vir ab vxore vl e[con]t[ra] mea
thori debitu[m] exigat q[ui] ille red
det s[ed] d[icitu]r illa mone[at] ne exigat
Si v[er]o instet exigendo p[er]soluat
ne eius ... sic accidit fo[r]
te peccatu[m] ma[n]s q[uo]d de q[ui]busd[am]
scri[bi]tur no[n] ... accidisse in regno
Theotonicor[um]. Q[uod] vir no[n] h[ab]et potestate[m] sui corporis sed mulier

Quida[m] vir
et vxor sua i nichil nob[i]l[e]s
p[er] tota[m] q[ua]dragesima[m] sep[ar]a
ti a ... sunt ab amplexibus absti
nentes. accidit aut[em] q[uod] cu[m] ipa pa
schali die resurrexisset ad ma
tutinas [et] vt p[ro]fecit. mulier
sua a viro thori debitu[m] requisiuit
q[ui] diligenter vir corripiens cu[m]
illa instaret i exigendo nu[n]
q[uam] ei vir faceret q[uod] ipa posset
cu[m] rediret [et] abiit ipa v[er]o q[uae]
furibunda domi remansit. ac
cedens ad inuenit fr[atr]em mariti
sui i eade[m] domo i quoda[m] lecto
dormientem. que ista excitans
[et] fingens q[uod] ei ia[m] longo t[em]p[o]re
cu[m] amasset. rogauit eu[m]
vt sibi [con]misceret. ille v[er]o ab hor
rens. tam magnu[m] facin[us] cu[m] q[ui]
si erat mariti illius. tu[m] p[ro]pter noct[is]
solenitate dicebat vir tuus s[ed]
m[a]g[is] e[st] [et] dies bon[us] et solep
nis est q[ui]a ... petebat
p[ro]fusus facere negabat. ... q[uo]d
[con]tinuit tunc i illa vehemencius
ardens ... inuenit
dormientem gladio caput abscidit

'suo [margin, before line "a viro thori debitu[m]"]

Et redeunti viro totum quod gesserat
manifestat. dicens. o domina tu fe-
cisti quod ego sic facere cogitasti. Proinde
ambo magna gesserunt premia
vnde non sunt separati. Et non queritur
super vxore set in omnibus alijs
dominus exceptis genitalibus
in quibus ambo parem habent do-
minium. Vnde quando non habet potestatem cor-
poris sui set mulier. nec mulier sui set
vir. i. genitalium sic exponit
Augustinus. **Quare sacerdotes non habent vxo-
res**

Hinc est quod sacerdotes non
habent vxores. si enim haberent
quotidie ... ie ... de-
bitum ab eis ... exsolue-
re et sic non possent in tres dies
ante sequentes altari ministrare.
vxor non possit lectum. ordo dei
... quod tres dies ante pa-
scha a quolibet ... abs-
tinendum est ... quod
dominus dixit moysi tribus diebus an-
tequam daret legem vt ...
et nos ... spiritualis ...
et precepit moyses vt abluerent
tribus diebus ante et tribus retro. Et
... quod tres dies post pascha
sequentes ... est. set certo
licet ruralia opera ... inte-
... at ... cessare a ... nendo
quod ruralia sunt magis necessaria quam
... ... est
... in die ... quod ...
... est quod illi singuli dies
propria habent officia et propria ...
at non set quod pro ... ...
Et dicitur ... quod ... ...
de lectionibus vt si lectiones sunt
de actibus apostolorum et ... debet
... ... et in alijs ... ista
... septimana de ... ...
legendum est. ... ... dies sua
habent officia nec ... ...
quod ... quod ... significat futu-
rum post resurrectionem. ... ... et
... et omnis fides ... et
de ... iste propria officia. ... ...
probasti me et ... ...
fessione mea. set tu ... ...
... ...

... causatur aut de continuitate pa-
ne quod sic plena prima ... ... sacra-
tamen vel ... ... et ... ...
nis plena ... sit tamen cum pa...
Est autem vt hodie ... ... cum
... decontata ... ...
magis cautela ... vt si sacerdos
audiat confessionem ...
vt si quis aduersus fratrem suum
odium non habeat ... est ne
... ...
... si ipse ... cum alijs ...
... se non ... ...
... vt quidam dicunt ...
... ... vt si ...
odium ... ...
accesserit. de non ... ...
... ... palam est ...
cipiunt eos ... aut volu-
tarie ... ... putant
se verum corpus christi sumere. Et
sumere non ... indigne
debent autem sacerdotes panem
benedictum ... vt si tales acces-
serint pane illo contentent. **est**

Quattuor autem modis **Quare** **panis communicatur**
... communicatur in ecclesia ...
... ...
... ... vt
in ... misse vel ... ...
... ... ad ...
... institutum est vt si quis ...
non ... ...
... ... singulos
dies ... ... sumere. ...
... ...
per singulos dies ... ... ad-
... in ecclesia sub anathemate
... qui per ... ...
... ... festi-
uitatibus tamen ... pascha
... et natalis. dies ... dies
iste ... pascha et agnus
... ... misse ... ...
... ad ... vel ... ...
et ... ... ad concordiam
discordes ... ... dicatur
voce ... ...
in missa alta voce ... vt a-

moneant quin in sermo(ne) ordo sit
ad gesta antecessoris conveniens et
insuper magis insigne sumi
potest sic. Unde dicant capellam

Nota quod antiquitus reges
Francie procedentes ad bel-
lum portabant secum hinc
cappam sancti Martini que in
tentorio quodam que dein e
capella sub cappa et ibi re
ponebatur. Unde et clerici in quorum
custodia erat capellani dice-
bantur. Alii tamen dicunt quod capel-
la dicta est quia antiquitus in expedi-
tione in tentoriis facta de nuda
de pellibus caprarum sive tecta. Mis-
sa celebrabatur apud quosdam et
sicut aquarum effusiones nec quia
vigilaverunt in xl. in huius sacris
diebus dormire velint permissum
est in eis sanctis diebus ut albi
dati est ex antiqua consuetudine
ut episcopi et prelati possunt habere
albas autem in huius diebus induti
quia tunc quia primi renati erant
sicut etiam quia die angeli appa-
ruerunt in albis et tacet quinque
vel et cantant credo in unum
deum ut quia dominus est et non quia summa
est tenaculum vel principes solent
comedere. Unde invenitur Tarquinius
superbus prodere in summa Lucidum
id est restorium monachorum
tenuit et tenaculum in ferio
Romanorum. Unde invenitur quod Iacob
Ioab ascendit per tibiam et de-
gnatum et sic capta Ierusalem est.
Fiebat enim in solariis tenaculum
ut in apto comedendi nec deli-
cias vacare videntur. Et non quia
chorum in festivis diebus sta-
tim per terram solebat comedere.
Statutum est quod canitur ad tertiam
missa. In profestis vero ad nonam
ut scribe iusta Sancta Romana Ecclesia tenent
ad spiritualem. Et non quia lectiones
in gestis Romanorum posuit
quod hec lectio super priora vi. x. missas
cantat. Alia vero viii.
tamen ex necessitate possit tres celebrare
ad plus nunquam sine necessitate nec ap-
probat ut ait Iohannes Beleth
missam bifurcatam. Unde sabbato
in albis

Sabbatum hoc sabbatum
dicitur in albis quia consuetudo
est antiquitus quod in hac
die sancta vestes nigras sa-
cro fonte reponebant et induce-
bant albis. Nec autem quod iam facti sunt
in sabbato pasche et statim
catechumeni in die dominica catecumeni
sunt nomine legendos de apostolo
vel historia. Et dignum est
die. Sed sit Rome nec tribus
diebus flectenda sunt genua
nec alternandum. Sed quare ad
dicit quod ut dicit Ambrosius in
fine Luce mulieres venerunt ad
monumentum nec flexerunt genua
sed erecte insteterunt. Sciendum
est non quod nunc sed tantum nisi
cantetur alleluia nec in festo beate
Marie et devotione ea consue-
nunt. Sed ut per alleluia neuma
cantaretur et dicebatur neuma
cantum qui sequebatur per alleluia
nec vero quidam sunt instituit
loco neumatis sequentia dicitur
et potest quis flectere genua ge-
nus in plenis conventu sed secreto
etiam ieiunare quin vult nam
ut ait Ieronimus utinam omni tempore ie-
iunare possemus et prohibite sunt carnes
in ieiunio sicut casei. Quare
licet quod ut dicit Ieronimus omnia
sunt carnes relicte. Permisit tan-
tum Benedictus omnia licet caseos
comedere et in quadragesima sunt licite minus
ad maiores cena sunt quia ubi
maior lucta ibi maior corona
sunt autem casei permissi. Sed
ut ait Ieronimus in presenti panni
et quod dat intelligi quod panni
et cruci debent esse. Hic autem pre-
dicit quod sufficit per illius tempus
iubilei in quo plena est libertas
et reddetur nobis hereditas ma-
ioris et alleluia cantamus sed genua
non flectimus et stantes orantes
nec ieiunamus. Unde nostra
pascha processit rubrica

Nota quod pascha iudeorum
fuit figura et nostrum significat
illud pascha futurum quod erit
in fine mundi. vt autem hoc melius
pateat sciendum est quod duo sunt
opera dei ineffabilia. opus creacionis
et opus recreacionis. opus creacionis
fuit in principio quando deus mun-
dum sine elementis creauit. opus
recreacionis fit cotidie. sed maxime
deus exercebit illud in die iu-
dicii quando omnia renouabuntur
tempore vtriusque operis nostrum pascha
concordat. tempore creacionis quando tunc
stelle deum laudauerunt vnde dicitur
est Iob xxxviii° vbi scriptum est cum astra
matutina laudauerint me et
omnes filii dei boni angeli iubi-
larent in me in verba sunt dei
quare sic illi laudauerunt deum
qui creati fuerunt. sic et nos re-
nati in pascha dominum laudando
alleluia cantamus quod est cantus ex-
vltacionis. tempore recreacionis
scilicet pascha futurum. pascha nostrum
vestigiis similitudine representat. di-
cenda sunt ergo illa que fient in illo
tempore. et quid ista sunt illorum futura
inuenitur in prophetis. mittam ad vos
heliam et enoch. qui conuertent
corda patrum in filios. Et Sibilla
veniet dominus in iherusalem cum mul-
titudine regum reddet deo pre-
cium quod doctores exponunt. veniet dominus
ad iudicium. tres vero dies qui nostrum
pascha precedunt tempus significant
antichristi. cum tres reges ligatos
dabunt. et peccata per eos sibi se-
ptem regna subiugabit et ita
x. regna fuerunt ei. Et non
quod sit nouus annus compositum
est vt dicit augustinus ab anti quod
est contra. non ab ante quod est ante vt
dixerunt quidam. quia ante secundum ad-
uentum domini veniet. Quare in die ce-
ne pedes lauentur et in ecclesia peni-
tentes recipiantur
In tempore isto in die cene penitentes in ecclesia
recipiuntur et tunc similiter videt
penitentes inter filios dei qui
sunt in ecclesia recipientur. hac
item die pedes qui sunt infima

pro corporis sanatur et mundi aqua
baptismatis mundabuntur in vesti-
gio. vel reliquie saluantur sicut in
die pascheuet passio memoratur
et tunc deesse magis ecclesiam persequi-
tur erit tunc maxima persecucio quanta
non fuit a mundi inicio omnes
persecuciones que fuerunt a principio mun-
di erit in ecclesia. tunc sed soluetur
sathanas qui a passione domini li-
gatus detentus est in inferno et ibi a
nobis pugnauit et tunc peccatores et
predicatores gaudebunt ex ligno
fit sanitas. quod tunc mittentur
tiranni in tenebris vnde dicit Iudex
alta voce. quod mihi gaudebunt
autem in festo ignis quam in tenebris
magis pereuntes extincta peccata
eligant quod fideles in ... propter ipse
spe si extincti videbunt deum
iam resurrexisset. In sabbato
baptizant primum et tunc bapti-
zabuntur multi in die resurreccionis
cantamus in persona Christi resurgentis
sed tunc illud dicemus super ipso vna
cum resurgentibus tunc ibimus
de hac necessitate ad immortalitatem
quod significatur in ... quod dicitur in euangelio
et tunc sicut iustificatus illo ...
bat n. nobis cibum spiritualem ...
ipsum sic iudeis in deserto manna
dedit. Quo tempore dicatur Te deum laudamus
Nota quod quandocumque dominica re-
gnat post alleluia Te deum lau-
damus dicitur non quando dicitur alleluia
sequencia non dicitur. quod sequencia
est pro neuma alleluia. neuma est
iubilus ille qui quandoque dicitur
in fine alleluia et maxime in organis
In octaua pasche debent legi
ix lecciones de apocalipsi quod
ordinatur per ix R. dignus est
dominus ...
leccionem que precedit sed aliqui oppo-
nunt quod in estate dominus ... de tri-
nitate, qualiter dominica non cum lec-
cionibus de trinitate dominus. In principio
ecclesia per ... inuentum fuit vt
singulis dominicis diceretur Te deum

nona de trinitate et cetera. Tamen Romana
sedes de electione iam abiit in desue-
tudinem. Et tamen remansit per quasdam
ecclesias regularium toto tempore paschali
non dicere genua flectite, nec etiam
precepte ieiunare, sed ex devotione
licet. Unde Augustinus: ultima omni
tempore ieiunare possemus et hic
probat quod dicebat. Paulus ieiu-
navit diebus [illegible] et dominica die
et per consuetudinem legis ieiunare,
ut per [illegible] post ascensionem domini
duntaxat spacium ut se mortificaret
et [illegible] spiritum sanctum acciperent.
Et Augustinus rogat ut possit facere
x diebus ante mortem suam ut
haberet spacium plangendi peccata sua
[illegible] morte accepit licet
et scripsit psalmos et [illegible]
[illegible] pariete et nullus intrabat
ad eum nisi tantum medicus et ser-
viens.

De flectionibus rubrica

Notandum quoque pascha verum [illegible]
in septuagesima [illegible]
et post equinoctium et post [illegible]
decimum quartum diem die dominica. Quedam
similia sunt in hoc tempore quod relaxa-
tur genuum flectiones et ieiunia
et frequentatur alleluia et dicitur sexagesima
illud tempus quod est a sabbato in albis
usque ad ultimum sabbatum pentecostes.
Sequitur de

De pascha annotino

Sequitur de pascha annotino et de iubi-
leo et de mandato et de indul-
gentiis que fiunt in secunda feria
post octavas pasche et dicitur sicut
a nobis [illegible] indulgentias [illegible].
Nos [illegible] vero dicitur maiore per
[illegible] et fuerit tunc in-
dulgentie.

De diversis generibus iudiciorum

Sunt autem multa genera iudi-
ciorum et unum de ferro
candenti, ut in [illegible] quod-
dam aqua frigida, quoddam de ca-
lida. Fit autem [illegible] duellum
bellum, sed hoc bellum fit multis
modis [illegible]
baculos in [illegible] grossos
et rotundos ut magis hosti
nocere possint. In posteriori quod

rales in aliis partibus fit [illegible]
fit autem quandoque inter duos pu-
giles unde dicitur monomachia
id est pugna unius contra alium. Quandoque fit
super equos inter duos cum ar-
mis. Quandoque inter plures ut commune
bellum et publicum in quo si
quis decedat martir est si in
bona causa decedat. Et si nolit
mittere [illegible] ei viatico denegatur
quod non est [illegible] romana
[illegible] pandecta id est romana doctrina
[illegible] in doctrina [illegible] totum
non apparet in manu.

De tribus diebus festivis

In paschali ebdomada sunt tres dies precipue
festivi quibus tamen milites va-
cant a [illegible]. Rustici vero non
a suis operibus quamvis festivis
induti sint [illegible]
[illegible]. Item hec ebdomada
et pentecostes in hoc sunt similes
quod [illegible] in utraque sunt
tres lectiones [illegible]
debent legi [illegible] lectiones quod non
leguntur [illegible] ex magnitudine
officii, sed magis credendum est
romane ecclesie. In primis duabus
ebdomadibus debent legi tota apocalypsis
epistole vii canonice. In aliis duabus
et in quibus est ascensio actus apostolorum.
In tribus diebus ultime ebdomade
paschalis dicitur [illegible] usque
ad diem ascensionis prima epistola
canonica Iacobi [illegible] post tres
[illegible] qui evangelium apostolarium [illegible]
[illegible] canonicas apposuit una
[illegible] ab ascensione usque
ad pentecosten actus apostolorum. In die
ascensionis non ieiunatur [illegible]
in letaniis sed non [illegible] letanie
maiores.

Quare non ieiunatur in paschali tempore

Dictum est quod tempus
paschale significat octavam
etatem in qua non ieiunabimus
nec genua flectemus, sed perpetuum
erit gaudium omnibus. Inde est
quod hoc tempore non ieiunamus nec oran-
tes genua flectamus, sed stantes
oramus [illegible]
nisi in duabus letaniis de quibus

ad ascensionem quod in hoc tempore semper contingit. De duabus letaniis

Primo videndum est quid sit ipsa letania, secundo cur sint due letanie, quarum una dicatur maior et altera minor, tertio qui vel quare fuerint institute, quarto quare in eis ieiunatur et vestis nigra [?], quinto quare cruces [?] debeant in letaniis portari. Letania interpretatur supplicatio vel rogatio. Supplicatio dicitur quia tunc deo supplicamus ut a morte subitanea et ab omni infirmitate nos defendat. Rogatio dicitur quia tunc sanctos rogamus ut pro nobis ad deum intercedant. Due autem sunt letanie, maior et minor. Maior fit in festo sancti Marci evangeliste [?] et dicitur maior tum auctoritate instituentis, quia Gregorius papa instituit eam, et magnus dictus est Gregorius, tum auctoritate loci: fuit enim instituta Rome et decretum fuit ut ubique celebraretur. De letania minori

Alia letania dicitur minor quia a minori fuit instituta, scilicet a beato Mamerto Viennensi episcopo, et Vienne fuit instituta et prius celebrata non nisi in Cisalpina ecclesia. Circa institutionem prime letanie hanc reddit causam Paulus monasterii Cassinensis monachus, Longobardorum historiographus: tempore Pelagii pape, ut dicit Paulus, tanta fuit inundatio aquarum per Ytaliam quod ascendebat ad superiores fenestras templi Zenonis [?], quod erat Rome; nec tamen intrabant aquam templum [?] quod erat in [?] ... nec tanta fuit inundatio Rome a tempore Deucalionis vel a tempore Noe. Et per Tyberium affluxit magna multitudo serpentum, ut quidam dicunt. Inter quos draco quidam magnus, omnes fluxerunt in mare per [?] Hostia Tyberis. Et horum serpentum afflatibus et draconis corruptus est aer, et inde consecuta [?] est pestis inguinaria, quod homines percussi moriebantur vel statim vel duobus diebus transactis vel tribus. Est autem inguinaria pestis apostema quod est in inguine; hinc alii dicunt guttur. Similiter quicunque biberant de aqua illa inflabantur [?]. Tunc Pelagius papa indixit omnibus ieiunium et precepit ut processionem facerent, quod ita factum est. Sed interiit [?] ipse in processione illa et alii complures. In loco eius substitutus est Gregorius magnus, qui has letanias [?] precepit observari. De secunda letania

Hec secunda letania que minor dicitur [?] ... celebratur, agit Gregorius Turonensis episcopus dicens quod in tempore beati Mamerti Viennensis ... [illegible] ... ut ma... [?] ... Gregorius legitur fuisse minimus [?] ... quia tunc forte Roma ... pro [?] imminebat ... Hylarius quidam vocatur eum Gallus ... quia de Gallia natus, tamen eo [?] sicut ... sic eum vocat. De triduano ieiunio

Nunc ad propositum. Institutum [?] sabbato in [?] paschali, dum ipse beatus Mamertus ... celebraret officium, ignis ... missio combustum est palacium ... civitatis, tempestas per unum annum duravit; bestie et lupi et alia ... nemoribus exibant et civitatem intrabant et homines devorabant. Pro hiis ergo pestibus beatus Mamertus triduanum indixit ieiunium ad similitudinem Ninivitarum, quorum [?] sub visione cum Jonas predicaret omnes bestias [?] ... alii abstinebant a cibis et potu ... et per ieiunium misertus est dominus et precepit ut processiones facerent ... sicut illi evaserunt [?] per ieiunium ... urbis subversionem, ita ab adv-

sitatibus imminentibus semper leta-
niam faciamus quo parcebant
et isti liberarentur quod ita factum est
Instituit **de minore letania**
est a beato Mamerto ut singulis
annis haberetur letania per tres
in scilicet ascensionem celebraretur
et Rome terribiliter fuit precepit in libris ut pro fame
pro guerra pro pestilentia
et huiusmodi adversitatibus immine-
tibus semper letaniam faceremus
ut sic ista per supplicationes
et orationes et ieiunia effugere-
mus. Vocantur autem hee proces-
siones letanie quo vocabulo
pro antiquo sermonis sicut
pascha et pentecosten. In hiis le-
taniis ieiunandum est a labore
et potu quadragesimali et in
vestibus penalibus debemus esse
et omnes a mundanis operibus
in illis diebus debent cessare
et servi et ancille et interesse
processioni donec sit celebrata
ut sicut omnes peccaverunt ita
omnes pro venia supplicent.
In magnis et lectis viis or-
dine itur in illis processionibus
in primo sunt clerici In secun-
do claustrales scilicet canonici In ter-
tio moniales In quarto pueri
In quinto laici ut presbyteri et
late In sexto vidue In sep-
timo coniugate Sed quia nos non
possumus in nostra presentia
supplicemus in nostris letania
4. viis et letaniam dicere debemus
Quare celebremus letaniam minorem
Notandum quod Robertus Turonensis
dicit ... inter ...
multos annos ante primam
nos autem hanc letaniam hoc
tempore ideo facimus quia hoc tempore ma-
xime bella solent emergere et
fructus, tunc cum adhuc in
tenuitate sint, vel in flore so-
lent corrumpi pro in...
tatem ... vel pluribus

aliis modis faciamus quo letaniam
ut sic omnia deus auferat scilicet nos
defendat et eripiat ab in tem-
pore aeris et a bellis et ab
hostibus ... religionis. Et
ideo quod huius cruces non deesset
vocatur insuper ultimam letaniam
ascensioni ... ut per ...
et orationes Christum sequi et celos
ascendere mereamur. **De vexillo**
quod portatur in processione
Draco quod ...
portatur illud supportare
cum longa cauda et infla-
ta. Duobus primis diebus ante
crucem et vexilla et ultimo
die retro vadit et cauda eius
significat diabolum qui per tria tempora
ante legem sub lege et tempore gratie
quo ... vice regnavit ... homines
fallat aut fallere cupit In
duobus primis temporibus ...
... sibi ... principem
mundi ipsum vocat In tempore gratie
per Christum victus fuit nec audet
ita patenter regnare ut primo
sed per suas suggestiones ...
latenter ... seducit quos
pigros viderit in bonis operibus
et remissos. Nec via vite secta
ter sicut in deserto hostes
... infirmos et debiles et
eos qui remanebant ultimi
hostes per tergum venientes
quasi aberrantes interficiebant
Unde est quod in duobus primis
diebus draco precedit. Ultimis
sequitur. Iste draco est diabolus
... draco est quod ... non
ita aperte sed latenter seducat
retro inspiciens si quis ca-
dit a rectitudine fidei qui
sibi incorporet ... in tempore
antichristi quod tunc nomen Christi ...
desinet. Draco fuit ... ...
super pinnaculum templi ...
... vel multos ...
per vana ... seduxerat. La-
tenter fallere voluit et temptat

dicens si filius dei es mitte te deorsum. quia qui sequitur hoc posset facere. addit quia angelis suis etc. ipsi non intellexerat scripturas sed quod ad malum suum esset. subticuit super aspidem etc.

Quare sathanas vocatur ibo

Ipso fuit in passione domini qui cum crucifixum fecit. de illo dicit iohannes in apocalipsi. vidi sathanam de celo descendentem. de celo tamquam fulgur et trahebat secum terciam partem stellarum. per stellas que significantur homines qui in tres partes dividuntur. in perfectos in imperfectos et reprobos. terciam partem stellarum que traxit secum dyabolus. quia reprobos et hii sunt cauda illius. alibi vocat eum xpistus sathanam dicens vade retro sathanas vel ut alibi dicit ad petrum vade post me sathanas. ideo est intelligendum de dyabolo quod vocat eum dominus dyabolum. sed adversarium quod interpretatur sathanas et est sensus. vade post me. sequere me per imitacionem passionis. noli disturbare passionem meam. vel aliter. xpistus ut dicit hylarius ait demone adherentem per suggestionem ut disturbaret passionem illius et ait sathana. sathana. ac si diceret ivanum laboras et quibus ad petrum ait. vade retro me. a. sequere me moriendo. ideo rogacionum concordat causis. esse letanie statute sunt oraciones magis debent ut averteret pestes. ut in epistola legitur de orone. multum valet deprecatio iusti assidua. et nemo se vilipendat ut agitur de helija. helyas homo passibilis erat similis nobis et oravit ut non plueret annis tribus et mensibus sex.

Quare letania istituta sit

Nota quod oracio iusti est iusti multum valet assidua. iusti per oracionem. quia assumpto penitet. que non loquebatur a spiritu sancto loquebatur. iusti autem tunc per oraciones ipsorum. tunc per oraciones ipsorum et rogamus vos amice dei oret. ut dicitur. quia si nollent amicum amicus deserere quia eius amicus est. dabit ei per improbitatem id est instanciam loquitur et de ovo et de pane et de pisce. per pane intelliguntur omnia que hominis victui sunt necessaria ut cibus et potus. per ovum intelliguntur omnia que sunt communia pestem animalium et fructuum. per piscem intelliguntur omnia communia navigabilium. item per ovum intelligitur spes. quia sicut per ovum possibile est fore pullum. ita habemus spem in deum possibile esse. item per piscem intelligitur fides. quia fides nutritur in aquis. per pane intelligitur caritas. in missa oratur ut deus liberet nos a pestibus fructum fetuum. ut deus conservat nos fidem. spem et caritatem.

De vestibus nigris quas portamus in letania

In letania maiori debemus uti capsis nigris nec equis. ea die sancti peste solemni obiit de sacerdote qui portat pannum sericum ut in stola dicendum est. quia vestitus est omnibus diebus iste tacendum est. ne quis equitet in processione in eadem. post processionem legitur. cantandum est et ne ullus faciat iocum nec cantet cantilenam nisi kyrieleison et hec dicitur nigre processiones propter nigras vestes et propter mortem hominum designandam.

De festo apostolorum philippi et iacobi

Nunc dicendum est de quibusdam solemnitatibus que in isto tempore celebrantur. de festo philippi et iacobi et aliorum apostolorum sic. n. est in magnis kalendariis

et plenarie. De inventione sancte crucis
et Johannis ante portam latinam et beate
Marie ad martyres. et de comme-
moratione sancti Michaelis. Secundo
propter ut supradictum est significat quod
etiam celesti civitate ubi bonum quod erit
singulorum dispari claritate erit
omnium: quia unusquisque de
bono alterius gaudebit ut de
suo et bonum omnium erit singulo-
rum et ideo hec tempore gloriosa solle-
mnitatibus. Tertio quia in primitiva
ecclesia apostoli non haberent proprias
suas sollempnitates statutum fuit
ut in kalendis Maii celebraretur
sollempnitas ad honorem omnium apo-
stolorum. eadem etiam die festum est
apostolorum Philippi et Jacobi. quia for-
te eadem die Philippus et Jaco-
bus passi sunt. Iste Jacobus
post maiorem Jacobum. no-
datur est secundum vocationem sic sit minor
etate. ~~et forte~~ sit utique
iunior et frater et nothus et si pri-
us fuit et sit tamen precedit cum quis suspe-
cit qui posterior est. Michael
dictus est et iustus dicitur vel quia filius
Marie dicitur ei ut dicitur. Idem quia
filius erat Alphei frater Joseph
viri beate Marie et Marie soro-
ris eius. et quia ita ex utroque pre-
sanguinis se iungebat apud
iudeos fratres vocabantur. Ihesus
aut putabatur filius Joseph.
Iste Jacobus dicitur primus celebrasse
missam post pascha domini in
Jerusalem et post ipsum ceteri. Iste
ergo Jacobus apud
Jerusalem ipse episcopus
factus est Jerosolimitanus. propterea
et a iudeis de pinaculo templi
proiectus est et cum pre-
dicabat. et cum pe-
nomen Christi predicabat. et cum per-
tica fullonis interfectus est. Fullo
lonis dicitur qui candificat
pannos lineos quos vocamus
car[?] vel dicitur talis pannus
chanzifig liliata ut sit pinn-
ondi vel tenuissimus eo quod
talis pannus candificatur
ad modum lilii. dicitur fullo-
nes sic a quadam herba que

vocatur byruth quia pannum albifi-
catur. Iste Jacobus semper flexis
genibus orabat et callos
in genibus habebat. Et istum
annum i. post Petrum ... dicit
Judeos destructos fuisse propter
Titum et Vespasianum et ... ut
attribuit destructionem istorum mor-
ti Christi et morti Jacobi. Alter
vero Jacobus maior dicitur et voca-
tione et dignitate. quia familiari-
or fuit Christo. In secretis eum
vocabat qui ... est
et qui insecta aut mortuo

De inventione sancte crucis

Quando domini inventa fuit ab
Helena matre Constantini
per Judam. ut hystoria de
inventione eius narrat. cele-
bratur et Jerosolime festum illud
secundum Eusebium ... a beato
... illius ... tempore cele-
bri propter Helena ... statim
venit Jerosolimam et vocavit
Judeos et quesivit ubi erat
crux Christi promittens multam
pecuniam ut revelarent et multa
tormenta ... alias ... se-
more qui vocabatur Judas. Et
ille noluit revelare. Et
illa afflixit eum multis tormentis
et ieiuniis tandem adductus fuit
ad locum ubi erat crux et fodere
fecit homines et invenerunt tres
quarum una erat domini et due
latronum duorum. et erant ... hec
quae que esset domini. Et ... fra-
grantissimus odor de loco ubi erat
crux domini exibat tandem invene-
runt inscriptionem et posuerunt
super eum crucem domini et revixit
statim. Judas et multi Judei
~~baptizati~~ et pagani bapti-
zati sunt.

De prophetia qua fecit

Iste Judas sequitur ... co-
... ad ... propter ... Jos
est episcopus Jerosolimitanus et
vocatus est Quiriacus. mu-
tato nomine de quo ut dicitur.
Dyabolus sic prophetizavit

Judas xpm morti tradidit. Sed
iste Judas istum mortuum exal-
tavit et meas artes destruxit
sed in brevi Julianus familia-
ris et amicus meus rex erit
qui tunc de isto vindicabit. Et
ita factum est quod ut dicitur eum dun
sio misserit tormentis Julianus
iste ut dicitur primo monachus fuit
et magne religionis simulator
adeo ut quedam mulier tres
ollas auri plenas aurum in
orificiis ollarum cinere cooperiens
ne appareret illi ad servandum
tradidit quem sanctum hominem esse cre-
debat nec tamen confessa est ibi esse
aurum. Quo inuento ab eo
et furato ollas quas cinere implevit
et mulieri requirenti depositum
reddidit. Cum vero requireret mulier
aurum reperiret convincere illum
non potuit quia testes non habuit
habebat de auro. Cum monachi
alii ad quorum testimonium ol-
las ei tradiderat nil in eis nisi
cinerem vidissent et sic aurum re-
tinuit cum quo Romam fugit
et per consilia subsequenter obtinuit
et consulatum demum post et impera-
torem. Qui cum a pueritia insectus
esset et recedente magistro suo
solus in domo remansisset et in-
ciperet legere adiurationes demonum
convenit ante eum multitudo de-
monum qui nigri erant ut e-
thiopes. Tunc ille fecit signum
crucis pre timore et sic omnes
evanuerunt. Quod cum Julianus
retulisset magistro suo. quemadmodum
quid ibi vidisset. ait magister
tradidit hoc signum demones i
odiunt. Et adeo cum
maxime odio habent et
detestantur et vilipendunt
cum detestatur et vilipendunt
quam ... cum ... removere voluit. Vi-
dete quod nepharia post et furiosa
et detestabilis nimis factus. Sed
mater imperatoris Julianus ...
quemadmodum cum per partem ma-
gica operari vellet apostatavit
signum crucis ubique destruxit
christianos quantum potuit persecutus

christianus quod alii demones non
obedirent ei. Et tunc Juda qui
Quiriacus vocabatur interfecit ipsum
... et quia crux inventa fuerat

[...]ius occidit Julianum apostatem

Legitur quod quidam miles
Quiriacus nomine vocatus eundem
Julianum interfecit. Nam cum
per effesum duceret exercitum suum
aliosque christianos expugnaret
qui contra romanos insurrexerunt
et venisset ibi quedam abbatia mo-
nachorum mandavit eis ut sibi pu-
blice pacerent qui negaverunt. Et
quia erat apostata. Cum quod vo-
cavit eum eiusdem ... Tunc
ille iratus remansit eis ut
statim post quam venisset locum
illum totum deleret et regaret
et eos interficeret. Qui de-
fecit et eos interficeret. Qui ab-
audito nimium timuerunt. Abbas
vero quidam vir sanctissimus eos
confortavit ut se in Christo
in deum confortati. Sua efferet
gaudeant confortati sua effecit
quadam vero nocte dum abbas in
oratione persisteret visio et ei quod beata ma-
ria monasterium aperit et vi-
dit cum ad eum militem tumulum ut ...
qui Quiriacus dictus fuerat et sepultus
ante vii dies precepit ei ut in-
surgeret et se armaret et de Ju-
liano eam vindicaret. Tunc ille
surrexit et se armis suis que
apposita erant ipso armavit
et equum suum qui adhuc
erat in stabulum ascendit vide-
nte abbate et ad inimicos Julia-
ni se transtulit. Sequenti die ab-
bas militis sui sic manifestat
qui tumulum militis aperien-
tes ut reperirent nec corpus
nec arma nec equum invenit.
Tertia vero die confugere Julia-
nus cum hostibus interfectus est
a predicto milite et sequenti
die videntes abbas redijt
aliis ad tumulum suum et
equum et arma in suis locis
deposuit de isto Juliano legitur
quod adhuc cum statim post de tuba

sua festa intollerabiles pro-
greditur. De conversione magi per crucem

Et predictus refert quod
Juliano apostate socius fuit
per crucem quidam magus christia-
nus factus. cum iste quidam
magus multos iudeos ad se traheret
per artes magicas, David quodam
tempore voluit infamiam virgini
ad quam suggerendam misit ma-
lignum spiritum. illa vero eo viso
signo crucis se armavit et il-
lico statim evanuit. Malignum
secundo misit et illa sibi fecit
sicut primo. David misit prin-
cipem demoniorum. si vero bene et
illa fecit sicut tunc fuit ma-
gus. illa tale signum fecit super
se quod non potuit resistere quo
audito statim conversus est magus
ad fidem xpi.

De festo Johannis ante portam latinam

Necato ipso Nerone post petrum et paulum quo
morbo et successit vespa-
sianus. cui Titus cui Domi-
cianus. sub quo tempore beatus Johannes
evangelista romam venit ut
predicaret. Domicianus autem
fecit eum poni in olla ple-
na ferventi olei ante portam
latinam sicut in vocabulario. Sed
beatus Johannes illesus exivit
in eum lesionem divina gratia illum
protegente sed sanus egressus ad se
... tunc festum agitur de
eo ista ac si ibi martirium
sustinuisset. tunc Domicianus
illum in pathmos insulam
relegavit. Sed parva devotio
fuit an nimia imperatoris. Nota
quod tres apostoli tantum leguntur vivi
fuisse rome. petrus paulus
johannes. et tres evangeliste
johannes marcus lucas. Nota
quod apostolos sive christi discipulos
non ideo scimus fuisse passos quod
deum quem predicabant sed quia ipsum
deificatum dicebant sicut ro-
manorum auctores quod ipsi perhibuerunt

De festo beate marie ad martires

Cum singula ydola romanorum
non posset habere templum
rome fecerunt romani u-
num templum cum nominibus quod dictum
est pantheon. a pan quod est
totum et theos quod est deus. In illo
templo quod erat rome in honore
omnium demonum petiit bonifacius papa
a Foca cesare con-
stantinopolitano imperatore
qui preerat romanis. et dari
sibi petivit ut ecclesiam
in honorem omnium sanctorum. dato
ergo sibi templo abiectis ydo-
lis et omni ydolorum spurcitia
ad honorem beate virginis et omni-
um martirum illud dedicavit.
Notandum cum fierent festa confes-
sorum sicut martirum. Vide
ad predictum festum b. Johannis
ante portam latinam occasione mar-
tirii quod cum in se martir
fuit. hic tunc fuit institutum.
Statuit ergo bonifacius ut
singulis annis celebraretur fe-
sta illa die festum in memoria sed in ecclesia
... festum
apostolorum et in honorem beate ma-
rie et omnium martirum celebravit
terribilis est locus iste et ita
intitulatur in graduali officium
et scribitur etc. sed tunc in dedica-
tione dicitur solet. Sed quia in illo
mense non est tanta copia victu-
alium ut in aliis solet esse
tunc annona deficere et plures
qui confluebant ad illam sollem-
pnitatem pro raritate ciborum non
poterant quiete bene celebrare pa-
cem ideo gregorius minor qui fuit
vii. eorum qui eodem nomine vo-
cati sunt hoc festum mutavit transtulit
in kalendas novembris
quando maior est copia rerum
quando omnia collecta sunt. tunc
cum vino et annona sufficienter abun-
dantius instituit. n. et festum
apostolorum et martirum sed
etiam virginitatis et omnium angelorum
et confessorum et generaliter omnium
sanctorum et sanctarum et etiam electorum

vt patet in hympno quidam istud fe-
stum instituit et officium illius
ordinavit. Prius enim non fiebat
nisi martiribus vt predictum est.
Sed quia beatus Iohannes ewangelista qui
quamvis ad se passus est martirium
quia infusus olei in dolium missus
est tamen dicitur videtur etiam quod pas-
sus fuit quando dominus dicentibus
calicem meum bibetis sedere vobis
ad dexteram non possitis. Hanc
passionem quam in dolio sustinuit
in paschali tempore celebramus.

De apparicione sancti michaelis

Duo quondam tempore barbari
et pagani apuliam infesta-
rent et eam expugnabant. tunc chri-
stiani consilio triduanis ieiuniis au-
xilium sancti michaelis implorauerunt. cum ergo
congrederentur adversus hostes
rogaverunt quod deus vt mitteret
eis sanctum michaelem. Apparuit
eis sanctus michael quod eis au-
xilio existens tunc hostes vi-
sit in fugam. quod ergo per deum multi
eandem victoriam obtinuerunt fe-
cerunt festum de sancto michaele.
ideo statutum est vt eodem die et
festum illius celebretur. Queritur quare

Non celebrant festa sanctorum qui cum christo surrexerunt

Queritur quare non celebrat ecclesia
festa sanctorum in hoc tempore
qui cum christo surrexerunt vel
cum eo celos ascenderunt. Respon-
deo de illorum glorificacione gaudere
et solemnizare sicut de aliis sanctis
cum christo sumus eos celum ascendisse
certum non est. De morte illorum
non solemnizamus quia ad inferos
descenderunt. De glorificacione
autem eorum in alia in pascha vel
saltem in ascensione facere deberemus
sed non possumus propter augere officiorum
illorum diversorum et numerorum. vel magis
tamen solemnitates illorum maioris
solemnitatis comparacione recessit sic
vel minus a quibus familiare de-
cernitur propter pluralitatem festis non ce-
lebratur ei obsequeret quod sola
veniret. Ideo igitur statutum fuit
vt per alia tempora anni dictis sabbatis

dignitate fuerint eius ecclesie. festa eorum
celebrent vt festum Iohannis baptiste
in fine augusti cum non tamen pas-
cha mortuus fuit. propter secundum
eorum est festum beati Iacobi apostoli
in Iulio. De festo maioris Iacobi

De festo petri vel apostoli dicen-
dum est. fuit cum quarta feria hoc
tempore similiter Iacobus maior fuit
occisus. Sed tempore festum eius fit in
Iulio. festa autem predictorum festo-
rum similitates. quod talia eadem festi-
vitas principis quod non potest ce-
lebrari festivitas satellitis. In-
dicatione quid facimus de officio
suo dicendo ix. lecciones. cum tres
nocte in dicit beda ampliato
numero leccionum cum similibus tamen
ita in dedicacionem ecclesie fiunt fe-
sta eorum qui cum christo fuerunt
quia in pascha vel in ascensione
celebrari non potuit propter festum prin-
cipis anni. Notandum quod festa
sanctorum veteris testamenti vt abra-
ham ysaac et david et da-
niel pro festa et penitencia colun-
tur et ibi tenent ecclesias. De varie-

Dicto de festis tatibus huius temporis
restat considerandum sunt quod pas-
chalis tempus varietates. sunt enim
dicte tres septimane quod propriis vo-
cabulis nuncupate. Prima est
paschalis secunda in albis tercia
expectacionis illa scilicet que est post
ascensionem. Prima dicitur sanctifica-
ta propter iustificacionem alie ecclesie bo-
les per baptismum sanctificati per totam
septimana illa veste quam in baptismo
susceperunt deportant quod significat
primam stolam beatam. Dicitur in albis
quia tunc baptizati in alio sabbato
deponentes vestes baptizati
albas induunt vestes scilicet cotidi-
anas. vel quia tunc solent illi
qui baptizati sunt confirmari
ab episcopo et alias albas por-
tare usque ad aliud sabbatum. vel
ideo dicitur in albis quia significat vi-
tam eternam in qua vtimur stola
vestium. Tercia septimana dicitur

Expectaco qui signat illud
tempus quo apli expectauerunt
aduentum spussti · quibus dns
dixit manete in ciuitate
et expectate usqz quo induami
virtute ex alto De ieiunio ab

Ascensione dni usqz ad pentecost

Nota q quidam solent ieiu
nare ab ascensione dni usqz
ad pent · q apli p hoc tpc
dicunt ieiunasse · s mgr Gil
bertus pbauit nb esse ieiuna
du · q e de paschali tpe nec
antiquitus aplos ieiunasse lc
et e alia ro pz q reformat
de nobis p missione spussti
qui dedit aplis ante mitteret
It alia varietas hic attendit
septiana no ptendit in usqz
ad sabbm in albis et sic pa
scha · vi · dies ht p octauis
septiana in albis incipit a i
albis et termiat in alio sabbo
et sic durat p · viij · dies oc
taue ascensionis no debent
termiari in qnta feria ante
pent · protendunt usqz ad pet
q licz duo dies qui supsut
octauis ad missa pus offi
ciari ab ipa venita tn ad no
cturnos no dicerent inuitatoriu
vel lectiones ut · iij · n ab asce
sione dni acciperet · vn ille · x ·
dies p vna octaua reputant
nec mirum cu totu tempus pa
schale pro vna reputet octa
ua e sicut a natie xpi usqz
ad octauas · epiphie De pentecost

De pentecost

Hus breuit dictis de pasch
ali tpe de pent · addendu
qz e agendu · Israelitici
tres maior puapar celebrat
solemnitates · pascha q tunc
liberauit eos dns de seruitu
te egypti e a persecucione q
quer primitiis pascha de sag
ne agni insolati · no enim fuit
domus a cunctis egyptiis no mor
tui no iacent in domo iudeor
ibi nullus mortuus est pentecost
celebrabant · q tunc susceperunt
legem Scenophegiam i septe
bri · q sonat fixo tabernacloru
in hieme vz celebrat encee
nia in dedicacone templi tpe
nos tn duo illor suam
so pascha et pent · s alia ra
cone qm illa · Illi celebrabant
pascha · q tunc ab egypcia
ca seruitute liberati sunt · nos
pascha celebram · q tunc p xpm
redempti sumus · Illi celebrant
pent · q tunc susceperunt legem
in tabulis lapideis q e uos lo
q tunc spm scm accepimus
illi susceperunt legem in tabulis
lapideis ad litteram cordis
nota dat ex litera scriptam · q ima
usqz ad spualem legis intelle
ctum no ptingebant · Nos spc
scus datus e · lxxij · dies scripsit
in corde · digito diuinitatis spuale
legem intelligencia eius dicta
tem De Quinquagesima

De Quinquagesima dierum

Nota ascensis e pent · dierum
nalium l · ij · l · multiplicat
este · e n · l · dierum l · annor
l · psalmor l · psonar l · de
nalior I · l · dierum tplet q
este vna · l · a dnica quo in
usqz ad pascha · alia e a pa
scha usqz ad pent · Tercia est
ab octaua pasche · i · a sabbo
in albis usqz ad octaua pent ·
Pma e pne et afflictionis
et e abstinencie · in hominis
abstinent a carnalibus et qui
nent a luxuriis Secda e letic
et exultacionis Tercia signific · si
gnat cum octaua etate vbi
vtramqz stolam sequemur ut vestri
us vn e q duo alla in illa
l · cantamus · quor pmum signat
stolam corporis sum stola aie
Vndr tra · l · sunt psalmorum
pma a beatus vir usqz miserere
mei deus 2a miserere usqz
ad dne exaudi Tercia a dne

exaudi usque ad omnis spiritus lau-
dat dominum. Hec eciam significant di-
es diluvii tot enim diebus fuit
aqua super faciem terre. scilicet c. l. diebus
Id autem tres quinquagesimas psa-
lmorum cantamus. Ut deus a
diluvio et ab omni peccato nos
defendat. Quinquagesima a-
norum erat iubileus tantum u-
erat septenarii celebratio. Qui per vii
dies celebratur. i. sabbatum et septi-
mana septimana ut pent. et se-
ptimus mensis ut september et
septimus annus ut iubileus in
qua omnis servus liberatur. Item omnia
que tellus hic anno ex se ipsa pro-
creabat cedunt omnibus communia. Non
enim tollebatur illo anno de quin-
quagesima personarum. Sermo est
in genesi ubi Abraham querit a
domino si l essent in populo
iniquus peteret eis. Cui
dixit dominus parca de lx et l.
et sic usque ad x. De quinquagesima
denariorum habetur similiter in evangelio
ubi agitur de duobus debitori-
bus quorum unus debebat c.
denarios alius quinquaginta
sed de hiis nil ad presens. VII

De pentecostes

Nunc ad propositum
positum primum revertamur
pentecostes dicitur a penta quod est
quinque et costes quod est decem et vo-
catur pent. quinquagesima dies
a pascha. Sic enim populus Israel
quinquagesimo die a pascha quod
celebraverunt in Ramesse vene-
runt ad montem dei Oreb et Oreb
vel Syna. quod idem est et legem tunc
acceperunt. Ita quinquagesimo die a
resurrectione domini data est spiritus
sanctus discipulis in superiori cena-
culo expectantibus illum adventum.
et est datus in forma ignearum lingua-
rum ut facundi essent in
omni genere linguarum. Ideo in
igneis ut inflammarentur amore
caritatis. Datus spiritus sanctus disci-
pulis cum gratia est septiformis

Item unum septenarium observant
iudei in omnibus. Non tamen sine causa.
ipsi enim observant diem septimum
i. sabbatum et septimam septimanam
ut pent. et septem menses ut
qui apud eos festi tocius cele-
bris erat et septimum annum qui
erat annus remissionis in quo dimittebant
si vellet. Si vero aliquis nollet
dimitti sed remanere in servitute
domini sui ad postes tabernaculi
vel templi ducebatur et perforaba-
tur auris eius subula quod erat
signum servitutis. Hec deinceps
manumittebatur si vellet.

De baptismo sabbati ante pent.

Nos vero sexagesimo nono die. i. sab-
bato celebramus baptismum. Sab-
batum enim interpretatur requies et
nos per baptismum sabbatizamus
i. requiescimus quia qui bapti-
zatur habet alas quiescendi
qui per spiritum sanctum a vicio mun-
datur in unitate fidei quiescit.
Celebratur autem baptismus canonice
duobus sabbatis tantum. In sabbato pa-
schali quia in passione Christi sumus
baptizati i. regenerati et iusti-
ficati. In sabbato pentecostes
quia tunc per spiritum sanctum innovamur
et sanctificamur.

De officio huius sabbati

De officio huius sabbati
nunc est dicendum. Officium
huius sabbati idem est quod officium
sabbati paschalis excepto quod
in eo prima lectio est de Adam
i. de mundi creatione scilicet in principio
hic vero prima est de Abraham scilicet temp-
tavit. Cuius lectioni de Abraham
canticum subiungitur. Illo vero de
Adam non. Hee due lectiones istos
duos parentes significant quorum
unus fuit pater pene et erroris
et desperationis scilicet Adam. Alter
fuit pater gratie et fidei et repara-
tionis scilicet Abraham. Lectioni de Abra-
ham subiungimus canticum quia ille
bene cantavit qui non transgressus
est dei mandatum. Unde non
respondemus ei qui male nobis

cantanti. Unde et dictum est ei
maledicta terra in opere tuo. Secun-
dum de Abraham subiungitur va-
ri(?) dictum est ei In semine tuo
benedicentur omnes. Tertium canticum
quod nobis tercii cantavit. Unde
dictum est ei In semine tuo benedi-
centur omnes gentes. Tangunt autem
omnes tituli Tractus dicti pro primos
qui nos cognoverunt auctores
veteris vel novi testamenti
Missa vero in die sabbato sicut
nunc sic in sabbato pasche
benedictionem et gloria ... de
cantatur in hoc festo et in illo. et
etiam in die cene. Si non nisi in
illa ecclesia ubi crisma conficitur.
Alleluia non debet cantari. In vesperis
dicitur psalmus. Laudate pueri
laudate dominum omnes gentes. Lauda
anima mea. Laudate dominum quoniam
bonus est psalmus. Lauda Iherusalem.

De ieiuniis ante pent.

Modo dicendum est de ieiuniis
que inchoantur in septima(?)
pent. Solent autem et primo
de origine eorum. Secundo de insti-
tutione. Tercio de nomine et nomi-
natione(?) deinde de officio. Ultimo de
ratione ...
ordinibus qui in eis celebrantur.
Origo istorum ieiuniorum sumpta
est de veteri testamento sic enim per
ille dabat de primis rebus suis
primicias deo. Sic nos de tempori-
bus et non solum de temporibus sed
etiam de omnibus rebus que possi-
demus dare debemus. Secundum
de institutione in primitiva ecclesia
statuta fuit ut hec ieiunia
fient ter in anno. Sed Calixtus
papa instituit ut quater in anno
fient. Ratione sumpta a veteri
testamento. Iudei enim quater ie-
iunabant in anno ante pascha
ante pent. ante scenophegiam
id est ante fixionem tabernaculi in
septembri. et ante encenia
id est dedicationem in decembri.
Preterea si ter fient et tunc tria

diebus singulis vicinis ieiunare-
tur. Annus divisus in tres partes
forte remaneret aliqua pars
de quibus primicias non redderemus
Sunt et multe rationes quare quater
fiant in anno. Quia sunt quatuor
qualitates ille humores in homine
calor. humor. frigiditas.
siccitas. ex quibus caro contrahit
delectationem peccandi ut ergo
hos humores a motu peccati
refrenemus. quater in anno
ieiunamus. Vel alia ratione homo
constat ex anima et corpore. corpus
vero constat ex quatuor elementis
anima tres habet potencias rationa-
bilem. irrationabilem. concupiscibilem
... ut ergo hec moderentur
in nobis quater in anno ieiu-
namus tres dies. ut quaternarius
referatur ad corpus. ternarius
ad animam. Et annus in quatuor
tempora dividitur quorum unumquodque
quasi habet menses. quater ergo
ieiunamus in anno iii dies
per mensem ... ieiunantes

Quare quater in anno ieiunetur

Est et alia racio quia quatuor
sunt anni tempora.
In vere seminamus semina
... ut ordeum et ...
... in vere arbores sunt
in flore vinee pubescunt. In
estate metimus fructus fruges
in autumpno vindemiamus et
metimus fructus fructus arborum
et ... Et in ... semina-
mus semina hyemalia ut ...
... in hyeme planat homines
lapides et ... et hec
omnia humanis operibus natus fit
et ideo ut deus afferet ista
damus illi sacrificium ieiunii in
quolibet tempore. Item quater celebramus
ieiunia. quia antiqui quater
in anno ieiunabant x dies
et nos eis temporibus loco unius
cuiusque x dies ... ieiunamus
Item alia ratione quia deus trinus
est et ideo tres dies refeimus

ad trinitatem quam autem quater fuit
ad hominem. Et ita sunt .xii. per
.xii. menses. Nec mirum si per
hos ieiunet ecclesia quia Calistus
papa instituit. Amalarius autem pro
qualibet instauratione sive ieiunium
primitiarum quater fit in anno
ad significandum quod quatuor fuerunt
in quatuor temporibus. Conceptio
domini in vere et nativitas in
hyeme. Et Johannis conceptio baptiste
que fuit in autumpno. Et
nativitas in estate. Quid signi-
Item ista ieiunia ficent ieiunia
quatuor significat quatuor tesseracte-
decades id est quatuor dierum quatuor
tessaracta. minor decas .x. quod
est sibi adiectio. fit .iiii. quater
decem sunt quadragesimas ab Ab-
raham usque ad Moysen. fit .iiii.
sunt septimane a prima marcii
usque ad secundam iunii et sic
ex per singula. Antiquitus enim sic
ieiunare solebant. Unde dicantur
Dicuntur autem decem ieiunia et
ma. autem quatuor temporum vel ie-
iunia primitiarum vel ieiunia
duplicia quia fiunt certis die-
bus quibus homines ieiunant
in septimana. Sunt autem instituta
a Calixto papa. In marcio fiunt
hec ieiunia in prima septimana
.xl. ut in nobis marcescat
vicia non in omnibus possit ex-
tingui. In estate fiunt secunda ie-
iunia scilicet in septimana penthecostes
quia tunc venit spiritus sanctus et
nos debemus fervidi esse in
spiritu sancto. Tercia ieiunia fiunt
ante festum sancti Michaelis id est
tercia septimana septembris quia tunc
fructus colliguntur et debemus nos
deo reddere fructus bonorum operum
et esse thabernaculum dei. unde
templum dei sanctum est quod estis vos.
Quarta ieiunia fiunt in septimana
ante natale domini scilicet in decembri
quando herbe et nasci moriuntur

et nos debemus mortificari
mundo et nasci deo. Ieiunia
vero dicuntur prima quia fiunt in
primo mense. Secunda estivalia quar-
ta quia fiunt in quarto mense. Ter-
cia ieiunia autumpni .vii.
quia fiunt septembri et in .viii.
ieiunia hyemis .x. id est in de-
cembri. Hec ieiunia dicuntur
duplicia quia antiquitus ieiunabatur
cum feria. et post ea superaddita sunt
ista ieiunia. Sequitur de officio
et ordinibus. In quarta feria
dicuntur due lectiones et sunt
nocturnales. Una de ve-
teri testamento et alia de no-
vo et sunt cum tono ad
significandum quod illi qui ordi-
nandi sunt in sabbato, per hec
debent tam in veteri quam
in novo testamento. Et in
utroque debent scire scientiam. Que-
Item significat quod fit bicornuta
mitra pontificalis per duo
testamenta. debent enim esse perita
tam in auctoritatibus veteris te-
stamenti quam novi. quibus tanquam
duplici cornu ferire debent in-
imicos fidei scilicet hereticos. Li-
gne due pendent super
scapulas ad significandum
quod periti debent esse tam in mi-
stico quam in hystorico sibi-
le autem pendent quia periti
debent esse in intellectu qui per-
tinet ad divinam sapientiam sed
argentum pertinet ad eloquen-
tiam. unde eloquia domini eloquia
casta etc. Et alibi. penne co-
lumbe deargentate etc. super
scapulas ideo pendent
ut quod predicat opere ostendat
in opere. quia illa pars corporis
est apcior ad ferendum onus.
Baculus De virga pastorali
pastoralis rectitudinis pal-
litudine sive recti regiminis

significat quod autem una pars curva
est et altera acuta. monstrat
per hoc subiectos et debellare
rebelles. unde dicitur est. cur
va tenet mittes. pars pungit
acuta rebelles et una cur
va tenet quod virga regit, pars sub
tili pungit. In sexta feria
dicitur tantum una lectio quia
auctor veteris et novi testa
menti unus solus deus est
et quia de veteri testamento et
de novo factum est unum ovile
pelud In sabbato sequuntur
iiij. lectiones antequam ordi
nes celebrantur. Prima per
tinet ad papam secunda ad pre
latos. Tertia ad ministros
quarta ad omnes religiosos
Sequitur lectio danielis in
qua fit mentio de tribus pueris
quia illi qui sunt ordinandi
probati debent esse in fide
sicut illi fuerunt In quibus
Ordinandi ordinandi debent instrui
in quibus debent instrui
tenetur i. in vita sit de
limo medio. et in scientia i.
scientia et de vita i. in conversa
tione bona. Nota quod debent
deberet prius putare ordinandos
archidiacono. unde dicitur vicarius
qui vices supplet sacerdotis in hoc
quia debet eorum fieri. archidi
aconus debet eos scrutari in vita
et de vita sua in moribus
et in conversatione sancta. et sic
eos tradere in manus episcopi le
quod debet eos inquirere in clerum
et sic requisiti debent tradi
in manus episcopi. nec debet
quis venire ad ordines
nisi prius vocetur. quia debet prius
inquiri. quia ordinetur. Sequitur
de ministris auctoritatibus. dicat
Paulus neminem cito manus
imponas etc. prius ergo examinetur

et probentur. deinde ordinentur. et sic
ministrent per lectionem danielis
Sequitur tantum. scilicet benedictus es
post examinationem. benedicatur a domino
Nota quod ad lectionem danielis non
dicitur flectamus genua propter statuam
Nabuchodonosor sic. in ostellum(?)
in die cene propter iudeos. Chora
lis sedet in ista lectione. sed non
in tantum aliud cum significat
laus illa in legendis et alibi
in cantando. Sed stat dicit chorus
et etiam dicit episcopus anathema
tizare illos. qui sedent. non. n.
debemus quiescere qui sanctos
deo pueros laudare. deinde legitur
epistola pauli. ad quam genua
non flectimus. quoniam ad novum perti
net testamentum et dicitur legi ab
ordinato. quia episcopus prius debet
ordinatos amovere. et ad ma
iorem admonitionem epistolam tenetur.
Nota quod numquam in .xl. dicitur epistola
pauli nisi tunc in cena quia ad
novum pertinet testamentum totus
subiungitur tunc tamen ad si
gnificandum quod ordinati debent quales
esse ut non defatigati flatu super
bie elevent quos post ca
dant in infirmo. Et non cum non licet
ut aliquis ordinetur eodem die
sed si necesse fuit post ordinare in
dyaconum in sabbato et dominica sequen
ti in sacerdotem sed oportet remanere
per totam noctem et dominica pro di
em precedentem. propterea in octava
pervenit. ut in episcopum consecrari non
licet eadem die quod fit sacerdos In
sabbato leguntur iiij. lectiones propter
quatuor ordines hominum. prelatos
clericos. Religiosos. lai
cos quod intelligitur per hoc quod dicitur
domus israel benedicite domino. domus
aaron benedicite domino. domus levi benedicite
domino. qui timetis deum benedicite domino. per domum

isrl' pro p domo aaron pla-
tes p domo levi ministros
ptinentes domi religiosos
intelligimus. Solent autem
turonis et psal in pro festo sci
mathei et sci mauricij et
legionis. quibus maior eccia
turonis dedicata est. transfer-
re ieiunium ad precedentem septima-
nam. quia cum non fieret eis or-
dines celebre. melius tamen esset
ut transferrent civitates ad inst.
p mas lectiones de ieiunio quarta
fecte in. v. cum quod sequitur non
quia ipsi in tamen ignis non mis-
si sunt quia ieiunia ad statuam
auream non fecerunt. Et legi-
tur de primo ut audit ordi-
natos loque temptationum et
tribulationum esse plenitudo que
Queritur epla sequitur post v.
que pro v. lectionem lectiones
epla sequitur quia hec nomen
epla dr ab epi. quod est sup
et stolon quod est missio quod d
missa quia nuntius qui fert car-
tulam veniens ad eum cui mit-
titur dicit dns meus misit me
huc ad vos ut faciatis hoc
et hoc et quod sunt in ibi scripta
quod domus voluit iniungi late
dat ei cartam et illud quod ibi
continetur dr epla. quod super mis-
sa quia super eam quod vox viva
voce itinerari mandauit hac
eplam mittit. sic enim aplus
corinthijs et ephesijs et alijs
tis sepe viua voce locutus
fuerat. unde et illud quod eis
mandat. mittebat eis cartu-
las sic etiam qui ordinat dns
facit tamquam boni magistri et
pastores sunt etiam dr ergasta-
stulum. s. opus ad quod mittun-
tur servi expediti et ligati
ne fugiat. ordinantur autem sacer-

dotes in sabbato quia ordinatio
diei est sequentis quia sacerdo-
tes diaconos ministros esse si-
gnat unde quod sequitur hoc gesti-
dem ecom usque in sequente die
perseverare contingit. Invenitur
ergo hec duntaxat ipsa officia
non hore. vii varie debent et
instituta sunt hec ieiunia
in martio quia ordinati de-
bent marce a vicijs in feet.
ut sicut fuerunt duo sulen-
tes. quia tunc spusstus data
est fuit discipulis in septem-
bri ut faciant fructus bo-
norum et se ipsos tabernaculum
dei. quia et tunc celebratur scenopegia
phegia et fructus terre colli-
guntur in decembri, quando
tibe terre moriuntur. quia in
ipsis debent mori et renasci
dies. Nota quod ordinati repre-
tant. maiores nobiles personas
que sunt in dni generationibus
pro institucionem eorum non pro thore
recordationes que in evangelio
narrantur. maiores generationes
narrantur usque ad xpm ab
abraham usque ad dauid
et dauid usque ad iechoniam
inde usque ad xpm. Abra-
ham inceptor per inceptum
continue xpi autem qui or-
dinant debent esse subditos
et suorum et eorum vita emen-
dare. unde mathias soli abbre-
digitur quia sunt prelati eorum quod
sunt in sua congregatione
et ordinati debent esse pr-
illorum qui sunt in sua diocesi
dauid interpretatur manu fortis
vel visu desiderabilis quia
et ipsi fortes debent esse in le-
ge dei observanda et quod excessus
removendos et quod vicia debent
eum a se removere vicia et statim

tos utriusque cordium scire. i. auctoritate
veteris et novi testamenti. De
Roma institutum patrum dominum.
qui se ipsos statim debent
ut apostolo consignantur per sacra-
torum participationem. Unde
generatio usque ad septimum extenditur
ultra vero sua est ad quod nos
debemus tendere tamen ad
unum sue dicit autem Alexander
recte decadas a tetrade que est
minor et decadis que est .x. In-
venimus .n. .xiiij. septimanas
a prima septimana .xl.e usque
ad penthecosten et totidem usque ad
septembrem et totidem usque
decembrem Et ideo quasi dicuntur
tesserescedecades quia teste
nunquam invenitur sibi ita ad-
iectio Et non usque ad sup-
plicationem septimum romanum pontificem
fuisse semper in decembri ordi-
nes celebrasse dicitur Rursus
et hic plena officia inci-
piuntur In aliis autem non

Quare quatuor ieiunia quatuor temporum non inchoantur Januario

Queritur cum Januarius primus
mensis sit. quare et hic ie-
iunia non inchoantur. sed dicendum
natiue antiquitate sicut narrant
quia et illis quatuor lunationes
sicut fecerunt. Unde et in ma-
artio inceperunt qui primus
mensis est in quo mundus
fuisse creatus creditur. Unde
invenimus ieiunium primi ve-
rni quarti ieiunium septi-
mi ieiunium decimi At ubi quia non
sequitur dicitur quod sole lucente
super terram quae primum legitur
fuisse creata sol et ita
dies processit sine sole Et
autem dicta quae sequuntur de
principalibus una. et quarto uno
res romanorum in ea celebra-

Dominice in tua unica In aliis
autem ecclesiis primis ecclesiis de trinitate
alibi de spiritu sancto sed dicit ecclesia
parisiensis ... non de-
sic faciunt in .viij. diebus
quia .vij. sunt dona spiritus sancti
sed magister Iohannes Beleth dicit
non valere cum quia cantores
pascha non debuit esse festi-
vitate in unum die. Nondum
autem quasi summa magistri historias
de trinitate et historias de
inventione sancti Stephani fecit
Stephanus Laodicensis
sed Roma repudiavit unde
hic sit est ab Alexandro
papa statutum esset festi-
vitas de sancta trinitate ... ne-
quaquam quia nec de unitate sin-
gulariter quas de trinitate ce-
lebrat sicut habetur in gestis ro-
manorum. quare instituit quod
semper in diebus .ix. lectiones
legerentur. cum .ix. R. et .ix. p-
salmis et .ix. antiphonis
excepto dominica pasche et
penthecostes. in quibus tantum leguntur
propter neophitos et fiebant quod
ad virginem psalmo dicitur esse
gloria patri sed Albinus magister
Karoli et Ludovici filii eius
rogatu Bonifacii archiepiscopi
magistrum multa de ecclesia
officiis conscripsit. unde et ma-
gistrum conscriptio comprobante isti-
tuit quod a festo pasche usque
ad dominicam istam tres cantica
cum lectiones in hac die ca-
tari de trinitate usque ad sequentem
dominicam et hic maxime. Dominice
in tua unica et fiat officium
de trinitate. et instituit ut in
profestis diebus de angelis ca-
taret et sic de aliis Et
Episcopus parisiensis commendat illam

consuetudine ut in .ii. feria de
angelis cantetur secundum romane ecclesie
consuetudinem non approbat. dicit enim Gregorius
quod licet angeli in sexta
die ceciderint. unde eadem die
non est dictum et vidit deus cun-
cta que fecerat et erant valde
bona. Secundum pietas est quod stati ca-
ti sunt qui ceciderunt et ita in
prima die. Tempore vero hy-
larii materia fuit persecuti-
onis hereticorum in ecclesia dei. unde
fere omnes in arcu hesitabant la-
psi sunt. quia multa male de
trinitate sensisse invenimus
Omnibus enim [illegible] credebat
unum deum esse colendum. sed
de trinitate male. Inde hyla-
rius et Euzebius vercellensis
et ambrosius mediolanensis
qui tunc erant columpne ecclesie
statuerunt ut cantaretur de tri-
nitate et sic .ix. lectiones de
trinitate dicerentur. Nota quod quedam
sunt ieiunia devotionis ut
beati Nicolai quedam votive pro-
missionis ut si quis vovit
ut se abstineat a carnalibus
Aliud indictionis ut in die
beati marci Aliud satisfactionis
ut si quis sacerdos in die
martis pinguedinem comedat
carnes iniungitur illi in penitentia
ut post pascha ieiunet .xl.
dies. Aliud supplectionis
ut si quis propter penitentiam sibi
iniunctam a sacerdote aliquid
supplicat de suo. Aliud com-
passionis ut si quis sacerdos
dicat pro hoc peccato faciam cantari
duas missas et ieiunia. ego
autem pro te cantabo et tres dies
ieiunabo. Non quod propter hoc non
debet ei aliquid dari. quia sacerdos
debet compati proximo suo et orare
pro eo et etiam ieiunare. Sunt
etiam alia genera compassionis
ut si quis veniet ad sa-
cerdotem et petat ab eo pe-
nitentiam quod pro peccatis suis iniungit
et pro parte penitentem illius faci-
at. Nota quod .iiii.or modis
fit ymma compassio. ut in de-
cretis [illegible] fit enim
quandoque per sacrificia quandoque per
ieiunia. quandoque per orationes
quandoque per elemosinarum largi-
tionem. Aliud consuetudinis
ut quod quis continue a deo con-
templatur aliquis quod etiam
comestione quedam oblivioni
tradit. unde paulus tedio
ad interiora oblitus posteriorum

De tempore peregrinacionis

Agendum est de quarto tempore peregrinationis
quod sicut in via venien-
tes patriam et hostes
adversarios habemus anteque
per manus illius. scilicet [illegible]
intrare. nonagesima. dyabolus quia
incipit ab octava penthecostes
pro modo dicendum est de fe-
stivitatibus id est de diversis diebus
postea de quinquagesima in
hoc tempore ut sabbatis septimane
precedentibus natalis beati
Johannis in quibus inducte sunt
nuptie a dextris. de iniuncte de
festis istius temporis de prima
dominica quod tempore est vari-
etas quia quidam enim cantant
de trinitate. Alii de octava
penthecostes Alii incipiunt
hystoriam. Deus omnium et
sic melius est. quia hoc romana
observat ecclesia

Nam officium trinitatis non ap
probat romana ecclesia. quare inventum
sunt. Aquila romanus im
perator christianos persequebatur
et fere omnia christiani
tatis professionis destruxit.
Ro. Albanus magister karoli
historiam fecit de trinitate
et re. et sequencias et histo
riam de beato Stephano et
ambas obtulit Allexandro
pape qui respuit illam de trinitate
dicens. Sic non est officium uni
tatis. ita nec officium trinitatis
quia singulis diebus fit festum
trinitatis et unitatis. tamen
superveniente heresi arriana
multa mala dicta sunt de
trinitate et dubitata. ita ut
pene trinitatis fides extingueretur
sed beatus Eusebius et beatus Hy
larius et beatus Ambrosius
restituerunt. Consensit itaque
ecclesia magis ad hoc ut
cantaretur de trinitate. multa
vero dubitata fuerunt de tri
nitate. Et ideo potius de tri
nitate quam de unitate officium cele
bratur. In prima dominica. ex
ceptis omnibus. Officium. Domine
ne in ira tua et leguntur
libri regum. ubi ponuntur
nobis bella et victorie
ut et nos contra hostes
fortiter pugnemus et victo
riam habentes capiamus coronam
in celis. quia non est nobis
tantum lucta adversus carnem
et sanguinem sed adversus angelicas potes
tates pugnemus ergo ut
per pugnam obtineamus vic
toriam. sicut et iudei de
Philisteis. Quare primo in ve
speris dicitur. Benedictus do
minus meus qui docet manus et cetera.
Ista dominica dicitur beata

vir. sed quia non valet bellum
sine discrecione. Ideo legimus
libros Salomonis sub. Et quia
tamen insurgunt vicia ad que
iusticia contraria est. subiun
gitur historia Job. Et non
cum apud auctores sacros non
inveniuntur iudei nun
cupari sed recutiti. unde ysa
ac recalcata sabbata. i. iudeus
ca quia cute retracta heretica
prima abscisione. Appellantur
etiam palestini. unde
za palestino septima culta
unius et non conueniunt octave
dominice. nec sancti Nicolai
et sancte marie magdalene
quarum octava non habuit. sed quia commenda
tur patrum sunt. sunt o
ctava. sunt et oct. benedicti
ecclesia. sunt et magnis solemnitatibus
ut sunt et oct. significationis
ut pasce et penthecostes quia significant
stolam quam habebunt sancti
in tempore glorificationis. De
hympno sancti Johannis baptiste

Paulus hystoriographus dy
aconus romane ecclesie mo
nachus Cassinensis quadam
die cum vellet cereum consecra
re subito fauces eius
raucuerunt ut vocem
vox sibi restitueret hympnum
ad honorem sancti Johannis compo
suit. scilicet Ut queant laxis.
Unde in primo versu petit vocis
restitucionem sic restaurata
est Zacharie meritis sancti
Johannis. De vigilia precursoris

Festum sancti Johannis habet
vigiliam et precedentis diei
vigilia et ieiunium
hec est instituta pro loco
vigiliarum. mos non erat ut in
festivitatibus homines cum u
xoribus et filiabus suis ad

etiam cum cereis et luminaribus vi
gilarent. Sed frequenter in huiusmodi vigi
liis contingebat puellas et vir
gines corrumpi. Et ad mala ex
empla maiorem opportunitatem fr
ebant. Propterea statutum est ut vigiliae
in ieiunia mutarentur. Unde et
antiquitas nomen retinuit et
vocatur vigilia.

Celebratur
autem nativitas Iohannis, iuxta
hystoriam, quia nuntius erat Christi
et multi in nativitate eius gaude
bunt, quod etiam angelus Zacharie nos
nuntiavit. Et etiam propter allegoriam
et misterium. Per Iohannem namque figura
tus est ordo legis qui nobis at
tulit Christum. Ipsum namque Iohannes preces
sit et annuntiatione et nativitate
predicatione passione et ad in
feros descensione.

Finis est plenum de veteri
plenum testamento et de
novo quod ideo fuit quia ipse
fuit finis veteris et novi ini
tium. Unde Lex et prophete usque
ad Iohannem et usque sit initium fi
nis. Unde quasi medius inter
novum testamentum post cuius ortum
tus est Christus. In die vero ea
dem Iohannes evangelista in fossa
descendens mortuus est. Sed
quia propter nativitatem Iohannis baptiste
eius festivitas celebrari non
posset translata est ad nata
lem domini. Quare vero in propter festum sancti
Stephani non potuit esse vigi
lia. Sed est quod duplex missa canta
tur in illa die, una de vi
gilia evangeliste scilicet In medio et
Palma florebit, alia de ipso
festo. Preterea vigilia Iohannis
baptiste plenum est officium. Unde
in die illa non celebratur vigi
lia eius scilicet Iohannis evangeliste.
Post namque Iohannem Christus crucifixus
fuit et agnus comedit. Fuit
namque Iohannes quasi lapis angula
ris in veteri et novum testamentum
coniungens. Unde hic magis sole
mnia cadit. Sed cum nativitate sancti
ficationis non legimus dicitur
aut in eodem quod ab omni peccato
mundatus est. Sed dicit in
glosa super illud loquitur Ego a te debeo
baptizari ego a te de
beo baptizari, id est ab originali
peccato mundari. Ex quo dicitur quod in
persona generalis omnis hominis
loquebatur. Cum in peccato origi
nali conceptus fuit sicut cetera
vero. Est autem in hoc festo
ieiunium sacrorum et contra
riendo ei quia ipse ieiunavit
in deserto et nimis astricta
duxit vitam.

Sequitur
de tripudiis. Fiunt autem
tria quedam tripudiorum in
festo beati Iohannis in vigilia
namque in quibusdam partibus col
ligunt homines et pueri ossa
et quedam alia immunda et
simul cremant et sic exit
ex antiqua observancia statu
tionis et gentium produci fumus
in aere. Faciunt etiam brandas
sive faces et circuierunt
arva. Cum brandis tercium
est rota volvere quia immunda
cremant et faciunt in altum
produci. Sequitur sic ex gentu
libus antiquitus namque dracones
excitabantur in hoc tempore a
libidine propter calorem et per
te volando per aerem sepe
quoque puteos et fontes fetes
spermatizabant ex quo inficie
bantur aque et tunc erat
annus letalis cum ex aeris
corruptione cum aquarum
quicumque inde bibebant
moriebantur aut graviter mor
bo patiebantur. Quod attende
tes phylosophi iusserunt ignem
fieri frequenter et passim circa
puteos et fontes et immunda

ibi cremarent et spinas in mundo
redderet fumum naturam per talem
fumum sciebat posse fugari
dracones. Sunt enim diversa
que dracones dicuntur. Unde
in psalmo: Laudate dominum
de terra dracones. Hoc dracones
ut quidam medici di-
cunt scilicet incaterve(?). Nota quod
ista animalia que dragones
dicuntur in aere volant
in aquis natant, per terram
ambulant et quando in ae-
state agitantur ad libidinem non
sustinent nimium et fugiunt
per fumum olfactum. Sicut
elefantes per grunnitus sui-
norum. Unde Alexander volens
pugnare contra Poecium(?) regem
Indorum qui super elefan-
tes turres et propugnacula
ferebat ut ista machina-
menta obrueret, multitudinem
porcorum secum traxit et
hinc cepit per terram et cum
fecit clamare. Duces autem
audientes grunnitum terre-
rent et elefantes fugerunt
et machinamenta supposita
ruerunt et ita obtinuit vi-
ctoriam Alexander. Est et
alia ratio quare combusta sunt
ossa animalium quia ossa beati
Johannis baptiste a gentili-
bus combusta fuerunt ut patet.
Refertur ad novum testamentum
tum abiciunt n. prius veta
et comburunt ad significandum
quod adveniente nova lege
vetus testamentum debet ces-
sare. Legitur est: vetustissima
veterum vos comedetis et no-
vis supervenientibus vetera
proicietis. Feruntur brande
vel faces ardentes quia
Johannes fuit lucerna ar-
dens. Brande vel faces significant
sanctum Johannem qui fuit lumen
et lucerna precedens vel lucens
qui illuminet omnem hominem
venientem in hunc mundum. Unde dicitur
est lucerna ardens et lucens
ante dominum qui viam domini preparavit
in heremo. Rota volvitur ad
significandum quod sol ad altiora
sui circuli pervenit nec altius
potest progredi vel quod sol tunc
descendit in circulo et quod
incipit ... oportet minui
illum autem crescere. Dicitur quod
quod incipiant dies descendere
et in nativitate crescere Christi. Secun-
dum est secundum dominum Augustinum
festum sancti Johannis decrescit
et cum natale domini crescit et
sic intelligendum est de nativitate
in utero. Quia scilicet conceptus est
Christus scilicet ... et Johannes con-
ceptus fuit Johannes in decrescen-
tibus diebus ut in septembri
et Christus in crescentibus ut
in aprili.

Nunc dicendum est de nativitate
sancti Johannis baptiste. Et est
autem primo quare nativitas
sancti Johannis celebratur cum con-
ceptus fuit in peccato. Nullus enim
conceptus fecit in amplexu ma-
ris et femine sine peccato. Quidam
non sunt sine patre et sine matre
ut Adam. Alii de patre sine matre
ut Eva. Alii de patre et matre
ut Abel. Alii de matre sine patre
ut Christus. Unde dicitur in persona
eius: Ego sum vermis et non
homo, i. secundum legem vermis et
non hominis natus. Unusquisque
oppinio quod sicut patet quidam de
beata virgine quod illius conceptio
in peccato fuit. Notandum est
quod prius sciatur quod in vulva
prius concipitur et in carne formatur

Deinde post xlvi dies creatur
anima et infunditur corpori secundum Theo
logos. quibusdam magistris credendum
est quod prius. quia propter specialem san
ctitatem fiat. Celebratur autem nati
vitas sancti Johannis non propter ma
[illegible] quia [illegible] exivit in lucem
Est autem duplex nativitas.
una in utero quando anima corpori in
funditur. secunda, sine peccato fuit quando
exivit ex utero. Ista fuit sine
peccato in Johanne. quia sanctifica
tus fuit ex utero. Jeremias testa
te. Antequam exires de vulva
sanctificavi te etc. Forsan sub
figura prophetizatum fuit. quia
prophetia in nativitate legitur
Johannis, de quo. Que sanctifica
tionis data fuit. deus novit
an scilicet de sanctificatione origi
nali, an de alia. quidam di
cunt de sanctificatione originali
hic de [illegible]. quod sic volunt
probare quod spiritu sancto a do
[illegible] repleverit puerum. quia ex
repletione spiritus sancti repleta
fuit mater eius vel prophetat
Sed si esset in originali esset
in mortali. non ergo esset
spiritu sancto repletus nec etiam
ad eius repletionem propheta
ret ad quod dicitur quod nulla
est oppositio. multi enim mali
prophetaverunt ut Caiphas
et Nabuchodonosor et Bala
am et etiam asina locuta
est. Item videtur quod non fuit
ei dimissum originale peccatum
an natale dicit Johannes. tu
vis a me baptizari cum
potius ego debeam a te ba
ptizari. Sed si debeat bapti
zari ablutio ab originali peccato
est nec aliud baptizans quia
nec actualiter peccaverunt

Ad hoc dicimus quod hoc dicit Jo
hannes sub persona ecclesie vel cum
esset mundus vellet tamen magis
mundari

De misse in

Illa die cantatur una
in aurora. quia fuit ortus
aurore nativitas eius. Nativitas
vero Christi cum ortu solis celebratur
et in nocte. Sed hoc festum
non habet octava. Regula quod dicitur
est esse in primis dicitur in tempore
festo noctis aliud in me
dia nocte. Adhuc episcopi di
cunt in suis pontificalibus se
dibus cum suis clericis et pro
venientes episcopi ad legendum
[illegible] lectione dicit Jube domne
[illegible] vos non audet
dare benedictionem. quia datum
[illegible] pari. Sed dicit
presbiter. Pater sanctissime ora pro
nobis ad dominum. [illegible]
[illegible] ora pro nobis per tuam
[illegible] magestate [illegible]
[illegible] hic festo non ca
tatur [illegible] sicut in fe
sto Petri et Pauli. quia in
[illegible] noctis patitur in a
liorum festivitatibus sed non in
[illegible] quia Johannes natalis fuit
[illegible] Christi [illegible] et ad gau
dium. Sed vigilia [illegible] dicitur
quod ad aliorum sanctorum vigi
lias. Nota quod antiquitus
solebat [illegible]. celebrari ante
hic festum. et alia [illegible]
[illegible] sed [illegible] fragilitate
hominum reducta fuit ad [illegible]
[illegible] et [illegible]. [illegible]
festum unde etiam prohibitum
est in decretis ne fiant
in illis [illegible] septimanis nu
ptie Sed absolutum est. tamen
adhuc debet observari pu
tas ne [illegible] [illegible]
[illegible] super terram

cum est de vigilia sancti
Johannis et eius natiuitate
et de quindenis. inde dicitur
est de aliis festis quam sicut
Et primo de festo duorum ap-
ostolorum petri et pauli. de hiis
autem magna est questio. utrum
eodem die passi sunt. Ieroni-
mus enim solitarius vir perfec-
tus quod eadem die anno reuolu-
to passus fuit sicut paulus. sed
Pelagius papa et alii sancti
patres qui de illis scripserunt
et in decretis voluit quod ea-
dem die et etiam eadem hora
sub nerone imperatore sunt
isto passi. aliqui tamen fal-
se dicunt historie de istis
sed tamen in diuersis locis et
diuersis penis passi sunt
quia petrus crucifixus
et paulus vero decollatus
quia pena vilebat et ho-
nestior ipse enim ciuis erat
romanus ut legitur in acti-
bus apostolorum postea in eodem
loco et in eodem sepulchro
corpora eorum posita et simul
longo tempore permanserunt. sed
quando ad fidem romanorum
multitudine et christiana re-
ligione crescente utrique
apostolo sua edificatur ecclesia.
Et cum vellent corpora separare
et dubitarent que essent
ossa petri et que pauli ora-
tionibus illis et ieiuniis
responsum est celitus maiora
esse ossa predicatoris. minora
vero piscatoris. et sic ossa
ad inuicem separata sunt et
in suis posuerunt ecclesiis
licet eorum festa eodem die con-
tinue celebranda. beatus gregorius
instituit ut in festo beati petri
ipso die celebraretur maior

in solemnitate fieret et romane ecclesie
tenuit primatum. Sequenti vero
die festum beati pauli est sol-
lecta in missa communis illorum
duorum vel potest dici in missa
de beato petro. tribus est lo-
cis iste eo quod die dedicata
fuit ecclesia beati petri
Venit de lino vero
Papa fuit et de electo sancti
xpixet. no. sed fuit di-
scipulus beati petri et supplebat
vices illius in urbe quia preme-
bat ad actiuam vitam tempore
videlicet infra muros et alia
extra. petrus vero vacabat
deo et ideo adhuc est quidam
episcopus rome. alius papa. Sed ubi
quamquam inuenit quod paulus
est minor petro: quamque maior
quamque equalis quia ita soluitur
minor secundum dignitatem quia ille fuit
princeps apostolorum et primatum ro-
me tenuit. Maior vero in predi-
catione equalis et sanctitate. Est
autem hoc festum etc. Teneamus
solemnitatem octaua tenemus
quia si volumus contristamur nos
quasi. In die de glorificatione
gaudemus. In octaua de con-
summata futura beatitudine in cor-
pore aliquam etiam letam et et-
ne glorificationis multi expe-
ctantes. nota de beato pan-
cratio. lac pro sanguine legitur
exisse licet tamen est hoc mirum
cum de multis passis non esse
factum legitur.
Venitur de diuisione
apostolorum de quo festo
nota autem aliqui diuisi di-
sentire videntur. Quidam enim
volunt quod sit de illa diuisi-
one apostolorum que facta est in
iherusalem post xii annos quando
separati sunt ad predicandum in

Dicentibus quod beati petri alii vol
unt quod hoc festum de divisione offi
cii petri et pauli de quo sub-
ius dictum est dicunt enim tale
die fuisse factam quod beati petri con-
tigisse et ita de utroque divisione
post facta. Sed hoc festum dicitur di-
vine gesto post festum beate marga
rethe et illa magna sequentia
apostolorum que sic incipit Celi en-
arrant et eminentiam ascensionis
sed non totam, immo incipit ibi et
dominus quidem ihesus postquam locu
tus est. Hec facta est mentio de
duobus discipulis beati petri
qui missi sunt ad predicandum
et cum processissent xx dietas
alter eorum mortuus est alter
vero rediit ad beatum petrum. Sed de
bet fronto fuisse cui beatus pe
trus dedit tradidit baculum suum
et remisit eum precipiens ut
veniret ad corpus socii et ta
geret cum baculo. Quod ille fecit et
ad tactum baculi revixit ille
qui xl diebus iacuerat mortuus
et sic impletum est quod dixerat
dominus et maiora horum facietis
quia cum quadriduanum susci
tavit quod magnum fuit sed maius
fuit quod ad tactum baculi ille
revixit qui fuerat mortuus
xl diebus

Divisione apostolorum facta ma
ior iacobus zebedei a
lius missus est ut predi
caret hispanis sed propter ma
liciam [illegible] non potuit convertere
ad fidem christi nisi unum tantum quod
cum videret vix fructum ierosoli
mam rediit ut videret si illi
quos ibi reliquerat in fide christi
essent roborati et invenit eos
[illegible] et fide christi et toto
relinquentes propter hermogenem et
philetum qui per magicam artem
multa faciebant et multos seducebant

quos magos aggrediens
apostolus tandem ad fidem convertit
et baptizavit et ipsum ad
cultum dei reduxit. Deinde cum
traheretur ad herodem in ipsa
via paraliticum sanavit et ip
sum qui eum trahebat ad fidem
convertit et baptizavit. Post
decollatus est ab herode.
Tunc predicti magi eius scilicet di
scipuli et alii tres disci
puli eius corpus posuerunt
in navi et intuitu mag
ne reverentie sepulture loc
cum tribuerunt providentie
dandum navis illa applicuit
in hispaniam in regnum lupe
erat dum regina quedam
hispania sic dicta non [illegible]
et merito vite tue quidam
ex illius discipulis vene
runt ad reginam dicentes
dominus ihesus christus ad te mit
tit corpus discipuli ut quem
noluisti vivum recipe saltem
[illegible] vel mortuum et [illegible]
tractaverunt [illegible]
illic venerunt quod [illegible]
[illegible] misit eos ad quendam
crudelissimum virum qui
eos in carcerem reclusit [illegible]
cum [illegible] ad prandium
angelus domini eos a carcere
extraxit qui civitate exeun
tes [illegible] reddendum
te et nesciente [illegible] redi
bat ad [illegible] finito prandio
tirannus precepit incarceratos
adduci sed cum venisset ad
carcerem qui missi fuerant
invenerunt apertum et non in
venientes captivos retule
runt domino suo. Tunc [illegible]
[illegible] effectus precepit famulis
ut eos [illegible] persequerentur
et quererent. Qui exeuntes
a civibus audierunt duos

tales homines se vidisse et
pontem civitatis transisse /
tunc illi currentes post
ipsos cum venissent ad pon-
tem fractus est pons et
cadentes in aquam mortui
sunt. quod audiens princeps
sibi et suis timens ductus
penitentia emisit alios nunti-
os ad sanctos viros ut ad eum
securi redirent. et quod eis pla-
ceret. pollicens se facturum
Illi autem redierunt et eum
et ipsum civitatis ad fidem
Christi converterunt / Quod cum au-
diens lupa doluit et re-
deuntibus ad eam discipulis
non audens eis aperte re-
sistere. fraudem dissimulans
ait Si vultis virum sit
mortuum sepelire. accipite
boves quos habeo et iungite
plaustro / et apportate cor-
pus domini vestri. Hic autem pro no-
cumento dicebat Sciebat
enim boves esse silvestres
et indomitos. et ideo
putabat quod non possent
iungi nec applicari vel
si applicarentur currerent
tam huc quam illuc et
ita currum dissiparent
et eos occiderent et sic
corpus caderet Sed non
est sapientia contra deum Illi
enim periculum fecerunt
signum crucis super eos

statim facti sunt mansueti
et quasi agni tactu hominum
patientes / et venientes
ad corpus applicati currui po-
suerunt corpus eius super
unum lapidem grandem
qui statim divino mira-
culo corpori cessit locum et
sarcofagum quasi magnum fabri-
cavit / et lapidem illum
simul cum corpore et carro
posuerunt Tunc boves
currunt trahentes sine
regimine alicuius ad pala-
tium regine lupe venerunt
nec quieverunt donec ve-
nerunt in medio pallacii
Stupefacta quod regina de mi-
raculo et conpuncta conversa est
ad fidem Christi et ipsum pala-
tium sancto dedicavit in ecclesia
cuncta ornamenta que habe-
bat ipsi statuens ad cultum
ecclesie. et fidelissima effecta.
morte sanctissima vitam finivit
Fit autem festum beati Iacobi.
VIII kalendas augusti non quod tunc
obierit passus est circa pascha
ut legitur in hac epistola Misit
herodes rex manus et cetera. et
ita tunc post dies azimorum
festum non habuit Sed hac
die dedicata est ei ecclesia
in compostella hoc festum non
habetur communiter tamen supponitur
causa et satis. nota

Theosebia uxor theodosii

Impatoris regit prositistes
per Alexandriam · hoies
illius tre / quidam festum
faciebant ad honorem augu
sti Cezaris de triumpho hito
de Cleopat et marco antho
nio · qd videns theosebia
valde indoluit · et cogitans
ferrens qd gentili et dam
pnato tantus honor exhi
beretur cum autem venit ierosolimam
data sunt ei cathe
ne quibus ligatus fuerat
petrus sub herode · romam re
rediens consuluit papam de hoc
festo qd videat et audit ca
ei cathenas que sibi ierosoli
mis fuerat date / tunc dnus
papa iussit apportari illas
cathenas quibus ligatus
fuit sub Nerone qui cum tan
geret illas miraculose coniuncte
sunt · ac si semper eedem
fuissent hoc iussu theosebia
edificari fecit eccam ad hono
rem sancti petri construxit domum
ipse et pendens cathenas
imponens et dedicata est
eccla illa kl augusti ad
honorem bti petri et statuit
ipsa ut qd homines districta
voluntate prius faciebant
principi mundano modo
pia xpianorum devotio per
universum mundum ipse facit
apostolorum principi petro / et
ita solemnitas sti petri
extinxit augusti cezaris

solemnitatem
Machabei
Isti non sunt illi de qbus
fuit Iudas Machabeus
sed illi qui fuerunt filii sacer
datis / ut quibusdam placet hic
duplex sustinuit martirium
· vidit enim filios suos diversa
tormenta pati et demum susti
nuit martirium eam vocat
gregorius eam pusillam matri
zem qz septem passa est in · vii
filiis et · viii · in seipso dicebant
aut · vii · filii hung ut
quibusdam placet alii dicunt fe
licitatem matrem fuisse aliorum
· vii fratrum qui pro xpo passi sunt
quorum nomina ignorat / eccla et
recolitur · festum illorum tam
in orientali eccla qm in occide
tali · cum nullus sanctus ve
teris testamenti aidentalis e
ccla celebret · sz orientalis ce
lebrat ut dictum est · pro hys
vero utique celebrat eccla quam
passi sunt pro legis observa
tione qz carnes porcinas come
dere noluerunt · et et alia racio
qz quorum fuerunt et septe
narius numerus perfectus est
numerus universitatis significa
tes aut omnes martires no
vi et veteris testamenti in
istis et ipsi ostenderentur
exemplum matribus ut
sicut pro sua lege passi sunt
ita et nos patiamur pro
nostra si necesse fuerit et

ita plus p signe celebrat hoc
festu. qz ibi p'gsticas. de aliis
vo veteris testamenti in ori-
entali plaga celebratur fe-
stum qua cu xpo resurrexerit

De invencione sancti Stephani

Beati stephani invencio
facta est fuit die qua ce-
lebratur eius passio et ecc-
quia in estate ipius passio
fuit in hyeme. illius in-
vencio s vnc in aliam ce-
lebramus. festu passionis
ppt dignitatem quia offi-
cium passionis concordat
officio Nativitatis. hac
ergo de causa facta trasmi-
gratio quia nata est in
mundo ut homines in celis
nascerentur. cum ergo beatus
Stephanus fuit prothomar-
tir et martirum sanctorum fuit
natalis in celis. merito
post natale domini celebrat
nata ut prothomartiris stephi.
Unde illud. heri natus est
xpc in terris. ut hodie ste. na-
sceretur in celis. est et alia ratio transmu-
tacionis. quia in eius invec-
cione maxima multitudo ho-
minum venit. qui videntes
miracula et plurima fecit deus
in illius invencione. ma-
iorem cultum diem illum celebr-
averunt annuatim quam et diem
mortis illius. statuerunt
ergo sancti patres ut festum passionis
transferret ad hanc diem inve-
cionis. et ad festum inven-
cionis festum passionis. quia
festum passionis maioris
cultu dignum est. et solebant
in hunc diem qui natale domini
sequitur. fervenciori cultu cole-
bat. quam diem eiusdem festi
in augusto. cum millotiens re-
velatus fuisset. vicino reve-
latus fuit luciano et cum
illo inventi sunt abibon et
Gamaliel magister ipius Ste-
phani et pauli et hec octave
Nota quod si festum alicuius martiris
et confessoris occurrat si illustris
sit confessor et habeat plenum offi-
cium collecta eius preponenda
est. et alterius solum illo facienda
est commemoracio

De festo beati Sixti pape

Sequitur
De festo beati sixti. sed quia eius pa-
ssio satis nota est. ad illud festum
quod ea die celebratur transseamus s.
de transfiguracione facta sit. quod si qua
tunc ab apostolis qui secum fuerunt
in monte fuit manifestanda
et publicanda et predicata precepit
eis dominus ne alicui dicerent do-
nec a mortuis resurrexisset. illi
h'et tacuerunt. de hac transfigura-
cione constat eam fuisse in fine
hyemis et circa principium veris
est enim transfiguracio duorum inter
s. tempus vernale et hyemale co-
lacio. s. secunda ebdomada de transfigura-
cione quadrage-
sime

Quare de novo vino sanguis efficiatur illo die

Nota quod
ea die conficitur sanguis
de novo vino et exprimatur si
inveniri possit. aut aliquantulum
de materia vua et calicem saltem
eliquatur et benedicitur racemi.
et comunicant inde homines. quare
aut hic fiat h' est ratio quia die

rene Dixit Ihesus discipulis
qui cum eo cenabant: amen
dico vobis amodo non bibam
de hoc genimine vitis donec
bibam illud novum in regno patris mei. quia ergo di-
xit novum et hoc signat quod pertinet
ad illum statum quem habuit post
resurrectionem. ideo in hoc festo
vinum novum quis. caveat tamen sacerdos
ne ponat in calice mustum vinum
nec specificatum vel rosatum. Item
de acido vel acceto non debet co-
fici. quia non est vinum omne
Unde cum calidum est. de pulsato
quidem pot conficere dicit quod verum
corpus Christi pro sit confici de fru-
mento estivali sicut hyemali
licet quidam. quere de eius nomine
De festo beati laurencii Rubrica
Ne de festo beati laurencii
breviter est dicendum. beatus
Sixtus ad hispanias partes
profectus. duos iuvenes
secum inde romam adduxit
scilicet beatum laurencium et beatum
Vincencium eius cognatum
quorum alter remansit tunc
scilicet beatus laurencius et passus
est Rome diversa tormenta
et expertus. ut eius ple-
narie narrat hystoria. beatus
vero vincencius eius cognatus
in hyspaniam redit et ibi
glorioso martirio vitam
finivit. habet hoc festum
tam quae magna solent habere
sollempnitates. ieiunium
sollempne diem et octavam
Iste enim sanctus in maior
dignitatis est. nec non. solus
inter martires ieiunium
habet institutionis secundum pri(mum) mod(um)
in octava quam iste tamen et
beatus Stephanus est. hunc
inter martires. beatus nicholaus
martinus inter confessores in-
prima dicuntur quam de festo
eius recitabitur. tamen pri-
vilegium est regressibus pri-
cipibus ut beatus paulus
habet iste habet propter summa penarum
martirium Sicut paulus propter
excellenciam predicacionis
Nota tria privilegia esse in
festa eorum. baptista predicacio
martirii. quia licet multi
sancti equalia et maiora tormen-
ta sustinuerunt ut beatus
Vincencius et sanctus Georgius
et forsitan maiora et plura
quam illa. tamen non ita generaliter
tenet ecclesia. quod dicit de tormentis
illorum. Secundum martirii privilegium
habet propter loci dignitatem quia
Rome passus est De as-
sumptione beate marie
Consequenter dicendum est
de assumptione beate
marie in primis nota quod
mors sanctorum multis no-
minibus appellatur. dicitur
transitus obitus natale vel
natalis Nativitas. nata-
licium. obdormicio. deposicio
ut habetur in legenda beati
Iohannis ewangeliste. dicitur et passio
et assumptio quod tamen de beata
maria legitur autonoma-
sice vita sua habet quod beata
maria primo assumpta est
in anima. postea vero corpus

illius fuit postea assumpta
An in terra remansit incinu
betur eidem cum pre eam as
sumptam totaliter. Sed fuit autem
de incepto corpus quedam autem
mulier religiosissima que vocata
elizabeth adhuc vivens et
manens in partibus saxonie fa
tetur sibi fuisse revelatum
quod circa xl dies post assumptionem
anime assumptum fuit corpus
et mulier quedam que consunt certando
sed non est autenticum. Sed a
utentisatus ab ecclesia Roma
na. Questio ewange ipse evangelium intitulatus
illo die dicitur Queritur quare illa die
[struck through]
cantatur evangelium de beata ma
ria ~~illo die~~ magdalena et martha
et non evangelium de [struck through] assump
tione ad quod melius videtur
quod quando legitur evangelium
in ecclesia pro re ut de trinitate
quia ponitur persona ut liber generatio
nis propter ultimum versum in quo
fit mentio de christo. quia propter to
tum ut illud post assumpta con
formati sunt dies viii. etc.
quia propter tempus ut prima die xle
sed ipse ieiunium. cum propter le
nitas ut evangelium in tempore
fit mentio de oleo et pa
ne et pisce. quia propter locum
ut in dedicatione ecclesie legitur evangelium
de illo / qui semen seminavit
sed est ut qui seminat verbum
hic fuit beatus paulus quod seminat
semen. et verbum dei et dicitur
illa collecta de beato paulo

circa finem nunquam ponitur. Doctor
gentium. et cum habet. ii. die cele
bratur missa pro in ecclesia beati
pauli. quoniam de sui hystoriis
ut istud circumcisionis. quoniam
allegorice ut illud in assumptione
de beata maria. beata enim maria
fuit castellum quod bene muratum
et munitum contra dyabolum et vi
tia. ipsa vero fuit maria eadem
fuit martha quod nulla mulier
melior in activa vita. nec
et in contemplativa. In contem
plativa notatur fuisse ut dicitur
maria conservabat omnia verba hec. quod in
corde suo hoc festum habet ieiunium
et octavam quod non habet aliud festum
de illa. Item hoc festum ma
ius est omnibus aliis que sunt de
illa. Item hoc festum dicitur de
quolibet maius festum est festum
illius quam aliud de illo excepto
de iohanne baptista. Questio an ma
ior sit illius Nativitas quam
passio propter sanctitatem et propter annun
ciationem illius quot sint festivitates
beate marie etc.
Nota quod v sunt
festivitates beate marie
et autentice. Prima est nativitas
festum conceptionis quidam ali
quando celebraverunt et fortasse
alicubi celebratur. et si non est
autentica illa festivitas tamen
vera non esse reprobanda. In pre
ii fuit concepta Secunda festivitas
est festum parientis. Tertia nativitas
quam hic est festum simul filii
quod plenum exigit officium. Ideo
non sollempnizatur de illa nisi
in octava. Antiphona tamen de beata
maria cantantur. et prima

missa in qua est introitus vultum tuum dep. tercia missa de primo. tercia festivitas est festum purificationis quarta est maria ad nives que non est festum omnium sanctorum. quinta est assumptio.

Quot sint ewangelia beate Marie virginis

Illud queritur nonne quod minor sint ewangelia de beata maria virgine est missus est angelus. Et nota quod illud non debet dici nisi in adventu domini. et in assumptione eius. alia tria ewangelia possunt cantari quociens de ista missa cantatur tamquam communia. que sunt ista Extollens vocem quedam mulier etc. Exurgens maria in montana cum festinacione etc. aliud sumptum est de loco illo ubi agitur quid Ihesus commendavit matrem virginem Johanni virgini. Item nota quod festum est annunciationis domini. et non est festum de beata maria. set de conceptione eius et purificatione dicitur in natali et in annunciatione domini. In hoc ergo festo beate marie scilicet assumptionis preter alia que generaliter dicuntur in dedicatione ecclesie specialiter dicuntur de beata maria. ecclesia namque est omnium sanctorum et nomen tenet virginitatis. virginitas dico mentis et fidei que virginitas specialiter. et ipsa sponsa Christi unde scilicet desponsavi

vos viri uni virgini casto exhibere Christo et beata maria mater est et virgo et scilicet sanctissima. lectio enim legitur de cantico canticorum scilicet consolamini me. etc. et responsoria sumuntur illud ergo unde quod in hoc tempore legitur liber salomonis. scilicet parabole. a principio augusti. postea ecclesiastes deinde cantica canticorum amoris. cuius medietas in hoc festo legitur usque ad ecce alia medietas reservatur usque ad natale domini et in ea legitur. quarto legitur ecclesiasticus quinto Jesu filii Syrac. Sexto liber philosophus scilicet liber sapientie qui dictus est liber salomonis quia sententias salomon protulit quia in scriptura redegit unde liber instructionis dicitur liber tractationis. quia tacito sententias protulit et iohannes secundum imaginem in romane curie quia in scriptura redegit. liber sapientie dicitur quia in eo locuta est sapientia. ipsa sapientia prius. vel quia talia loqui non nisi sapientis est. nota quod iste sermo est ieronimi cogitis me o paula et eustochium quia quibusdam in ecclesia ipsa die assumptionis non debet legi nisi in refectorio vel talo quia adhuc fictus sunt scilicet in talo vel regula et bene est non quia in talibus locis potest legi In monasterio. In refectorio in talo non quia de hoc dictum est scilicet silentes virginitatem spiritualem corporis integritati

qr n. in hoc vnisit ep vbis
beate marie post hec. ant
n. Respexit humilitatem an
cille sue et non n. dixit
ut quantum sed humilitatem et fi
dem et puritatem mentis
nouum saloris tacet . ipr ep
cessus quos fecit circa
finem sequitur que hec be
colligantur in hoc festo hec
et ista legenda indicat
qr bta maria compatitur corpore
sit et lilio vnde sponsa ro
sam genuit inclita maria

De decollacione bti Johannis bapte

Beatus iohannes in pascali
tempore decollatus fuit et
corpus eius discipuli sepe
lierunt in sebasto urbe pa
lestine Caput vero in ierusa
lem humatum est iuxta herodis
habitaculum. qualiter autem de
capite actum sit postea et qualiter
in antiana deuenit in se
quentibus dicetur sed hic mo
ta est questio cum truncus
in vno loco et caput in
alio sit sepultum utroque illorum
locorum dicatur fuisse sepul
tus iohannes. nec est
solucio data. procedamus
ergo quod corpus eius iacebat
multa deus ibi magna
operabatur miracula. vnde
turba magna populorum
illuc confluebat. quod viden
tes gentiles ad magnam
indignati sunt et cum
hoc tempore regnabat iulianus

apostata maximus persecutor
ecclesie / ad sedem sancti Johannis
fregerunt mausoleum et ossa
eius per agros sparserunt Sed cum
copiam illuc venisset et
miracula non cessarent Iterum
gentiles ossa collegerunt
et combusserunt. sed digitus
ille quo dominum suum ad iordanem
venientem monstrauit dicens
ecce agnus dei etc. non potuit
comburi. multi tamen copiam
monachi a ierusalem qui inter
gentilibus dum ossa colligerent
quod occultare poterat reser
uauerunt. tulerunt ergo ossa
ad philippum ierusalitanum episcopum
nomine. tunc misit ea per iu
lianum diaconem anastasio
alexandrie episcopo qui postea theo
philus eiusdem urbis epus
in templo serapis a sordibus
purgato reposuit et basilicam
in honore eius construxit. tunc
theodosio iubente plaga gen
tilium destructa est. sed hoc autem
festum de collectione consimiliter
est ut magistro Simile Beleth
placuit. vnde potius debet
dici festum collectionis quam de
collacionis De inuencione

Digiti bti Johannis bapte

Inuenit quidam quod bta tecla
digitum bti Johannis qui
comburi non potuit de ultra
marinis partibus afferens
in morianam ibique ad hono
rem bti Johannis fundauit
ecclesiam. et hac die dedicata

est ei etiam statutum quod fuit
a dno papa. ut hijs diebus ad ho
norem bti Johannis per totum mun
dum sollempniter celebris haberetur. et
enim hic notandum quod debet dici festum
dedicationis. et ita hoc
festum esse pot de collectione
ossium. vel decollationis vel
de dicatione ecclesie ad hono
rem illius

De reuelatione capitis

Caput ut dictum est iussu
herodis, hitacum hu
matum est. tempore vero marciani
principis duobus monachis
orientalibus qui ob orationem
venerant ierusalem. btus Joha
nes reuelauit caput suum
sed non multum post in marcia
per negligentiam perditum per
latum est ab aliis in emissam
urbem phenicie et in quadam
specu in urna sub terra non
paruo tempore nobiliter recondita
. deinde demo idem Johannes
caput suum ondit marcello
religioso abbati et presbitero
dei in eadem specu habitanti
quod cum marcello eidem urbis
epo indicasset, eleuatum est
ex quo tempore cepit in eadem
urbe sancti Johannis decolla
tio celebrari eodem die ut
arbitror quo caput inuen
tum est siue eleuatum, quod post
constantinopolim delatum
est. et inde ad gallias

De festo bti Bartholomei apli

Bartholomeus apostolus predi
cauit in lycaonia. primo

...dic capitatus est. ... de
collatus et excoriatus et combusti
sed quod hec narrat hystoria
ad presens pretermittamus

De festo bti augustini

In hoc festo augusti
si tamen aliquem mirabilem
videamus. cum eadem die festa
plura conueniunt ut bti au
gustini. hermetis iuliani
inuenimus. sancti officium. debeat
dici illa die. huius questionis
talis est responsio. et de sanctis
si omnibus martires essent illius
qui inter eos maioris esset
nominis officium celebretur
Si vero alter confessor et alius
martir vel martires. si con
fessor sit maioris nominis
quam martir vel priuilegiatus
ut btus martinus et eius
generale officium instituit
ecclesia. de eo est officium de
confessore. et commemoratio fa
cienda est de martire. si
aut celebrandum est de martire

De festo vii fratrum

Sequitur de festo vii fratrum
nota iiii matres filiorum.
quarum quelibet. vii fratres ha
buit filios. et post passiones
eorum passe sunt. iam de ma
chabeorum. cuius nomen ignora
tur et felicitas mater
istorum et sepheroniana sapia
mater sancta fuit que habuit tres
filias. fidem spem. caritatem
. et cum eis passa est. et theo
dora filios tres. et cum eis
passa est. Nota quod hebreos

dictus tamen de lingwa loquuntur
Iudeos tamen de ritu loquuntur
vel de gente. **De nati-
vitate beate marie**
Festum istud antiquitus non
solebat fieri. olim vir quidam
sanctissimus de nocte orabat
et dum esset oracioni audit
in celo angelos canere. Item
contingit pluribus annis
eadem nocte orabat. et
tandem illa. tunc ipse fudit
oracionem ad deum. quatenus sibi
rei causa sibi celitus revelaretur
et revelatum est ei. angelos
itaque gaudere et solempnizare
in celis propter natale beate
Marie. quia tali die nocte
virgo maria nata est. ille
ergo quod audierat domino pape
narravit. Et tamen audierat
eum virum sanctissimum et magne
auctoritatis. credens esse verum
quod asserebat. instituit quod per
totum mundum hoc festum celebraretur
et non habet reiunium nec octavas
reiunium nunc dictis institu-
toribus. post tamen habere incepit
devocionibus et legitur in hoc
festo ewangelium liber genera-
tionis ubi agitur de gene-
alogia christi **Contra generacio
contexte ponitur per ioseph quam
per beatam Mariam**
Queritur quare potius compu-
tetur generacio ioseph quam
beate marie. cum christus non
sit filius ioseph. Respondeo quia
in veteri testamento potius
solet fieri computacio per
viros quam mulieres et io-

seph et beata maria de eadem
tribu erant et ideo christus
se maluit vocari filium fab-
rum mater sua lapidaret
et re vera filius filius fab-
erat. non illius nazarenis
fabri qui fabricatus est an-
norum et solempnem tamen post octa-
diem significat geminam
corporis et anime glorificacionem
et primum utrum anime quare po-
tius non gaudeo et solempni-
zantes octavo die. magister
Guilhelmus respondet. quod magis
est gaudendum de illo quod ha-
bitum sumus cum. 10. habet. in
inde sit afferuntur. gaudium
spes tristicia. dolor. gaudium
de presentibus. spes de futuris
tristicia de presentibus. dolor
de futuris. spes enim et gau-
dium simul prohibent. quia
si est de presenti si de futuro
et comittitur. cum ergo illud
futurum sit de illo gaude-
re possumus quod gaudium
est de presenti **De tribus
nativitatibus Rubrica**
Nota tres esse nativitates
beate marie iohannis et
christi iohannes fuit lucifer
quia sicut lucifer precedit
solem sic christum iohannes
primus a pueritia predicavit
maria fuit aurora. nati-
vitas christi ortus solis. quia
splendor patris apparuit
De beato felice et adaucto Rubrica
De beatis sanctis felice et au-

Aucto

Sciendum est quod cum traheretur beatus
Felix pro nomine Christi in
mortem quidam se subito
in medio prosiliit dicens
. et ego sum christianus. Decol-
larentur sicut. ergo venientes
et cum eum quia ignorarent
nomen illius vocatus est au-
dactus quia beato Felici condi-
ter associatus. De exaltatione

Exaltatio sancte sancte crucis
crucis dicitur. Quia Cosdroes rex
persarum ylmque venit. et
lignum dominice crucis tulit
et facta domo de celo simili-
ter in eadem sedem fecit
et lignum a dextris posuit
loco filii, gallum vero a sini-
stris loco spiritus sancti. et ipse
stans in medio se deum
vocari iussit. Quod audiens
Imperator Romanus accer-
sivit usque Danubium
qui fluvius est persarum. nec
habent quisquam ibi nasci
. si forte aliquis veniens
ex hiis partibus in illas
regiones hinc illic venit sic
troiam iam fecisse legitur
Unde victo filio Cosdroes
singulari certamine crucem
domini tulit. Et cum appropinquaret
ylm porte civitatis clau-
se sunt ne intraret. Et
cum vehementer admiraretur
audita est vox de celo di-
centis. regem regum nasci
introisse ylm per hanc por-
tam sed humilem et super
asinam sedentem. Et statim
cognoscens elationem suam
de equo descendit et humi-
liatus est valde. et
porte sponte ei aperte sunt
et nudis pedibus civi-
tatem intravit. et in eius
introitu multi diversorum
generum morborum detenti
curati sunt per crucem. unde
crucem exaltavit. De li-

Legitur gno crucis
quod adam cum iam pas- Adam
sus filium suum misit ad paradisum
et datum sibi ramum ab an-
gelo detulit. et illius
arboris cognoscens myste-
rium eam terre affixit. que et
in magnam arborem perdu-
cta est. Postea tempore templi
edificationem de diversis par-
tibus mundi arbores af-
ferentur. allata est ista et
relicta tamquam inutilis.
Unde postea facta est cele-
bra super quandam foveam
civitatis. Sed cum regina
Sabba iii dixisset. noluit
transire sed adoravit. Postea
posita est in probaticam pi-
scinam que in tempore passionis
dessicata est. et tunc appa-
ruit lignum crucis. quod est ad
ab illius ligni corpus

non invenisset ibi diem crucifixerunt. Et est maior festivitas inventionis quam exaltationis quae ab Eusebio instituta fuit, quod eo die solebat populum convenire ad crucem adorandam, qui fuit Romanus pontifex.

De iudeo qui intravit templum demonum

Legitur quod quidam miles iudeus cum vellet venire ad civitatem nocte preveniente quoddam templum demonum intravit. Circa mediam noctem convenit illuc multitudo demonum a quibus princeps cum ipsa cuncta quereret gesta, dixit unus se primum episcopum sancti Andree ad tangendum monialis copulam commovisse et fere ad rem perduxisse quod in natibus eam inmoraliter percusserat. Quem cum tota turba extulisset, dixit ibi vasculum iudeum iacere et signum crucis fecisse. Quod audientes alii fugerunt. Postea vero iudeus conversus est et Andreas a vitio recessit.

De exaltatione sancte crucis

Sed in martyrum revelatione dignum esse duximus quoddam bonum christianum in territorio Anthiochie invenimus legisse. In domo quandam iudei quam cum conduxerat manebat. Sed finito anno recessit. Et intravit iudeus illius domum ut ibi maneret. Cumque intrasset et amicos suos invitasset magnum prandium pararet et vocasset amicos et vicinos. Forte cum sederent ad prandium, intuentes parietem viderunt imaginem domini quam predictus christianus ibi dereliquerat in loco sub ostio, nec eam animadverterat. Tunc omnes cum impetu a mensa surgentes irruerunt in iudeum et eum acriter increpaverunt. Traxerunt ad iudicem dicentes eum esse dignum mori, quia imaginem Christi in domo remanserat. Illudebant imagini sicut patres sui Christo illuserant, qui illum crucifixerunt. Cumque dum lancearent imaginem, pectus imaginis se perforabilem prebuit ac si vero esset, et continuo exivit de vulnere sanguis et aqua, et repleta a christianis collectus est sanguis ille. Et si dicatur quod alicubi habeatur sanguis domini, hoc modo potest esse. Quod videntes iudei admirati sunt et dederunt quandam partem eius ad omnes synagogas, sicut fluxisse de latere Christi, et quod multi de gente ista in limite a suis

infirmitatibus sanabantur.
tempore que et nos s(ecundu)m ipsum
addictus quo infirmus qui
tunc liquebant sanguine
illo et aqua sanabantur
facto ergo tumultu inter
iudeos pro tanto miraculo
ad christianos res ipsa pervenit
et omnes illuc confluentes
laudes deo decantantes. Exter
nam similiter infirmi christiani
sanabantur. tunc iudei primo
ducti a maiori usque ad
minorem ad fidem christi sunt
et ab episcopo civitatis illius omnes
baptisati. Solet hac die
dici ewangelium in quo fit
mentio de adventu christi
et fulgure. est ibi sicut fulgur
exit etc. vel quod melius est
ewangelium de Nicodemo
propter ultimum versum qui pertinet
ad laudem crucis et ad ex
altationem s. sicut moyses etc.
hymnum dicit que pertinent
ad laudem crucis. prefatio
de qua ante pasca per xi dies
dicitur aut ea que per v ...
illa que de pascali ... ut quidam
volunt De festo beati mau
ricii et sociorum eius rubrica
... cum essent galli
... in romanos
Dux egipti collegit exerci
tum in quo fuit beatus mau
ricius qui sub se habebat
legionem in vi milia. vi
centos sexaginta sex. Cum er
go essent in exercitu tyrannus

voluit eos cogere adorare
ydola quod noluerunt propter
decimationem partem accepit tyran
nus et interfecit. quod videns
beatus mauricius convertit sermo
nem ad socios orans ut
viriliter starent et sic ab
eo confortati passi sunt. nota
martirum. fuerunt autem
baptizati antequam romam
venirent. et nota quod in
venitur de mauricio et
thebea legione. plures
tebe. una in egipto ubi
sunt mauri. altera in grecia
ubi sunt tebani altera
in iudea ubi sunt tesbite
isti primi erant mauri
de egipto De festo beati
athenis Mathei
Fuit levita et ideo
magister in lege doctus
inde est quod confundas opi
niones contra suos homines
fecit. hebreus erat. et ideo
scripsit hebreis hebraice
Cuius liber eius translatus
fuit in grecum deinde in
latinum. predicavit autem
sub gaio calligula qui
sic dictus est: quia natus
est in expeditione et coop
tus est caligis et fuit
imperator. Johannes iste Joha
nes scripsit quod nimia ...
sub nerone. de Luca
non est certum nec fit mentio
sub quo scripsit. si quidem
dicunt sub nerone De
festo Angelorum rubrica

est[ur] q[uo]d in hoc t[em]p[or]e col[itur]
dedicationis est. q[uia]
eius basilica dedicata est
q[uia] hic o[mn]i[u]m angelor[um]
festu[m] agitur. De barba
ror[um] aut[em] fuga et tam[en]
agit[ur] int[er] pascha et fe
stu[m] ascensionis q[uam] de
festo angelor[um]. De nomi
nib[us] illor[um] dic[endu]m q[uod] nec
a scripturis nec a deo dic[untur]
nomina imposita sunt
sed ab hominibus. s[ed] a q[u]ib[us]
nescimus. qualit[er] festu[m]
s[an]c[t]i michahelis et quare
institutu[m] est hystoria
que ipso die legit[ur] ple
narie narrat. Si quid
dedicata sit ei eccl[es]ia illo
die sub nomine michael
h[abe]t tam[en] queritur q[uod] cu[m] hoc
festu[m] sit co[mmun]e o[mn]i[u]m s[an]c[t]or[um]
angelor[um]. q[ua]re potiq[ue] dic[itur]
esse festu[m] michaelis q[uam]
gabrielis. et sic de aliis
et a michaele denoiet[ur]
[I]pso michael est p[re]positus
paradisi et custos a[n]i[m]ar[um]
et ideo illu[m] magis ve
nerari debem[us]. In festo
aut[em] s[an]c[t]i michaelis festu[m]
de o[mn]ibus angelis
agatur solus michael
nominat[ur]. quia ipse p[re]po[situs]
paradyso et ad a[n]i[m]as su
scipiendas constitutus p[ri]n
ceps. q[uia] ipse apparuit in
gargano monte. Unde

et q[uia] ipse sibi locu[m] elegit in
edito. fere ubiq[ue] tamen
sibi in edito loco basilica
construitur. Sextis vo q[ui]
ho[min]ibus h[er]eis. q[ui] in p[ri]mo
templa dedicant[ur]. Di
cunt aut[em] quidam. q[uod] in q[ua]l[ibet]
ordine tot sint legiones
quot sup[er] legiones cunta
tes. vi. milia vi. c. lx vi.
Certu[m] aut[em] est q[uod] plures sint
legiones q[uam] ordines. Unde
d[omi]n[u]s dixit petro ne
scis q[uod] si rogavero p[at]rem
meu[m] mittet m[ihi] plusq[uam]
xii legiones angelor[um]. Dicit
aut[em] q[ui]da[m] q[uod] si q[ui]s posset
videre sp[irit]uales creaturas
videret eas ebullire in
aere sic minutas athomos
in solis splendore. Constan
tinus et imperator in partes
marinas perger[et] invenit.
eusebium s[an]c[t]issimum cui dix
it s[an]c[t]issime pete a me b[e]n[e]fi
cia tua dicitur ille vero p[er]
eccl[es]ia mea sat[is] abundat in
diviciis sed rogo te ut mittas
p[er] partes mundi et no[m]i[n]a s[an]c[t]or[um]
et t[em]p[or]a passionu[m] et sub quib[us]
et qualiter passi sunt rescri
bas. quo facto refert ei se
bio quolibet anni die plusq[uam]
v. s[an]c[t]or[um] festa occurrunt. Unde
fertur q[uod] dixisse. totus
mundus plenus est s[an]c[t]is
q[uod] michael dr pugnasse
c[ontra] draconem allegorice in
telligendu[m] est michael ve
xpc. Alii v[er]o d[icu]nt hystorice
intelligendu[m] q[uia] scit misterio

michaelis et angelorum eius
depulsus est dyabolus. describitur
in eccia per lanceas. queritur
quoque utrum michael sit
nomen unius angeli aut plurium
quidam dicunt quod unius.
alii dicunt quod cum aliquis
angelorum mittitur ad aliquid
magnum faciendum et mirabile
gabriel nuncupatur. certum
autem est quod ille qui missus
est in egiptum et fecit illas
plagas famosas et mare
rubrum divisit michael fuit

De festo beati remigii episcopi

Beatus remigius dicitur fuisse
gallorum papa qui post
regem gallorum illi iunxit
et ideo in tantam veneracionem
habetur in francia quod festum
illius obfuscat festum beati
michaelis unde est quod in
francia insitatum est ut
dicatur ad festum remigii
non ad festum beati michaelis

De festo beati luce ewangeliste

Lucas syrus fuit natione
et anthiocenus prarcha
et predicavit in bytinia et
ibi sua morte non martirio
vitam finivit. sic et iohannes
ewangelista vixit autem lxxx annis
et innor iste duo volumina
composuit ewangelium et actus
apostolorum et fuit discipulus
beati pauli a quo didicit
quod docuit sic et beatus
marcus a beato petro In prolo
go tamen ewangelii sui innuit
quod ipse didicit a quibusdam
multa qui a principio fuerant

cum domino Sed beatus paulus non
a principio fuit cum domino quod non
videtur ab eo quod docuit
quod alterum istorum est falsum
responsio. quedam a beato ceteris
ab aliis sed maxime a beato
paulo De festo apostolorum
Symonis et Iude Rubrica

Iacobus symon iudas
Ioseph et tadeus. ioseph
barsabas. qui et iustus
cognominatus est cognomine
est. ne propter iniusticiam ab
apostolatu fuisse reprobatus
creditur fratres fuerunt dicti
hos quoque. scilicet Ioseph bar
sabam et mathiam sortes
iactate sunt. et dicitur ille
scilicet iacobus frater domini quia
brius cognati ebrayco ydio
te fratres vocantur. vel quia
ei simillimus et Ioseph cognatus
domini dicitur. vel quia pro putativus
vel quia cognatus ex parte ma
tris scilicet beate marie. Et de
Symone dicitur. quod crucifixus
martirium est iste Symon
predicavit in egipto et fuit
episcopus frater beati petri postea
venit Ierusalem et ibi fuit episcopus
post beatum Iacobum minorem
cum dictus est frater domini
et ibi crucifixus est. vixit
autem cxx annis et suscitavit
antequam moreretur xxx mor
tuos unde in eius vita
invenitur terdenos mor
tuos mersos fluctibus
humane vite reddidit usum
filium. n. hospitis sui mersum
fluctibus suscitavit mortuum

est autem in bothoro no in
pastophorio. pastophorium
ut quidam volunt est por
ticus in quo iacebant te-
pli custodes Iudas autem
predicavit aput persas et
medos et mortuus est
aput darmenos. **De cogene
ratione sancte marie virginis**

Anna et ismeria sorores
fuerunt et de ismeria nata
est helyzabeth. et eam
accepit zacharias ex qua
natus est beatus Iohannes
baptista. anna accepit io
achym et inde nata est beata
maria mater domini. et alie due
marie matres Iacoborum
mortuo Ioachym cleophas
frater ioseph scilicet viri beate marie
annam duxit. et genuit
ex ea mariam que nupsit
alpheo qui genuit ex ea
Iacobum et ioseph qui barsa
bas dictus est Symonem
et Iudam. mortuo cleopha
salomas duxit annam et
genuit ex ea mariam que nu
psit zebedeo qui genuit
ex ea Iacobum qui dictus
est maior et Iohannem ewangelistam
Unde hii versus Tres tantum
anna viris fertur peperisse
marias. quas nupsisse viris
ioseph. alpheo zebedeo.
Unica huius mater huius nupsit.
illa ducem vix est Ioachim
cleopha salome tres ana
marias habet ioseph alpheus
zebedeus parit illa puerum
altera dat Iacobum ioseph
cum Symone iudam tercia

remanet dat cum iacobo ma
iore iohannem Iacobus minor
dicitur ad differenciam maioris
et dicitur frater domini quia nepotes
fuit patris putativi domini
quatuor autem modis in divina
scriptura dicuntur fratres. natura
gente. cognatione. affinitate
natura ut iacob et esau.
gentes ut omnes iudei unde
in deuteronomio si emeris
fratrem qui est ebreus Item
dicit constitue unum de fratribus tuis
super te principem quem deus
elegerit cognatione. ut
qui sunt de una familia
ut laban dicit se fratrem iacob
affinitate ut omnes Xpiani.
Unde Ecce quam bonum et quam io
cundum etc. et alibi. Vade
et dic fratribus meis. de iaco
bis binis non ambigat a
modo quivis. hic scilicet minor
alpheo fuit alter ex zebe
deo quem plus audisti fratrem
memor apostoli Xpi Ierusolimorum
regimen quem sepe potitum vulgo
solle[m]pnius man[s]et solet esse
kalendas. ultimus est iste
frater fuit apocaliste Ga
latie quasi solum se gaudet habere
patronum Natalem cuius co
lit a pede septimo iulii **De
festo beati prothi et felicis in pincis etc.**

Quinsdecim martiris ossa
cuiusdam multa miracula fa
ciunt et fuere no posita sunt
sed non abusta Unde cum
nomen eius ignoraret pro
batum eum vocaverunt et de
clinatum probatus n. felitis
in pinciis dicunt quidam
quod de pincta etc. est sbunga

hic autem fuit vii rigidus
et magister puerorum. Unde in
quinstinus de fide dixit se
esse xpianum. tempore enim persecutionis
diderunt. qui subtilius en
occiderunt. sed hic firmus est
in confessor fuit et sepultus
rome De festo beati Jeronimi

Jeronimus ut ipse scribit
fuit de preciosis civibus stri-
donia faciatis Jeronimus. sub
summis pontificibus Rome fuit
et Cardinalis in ecclesia beati
laurencii. Unde cum romanos
de avaricia reprehenderet
derisus et confusus est abiens
per vestem muliebrem et ro-
mam egressus est cum pau-
la et eustachio. quos in fide
xpi instruxerat. et eas epistu-
tulas vocat in epistola quam
mittit ad augustinum. legitur
in quadam glosa et vniuerse
littere eam grece quam latine testan-
tur nullam gentem romanis et iu-
deis fuisse avariorem
De festo vii dormientium

Nunc de festo vii dormi-
entium dicendum est. Sex
eorum potentes fuerunt
in ephesio tempore quo decius
Cesar persecutus est xpianos
dei qui statim audierunt
persecutores fugerunt in montem
et latuerunt in spelunca
quadam. et secum magnam pe-
cuniam portaverunt sed parum
tibi. quorum nomina sunt maxi-
mianus. malcus. marcianus

dionisius iohannes. serapion
constantinus hii cum essent in
spelunca tercia die comederunt
quicquid habuerunt comesti-
onem aptum. et dixerunt ser-
uienti suo Eras eme
nobis cibos. parum non hoc
comedimus. et postea dormie-
runt. tandem dormierunt
decius quesivit eos. postquam au-
divit esse xpianos et dictum
fuit eos affugisse in alias re-
giones vel in montes latui-
sse. quod autem audiens fecit
hostia spelunce obstrui la-
pidibus. post multos vero tem-
pus ccc. annos. quidam
voluit stabulum facere contra
speluncam et fecit magnum
ignem in quo solvi sunt la-
pides qui erant in ostio
spelunce et statim in spelun-
ca refulsit splendor ignis
et evigilati sunt. vii. dormi-
entes et vi. qui potenciores
erant dixerunt septimo qui
erat famulus eorum. dies est vade
nobis eme cibos. putabant
non sed per vnam noctem tantum dor-
misse. Iuit ergo ille in ciuitatem
et venit ad macella. mi-
ratus vltra modum et cruces
videbat per vicos et in turribus
et in quibusdam. Cum ergo emens car-
nes obtulisset monetam
quam habebat non cognoverunt
eam carnifices et dixerunt
Unde habes nummos. qui autem
ego meo proprio labore et illi
Unde es tu. qui autem de
ista patria. tunc illi quesiuit

comparentes tui. Ille ait
illi et isti. Et non cognove-
runt carnifices aliquos eo-
rum quos ipse nominabat. A lon-
go tempore enim eorum nomina fuisse
dixit sepulta. Item illi di-
xerunt sub quo imperatore fuit
ista moneta. Ille ait sub
Decio. Tunc illi admirantes
tum propter monetam tum propter ea
que referebat estimantes
eum insanum esse ligaverunt
eum et duxerunt ad pon-
tificem civitatis. Cum dili-
genter inquirerent quis
ille esset et ubi et unde hanc
invenisset monetam. Et
de aliis que ipse retulerat
carnificibus omnia prout con-
tigerant revelavit. Tunc
episcopus veniens cum universis civibus
ad speluncam invenit eos sanos
qui remanserant. Item dor-
mientes et evigilatos secum
in civitatem adduxerunt. Et
singula scrutati ab eis
inventum est eos in spelun-
ca fuisse per annos fere
trecentos. Preterea invente
fuerunt plumbee tabule
in ipsa spelunca quas illi po-
suerant ibi. Qui mandato
Decii obturaverunt os. Im-
peratores erant Honorius et
Arcadius qui cum prius
dubitaret de resurrectione
hinc ipsi firmiter crediderunt.
Fuerunt autem tunc episcopo predicti
vii. iuvenes per aliquos dies
et postea mortui sunt libera mor-
te. Unde dicti sunt martires

quia tamdiu in spelunca re-
manserunt. De festo
omnium sanctorum rubrica

Quare hoc festum institutum
fuit et quare in hoc tempore fiat
superius dictum est. Pauca
tamen de eo adhuc restant
dicenda scilicet de ieiunio et
ordine ipsius officii. Hoc fe-
stum habet ieiunium institutionis
non debet quis comedere
illo die usque ad vesperas. Ut
ieiunium dicitur imitatum ut gaudia
faciunt propter sanctum quicumque. Et
sanctus quilibet aut putabile
sancti gaudeant civibus quam vitam
meruerunt ieiuniis. Quia
hoc festum omnium sanctorum est generale
ideo variatur et illius officium
prout habet varietates omnium
sanctorum. Psalmi enim antiphone et psalmi lectiones
et responsoria primi de trinitate cantantur
quia festum est trinitatis. Secundo
loco cantatur de beata Maria
tertio de angelis. Quarto de
prophetis. Quinto de apostolis
sexto de martiribus. Septimo
de confessoribus. Octavo de virginibus
nono de omnibus simul beatis
et auctoritas istorum officiorum
observatur in lectionibus. Nam
maior est ecclesia et tempore simul prius
fuit lectiones legentur de trinitate
vel decanus vel saltem sacerdos
et sic fiat descensus per personas
in legendo usque ad parvos.
Octavam quidem lectionem legit unus
ex parvis. Nam nonam lectionem
maioris est legere. De offi-
cio mortuorum rubrica

Nunc de officio mortuorum
dicamus. Primo dicendum est de

loco ubi mortui debent se-
peliri. Secundo de sepeliendis
et modo sepeliendis. Deinde
quibus inveniunt et quare ad ulti-
mum. De ipso officio. Locorum
quo alius est sacer. alius sanctus
alius religiosus. sacer dicitur
locus qui per manus episcopi con-
secratur. Sanctus dicitur ille locus
qui sanctionibus ecclesie statuitur
et de quo sub intimatione
certe pene ne aliquis violet
prohibetur. religiosus secundum
leges et instituta romanorum
omnis locus in quo sepelitur
corpus hominis sive caput
tamen. caput ideo dico. quia
nullus homo potest habere duas
sepulturas. sed ubi est caput
ibi dicitur sepultura eius. sine si ergo
christianus vel paganus necnon
infans non baptisatus ibi
sepelitur. secundum romanorum insti-
tuta. religiosus ille locus
dicitur. at christiani non dicunt lo-
cum religiosum esse ubi sepelitur
paganus vel iudeus vel in-
fans nondum baptizatus sed
ubi christianus tamen. et si excommuni-
catus sit ibi sepelitur catholicus

De diversis nominibus cimiterii

Vocatur autem locus iste di-
versis nominibus. Cimite-
rium poliandrum. andropol-
lis idem est. Vocatur autem
sepulcrum mausoleum. dor-
mitorium. tumulus monu-
mentum ergastulum sartho-
phagus piramis. Cimi-
terium dicitur a cimen quod est
dulce et sterion quod est statio

ibi enim dulciter ossa mortuorum
requiescunt et adventum
salvatoris expectant. Po-
liandrum dicitur a polis quod est
civitas et andros quod est
vir. andropolis quasi civitas virorum
sepulcrum dicitur sine pulsu
quia ibi qui sepelitur est sine
pulsu. secundum philosophum est mau-
solus dicitur vir quidam fuit
et potens et multum amatus
ab arthemisia uxore sua
adeo quod eo mortuo uxor glo-
riosissimam fecit ei sepulturam
et vocavit mausoleum a
nomine viri et ex inde
inolevit consuetudo ut quelibet
nobilis sepultura mausoleum
vocaretur. Dormitorium dicitur
a dormiendo quia ibi requiescunt
corpora sanctorum qui in domino
dormiunt. tumulus dicitur quasi tu-
mens tellus quia aliquantulum
terra levatur. monumentum dicitur
quia monet mentem. significat
enim monumentum tumulus tristem
et statim monet nos ut re-
cordemur. memento quia cinis
es et in cinerem reverteris. er-
gastulum dicitur ab erga quod est
opus et sterion quod est statio
ubi requiescunt corpora sanctorum
qui in domino moriuntur
unde beati mortui qui in domino mo-
riuntur amodo iam dicit spiritus etc.
Sarcophagus dicitur a sarcos quod
est caro et phagin quod est comedere
quia ibi consumuntur caro. piramis
dicitur a pir quod est ignis. Sicut enim
ignis a lato incipit et ten-
dit in acutum sic et piramis

et est altissimum genus sepul-
ture. tale est Rome in quo
fuerunt positi cineres Iulii
Cesaris et vocatur acus sancti
Petri. et est adhuc dubium
utrum sit unus lapis vel plures
. Unde quidam clericus di-
xit Si lapis est unus dic
qua fit arte levatus Si la-
pides multi dic ubi con-
tigui Similem piramidem
fecit Cesar iuxta Turonem
supra rippam ligeris et reclusit
ibi cineres cuiusdam multum
amici sui quem interfectum fuerat

De sepeliendis R[ubrica]

Hiis dictis de locis sepe-
liendis dicamus primo
quibus locis debeant sepeliri
et utrum locus aliquid conferat
p'ue. dicit magister Johannes be-
leth quod non prodest mortuo
locus sanctus sed potius obest. lu-
cifer e celo fuit prostratus
et adam de paradiso eiectus
et que loca meliora Item
ioab in tabernaculo interfectus
et Job in sterquilinio trium-
phavit. obesse potest locus
ut si quis sepeliatur in ecclesia
et non sit dignus ca[pitulum] i.

Prophanum non debet sepeliri in sacris

Quidam enim prophanus sepultus
in ecclesia fuit quadam
ut legitur. vox audita est
de celo cuidam religioso.
forte angelus fuit et ait
vade et dic illi episcopo ut
prophanum illum in ecclesia se-
pultum eiciat extra ecclesiam

Ille vero hoc retulit episco-
po non acquievit. quadra-
gesimo die mortuus est
Item legitur de alio quod sepultus
fuit in ecclesia. postea inventum
est cadaver sepulti extra ecclesiam
. lintheamina non remanserunt
in loco suo Secundo quod nullum
corpus debet in ecclesia sepeliri
nisi corpora sanctorum patrum. qui dicuntur
dicti patroni i. defensores
ipsi n. meritis suis totam de-
fendunt patriam. Sed tamen cuncti
etiam debent sepeliri. dicunt
n. quidam quod locus trigin-
ta pedum circa ecclesiam ad hoc
debet consecrari. alii dicunt quod
sola benedictio episcopi qui dedicat
ecclesiam sufficit. antiquitus con-
sueverant homines in domibus
suis sepeliri sed propter cadaverum
fetorem statuerunt ut extra
civitatem sepelirentur. et
quemdam locum ad hoc communis
sanctificatum deputaverunt
. nobiles non sepeliebantur
sub montes et in medio
montium. et in radicibus
eorum Si vero aliquis in obsi-
dione vel in aliquo tumul-
tu interficiatur et non possit
habere cimiterium sepeliebatur
eum in loco ubi possit Si
vero moriatur in equore quid
faciendum est si fuerit terra vi-
cina navigent illuc et se-
peliant eum ibi Si vero remo-
tus fuerit portus et videant
insulam in medio maris
vitant illuc vela et sepeli-
ant eum in insula Si vero
terram non videant fiant eis

dormicla de lignis si possunt
haberi et prosternatur in mar
si fuit dives fiat eodem mo
Sed cum thesauro suo ponatur
si habet ut qui invenit
eum cognoscentes eum esse no
bilem propter thesaurum saltem
amore thesauri eum Deo co
mendent Sed notandum quod tamen
sepelitur christianus et quocumque
loco sepeliatur semper debet
crux apponi capiti illius
ad significandum christianum fuisse
vel quia dyabolus hoc signum videt
et timet accedere ad locum
insignitum cruce

Unde (?) invenit cimiterium

Nunc videndum est unde.
Cimiterium initium habuit
Dicunt quod abraham Sed non
quod in prima etate non legitur
fuisse inventa nisi duo sa
cramenta tamen ablucio scilicet
ablacio et prima. in secunda
etate ampliatus est cultus
dei. fecit enim Noe archam
et inclusit ibi multa ani
malia ad sacrificandum domino
abraham vero emit agrum
ab effron in quo erat dupplex
spelunca ubi ipse sepultus
est et sarra ysaac et Jacob
adam et eva. propterea enim
ad hoc emit ut sibi et suis
sepultura esset. dupplex
spelunca ideo dicebatur
quia ibi duo sepeliebantur
coniugati scilicet maritus et uxor
vel quia due spelunce erant
et in una spelunca sepe

liebantur viri in altera mu
lieres. vel quia dupplex fiebat
unicuique sepeliendo illic
spelunca in modum cathedre
sepeliebantur quasi sedentes
et pes spelunce a genibus
superius totum capiebat
dicebatur una spelunca
Illa vero que capiebat pedes
et crura et femora dice
batur illa spelunca In
tercia etate magis ampli
atus est cultus divinus
tunc enim data est lex et
multa sacrificia offere
bant deo In quinta etate
magis ampliatus est. tunc
enim factum est templum et in
multis crevit cultus dei
In septa etate venit christus
qui semper obtulit hostiam
deo placentem et sufficientem
pro omnibus

Qui in debent sepeliri in cimiterio &c.

In cimiterio christianorum
non nisi christiani sepeliri
debent nec tamen omnes. nullus
enim in maleficio interfectus
sepeliri debet in cimiterio
ut latro si interficiatur
in latrocinio. et intellige
si maleficium sit mortale
peccatum. nec interfectus in ludis
gentilium Si vero subito
moriatur in ludis con
suetis ut in ludo pile potest
sepeliri in cimiterio sine
psalmis et sine obsequiis
Si aliquis redieris de kupa
narum vel de alio loco non

formatus sit et in via ordinatur vel aliquo casu in conflictu
moriatur. Si summis testibus
potest probari eum fuisse formatum, nec ipsa confessio fuisse
non sepeliatur in communi cy-
miterio. Si non potest probari
sepeliri debet latro in eo
loco in quo suspenditur
si prius satisfecerit, sed in cy-
miterio sepeliri.

De muliere que moritur in partu

Mulier si moriatur in partu
non debet poni in ecclesia sed extra
ecclesiam dicuntur ei obsequia
et ipsa sepeliatur in cymiterio
sed puer extrahatur a ventre
eius et sepeliatur extra cimi-
terium.

De modo sepeliendi

Debent autem sepeliri induti
sudariis et caligas debent
habere circa tibias et subtulares
in pedibus ut sic parati se
presentent ad iudicium et ca-
pite posito versus occidentem
et pedes ad orientem. Cleri-
ci vero si sunt ordinati vel in-
dumentis cum quibus ordinati
fuerunt. Si non habent ordi-
nes more laycorum sepeliantur
et tondeantur et radantur. Corpora
enim debent lavari ad signi-
ficandum quod si anima per confessionem
a culpa sit mundata, utrumque
ad iudicium scilicet anima et corpus
etiam claritatem habebit.
Si in hastiludio moriantur
quis et in penitentes quod
sacerdotem non querat non
debet sepeliri [?] ubi moritur
assumi. Similiter in terra. Si non
causa lucri vel propter negotium
suum quis navigat vel migrat
potest sepeliri in cimiterio. De
talibus enim non iudicat ecclesia.
Si quis moritur subito non
propter aliquam manifestam causam
sed solo dei iudicio hono-
rifice sepeliatur. Iustus enim
in quacumque hora moritur salva-
bitur. Quem mortem malam
ipsa assequitur non debet sepul-
turam habere in cymiterio.

Si in die iudicii homines nudi sint

Sed quesitum est utrum ho-
mines futuri sint nudi
post diem iudicii aut vestiti.
Videtur quod vestiti sint, nam
sicut angeli apparere solent
vestiti etc. Et post resurrectionem
Christus in veste apparuit et in
transfiguratione vestitus fuit
[?] et apparebant vesti-
menta eius alba sicut nix. Contra
videtur quod nudi erunt quia
hec auctoritas quod in eadem
forma erunt in qua fuit
Adam prius quam peccaret
et in meliore. Sed tunc fuit
nudus. Ergo nudi similiter
erunt. Solutio. Nil presumimus
de qualitate vel de veste.
Sed hoc solum dicimus quod ibi nec
erit deformitas vel ulla
adustas.

De institutione officii

Primo videndum est quis
a quibus sunt instituta
officia mortuorum. Siquidem a

grecis ad auctorem tanto unde habuerit initium. Questio de modo celebrandi officium mortuorum. Primo institutum fuit ab apostolis sed ab origine ut testatur Ysidorus in libro de ecclesiasticis officiis fuit auctum et ex maiori parte ordinatum. Unde ipsum commendat beatus Augustinus in libro suo qui vocatur enchiridion. Dicitur enim esse factum in ecclesiasticis officiis per apostolos. Hoc officium initium habuit in veteri lege. Legitur enim quod mortuo Iacob Ioseph et alii fratres sui ipsum condierunt cum multis et cum pueris attulerunt eum in Ebron sed prius fleverunt xxx diebus in Egipto et postea fleverunt eum vii diebus in area Adad. Legitur quod mortuo Moyse flevit populus iste xxx diebus et similiter fecerunt de Aaron et Maria. Sed non quod mortuo Iosue qui eos introduxerat in terram promissionis non legitur flevisse populus enim quamvis credatur flevisse. Ideo de Iosue subticuit hystoria quia significavit Christum. Et mors illius mortem Christi qui morte eius a morte nos redemit ad vite patriam nos reduxit ubi neque luctus neque clamor erit figuram. Ergo de fletu mortis illius hystoria tacuit. Sic alibi de patre Melchisedech qui Christum significavit quod nec homines patrem non habuerit nec matrem

Seth

legitur patrem habuisse et similiter habuerit. De Moyse autem licet maior fuit licet quod Iosue et de aliis qui mortui sunt in deserto flevisse dicitur quia desertum quidem alienationem a deo significat. Pro illis ergo flendum est qui pro suis peccatis a deo alienantur. Item dicit Salomon. Luctus filii fuit sapientis mortui vii diebus. Luctus filii stulti septimus ideo quod metum punietur. Et idem filius sapiens letificat patrem. Stultus vero matrem contristat. Septenarius ergo mortuorum et tricenarius a veteri testamento sumpsit exordium. Sic enim filii Iacob fleverunt per vii dies. quemque per xxx^m suorum celebrat officium mortuorum

4 modis subvenitur mortuis ka

Nota quod iiijor modis subvenitur mortuis oratione sacerdotum et elemosina amicorum ieiunio cognatorum missarum celebratione a sacerdotibus per vii dies mortuis nostris subvenimus ut ad sabbatum animarum valeant pervenire citius. Vel propter septenarium anime et corporis dicta enim tres vires habet rationabilitatem concupiscibilitatem irascibilitatem. Corpus ex iiijor constat elementis. Ut ergo peccata que homo commisit per hanc septenarium deleantur septenarium mortuis celebrat. Vel tricenarium xxx. facimus propter trinitatem per x decalogum intelligamus tricenarium ergo mortuis facimus ideo ut quod in observantia

decem preceptorum contra trinitatem
prevaricati sunt dei venia eis
condonetur. Quidam autem tri-
cesimum post tres dies hoc faciunt ut in
hoc triduana Christi sepultura
representetur. et quod vivens pec-
cavit cogitatione verbo opere
mortuo remittatur. Novenda-
lem vero idest officium novem dierum
quidam faciunt licet habeat
contradictionem hoc faciunt ut per
eorum officium mortuorum anime
a penis liberentur et ix angelorum
ordinibus associentur. quod
improbat Augustinus quia a
gentilibus sumptum esse videtur
qui nono die cineres suorum
parentum ... in bustis recon-
debant ideo ipsa novendialis
prohibetur ne in hoc gentiles
imitemur. sic nec imitandi
iudeos in celebrando pasca
sunt et quidam quinquage-
narium faciunt. alii quadrage-
narium et utrumque satis rationabiliter
fieri videtur. qui quinquagenarium
faciunt ab Abraham videntur
sumere occasionem qui domino vole-
nti subvertere Sodomam quesivit
dicens si L iusti fuerint ibi numquid
destrues eos. Respondit non. ut ei
dicit Beda et Gregorius in glosa super
hunc locum quinquagenarius
numerus perfectus est et significat iu-
bileum annum idest octavam
etatem in qua erit remissio
et plena libertas. ut ergo
anime mortuorum plenariam
libertatem et suorum peccatorum
remissionem adipiscantur ideo
dierum quinquaginta dicto
a quibusdam pro illis officium

quinquagena

celebratur. Quadragenarium vero
faciunt ut quia illi qui decesse-
runt prevaricati sunt in decem
preceptis et in doctrina quatuor
evangeliorum, hoc eis condonentur.

Quando celebrandum sit officium mortuorum

Nunc de ipsa celebratione mortuorum
officii videamus. primo
que sint ibi tacenda. secundo
que dicenda. Cum in officio mor-
tuorum imitantur triduanam Christi
sepulturam. et illius omnino
vestigia sequuntur sicut in aliis
tribus diebus dictum est et in hoc
officio omnia laudis cantica
subtrahimus. Inde quod est Domine
labia mea aperies. et cum Deus
in adiutorium in principiis horarum
non dicimus. nec venite ex-
ultemus. nec gloria patri ad psalmos
nec in fine psalmorum. similiter nec
ad lectiones benedictiones petimus
nec damus. nec tu autem domine
nec deo gratias umquam dicimus.
nec et ad missam ad missam
quorum que tacentur omnium ratio
posset tamen et alia causa esse quare
in officiis mortuorum taceantur.
Cum enim mortuorum exequias
facimus ad plangendum venimus
et lacrimandum non ad sollempnizandum.
quare letitie cantica
et que pertinent ad sollempnizandum
subtrahimus. non enim bene congru-
unt huic officio. venite
exultemus. nec Domine labia mea
que potius repugnare videntur.
Non bene concordat nec in una
sede morantur gaudium et
luctus letitia et tristitia. officium
autem mortuorum a vesperis in-
cipit et inchoatur. Placebo
domino. quibus finitis sequitur
completorium. preces sequuntur

Vigilie. Quarto tamen sunt quidam
quibusdam enim ecclesiis leguntur
lectiones de Job in quibusdam
ecclesiis lectiones de libro sa-
piencie Incipiunt autem
sic Melius est ire ad domum
luctus quam ad domum convivii
Quarto in aliis ecclesiis in quibus le-
guntur ix lectiones de quodam
sermone quem fecit beatus
Augustinus qui sic finiuntur. Beati mor-
tui qui in domino moriuntur. quod debet
dici et dicitur a quibusdam in
fine lectionum. Loco tamen autem
dicitur sic in adventu et
in nativitate et in epy-
phania. lectiones de ysaya
finiuntur per quantum(?) adme. (?)
et salvi eritis(?). et lectiones
de iheremia in temporibus passionis
ierusalem convertere ad dominum deum
tuum. et in aliis diebus
per tamen autem. tot enim scilicet temporibus
modis sunt finiende lectiones

Quare pax non datur in missa
mortuorum triplex ratio

In missam non debet thus
offerri: non debet altare thu-
rificari nisi episcopo tamen licet
alio modo habeat usus. nam
in veteri lege prohibitum fuit
ne pro peccato offerretur oleum
leticie nec thus suavitatis
Unde ubi peccatum ibi tenebre
nec debet esse leticia nec
suavitas nisi luctus et con-
tricio mentis. et exequie
quas nos facimus pro mor-
tuis celebrantur. Nota quod in
lege quondam prohibitum fuit
a domino. ne thimiama boni
odoris vel thus benedictum(?) sanctificatum
ab aliquo poneret in suos usus
ut odore eius frueretur. quod
si quis faceret periret de populis
suis. Ideo mos est in ecclesia
quod oblacio thuris benedicto
super altare sic descendat thu-
ribulum ad clericos vel lay-
cos aliud thus sine benediccione
apponendum est et cetera offerendum(?)

Et in missa mortuorum non debet
thurificari nisi corpus
Responsio

Queritur quare ad
missam mortuorum pax non
datur. triplex ratio assignatur
prima est quia hoc officium ut iam
dictum est romana ecclesia Christi sepul-
turam vestigio sequitur. ubi
pax non datur. Secunda est. Item ostendit(?)
mentem(?) mortuis quia non commu-
nicent(?) Inde est quod non nobis(?)
corpus debet esse in ecclesia
quando missa de die celebratur
Et si esset ibi prius debet ap-
portari usque etiam in vesti-
bulo ecclesie et si imperator esset
et postea ad missam de mortuis
reportari. Tercia est quia ex multis
granis sunt collectis unus pa-
nis efficitur et ex multis ra-
cemis vinum eliquatur. sic ex
multis fidelibus quorum quidam
boni quidam mali unica ecclesia
construitur et coadunata
Cum ergo de mortuo habere
nescimus adhuc utrum sit in
de consortio(?) ecclesie et pacem
habeat cum suo creatore et con-
ciliatorem(?) ideo pacem ad mi-
ssam non damus. nec benediccionem
nec deo gratias. nec laudes
aliquas referimus pro mor-
tuis

qz non est vnu agendi sunt
non enim adhuc apparet
eternj regnes. illud q2
ndum sit qz officium mor-
tuorum terminatur in nona et
non sz ad vesperas et sig-
nificat quod hic officium finem
habebit. quia anime salua-
torum ab omni pena liberate
etiam beatitudine perfruent.
Sz sancti de quorum glorificatione
in anima iam certa est et etiam
primas et secundas habent vesperas
sicut in festo corporis xi lectiones
decantentur. primas habent pro
glorificatione anime secundas pro
glorificatione corporis quam
habebunt quia in corpore finem ha-
bebit. si vero non habent tres
lectiones primas habent vesperas
tantum qualiter corpus sit sepe-
Nunc videndum est liendum
qualiter corpus sepeliendum
sit et qualiter ad ecclesiam depor-
tandum et aqua et qualiter
tumulandum. quia homo debet
mori cum iam videtur esse
in extremis debet poni ad
terram super cineres vel ad minus
super paleas per quod innuitur
quod cinis est et in cinerem re-
uertetur et hic fit ad exemplum
beati Martini qui ut iste dicebat
dabit exemplum in cineres
iacens vitam finiuit. et
debet legi passio domini uel
saltem pars illius ante mo-
rientem si litteratus sit ut sit
ad maiorem compunctionem mo-
riatur. iterum debet esse crux
etiam ad pedes uel mori-
entis

eam comparat et magis continua-
et debet recta facie iacere
ut ipse respiciat celum. Postquam
vero expirauit debet cam-
pana pulsari ut plures
audiens orent pro eo. bis
pulsate. quia ipsa innuet
alteritatem. ipsa enim primo
fecit hominem a deo alienari
ipse ea die non habent bene-
dictionem. per vices ter pulsatur
quia primo inventa est in
homine trinitas. primo enim formatus
est Adam de terra deinde
mulier ex Adam postea homo
qui creatus est ex utroque et ita
est ibi trinitas. Si clericus
tot vicibus sit. ordines habent
ipse ad ultimum compulsari debent
ut ita sciat plures pro quo sit
orandum. Cum debet pulsari
cum portatur ad ecclesiam et
quando de ecclesia portatur
ad tumulum, et postquam corpus
lauetur vel sepeliatur debet
sal vel cineris vel carbones cum
aqua benedicta illic ponere
et orationes pro eo fundentes
ad dominum deum inuocare et rogare
sanctos angelos ut animam illius
suscipiant et ad locum gaudii
illam deportent. Sunt enim tres
anime que sunt perfecte que ad c...
euolant. sunt et alie prorsus
male que statim cadunt in
infernum sunt et alie mediocres
pro quorum sit et medium
sit in ... sunt
mediocriter male. medio-
criter bone. satisfaciant que pro

a corporibus statim ad celos euolant.

mortuus sunt pro valde bonis
sunt gratiarum actiones · non
pro valde bonis inpreciatores
sunt pro valde malis pe-
narum mitigationes · pro valde
malis qualescumque sint con-
solatores · abluto corpore su-
dario involuto deinde portatur
ad ecclesiam et missa pro eo can-
tetur · et non quod precedam
ecclesiam sunt in quibus dam
provinciis candela in choro
in una manu et oblata
in alia et lecto evangelio ca
offerunt sacerdoti pro mortuo
et tunc cantatur iste versus hosti-
as et preces tibi domine offerimus ·
missa celebrata sacerdos percan-
tat eum · et si plures assunt sa-
cerdotes omnes debent habere
stolas et dicere orationem tunc ille
qui eum percantat et peracto
officio percantacionis ad se-
pulturam portatur tunc istis presbiteris
in capitulo ysidori Confiteri
et aliis que ad hoc sunt insti-
tuti et deinde portatur a clericis
ut si dyaconus a dyaconis
Si sacerdos a sacerdotibus si sunt
ibi alii non · quod necessitas non
habet legem · clericus a clericis
Catholicus a catholicis Si-
cut de aqua fimitate que fa-
ciunt homines deportari debet
ab illis puerulis ubi non licet
corpora ferre ne videantur
corpora nudata quod sepe posset
contingi sicut unde ne accipi-
aut

parem a clericis / propter vitatam
lascivias lascivias · deinde
ponitur in spelunca et aqua
benedicta ponitur ibi et prune
cum thure · aqua benedicta
ne ad corpus demones ac-
cedant quia multum eam timent
Solent namque demonia de-
seuire in corporibus mortuorum
ut quod non potuerunt in
vita fiat post mortem · thus
ponitur propter fetorem corporis
removendum Carbones po-
nuntur ad ostendendum quod
terra illa ad communes usus
amplius non potest redigi · plus
enim durat carbo sub terra
quam aliud · quod ponitur ibi ut
in testimonium possit adduci
De lauro et hedera que sternuntur in
Hedera vel laurus sarcophago
que in perpetuum servant
vigorem in sarcophago
corporis substernuntur ad signifi-
candum quod illi qui moriuntur
in Christo vivere non desinunt
quia licet moriantur secundum
corpus / tamen secundum animam vi-
vunt · iusti enim qui unius mo-
riantur mundo reviviscunt
deo · alia tamen consideratione in
finibus habebant cypressus
antiquitus · quia sicut cypressus
recisa non iterum surgit sed tota
moritur · ita homo ex quo
mortuus est / non reviviscat
et hec de mortuis dicta
ad presens sufficiunt De festo
quatuor coronatorum Rubrica

[C]ertula digressione de
paliandris de festis aga-
mus. Nomen fuerunt quorum
nomina hominibus non erant no-
ta hii aut fuerunt lapidice
qui venerant ad construendum
templum dioclicianum quod
erat Rome. Sed cognito quod
essent christiani martirio
coronati sunt .v. nomina
eorum fuerunt nota. quattuor
vero ignota. et hii quorum
nomina fuerunt ignota hii
sunt mortui et sunt dicti
quattuor coronati. De festo beati marti[ni]

De beato martino
sciendum est quod dicitur per excellentiam
non pro substitucione martirum
quorundam ut quidam pu-
tant. cum eciam multi alii fe-
cerunt martires et confessores
sed propter aliud miraculum. Cum
iam thuronis esset episcopus
venit ad eum pauper et impor-
tunitate petiit. ipse accepit [?]
iubens procuratori suo ut
emeret. ille vadit ad forum
tardius redit vilem tunicam
portans et fere penula quam
pene nulla posset dici.
Vir sanctus iubet [illegible] longa erat forte usque ad
genu. manice usque ad
cubitum extrahens usque ad
[illegible] dedit. et ipse suam pau-
peris tunicam induit. nec multo
post preparat se ad celebrandam
missam et stans ante altare
sicut mos est in prefacione

levarent manus ad dominum ma-
nicis laxis hiis retro labe-
bentibus cum nec grossa eius
brachia nec multum carno-
sa essent nec prefata penu-
la nisi usque ad cubitum re-
mansit eadem brachia
nuda. tunc venerunt angeli [?]
tulerunt torques aurei [?] ipsa
[illegible] decentes operirent et globus
igneus apparuit super caput
eius. propter quod de magistro
est [illegible] super eum de[s]te-
disse ad robur [illegible] sic super apostolos
ipsent [?] propter quod non in [illegible]
dicitur par apostolis. sunt par de
pallonia que est [illegible]
Unde sunt beatus Jeronimus [?] [illegible]
aut multa magna et innumera
miracula. quod scripsisse postmodum
et fortunatus dicitur qui eum
multum dilexerunt. De
octava sancti martini pre

[D]e officio considerandum est
quod ipse solus inter confessores
institucionibus habet octavas sicut
et beatus laurentius in die
passionis. in eius festo [illegible]
ecclesia igne me examinasti
et non est inventa in me
iniquitas. Martinus in agone
mortis dicit demoni astanti
nil invenies in me cru-
enta bestia belua [illegible].
quod concordat merito ille
pollens martirio. quem pre
omnibus aliis vigiliam habet
Iste confessor excellens quasi
pre omnibus aliis octavam habet
tempore [?] eius post mortem
reges francorum consueverunt

portare in pelliis unde ipsi
custodes dicti sunt capellani

De festo beate ursule Re

Recta festum omnium sanctorum
est festum quod est ignotis
pluribus et pluribus celebre scilicet
beate ursule et undecim vir-
ginum Erat enim virgo nimis
decora facie et prestantissima
corpore. videt eam cuiusdam
principis filius et amavit
et in coniugem habere voluit cui
concessere parentes. noluit
cum ista huiusmodi in amplexus
eius nisi prius apostolorum petri
et pauli limina lustraret
vel visitaret. sic enim faciebat
antiquitus qui aliquam caut
moniti ex quo venerit ad
annos discretionis et cum
parabat iter conveniebant ad
eam hinc et inde virgines
note et ignote volentes
cum ea Romam peregrinari et
simul [illegible] preparatis na-
vibus intraverunt mare
anglicum et quodam flumine
venerunt Coloniam que agri-
pina dicebatur a quodam
imperatore agrippa qui eam
condidit Inde et processerunt
cum navigio potuerunt
usque scilicet ubi mosa cadit
in renum. ibique dimissis
navibus per terram usque romam
venerunt et ad eundem
locum in quo ubi naves
dimiserant redierunt et
ad Coloniam iterum pervenerunt

Interim autem barbarorum
homo pessimus scilicet athila
cum exercitu irruerat istas
partes et depopulatus fuerat
et usque ad franchiam et ma-
xime christianos persequebatur
cum ergo rediret et venisset
Coloniam. audivit de virgi-
nibus istis quod christum confitentur
insurrexit in eas. et omnes
interfecit extra civitatem que
modo est magna et dives
ecclesia et sunt ibi multe cano-
nice. si ergo unius martiris vel
confessoris vel virginis dignum festum
celebrari est nec celebrandum
tot et talium sunt cum ipse passe

De festo beati andree Re

Beatus andreas niger
fuit colore. barba prolixa
statura mediocris secundum ysidorum
dicimus ut sciant qualiter
in ecclesia debeat depingi
quod est de unoquoque apostolorum
et aliorum multorum sanctorum
sciendum similiter alter enim men-
tem nobis in litteris laycorum
idest in picturis. quod clericorum
est littera laycorum est pictura
Predicavit autem in achaia et
athenis. et circa partes illas
excellentes valde fuit miti
nec sine causa. beatus gregorius
vir valde plenus ad eum fuit valde
devotus quod ei primum fecit
officium et monasterium con-
didit et ibidem monachus
extitit [illegible] mortuos suum
suscitavit filius namque hos-
pitis eius dum spaciaretur

per mare XL viri scilicet navi fracta omnes submersi sunt et dum in litore maris inexplicabiliter iacerent beatus Andreas mox oratione fudit preces ad dominum et vite redditi sunt. Unde versus: Unus in quadraginta numero tempus re quaterdenos in vermes submersos maris fluctibus vite reddidit ipsius. Cum venisset illuc egeas romanus iniquus nomine persequens christianos · oderat · eum quia christum confitebatur se per consensum peccata oderant et cum super hec deus inde dabatur dedignaretur hec concertatio cum nunc illuc venisset egeas vocavit andream ut ydolis sacrificaret · qui noluit · ut dicitur in legenda et crucifixus est cum reclamantibus turbis · biduo tamen in cruce positus vivens predicavit in quodam dicens vos predicabat populo tandem misit ad dominum · Vigiliam constitutionem non habet quia est in tempore ieiunii septimane non sunt facte ut instituerentur ei vigilia sicut de beato thoma

Quid dicatur in genu flectione

Notandum est quod flexio genuum in genu flectione vel sit oratione devota vel quia ut dicit augustinus vel approbavit scilicet deus ipsius esto cum peccatorum vel peccatorum · vel illam quam quondam sancta

heremita exposuit et docuit tandem. Cum quadam vice tentationem misisset / vidit meretricem illam pompatice incedentem et cultu corporis et luxurie ex toto vacantem · et multum dolens · cepit flere. Cum non quesitum fuisset ab eo · cur fleret ait · quia nunquam tantum laboravi ut placerem deo / quanta ista laborat ut placeat et diabolo · cepit vir solicitari de salute ipsius · dixit quod si ad eam cedere vellet ut tunc ei esset una nocte multam pecuniam ei daret · tandem illecta muneribus consensit. Cumque introduxisset eum in talamum quesivit vir sanctus si ibi esset secretior locus bene vidit ita · illuc introducta est a tamen · adhuc quesivit secretiorem. Ducta est in certum penetrale adhuc querente eo ubi ei secretius respondit tamen non potest te quisquam videre nisi deus. Respondit ille · tu ergo scis deum esse. Et in hoc cepit ordinare sermonem suum et adeo mollivit cor eius quod ipsa abrenuntians mundo et diabolo / cum inserta est · ipsius cum omnibus que habebat / exportatis in publicum et igne supposito dicebat / hec sunt que male ac turpiter a vobis hominibus acquisivi · docuit eam vir sanctus ut cottidie genua sua flecteret

michi ...

dim : quatiens capud in genu
tellula et in terram destu
bens nec attolens oculos
sursum dicit : Tu me plas
masti miserere mei deus

Explicit summa magistri
Johannis Beleth de offi
cio ecclesiastico . Anno etc lxv

Item nullus intellectus quantumcumque / immo nec angelicus sufficit in inve-
stigacionem ac maiestatem dignissimi sacramenti videlicet divine eu-
caristie comprehendere / quia intellectus de ea cogitans deficit / quia incomp-
rehensibilis est / sensus eam non percipit / quia invisibilis est /
lingwa eam non explicat / quia ineffabilis / tempus eam non
mensurat / quia interminabilis est / locus eam non continet / quia in-
circumscriptibilis / scriptura eam non explicat / quia inestimabilis est /
virtus eam non attingit / quia inaccessibilis est / desideria et vo-
ta humana transcendit / quia incomparabilis. Hec autem theologice
veritatis de eius eminenti et excellenti dignitate. Ecclesiastici xliii:
maior est omni laude / quia omnis creatura ad dignitatem
eius habet defectum / et racio / quia finiti et infiniti nulla est proporcio
primo celi / nam in hoc venerabili sacramento continetur infinitus quia
et homo verus deus. Actum ad firmandum cor sincerum sola fides sufficit
prout alma mater ecclesia premittit / videlicet in confirmacionem orthodoxe
fidei / pono duas supposiciones eidem consonas / prima quod plus
deus potest in operando / quam intellectus quantumcumque in comprehendendo et
intelligendo / secunda quod magis est omnia de nichilo creare quam
unam substanciam in aliam transmutare / prima supposicio patet per
illud psalmiste / ipse dixit et facta sunt / ipse mandavit et creata sunt
universa / quia non erit impossibile apud deum omne verbum. Luce i
/ et quia utique divina sublimius et severius operatur in sacra-
mento divine eucaristie / quia vix deprehendi aut intelligencia
ab homine possit / sed sola indubia fide tenetur / dicit enim
Basilius quod deus potest plus facere / quam intellectus intelligere. Et Au-
gustinus in quadam epistola ad Theodorum inquit / deus ex sua omni-
potencia potest aliqua facere / que non possumus intelligere et apprehen-
dere nec investigare / et quod in singulis cibis tota racio facti est potencia
facientis / ex quo a doctoribus sanctis elicitur ex ipso generalis con-
clusio irrefragabiliter / tota racio facti est potencia facientis / ex quo
arguitur / deus potest facere plus quam possumus apprehendere intelligere et
investigare / igitur non sequitur / immo nec credi debet / hoc non pos-
sumus intelligere apprehendere et investigare / quod sub speciebus panis
et vini / corpus christi possit compatibiliter contineri / igitur non est sic in re / neque
debet credi / et racio quam ponit magister in quarto sentenciarum / quia
misterium fidei potest a nobis salubriter credi / sed non potest sa-
lubriter investigari / quia scrutator divine maiestatis opprimetur
a gloria / unde non debemus estimare nos posse perfecte cognoscere
ea que fidei sunt / quamvis decentibus eadem cum timore

153 Sed quaeritur hic [illegible] unde Anselmus [illegible] quia [illegible] contra [illegible] corpus [illegible]
et sanguinem [illegible] [illegible] [illegible] accipite et comedite hoc est corpus meum
et [illegible] accipite et bibite hic est sanguis meus

Et sic propterea inquirere et firmiter credere / quod ibi omnes sensus
decipiuntur / sed sola fides non / quae credit verum esse / quod dicit hoc est
corpus meum / Tertia quia virtus divina mirabilis operatur / scilicet sin-
gularis virtute / qua verbum caro factum est Johannis primo / quae dixit et fac-
ta sunt mandavit et creata sunt Psalmo / quae flumina mutat
in sanguinem virgam in colubrem / feminam in statuam salis / ut probat
[illegible] / quae aquam in vinum convertit / Et mirum per verbum Heliae
factum / quae [illegible] de caelo potuit pluere / multo magis verbum [illegible] potuit et potest
panem in carnem mutare / quod magis est [illegible] exemplo [illegible]
/ quod non est / quae mutare [illegible] in [illegible] / [illegible]
/ quod prima veritas quae non potest falli nec fallere dixit / hoc
est corpus meum quando [illegible] et [illegible] / [illegible] verum dixit / est
est corpus meum / [illegible] [illegible] / [illegible] et
[illegible] [illegible] / qui [illegible] [illegible] discipulorum
[illegible] / [illegible] dixit [illegible] ultimo fidelibus [illegible] discipulorum
[illegible] / [illegible] / [illegible] spiritualiter
[illegible] ad [illegible] / [illegible] in caelo sedens in dextera patris
/ ut [illegible] / quod [illegible] in caelo [illegible]
/ [illegible] / quod [illegible] cum [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] / quod filius dei per [illegible] divinae [illegible]
[illegible] / quod [illegible] / [illegible]
[illegible] / et [illegible] / ut [illegible] [illegible]
[illegible] / et in [illegible] / [illegible]
[illegible] / Et [illegible] / [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] / [illegible]
et [illegible] / [illegible] / et [illegible] est / ut
[illegible] contaminatur et [illegible] / et [illegible] / [illegible]
[illegible] / [illegible] / [illegible] / [illegible] / et
[illegible] / [illegible] / [illegible] et [illegible] / quo [illegible]
[illegible] / [illegible] / [illegible] et [illegible]
[illegible] / [illegible] / quod [illegible] a [illegible]
/ et a [illegible] / [illegible] et [illegible] a [illegible] / Itaque corpus Christi
[illegible] / Est in caelo [illegible] omnibus [illegible]
[illegible] et [illegible] / [illegible] in [illegible] / [illegible]
[illegible] 32 [illegible] facie ad faciem / [illegible] est [illegible] / et in altari
[illegible] / Sed quod [illegible] in [illegible] uno loco / [illegible]
[illegible] non est in loco / sed [illegible] in pluribus locis
/ [illegible] / Nam [illegible] et [illegible] in uno [illegible]

Possit esse simul et semel in pluribus locis / et simul et semel mo-
veri contrariis motibus / atque simul et semel referri ad ipsum oppositis
relacionibus. Et quia corpus Christi virtute transsubstanciacionis incipit esse
in isto sacramento / non dimittit locum quem habet in celo / sed simul et
semel est in diversis locis / prout ait propheta psalmo: Dominus in templo
sancto suo, et dominus in celo. Et alibi: Si descendero ad infernum
ades / si ascendero in celum illic es / Unde cum unus sacerdos con-
ficit hoc sacramentum in uno altari / et alius in alio altari, con-
secratum corpus Christi in isto altari hostiam ibi consecratam non
egrediendam in alio alio altari. Sed si quis simul et semel con-
ficit in mille civitatibus / et in totidem altaribus corpus et sanguis
Christi simul et semel sunt in illis omnibus civitatibus et altaribus.
Quo modo autem quomodo possit ista fieri / et si imaginacioni
sit in totum incognitus / sufficit tamen quod evidenter sit racioni con-
sentaneus / divina namque omnipotencia ad esse sic ostendit quod non
implicat contradiccionem / et quia universa creata in sui potencia
obediencia est apud omnipotentem. Ubi sine mora fiat quicquid
quicquid ea voluit fieri. Addidemque autem inquit nam successive
fundare super uno corpore plures principalitates per quas illud cor-
pus successive presens sit in pluribus locis, sed nullam claudit con-
tradiccionem divinam omnipotenciam simul et semel creare super
illo corpore omnes illas principalitates quas non potest ibi suc-
cessive inducere. Ergo divina omnipotencia omnes illas principalitates
super illo corpore simul creare potest. Consequens est omni intellige-
nti. Quod si fecerit, quod corpus illud simul in pluribus locis erit,
et hanc racionem etiam modo confirmat Hugo de sancto victore libro de sa-
cramentis parte octava capitulo ii. Non simul inquit in pluribus
locis existere potest unum idem corpus noli mirari qui enim fecit locum
et corpus in loco et legem statuit ut unum corpus in uno loco
esset fecit sicut voluit / et si aliter voluisset aliter facere potu-
isset / et quando vult aliter facit / et infra cogita faccionem et desi-
nat esse mirabile quicquid ibi fit / et si forte mirabile non
desierit / incredibile tamen non erit. Consequitur locato sic corpore
Christi simul in pluribus non erit mirabile. Et Allexander de Halis
in quarta parte dat racionem quare corpus Christi est in diversis locis
quia est unitum deitati. Ex unione enim corporis cum deitate

potest ipsum corpus esse in pluribus locis / ex quo sequitur primo in
ipsum corpus illud posse reduci in actum / Unde ista duo com-
plete ducunt tamen credi in pluribus locis / Hoc alterum ubi supra
Stat quod simul moveatur motibus contrariis / videmus enim vigra
Lunam pro eo quod infima sit omnium planetarum moveri simul pluri-
bus motibus pro varietate motuum plurium orbium ipsam continentium
/ Movetur enim raptu primi mobilis complendo suam revolutionem qualibet
die naturali / Movetur secundo motu octave spere in centum annis uno
gradu super capite arietis et libre / Movetur tertio motu sui eccentrici
complendo revolutionem quolibet mense / Movetur quarto circa centrum sui
epicicli / Movetur quinto secundum quorundam opinionem a propria intelligentia circa
centrum proprium / Modo consimili in isto venerabili sacramento non est inconveniens
corpus Christi simul moveri motibus contrariis propter contrarietatem motuum specierum
sacramentalium ipsum localiter continentium / ut si quis simul et semel unam
hostiam elevet sursum / et aliam deponat deorsum / et tertia super
altare quiescat / nullum sit inconveniens / corpus Christi sub illis contentum
simul et semel moveatur sursum et deorsum / atque simul moveatur
et quiescat / De modo quo non est inconveniens idem Christi corpus
pro eo quod simul et semel locatum sit in pluribus locis / simul et semel
... moveri motibus contrariis / sic nec est inconveniens immo necesse ipsum
simul et semel referri ad ipsum oppositis relationibus / Nam ex tali
simultanea multiplicatione localium positionum super eodem corpore necessario
consurgit in una multitudo relationum oppositarum / ut si quis
unam hostiam consecratam supponit alteri / et secunda ei supponitur / et tertia
anteponitur / et quarta retro ponitur / et una locatur ad dexteram / et sexta
ad sinistram / et septima approximatur / et octava elongatur / necesse sit corpus
Christi existens in omnibus illis hostiis simul esse sibi ipsi inferius,
anterius, posterius, dexterius, sinisterius, propinquius, longinquius / Et
de motu proprio Lune que movetur a propria intelligentia / circa centrum proprium
quamvis in isto motu non nullum latet misterium / Sicut enim in corpore
Lune invenire est tertium motum proprium / quo movetur a propria intelligentia /
et non ad motum orbium ipsam deferentium / modo consimili in hoc sacra-
mento invenire est in corpore Christi motum proprium / quo movetur a volunta-
te propria / et non ad motum specierum ipsum continentium / Et per istum motum
solvitur questio quomodo sacerdos consecrando istud sacramentum tanta facilitate
super quatuor digitos elevare possit et sustinere corpus tale magnitudinis
Responsio est facilis / quia corpus Christi in isto sacramento non est alligatum
speciebus / nec est ibi incarceratum / aut violenter detentum / Item
facta consecratione non obstante dicte agilitatis corporis Christi non est
corporea potentia que corpus Christi contrahere possit a loco ubi fuit

parata. Et ideo sacerdos elevando hostiam post consecrationem non elevat
nec elevare posset corpus Christi, sed Christus ipse se ipsum elevat virtute
propria, ut antiquo miraculo est probato, quod pcyt tu ctlia sua.
Et ideo minime mirandum si sacerdos laborem non sustineat in eleva-
do super quatuor digitis corporis totalitate magnitudinis, ex quibus liquet
quo omni id vero Christi corpus secundum se totum possit simul et semel
esse in pluribus locis, simul et semel moveri contrariis motibus,
atque simul et semel ad ipsum referri oppositis revelationibus. Et quia
sancti doctores tractantes de hoc sacramento varia et mira scrip-
serunt de eo, videlicet de prefiguratione eius tam in lege nature quam
scripta, et de institutione eius a Christo pro redemptione generis hu-
mani, et quod sua excellentia excedit omnia alia sacramenta in
dignitate ~~omnia sacramenta~~ nove legis etc., ratione quorum etiam
pleniori notitia dictorum moveo istam questionem. **Questio**

Utrum eucharistie sacramentum in veteri lege convenienter prefigura-
tum, et a Christo pro salute humani generis institutum, inter cetera
sacramenta nove legis sit dignissimum. Et arguitur quod non, quia si sacramentum eucha-
ristie in veteri lege esset convenienter prefiguratum, sequitur quod mutatio
esset mutato, et signum esset signatum; consequens falsum, et consequentia probatur auctoritate
philosophorum dicentium quod mutationis non est mutatio, sicut nec ge-
nerationis generatio. Arguitur a simili: nec signi est signatum. Sed hoc verum
sacramentum est signatum, ergo videtur quod non sint convenienter in veteri
lege prefiguratum. Antecedens patet per diffinitionem signi data a magistro
in iiij sententiarum, c. ij°: Sacramentum est sacre rei signum. Ergo
ergo etc. Sed quod questio sit vera patet per illud Genesis xiiij,
quod Melchisedech obtulit panem et vinum Abrahe revertenti a cede
quatuor regum. Et per altare quod edificavit Abraham ad immolandum
Ysaac, Genesis xxij, super quo dicit glosa ibidem quod hoc figura erat
altaris in quo consecratur corpus Christi et sanguinis. Et similiter per manna,
Exodi xvj, et per agnum paschalem, sicut patet ibidem. Sed iste prefigura-
tiones in veteri lege facte, facte sunt per consilium spiritus sancti, qui nichil
in vacuum consulit, ergo sacramentum eucharistie in veteri lege convenienter
sunt prefiguratum, et per quibus a Christo in nova lege pro salute generis
humani vocabitur est institutum, et ita inter alia sacramenta nove
legis dignissimum reputari convenienti, quia continet verum deum et hominem,
ergo questio vera. Et quia primus questio duo presupponit et
tertium querit, presupponit namque quod eucharistie sacramentum in veteri lege
sit convenienter prefiguratum, secundo quod a Christo in nova lege pro salute
humani generis sit vocabitur et recte institutum. Et tertio querit utrum
inter sacramenta nove legis sit dignissimum. Et secundum hoc erunt tres
articuli: primus de prefiguratione, secundus de institutione, tertius de eminentia et
dignitate. Quantum ad primum articulum notandum secundum Bonaventuram in iiij parte

sit dig-
ssimum

Articulo quarto in expositione principali quod eukaristie sacramentum secundum eius triplicem
significationem sortitur triplex nomen. Nam per primam significationem scilicet vel prete-
rite rei in quantum est commemoratiuum dominice passionis, que fuit
verum sacrificium vespertinum, et inde hic vocatur sacrificium, quod dicit ysi-
dorus ethimologiarum quod sacrificium factum est per mystica oratione pro nobis
in memoriam dominice passionis, et hoc pertinet ad corpus Christi. Secundum
eundem quandoque sacrificium est victima quecumque in ara cremanda per pontificem
vnde dicitur in psalmo: Sacrificium deo spiritus contribulatus etc. Aliam significationem
scilicet vel rei presentis scilicet ecclesiastice vnitatis, cui homines congregantur
et vniuntur per hoc venerabile sacramentum, et inde hic vocatur communio
in latino, et synaxis in greco, vnde dicit et damascenus libro
iiijo quod communio dicitur quia communicamus per ipsam Christo, et quia
vnimur ad inuicem per ipsam, vnde dicit apostolus prima ad Corinthios x: vnus panis
et vnum corpus multi sumus, et omnes de vno pane et de vno ca-
lice participamus. Tertiam significationem scilicet vel rei future in patria,
sic hoc venerabile sacramentum est significatiuum fruitionis dei que erit in patria,
et secundum hoc appellatur viaticum, quia prebet nobis hic viam perueniendi
ad patriam, vnde dicit Iohannis xiiij: Ego sum via veritas et vita,
quod exponens glosa dicit: Ego sum via ducens, veritas lucens,
vita reficiens. Et secundum hoc sacramentum vocatur eukaristia id est bona
gratia, et dicitur ab eu quod est bonum et caris gratia, quia caritas est bona gratia,
et quia caritas coram et proprie dei in nostro Ihesu Christo etc. michi
& habetur d. 2. de consecratione. Secundo notandum secundum eundem sanctum doctorem eadem
q. ar. vjo in expositione principali, quod in eukaristie benedicto sacramento tria po-
ssumus considerare. Et secundum hoc veteris legis tempore conueniens fuit
significatum. Namque primo possumus considerare sacramentum tantum, scilicet
ipsum panis et vini. Et quantum ad hoc potissima figura huius
sacramenti fuit oblatio melchisedech qui obtulit panem et vinum
abrahe vt habetur Genesis xiiij. Secundo possumus considerare ad
Christum qui est res et sacramentum scilicet verum corpus Christi, quod pro salute hominum est in ara crucis
est passum et deo pro nobis est immolatum. Et quantum ad hoc
figure huius sacramenti veteris legis precesserunt sicut species in populo
Israel in exodo. Et omnia sacrificia veteris legis, precipue sac-
rificium expiationis, quod erat solempnissimum, ut habetur Leuitici xvi. Tercio possumus

considerari quantum ad id quod est res scilicet effectus huius sacramenti. Tertium est
mixtio, de quo infra dicetur loco suo dicendum. Et quantum ad hoc offer-
tum figura huius sacramenti processit in manna, quod dabat filiis Israel
in deserto. Exodi xvi: quod in se habebat omnis saporis suavitatem.
Sapientie xvi: paratum cibum de celo prestitisti illis sine labore omne
delectabile in se habentem. Qua auctoritate allegatur de baliis in quarta
parte contractas dicit suavitas saporis in manna sit plenius vere
in corpore Christi, de cuius plenitudine accipiendo anima delectatur. Ista hoc
sacramentum habet omnem suavitatem rerum continentium ut enim dicit Augustinus x° libro
de civitate dei: ipse est quecumque ab hominibus honeste desiderantur.
Et ideo potest dici quod illo cibo scilicet manna non ministrabat quicquid erat
suave et delectabile, sed quod solido erat delectabile gustui. Similiter in
hoc sacramento non datur quicquid est delectabile, sed quod est delectabile
gustui spirituali. Ex qua auctoritate sic inspecta eliciuntur quinque mirabilia
de hoc cibo manna que convenientissime conveniunt huic sacramento eucari-
stie. Primo quorum ministerio dabatur, quia angelorum. Panem angelorum
manducavit homo. Secundo pro quo fine dabatur, quia ad refectionem, in mirus
acquisivit prelium tamen. Tertio unde veniebat et de quo loco, quia panem
de celo aereo. Quarto qualiter et quo dabatur, quia prestitisti illis
sine labore. Quinto quia alebat mirabili delectamento omne magnum
delectamentum in se habentem et omnis saporis suavitatem. Exodi xvi°
Gustus eius quasi simile in melle. Ideo per manna in sacra scriptura
aptissime ac singularissime eucaristie huiusmodi sacramentum figurabat
et eo ita sicut filii Israel per desertum transeuntes usque terram promissionis
celesti refocillabant alimento, ita nos per desertum huius mundi peregrina-
ntes ad celum pergentes corporis et sanguinis Christi cotidiano vi-
atico refocillamur et sustentamur in cuius virtute eliam fortitudine
usque ad montem dei Oreb. iii Regum xix capitulo. Actum magistri in quarto
de ... et in post terciam dictam. Et dicitur convenientiam
inter manna et eucaristiam. Prima quia patres antiqui manduca-
verunt manna in deserto et mortui sunt, sed iste panis vivus qui
de celo descendit prebet vitam eternam manducantibus. Iohannis vi. Secunda quia
manna fuit de celo aereo, corpus autem Christi est super celum. Tertia illud
manna statuebat et in vermes convertebat sicut in altero die
sicut patet Exodi xvi. Hoc autem sacramentum est alienum ab omni
corruptione et quicumque eo religiose gustaverit mortem non
videbit. Iohannis vi. In mensa Christi capit digne recipientes salvat
ab igne. Christi male sumatur, sumatis pena patet. Sed in hoc con-
veniunt, quia sicut manna non fuit datum filiis Israel nisi post
transitum maris rubri, ita eucaristia nulli est danda nisi post bap-
tismum, per illud mare rubrum figuratum et per transitum eius. Quarta quia sicut

ille cibus quem desertum intrans primissorum iudeos duxit / ita iste cibus
iuvenes in celum subvexit et induxit / Ambrosius in li. de sacramentis
Et illis aqua de petra fluxit / tibi sanguis fluxit de christo
illos ad horam satiavit aqua / te sanguis diluit in eternum
iudeus bibit et sitit / tu cum biberis sitire non poteris / illud in umbra
hoc in veritate quam ille / Secundo quia recte viaticum dicitur et quia cibus
in bona vecturam in scripto cum / Primo quia est cibus itinerantium
et datur decedentibus de hac vita / Secundo quia est institutum a christo
itinerante et ad patrem transeunte / de hoc modo Johannis xvi Exivi
a patre et veni in mundum / iterum relinquo mundum et vado ad patrem
Tercio quia est signum transitus quia pascha quod interpretatur transitus / Ex quo
clarius quod hoc sacramentum venerabilis eukaristie est nobilius et dignius
manna / quia verioris et amplioris effectus et virtutis in se habet
et continet / quam illud manna materiale et corruptibile patet ex notitia
A alleg de aliis in quarta parte sue summe dicit quod congruebat hoc sacra-
mentum prefigurari non tantum una figura sed multiplici / et hoc diversa ratione
tum ratione dignitatis / tum ratione difficultatis ad credendum / tum ratione sacra-
menti sacramentum istud inter omnia sacramenta nove legis est excellentissimum
idei et dignissimum ratione quia expectatur quasi dominus excellentissimus / congruebat
ut prefigaretur / ut sic quadam iteratione expectantes et expectatione magis
consolarentur / et expectata dignitas diligentius / ratione difficultatis quia
cum inter cetera credibilia sit difficilimum et credendum conveniebat ut ma-
nifestationem figurarum per quas ducitur ad illius credibilitatem / ratione sacramenti quia
christus passus est quo datur vita fidelibus hoc sacramentum signat et continet
congruebat autem quod eius passio aqua figuram prefigurari / sicut ex respecte
simul et hoc sacramentum quod signat et continet / Quod autem debuit figu-
rari multis figuris patet quia augustinus in quarto libro de trinitate dicens quia
per multa evangelium a deo dimissi quod multa vitam veteram grama-
rent figura christo autem passus est quam prius in duobus sacramentis scilicet baptiz-
mo et eukaristia signat vita / Oportuit ergo multas figuras precede-
re quod proclamaverunt eius passionem / et certe illa sacramenta / que signant
christum eius passionem / scilicet baptizma et eukaristia / Baptizma ut est re-
demptio / et eukaristia ut est vita / quia cum sacrum ministerium sit secre-
tum differebat ut probaret et excitaret desiderium in sanctis patribus
usque ad plenitudinem temporis / quo venit vita et redemptio nostra / congruebat
ab ipso propter immanem christum gloriam et approximationem maiorem ad ipsum pluribus
figuris sive signis prefigurari / ut sic spes sanctorum patrum roboraretur /
et desiderium excitaret / Et allegorice ubi supra / propter signa positiva super
Adiungit alias scilicet in aqua que fluxit de petra numeri xx / Et pa-
tet ex alia in diversis sacrificiis in lege de quibus levitici ix /
In ceno que cecum obtulit malic iudicum xiii / Tulit gedeon
de caprib et libamenta et posuit supra petram et alia in sa-

non melius quam Jonathas virga gustavit ad os eius. primum regum xiiii
In fluxu aque et sanguinis qui fluxerunt de latere christi Johannis xix.
dicit enim augustinus quod fluxus ille sunt figura baptismi et eucharistie. Secunda
figura sunt signatum huius sacramenti quantum ad electionem formam et
effectum primum scilicet refectionem spiritualem. Quia in illa cum oblatione sui panis
et vini recitata sunt forma electionis et refectio spiritualis. Unde
sicut ergo sunt in veritate ita ibi sunt in figura. Quantum 2a scilicet agno pa-
scali sunt figura sacramenti et corporis id est christi qui est sacrificium et corpus
ipse cum quo res contenta et figurata / et sicut agnus pascalis datus
sunt in signum liberationis de servitute egipti / ita agnus ille verus in
signum liberationis a servitute diaboli / non cum dicit davit hoc sacramentum
nisi christianis in gratia / item propter innocentiam christi figurata sunt per
agnum. Item datus est in refectionem / et ita congruit refectioni spirituali
que fit in hoc sacramento. Post edunt quod offerri debuit sicut agnus non
comederetur / significat quod christus sunt offerendus pro peccatis nostris. Quantum quarta scilicet
aqua que fluxit de petra / significat effectus huius sacramenti scilicet refectionem
primi. Quantum quinta scilicet in sacrificiis significat oblatio christi / que in hoc sa-
cramento recipitur. Oblatus enim sunt in patrem tamquam holocaustum
/ et tamquam hostia pacifica / et quasi victima pro peccato. Quantum quinto enim
innocens erat / et nullius debitor immolatio illius holocaustum sunt
quod non obtentum aliquo offerentes / sed solum in obsequium dei. Quantum quinto
autem fiebat ad reconciliationem hominis faciendam cum deo et angelis
/ sunt eius immolatio hostia pacificorum / quia fecit unam ecclesiam ex an-
gelis et hominibus. Quantum enim autem ad satisfactionem pro peccatis nostris fecit
in quantum sunt redemptio nostra / sunt victima pro peccato. Nam in victima
pro peccato post sanguinis fundebatur circa basim altaris holocausti post
respergebatur in thabernaculum contra domum quadam parte liniebatur cornua
altaris thimiamatis. Leviticus iiii. Effusio sanguinis circa altare
holocausti sunt generale in omni sacrificio. Sed in victima pro peccato in
ferebatur in thabernaculum et aspergebatur contra velum sine dominum / quo
notatur redemptio a culpa / et liniebantur cornua altaris thimiama-
tis / quo notatur redemptio a pena. Quantum septima figura scilicet mane ubi
effectabat eius super lapidem Judicum xiii / figuratum sunt in quo dicit
fieri oblatio sine super quod / quia super christum id est in fide christi. Octava circa pe-
tra autem erat christus in figura de qua primum regum xiiii figuratum sunt hoc
erat quod erat offerendum et qualis debet esse offerens / qui debet habere vite sanctitatem
Jonathas cum gratia inspirata / et ordinis dignitatem quod significatum sunt in
hoc quod virga intincta gustavit mel ad os suum. Talis enim debet esse qui debet
tractare qui per favum mellis signatur id est christus in se duas naturas
illum

dimmitatis et hu[m]ilitatis / in ultima figura scilicet in solempni sacra[mento] / et agni figura
a . ipso scilicet v[er]itas hic presentata sunt scilicet a . xpo passo sunt a . s[an]c[t]is re[cte] spirituo ergo
h[oc] Alex[ande]r ubi s[upra] / 3º queritur nunc de institutione huius sacra[menti] / ita quia
ta occurrunt consideranda / primo qua lege congruebat hoc sacramentum institui / an
lege naturali / 2º an tempore legis scripte / tercio utrum sunt consona tempore legis
gratie / ita p[ri]mum nunc quod licet sunt hoc veyle sacrum diverse sigure in
veteri lege precesserunt / sunt post et precedentes nobis / ita proformiter
valde sigure ipsius institucionem precedere debebat / In 2º regum c vj
dicitur quod david congregato populo israel in civitatem sua[m] partitus est eis
collizidam panis unam universe multitudine / Et iij Regum c viij
dicitur Quod salomon congregato universo populo / in templo domini obtulit
holocausta / Et similiter Josue congregato universo populo in iericho
fecit fasce solempniter / Et primi Esdre 3º zep davus fecit cena
magna vernaculis suis purpuratis prioribus consulibus et prefectis
congregatis / Et luce xiiij homo quidam fecit cena magna et vocavit
multos / Hec omnia signabant institucionem huius benedicti sacrame-
ti / quia omnia illis in figura contingebat secundum apostolum Corinthiorum x / ita rege
regum et domini dominantium xpo congregatis xij apostolis Mat[thei] et
luce xxij / Et Marci xiiij / In ierusalem in cenaculo syon instituit
hoc altissimum sacrum / post manducacionem agni paschalis cum deciplis
suis / vetus pascha finivit et cessavit ad vetus testamentum per-
tinens / et novum pascha instituens ad novum testamentum spectans
de cuius institucione clare legitur Mat[thei] xxvj Marci xiiij / Et
luce xxij / Et beatus Thomas in 3ª parte questione lxxxiij articulo quinto
de institucione huius venerabilis sacramenti dicit / quod post convenienter hoc
sacramentum in ultima cena instituit cum decipulis suis ultimo sunt co-
nversatus et hoc ideo 2º augustinus ad Januarium / ut vehemencius
commendaret huius sacramenti altitudinem / ideo hoc voluit in fieri
in corde deciplorum a quibus erat in celum per passionem discessurus
sunt et secundum que allegat magister in quarto sentenciarum distinctione viij
c ij et sua via sussepte posuit de con[secratione] distinctione ij / Cum a corpus
/ quod corpus assumptum erat ablatum ab oculis / et illatum siderib[us]
necesse erat ut die cene sacramentum nobis corporis et sanguinis con-
servaret / Et ut invisibilis sacerdos visibiles creaturas in corpus suum
et sanguinem secrete sua potestate commutaret / In quo quidem sacramento
totus xpus realiter et veraciter sub utraque specie continetur / quodque sacrum
ipse nunc xpus manducat realiter / ac suis deciplis ad manducandum tra-
didit / et toti ecclesie usque ad consumacionem seculi manducandum relinquit
iuxta illud Mat[thei] ultimo vobiscum sum usque ad consumacionem seculi
Quod quidem sacrum non conveniebat instituere lege naturali / ut scripta /
que erat lex timoris / unde augustinus brevissima differentia legis et evangelii

Dementis Depositarii sacr[amen]ti euk[aristi]e

Augustinus in [?]dam ... ex[?] qui passus ... in medio ... instante ... rescripsit instituit ... ab[?] ... in re[?] ... prudentia

Sed quis dixisset ... pos cenam instituit hoc sacramentum / quare tunc hora non erat sufficiens ... ad hoc ... quarta die primi mensis / que nunc exstitit festum sed passione
... et precedente nocte ... primi luna primi mensis ad vesperam / ut lege figurabatur ...
post cenam pascha corporis et sanguinis sui sacramentum instituit / et ... tradidit frequentandum
... figurat signatum in exodo / quod conveniebat quod instituerit post cenam seu post
pascha ... est / ut ... quod deus fuit ... lege usque ad tempus quo debuit
cessare . et quo advenente veritate scilicet oblacionem et ... agni desiit figura ...
... luce xxij ... pascha ... post ... pascha
manducare / et sic passionis sue misterium declarare / et ut antiqui pasce ... existat
et hoc ad ... demonstrat / veritate iam advenente / umbram
cessare ... alexander in alia parte

timor / et amor / sed veniente lege amoris debuit statim fieri hoc factum
sicut Christus / et continet 2am veritatem et scientiam / ergo … etc. non debuit
institui. Responsio prima: tempore legis debebat esse facta timoris / sed perfecta
et … quia … puniebat alia … hominem … fuit
hoc timendo de pena … convertere ante legem naturae
quae neque erat conveniens lex amoris neque timoris. Non
congruebat tale statim factum. Responsio prima: ut dicit Hugo dicitur congrue
factum ordo et … hoc proposuit / ut sic ab initio procedente tempore
magis ac magis adventus salvatoris appropinquat / sic per …
… effectus salutis cresceret et cognitio veritatis. Et dicitur quod quanto ergo
non statim venit salvator ut statim posset homo accipere plenitudinem
donum salutis. Responsio prima: sed contra morbo veniente fuit medicina
sed statim post … lignum vetitum fuit morbus ergo tunc medicina
fuit medicina. Sed sicut deus divinam bonitatem providit de medicina
sic divinam sapientiam congruebat medicinam providere / sed … nunc
dum morbi … ab … vetito congruebat … mediator
secundum corpus Christi, ergo statim debuit hoc factum fuisse constitutum post lapsum
sed ad hoc respondet Hugo quod in homine duo fuerunt ab initio scilicet ig-
norantia boni / et concupiscentia mali. Sed ut cognosceret homo mor-
bum suum dimissus est sibi ne forte gratiam superfluam medicinam quia
prius infirmitatis suae defectus non agnoscit … ergo … errare
cepit … ignorantiam et … de … data est
ei lex scripta ut ignorantiam illuminaret. Sed infirmitatem non corrobo-
raret / ut … parte qua defectus suum … agnovit … acce-
pta ergo scita veritate per legem … cepit ut perficeret sed
… concupiscentia quia gratiam adiutricem non habuit ab opere
virtutis defecit. Convictus est ergo utraque ex parte ut vere posset
cognoscere ut bonum perficere … gratia data est quae et
illuminaret … et sanaret infirmum. Hec Hugo de … et Augustinus …
ut ergo homo miseriam suam agnosceret et ad medicum confugeret / et ut
gratiam superfluam non … conveniet … relatum
… plene salutis. Hec Augustinus / sed … contra morbo veniente
fuit medicina / respondendum quod verum est / et ita fuit medicina scilicet prima
… medicinat … 8 …
venit … mittam famam … non famam panis
neque sitim aquae / sed audiendi verbum dei. Et … de incar-
natione

de quo Jo. 3° vnum eorum sum ego / verbum quod scriptum fuit omni tempore mediatum
secundum preparationem et conuenientiam / secundum autem ante aduentum Christi in carnem conse-
quens statum precedentibus summus quantum fuit verum incarnatum ut dictum est
De modo autem institutionis huius sacramenti dicit Albertus magnus in tractatu de
dignissimo sacramento eucharistie Quod in modo eius oportet quod tria con-
attendantur / quod et quibus verbis accipit modum institutionis / et quibus verbis
collatio potestatis et ordinis quod sacramentum celebrandi / et a quibusdam
accipit initium usus istius sacramenti in ecclesia / Ideo quod enim quod dicit Accipite
sicut dicit Matheus xxvi / vel sumite / sicut dicit Marcus xiiii vel sicut
dicit Luce xxii accipite et diuidite inter vos / quod dico in porrigendo
sacramentum / mysterium sacramenti instituit / non enim tantum porrexit panem sed
in porrigendo panem in ipsa porrectione / dedit secundum suam substanti-
ationem / et sic porrigendo ei sacramentum significat sicut sacramentum a se pro-
cedere in personas ecclesiasticas / et quod et instituit sacramentum / Et quod hoc verum
ostendit per verba apostoli prima Corinthiorum xi ubi dicit sic Ego enim accepi
a domino quod et tradidi vobis / quoniam dominus Jesus in qua nocte tradebatur
accepit panem gratias agens fregit et dixit Accipite et man-
ducate Ex quo accipitur quod per porrigendo sacramentum instituit in
hac materia et in hac forma sicut tenetur in ecclesia / non enim aliud po-
tuit intendere porrigendo nisi institutionem / quod porrigendo fuit quod
sacramentum ex sua auctoritate procedere / et processum illud vero acceptatores
in tempore pacto ex possit dicere / Accipite vel sumite / et ex quo
modo inestimabile donum nobis contulit Ephesios iiii° dedit dona
hominibus Et ideo sapientie ix dabit illi fidei donum electum et sortem
in templo dei acceptissimam Illum enim sanctificationis nostre donum elec-
tum est / quia in quo ipse christus omnia que in ipso sunt dat se
ipsum in diuinis et humanis Hec aqua sortem in templo acceptatorem
esse potest / quia potestas conficiendi corpus christi / et ipsum communicandi
fidelibus / Hoc autem modo donationis vtitur instituendo sacramentum ut
ostendat quod de sua liberali et gratuita largitate procedit et intima
caritate / qua in nobis perficitur modum communionis esse nobis vni-
ficans quod quod dixit Proverbiorum viii° delicie mee esse cum filiis
hominum / Ut enim probe sue et vite et gratie sumus participes / quibus
caret qui non communicat Johannis vi. Amen amen dico vobis nisi
manducaueritis carnem filii hominis / et biberitis sanguinem eius non habebitis
vitam in vobis / Vnde in hoc fit quod sapientie xvi dicitur Substantiam
enim tuam et dulcedinem tuam quam in filios tuos ostendebas
et voluntati vniuscuiusque deseruiens / ad quod quisque enim
volebat conuertebatur In modo ergo instituendi gratuitatem

dulcedinem indicat / qui impium quod imperat in imperato
dono largissimo nobis dato dulcoravit / audiens quod dixit psalmista pa
rasti in dulcedine tua pauperi deus plenissimum cum instituentibus
impium quod princeps constituere vel facere potest est quod dicit / accipite
qui domini magnificencie sue dat quod omnem supplet defectum
accipientis hostem primo largitus est munera mixta magnifice-
ntiam principem / hoc ergo modo instituit sacrificium et reverenter voluit
accipi a nobis et tota ecclesia / Potestatem autem celebrandi dedit quando
dixit / hoc facite in meam commemoracionem sicut dicitur Luce xxij et
prima Corinthiorum xj / Item hoc cum quod dicit facite dedit potestatem faciendi
similia facere quod dicit quod ponitur in imperato / Dicit enim tollacionem
potestatis quia hoc non vult ibi qui princeps est / et auctoritatem hanc ad
inferiorem / quia sicut idem est / hoc facite ac si diceret hoc faciendi
habete auctoritatem et potestatem / et sic in hoc verbo sacerdotalem di-
scipulis contulit ordinem / sicut tradunt hii qui veri doctores sunt
probabiliores / Unde similiter vobis utitur conquestus qui sacerdotalem confert
ordinem dicit cum sic porrigendo calicem cum hostia panis et sacrificio
vini cum aqua / Accipe potestatem in ecclesia offerre sacrificium deo / missas
que celebrare tam pro vivis quam pro mortuis in nomine domini / Sic ergo in
ore domini verbum facite tradicionem potestatis et ordine confert a domino
in apostolos / Unde cum princeps confert potestatem hic non vult etiam quod
subditus ministerium nichil faciat sicut et nos dicimus potestatem sciendo sa-
cerdotes confert missam quam non celebrat sacerdos / non sunt actum
sed potestatem / Unde Johannes apocalipsis primo capitulo de tanta dignitate
dicens / princeps regum hic dilexit nos / et lavit nos a peccatis
nostris in sanguine suo / et fecit nos regnum et sacerdotes deo et
patri suo / ipsi gloria et imperium in secula seculorum amen / Et ysaie
lxvj / Assumam ex eis et sacerdotes et levitas dicit dominus / Apocalipsis
v / Et fecisti nos deo nostro regnum et sacerdotes et regnabimus super
terram / Ysaie lxj / Vos autem sacerdotes dei vocabimini ministri dei
nostri dicetur vobis / Apocalipsis xx / Erunt sacerdotes dei et christi et
regnabunt cum illo mille annis / quod est per totum tempus gratie / Sic ergo i
pso dicto accipitur collacio potestatis / Sed autem verbum illud ad usum refe-
ratur operis / sicut innuit id quod additur in meam commemoracionem sunt
sensus est / hoc facite in meam commemoracionem hoc est in usu et frequen
tacione habete in meam commemoracionem / Et sic in hoc eodem verbo in-
iungit usum / Unde actuum 2o cottidie quoque perdurantes unanimiter

in templo et frangentes circa domos panem sumebant cibum cum exulta-
tione et simplicitate cordis collaudantes deum et habentes graciam ad omnem
plebem prima Cor. xi Bonaventura quoque manducabitis panem hunc et
calicem domini bibetis mortem domini annunciabitis donec veniat / Hic ergo dicendo accipite
etc. et sacramentum instituit / et inestimabile donum dedit. Cum autem ut prin-
ceps regni hoc dixit Hoc facite / faciendi illud contulit potestatem Cum
autem hanc potestatem ad actum retulit ad ingressum / quod in sui fecit commemo-
racionem / propterea ad implevit usum / quo ostendens nos in eius sanctifica-
cionem et in [illegible] in reparacionem Item primo hoc inestimabilis est gratia Item
2o dignitas immensa Item 3o vero sanctificatio cumulata / De primo
hoc dicitur [illegible] / valde inestimabilis est donum / et facies tua plena graciarum
[illegible] De plenitudine eius omnes accepimus gratiam pro gratia / De 2o dicit
apostolus 2a Cor. iijo Idoneos fecit nos ministros novi testamenti
non littera sed spiritu prima Cor. iiij Sic nos existimet homo ut mini-
stros Christi et dispensatores misteriorum dei / De 3o dicitur ad [illegible]
Cant. vij Venter tuus sicut acervus tritici vallatus liliis / Hic si
dicat venter tuus qui est gustu refecti concupiscencia et doloribus
plenus fuit / modo est sicut acervus tritici / scilicet super sacramento cor-
poris domini quod ad [congregatus] [illegible] caritate / et liliis castitate melle et
[illegible] est munitus undique / quia plena attingit [illegible] usu sacramenti
virtutis sanctificatoris [illegible] / Nota autem institutor huius
Cause institutionis venerabilis sacramenti / ponit [illegible] in [illegible] parte sue [illegible] / et alij
doctores quam plures / et prima memoria passionis Christi / et [illegible] liberator
[illegible] / Et prima Cor. xi hoc facite in meam commemoracionem / Secunda est
cibi vite ministracio / est [illegible] cibum [illegible] qui [illegible] mortis /
unde [illegible] Gen. ijo Quacumque hora comederitis ex eo mor-
te moriemini etc. / De isto vero cibo dicitur Quicumque manducaverit ex hoc
pane in eternum Joh. vj Tercia ut sit in [illegible] / ut sua erga nos
caritate ostendat / et maior erga se caritate accendat [illegible] pro nobis
in [illegible] ut [illegible] redimeret nos a morte / per cibum alleviat nos
ad vitam / Quarta est ad gustum [illegible] in [illegible] cum di-
vina sapiencia [illegible] corporis et sanguinis sui / ut ad gustum vitalis per
gustum [illegible] in vitali / Et cum dominus per potum [illegible] et vi-
dete etc. Quinta est peccatorum cottidianorum venia et remissio /
ut enim sit immortalis nobis dominus hoc sacramentum salutis ut qui nos cotti-
die peccamus / et ipse iam mori non potest / per hoc sacramentum quod in memo-
riam mortis eius accipimus remissionem peccatorum cottidie consequamur / Sexta
est scripturarum implecio Ysaie vij Vocabitur nomen eius emanuel / et
dominus dixit Vobiscum sum usque ad consummacionem seculi / Nota ultimo
et [illegible] pane angelorum manducabit homo / Et Joh. vj Ca [illegible]

et sanguis meus vere est potus. Qualiter autem per hoc sacramentum facta est
impletio scripturarum patet ex primo notabili dicto ubi posito de prefigura-
tionibus huius sacramenti. Quarto principaliter notandum est de dignitate huius De dignitate eukaristie
sacramenti. Cuius nullus intellectus humanus nec angelicus potest dignitatem
comprehendere, de qua dictum est supra amplius. Tamen eius dignitas ex multis
apparet, quia tam in lege quam ante legem multipliciter fuit prefigura-
tum, sicut patet ex precedenti notabili. Secundo quia a prophetis est denunciatum
presertim [illegible] panem angelorum manducavit homo, ubi ponit preteritum
pro futuro propter certitudinem prophetie. Tertia eius dignitas ex hoc apparet
sicut dictum est in precedenti notabili. Etiam ex hoc quia ab apostolis est
observatum prima Cor. xi Convenientibus vobis in unum iam non est dominicam Vobiscum manducare ... ex ...
cenam. Ex hoc apparet quia est a summis pontificibus solempnizatum, qui ad hoc celebrandum ordinaverunt ornamenta tantum
corporis vestimenta et vasa sacra et stipendium temporale, que omnia
sunt ad decorem huius sacramenti, ut supra apparet. Ex hoc eius dignitas
quia non nisi a pontificibus et a sacerdotibus conficitur, quibus solis a deo
hec potestas est reservata et commissa, ut patet Mat. xxvi et Luce
xxii, et extra de summa trinitate firmiter. Ubi dicitur: hoc sacramentum
nemo conficere potest nisi sacerdos qui rite fuit ordinatus secundum cla-
ves ecclesie quas ipse concessit apostolis et eorum successoribus Mat.
xvi et Joh. Postea maxima dignitas huius sacramenti apparet dedet
ratione sui contenti, quia continetur sub speciebus in se ipsum verum deum
in quo nobilissima in celo et in terra unita sunt, scilicet deitas et hu-
manitas in una persona. Ultimo notandum quia dicitur in titulo
questionis: inter cetera sacramenta sit dignissimum. Pro quo notandum unum
sacramentum esse dignius alio potest intelligi quadrupliciter. Primo quo ad
rem sacramenti seu effectum ipsius, et ita sacramentum baptismi est di-
gnissimum, quia delet omnem culpam et aufert qualemcumque penam et a-
perit ianuam regni celestis, iuxta illud Joh. iii Nisi quis re-
natus fuerit ex aqua et spiritu sancto non potest intrare in regnum dei. Secundo quo ad illud
quod continetur sub sacramento, et isto modo sacramentum venerabile eucaristie est
nobilissimum et dignissimum inter cetera sacramenta, et vere, quia in eo con-
tinetur verus deus et homo. Tertio quo ad gradum dignitatis in quo con-
stituit, et sic sacramentum ordinis est dignissimum, quia per solos pontifices habet
conferri. Quarto quo ad ministrum, et sic sacramentum confirmationis dicitur dignissimum,
quia per solos ordinarios habet ministrari. Quinto quantum ad statum
et non contentum, et isto modo matrimonium est dignissimum, quia fit coniunctio
duarum personarum, scilicet maris et femine, in persona Christi. Primus ma-
ior effectu baptismus, secundus in esse, tertius in signo maior [illegible]

nisi vos / Et nota sufficientia penes dignitatem et conditionem patet sic / Sunt quia
omne sacramentum / aut est datum in remedium / vel quod est datum in reme-
dium unius personae / aut in remedium totius ecclesiae / Si primo aut quoad
ad ingressum / et tunc est sacramentum baptismi / aut quantum ad confessionem et hoc
dupliciter / aut quantum ad conservationem virtutis / aut ut a malis non super-
entur / et tunc est sacramentum confirmationis / vel ut bonis ad gratiam et sic
habetur sacramentum eucharistiae / Si autem in remedium totius ecclesiae / aut ad regendum et
multiplicandum corpus spiritualem / et tunc est ordo / quia principatus bonum
multitudinis est / aut quantum ad multiplicationem materialem fidelium / et sic est
matrimonium / Ex quo clarius colligitur quod venerabile eucharistiae sacramentum
est aliis sacramentis simpliciter dignissimum / et licet alia sint condignora
tamen quam est secundum quid patet consequenter et notabiliter / et sic patet de primo
articulo dictum

Quantum igitur ad secundum articulum / praemissis notabilibus et ipsis inferendo con-
clusiones cum certis corollariis / Conclusio prima. Eucharistiae sacramentum
rationaliter pluribus nominibus nominatum / convenienter est in veteri lege
praefiguratum / Quae quidem pro ambabus et partibus patet / quia primis duobus no-
tabilibus / igitur conclusio quantum ad utramque partem vera / Secundum pro prima parte probatur sic
Res communiter conveniunt diversis statibus et proprietatibus / illud vocabulum
pluribus nominibus est nominatum / Sed sacramentum eucharistiae convenit pluribus
statibus et proprietatibus / ergo sacramentum eucharistiae vocatur pluribus nominibus
et nominatum / Maior est in textu prime / et antecedens patet / quia ex omnibus sta-
tuum et proprietatum / quibus res sortitur diversitatem nominum / Secundum hoc
patet ex primo notabili / igitur conclusio pro prima parte vera / Secundum pro secunda parte probatur
tamen concedit Sanctus Michael in Canone sacrae scripturae in convenienter est, vocato-
natur praefiguratur et ponitur / Sed multae figurae reputantur sacramentum euchari-
stiae in Canone sacrae scripturae praecesserunt et sunt positae / igitur hoc
sacramentum convenienter et rationaliter in veteri lege est praefiguratum / quia non
/ et antecedens patet per beatum Augustinum super Genesim ad litteram dicentem / quod
est huius scripturae auctoritas quam omnis humani ingenii perspicacitas
/ et patet per Apostolum ad Romanos / quia haec verba fidelissima sunt / Et per Augustinum
in libro de doctrina christiana / Titubabit fides si divinarum scripturarum
vacillat auctoritas / Et sequitur: porro fide titubante caritas ipsa ca-
ritas languescit / Et in libro de baptismo prologo dicit scripturarum
scripturarum auctoritatibus collata sub data sunt ut ad intellectum quisque
ad fidem veniat iuxta illud Isaiae vii Nisi non credideritis non
intelligetis / et hoc patet ex secundo notabili / igitur conclusio pro secunda parte vera / Ex
qua sequitur hoc corollarium / et primum ex parte primae partis conclusionis
Eucharistiae venerabile sacramentum vocabulum hostia et sacrificium et

viatori nominatur / patet ex prima parte glosse / et ex prefatione / et ex pro[illegible]

nobis / Cum veneratum eucharistie sacramentum utile et honorabile est pre-
figurari / patet ex 2a parte glosse / Cum vero eucharistie sacramentum
est divine potestatis [illegible] / patet ex 2a parte
glosse / et 3o nobis / Veneratum eucharistie sacramentum figure debuerunt
precedere in omni lege probatur / quia hoc sacramentum est memoriale dominice passio-
nis fidei que sunt necessaria ad salutem / ergo eius figure debuerunt precedere
in omni lege sicut oblatio melchisedech vel ut patet ex nobis / ita quod
sacrum quod in lege nature / secundum [illegible] tria sacramenta / scilicet decime oblatio-
nes / et sacrificia / et hoc [illegible] sacramentum [illegible] ad significandum remissionem
[illegible] hominis [illegible] et ab eis [illegible] / per decimationem
significatur peccatorum remissio / per sacrificia carnis mactatio / per obla-
tionem bonorum operum exhibitio / Et per sacrificia que consistebat in immolatione
animalium prefigurabatur Christi futura passio / et significabatur quod ille cui offere-
batur / dominus esset vite et mortis / In isto enim consistebat / et significa-
bat / que fideles illuminabat ad hoc ut crederent / quod deus esset cre-
ator / quod redemptor / quod remunerator / et quod [illegible] deo fuerint
et sua ab ipso recognoscerent / et hoc quod reddebant cum signo visibili
manifestarent / cum deum honorabant in oblatione / qui omnia creavit /
in sacrificio honorabant ut redemptorem / in decimatione ut perfectum
remuneratorem / In lege vero scripta per manna quod deus pluit populo
in deserto / Exodi [illegible] / [illegible] figuratum / Sed hoc sacramentum sunt
[illegible] sunt ad cognoscendum [illegible] deberent
difficilia ad cognoscendum [illegible] fuerint
[illegible] in veteri lege / 2o quod [illegible] et [illegible]
[illegible] et figura [illegible] legis / quia 2m [illegible]
[illegible] figura [illegible] / [illegible] eucharistie sacramentum
sunt [illegible] in omni lege prefigurata [illegible] alia sicut
prima pars [illegible] est [illegible] in [illegible] precedens [illegible] patet ex [illegible]
2a pars [illegible] / prima quedam [illegible] 2m [illegible] / ut [illegible]
[illegible] prima et ordo / alia [illegible] / [illegible] 2m [illegible] / [illegible] 2m
[illegible] ut baptismus / et eucharistia / secundo confirmatio / et extrema unctio / nec [illegible]
[illegible] 2m [illegible] / [illegible] figuram / Et [illegible] / [illegible]
de [illegible] in scripto [illegible] est ista / quia penitentia [illegible]
matrimonium [illegible] / et ordo traditionem spiritualem ad cultum divinum /
que [illegible] ad omnem legem / Baptismus vero / et eucharistia sunt ne-
cessaria [illegible] spiritualis vite / Baptismus [illegible] ad vitam / et Eu-
charistia [illegible] in vita / sed in veteri lege et nova debuerunt / nisi 2m
[illegible] / Confirmatio vero et extrema unctio sunt [illegible] / sicud
confirmatio [illegible] gratie / et unctio [illegible] glorie / ideo nullo modo debuerunt esse in
veteri lege etc.

Circulo [illegible] venerabile eucharistie sacramentum / a Christo in ultima cena pro salute

humani generis sub speciebus panis et vini convenientissime est institutum
ut dicto patet. Et ultima parte 3 in nobilius in dicto vide. Et per hoc vero
quicquid est ex parte expiatum et gratie divine collatum et auctivum. Sed ad
salutem humani generis in ultima cena sub speciebus panis panis et vini
convenientissime est institutum. Ergo eukaristie sacramentum est cuiuscumque. Ergo a
Christo convenientissime sub speciebus panis et vini in ultima cena est
institutum. Consequentia tenet. Et antecedens patet per beatum Thomam in 3a parte questione 73 articulo 6
et per beatum Gregorium in quadam collecta. Perficiant nos quesumus domine tua
sacramenta. Et patet per beatum Thomam in legenda de corpore Christi. Nullum enim sacra-
mentum est isto salubrius quo purgantur peccata, virtutes augentur et mens
omnium spiritualium karismatum habundantia impinguatur. Et hoc patet
Mat 26 Marci 14 et Luce 22. Cenantibus autem illis
accepit Ihesus panem et benedixit et fregit deditque discipulis suis
et ait Accipite et comedite hoc est corpus meum. Et accipiens ca-
licem gratias egit et dedit illis dicens bibite ex hoc omnes hic
est enim sanguis novi testamenti qui pro multis effundetur in remissi-
onem peccatorum ut hoc vide. Et per quartus conclusio. Corpus Christi rationabiliter
in pane azimo et triticeo eukaristie sacramentum instituit. Patet ex glosa
super pixe vocatur quod Christum confecisse in pane tritico et azimo unde
id Exodi xii. in die pascha non erat fermentum in domibus Iudeorum et
subditur ibidem. Quicumque comederit fermentum peribit anima illa de
Israel. Etiam ideo confecit in azimo quia hic panis bene competit sinceri
dignissimo sacramento et non fermentatus. Ideo quia fermentum in sacra
scriptura ut frequenter corruptionem significat. Prima Cor. v. Modicum
fermenti totam massam corrumpit. Etiam ideo quia ut plurimum
malum est significatum. Luce xii. Cavete a fermento phariseorum
quod est ypocrisis. Et prima Cor. v. Expurgate vetus fermentum. Epulemur
itaque non in fermento malicie et nequicie sed in azimis sinceritatis
et veritatis. Unde Ambrosius. Sinceritatis azima caro Christi oblata est
sed azima semper in bono capitur. Etiam beatus Petrus immediatus vicarius
Christi romane ecclesie tradidit hoc sacramentum conficiendum in pane azi-
mo et triticeo ut corpus Christi verum.
Corpus 2m. Licet greci conficiant recte et realiter in pane fermentato con-
venientissime tamen peccant. Ideo patet per corpus vii est hoc. Quia panis a-
zimus et fermentatus non differunt specie. Sed solum accidentaliter. Nunc constat
quod accidens non aufferat essentiale. Ideo sic patet corpus vii. Quia convenit
institutioni Christi qui sic nobis in exemplum proposuit ut et nos ita faci-
amus. Joh. xiii. Exemplum enim dedi vobis. Inspice et fac secundum exemplar
quod tibi in monte monstratum est. Hoc autem corpus Leo papa late deducit
in quadam epistola reprobando errorem grecorum. Dicens quod azimus panis
tantum et non fermentatus sunt in cena domini. Quod probatur per illud Mathei xxvi. no

veni legem solvere / sed adimplere / et quia secundum legem iudei tunc in
azimis utebantur / ymmo nec fermentum in domibus eorum invenie-
batur / neque apparebat apud eos / sicut habetur Exodi xii et Le-
vitici xxiii / et Deuteronomii xvi / et ita patet quod christus tunc azimo
pane fuit usus et non fermentato in solempnitate azimorum / quia
si aliter fecisset / ut transgressor legis pure (?) debuisset (?) / et iuste occisus
fuisset / quia secundum legem Exodi xii. Sed constat quod christus peccata non
fecit nec inventus est dolus in ore eius / Petri ii°. Nam et maledictus
Iudas fatebatur se peccasse tradendo sanguinem iustum Mathei xxvii
Et similiter summi principes sacerdotum querebant adversus eum falsa te-
stimonia / nec invenerunt / licet multi falsi testes adducti (?) essent Mat-
thei xxvi / nec valet obiectio grecorum qua nituntur dicere / quod clandestine
in fermento pane confecisset / quia oppositum ipsamet veritas fatetur
Iohannis xviii Ego palam locutus sum et in occulto locutus (?) fuissem / ergo
christus nullo modo confecit in fermentato // quia precipitur Levitici ii / ut omnis
oblatio offeratur domino sine fermento / et xxxiiii patet Exodi xxxiiii / nec
valet quod greci asserunt dicentes christum anticipasse pasche / quia tunc utique
transgressor legis extitisset / cuius oppositum habetur Luce xxii. Prima (?) in
hora facta cum discubuit et xii apostoli cum eo / I Cor xi. 3m [struck]
opinio videlicet Wiclefistarum et hussitarum asserentium communionem sub utraque specie
panis et vini de necessitate salutis dari laycali populo est a veritate
katholica aliena et heretica / ut patet ex predictis / Et hec opinio ex sacro
concilio Tholetano est ut heretica reprobata. Sacrosancta quoque Con-
stanciensis synodus in spiritu sancto legittime congregata / ut obstruetur
os iniqua loquentium vetustam christianam et sanctam tum sub specie
panis communionem laycarum per constitutionem suam canonicam approbat
et confirmavit / que ab ecclesia ab antiquis temporibus est observata. Pro-
batur (?). B. Thomas 2a 2e questione xa articulo xii inquit Quod maxima
habet auctoritatem ecclesie katholice consuetudo / que semper est imitanda in
omnibus / nec obstat auctoritas quam allegant predicti Iohannis vi Nisi mandu-
caveritis carnem filii hominis et biberitis sanguinem eius non habebitis vitam in vobis / quia ipsamet
veritas subdit / verba que locutus sum vobis spiritus et vita sunt. Caro
autem non prodest quicquam. In quibus verbis dicere (?) christus insinuat
manducationem suam corporis videlicet carnalem et spiritualem / Namque car-
nalis manducatio absque spirituali non prodest quicquam / ut dictum est. Vita (?)
spiritualis autem manducatio absque carnali prodest plurimum / quia vivificat
sicut patet in pluribus martiribus / qui absque manducatione corporis et sacra-
mentali et carnali / in solo baptismo et fide que est manducatio spiritua-
lis habent vitam eternam / ut probat beatus Augustinus in libro de vera penitentia

qua allegat mgr in myto sima 4 · dis. iij Et hec in decreto d° gsc
dis ffrta / ut quid / ut quid parcis dentem / et ventrem vede et ma=
maducasti / neqz bohemi excusant ab cost cirac et ptmaria grutes /
q° sacro scta Sinodus Basilien / littime in spu sto ggata / super co=
mmone subutraqz spe / cu eis dispensat / Sed tm ipos ad cam invitavit
lices ppe mag malu cu ttibg induat / et in malicia assimile ad ipos
littime dispensavit / Vom tm de ista ma an pplo laicali sit dada
quid subutraqz spe de ncte salutis monebit infra spcialis
qstio / Conclusio 3a ultia et singlis / Euke benedictu sacrm int
9°3 omnia ecclesiastica sacta est dignissimu / rado dignitem sacrmenti 20° in
noli ultimo / Et q° pz / et q° et ultimo nolibg / i q° va / Et p°
zom / quod unu sacrm / aliud excedit in sctitate / tm ipm excedit in
dignitate / Sed sacrm benedicte Eukaie / omnia aa sacta excedit in
sanctitate / go ad ipa excedit in dignite / ga no / et aorz / qr tota di=
gnitas sacrmenti / in hoc gsistit / q° gfert / ul gtinet / Sz hoc / quia hic
benedictu sacrm / maioi pollet sctite aiis oibg sacrmentis / 2o qr
gtinet · id q° est sctm ceni / et forat / qz id q° solu dr solm p quadra
attribucom extrinseca / puta qr est sign sctitis / ul qr est ca instrumentalis
sanctitis / in quod alia ob eo rea distincto / Sz sacrm benedicte eukc
gtinet xpm qui inquatu est deg est ipa met sanctitas ceni / 2m
aut q° est ho / hz in se eminentem sctitatem forali / cetera vo sac
ramenta sut solm / signa sctitis / ul ipig cause instrumentales in quoda
alio rea ab ipis distincto / puta in hoie qui suscipit sacrm Col
cad bo 2 quia in hoc sacrmento / id q° gtinet in eo / 2 sanctificat /
est fons et origo totig sctitatis / et ca institutia / et operatina omn sacra
mentor / eo q° xpc qui in eo gtinet / est ca institutiua / et inquatu
ho opatina / vom sur mlti t ut / Et in hoc sacto no tm est aug=
gre / si ipe totg sinfm / qui est fons et origo totig
gre / Unde Jeros Gaur ultiam nob memoriam reliquit / qr quis
pg ge pficiscens / aliquod pignus ei / q° diligit relinquat / ut quoci=
ens id videt · possit et eig bnficia et amicicias memorai / que si ipe
pfite dilcit / sine ingeti desiderio / ul fletu no pt vide / Ideo salua
tor tradidit nob hoc verabile sacrm / ut p hec fit commemoracio / qr pro
nob mortug est / Corelm | benedictu Euke sacrm / excedit aa sacta
in sctite / Corelm 2 verabile euke sacrm eminenter excedit aa sacrmenta
in dignitate / Corelm 3m benedictu Euke sacrm · subutraqz specie
gtinet vom deu et hoiem / Hec corea pnt argiom et eug pbacom
et possent auctoritatibg et roibg facile pbai / quas ca brevit omitto
Corelm 2m le q° est vm / Sz ad vom an opplm sctam / Rez gclus
immedie imita os no sit mutaco / quia nec sicut subiecti nec sicut ter=
mini / ut ibid plis ondit / tm mutao medie alio statu ad mutatom

a simili dico, quod signum potest esse signatum, inquantum signatum sit verum ab so-
lutum que signat, et sic hic sacramentum sunt prefigatum, vel aliter dicendum
et melius, quod non est simile de mutationibus quas facit natura et vario
actus cum voluntate in mente per actum cognitionis, et ideo instituti po-
tuit non tamen modo signatum aliud sed actualis significationis in mente sub aliqua ratione

Sequitur de materia sacramenti domini Eukaristie, circa quam inter sanctos preces
occurrunt quinque dubitationes. Prima ad quid ordinatur circa sacramentum corporalem esse
materiam. Secunda que sit hec sacramenti corporalis materia. Tertia quis sit modus
transsubstantiationis huius materie in corpus Christi. Quarta ad quid ergo manent
accidentia precedentis materie post transsubstantiationem in corpus Christi. Quinta quare
ibi manent accidentia sine subiecto. Hec enim a sanctis patribus diu inquisita
sunt, quamvis in quibusdam eorum determinatio sit valde obscura. Quantum
ergo ad primam dubitationem videtur aliquibus magnis in tractatu de divi-
nissimo Eukaristie sacramento dicens, quod ordinatur in sacramento esse corporalem
materiam propter tres causas quarum prima sumitur de ratione sacramenti, secunda circa
institutionem sacramenti, tertia ex impositione hominis in usu gratie sacra-
mentalis. Prima ergo quia sicut Augustinus quod sacramentum ~~existat visibile~~ visibile et invisibilis gratie
signum et ymaginem gerat et ea existat, visibile autem sacramentum potest esse
nisi in visibili a quo corpore sumptum, quod corpus est sacramenti elementum, quia
ex ipso sacramentum componitur corporale, sicut naturalia corpora componuntur ex elementis.
Et ideo dicit magister, et Hugo de sancto Victore in libro suo de sacramentis quod sacramentum est
visibile et corporale elementum ex institutione divina signum et similitudine
representans et sanctificatione invisibilem gratiam conferens, quia in Eukaristia
sacramentum est, et in genere sacri ponitur, et diffinitio generis tota salvatur
in specie, ergo quod Eukaristia visibile sit elementum quantum ad materiam et hec
est circa primam ad eruditionem ordinata, quia ex visibili elemento et specta-
culis ergo erudit nos dominus quid efficiat in visibili gratia in sacramento. Unde
paulus ad Titum ii: Apparuit enim gratia et salvatoris nostri omnibus
hominibus erudiens nos, ut abnegantes impietatem et secularia desi-
deria sobrie iuste et pie vivamus in hoc seculo. Ad hoc enim visibilia
signa sacramentalia instituit, ut erudiret de gloria et gratia, quia ipse
in sacro in nobis efficit. Ysa. xlviii. Ego dominus docens te utilia
et gubernans in via qua ingrederis. Non enim sciremus gratias sacramentales
gratias nisi signis erudiremur visibilibus. Hinc quod dicit Gregorius quod
etiam ipse propriis visibilibus effectus est, ut ex visibilibus ad invisibilia gratias
erudiam. Hinc etiam quod in multis apparitionibus patribus ad sensum visi-
bilia proposuit, ut ex omnibus illis ad invisibilia erudirentur. Osee xii. Ego
visiones multiplicavi eis et in manibus prophetarum assimilatus sum. Propter
hoc locutus es in visione tu sanctis tuis et dixisti: Posui adiuto-

rem sup potente dni omnibus u hus formis visibilibus invisibilem
donat gre effectum / s3 spualiter intelligimus qui visibilia p similitudinem
ad invisibilem gratiam corpaq / spu quod dicit Dan x quod intellectus opus
est invisioni / q2 p intellectum oz corporalia ad spiritualem acceptationem
comparare Et io dicit aug quod sacramentum preter speciem corporalem quam ingerit
sensibus / aliud facit in noticiam venire / et ipso preter que ibi ponitur
no est exceptiva / sicut quidam male intelligentes estimant / sed ponitur ibi quod
imp / ut sit nota similitudinis / et sit sensus quod preter hoc quod est imp
speciem sive formam corporalem quam ingerit sensibus aliud spirituale ad simili
tudinem translatorum sumptum / facit venire in noticiam mentis Et hoc
dicit hugo quod est ad similitudinem vitans / Tria aut ea que
x institutione simul et indistinctionem sacramenti e sunt dicit eum sacramentum quod ideo
materialem et corporalem et elementale tamen manum quia hoc supbiendo
p creature libidinem recessit a deo / dignum fuit ut corporali elemento sa
lutem queret in eadem in quo perdidit salutem / et hoc maxime in isto
effectum est . sacro considerando manum rem genus quod in edulio corporali
hoc perdidit vitam a deo constitutum in edulio / ut corporali vitam
recuperet Et io oportuit ut cibus spiritualis materiam haberet corporalem
ut sicut dicit beda unde mors oriebatur / inde vita resurgeret / Et
hoc quidem verum est rem genus concernentiam et spe / quia vitam perdidit
hoc in fructu ligni vetiti / vitam aut invenit in spe panis et vini
/ qui tamen panis coctus est in ligno crucis / et ideo dicitur fructus ligni vite
sed iii Reg xvii En colligo duo ligna / ut faciam michi et panem alle
et filio meo et comedamus Nec ista sunt egena elementa / de quibus
dicit paulus Gal. iiii Oz ponimus sub elementa in quibus effectum deus constituit
salutem nostram / qui quibus libus corporalibus elementis salutem non alli
gavit / tamen in istis elementis salus invenitur / et perdit vita / qui non
recipit nisi articulis necessitatis / et non contemptus religionis elementum
sacramentale excludat Unde et per matheum exprimit elementum corpale
exhibendis et in exhibendo demonstrans dicit Accipite et manducate ex hoc
omnes hoc est enim corpus meum quod p vobis tradetur in remissionem
peccatorum Et simili dixit demonstrans sanguinem sub specie vini hic est
quia Iohannis vi dicit Ego sum panis vivus / qui de celo descendi / si quis
manducaverit ex hoc pane non morietur in eternum / quibus n hoc p naturam
illam qua factus est ad ymaginem dei superior sit omni corpore materiali
tato / tamen quia se peccato tradidit p concupiscentiam rei corporalis inferior
humiliatus est / ut salutem quereret in eo quod rem natura inferius est
ipso / ut sic sanetur superbia eius / qua voluit esse equalis ei / qui est sup

anima per comestionem corporalis cibi vetiti (Iac iiij et i Pe v Deus
superbis resistit resistit humilibus autem dat gratiam / Sic est quod dicitur
Proverbiorum ix Venite comedite panem meum et bibite vinum quod
miscui vobis / quia in corporali cibo vitam perdidistis ideo ego cor-
poralem cibum paravi vobis in quo vitam invenietis Sicut est quod
de sapientia que filius dei est dicitur Proverbiorum iij lignum vite est hiis qui
apprehenderint eam et qui tenuerit illam beatus Iohannis vi // Operamini
non cibum qui perit sed qui permanet in vitam eternam / quam pater
meus dabit vobis Hec est 2a causa / Tertia autem causa quam tangit
beatus Dionysius / quia sic dicit impossibile est nobis lucere divinum radium
nisi sacris velaminibus circumvelatum / Est enim homo male valde hebes
intellectu qui ideo quod coniungitur sensui et ymaginationi parum vel nil
accipere potest spiritualium nisi in similitudine corporalium sibi illa proponantur
et hec est quod dicitur Sapientie ix Cogitationes mortalium timide et incerte pro-
videntie nostre Corpus enim quod corrumpitur aggravat animam et deprimit
terrena inhabitatio sensum multa cogitantem / Hec ergo causa quod spiritualia
sine hiis non est salus et quia nobis oportet sic convenienter sunt nobis dorel
sub similitudine elementi corporalis / Gravamen enim infectionis spiritualis non
intelligit homo carnalis nisi similitudine corporali Sicut dicit Gregorius Reg.
miraculorum ideo frequenter rebus similibus ce dicitur / quoniam hiis que anima novit
surgat ad incognita que non novit Et per ea que usu didicit
discat amare que nescit Unde Sapientie ix dicitur Difficile estimamus que
in terra sunt et que in prospectu sunt invenimus cum labore / et que in celis sunt
quis investigabit / Unde per omnia similitudinem ex communem manducavi ad
celestium intellectum Et hec est scala Iacob per quam ascendit ad
celorum apparitionem et notitiam divinorum Genesis xxviii dicitur quod vidit
scalam cuius summitas celos tangebat et dominum in summo scale de-
super / quia per similitudinem corporalium sublevatio ad spiritualia celestia co-
gnoscenda Et hec dicitur Sapientie x Iustum deduxit dominus per vias rectas et
ostendit illi regnum dei / Et dedit illi scientiam sanctorum / quia vie recte sunt
quibus possibile est homini per intellectum mentem ambulare et ille sunt
ut scilicet per similitudinem corporalium ad notitiam elevetur divinorum Et in illis
ostendit sibi regnum dei misterium / et dat sibi notitiam sanctitatis sacra-
mentorum / Hec ergo tres cause sunt propter quas in sacramentis conveni-
ens est esse corporale elementum / De 2o principali videndum que sit
materia specialis corporalis huius sacramenti / Respondet beatus Thomas 3a parte questionum
lxxiiij articulo primo in corpore principali ad questionem dicens quod panis
et vinum sunt convenientius materia huius sacramenti / et hec rationabiliter primo quantum
quantum ad usum sacramenti qui est manducatio / Sicut enim aqua assumitur

in sacro baptismo ad usum spiritualis ablucionis / quia corporalis generaliter
fit in aqua / ita panis et vinum quibus omnes homines reficiuntur
assumuntur in sacro ad usum spiritualis manducacionis / Secundo quantum ad
passionem Christi / in qua sanguis a corpore est separatus / et igitur in sacro
est vocale dominice passionis / seorsum sumitur panis / ut sacramentum corporis
vinum ut sacramentum sanguinis / Tercio quantum ad effectum considerandum
in usu quod sumencium / quia ut ambrosius super epistolam ad Corinthios hoc
sacramentum valet ad tuicionem corporis et anime / et ideo caro Christi sub specie
panis pro salute corporis et anime / et sanguis vero sub specie vini pro
salute offertur / Sicut et Leuitici xvii animalis anima in sanguine
est / Quarto quantum ad effectum respectu tocius ecclesie / que constituitur ex
diversis fidelibus / Sicut panis conficitur ex diversis granis / et vinum fluit
ex diversis racemis ut dicit glossa super illud / [illegible] multi unum corpus sumus
hec ut [illegible] / Sed contra quod obiciunt quidam / Et quod hoc
sacramentum commune toti ecclesie ubique per totum orbem terrarum diffuse datum
est / quod debet fieri materia / que in toto terrarum orbe posset inveniri
nec triticum autem nec vinum communiter invenitur / quia in terris aquilonaribus
glaciali frigiditate constrictis nec triticum nascitur neque vinum / Et sic cum
in terris illis diffusa sit ecclesia videtur quod ipsa pars ecclesie frequenter
tanto privetur sacro quod valde inconveniens esse videtur / Et quod in
eo consistit nostrum remedium contra peccatum / Ad hec autem obiciunt quod ex
similibus esse conveniens est intinctum / Carnes aut siliques sunt
complexioni humane quam panis / et carnes communiter per terrarum spacia
inveniuntur quam triticum / et sic videtur quod carnes aque quam sacramenti de-
berent esse materia / Ad hoc autem et omnia similia dicimus quod si omnia
que in intincto attenduntur simul considerentur non invenientur adeo naturale
et commune nutrimentum / sicut triticum et vinum / Ea autem sunt substancie pu-
ritas / complexionis equalitas / quia triticum est moderate calidum et hu-
midum / Sunt substancie subtilitas ad penetrandum et intincti flexibi-
litas quod non facile ambiritur vel auellitur / et cetera que in auctoritatibus
determinata sunt / tam de pane de frumento quam de vino / Et ideo
nulla est materia istius sacramenti nisi panis et vinum / Ad hoc autem quod
hic obicitur dicendum quod triticum et vinum aut ubique sunt / aut de facili
et de propinquo ad usum sacramenti adducuntur / Si autem alicubi non
invenientur aliqui et non contemptus religionis / sed articulus necessitatis
hoc efficeret dicimus cum augustino quod ideo deus sacramentis suis graciam
suam non alligavit / quod graciam suam sacramentalem etiam sine sa-
cramentis in hominibus fidem et devocionem ad sacramentum operetur

[illegible]

Et hec vocatur spiritualis refectio sacramenti. Et in hoc casu dicit Augustinus: ut quid paras dentem et ventrem; crede et manducasti. Sic ille in quo baptismus non ex contemptu religionis, sed per articulum necessitatis excluditur, non amittit fructum baptismi, sed baptisatus baptismo flaminis et in spiritu sancto reputatur. Ad hoc autem ordinata est manducatio spiritualis, qua Christo incorporamur, sicut in psalmis dictum est. Ad hoc autem quod de carnibus obicitur dicendum quod caro in genere similior est carni, sed quo ad exigentiam omnium corporum que congruentibus fiunt nutrimentum caro non est principalis et conveniens nutrimentum, quia sicut dicunt phisici, omnis caro inflamat, quod non facit triticum, sed tu hoc non attendis, sed quia congregata in pane et vino inveniuntur que faciunt naturalia cibum et potum. Et quia sic Christus corpus suum frumento et vino comparavit, et precipue quia Christus corpus suum hoc sacramentum in pane de frumento et vino instituit. Oportet ergo huius sacramenti esse materiam panem de frumento et vinum. Gen. xxvii: frumento vino et oleo stabilivi eum. Oleum enim ad unctionis sacramentalis gratie, quia omne sacramentum est in peccati remedium, sed frumentum et vinum stabilit ad spirituale et corporale nutrimentum. Deut. xxxiii: oculus Jacob in terra frumenti vini et olei. Et ex hoc idem accipitur quod supra, quia semper oleum ad unctionem gratie refertur sacramentalis. Ps.: a fructu frumenti vini et olei sui multiplicati sunt, multiplicatione spirituali qua fideles multiplicantur ex sacramentorum perceptione. Zach. ix: Quid enim bonum eius aut quid pulchrum eius nisi frumentum electorum et vinum germinans virgines. Hoc est virginitatem mentes. Hoc etiam ab ipsis nominibus accipitur, quia frumentum a vo[?] fervor fructus dicitur [...] co[?] quod ipsum pre aliis fructibus facit nutrimentum, et vinum dicitur a vi co[?] quod vim spiritualem habet ad potandum inebria[ndum?], si temperatum et ordinate sumatur. Quod significatum est Ezech. xxxv[?] ubi dicitur de tribu Juda et terra ipsius, ipsi institores tui in frumento primo. Juda[?] ... in angustia interpretatur, et sunt eos qui ex angustia mundi ad deum confugiunt. De quibus Christus dicit: Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Math. xi. Illi enim frumento sunt nutriendi et stabiliendi in gratia quod non possunt nisi ex Juda, qui eternum significat, et ipse qui populum signat religionis christiane. xx[?] Et Math. xv: Chananea Sirophenissa que panem a domino petiit de finibus Tyri et Sidonis legitur fuisse egressa, quia venationum cupiditates seculares et angustias mundi dimiserat, ad fidem est conversa. Sed ergo est causa quare sacramentum eukaristie tritici[?] materiam [...] De 3º principali, scilicet de modo transsubstantiationis, in corpus Christi dicit magnus Albertus ubi supra quod est valde difficilis est iste modus ad determinandum. Ideo quia nullus modus

[illegible]

naturalis motus et mutationis est omni generaliter / constat enim quod in natura non
sunt in genere nisi due mutationes / quarum una vocatur de subiecto ad
subiectum / altera de non subiecto ad subiectum / aut de subiecto aut ad
non subiectum / Subiectum autem ut dicit a [illegible] vocatur ens in actu secundum
formam suam / et esse suum substantiale salvatur / si mutatur secundum ubi vel
formam que sit in ipso / sicut in motu secundum motum id est ens in forma
et esse substantialibus salvatur / mutatur secundum renovationem situs / quod sit in ipso
et ideo est de subiecto ad idem subiectum / sub alio situ / vel ubi mutatur
in alteratione aut et augmento vel salvatur subiectum in forma substantiali
et esse / sed variatur secundum accidentia quantitatis vel qualitatis que sunt in ipso Ta-
lis autem mutatio proprie motus vocatur et nullo modo potest poni in sacramento
/ quia subiectum panis et vini secundum substantialem formam / et esse panis
et vini non salvatur in corpore Christi et sanguine / quia corpus Christi non
est materialis et substantialis panis in esse substantiali panis / nec san-
guis Christi est vinum in esse et forma vini substantialibus / et si corpus
Christi panis dicitur et sanguis vinum / hoc est secundum methaphoricam / et non
secundum proportionem propriam et substantialem sicut dicitur Iohannis vi Ego sum
panis vivus / qui de celo descendi / Si quis manducaverit ex hoc
pane vivet in eternum / Et sicut ibidem dicitur / hic est panis verus qui de
celo descendit / et ad hoc Mathei vi panem nostrum substantialem da
nobis hodie Et Luce xi / panem nostrum cottidianum / et alia mul-
ta talia inveniuntur / Patet ergo quod talis motus non est in sacramento / et ideo
non possumus dicere / ille panis est corpus Christi / vel iste panis erit corpus
Christi / Nec itidem dicere possumus / corpus Christi sunt panis / vel sanguis
Christi sunt vinum / quia nulla talium locutionum vera est / nisi in hiis
que naturalem habent motum / et substantia corporum salvata est in utroque termino
illius motus / sicut dicitur quod puer est senex qui fuit infans / vel quod
puer est albus qui fuit niger / vel quod puer est magnus qui fuit // videri
parvus Tamen hiis que divinum continent vocantur verba canonis premis-
sa / ubi dicitur Supplices te rogamus omnipotens deus iube hec perferri per
manus sancti angeli tui in sublime altare tuum / Ex quo videtur quod id
quod infertur localiter moveatur et sic fiet corpus Christi quod est in celis et
addatur ei / Ad hoc autem fortius est hoc quod antecedit parum in cano-
ne statim post consecrationem / ubi dicitur unde et memores domine tam beate passi-
onis nec non ab inferis resurrectionis et in celum sed gloriose ascensionis
offerimus preclare maiestati tue de tuis donis ac datis / panem sanctum
vite eterne et calicem salutis perpetue / Ubi cum post consecrationem et co-
fectionem iam perfectam ad hoc dicitur panis / et calix quod valida ut
iam dudum diximus sonat potentiam / quia non prime est secundum naturam / videtur
ergo forte aliquem prius esse quod sub forma corporis Christi salvata sit forma vini

Ad hec autem et similia solvenda multi laboraverunt antiqui et docto-
res et scrutatores scripturarum / et diversi sunt in diversas opiniones abo-
cati / tres scilicet opiniones / quas in articulis induximus / Prima enim
opinio ad fidem inductam dicebat obiectionem duplicem / quod quando dicitur panem
illum vite eterne sumptus est / quod verus est panis scilicet per consecrationem scilicet
panis corporis christi qui spiritualiter sumptus est panis vite eterne / Eodem
autem modo dicit de hoc et calicem salutis perpetue hoc est qui est re-
calida potio vini sumens spiritualiter sanguinem christi / qui est calix sa-
lutis perpetue spiritualiter et non sacramentaliter sumptus / quia isti credunt quod
nec corpus christi veniunt nec sanguinis christi vere continentur in sacramento / sed
significantur tantum / sicut et lapis sit christus / et alia quedam de christo parabolice
dicta / Contra istam autem opinionem in articulis probavimus esse hereticam
Et ideo hanc solutionem etiam hereticam putavimus / Fuerunt credentes et
simpliciter confitentes quod corpus et sanguinis veraciter quod traxit de vir-
gine et suspensum est in cruce / et resurrexit a mortuis / et ascendit
in celum / et regnat in equalitate patris in sua divinitate et naturalitate
et gratia et gloria sub speciebus panis continetur in altari sub manibus sacer-
dotibus per consecrationem / Et hec plana est quoad hodierni responsio / Secundo venit 2a
opinio que dicit cum substantia panis salvata ibi corpus christi continetur et
sanguinem cum colore cum substantia vini salvata / Et respondet ad ea que
obiecta sunt dicens / quod in veritate prima superius non sonant pro de-
claratione inferiorum ad superiora / quia sacerdos consecrans accipit substantiam
panis / que infixa est / et substantiam vini que infusa est in calice / Et
illa duo corporis christi non veniunt / quod est in dextera patris / Et etiam
in altari cum substantia panis et vini / Et cum dicit / Iube hec perferri per
manus sancti angeli tui in sublime altare tuum dicit quod sensus
est Iube quod hoc est signata per hoc perferri per manus et significata autem
per hoc sunt ecclesia militans per modum quo olim a nobis deduceretur
est / quia sicut panis ex multis sit granis / et sic vinum ex
multis fluit et confluit uvis / ita etiam ex multis collectis fidelibus / et quod
orat sacerdos ut ad altare glorie celestis in hostia deo per manus
sancti angeli stant / et sic ecclesia militans triumphanti coniungatur / Hec
huius responsio in parte convenienter sit / tamen quia super quandam catholicam non
fundatur / et ideo ista supposita opinio in nullo placere potuit / Confundatur
enim super hoc / quod panis in corpus christi non transsubstantiatur nec vinum in sangui-
nem / sed tamen ibi panis et vinum ad standum in sacramento assumuntur
Et hec est contra catholicam veritatem / et contra verba christi Gregorii quibus dixit
Accipite hoc est corpus meum / et non dixit / Accipite in hoc / et cum hoc
corpus meum / Que nobis superius ostendimus ubi de ista 2a opinione

est disputatum / Ad hec aut(em) 2m q(uod) Joh vi non debuiss(et) dix-
isse / Caro mea vere est cibus / et sanguis meus vere est potus / sed
dixisse debuerat / Caro mea significat / et est in vero cibo nec
vero potu quorum nichil significatur in sua verborum ... / q(uia) tamen veri-
tas est / et de verbis suis dicit Apost(olus) ... non est in illo
est et non / sed est in illo est p(ro)pheciam etc. valde reputo / q(uod) xps
in sacramento veritatis ... locucionibus tropicis vtatur / et eciam ista in
fidelem indicans 2 infusionem / sed 2m zam opinionem q(ua)m sola katho-
lica tenet veritatem / dicimus q(uod) in veritate sicut probat obiectiones
inducte / Nullus motus est quo panis saluatus moueatur ad formam
corporis xpi / et calix ad formam sanguinis. / Et q(uod) dicitur in Cano
ne Jube hec perferri in sublime altare tuum optime dictum est
2m fidem katholicorum / Dicat enim xps Joh iii c. nemo a-
scendit in celum / nisi qui descendit de celo filius hominis qui
est in celo / Et ideo orat sacerdos ut eclesia militans que corpus misti-
cum est incorporata vero corpori quod in sacramento verissime continetur
per effectum ... incorporata virtute corporis xpi veri. ... incor-
porata ascendat ad altare maiestatis diuine ut ibi in gloria sibi
offeratur / sicut hic offertur in sacramenti gracia / ut orat ut ecclesia fiat mo
tu locali / quia motus localis ibi non est / sed q(uod) ecclesia fiat accepta
dei patri / q(uod) sic accepit manibus angelorum incorporandos xpo
per gloriam sicut acceptat hic incorporatos xpo in sacramenti gracia
/ vnde eciam altare sublime maiestatis dei / xps est 2m huma-
nitatem ... in quod offerimur qui sibi 2m gloriam incorporamur / ad
aliam aut(em) diuinam obiectionem / q(uod) quando dicitur pane celesti vite eterne
intelligitur verum corpus xpi sub specie panis contentum / Non .n. dicitur
pane solum vite eterne / propter hoc q(uod) dicatur solum vite eterne consequitur
nomen panis ad signandum non panem materialem / quia sacietate et vitam
eternam conferre non potuit / sed virtute illorum adiectorum cogimur suppo
nere pane spiritualem / qui est corpus xpi sub specie panis / ut sit
sensus / offerimus maiestati / et sacrificium corpus filii tui / qui est panis
vite eterne / Similiter aut(em) dicendum est ad ea que sequuntur / et calicem
salutis perpetue / Et ille sunt katholice 2 infusiones / et hec firmiter te-
nende / Sed 2m ergo ea que dicta sunt. patet q(uod) nullus modus motus naturalis
est quo moueatur panis ad formam corporis xpi / vel vinum ad for-
mam sanguinis xpi / Et ideo tales locuciones / tales motus signi-
ficantes non sunt recipiende / nec a sanctis tales locucionis ante nos
posite inuenimus / Mutato aut(em) in pluribus vocatur que de non sub-
iecto ad subiectum sicut generacio / vel que est de subiecto ad non sub-

iectu / sicut corruptio. Talis autem mutatio non videtur esse panis
in corpus domini / et vini in sanguinem / quia in consecratione in oratione
canonis dicit sacerdos / ut nobis corpus et sanguis fiat domini nostri Iesu
Christi / Si autem sit tunc contra quod secundum substantiam panis mutetur in corpus Christi / quia
non fit nisi quod sic mutatur quod dicitur fieri simpliciter non cum simpliciter fit
peius si dicatur quod peius sit alibi. Ad hoc autem quod videtur accipi
ex verbis Ambrosii / qui dicit / quod sermo Christi creaturas mutat et
intendit / quod panis mutatur in corpus Christi / Ad hoc idem Ambrosius
dicit / quod ipse convertit panem in corpus suum / et vinum convertit in sanguinem
/ Communiter autem est idem quod mutare et convertere quod obiciunt quidam
dicentes / quod mutatio est panis in non panem / per consecrationem / nam non
est panis sed corpus domini. Omnis autem mutatio de esse in non esse est
corruptio / videtur / ergo quod in sacramento est mutatio corruptionis
eodem modo probatur quod ibi est mutatio generationis / quia ibi de pane
qui est non corpus domini fit corpus domini / Ergo sit hic mutatio de non
esse corporis domini in esse / Talis autem mutatio est generatio / videtur
ergo quod corpus Christi ibi generetur de pane / quod valde absurdum est / non
tamen secundum fidem / sed autem secundum philosophiam / quia secundum hoc corpus Christi extra
virginem saepe generatur / Et secundum hoc id quod est et manet generaretur /
et secundum hoc immutabile et incorruptibile / et glorificatum generaretur
quae omnia sunt valde absurda / Ad hoc autem in omni mu-
tatione naturali idem subiectum / quod est materia subicitur utrique ter-
mino mutationis / Si ergo hic mutatio panis in corpus domini /
tunc eadem materia subicitur panis formae / et formae dominici corporis /
et sic panis corrumpitur vel efficitur materia / Constat autem quod purissimae
guttae beatae virginis operatione spiritus sancti formatae sunt vera materia do-
minici corporis / Ergo dominicum corpus efficitur de duabus materiis / quod autem
de duabus in se diversis materiis generatur non est idem / quia dicit philosophus
individualiter manent secundum suas materias / et ergo non est idem
corpus quod efficitur in altari / et quod natum est de virgine / quibus
catholica fides penitus abhorret / sicut falsum et impossibile / et hereticum
Ad hoc autem mutata substantia panis in corpus domini / aut manet materia
panis / quia est materia corporis domini / aut annihilatur / Si dicatur quod
manet / tunc ab initio institutionis huius sacramenti / et frequentationis in
ecclesia magna valde habuit corpus Christi additionem / Si autem dicatur
quod annihilatur / tunc frustra ponitur ut annihiletur / et melius esset
non ponere / quam sermonem domini nobis annihilare / Ad hoc autem quod sermonem
contra determinare habitudines propositionum / quid denotant / quod dicitur de pane
fit corpus Christi / vel ex pane fit corpus Christi / quare / quia ut iam patuit
praepositiones iste non possunt denotare habitudinem materiae / ut possunt.

notacionem consuetudinis ordinis terminorum mutacionis sicut quando dicitur quod
mane fit meridies / quia secundum est sensus compositus / et pane fit corpus domini ac
si diceret post panem fit corpus domini / et tunc conceditur quod fit cum esset
de pane / videlicet manet et materia eius vel certe aliquid sigillata / et redi-
rent eadem inconveniencia / que prius inducta sunt / Sic ergo patet quod
magna difficultas in verbis est denotantibus mutacionem circa corpus
Christi / Ad secundum autem quando dicitur quod mane fit meridies propositio non simpli-
citer denotat ordinem / quia non idem ut secundum substantiam manens sub-
icitur sub forma eius quod est mane / et sub forma eius quod est meridies
non dicitur / quod mane fit meridies / Sicut quando dicitur quod puero
fit vir / ubi non in tota mutacione fluentis etatis idem subicitur
quod est sub forma pueri / et sub forma viri / Et sicut idem est quod
fuit in puero / et in viro et in tota intermedia mutacione / Ita idem
est nunc in tempore penurie et vilitatis et in toto in medio tempore / Est
autem idem secundum substantiam / et non secundum esse / sicut idem est quod fertur
de penuria in vilitate / quamvis non sit idem secundum esse / Si ergo talis
consuetudo notaretur propositione quando dicitur de pane fit corpus Christi / oportet quod cum
ordine successionis aliquid unum subiceretur quod idem esset in substantia in
pane / et in corpore Christi / et hoc absurdum est et paulo ante impro-
batum / Ad tertium autem omne quod mutatur prius est in medio quam in
termino / Si ergo de pane fit corpus Christi / oportet quod substantia panis vel materia
prius sit in aliquo quod est medium inter corpus Christi et substantiam panis
et tunc non esset panis esset in corpore Christi / quod est valde absurdum
Ad quartum autem numquam fit aliquid ex aliquo / nisi per alteracionem vel
vel actionis Si ergo de pane fit corpus Christi / oportet quod in pane fiat alteracio
Omnis autem alteracio est mutacio secundum qualitatem / oportet ergo quod
qualitates panis non maneant que sunt color / figura sapor et odor
quod est contra sensum / quia omnia hec manere videmus in sacramento / Simili-
ter obicitur de vino fit corpus Christi et sanguis / Hec omnia difficul-
tatem faciunt circa sacramentum quam non credimus quibus verbis et premiamus
fidem nostram ad plenum / Et ideo in istis oportet valde cautis
uti verbis / Et quamvis sancti verbis utantur ad motum vel mutacionem per-
tinentibus / oportet verba sanctorum pie interpretari / sed et ipsi predicti intelligebant
intellectum / quamvis in talibus sunt verbis propriis non expresserunt / Ad sol-
vendam ergo istam difficultatem dicimus quod sicut Christus assumendo
sibi naturam humanam spirituali / et in supernaturali usque est assumpcionem et mu-
tacionem / Et sic uniendo sibi hominem assumptum spirituali et supernaturali
usque est unione / Ita in sacramenti confectione spirituali fit ubi est muta-
cione / et supernaturali / Tamen cum in omni assumpcione compositionis

naturalis ea que ut partes compositionis assumuntur, sic assumantur
quod unum est formale et alterum materiale, vel aborminantur in toto quod
formale est respectu duorum, sicut corpus et anima assumunt in compositione
hominis, et homo compositum constitutum ex illis duobus. Et ideo homo neque cor-
pus est neque anima. Filius autem dei nova unione assumptionem, que dicebat
auctoritas nunc, nam corpore et anime et faciendo et miscendo assumpsit
et hominem ex corpore et anima rationali factum sibi univit, non ut duas
partes quarum una formalis esset, et altera materialis, quia nec humana
natura materialis est ad divinam, nec divina formalis ad humanam, quia sic utraque
et perfecta esset humana natura divina, et esset humana natura in formam de-
itatis assumpta. Et ex hoc sequitur quod Christus non esset verus homo, quia deitas
sit ab eo quod est formale, et nullam unquam generis vero et quiddi-
tate distinctam, et sic per in quiditate distincta esset deus et non
esset homo. Et ideo assumptio non est naturalis, sed gratie, que vocatur assumptio
distincta, qua filius dei dignatus est assumere naturam humanam ut servi
tu divina in una persona, ita quod quecumque de veritate humane nature
manent sive sint materialia sive formalia, et quecumque de veritate
sunt convenientia nunc divine manent in ea, ita quod una alteram non
corrumpit vel formando ad aliam speciem transit. Sed etiam uniendo sibi
hominem ex corpore et anima factum sic univit ut non tertium ex duo-
bus constitueret, sed potius in se sibi existentem et tertium unumt, ita sunt
sicut homo sit filius dei, qui ab eterno genitus est a patre, qui etiam uniendo
sibi hominem sine omni sua mutatione assumpsit, quod non erat, manens
tamen immutabiliter quod erat. Sic etiam in sacramento novo modo con-
secrationis utitur, quo conficitur sacramentum panis in corpus, ita quod substantia
panis nec annichilatur nec alteratur, nec etiam separatim mutatur, sed sine omni
additione vel mutatione tota substantia panis in materia et forma panis
convertitur in corpus Christi sine eo quod aliquid addatur corpori, et absque eo quod
aliquid mutetur in ipso. Et hanc conversionem sapientes et doctores
legis competente proprio nomine transsubstantiationem vocant, quia tota substantia panis
simul in forma et materia et quanto transit in corpus Christi, absque eo quod corpus
Christi vel additionem vel mutationem recipiat aliquam. Ex illo in istud
transitu, si sic transitus proprie possit appellari, sicut ille homo filio dei uni-
tus est sine aliqua additione vel mutatione filii dei. Et ideo hec nomina
vocata a sanctis prophetis Christi. Novum faciet dominus super terram, femina circu-
dabit virum. Et alia Ecclesiastici: Innova signa et immuta mirabilia.
Ista cum auctor hic facit ad sue gratie nove perfectionis, qua hominem
dignatus est redimere unitum sibi et sanctificare incorporatum. Ysaie

Quis umquam audivit unquam tale, aut quis vidit huic simile? Ta-
lia enim decent auctorem nature, quibus non nature legibus subiaceat. Sed qui
vere super naturam tanquam nature opifex ostendat. Unde per prophetam: Ecce ego fa-
cio nova, et non erunt in memoria priora, nec ascendent super cor.
Apostoli Christi novis supervenientibus vetera proiicitis. Ad obiecta et
ergo dicendum quod cum dicitur quod ut nobis corpus et sanguis fiat domini nostri Ihesu Christi
dicendum quod verbum ibi fiat nullam mutationem notat naturalem, sed super-
naturalem mutationem notat in substantia panis que transit in corpus Christi. Nu-
llam autem sive naturalem sive supernaturalem notat in corpore, quia idem
corpus est in altari quod natum est de virgine et sedet in dei gloria
absque omni additione et alteratione, nisi quod est in altari nunc, ubi non
non erat prius. Sicut in uniendo sibi hominem filius dei nichil
additionis et nulla mutationis recepit, sed filius est homo, cum prius homo non
fuisset, et mutationem supernaturali in homine facta et non in filio dei. Ad-
est autem quod dicitur de verbis Ambrosii, quod cum dicit quod cum dicat Ambrosius
quod sermo Christi creaturas mutat, intelligit de mutatione supernaturali, que
transsubstantiatio vocatur, quod tota substantia panis transit in corpus Christi. Ad est etiam
quod dicitur quod substantia panis unitur in corpus Christi. Dicendum quod talem supernaturalem
intelligit unionem in qua quidem unitur in gloriosum et divinum dominicum
corpus. Sed ipsum Christi corpus nullam sustinet unionem additionibus vel
alterationibus, sed efficitur tamen in altari ubi non fuerat prius. Ad est autem
quod obicitur quod sit ibi mutatio panis de non esse panis in non esse.
Dicendum quod hoc penitus falsum est, panis enim in illa supernaturali muta-
tione numquam est in non esse. Non esse enim aut dicit privationem aut negatio-
nem, quod si dicat privationem, tunc dicet privationem forme panis in
materia panis in qua privatione iam esset per inchoationem corruptionis quod quod peni-
tus est absurdum, quia sic corpus Christi non nisi ex pane generaretur. Si autem
dicat negationem, tunc annichilaretur in sacramento substantia panis, quod
fides katholica non admittit, quia sicut diximus substantia panis tota
transsubstantiatur in corpus Christi gloriosum et divinum, et sic efficitur substantia panis
quod non erat prius, et hoc est aliquid effici et non annichilari. Eodem modo
solvendum ad id quod obicitur de corruptione et generatione, quia nulla penitus est ibi
generatio, cum corpus Christi ibi maneat ante et post secundum eundem statum
in esse naturali et divino, nisi quod efficitur in altari, in quo non erat prius.
Ad id autem quod probatur panis non esse materia corporis domini est concedendum
sicut de veritate ad ingenium deducunt obiecta. Sed dicendum quod panis et
vinum secundum suas naturales substantias sunt materia sacramenti ex quibus sacramentum
constituitur, sicut ex corporali elemento sicut in antehabitis dictum est. Et preterea
antedicta quod supernaturali transsubstantiatione transit in corpus Christi, et ideo non a-
nnichilatur, et tamen in corpore Christi nulla sit additio, et ideo illa obiectio non pro-
cedit. Et quamvis quod in naturalibus non reperiatur simile, tamen cum licet in divinis

que decet in se hec terminus nec actionem / sicut dicimus mox / Ad quod
autem quod queritur quid conditiones notet ille propositiones / tu dic de pane
vel ex pane fit corpus Christi / Dicitur breviter probatum quod nec materiam notare potest
nec ordinem simpliciter / Sed dicendum quod supernaturalis transsubstantiationis
notat principium et ordinem / quia illa supernaturalis mutatio est tota
in pane / et illud terminum in dominico corpore / quia hoc nec incipit
esse tunc cum hec fiunt / nec incipit esse panis quia numquam fiunt panis
nec est nunc etiam / nec forma domini corporis incipit esse in materia panis
quia nihil in corpus per additionem recipit / Sed si aliquid notat in corpore
domini hoc non est nisi quod sub formis sacramentalibus panis et vini in
altari incipit esse corpus domini et sanguinis sub quibus non fuit prius
Illud enim in ista materia realiter dici non potest / Et hoc notat conditi-
ones propositionum vel hoc est in [illegible] causales neque partes [illegible] parum
consignificat / quin significet aliquid per se ipsas / Et ideo a grammaticis sibi con-
trahunt modos et conditiones consignificandi / Et ideo aliquando notat ~~ordinem~~
~~mutationis in eodem quod secundum esse~~ conditionem principii materialis in muta-
tione / aliquando autem notat ordinem mutationis in eodem quod secundum esse distin-
guitur / aliquando autem notat conditionem ~~temporis~~ transsubstantiationis supernaturalis
secundum quod distinguitur adiungitur / naturam enim est ut dicit Gelasius / quod sic verbo creatoris
universitas et obsequitur et operationem creatoris / ita et sermo de rebus
naturalibus significationibus ad obsequitur quas admittit operationis crea-
toris / quia non sermoni res sed sermo rei subiectus est / Ad quod autem
quod obicitur de interceptione medii in mutatione / Dicendum quod ratio obiectionis
non procedit nisi de mutationibus continuis / in quibus infinita facta sunt in
uno facto sed ista mutatio est simpliciter / et sine medio / Et ideo numquam
est tempus vel nunc temporis in quo substantia panis vel sic sub forma pa-
nis / neque sub forma corporis domini / Hec autem supernaturalis mutatio non
abicit a substantia eius quod mutatur / nec accipit formam post formam post
formam eius in quod mutatur supernaturaliter / Sed repente sine medio tota sub-
stantia panis supernaturaliter transit in corpus Christi / sicut sine medio filius
dei sibi assumpsit naturam hominis / et sibi univit hominem in esse persone
et unitate / absque eo quod humana natura per vices temporum exiret de potentia
ad actum et de incompleto ad completum / quia faciendo naturam assumpsit et
univit / et assumendo et uniendo fecit carnem / Hic ergo caute [illegible] est
loquendum qui enim deus tota sua virtute agit vel operatur / sicut vo-
cavit naturam / Et sicut operatur / sic etiam operatur in sacramento ad trans-
substantiationem / tunc non potest esse mutatio composita / que medium intercipiat
quia virtus qua operatur est infinita / Et hoc operatur in nunc / et non in tempore
et ideo in tali operatione de hoc facta sit absque eo / quod umquam sit in me-
dio / quia si interciperet medium ipsa mutatio tunc oportet necessario quod esset in
tempore / et hoc nullo modo stare potest / Sed contra hoc ad hoc obicitur

quidam sophiste dicentes / quod secundum hoc aliquod nunc temporis est in quo
substantia panis est sub forma panis / et aliquod nunc temporis est / in quo
substantia illa transsubstantiata est in corpus Christi / hoc ergo nunc aut est idem
nunc / aut duo nunc / Si sunt idem / tunc sequitur quod in eodem indivisi-
bili nunc / est aliqua substantia panis et corpus Christi / Et ad hoc sequi vi-
detur quod contradictoria sunt simul vera / Quia si est substantia panis et
corpus Christi / per eandem vocem est / hoc autem est impossibile / Ergo illa
nunc que dicta sunt non sunt idem indivisibile nunc / Si autem dicatur
quod sunt duo nunc / tunc cum nichil sit medium tempore / ut iam probatum est
/ sequitur quod duo nunc immediate se consequuntur in eodem continuo tempore / quod
est impossibile / et tamen demonstrationes multas que in sexto physicorum dicun-
tur / Ad hoc autem dicunt per istud dicendi / Sicut non credere volumus quod est idem tempore
omnium temporalium / quod continuitate sua sed a continuitate motus celi / Et si
cum hoc concedamus / quod ista mutatio supernaturalis et alia supernaturales mu-
tationes sunt in nunc temporis / Tunc dicimus quod idem est nunc in quo substantia
panis est panis / et in quo transsubstantiata est in corpus Christi / Sed
illud nunc / quod est continuans nunc in tempore / secundum unum finis respectu preteri-
ti / et secundum unum principium respectu futuri / et ideo in primo illius est
panis / et in fine illius factum est / quod est corpus Christi / quia facta est trans-
substantiatio per quam est corpus Christi / Unde in principio hoc est in ipso nunc
secundum quod secundum unum principium factum est / quod est corpus Christi / et tamen non fuit
corpus Christi in eodem autem secundum quod secundum unum finis est panis / et continue
prius quod non erat panis / Si quis tamen illa subtiliter inspiciat videbit
per hoc secundum philosophiam / quod id quod stat et actu et motu non est sub
motu celi sicut ceterum / ab illo per hoc non cadit sub nunc temporis
neque sub tempore / Et quia tales sunt naturales mutationes et subiecta quod
sancti secundum quod sunt subiecta talium mutationum non sub motu celi /
sequitur per hoc / quod nunc sit in nunc temporis / neque in tempore secundum illa temporis
rationem / qua philosophi de tempore loquuntur / Tales enim mutationes non sunt
motus tales qui sunt actus imperfecti / eo quod nichil in eis exit de po-
tentia ad actum / Sed actus perfectissimi in quibus non est nisi de
privatio unius perfecti et alio perfecto absque eo quod continue amittat unum
et accipiat alium / Et sunt tales mutationes actus sicut diversi motus in-
telligentie / actus vel motus qui de luce sunt in lucem neque de potentia ad
actum exeundo / et non sunt tales motus ut in aliquo continuo mensu-
ravate / Sed ponimus sunt de vicibus in vices / et ille vices remanent discrete
et non continue / sicut [illegible] elementorum talium in orationem et in ta-
libus non est inconveniens quod due vices immediate se consequuntur / Ita quod ni-
chil sit earum medium / Et hoc non dici potest quod in una vice est pa

nibus / et in nulla vice post illa erit panis / et in alia consequente vice
est corpus christi / et in nulla vice ante illa erat corpus christi / Et hanc solucionem
ego puto veriorem / quam priorem / In causa Iac(obi) i. ubi ab ipso deo re-
movetur temporis mutacionis status causa removetur causa / que est diversus
successionis / apud quem non est transmutacio nec vicissitudinis obum-
bracio / Et si dicatur quod talis variabilis successio durat temporibus tunc participa-
bit novum tempus equivoce / ad tempus quod est numerus motus primi prius et
posterius / de quo philosophi locuti dicentes / quod adiacet illi motui
primi mobilis / et per illud mensurantur omnes motus qui causantur ab ipso
motu primi mobilis / Et hoc nunc tempus non continuum est quo
mensurantur actus creaturis / et omnes illi actus divini qui sunt in
misterio incarnacionis et sacramenti / sicut iam diu determinatum est
Hoc est autem hic preter mirabile / quod tu dicis corpus christi nunc incipit
esse sub formis sacramentalibus in altari / et non fuit hic ante
/ Hoc non intelligimus / quod corpus christi locali motu descendat de celo.
/ et incipiat hic esse / quinymo dum incipit esse in altari / remanet
in loco in dextera dei / et tamen incipit esse hic / Alia causa quod
corpus christi sine omni motu et mutacione sua potest simul hic et
alibi / et incipit esse hic et alibi / quia corpus christi in quantum est di-
vinum / et non in quantum est corpus / Et quia deitas est ubique / sequitur
in aliquo proprietatem deitatis corpus divinum accipit posse esse in plu-
ribus simul / Aliud autem corpus erit in uno loco tantum / unde sicut
dicitur quod christus dicitur esse hic vel alibi / quia apparet hic vel alibi sine
motu et mutacione que fiat in ipso / ita corpus christi incipit esse
hic vel ibi / quia visibilitas speciei sacramenti apparet hic vel
alibi / sine omni motu et mutacione que fiat in ipso / Et similiter
est dicendum quod post sumpcionem sacramenti desinit esse in altari / et
est in celo quod motu locali non transcendit in celum aliquo descen-
dendo de celo non descenderat / Sed tamen non est hic / quia hic visi-
biliter non apparet / Hec est fides katholica in locucionibus istis / Et
ideo hec verba a nobis dicta caute / et fideliter sunt tenenda / Et
propter tales quasi nunc difficultates dixit spiritus sanctus Exodus xii Si
quid residuum fuerit igni comburetis / quia multa manent in secretis
dei residua / que humanus non potest penetrare intellectus / Et quia igni
spiritus sancti / et igni devocionis sine magna discussione sunt committenda
/ Adtendamus enim est / quod dicitur Amos ii Super tribus sceleribus / et super
quatuor non convertam eum / eo quod incendit ossa regis ydumee usque
ad cinerem Moab enim que prius interpretatur / et sicut cuius quod de patre ad iam

sunt ex parte diaboli / qui omnia perfectis racionibus volunt discutere / qui
tria et quatuor scelera committunt / tria quidem quorum primum est quia
in mensura ad inopiam perfectorum corporum mensurare volunt / Secundum autem
ad capacitatem sui intellectus ultra immensitatem dei extendunt / cum hoc
sit impossibile / Tercium autem quia secreta maiestatis dei temere per
scrutantur / Et hec sunt tria cordis eorum scelera / quartum autem sunt / quia cum
invisibilia dei perfecte in vestigio et ymagine non demonstrentur · isti
arguunt ad ea que sunt ex quo sunt / sicut etiam in naturalibus inveniant / Secundum
autem quia ea que per ablacionem et eminenciam exponere debent ipsi
per posicionem exponunt / ac si infinita de divinis affirment / Tercium autem
scelus est / quia deo propria sua non relinquunt / cum tamen omni rei sua propria re-
linquat / Quartum vero est / quod et maximum est quia fidem que super
intellectum et racionem est / ipsi sub racione supprimere intendunt / De primo horum
scelerum dicitur ysaie xl Cui similem fecistis deum vel quam ymaginem pone-
tis ei / Ipse enim omnibus perfeccionibus minus perfecte simile invenit / De secundo dicitur
ii chorinthiorum x arma milicie nostre non sunt carnalia / sed potencia deo ad
destruccionem municionum consilia destruentes et omnem altitudinem ex-
tollentem se adversus scienciam dei / et in captivitatem redigentes omnem in-
tellectum in obsequium christi / De tercio dicitur proverbiorum xxv Sicut qui mel co-
medit multum non est ei bonum / Sic qui perscrutator est maiestatis
opprimetur a gloria / De quarto autem dicitur Job xi Forsitan vestigia dei
comprehendes / et usque ad perfectum omnipotentem reperies excelsior celo
est / et quid facies profundior inferno / et unde cognosces ~~dei~~ longior
terra mensura eius / et latior mari / et ideo nichil invenitur in creaturis
superioribus vel mediis vel infimis quod sufficienter opus dei manife-
stet / De quinto dicitur ysaie xl Omnes gentes quasi non sint sic sunt
coram eo / et quasi nichil et inane reputate / Nichil enim omnium que
facta sunt est deus / et ab omnibus evidenter elevatur / Sicut dicit Ecclesiastici
xliii In omnibus glorificantes dominum ad quod valueritis ipse enim omnipotens
est super ~~omnibus~~ omnia opera sua / Dyonisius de divinis nominibus in ipso
est affirmacio omnium posicionum / et omnium potencia negacio tamquam de eo
qui super omnia existit / Et ecclesiastici xliii Terribilis dominus et magnus
vehementer et admirabilis potencia ipsius / et ideo sicut ipse in nullo
genere entis est / sed excellit omnia / ita accio ipsius et opus in nullo est
accionis vel operis sed omnia excellit / Et ideo eciam mutaciones que sunt
supernaturales in sacramento / non sunt mutaciones que sunt in genere / sed sunt
super omnem mutacionem / De sexto scelere dicitur ysaie xxiiii Secretum
meum michi / nullus enim in sinu secreti dei sit / qui propria deitatis scru-
tatus sit / nisi filius sicut dicitur Johannis primo deum nemo vidit umquam

m lc

nisi unigenitus / qui est in sinu patris / ipse enarravit. De scptio at
scele' / qp fidem sub intellectu rom ponere dicit Hugo / q fides no hz
meritu / cui huma rao pbet experimentu. Et de talibus dt dns Joh
iij si terrena dixi vobis / et no credetis / quo si vobis dixero celestia
credetis / qz etia in terrenis multa operat deus q no capimus per
rom / et multo mins cape possimus illa celestia supnalia / et
sup mundana / q ipse sup celesti . et diuina sua potentia et sapia
operat. Sapie ix difficile estimamus q in terra sunt / et q in pspectu
sunt invenimus cu labore / que in celis aut quis investigabit. Sen=
sum aut tuu quis sciet nisi tu dederis sapiam et miseris spm
sctm tuu de altissimo. Istis go curiosis occupati sunt / qui nimis
investigant misteria deitati soli nota. Rex enim ydumee ei est
/ qui sic dicit ysa lxiii venit de edom tinctis vestibus de bosra de
quo etia dt ps In ydumea extendam calciamentu meu / qz ipsa
carne et carne calciata venit ad nos deitas / Eius rex ossa / est
fortiora misteria incedit in cinerib / qui calore ppij ingenij successus
usq ad minima vult investigare / Et ille ouibus illis q dicta sunt
tbg et quatuor scelcibus involuit. Ro xii Dico ouibus q sunt inter
vos no plus sape / qm oz sape / sz sape ad sobrietate / quanta
enim sapia iuncta est / qz sic dr abd i . quedam sapietes de yd=
umea prudetes de monte esau. Et ic i . chore . n . no in sapia
verbi / ut no evacuet crux xpi. Sic go sic loquendu e sicut dixius
de qsto pricipali qualiter sacramentales spes / sicut est accia in hoc
sacramento remaneat / ex quo sba panis et vini no manet / quam
sbam afferrent / et ex quo no afferunt sbam corporis et sanguis
domini / que ut est ibi stati stati fita trassubstaco. Ad quid go
manet qq spes accnum / que sunt figura . color . odor . et sapor . Hoc enim
quesivit quidam magis curiosi qz devoti. Et tn oz qd qsitioni cor
satisfaciat qua pcipit apos petrus i pe iii parati semp omni poscenti
vos redde ronem / de ea q in vobis est spe. Ad hac go qdam ptes an
vos rnderunt / qz sacrm est salua in aqua sensibili forma / qz ut
dt augus nrgit sensibus / et que sit ymago gre / quia gsrt sacrm
/ et qz no pnt esse sensibiles forme / que ymago sint intrinsci
spualis quod gerit eukaristia / nisi forma intrinsci sensibilis panis
et vini / quarum vna ducit rom in intrinsecu spuale / et alia
in potu spualem / Ideo ut dicunt has formas manere neccesse est / ex q=
bus in mente ymago intrinsci / et potus spualium accipiatur. Quius
aut etia assignat valde aliam quecente rom / qz sit in sua
sacramentali / qd sacrm noue legis nullus ea existit / nisi cuius ymma=
ginem sensibilem gerit. Si go dicat qd forme in sensu mdi

de speciebus sacr.

tales intinctio naturale et corporeus non manent / tunc sequeretur quod sa-
cramentum istud non esset causa intinctionis spiritualis / Et hoc est absurdum
contra omnia dicta sanctorum / et contra omnia que in predictis determinata sunt
/ Ad hoc autem etiam inducunt auctoritates domini. unde Johannis iiii. Cum
samaritanam instruere vellet de refrigerio sitis spiritualis a sensibili
aqua eandem samaritanam manuducere incepit dicens Omnis qui bi-
berit aquam / quam ego do non sitiet in eternum / sed fiet in eo fons aque
salientis in vitam eternam / Conveniens est ergo a corporalibus manu-
duci hominem ad spiritualia / oportet aliquas relinqui proprietates corpo-
rales / ex quibus manuducatur Cum ergo ex omnibus sacramentis homo
sit erudiendus / oportet quod species corporales in sacramentis relinquantur / Ad hoc
autem inducunt illud quod Matthei xiii. sine parabolis non loquebatur
ad eos / oportet ergo sicut in parabola quadam salvari proprietates corporum
ex quibus instructio accipiatur divinorum / Ad hoc autem hoc etiam arguitur
ex causa institutionis sacramentorum / que est triplex eruditio humilitatis et exer-
citium / sicut enim dictum est quod propter eruditionem institutum est sacramentum / oportet eru-
ditionem a corporalibus formis incipere / ex quibus similitudinem accipiat
divinorum / sicut propter humilitatem dicitur institutum / oportet humiliari ad infimis
elementis sicut per elementum infimis superbientes elevari volu-
imus ad superiorem dignitatis equalitatem in primis parentibus / sed exerci-
tati fuerimus ut nos diversis occupatos inveniat / quia sic exerciti-
um erit in inferioribus ad intellectum superiorum / et hoc item conveniens
est sensibiles formas in quibus exercitentur remanere Ro. i. Invi-
sibilia dei per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur sempiterna quoque vir-
tus eius et deitas / Addunt autem ad hoc quod veritate umbre oportet
confirmari Umbra autem in sacramentis veteris legis fuit in corporibus
et corporalibus formis / que gratiam futuram significabat Hebr. x. Um-
bram enim habens lex futurorum bonorum non ipsam imaginem rerum i. Chor.
x. Omnia in figura contingebant illis / scripta sunt autem propter nos / oportet
ergo quod etiam nove legis sacramenta essent in sensibilibus formis / Sed
contra alii obiciunt / quia contra hoc videtur quod substantia panis mane-
re deberet potius quam accidens / quia dicit Aristoteles quod per se cibus nutrit / forma
autem accidentis non est per se cibus / sed potius substantia panis et vini sunt
per se cibus / substantia ergo nutrit non accidens / et substantia panis et vini ma-
nere debuit / et non accidentia / ut videtur / Et huius signum est / quia Helias
iii. Reg. xix. non accepit in intinctum accidens panis / sed panis
veritatem in quo tamen voluit eucharistia significabat ut dicunt cibando v
milia hominum exhibuit accidens panis / sed panis veritatem Johannis vi.
de quo tamen redarguit iudeos quod in illis non intellexerunt eucharistie sacra-
mentum / Ad hoc autem exhibendo de celo panem Exodi xvi. non dedit
accidens panis / sed veritatem in quo tamen voluit intelligi verum intinctum

sine cibum cetere / sicut patet Joh. vi per totum / Ex omnibus hiis videtur
quod substancia panis manere debet cum accidentibus / et non accidentia tantum quia
substancia vera cibi facit saturitatem / et non accidentia proportionata substancialiter / ad hoc
eciam addunt quod ostendendo id in sacramento / quod videtur nutrire et non nu-
trit potius videtur esse illusio quam veritas / Accidens autem indicat nu-
trimentum / et non nutrit / substancia autem cum accidentibus et indicat / et nutrit
Ergo si dicatur manere accidentia sine substancia / videtur potius esse sacramentum
illusionis quam veritatis / Si autem manet substancia cum accidentibus / tunc habebit
veram nutricionem / et veri nutrimenti saturitatem / et sic videtur esse sacramentum veri-
tatis / Secundum quod enim videtur esse significacio talis qui percipit nullus est in
sompno visis experimentis sicut sompniat esuriens et comedit cibum autem cum
experrefactus fuerit vacua est anima eius / Et sic sompniat siciens et bi-
bit et postquam fuerit experrectus lassus adhuc sitit / et anima eius vacua
est / Talis ergo remanencia accidencium potius videtur facere ad illusionem quam
ad sacramenti veritatem / Ad hec autem omnia et similia / dicendum est / quod in veritate
in sacramento remanent accidencia panis et vini / sine omni substancia illis accidentibus
subiecta / que ipsa afficiat accidencia / Substancia enim panis et vini quando substancialiter
illa afficiebat accidencia / tunc propter veritatem sermonis domini / tum eciam propter veritatem
sacramenti manere non potuit / quia si ibi substancie panis et vini manerent non esset
verus sermo domini quo dixit hoc est corpus meum / et hic est calix sanguinis mei
/ quia panis non est corpus domini / et calix vini / non est calix sanguinis domini
/ veritas eciam sacramenti non salvaretur / quia veritas sacramenti est in hoc / quod significetur
in sacramento esse verus cibus et verus potus spiritualia sicut ipse Joh. vi dicit Caro
mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus / Si autem remanerent in sa-
cramento substancia panis et substancia vini / tunc accidencia illa essent in substancia
panis et substancia vini / et essent illis subiectum proprium / et ideo non indica-
rent nisi nutrimentum quod prestaret substancia panis / et substancia vini / et ille
est cibus qui perit / sicut dicitur Joh. vi / et ille in sacramento requiri non debet /
/ Cum autem illa substancia non manet / tunc non possunt accidencia illa ducere in
tale corporale nutrimentum / et sic necessario inducunt in spirituale nutrimentum
quod in sacramento est requirendum / Ad primum ergo ad primum / quod in veritate sic dicitur
phisice non nutrit nisi per cavum et porum ab et porum humidus / et sic de-
aliis similibus partibus in homine / Secundum quod tale nutrimentum corporale quo
diversa membra in homine nutriuntur / et hoc quod similia in corporibus nutri-
untur in sacramento sicut dicit dominus non debet requiri nec cogitari / Ideo dicendum quod
illud corporale nutrimentum non sit in sacramento / Sed totum est in forma et materia
transsubstantiatur / Ideo substancia panis et vini non debet manere in sacramento sed
accidencia tantum per translacionem significant ad spiritualia significata nutrimentum
spirituale hoc significatum est / Sap. xvi ubi dicit quod non nativitatis
fructus pascunt homines / Sed sermo tuus nutrit hos qui in te confidunt
hoc enim visum est in sacramento altaris in quo fructus nativitatis
non manent / Sed sermo domini positus in forma sacramenti facit in sacramento

pastu spiritualem / Et aut abicit de thelija / et de sacris veteris le-
gis / non est simile / quia illa sunt signa imperfecta quam pastum
spiritualis ex seipsis non conferentia / Et ideo manebat corporum substantia
quia spiritualis pastus in eis non continebatur / Unde cum duo essent qui
pastum corporalem in sacramentis requirebat in sacramentis redarguit
dicens Joh. vi / Amen amen dico vobis queritis me non quia vidistis
signa / sed quia manducastis ex panibus et saturati estis / Illi enim pa-
bat in sacro fidei devotionem et ventrem / et non pabat mentem
ad fidei devotionem / Ideo et cum ventrem tenent ut raperent eum et fa-
cerent ipsum regem super se / sub cuius regimine cibum haberent corporalem
fugit ipsos Joh. vi quia non dignatur eos habere regendos qui cibum
corporalem in sacramentis requirunt / quia de illis dicit propheta in Psalmo
rum deus ventre est et gloria in confusione eorum qui terrena sapiunt
Et hos invitans ad intellectum spiritualis nutrimenti dixit Joh. vi verba
que locutus sum vobis spiritus et vita sunt / Super alios aut qui spiritua-
lem querebant cibum non negat se esse regem / quod etiam coram pi-
lato confitebatur Joh. xix dicens Tu dicis quia rex sum ego / sed re-
gnum meum non est de hoc mundo / Ad id quod obicitur quod illusio et
non veritatem sacrum esse videtur / Dicendum quod in veritate illusio esset / si substantia
panis et vini manerent / quia hec non significaret esse in sacro,
nisi corporale nutrimentum et homines ad ipsum tanquam ad corporalem
cenam convenirent quod prohibet Apostolus i Corinthiorum xi dicens Con-
venientibus vobis in unum / iam non est dominicam cenam manducare
unusquisque enim suam cenam presumpsit ad manducandum / Ac si dicat
Si in cena domini presumitis manducare cenam vestram corporalem non estis
digni / quod dominicam cenam manducetis / Tales enim estis ut illi qui
dixerunt Joh. vi durus est hic sermo / et ex hoc multi discipulorum eius
abierunt retro / et iam amplius non ibant cum illo / quia nesciebant nisi
corporalia querere / Nec ideo est illusio / quia accidentis forma non mentit
/ quia in sacro non assumitur ad intelligendum / sed potius ad spirituale
nutrimentum significandum / Et hoc facit illo modo quo corporalia sig-
nificaverunt ad spiritualium significationem / Hoc aut in veteri lege esse non
potuit / quia ibi velata gratia / et non revelata stabat / sicut dicitur
in epistola ad Hebreos ix de hoc sacramento et sacerdotio novi testamenti lo-
quens per comparationem ad vetus dicit / Hoc significante spiritu sancto nondum
propalatam esse viam sanctorum / ad hunc priori tabernaculo habente statum
Et ideo signa in illis sacramentis erant imperfecta / Sed cum velum
templi scissum est a summo usque deorsum / sicut dicitur Matthei xx-
vii patefacta sunt archana dei in signis gratiam in sanguine domini
et hec in sacramentis revelate gratie signa perfecta dabantur / Contr-
aria aut que dicta sunt / ad hunc obiciuntur / quia in multis sacramentis
nove legis manent species elementorum / que sunt materie sacramentorum

Et quibus sumuntur signa significantia gratiam / sicut in baptismo manet
aqua dicente domino Iohannis iii Nisi quis renatus fuerit ex aqua
et spiritu sancto non potest intrare regnum dei. Et in confirmatione manet
crisma propter quod uncti christi dicuntur / Psalmus Nolite tangere unctos
meos et in prophetis meis nolite malignari / Et in unctione
extrema manet oleum / Dicitur enim Marci vi ungebant oleo multos in-
firmos et curabantur / et tamen illa sacra conferunt gratiam spiritualem
/ Videtur ergo forte quod etiam in hoc sacramento corporalia que sunt substantia panis
et vini manere debent / Ad hec omnia et similia dicitur quod non
est simile de isto et aliis sacramentis nove legis / quia elementa que
sunt materia in aliis sacramentis ad usum significandi gratiam non assu-
muntur / propter substantias ipsorum elementorum / sed potius propter qualitates sicut
aqua in baptismo assumitur propter vim ablutivam / quam habet non
a substantia / sed a qualitate humiditatis / et propter virtutem extinguendi et re-
frigerandi incendium fomitis / et hanc virtutem non habet aqua a
substantia / sed a qualitate frigiditatis / et assumitur etiam propter mutorem pu-
ritatis quam confert et hanc vim etiam non habet a substantia / sed potius
a puritate proprietatis / aqua autem secundum suam substantiam nichil si-
gnificat in sacramento / Et ideo etiam eius substantia secundum quod est substantia
nichil causat in opere / quia sicut semper dicitur sacramenta nove legis
causant id quod significant / et non plus / Similiter autem est in crismate in
confirmatione / quod ex proprietatibus suis unctivis et dissolutivis et
penetrativis significat et causat gratiam / et similiter oleum in unctione
infirmorum / Et ideo substantia talium manens in sacramento non impedit
fidem ad gratiam que causatur et continetur in sacramento / Sed in alta-
ris sacramento substantia panis et vini notantur / et non significat vestigia
aliquod nutrimentum / sed conferunt nutrimentum quod in corporibus est / Et ideo ma-
nentes ille substantie impedirent fidem / que ex actibus eorum dirigitur ad
credendum ad esse nutrimentum in sacramento / Et ideo contra fidem facerent
manentes substantie / Et ideo ille substantie non manent / sed transsubstantiantur
omnes tamen ille que mote sunt difficultates compulerunt secundam opinionem
ponere / quod cum corpore christi manent substantia elementorum in sacramento / Deinde
dicitur secundum quales in sacramento semper dicta manent accidentia / Et
ad hoc quidem est magister in iiii sententiarum / quod ibi manent accidentia iam
sine subiecto aliquo et hoc probare nititur / quod substantie panis et vini
in quibus illa accidentia fuerunt sicut in suis subiectis non manent sicut
iam determinatum est / Corpus autem christi gloriosum quod est sub istis acci-
dentibus non afficitur talibus accidentibus / Et ideo nec in illo sunt color
aut in quo videntur et sentiuntur illa sacramenti accidentia non constat ad
figuram / ita quod figurentur in rotundum album quod ibi apparet et
tamen non sunt ibi plura substantialia / quia illa tamen et in nullo eorum

possint esse sine subiecto ibi esse probant / Obiicit autem fortissime contra
positionem istam primo quidem ex accidentis diffinitione quam ponit
porphyrius / quod accidens est quod cum sit in aliquo non sicut quedam pars impossibile
est esse sine eo in quo est Non enim accidens est pars essencialis
vel integralis eius cuius est accidens / est in quo dicitur a differencia constitutiua
que est pars essencie / et dicitur a forma / que est pars essencialis totius
constituti / et dicitur a materia et integralibus / que secundum suas figuras maneant
aliquam essenciam a toto separate / Propter hoc autem quod dicitur quod impossibile est esse
sine eo in quo est predicto dictum est / quod esse eius in subiecto sicut a sua
causa / et eo sicut rationem suam tamen ita recipit subiectum in sua
diffinitione / et ideo intellectus non permittit quod sine subiecto intelli
gi possit / Si autem sine subiecto non potest intelligi / tunc omne impossibile
est esse sine subiecto / et hec est obiectio fortissima / Ad hoc autem
in septimo prime philosophie probatur multipliciter / quod accidens est esse / et non essencia
/ esse autem numquam potest intelligi / nisi in eo in quo est / ergo accidens in
telligi non potest / sine eo in quo est / ergo multo minus esse potest sine eo in
quo est / Ad hoc autem omnes multi dicunt accidentia ad substanciam redunt
propter hoc quod accidens est non est ens / sed potius quedam modus entis simpliciter
vel dispositio entis / et hoc probatur a principio nominis libri prime philosophie
Modus autem et dispositio entis nullum sunt sine subiecto suo / quod est
ens simpliciter / quod nunc subiectum est simpliciter principium intelligendi ipsum
Ergo sine tali ente non est intelligibile / ergo multo minus potest esse sine
ipso / Ad hoc autem et omnia similia dicunt isti / quod philosophia non tenet
in miraculis diuinis / dicunt enim quod accidencia sunt sine subiecto per diui
num miraculum / sed sicut hoc modo respondere volunt / cito de omnibus nos expedi
emus dicentes sine omnibus esse miraculum diuinum / quod secundum Boetium pe
ius non licet qui in quod singulis parti assignare rationem / de ea que
in nobis est super omni petenti rationem a nobis / Alterum hoc non vult
paulus titum ii ubi loquitur de episcopo dicens optinentem eum / qui secundum
doctrinam est fidelem sermonem / ut potens sit exhortari in doctrina
sana / et contradicentes reuincere / Reuinci autem non possunt contradicere
nisi per rationem / Et ideo dicit Jeronimus in prohemio prologo galeato / Veri-
tas quippe rusticitas / solum ibi prodest / et quantum ecclesiam dei edifi
cat et vite merito tantum nocet si destruentibus non resistat / parum
ergo est dicere in doctrina fidei / hoc vel illud sic esse per diuinum mira-
culum nisi aliqua ratio assignetur / Hoc enim est docentis proprium quod nichil
doceat nisi conuenienti ratione / Ideo sunt similes dicentes / quod in veritate
in accidentibus est magna differencia / Credenda enim valde propinqua sunt
subiecto et ipsorum primo ante omnia alia accidentale formarum subiectum
est receptiuum sicut est quantitas continua / ratione cuius subiectum secundum
magnitudinem / et figuram / et per magnitudinem prius ea subiecit co-
lori / sapori / et odori et huiusmodi accidentibus / et ideo tales qualitates
sunt maiores in maiori / et minores in minori subiecto assigna

tes / ergo tertio videndum quomodo sint in subiecto accidentia sicut / dicunt quod
omnibus que sunt in sacramento materia sit exaltatio nec et malis substantie
sicut dignum est fieri in tanto sacro / corpus enim maiorem non glorificum
non divinum exaltatur per subtractionem maiorem / glorificum et divinum
debent ergo secundum tertio consequi exaltari accidentia / que sunt
in materia sacramenti / Et ideo quantitatis magnitudo que non est
per se / exaltatur ut sit per se sicut substantia subiecti / et in illa
est figura / et in quibus est color / et odor et sapor / Sic dicunt
quod exaltatur dominus in virtute sua / et sic cantamus et psalla-
mus virtutes eius in omnibus / Secundo dicunt per sic dicitur sapientie viii
Sapientia dei operans in sacramento attingit a fine usque in finem fortiter
et disponit omnia suaviter / quia nichil relinquit in sacro quod
non attingat et exaltet / Et addunt etiam quod non consimilia opera
probantur operantibus virtutibus divina / et naturalibus virtus naturalibus enim virtus pro-
batur per opera nature et voluntaria probantur per opera voluntatis / et anime
virtus probatur per opera anime / Cum ergo divina virtus operetur in sacro oportet
quod probetur per opera divina / opera autem divina sunt transsubstantiare
materiam ad creatum / et non glorificum ad glorificum / et non divinum
ad divinum / et restabat ut in solo accidente opera divina pro-
bantur / probatur autem in hoc / quod accidens mutabitur ad modum substantie
/ in hoc quod efficitur per se existens / Sicut enim quantum ad sacrum
verum est quod dicit ysaias propheta omnia opera nostra operatus es
in nobis domine / Ad hoc autem persuadent hoc ex operibus Christi
Christus enim faciens miracula nichil relinquit imperfectum
quia quos curavit in corpore / curavit et in anima / Cum igitur
opera sacramenti sint opera Christi / qui Christus ut verbum patris in creatum
operatur in verbo creato / quod perficitur hec forma sacramenti / nichil
relinquit imperfectum / quod non perficiat / ergo exaltando etiam per- imperfectum
ficiat forte sacramentales ut modo perfecte existentis perficiat
dicit ut propheta date magnificentiam deo nostro dei perfecta sunt
opera / Si autem aliquis super grece vellet / obicitur in contrarium / Sicut in
in sacro omnia exaltat tunc videtur quod ex accidentibus fiat substantias quia
aliter accidens non exaltatur / et aliqui talem doctorem concessisse inveni-
untur / si dicebat quia corpus christi non plus est sub accidentibus / quod tunc accidentia
continuntur in substantias / Et dicunt quod in talibus nutriuntur corporaliter
mures / et alia animalia / et homines multum de hostiis conservatis co-
medentes / quod si credatur sequitur res absurda / quod si deus frustra
substantiam panis in corpus suum transformaret / quia melius esset et com-
pendiosius quod primam substantiam panis non transsubstantiaret / Et cum illa sic
tunc ibi esset corpus christi / quod quod vmat virtute et aliam creat / Secundo
alii dicunt quod sub accidentibus illis iterum creatur alia substantia nova / ut accidentia
substantie efficiuntur ~~Et sic per se existentia facimus~~ / Si modo hic accipimus

substantie. Et in hoc quod per se existentia efficiuntur / et sic per se existentia fa
ciunt meliorem nutrimentum et augmentum / quam ab qualibus supposita fu-
erint per comestionem / hec autem omnia improbabilia sunt / et similiter
posita sunt forti ratione // quod enim aliquid participet diffinitionem / et non
participet nomen / non est intelligibile / Diffinitio autem substantie est
quod est res per se existens / quod ergo accidens efficiatur res existens et non effi
ciatur substantia non est intelligibile / et si forte ad hanc rationem aliquis
velit dicere / quod hoc quod dico res per se existens non est diffinitio substantie
/ quia substantia cum sit generalissimum non habet diffinitionem / hoc valde parum
valet / quia cum dicitur per se existens non est diffinitio substantie dicitur hoc quod
secunda est substantia / et quod est intrinsecum et essentiale substantie / et ideo
quibus non conveniat quocumque extra se / tamen oportet quod conveniat inter se id quod
substantia est / et per quod ab accidente distinguitur / et tunc ad hunc pre-
dicit obiectio / quia non est intelligibile quod aliquid sit vel efficiatur
substantia / Ad omnes autem istas difficultates determinandas oportet presta-
re ad quem usum manent accidentia in sacramento / constat autem / quod non ma
nent nisi ad usum significandi nutrimentum secundum cibum spiritualem / hanc
autem significationem non perficiunt / nisi per speciem quam ingerunt sensibus
quod ratio sufficit sufficit ad significationem cibi spiritualis / quia ita dicit
Augustinus quod sacramentum est signum / Signum autem est quod preter hoc quod est ingerit
speciem quam ingerit sensibus / ad facit in notitiam venire / Si ergo in sa-
cramento manent accidentia / ut signa / tunc omnino sufficit sacramento quod acci
dentia maneant secundum quod sunt sensibilia in sensum agentes probatum autem
est in 2o de anima / quod res sensibiles non agunt in medium sensus
et in sensus per suas proprias nationes / sed agunt in ipsa per solam for-
mam interiorem / sicut sigillum in ceram absque eo quod particulis
suis materialibus aliquid sigilli inferat cere / Si ergo accidentia agunt
sic in medio et in sensu / et ideo probatur quod odor sequitur subiecto
quia est fumalis evaporatio / et sapor sui humido digesto vel indi-
gesto / vel corrupto / quod est subiectum proprium saporis / et sonus se-
quitur sui figura que fit in repercussione solidi plani / que hic figura
sive aer figuratus est secundum proprium subiectum et color sequitur est in medio
et in sensu sine perspicuo tamen / quod hic proprium subiectum est coloris
est . n illud quod est in medio secundum naturam et propriam medii / et quod
est in sensu / secundum naturam et propriam sensus propriis interius colorem et
vocis / et odorem et saporem / quod sit color vel vox vel odor / vel sa
por / Et hec omnia a nobis valde probata sunt in scientia de sensu et
sensibili / Dico igitur quod ex quo accidentia non manent in sacro / nisi ad
usum significandi / significare autem possunt secundum quod sensibiles ingerunt sensibus
et ex quo illas non ingerunt medio et sensui per proprias materies
sic per se secundum quod remanent . ut intentiones ex spirituale quantitates sic dicit
sub per se secundum quod accidentia ut intentiones sensibiles manent in sacramento secundum autem
hoc esse manent in omni natura / sine propriis subiectis / et hic substantie non

efficiunt / et in quantum sunt sensibiles / Convenienter ergo ponitur quod sic manet in sacro / Quantum autem ad quartum persuadetur esse talis forme in medio / Constat enim secundum probata in perspectiva / quod ea que sunt in speculo sub duplici vident situ medii et forme / que videtur quorum situm unus est procedens a forma eius / cuius figura apparet in speculo ad speculum / et alter situs est reflexus a speculo ad videntem non autem reflectetur forma speculi ad videntem / nisi esset quanta et figurata et colorata in spacio reflexi situs / patet ergo quod sensibilia in medio sunt secundum naturam medii que mediat ad sensum in immutatione sua in ea / et sua potentiis eius / quia aliter forma calidi visa visum et medium dissolveret / et forma frigidi / utrumque utique constringeret / Non est ergo mirum in naturale sic ponere formas sensibiles manere in sacramento / ut sic sensibilibus faciat cognitionem et cognitio ad instinctum spirituale intelligendum subserviat / Ad id autem quod primo obicitur / de diffinitione accidentis / concedendum est / Sed forma ibi accidentalis diffinitur secundum suum esse / quod habet esse subiecto proprio / et in subiecto / et hoc non convenit eius secundum quod est intencio forme sensibilis in medio vel sensu existens / Ad id quod secundo obicitur / quod accidens est esse / et non essentia plane est concedendum sed tamen non est idem esse accidentis in subiecto proprio et in medio et in sensu / quia in esse medii et sensus est per esse medii et se sensibilis ponitur / et sic potest esse sine subiecto proprio et est sine subiecto proprio secundum esse autem materiale ipsius non potest esse sine ipso nec etiam intelligi / Et sic secundum diversitate esse accidentis intelligitur id / quod dicit Avicenna / quod accidens est rursus intellectus absolutum et esse concretum / Sed non intelligit Avicenna quod intellectus accidentis secundum esse materiale quod est in subiecto esset absolutus ipse semper dicit / Sic probat obiectio / Sed esse suum intencionale et sensibile est absolutum a subiecto / Sic dicendum est ad tertiam distinctionem / quia per esse materialis dispositionis multitudo accidentium reducit ad substanciam / Et tamen autem forma accidentalis tale intencionale esse accipit in sacro / Ideo contingit quod ipsa substancia ipsius in qua habuit esse materiale / et agere per principia materialia substrahitur / et non manet in sacro et ipsum probat per principia materialia substantiam / et non manet in sacro et probat accidens solum manens sicut sola forma sigilli et sub manet in cera post sigillacionem sicut supra dictum est / Tractatus secundus de forma

Secundum divisionem premissam assignatam / nunc exponit ratio ut de forma huius sacramenti dicamus / dicemus ergo primo de forma que dicitur super panem / et postea de forma / que dicitur super vinum Circa formam que dicitur super panem / quatuor inquiremus scilicet / et que virtute sit divisibili vel indivisibili operetur / unde trahat suam virtutem / et qualis sit modus forme in hoc sacramento / Ad primum autem consuetudo ducit / et ita habetur in Canone accipite hoc est corpus meum Matheus XXVI / vel sicut dicit Marcus XIIII Sumite hoc est corpus meum

Quartum hoc aut quintum videlicet hoc quod dicitur accipite sit de forma / hoc / non
ponunt tres evangeliste Mathei xxvi° Marci xiiii° dicitur sumite quod
idem valet / Luce xxii° dicitur dedit illis dicens / hoc est corpus meum
/ Ad hoc autem ut in premissis istius tractatus diximus quod hoc quod dicitur
accipite pertinet ad institucionem sacramenti / et non ad formam voluit enim
dominus per hoc declarare quod acceptum esse debet sacramentum ~~quod sibi tam~~
~~esset acceptum~~ tamquam a seipso institutum / Et ideo premisit / Accepit
panem vel accepto pane ostendens quod acceptum esse debet sacramentum
quod sibi tam esset acceptum / unde i Chorinthiorum xi / Ego enim accepi a domino
quod et tradidi vobis / Et enim domini acceptum habuit / et quod apostoli
tamquam dignissimum acceptaverunt valde ubi dicitur esse acceptum post / Tunc
acceptabis sacrificium iusticie oblaciones et holocausta tunc inponent super altare tuum vitulos
/ vitulos enim super altare ponimus / quando carnes peculiaria in con-
spectu altaris dominum mactamus ut digne tali sacramento communicemus
/ Sed tunc quintum videlicet illud quod dicitur hoc est enim corpus meum / sit de
forma / vel aliquid aliud / videtur autem quod hoc non sit forma / quia
dicitur in textu Mathei Marci et Luce / benedixit ac fregit / Ergo
aliqua benediccione benedixit / antequam hec verba diceret / hoc est corpus
meum / Et illa benediccione transsubstanciavit / et tunc illa benediccio
fuit forma huius sacramenti / quod exhibitum fuit apostolis / Cum ergo Christi accio
nostra sit instruccio / videtur vel nos eadem forma uti debemus / hoc
autem videtur per verba apostoli i Chorinthiorum xi / Laudo vos / ergo fratres mei quod
per omnia mei memores estis / Et sicut tradidi vobis precepta mea
tenetis / Et post pauca / Ego accepi a domino / quod et tradidi vobis
Ergo eciam quod accepit a domino sic et tradidit vobis / Si ergo sub
alia benediccione Christus panem benedixit / quam sub istis hoc est
corpus meum / et nos alia uti debemus forma sacramenti quam ista / Ad hoc
autem an formam sacramenti perfecte declaravi non sit fraccio in sacramento
/ Hec autem dicitur / quod antequam hec verba que sunt hoc est corpus meum / et benedi-
xit / et fregit / et eciam tercio discipulis dedit / Et sic videtur / quod hec verba
non sint de forma / Et ad hoc quidem / an nos non modice inter
antiquos auctoritate viri dixerunt / quod in veritate alia forma usus est
Christus in sacramento / et alia utitur ecclesia / credunt enim isti / quod / quod vel
in tali vel tali benediccione utebatur Christus / qua ipse substanciam panis
transsubstanciavit / et transsubstanciatum fregit / et fractum dedit discipulis
/ Et tunc primo dixit / hoc est corpus meum / dicunt enim isti / quod si Christus
ante quam verba panem in corpus suum non transsubstanciasset / non finisset verus
sermo quod dixit / hoc est corpus meum demonstrando id quod sub forma
panis demonstrabatur / Hoc autem valde incongruum / quia dicit Christus
Mathei xxiiii° Celum et terra transibunt / verba autem mea non transibunt
Ps. Tu eternum domine permanet verbum tuum / Ergo ut dicunt quod ante
fuerit transsubstanciatum / Nobis autem ut dicunt traditum est hoc sa

cramentum sub forma illa verborum frequentandum / quibus dixit / hoc est corpus
meum / Si autem queritur ab hiis quare postquam alia forma verborum est usus
et alia voluit nos uti / dicunt quod ipse Christus semper fuit potestas excellen-
tie / qua ipse operabatur actus que sunt clauce de invocationibus / vel
supplicationibus aliorum / vel exorcizationibus / Presbyteri autem et sub cla-
vibus uti oportet / quia non est in eis nisi potestas ministerii / Et ad hanc
dicam ostendendam dicunt quod alia forma usus est in talibus vel voli
sicut voluit / et hanc non expressit / ne putaretur eadem esse
potestas domini / que fuit et ministri / Probare etiam intenditur quod dicunt quod
verba ista Accipite hoc est corpus meum potius pertinere videntur ad
institutionem / quam ad transsubstantiationem / Constat autem quod in aliis
sacramentis semper aliis verbis usus est in instituendo sacramentum / et aliis
dando formam sacramenti / Sic Mathei ultimo Eu[ntes] & baptisantes eos
instituit sacramentum / et innuit usus dicens autem In nomine patris
filii et spiritus sancti / dat invocationem que est forma sacramenti / Sic hoc ergo sa-
cramento sicut dicunt per alia verba pertinet ad institutionem sacramenti / et alia
ad formam / Sunt ergo secundum significationem verborum Accipite / hoc est corpus
meum / ista pertineat ad institutionem / Sed quod aliqua alia verborum usus
est transsubstantiando / hec ergo est sententia antiquissimorum quorundam doctorum
/ hec autem a probabilioribus non tenetur / quia hec quod dicitur quod Christus usus
est alia forma verborum non probatur et ideo eadem facilitate contempnitur
qua probatur / Et quod dixit benedixit / constat quod tactu sue manus
que unita erat deitati benedixit et vini transsubstantiale contulit
Sicut tactu sue mundissime carnis vim regenerativam contulit
aquis / Nec legitur ipsum alio signo / vel alia benedictione uti
li vel voluisse usum esse / Nec credendum quod in tanto sacramento dubs ali-
quid ab apostolis vel ecclesia abscondit / cum id sit de pertinentibus
ad salutem / cum ipse dicat Johannis xv vos autem dixi amicos
/ quia omnia quecumque audivi a patre meo nota feci vobis / Te-
neatur ergo dictum / quod Christus forma verborum qua nos utimur usus est
in sacramento / Ad ea autem que isti obiciunt / Concedendum est quod cum
dicitur benedixit / quod signo suo tactus benedixit / et quod ille tactus
materie panis et vini contulit quod quorumcumque forma debita
verborum dicitur super eam manum sacerdotis cum intentione ecclesie / tunc potest
transsubstantiari / et alter non transsubstantiatur / Et quod dicitur fregit
non est ideo dictum / quod ante istud tempus fregit / et postquam ea dixit
hoc est corpus meum / Sed quia simul dixit et fregit / ita quod fra-
ctio fuit post verborum completionem autem dicitur per anticipationem / Ad aliud
autem dicendum / quia sicut iam ante diximus / alia verba sunt institu-
tionis sacramenti / et forme / et de hoc satis iam in antequibus dic-
tum est / Sed hoc supposito quod hec sit forma hoc est enim corpus meum / Si

Ramit quid denotat per pronom / quod illius orationis est initium
Et si dicat / quod corpus dni sub accidentibus panis denotat / tunc ad
sensum est / quod dicit / aut iam in pronunciatione pronoīs est ibi verum
xpi corpus / Et sic supplent / hoc quod sequitur corpus meum · / quia nichil
facit ad formam sacramenti · Sz tamen sequitur per orationem / quod praedicatum
de hoc demonstrato / si aut denotat panis per pronomen / tunc oratio illa
est falsa / quia nullus panis demonstrari potest / qui sit verum corpus xpi
Ramit etiam ibi de verbo substantivo quod ibi ponitur pro nota compositionis
Constat enim quod illud notat compositionem essentialem / et non accidentalem
/ sicut cum dico petrus est homo vel albus / si aut talem notat compo
sitionem / tunc oportet quod praedicatum sit de substantia et diffinitione
subiecti / sicut cum dico petrus est homo / vel petrus est animal / si aut
hoc concedatur / tunc sequitur quod tunc demonstrato substantiale et essentiale est
esse corpus dni / ad hoc ergo quod fiat corpus dni non indiget illa
mutatione / que vocatur transsubstantiatio / quod dicto falsum est / quia ad quod
forma sacramenti perficeretur super materiam demonstratam / quod transsubstantiatio fiat
Similiter aut querit de verbo quod est ibi positum corpus Cum enim
sicut ipse dicit Caro non prodest quicquam Joh vi / Sed verba que di
xit de sacramento spiritus et vita sicut in sacramento nobis vivificante potius
debuit fieri transsubstantiatio in spiritum vivificatem / quia in corpus
Precipue cum dicat apostolus ii Chor v Itaque nos ex hoc neminem
novimus secundum carnem · et si cognovimus secundum carnem xpm / Sed nunc
iam non novimus / xpus ergo in sacramento vivificante secundum spiritum / et non
secundum corpus est nostendus / hoc idem videtur per hoc quod dicit Joh v Qui
comedit me vivet propter me / Constat aut quod a spiritu non a corpore
vita procedit / Ad hunc etiam modum querit de pronomine quod appo
nit meum / quia enim hoc dixit tunc suum corpus passibile fuit / ergo te
dedit passibile / si suum hunc est tale quale tunc fuit dedit Cum
ergo talia verba in forma sacramenti assumpserit ecclesia / qualia xpus
tunc protulit / videtur quod in ecclesia ad hunc conficitur in sacramento corpus xpi
passibile et mortale / hoc aut ea ratione maxime / quia confectio ipsius
sacramenti fit in commemorationem passionis dni et mortis / sicut
dicit apostolus i Chor xi Quotienscumque manducabitis panem hunc
et calicem dni bibetis mortem dni annunciabitis donec veniat
Constat aut quod mors dni convenientius signatur in passibili et
mortali corpore / quam in glorioso et impassibili et immortali / Revo
cant etiam quidam de communione / que in quibusdam libris missalibus
interponitur verbis ipsis quibus sic habent / hoc est enim corpus meum / videtur
enim hoc non esse de forma quecumque evangelistarum verbis Math Mar
et Luce qui hanc formam scribunt non continetur enim / Et cum nichil
sit de forma nisi quod xpus dixit / hoc non esse de forma / Ad hunc

i. Chorinth. xi. ubi apostolus recitat quomodo xpus hoc sacramentum consti-
tuit et fecit, et ubi ad mgl quod ipse recitat eundem hoc
sacramentum ecclesie servandum tradidit. Ubi sic dicit: Quoniam dominus ihe-
sus xpus in qua nocte tradebatur, accepit panem et gratias a-
gens fregit et dixit: Accipite et manducate, hoc est corpus
meum. Et in hac forma verborum coniunctio causalis que est enim non
continetur, et sic de forma esse non videtur. In contrarium autem est
quod coniunctio in usu valde solempnium ecclesiarum invenitur apposita,
sicut in usu ecclesie romane, et optimo probabile est quod tales
ecclesie suas observancias habebant ab apostolis. Ad hoc autem quod
coniunctio causalis relacionem et continuacionem designat ad id quod
in oracione precessit quia dixerat xpus accipite et comedite ex hoc
omnes. Non autem esset causa quare acciperent et comederent nisi corpus
suum esset. Cum ergo sequens sit causa precedentis, non totum forma in oracione
quod in ea intercisum fuit, nisi coniunctio causalis apponatur. Et
ita videtur quod apponi debeat ut sic dicatur: Hoc est enim
corpus meum. Ulterius autem queritur quare lucas plus addit quam mat-
theus vel marcus. Dicit enim sic luce xxii: Hoc est corpus meum
quod pro vobis tradetur. Queritur ergo utrum hoc aliquid sit de forma.
Videtur autem quod sic, quia xpus hoc ore suo apposuit. Ad hoc
autem quod apostolus tradens ecclesie hoc celebrandum et observandum
aliquid apposuit i. Chor. xi. ubi sic dicit: Hoc est corpus meum
quod pro nobis tradetur. Ad hoc autem quod verbis illis innuitur
causa passionis quam commemoramus in illo sacramento, et ideo appo-
nendum esse videtur. Ad hoc autem cum sacramentum illud sit ca-
ritatis ut in antiphonis diffinitum et potissima causa caritatis
nostre ad eum sit quod traditus est pro nobis, videtur hoc esse
de principalibus in forma ponendis. Ad hoc autem quod hoc dat
racionem quare sacramentum celebratur. Racio autem celebracionis unig-
nimisque (?) rei ad formam eiusdem rei redducitur. Videtur ergo
quod pro nobis tradetur intra formam sacramenti debeat contineri.
Ulterius eciam queritur de hoc quod luce xxii ulterius additur: Hoc facite
in meam commemoracionem. Utrum et hoc sit de forma. Videtur autem quod
sic, quia in una celebracione in forma sit (?) sacri totum hoc xpus pro-
nunciavit. Et sicut ipse pronunciavit, sic est tenendum. Vi-
detur ergo quod tenendum est quod hoc totum sit de forma. Item paulus
hoc totum observandum tradidit ecclesie, quod i. Chor. xi. dicit: Hoc est
corpus quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemoracionem. Ad
hoc autem quod hoc dat finem et intencionem quare sacramentum institutum est.
Institutum enim est ut fiat commemoracio quod pro nobis se in cruce-
offerret

Ad hoc autem sine preiudicio dicitur quod nichil est de forma sacramenti corporis domini, nisi quod hec testibus quorum probatur dixisse sic: hoc est corpus meum. Testes autem quod consecrando sacerdos dixit sunt Matheus, Marcus, Lucas et Paulus. Hec autem quicquid est de forma sacramenti, et quod queritur de pronomine demonstrativo quid demonstret, dicendum quod demonstrat corpus Christi sub forma sacramentali panis. Ad id autem quod obicitur quod statim pronunciato signo demonstrativo, tunc hoc est ibi corpus Christi antequam residuum orationis pronuncietur, dicendum quod hoc non sequitur, pronomen enim tunc sic accipitur non est de forma sacramenti, sed pars potius est partes orationis, quia sic etiam certa sub qualitate demonstrative, quia tunc sic acceptum non significat nisi meram substanciam, non tunc quod pronomen pro rei demonstrate. Hic ergo est pars orationis et non habet sensum nisi cum partibus suis, que sunt compositio et appositum compositum et subiecto demonstrato, et in hac virtute accepte partes orationis simul adim-plebile rei significate per orationem relate faciunt transsubstanciacionem. Et ideo nulla ibi pars agit divisim, sed potius ut dixi simul accepte in virtute significate rei per orationem, ad quod referuntur faciunt ut unum et non ut divisa illam transsubstanciacionem. Dicit enim Priscianus quod omnis constructio que congrui sinthesim vocum ad intellectum est referenda ad intellectum relata uniuntur partes in virtute rei significate. Et hoc est quod dixerunt aliqui quod una pars expectat aliam. Et quamvis totum dictum est, totum factum est. Quod autem obicitur quod demonstrat materiam panis est concedendum, nec est dicendum ut quidam dixerunt quod demonstret materiam vel sacramentum panis iam incipientem transire in corpus Christi, hoc enim fieri non possit, nisi esset in sacramento mutacio in temporibus mediis aut extremis, et hoc iam in antecedentibus ostendimus esse impossibile in transsubstanciacione. Cum illa tota substancia panis in instanti et forma transsubstanciatur in corpus Christi, et tota panis nullo modo incipit amittere formam panis et accipere formam corporis Christi. Et ideo hoc resolvo nullo modo competit in hoc sacramento. Ad hoc quod queritur de verbo substantivo quod notet compositionem, dicendum quod essentialem. Ad hoc quod obicitur, est credendum quod corpus Christi ~~predicatur essencia~~ est de essencia huius demonstrati, et ratione sic lignum est de essencia huius ligni demonstrati. Ad hoc autem quod ultimo obicitur, dicendum quod hoc non sequitur, quia hoc fecit transsubstanciacio, verum quod corpus Christi predicatur essencialiter de corpore quod in dextra dei est patris, hoc fecit naturalis et perpetualiter in Christo. Sed quod corpus Christi predicatur de hoc sacramento demonstrato sub forma panis hoc fecit transsubstanciacio, que facta fit per forme sacramenti significacionem. Et si obicitur quod id quod sub sacramenti speciebus idem est omnino tunc verum est in eo quod est in dextra dei patris, et quod traxit de virgine. Et sic si transsubstanciacio facit unum tunc facit et alterum quia unius et eiusdem una est ratio. Dicendum quod hoc non sequitur, quia continuus

idem sint penitus / non tamen eadem sunt absoluta. Secundum quod id illud
demonstratur sub forma panis / et illud in lineamentis et figura corporis
/ quia isti quaerunt quod sit de cibus hoc autem in lineamentis et figura
hominis demonstratum / ut dicit Augustinus / Horrendum esset accipere cibum / et ideo
aliam habet rationem primum quod est sub forma panis propter rationem istam / et aliam
habet rationem secundum quod in lineamentis et figura hominis demonstratum est / Ad
aliud quod de corpore obicitur / dicendum quod quamvis quod sacramenti sub
forma panis non sit nisi corpus Christi / tamen per concomitantiam naturalem
corporis Christi / cum his quae secundum naturam et gratiam sunt in corpore / multa
sunt ibi / alia per concomitantiam cum corpore et anima quae ibi anima / Et quia
anima movet corpus per spiritum qui in corde spiritus et animalis et vitalis
et naturalis / et per completionem vasorum intrinsecalium est ibi sanguis /
et per concomitantiam gratiam est ibi sanguis / et sic est corpus vivificum
et divinum vivificans vita divina et vita gratiae / Nec dominus Christus
reprehendit iudaeos carnaliter intelligentes / quod corpus vivifico spiritu
plenum et divinum intelligerent / sed potius reprehendit eos / quia tale suum
corpus esse intelligere nolebant / sed tantum intelligerent quod caro sua esset
dentibus laceranda / et non esset vivifica vel divina et dentibus non
laceranda / sed sincera et cum integra et sana mansura / Et hoc
est quod dixit verba quae locutus sum vobis spiritus et vita sunt hoc est
spiritualiter de spirituali manducatione intellecta / sunt spiritus ad vitam
vivificantia aeternam quod et Petrus ibidem considerans dicens ad quem
ibimus verba vitae aeternae habes / Et ad id autem quod obicitur de apostolo
dicente et si cognovimus secundum carnem Christum sed nunc iam non novimus
/ dicendum quod apostolus carnis infirmitatem notat carnem et infirmum in
lectum quod sic iudaei aliqui de Christo etiam habuerunt apostoli scilicet
quod nunc iam non cognoscitur Christus / quia omnia ad spiritualem intellectum
referuntur / et tunc cognoscitur quod caro Christi in sacramento sumitur in spiritu
vivificante / et non in corporis sui corporali et dentali laceratione
/ Ad hoc autem / quod quaeritur utrum de hoc pro ratione mea / credendum est quod
tunc tale exhibuit quale habuit / Sed tamen post resurrectionem celebratum
si fuisset corpus a Christo possessum etiam tunc supponit quale nunc habet
hoc est immortale et gloriosum / Ad hoc autem quod in contrarium obicitur
/ dicendum quod etiam hic verba accepit sicut ea post protulit scilicet quod verum
corpus suum sit ab eo possessum / et hic veritate non variant di-
versae dispositiones passibilitatis et impassibilitatis et mortalitatis et
immortalitatis / quia hae non sunt de veritate humani corporis / Sed remanet
idem verum humanum verum et divinum corpus sub contrariis istis dis-
positionibus / quod esse non posset / si illae dispositiones essent de veritate
Christi corporis / Ad hoc autem quod obicitur / quod sacramentum celebratur in eius
memoriam passionis / dicendum quod nihil prohibet in immortali corpore
fieri commemorationem passionis sacrificii in modo / et non immolatione

et hic modo intelligitur institutum esse sacrum in commemorationem passionis
christi / Ad hoc autem quod ultimo queritur utrum hoc quod dicitur quod pro nobis tra-
detur sit de forma vel non / Dicendum quod non est de forma nec etiam hoc
dixit / tamquam esset de forma / Sed quod ostenderetur ydemptitas unitatis
inter corpus traditum sine tradendum et corpus sub speciebus sacri contentum
et sic unitatem sacri esse probaret / Ad hoc autem quod obicitur propter cor
Dicendum quod non ideo dicitur / quod pro nobis traderetur / ut ostendatur vel caritas
vel effectus redemptionis / cuius traditio pro nobis facta sit ma-
gnum indicium caritatis / Sed tamen ideo additum est / ut ostendat unitatem /
sicut iam dictum est / hoc enim necessarium fuit propter talem discipulorum ad quem
intellectum ut scirent quod corpus esset dominum quod in cruce posset
pati et integrum remanere in sacro sumptum quidem spiritualiter
et sacramentaliter / et tamen dentibus non discerptum / Ad hoc autem quod ul-
timo queritur de hoc quod item additur hoc facite in meam commemorationem
Dicendum quod hoc nullo modo est de forma / Sed quia sicut in antiquis dixi
et simul instituit sacrum / et in imperio usum et promulgavit
formam / ideo rationem innovationis usus subdens hoc facite in meam
commemorationem / ac si dixit frequentate sacrum quia in hoc mei aber-
ratis habebitis memoriale certissimum / Et ideo etiam dixi in antiquis
quod memoriale vocatur / Et per hoc patet solutio ad totum quod de hoc
est obiectum / Ad hoc autem quod queritur utrum causalis coniunctio enim sit
de forma / Dicendum quod non est de forma sed est coniunctio causalis continua-
tionis sequentia cum antecedentibus / sicut etiam dictum est obiecto / Ad hoc autem
quod dicitur ubi causa et causatum ponitur / quod hoc ad id pertinet / Dicendum quod
hoc est verum in causa credendi / sed in causa dicendi / vel aliquid in inge-
di non est verum / Et sic non est hic quod enim hoc est corpus fuit
non fuit nisi causa dicendi vel innovationis usus sacri / quia dixit acci-
pite et comedite / Talis autem causa dicendi vel in ingerendi suffi-
cit coniunctionem causalem quia in grammaticis non attenditur rebus
tamen / Sed etiam quinque modos et maxime in primis indeclinabilium constructio-
ad hoc autem quod de ecclesiis antiquis et autenticis obicitur / Dicendum quod ille
ecclesie hoc assumpserunt predicta de causa / quia sine in sacro noluerunt ex-
primere formam / Sed etiam forte rationem in comparatione ad institutionem / Et
hiis autem que sic a nobis dicta sunt solutio patet ad omnia quesita in antiquis

D[n]einde exposcit ordo ut ostendatur qua virtute divisibili sive vel
indivisibili hec forma operetur / Videtur enim quibusdam quod id quod
est multis discretis et non continuis operatur / quod hoc divisibili
et non indivisibili operatur virtute / Sed autem oratio hec est corpus meum
ex multis non unitis componitur / et sic divisibili virtute operari
videtur / Oratio enim quantitas est discreta non unita / Ad quem autem
omne quod ex multis agit operationem sed composita sicut calor naturalis
qui agit ex aere et celesti virtute et virtute ignis operationem / Sed
in qua omnium illorum virtus dependitur quia in separatione puri ab im-
puro dependitur utique igitur et in motu ad speciem rerum dependitur virtus

celestib / et in motu ad spem pueniet ppendi^r ulta aie / et sic vi
det^r q cu ista oro agat et mult q hcat opacom pportanm / Et
qr slm c / qz suffbacio est opacio simplex / Si forte aliquis dice^t
velit q oro resolvit^r ad rem et sic simplicitate rei simpliciter
facit opacom / Sic inp innuimus in pone pcedenti ex q ita
rnsio supponit slm / qz oro ista ad unu simplex in re redui no
pt / Oro eni ipa sgat q alia est res in ea supposita / et alia
apposita sive pdicata / Talis aut res in qua est alia et ad
na no est una res simplex / Et sic ad aquam rei simplicitate
q oro reduci no pt / Ad hec aut si oro rei utute opat^r in
sacro cu copendius in oibz sit eligend / et in na et gra / vide^r
q melius posita fuisset forma sacrmeti in re / qua in sermone /
Ad hec aut et similia dicm / q in vitate oro q in divisibili
utute rei opat^r / sic in antilo dictu est / Ad id aut q pmo
obici^r dicm qdem / q oro cpo no gtinuus in dictis sonis / sed
oro no finit^r q in se et mali gsidcata put e in sonis li-
teraz et sillabaz / s sicut dixius p sgom ad rem relata
et illa res est unu simplex et indivisu / Ad a^d dicm / qd q
obicit^r unu est in hijs agetibz et instrumentis qz ututes tra
gunt^r a divisis et a seinvice divisis / hc aut no est hic / qu-
immo utq hq accois lgit^r ab unito indiviso sgato / Ad id
aut dicm / q cu dr hr est corp meu / sgatu hq oreis est unu
incsse et unitu / qz pdicatu est ce supposti qrvis illud unu
incsse ex duabz sbijs sit gpoitu s. ex sba substante / et sba in ce
et rem pficiete / et qu sic unu gpoitu est id utute agendi no
trahit / n ab uno qd est na forme pdicate / Et sic sut due
ne fermi una sc agit sic na pticlaris subiecte / qz sicut dicit
phr age est pticlarin subiectoz / et agit vtute alig / qz vtutes
et pone hq unu qdqz agit qd agit sut ne formal / q est
in ipo qd agit / Ad id aut qd obicit^r q copendiosius fuisset
si in ipa re posita fuiss forma sacramti / Dicm qd in re non
potuit poni simplr forma hq sacramti ppr tres cas / quarz
una est q sacrm in forma et ma subicitur opacom ministroz
ecclie / res aut sgata in hac orom / Si absqz designacom oroz
accipi^r nullo subicibilis est opum ministroz / sicut pz in illis
qz hoc corp xpi demvatu accipiat^r sine oronis designacom
absolvit^r ab opacom ministroz / ita q sacdos nichil circa ipm pt
opari / Scda ca est / qz cu in sacramtis unm mcatu opetur
opacom q circa elemta corpalia exsistit oportet q vbu incatu
opans in aquo corpali gtrnat elemto no est aut in quo
gtrnat nisi in vbo corpali / Oportet go q in vbo corpaliter
assumcte opat^r / qz dt augs / q vm in intlctu est sic vm
in pre / et verbum sonans in vbo vocis corporee est sicut
verbum incarnatu qd corpalibz se coaptavit et coformat

Augustinus
Sacramentum

Tertia autem causa est quia generaliter et regulariter verbum est sicut dicit
Ieronimus quod sacra sunt ad erudicionem principaliter instituta. Non autem eru-
diunt que ad noticiam venire non possunt. Res autem ista occulta e-
ius sunt et ad noticiam venire non possunt nisi verbo sonante designa-
rentur. Oportet ergo designari verbum in corporali voce. Ad hoc autem
sicut dicit Augustinus sacramentum est sensibile signum quod preter speciem
quam ingerit sensibus aliud facit in intellectum venire. Sicut ergo consistit
in sensibilibus signis ita eciam in sensibili signo debet consistere
in forma. Et sic optinuit formam sacramenti consistere in oracione
sensibiliter sonum emittente. Hec ergo causa est quare res in sacramento
non simpliciter accepta operatur sed postquam operatur in eo res desi-
gnata per oracionem prolatam, cum tamen verbis oracio virtutem operandi con-
trahit a re statim per vocem illam sicut dictum est in precedentibus. Con-
sequenter videndum est cum hec forma trahat transsubstanciandi virtutem.
Si non consequencias attendamus, hoc in omni re que substancialiter mutatur
oportet quod virtus illius mutacionis sit ab eo qui motor est verbis in
talibus mutacionibus. Mutacio autem una est sicut dicitur causa que est
generacionis a sole est in circulo obliquo accedente et recedente. Et
ideo dicitur differenter facit generacionem et corrupcionem. A simili autem
et excellenciori videmus quod omnium talium mutacionum est verbum incarnatum
causa et motor sicut dicit Iohannes i: omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso
factum est nichil. Videtur ergo quod est causa mutacionis transsubstanciacionis esse verbi
incarnati. Hoc idem videtur quod dicitur Genesis i: dixit deus fiat lux, et facta
est lux. Et quoniam constitucio est aqua mutacio substancialis et supernaturalis
semper primitus dixit deus sive sit de disposicione sive de ornatu.
Similiter autem et ipsa vocacio in verbo dei consistit quibus ante opus voca-
cionis non primitur de verbi dictione. Si ergo in verbo invocato omnes talis
mutacio consistit hoc videtur eciam quod ista consistit in virtute verbi incarnati.
Ad hoc autem est dicto Augustini hic videtur super Genesim ad litteram quia dicit quod
dicitur dixit deus fiat sic exponit quod est verbum genitum in quo
erat ut fieret non ut fuit in eo quod fiat quoddam sed ut fiat omnia
sicut dicitur quod omnia per ipsum facta sunt et sine ipso factum est nichil.
Ergo quod omnes tales rerum supernaturales mutaciones sunt in verbo et
a verbo. Ad hoc autem principale agentis est facere aliud in cuius virtute est
actu secundum formam et verbum. Racio autem et forma talium supernatura-
lium transmutacionum non est nisi in verbo, quod est omnia talia facien-
di. Ergo virtus istius transsubstanciacionis tota consistit in verbo invocato. Cum
propheta dicit: verbo domini celi firmati sunt. Et super hoc dicit Ambrosius
loquitur de panis transsubstanciacione in corpus domini in sacramento: Quid mi-
racionis si dei verbum creaturas mutat in quo creata ut erant prius
substituit. Videtur ergo quod tota virtus istius substranssubstanciacionis et mu-
tacionis in verbo invocato consistat, eo si concedatur videbitur esse
contrarium hiis que ante dicta sunt quia omnibus particularis causa a forma

respectu

ipius sacri / forma aut no est vim increatu / s3 creatu ab ore
sacerdotis platu / Ad tercium aut in alijs sacramentis vim creatu est
forma / videtur q verbu creatu sit etia forma in isto / dicit em
Beda accedat vbu ad elm et fit sacramentu / Et intelligit de
vbo creato plato ab ore eius qui minister est in sacramento / Q3
aut et huiusmodi soluenda sint / q in vbo increato perito est omnis
virtus mutationis supnaturalis / sic in primo agente / S3 hic idem
vbu duplr considerat s intellectu paterno / qui est intellectus vlr agens
et sic agit in diuinali actione / cu patre omnes creaturarum muta=
supnaturales sicut dicit Joh v. pater meus vsq3 modo opatur et ego
operor / Est aut quoda transmutatio supnaturalis / q3 licz no opet
minister / cu aliquid opatur ad ipam / sic sunt mutationes sacrame
tales ad caracteres imprimendos / et mutationes ad gras et ad illas
res effectas in sacramentis / et has opatur vbu increatu in
vbo creato / qd est in pnunciatione ministrorum qz n ad ibi e
opatio hominis oportet q ipm vbu increatu coaptet ad id qd
est hominis ut in opatione hos vbu increatu opet / Omnia
igr pmittis inducta sunt concedenda / qz in virtute supnaturales
transmutationes ad causam supnaturalem oportet reduci / Et hanc causam
oportet ee talem in qua sit ratio et virtus tales transmutationes
opandi no aut sunt p vocem et virtute nisi in vbo / Et sic oportet
q vbu increatu / vl in se vl in aliquo alio creato coaptatur illas
opet / Ad tercium aut qd in contrarium abiicit / dicendum q licz vbum
creatu forma sit sacri / tn qz hec forma pressit ab institutione
diuina no separatur a vbo increato / et virtute illius agit quicquid agit
Et ita est etiam in alijs sacramentis / Si aut querit vtru sit qd
vbu increatu sit e actionem / Dicendum q absq3 q ipm est vbu
intellectus diuini / q vlr est actiuus / et nullius rei receptiuus
/ et ideo sicut ille e causa transmutationis rerum et constitutiuus rerum
omnium / sic voluit / ita et vbum eius sic est transmutatiuum et constitutiuum
/ Nr aut intellectus e malis et receptiuus / et io no rerum causatiuus
/ s potius a rebus causatus / Et io etia vbum ipius conceptu designat
q3 participit intellectus / et no est alicuius rei causatiuus / vbum aut
increatu insinuat intellectum agentem et constituentem / Et ideo ut dicit
Ambrosius est rerum transsubstantiuum / et ideo cu Filius vbo creaturas co=
stituente et vcapante loquitur eius audientibus Joh viii et ipi no
capient arguentibus eos dixit quare loquela mea no cognoscitis
/ Ego em ex deo pressi / et veni ac si dicat / in ipo
vbo quo mitto et reparo creaturas sic volo prius scire si vol=
tis q vbu sic diuinu procedens ab intellectu / q vlr principium est a=
gendi et creaturas instituendi et reparandi qz tales supnaturales
opationes p seipm no habet nisi deus sive intellectus diuinus / qz
nullius alius est rerum vlr constitutiuus / hec em opatio est dei et nulli
alij conueniens / Et si sancti aliqui tales leguntur fecisse opationes

Regula de forma

qui fecerint per invocaciones et supplicaciones / vel per iuncta solitate
et non per scriptos virtute propria / Ille enim operaciones sunt naturales in quibus
sunt supernaturales sunt omnes virtutes verbis / et ideo ad verum agentem
supernaturale sunt reducti. Ultimo tandem considerandum est de eius forma
qualiter / Non enim eius forma est ad modum formarum aliorum sacramentorum
que omnes sunt per invocacionem sancte trinitatis / sicut in baptismo / ubi dicitur
Baptizo te in nomine patris et filii et spiritus sancti / Hic autem fit nulla trinitatis
invocacio / cum in operacionibus graciarum sacramentalium sint indivisa
opera trinitatis / Ad hoc autem in omnibus aliis formis actu sacra-
mentalem significat se operari ministrum / sic in baptismo dicitur Ego
te baptizo / In confirmacione dicitur Ego te confirmo / et in unccione
dicitur ungo hos oculos de oleo sanctificato / et sic de aliis / videtur
ergo quod in isto sacramento in persona ministri dici debet transsubstancia-
cio huius panis in corpus domini Ihesu Christi / Ad hoc autem cum transsubstan-
ciacio panis ibi videtur / quod debet significari per modum muta-
cionis / quod sic diceretur / Hic panis fiat corpus domini / vel hic panis
mutetur in corpus domini / vel saltem sic / hic panis transsubstancietur in
corpus domini / Et non sic / Hoc est corpus meum / Tercia via solum
quod est sine ulla dicta mutacione / Ad hoc cum ministri non sit proprium
non operari ex potestate absoluta / sed per clavem supplicacionis / vel
exorcismi / Sed Christi sit operari ex potestate / videtur quod communis forma
ut potentem huius dixit / Hoc est corpus meum / quod cum ministri sit
non sit dicendum / sed supplicatorium / ubi dicitur Rogamus te domine / ut fiat
corpus tuum / Ad hec autem omnia et similia dicitur quod non est in
hoc sacramento sicut in aliis / operacio enim istius sacramenti ad dominum omnem
hoc sacramento sicut in aliis / et ideo aliis verbis hic uti oportet / quam in aliis
sacramentis sacramentorum / Et ideo aliis verbis hic uti oportet / quam in aliis
libus / ut ista operacio est ministri / sed pocius sic dicimus ubi in creati
in verbo increato / et ideo nulla est invocacio in hoc sacramento / quia ecclesia
sumus de operacionibus ubi / Alia autem causa est / quia cum contentum istius sacramenti
sit Christus totus integer et perfectus / et respectu eius creati / non possumus ali-
quibus ponere obicere ex parte ministri / non debuit hoc sacramentum forma
sicut per invocacionem tradita / sicut causa in quibus aliquando obicem ponimus
Ad aliud autem dicendum / quod in veritate ille actus transsubstanciacionis ullo modo
est ministri / sed operantis / vel sicut cooperantis / quia solum verbum increa-
tum in verbo creato / hanc operatur transsubstanciacionem / Et ideo actus
ille ad ministrum non pertinet / sed ad agentem increatum / Sicut
non est in aliis sacramentis / quorum actus effectivus ad ministrum sunt
ministrorum / Ad aliud autem dicendum / sicut patet in auctoritatibus / quod non
est ibi vera transmutacio / sed simplex denominacio huius ex hoc et ad
hoc significandum non est tradita forma per verbum pertinens ad mutacionem
sed per verbum pertinens ad esse / Ad aliud autem patet responsio per ante-
dicta / quia licet ministri sit per clavem operari tamen quia actio istius

facti nullo modo est misterii / Ideo non debuit ut misterium per immora-
tionem fratre seu supplicatorum modum significari / Et si obicitur quod cum
corpus sacrum istud non debuit committi operatorum ministrorum / Dicendum
quod hoc non sequitur / quamvis nichil operetur minister vel cooperetur in ve
sacri / tamen operatur ad sacrum suggerendo manum / Et addo orationes et
supplicationes que antecedunt et consequuntur sacrum et offerendo et di-
stribuendo sacrum etc. / Faciendo que in hoc sacramento requiruntur

Post hoc dicendum est de forma que dicitur super vinum / Et quedam — de forma super vinum
requiruntur ipsa / quedam autem que utrasque formarum panis scilicet et vini co-
sequuntur ipsa autem que queruntur sunt talia / Si que sit forma que super
vinum dicitur / et utrum diversum vel coniuncti agat transsubstantiationem
cum forma que dicitur super panem / Si autem ubi reperiatur consideramus
forma que dicitur super vinum valde diversa invenitur Mathei 26 capitulo sic
Et accipiens calicem gratias egit et dedit illis dicens bibite
ex hoc omnes / hic est sanguis meus novi testamenti / qui pro multis
effundetur in remissionem peccatorum / Marci autem 14 dicitur sic Et
accepto calice gratias agens dedit illis et biberunt ex eo omnes
et ait illis / hic est sanguis meus novi testamenti / qui pro multis effun-
detur in remissionem peccatorum / Luce autem 22 dicitur sic Similiter et
calicem postquam cenavit dicens / hic est calix novi testamenti
in meo sanguine / hoc facite quotienscumque bibitis in meam
commemorationem / Hec autem omnes forme different ab ea / que observatur
et tenetur a tota ecclesia in misse canone / ubi sic dicitur / Simili
modo postquam cenatum est / accipiens et hunc preclarum calicem
in sanctas et venerabiles manus suas / Item tibi gratias agens
benedixit dedit discipulis suis dicens / Accipite et bibite ex eo
omnes / hic est enim calix sanguinis mei novi et eterni testa- dicitur
menti misterium fidei qui pro vobis et pro multis effundetur in
remissionem peccatorum / Hec quotienscumque feceritis in mei commemorationem
facietis / Hec omnes forme valde a se invicem distare videntur
Et sic dicitur forma non potest esse una / quod diversum est / Dicitur
autem de prima istarum / Sciendum enim quod ea que de forma recte deter-
minata sunt / quedam horum verborum pertinent ad sacri institu-
tionem / Sicut id quod dicitur Accipiens calicem gratias egit et dedit
illis / Quedam autem pertinent ad formam sicut id quod dicitur / hic est
sanguis meus novi testamenti / qui pro multis effundetur in remissionem
peccatorum / Quedam autem pertinent ad usum / sicut id quod dicitur bibite
ex eo omnes / Hic videtur quod istud sacramentum sanguinis aliam habet
institutionem / quam corporis sacramentum / Et sic videntur esse duo sa-
cramenta et non unum / Ad hoc autem quod obicitur / certum de hoc quod
dicit / hic est sanguis meus / quia certum sanguis est in corpore

an ꝯfectoꝫ. Et si corpꝰ ferri. ꝗ sanguine. Constat ꝙ facit san-
guis ꝯfectum et sic supplent sanguis in calice ꝯseruatꝰ ut vi-
detur. Ad quod aut̄ ꝙ alia forma vtitur sup vinum et alia sup pa-
nem et due mē et due forme et due institucōs videntur fore
duo sacramenta. Ad quod aut̄ quiritur. Et quo ergo dixit hic est
sanguis meus quare alia ꝗ mutasse videtur dicens hic e
enim calix sanguinis mei pro nouus sanguine in obliquo et cali-
cem in recto. Cum nichil ibi intendatur de calice sed princi-
palis intencio sit de sanguine. Ad quod aut̄ quiritur vtrum et
ꝗ sit de forma quod additur noui et eterni testamenti misterium
fidei videtur ꝙ sic quia sub una ꝯtinencia ꝯtextu oronis ꝓlata
verba inuenitur in ewangelio sanguis noui testamenti sed queritur
vtrum additum sit eterni quia enim nullus posuit ewangelista. Ad quod
aut̄ quare dicitur sanguis noui testamenti. Si enim dicitur ideo quia
in nouo testamento institutum est tunc eadem racione debuit dici
noui testamenti ut sic dicatur quia est corpus meum noui et eterni
testamenti. Ad quod aut̄ quiritur quare dicatur noui testamenti
cum non videatur per illud testificari. testimonia enim uel testa-
menta sunt aut que testificate deo per miracula probata sunt
sicut dicitur hebr. ii. Contestate deo signis et portentis et va-
riis virtutibus et spiritus sancti distribucionibus secundum suam voluntatem
aut sunt vltime voluntatis indicia certis sigillis testifica-
ta. Nichil aut̄ horum est in calice ut videtur et ideo non de-
bet vocari calix noui testamenti. Ad quod aut̄ in eternitate
nichil talium erit quia ibi rerum veritate percipietur id quod nunc
specie sacramentali geri nunc velatum. Non ergo debet dici no-
ui et eterni testamenti sed potius noui testamenti in fine temporum
finiendi. Ad quod aut̄ vtrum teneatur id quod additur misterium
fidei quod non in textu ewangelii, uel in se, uel in suo simili
inuenitur. Ad quod aut̄ quare potius ponitur de calice, quam
de corpore. Corpus enim non est in altari in misterio quod est in
secreto sicut et sanguis. Ad quod aut̄ quare potius dicitur
misterium fidei quam spei misterium uel caritatis, cum sacrum
altaris precipue dicatur caritatis sacrum et vitalis sicut in an-
tiquis probatum est. Vlterius aut̄ quiritur de eo quod additur
qui pro uobis et pro multis effundetur vtrum et quod sit de forma vide-
tur quod sic quia verba obseruantur ab ecclesia. Ad quod ꝙ dicit sanguis
proprium effectum et effectus omnis respicit ad formam agentis. Ad
quod aut̄ quare dixit coplacionem vtens pro uobis et pro multis
cum non sit alia racio fusionis pro apostolis quam pro multis. Ad quod
aut̄ quare non dicit qui pro omnibus effundetur cum sanguis pro omnibus
sit fusus sicut dicitur i Johannis ii non solum pro nobis sed pro totius

mundi / Ad hoc aut hic est conforme dictis precedentibus qui
Joh. i dicit Agnus dei qui tollit peccata mundi / et non dicit qui
tollit peccata nostra et multorum de mundo / Ad hoc aut ultimus
queritur quare addit in remissionem peccatorum / Hunc enim sacramentum
est in remissionem peccatorum / Et videtur quod baptismus et penitentia plus
sint in remissionem peccatorum / quam eukaristia / quia illa sunt directe contra
actuale peccatum species que sunt originale et actuale / Eukaristia
aut est contra quendam peccati defectum qui est media spiritualis
vite sicut patet per audita / Cur ergo non addatur formis alio-
rum sacramentorum / videtur quod etiam forme istius sacramenti addi non deberent
A / Ad hoc aut quod possumus quare dicit pro nobis demonstrationem vel pluribus +
orationibus sigillatim vel coniunctim accepte satis intelligi per ea que
dicta sunt super rationum forma disputata sunt / Videtur ergo sine preiudicio
sine melioris dictum esse / quod hic sermo sit de forma sanguinis
/ quod dicitur Hic est calix sanguinis mei / precedentia aut que
sunt accipiens / et hunc preclarum calicem in sanctas ac venerabiles
manus suas item tibi gratias agens benedixit / et dedit discipulis suis
dicens accipite / et bibite ex eo omnes / ad institutionem et sanctificationem
nem et usum pertinet sacramenti / que aut sequuntur ubi additur novi
et eterni testamenti misterium fidei / qui pro vobis et pro multis effundetur
omnia hec pertinet ad declarationem utilitatis sacramenti / Secundum aut quod
insinuatur hic est enim calix sanguinis mei / modo indicato forma
est de forma sacramenti / Quod in prius dicitur de calice acceptione
/ sonat quod virtute tactus manuum dominicarum vis transsubstantialis colla-
ta est in re vini / quam non haberet nisi dominus manu propria in in-
tentione faciendi sacramentum tetigisset / Et aut additur in sanctas ac
venerabiles manus suas que sancte dicuntur / quia sacramentum fecerunt /
et venerabiles / quia auctoritas divina in eis fuit ad instituendum
/ quamvis ergo ipse multa dominus in hoc modo vinum tetigit tamen
vini materiem sacramenti non contulit / nisi verbis illis tamen quas te-
tigit intentione sanctificandi sacramentum / Ratio enim dei voluntati
dei et intentioni subicitur / Secundum illud Sap. xii subest enim tibi
cum volueris posse / Et aut dicit gratias agens ostendit magni-
tudinem sacramenti et dignitatem quia de paruis filius patri non
agit gratias actionis specialis / Et quod subdit / et dixit acci-
pite / hoc refertur ad institutionem / Sensus enim est / vos qui estis
ecclesie ministri futuri / accipite hoc dando ecclesie / et tenendo
Et ille sensus innuitur a verbis apostoli i Chor. xi ubi dicit
Ego enim accepi a domino / quod et tradidi vobis / Et aut
subiungit / bibite ex eo omnes hoc pertinet ad usum et ad
generalitatem usus / et ad susceptionem sacramentalem / qui
frequentandus est in ecclesia quod quod etiam dicit Greg. quod una ca-

institucionis sacerdotum est exercitium / ut in ipsis utili exercite=
mur occupacione / de qua ipse idem Gregorius dicit / Semper aliquid operis
facito / ut te diabolus occupatum inveniat / Hec autem sequuntur
in dicit / Hic est enim calix sanguinis mei / sunt de forma propter
causalem / que importat coniunctionem que continuacionem forme ad
sacramenti institucionem / Sicut in antiquis in forma corporis dictum est
Quod autem obicitur / quod due instituciones faciunt duo sacramenta
Dicendum quod non sequitur / nisi due instituciones essent de duabus ma=
teriis diversis / et duabus formis diversis / et duabus graciis
in sacramentis specialiter effectibus diversis / que hic non sunt / quia
due materie panis et vini indicant unum perfectum intinctum
quod in perfectione intendit alterum illarum materiarum indicare non
sufficit / Forma etiam ad formam conficit ad perfectionem unius
sacramenti / una etiam gratia est in utroque effecta / Et ideo duo
esse non possunt / Sed autem omnia in tractatu superius facto tractatu
per rationes efficaces probata sunt / Ad id autem quod obicitur quod videtur
esse superfluum / quia sanguis est in corpore / Dicendum quod hic nichil
valet / Ecclesia enim intendit in sacramento non intendit hic per se qui multis
aliis modis accipit / per gratiam in sitante et bona vita Sed
intendit hic per se ut cibum et perfectum intinctum / perfectum autem
intinctum non efficitur in solo sacramento panis / Sed in sacramento pa=
nis et vini / Unde licet corpore iam consecrato in eo non desit
sanguis nisi per consecrationem calicis / panis enim non nisi in corpus
transsubstantiatur et non in sanguinem / Sed sanguis est in corpore propter
corporis vivi perfectionem naturalem / Et anima ut causa vite ~~corporis~~
nalis in corpore et deitas est propter gratiam unionis concomitantem
Unde in omnibus hiis non efficitur ex vi sacramenti nisi corpus / Et iam
ondimus quod calicem ... dicit perfectionem intincti significare et
ideo de necessitate sacramenti / et non superflue ponitur materia que
est vinum / Ad aliud / quod obicitur de duabus materiis et
duabus formis et duabus institucionibus / iam solutum est / Ad id
quod queritur quare calicem sanguinem ponit in obliquo quod tamen
in recto posuit / Dicendum quod tamen utrumque dixit / quia Lucas dicit — est de sanguine
Hic est calix sanguinis mei / Et hic idem testatur Paulus
unus evangelistarum Lucas scripsisse legitur / Cum sic dicit Hic est
calix novi testamenti in meo sanguine / Sed ecclesia elegit illum
modum in usu sacramenti quod Lucas scripsit / quia in illo signatur et
sanguis et caritas / qua fusus est / sanguis et caritas ad quam
invitat sacramentum sanguinis et caritatis in qua summeque est san=
guis / Calix enim calida est potio que non calorem vasis vel eius
quod est in vase signat / Sed potius calorem qui sanguinem fe=
cit fluere / et qui vapat in sanguine / et qui intendit bibere

Psalmus Calicem salutaris accipiam et nomen domini invocabo
Tertia quod hic importatur in sanguine / Ideo ecclesia eligit potius
verba Luce quam Mathei vel Marci / Sed tunc secundum hoc quod queritur si ali-
quis diceret / sic hic est sanguis meus etc. conficeret / Ad hoc
videtur dicendum / quod talis dicens conficeret / sed ex contemptu religionis
ecclesiastice id obstinato animo tenere vellet / peccaret con-
[illegible] ecclesie / et esset deponendus a ministerio et gradu quo
fungeretur in ecclesia / Ad id quod ultimo queritur utrum et quare sit de for- novi et eterni
ma / novi et eterni testamenti etc. / videtur dicendum quod non / sed est ad
expressionem que prefit sacramenti / Et quia sunt tamen in testamenti con-
firmatio quod antiquitus non confirmabatur nisi sanguine / unde
hoc unum testamentum in mortuis confirmatum est / Alioquin non dum
valet donec vivit / qui testatus est / unde nec primum sine san-
guine dedicatum est / Secundum autem est quod in sacramento totum quod re-
dimus fundatum est / quia id est propter passio significata gratia beatitudo
in communione sanguinis statuitur / Et quod additur quod in creatione
invenitur novi testamenti / hoc unum est sed dicitur propter novum modum
gratiam infundi / qua sunt sacramenta nove legis / que continent
hoc quod significant / et quod significant et continent conferunt cum consecra-
re recipit sacramenti / et quia sacra veteris legis non fecerunt / quia totus
usus illorum / ut dicit Augustinus fuit in figurando gratiam qua ita o-
stenderunt / quod eandem nec continebant / Ad hoc autem quod queritur eterni
quo additum sit eterni / dicendum quod hoc additum est auctoritate apostolorum
et ecclesie ad ostendendum / quod isti sacramento aliud non succedet / sed hic
in finem temporis durabit in sacramentali specie / In futura autem
eternaliter percipietur in vera aperta veritate / Et sic patet quod eternum
est et non temporale / tantum / sicut veteris testamenti figure que sicut
dicit hic unum usque ad tempus correctionis ad significandum tantum sunt po-
site / Ad hoc autem quod queritur / quare corpus non dicitur novi testa-
menti / dicendum quod non ideo dicitur sanguis novi testamenti / quia in novo
testamento sit institutum / sed potius ideo quia novum testamentum in ipso
et per ipsum est confirmatum / sicut etiam ante diximus / quia hoc dicit Apostolus
ad Hebreos / In corpore autem secundum quod est corpus testamentum non est
confirmatum / quia morte non firmat / sicut sanguis / nec in eo quoque
testatum confirmatur aspergi secundum quod est corpus / Aspersio autem san-
guinis testamentum confirmat ut sanguis eius funderetur qui testa-
mentum non servaverat / Ad hoc autem quod queritur / quid sit in san-
guine testificatum / Sicut dicit i Johannis iiii / Tres sunt qui testimonium dant
in terra spiritus aqua et sanguis / Sanguis enim testatur remis-
sionem / sicut dicitur Hebreorum xii / Accessistis ad aspersionem sanguinis
Jhesu Christi / melius loquentem quam Abel / quia Abel sanguis vindictam

Expostulat / sed sanguis querit remissionem operis aut vaporantes in
sanguine testa sanctificacionis / et aqua expiacionis / Unde est quod
Zacharias ix dicit: Tu vero in sanguine testamenti tui emisisti vinc-
tos de lacu / in quo non erat aqua / Hic ergo testificatur sanguis
quia sicut dicitur Hebreos ix: Sine sanguinis effusione non fit remissio
Et hoc testabatur sanguis tunc fluens multis miraculis. Unde hoc etiam
Centurio convictus dixit Mathei xxvii: Vere iste filius dei
erat iste / Convicti etiam cadunt illi qui percucientes pectora sua
revertebantur in civitatem Luce xxiii. Nichil autem horum adiungitur
corpori / quia corpus racione sui non est mortis signum / vel passionis
Est etiam ultime voluntatis confirmacio / quia ultima voluntas Christi
fuit remissio per redempcionem / et hanc sanguine testificatus est
et confirmavit multis sigillis miraculorum. Ad id autem quod
obicitur quod in eternitate nichil est sacramentum signorum. Solucio per
dicta paulo ante / quia id dicitur eternum / quia non habebit successorem / et in
eternitate manebit in opere suo facto / Sicut et Psalmus dicit: Tu es
sempiternum sacerdos secundum ordinem melchisedech. Ad id
autem quod queritur / cur addatur misterium fidei / dicendum quod auctoritate
apostolica additur ad sacramenti determinacionem / tota enim fides fundatur
in sacro sanguine / secundum quod redempcio facta est per sanguinem
quia Christus propter hoc incarnatus est / sicut dicit petrus sub gregorio dia-
conus in paschali benediccione: Nichil enim nobis nasci profuit nisi
redimi profuisset. Ad hoc autem quod dicit nichil simile in evangeliis
continetur. Dicendum quod multa fecit et dixit Christus / sicut dicit Iohannes vel
que non sunt scripta in libro hoc / vel si non dixit Christus tamen auctoritas
ecclesie hoc addidit / ut diximus ad expressionem fidei / que tota
sicut iam diximus morte et sanguine Christi est completa. Et
hoc quidem misterium est / quia tota fides est de non apparentibus
rebus. Unde hebreos xi dicitur quod fides est rerum sperandarum argumentum
non apparencium. Ad hoc quod queritur quare hoc non est additum for-
me corporis / iam patet solucio per ante dicta / quia sicut corpus racione quod
corpus morte omnia confirmat forma sua non ostendit / fluentis
de latere sanguinis. Ad id quod queritur quare non dicatur
misterium spei vel caritatis. Dicendum quod hoc non erit proprie loqui
quia secundum quod sicut misterium non congruit nisi pertinentibus ad co-
gnicionem / et ad cognicionem non pertinet spes et caritas. Ad id
autem quod queritur utrum de hoc quod additur qui pro vobis et cetera / dicendum quod
hoc non est de forma. Ad id autem quod obicit / quod est primum effectum
dicendum quod hoc non facit ipsum esse de forma / sed indicat sanguinis
virtutem / et effectum in redimendo / Et licet effectus a forma pro-
cedat tamen extra forma est racione esse / et nichil est ipsius forme.
Ad id autem quod queritur quare vel copulatur pro vobis et pro multis

Rndm q in vitate vna est ro fundendi sanguine p apostlis et
p alijs Tamen apponit qui p vobis in psona instaret pfitoris
ut sciat q multa pctorum quitur pfitoris no valent nec sunt
accepta sine sanguinis intercessione Et aut dr p multis ideo
dr ut ondat quid sanguis faciat in valore Non de primo
intelligit p xpi sanguinem pfito multi pctorum Et scdo aut
valor sanguinis impetrat Ad hr aut quod querit quare no
dicit p omnibus Rndent quidam q in vitate p omnibus suffit p multis
sanguis xpi sed quia no efficienter salvat omnes sed multos ideo
sicut dicit dicit p multis potius q p omnibus Et hec racio est
satis bona et katholica Si quis aut sermonem domini subti=
lius inspiciat sic plus impetrat p hoc q dicit p multis q
si diceret p omnibus quia multis dicit multitudinem que sui in re
mento procedit in infinitum Et sic p multis optime dicit q
quis multitudo hominum ponatur materie ut et plus procedat in
infinitum in valore sanguinis multitudo infinita redempta e
Si aut poneretur p omnibus poneretur quedam summa distributa
sub uno termino et no significaret valor sanguinis extendere se
ultra illam Ad hr q dicit Joh q p totius mundi pctis sanguinem
fudit Rndm q in hoc q dr mundus quoddam infinitum secundum rem
materie ponere impetrat Propter q idem est mundus precedentium et
presentium et futurorum Et sic iterum respicit multitudinem ponendam
infinitum Et hoc etiam patet solutio ad sequens de verbo Joh baptiste
qui dixit Agnus qui tollit pctā mundi Ad id aut q ultimo querit i remissionem peccatorum
de additione eius q dr in remissionem pctorum Rndm q hec in
nullo addi congruit nisi forma sanguinis quia in solo sanguine
secundum suum nomen et effectum sanguinis fertur et causat remi=
ssio pctorum In alijs aut ea quidem si no p se fertur Corpus
enim secundum seipsum no dicit opus redemptoris quia veritas corporis
pt principi etiam si numquam finisset redemptio p passionem dummodo
dr sic sacramentum sui corporis instituisset Sed sanguis directe dr
effusum sanguinis in opere redemptionis p qua facta est remi=
ssio pctorum et debiti solutio Ad hr aut q obicit de baptismo de baptismo
et penitentia Rndm q revera sunt ordinata sacramenta illa contra
duas species pcti mortalis que sunt originale et actuale Sed tamen
ad illa delenda nichil operantur nisi sanguis xpi p fidem eorum
in eis operatur Et ideo remissio pctorum et p se attribuitur sanguini
attribuitur alijs etiam sacramentis omnibus et non solum baptismo et penitentie De= quo
inde querit utrum hec forma sigillatim sine forma corporis accepta
agit transsubstanciacionem vini in sanguinem aut si no agit ea nisi
coniuncta cum forma que dr super panem Et antiqui quidam sic
stephanus Cantuariensis et prepositus et Cantor parisiensis et alij

quidam dicunt / quod una istarum formarum expectat aliam / Hoc est quod pro-
nunciata forma ista / Hoc est corpus meum / non statim fit transsubstan-
tiatio panis in corpus Christi / sed forma verborum iam perfecta stat in vir-
tute sua / non statim agens donec etiam super vinum pronunciatur
forma sanguinis / Et tunc formae illae simul agunt sacramenti perfectionem
per transsubstantiationem panis in corpus / et per transsubstantiationem vini in
sanguinem / Huius autem sunt rationes sive opiniones quatuor assi-
gnant rationes / quarum prima sumitur ex unitate sacramenti / quae iam
in auctoritatibus probata est / unius autem sacramenti / una vel congregata ad
1 unum est actio / Et ideo dicunt quod simul congregatae sint illae acti-
2 ones formarum / Secunda ratio sumitur ab unitate eius / quod semper in
hoc sacramento continetur / sive bonus sit sacerdos conficiens / sive malus / quia
autem res est totus et perfectus Christus / unius enim rei sacramentalis unica
vel ad minus simul unita est actio continens et constituens / Tertia
3 autem ratio est sumpta ab inconvenienti quod istis sequi videba-
tur / si contrarium huius diceretur / Et hoc est / quia si diceretur quod non sunt
simul actiones formarum esset sub forma panis corpus sine sanguine / et sub
forma vini sanguis / sine corpore / quod est magna sacramenti imper-
fectio / quia sic in altari aliquando esset Christus secundum aliquid sui / et non esset
ibi secundum aliquid sui / quod valde est inconveniens / Quarta autem ratio
4 sumitur a simili / quia dicunt quod sicut spiritus sanctus simul corpus et san-
guinem formavit in utero / ita concurrens simul et non succe-
ssive corporis supernaturali mutatione formari in sacramento / ut una
actio divina et supernaturalis alii divinae et supernaturali respondeat
in similitudinem et congruentiam / Haec ergo sunt propter quae dicunt
Hoc quod dicunt et magnae sunt isti viri temporibus illis auctoritatis inter
doctores / Sed contrarium autem huius abicitur / quia tunc hoc sacerdos facit
populum idolatrare / Constat enim quod statim completa pronunciatione
facta de forma corporis / elevatur hostia et populo adoranda exhibetur
adoratione latriae / Hoc autem sit antequam aliquid de forma vini dicatur
Si ergo tunc non est corpus domini / sed panis / pro certo panis adoratione latriae
adoratur / quod est inconveniens / Ad hoc autem confecto sacro sanguine
sacerdos aliquando vel ex errore ministri / qui ministrat aquam pro vino / vel
ex oblivione propria oblivisceretur / quod non conficiat sacrum sanguinem usque
in finem missae / Et tunc in hoc casu praecipiunt doctores / ut re-
petat canonem ab illo loco ubi de sacro sanguine incipit
agi / Hoc est ibi Simili modo postquam cenatum est et cetera / oportet
ergo quod toto illo tempore expectaret forma corporis domini nec ageret quod
valde est ridiculum / Ad hoc autem quidam ex errore vel oblivione
totum omittunt sacrum sanguinem / Illi ergo contra ea quae dicta sunt
etiam de sacramento corporis nihil conficerent / quod est absurdum
Ad hoc autem quae esset causa / quod forma pronunciata super panem
materiam statim non ageret ad perfectionem sacramenti / Haec etiam formam

(margin, beside line 9: prima rationum huius opinionis)
(margin, beside lines 23–24: et sanguinis)

fingendi quibus difficile est fingere / propter hec et similes rationes di-
cimus / quod nil valet ille antiquorum opiniones / et quod false sunt
/ et valde propinque ad heresim / quia primo stanti perfecta pronunciatione
forme super materiam panis / fit transsubstanciatio panis in corpus
domini / quam ad hanc non est transsubstanciatum vinum in sanguinem
domini / Ad hoc autem quod primo inducunt / dicendum quod unitas sacramenti
non impedit / quin diversitas panis et vini habeant transsubstanciationes
/ quia hec non facit divisionem / vel unionem sacri / sed potius unitas
significandi perfectionem nutrimenti in materiis duabus / que perfectio sufficiens
significationis in altero non valet inveniri / Et unio ultimi effectus
qui est restauratio deperditi · in vita spirituali / quia etiam nutrimentum
corporale non perficitur ex uno / sed ex pluribus / que diversitas sunt
preparationes et sumptiones / et tamen unitum perficiunt nutrimentum
/ Ad secundam quam inducunt rationem / dicendum quod verum est unus est integer
et perfectus sub utraque est forma sacramentali / Et quamvis
unius rei unita sit actio / vel ad unum congregata / hec vera est quando
unum et idem habetur uno modo / et secundum eandem et indivisam
operationem / hec autem non habetur / quia ad aliud in nutrimento confertur
sanguinis / et ad aliud corporis / quamvis illa pars ca[ro] coniuncta una per-
ficiat nutrimenti operationem / Sicut divisa formula vel divisi potius
ordinati secundum naturam quamvis diversitas habeant preparationes vel sump-
tiones una tamen habent nutriendi perfectionem / Et ideo propter hoc quod di-
cunt non oportet quod una forma expectet aliam in agendo / Ad tertium
dicendum quod ille error qui istis videbatur non sequitur / quia licet sub
forma panis virtute sacramenti non sit nisi corpus / tamen hoc non
est ex sanguine quia ex perfectione corporis naturalis / sed venas plenas
sanguine et organizatione / sed perfectionem anime et ex qua unionis
/ sed perfectionem deitatis / sed sicut iam audivimus / talia intendit
sacramentum sanguinem / non ex perfectione naturali corporis / sed potius ex vi sa-
cre sanguinem / non ex perfectione naturali corporis / sed potius ex vi sa-
cramentali / ad nutrimenti spiritualis perfectionem / et ideo non contingit in-
convenientes quod isti timent accidere / Unusquisque enim hoc secundum aliquid sui
est in altari / et secundum aliquid sui non est in altari / sed secundum
sui est in altari semper / sicut iam sepius dictum est / Ad quartam
autem suam rationem / quod transsubstantiationes super naturales et divine non
sibi rendent nisi secundum summe sapientie ordinem / et ideo Cum summa
sapientia ad unius perfectionem nutrimenti ordinavit duas transsubstancia-
tiones divisim faciendas et sumendas / due divise sunt in sa-
cramento transsubstanciationes / nec est simile quod per simili inducitur
quia in formando necesse fuit / quod sanguis esset materia corporis / et ideo
oportuit quod simul cum corpore formetur ad opus incarnationis / In sa-
cramento autem potius sumitur ad nutrimentum ut vehat et subtili-
et cibum / et venas / et vias aperiet et membris coniunget et ad
hec faciat / Et ideo secundum consequentie rationem in sacramento sanguis

conficitur et similiter post sacramenti corporis confectionem.
Hiis dictis restat quare non eodem modo traditur sit forma que dicitur
super panem, ut sit plane dicitur hic est sanguis meus. Videtur
enim quod similiter sicut illis esse debet tradicio penitus in vone sacramen-
tali, videtur esse de sacramento panis sicut et de sacramento sanguinis.
Ad hoc autem si dicitur quod calix apponitur, quia fusibile est vi-
num et diffluet nisi in calice teneretur. Et similiter sanguis quod
penitus nichil est, quia non dicitur hic est calix vini, quia vinum per
formam statim transsubstanciatur in sanguinem. Sanguis autem Christi semper
nunc venabilis est et effundi non potest. Et ideo nulla est ista re-
sponsio. Si autem dicatur ut prius dictum est, quia calix notat ibi
caritatis calorem. Hic calor non plus notatur in effusione sanguinis
quam in passione corporis, presertim cum dicat dominus Iohannis xv Ma-
iorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat
quis pro amicis suis. Ad hoc autem et cuiusque iam patet potest so-
lucio pro antedicta, quia in veritate in sanguine patet calor
caritatis et non in corpore secundum quod est corpus, quia nulla existente
passione eius omnibus potuit dare quod virtute verborum panis in
corpus Christi transsubstanciaretur. Sed porta effusionem sanguinis iam
statim ponitur passio, que in eo qui verus est deus non potest procedere
nisi ex calore caritatis. Unde eciam eadem caritate coarctatus dicit
Luce xii Baptismo habeo baptizari, et quomodo coarctor usque dum
perficiatur. Et intelligit de baptismo sanguinis. Ad hoc autem quod dicit
eius Iohannis xv Maiorem caritatem et cetera. Dicendum quod cum lege sedes
vite et anime secundum quosdam naturaliter est in sanguine. Et io
pone pro hoc dictum intellige sacramentum sanguinis quam corporis. Et per
hoc patet solucio pro omnia questa. Consequenter tractanda
sunt quedam consequencia ad utramque formam sicut ubi gracia de hoc
quod dicitur elevatis oculis suis in celum et cetera. Et de hoc similiter.
Eciam de hoc quod post utriusque sacramenti confectionem dicit sacerdos unde et me-
mores et cetera. Et post pauca offerimus preclare maiestati tue
et cetera. Cum iam totum sit prius oblatum et sanctificatum, cum tamen
sacerdos dicat panem sanctum vite eterne et calicem salutis perpetue.
Tercium est de quo queritur, cum hoc sacramentum non sumatur nisi in
commemoracionem passionis, quare fit mencio de resurreccione et a-
scensione, cum dicitur nec non ab inferis resurreccionis et in celum
gloriose ascensionis. De primo autem istorum queritur quare apponitur
in celum oculis, cum hoc nullus possint evangeliste, ut apostolus i Chor.
ei vero forma dedit celebrandi sacramentum, de hoc nullam penitus
fecit mencionem. Videtur enim quod in tanto sacramento nichil sit addendum
nisi quod auctor divina promulgavit. Ad hoc dicendum quod dicitur in li.
de di. no. c. i. quod uti non est audendum nobis aliquid dicere preter quod

q in sacris videt esse liter promulgatu / Ad hec aut videt
esse queda diminucio ptatis xpi / qr .n. opat ptate excellete
vtute dicitatis ipe mist aut opant aummodo clauis q sut
ammora suplica coercisiug et hmoi / Eleuacio aut oclor
in celu videt esse inuocatis sine supplicatis / q no vtute ipa
opat ee sic vide in eo dice ptatis diminuto / Vlterius
etia qrit de hoc q post ostrom vtriusq sacri dr vni et me-
mores dne et c / et i nec no ab inferis resurrectois sz et
in celu glose ascensionis / Cu .n. sacrm hoc sicut ipe dicit
e9 / et testa apos sit in comeioratoy passiois dnice tm
institutu / vr q incongrue addit de memoria resurrectois
et ascensios / Ad hec aut quare no addit de memoria
gcessus ad dextam dei pris / et de reditu ad iudiciu / Cu hec
in simbolo sic et alia gtineant / Ad hec aut q infius
dr offering pclare maiestati tue / Cu ia an totu p elenacoz
et ostrom sacri sit oblatu / Ad hec aut q sit / q dr offerri
maiestati / pocius q bonitati / vr .n. bonitati magis gruerm
q maiestati / cu et in offerendo pocius humilitem et caritatem
q maiestate exhibent / Ad hec aut vltius qrit / Quare
dr de tuis donis ac datis / qr de alieno illi cui9 est offic
pocius est redditio q oblaco / hic et apos Ro xiii et Reddite
ergo oibs debita et dns Math xxii Reddite ergo q sut ce-
saris cesari / et q sut dei deo / Ad hec aut qrit / quare ad-
dit hostiam puram / hostiam sctam / hostiam immaculatam
cu ia sacrificiu gfectu est q purius esse no pt nec scius
nec magis immaculatu / Queritur etia ppr quid ista ta
ta hostiam cu signis tribus pount / Ad hec aut vltius
qrit qr no vide esse veru / q addit pane sctm vite etne
cu ia no sit panis / sz corpus xpi / Eodem no vide veru esse
q subiungit calice salutare ppetue / cu ia no sit calix / sz
sanguis xpi / Ad hec aut omnia facile est rndere / si ea
q in pmissis dicta sut in memoria teneat / Ad primu .n.
q dicit tunc hoc quod est eleuatis oclis in celu / ad te
deu prem suu omnipotente / Adm est / q et simili addidit
etia / qr iohis xi Cu suscitaret lazaru dr eleuata ihus
sursu oclis dixit / pr gras ago t
[illegible] / Si enim p vita unius itum moritur gras ages eleuat
in celu oclos / multo magis credi hec fecisse in ostrom vni-
uersali magnifici sacri / Similr cu instrueret discipulos p9 cena
et oratione q ip cib an passionem / / et ipa nocte traderet
sic dixit eleuata ihus xvii hec locutus est ihs / et sub-
leuatis oclis in celu dixit / pater in hac hora clarifica
filiu tuu / Ex quo pssumi q frequent oclos ad celum

p(er)ra

levavit et forte fecit hoc in omnibus agendis suis / et ideo non est
presumptuosum / Sed de factis domini et verbis evangeliorum appositum principaliter
hoc romana ecclesia credatur traditum accepisse a sanctis apostolis
petro et paulo / quos vivos sacramentorum traditores habuit / et quorum
adhuc corpora mortuorum custodit / que etiam romana ecclesia nunquam
heresi fedata fuit / et nullo umquam scismate divisa. Cum omnes alie
ecclesie patriarchales / et multe heresibus et heresiarchis fuerunt fedate
et scismatibus divise. Et ideo ut creditur romana ecclesia ut
ab apostolis accepit / ita sincere custodivit / Ad hoc autem / quod
per racionem in contrarium obicitur / dicendum est quod non ostendit aliquam
innovacionem virtutis sue potestatis / quia Christus non elevat in celum
oculos ut per innovacionem mutaret potestatem quam non haberet / sed
sicut viri faciunt per innovaciones / et supplicaciones a deo aliquid
impetrare volentes / Sed quinque cause a sanctis patribus assignantur
q(uare) xpc oclos in celu levavit / quare frequenter in celum oculos elevat / quarum prima est ut con-
cordiam indissolubilem inter se et patrem ostenderet / cum iudei fre-
quenter dicerent / quod patri contrarius esset / Sic in psalmis figuraliter dicitur
oculi mei semper ad dominum / quod ipse evellet de laqueo pedes me-
os hoc est de laqueo quem sibi iudei calumpniis suis tetende-
2 runt / Secunda causa est / quia patri sicut auctori omnia sua attribue-
bat / qui est fons et principium totius deitatis vel ideo pro cum
tradidit regnum deo et patri Johannis xvii omnia mea tua et
tua mea sunt / et clarificatus sum in eis / et sic elevatio oculorum
fuit in suscitacione lazari in confessionem patris / quod sic est graciarum
accionis qui sua retulit ad patrem unde Johannis xi dicitur Gracias ago
tibi / quod audisti me / ego autem sciebam quia semper me audis
Tercia causa est ut ostenderet idem esse boni finem et terminum
3 quod est omnis boni inicium et principium / pater enim innascibilis
ut dicit hylarius est / ad quem filius quem illuminat dirigit / et ad quem
spiritus sanctus reducit omne quod inspirat / Sic dicit dyonisius in ce-
lesti ierarchia c i et talis est elevacio oculorum quam fecit Johannis xvii
deo dicit ibi pater venit hora clarifica filium tuum sed per effluxionem
bonorum quem per me et te sumunt et sequuntur ut filius tuus clarifi-
cet te per omnia quos illuminavit / et spiritu tuo sanctificavit in te
reductionem / Et hoc est quod dicitur Jacobi i omne datum optimum / et omne
donum perfectum / desursum est descendens a patre luminum / Ad hanc
causam dyonisius dicit / quod omnis processio luminis a patre celesti mota sine
fluens in nos optime et largiter procedens nos replet / Et
sicut virtus congregativa simplificata sed omnia nostra colligens ad unum
et unitos reducit nos et convertit ad patris simplicitatem / ut
sit idem alpha et o, principium et finis / sicut dicitur apocalipsis
primo / Et hoc est quod dicitur ecclesiastes i / Ad locum unde oriuntur flumina re-
4 vertuntur ut iterum fluant / Quarta causa est ut nos instruat

in omnibus fiduciam debet ponere in celestis patris adiutorio / quia
per actionem vitam est instructio / sicut ipse dicit Joh. xiij exemplum
dedi vobis / ut quemadmodum feci ego / ita et vos faciatis Sic
a domino elevare oculos in celum Zuzanna didicit Dan. xiij
que flens suspexit in celum habebat . n . cor eius fiduciam in
domino Secunda causa est quod in omnibus faciendis doceat nos
illuminationem expetere a domino patre / qui est pater luminum / et sic
iosaphat didicit ad celum levare oculos . n . paral. xx qui dixit
cum ignoramus quid agere debeamus / hoc solum habemus residuum ut
oculos nostros dirigamus ad te / quamvis . n . christus nichil ignora-
verit sciendorum vel agendorum / tamen iuxta in se insignavit
docet nos quid in dubiis et ignorantis agere debeamus his
causis a doctoribus assignatis / dicuntur ad hunc addi possunt / Tercia
et una est / quia christus forma . secundum quam pro nobis assumens exem-
plo suo ostendit quod patri ad obsequia patris celestis esse debemus
unde ps. ad te levavi oculos meos qui habitas in celis Et statim
subiungit Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum / Et sic
oculi ancille in manibus domine sue . ut secundum omnem motum manus
operant / Et sic ad nutum patri servire / Ita oculi nostri ad dominum
nostrum Alia causa est / ut doceat ut in omnibus auxilium implora-
re divinum / ps. levavi oculos meos in montes / unde veniat
auxilium michi Christus ergo tribus de causis elevat oculos / et non
quia defectum divine potestatis maxime tamen ut dicit Crisostomus Elevavit
ut ostenderet omnium actionum suorum et verborum patrem esse concordem
operatorem et testem / Sicut ipse dicit Joh. x opera que ego facio
in nomine patris mei ipsa testimonium perhibent de me / unde in
persona domini et in persona iustorum dicit Job xvi Ecce . n . in
celo est testis meus et conscius meus in excelsis verbosi amici mei
ad dominum stillat oculus meus / Amici autem dicuntur iudei / quia carni cog-
nati et federe sive pacto legis et promissionis quamquam inimicitias tamen
inde et federe . patet solo ad primo questum / ad aliud autem
ipso exigitur / et hoc patet solo ad primo questum / ad aliud autem
ipso egit / et hoc patet solo ad primo quesitum / ad aliud autem

fideles filios gre divine / Ad qr aut q quit / quare no
sit mcio de consessu ad dexm pris / Adm q consensu in
dextra pris est terminus ascensionis / Et io quo ad altitudinem
nichil honoris savoris ostendit quamvis cum ad articulos
fidei / Alius sit articulus de ascensione / et alius de consessu in
dextra pris / quia carnem Christi dixerunt prius ut creatura
sanctificata in celum ascendisse / sed ut dominum equaliter pris non sedisse
de reditu aut ad iudicium non fit mcio / quia ille Christi reditus
erit in terrore et trepidacione / cum sacrum sit donum caritatis
et pacis / Ad id aut q quit / quare dr offerimus / cum iam
an sit oblatum / Adm q iam oblatum est in se sacrificium sed
illa sancta oblacio continue offertur / prout sibi fideles incorporantur
et per illis diuq offerimus in pnti / quia illa non cessat oblacio
unde Ysa vl auffert in super placabili altari meo et domum
maiestatis mee honorificabo / Domus aut illa non incongrue
formas sacramentales intelliguntur / in quibus habitat nobiscum deus
qui io Emanuel Ysa vii vocatur quod est nobiscum deus / Ad
id q obr de maiestate / Adm q in veritate sacrum in humilitate
et caritate est institutum / cum et per incorporacionem membrorum glorie
divine e dilatatum quod hic orat / ideo dr q maiestati preclare
clare offertur / quia sic maiestas preclara dei in corde instito
declaratur / Ad qr aut q ultimo quit de tuis donis ac datis
Adm q io dr / quia sacerdos fideles incorporatos Christo offerre
non pt nisi per dona dei Christo incorporentur Jacobi i omne
quod dedit in maius opus est / et dr de donis propter gratuita
datis aut propter naturalia / quia dantur creacioni et multo magis cum
per graciam reparantur / que per primi per dita in corrupcionem sunt
dat Jo vi Omne quod in pr ad me veniet / et eum qui venit ad
me non eiciam eum foras / Et hic dixit post loquens de hac
sacro et de incorporandis sibi per sacrum / Hic aut modus
oracionis presignatus est i Paralip vl ubi sic dt david Tua sunt
omnia / et que de manu tua accepimus dedimus tibi / Sed cum
oblacio dei est / ut auctoris / et sacerdotis est sic complibealitate
institutis / et fidelium est sic oblatorum in sacrificio / Et ideo
quamvis deo nichil offeratur nisi quod suum est / et quod est ab ipso
quia aliter non esset acceptum / tamen quia libera voluntate hec facimus
damus / quia voluntas libera est / quamvis oblatum sit redditum / unde
in Paral vl dixit david omnis hec copia quam paravimus ut edi-
ficetur domus nomini sancto tuo de manu tua est et tua sunt
omnia / scio due deus q probes corda et simplicitatem diligas
unde et ego in simplicitate cordis mei letus obtuli universa
hec / et populum tuum qui repertus est vidi cum ingenti gaudio offerre
tibi donaria due deus abraham / et ysaac / et israel prum nrorum
in eternum custodi hanc voluntatem cordis eorum / et semper in venera-
cionem tui mens istat permaneat / Ad qr aut q quinto

oblacio quo est dei et sacerdotis

quare dr hostiam puram et scdm quod non ponit hic pr corp
xpi vm sz pr misticu corpus qd incorpatu vco corpi petit
offerri Sic aut hostia peti orilis impuritatem et peti actua
lis immundiciam et peti venial maculosam cogitanz et con cogitacionum
sequitur tale corpus misticu peti per corpus vm est purificari et sancti
ficari et immaculatu fieri Et ideo hostia pura dr purificans
hostia scta dr sctificans et hostia immaculata dr ad in
nocenciam restituens Crux aut sup hostiam fit in quolibet
istorum quod ostendat quod per virtute crucis puritas et sctitas et
immaculacio a xpo ad corpus misticu deriuet Sed aut queritur
quare dicat panem sctm scdm quod non intendit de pane in
vera sbtia panis sz de pane in vero actu et effectu panis
Sicut dr Joh vi pater meus dabit vobis panem vm de celo pa
nis enim verus est qui de celo descendit ut det vita mundo
Et quo enim verus actus et effectus panis est nutrire ad confirma
cionem cordis verissimus ille panis est quem mapie hic fat Eodem
aut modo intelligendum est id qd de calice quolibet et ut id de
signet tales intincti vci et talis potus vi per cruce in celiam
procedet Ideo fiunt signa crucis sigillati sup hostia panis
et sigillatim sup calice In vtraque primitiarum Et attende
ordinem quia significat primo a toto xpo celia purificanda ab
impuritate maledicte originis et sctificanda ab immun
dicia actualis et immaculata futa a contagione venialis Et
tunc demum intenda pane vite et potanda xpi sanguine
Et hoc est qd dicitur Exo xii quod alienigena non comedet ex
eo Seruus aut empticius circumcidetur et sic comedet aduena
et mercenarij non edent ex eo Alienigena · i·e qui se per
pctm alienum fecit quia nec purificatus est nec immaculatus effectus
Ille at qui iam seruus seruus fuit diaboli empticius quia
nunc de captos emptus est a serpente hic circumsione spuali
circumcisus a pcto comedet Aduena aut qui religionis
pane virtute non assumpmit et si solo modo inter fideles hi
tat et mercenarius qui spe terrenorum omnia facit ne co
medat Et hoc est quod dr i Chor xi probet aut seipm homo
et sic de pane illo edat et de ca bibat Qui enim ma et
bi in di iudi si ma et bibit Aut dicere restat quid quid sit sacm tm et rem et sacm
in hoc sacro sit sacm tm et quid sit res et sacm et quid
sit res tm et non sacm Sz tamen cum in omni sacro noue
legis inveniatur Dicendum aut quod id quod est sacm tm
in hoc sacro est spes sacramentalis que consistit in vinis et
vini accidentibus Id aut quod est res et sacm Est corpus xpi
verum sub speciebus panis et vini contentu Id aut quod est res tm
gra ministracionis spualis que per se et principaliter efficitur in
hoc sacro Sunt quedam dubitaciones pertinentes circa prius Quia

dicit magister Hugo de sancto Victore quod omne sacramentum est visibile et cor-
porale elementum ex similitudine representans, ex institutione significans et ex
sanctificatione invisibilem gratiam conferens. Species autem que sunt forme
accidentales panis et vini non sunt corporale elementum, quia non sunt cor-
pus. Et sic videtur quod male dicatur quod species sacramentales sint sacramentum.
Ad hoc Beda dicit: Accedat verbum ad elementum et fit sacramentum. Er-
go id quod est sacramentum ad quod accedit verbum. Verbum autem vel ver-
borum forma, que est forma sacramenti. Hoc autem verbum non accedit
in hoc sacramento nisi ad panis substantiam, quia panem transsubstantiat et
non ad accidentia. Ergo substantia panis et vini sunt sacramentum et
non accidentia. Si autem hoc, hoc concedatur, tunc contra est, quia id quod
est sacramentum tantum in omni sacramento manet; substantia autem panis et
vini in hoc sacramento non manet. Ulterius autem hic queritur de hoc
quod est sacramentum et res. Hoc enim corpus Christi verum esse dicitur. Et hoc
non videtur esse verum, quia dicit Augustinus quod sacramentum est visibilis
forma speciem ingerens sensibus; corpus autem Christi verum non
videtur in sacramento. Et ideo non videtur esse sacramentum et res, sed res
tantum. Ad hoc autem dicendum quod sacramentum consistat ex forma et materia.
Si igitur vel Christi corpus est sacramentum, oportet quod habeat formam. Sed autem
forma non est illa que dicta est super panem, quia illa ut for-
ma iam functa est officio suo transsubstantiando panem in corpus
Christi, et in corpore Christi nichil facit. Ulterius oportet quod id sacramentum quod
est corpus Christi verum ulterius habeat aliam formam per quam fiat
sacramentum. Ad hoc autem corpus Christi misticum et significetur in
sacramento quod tamen non est ulterius et specialis res. Quare sacramentum videtur
quod corpus misticum etiam sit res et sacramentum. Et sic in hoc
sacramento duo sunt que sunt res et sacramentum. Ulterius etiam queritur
de eo quod est res tantum, res quod dicitur esse gratia spiritualis nutriens
ad corpori Christi incorporandum. Contra: non incorporamur per unam
gratiam, sed per multas, quia per omnes gratias gratum facientes,
sicut dicit apostolus Ephesios iiii: Ipse dedit quosdam quidem apostolos, quos-
dam autem prophetas, alios pastores et doctores ad consummationem
sanctorum in opus ministerii in edificationem corporis Christi. Incorpora-
tio ergo talis non videtur esse spiritualis res istius sacramenti. Ad hec
autem et similia non est difficile respondere ei, qui apud se habet
scientiam sacramentalem. Dici enim oportet quod sicut in omni sacramento,
ita et in isto est quoddam sacramentum tantum, sicut forme sacra-
mentales, et quoddam res et sacramentum, sicut corpus Christi
verum, et quoddam res tantum, sicut gratia nutriens spiritualiter
ad incorporationem Christi faciendam. Forme enim sacramenta-
les sunt tantum et nichil causant. Corpus autem verum significat
et causat et significatur et causatur. Gratia autem nutriens spi-
ritualiter significatur et causatur et nichil ulterius facit, sed cau-
sat in mistico corpore incorporationem que fit fidelium ad Christum

Et hac de ca / ista ta sut in sacro ita s qd primu est sigrat
et no significatu / Tercium aut significatu et no significans
Medium aut est significans et signum / Quitquid aut est insti
tucionis dmia sicat gram sacramenti nomen hz et vere / quia
sacrm est invisibilis gre visibilis forma / tunc tamen gerit
et similitudo existat / sic dt aug / Ad id qo / qd de primo
obicit dr q elementu no dr nisi ad similitudinem diffinitionis
cli tocius / qz elm est qd est in compositionem primum / Et sic
illud qd compot sacrm dr elm sacri / dum mo componat illud
mali / sic corpa tria modi mali componunt ex iiii or ele
mentis / Et sic due forme sacramentales elm / qz mali
componunt perfectionis sacramenti dm / sicud qd est significans
et contines / qz sic integr ex significante gram et corpe
e vero / et gra significata et causata / Ad hoc aut qd obicit
q ista no sut corpa / Rnd q no oz ipa corpa sed cor
poralia / qz etia aqua in sacro baptismi no est pre sa
crm / sed porcius tinctio facta in aqua / q mag tinctio no e
corpus / sz est corporalis quedam forma ad modum habitus apta
ta baptizato / Ad id aut qd ex vbo bede obicit / dicendum q
elementu dr duobus modis / Quia et ipa ma vel simul
sacrm vocat elementu / sic aqua in baptismo / et ipa for
ma corporalis aqua habet similitudo ad gram significandam
causa dr elementu et ad vtrumque accedit vbum qz sz vbo ut
bn significaret / ut perfectius aliquid efficeret / Et ideo vbm dictum
sup pane fat qz forme sacramentales significant refectionem cibi
spiritualis / qd no facerent si vba forme sacri ad illas formas
no accederent / qu porcius refectionem cibi carnal significarent
Et sic verum est qd dt beda generalit in omni sacro / Ad id
aut qd vtrique convenit / dc qr qd est res et sacrm / dicendum q sen
sibile dr duobus modis / s. id qd sentitur per se / et id qd sen
titur in quo continetur vitas signo cum significacione / qz corpus
ergo e inquantum est vbi significacionem accionem cibi et potus senti
Ideo dr sensibile / per id et no per se quamvis in potestate significat
sentiri / qn vult et sicut vult / sicut ad pces bti gregorii se
rebat in forma digiti / hoc aut agm facit ad fidem ple
bis de sacramento firmanda / Ad aliud dicendum / qd sacrm no hz
forma in partibus / sz in toto / vm totu sacrm hz vna sue
significacionis forma / qn aut dr q ta sut in sacro s / sac
mentu tm / et res tm / et sacrm / et res simul accipiuntur ea
que in toto sacro sut / ut partes / et no oz ut illa particulares
habeant formas / ul mas sacramentales quamvis sine forma
reali / sic corpus e sua hz forma naturalem / Et alie partes
sacri similr / sic et hoc totum hz vna forma q partibus divisis

no apperit que est qualitas aptes aut quot suas formas
particulares / Ad aliud dicendum / quod corpus christi misticum quod est
ecclesia non quibus maculam neque rugam / est significatum in hoc
sacramento / et non contentum / et ideo non minuatur in partibus sacramenti
quia partes essentiales sacramenti in sacramento sunt contente / et sine
illis non integrum et perfectum sacramentum / Communes enim quidam
sacramentum tali inadvertentia non percipiunt gratiam spiritualis
refectionis / quia est res tantum in hoc sacramento / tamen quantum est de se
confert ea sacramentum / sed tunc remanet in christo in corpore
quod est in hoc sacramento res et sacramentum / sicut in baptismo fictus
non percipit gratiam / sed caracterem / in quo remanet porta
ad gratiam cum fictio ab eo qui fictus erat recedit per primam
Ad id quod ultimus queritur / de eo quod est res tantum in hoc sacramento
dicendum licet per omnes virtutes et omnia bona christo disponatur
ad hoc quod christo incorporetur / tamen per unam gratiam huius sacramenti
specialem huius operationem fit ipsa incorporatio / quia sicut
per omnem contentam digestivam et subtiliativam et depura-
tivam instinctu dispositum ut facilius corpori naturali incor-
poretur quod fuerat ipsi corpori similius / et tamen virtus ultime
incorporationis est in membris corporis sibi et membris inducens
et vincens / et ita incorporans instinctu contra per omnia
bona assimilatur fidelis anima / et christo totus ut facilius
christo incorporetur / et tamen in corpore domini in cibo sumpto re-
manet spiritualis virtus et gratia / qua christo in se corpus induttum
venit et incorporatur / Et hec gratia est res tantum in sacramento si-
gnata et contenta et causata / significata per formas cibi et
potus et contenta significata etiam est res et sacramentum quod est corpus
christi et contenta sub signis illis / corpus autem christi significatum est et con-
tentum a formis sacramentalibus sed est signans et causans
et continens gratiam incorporationis / que est ultimum in sacramento secundum
katholicam fidem / Iuxta hoc queritur de complicatione quedam du-
bia ex premissis exorta / Et quod enim tamen ut dictum est sunt
in hoc sacramento materia panis et vini / et corpus christi / et signata et
sicca panis et vini substantiali transsubstantiatur in corpus christi et san-
guinem / videtur aliquid esse corpus christi post consecrationem quod ante
non fuit corpus christi / et ante consecrationem videtur quod aliquid erat
corpus christi / quod autem non erat corpus christi / Et in ipsa consecratione
videtur quod aliquid fit corpus christi / quod ante non fuit corpus christi
simul aut obiecto de vino et sanguine hec omnia contrari-
a sunt et absurda / quia si aliquid est corpus christi / quod ante non
erat corpus christi / per hoc sequitur / quod corpus novum fit et de novo
hoc idem etiam sequitur de aliis locutionibus inductis / Ultimus autem
queritur / de quo usus corpus transsubstantiationis causa est forma sa-
cramentalis / utrum si forma forte mutetur in alia ita
vel addatur ei aliquid vel minuatur aliquid utrum

tunc operacio eandem transsubstanciacionem posset non mutari sic
ut diceret hec est caro mea / possunt addi sic hec est cor-
pus corporis mei / possunt minui sic hec est corpus vel hec
est meum / Ad hec et similia dicendum videtur quod in veritate omnes
ille locuciones que inducte sunt false sunt et heretice / quia corpus quod
primo accepit corpus de virgine et passa quantitate corporis pependit
in cruce / et ascendit in celum / nichil vnquam factum est corpus
domini / quod non erat prius corpus domini / panis ergo transsubstanciatur in corpus
corpus qui prius erat sine omni addicione / et ideo nichil efficitur
corpus domini quod non erat prius corpus domini / et nichil fit corpus domini
quod non erat prius / Et quia de hoc satis in articulis dictum est
/ ideo hec sufficiat quod verba panis et vini sine mutacione vel
addicione / vel innovacione corporis domini transsubstanciantur in corpus
quod prius erat quia ista transsubstanciacione desinit panis esse cum
prius esset panis / non tamen simpliciter transit in non esse / vel in ni-
chil quia in corpus domini transsubstanciatur / Et hec idem tenendum est de-
vino ad sanguinem / Mutacio enim supernaturalis qua vocatur transsub-
stanciacio tota est in substancia panis et vini / et secundum nullam al-
teracionis vel augmenti vel generacionis attingit corpus domini / Ad
id autem quod vltimo queritur de forma faciente hanc transsubstanciacionem
/ dicendum quod in nullo debet mutari / quia si mutetur in alia verba pro-
pterea non conficitur / eciam si illa verba eundem sensum habere videantur
/ Similiter dicendum videtur de diminucione quia si ita dicatur hoc est meum
remanet indeterminatum quid meum sit / et si dicatur hoc est corpus
non significatur proprie est corpus / de addicione autem videtur quod si addatur
quod sensum non mutat vel errorem inducit quod tunc nichilominus
fit confectio / ut si dicatur hoc est corpus meum dilectum vel filium vel
aliquid huiusmodi / Clarum hoc non est faciendum / Et qui facit est
interpadus quia ita dicitur prophetis verbis meis addere nichil au-
debat / sed stillabat super omnes eloquium meum et hoc nuper de-
foris sacrorum est intelligendus / Conuenit ergo potius in hoc sacramento
mirabilem et diuinam conuenienciam quia sicut in trinitate personarum
distincte sunt tres persone in vna essencia / Sic in persona
Christi tres substancie siue nature siue essencie / sunt in vna persona
/ et tres substancie in vno sacramento scilicet panis et vini et aqua / Et
sicut sunt persone coeterne et incommutabiles / ita substancie in
Christo sunt eterna deitas quidem antiqua autem caro / de primo statu
assumpta / et noua anima de nouo creata / Tres autem substancie sacra-
menti sunt omnes de aliquo significate panis in corpore et san-
guinis et aqua que fluxerunt de Christi latere / Et sic Christus vbique
in loco secundum deitatem / localiter autem in loco continente in ce-
lo secundum circumscripcionem ibi non localiter / sed tamen vere secundum corporis et
anime et diuinitatis presenciam est simul in multis lo-
cis in sacramento / Sic enim de sacramento katholice determinatur

Tandem de ritu gregis sacri administrandi esse videtur / de quo tria sunt noscenda · scilicet de ritu quod pertinet ministri / et de ritu quod pertinet sumenti / et de ritu quod pertinet ad / de ritu quod pertinet ad tam ingressus scilicet in quo sit materia quam Christus sacram post tradidit / utrum scilicet in azimo / vel fermento / qua forma in conficiendo usus sit / et qui et quibus dedit / utrum autem Christus in azimo vel fermento corpus suum tradidit magna disputacio est inter doctores grecos / et latinos / Greci · non qui sacra a Iohanne cenantem dominum accepisse / dicunt quod conficiendum est in fermentato / quia in fermentato Christus corpus suum ut dicunt tradidit / Hoc autem probant auctoritatibus et racionibus / Auctoritates principue inducunt quatuor / ex quibus arguunt probacionem sue assercionis / Prima est Iohannis xviii ubi dicitur ipsi non introierunt in pretorium ne contaminarentur / sed ut comederent pascha / Sed tunc comedebant pascha / ut dicunt erat feria quinta Hec dicitur Exodi xii Quartadecima die ad vesperum pascha domini est / Et Levitici xxiii Quartadecima die ad vesperum pascha domini est / et quintadecima sollempnitate celebrabitis altissimo domino / Quartadecima ergo erat feria quinta in parasceve / et ante parasceve predicta nocte dominus cenat cum discipulis / Et corpus suum dedit eis / Ergo dedit corpus suum feria quinta ante xiiii Tunc autem non erat nisi fermentatum in domibus iudeorum / ergo ipse dedit in fermentato / quia alium panem in domibus iudeorum non invenit / Quod autem in domibus iudeorum non fuit nisi fermentatum probat ex hoc quod dicitur Exodi xii Et Levitici xxiii Septem diebus comedetis azima / Et ibidem quintadecima die ad vesperum comedetis azima / Ante hoc ergo azima in domibus non erant / et sic sequitur quod terciadecima luna fermentatum comedebant / Et si tunc ut probat dominus dedit corpus suum · dicunt quod oportuit quod daret in fermentato / Secunda auctoritas Iohannis xiii dicitur Ante diem festum pasche sciens Ihesus quia venit hora eius ut transeat ex hoc mundo ad patrem / Et post pauca Surgit a cena / ponit vestimenta sua / ergo cena fuit ante diem festum pasche / Cum autem festum pasche duraret vii diebus · et primus dies et ultimus equali sollempnitate venerabilis et medii quinque non adeo sollempnes Hec dicitur Levitici xxiii Si cenat ante diem festum pasche oportuit quod cenaret ante primum diem pasche / Hec autem dicitur Exodi xii Et Levitici xxiii Quartadecima die ad vesperum pasche domini est · ergo quintadecima dies mensis fuit prima dies pasche et ante illum diem cenat ut dicit Iohannes in preinducta auctoritate / ergo cenat cum discipulis suis luna quinte terciadecima die mensis / tunc autem non erat nisi fermentatum in domibus iudeorum Et Christus non confecit nisi de pane quem in domibus iudeorum invenit / ergo confecit in fermentato / Tercia auctoritas est Luce xxiii Hec ubi dicitur / Subsecute sunt autem mulieres que cum ipso venerant de galilea et viderunt

monumentum et quemadmodum positum fuit corpus eius et revertentes
paravit aromata et unguenta / Ex quo arguunt quod in parasceue pa=
ravit aromata / Quod autem non licuisset si in parasceue luna quartadecima
fuisset / quia levitici xxiii dicitur quartadecima solempnitate celebra=
bitis altissimo domino nullum opus servile facietis in eo / et ideo
illo die non passus est si luna xv fuisset dicit sed dicunt quod
mulieres ille non emerunt sub luna quia sub sole / et iam legis man=
datum non curaverunt / Quod non potest stare / quia etiam si ille mulieres
voluissent unguenta parasse in tanto festo / nemo eis aromata
vendidisset / et pro isto a populo lapidate fuissent / Ideo queri=
tur / Quia ad quod rerum venerint vestibus testati. Donec non sina=
goga cum thore differret ad veniendum / Patet ergo quod in parasceue
ut dicunt non fuit luna xv / fuit ergo xiiii / An autem presenti
die Christus dedit corpus suum discipulis / ergo dedit quando luna fuit xiiii
et quando luna fuit xiiii non erant azima in domibus iudeorum sed
fermentatum tantum / et Christus dedit corpus suum in pane quod in domi=
bus iudeorum invenit / ergo ut videtur dedit in fermentato / Certa
auctoritas est Johannis xix Iudei ergo quoniam parasceue erat ut non re=
manerent in cruce corpora sabbato / erat enim magnus dies
illa sabbati rogaverunt pilatum ut frangerent crura eorum
et tollerentur / Magnus autem dies sabbati secundum consuetudinem scrip=
ture non dicitur nisi cum sabbato concurrat solempnitas / alia ergo
cum sabbato tunc concurrit solempnitas pasche / Solempnitas autem
pasche fuit luna xv. ergo in sabbato luna fuit xv predicti ergo
parasceues fuit luna xiiii / et in parasceuen Christus cenavit cum
discipulis et corpus suum dedit eis / ergo cenavit cum discipulis et corpus
suum tradidit illis / quando luna fuit xiiii tunc autem non erat nisi
fermentatum in domibus iudeorum / et non dedit corpus suum nisi in pa=
ne quod invenit in domibus iudeorum / ergo dedit in fermentato / Sed
sunt que grecis ipse possunt inducere / Inducunt autem etiam rationes
quibus persuadere nituntur ut dicunt et sunt quinque quarum poti=
ssime inducunt / Racio prima est quod dicunt quod veritas quam
possibile est debet umbre respondere / Umbra autem et figura immola
cionis Christi in cruce fuit agnus cuius sanguis liniti in postibus
liberavit ab angelo exterminatore / Ille autem immolabatur xiiii luna
ad vesperum sicut dicitur Exodi xii Ergo eadem die et veritas immo=
labatur in cruce ergo xiiii luna ad vesperum et pependit in cruce
sicut quod etiam in vesspera de portu est de cruce / Sic dicitur Johannis
xix Antequam autem immolatus esset in cruce pridie dedit corpus
suum discipulis sic dicitur in Canone misse Qui pridie quam pateretur
accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas et elevatis in
celum oculis benedixit ac fregit dedit que discipulis suis / ergo cenavit
luna quarta decima tunc autem non fuit nisi fermentatum in domibus
iudeorum ergo confecit in fermentato / Secunda racio est / quod dicunt quod pre=
ceptum est levitici xxiii Manibus supervenientibus peracta primiciis

hr aut ut apost pbat ad hebr vii et viii et ibi magister di
de ritu sacerdotii et sacramenti / Sicut go rit9 veteris sacer-
dotij cessauit in sacerdotio xpi / Ita rit9 veteris sacri cessare
debuit in sacro xpi / Rit9 aut veteris sacri fuit / qd agnu typicu
comedeba cu azimis / go rit9 noui sacri no debet esse cu
azimis / go oz qd sit in panib9 fermentatis / Tercia racio
est sumpta ex hr / ut dicut qd mulier cananea Math xiiii
figura eccle sacri pfigurauit / q mulier ut dicut figa est
eccle / hec at est de qua dr dus / qd abscondit fermentum
sub farine satis trib9 donec fermentaret totu / Si go hec
mulier cananea pfigurauit / vr qd in fermentato de sumi / et no
in azimo / ut dicut / Mulier eni cananea nullo modo tria sata
hr est corp et sanguinis et aie xpi abscondisset fermento co-
rrupta nisi signare vellet / qd in fermento conficeret / et no
in azimo / go in fermentato est conficiend / Quarta racio est
qd dicut qd fermentu signt spm / q sicut fermentu spirat
diffusu ingreditur in pasta et leuat ea / et q animat
ipam / ita spus animat et eleuat cor hominis ad diuina
intellig / et viuificat ad vita virtutis / Cu go sacrm sit
illud sacrm spus / poci9 est sumendu in fermento qz in azimo
Et aut fermentu inspicret et q viuificet pasce confessor /
pt p hr / qd dr phus qui in xv de aialib9 dr / qd fermentum
ingreditur in pasta sicut spus in corp9 / Et io dr / qd semen ma-
sculi hz nam fermenti / qd sic ingreditur in gutta femie sicut
spus in corp9 / Et hr est qd dicut in quarta rone / Quinta ro
est qua adducut / qz dicut qd panis qui conueniens est ad
pfectionem instincti est panis fermentat9 / et no panis azim9 /
cu go pfecto instincti significet in pane eukaristie / poci9
conficiendu in fermentato pane / qz in pane azimo / hec go sunt
potissima que eorum pe legi in gtorz assercionib9 / Cont
aut obiciunt inducunt aut et ipi auctores et rones / Auc-
tores inducut qz valde cogentes quarz vna est mt xxvi
vbi dr / Primo at die azimorz / qn pasca ymolabatur / dicut
dcli dno / quo vis camus et paremus tibi comede pasca /
hr aut dixerunt ipo die / qn in cena vel in cena corp9
suu dedit dcis suis / Ergo corp9 suu dedit dcis suis primo
die azimorz / Hg aut dies sunt qn luna fuit xiiii / Ergo
xiiii luna dedit corp9 dcis / sz tuc no inueniebatur fermentatu
in domib9 iudeorz / go no dedit corp9 suu in fermentato sz in
azimo / Secda aut auctoritas est luce xxii vbi dr venit aut
dies azimorz / in quo necesse erat occidi pasca / pascha aut
no erat necesse occidi / nisi luna xiiii et ipa die dixit dcis
ut pararent sibi pasca et in cena dedit dcis suis corp9 suu
ergo dedit illud dcis luce xxiii / et tuc no inueniebatur fer-

inventu in domibus iudeorum / ergo non dedit in fermentato sed in
azimo / Item sunt fortissima que latini pro se ponunt / quia illa oppo-
site convincit / quod quartadecima luna cum cenavit cum apostolis et dedit
corpus suum / Ad hoc autem et hoc inducunt quod dicitur Exodi xii primo
mense xiiii die mensis usque ad vesperam comedetis azima / ergo
in vespera xiiii die comedebant azima / et hinc non inveniebatur
fermentum in domibus iudeorum / Ad hoc autem Mathei xxvi dicitur
sic / primo autem die azimorum accesserunt ad ihesum discipuli dicentes
/ ubi vis paremus tibi comedere pascha / Ergo primo die azi-
morum cenat cum apostolis / Sed primo autem die azimorum fermentatum
non inveniebatur in domibus iudeorum / Ergo in primo die azimorum
cenans non potuit dare corpus suum in fermentato / sed in azimo
/ Rationes autem multas valde cogentes inducunt latini / quarum
prima cum maiori innititur fundamento super apostoli i Corinthiorum v cap-
itulum ubi apostolus misterium scribit quali veritas convincit in figura
dicens / Etenim pascha nostrum immolatus est christus / Itaque epulemur
non in fermento veteri neque in fermento malicie et nequicie / sed
in azimis et veritatis / Ex qua auctoritate accipitur quod figura fer-
menti excluditur a veritate / figura autem secundum similitudinem et misterium
in veritate debet salvari / Cum igitur hic excludatur fermentum utrum
convenit figure et veritati fermentum nec in figura sunt / neque in veritate
/ ergo christus non confecit in fermento / sed in azimo / Ad hoc autem alia
obicitur / quia dicitur Levitici ii Omnis oblatio domini absque fermento
fiet / nec quicquam fermenti ac mellis adolebit in sacrificio domini /
/ Constat autem quod omnia antiqua figura sunt novorum / et quod
non est figurarum ad novum illud non potest salvari in novo sacri-
ficio / patet ergo quod fermentum quod sit corruptionem / et mel quod
dulce est / removetur a sacro domini / quod sine corruptione extitit
/ et in amaritudine passionis est immolatum / Ergo non competit al-
terutrum istorum / Ergo non obtulit corpus suum in fermento / sicut nec
passus est in mellis dulcedine / sed in amaritudine absinthii et
fellis / Tren iii Recordare paupertatis mee transgressionis / et ab-
sinthii et fellis / Ad hoc autem quod in figura ab omnibus electis
expurgandum est / id in sacrificio offerri non debet / fermentum autem
ab omnibus electis in figura expurgandum est / Sicut dicit apostolus i Corinthiorum
v Expurgate vetus fermentum ut sitis nova conspersio / sicut estis
azimi / Etenim pascha nostrum immolatus est christus / Itaque epulemur
non in fermento veteri / neque in fermento malicie et nequicie / sed
in azimis sinceritatis et veritatis / Ad hoc autem inquirunt
a grecis quod dominus induxit ad hoc / quod ipse tempus preveniret / Et sic
dicitur luna xiiii / pascha celebrat / cum pascha secundum legem non
nisi xiiii luna sit celebrandum / vel in mense aprili / vel sequenti
mense / Si aliquis mense aprili celebrare non potuit / et dicunt
quod necessitas captivitatis instantis que in nocte eadem futura
/ Sed contra hoc obicitur / quod tunc legem venit solvere et non implere

Et quo tunc tempore legis non observavit / Ad hunc autem secundum hoc ma-
ximum exemplum iudicibus dedit / et cum meditatam diligenter accusatores
contra christum confingerent / si verum esset quod dicunt isti / praecipue ista accusationem
istam de legis transgressione contra christum in iudicio proposuissent.
/ Ad hunc autem / quia si credatur quod tempore praeveniret / quaerenda quare sit ita
quod ritum dimisit / et non in azimis / sed in fermento dedit / et non
potuit aliquam rationabilem causam assignare / Ad hunc autem cum
Exodi xii dicatur quod qui fermentatum comedit in pascha exter-
minabitur in populo Israel / Si dominus in pascha fermentatum come-
dit / et discipulis dedit / quare non fuit de hoc accusatus in iudicio
/ quia tunc secundum legem morti statim fuisset condempnatus / Nichil
autem horum unquam obiectum fuit / Et ideo constat nichil esse
quod isti dicunt / Ad hunc / autem ubi dicitur in epistola ad apolli-
farium de etate lune scribit in parasceve quando dominus in cruce
pependit / et eclipsis apparuit sic dicens / Cum luna de celo
et non celi certa tempus ergo in parasceve luna defuit non
autem luce defuit propter novitatem lune / quia stati est / et non celi
tempus certa / hoc est coniunctionis cum sole / sicut est in novilunio / sed
luna defuit quia cecidit ab angelo plenilunium secundum apostolum
aut lucarum mensium qui cum corporis incedunt / et de quo scriptura
loquitur / non est luce defectus a plenilunio / nam quando est quintadecima /
ergo in parasceve luna xv / Ergo autem in die cene fuit xiiii
quando cenavit cum discipulis / et tunc nullus utebatur fermento / Ergo christus in
cena non habuit fermentatum / sed azimum / Et hoc vero firma ac
/ cuncti constabat quia sunt ex dicto illustrissimi doctoris eorum qui
ista oculis se certa vidisse / et per canones astronomice sine
examinasse / Nunc hoc certa quarum ex quo constat / quod christus dedit
corpus suum in azimo / verum posset confici in fermento / ut quod non
quia sacramentum non fit nisi in sua propria materia / sicut baptismus in
aqua / et confirmatio in crismate / et sic de aliis / Jam autem
ostensum est quod fermentatum non est propria materia sacramenti / Secundo adin-
ducta est / quod per dicto christus dedit corpus in azimis / et propria materia sacramenti
est azimum sicut ostensum est in auctoritatibus et rationibus quae pro pla-
tonis sunt inducte / Ad auctoritates autem / quas isti inducunt
respondendum est per distinctionem equivocationis huius nominis pascha / hoc
enim dicitur vii modis / Primo enim modo dicitur pascha totum tempus vii
dierum / quod fuit a quintadecima luna usque ad xxi mensis aprilis
Actuum xii / Cum sanctum Petrum comprehendisset Herodes misit in
carcerem / volens post pascha producere eum populo / hoc est finito
tempore vii dierum / quo pascha celebrabatur / Secundo dicitur hora vel
articulus unius diei / scilicet vespera xiiii lune mensis aprilis / Exodi
xii / xiiii luna die ad vesperum pascha domini est / Et
sic accipitur Johannis xiii Ante diem festum pasche sciens Ihesus quia

venit hora eius ut transeat ex hoc mundo ad patrem. Tercio
pascha dicitur dies azimorum que fuit luna xv. Et hoc modo dicitur
Luce xxii Appropinquabat autem dies festus azimorum qui dicitur
pascha. Quarto autem modo dicitur pascha panes azimi qui fiebant
in pascha Joh. xviii ipsi non intraverunt in pretorium ne conta-
minarentur sed ut manducarent pascha. Quinto modo dicitur pascha agnus
paschalis Luce xxii venit dies in quo necesse fuit occidi pascha
Sexto modo dicitur pascha festivitas completorum paschalium ut patet per illud
xxxv non fuit tale pascha sed pascha a diebus salomonis factum
in israel. Septimo dicitur pascha quod immolatus est in sacro tempore
vii pascha nostrum immolatus est xpc. Hoc unum versus colliges istius
distinctionis est facta a doctoribus. Eodem hora dies epule
pascha azima quod Ad hoc ergo quod inducitur Joh. xviii
ipsi non intraverunt in pretorium ne contaminarentur sed ut manu-
ducarent pascha. Dicendum quod pascha ibi azima vocatur que vii diebus
comedebantur. Et ideo xv luna fuit prima in qua comedebantur
et ideo etiam hoc in primo luna quod dedit cor quam fermentatum
eiectum erat iam de domibus iudeorum. Similiter modo est iudicandum
ad secundam quod inducitur auctoritatem Joh. xiii Ante diem festum
pasche etc. quod ibi pascha prima dies que solempnior erat
aliis et illa fuit xv cuius vigilia fuit xiiii quando agnus in
vespera immolabatur. Ad id quod tercio inducitur de Luc. quod muli-
eres paraverunt aromata dicunt patres iudei uno quidem modo quod feria
que prima dies fuit solempnitatis ideo dicitur parasceue quod est
preparatio quia parabant necessaria ad sequens sabbatum quod ma-
gnum dicebatur quia in eo paschalis solempnitas cum solempnitate
sabbati currebat et sic feria sexta precedens fuit quidem
prima dies festivitatis et tamen preparatio ad sabbatum et quod dicitur
ullum opus omnino faciatis in eo hoc intelligitur de servilibus exceptis
hiis que fuit opera necessitatis sicut ciborum preparatio et ve-
stimentorum induicio et huiusmodi opera autem pietatis et sacrificiorum
et huiusmodi non prohibebantur et ideo licuit emere et parare unguenta
ad pietatem defunctorum. Aliter iudicatur et melius quod Luc. xxiii
dicitur quod mulieres quidem sabbato siluerunt secundum mandatum et ideo mulieres
non paraverunt aromata in sabbato ad noctem qui iam licuit talia
facere quia festum sabbati ad vesperam sabbati erat finitum et
vespera sabbati iam cum sequenti die computabatur et ideo tunc paraverunt
quia tunc licuit operari talia. Unde Math. xxviii dicitur vespere sabbati
que lucescit in prima sabbati. Et non dicitur nisi vespera
sabbati cum sequenti die computaretur. Ad id autem quod quarto inducitur
de Joh. xix Dicendum quod illud parum valet quia magnus ille dies
sabbati dicitur ideo quia fuit primus dies solempnitatis sed potius
quia sic fuit festum et cum pascha alia accipit solempnitatem

Ad aliud at qd obicit p romanis / qz vitas umbre debet reddere
contra scipos est p latinis inductu / qz optime reddet qui
et tempus et ritum tenet et obseruat. Et in hoc etiam cognoscit quod
quando verus agnus iam xiiii luna immolari incepit / qui et cap-
tiuatus fuit et traditus / qz festum pasce incepit a uespera xiiii
diei / que cum xv die est computanda / sicut iam patuit in premissis
Ad id aut quod vltimo obicit / de leui pppo nouis superuenien-
tibus etc. / dicendum quod hoc est verum post quam noua per institutorem et
notificatorem superuenerint / sed antiqua superueniant nova non
expirant vetera. Noua aut tunc primo superuenerunt expirant et
ideo christus de veteribus nova percepit / ut vetera que in ad ritum
pertinent a nobis / Non at oz quod propter hoc nullam faciant cum ve-
teribus conuenientiam cum sint et illis producta. Ad hoc ante
quod purgatio fermenti signat uetustatis expirationem / ut dicit apostolus / et
assumptio azimi signat nouitatis assumptionem / Ad id aut
quod vltimo de muliere carnantia obicitur nichil facit ad propositum
qz hoc intelligitur de spiritu absondito in littera / fermentum n ut de
pani accipitur hic continet et corruptionem sed et spiritualitatem quam
vapabili et spiritualiter per massam pasce diffinit dicitur / Et ideo quo
ad incorruptionem a sacro obicitur / et quo ad spiritualitatem in littera
absonditur. Nunc littera sed tamen facta ... tropologiam et allego-
riam / et anagogiam que per spiritum in littera inveniuntur / Ad id quod
vltimo obicitur / quod fermentum spirituale est / dicendum quod non quo ad hoc
abicitur / sed quia etiam secundum rem corruptiua / ut dicit apostolus. Ad
id at quod dicit ultimo obicitur / dicendum quod panis fermentatus facilior
est ad digerendum quam azimus / sed ad confortandum magis est efficax
quam azimus / et cum sacrum sit confortaribus potius sumitur azimum
in sacro quam fermentatum / christi enim cibus non est cibus qui digeratur
sed potius qui nos sibi incorporet / Ad id quod vltimo querit / vtrum possit
confici in fermentato / dicitur quod debet quidem confici in azimo / et
non in fermentato / sed potest confici in fermentato / et si conseruatur
in fermentato confectum est / et corpus christi verum corpus est / sed arguendus est
qui facit / qz non tenet ritum aplicum et sacro debitum
Ad id at quod hoc obicitur / dicendum quod debita materia sacri dicitur duplex
s. debita ex specie / et debita ex accidenti proprietate / debita quidem ex
specie est panis de frumento / et hec debita materia sufficit confectioni
sacri / debita at ex accidenti conueniente proprietate est panis de fer-
mento azimus / qz ille cum hoc de ipso confici potest vltimo exprimit sa-
cramenti sinceritatem et incorruptionem / Alia at ex dictis facile
soluuntur / Consequitur querit qua forma verborum vsus est christus in con-
ficiendo / Et hoc co quod dicitur quod gratias agens fregit / et dedit discipulis
suis dicens / Accipite hoc est corpus meum / non enim ... dicens hoc e
suis dicens ... corpus meum nec fregisset et dedisset nisi iam transsubstantiatum esset
corpus meum / ... alia forma vsus est christus ... hoc vtrum / hoc aut quidam con-
cedunt dicentes quod virtute sue deitatis christus panem in corpus
suum conuertit / et vinum in sanguinem / et hoc quod ipse virtute deitatis

De forma ... xpist [illegible]

ipse fecit nobis sub illa uberiori forma faciendum tradidit ut osten-
deret in se potestatem excellencie. In nobis autem potestatem clauium per
operacionem sacerdotum. Et hec dicere catholice potest quicumque voluerit. Non
enim probabilius videtur quod eadem forma usque sit sicut in antiquis
satis dictum est. Tercio eciam queritur quare corpus suum dedit et con-
secrat, quod post cenam agni typici. Sic dicit Iohannes primo. Et quamuis post
iam cenatis dedit corpus suum Christus recenter et salubriter ab
ecclesia post ea prohibitum est, ut excepto infirmitate et necessitatis articulo
non nisi a ieiunis corpus domini accipiatur. Et autem post post
alios cibos corpus suum dedit, quatuor a doctoribus assignantur
raciones. Quarum prima est quia in memoriale dedit et ideo ultimo
dedit ut arcius memorie commendaret. Secunda est ut nomina
veteri sicut racio poscebat ponderetur quod non fiet nisi post agnum
typicum sumptum fuisset. Tercia vero est quia iam trepidantibus
discipulis istud post omnia datur in firmamentum cordis. Et hec
confirmacio ultimo danda fuit in signum amoris confirmantis membra
cum capite. Quarta vero fuit ut significaretur quod iste cibus non
est corporalis sed anime. Et ideo sumptus est omnibus aliis cibis ad ne-
cessitatem pertinentibus iam ante sumptis. Consequenter dicendum est de mi-
nistro huius sacramenti quod summum est in parte misterii. De quo tria sunt querenda.
Primo si non sacerdos possit conficere. Et si sacerdos in conficiendo mo-
riatur qualiter sit in confeccione faciendum. Et tercio utrum plures sacer-
dotes vnam hostiam valeat vel non. Primo ergo queritur si non sa-
cerdos possit conficere vel non. Videtur autem quod non, quia nullus actus
competit alicui nisi sibi insit potestas facultas ad actum. Non enim videt
qui non habet videndi facultatem nec audit qui non habet facultatem au-
diendi et de aliis. In ordine autem sacerdotali potestas datur
conficiendi corpus Christi. Ergo qui non habet ordinem sacerdotalem nullam
habet conficiendi potestatem et ita conficere non potest. Ad hec autem
confirmare nisi episcopus quia in ordine episcopali facultas datur ad con-
firmandum, ergo a simili eciam non potest conficere nisi sacerdos cum vltra
potestas ordinis sit ad conficiendum. Videtur quod non conficiat qui hanc
potestatem ordine non suscepit. Quod si concedatur videtur con-
tra esse quod dicit Beda: Accedat verbum ad elementum et fit sa-
cramentum. Ergo a quocumque dicatur verbum super debitum elementum ille con-
ficit sacramentum. Ad hec autem est idem argumentum ab eo quod dicit Hugo de
Sancto Victore: Sacramentum est visibile et corporale elementum ex institucione signans
ex similitudine representans et sanctificacionem invisibilem graciam continens. Que
tamen sunt in sacerdote et absque ordine sacerdotali. Ergo videtur quod
sacerdocium non exigitur ad confeccionem sacramenti. Item illud queritur utrum
et locus debitus sicut est altare exigitur ad confeccionem sacramenti. Ita quod
sacerdos celebrans in altari conficiat et non celebrans in altari non
conficiat. Videtur autem quod altare consecratum ad hec exigitur quia
superiora sunt sacramenta noui testamenti quam veteris. Veteris autem te-
stamenti sacramenta non poterant offerri nisi in altari. Ergo multo

Quare post cenam dedit corpus suum discipulis

De ministro sacramenti

nnq noui testati sacrificia sine altari offerri no potu(n)t / et si p(re)-
su(m)ptu fuit irritu(m) est sacrificiu(m) / Ad hoc p(er) passer i(n)venit sibi
domu(m) et turt(ur) nidu(m) ut reponat pullos suos al. tu(a) do(mi)ne v(ir)-
tu(tum) rex meus et deus meus / ubi dicit aug(ustinus) q(uod) h(oc) etiam oblatu(m)
sacrificiu(m) no(n) est acceptu(m) / Ergo etia(m) extra altare oblatu(m)
sacrificiu(m) reputabitur irritum / In c(ontra)riu(m) h(uius) obicitur / q(uod) in nullo
alio(rum) sacro loco(rum) in quo fit sacr(amentu)m est de necc(essitat)ib(us) ad sacra-
mentu(m) / ita q(uod) h(oc) illum locu(m) p(ro)ficitur sacr(amentu)m fiat irritu(m) et ma-
ne(t) Ergo a simili in isto sacro loco templi / vel altaris no(n)
videtur esse de necc(essitat)ib(us) ad sacramentu(m) / Ulteri(us) q(ueri)tur ita loco(rum)
dubiu(m) (con)fectionis sacri / si forte ex oblivione aliq(ue) hostie in altari
remaneat / du(m) sacerdos (con)ficit / utru(m) et ille (con)ficiu(n)tur / vel no(n)
videtur q(uod) sic / q(ui)a altare mensa est / in qua q(uo)dq(ui)d p(ro)mittitur
benedictio(n)i et (con)servationi subicitur / Ergo q(uo)dq(ui)d in altari
est de m(ater)ia sacri / totu(m) in rem q(uam) transsubstan(tia)tur / Eadem obiectio
de gutta una vini / vel plurib(us) / q(ue) forte pedi calicis adheret
du(m) sacerdos (con)ficit de vino calicis / illa etia(m) c(ontra) in h(oc) in sa-
cramento (con)mittit(ur) / Si a(u)t h(oc) conceditur / videtur esse c(ontra)riu(m) q(uia)
sicut dicit b(ea)t(us) aug(ustinus) intencio exigitur ad omne sacr(amentu)m et sine
intencione facienti nichil fit in sacramento / Sacerdos aut(em) de
hiis q(ui) ignorat / s(cilicet) de hostiis in altari sive de guttis vini
in pede / vel laterib(us) calicis manentib(us) nichil intendit / (er)go
nichil ex illis (con)ficit / Ulterius it(e)m q(ueri)tur / de altari no(n) co(n)-
secrato et etia(m) / utru(m) sup(er) illud (con)fici possit / videtur a(u)t q(uod) sic
q(ui)a du(m) mensa(m) sup(er) qua(m) comedit in altare / no(n) (con)fecit et
tu(m) (con)servavit / Cu(m) (er)go h(ec) actio n(ost)ra sit instructio / etia(m) sa(cer)-
dos in altari no(n) (con)secrato p(otes)t (con)ficere / Eadem est obiectio de
calice no(n) (con)secrato / In c(ontra)riu(m) h(uius) est q(uod) ad h(oc) (con)secrantur
altaria / calices / ut in illis eucharistia (con)fici possit / Cu(m) (er)go no(n)
p(otes)t / no(n) sit vanu(m) et frustra in (con)secrationib(us) calic(um) / videtur
q(uod) in altari no(n) (con)secrato et calice no(n) (con)secrato (con)fici no(n)
possit sacr(amentu)m / Ulterius q(ueri)tur de vestib(us) sacre / utru(m) non
indutus vestib(us) sacre (con)ficere possit sacr(amentu)m / videtur q(uod) no(n) q(ui)a
si sine illis (con)fici posset sacr(amentu)m / frustra ab ep(iscop)o (con)secrarentur
vestes sacerdotales no(n) a(u)t frustra (con)secrantur / (er)go sine eis
sacr(amentu)m no(n) (con)ficitur / Ad hoc a(u)t q(ui)a in veteri lege vestes fuerunt
nec(essa)rie ad sacrificiu(m) offerendu(m) sic p(ate)t levi. viii. Ergo multo mag(is)
nec(essa)rie sunt ad sacrificiu(m) novi testati / q(ui)a istud sanctius est q(uam)
illud / C(ontra)rium a(u)t videtur / q(ui)a cu(m) h(ec) actio n(ost)ra sit instructio in
nullo legitur enarratu(m) / q(uod) xp(istu)s vestes sacerdotales in (con)fectio(n)e
sacri induerit / vel etiam q(uod) ap(osto)los induere fecerit / Ergo xp(istu)s
et ap(osto)li sin(e) talib(us) sacr(amentu)m (con)fecerunt / (er)go ad h(oc) sacerdotes absq(ue)
talib(us) possu(n)t (con)ficere / Ulteri(us) q(ueri)tur / de hiis qui ordinati sunt
ab hereticis / vel scismaticis / vel de ip(s)is hereticis / et scismaticis
utrum et illi possint conficere / Et videtur q(uod) no(n) / q(ui)a dicitur
maledicam benedictionib(us) v(est)ris / Ergo q(ui)cq(ui)d illi bene-

dixerunt maledici. Unde dicitur autem in sacro / quod sacramentum ipsum con-
vertitur in maledictionem. In contrarium autem huius est: illi in forma ecclesie
sic quamvis ab indignis receperint ordinem sacerdotalem / et in
conficiendo intendunt facere / quod facit ecclesia / quod conficiunt sacramentum.
Ulterius queritur / utrum in altari non cooperto palliis lineis possit
confici sacramentum / videtur quod non / quia Ioseph ab Arimathia corpus domini
involvit sindone munda / et ad hoc conferuntur palle quas alie
scriptura autem conservaverunt ad hoc si sine hiis sacramentum possit cele-
brari / ergo sine talibus non potest confici sacramentum. Ad hec omnia
sine preiudicio dicendum videtur / quod in veritate huius sacramenti minister proprius
est sacerdos. Ad primum autem dicendum / quod ut michi videtur non sacerdos non
potest conficere sacramentum / sicut probant satis bene primo inducte
rationes. Ad dictum autem Bede dicendum quod Beda non loquitur nisi
de essencialibus partibus sacramenti / et similiter diffinitio magistri / huius
de eo dicit / quamvis autem illa sint essencialia non tamen conveniunt
ad constitutionem sacramenti nisi per propriam causam efficientem ipsius
sacramenti / et hec est meo iudicio sacerdos / pro ut prelato dicitur / quod nisi
est unus ortu unus ultima causa non preexcit / et ideo causam propriam
quia hic sacramentum. Secus autem est in sacro baptismi et penitencie quia
illa sunt sacramenta necessitatis / et ideo tempore necessitatis quamvis
etiam laicus vel laica suppleat vicem ministri. Sunt hic quidam alii
dicunt / et credunt quod quilibet conficit / qui verba in intencione profert
super debita materia / et illi dicunt / quod ordo confert ad hoc ut debitus
sit minister / et non ideo quod sacerdos sit ad sacramentum nisi necessarius. Et
hoc est valde ridiculum quod in veneracionem. Et ideo dictum illorum
reputo absurdum. Ad id autem quod ultimo queritur de altari et templo
dicendum videtur quod altare consecratum est de idoneitate sacrificii / sed
non de necessitate. Et ideo qui celebrat in loco qui deponendus et
degradandus est / sed tamen conficit ipse sacramentum. Ad id quod contra obicitur
dicendum quod superiora sunt sacrificia novi testamenti / quia vere. Sed tamen etiam
sacrificia veteris testamenti alibi quam in templo vel in altari fecerunt
a patribus sunt oblata. Sed postquam degit dominus locum / in quo offerri
debent / peccat quidem contra mandatum domini qui alibi obtulit
Sed tamen id quod obtulit oblacio fuit / et sic est etiam in isto sacri-
ficio. Ad id quod dicitur quod passer invenit sibi domum etc. dicendum
quod locus debitus sacrificio est altare / sed non est necessarius ita si alibi
offeratur non conficiatur / et ideo oblacio in altari / accepta sit / ideo
autem altare et templum si proximum offerri / tunc quidem oblatum
sacrum est et bonum et divinum corpus domini. Sed oblacio que est accio
offerentis non est accepta / sed potius maledicta. Ad id quod ultimus
queritur de hostiis ex ignorancia in altari remanentibus et oblivi-
one / vel guttis vini preciosi / vel lateri calicis adherentibus / dicendum vi-
detur quod ille non conserent / quia de cibus nichil intendit / sicut probat in co-
rporali racione adducta obiecto. Ad id autem quod obicitur / dicendum quod igno-
rata et non intenta / non subiciuntur benedictioni et accioni forme
sacramentalis / quia consecracio actus est intentis racione / et ideo non
fertur nisi super intentum. Ad id quod ultimo de altari non

consecrato quintum. Item videtur quod non debet confici super altari non
consecrato. Si autem presumptum fuerit, tunc videtur quod ille conficiat,
sed si hoc factum in contemptum ritus ecclesie, deponendus est et degra-
dandus. Ad hoc autem quod de domino obicitur. Item quod in veritate
per solum tactum domini mensa in qua ipse benedixit consecrabatur.
Et tunc in contrarium obicitur. Item quod non propter hoc consecratio al-
taris est frustra, quia sine ea confici potest sacramentum, quia consecratio
confert altari ut sit idonea mensa tanto sacramento. Idem etiam
intelligendum est de calicis consecratione. Ad id quod ultimo queritur
de vestibus. Similiter item videtur quod vestes sunt de bene esse ut
ostendant munditiam et virtutes que in ministro tanti sacramenti
esse debent. Et ad hoc etiam fuerunt in veteri testamento. Et quo
ad hoc benedictio vestium non est superflua. Si tamen sacerdos sine
hiis celebret sacramentum, pro certo ipse conficit, sed graviter peccat contra
ecclesiasticam institutionem et sacri reverentiam, et ideo deponendus
et graviter puniendus. Ad id quod ultimo queritur de scismaticis
et hereticis, dixit Cyprianus martir quod illi ordinem non habent
et ideo nichil conficiunt. Sed maledicit deus benedictionibus eorum.
Hoc autem corrigit beatus Augustinus et dicit quod Cyprianus hoc dixit
immo zelo fidei quia contra hereticam habuit pravitatem, sed non
oportet nos aliquid falsum dicere propter odium hereticorum. Et ideo dicimus
quod illi qui ab hereticis in forma ecclesie ordinantur recipiunt in
veritate ordinem, sed sunt suspensi ab executione. Et ideo illi
si conservant in forma et intentione ecclesie pro certo conficiunt. Sed
hoc fuerunt ad anime sue perpetuam dampnationem. Et quod
obicitur Maledicam benedictionibus vestris, dicendum quod tales non ma-
ledicunt nisi hiis qui a deo benedicti sunt, neque benedicunt nisi
hiis qui a deo maledicti sunt. Non ergo sacrificium maledictum est
sed potius illis quibus benedicunt, ita quod sacralis locutio in naturam
contrariam. Sic maledicam benedictionibus vestris, hoc est maledicam illis
quibus vos benedicitis, postquam maledicent illi et tu benedices. Idem dicendum
videtur de suspensis et de degradatis. Illi enim pro certo conficiunt, quam-
vis graviter peccent contra statuta ecclesiastica, et sunt graviter pu-
niendi. Ad id autem quod ultimo de palliis obicitur. Item est quod
sine palliis consecratur si presumptum fuerit, sed peccatum fit contra ritum ecclesie
et reverentiam sacramenti. Joseph enim mundata sindone et involucris
corpus domini ostendit quod in sacro fieri debeat, quamvis fiat sine
illo si presumptum fuerit ab imperitis. Casus quidam qui possunt
accidere in ritu confectionis hic secundo sunt tractandi. Ponamus ergo quod
sacerdos missa in parte dicta deficiat et queratur quid sit in isto
casu faciendum. Dicit enim Augustinus quod numquam super eandem materiam
iteranda est forma sacramenti. Et quo ergo deficiente sacerdote non est
iterandum ab initio, videtur quod tunc illud quod de missa remanet
imperfectum relinquatur. Ad hoc autem ponamus ultimo quod sacerdos
deficiat quando dixit hoc est corpus meum, antequam dicat calicis con-
secrationem. Tunc enim non est completum sacramentum nisi etiam calix
benedicatur. Et quid tali casu sit faciendum. Ad hoc autem quid

sit faciendum / Si ex oblivione vel negligentia forte vinum in ca-
licem non infundatur / et hoc usque in finem misse a sacerdote non de-
prehendatur / Quid hic est ponamus / quod in aliquibus terris vinum
nullo modo haberi possit / et queratur quid illis sit faciendum / Si non
illi non consecrabunt corpus sine vino / Rx quod sic carebunt sacramento et
privatio / et hoc in maximum dampnum cadit animarum et fidei pri-
vilegium / Si autem dicatur conficiendum esse sacramentum corporis sine calice, vi-
detur imperfectum esse sacramentum / quia iam in tribus temporibus operibus totum conste-
tit / quod panis solus imperfectum signum est cibi spiritualis / Im-
perfecto autem uti sacramento non convenit quia novum testamentum / quod est in
sanguine confirmatum perficit, quod statum condit et facit / Quid fiet
autem et timor / Ad hoc videtur quod si sacerdos ante canonem in missa defi-
ciat / a quo causa tunc pro certo alius sacerdos missam debet reincipere / et
totum iterare per agendum / quia ea que ante canonem in missa sunt non sunt
de sacramenti confectione sed potius de populi instructione / Si autem in canone
deficiat facto iam aliquibus signis / super hostias oblatas ante
cum transsubstanciacionem / forte moritur / quod alius sacerdos non ab initio
debet missam incipere / sed potius ubi ista dimisit / Rx supplere quod
omissum est / Et hoc propter duas causas / quarum una est ex parte sacramenti
et alia ex parte astantis populi / Ex parte sacramenti quidem quia quamvis
ex illis signis verba panis et vini non transsubstanciet tamen ipsa materia
ex verbis et signis recipit sanctitatem ex qua efficitur magis ydo-
nea ut in corpus Christi transsubstanciet / Et hoc non est repetendum super
illam hostiam ne iniuria fiet virtuti verborum / que tamquam in
habetur / cum iterum verba super eandem hostiam iterantur tamquam priora
verba a priore sacerdote dicta nullam virtutem habuissent / Causa
autem ex parte populi est / quia populus ex hoc minus verba et signa canonis
appreciaretur si videret eam ita facile repeti quia prius dicta
viderentur esse annullata / Signa vero illa licet non transsubstancient
tamen passionem Christi in misterio representant et passio Christi incognita
iterata debet representari / Si autem in ipsa prolacione verborum que sunt
forma sacramenti deficiat verbis iam in parte pronunciatis / Ego alio modo dico
sentencie maiorum consulerem / quod illa hostia pro reliquiis in altari
reservaretur / et missa alia super aliam hostiam ab alio sacerdote
celebretur / Si autem deficit cum corpus iam consecratum est / et non
calix / vel eciam si usque in finem misse de preparando calice cum vino
oblitus fuit / vel aqua de ea neglexerit / Iam ab antiquo consilium
est doctorum quod hostia corporis si sumpta non est in corporalibus inde
reponatur et calix iterate perficiatur / Et ab illo loco simili modo pro-
cedatur quod renatum est etc. Canon super calicem per agatur / quia tunc non
iteratur / eo quod nichil antiquorum dictum est super calicem / et tunc in fine
misse corpus et sanguis accipiantur / Si autem sacerdos pronunciando
verba forme calicis deficiat ante perfectionem / tunc ad hoc dicendum videtur / sic
de hostia corporis / quod si in vase mundo reponatur cum reliquiis / et cum
alio vino calix iterate preparetur / Et ab illo loco Simili postea
quod renatum est etc. ab alio sacerdote sacramentum sanguinis cum missa perficiatur

Ad hoc autem quod queritur de terris in quibus nullo modo vinum possit haberi dicendum videtur quod de hoc consulto ad curiam haberi debeat / quid sit agendum. Cum propter intolerabile dampnum animarum / quod incurritur ex sacramenti defectu / videtur mihi esse cum talibus dispensandum / ut corpus Christi sine calice habeant / et conficiant sacramentum / quia sicut patet ex preandicta corpus non est sine sanguine / et anima et deitate / licet verbis non sit ibi sanguis ex virtute consecracionis et sacramenti. Et per hoc patet solucio ad totum. De tercio ex parte misterii remansit ad hoc inquirendum / si plures sacerdotes unam possint conficere hostiam / videtur autem quod sic / quia in antiqua Romane ecclesie consuetudine / quando papa celebrat / Cardinales sacerdotes assistunt ei ad altare stantes et signa que ipse facit faciunt. Et sic quidam dicunt eciam verba canonis sub misse pronunciantes. Cum ergo verba sacerdotum non in vacuum proferant / videtur quod omnium illorum verba sacerdotum ad eandem hostiam consecrandam referantur / ad eiusdem taliter benedicendam. Et sic videtur quod plures unicam consecrant hostiam.

Adhuc autem cum episcopus celebrat ordines omnes sacerdotes de novo ordinati circa altare in quo celebrat episcopus disponuntur et omnes simul cum eo signa faciunt ad corporis domini confectionem. Et videtur quod eadem hostia simul a pluribus in una et eadem missa consecretur. Ad hoc in consecracione crismatis plures sunt consecratores / cum episcopi si sunt presentes vel eciam presbiteri si plures episcopi non habentur. Et hoc fit propter crismatis excellenciam. Cum ergo excellencius in omni gratia sit corpus Christi / videtur quod non sit incongruum in una et eadem missa plures esse simul corpus domini conficientes.

Ad hoc in ordinacione et consecracione episcopi / plures sunt cum uno episcopo consecrantes. Nichil autem excellencius est / quam corpus domini. Ergo videtur quod non tantum possint simul unam hostiam consecrare quinimmo videtur quod plures debeant et simul consecrant. Si autem hoc forte concedatur / tunc constat / quod non omnes simul et uno et eodem momento verba consecracionis possunt terminare. Si autem unus ante alium verba proferat / et statim prelatis ab uno quantumque verbis hostia transsubstanciata / tunc videtur quod pro nichilo sit / quod alii pronunciant. Adhuc autem cum hoc accidit quod eadem verba iterius dicantur super unam et eadem hostiam / hoc autem quocienscumque fit iniuria fit sacramento. Et hoc omni modo est evitandum quia iniuriam facere sacramento non est theologicum. Consequenter itum queritur / de quodam verbo quod dicitur in Decreto / qui indigne manducat et bibit reus erit corporis et sanguinis domini Jhesu. Et dicit glossa / quod indigne manducat et bibit indevotus. Indevotusque autem est / qui aliter celebrat sacramentum / quam institutum est. Queritur quis est ille qui aliter celebrat / quia hoc glossa non determinat. Ad hec et similia secundum predicta meliorem dicendum videtur quod plures sacerdotes simul nec debent neque possunt simul unam conficere hostiam / quia per hoc secundum Augustinum iniuria fit sacramento. Ad hoc autem vanum est pluribus facere quod melius uno potest fieri. Vanum autem non est in operibus nature et multo minus esse debet in operibus gratie. Ad id autem quod obicitur / de Cardinalibus presbiteris qui domino pape assistunt / dicendum quod poterit ob-

De ritu ecclesie Romane

+ Hec eciā dcā in impositōe manꝰ qn ordiat' cpc qz affirm magnā
porꝰ suscipit qn ordine pluēs ꝯ coordiatoreꝯ ut gra largior ul

secūm assistunt / et nō ꝓpt' consecracōm / q a plꝰ fieri de-
beat / Ad id qd obici'/ qn faciūt sic et pnunciant vba / dām
qꝰ qt uno indicio fieri nō debet / nec enim fit iniuria sci
sacro / Ad id qd obici' de epo ordīes celebrante cū assist
sacerdotes de nouo ordiati / dām qꝰ illa vba nō pnunciat sed
assistunt ꝓpter reuerenciam sacri / et ꝓpt' doctrina / et io signa
q faciūt ꝯ fut ad mutacōz signorꝫ / q fac' cpc et ut illi sa-
cerdotes adiscat signare et sint in exercicio officij qd susceperunt
Ad id qd obici' de ꝯseruacōe crismatis / dām qꝰ nō est simile
qz ibi nulla sba inꝯsicriat' / sꝫ tm̄ significa / Et qz scisias
illa dr̄ omnia scificatas c altaria et ecclias ad ꝯsinadas
et manꝰ impositorꝫ ad spatū receptiuos / Ideo ꝯueniens est
qꝰ cpc in imperatōe illiꝰ scitatꝰ plꝰ ꝯet coadiutoresꝰ
+ ut gra largior impetrē ad regime qd ibi suscipit auaꝫ
Sic aut nō est de corpe dm̄ / ibi n̄ vnꝫ mutatu opat'
in ubo creato ad tnssubstanciacōm sbaꝫ / Et h' nō plꝰ valꝫ
in uno qꝫ in plꝰ / Et io ab vno tm̄ dꝫ ꝯfici sacm̄
fuit tm̄ quida aliqn / q dixerunt qꝰ vna hostia a plꝰ
ꝯsecrat' in casibꝰ inductꝯ in obiectōe / Et dicꝯ qꝰ pluꝰ int'
sacerdotes pnunciaꝰ et ꝓferēs form sacri opat' tnssubstancia-
cōm et nllꝰ aliꝰ nec tm̄ ut dicūt aliorꝫ scanda' interio
qz scm̄ est ea qd intendunt / Sꝫ h' nichil vide' esse / quia
qz scm̄ est ea qd intendunt sꝫ scande' interio / sꝫ porꝰ io qz sacro sit in-
nō sit ꝓpt' h' qꝰ scande' interio / sꝫ porꝰ io qz sacro sit in-
nua sicut dixiꝰ / Ad h' at qd vltꝰ qrit' / dām qꝰ sic
et glo indeuotꝰ est q alr celebrat sacm̄ qꝰ a ep̄o et
scꝯ prīꝰ est institutū / et h' est si forte nō ieiunꝰ vellꝫ
celebrare / aut sine sacrꝯ uestibꝰ / aut in loco nō ꝯsecrato
aut eciā indignꝰ ex ordine ul ex uita inmūda / Ex ordine
quidē sic si ordiens ex comunicato ul symoniacꝰ ul ꝑ simo
niam ē adeptꝰ / Indignꝰ aut vita est / sic ad aliud petoꝫ
reuerencia teneretꝰ scandalū faciēs in celebrando sacrosca
mistria / Quiꝰ ꝯficiat rcatū merit traditorꝫ / et celebra
cōe qz symoniacꝰ eum vēdidit / et in indigꝰ recipiēs corꝰ dm̄
eum ꝯtūm in se est inimicꝯ tradit / Sic fecit Judas / Judas
eum de cupiditate corpe et sangune ex cupiditate sanauit
et recipiēs buccellam a dno dijaꝰ eū possedit / Vn̄ Joh
xiii dr̄ post buccellam intrauit in eū sathanas / et ampli-
orꝫ ex tūc malicie est effectꝰ / Nūc tande dām est / de ritu
istiꝰ sacri / ex pte sumētꝯ / de quo ꝯa queluꝰ / si quiꝰ dēat
comunicare / et quociēs dēat comunicare / et quali sumere
De pmo qrit' / utꝫ aliquiꝰ in pctō mortali exūs debeat
sacra comunionē ede'. vide' at qꝰ sic / qz dr̄ Math ix Non
est opꝰ valentibꝰ medicꝯ / sꝫ male habentibꝰ / et h' dixit dūs
intrans ad petores et manducaꝰ et bibens cū eis / Et ꝯo
ex quo male habet qui est in pctō mortꝯ magꝯ ipe debet
simul sumere medicū sumꝯ et medicinam qua aliꝰ

De ritu

Ad quartum quia ipsum corpus assumpsit pro peccatoribus ergo etiam pe
catoribus videtur esse communicandum / Ad quintum quamvis sit fictus
tamen non dicimus malefacere / quia sumunt baptismum / quia licet non te
baptismus in eo operetur gratiam tamen recedente fictione operabitur /
Ergo a simili quamvis aliquis sit in mortali peccato non
debet dici malefacere sumendo corpus domini / quia cum penitentiam aget
de peccato / operabitur in eo gratiam sumptum corpus domini / Ad sextum
quia inde dedit corpus suum cum aliis apostolis / Et dicunt
sancti quod hoc fecit ut animum suum tanto beneficio a tradicionis
renovaret proposito / Ergo a simili etiam hoc sacramentum dandum
est peccatoribus / Ut a proposito peccati revocentur ut videtur / Ad primum
credatur in contrarium quod / quod beatus augustinus dicit quod non debet sumere
corpus domini / nisi qui confortatus bona est conscientia / Ad quartum at
nunc hoc de hoc vir dicit audacter dico / quod etiam si contritus
sit aliquis / et non sit confessus et penitentie satisfactionem non con
solvit non audeat eukaristiam accipere / Ad quintum at hoc
videtur dicere apostolus / quod dicit probet semetipsum homo / et sic de pane
·io edat et de calice bibat / Dicit autem augustinus quod homo se probet
examinatum desempto accipiendo / ergo communicare non debet
qui de se examinata bone conscientie non accipit / Ad hoc et
similia / Dicendum absque omni dubio / homo existens in mortali peccato
eukaristiam accipere non debet // Eukaristia enim domini figura est archae
sunt i Re v / Ipsa etiam quia manum indignus extendit ut
excipet eam bovibus recalcitrantibus ea calcitrasset / dixit est
et mortuus / Si autem fuit in figura corporis domini / multo magis
spiritualiter moritur qui indignus accipit corpus domini / Et ideo os
suum peccator ad corpus domini non porrigat / Ad quartum autem quod obi
citur de eo quod in civitate dominus publicanis et peccatoribus se exhibuit
preparabatur ad interiorem / Exteriori enim reverentia pro qua aliquis
a peccatoribus recipitur / sic receptus fuit a zacheo luce xix / Sed
interius nemo dominum recipit / nisi digne ad quem paratus sit
i corinthios x / Non potestis mense domini participes esse / et mense demo
niorum / Ad aliud autem dicendum / quod verum est quod corpus a peccatoribus
catoribus et pro peccatoribus recepit / et vasis mundis et aliis per
didit / ut in vase immundo nunquam collocat / Et ideo non est simile
de exteriori receptione et interiori / Ad aliud dicendum / quod hoc inde
tu apostolis corpus suum tradidit / quia cum prodere non debuit / ut vo
luit / Si renovare intendit / Sed tamen iudas ad dampnationem suam
corpus corporis domini accepit / Et simili sacerdos si aliquis peccator cuius
peccatum occultum est publice inter alios os porrigit / debet sacer
dos illi corpus dare domini / ne eum prodat / ipse tamen ad suam hoc accipit
dampnationem / sic et iudas / Et sacerdos in hoc casu facit quod dominus
fecit / quia illa benignitate quod ei cum aliis porrigit peccatorem
quantum in se est revocat a proposito peccandi / Ro iii Ignorabis

quod benignitas dei ad penitentiam te adducit / secundum duriciam autem
tuam et impenitens cor thesaurizas tibi iram in die ire / Ad
hoc autem quod obicitur in contrarium / dicunt doctores / quod sufficienter con-
fortatus est bone conscientie testio / quod contritus est de omnibus peccatis cum
proposito de cetero non peccandi / confitendi ut sit confessus / vel satis-
fecit / quia in contritione / deus peccatum dimittit / et dimisso peccato
est homo in communione sanctorum / et tunc communicare potest / Confessionem
autem ut dicunt differre potest homo de causis / quarum una est / quia
forte confessorem statim habere non potest / vel quia tempus confessionis
erat statutum generaliter ad quod non venit / vel infirmitatis et necessitatis
articulus confessionem non exposcit / Ad hoc autem quod dicitur de in-
firmis / dicendum quod loquitur in casu in quo vel tempus constitucionis
vel articulus necessitatis confessionem exposcit / et pericula habetur
confessore / Ad hoc quod de apostolo obicitur / dicendum quod satis se pro-
bavit qui per contricionem viam iniquitatis in se non invenit / Propheta
proba me domine / et tempta me ure renes meos / et cor meum
et vide si via iniquitatis in me est / Secundo notandum est
quotiens aliquis debeat communicare / De hoc autem dicit Canon anti-
quus / quod ad minus ter in anno Natali domini pascha et pentheco-
sten est communicandum / et ad illa festa se debet preparare
homo / quia etiam ter in anno omnis masculus conveniret in templum ut
appareret coram domino / Concilium lateranense dicit quod semel in
anno ad minus est confitendum et communicandum / Augustinus autem dicit quod
omni die communicantes non reprehendit / si ex devotione facit / Raro
etiam communicantem non reprehendit / si ex humilitate dimittit / Beatus
autem gregorius in dyalogo quendam sacerdotem laudat / quod omni die ex
devotione celebrabat / Beatus autem Jeronimus in vitas patrum laudat abbatem
/ quod post susceptum ordinem numquam ex reverencia sacramenti celebrare ausus
fuit / Et in hiis omnibus videtur mihi et dico quod medium tenere est
bonum / quia medio tutissimus ibis / aliquando celebrando / et aliquando intermit-
tendo / nisi officium exigat ut omni die celebretur / De hiis
autem qui indigne omni die communicat / puto in quod acriter reprehendendi
sunt / quia nimio usu faciunt vilescere sacramentum / Et porro ex levitate
indiscreta putantur hoc desiderium / quam ex devotione caritatem / Ultimo
autem omnium querendum est / de hoc sacramenti duplici manducatione sacramentalis
et spiritualis / Sacramentalis quidem est qua sumitur usque ad perceptionem sacramenti
/ hoc est usque ad percepcionem veri corporis christi / Et hoc quidam mo-
do etiam sumitur etiam ab indignis / sicut a iuda supra fuit / Et
hec quidem sacramentalis superior fit secundum confessionem Berengarii qui
ore sumitur et dentibus atteritur / corpus domini / contra quod attricio et
masticatio ad species tamen sacramentales refertur / sicut in articulis in
tercio quomodo sumitur tractatum est ostensum / Spiritualis autem superior sive
manducatio fit qua percipitur sacramentum usque ad quod spiritualis perceptio
Et hec fit dupliciter aliquando cum spiritualis est cum sacramentali / Ali-
quando autem sine illa quando sacramentum articulus necessitatis et non contemptus

religionis effudit. Licet autem sit gratia in hoc sacramento per-
cepta multum in premissis determinatum est, tamen ad modum omni die
percipere sacramentum spirituali manducatione est laudabile quia illa
scriptum est Ecclesiastici xxiiii: Qui edunt me adhuc esurient et
qui bibunt me adhuc sitient, nec umquam de illa dulcedine
satiabitur in hac vita sed dicit cum illo: Satiabor cum apparuerit
gloria tua. Hec de eucharistia propter honorem Ihesu Christi a nobis
scripta sunt ex quibus multa alia possunt intelligi. Et si quid
lectori in dictis displicet, parcat simplicitati, quia et si
non subtiliter tamen utiliter multa in eis dicta inveniet etc.

4

Quare septem petitiones orationis dominice sint convenienter et debite
ordinate, quia ubi quod nos eterna [illegible] petere illud quod primum est
scilicet nomen dei quod est sanctum. Luce primo: Et sanctum nomen eius. Et
regnum eius sempiternum est. Psalmo: Regnum tuum regnum omnium
seculorum. Et Danielis vii: Et regnum eius non dissipabitur, et potestas
eius in eternum. Item voluntas eius que impletur. Ysa. xlvi: Omnis
voluntas mea fiet. Item sic prius est recedere a malo [illegible] omnis
consequi bonum, quod innuitur [illegible] ordinantur petitiones ad
consequendum bonum, que ad amovendum malum. Item ad hoc quod homo aliquid
petit ut donetur, scilicet proprie donum dei et [illegible] scilicet
ea que propter nostra nobis dantur, quod ubi impetrent [illegible] pe-
titiones [illegible] non respondeat donis spiritus sancti. Item Luce xi in
oratione dominica solum ponit quinque petitiones sicut patet ibi. [illegible]
super [illegible] Matheus ponit septem. Item [illegible] invicem
ut caritas benevolentie eius [illegible] iustitia sua nos perim-
at [illegible] sua nos [illegible] ipse [illegible]
[illegible] nos ut dicitur i Johannis iiii super [illegible] quod premittit
petitionibus pater in celis [illegible] ad [illegible]
[illegible] nomen dei quod sanctificat ab homine [illegible] omnis sancti-
ficat. Aut quod sanctum est [illegible] quod sanctificat. Et si dicatur
[illegible] quod non sanctificat in se [illegible] est sanctum in nobis
[illegible] non est in nobis quod non sanctificat in nobis
quod non est in nobis [illegible] nullo [illegible] est in nobis
[illegible] ut [illegible] neque ut [illegible] in [illegible]
[illegible] neque ut [illegible] in [illegible] neque [illegible] in mo-
[illegible] neque ut [illegible] in [illegible] neque ut [illegible] in [illegible]
neque sic [illegible] in [illegible] sed in [illegible] et [illegible]
[illegible] dominicam [illegible] oratio dominica [illegible]
[illegible] est [illegible] ad [illegible] recte [illegible]
ordinis [illegible] posset [illegible] in ista oratione dominica posita est

Cum enim oratio est quasi interpres desiderii nostri apud Deum, illa solum recte orando recte petimus que recte desiderare valemus. In oratione autem dominica non solum ponuntur que recte desiderare possumus, sed et eo ordine quo desideranda sunt, ut ea sit informativa totius nostri affectus. Manifestum est autem quod primo cadit in desiderio finis, deinde ea que sunt ad finem. Finis autem noster Deus est, in quem noster affectus tendit dupliciter. Uno modo prout volumus gloriam Dei. Alio modo prout petimus gloriam regni eius. Quorum primum pertinet ad dilectionem qua Deum in se ipso diligimus. Secundum vero pertinet ad dilectionem qua diligimus nos in Deo. Et ideo prima petitio ponitur: sanctificetur nomen tuum etc., per quam petimus gloriam Dei. Secunda vero ponitur: adveniat regnum tuum, per quam petimus ad gloriam regni eius pervenire. Ad finem autem predictum ordinat nos aliquid dupliciter: uno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem bonum quod est utile in finem. Est autem aliquid utile in finem beatitudinis. Uno modo primo secundum meritum quo beatitudinem meremur Deo in omnibus obediendo. Et quantum ad hoc ponitur petitio: fiat voluntas tua etc. Alio modo instrumentaliter et coadiuvans nos ad merendum. Et ad hoc pertinet illa petitio: panem nostrum etc., sive hoc intelligatur de pane sacramentali, cuius cotidianus usus proficit homini, in quo etiam omnia intelliguntur alia sacramenta, sive etiam intelligatur de pane corporali, ut per panem intelligatur omnis sufficientia victus, sicut dicit Augustinus ad Probam, et quia Eucharistia est precipuum sacramentum inter alia, et panis est precipuus cibus inter alios cibos. Unde Matthei vi dicitur: panem supersubstantialem, id est precipuum, ut exponit Jeronimus. Per accidens autem ordinamur in beatitudinem per remotionem prohibentis. Tria autem sunt que a beatitudine nos prohibent. Primum quidem peccatum, quod directe excludit a regno Dei, secundum illud i ad Cor. vi: neque fornicarii neque idolis servientes regnum Dei possidebunt. Et ad hoc pertinet quod dicitur: dimitte nobis debita nostra. Secundo temptatio que nos impedit ab observantia divine voluntatis. Et ad hoc pertinet quod dicitur: et ne nos inducas in temptationem, per quod petimus ut non temptemur, sed ut a temptatione non vincamur, quod est in temptationem induci. Tertio penalitas presens que impedit sufficientiam vite. Et quantum ad hoc dicitur: libera nos a malo. Et ideo ut dicit Augustinus in Enchiridion, in hiis petitionibus petuntur cetera in hoc vita [illegible]. Et quia quelibet petitio sit in intentione obtinendi, alias enim frustra fieret. Intentio autem finem respicit qui prius intenditur, deinde illa que sunt ad finem. Propter quod petitiones in oratione dominica debent ordinari, primo illa que respiciunt finem, deinde ea que sunt ad finem. ~~Et ideo [illegible] in [illegible] fiat~~ [illegible] quod duplex est via, una operationis, alia contemplationis

Prima via itaque orationis incipit a fine optato scilicet deo / via
operacionis ab eo quod est remotissimum in [illegible] finis
Primo ergo execucionem operum iustitie qua acquiritur finis
primo inchoamus et ad exclusionem mali et exter-
minacionem viciorum / et deinde procedimus et ultimo ad
operacionem et insercionem virtutum / que continue et per incrementum
se habent ad finem. Alter autem est in oracione ubi enim quod
aliquid cadit in intencionem prius et primo determinandum
est ordo petendi ipsum. Et quia ergo deus quod est in execucione
operum iustitie inchoandum est a malorum eradicacione
et deinde procedendum est ad opera meritoria ad que sequitur
premium / Alter tamen est in oracione in qua effectandum est ordo
in quo procedimus ab illo quod magis intenditur et affe-
ctatur ad illud quod minus. / Et similiter [illegible]
minus / servat ordinem retrogradum procedendo a fine [illegible]
primo / et dicit quod hoc [illegible] malorum est cavendum, ideo primo
petit liberari a malo. Unde Sed libera nos a malo / Et quia
sine temptacione non est vita hominis super terram Iob vii Mi-
litia est vita hominis super terram / ideo post liberacionem a malis petit
ut in temptacionem non inducatur. Unde Et ne nos inducas etc.
Et quia quamdiu hic est in hac vita semper est in aliquo peccato [illegible]
Iohannis [illegible] Si dixerimus quod peccatum non habemus nos ipsos
seducimus / et veritas non est in nobis / ideo petit homo
ut sibi debita id est peccata dimittantur. Unde Et dimitte nobis etc. Et cum
fuerimus liberati a malo / et vicerimus temptaciones
et cum debita nobis fuerint dimissa / Sed quia per se stare
non possumus nec vivere nisi nobis [illegible] / ne penuria
expectantes deficiamus in via / ideo petimus panem
cottidianum. Unde Panem nostrum etc. Et cum homo fuerit liberatus
a malis / et roboratus in bonis petit ut fiat voluntas
Char dei. Unde Fiat voluntas tua etc. Et quia [illegible] vita perfecta fieri
non potest / [illegible] petimus ut regnum adveniat in quo
homo poterit sanctificari in celis / quia nunquam de cetero poterit
a sanctificacionis gratia separari. Unde Sanctificetur [illegible]
dicta plane intelliguntur ordinate peticiones sunt ordinantur
Unde duas petit iustitie que sunt declinare a malo / et facere
bonum iuxta illud Ps. Declina a malo et fac bonum / Et
primo petimus ut deus det nobis gratiam faciendi bonum / et hoc
tribus peticionibus. Secundo quod det nobis gratiam vitandi
malum et hoc in aliis tribus peticionibus / et in Et dimitte nobis etc.
Et quia de iure bonorum quedam sunt spiritualia que pertinent ad
animam et hec primo petuntur / Quedam autem sunt temporalia que
pertinent ad sustentacionem corporis / ad que et hec petuntur

xo i primeir num ... Et patet ordo iste ex verbis domini Mat.
vi dicentis primum querite regnum dei et iusticiam eius et hec omnia
adiicientur vobis. Bona autem que pertinent ad animam sunt
tria, quorum autem quoddam pertinet ad futuram vitam ut gloria
et istud primo petitur cum dicitur Sanctificetur nomen tuum etc. Quod aliud
pertinet ad animam in presenti scilicet perseverancia in bono et
gracia et ista petimus secundo cum dicitur Adveniat regnum tuum etc.
Petitur ergo primum bonum quod est ad animam pertinens in futuro
cum dicitur Sanctificetur nomen tuum i. in nobis clarificetur ut te vi-
deamus facie ad faciem quod in futuro adimplebitur, ubi
sancti amplius non peccabunt ut peccare poterunt. Et licet
peticio est et simplex, quia tales dei veritatem vide non pot-
... tunc intenter et obstaculum veritatis ... peticionum
requiritur humilitas petentis quantum petendo fiducia ob-
tinendi in quo petendo est ... cum ... homo
rogat defectus suos ... postulat et
humiliter ... aut de fiduciam ... ob-
tinendi et ... in fide quantum ad plenitudinem
credendorum ... effectum ... quibus
nemo petendo ... effectum ...
fiducia obtinendi ... petentis ad petendum ...
humilitas et fides ... ad impetrandum ... Jacobi
i° postulat in fide nil hesitans. Deus enim superbis resistit
humilibus autem dat graciam Jacobi iiii. Ita ergo ... sancta ...
orandi sufficiens quantum ad numerum petendorum quantum ad
ea que petenti sunt necessaria, et ... salvatoris
non est ... petendi quantum ad ... vero
... quantum ad sufficientiam ... petendorum ...
bona que oculus non vidit nec auris audivit nec in
cor hominis ascendit que preparavit deus diligentibus se, ut dicitur
Ysaie et ... Corinthios. Sic itaque primus ... peticionibus
peti ... bonum futurum nobis in patria quod manifestabit ...
... veritas summa, ... et summa bonitas. Felicitas vero ... in
presenti iam tactum est ad indigenciam vite temporalis pertinet ut
... in ... dicitur panem ... c. ... etc.
quibus non videtur ... ad presentis vite indigentiam pertinet
In illa itaque vita eterna ... nos ... esse noveri-
dei sanctificatam et regnum eius et voluntatem eius ... ...
et corpore ... ... illa. Et ...
... possimus ... ubi est ... peccatorum ... nos unde
ad ... vel ... mala ...
... ubi supra

Ex premissis omnibus notabilibus patet questionis responsalis
septem petitiones dominice orationis sunt sufficienter et debito
ordine a Christo tradite. Patet hec conclusio quantum ad 1 ex
notabilibus posita. Secundo patet: Nullum imperfectum et
inordinatum est a Christo positum; sed dominicalis oratio
est a Christo posita, ergo est sufficienter et ordinatissime tradita.
Patet insuper et arguitur per 3 Augustinum ad Probam: Si recte
et congruenter oramus nichil aliud dicere possumus quam quod
in ista oratione est positum. Ergo sequitur quod omnes orationes
alie in hac dominica oratione comprehenduntur. Patet ex questionibus
Quo ad quod puto primo et 2a patet ex conclusione et ex no-
tabilibus. Sed ad rationes quas oppositum. Ad primum
dicendum ut dicit Augustinus in libro de sermone domini in
monte, cum dicimus Sanctificetur nomen tuum, sic petimus quod
ne sit sanctum dei nomen, sed ut sanctum ab hominibus habeatur,
id est ad dei gloriam in moribus propagandum. Et cum dicitur
Adveniat regnum tuum, non ita dictum est quasi nunc non
regnet, sed ut Augustinus dicit ad Probam, desiderium nostrum
ad illud regnum excitamus ut nobis veniat
atque in eo regnemus. Quod autem dicitur Fiat voluntas tua, recte
intelligitur obediatur preceptis tuis sicut in celo et in terra, id est
ab angelis ita ab hominibus. Unde hee tres petitiones
2 complectuntur in vita eterna, alie vero 4or pertinent ad
necessitatem vite presentis, ut dicit Augustinus in Enchiridion. Ad
2m dicendum quod licet oratio sit interpres desiderii, ordo
petitionis non respondet ordini executionis, in quo prius
est finis quam ea que sunt ad finem, et consecutio
3 boni quam remotio mali. Ad 3m dicendum quod Augustinus
in libro de sermone domini in monte adaptat septem pe-
titiones donis et virtutibus dicens: Si timor dei est quo
beati sunt pauperes spiritu, petamus ut sanctificetur in
nobis nomen dei timore casto. Si pietas est qua beati sunt
mites, petamus ut adveniat regnum eius ut mitescamus
nec ei resistamus. Si scientia est qua beati sunt qui lugent, oremus
ut fiat voluntas eius, quia non sic lugebimus. Si fortitudo
est qua beati sunt qui esuriunt, oremus ut panis noster
cottidianus detur nobis. Si consilium est quo beati sunt misericordes,
debita dimittamus ut nobis debita dimittantur. Si intellectus
est quo beati sunt mundo corde, oremus ne habeamus

dampnum temporalia spectando / de quibus temptaciones sunt in nobis / sed
sapientia qua ubi sunt pacientes / quia filii dei vocabuntur
/ sicut ut liberemur a malo / spiritus libertatis liberos nos
facit filios dei / Ad quartum dicendum / sicut dicit Augustinus in Enchiridion
libro ... oracionem dominica / petitiones non septem / sed quinque esse
plerique existimaverunt ... tertiam petitionem duas premissas
quod ... esse repeticionem / primum tercio ... facit ... / quia
sed ad hic ... dei volumus tendit / ut eius sanctitatem
cognoscamus / et ... ad eo regnemus ... in ... possunt
ut sciat ... ... libertatis a malis / quod ne inferat
in temptacionem / Ad quintum dicendum / quod ... ne ... deo
ut ipsum flectamus / sed ut nobis ipsis fiduciam excitemus
postulandi / que quidem ... ... in nobis
considerando eius caritatem ad nos / qua bonum ... volt
/ et ideo dicimus pater ... / et eius excellentiam qua ... / et ideo
dicimus / qui es in celis / de ... dicendum / quod nomen dei
non est in nobis / Ad sextum / ... de ... ...
... / quod nomen patris est filius / qui notificat patrem ... ...
... ... non ... nomen ... ... / ... ...
dicens ... ... / et ita ... ... nomen ...
sit et ... / quod notificat patrem / et ideo volt glosa ... in ...
aliis / que ... hic nomen tuum ... quo filii dicimur / constat
autem quod nos eodem nomine nominamur quo filius / quia
filii dei sumus / sed ille per naturam nos vero ... / et nomen
filii petimus sanctificari in nobis ... ut inseparabiliter
inhereat nobis / quod erit in futura vita / ... dicitur
quod et si nomen patris non sit in nobis per essenciam / non enim
dicitur pater a primitate / qua deus dicitur ... / est tamen in nobis
per effectum / est enim pater ... filii / ut dicitur ... / ...
tamen gratiam nobis infundit / filios nos facit / et cum augetur
gratia in nobis / augetur et filiatio / eius augmentum postu-
latur ... ad ... statum / quem ... in patria
/ ... quod ... nomen tuum / quo pater ... per gratiam adoptionis
/ sanctificetur in nobis / ... / ita quod separari non possit
/ sicut erit in gloria / et ... / quod nomen dei / ...
... quod nomen dei dicitur filius / est in nobis / sicut species in
materia / ad modum illud ... ... / ... non dicitur ...
... / sed ... ad ... ... filiales nos
... deus facit / ... ... in nobis / sicut causa
in causato / ... quibus deus non ... nomen ... modo quod.

Vnde dicitur contra ydola et similitudines quia similitudo est quasi aurum vel lignum impositum similitudo alicuius speciei ut sculptura vel arietis ydolum vero est quod fit diuersorum que non vidit oculus sed aliquis homo finxit ut si in figuris addat aliqua scilicet alienta videlicet canina vel asinina Et inventor primus ydolorum fuit Belus qui fecit ydola se moneta ut dicit auctor in scolastica hystoria super Judicum Judit vero dicens primus qui fecit simulacrum ex luto / gentiles vero dicunt prometheum primum inventorem ydolorum ... et antiqui fornicatores et cultura omnis mali et initium illorum corruptio vite ut dicitur Sap. xiiij ydolorum cultura est causa omnis mali Et in levitico xxvi dicit Non facietis vobis ydolum et sculptile titulos erigetis nec insignem lapidem ponetis in terra vestra ut adoretis eum / ego enim sum dominus deus vester Tercia liberat

Nomen essencie rei sine substantie notificat / Nam quod illi dicat nomen est substanciam in concretione significat aut quod nomen sonat in notitiam qualitatem / sic nominatur deus / et hic nomen non substantiam quod dicitur hugo / Nam deus non est species substantiale vocis notitia personalis / et quia notitia dei est ... / opus enim ... / quod est Adhuc ... / dicit ... quod non est deus Augustinus / deus non comprehenditur quid sit sed quid non sit / deus capere comprehendi / Ergo scire quid non sit deus et id hugo dicit / si nemo possit digne explicare de deo quid sit / tamen ... est effectus scire quid non sit / deus scilicet quod non corruptibile / nec mutabile esse / ... scire quid sit ... Johannes iii Tunc videbimus eum sicuti est / Cognicio et notitia fidei est sola in ... Tercia est que ... liberat ab insipientia brutali de qua dicit David Dixit insipiens in corde suo non est deus / Et ideo comparatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis / Quarta liberat ab ydolatria stulta / stultus est enim qui confidit in sculptilibus / quia scriptum est ps. eius timens / Et ideo insipientibus adorant / Sapientie xv de hac ... / de vero ... Non odisti aquam similitudinem qua locutus est vobis in ... orb de medio ignis / Ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem / Tercia liberat a morte 2a / quia est vita eterna Johannis xvii hec est vita eterna ut cognoscant te deum verum et quem misisti Jhesum Christum / hec quod notitia nominis petit hic / que non est solum reuelata sed certificata / Item quod ponitur dicere sanctificetur nomen tuum quia reueletur / Sequitur Adueniat regnum tuum etc.

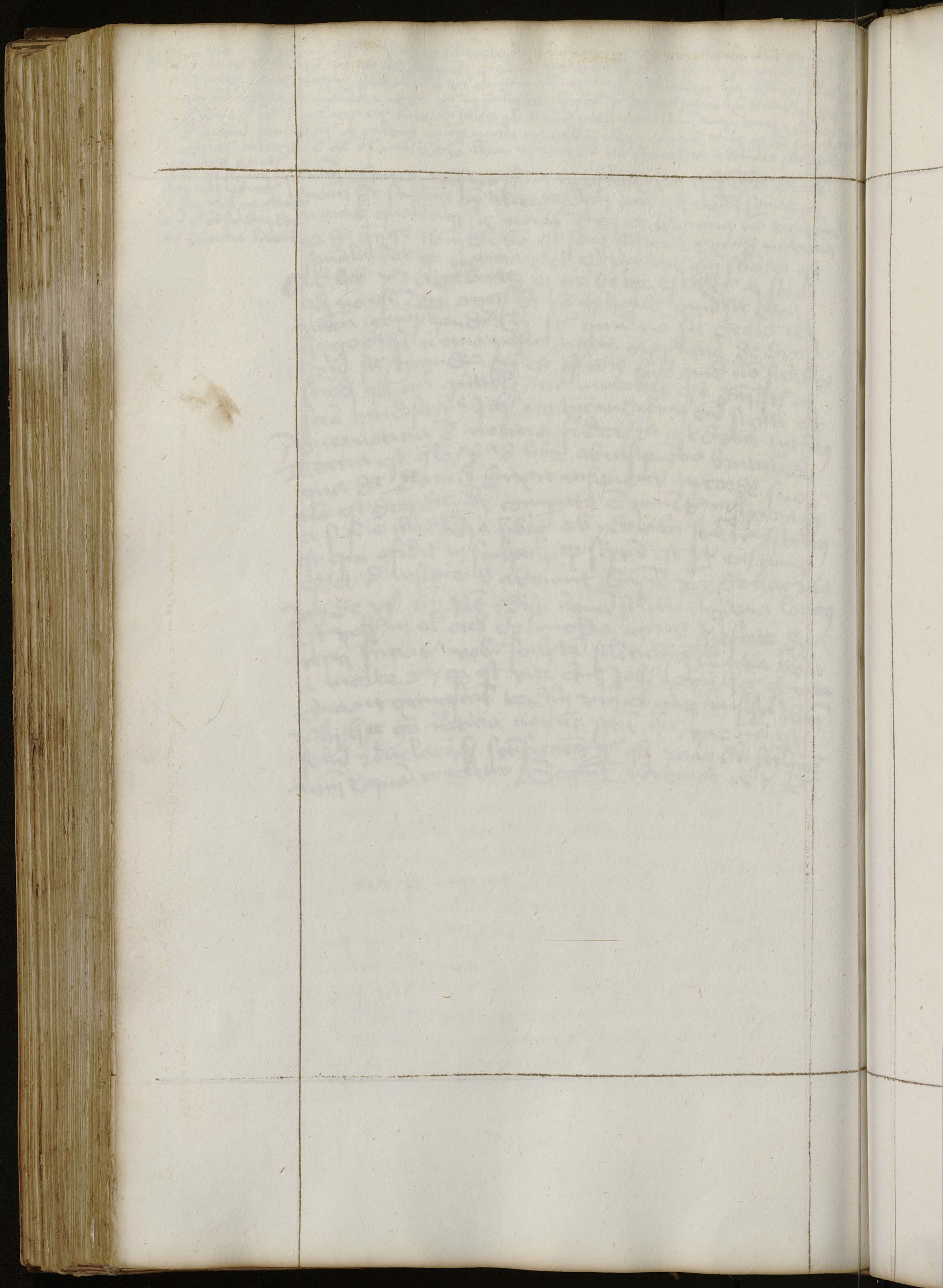

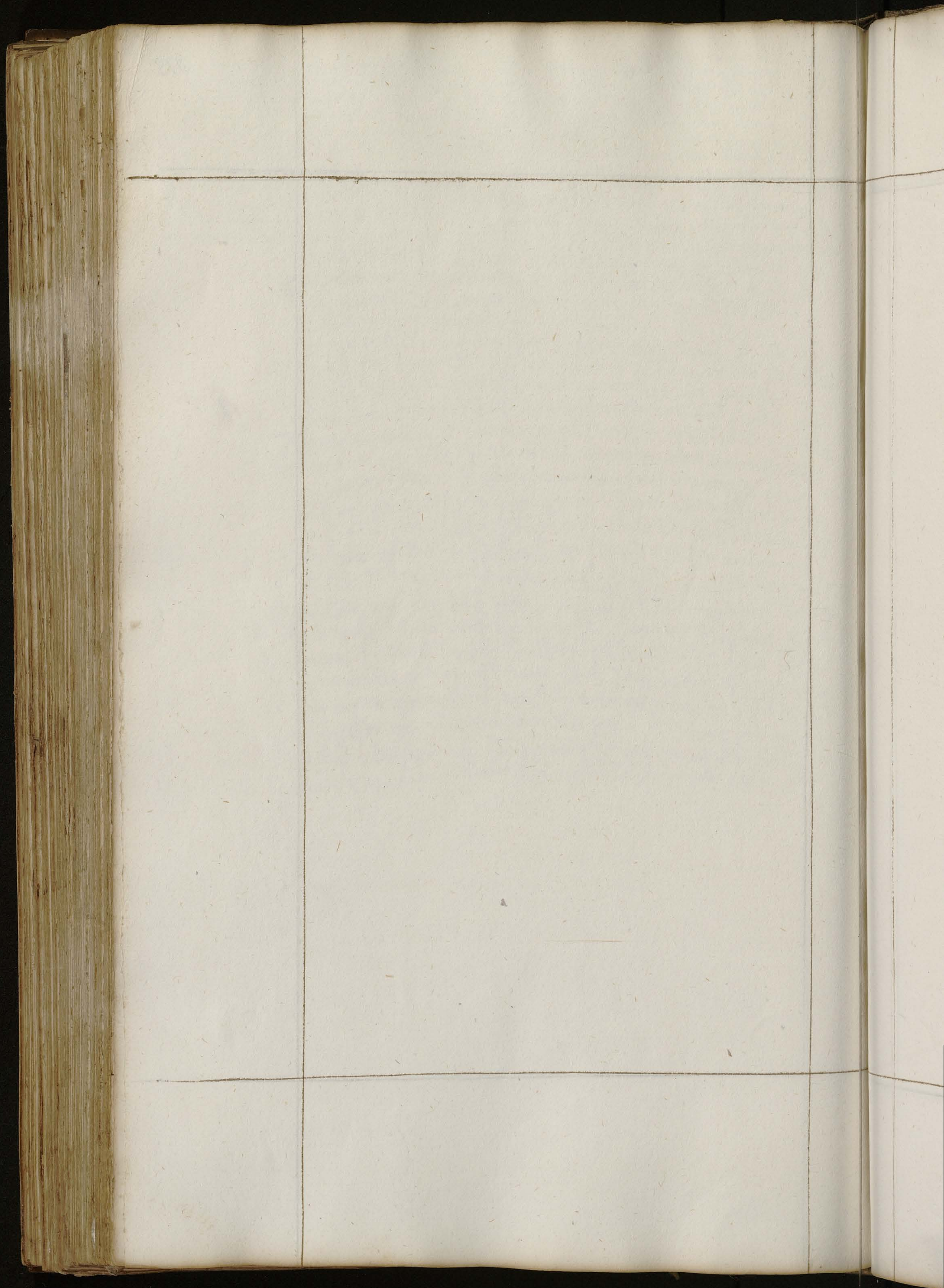

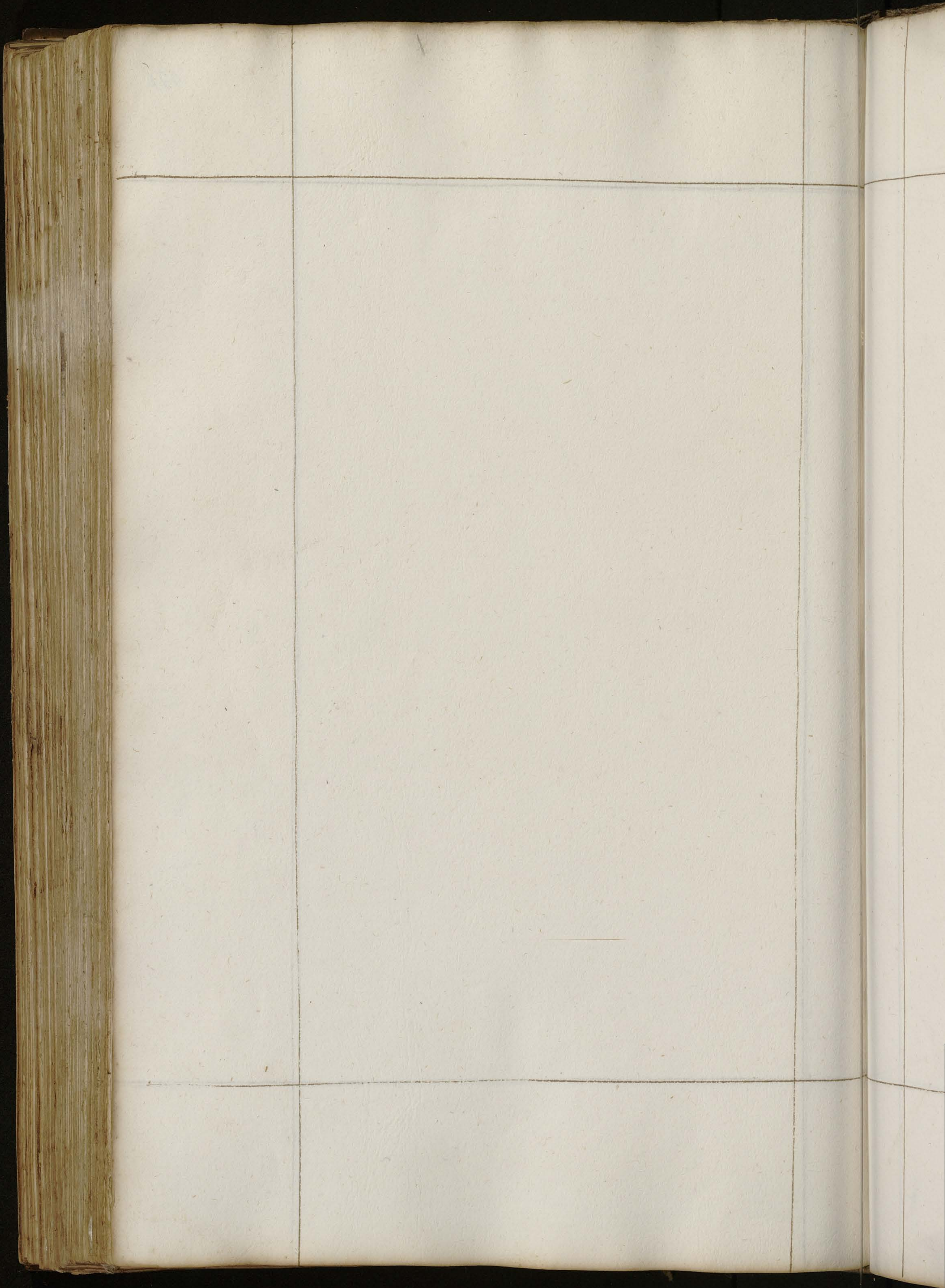

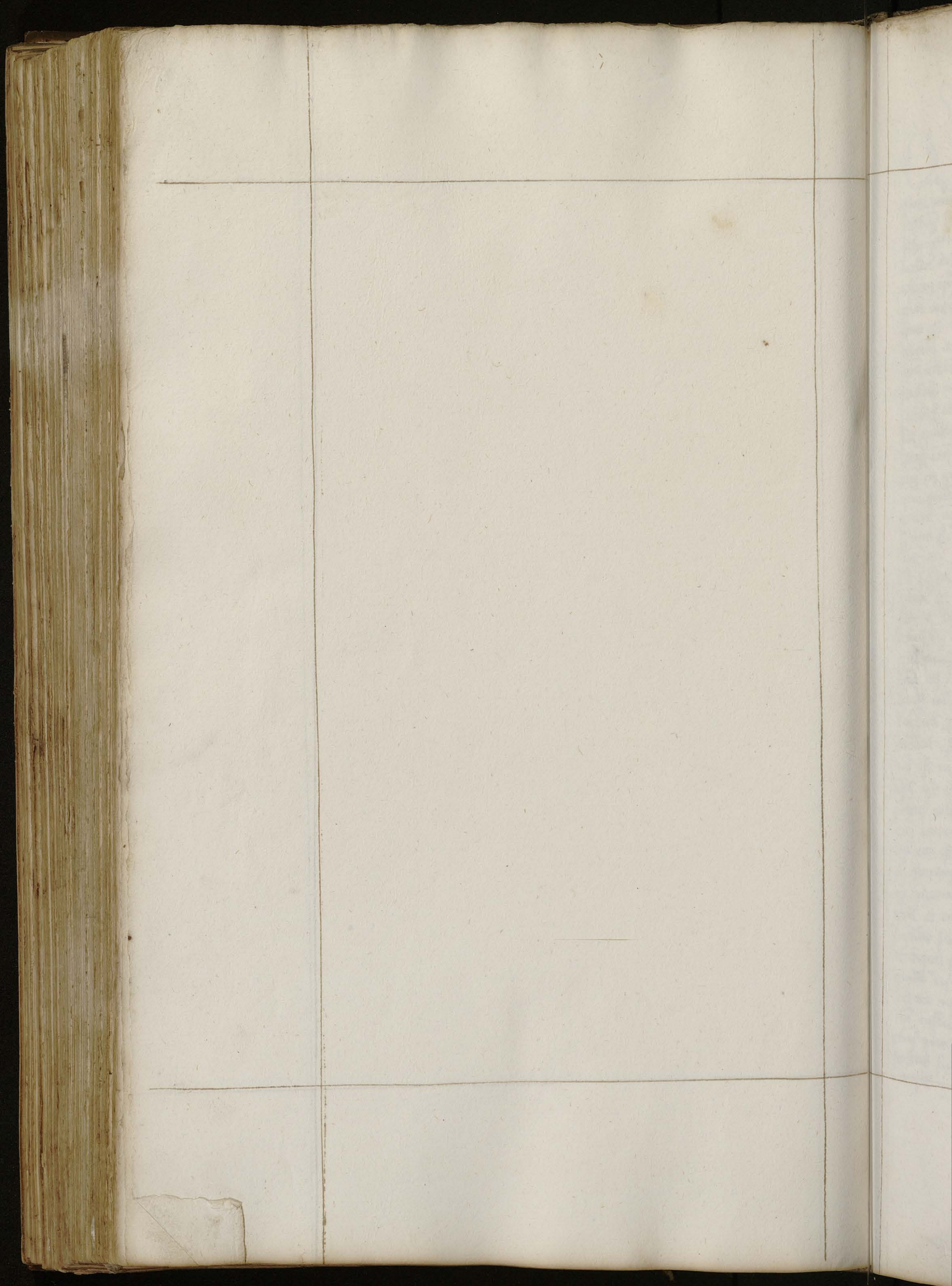

Quia autem de sacramento altaris multa sunt que specialem habent
difficultatem, ideo hic ad finem reservavimus, ut tunc devo-
tione et subtilitate ad hec tractanda vacaremus. Et quia
aliqui in missa volunt gratiam et accipiunt donum sine datione,
sine munere, et accipiunt cibum sine convivio, et accipiunt sacrificium sine
sacro, ideo ipsum in sex [illegible] quibus ponimus, et quid ipse
sibi [illegible] dictorum nominum ipse conveniat. Quantum deus re-
velare dignabitur diligenter inquiremus. Primum autem videbimus quomodo
est in gratie, secundo quod ab hac gratie eucharistie nomen accepit quod bona
gratia interpretatur, eo quod illum continet qui vas est omnis boni, et in
quo est omnis gratie plenitudo. Principaliter ergo ab hac gratie divine
graciam dei invocantes, quod hoc est sanctum sacramentum eucharistie, omnis
gratie collectiva, cibus [illegible] ad vitam eternam, viaticum co-
fortans nos ad perveniendum quasi celi via, et pignus eterne
salutis et consummatio omnis sanctitatis. Dico ergo quod hoc sacramentum in
sex gradibus ponitur propter innumerabiles gratias, quarum est continens.
Licet enim unum genus est, quod tot gratias possit esse continens. Est
enim in gratie que dono sibi communionis sacrificii et sacramenti. Sunt
gratie quidem gratie propter sex causas, quarum una est quia non est nisi
gratia et non nisi gratia esse potest. Secunda autem quia non datur nisi grati-
ssimo. Tertia quia non nisi gratissimus ministratur. Quarta
autem quia gratiam operatur. Quinta autem quia est gratia super gratiam.
Et sexta quia omnis gratie continens. Cum enim non sit nisi gratia
probatur per nomen ipsius, quia eucharistia et est et nominatur, quod
sonat bona gratia, quia cum in omnibus sacramentis gratiam percipi-
amus, tamen in hoc sacramento totum est gratie quod videmus, tangimus et de-
gustamus. Unde Zach. iiii dicit de hoc sacramento: exequabit gratiam
gratie eius, quia quicquid in omnibus sacrificiis et virtutibus sparsim in-
venitur colligitur, totum simul hic in una gratia invenitur. Unde
significatur per gomor, quod est mensura manne que unicuique suffi-
ciebat. Exodi xvi. Mensura enim sufficiens hominum ad salutem
non est nisi que continet gratiam perfectam in qua totus Christus continetur.
Hec est urna aurea continens manna. Hebr. ix, que inter sancta
sanctorum collocatur, que ad uniuscuiusque sufficit capacitatem. Forna-
cem aurea vel forma est exterior que hic gratiam includit,
vel cor est quod intra se hic gratiam colligit, significans corpus
continentem animam Christi et divinitatis ipsius, quod totum non est nisi gratia,
quia plenitudine eius accepimus gratiam pro gratia. Et hoc est revera
gratia et veritas per Ihesum Christum facta. Joh. i. Quia ista gratia implevit
figuralis sacrificii vacuum et per veritatem umbram implevit antiqui
et typici sacrificii. In hoc sacramento gratiam et gloriam dabit dominus, gratiam
quidem in presenti, gloriam autem in futuro. Transfluxu suo qui sua di-
vinitate influet in nos sicut flumen patrem et gloriam omnium ge-
nerum [illegible] desiderium. Et sic torrens [illegible] caritatis letifi-
catus super implet omne cor nostrum. Hoc enim est quod dictis de
causis eucharistia nominatur. Non autem tantum est gratia, sed etiam non

[illegible] et sunt sex principalia

nisi gratia esse potest eo quod nullo merito, nec precio, nec precio comparari potest. Quis
enim dignus meritis aut digno precio, vel merito, quis possit comparare quod
in sua solius dulcedine paravit deus pauperibus suis. Ps. Parasti
in dulcedine tua pauperi deus. Sap. xvi. Paratum de celo panem
prestitisti illis sine labore. Hoc enim non nisi ex dulcedine procedere potest
quod deus in sua dulcedine preparavit. Hoc vere est quod oculus non vidit
nec auris audivit, que preparavit deus diligentibus se. i. Cor. ii. Et
Ysa. lxiiii. Tante preparacionis nemo novit nisi deus qui preparavit.
Et ideo non nisi gratia esse potest, quia nullo merito, nullo precio potest
comparari. In hoc enim sacramento deus est omnibus gracie, in aliis autem
est gracie unius solius. Unde de hoc sacramento dici potest quod dicitur i. ad Cor.
i. In omnibus divites facti estis in illo, et in omni verbo, et in omni
gratia, sicut testimonium christi confirmatum est in nobis, ita ut nichil de-
sit vobis in ulla gratia expectantibus revelacionem domini nostri ihesu christi.
Et illud in me omnis gratia vie et veritatis, in me omnis spes
vite et virtutis, quia non nisi gratia esse potuit, quod seipsum in omni
sua plenitudine nobis prebuit in sanctificacionis sacramento. Nullo
ags enim merito hoc umquam promereri potuit, nullo umquam precio comparare.
Unde dicit Ysa. lv. Audite audientes me, et comedite bonum, et de-
lectabitur in crassitudine anima vestra. Bonum enim omnis boni bonum
hoc comeditur, et anima esuriosa et destituta in crassitudine
dulcedinis dei delectatur, et hoc nemo nec mereri possit, nec comparare,
et ideo non nisi gratia esse potest. Si enim gratia dicitur que gratis habetur,
hoc sacramentum non nisi gratia esse potest, in quo seipsum nobis dat deus.
Si autem dicitur gratia, quia grate accipitur, utique non nisi gratia esse potest, quia
nichil a deo gratius a deo accipitur, sicut quod seipsum spiritualiter et corporaliter
dat deus. Prov. xvii. Sicut igne argentum et aurum, gratia bona, que sonat
eukaristia, qua coram deo invenimus simplices corde. Eccli. iii. Humi-
liate in omnibus et coram deo invenies graciam. Attendo ergo quod ab
inicio usque capitulum xviii sunt adducte auctoritates, quarum prima
xiii auctoritates probat, quod eukaristia ideo dicitur, quia continet in se omnis gracie ductorem,
sequatur omnem graciam virtutum donorum et sacramentorum. Secunda probat
quod ideo bona gratia, quia unicuique homini in statu suo sufficien-
ter sibi confert mensuram gracie. Tercia probat, quod cor hominis
locorum sancta sanctorum in splendore divinitatis, et ideo bona gratia
vocatur. Quarta ostendit, quod optima gratia est, que graciam continendo
implevit veteris sacri carnem et veritate que in eo est concludendo
totum antique legis illuminat typum. Quinta docet, quod ideo bona
gratia nominatur, quia dei in nobis et per graciam et per gloriam erit et
in futuro sub esse sacramentalis manducacionis complexum misterium.
Sexta monstrat dulcedinis divine in nobis fluentis in hoc sacramento
abundans et undans delectamentum. Septima divini cordis dulcedinem
quam pauperibus suis hoc parat que refectionis. Octava probat quod
ideo totum gratie, quia sine merito et sine labore ex sola dei dulci
bonitate est homini concessum. Nona ostendit, quod non potest esse sine bona
gratia, quod sine prioritate ultra sensum et estimacionem et intellectum

homis est in altissio collocatum / Tercia docet quod sui valore in
homine nichil relinquit paupertate destitutum / et ideo bona gratia est
vocatum / Undecima est / quod ideo bona gratia est / quia omnis boni bonum
exhibet et dulcissima suavitudine infundit affectum / Duodecima probat
quia vincit omnem thesaurum / sub precio poni non potest / et ideo bona et
gratia nominatur / Tredecima ostendit / quod ab hominibus coram deo
est inventum / et nullo premio vel precio preventum / et ideo bona gratia
est vocatum / In hoc capitulo dicitur / quod gratia bona est hoc est sacrum
et non nisi gratia esse potest / sic breviter terminatum / Gratia autem sacra ergo ca^m 2^m
nobis est sicut eukaristia dicitur / quia non est datum nobis nisi augustissimo
duo licet / fuit enim omne quod nobis datur grata et bona voluntate
dei nobis datur / In excellentissima gratissima et benignissimam ad nos ha-
buit voluntatem / qui hoc magnum sacrum nobis nobis preparavit / Ad-
huc enim inclinat tonicus et tota sua dulcedine liquefacti caritas /
hoc ostendit / quod vi sunt que omne cor gratia faciunt et vocare ad sibi-
ictos scilicet bonitas / benignitas / pietas / dulcedo / caritas et placabilitas /
que cor dei disposuerunt ad hoc quod reparacionem / Bonitas enim est
sui ipsius ad omnia communicatio et diffusio / sicut dicit dyonisius / Be-
nignitas autem boni igniti et cotidiane liquefacti cordis in omni bonitate
manans effluxio / Pietas autem in sibi similia sese liquefactus affec-
tus / Dulcedo vero secundum eundem 2^m nam continua in manacio
que sibi se continet suavitate quod nichil aliud nisi in dulcedine in-
manente iocunda proprio / Caritas autem ardorem cor tonicus
et incendens ad hoc ut totum se expendat ad fructum dilecti /
placabilitas autem facilis pacificato / qua etiam propter commissa aqua
sibi contraria non auertatur a beneficiis / Hec ergo sunt que cor gra-
ciosissimum dei hac gratiam pro nobis preparare fecerunt / In hoc enim
sua nobis communicat deitatem et seipsum totum in nobis fundit
et in nobis ad tonique aue et corpore se diffundit spiritualis et corporalis
participacionem / In hoc ignitum sinum bonum ut tonicus voluptatis
nobis infundit / In hoc gustum accipimus sue naturalis dulcedinis
in omni suavitate delectationis / In hoc ita totum se in nobis infundit
et expendit quod nichil sibi a nobis continuit deitate spiritum animam
sanguinem et corpus nobis exhibens ad fruendum / In hoc precio-
sum posuit qua placatur in hiis in quibus aliquando ex merito
sua indignacionem / Hec ergo eukaristia vocatur / et est que tam a-
dvocatus propter nemo bonus nisi solus deus / quia sicut beatus gregorius
esse sum bonitas est natura Dulcedo ipsius et tali fluxus natura
misericordi et parte / Hac bonitate omnibus communicat / et ad omnia
diffudit / sicut dicitur iiii Reg. Impleuit sapiencia multis uxorem ipsius
que sapienciam dei fecerat / hoc sapore bonitatis sapidam vasa vo-
riat non pauca / quia per omnia se diffundit que non ponunt obsta-
culum ad ipsum olim bene significat eukaristiam / que significacio ma-
na est quod sicut dicit Exo. xvi saporem habuit panis oleati
sine panis oleati / quia ille in eo percipit / hic unxit deus oleo
exultationis pre participibus suis sicut dicit hic i Et illud ps dilexisti

iustitiam et odisti iniquitatem propterea unxit te deus deus tuus oleo leticie pre consortibus
tuis. Bonitas enim et olei usque in hoc convenit, quod inter liquores
corruptos nichil est a deo diffusibile sicut oleum, et inter dicta
spiritualia nichil tam longe et late communicativum sui sicut bonitas.
Sicut enim dicit Boecius in libro de ebdomadibus: Omnia bonitate dei
participant, et ideo bona sunt quia a bono sunt. Genesis i: Vidit deus
cuncta que fecerat, et erant valde bona. Hac ergo bonitate affectus
in voluntate non fuit contentus quin communicaret se nobis, et ultra esse
creationis et ultra bonitatem et formam optime virtutis, sperando largitur
tamquam olei quo totus a nobis perscrutari et esse divinum et spirituale
a nobis communicantur. Dicente propheta Helyseo iiii Regum: Olleum
in lecytho non deficiat, et farina in ydria non minuetur, donec
et nos et domus nostra pascamur. Lecytus enim et ydria forcas
sacramentales intra quas eucharistia continetur significat. A dicta igitur
bonitate in qua preparatum est eucharistie nomen accepit. Hoc est bonum
de quo communicativa promissione promittit in bonitate sua deus. Ieremie
xxxi: Inebriabo animam sacerdotum pinguedine, et populus meus
abundabit bonis. Sacerdotibus enim patet ministerium, populis in
communione omne bonum. Hoc est de quo implebitur in bonis
desiderium tuum, quia in bonis communionis est deitas, spiritus, anime,
sanguinis et corporis omne scilicet quod cetatur desiderium. Hoc est de quo
dicit: Anima eius in bonis demorabitur, quia hic quod hic ipse sacramentaliter
modo percipit, in gloria eterna vitaliter beata semper et feliciter instillatione fruuntur.
Benignitas tione fruuntur. De benignitate autem, que est de bona igne dei
qua ignita et torrida eius bonitas, que pro nobis providit et preparavit sacramentum. Dicit in psalmo: Benigne fac in bona voluntate tua Syon
ut edificentur muri Iherusalem. Muri enim illum non nisi de vivis lapidibus in deitate
solidatis edificari possunt. Hec autem in se non sunt coniuncti nisi
lapidibus angularibus sicut petrus et membra, et fuerint incorporantur per
admirabile et efficax eucharistie sacramentum. Sic enim sicut dicitur Io-
hannis secundo: Benignus et misericors est, quod nos ad sui incorporationem
admittere non dedignatur. Sic enim ignis boni in eo est quod continuat quod
intimat sua in nos emanat quibus nobis communicatur et nos sibi
incorporat. Ab intimis enim suis fluxit sanguis sacri lateris ipsius. Iohannes xix:
Unus militum lancea latus eius aperuit, et continuo exivit sanguis
et aqua. Sanguis in qua sacramenti, et aqua sanctificatis ad
ipsum corruptionis et incorporationis insipidi populi, ut sui commixtione
sapore sue insipiditatis perdito saporem accipiat gratiose sue deitatis
que sanguini dimensitur esse unita. Hic est Zacharias qui
sacratus domino interpretatur, de quo ii Machabeorum xiiii legitur quod per affectum
sue benignitatis pater iudeorum hic est deo confitentium vocabatur, de quo
legitur quod accensus animis surrexit et cum sanguis eius magno fluxu
flueret et gravissimis vulneribus esset saucius cursu turbam pertransivit
et stans supra quandam petram prerupta et iam exsanguis effectus complectendo intima sua utrisque manibus proiecit
super turbas invocans dominatorem vite ac spiritus, ut hec illi iterum
redderet atque ista vita defunctus est. Sic enim consecratus deo se ipsum

in sacrificio isto oblatu fuerat q intima sua benignitate attesi in
animo struxerit / qr est in cruce se exaltauit / et cu sanguis et immie
bonitatis magno flumi in nram fluxit redemptioe / et quiessiuiss
vulnibq in pedibq et manibq esset sanatus / ipse fue benignitatis
velocissio tota turbaz effunai qr se tradidit / et stabs in prupta
petra cruce vitalis et stabilitatis / sup qua etiaz fundaueat
et ia ex nimio flumi benignitatis sue quasi ex sanguis in cruce
affixq / vtrisqz manibq dimitatis porta et humilitatis passioe ople
pius intima intalia in qbq vita est hominis pierit abundat
sup terras hominu ut in illis vitaz et gratiam participarent Appo
rans donatoem omni prez celeste / ut erit in corpe sit reddet
omnes sibi incorporando / Et sic in hi benignitate vita fructq
est ideo de hac benignitate dicitur antonomasice Ro ii An diui
tias benignitatis eq glorie suis ignorans qm benignitas dei ad pniam
te adducit / Hec enim dei ignitissima benignitas omnis hominibus gratie
debet ad coniunctionem / hac benignitate figurabat ignis qui in visione
rubi apparuit Exo iii In quo hq sacramenti figura pressit / In
quo ignis benignitatis et diuine bonitatis in viuore rubi / qr
est in pueniti dmi virtute humanitate prripitur ad cpi dm et hoc
commonem / Hec est benignitas de qua dr in ps Re co se am
benignitatis tue / qr in ista benignitate oia bona dei ad unam
reddunt / quia in omnis boni reddunt auctorem / qui in isto sa
cramento totq continetur / Hec est enim benignitas de qua dr / Dns
dabit benignitatem / et terra nra dabit fructu suum / quomodo
enim no daret impugnata sanguine corrupta corpi transfita / aia
dni evocata spm xpi / et fecundata ipsius deitate / que omnia
in hoc recipitur sacro / Hec est benignitas de qua dr tyt iii
Au aut benignitas et humanitas saluatoris nri dei apparuit / Ma
xima enim benignitate in hoc ad nos condit / et seipm nos ad
fruendum pbens / Si go hoc sacro digni esse volumus no re
stat nisi ut faciamus quod dr apoq col iii Induite vos sicut electi
dei et dilecti uiscera mie benignitatem humilitatem patientiam suppor
tato sacro / qd a qua benignitate dne nomi accipit / Hic
tas etia / ad hoc sacrum precipiendum nos dm voluntate intimat pietas
/ qr sicut tulig pietas beniuolentia est / impentes / qr est in nos
qntotes in qbq similitudo pantalis boni inuenitur / qr est in nos
fecit ad similitudinem imaginis patre que est ipse deo nali incli
natoe quinetq hoc tante affluentie oibq boni sacrum nobis
preparauit ut beniuolentiam qua in nos hz ostendet / Ego
enim pietas beniuola est in hoc sacro degustamus / id qd dicitur
Ro xii probetis que sit voluntas dei beneplacens bona et
pfecta / Hec enim prssima et optia est in preparatoe corporis et san
guinis domini in commemoratoe et expiatione pctorum / Beneplacens
aut in oblatoe aie in solucione debitorum / Pfecta aut in colla
tas de qua dr apoq i tym iii Manifeste magnum est pietatis
sacramentum / qd manifestum est in carne iustificatum est in

spu aprnit anglis pdicatu est gentibq creditu est in mdo · assup=
tum est in gla / hec em pietate sacm dicit quia procedit a su=
ma dei pietate et est manifestu in carnali et sacramtali sup=
ion et pfectam in spu nro iusticia opat qr anglis apprnit
qr in omnibus recepis q cfectoe angli assistunt hec est qt qd
pdicat gentibq ut ipo fiant concorpales / hec est qd toti mundo
in edulm vegetacionis pponit Et hec est qd in glia p nos
in hostiam laudis continue assumitur / hec est pietas que ad
omnia valet sic i thi iiij pietas ad omnia valet pmissioz
vite hus que nunc est et future / quia p ipsas sacramentales ve=
getat ad vita que nunc in ecclia agitur et p ecc veritate vivi=
ficat ad vitam future glie / hec est pietas de qua dicit Baru
nominabitur tibi nomen tuum a deo in sempiternum pax iusticie et
honor pietatis hic est em honor qui a piete dni accepimus
ut ipo fruentes et sibi incorporati dij dicamur et in bona ipius
dicatis sue simus pticipes / hec etiam in dulcedine sua parat paup=
pi deus / et ideo eukaristia vocatur qr nichil in dulcedine dei nisi
bona gra ppatur In dulcedine sua deus dulcius cogitat de nobis
nichil aut dulcius vel melius cogitari pt q q deus in humanitate
et deitate sit in nobis ut instinctu ad vitam vegetans et
ut edulium spuale omnem in bonis pficiens gustatoz ad ipum
ppter qd etiam cu in libro sapie xvi demanante loquitur et am=
miratur In qua condit dulcedine tale que sacm esset ppatu
submisit tam dicens Substanciam eni tua et dulcedinem tuam qua
in filios habes ostendebas et ideo volunti unius eorum deser=
viens ad qd quisque volebat convertebatur Ac si dicat tam melli=
ca dulcedo · ta bone gre no potuit procedere nisi de fonte dulce=
dinis divine / in qua ablita veteris amaritudinis melliflua
dulcedine fluens et affluens nos in affectu tam dulcem et
bona gram nos ppasti / hic est sampson sol fortis p gram
illuminacionis qua p veritate hūs gre mentes illuminans peruit
leone forte de tribu iuda et soluit nos problema qp de
comedente exivit cibus et de forti egressa est dulcedo Iudicum xiiii
pat em celestis in dulcedine sua dulcius cogitans de nobis p
missit hec est peruti scilicet hac / victima dulcissimam leone de tri=
bu iuda et nos parari in edulium · in qua de comedete hec est
de eo q in sacro nos sibi incorporat exit dulcissimus cibus / et de
forti nro ppugnatore ad salutem est egressa dulcedo / quippe
cum in hoc sacro est dulcedine plenum est omni amaritudine
felle longe relegata · vij i Re xiiij dicitur q aprnit sup faciem
agri fluens mel ad qd cu ionatas qui columbe donum interptatur
virgam qua manu tenebat extendisset dixit / gustavi paululum
de melle isto et illuminati sunt oculi mei Ager em iste qui anti=
quitus de amaritudine fundi spinas et tribulos pferebat · ne dulce
dine deitatis pre impletus mellea totus fluit dulcedine Ad
qd dicitur is q donum columbe que etiam fellea amaritudine
fellibus caret virga rectitudinis sue qua manu hec est in opa=
cione tenet extendit et gustat dulcedine saporem diviniz stati

illuminatur in oculis cordis ad intelligendum veritatem et gratiam bona que
per ipsum preterea omnibus nobis sunt facta, qualiter videlicet non vacuo la-
borantes facto. ut de certo tipis figurativis occupanti. Hinc est
quod hanc dulcedinem in osculo degustans sponsa dicit Cant. iiij mel
et lac sub lingua mea. Mel ad dulcedinem deitatis, lac autem ad
candorem innocentie et gratie refectionis humanitatis. Omne enim quod
spirat tanta dulcedo dulce est christus quod dicit Eccli. xxiiii Spiritus
meus super mel dulcis hereditas mea super mel et favum. quia spiritus
a dulcedine dei spirans in hac gratia mellea spirat dulcedinem
et hereditas nobis immobilis novi et eterni federis. Favum stilla-
tem mel cum cera hoc est humana natura que stillat divinitatem sibi
unita nam sua dulcedine omnia nostra dulcia facit. Hec est
etiam suavitas quam in dulcedine divina percipimus et ideo cum
ibi cantata in petra deest sed hii gustaverunt quoniam dulcis est dominus
post dixit Gustate et videte quoniam suavis est dominus. quia tanta dul-
cedo in mirabili percipitur suavitate. Hic preciosissimus et suavi-
ssimus fructus afferendo dictus Antidotus est primi fructus qui primos
sua suavitate seduxit parentes de quo dicitur Gen. iii quod vidit
mulier lignum quod esset pulchrum oculis aspectu quod delectabile ad vescen-
dum suave tulit et comedit dedit quoque viro suo qui comedit et
ad turpitudinem suam ~~comedit~~ cognoscendam illuminati sunt oculi amborum. Hic
autem per fructum dulcissimum et ad vescendum suavissimum in dul-
cedine dei conditum et preparatum que nobis lignum vite exhibuit
pulchrum et decorum illuminantur oculi ad divina cognoscenda in perfecta
gratia simul et veritate. et est etiam nobis contra omnem amari-
tudinem que nobis infusa est gustu pomi quod mulier carnali sua-
vitate illecta concupivit. Hoc est quod Prov. xvi dicitur dulcedo anime
sanitas ossium quia est dulcedine anime dei hoc nobis preparatum anti-
dotum omnia nostra ossa sanat. Unde consilium est sapientis Prov. xxiiii
Comede fili mi quia bonum est favum dulcissimum gutturi tuo
hoc est delectare in dulci melliflua dulcedine dei in qua tibi
favum sacri quod mel de cera sue humanitatis tibi stillat in gutture
delectationis cordis tui degustu ut ab omni absolvaris amaritu-
dine gustus serpentini qui per primum gustum venenum infudit
hoc ergo est quod sponsa Cant. ii dicit Sub umbra illius quem desi-
deraveram sedi et fructus eius dulcis gutturi meo. Umbra
enim crucis et passionis in qua maturatus est hic fructus ad
suavitatem prestat refrigerium contra concupiscentie estum et
fructus dulcissimum sacri quod est fructus ligni crucis omnibus
delectationibus infundit dulcedinem et suavitatem. Unde post dul-
cis et rectus dominus propter hoc legem dabit delinquentibus in via
dulcis enim fuit hoc pro nobis et cogitans rectus autem preparationem ad
hoc suscipiendum a nobis expostulans quia qui manducat et bibit
indigne iudicium sibi manducat et bibit. Et hec lex dulcedinis
et rectitudinis nobis in via pro viatico data est ne in de-
sertis remaneamus. Et ideo lege hac instructa et mellea

dulcedine affecta dicit sponsa Cant v Comedi favum cum melle meo
bibi vinum meum cum lacte meo quia in dulcedine divina delecta=
ta fuit / et dulcedinem in suavitate et sacro in[?] et vino
preciosissimo sanctis fuit inebriata et tales ceteris consodalibus
gaudens iactabat se a deo habuisse affectus / Ad hunc et est tertia caritas
nona caritatis qua dilexit nos deus est sacrum nos exhibendo
veram eucharistiam hoc est bona gratia diligentis et boni est sic dicit
dionysius est bona adducere et optimi optime diligentis est adducere
optima / cum ergo in optima sua dilectione ad nos / deus hanc gratiam
nobis pandit digne et iusta vocatur eucharistia hoc est bone gratie
nomen accepit Et hoc quod ecclesiasticus dixit absolon ad husi ara=
chitem ii Re xvi hec est mea gratia ad amicum tuum husi
cum archana interpretatur Architectus aut suscitans fratrem raptorum /
quia hec gratia tam excellens est quod nemo novit archanum eius nisi
qui accepit et in tanta dilectione parata quod omnes raptores fratres qui
ad vitam resuscitavit dicente xpo Ioh vi Qui manducat me
vivit propter me / optime ergo in tali affectu et effectu dilectionis preparata
gratia ad amicum et eucharistia dicitur / hoc est quod de dilectione ista lo=
quens dominus per Ieremiam xxxi dicens In caritate perpetua dilexi te
ideo attraxi te miserans Nunquam nos non sic attraxit quemadmo=
dum attraxit quando ipse sacramentaliter realiter vitalis in nobis est et
nos in ipso realiter spiritualem sibi societatem incorporatam / tunc enim for=
tissime attracti sumus eius et colligati vinculis indissolubilis caritatis
ut nos in intimis suis simus spiritualiter et ipse in nostris intimis
per sacramentale suppressionem et hoc est quod dicit ysa xli Confortavit
faber ferrarius cum quo videbat tunc temporis dicens glutino bonum est / et
confortavit cum malleis ut non moveretur / faber enim ferrarius est
xpus nos amans et philantropia hoc est amor hominum dicens
glutino hoc est amor caritatis tamquam glutino in bonum coniugio /
Et reddit omnibus scitu bonum est quia nichil melius pro nobis excogi=
tari potest / dicitur autem faber ferrarius amor propter celeste / quia sicut
ferrum omnia domat / ita amor vincit Unde ovidius
omnia amor vincit / et nos cedamus amori Nimis enim amore
amplexus est quod nos a deo sibi glutinat / ut ipse in nobis
esset et nos in ipso tam intime ut ipse in visceribus nostris
infunderetur / et nos sibi essemus incorporati Sed enim ut beatus dicit
dionysius in libro de divinis nominibus extasim faciens est divinus amor
optime ille dictus est amor divinus qui deum sic in nobis sup=
ponit et nos in deum Extasis enim excessus constat quod tale est
suppositio dicit enim Ioh vi Qui manducat carnem et bi
bit sanguinem meum in me manet et ego in eo In me inquiens manet
extra se suppositus / et ego in ipso maneo suppositus extra
extra se suppositus / Sic enim patitur sponsa quasi extatico affectu dicit Cant
incipit hic cum patitur sponsa quasi extatico affectu dicit Cant
v dilectus meus mihi et ego sibi aliabus ipsi / non enim dilectus
sumus sponse esset nisi esset in ipsa suppositus / nec ipsa spon
sa dilecto esset nisi in ipsum toto esset affectu transformata

Sic itaque dilectus meus mihi et ad me conversio eius Cant. VIII. Totus enim
in nos committitur qui qualis in ipso corporali maneat in sacramento perfici-
tur et ordinatur. Hinc est quod clamat in Cant. VIII dilectus meus
clamat ad me pone me sicut signaculum super cor tuum et non super
brachium tuum. quia fortis est ut mors dilectio. Mors enim suspendit
animam et dilectio contra amantem ponit animam in amatum et ideo fortis
est ut mors et ideo dilectus super cor ut signaculum ponendus est.
quia animam suam et corpus et deitatem ita profunde in nos suspendit
ut in visceribus nostris sit sacramentaliter et nos in ipso concorporaliter
spirituali virtute unitiva efficiamur. Unde optime sanctus dixit Iherotheus (?) et
amativis respondentibus (?) suis quia amor sive caritas est virtus unitiva
et concretiva sicut dicit Augustinus est victor vincens et vinciens
amatorem et amatum. Hoc etiam sacramentum cum sit amoris dicta de ca-
ritate vinciens sacramentum cum non quod vinctum vincens et vinciens nos cum
deo et ideo nobiscum. Et ideo in psalmo dicitur Adhesit anima mea post
te me suscepit dextera tua. Anima enim nostra Christo in sacramento ad-
heret immobiliter et nos divinitatis eius dextera suscepit amplectan-
da intimius et constringenda ut nunquam separemur ab ipsa. Hoc est etiam
quod dicit in funiculis Adam attraham eos in vinculis caritatis. De
Adam enim in hoc sacramento accepit corpus et sanguinem quibus duobus
funiculis in hoc sacramento nos traxit duobus vinculis autem caritatis [illegible]
quia et cum animam et divinitate nos vincit in hoc sacramento ut in
perpetuum non separemur et sic simul attracti sibi et colligati dicit
dominus Joh. XV quod nemo hanc dilectionem maiorem habet quam ut
animam suam ponat quis pro amicis suis. Et psalmus quid retribuam pro omnia
sit vere dominum nostrum quia signum est inestimabilis dilectionis quod animam
in morte pro nobis positam dedit nobis in sacramento pignus redemptionis
et sanguinem in sacrificium expiationis et corpus in communionis vinculum
et deitatem in saporem optimi dulcoramentum. Multum enim sibi nos
stringit in amplexum caritatis quando taliter nos sibi sociavit. In
hac caritate fundati et radicati sicut dicit apostolus Ephesios III possimus com-
prehendere cum omnibus sanctis que sit longitudo latitudo sublimi-
tas et profundum. Latitudo [illegible] late nos dilexit ubique trahens
nos sibi unitos per communionis sacramentum. Longitudo vero quia etiam
nos comparat dilectioni, qui [illegible] spe sacrali [illegible] in eternitate
et veritate recipiemus. Sublimitas autem super modum in sub-
limitate deitati ipsius sociamur. Profundum autem quia in profundo
intimius eius in corpore eius et sanguine sibi incorporamur. Sic quasi
[illegible] diametro sine dimensionibus sociati in longum in la-
tum et profundum. ut sicut deitas in ipso corporaliter habitavit sicut
dicit Col. I ita et nos in ipso per trinam dimensionem corporaliter ha-
bitemus. Hinc enim patet perfecte intima eius caritas que in nos pe-
netrat sicut ignis qui magis penetrat in nos sibi attrahit
sicut calor ignis qui inter omnia [illegible] magis trahit. Et ideo
dicit de caritate Cant. VIII lampades eius lampades ignis atque
flammarum quia et nos sibi non modo attrahit sed infigit et ipse
in nos penetrat usque ad medullas tali enim affectione dicitur
Ier. [illegible] de excelso misit ignem in ossibus meis et erudivit

me ignis enim in medullas penetrans erudit quod sit vis istius amoris
quo sit nobis ipsis se infundit et nos inficit in ipsum ut aliquid
sit quod amor intimus hac virtute. In hoc enim iuxta consilium suum to-
gessit omnes quod mei esset consilii si dilectionem habuisset. quia in hoc ma-
gisterio et vos in me et ego in vobis manebis ut simus in unum
consummati. Quid ergo nisi bona et optima gratia esse potuit quod
deus nos in hac dilectione ad nos affectus separavit. // Placabilitatem
autem majorem ostendit quod non nisi gratiosa pro nobis cogitavit et ea
que erant optime que quasi cetera vota demittia quia etiam vetitis
delictis provocatus ad hoc pro nobis gratiam separavit. Et ideo bona gratia
vocatur quia ab optima voluntate separata. Unde Johelis ii Benignus
et misericors est patiens et multum misericors et prestabilis super mali-
cia. Hec enim vera modo bona est gratia qua noluit a nobis separari
quinymmo voluit uniri. Et quod separari ab ipso per multum peccati debebamus
unde Ro v. commendat autem in nobis suam caritatem deus qui cum ad
huc impii essemus iuxta tempus deus pro nobis mortuus est et non
tantum mortuus sed eciam per passionis sue sacramentum nobis unitus per hoc quod
enim eciam in ipso sacro sacrificium placacionis posuit ut si quid
esset quod nos ab ipso disiungeret inito sacrificii illius separaret. Sic
enim dicitur in psalmo sacrificium et oblacionem noluisti corpus autem perfe-
cisti et pro peccato noluisti tunc dixit ecce venio in capite
libri scriptum est de me ut facerem voluntatem ~~meam~~ tuam deus quia enim
deus nullum prorsus legis acceptavit sacrificium in quo peccata remitteret
ideo ipso corpus aptavit coniunctum et unitum deitati in quo sacrificio
placatus nobis de omnibus efficeretur peccatis et quia holocaustum animalium et san-
guine animalium pro peccato sibi oblatorum ut voluit nec debuit accep-
tare pro peccati satisfaccione, ideo de voluntate sua venit ipsius ut volu-
tate devote obediens patri perficeret voluntatem se offerendo ut nobis
omnibus in suo sanguine placacionem inveniret. Hec ergo est qua cottidie
devotas ad aram agni sine macula misticaliter mactando et
in placabili voluntate qua hanc gratiam pro nobis invenit deus deinum
placatum nobis esse faciamus. Unde hic ipse dicitur Heb. ix non per sanguinem hyrco-
rum aut vitulorum sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta
eterna redempcione inventa. Optima ergo est huius sacrificii gratia que a
tam gratiosa et placabili voluntate dei pro nobis est inventa.
Dicitur enim hic ipse quod sine sanguinis effusione non fit remissio. Magna
ergo est ista gratia qua a nobis placabilis dei voluntas quod omni
casu contingente placari voluit et ut placari posset per se ipsum
ipsam hanc viam placacionis invenit ut filius carnem assumeret uni-
placare deberet et deitatem non deponeret unde placare posset et
hoc sacrificio quottidie oblato placaretur. Et huius optime gracie ipse
inventor existit et acceptator postea. Tunc acceptabilis sacrificium
iusticie oblaciones et holocausta ponet super altare tuum vitu-
los, tunc inquam cum istud sacrificium est a Christo oblatum tunc omne
sacrificium iusticie a nobis oblatum acceptat deus et oblaciones votorum
nostrorum et holocausta in igne devocionis incensa et eciam vi-
tulos petulancie nostre mactatos per carnis mortificacionem impositos

placabilitas

sup altare sacrificiu coram q(uod) ut in ipso etiam vituli placabilit(er) accep=
tent(ur) Numq(uam) enim esse pt q(uod) is qui de sacrati placabilis est no(n) bona
sed cogitat gratiam facere p(ro) his quibus de sancti placa(ri) dr Exo xxx=
ii q(uod) placatus factus est dominus ad orationem moysi de malignitate
qua dixit facere p(o)p(u)lo suo Et h(ec) idem in ii com(muni) Confirmat(ur)
multo aut(em) mag(is) placatus fit oratione oblacione filii sui qua filius
suus obtulit et in qua / filius suus sibi offert(ur) et sacrificat(ur) in
placacionem Optima ergo h(ec) est et eukaristia dig(n)e vocata qua
ipse dominus placabilis ut sibi offerre impetret ut placaret, huius
igitur de causis eukaristie siue bone gr(ati)e h(ec) sacr(amentu)m nomen
accepit, q(uia) in bonitate benignitate pietate dulcedine caritate
placabilitate hanc gratiam deus nobis preparavit // In bonitate de nobis
sentiens benignitate bonitate sua fluens pietate liquefacta affectu
in nos effluens dulcedine sua affectus in filios et caritate fer=
vens et placabilitate ut bona facere possit etiam mala gubernans
h(oc) sacr(amentu)m, bonitatis benignitatis pietatis et dulcedinis caritatis et
placabilitatis nobis preparavit / Est aut(em) ad hunc bona gra(tia) vo= a 737
catum q(uia) sic a gratissimo deo ita et gratissimus aut(em) est preparatum
Vel aut(em) gratissimis patr(is) optime gr(ati)e digne nomen accepit q(uia) grati=
ssimus optima cupimus et paramus / Has aut(em) (con)tulit causas quas
pt assignare vna quidem quia carissimi sunt intimi et co
intima ad dilectum gaudet (con)munionem et h(ec) p(er) optimam graciam p(er)=
ficit(ur) Alia aut(em) q(uia) gratissimi maiori (con)muni(on)e digni / dig=
tas aut(em) hanc et clero p(er) optimam h(ec) p(er)sonam graciam / Tercia aut(em)
q(uia) gratissimi nisi p(er) optimam graciam et illam eukaristia(m) acceptet
Quarta aut(em) q(uia) gratissimi sancti graciam sunt simillimi et ideo
eukarites gr(ati)e vocat(ur) Eukaristia h(ec) est bona gra(tia) vocetis
Et de prima quidem harum causarum dicit Can v Comedite a= pa
mici et bibite et inebriamini carissimi / cum eius caro sit in
semper ite cupitate p(er) desiderium no(n) diceret comedite amici et bibi=
te nisi p(er) suum corpus et sua sanguine et animam et deitate in
eos penetrare quereret, Nec diceret inebriamini karissimi nisi vellet
q(uod) obliti sui ipsius in ipsum deum vicevrsa etiam ipsi quererent pe=
netrare p(er) incorporacionem Sic dicit Gen xliii de Joseph et filiis
suis Introduc viros domum q(uia) mecum comessuri sunt in
meridie / h(ec) est in pleno feruore lucis vitalis et calore caritatis
mecum inquit comessuri pt p(er)fecte / mecum dicit cassus sum et comme=
salis et cibus vn(de) v(ersus) Rex stetit in cena tua cinctus duodena
se tenet in manibus se cibat ille cibus se ipsum aut(em) in manibus
tenuit / et de se ipso intimos cibavit Et ideo quasi omnibus
dilectione et caritate suorum nichil sui fuit in quo dilectissimi sibi
non communicavit, Sic et Joseph in feruore meridiano come=
dens cum filiis suis coram eis leg(itur) fuisse inebriatus Sic erga
dilectissimorum est reparatio optime gr(ati)e / tunc aut(em) gratissimi et
dignissimi ut gra(tia) potiantur optima Et hanc eukaristia gr(ati)e
vocatum hoc aut(em) figuratum est Dan(iel) i Ubi summus rex et mo= figura
narcha mundi precepit ut introduceret de filiis israel pueros in

quibus nulla est macula decoros forma et eruditos in sapientia / tantorum
scientia et doctos disciplina qui possent stare in palacio regis. Et pro
paucis et constituit eis rex annonam per singulos dies. et de vino
unde bibebat ipse / Tales enim karissimi gratia optima digni sunt qui
filii sunt per imitacionem rectissimi in omni virtutis rectitudine primi in omni
puritate sine macula innocencie candore decori. in omni forma
conversacionis gracie eruditi hoc est claritate politi celesti sapiencie
cognicionis divine cauti ad omnem astuciam dyaboli et mundi per
sanctam scienciam que bene docet conversari in medio prave et perverse
nacionis docti doctrina spiritus sancti; in omni disciplina spirituali per unccionem
que docet de omnibus que omni dignitate prelecti sunt congrue stare
certi ad celum possint in palacio templi gracie et templi glorie
contemplando vultum regis. hiis ut optima gracia dignissimus con-
stituit rex annonam eukaristie per singulos dies accipienda
et de vino regali sanguinis unde ipse rex per omnia membra sua
bibit et infudit ut eadem sanguina corporis unde rex vivit et eadem
vindemia sanguinis qua membra eius infunduntur nutriantur et
vegetantur ad similitudinem / hoc eciam est quod fecit Hester primo
figura quod assuerus tercio anno imperii sui fecit magnum convivium cunctis
principibus et pueris suis fortissimis persarum et medorum inclitos
et prefatis provinciarum coram se. Sic enim in assuero quod tercio
imperii tercio anno hoc est tempore gracie quod antecessit annus nature
legis in quo hoc sacrificium in oblacione melchisedech fuit prefigura-
tum et annus legis moysi in quo agno paschali fuit expressius
significatum in conspersa farina et azimis Christo vero. hoc ergo tercio
anno imperii sui perfecit grande convivium omni gracia et veritate
perfectum / perfecit autem dignus dignum convivium. quia et principes fuerunt
nulla nisi ea que sunt digna principi cogitantes sic docet ysaias
et pueri sui omni puritate cordis et corporis dignissimis et inclitis
et medorum qui mensurantes et adequantes interpretantur; quia
taliter se mensurantes intra fines suos consistunt in nullo
sibi ipsius ignorat humilitate semper se racionis tenentes quod sit
propria estimacio ipsius / hii sunt persarum qui temptati interpretantur
fortissimi quia hii sunt de quibus dicitur beati qui viri probi vobis estis qui per-
mansistis mecum in temptacionibus meis interpretantur eciam per se lateram
lateram sua dissuentes / quod optime tali dignitati competit viris / qui
carnalem sua carnalium amicorum omnino dissuerunt preter spiritum se-
quentes In hac fortitudine confortati digni facti sunt tanto con-
vivio / hii sunt prefecti provinciarum dei sui. quia quasi per speculo po-
siti sunt in quibus se diiudicent inferiores et inveniant in eis
quod imitentur dignissimis / ergo preparatum hoc convivium optima gracia
3 est vocatum Videamus autem tercia causa est quia gratissimum per superab-
Quinta undanciam dicti gratissimi esse non potest nisi per optimam graciam
gratissimam sit effectum / hec autem optima gracia non vocatur nisi
eukaristia / quia per sumpcionem huius gracie omnino eukaristes

sunt facti et appellati vn̄ apos dt hebr xiii loquens de hac gra
optimū est gra stabilire cor nō escis q̄ nō pfuerūt ambulātibꝫ
in eis habemꝰ altare de quo ede nō hnt ptātē q̄ tabnaclo
deseruiūt / Optia eī gra poruit ꝑ sup abūdāciā q̄
hac gra cor stabiliūt a carnalibꝫ castrimargie esibꝰ se pe-
nitꝰ abstinentes / qꝛ ille nullis gulosis pfuerūt nisi ad corrup-
cionē / Et ideo qui thabnaclo corꝑis deseruiūt de altare eu-
karistie ede nō hnt ptātē / vn̄ hac optimā grām qua
grātissimi deo poruim̄ comedās ysa xxv dicit facit dnꝯ ex-
ercituū oībꝫ ꝑplis in mōte hoc conuiuiū pinguiū et conuiuiū
vindemie et conuiuiū pinguiū medullatorū et vindemie de-
fecate Nullꝯ eī n̄ dnꝯ exercituū deꝯ sabaoth cuiꝯ plena est
oīs terra glīa cuiꝯ possꝫ tale pficere in mōte hoc est tā excellēs
grē altitudie / oībꝫ quidē ꝑpātū s̄ grātissimis exhibitū co-
uiuiū pinguiū oīm pinguedīe grē et deuocōis sagīnatū
conuiuiū medullatorū pinguiū que medulle optie cōsola-
cionis sūt sapore spūs scī ꝑ totū conuiuiū diffusi / vinde-
mie autē est conuiuiū in gaudio cordis / et vindemie defe-
cate qꝛ hic gaudiū spūs nichil impuritatis habz admixtū
hic ē eī calix in manu dn̄i de manu dn̄i grātissimꝫ
poruerūt calix mixti vini meri hic est defecati q̄ calix est
plenꝯ semꝑ mixto / qꝛ aqua que ꝑplm̄ signat sꝑ hꝰ ad
mixtam ut nec nobs sine ipso / nec ipse sit sine nobis / Sit igitr
grātissimis per superabūdanciā optīa grā porrectibꝫ / hec grā dīta mīto
eukaristia vocatr / Certo loco grātissimi sūt sancti omīs grē similes
vel simillimi / Si eī cetera s̄ nrā simillimūs nobis effia / qꝛ mēbris
nostris incorpat / hij ꝑcto cristo simillimi sūt / qui iā cristo concorpa-
les et incorpati sūt effecti / nullꝯ ad theologos dubitat / qm̄ incorpacō
hec fiat per eukaristie sacramētū / Et sic incorpati grātissimi sūt deo / cotidie
continue ad magis et magis incorpandū se dno eukaristia ꝑparat / vn̄ de
talibꝫ dr̄ grātissimis dr̄ a dno dr̄ luce xxii / Ego dispono vobis sicut
disposuit in pr̄ meꝰ regnū / vt edatis et bibatis sup̄ mēsā meā in
regno meo / Regnū eī glīe est / in quo ꝑfecta pte regnat deꝯ / si hijs
qui iā cristo concorpales effecti sūt sibi incorpati / In hijs eī sicut
regit cor in hūbꝫ corpis / ita rex glīe xp̄c regnat in ipsis illis / hijs
de corde suo dicit ꝑ. Ac xiiij / Inueni dauid virū cor meū / qui faciet
omēs voluntates meas / hijs ergo hoc regnū disposuit / per omēs iusti-
cie et legis distribucōes / hijs vt amplius incorporet dicit / vt
edatis me in vos sumendo / et vos in magis et magis incorporando
et bibatis redempcōis et expiacōis sanguinē / continue vobis infundendo
et pinguis salutis in eo magis et magis continue sumendo / hoc ē quod
dicit quidā in spiritu sancto luce xiiij / Beatꝯ qui manducabit panē
in regno dei / quasi dicat beatꝯ est / qui iā in regno xp̄i / hoc ē in ipsis
incorpatos cristo xp̄i panē manducat / hij sūt de quibꝫ dr̄ Trenorum
iiij° qui nutriebantr in croceis / Croceꝯ eī subtilis est ad penetra-

figura

et flagrans ad odorandum et virtutem sed ad splendorem pulcritudinis co-
fendum, que omnia sunt in hac gratia, que subtilitate dulcedinis penetrat, odore vir-
tutum flagrat, et splendore plene gratie pulcritudinem induit, qui solem
qui pulcrius regi et fonti gratiarum assimilatur, unde quod eciam gloriosissimum
hoc est fonti gratiarum simillimum vocatur, quia in tantum intimius in caritate
tam dignius in multo tam excellentibus in gratia tam pluribus fonti gratiarum, hec
gratia specialiter digne et iuste eucharistia vocatur, quia non decet quod talibus nisi
optime gratie indicium competeret, et hoc gracie eucharistia sicut dupliciter vocatur
Dicto autem loco super posuimus quia ideo eucharistia vocatur quia non in gratiam bonam
operatur et omnis eius effectus optime gratie est effectus, hoc autem in multis fuit
quorum primum est quod hoc sacramentum proprium secundum gracie effectum, secundum quod specialis gracie aput
deum est inventivum, tercium quod specialiter est deo acceptum, quartum quia nil est in eo nisi
gratuitum, primum autem hoc probat ea quam in epistola induximus auctoritas hebreorum
ubi dicit de eucharistia, optimum est gratia stabilire cor, gratia ergo cor stabilit et
confortat ad hoc quod in bono diuicius permaneat, hoc autem specialiter hec gratia facit
sicut dicit psalmus, panis cor hominis confirmat, et debilitate cum omnis homo hac gratia
destitutus, titubat et vacillat seipsum in bono tenere non valens, unum
media destitutus diu manducavit panem, et sicut dicitur Actus ix°, Cum accepisset
cibum gracie cibum confortatus est, hec vero gratia cibus anime vegetativus ad saturitatem
et confortationem, Cum alia omnia nec saturitatem afferunt, nec cordis confortationem
dicere anima que gratia indiget i. Re ii° Repleti prius pro panibus se locaverunt
et famelici saturati sunt, tunc enim plures in gloria victus repleti sunt, et
pro panibus se locaverunt, temporalem quibus saturitatem, nil penitus gratie saturitatis et con-
fortationis acceperunt, et famelici autem cibum dominum desiderantes saturantur
et confortantur, et hoc idem dicit virgo illuminata filia maria sancte anne sicut est
gratie luce i° Esurientes implevit bonis, et divites sufficientiam in temporali re-
fectione querentes dimisit inanes, qui enim aliam quam gracie querunt refectionem
de hac gratia edendi non sunt participes, dicente apostolo i Cor xi° Convenien-
tibus vobis in unum iam non est dominicam cenam manducare, unusquisque
enim suam ad manducandum presumpsit cenam, et aliquis quidem esurit, alius
vero ebrius est, ac si dicat si aliquam gratie refectionem querit, hanc gratiam
recipere non potest, aliquis enim corpora illectus temporalem refectionem querit, alius
autem dilectionem carnalem repletus in spiritu et ebrius est, Et ideo istis talibus
gratiam non querentibus, non contingit dominicam cenam manducare, hoc est quod dicitur
Proverbiorum xiii° Justus comedit et replet animam suam, venter autem impiorum
insaciabilis, quia ergo gratia facit et proprium est effectum, hoc sacramentum in cibo
insatiabilis, quia ergo gratia facit et proprium sed effectum hoc sacramentum in cibo
acceptum proprie nomen gratie accepit, Secundum autem quod specialis gratie totam
deo est inventivum, Pre omnibus enim invenit gratia oblatum in caritate, Et
ideo cum dicit hoc sacramentum suis tradidit Matthei xxvi° et Marci xiiii° et Luce
xxii° dixit, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur, ut secundum gratiam coram
deo inveniret, Et hoc significatum est Ruth ii°, ubi statim booz dixit
ad ruth filie non vadas in alium agrum ad colligendum, nec recedas
ab hoc loco, sed iunge puellis meis et ubi messuerint sequere, mandavi
enim pueris meis ut nemo molestus sit tibi, sed si eciam sitieris, vade
ad sarcinulas et bibe aquam de quibus et pueri mei bibunt, Statim
in gratiarum actionem cadens in faciem suam et adorans super terram dixit
unde mihi hoc, ut invenirem gratiam ante oculos tuos, ager enim in quo
gratia illius refectionis colligitur terrenum et divinum est dominicum corpus, nec ad
alium agrum euntes inveniemus gracie edulium, sed iuncti puellis et pueris

nec boez qui in quo est dtus inspr, virtutes colligimus cibum, et ad passionales
qe formas et figuras sacramentales significatur, bibimus aquas refrigerij
sempiterni, statim in gratuitatem adductes, et ditetes quo gratiam invenimus
spalez, hanc aut non inveniunt qui in agro corporis et vitiis non quiescunt, sed potius
omnem gratiam privati inanes relinquuntur, hec sunt novalia patrum, de quibus
psalmus xxv dicit, multi tibi in novalibus patrum. Pres enim omnes in Christi corporis
novalibus gratiam salutis invenerunt, quia nulla malarum stirpium in hoc novo festo
vinculum sustinuit, gratia quo nove societatis coram deo specialis in sacramento
invenitur, et ideo eucharistia vocatur. Tercio aut constat quod specialiter deo est ac-
ceptum, quod specialis gratie est ostensivum unde est terre, ait vero luce ipso jo vi
ubi hec gratia sacramentis significatur in panibus quinque quibus dominus turbas saciavit
ad Christum, accepit ihesus panes et benedixit ac fregit, ubi g dicit quod accepit
quia hoc sacramentum specialiter acceptavit, inter omnes gratias quas hominibus exhibuit
oz enim specialis gratie nomine habere, quod in gratia ipsi Christi est acceptissimum
unde psalmus, acceptabis sacrificium iusticie oblationes et holocausta tunc imponent super altare tuo
Sacrificium enim iusticie est quod omnem pro nobis perfecit iusticiam, et quod specialiter
in gratia deo est acceptum, Sacramentum est eucharistie in quo oblationes sunt corporis
cum sanguinis et spiritus et divinitatis et et holocausta agni omni tempore inflammati
caritatem et caritatem perfecte, sicut dicit levitici xxvi Cum agnus totus in igne
caritatis se accendit, et odorem suavissime gratie apud deum, et tunc illa gratia
ponentes etiam nunc vitulos, hoc est omnem caritatem peculiarem mactantes
imponimus super altare sacramenti in igne caritatis nostra sibi offerentes ut accepta
sint in tali sacramenti acceptatione, De hiis aut qui sunt gratie non continent
dicit dominus malachie primo Non est mihi voluntas in nobis et munus non accipiam
de manu vestra, hoc est, quicquid offertis non acceptabo, quia sine hominis oblationis
gratia non est acceptum, et hoc est quod sequitur, ab ortu solis usque ad occasum quia
magnum est nomen meum, in gentibus et in omni loco meo nomini offertur
oblatio munda, munda aut digna est deo et accepta, Quartum aut est quia
nichil est in hoc sacramento in quo est gratia, omnia enim que in ipso sunt, sunt corpus et anima
et deitas, Corpus aut ex purissimis sanguinibus est gloriose virginis, que
spiritussancti gratia sunt induti, non unquam originalis vel actualis macula
peccati infecti, Anima aut a deo patre et filio et spiritu sancto ad imaginem dei
perfectissimam creata de nova, et deitas eterna, in tunc iudiciam nichil
unquam nunc potuit intrare, Sape vero propter puram iudiciam nullam ingra-
natum intravit in illam, et sic mirabili et nova gratia, hic convenit antiquum
et novum et eiusdem, antiquum quidem est in antiquitatis prime gratia assumptum
quod in immunitate culpe ex assumpsit corpus, cuiusmodi voluntarie assumpserit
penam, sicut quod dicit jo iii, Qui de celo venit super omnes est, dicit et glosa ibidem
non quod de celo corpus attulerit, sed quia hoc quod ad immunitatem culpe de altitudine
nature pure assumpsit, et hic corpus plenum gratia fuit propter duas causas, Quarum una
est, quia corpus altitudinis nature divine in gratia fuit, Alia aut quia corpus
materia spiritussancti formatum, totum fuit gratie promptuarium, et hoc significatur
iudicum vi, Ubi ros in terram descendens et granum et vellus implevit, Ros est
gratie, et granum ipsa venter virginalis, et vellus agni immaculati in corpore christi
implevit, et expressum vellus granum implevit, quia de corpore redundans
gratia implevit virginis uterum, et implevit ecclesiam, cuius ille venter fuit fi-
gura, Patet ergo quod nulla gratia fuit in eo quod fuit antiquum, novum aut
hoc est anima fuit plena gratia, De hac enim dicit johannis primo, Non ad mensuram

dat deus spus hoc enim aia no ad instar sctitt in domo accepit spum
sctm / hec enim felix aia est de qua dr pu vltio Multe filie qgrega-
uerunt diuicias / tu sola supegressa es vniuersas / et io non eciam plena
fuit vmbra gracie / Clima aut qd est deitas no tm est gre plena
quam et fons gracie / hic est enim fons copie omnia per gram infundens
de quo dr Cantic iiijo Fons ortorum puteus aquarum viuencium que fluunt
impetu de libano / libanus enim candidus est / a quo impetu deitatis
eius fluunt indeficientes riui gracie / Sic ergo omne qd est in hoc sacro
gracia est plenissimum / Et hoc significatum est gen xviij / vbi magnus
prudarcha deus pr vxori sue hoc est sapie sue dixit Accelera tria
sata farine simul commisce et fac subcinericios panes azimos pro cibandis
angelorum / vsui preparatos / Summa enim corporis et aie et deitatis sunt pulcri-
et io tria sata esse dicuntur / in quo corporis sit pulcritas et aie / gre et diuinitatis
candor eciam / ex his aut fit manna sue sapie preparatus vnus subcinericius
panis xpc ihs / Subcinericius nempe inuisibilis deitatis et vsui angelorum ad omnem
delectacionem preparatus / qd patet et ps Panem angelorum manducauit homo cibaria
misit eis in abundanciam / Nichil ergo n gre plenitudo inest in hoc sacro
qd et corpus in nobis efficit gram communionis / et aia gram redempcionis / et dei-
tas omnis gre acceptacionem / et io multo bona gra / hoc est eucaristia dicitur
hoc sacrm / Cuius causa quam supra posui / quia est gra super gram / et continens
grciarum / Confert enim hoc sacrm gram communionis / et supra hanc gram
expiacionis / et supra has duas gram redempcionis / et supra has tres affert
gram viuificacionis / et supra has quatuor dat gram refeccionis spiritualis
et supra has v sit gram eterne beatitudinis / Et ex his patebit quod affert
continens gra et sctitatis / et ex corpore quidem affert gram communionis omnium
xpi membrorum / ex sanguine aut dat gram expiacionis / ex aia gram re-
dempcionis / et ex spiritu qui dat gram viuificacionis et virtutis / ex deitate
aut affert gram refeccionis / et ex toto signo sacramenti dat gram
eterne beatitudinis / et de vnicacione quidem corporis dicit apls i Cor xo Panis
quem frangimus nonne communicacio xpi corporis est / quod dicit sic est qd patet et
apls i Cor xijo / Sicut in vno corpore multa membra habemus singulariter
omnia aut membra non eundem actum habent / ita vnum corpus sumus in cristo / Sicut
enim in vno corpore cristi naturali et non omnium membrorum sunt vna in corpore cristi
omnis boni et omnis gre communitatis / ita in corpore mistico / per corpus
xpi verum / omnes in omnibus graciis cristi et omnium fidelium communicamus
ps Participem me fac deus omnium timencium te / et custodiencium mandata tua / doc
vnde vero dr de fidelibus actus vo Et erant illis omnia communia / et per-
mittitur quod non erat quisquam egens inter illos / sed vere sit in illis / qd dicit
apls i Cor xo / ex equalitate sicut scriptum est de manna Exo xvjo / Cum
multum non abundauit et qui parum non minorauit / omnibus enim in hac com-
munione non abundauit et qui parum non minorauit / omnibus enim in hac co-
mmunione corporis xpi / omnia que sunt corporis sunt communia sicut et membra corporis xpi vni-
communione corporis xpi / omnia bona corporis communicamus / hoc est sanctorum communio / quam in simbolo credo
omnia bona corporis communicauit / hoc est sanctorum communio / quam in simbolo fide
confitemur dicentes Credo in sanctorum communionem / qd in communionem corporis xpi / omnia
que sunt xpi et fidelium ipsa nobis omnibus efficiuntur communia / sicut dr ij Cor ixo
Vestra abundancia illorum inopiam suppleat / vt et illorum abundancia vestre
inopie sit supplementum / hec enim sunt promptuaria huius sacri / de quibus
dr promptuaria eorum plena eructancia ex hoc in illud / Et hoc est qd

com̄ [illegible]

in consummati iocunditate sanctorum / De plenitudine ista accipientes in gratiarum
actionem dicit ps. / Memoriam abundancie suavitatis tue eructabunt et iusticia tua ex-
habentes enim istam mensuram abundancie istius communionis christi et omnes sancti exultent
ipsi de plenitudine illa eructant suavitatem / et exultat iusticia abun-
dantissima ad omnem plenitudinem gratiarum / Super hac communionis plenitudinem
in qua gratia confert etiam gratiam expiacionis ab omnibus peccatorum periculis / non
enim unquam expiatur quem sanguis christi non expiavit et emundavit. Unde ps.
dicit / lavabis me et super nivem dealbabor / Et premisit / asperges me
domine ysopo et mundabor / ysopus autem herba est sanguinis vel pulmonis purificati-
va sanguinem christi significans / qui nos omnes expiat a maculis peccatorum
Unde apostolus dicit de omnibus expiatis / laverunt stolas suas et dealbaverunt eas in san-
guine agni / quia quicquid in conspectu operis vel efficacia corporis vel affectibus
et sensibus anime, vel cogitacionibus spiritus sunt non expiatur, nisi sanguinis christi
aspersione / Et hoc est quod dicit Job ix°. Si lotus fuero velud aquis nivis, et
fulserint velut mundissime manus mee / tamen sordibus intinges me, et abhomina-
buntur me vestimenta mea / quia quamvis nitores virtutum theologicarum naturales vel
purgantes vel purgatorias sive animi purgati sicut distinguit plotinus / Et si re-
stimita consummacionis virtutum fulserint velut mundissima · periculis heroicarum
virtutum decorata / tamen nisi sanguis christi expiet · nos sordescimus et sordidi sumus
dicente apostolo hebr. ix°. Sine sanguinis effusione non fit mundacio / hoc
est etiam quod significatur Exo. xxix°. ubi omnia precipiuntur mundari in sanguine. di-
cente aaron / hic est sanguis testamenti quod mandavit nobis deus / Testamenti
enim sanguinis · sanguis est expiacionis ingressus omnia mundantur dicente apostolo / ipse
vivo / Sanguis christi emundavit conscienciam nostram ab operibus mortuis ad serviendum
deo viventi / hec ergo gratia expiacionis est super gratiam communionis in hoc sacramento
Cumulatur autem et hec in sacramento per gratiam redempcionis / que est in eius precio / quod
pro nobis offertur in hoc sacramento / hoc enim ut dicit beatus ambrosius / est admirabile pre-
cium / cuius pondere tota est redempta mundi captivitas / tartharea confracta
sunt claustra / aperta est nobis ianua regni / et nos omnes sumus liberati / Ysaie
liiii° / Ecce deus noster / ecce merces eius cum eo / et opus illius coram illo / merces
magna qua omnes redempti sumus / ps. apud dominum misericordia et copiosa apud eum redemp-
cio / magna precium autem plus ponderis intulit in thesauris patris quam totum abs-
cinna precium autem plus ponderis intulit in thesauris patris quam totum abs-
tulit thesaurum gentium / hoc est precium de quo zacharie xi° quod ad statuarium hoc
est precium infinitum thesauri factorum intulit pro nobis christus in redempcionem nostre
captivitatis / unde Jacob in figura christi dicit de eo Gen. xxxi° / Ego dapnum omne
reddebam / si quid furti perierat a me exigebas / plus enim quam dapnum pro
nobis solvebat anima christi / quia et nos ab obligacione captivitatis redemit / A nobis
vite eterne iniciata est beatitudinem / Sic enim in redempcionem pro nobis christus animam
suam posuit / Johannis xv° / maiorem hac dileccionem nemo habet, quam ut animam suam
quis ponat pro amicis suis Et item Jo. x°. Bonus pastor animam suam ponit
pro ovibus suis / Et hoc precium redempcionis quottidie offerimus ad aram
in devocione / ut ab omni obligacione redimamur / Unde apostolus i Cor. vi°. Em-
pti sumus precio magno / glorificate deum et portate in corpore vestro / Empti
autem sumus non alio nisi quia redempti sumus anime christi precio / Et hoc est quod dicitur
i Petri i°. Non corruptibilibus auro et argento redempti estis a vana
vestra conversacione paterne tradicionis / sed precioso sanguine tamquam agni immaculati
christi / loquitur de sanguine in precium redempcionis / Ad hanc redempcionem
david clamat in psalmo dicens / Redime deus israel ex omnibus angustiis

xiii

suis. Hac ergo gratiam super duas dictas habet hec sacramentalis. Adhuc autem et hijs quartam
cumulant gratiam vivificationis ex spiritu Christi qui sicut in aliis hominibus vehiculum est
vite et virtutis, restituens in nobis omne quod deperditum est vite spiritualis, ex
inedia famis antiqua, per quam manducati non habentes istud edulium
vita divina deperdita est in nobis. Hoc enim totum deperditum spiritus Christi refundit
in sacramento corporis Christi vivifici, quod totum est plenum spiritu sancto Jo. vjo. Qui
manducat me vivit propter me, et quod a spiritu hec vita procedat dicit ibidem
Spiritus est qui vivificat, tanta autem non potest estimari. Sic eciam de mor-
tuis qui corpus Christi acceperunt dicit Ezechielis xxxvij. Egressus est in ea
spiritus vite et vixerunt. Spiritus enim perpetue vite spiritus dei est, que abun-
danter nobis spirat sacramentum, unde apostolus dicit Ro. viii. Qui suscitavit
Ihesum a mortuis vivificabit et mortalia corpora vestra propter inhabitantem
spiritum eius in nobis. Mortalia enim corpora sunt que continuam perdicionem habent
in vite principiis, que deperdicio continue reparatur per vivificationem et ve-
getacionis eius sacramentum. Sic de castissima papa patre, que huic vivificationis
modum excogitare potuit dicit Ezechielis viij. Sapa vitam filiis suis inspi-
ravit. Inspiravit enim omnibus filiis suis vitam in pane filiorum vivi-
fico in quo est summus, a quo vite spiritus procedit. Sic enim ut dicitur ipso dicit
suos cibat pane vite et intellectus omnes vegetans ad vitam eternam
dicit Jo. xo. Ego vitam eternam do eis et non peribunt. Per cibum enim con-
iungit eis spiritum qui eternam vitam spirat in eis, et ideo perire non possunt.
Et hec est quarta gratia qua cumulat super tres anteriores. Habet autem et quintam
ex refectione deitatis. Hec enim est que nos reficit, et ipsum hoc confert incre-
mentum refectionis. Unde I Cor. iii. Neque qui plantat est aliquid, neque qui
rigat, sed qui incrementum dat deus. Hec enim est pastura intime refectionis
de qua dicit Gen. l. Nolite timere ego pascam vos et liberos vestros. Nichil enim
intus mentem reficiat nisi supra in corpore domini virginis deitas, de qua dicitur
in psalmo. In loco pascue ibi me collocavit. Alibi enim pascua non inveniuntur.
Unde et licet pascua sunt exhibentis tam in unita deitate, in qua anima
pascitur continuat, quam in humanitate que deitati est unita, dicit Jo. xo. Ingredietur
et egredietur et pascua inveniet, intus enim ingreditur in deitatem, et extra
ad sensum in humanitate que deitati est unita Eze. xxxiiijo. In pascuis u-
berrimis pascam vos. Uberrima pascua sunt refectiones sacramenti, saporem
deitatis habentes. Hoc est quod dicit Ysa. lviij. Sustollam te super altitudinem
terre, et cibabo te hereditate Jacob patris tui. Altitudo enim terre est excel-
lencia corporis Christi in qua cibus est et refectio, per hoc quod corpus deitati
est unitum, et hec hereditas Jacob et omnium ab inicio patriarcharum, quia
omnes in fide et benediccione huius sacramenti sunt vegetati et refecti. Hoc
est quod omnes invitans dominus dicit Matth. xio. Venite ad me omnes qui labo-
ratis et onerati estis et ego reficiam vos. Reficit enim quod deperditum est per
gratiam huius edulium, quia comedentes ipsum semper sunt in desiderio huius refectionis.
Unde Eccli. xxiiij. Qui edunt me adhuc esurient, et qui bibunt
me adhuc sicient. Preter omnes dictas gratias est quod significat nostre
fruitionem eterne beatitudinis, sicut dicit beatus Dionysius in primo capitulo celestis ie-
rarchie, et hoc totum premittit ecclesia in quadam collecta dicens. Presta ut
quod specie gerimus verum veritate capiamus. Sicut enim Christus in specie sacramenti immu-
tacionem sacramentaliter se influit nobis ad gratiam, ita sub deitate influet se no-
bis in omnibus beatis ad gloriam. Et hoc est quod dicit Johannis xvijo. Ego

claritatem quam dedisti michi dedi eis ut sint unum sicut et nos unum sumus, ego in eis et tu in me ut sint consummati in unum. Claritas enim quam pater dedit perficiendo filio est claritas qua claret in omnibus membris corporis mistici. In omnibus enim illis fulget et lucet claritas Christi, et ideo cum ab aliis removeretur fere (?) sceleratus (?) hoc corporis membrum traditor Jo. xiii°, statim dixit Christus: Nunc clarificatus est filius hominis, et non quievit (?) ad ipsum gentiles claritatem eius accipiendo, sicut dixit post Christus: Venit hora ut clarificetur filius hominis. Nichil enim claritatis habere possumus nisi claritas filii dei clareat in nobis. Sic ergo influendo se nobis spiritualiter et sacramentaliter nobis suam dat claritatem, quam sibi pater dedit in membris perficiendis. Et sic unum sumus cum ipso corpus, dicente apostolo i Cor. xii: Vos estis corpus Christi et membra de membro. Hoc enim modo pater per consubstantialem filio deitatem suam est, claret in ipso homine sibi personaliter unito (?), et claret filius in patre sibi una et eadem substantia deitatis clarissimam. Et si hoc ergo modo Christus claret in nobis et pater in Christo, tunc et pater claret in nobis, et sic sumus in unum patris et filii claritate consummati in gracia, que signum est eterne claritatis in gloria, qua clarissimi per influxum in nos deitatis patris et filii et spiritus sancti. Joh. xiiii: Ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus. Apud nos enim manet, quando in nobis sibi claram constituit mansionem. Sic complebitur quod et apostolus i Cor. xv: Erit deus omnia in omnibus, et hoc est quod et Job xxviii: Non adequabitur ei aurum vel vitrum. Aurum enim et quamvis splendeat corporali eterno splendori adequari non potest, vitrum etiam omne et quamvis preciosum in lapidibus preciosis transpareat, quod illud quod intus est, vel in parvo vel in magno abscondit, quod non adeo relucet sicut quasi nudum existeret, non potest adequari illi celesti glorie, que erit in nobis quando tam clare erunt mentes nostre et corpora nostra, quod quicquid in nobis est de deo et dei claritate in nullo penitus per corpulentiam nostram abscondatur. Et hoc intendit dicere glossa ibidem in glosa dicens, quod in beatis uniuscuiusque mentem ab alterius oculis corpulentia non abscondet, et hic divina, ut de Dionisio (?) sit eucharistia, que cum deus pater ... in nos hic fluit, et a nobis sic recipitur ut sibi incorporemur, depingit (?) in nos futurum influxum sue clarissime deitatis, que undique gloriose fulgebit in nobis non abscondetur (?), si (?) sua claritate omnino clari efficiamur. Hec enim est de qua Sapientie vii° dicitur: Hec est speciosior sole, et super omnem dispositionem stellarum, luci comparata invenitur prior. Luci enim succedit nox, sapientiam autem non vincit malicia. Hac claritate incorporata nobis solis (?) fiet sermo qui scriptus est Matth. xiii: Tunc fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. Nec mirum, sic enim Christo incorporati, in quibus nulla est peccati obscuritas, sicut incorporati ei, de quo dicitur Sapientie vii, quod candor est lucis eterne, et speculum sine macula dei maiestatis et imago bonitatis illius. Et in hoc est addictio (?) quanta (?) est videre deum in tot beatis, sicut videre lumen in pluribus lucernis diversis participantibus ipsum secundum dispar uniuscuiusque dignitatem, et hec est significatio quam non (?) in eucharistia putamus, propter quod eucharistia vocatur. Sextam autem claritatem habemus nobis esse divinam (?), quia omnis gracie est continentivum (?), continet enim eum qui vas est omnis gracie plenissimum, propter quod et a pluribus sacrarium dicitur sacramentorum, quod enim omnia sacramenta sunt, et continet divisim et particulariter istud simul complectitur continendo vas et auctorem graciarum, et hoc fit (?) Ecclesiastici l°: Quasi vas auri solidum ornatum omni lapide precioso. Corpus enim Christi vas est auri preciosi deitatis

Coll. 2o In ipso sunt omnes thezauri sapiencie et sciencie dei absconditi
quod esse non posset nisi in se perfecte totum contineret splendorem deitatis. Totus
enim omnium sanctorum splendor in ipso ab eterno splenduit, totus in ipso contem-
1m platur, et totus in agro sue humanitatis germinat, totus ab ipso processit, totus
in ipso eciam particulariter a sanctis accipitur, totus in ipso esse cognoscitur
et omnes in animacionem. Et de hoc quidem legitur, quod splendor omnis sanctitatis ab
eterno effulsit, dicitur in psalmo: In splendoribus sanctorum ex utero ante luciferum genui te. hoc
est ex fecunda mea deitate fili te genui, radiatum in omni splendore
sanctitatis, antequam lux creata oriretur in celis vel in terris. Hic autem filius in omnibus
splendoribus in sacramento continetur eucharistie. Et ideo de ipso potest dici quod dicitur Eccli.
xliii: Medicina omnium in festinacione nebule, quia ad literam hostia de qua
corpus domini conficitur nebula vocatur, quia festinat in magnam medicinam, quia
panis qui sub nebula conficitur festinanter absque mora transit in corpus Christi
transubstantiatur, in quo omnis medicina est, quia in ipso ab eterno est omnis decor sancti-
tatis, quod omnem panem sanat. Sic autem potest exponi quod dicitur iii Reg. viii: Dominus dixit
ut habitaret in nebula. In hac enim nebula statuit habitare ad nostram sa-
lutem, et quia sic omnium sanctorum splendor est, in quo non est mirum si in eadem
imagine resplendet illis qui digne ipsum percipiunt. ii Cor. iii: Nos
omnes revelata facie gloriam domini speculantes, in eandem imaginem
transformamur a claritate in claritatem tamquam a domini spiritu. Continet ergo
2m hoc sacramentum cristum in omni splendore sanctitatis. Continet iterum Christum in omnis
sanctitatis plenitudine, unde ipse filius sapiencia patris dicit Eccli. xxiiii: In ple-
nitudine sanctorum detentio mea. In Christo enim corporaliter est plenitudo sanctitatis.
Et ideo filius dei celsus deitatem per unionem detinet in ipso homine, qui in hoc
sacramento conficitur et continetur. Unde autem hic ille sic assumptus specialiter dicitur Psalmo: Beatus
quem elegisti et assumpsisti habitabit in atriis tuis. Hic est ille homo
specialissima et privilegiata benediccione beatus est cuius tu deus assumpsisti na-
turam, et quem ad hanc sanctitatis plenitudinem elegisti. Hic enim tibi unitus habita-
bit in atriis tuis, in eminencia omnium bonorum, quibus ipse pre omnibus perfruatur
in omni plenitudine tua continens sanctitatem. Et ideo de cristo secundum perfectam racionem dicitur quod
secundum imperfectam participacionem scriptum est de primo angelo. Ezech. xxviii: Tu signa-
culum similitudinis plenus sapiencia et perfectus decore et deliciis paradisi dei
fuisti. Pre omnibus enim est signaculum similitudinis, qui est ipsa in nullo differens
imago patris, parem in toto coequalis in omni plenitudine deitatis et sanctitatis.
Hunc autem in plenitudine copie et effluencie istud continet sacramentum
plenitudine mystici corporis, quia numquam deficiet dicente domino Matth. xxviii: Ecce
ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummacionem seculi. Est autem nobiscum
in sacramento, plenitudine autem superaffluencie dico, quia ipse totus inde effluit
in omne, et totum corpus misticum. Unde potest dici Ephe. iii: Impleamini in
omnem plenitudinem dei, et iterum per pauca dicitur ibidem: In edificacionem cor-
poris Christi donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnicionem filii dei in
virum perfectum secundum mensuram etatis plenitudinis cristi, hoc est dicere, omnia
que fiunt et in ministerio ecclesie ad hoc fiunt, ut edificacio mistici corporis perficiatur
et impleatur proporcionabiliter ad plenitudinem sanctitatis vel corporis donec sic
omnes qui sumus membra eius occurramus cristo deo nostro in unitate fidei
pure, et igniti in nobis sanctitate cristi, in virum illum perfectum cristum in toto
suo corpore, et participemus mensuram etatis in gracia, et sanctitatem plenitudinis
ita quod in gracia et sanctitate perfecti habeamur equaliter, ut de cetero simus parvuli et
imperfecti. Sic ergo in plenitudine copie et affluencie sanctitatis est in hoc
sacramento continetur, et ideo bona gracia vocatur. Adhuc autem totum quod est
3m sanctitatis et gracie in agro sue humanitatis nobis germinavit, que sanctitatis ordinem,

percipiens patriarcha magnus, ammirans dixit Gen. xxvii°: Ecce odor filii
mei sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus, et subiungit de
incremento corporis mistici ad plenitudinem veri dicens: Crescere te faciat
deus meus et donet tibi de rore celi, et de pinguedine terre habundanciam,
ac si dicat: faciat te crescere deus in membris, sicut crevisti in te ipso, et
hoc facies, quia deitate tua dabis eis de rore celi, qui gracia est, et de
pinguedine terre, hoc est tui terreni corporis, quod omni societate impinguatum
est abundancia. Hec autem abundancia roris et pinguedinis que continetur
in agro corporis Christi, nobis de plenitudine huius ministratur sacramenti
et ideo plenitudo gracie et bona gracia vocatur. Hoc est quod dicit psalmista: Dominus
dabit benignitatem, scilicet roris et pinguedinis de corpore suo in sacramento
et terra nostra in membris omnibus dabit fructum suum, in modo fructus qui cre-
vit in agro dominici corporis. Hoc modo sicut dicit Ysaias xlv°: Aperiatur terra
suscipiens rorem gracie et pinguedinem devocionis, et germinet salvato-
rem. Que enim melior terra esse potest quam corporis Christi coniuncta, et sanguine suo
impinguata, quam terra illa, que ad litteram fuit terra nostra, multa pinguedo adeo
terram fecundat, sicut rigacio huius sanguinis, multo autem et infinito magis
fecundat sanguis salvatoris. Unde Job xvi°: Terra ne operias sanguinem
meum, neque inveniat in te locum latendi clamor meus. Ecce enim in celo
est testis meus et conscius meus in excelsis. Vult enim quod sanguis in terram
fusus a fructu vacuus non lateat, et clamor quem offerendo se ipsum in ho-
locaustum pro nobis non lateat, quin eius effectum exaudicionis veniat ad au-
res patris, qui testis est et conscius omnium eorum que gessit, que omnia fecit ex patris
obediencia. Hec autem omnia in sacramento eukaristie et singulis missis repre-
sentantur, et omnia nobis de agro dominici corporis succrescunt. Totum eciam
hoc quod salutis nostre est ab ipso processit. Unde Joh. i° dicitur: De plenitudine
eius omnes accepimus graciam pro gracia, ut ab ipso acciperemus, non esset in ipso
ut aliquid eciam de hoc quod in ipso est accipere possemus, non sibi communicare
vo[luit] de vere communicatores non in communicatorem sacramento. Totus enim ibi percipitur
et emanat de ipso in omnes, propterea cum ipse dominus omnia sua communicare
vellet suis et nichil abscondere ab ipsis, ultimo se ipsum in cena apostolis in
sacramento exhibuit dicens: Accipite, hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur
ait xxvi°, ac si dicat: gracie plenitudinem que in me est in vase sacramenti
corporis mei percipite, et que illa percipietis reconciliacionem et remissionem, que
ex ipso manat gracia redemptionis.   xxiiii°: Effluet aqua de situla
eius et semen illius erit in aquas multas. Situla est, fit corpus Christi
et Christus de quo aqua glorie et gracie plene effluxit, que quasi semen in
cordibus fidelium infusa in aquas graciarum plurimas redundavit. Sicut
enim dicitur Hester x°: Fons parvus in lucem ... crevit in flumen ma-
ximum, et in aquas plurimas redundavit. Sic gloriosa virgo plena
gracia effecta est, et Stephanus plenus gracia et spiritu sancto Act. vi°. Et unus
quisque sanctus sibi proporcionalem plenitudinem accepit, ita quod in spiritu
et gratulacione dixerunt: Repleti sumus mane misericordia tua, et exultavimus
et delectati sumus. Hec plenitudo gracie videtur et cognoscitur, quia nunc in
hoc sacramento non plenitudo gracie percipitur. Unde Joh. i°: Vidimus gloriam eius,
gloriam quasi unigeniti a patre plenum gracia et veritate, quicumque enim videt in ipso

km

non vacua sed plena est gratia de plenissimo fonte gratie emanans. Unde Hester xv° exclamans dicit: Valde mirabilis es domine et facies tua plena gratiarum. In quo enim facie inspiratur mirabilis et plenus gratia invenitur. A facie enim deitatis campsit gratia, per faciem humanitatis propagatur: in nativitate operatur virginitatem, in vita decorat conversationem, in verbo ostendit gratie veritatem, in miraculis probat gratiam potentem, in morte gratiam ostendit efficacem. Et sic omnibus facies est plena gratiarum. Et hic totus in omni thesauro gratie plenus continetur ubique, probans quod gratia et veritas per ihesum christum facta est, et dicit Jo i°. Omnibus ergo hoc sacramentum eucharistie recipientibus gratie plenitudo et vas omnis gratie communicatur, et ideo sacramentum eucharistie digne vocatur. Hoc autem sacramentum est in genere doni et muneris invenitur. In dono enim tria considerantur, scilicet proprietas donantis, proprietas doni, et proprietas eius cui fit donatio. Proprietas autem donantis in dono isto triplex est, scilicet magnificentia in donantis largitate, hilaritas in ipsa donatione. Magnificus enim est qui tantum thezaurum dedit. Unde Exo xv°: Quis similis tibi in fortibus domine? Magnificus in sanctitate. Tunc enim in hoc dono dedit quantum ipse in corpore et anima et deitate. Et sicut dicit Hester i°: largitus est munera iuxta magnificentiam principalem. Principibus enim fuit tam magnificum tale donum ante quod dederat, sed prima respectu huius doni fuerit. Magnificum autem donum est sibi in corpore et anima et deitate, nichil privatum retinere quod non nobis exhibeat. Unde dicit Deutero. xxxii°: Date magnificentiam deo nostro, dei perfecta sunt opera. Perfectum tunc fuit opus donationis quando nichil sibi privatum retinuit quod non nobis donavit. Tunc ei dicitur laude pro liberalitate sicut dicit psalmus: Elevata est manus tua super celos, quia quicquid in celo fuit gratie et glorie totum nobis dedit. Unde hanc magnificentiam cernens psalmista dicit: Omnia a te expectant ut des illis escam in tempore, hoc est donum alimenti divini. Aperis tu manum tuam et imples omne animal benedictione. Et predicat cunctis hactenus dedisti panem et adhuc inedia destituti expectamus omnes ut largam manum magnificentie aperias, et nos ex dono quo te ipsum das in escam in benedictione impleas. Et hoc est quod in cantico ait propheta dicit: Cena magna que ex habundantia omnibus dei magnificentia est preparata. Sic Asuerus Hester i° dicitur fecisse grande convivium ex magnificentia dei preparatum Hester ii°. Iussit convivium preparari permagnificum cunctis principibus et servis suis, et per medicum dedit requiem universis provinciis suis ac dona largitus est iuxta magnificentiam principalem. Magnum enim dona Christus in hoc convivio cunctis dedit, corpus in cibum, sanguinem in potum, ac etiam in pretium dei tamen in condimentum exhibendo. Sic ergo magnificentia divina domus hic significatur et magnifica liberalitate psalmus: Magnificentiam glorie sanctitatis tue loquentur et mirabilia tua narrabunt. De hilaritate autem in donando qua hilariter donavit hoc donum non est qui possit digne exprimere. Si enim aliqua tristicia cordis in dando retentus esset, non totum in dono se ipsum dedisset. Propter quod dicit eccli xxxv°: In omni dato hilarem fac vultum tuum, et in exultatione sanctifica decimas tuas. Hoc enim solum datum est quod omne datum est, quia in hoc dato nichil privatum sibi Christus retinuit humanitatis sive et deitatis, nobis omnia dona offerens. Et hoc donum est figuratum per omnem decimam ab omnibus tam in lege nature quam in lege moysi oblatam. Per omnes illos decima sacerdotibus, qui victum et totum libatorem tenebant, offerebatur novem retentis partibus, que imperfectionem et indigentiam libationis significabant, et decima oblata que perfectionem, per quam per summum sacerdotem facta est libatio sit. Hec autem perfectio non est in

tertium vero in parvula

in corpore et sanguine domini, quem omnibus fit decima. Hic ergo rex et sacerdos
nobis dona sua offerens, que omne datum in se habent et per omnem decimam
significantur, in omni hilaritate hic exhibuit. Omnino enim cor eius exhilaratum
est, cum nimia caritas eius se sumpsit a membris cruciari ad perfectam membrorum
incorporacionem sibi factam in communionis dono. Adhuc autem omni hilaritate
perfusus est ille magnificus in liberalitate rex, cum a se vidit tantum donum
procedere. De proprietate enim magnifici est delectari et hilarescere in magnis donis
et gestari in magna dare potest. Hoc autem optime significatum est in paralipomenon
xxx°, ubi loquitur scriptura de pascha quod celebravit Ezechias rex, qui regem
Christum significat, et phase eius significat donum sacramenti corporis et sanguinis Christi, ubi sic dicitur: Si-
gnificata est ergo plurima sacerdotum multitudo, et omnis terra iuda hilaritate
perfusa est tam sacerdotum et levitarum, tam universe frequencie que venerat
ex israel. In hac ergo hilaritate ad quam quasi sanctificantur sacerdotes et inferi-
oris ordinis ministri, exultat tota frequencia populi et communitas huius dono
domini ihesu christi. Et hoc est quod dicitur ecclesiastici xxx°: Divitis et pauperis cor
bonum in omni tempore, vultus eorum hilaris et largitorem est, et eorum quibus largi-
tur hoc donum, unde est cor hilarescere in iocunditate mutue communionis. Huius
enim tristicia fuit in passione imminente, cum maxima fuit hilaritas in istius
communionis collacione. Unde Jeremie xxxi° dicitur: luctum autem tristicia in hilaritatem gau-
dium et quasi sile. Cuius enim non hilaresceret in tantorum bonorum collacione
dicens quod scriptum est proverbiorum xvi°: In hilaritate vultus regis vita, et clementia
eius quasi imber serotinus. Omnis enim vita et omnis clemencia et omnis imber
gratie procedit a sacramento. Dicitur enim proverbiorum xix°: Sicut ros super herbam ita et hi-
laritas regis, quia hilaritas eius omnes perfudit gratia sue largitatis. Cum in-
laritas regis, quia hilaritatem datorem diligit deus, non pro-
per apostolum suum dixit ii ad Corinthios ix°: Hilarem datorem diligit deus, non pro-
fuit in tantis suis donis non esse hilarem, et item Romanos xii°: qui miseretur
in hilaritate. Unde et ipse in tot misericordie indiciis nobis exhibitis
in hilaritate. Unde et ipse in tot misericordie iudiciis nobis exhibitis
non nisi hilarem esse potuit, et hoc optime significat Rut iii° ubi dicitur: Cumque come-
disset booz et bibisset, et factum esset hilarior, isset quod ad dormiendum
ubi notandum quod booz interpretatur qui robur intelligitur, eo quod sicut robustus omnia perfecit
nostre redempcionis et sanctificacionis opera in cena cum suis, sua donans
in potu et cibo factus est hilarior, et sic iniit dormitum in cruce, et se-
pultus. Unde et propheta omni negocio dixit: In pace in idipsum dormiam
et requiescam. Sic ergo et magnificus est in largitate et hilaritate in donis
Attendit etiam in donante affectum in quo dat, ut scilicet ex intimo amore
det dulciter affectum in donando. Hoc patet ex hoc quod dicitur luce xxii°: Cum
donaret corpus suum in communionem discipulis, Desiderio inquit desideravi pascha
manducare vobiscum, antequam paciar. Desiderio enim desiderabat cum ex
intimo affectu se suis communicabat, et gaudens mortem sustinebat
qua non volens a suis recedebat, sed in dono quod dedit, in optima
communione suos remanebat. Unde et sui ad ipsum in hac communicacione
magno inestimabili affectu sunt affecti, ita ut Job xxxi° sub unitate
dicitur: Si non dixerunt viri tabernaculi mei: De carnibus eius quis det ut
saturemur. Hoc enim verbum possent Christi fidelis dicere. Super hoc iob dicit, quod viri
tabernaculi Christi apostoli fuerunt et discipuli, qui ex intimo affectu
suspirantes in desiderio ad dixerunt: De carnibus in communione sacramento
cuius quis det ut saturemur, ita ut velut non equivaleamus plenam

cuius refectionem facit cibus ille si quis ipsum spiritualiter degustet
ad plenam caritatis affectum. Unde Crisostomus ubi supra dicit in originali super
Johannem: ut leones ignem spirantes, ita a mensa recedimus illa. Ipse
enim est qui per suum dilectum discipulum dixit: Qui habuerit substantiam huius mundi et
cum viderit fratrem suum necessitatem patientem, et clauserit viscera
sua ab eo, quomodo est caritas patris in illo, quia deus nullomodo est
caritas in eo. Unde Christus omnes suos fratres videns necessitate famis
deficere, non clausit eis viscera, sed in visceribus caritatis affectum
corporis sanguinem et viscera spiritus et animam et deitatem nobis
communicavit. Fecit enim quod in spiritu Thobiam docuerat, Thobie iiii:
Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. Et hoc quasi dives in misericordia et
copiosus, quia totus nobis datur in communem, patrone liberalitatis
se probans heredem, de quo dicitur Jacobi i: dat omnibus affluenter et non im-
properat. Sic ergo et magnifice et hilariter et affectuosissime dilectus in
dono isto fuit. In ipso autem dono huius sacramenti quatuor notanda
esse docentur, scilicet doni nobilitas, doni sufficientissima copiosi-
tas, et doni utilitas, et quarto doni huius ad donatorem conformi-
tas, propter quam tunc se memoriale fecit eius in dono. Et de nobilitate
est preciositas et electio doni, quia nobile preciosum est et electum. Hoc
est enim illud donum de quo dicitur Aggei ii: Dabitur enim ei fidei donum
electum, et sors in templo domini acceptissima. Quamvis enim multa sint
dona fidei, tamen hoc donum pre omnibus donis fidei est donum in quo
tota sunt fidei fundamenta, quia in hoc dono et fides confirmatur
et fideles sanctificantur. Et ideo ex omnibus est donum electum et ma-
gnum fidei sacramentum, quod donatum est fidelibus. Et est illud donum tam-
quam sors fidelium acceptissima, in qua omnes acceptantur in templo dei
in quo donum offertur, et ad cuius oblationem totum ecclesie templum
sanctificatur, dicente patre ad filium Ysaie lx: Et munera tua acce-
pta erunt super altare meum, quia in hoc dono omnia alia munera
fiunt accepta, in quo filius offertur patri, et in filio sic nobis
dato omnes nos ipsi dono communicantes acceptamur. Dicente Ysaie
lx: offerentur super placabili altari meo, et domum maiestatis
mee glorificabo. Hoc enim dono nobili et electo ac precioso tota
domus divine maiestatis glorificatur et exaltatur. Propter quod Aggei ii
dicitur: Magna erit gloria domus istius novissime plus quam prime,
quia nullum tale donum in templo synagoge fuit, quale donum est istud
donum in dono templi ecclesie fidelibus donatum. Unde i Petri i dicitur:
Non corruptibilibus auro vel argento redempti estis a vana vestra
conversatione paterne tradicionis, sed precioso sanguine domini nostri Jhesu Christi tamquam
agni immaculati. Et Crisostomus dicit in originali super Johannem:
Sicut homo aurum suum emit, et sponsam quam honorare vult munerabit et
ornat, ita deus nos et sanguine emit et sanguine munivit
et ornavit. Et Ambrosius in libro de sancta virginitate loquens de beata
Agnete dicit: Ab alio amatore preventa sum, qui mihi satis meliora
te optulit ornamenta. Iam corpus eius corpori meo sociatum est
et sanguis eius ornavit genas meas. Hic enim est de quo dicitur
Cantica v: Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex mi-
libus. Quod est donum istud in candore tibi immaculati confecti
ex adipe candidissimi frumenti et rubore preciosi sanguinis

et vini sui corporis expressi. Unde Gen. xlix° secundum litteram lxx legitur: lavit
vino stolam suam, et in sanguine uve vel olive pallium suum. Hoc igitur
donum nobilitate sue preciositatis est ex omnibus electum. Hoc est donum
quod sui preciositate a multis est absconditum, et amicissimis datum,
de quo dicitur Prov. xxi°: Munus absconditum extinguit iras, et donum in
sinu indignationem maximam. Omnem enim iram dei et indignationem
hoc preciosissimo dono extinguimus. Hoc enim munus omnes qui deum
placare volumus, offerimus tam pro vivis quam pro mortuis. Unde dicitur
Sophonie iii°: Filii dispersorum meorum offerent munus michi. In die
illa non confunderis super cunctis adinvencionibus tuis, quibus prevaricata
es in me, quia tunc auferam de medio tui magniloquos superbie
tue, et non adiicies exaltari amplius in monte sancto meo. Ac
si dicat: tam preciosum munus michi offeres, ut timui, si a me tibi
datum, quod remittam tibi omnes tuas adinvenciones preteritas, et non
imputabo tibi eas ad confusionem, et adeo vincet te magnificencia
et preciositas muneris, quod ultra de te magna non senties, nec in superbia
magna loqueris, nec exaltaberis in corde, magna de te senciens, sed
de me magna dicens, qui tantum te munere magnificavit. Hoc enim
tantum est munus, quod omnem nostram vincit iactanciam, et dignum deo
est sua nobilitate. Hoc est munus sufficientissimum sui copiositate,
quod de suis copiosis abundanciis largitus est nobis deus. Et hoc est
quod dicitur ii Cor. ix°: Potens est autem deus omnem graciam abundare
facere in nobis, ut in omnibus omnem sufficienciam habentes abundetis in
omne opus bonum. Sicut dicit philosophus, quod in commutabilibus unum est, quod
fideiussor est omnis necessitatis, et id ad omnia sufficiens est, ita
et in donis gracie unum est, quod ad omnia sufficit, et id omnis ne-
cessitatis spiritualis est fideiussor, de quo omnia sibi sufficiunt, et hoc est
donum in quo totus est, a quo procedit spiritus sanctus, de quo intelligitur
hoc quod dicit Thobie x°: Omnia in te uno habentes non debuimus te di-
mittere a nobis. Unde Eccli. xxix°: Graciam fideiussoris ne obliviscaris,
dedit enim pro te animam suam, quia sicut est commutabilium divinorum. Corpus
dedit in cibum, animam in redempcionem, sanguinem in ablucionem, et dei-
tatem in omnibus virtutibus accepcionem. Optimus est pro omnibus necessitatibus nostris
fideiussor. Ipse enim est qui pignus pro nobis omnibus sufficiens ponit.
Prov. xx°: Tolle vestimentum eius qui fideiussor extitit alieni,
et pro extraneis aufert pignus ab eo. Vestimentum enim dominici corporis
a domino tollimus, qui pro nobis alienis pignus posuit et fideiussor
extitit, et pignus anime sue accipimus, ut nosipsos redimamus, et
ideo ipsemet dicit: que non rapui tunc exsolvebam, quia ipse pro omnibus
nobis pignus fuit et solvit que non rapuit. Et sic hoc donum fide-
iussor omnis necessitatis est. Sicut et dicitur ii Cor. iii°: Non quod sufficien-
tes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficiencia nostra
ex deo est, quia ex nimiis copiis doni ad omnia sufficientes sumus,
que omnes in hoc dono continentur, in quo concluditur omnis boni plenitudo.
Unde dicitur Rom. x°: Quia dives est in omnes qui invocant illum, quia
omnibus seipsum dando sufficiens est et copiosus. De hoc enim dono
vero est quod dicitur Gen. xxv°: Cum filio suo dedit summa patriarcha

omnia que habet / et filius in largitate propria / omnia in illo nobis do-
nauit Ro. viii / quo et non omnia nobis cum illo donauit / vnde dicit
cum ysaia lxiii° dicens / misericordiarum domini recordabor / laudem domini
super omnibus que reddidit nobis dominus secundum multitudinem bonorum domui
israel que largitus est eis secundum indulgenciam suam et secundum multitudinem
misericordiarum suarum / omnem enim nunc ostendit / quod in vno dono
omnibus nostre indigentie sufficienciam exhibuit / Sic ergo omnibus in isto dono
est sufficiencia / Est autem hoc donum et vtile / omnem in se habens vtilitatem
Si enim sicut dicitur Io. xiiii° / spiritus erudit ad id quod vtile est in re-
cipiendo sanctificationem eius / quante putas vtilitatis est donum huius sacramenti
quod omnem in se exhibet ad corpus et animam vtilitatem ysaie xlviii° / dicit
Ego dominus docens te vtilia / et gubernans te in via / quam nescis / hoc
enim christus in omnibus facit / tamen in hoc sacramento precipue hoc facit / in quo
homo ad omnia que vtilia sunt sibi accipit erudicionem / De hoc enim loquitur
Ecclesiastici xx° dicens / Est datum quod non est vtile / et est datum cuius retribucio
est dupplex / Datum enim mundi fallit / et non est vtile / datum autem christi
precipue quod dedit in dono corporis sui / vtile est et duplicem remunerationem
quia perficit in vite spiritualis deperdite restauracionem / et perficit et rede-
pcionem / Et sic valde vtile hoc donum inuenitur / vnde de hoc dono
ibidem post pauca subiungitur / Est qui multa redimat modico precio
et restituens ea in septuplum / Modicum autem precium dicitur corpus christi / non
ideo quod modicum sit / sed quia cum magne vtilitatis / hoc tamen multa redit
quia redimit omnia nostra / et restituit in septuplum / Affert enim
ex corpore christi dulcissimam participacionem / ex sanguine autem sanctificacionem
ex anima vero reconciliacionem / et ex spiritu vite spiritualis in nobis restau-
racionem / et ex deitate omnis virtutis perfectionem / et ex ipso sacramento christi recor-
dacionem / et ex modo percipiendi sacramentum affert eterne beatitudinis ymma-
ginem / Et sic omnia restituit in septuplum / hec est ergo vtilitas huius sacramenti
Ex hoc autem hoc donum tantam habet conformitatem ad donantem / vt in
ipso donans ipsum totus sit et totus habeatur / vnde christus xxvi° / Et hoc facia-
te in meam commemoracionem / et apostolus prima Cor. xi° / Quocienscumque panem
hunc manducabitis et calicem domini bibetis / mortem domini annunciabitis
donec veniat / propter quod hoc donum istud memoriale amantis donum vocatur / quia
in ipso recordacio et reputacio domini habetur / vnde psalmus Adhereat lingua
mea faucibus meis si non meminero tui / faucibus enim lingua
adheret / quando querit temporales faucium delectaciones / contemptis spiritualibus
quando autem habet spirituales delectaciones / iam non faucibus adhereret / Et hoc
affectat et dauid / quod si non recordatur sui memorialis amantis domini / lin-
gua sua faucibus adhereat / quia a recordacione domini non nisi faucibus refri-
gitur / psalmus lxi° / Recordamini precibus domini / et ierusalem ascendat super cor vestrum
Sunt autem tria quorum hoc sacramentum facit recordacionem / scilicet dulcissime
caritatis / in qua is qui in sacramento sumitur / et animam pro nobis posuit
et se nobis in sacramento exhibuit / amarissime passionis quam pro nobis
sustinuit / Institutus ex hoc modo ad preceptum / per que nos in celum
ingressum instruxit et reconciliacionem nostram ad patrem perfecit / De primo
dicitur Ecclesiastici xlix° Memoria iosie in composicionem odoris facta est opus pi-
gmentarii / ipsias mutuo in quo est sacrificium et incensum domini / et sic
christus qui seipsum obtulit in igne caritatis / totus factus incensum
domini in odore suauitatis / sicut opus pigmentarii / qui pro nobis pigmenta

conficit suauitatem et sanitatem. Dicit glossa eccli xxxxiiii. Et in huius
rei memoriam deuotamus ad aram hoc sacrificium vendendi corporis
ac preciosi sanguinis domini nostri iesu christi. Osee vltimo memoriale eius
sicut vinum libani valde odoriferum et in omni suauitate flagrans
et dulce ad gustum et valde rubicundum, que omnia dilectionem domini
significant tam odore virtutis flagrantem, et dulcissimam omnibus cordibus
fidelium, et in omni corde leticiam generantem, et iudicio dilectionis
maxime in effusione sanguinis nobis demonstratam, que sicut dicitur
Cantic. viii. Fortis est ut mors dilectio, et de eccli xlix dicitur In
omni ore quasi mel indulcorabitur memoria eius, et sicut musica
in conuiuio vini, hoc est melos musicum est in iubilo cordis, et
vinum nos ad caritatem inflammans in affectu dilectionis, stringens
nobis dilectum in amplexibus mutue communionis, ad quem amplexum
duo brachia sunt, quia ex dilectione pro nobis est, et ex dilectione se nobis
tradidit in pretio. Unde beatus Bernardus. Super omnia te michi reddidit
amabilem, domine ihesu, calix quem bibisti opus nostre redemptionis.
Propter quod in recordatione huius dicit sponsa Cant. i. Fasciculus mirre di-
lectus meus michi, inter vbera mea commorabitur, scilicet ad recorda-
tionem, et statim subiungit. Botrus cipri dilectus meus michi in vi-
neis engaddi, quia et multiplicitas passionis christi, et dilectio que per
vinum significatur, christum nobis reddunt memorabilem ad amandum
Cipri enim est vinum valde ardens, et species multiplicatas dul-
ces in amorem, hoc autem maxime deprehenditur in conuiuio vineas
engaddi, quod oculus solis ab antiquis vocatur, et fons edi interpretatur, quia
ad literam illuc sol recto radio respicit et fontem petulantie edi, hoc
est vinum calidum amoris, petulantiam efficiens ex loco illo manare
facit, et in hac propter amorem sui sponsa recordationem facit. Sic
ergo memoriale est dulcissime caritatis. Est autem et memoriale
amarissime passionis, quam pro nobis sustinuit. Propter quod Exodi xii
lactucis agrestibus intincta caro assa igni sumi precipitur, ut memoria
passionis sit ex succo amaro, et memoria passionis extingue ca-
ritatem, nec crudum enim nec coctum aqua sumitur, sed tamen assum igne. Cru-
dum enim cor est, quod nulla decoctione pietatis et caritatis ab humore
concupiscentie est transmutatum. Elixum autem est aqua, quia aqua
fluens concupiscentie molle intus ab omni pietatis amore destituit. E-
lixa enim sicut dicit philosophus intus sicca sunt humiditate naturali destituta
et exterius humore aque feruentis infusa, assa autem igni intus sunt
humida et exterius sicca per ipsam carnis mortificationem, hoc ergo
dicitur Tren. iii. Recordare paupertatis mee transgressionis absin-
thii et fellis, paupertatis michi, qua omnibus spoliatus, nudus sum
suspensus transgressionis qua in sensu dolore omnes omnium passiones
longe excessi. Treno. i. O vos omnes qui transitis per viam, attendite
et videte si est dolor sicut dolor meus, absinthii et fellis, quibus
commixtis aceto et ysopo intus in gustu sum amaricatus. Et
inde pro omnibus his Trenorum iii dicitur, memoriam memor ero et tha-
bescet in me anima mea. Ysaie xliiii. Reduc me in memoriam et
iudicemur simul, narra si quid habes ut iustificeris, ac si dicat
Compara passiones tuas in doloribus ad meas, et iudica me domini

nulli debitorem ad te homines omnia deberent per compulsionem
et tu narra si quid habes quod contra posset et videbis quod non habes
nisi ut diligas et gracias agas Job voluit contendere cum eo non audebit
ei unum pro mille. Sic ergo est memoriale passionis. Est autem memo-
riale donum amoris qui dicit Johannis xiiii. Si tamen dixissem vobis
quod vado pacem vobis loquar et id carnis pro nobis obtulit frequentabis
hostiam quia per ipsius sanguinem introivit iesus in sancta pro nobis et cum
cristo habemus ingressum. Hebreos ix. Cristus assistens pontifex futurorum
bonorum et post pauca per proprium sanguinem introivit pro nobis in sancta
eterna redemptione inventa. Romanos v. Per ipsum enim ascensum habemus
ad patrem et gloriam in gratia ista in qua stamus. hoc attendens paulus
ad hebreos x dicit. habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in san-
guine cristi qui inciavit nobis viam novam et viventem per velam
idem carnem suam et sacerdotem magnum super domum dei accedamus Cum
vero corde in plenitudine fidei aspersi corda a consciencia mala et
abluti corpus aqua munda teneamus spei nostre confessionem indeclina-
bilem. hoc est enim quod non debet esse oblivio quod pro nobis obiit et sanguinem
quo pro nobis introivit ad hoc quod secure intrare possimus nobis frequentandum
in devocionem reliquit. psalmus. Si oblitus fuero tui oblivioni detur dextera
tua Sic ergo primum memoriale attendit ad amorem secundum edificat
ad fidei veritatem tercium autem mirabiliter elevat ad spei firmitatem unde
hebreos vi. fortissimum habemus solacium qui confugimus ad tenendam propositam
spem quam sicut anchoram habemus tutam ac firmam. Sicut enim an-
chora figit navem ita hec spes in nobis fluctuantem reddit mentem
et expectacionem salutis reddit immobilem. hec ergo in ipso dono sunt conside-
randa Domum autem in accipiente tres continet condiciones scilicet quod sit effectuo-
sum propter quos domini vel perficiens effectus quod ex parte suscipientis in dono
servetur debitus modus et quod donum sit permanens et non evanescens
sicut quidam ludus Effectum enim continet donum quo suscipienti aliquid con-
ferat proporcionem continet donandi ut conformiter sibi appetens et conferens accipi-
at. Permanenciam autem vult habere ne indigencie accipientis deficiat
Multi enim dicunt ea que effectum domini non habent quia nichil conferunt nisi no-
civitatem. unde ecclesiastici xx. Datus insipientis non erit utilis tibi oculi enim
eius septemplices sunt exigua dabit et multa improperabit et apercio
illius oris inflammacio est. Omnis autem dans insipiens est qui non
dat nisi ad decipiendum. Sicut dyabolus promittens regnum et mundus promit-
tens fortune bonum et caro promittens delicias et universaliter horum
oculi sunt septemplices quod septem capitalia continent vicia in donis suis
et apercio oris in representandis ad accipiendum inflammacio mala est
vel ad ambicionem vel cupiditatem vel ad carnis concupiscenciam Et ideo post
pauca ibidem dicitur. hodie feneratur quis et cras expostulat et odibilis
est homo huiusmodi. Tunc enim isti feneratores dant nobis dyabolus et mundus
et caro cras hoc est post modicum tempus expetunt cum usura mortis et infini-
tum penis eternis Et ideo tales in datis suis nobis debent esse odibiles
hac de causa distinguendum est in donis sicut dicitur ecclesiastici xx. Est
datum quod est utile et est datum cuius retribucio est duplex quia data
ad decipiendum non sunt utilia sed multum nociva. Quia sicut aves laqueo
et pisces esca in hamo ita per talia insipientes decipiuntur unde Senece

xxiiii. Ercatur in odiu facte sunt et in inmscipulam pedibus insipientis
Datus autem scilicet duplicem retribucionis utilitatem / quia et hic ad graciam
et in futuro valet ad gloriam propter misericordiam et veritatem diligit deus
graciam et gloriam dabit dominus / hoc est quod dicitur Jacobi j° / Omne datum optimum / et omne
donum perfectum desursum est / descendens a patre luminum / apud quem non est
transmutacio neque vicissitudinis obumbracio / Datum enim optimum
est / quod fortune bonis et naturalibus est melius in se ipso / Perfectum autem est
quod omnem boni dona scilicet effectum / Istud autem donum scilicet quinque multiplicem
effectum / scilicet unum scilicet essencialem / alios autem effectus scilicet adiunctos Substancialis
autem effectus est restauracio deperditi in spirituali vita / quod hoc incurrit ex longa
abstinencia cibi spiritualis / Adiuncti effectus sunt in causando et figurando
In causando quidem dicitur hoc donum unitivum confortativum / et caritatis
intensivum In significando autem dicitur sacramentum veritatis et sacramentum representacionis
celestis convivii / Primus quidem effectus qui essencialis est / quod donum istud medi-
cinale spirituale est restaurativum / sicut cibus corporalis medicinam restaurat
corporalem / et hoc est dei donum de quo psalmista Pasti in conspectu meo mensam
adversus eos qui tribulant me / Impinguasti in oleo caput meum et calix
tuus inebrians quam preclarus est / In eo enim quod dicitur quod mensam
domini prevenit refectionem innuit In eo autem quod dicitur adversus eos qui tri-
bulant me innuit quod hec mensa confortat contra eos / et illa que medica
in spirituali inducunt virtute In eo autem quod dicitur Impinguasti in oleo ca-
put meum / innuit crassitudinem dulcedinis huius doni / que delecta-
biliter nutrit Et in eo quod dicitur calix inebrians quam preclarus est innuit
fervorem calidum et dulcem qui spiritualiter inebria infundit ad sui obli-
vionem et transitum in divinam delectacionem in optima ebrietate De ad-
iuncto autem effectu inquantum est unitivum dicitur Jo vj° Qui manducat car-
nem meam et bibit sanguinem meum in me manet et ego in eo De confortacione autem
dicitur in psalmo panis cor hominis confirmat Et de incendio caritatis dicitur Canticis
Comedite amici et bibite et inebriamini karissimi Et quod dicitur inebriamini karissimi
quia talis multa in ante dictis diximus / De effectu autem qui est scilicet in
significanda veritate eo quod quidquid figurale fuit in veteribus sacramentis hic
ostenditur in veritate dicitur Jo j° Gracia et veritas per ihesum cristum facta est
Et iterum ibidem Vidimus gloriam eius gloriam quasi unigeniti a patre plenum gracie et veritatis
In veritate enim reficit hoc sacramentum / et non in umbra typi antiqui Sic
enim veritas de terra orta est / hoc est de terreni corporis et sanguinis dono
et sacramento / In significando autem celestis convivii sacietatem dicitur luce xiiij° Beatus qui
manducabit panem in regno celorum / Nullo ergo destituitur effectu quia
scilicet omnia que desiderant instructionem in significando / et gracie refectionis deside-
rium in causando / Est autem advertendum in hoc sacramenti dono quod hylla-
rius dicit in nono libro de trinitate quod scilicet hoc donum naturalem veri ad cristum
perficit unionem / Et naturalem vocat unionem nature unionem naturalem / quia per
hoc sacramentum est in nobis per utramque manet naturam / et nos in ipso per
corpus et animam / que sunt due nature sunt in nobis / Ipse enim naturaliter unitur
nobis per qualitatem et deitatem / et nos in ipso manemus spiritualiter per
spiritualem manducacionem / et corporaliter per ~~corporalem~~ manducacionem / Sicut
ostendit superinducta auctoritas / qui manducat carnem et bibit sanguinem meum etc.
Jo vj° Sic ergo hoc donum nullo effectu destitutum verum est donum

Jn dono aut scdo ɔsideratur, q sit ei cui donat' conveniens et proporcio
nab/ Non enim idem est dandum militi et rustico, nec idem nobili et igno
bili, nec enim idem puero et seni/ Dicit enim phus q opera et lechitus
pulcherrima magnificencia sunt puerilis doni, que tn seni exhibita
parvis ɔtempto quam dona videntur. hoc significat' ast xxv° ubi d' dedit
unicuique scdm ppriam virtutem, hoc est scdm pprie virtutis proporcionem/ Tercio
donum ɔgruite est existimacionis q unicuique ppriam et a se desideratum sequitur
gram et delectacionem, Sape xvj°, voluntati uniuscuiusque eorum deserviens
ad quod quisque volebat ɔvertebatur. Et paulo ante dixit angelorum esca
nutristi ppulum tuum habentem in se, omne delectamentum et omnem
saporem suavitatis habentem/ Philipp iiii° habeo aut omnia et habundo Jn de
actis v° de aplis et ɔplis d' q neque erat egens inter eos, quod ex
gra communionis quam hoc factum fit omni indigencie replebantur
eo q ipsum donum omnibus est proporcionatum, ut in eo quilibet quod ɔcupit ve
niat et non deficiat luce xxij° cum misi vos sine sacculo et pera,
numquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt nichil/ Communitatis enim
quam habebant ad invicem, que in hoc facto exhibetur et significatur omnem
omnium replevit indigenciam/ Quarto in dono bono ɔsideratur e quod sit
perpetuitas ad eo qui accipit et in vita et in morte, ne sic evanescat
sicut dona ludentium mundi vanitate Eccl xj° d' dacio dei per
manet iustis et profectus illius successus habebit ineternum/ hec est enim
vera dacio que in iustis permanet in viaticum, et in vita in refectionem
et in iudicio in redempcionem, et in patria in eterne beatitudinis fruicionem
Vbi enim successus donum istud habebit ineternum/ hoc modo pater celestis
novit bona data dare filiis suis luc xj° psalmus vl Reddet ei bona
et non mala omnibus diebus vite sue, quia omnibus diebus vite mee
et in gra et in gla donum istud perseverabit, vel in re gre ɔtenta
vel in re gle significata Thobie xiij°/ Bonis omnibus per eum reple
ti sumus Jo x° de hoc dono d' pater quod dedit m maius omnibus est, hoc
enim maximum fuit q perseverans nobis donum donavit Per hoc enim
ipse et ad omnia sunt et maxime sufficientes unde psalmus d' memoriam fecit
mirabilium suorum misericors et miserator dominus escam dedit timen
tibus se, hoc enim omnibus mirabilibus est mirabilius q se nobis donat
et in se ɔsistens permanet q' sumitur in cibo et integer perseverat
q perseveraat in nobis in omnem sufficienciam corporis et anime et vite et
mortis et gre et glorie et nichilominus est donator et donum enim
illorum secundum ɔpae xxxiiij° panis datus est ei, aque eius fideles sunt
quia non deficiunt sicut panis mediacionis mundi vel carnalis delec
tacionis/ Ponitur aut hoc factum a scdis patribus in genere tibi et po
tus, sicut et ipse xpc d' Jo vj° caro mea vere est cibus et s' rel'
Et sic in hoc facto quatuor in communi notabilia occurrunt, cuiusmodi
sit cibus, 2° qualis sit potus, 3° qualis totus xpc sub cibo
continetur et potu, quarto vero qualiter sit sumendus et quid in eo
recipiatur/ Jn primo aut scilicet cuiusmodi sit cibus ensiforma novem in genere
ostendit novum scilicet tibi nobilitas ex genere, tibi suavitas ex sa
pore, tibi multitudo ex virtute, tibi ad cibandum ɔformitas ex simi
litudine, tibi in cibum perdurabilitas ex stabilitate, tibi ad

cum uen[?] 3m pisto[?]

nobilitas ex connaturalitate / et cibi cum cibato summa adhesibilitas
ex cibati per cibum assumpcionem / hec enim novem in isto cibo vero et
bono concurrunt / De primo notandum quod nobilis esse dicitur / ideo quia est re-
gius / quia est filius ordinatus et quia de ipsius promptuariis summi
regis assumptus / De primo hoc modo dicitur Gen. xlix° Aser pinguis panis
eius prebebit delicias regibus / Non enim ignobilis est cibus illius
Aser qui beatus interpretatur / et delicias dat regibus vere prebet / Regibus inquam
illis qui in regno Christi cum decore virtutum conati regium honorem
optaverunt / Hic est cibus qui viro fidelissimo militi exhibitus est
a David cum recederet ad exitum ii Regum xi° ubi sic dicitur Egressus
est Urias de domo David / secutusque est eum cibus regius / Uri-
as lux mea dei interpretatur vel incendium meum deus / et sunt eos in
quibus decor fulget regius in luce sapiencie / et igniti radiant
lapides virtutum in igne affectus in caritate / hii sunt de domo
et palacio regis David / quia pertinet ad curiam regalem ad regimen
ordinati / In palacio enim celi cogitacione et aviditate / et inten-
cione et desiderio conversantur dicentes cum apostolo Phil. iii° Nostra conversa-
cio in celis est / exivit David qui aspectu est desiderabilis in con-
templacione veritatis et manu fortis in omni honestate virtutis / hos
per manum summi regis missus sequitur cibus regius ad regalem di-
gnitatem preparatus / hoc optime figuratum est iv Regum ultimo ubi dicitur / Cum monarcha
summus Evilmoradach qui tunc monarcha fuit elevavit caput
Joachim qui dei exaltacio interpretatur regis Iude de domo carceris / et
locutus est cum eo bona / et posuit thronum eius super thronos regum / qui
erant secum in Babilone / et mutavit vestimenta carceris eius / et come-
debat panem coram eo semper cunctis diebus vite eius / et cibaria eius cibaria
perpetua dabantur ei a rege Babilonis statuta per singulos dies
usque ad diem mortis sue / Rex enim Babilonie rex mundi huius est
deus et iudex / qui Joachim cum quem deus gracia sua surgere facit in altum
de domo carceris strictissimi / in quo multi captivi tenentur in peccatorum
vinculis / elevatum benigne alloquitur / et vestit eum conversacionis regii
decore / et de mensa regali cibaria facit exhiberi in refeccionem huius
sibi cunctis diebus perpetua que vegetet interius Sic ergo ille cibus
est regius quia regibus preparatus / Etiam ideo regius / quia filiis regis
summi ad regnum vocatis est debitus et ordinatus / Unde Mat. xv°
a domino dicitur / non est bonum sumere panem filiorum et mittere canibus ad
manducandum Hii autem filii de quibus dicitur Joh. i° qui non ex sanguinibus
neque ex voluntate carnis neque ex voluntate viri / sed ex deo nati sunt
a spiritu enim formati in similitudinem divinitatis facti sunt filii dei quibus
divinus cibus est preparandus / Et hec est causa quod vocatur panis angelorum
qui filii dei dicuntur in gloria secum regnantes / Ps. Panem angelorum
manducavit homo / homo scilicet ad similitudinem angelorum provectus Sapientie
xvi° Angelorum esca nutristi populum tuum quia habentem in se omne delectamentum
et omnis saporis suavitatem / substancia enim tua in dulcedinem tuam
quam in filios habes ostendebas in dulcedine panis regis celestis

filius dei est paratus cibus ille, et ideo est regius Est autem cibus
regius, quia de ipsis summi regis promptuariis est assumptus Sicut
dicitur psalmo Inebriabuntur ab ubertate domus tue et torrente voluptatis tue
potabis eos. Abundans enim est cibus et regalis in domo summi
regis nec aliud est in ea nisi splendidum et regale, sicut est cibus de
quo dicitur ecclesiastici xxxi Splendidum in panibus benedicent labia multorum
et testimonium veritatis illius fidele Splendet abundantia et de-
core regio omnia que in domo sunt regis, et ideo in panibus splen-
dorem habet, quem omnes gustantes panes illos benedicunt magnifi-
ca gratiarum actione, et testimonium veritatis de omni regio cultu inesse
que fidele est et verax in perpetuum, propterea et filius prodigus qui pro-
pter stultitiam suam penuria consumpserat sapuit in semetipsum reversus ait luce
xv° Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego
autem hic fame pereo, surgam et ibo ad patrem meum, et dicam ei fac
me sicut unum ex mercenariis tuis, abundans enim omnibus est domus
et omni abundantia regalium ciborum adimpleta, psalmo promptuaria eorum
plena eructantia ex hoc in illud. Sic ergo dicitur cibus regius. In ipso autem attende
Tres figure cibi celestis — ille cibus mysticus est cibus et non sacramentum tantum, verumtamen in aliquibus aliis
in veteri testamento figuris prefiguratus. In quantum figuratur in vino, in ani-
malibus enim prefiguratur in vitulo in agno et in hedo qui leguntur cibi
fuisse et angelorum et patrum. In quantum autem prefiguratus est in manna
et in pane subcinericio, nec in aliis cibis de facili invenitur prefiguratum
in cibo simplici. Cuius causa est, quia in vitulo prefiguratur Christi officium
quod est Christi cultura qua excoluit corda omnium hominum, terram quondam pri-
lavitam divine plantationi et seminationi preparando, Et quantum ad refe-
ctionem talis operis, voluit in cibo vituli signari, ideo prefigurari. In
agno autem signatur quantum ad innocentiam et patientiam, et ideo prefiguratus
spiritualem refectionem voluit prefigurari in cibo agni. In hedulo autem
prefiguratur quantum ad incarnationis et passionis carnem, que est peccati
quia venit in similitudinem carnis peccati, qui peccatum omne tulit, et ideo vo-
luit cibo edi prefigurari, quia et hedus similitudinem carnis et hircus
habet, scilicet fetorem hircorum et carnis non habet. In hiis prefiguratus est in cibis
patrum ille cibus de quantitate, id est, quod de Christo ideo quod eius cibus meum sit
pietatis est et una et obedientia patris, et quo ad hoc tamen voluit pre-
figurari in manna, quod de celo venit, in quo signatum obedientia patris de
celo et saporem habuit olim dulcem et pinguis, et in dulcore ne-
quid prefiguratur naturalis bonitatis eius pietatis que eius cibum afficit neque
Cum pinguedine prefiguratur unctio ipsius, quia ad nos venit, quando terra bona
multiplicibus defectibus nostris opposuit In grano autem frumenti frugis
in cibis patrum quantum ad robur gratie quod prestat hoc sacramentum Tam ma-
gnus enim cibus uno et eodem signo non potuit prefigurari. Refert enim
Plinius qui similam sapere fecit, quod omnis saporem in cibo patrum quantum de
egipto fuit delectamentum salutare In vitulo quidem signatur an-
gelorum esca Gen. xviii° ubi dicitur quod tribus angelis venientibus ad ta-
bernaculum abrahe in ipso fervore diei, et facientibus promissionem
de nascituro filio, quem tunc risit et gaudium esse facturum dicit, quod ipse
abraham cucurrit ad armentum, et tulit inde vitulum tenerum et optimum
deditque puero qui festinavit et coxit eum, tulit quoque butirum et lac
et vitulum quem coxerat et posuit coram angelis. Abraham enim

puter fidei, et prima credendi via summum patriarcham significat. Armen-
tum autem est totum fidelium congregationum, ex quorum grege sumptus
est vitulus quia ex illorum corporali sorte secundum legem concupiscentie
assumptus est in cibus iste etc. Vitulus autem qui ingredi non portandi
alicuius servitutis. Hic est vitulus de quo psalmista: Placebit deo super vitulum
novellum cornua producentem et ungulas. Ille enim vitulus super omnes
deo placet vitulos, qui ad illius vituli non optimi similitudinem
in albo angelorum sunt formati, quasi tamen angeli in comparatione dele-
ctabiliter resistunt et cornua producunt virtutis et veritatis, quibus et vi-
cia et falsitatem omnem ventilant et ungulas duas fissas prude-
tissime censure et districtionis, quibus se et affectus suos protegunt
ne terrenis delectationibus inquinati mollescant. Hic est vitulus tene-
rrimus quem numquam induravit mali consuetudo, teneritas se prebens ad
fidelium manducationem. Hic est vitulus optimus omnium bonitatem excedens
sanctorum, ita ut in comparatione ipsius alii non dicantur boni. Ut est xix^o Ne-
mo bonus nisi solus deus. Hic est vitulus puerorum patriarche, hoc est
ordini sacerdotum assignatus coquendus in igne passionis et caritatis
et devotionis, quibus ignibus nobis in cibum convenienter preparetur
ut commutantes simul passionibus affecti in caritate, et tota mente
devotionem accedamus. Hic cum butiro sue deitatis nobis proponitur et cum la-
cte humanitatis dicente Ysaia vii^o: Butirum et mel comedet ut sciat reprobare.
Et in Can. iiii^o: Mel et lac sub lingua tua. Ille est vitulus sa-
ginatus quem occidit magnus paterfamilias Luce xv^o quod filium suum
salvum recepit, et simphoniam et chorum exultare fecit, quia in re-
conciliatione nostra ad deum. Hic vitulus omni pinguedine gratie saginatus
occisus stat, cui totus cetus prophetarum et sanctorum quasi in simphonia
concorditer cecinerunt, et omnes in tripudio communi istius solemnitatis lau-
daverunt. Iste est vitulus cui multi vituli sunt postea adducti in agre(?)
uniciorum(?) dei refectionem, ad laudem vituli domini nostri ihesu cristi. Osee xiiii^o
Reddemus vitulos labiorum nostrorum, hoc est votorum nostrorum, cum utiles
labores offerimus. Hic est vitulus de quo dicitur i Reg. i^o: Adduxit eum secum
Anna in vitulis tribus, et tribus modiis farine et amphora vini.
Anna enim gratia interpretatur, que puerum a deo postulatum in vitulis tribus
hoc est perfecta virtute et veritate et devotionis secum ad sacerdotem adducat,
et tribus modiis farine, que tres sunt mensuras innocentie. Hoc est
quod nulli nocuit, quod bona pro malis rependit, quod lesus a ledente vin-
dictam non expetiit, sed indulgentiam impendit, et anfora vini que
est mensuram gaudiorum internorum in sanguine cristi. Sic ergo preciosi-
tas et nobilitas istius cibi in vitulo significatur saginato. Significatur
et in agno qui occisus est ab origine mundi Apoc. xiii^o. Hic enim et cibus
fuit sanctorum liberans eos a percussione angelorum. Significatur autem in
agno quantum ad innocentie et pacie et obedientie simplicitatem. Unde Exo.
xii^o: Erit autem agnus sine macula, masculus anniculus, absque omni ma-
cula peccati sicut etc., masculus hoc est perfectus, et anniculus, super quem
omnes celestium luminum fuerunt complete revelationes. Hic enim est
annus perfecte celestis illuminationis, annus benignitatis divine. Ps. Benedices
corone anni benignitatis tue. In corona enim in ipsis illuminationibus transivit,
quasi umbra veritati cessit. Hic est agnus sine macula, de quo dicitur Jer. xi^o:
Ego quasi agnus mansuetus qui portatur ad victimam. Et Ysaie liii^o

Sicut ovis ad occisionem ductus et sicut agnus coram tondente se
sine voce est / quia innocenciam suam per omnem modum paciencie et obe-
diencie probavit ostendens quia ipse est agnus dei qui tollit peccata mundi. Jo. i°.
Unde Apoc. xiiii°. Vidi supra montem Syon agnum stantem et cum eo c xl iiii-or
milia habentes nomen eius et nomen patris eius scriptum in frontibus
suis / qui multi agnelli humiles et mites et obedientes hunc agnum
imitati sunt et secuti qui se ipsos deo immolaverunt / De quibus et Apoc.
vii°. Agnus qui in medio throni est reget illos et deducet eos
ad vite fontes aquarum / Agnus enim quia mansuetum animal est et multum
gregale animal est / et delectatur in grege agnorum / in quo ipse est dux
et ductor omnium mansuetorum. Ysaie xl°. In brachio suo congregabit agnos
et in sinum suo levabit / In edo autem significatur quantum ad causam
incarnacionis et passionis / unde Exo. xii°. precipitur quod iuxta ritum
agni tolleretur et edus in cuius sanguine et tibi filii israel liberarentur.
Unde et mater Rebecca Gen. xxvii° dixit Jacob filio suo Affer mihi duos
edos optimos / ut et velle noverat patrem suum / et coxit inde pul-
menta / Duo autem edi sunt / unus quo ad similitudinem peccati in corpore Christi
alter ad causam peccati in corpore nostro / qui quando cocti sunt igne divino
devocionis et caritatis / mirabiliter delectant fauces dei / et ad audiendum
inclinant / Hic est edus quem Manue et uxor obtulit domino
angelo Judicum xiii°. In cuius flamma angelus in celum ascendit / An-
geli enim dei in penitentis peccatorum reficiuntur / et ascendentes in celum
coram deo vota penitentium apponunt / referentes gratias pro conversione penitentie
Sic ergo cibus ille figuratus est in animalibus / et hec refecio que assignata
est a nobis / Dicit enim eximius tanti sacramenti cibus / una et eadem figura
simplicium potuit figurari / sed pluribus propter plures eius gratias figurari
digne decebat / In granis autem prefiguratus est in duobus scilicet in manna
quod ad modum seminis coriandri cadebat / et in frumento. In manna
autem quinque de causis figurabatur scilicet quantum ad originem quia celeste
fuit manna. In sapore quia diversos sapores habuit / et in loco quia
transeuntibus per desertum tantum dabatur / et in miraculo quia miraculose
venit / et in defectu quia gustatis fructibus terre defecit / De pri-
mo huiusmodi convenientia est / quia et ipse e celo venit / et multitudo gratiarum
in Christo multiplici sapore in manna iudicatum fuit / desertum autem
in quo exhibitum est desertum mundi est quod a perfecta recepcione divine
dulcedinis desertum est et incultum / Circumstancia autem nativitatis Christi
videt miraculo manne / et defectus eius in patria est quod proximum
huius vite libris formis / et plenitudinibus cibi divini non indigemus
cum deus per se ipsum se nobis in aperta specie instillabit / Hec ergo de
causis in manna est significatum / et in memoriale huius gracie coram
deo est reservatum / hec vero in qua urna aurea habuit manna. Primum
ergo istorum est quod origine cibus iste est de celo / hic est de altitudine
humane nature / in qua Christus naturam nostram accepit immunem a culpa. Jo. iii.
Qui de celo venit super omnes est / et qui vidit et hoc audivit testatur.
Ps. Panem celi dedit eis / cibaria misit eis in abundancia / et melius
est panis iste de celo / quia de celo humane nature fuit assumptus / de
celo autem sancte trinitatis fuit assumens / et de altissimo virtute celeste
fuit facta assumpcio. Ysaie [illegible] [illegible] extollas te super altitudinem

tre, et cibabo te hereditate iacob patris tui. Altitudo autem tecti similis
est vite humane prout instituta ad innocenciam culpe fuit in primo sta-
tu hominis. De quo statu Christus naturam veram assumpsit, que deitati est
vnita, per quam vnionem plenitudinem omnis gracie accepit. Et in
eukaristia hoc est tota gracia que fidelibus indicat esse potest. Hoc autem
per corpulenciam scilicet hereditatis patrum indutus fuit, a quibus carnem de-
scendit. Cum de se et cibus talibus sibi sic incorporatis dicitur Johannis iii°
Nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo filius hominis qui est
in celo. Qui per naturam diuinam de celo sede [illegible] descendit, et in ipso
remansit. Per naturam autem humanam de celo in qua creatus fuit homo, assu-
mendo passibilitatem descendit, et in ipso consumpto ad immunitatem
penitus permansit, et cum omnibus electis sibi incorporatis in vtroque celum
reascendit. Sic ergo conuenit manna et cibus ille quantum ad originem.
Conuenit eciam in saporum diuersitate. Sicut manna diuersos sapo-
res habet corporales, ita diuersos sapores habet iste cibus spirituales.
Vt enim Philo in libro suo quem fecit exponendo pentateucum historiam
quod manna masticatum se conuertebat ad saporem desideratum a come-
dente, ita tamen quod mutabat in eo sapor dulcis et pinguis, vt ex dul-
cedine reficeret naturam, et ex pinguedine conuerteret cibum, et ex sapore
ad quem conuertebatur satisfaceret appetitui comedentis. Et hoc est quod vt
dicit Philo intendit Psalmus Manducauerunt et saturati sunt nimis, et
desiderium eorum attulit eis dominus, non sunt fraudati a desiderio eorum,
quia ex dulcedine attulit saturitatem, pinguedine demulcens gu-
stum, et ex sapore desiderato attulit desiderium. Sapiencie xvi° Paratum panem
de celo prestitisti illis sine labore habentem in se omne delectamentum et omnem
saporem suauitatis. Et paulo post voluntati vniuscuiusque deseruiens eos
ad quod quisque volebat conuertebatur. Ita eciam spiritualis panis iste quem
ad aciem deuotam, omni vas est gratum, omnem saporem gracie exhibet,
et preter hoc dulcedinem diuine vite, et pinguedinem deuotionis ad
nos gustum exhibet spiritualem. Et sicut aures diuersorum verba dei audiencium
diuersas in verbo dei audiunt inueniunt, per vniuscuiusque facultate illu-
minaciones, ita fauces diuersorum hunc cibum gustum gustancium diuersas
gracias inueniunt refectiones. Job xii° Nonne aures verba diiudicant et
fauces comedentis? Quasi dicat sic. Secundo fauces aliena amaritudine
non sunt infecti. Infirmis enim omnia amara videntur, sicut dicit Philosophus
quia colerica et fellea amaritudo palatum inficit febricitancium, et
sic infirmi ex amaritudine peccati non diiudicant verum saporem huius cibi.
Actuum viii° In amaritudine fellis et obligacione iniquitatis video te
esse. Hoc signatum est Exodi xxix°, vbi de agno domino offerendo in vespera
sic dicitur, quod iuxta ea que diximus in odore suauitatis sacrificium domino
est oblacio perpetua. Dicuntur autem hii qui peccati sunt in naturalibus, quod odor
scilicet est sapore suauissimo, vt hoc esset oblacio perpetua in omnes
generaciones, nisi vniuscuiusque saporem spiritus quem querit in agno isto in-
ueniret. Hinc est quod in Canticorum primo dicitur: Odor vnguentorum tuorum super omnia aro-
mata, quia omnis vnccionis et pinguedinis gracia est in eukaristia continens
omnem infinitam, et ad omnem refeccionem sapor omnia vincens aro-
mata. Sic ergo conueniencia est eukaristialis cibi et mannatis in di-
uersitate saporum. In loco ac exhibicionis vtriusque gracie conuenit

Non enim dabitur manna nisi in deserto, ubi aliud delectabile et re-
ficiens non fuit ad esum. Et sic non sentitur dulcedo gratie et sapor
eucharistie, nisi ab hiis qui se in desertum corde transferunt, ut mun-
danas non senciant delectationes. Unde dicit Bernardus: Delicata est divina con-
solatio, non datur admittentibus alienam. Et hoc est quod dicit psalmista: Pingue-
scent speciosa deserti, exultacione colles accingentur. Hec enim speciosa
deserti, que seipsa deserta faciunt, ne in eis quicquam colat mundus
de tumultuosis et caducis delectacionibus, et colles tam altorum
cordium frequenter exultacione divine consolationis accinguntur. Ad hoc
desertum invitat dominus apostolos vi°: Venite seorsum in desertum locum, et re-
quiescite pusillum. In hoc deserto bis pavit dominus turbas, et alibi
pavisse non legitur. Actuum xiij°, et ad Romanos, Johannis vj°: Patres vestri manducave-
runt manna in deserto et mortui sunt. Hoc est desertum de quo dicit Ysayas xxxij°:
Erit desertum in Chermel, et Chermel in saltum reputabitur. Cher-
mel enim agnus tener interpretatur, quia desertum istud delicias immi dei et
agni cum gratia tenimi(?) exhibitum et Chermel reputabitur in saltum, quia
ibi omnia exiliunt frutecta, saltus vocatur, quia in talibus conveniunt
deliciis nitor salit omnibus utilis, cum increacionis et exhibicionis
modo, utraque enim miraculo dei est exhibitum, naturalibus potenciis
adhuc existentibus infirmis et invalidis. Unde Exodi xvj°: Ecce ego plu-
am vobis panes de celo, egrediatur populus et colligat que sufficiunt
per singulos dies. Portas celi aperuit dominus et pluit illis manna
ut ederent. Sic et dominus solus sua voluntate et verbo cibum nobis eukari-
stie ministrabit, Johannis vj°: Panis quem ego dabo caro mea est, ac si di-
cat ego dabo et non alius, quia non nisi deus huiusmodi cibum manati glo-
riosum saporem in se continentem divinitatis virtutem potest dare. Unde et Exodi
huiusmodi cibum presentis manati et ostendens, quod nec illud nec istud dare po-
tuit nisi solus deus. Dicit Johannis vj°: Amen dico vobis non dedit vobis moy-
ses panem de celo, sed pater meus dat vobis panem verum de celo. Panis
enim verus est qui de celo descendit, et dat vitam mundo. Ille enim panis
quem Moyses oratione a deo impetravit, et non de thezauris suis dedit,
sed deus non ad vitam eternam sumentes eum vegetavit, quamvis e celo de-
scendit. Sed ille panis qui sicut ille de celo descendit, quem
pater illum non de thezauris humanis, sed de divinis suis promptuariis
pro celestibus contulit. In hoc verus est, quia refectos a se vegetat ad
vitam eternam, et ideo utrumque miraculo bonitatis dei est exhibitum. Et in hoc
verum est, quod dicit psalmista: Novum miraculum veteri conformans, Memoriam fecit mira-
bilium suorum misericors et miserator dominus, escam dedit timentibus se, quia
ne inferiores reputarentur antiquis patribus, qui angelorum esca
nutriti sunt, quinimmo ut superiores in infinitum reputarentur, dominum
angelorum nobis in escam prebuit. Unde Johannis vj° dicit: Operamini non cibum
qui perit, sed qui permanet in vitam eternam, quem filius hominis dabit
vobis. De quo pane per pauca quidem ignorantes verum dixerunt: Domine
semper da nobis panem hunc. De quo et dominus exponens dicit: Ego sum
panis vite qui venit ad me non esuriet. Patet ergo quod utrumque ab ipsa
dei dulcedine per miraculum est ministratum. Tercio autem processit, quia de
illud quod miraculum fit quod sola fit dei voluntate nulla potencia
nature cooperante. Est autem differencia in defectione. Manna enim desierit

filiis israel in terram promissionis intrantibus et de fructibus terre pro-
missionis gustantibus, unde Iosue v° Defecit que manna postquam
comederunt de fructibus terre, nec usi sunt ultra cibo illo filii israel, sed co-
mederunt primo cum fructibus terre chanaan. Ita etiam in hoc transitu
mundi utimur eucharistie sub specie panis et vini velati, sed cum ad pa-
triam venerimus, ipsam veram veritatem gustabimus in vera specie dei que
est fructus terre chanaan hoc est transmutate, quia ibi gratia transmutatur
in gloriam. Et hoc est quod dicit dominus Io xvi° Hec in proverbiis locutus sum
vobis, sed venit hora cum iam non in proverbiis, sed palam de patre meo
annunciabo vobis. Similitudinibus enim sacramentalibus utentur tamen quantum
ad manifestacionem et percepcionem aperte veritatis, hoc est illud quod
dicit apostolus I Cor xiii Cum venerit quod perfectum est evacuabitur quod
ex parte est, hoc enim perfectum quod deum sicut est percipiamus. Similitudi-
nibus autem panis et vini sensibilibus modo manducantur propter
statum imperfectum. In omnibus ergo quibus dicitur competit manna eucharistie
et tales convenientia in divinis concordia vocatur. Sic ergo per manna
eucharistia designatur. Quid autem ... ista, tamen in cibo sui generis
nobilissimo accipitur in pane de frumento. Huic enim fructo Christus
se comparavit Ioh xii° Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum
fuerit ipsum solum manet. In granis enim quatuor considerantur que eligun-
tur color scilicet figura quantitas et ponderositas specie, si consistunt esse nobilia. Hec
autem omnia in grano frumenti inveniuntur. Est enim intus coloris nivei et
extrinsecus coloris rubei. Et sic meliora dicuntur a pluribus esse grana. Et
hec duo competunt ut rubor referatur ad preciosum sanguinis et niveus
color referatur ad candorem vite innocentis. Cant v°, Dilectus meus
candidus et rubicundus, electus ex milibus. Candidus innocentia, et
rubicundus paciencia passionis. Et figura autem grani frumenti columpnaris
est, rotunda quadratio ut dicit euclides est quod linea a centro equaliter
distans quoniam elevatur. Et figura enim a centro undique equaliter distans
ubique equaliter ... et ..., et est fidei fundamentum. Sic ... in-
telligitur esse factum Apoc iii° cum dicit faciam eum columpnam in tem-
plo meo, hoc etiam dicitur eccli xxiiii° Thronus meus in columpna nubis,
est enim columpna immobilis una de vii hore de vii sacramentalibus
graciis. De quibus dicitur prov ix° Sapientia edificavit sibi domum excidit
columpnas vii. Quantitas autem competit, quia magis est inter grana
que in panem qui hominis est panis assumuntur. Ordeum enim cibus est
iumentorum, avena autem cibus altilium, siligo autem infirmitas ad fru-
mentum, quia in terra bona siligo permutata nobilitatur in triticum et in
terra mala frumentum permutatum degenerat in siliginem. Et ideo perfectum granum
... est granum frumenti zacharie ix° Quid est bonum eius aut quid pulchrum
eius, nisi frumentum electorum et vinum germinans virgines. ... pul-
critas autem ... hoc ... adeps aliorum granorum esse ..., ps
adipe frumenti saciat te, hoc enim purum est et adeps omnis grani nu-
trientis. In quibuscumque granis illa quatuor inveniuntur illa sunt nobilia
et ideo ... corpori domini apta. In nullo autem ita inveniuntur sicut in
grano frumenti, et ideo de nullo grano nisi de grano frumenti corpus domini
potest confici. Patet ergo quod in gradu cibi panis ista quatuor nobilissimo
cibo competunt. Unde gen xxvii° dicit frumento et vino stabilivi eum

Cuia tota domus iacob hoc est ecclesia fundata est sup hoc sacramentum
frumenti et vini / quia in eo vita est vita frumenti et vini / Unde ecce ergo
dr de patribus hoc sacramentum desiderantibus / tunc oculus iacob in terra fru-
menti vini et olei / quia fructus est huius sacramenti quam in sacramento dat cordis
firmitatem / vinum autem spiritualem iocunditatem / et oleum presentis pinguedinem / et
hec sunt super que tota consistit ecclesia / Sic ergo patet quod ille cibus in genere suo
quantum ad significationem et complectionem est egregius / hoc enim granum est pin-
guissimum dulcissimum inter omnia grana / unde ille sanctus qui degustavit
illud clamavit et dixit / Sicut adipe et pinguedine repleatur anima
mea / et labiis exultationis laudabit os meum / quia adeps gratie di-
vinitatis et pinguedo devotionis ita repleverat animam ipsius / quod tota
prorupit in exultationem laudis / hoc est triticum quod in purissimo purissim
germinat / et granum quo deus incorporatur / et ideo totum ad horreum domini
pertinet colligendum / Colligite primum zizania / et in fasciculos ad
comburendum / triticum autem congregate in horreum meum / Omne enim istud
pertinet ad horreum celi / et ad mensam dei / Et quia ipse cui incorporandi
sumus purissimus est / ideo congruit ut non nisi de purissimo grano con-
ficiatur cibus corporis eius / hoc est triticum et vinum cum autem antiqui
inedia famis consumpti petebant dicentes Treno iiii° / Matribus suis
dixerunt / ubi est triticum et vinum cum exalarent animas suas in sinum
matrum suarum / Inedia enim longa consumpti / prelatis matribus suis / hoc est
prelatis dixerunt / ubi est triticum corporis cristi / et vinum sanguinis eius
quod solum sacramentum est pignus salutis eterne / Et hoc dixerunt eo tempore / cum
ex inedia destituti exalarent animas suas / viatico carentes in sinum
hoc est in gremio prelatorum hoc sacramentum non exhibentium / quia non nisi
figuram habebant et non veritatem / nullum ergo in genere granorum inveniri
potest adeo nobile et adeo dulce / et minus ventosum / quod qualiter fieri possit
granum frumenti Et ideo dicit psalmista / A fructu frumenti vini et olei sui multipli-
cati sunt / Hec ergo est causa / quod de genere granorum non nisi de grano frumenti
hoc sacramentum confici potest / Secundum ordinem induta superiore diximus
nunc deus ostendit de saporis suavitate / que in hoc cibo et spirituali eum
gustantibus invenitur / Et quamvis in premissis capitulis de hoc dicta sunt
tamen quantum ad cibum bonum pertinet saporis suavitas / ecce hic alia quedam
et alia quam superius dicta sunt scribemus / Licet ergo in complectendo saporem
hoc sacramentum / et saporem in significando / et in ambobus habet admirabilem
spirat suavitatis odorem / In complectendo quidem licet sit saporis / licet enim sapo-
rem puritatis ex corpore / saporem dulcedinis valde amabilis ex san-
guine / saporem autem omnis virtutis ex anima / qui est sapor aromaticus
licet et saporem subtilitatis / et subtilis in nos potestatis / ex spiritu hu-
mano qui est in ipso / et saporem omnis gratie / qui est sapor gratiosus ex
deitate / et tamen licet in omnibus saporem celestem / ex unione humanorum per-
sona deitatis / Quamvis enim possit dicere ysaias in dictis ubilibet suo / Sicut sapores
corporales sunt dulcis pinguis ponticus stipticus acutus et acetosus /
salsus amarus et aquosus / qui insipidus vocatur / tamen quia probatum est
quod sapor est sequela complexionis / ratio sequitur / quod possit esse res commixta
vel composita propter hanc complexionem / ita quod licet unumquodque sibi attributum sapo-
rem / cum ergo quedam sunt in parte pura et in parte impura / et in parte
corrupta / et in parte non corrupta / ideo pauca inveniuntur in omni
puritate suum saporem exhibentia / Sed domini nostri illud purissimum corpus

sicut naturalis splendor inter omnia, omnia corpora sue puritatis exhibet saporem.
Et sicut de malo Ysaie xxiiii et Jeremie xlviii dicitur in malo quod non est transfu-
sus de vase in vas, ideo gustus eius permansit in eo, et odor eius
non est immutatus, ita per contrarium in bono dicitur de dominico corpore, quod in
vase uteri virginalis, manibus spiritus sancti formatum in aliud vas commu-
tationis non est transfusum, et ideo gustus puritatis eius permansit
in eo, et odor qui est saporis quedam evaporatio non est immutatus, omne
enim incorruptum est quod est in ipso, sicut ipse dicit in psalmo: Non dabis sanctum
tuum videre corruptionem. Sicut autem ab omnibus phisicis quod impuritas
odoris ab aliquo in potentia repletur et sapor similiter. Considerentur
enim omnia principia huius corporis sacratissimi, materia enim purissimus sanguis
est uteri virginalis, virtus in eo diffusa virtus altissimi est, ut dicitur
Luce i°: virtus altissimi obumbrabit tibi. Operans spiritus sanctus est, sicut
ibidem dicitur: spiritus sanctus superveniet in te, assumens hoc corpus filius dei
altissimi. Sicut dicitur Luce i°, anima de novo a maiestate trinitatis creata, et pu-
ritati corporis infusa, et omni gratia repleta, quid ergo impuritatis in hoc
corpore congregari potuit prorsus nichil. Unde Sapientie viii, ipse qui est
sapientia patris dicit: Puer eram ingeniosus et sortitus animam bonam
et cum essem magis bonus veni ad corpus incoinquinatum. Bene enim
puer qui sic testa recenti imbibitus servavit puritatis odorem, et bene
animam bonam sortitus, quia omnis gratie vas sortitus est animam, et bene magis
bonus erat omnibus, qui verus erat deus, de quo dicitur Luce xviii°: Nemo
bonus nisi solus deus, et optime subiungitur quod venit ad corpus ab omni con-
taminatione incoinquinatum, quia de potentia sanguinis a puro spiritu
et in purissimo vase uteri virginalis est confectum. Licet ergo purissimum
ex omni parte saporem sine pure suavitatibus sicut ipsum est prius degustet,
licet ad saporem dulcedinis valde amabilis ex sanguine. Naturale enim
est quod omnis sanguis dulcis est saporis, causa cum sanguis est ultimum
nutrimentum eorum que habent sanguinem, et nichil nutriat nisi dulce, ergo
quod omnis sanguis qui incorruptus est dulcedinis habet saporem. Certe
ergo puritas dulcedinis est sanguis sacramenti huius, qui a tam dulci
fonte manavit, et a tam dulci fonte hauriente in tam dulce vas
est transfusus. Fons enim huius sanguinis est sanguis in visceribus gloriose
virginis contentus, hauriens hunc fontem spiritus sanctus est, vas in quod trans-
fusum corpus dominicum est, ex quo aqua manavit in sacramentum, et ex sa-
cramento in corda fidelium, que omnia nichil amaritudinis habent admix-
tum. Unde Canticorum ii°, ubi sponsa de fructu arboris vite loquitur: Sub umbra
illius quem desideraveram sedi et fructus eius dulcis gutturi meo. Et hoc
de per sanguinem a cruce distillantem. Unde Sapientia Salomonis Proverbiorum
et dicit: Comede fili mi mel quia bonum est, et favum dulcissimum
gutturi meo. Sanguis enim dulcis de dominico corpore in nos distillans
est tamquam favus dulcissimus in quo mel de cera distillat. Sapor
autem aromaticus omni virtute fragrantem habet ex anima, quia omnibus virtutibus
est et erat ipse plenissima. Unde per ortum deliciarum figuratur Canticorum iiii°, ubi
sponsa spiritum sanctum alloquitur, et a se fugat spiritum malignum dicens:
Surge aquilo et veni auster, perfla ortum meum et fluent aroma-
ta illius. Ab aquilone enim panditur omne malum, qui est frigidus
diabolice suggestionis, constringens aromata, ne saporem et

odorem virtutis effundunt. De hoc quod dicit quod fugiat hec est recedit
et de medio tollatur, quia ille requilo est omnino ab orto mentis
deliciarum qui est anima cristi. Sed veni auster qui est ventus calidus et
humidus ex calore aperiens, et ex humiditate laxans aromata, et sic
spiritualissima aspiracionem caliditatis, caritatis et devocionis humiditatis, pietatis
consolacionis resolvens et laxans et spirare faciens ortum istud, ut aromaticus
eius sapor et odor in omnem fluat exterius, ut omnes hoc imbuantur
sapore, unde ibidem dicitur, odor tuus super omnia aromata. Sicut autem in ante-
habitis diximus, odor est indicium saporis, et respiracio odoris ex sapore
facta. Ex quo autem humanitas cristi, qui est in hoc sancto et pulsans ad
vitam, et aliis efficiens operaciones ad cognoscendum, Unde hoc precedentibus
saporem subtiliter, quia talem enim naturam subtilium in composicione et spiritua-
lium sapores et odores valde sunt subtiles et facile penetrantes, tali
enim spirituali et spiritu pleno sapore se transfert deus in omnem animam, et in
saporem suum convertit, Hebreos iiij dicitur quod est penetrabilior omni gladio ancipiti
compaginum quoque ac medullarum, et discrecior cogitacionum, et intencionum
cordis, pertingens ad divisionem anime ac spiritus, Quoniam enim hec spiritus
subtilis penetrat et omnia sapore deitatis informat. Et hoc est quod dicitur Sapiencie
vij Per naciones in animas sanctas se transfert, amicos et prophetas dei
constituit. Cum enim dicitur quod in animas sanctas se transfert, non enim nisi subtilitatis
et spiracionis in tanquam spiritus vita hoc est humore sicut in proposito
est sapor et expiracio ipsius tamen naturaliter est causa odoris, ne aliquis
dicat quod subtilitas ad odorem non pertineat, quia communis subtilitas non
sit sapor, cum diffusio est omnis saporis subtiliter in nos pene-
trans, et bene noti ad hoc quod in nos transferatur et moveatur
per hanc subtilitatem in nos penetrantem, dicitur de sapiencia que est filius
dei, Sapiencie vij, Omnibus enim mobilibus mobilior est sapiencia, at-
tingit autem ubique vapore virtutis dei, et emanacio quedam claritatis
omnipotentis dei sincera, Talis autem vaporis spiracio et emanacio
sincerissimi spiritus subtiliter in nos penetrans, nos ad omnem sui spiritus
informat saporem et odorem, Saporem autem gloriosum valde habet
ex deitate, in qua sicut dicitur Iohannis j, Vidimus gloriam eius gloriam
quasi unigeniti a patre, plenum gracia et veritatis, hoc sapore omnibus prefert
omnibus delectabilibus, ut aliquid est quod comparari possit delectacioni huius
sacietati, sicut dicitur in psalmo, Delectare in domino et dabit tibi peticiones
cordis tui, Si enim delectacio et ut dicit appasius diffusio nature pro-
prie magis ... inestimabilem convenit esse delectacionem, super
gustum deitatis omni gracia et omni bono refert psalmus, Delectaciones in dex-
tera tua usque in finem. Et Ysaie lv Comedite bonum et delecta-
bitur in crassitudine anima vestra, hic enim delectabilis sapor omne
satisfaciens desiderio sanctorum, sicut dicitur Proverbiorum xiij, Desiderium si compleatur
delectat animam. Ex unione humanorum sensuum omnium cum deitate sa-
porem habet inexplicabilem in se, qui est sapor celestium gaudiorum
quem omnia que sunt in cristo gustantibus hoc sanctum infundit
et hic est sapor vite eterne, de quo dicitur Proverbiorum ultimo Gustavit
et vidit quia bona est negociacio eius, hec est enim vinea gau-
dium eterni gustui inferens, et saporem bonorum eternorum, Ecclesiastici xxiiij
Quasi libanus non incisus, vaporavi habitacionem meam, libanus
enim mons optimus et delectabilibus plenus, et ideo non ...

omnia spirat bona, et sit coniunctionem summe deitatis cum humanitate
in qua celestia omnia eternis sociata sunt, et omnia que in celo sunt sa-
piunt et spirant. Et attende quod licet isti sapores non sunt de saporibus
corporalibus qui ad saucium corporalium gustum deprehenduntur tamen diversas con-
veniencias que ad nos esse per declinant. Ad nutrimentum enim sensus
exigitur puritas, quia impurum in nutrimento sumptum abicitur a natura
aromaticus autem assumitur ad appetitus excitacionem, quia cum fastidio
et abhominacione cibus sumptus abicitur magis quam utiliter sumatur. Sub-
tilitas nutrimenti requiritur ad penetracionem ad interiora. Delectabilitas
autem ut nutrimentum expansa et dilata undique super nutrientem cibum
diffundatur et undique capiat, et capiatur a cibo nutrimento. Et quia
nichil efficiat operacionem valentem sine virtute celesti, quicumque cibus in sa-
pore virtutis celestis bona celestia ingerens, ut quodlibet predictorum ad suum
perfectum deductum efficiatur. Et in hoc deprehenditur mirabilis altitudo sapientie
divine, que in uno cibo omnia congregavit, que ad perfectionem requiruntur
nutrimenti. Et hoc signum est Genesis xlv°, ubi sic dicitur: Venite ad me et ego dabo
vobis omnia bona egipti, ut comedatis medullam terre. Omnia enim
bona mundi qui in egipto huius mundi habitamus, sunt in corpore domini
sacramento, et tota medulla terre hic est eterni corporis, per saporem et
nutrimentum est in eo. Medulla enim purior est quam in corpore et dul-
cius et magis odorifera et subtilis humiditatis quam per ossa pe-
trata et delectabilior in gustu et virtutis maioris ad lumbendum
per pinguedinem quam in se licet insipidam. Hos ergo sapores spirituales
licet in campestribus. Licet autem sapores duos in speciali, scilicet saporem panis
et saporem vini, quia quamvis aqua in calice vino admisceatur, non
tamen apponi debet ut vini tollat et deleat saporem, sed potius ipsa
aqua tota transire debet in saporem vini, quia aqua est insipiditatis
populus, qui tota transire debet in saporem spiritus divini, sicut infra ostendetur.
Sapor ergo panis de frumento assumitur ad significandum cordis et istius nu-
trimenti confortacionem. Sic ergo dixit ipse patriarcha Genesis xviij°, ponam
buccellam panis et confortetur cor vestrum. Confortat autem principium vite
et virtutis frumenti nutrimentum et refectionem, quia per substanciam suam fit
nutrimentum, et per spiritum quo illud frumentum plenum est, diffundit spiri-
tum, qui virtus et vigor est et vector in membra, et hoc magis facit
panis in sacramento, qui puritatem sensus nutriens licet perficit, et fons est
omnis spiritus amministrans virtutem et fortitudinem. Unde enim dixit
patriarcha, confortetur cor vestrum. Et in psalmo psalmista dicit: panis cor hominis con-
firmat. Actuum xxvij° dixit paulus, Rogo vos accipere cibum pro salu-
te vestra, quia nullius vestrum capillus de capite peribit. Cibus enim salutis
saluberrimus omnibus et confortat in gracia, et salvat a periculo. Unde etiam
in Regum xix° Helias in fortitudine panis, quem sibi amministravit
angelus, ambulavit per desertum xl diebus et xl noctibus, usque ad mon-
tem dei Oreb, quia per desertum huius mundi xl diebus et xl noctibus
penalibus ambulamus, donec ad montem divine visitacionis et vi-
sionis perveniemus. Sapor autem vini in significacionem assumitur ut sapor
celestium gaudiorum in nobis efficiatur, sicut dicitur in psalmo: vinum letificat
cor hominis, et Iudicum ix° dicitur: Numquid vitis non possum deserere vinum meum
quod letificat deum et homines, et ut inter ligna commovear? Sicut
autem diximus, quamvis aqua pro nobis in sacramento assumatur, tamen sapor aque
in sacramento non sentitur, quia populus unitus sanguine domini, non saporem
convertit ad insipiditatem, sed potius gaudium spirituale accipit saporem

Sic Joh. ij° dicitur aqua a cristo conversa in vinum nichil tenuit de aque
insipiditate sed tota conversa est in vini saporem, unde ibidem dicitur Servasti
vinum bonum usque adhuc. Sicut enim vitis sepe compluta
per radices bibit aquam et ex illa generat vinum, quo privatur cum
a quibus tollitur, propter quod Isaie v° dicitur de vinea sterili et infructuosa: nubibus mandabo ne
mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrem. Propter quod empe-
docles de natura vini loquens dixit, quod vinum est aqua putrefacta in
vite putrefactionem per digestionem accipiens. Sic ergo in naturali exemplo
et cristi miraculo probatur quod aqua in sacramento cum vino mixta non dicitur in
sapore aque remanere, sed potius saporem vini accipere, quia de insi-
pidis dicit apostolus iij°: Quia tepidus es incipiam te evomere ex ore meo.
Tepidus autem ibi pro insipido ponitur. Vinum autem assumitur in significando
tres propter hoc quia vere se viti comparavit, tunc enim propter hoc quod est dictum quod vi-
num in iocunditatem animum convertit et cor dissolvit in gaudio et bona
spe futurorum bonorum. Hoc enim tamen facit vinum quando proporcionabiliter
sumitur. De quo Ecclesiastici dicitur xxxj°: Vinum in iocunditatem creatum
est, et non in ebrietatem, ab initio exultacio anime et corporis. Vinum
moderate potatum sanitas est corporis et anime sobrius potus. Hoc enim
maxime de vino eukaristie intelligitur, quod animam iocundam facit, quod
corpori et anime exultacionem spiritualem infundit, quod sanitatem anime et
corporis tribuit. Hoc quod dicitur Ecclesiastici xxx°: Iocunditas cordis hec est vita
hominis, et thezaurus sine defectione sanctitatis. De secundo autem hoc est de
gaudio superinducto probat auctoritas quod vinum letificat cor hominis,
quia leticiam eternam de eterna iam sacramentaliter degustatam infundit.
Hoc est vinum de quo dicitur Proverbiorum xxxj°: Bibite vinum quod miscui vobis. Proverbiorum
xxxj° Date siceram merentibus et vinum his qui amaro animo sunt, bibant
et obliviscantur egestatis sue et dolorum suorum non recordentur amplius.
De spe autem quantum bonorum tribuit futurorum bonorum dicit propheta quod vinum
bone spei facit hominem. Et hoc est vinum de quo dicitur Canticorum vij°: Guttur
tuum sicut vinum optimum dignum dilecto meo ad potandum, labiisque
et dentibus eius ad ruminandum. Guttur enim gustatus hoc vinum diu
in se revolvit saporem, in se revolvens rei spiritualem dulcedinem
et hoc labiis cordis, hoc est intellectu et affectu revolvitur, ut gemine
rumineretur, et dulcedo beatitudinis in eo spiritualiter perfecte sugatur. Tunc ergo
de causis duos in hoc sacramento sapores significantes a cristo habendos
petivit scilicet et vini. Modo autem tercio loco quod sit hominis cibi lautitas ex
preparacione desideremus. Est lautissimus hominis refeccionis modus in quattuor
scilicet in efficacia virtutis, in altitudine sapiencie huius cibum contemperantis,
et in condimento delectatorio, in abundancia communicacionis. Primum
attribuitur potencie patris, secundum attribuitur sapiencie filij, et tercium attribuitur bonitati
spiritus sancti. Quartum autem maiestati attribuitur totius trinitatis. De potencia enim
patris petivit lex et sacerdotalis preparacio. De sapiencia enim filij inventa est, et de boni-
tate spiritus sancti condita, ut expense esse poterat, ut de maiestate et
magnificencia totius trinitatis. De potencia quidem patris dicitur Hester xiij°:
Domine deus rex omnipotens, indicione tua cuncta sunt posita, et non
est qui possit resistere voluntati tue, si decreveris salvare Israhel. Tu fe-
cisti celum et terram, et quicquid celi ambitu continetur. Dominus omnium es, nec est
qui resistat magnificencie tue. Ac si dicat: Ideo redempcionis me
cibum et pigmentis imple. Humane fragilitati sine infiniti potestate
Sed tibi domine deus rex, michi est impossibile, quia indicione tua cuncta

tibi hic est maior
est inventum

sunt posita, quia tu verbo simplici tibi creaturo fecisti celum terram et omnia
que in eis sunt contenta, et eorum verbo creaturas in id quod voluerit
quia dominus universorum ipse est, cuius magnificencie cuncta obediunt
et nichil resistit. Et hoc est quod dicitur Sapientie xii°: Subest tibi cum vo-
lueris posse, quia communis fides in omnibus articulis suis omnipotencie
dei innititur, in sacramento tamen altaris, in quo consistit fundamentum fidei et
tocius ecclesie, tamen maxime innititur potencie. Et hoc est quod in signum
huius sacramenti dixit ad Sarram angelus Genesis xviii°, ubi sibi promissio
seminis facta est, et confessio tibi angelorum de fecundo sanne satis
que magis fuit, et non nisi ab omnipotencia dei fieri poterat, quia deo
numquam erit difficile quod dicat non erit. Facile est enim deo creaturas
mutare vel suscitare quas fecit, et de cibis nostris communibus, hoc est
pane et vino, corporis sui et sanguinis nobis dulcem cenam parare.
Hinc est etiam quod Luce i° angelus dixit, cum de conceptione et confectione
dominici corporis et sanguinis agebatur: non erit impossibile apud deum
omne verbum, et respiciens virgini cum hoc fieri possit dixit: virtus
altissimi obumbrabit tibi. Quod exponens Origenes dicit virtutem
altissimi esse virtuosam potenciam patris, que umbram et yma-
ginem suimetipsius perfecit in Maria virgine, de creatura vetustatis
corrupte novum hominem secundum deum creatum perficiens, et hunc
non ad ymaginem sed ipsam ymaginem faciens per unionem, in
quo perfecta resultaret potencia patris per unionem. De sapiencia
autem huius cibum contemplantem dicitur Romanos xi°: O altitudo divitiarum
sapientie et scientie dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius et investi-
gabiles vie illius. Quis enim digne investigare valeat qualiter
ex antiquo corpore incorruptum sit innovatum, qualiter nova anima vivifi-
cata, qualiter utrumque eorum deitati sit sociatum et in unam personam sit
unitum et assumptum, qualiter in carne infirmitates carnis portaverit
et qualiter in cruce mortuus sit, et qualiter in corpus et sanguinem sub spe-
cialia esculenti et poculenti naturam mutavit, et sic se homini
in cibum prebuerit. Hee enim vie sapiencie dei sunt abscondite. Dicit
Proverbiorum xxx° sapiens confitens hec esse sibi abscondita sic: Tria
sunt difficilia michi et quartum penitus ignoro: viam aquile in celo,
viam colubri super petram, viam navis in medio mari, et viam
viri in adolescentia. Viam enim aquile acute videntis et alte volantis
et de longe escam odorantis in celo viam vocat altissime sapiencie
divine, et profunditates preter omnes considerationes alto quidem conspectio vo-
lavit super cherubin, in quibus est sciencie plenitudo, quia misterium
illud nec ipsa cherubin et angeli ad plenum cognoscunt, et de
longe prescientia sua escam hanc qualiter sit odoratus. Via autem navis
est via veritatis in doctrina et virtutis in vita, quia sicut per navem
ita per crucem salvat eos qui hoc mare mundi navigant, cuius
misterium ad altitudinem sapiencie humane extollit. Via autem colubri
qui exaltatur pro nobis, ut morsus venenosi serpentis evaderemus,
est via medicine salvatoris, et precipue huius, in quo sicut in pi-
xide continetur omnis medicina, et hoc est super petram solidissime
veritatis fidei in qua fundatur ecclesia, que etiam humanam vincit sa-
pientiam. Via vero viri perfecti in omnibus virtutibus et graciis in ado-
lescentia invenitur, est introitus sapiencie, in hunc quidem facilem et invenibilem

que infantilis et puerilis esse solet, et non habet perfectiones viri perfecti
in prudencia et actibus virtutis, hec ergo sapiencia omnem humanam sapienciam
excedens, hec omnia providit et composuit in sacramento, hec est mulier evangelica
que xiii° Matthei fermentum efficacissime deitatis abscondebat sub farine
satis tribus, hoc est purissima natura corporis, et purissima natura anime, et pu-
rissima natura corporalis spiritus, tamen sub tribus satis abscondens donec
totum fermentaretur. hoc est a divinitate penetretur, et divine virtutis et sapiencie in-
tima sua recipiat influxum et totum sit deitati sociatum, hec eciam sapiencia
per Saram principem et uxorem magni patriarche significatur Genesis x-
viii°. Sara uxori sue dixit Abraham accelera tria sata farine simile
commisce et fac subcinericios panes, hec enim sapiencia summi patris que tria
sata deitatis et anime et corporis commiscuit hoc est sociavit ut undique
simul sint, tamen et commixtionem que mutet ad illorum non sociatum,
accelerat autem quia in momento operata est, non per momenta temporis, et
infima facit nova, et facit nobis panes eterne refectionis, sub cineribus
nostre mortalitatis decoctos, simila autem purissima fuit, quia in dei-
tatem nichil furfuris cadere potuit, anima autem nunquam commaculata
fuit et corpus sine omni contagione conceptum et natum, et per totam vitam
conservatum, unde et Levitici ii° dicitur de simila purissima sibi fieri fecit
sacrificium. De bonitate autem sancti per quem ille cibus est conditus,
bonitas quia ipse patris et filii delectacio et condimentum dicitur Sapiencie xii. O
quam bonus et suavis est domine spiritus tuus in nobis, omne enim
condimentum est in ipso, et sine ipso cuncta efficiuntur insipida, Et in
huius rei figuram dicitur ad sponsam in Canticorum viii° Dabo tibi poculum
ex vino condito, et mustum malorum granatorum meorum, vinum
enim sacramenti potus est non sapore bonitatis spiritus sancti conditus, mustum
autem malorum granatorum est pietatis delicatissime pietatis corporis
domini quod sicut granatum grana in se continet gracia spiritualium virtutum
et refectionum que ex ipso per passionem expresse, tamen mustum ma-
lorum granatorum continetur in sacramento, ipso in dulcedine sua hoc sacramentum
passe paravit dulcissimus deus, hoc significatur in Regum iiii° iiii° dicitur
quod amaritudo colloquintidarum per farinam in ollam missam ab Heli-
seo tota in dulcedinem versa est, ita quod non fuit quicquam amaritudinis
in olla, farina autem illa dulcissima et delicata dulcedinem
fit et condimentum spiritus sancti, olla autem vas sacramentale fit, colloquintide
autem amarissime fuit tribulationes et passiones amarissime, que
tamen omnes nobis dulcissime fiunt, condimento farine hoc est bonitatis
sancti spiritus. De abundancia autem divine maiestatis que datur in
maiestas expensis dicitur i Paralipomenon xx. Ego totis viribus meis preparavi impensas
domus domini, et domum in qua infallibiliter moratur, domus sunt
species sacramentales, quas per affectionem vite celebratam se inhabitat
deus, huius domus impense sunt natura divina et humana, in anima et cor-
pore et sanguine et spiritu, et omnibus bonis quibus plena est natura
divina, et que non ad mensuram data sunt Christo, quas expen-
sas nemo pretendere potuit, nisi magnus ille rex qui maiestatem
tocius sit trinitatis, unde Hester i° bibebant autem qui invitati fue-
rant aureis poculis et aliis atque aliis vasis cibi inferebantur, vinum
quoque ut magnificencia regia dignum fuit erat precipuum po-
nebatur. Invitati enim ad hoc sacramentum sunt omnes fideles Christo
in sacramento, cum apostolis et discipulis communicantes, qui omnes

aurea bibunt pocula, quia omnis eorum refectio in splendore deita-
tis ministratur et cibi refectionis eorum aliis et aliis vasis gratie
inferuntur, quia in corpore cibus, in sanguine potus, in anima pignus
redemptionis, in spiritu vita, in deitate omnis gratie gustus infertur
et vinum eternorum gaudiorum abundantis in ydria persone divine
que est filius et spiritus sanctus, quia in ipso fonte omnium gaudiorum hau-
stum nobis in hoc sacramento promittitur. Hoc est quod de maiestate dei dici-
tur Luce xiiii°: Quidam homo fecit cenam magnam et vocavit multos.
Hec est enim dei magnifica maiestas que dicitur quedam singulari dignitate
ipso humanitate sine benignitate fecisse dicitur preparationem. Magnam quidem ma-
gnifica preparatione cenam, quia ultima est et post eam alia refectio
in sacramento fidelibus non parabitur, sicut ista post prandium agni typici pre-
parata fuit. Sed alia post istam in gratia fidei de certo non parabitur, vo-
cena vocatur. Hec cena sita est in Ester primo ubi sic dicitur: Assuerus rex
fecit cenam magnam omnibus principibus suis et omnibus magistra-
tibus in medie et persis et omnibus purpuratis et pretoribus suis et
consulibus et prefectis. Assuerus enim interpretatur augmentator, et signat Christum
qui omnibus fidelibus continuum accipit incrementum. Hic rex fidelium
sue magnificentie demonstrat decorem in hoc quod tam lautam et
magnam fecit in sacramento cenam omnibus principibus qui sunt servi in
domo sua nati, que domus est ecclesia. Magnates autem sunt viri magni
in virtute, quorum pietas et multa iudicia defecerit. Purpurati autem
sunt martires, purpureo sanguine conformiter Christo rubricati. Pretores a-
utem sunt rectores ecclesiarum iudices, decreta canonica et leges ad re-
gimen sancte ecclesie statuentes. Consules autem sunt doctores de secretis
scripture in dubiis fidelibus consulentes. Prefecti autem sunt plebibus in
ecclesia prepositi. Quibus omnibus hec cena magna est preparata, eximio et lau-
to preparationis modo, quem oculus non vidit nec auris audivit, nec
in cor hominis ascendit, que preparavit deus diligentibus se. Unde
Ysaie lxiiii°: Oculus non vidit absque te, que preparasti expectantibus te.
Hec enim est cena de qua dicitur Apocalypsis iii°: Ecce ego sto ad hostium et pulso;
et si quis aperuerit mihi intrabo et cenabo cum eo et ipse mecum. Ille
enim rex cenat cum fidelibus et se tribuit in cenam angelis reve-
rentiam exhibentibus et sacerdotibus ministrantibus. Istius convivii fer-
culis et cibum Ysaie lxiiii°: Quis audivit umquam tale, aut quis vidit
huic simile. Rex enim suis cenat, se in cibum exhibens, sacerdotes
sanctificati ministrant, trinitas condit, et angeli celestes obsequuntur.
Hic cibus sanus est ex operatione, quia operatur sanitatem in homine
ipsum in communionem sumente. Est autem sanus tripliciter: scilicet ab infirmitate
preservando, causam infirmitatis expellendo, sanitatem perditam recuperan-
do, et sanitatem recuperatam conservando. In preservatione quidem ab infirmitate
dicitur Ecclesiastici xxxviii°: Deus de terra creavit medicinam, et vir prudens
non abhorrebit illam. De terra enim illa benedicta corporis dominici et
sanguinis de qua scriptum est in psalmo: Domini est terra et plenitudo eius
creavit nobis deus medicinam que preservat nos ab omni peccati infir-
mitate. Vir ergo prudens qui de futuris habet providentiam, quod si hanc
medicinam non preservatur homo ab infirmitate, et ideo non abhorret eam
quia licet sit apud imperitos horribile sumere humanam carnem vel
humanum sanguinem, tamen in hoc sacramento medicina est summe magis am-
plectenda. Et hoc est quod dicitur Ecclesiastici xxxviii°: Medicina omnium in festinatione

nebule / quia forma panis inter quem corpus domini continetur nebula vocatur / que medicina est preservans ab omni infirmitate / hoc est quod dicitur Job v° In sex tribulacionibus liberabit te / et in septima non tanget te malum / Sex enim sunt infirmitates quas timemus / Sunt enim sex que causantur ab infirmitate corporis et mentis / A corpore quidem tres luxuria gula et avaricia / Ab alia vero tres scilicet que est in corpore corrupto / scilicet ira et sanguinis accensione / accidia et corporis ponderositate invidia ex cordis pravitate / quia timet ne alterius prosperitate ipse impediatur / Superbia autem causatur ex sola spiritus altitudine et hec est septima in qua nos non tanget malum / a quibus nos corpus Christi preservat / Si enim cogitamus patientem humilitatem Christi in memoria passionis sue corpus domini sumimus / non tangit nos malum superbie / Si autem cogitamus Christi caritatem / in qua nos se in corpore et sanguine communicavit / non tangit nos malum invidie / Si autem cogitamus quam impiger fuit / unde omnia faciet que ad nostram salutem requirebantur in offerendo se pro nobis liberamur a malo accidie / Et si advertimus quam liberaliter sua et se nobis impendit liberamur a malo avaricie / Si autem ad cor reducimus paciam ipsius et mansuetudinem cum se pro nobis optulit / liberamur a malo ire / Si autem sumimus nos de sobrietate illius cene / liberamur a malo gule / Si autem cogitamus amaritudinem in lactucis agrestibus que amaritudinem et acerbitatem passionis sunt / liberamur a malo luxurie / hoc significatum est Job vi° Cordis eius particulam si super carbones ponas / fumus eius extricat omne genus demoniorum / quia omne genus demoniorum consistit in hiis septem hec est enim optima particula inter omnia sacramenta que nobis salvator exhibuit / et ideo illa posita super carbones devocionis ignitis cordis / statim fumat in affectu ad deum / et omnem vim inimici expellit a nobis / Fel autem valet ad ungendos oculos in quibus est albugo et sanabuntur / fel enim est fellea amaritudo exprobracionis Christi percientes quod extergit albuginem superbiam / quam nobis ante oculos vanitatis mundi posuit / ut non videamus lumen celi / quia Christi amaritudo reducit nos quod nos cognoscimus aut ad lumen celi oculos attollimus / et vanitatem mundi non curamus que nobis oculos obtexit Sic ergo est cibus ille operans sanitatem preservando nos ab omnibus malis / que nunc sunt in moribus / et in octavo in veritate vitalis etc. / Est etiam cibus ille sanans causam infirmitatis expellendo / omnis enim vere causa infirmitatis est triplex / quod enim ad infirmitatem movet extra nos est id quod dicitur in Joh. ii° concupiscentia carnis / concupiscentia oculorum / et superbia vite / et quod nos inducit in nobis / aut est timor mundanus vel humanus vel amor improbus / in quo superflue nosipsos amamus et hoc totum curat cibus ille / si enim Christi cogitamus in patiendo dolorem expurgatur concupiscentia mollicior carnalis Si advertimus patientem misericordiam paupertatem / concupiscentiam expurgamus oculorum Si autem advertimus illusum et exprobratum et derisum quod a cognicionis latronibus vilitatem / totum expurgatur quod in nobis est de vite superbia Trenorum iii° Recordare paupertatis mee transgressionis absinthei et fellis / Paupertatis inquam ne concupiscentia oculorum in mundi spectaculis te inficiat / Dulcitatis transgressionis in seu dolore nec dulcedo concupiscentie carnalis te illiciat

absinthii fellis in exprobracionibus desponsionis et illusionis ne prosperitas vite decipiat. Contra timorem autem valet recordacio gaudii quod pro nobis auctoritatem crucem sustinuit. Et recordacio mortis quam pro nobis sustinuit valet contra amorem superfluum ne nos tantum amemus quod pro ipso nichil sustinere velimus. De primo dicit ait Christus Nolite timere eos qui occidunt corpus et postea non habent amplius quid faciant. Heb. 12. Recogitabo eum qui talem a peccatoribus sustinuit contradictionem ut non fatigemini animis vestris deficientes. De amore autem dicit ait 12. Qui amat animam suam in hoc mundo, in vitam eternam custodit eam. De utroque simul dicit Heb. 12. aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Ihesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta. Sic enim fit quod apostolus 1. Cor. 11 dicit quociens enim manducabitis panem hunc, et calicem domini bibetis mortem domini annunciabitis donec veniat. ¶ Est item medicina sanitatis, sanitatem deperditam restaurando. Perditur enim sanitas et vires anime. Sanitas autem corporis et vires perduntur per longam abstinencie mediam, ita quod consumuntur substancie humorum et vires, et sic per longam abstinencie mediam perduntur spiritualia spiritus et vires et spiritualia bona naturalis in spiritu. Trenorum 4. Melius fuit occisis gladio quam interfectis fame, quoniam isti extabuerunt consumpti sterilitate terre. Occisi enim gladio sunt peccatores peccato mortali, quod est peccatum actuale et mortale, in quo sanatur libido concupiscentie, fame autem per abstinenciam istius cibi laborantes intus destituuntur, et contabescunt bonum spiritus naturale et longa media famis, et omne bonum interius in tabem. Unde Ps. Propter iniquitatem corripuisti hominem et tabescere fecisti sicut araneam animam eius. Quia propter iniquitatem operis corripitur homo, et correptus a superiori istius cibi spiritualis manducacionem suspendit, et tunc media consumptus spiritualia sua in tabem convertuntur, et destituitur in seipso. Per hunc autem cibum fit deperditi in spiritualia spiritualis boni restauracio et restituuntur vires, et sic redit ad statum et vigorem debitum. Sapientie 16. Non nativitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus domine pascit eos qui in te confidunt. Nativitatis enim fructus pascunt corpus, sed non animas, sed sermo dei hic est verbum dei, formam et figuram tibi et potum assumens, in sacramento pascit eos, qui in te confidunt, ad restauracionem boni spiritualis et naturalis et virium spiritualium restauracionem, quia per abstinenciam illius sacramenti tabescit anima. Hoc est in tabem quantum corruptam sicut aranee que labore venacionis munitorum, in quibus vana hominum mundi significantur, pro quibus homo laborat et tabescit, euiscerans se in semipsum labore. Unde enim tabescit efficitur in interioribus omnis homo qui hoc cibo diu privatur. Hoc oportet sic dici contra Ps. Collocavit illic hoc est in terra sententia esurientes et sicientes, et constituerunt civitatem habitacionis, et seminaverunt agros et plantaverunt vineas et fecerunt fructum nativitatis, esurientes enim sunt cibum corporis Christi desiderantes, et sicientes sunt qui desiderant sanguinem Christi. Isti constituunt se per dei gratiam in loco ubi est habitacio civitatis dei, hoc est in ecclesia, et ibi forme iusticie seminaverunt agros

ab agendo dictorum in quibus crescat frumentum panis corporis christi et plan
taverunt vineas in quibus crescit potus sanguinis christi et in
hiis fecerunt fructum dulcissimum gratie sacramenti quo cibantur qui de
fructu nativitatis quia ex eisdem et corporalis et spiritualis nascitur
et nutritur. Gratia enim christi nascimur et gratia christi in facto nutrimur
ps. Dominus regit me et nichil michi deerit in loco pascue ibi me collo
cavit. Ibi enim et substantia spiritualem restituitur et vigor virtutum prestatur
et renovatur spiritus omnium bonorum Act. ix Cum accepisset cibum con
fortatus est ita quod sicut dicitur in Reg. xix helias recreatus in forti
tudine cibi panis angelorum totum desertum transivit et ambulavit
usque ad montem in quo deo est conjunctus hunc est quod patriarcha
dixit Gen. xviii ponam buccellam et confortate cor vestrum quod sicut panis
per mediam longe sanguis erat tabescens Gen. xlii descendite
et emite nobis necessaria ut possimus vivere et non consumamur
inopia. Triticum enim quod ad imperium Joseph vendebatur in Egypto
omnes salvat a sterilitate famis hoc est triticum corporis domini quod de
christo per Joseph figuratur vendit communitate anime et corporis in mundo
salvat omnes a famis spiritualis consumpcione. Sic ergo restituit
de perditum in substantia et vigore spiritus sanitatem restituit deperditam
et reparat vigorem Gen. xlvii alebat eos omnes quam domum patris
sui prebens cibaria singulis. Sic alit nos christus et omnes in sa
cramento cibi spiritualis in quo est medicina perfecte sanitatis quia
omnia restituuntur deperdita per mediam antique famis. Est ad
ille cibus sanguis reparatam sanitatem et robur conservando. Sic enim
christus gratiam sacramenti dicitur de quo ecclesiastici xxxviii honora medicum propter
necessitatem etenim illum creavit altissimus. Necessitas enim videtur.
necessaria conservatio sanitatis unde ibidem dicitur A deo enim omnis om
medela et a rege accipiat donationem quia hec medicina sanitatis
a deo est sed ipsa proprie habet sacramentum in quo deus accipit dona
tionem a christo rege nostro qui omnem gratiam in sacramento posuit. Unde mo
enim studuit quo nobis gratiam nobis in omni sanitate conservatam preparat
et invenit sacramentum in quo ipse medicus et ipse medicina fit
habemus ps. misit verbum suum scilicet in sacramento et sanat eos et eripuit
eos de interitionibus eorum et hoc studium commendat ecclesiastici xxx
viii ubi dicitur disciplinam medici exaltabit caput illius et in
conspectu magnatorum collaudabitur. Hec est disciplina honora
bilem fecit nobis christum et in conspectu omnium magnatorum hono
rabilem fecit christum laudabilem in caritate qua nobis dedit
est etiam potum sanguinis christi quia sicut sanitatem restauratam conservat unctio vocatur
scriptum. Et quia sic sanitatem restauratam conservat vocari
dicitur in naturam nulla corpora sic in sanitate conservantur ut dicit
Avicenna sicut que ubique circumdata sunt nali et ipsa pinguedine
unctione hoc figuratum est Joh. xii ubi cum christus esset in cena mu
lier venit et effudit unguentum super caput eius recumbentis domus
repleta est ex odore unguenti quia tota ecclesia replenda erat
unctione sacramenti christi quod fracto alabastro corporis sui in passi
one sacramentaliter in totum corpus misticum christi distillavit ad

sanitat confirmacionem. Sic unguentum in capite quod descendit in barbam
barbam aaron quod descendit in oram vestimenti eius. Et sic sig
ficando dicitur Ecclesiastici xxxviii unguenta conficiet pigmentarius sanitatis
et unctiones conficiet sanitatis. Et sic confirmat sanitatem ne itum infir
mitatis perueniat quod prius reddat. Sic dicit david unxit me unctione
misericordie sue quod sic cuius signa mirabilia dei qui tantum studium confirmando
sanitatis habuit de nobis. Ecclesiastici xxxviii Dedit hominibus scientiam altissimus
honorari in mirabilibus suis. In hiis mitigabat dolorem. Ieremie xvii Sa
na me domine et sanabor salvum me fac et salvus ero quoniam laus
mea tu es. Nullus in hiis modis quod dicti sunt sanat et sanus
est nisi solus deus. Dicendum est de cibo hoc nutriente hic est virtus
quod habet ad nutriendum. Virtus autem cibi huius ad nutriendum in sex consistit
scilicet quod nutrit virtute celesti quod nutrit virtute vivifica quod nutrit ad
vitam quod radicem confert immortalitatis quod nutrit virtute vincente
nutrimentum et ad se convertente et quod virtute nutrit universali. Primum scilicet
ex origine, secundum ex naturali virtute, tertium ex communicata bonitate, quartum
scilicet ex eternitate virtutis, quintum scilicet ex superius plenitudine. Sextum autem
scilicet ex omni gratie plenitudine. Primum igitur notandum est quod nutrit cele
sti virtute que nobilior est omni virtute humana vel humanam sibi.
Unde Johannis vi Non Moyses dedit vobis panem de celo sed pater meus dabit
vobis panem verum de celo. Panis enim verus est qui de celo descendit.
Hic enim panis vegetare et nutrire scilicet ad vitam celestem. De quo dicitur
hic enim panis vegetare et nutrire. Sicut ad vitam celestem. De quo dicitur
Ysaie lv Quomodo descendit imber et nix de celo et illuc ultra
non revertitur sed inebriat terram et infundit eam et dat semen serenti
et panem manducanti. Sic erit verbum quod egredietur ex ore meo non reve
tetur ad me vacuum sed faciet quecumque volui et prosperabitur in hiis ad que
misi illud. Imber enim hic descendit de celo sanitatis et nix candissime
castitatis. Iste terram incendium fovit in utero beate virginis et
inebriavit terram illam et maledicti veteris abolicionem et infundit
eam ad huiusmodi terrenam fertilitatem et dedit semen serenti omni sacerdoti
et dedit panem manducanti omni communicanti huius sacro. Et est factum
est de verbo quod egressum de ore altissimi. Hic enim vacuum a fructu
et omni in se tamen non est reversum sed se incorporando fecit cuncti
per velint omnem familiam suam celesti virtute satiando quando
prosperatum est in hiis ad que misit illud quod continue semper tum
multiplicetur virtutem in nulla deficiens in seipso. Sic enim imple
tum est quod dicitur in psalmo Viduam eius benedicens benedicam pauperes eius sa
turabo panibus. Vidua non ecclesia est quam benedictionem in novo sponso suo
panibus et cultore Christo consecuta est. Ita ut omnes pauperes spiritu panibus
eius qui virtutis sunt celestis sunt saturati. Hic enim non nisi virtute cele
sti fieri potuit, ut familia Christi comederunt non panem virtute celesti
imperantem panis non de terra terribiliter non deficit sed pane de celo
comederunt. // Est autem advertendum quod etsi nutrimentum corporale corpa
animata non nutrit nisi virtute celesti quoniam elementa corporali hic
est calore naturali quod virtutem scilicet ignis nutrimentum digerat et perficiat
quod calor ignis est separare grossa a subtilibus et assumere sub
tilia que sibi conveniunt tamen ad equalitatem complexionis non nutriret nisi

Cibus celestis nutrit virtute celesti

in eo ossibus virtus celestis / quia omnis equalitas in complexione corporum
creatorum est ab equalitate celi in quo zo est equalitas in genere corporum
et ideo ut naturalem nobis sufficiens cibus optima celestem virtu-
tem possint in ipso quia innuerat quia esse ipso nutrimentum ipsi
de celo venisse. Dicit Johannes vi panem de celo dedit eis. Et ibidem
pater meus dedit vobis panem de celo verum etc. In psalmo inclina
celos tuos et descende / non tamen ut nobiscum in terra sis sed
ecce sicut ut nobiscum celestem cibum communicando virtutem celestem
ingeneras que ad celibem vitam invitat. Et est quod dicit Johel iii
In illa die stillabunt montes dulcedinem et omnes colles
fluent lacte. Montes enim sunt superiores celi continentes virtutes a quibus
celitus nobis stillavit dulcedo nutrimenti. Colles autem emine-
ntie humane in natura et persona christi in natura quidem in corpore et san-
guine et spiritu vivifico et naturali et in anima christi. In persona autem
una et divinitate et humanitate / hec enim omnia de celo humane nature
dicit venisse Johannes baptista Johannis iii qui de celo venit super
omnes est et hic omnium celorum virtutibus sed virtutem nutrimentum
cibus ille. Psalmo terra mota est etenim celi distillaverunt a facie
dei synai a facie dei israel / terra enim corporis domini mota est et commo-
ta de infimis in virtutes celestes quia celum quem dicti sunt fa-
cta de [illegible] est potentie in eam distillaverunt omnem suam virtutem
a facie principe dei synay qui in synai monte apparens man-
na dedit tamquam celi cibum dedit pueris et a facie principe
dei israel quem Genesis xxxii pascit a iuventute sua dicit
usque ad presentem diem unde israel pastor signat. Ideo tota die
usque ad presentem diem unde israel paste Matheus vi panem nostrum super-
substantialem clamamus ad ipsum dicentes Matheus vi panem nostrum super
substantialem da nobis hodie quem super substantiali virtute nobis
prestat nutrimentum ubi enim nos habemus super substantialem hebraicum
sermo sed sigilla quod interpretatur egregius panis enim celestis
est qui ad gregem communem non pertinet sed specialis hic
est qui ad celibem conventum per vitam toto desiderio et
spiritu qui ad celibem conversationem referunt dicentes cum apostolo philippenses iii nostra conversatio
in celis est / unde et salvatorem expectamus dominum nostrum ihesum christum
qui reformabit corpus humilitatis nostre configuratum corpori sue
claritatis. Sic per nutrimentum celeste et celesti virtute nutri-
citur. Sic per nutrimentum celeste et celesti virtute intra
cavitatem quod dedit nobis / sic fit quod dicit de utero xxviii apperiet
dominus thesaurum optimum celum ut pluviam tribuat terre
in tempore suo. Optimus enim thesaurus est hec celestis virtu-
tis in nutrimento nostro gratie / et hic thesaurus est celum hoc est
virtus celestis ex quo sit ex pluvia ad fecunditatem irriga-
tur terra per celi virtutem que in guttis roris et pluvie de-
scendit in terram et ita irrigatur ad fecunditatem celestem tota na-
tura quem nobis est communicatum in nos sicut nutri-
mentum quem in nos defert virtutem
ad optimum thesaurum celestis sicut in nos defert virtutem
et irrigat animas nostras ad profectus celi de rore hoc est quod
dicit Deuteronomium xxxiii Oculus Jacob in terra frumenti et vini celi

candebunt totre / oculi est enim signum desiderii sanctorum ad sa-
mentum istud et vinum in quo celi iam accepta dulcedine celesti
rore tante gracie calligat et distillat, nobis celestis roris
virtutem Sic ergo cibus ille optime nutritivus est eo quod in se
habet celesti virtute que nutrit ad celi conformitatem et in celo
celo moram facit esse per celibatum cum sanctis et electis // Sic
autem nutrit celesti virtute ita eciam nutrit ipsa vel cibi veritate Et
ideo dicit Johannes vi c ad ma vere est cibus et sanguis meus vere est potus: Et
ideo dicit Johannes c ad ma ve est cibus ... de naturali cibo corporis cum et
hic ipsum de cibo isto conveniens dicit quod de naturali cibo corporis / cum et
cibus corporeus non nutrit id per se quod est in ipso verus et cibus
cibus corporeus non nutrit nisi per hoc quod est admixtum nisi cibum / Multa enim sunt ad-
vocata ille qui nil habet de admixtum nisi cibum / Multa enim sunt ad
mixta cibo corporali que non sunt de cibi veritate Et ideo natura
in nobis fecit instrumenta que non verum cibum a cibo vero separent
ita quod solus verus cibus ad nutrimentum membrorum reservatur
Sic enim stomachus a cibo separat grossum terrestria et grossa enim
emittit in secessum Sic epar etiam et bene agnoscit grossum separat
terrestria a vero cibo agnoscit per renes mittit ad vesicam Sic in-
tenstinum amarum a cibo vero separatum ad receptaculum fellis
mittit sic melancolicum feculentum cibi ad splen dirigitur
Sic eciam de ipsis venis aliquid terestre separatur quod non satis conveniens
est quod redundat ad venas magnas epatis in vesicam emittit
quod in urina a medicis ypostasis vocatur Sic eciam aliquid quod ipsis
membris non in veritate cibi infixum est per apostemata vel sudo-
res ut sinceris cibus ad membrorum nutrimentum in cibi simplicitate ve-
ritatis adhibeatur In isto autem cibo nil est nisi verum et sincerum / nil peni-
tus admixtum et ideo verus cibus et
dominico non vero cibo huius admixtum et ideo verus cibus et
potus vocatur Absit enim ab omnium fidelium cordibus quod aliquid sit
in isto cibo quod tamen non verus cibus sit similitudine cibi se tamen
cibum esse mutia Et ideo de omnibus sit illo cibo cibatur et potu
isto potatur dicit Johannes vi Ego sum panis vite qui venit ad me
non esuriet et qui credit in me non sitiet inetrum A deo n
hoc tibi veritatem quod totam altius tibi aufert esuriem / quia desiderium
sectorum iam ad aliud intendens spiritum non attenditur quibus per
necessitatem corporis cibus tiens per sustentatorem accipiatur appetitum
non esuriet neque sitiet amplius neque cadet super illos sol neque
ullus estus Sic enim veritate cibi intus reparantur quod esuries
in cibum alium non attendit et infunditur vero potu quod sitis
refrigerati refrigerium in ipsis non sentit Et sic utrique refrige-
ravit gracia et veritate cibique estus mundanum solis hic est mundani
honoris vel delictarum vel cupiditatis dominacionum huiusmodi siccitatis
in desideriis non cadit / neque aliquis estus concupiscentie carnalis et
hic totum efficit intendendo omni cibi veritate et potando omni vite
potus Et sic Johannes vi c ne intelligentibus iudeis veritatis huius cibi
in desiderio sanctorum petitur Domine semper da nobis panem huiusmodi quo sic
vere cibatur ut aliud cibum ad refectionem anime non querat hic est quod
et Helias iii Re xvii ydria farine non deficiet ydria enim est
sacculum farina autem cibus continens in ipso sacco veritati cibi nil

nutrit cibi
veritate

tus ad mixtu quia cibus qui verus est et non deficit in ipso vitas
eius non permittit redire famis medias si non sponte asinnetubs
abitia. Nulla enim causa est quod in modo corporali cibo sumpto iterum
esuries redeat nisi ille cibus a vitate cibi corrumpitur et destituitur
et quia destitutus a virtute vitatis cibi membra exinanita denuo
desiderant cibum Sed iste cibus numquam vitate cibandi per corru
ptionem aliquam destituitur sic cibat ut fames ad alium cibum non
redeat Sed desiderium saturans est. Nec in ipsis ille cibus continue
et in superiore saeculi iterata non comburitur iterat sed idem quod ante susce
ptus est continua. Et hic vult dicere Salomon Proverbiorum xiii Justus comedit
et replet animam suam venter autem impiorum insaciabilis quia
sicut dicit philosophus in ... decor veneris est et gloria in confusione
eorum qui terrena sapiunt numquam saciantur quia eternum cibum capiunt
qui semper petit a membris eorum. Igitur est quod dicit de sanctis in psalmo
Desiderium eorum attulit eis deus non sunt fraudati a desiderio
suo quia continue manens in eis verus cibus in omni cibi vitate
desiderium aliorum delectationum redire non permittit. Hic enim
cibus non mutatur Ille enim cibus est de quo consulit dominus Johannis
vi operamini non cibum qui perit sed qui permanet in vitam eternam Sic
ergo cibus hic nutrit et celesti virtute et ipsa cibi vitate. Nunc
erit et tertio quia est cibus vita quia sua ipsa vita principia sunt in ipso
Sicut dicit Johannis vi Ego sum panis vite glossa ibidem quia pastor dominus
pastor magnus vite pastor in omnibus principiis omnis vite con
tingit Et ideo statim ibidem subiungit patres vestri manducaverunt
manna in deserto et mortui sunt quia manna fuit figura
et typus panis vite Sed in se non habuit ipsa vite principia
et causas sed ille panis vite in se habet causas et principia,
vere dicit Johannis vi Hic est verus panis de celo descendens ut
si quis ex ipso manducaverit non moriatur. Hec autem sic et alia
duo habet Hic cibus ad similitudinem naturalis cibi quod sic dividitur
quod nutrimentum non pervenit ad equalitatem complexionis membrorum
corporis quod cibatur nisi per virtutem celi Et sic dividitur quod non nutriret
substantiam membrorum nisi per cibi vitatem Ita dicitur eciam naturam
quod non nutriret vivum nisi per vite principium et ideo in naturali nu
trimento anima vegetativa est primum movens ad nutrimentum quae
forma vite inficit nutrimento per hic quod sic dicit ... nutrimentum
in cibo epatis acceptum elevat ad medium cordis thalamum
ubi requiescens a sede vite accipit vite principium quo mo
veri possit ad membra viva et vivum eis vivificare et vivi
vita ipsorum. Deus ergo in omnibus nobis condescendens et nutri
tum cibi spiritualis corporali cibo naturali perficiens ut magis habe
tur cibum desiderium possunt se in ipso in quo est vita sic in pre
agno fecit omnes vita ut nos nutriat vivificet se ipso qui
est vite nostre in gratia et gloria principium Johannis vi Sicut misit me
vivens pater et ego vivo propter patrem et qui manducat me et
ipse vivet propter me. Sicut enim nobis hoc alimentum inficit vitam
gratie et fructibus inficit vitam glorie Hoc significatum Genesis ii lignum
vite plantavit deus in medio paradisi quia deus ... in sacro

vivifico omnibus se exhibet in medio eterne qui inciti ab ipso
gaudere quia ipse vivit vitam ab eo percipiunt Cum n sicut dicitur in
libro de causis vita sit actus continuus fluens ab ente
quieto quod est fons vite in ea que sunt prima patet quod hoc
nutrimentum vite cibum est in quo pater fluit vitam in filium
et filius habens vitam in semetipso fluit vitam in sacramentum Sacramentum
autem vitam influit in nos Ecclesiastici xv Cibavit illum pane vite
et intellectus Dat enim vitam et vitam intellectualem quia est panis
beate vite Omnis enim vita beata est etiam vitam intellectualem Unde
Joh vi panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita quia
ex illa haurit vita indeficiens Sic ergo ille cibus nutrit
ex principiis vite in vitam eternam Hic est cibus qui enim tunc
nutrit celesti virtute non tamen cibi virtute ut cum cibus tunc pereat
nutrit sed confert immortalitatem in immortalitatis radice et
principio vite Sed confert immortalitatem Qui manducat carnem meam et bibit
hoc quod dicitur Joh vi Qui manducat carnem meam et bibit
sanguinem meum habet vitam eternam et ego resuscitabo eum in novissimo
die Est in hoc quod viaticum ille cibus vocatur quia est via in an
nimo hoc est itineracium per mortale illud desertum usque ad immor
talitatis eterne stabilimentum Et in hoc dissimilitudinem habet ille cibus
ad cibum corporalem qui non nutrit nisi mortale et corruptibile
thobie vi Esca venit et venter est deus autem et hunc et has de
struet Iste autem cibus radix est immortalitatis quia ibi consumit
in ipso principio est vite eterne Unde Joh vi Non sicut manducaverunt
patres vestri manna in deserto et mortui sunt qui manducat
hunc panem vivet in eternum ut in eternum vivet nisi radicem
vitam continue a fonte
immortalitatis habet Per quod immortalitatis vitam continue a fonte
vite surgit Osee xiiii vivent tritico et germinabunt quasi vinea
ex hoc tritico surgit alimoniam immortalitatis ut dicit Gregorius
et ideo germen immortalitatis surgit ex ipso sicut ex prima sur
git novi surculi ferentes fructum gaudiorum eternorum hoc si
gnificatum est in Regum xix ubi Helias perambulat in virtute
cibi illius per totum desertum quod fit quasi viaticum illud per totum desertum hoc
mortalis vite nos pascit usque ad firmamentum eternitatis et im
mortalitatis Si alius enim non afferret radicem immortalitatis quod habet
virtutem nutrientem in eternum Defectum enim nutrimenti non est nisi ex
defectu virtutis nutrientis in cibo vel ex defectu eius quod nu
tritur in nobis autem qui nutrimur tota est adhuc virtus nu
humilitatis et patientis et cum totum sit in cibo quod continet quod
cibus in se potentiam habet et radicem immortalitatis Hinc
est quod prima xi dicitur fructus nostri lignum vite hic enim est fructus
illius qui anthonomatice iustus est ipse ut sit lignum
per quod eternum fructus vite in eternum Sic n homo si non peccasset
de ligno vite immortaliter vixisset Ita dominus ad restitutionem eius quod
perdiderunt fructum nobis dedit in sacramento gustu scilicet vite immortalis
Apocalipsis ii Vincenti dabo edere de ligno vite quod est in paradiso
dei mei a radice enim ligni vite surgit vita immortalis
et hic ibidem pertinet manna absconditum Ibi dicit Vincenti dabo
manna absconditum et dabo illi calculum candidum et in calculo

Nomine nomen scriptum quod nemo scit nisi qui accipit. Manna enim quod
dat vincenti est corpus domini quod est absconditum ibi quod speciebus pa-
nis et vini velatum ex quo tamen sumitur immortalis vite alimentum
vnde illi ibidem dat calculum qui significat vere et immortalitatis vite
firmitatem et ut in perpetuum maneat dat ei in hoc nomen no-
vum scriptum quo ipse scit sibi corporalis ascribitur quod in memoria eter-
na erunt iusti ab auditione mala non timebunt et hoc nomen
eterne vite nemo novit nisi qui accipit quia tales deliciae
ignote sunt mundanis hec significatum est deuteronomii xxix ubi de come-
dentibus manna quod corporis christi est figura dicitur adduxit vos
xl annos per desertum non sunt trita vestimenta vestra nec calciamenta
pedum vestrorum vetustate consumpta sunt panem non comedistis
vinum et siceram non bibistis quod ipse est deus vester et venistis
ad hunc locum ac si dicat per desertum huius mortalis vite xl dierum
qui est numerus penitentie adduxit nos deus ad immortalitatem per-
hennis vite ita quod vestimenta id est tunica non sunt attrita aliqua pecca-
ti vetustate et calciamenta que sunt ornamentum pedum amicitia in mun-
ta quod veritas munivit intellectum et caritas munivit affectum non
sunt aliqua vetustate vanitatis vel frigiditatis cordis consumpta
et hoc quod panem refectionis mundane non comedistis neque vinum
et siceram inebriantia in quibus est luxuria bibistis et tamen
et siceram inebriantia in quibus est luxuria bibistis et tamen
dominus sue immortalitatis alimonia adduxit nos per sum-
tibi notitiam ad hunc locum solidum qui non mori potest eterne
immortalitatis nec manna tuum non prohibuisti ab ore eorum
et aquam dedisti eis in siti xl annis pavisti eos in deserto
et aquam dedisti eis in siti xl annis pavisti eos in deserto
nihil quod eis defuit vestimenta eorum non veteraverunt et pedes
eorum non sunt attriti et post exponit huius auctoritatis per providentiam
nisi quod aqua vocat sanguinem nostri christi hic quod ex aqua efficiatur sanguinis
immortalitatis alimonie quam christus hic quod refugerem parat absolu-
concupiscentie dum etiam aqua mel dicitur sicut ibi de petra melle
saturavit eos quod sicut dicit apostolus i ad corinthios x patres omnes eandem
escam spiritualem manducaverunt et omnes eundem potum spiritualem
biberunt biberunt autem de spirituali consequente eos petra petra
autem erat christus hec inducti sunt ad terram possessionis et re-
tis eterne ubi sicut dicitur apocalypsis xxi mors ultra non erit neque
luctus neque clamor sed nec ullus dolor sic ergo cibus
ille cibat celesti virtute cibat tibi promissa veritate cibat
participes divine vite cibat radice immortalitatis vite
eterne et cibat etiam virtute excellenti cibat vincentem et
hic etiam licet sumi et non consumi hanc cibandi proprietatem
cum cibus naturalis et corporalis unde dictum est augustinus sicut ipse dicit in libro
confessionum x cresce et manducabis me nec tamen me mutabis in te
sicut cibum carnis tue sed tu mutaberis in me et in ipsi conuer-
ad te et tu non convertis ad eos hoc autem ideo est quod cibus
carnis a corpore suo accipit cibandi proprietatem sic ab anima ciba-
tiva sine nutritiva qui ipsum alterat et convertit ad corporis cibati

similitudinem / et quia corpus cibatum corruptibile est et dissolubile
Et ideo cibus in ipso corpore corrumpitur et dissolvitur Et utrumque scilicet
cibus et corpus in putredinem redigitur Hoc autem corpus domini
si ad nos mutaretur nichil nobis prodesset sed nobiscum periret Sed quia
virtus eius immensa vincit infinitas / et nos ad se commutat ideo
quia nostra infinitatibus suam tribuit divinam virtutem / et sic firmamur
et perire non possumus ab ipso in esse firmati inextimi Sic intelligitur
quod dicit Iohannes xii Omnia traham ad meipsum / sic enim in unitatem personae
assumpsit naturam humanam non consumens eam in seipso sed in unitatem
persone traxit ut in ipso esse divinum participaret Sic convertit nos
ad se non consumendo sed ut esse suum divinum in sui sumptione partici-
pemus Sic tedium sumptis eius sponsa canticorum i et desiderans
in participatione sponsi in desiderio amore clamat et dicit Trahe
me post te / ut in esse tuo et virtute felicitatis sim quae in displicentia
in meipsa Sic orat Ieremias Trenorum v dicens Converte nos domine ad te
et convertemur innova dies nostros sicut a principio In principio enim
creationis non in nobis / sed ad te facti fuimus scilicet et tunc consistimus
in te tamquam tibi incorporato Modo autem male sumus et perversi
in nobis ipsis et ideo virtute tua trahe nos ad te et a nobis
converte et sic incorporatis nobis tibi innovabis dies nostros sicut
a principio Sic etiam dicit esse corpus christi sicut dicit Ro xii vos
estis corpus christi et membra de membro hic spiritualia membra
christi de membro capite quia nobis influit hanc virtutem quae
nos in ipsum convertit ut membra eius et corpus efficiamur
hic expresse dicit Ephe iiii facientes in caritate crescamus in illo veritatem
qui est caput christus ex quo totum corpus compactum et connexum
per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mensuram uniuscuiusque
membri augmentum corporis facit in edificationem sui in cari-
tate Ideo enim id potest assignari quare etiam dicitur et sic corpus christi
hic modo quo dictum est dando illi corpus suum convertit eam ad se
ut corpus eius efficiatur et singuli sic membra eius Constat
enim quod etiam mistice vel methaphorice corpus christi nisi hic dicitur ob
aut mistica translatio debet fieri per comparationem ad aliquod quod vere eodem
nomine dicitur nomine et ratione Hoc autem est communio corporis
et sanguinis christi realis natura non amittitur et ubi quod cum influitur
ecclesie totam ecclesiam ad se convertit et a sui natura non amittitur et sibi
eam sic assimilando in spiritu vita et calore caritatis vivifico
et operatione virtutum tamquam quedam operationem membrorum ecclesiam
facit corpus suum spirituale et misticum Et hic est quod dicit Ephe
iiii quia scilicet diversas gratias dando in diversis officiis constituit
sicut in corpore in diversis officiis et operationibus constituuntur membra
Et haec verba apostoli Ipse dedit quosdam quidem apostolos quosdam
autem prophetas alios vero evangelistas alios vero pastores et docto-
res ad consummationem sanctorum in edificationem corporis christi Donec occurra-
mus omnes in unitatem fidei et agnitionis filii dei in virum
perfectum in mensuram etatis plenitudinis christi Sic ergo dicit ad

etiam Gen ii sub figura Eve et ade loquens hec nunc os ex ossibus
meis et caro de carne mea / quod fortiora et infirmiora membra
sit ad xpm mutanda. Sic translatus ad se fratribus de terra Canaan
loquitur magnus ille Joseph in membris per continuum augmentum
crescens Gen l Nolite timere ego pascam vos et parvu-
los vestros quos non pavit xpm ad xpm nos fuit translati hoc
significatum ii Re v ubi sub typo filiorum Israel et david etiam loquitur
ad xpm dicens Ecce nos os tuum et caro tua sumus sed
et heri et nudiustertius cum esset Saul rex super nos tu eras
inducens et educens Israel Dixit dominus ad te tu pasces
populum meum quod quod modo facit xpus in ecclesia heri fecit in lege
mosaica tunc regnum per Saul significatum et nudiustertius fecit
in lege naturali / presidens autem tunc fecit quod modo facit in sacramento
et in ipsa virtute presentie corporis xpi. Ille enim nobilissimus
modus pasture est quo sua indeficiente virtute hic sacramentum
nos convertit ad corpus xpi ut simus os ex ossibus et caro
de carne et membra de membro et ex omnibus nobis corpus
xpi concretum. Pascit etiam hic cibus sua virtute et corpus
nutriens et animam in quo etiam excedit cibi corporalis virtutem
quod tantum deperdita in corpore restaurat Unde B Gregorius in collecta
quod tantum deperdita in corpore restaurat. Unde et orat dicens presta quesumus omnipotens deus
collecta que per commendationem ut orat dicens pro consumptione cibi temporalis
ut quod nunc in sacramento percepimus ad vitam vegetationem transeat animarum
Et hoc ambo dicit Sic hoc ex duobus componitur scilicet corpore et anima
sic etiam xpus cibus corporis sui ex duobus compositum visibili
scilicet sacramento et invisibili corpore suo plena gratia ut uterque homo
scilicet exterior et interior in corpore xpi inveniat refectionem. Et hoc
est quod dicitur Joh x Ingredietur et egredietur et pascua in-
veniet Foris enim invenit ad sensum in incarnatione spiritua-
li ita ut nichil nobis desit in sacramento Et hoc est quod dicit in psalmo
Dominus regit me et nichil mihi deerit In loco pascue ibi me
collocavit In hoc enim cibo quod utrumque perficiat scilicet sapientiam et peccati
de esse Unde sequitur Super aquam refectionis educavit me:
animam meam convertit / quod in refrigerio sanguinis sui intus
reficit et animam spirituali incarnatione ad se convertit Et ideo
item dicit Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant
me Tantam enim pasturam confert mensa illa quod tribula-
tes mundus caro demonia nichil possunt adversum nos dum-
tamen ut huius sacramenti in nobis sentiunt spiritum et odorem et virtutem
confusi abscondunt a nobis invicem Ita a mensa recedimus illa
tamquam aliquid simile est in naturalibus Narrat enim Avicenna
in suo libro de animalibus quod cum animus parva conflige volu-
erit cum serpente ne venenum noceat animalia accipit pro cibo
lactucam agrestem / et in suco lactuce agrestis Precipit suum
sacrificium agni paschalis Sic patet Exodi xii Et cum in
memoriam passionis domini sumimus corpus xpi flagrans

de ore meo virtus sacramenti fugat et ab anima et corpore omne venenum
inimici / et est utriusque hominis ex sua generali virtute refectio
propter deitatem que tam anime quam carni corpori in Christo est unita
Et hoc est quod dicitur Ysa. xxx panis frugum terre tue erit ube-
rrimus et pinguis terra enim plena benedictionibus omnium gratiarum
est virgineum corpus Christi quod traxit de virgine Hic panis cre-
vit et facta est de frugibus terre civitatis in utero virginis et
est uberrimus quia corporis et anime est plena in eo refectio
Est autem pinguis omnis dulcedinis et devotionis quia dei-
tatis dulcedo et pinguedo saginat utrumque Et ideo omnes
fidelibus plenam et dulcem et pinguem in hoc cibo invenient
refectionem Et hoc etiam est quod dicitur Joh. vi Spiritus est qui vivi-
ficat caro autem non prodest quicquam Verba que locutus sum
vobis spiritus et vita sunt hoc enim dixit Christus discipulis
quia carnalem istum cibum intellexerunt et non esse cibum spiritua-
lem quia spiritum spirituali manducatione reficeret sensum reficeret
manducatione sacramenti intrat cor ad virtutem vitalem quo reficit
et sensum et spiritum ex plenitudine carismatum spiritus que sunt in se
ipso Christo Tertio ille reficit cibus que communia sunt cum cibo mali
et cibus que sunt specialia sunt quia differt a cibo mali reficit enim
ex celesti virtute et ex substantie sue puritate / et ex principio
que in ipso sunt vite Et hec sunt communia cum alimento naturali
reficit item ex hoc quod est radix immortalitatis / et ex hoc quod glorie
generalis anime et corporis et hec ea sunt corporali inquantum
est singularis ab aliis discretus cibis ¶ Nunc restat dicere
secundum ordinem supra digeste divisionis que sit cibi huius — Capitulum
ad cibatum conformitas ex similitudine Dicunt enim physici quod nil
nutrit nisi simile / et ideo cum ille cibus manne nutrit
oportet quod manne sit similis / quia si esset dissimilis est a principio
oportet quod manne sit similis [illegible]
tipio cibus tamen antequam nutrit corpus per digestionem oportet
quod efficiatur similis hec autem digestio cibi fit in eo quod
convertitur ad alterum et ideo quia cibus malis convertitur ad corpus
cibatum oportet quod digestio fiat in cibo et potu ¶ Digestio
panis et vini quo madet In cibo autem isto spirituali quia non
convertitur ad corpus nostrum sed nos convertimur in ipsum oportet quod dige-
stio fiat in nobis / ad illius cibi salutarem similitudinem / et
tunc per consistit conformitas cibi ad cibatum ex similitu-
dine Cum scilicet nostri ad cibum digestione imaginis similitudine
in nature conformitate / non consolationis plenitudine / et
in nostre miserie et penas indelectabiles susceptione
per digestionem autem nostri ad cibum fit similitudo conpunctione
tenuidem peccati dicitur i Chor. xi probet autem semetipsum homo

et sic de pane illo edat et de calice bibat Qui enim
manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat et bi
bit non diiudicans corpus domini probat enim seipsum homo
qui probando iudicat quid fecit et de factis peccatis compungitur
et sic diiudicat ut per penitentiam iudicio cibi assimi
letur et sic diiudicat corpus domini quem ipsa iudiciali cibo
assimilat sicut per quandam spiritualem digestionem calore compun
ctionis preparatum hoc significatur per lactucas agrestes amaras
in quibus carnes agni comedi precipiuntur Exodi xii Hinc
est etiam quod Genesis xxvii cibi a Rebecca cocti et preparati ad dele
ctationem patriarche oblati sunt per quos filius patris benedictionem meruit
accipere Sed peccatores significant qui igne compunctionis decocti
et sapore satisfactionis conditi oblati summo patri impetrant
benedictionem in venia et gratia facti ad plenitudinem omnis
boni hoc est quod dicit Ysaias xl v assimilavi te et tu non cognovisti
me primo enim non cognoscimus dominum qui in ratione approbationis et bene
placiti sed tunc nos quando digerendo nos sibi assimilat ut
cibo eius digni simus et ut nos perficiat quia in compunctione
et satisfactione nos ad se transformat hoc computabis tu et mu
tabuntur tu autem idem permanes et anni tui non deficient De as
similatione autem devotionis intelligitur id quod dicit in psalmo Eo
similatione autem intra me et in meditatione mea exarde
scat cor meum intra me et in meditatione mea exarde
scit ignis quia enim cogitamus caritatem Christi in hoc quod pro nobis
se in sacrificium obtulit cogitamus mansuetudinem patientis
adventus devotionem se pro nobis offerentis largitatem se pro
nobis exhibentis benignitatem nos ad mensam hanc recipientis
Dulcescit cor nostrum ad cibum hunc et in tota devotione cordis
accenditur et fervet in amore et sic ad similitudinem istius
cibi digeritur per ignem qui exardescit in meditatione et
ideo dicit et quando ad mensam magnam sedisti scilicet cito quia talia
oportet te preparare hoc est magna mensa Dei in sacramento tibi proposita
et vide quid qualia et quanta tibi apponantur et tria minime
dicta cordis et devotionis et hic ipsum in natura puritatis
et tui in affectu caritatis te preparare oportet si vis quod cibus
ille tibi congruat aliter similitudinem nullam habebis ad
cibum digestione et devotione dicitur frangit mensa coram toto
ipsis in laqueum et in retributionem et in scandalum hic dicitur n
sumit in tempore domini quod Judas accepit hoc est suspe
sionis laqueum in quo pro peccatis a dyabolo strangulatur
et retribuitur ei pena dampnationis pro peccato temeritatis et
scandalum casus quod in pingit in lapidem offensionis
sic dicit Ysaias viii et hoc est quod dicit apostolus i Corinthios xi Qui
manducat et bibit indigne reus erit corporis et san

corporis domini / quia sic Judas recepit cum membris dyaboli / Ita
ille quantum in eo est tradit corpus domini in vas diaboli
quod est corpus suum Joh. xiij post buccellam introivit in eum
sathanas (Digerendi ergo sumus et temperandi ad simili-
tudinem cibi contemplatione et devotione tamquam per duos ignes
decocti Exo. xij Non comedetis ex eo crudum quid / neque
coctum aqua sed tantum assum igni Crudo i. re in indigesta
dicitur filius levi qui voluit auferre carnem crudam indige-
stam in sacrificium domini / quia crudum et indigestum cor non habet
pietatem bene cibum comedendi sed faciendi sic ibidem dicitur
Devoti incendatur primum more adeps et tolle tibi quan-
tum desiderat anima tua Adipem enim incendi et pinguedinem bonitatis
et benignitatis cordis in igne contemplationis et devotionis est
impinguari ps. Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea
et labiis exultationis laudabit os meum hoc ergo est primum
Est autem secunda assimilatio nostri ad Christum qui cibus ut est in
sacramento in ymagine Filius enim est dei ymago invisibilis
patris et nos facti ad ymaginem sumus facti ad filium qui est ymago
patris imitationem / nec potest esse ymago qui non imitatur quia yma-
go ab imitando dicitur Unde hil. in libro de synodis ymago
est rei ad rem imitanda et coequanda species indifferens unde
Gen. i. faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram hoc
est qui in cognitionis veritate et affectionis dilectione imitetur
formam filii dei ad quam factus esse demonstratur Sicut enim ut dicit
Augustinus ad eandem ymaginem facti sumus et reformamur et
reformati assimilamur filio dei qui est cibus ut in sacramento Ro.
viij Quos prescivit conformes fieri ymaginis filii sui hos et
vocavit et quos vocavit illos iustificavit et quos iustificavit
illos et magnificavit Col. i. Qui est ymago dei invisibilis
primogenitus omnis creature quoniam in ipso condita sunt universa
que in celis sunt et que in terra visibilia et invisibilia Sic
ergo imitans dei filium ad similitudinem eius efficitur et dignus
efficitur ut corpore eius cibetur / Ecc. xvij Deus de terra creavit
hominem et secundum illum vestivit eum virtute / hic est in virtute as-
similatur ei eum / et ideo sibi similis debet in corporari / Est enim
regula in naturis quorum habent symbola facilior est transmu-
tatio Et ideo simbolum hoc similitudinem habentes ad dominum
Jhesum Christum facile transmutantur in ipsius corpus et ipsius membra
Sic enim dicit Math. xxij Cuius est ymago hec et superscriptio
Dicunt ei cesaris Tunc ait illis et dixit eis Reddite ergo que
sunt cesaris cesari et que sunt dei deo / que enim similia sunt
deo ergo sunt reddenda / quia per similitudinem est in corporantur ymago
enim ab imitando dicitur et superscripto designat similitudinem

Sic ergo assimilatio in ymagine est etiam similitudo et convenabilitas
ad creatorem et congruitas in nature conformitate. Sic enim de hoc
in Hebreis ij: Nusquam angelos apprehendit sed semen Abrahe apprehendit.
Et ibidem: Unde debuit per omnia fratribus assimilari. In omnibus
enim naturalibus nobis est assimilatus. Philippenses ij: In similitudinem
hominum factus et habitu inventus ut homo. Propter quod dicit magister
Hugo de sancto Victore: Clamat dominus in dolore cordis
qri quo tangitur intrinsecus: Ecce Adam unus ex nobis factus est.
Yronice loquitur quia multum destitit ab honore in quo creatus
fuit, et hic dolor tamen in corde dei perfundatus fuit ut quia
ordine iusticie non potuit reducere in similitudinem dei, tamen
expediat ordine nature descenderet et similis homini fieret. Et ideo
vere dicitur: Ecce secundus Adam similis nobis et quasi unus ex nobis
factus est sciens per experienciam bonum et malum, quia autem per experimen-
tum non novit nisi bonum. Propter hoc similitudinem dicit Baruch iij:
In terris visus est et cum hominibus conversatus. Dicit autem cum
hominibus, idem est ac si diceret ad similitudinem hominum factus in
humanis contemperavit enim nos sibi nostra assumens ut facilius
in ipsum transeamus. Genesis xxxvij: Caro enim et frater noster est. Sic ergo
facilime incorporamur huic cibo similitudinem naturalem habentes ad
ipsum. Propter hoc Romanos viij dicitur ipse primogenitus in multis fratribus, quia ipse
principalis et naturalis dei conformat sibi filios gracie qui per adoptionem
fiunt filii dei et fratres sui, et incorporat eos sibi in sacramento ut
omnes eodem spiritu vivant et eadem hereditate gaudeant. Romanos viij
Quoniam estis filii dei misit deus spiritum filii sui in corda
vestra clamantem abba pater. Si autem filii et heredes, heredes quidem
dei, coheredes autem Christi. Hoc ergo modo est conformes transsumi-
tam in cibum sacramenti qui est corpus filii dei. Dignius autem confor-
mes congruitatem habentes ex conversacionis pulcritudine, quia confor-
mamur sibi in virtutis pulcritudine et ex hac congruitate magna con-
venimus cum cibo divino. Istud notatur per vestem nupcialem. Sicut dicitur
Mathei xxij de eo qui ingressus cenam domini non habuit vestem
nupcialem. Dicit enim: Amice quomodo huc intrasti non habens vestem
nupcialem. In veste enim nupciali similes sunt sponso filii nupciarum
eo quod omnes induti sunt vestibus gaudiorum. Ysaias lxi: Induit
me dominus vestimento salutis et indumento leticie circumde-
dit me, tanquam sponsum decoravit me corona. Christi sponse enim
qui flore omnis honestatis in conversacione vestiuntur et in hiis
vestibus similes filio dei regi summo offeruntur. Genesis xli: Ad
imperium regis eductum Joseph de carcere totonderunt ac ve-
ste mutata obtulerunt eum regi. Joseph enim existens in
statu de carcere educitur qui de conclusione pectoris liberatur,
tondetur autem qui ab eo cura secularis abscinditur, veste seculari

imitan sunt sanctorum ꝯfusacio in similitudine ꝯfusatoris filii dei imi-
tatur et sic deo offertur quia tunc hostie in immolacionis mar-
tirum et sic xpo incorporati et simul patri offertur hic voluit di-
cere Joh xvii volo pater ut ubi ego sum illic et minister meus
quia vult xpc qui in gloria et floret et vestitur virtutum ꝯfusacione
et nos ei assimilati et incorporati flore anime quia sic
membra ꝯgruunt capiti et toti corpori una gloria stola
gloria eciam vestra stola iocunditatis induunt me eum et no-
me eterno hereditatis illum deus dei ut dicit apostolus i Chor
xi Imitatores mei estote sicut et ego xpi. Dicit ergo eciam
ex ꝯfusacionis plenitudine xpo ꝯformamini. Conformimini
et in nostre miserie eum penas indetectibiles assumptas
nullam enim assumpsit culpam sed nec penam omnem assumpsit
quia sunt quedam pene quas si assumpsisset nostre redempcionis ho-
nestati detraheret quia ille pene non sunt honeste et harum
penarum quedam sunt in anima quedam autem in corpore In anima
quidem sicut que non ex natura sed ex culpa procedunt sicut est ig-
norantia agendorum ꝯcupiscencia noxiorum elacio mentis ad
fastuosa et promptitas malicie in principiosa quacumque
autem harum penarum xpus assumpsisset nostre redempcioni satis
procul detraheret In corpore autem sunt sicut feminei sexus
sicut lepra sicut nigris stabies in collo ... vel in similibus Dicit
Debilitas extrema et exigui quia sexus femineus impediret
predicacionem lepra autem ab hominum cohabitacione nigris sta-
bies abhominabilis esset viventibus Debilitas autem im-
pediret officium ewangelizacionis regni dei et ideo has
et huiusmodi non assumpsit quia ille nostre impediret opus rede-
[mpcionis] aliquas autem omnes nostras assumpsit penalitates
proprias ad maiorem tenerem gratum acto
et per hac assimilacionem ad maiores et tenerem ꝯpatiens sit et simi-
les quia ex hac penarum assumpcione et ꝯpatiens sit et simi-
et non nobis tamen sed et peccatoribus est eciam effectus et minor angelis
et non nobis passibilis effectus et omnia tedia humane
effectus et pro nobis passibilis effectus et omnia tedia humane
vite sustinuit De primo horum dicit ii Chor v tunc quia
novitatem peccatum deus pro nobis peccatum fecit est similem peccatoribus
De secundo dicit in ps et hebr i assumpsisti eum paulominus ab an-
gelis eciam exponens apostolus hebr i Dicit eum qui modico ab an-
gelis est minoratus ihesum videmus propter passionem mortis
gloria et honore coronatum De tercio dicit hebr ii Debuit per omnia
fratribus similari ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis
imperium et liberaret eos qui per totam vitam obnoxii erant
servituti passibilitati quod nostre per omnia consimilis quod dicitur
est similis nobis congruit et facile tristissima in vita ut
sunt similis corpus ipsius et qui hic ad minimas tenerem et gratum

actiones Exodi iiij audierunt hebrei quod visitasset dominus filios
israel et non despexisset afflictionem eorum et adorauerunt pronj in
terra / ebrei tristes mutes in mysterio et significat eos qui peregri
natione corporis viuunt in medio seculi hij audierunt per
scripturas et fide crediderunt quod dominus in nature assumptione
visitasset filios israel et penalitatis assumptione non despexi
sset afflictionem eorum / qui in penalibus consistunt et pro gratiarum
actione proni in terram adorauerunt In omnibus quod nobis
similis factus sicut in idipsum indiguerit ymaginis similitudine
In nature conformitate miseriis nostre conditionis hostis honestate
in penalitatum assumptione optime nobis / et perfecte congruit
hic cibus et ideo mirabili convenientes nobis reputatur
Questio autem oritur hic non dissimulanda quod ex quo
pro nobis penalitates nostras assumpsit constat quod passibilis
fuit et passus crucifixus consputus flagellatus et multa alia
genera tormentorum sustinuit Constat autem quod in cena antequam glori
ficaretur per resurrectionem corpus suum tale dedit discipulis quale
habuit non autem habuit nisi passibile ergo passibile dedit Po
namus ergo quod in forma panis seruatum fuit in pixide usque
ad horam passionis quando flagellabatur conspuebatur et crucifigebatur
/ quod ad sensum patet esse factum quod tortores sui ad pixidem non
accesserunt et ideo violentiam illam passus est in figura cor
poris humani ibi infligi ei potuerunt passiones viole
te ab ipsis suis tortoribus et inimicis / et quod in pixide fuit
non in figura sui corporis humani ideo non cadebat in ipsum
non in figura passiones naturales sicut febris si habuisset carnem uel aposte
ma aliquod huiusmodi et debilitas fecerunt quod pixide seruatum potuit
sufferre dolorem In natura sed non illatum conuenit illi / sed ad
solutionem premissa melior sicut est quod christo cum tres modos
qui in christo sunt triplicia scilicet accidentia et attributa diuina
deitatem enim que in christo est ubique est et multa conueniunt
ei que non conueniunt forme humane quam assumpsit in humanitate
ei que non conueniunt forme tibi quam assumptioni conuenientione
persone / uel conueniunt forme humane quam assumpsit in unita
sacrati Secundum autem formam humanam quam assumpsit in uirtute
persone multa conueniunt ei que non conueniunt cum formam diuinitate
te persone / et assumptam forme tibi sicut conspui colaphizari flagellari crucifigi
uel assumptam forme tibi sicut conspui colaphizari flagellari crucifigi
esse in loco circumscripto et multa huiusmodi Secundum esse formam sacramenti non
conueniunt ei nisi que competunt sacramento / sicut sumi spiritualiter
et sacramentaliter in pixide claudi et huiusmodi talia / ut secundum communionem
communicatio quod si aliqua sint eadem cum uno et subiecto quod et quidquid at
tribuitur uni quod est / attribuitur alteri quod essentia diuina et persona
omnino cum eadem / et subiecto sunt idem non tamen sequitur quod quidquid conuenit
uni et attribuitur alteri et conueniat Et ideo dicimus quod in
pixide seruato ut cibo non conueniunt nisi ea que sibi attribuuntur
ut quod est sub assumpta forma cibi / et non alia et ea

"sumi

que in formā et figurā humana assumpta a xpo xpo conuenit
Sic ambulare dormire sanctari flagellari antisigni nō con-
uenit corpori xpi in quantum est in forma cibi / et ea que conue-
niunt xpo cum natura diuina nō conueniunt ei ut cum natura humana
et nō cum formam cibi assumptam in sacramento / quia ac militarem
est facientem / sic multiplicia sunt ea que pro nobis assumpsit et
absolutus verior videtur / quia adhuc assumpsit formam sacramenti ut
sacramentalia et nō alia conueniunt ei hec tamen dictum est
sine preiudicio quia nō per omnia concordat cum dictis antiquorum
que tamen dicta antiquorum sine ratione et auctoritate in dicta
esse videtur / Nominaque enim forme hec conuenit quia illi forme
attribuitur et nō aliud / et ideo plures formas assumpsit ut
multipliciter hominem congrueret per assimilationem Osee xii Ego vi-
siones multiplicaui eis et manibus prophetarum assimilatus sum
nō enim multiplicauit visiones ut per multas quas pro nobis
assumit formas de quibus assimilatur in manibus prophetarum ut sin-
gulis ipsa que competunt attribuuntur quando de naturalibus sic
dormire ambulare loqui sudare sanguinem et angustia
et hiugsm ridiculum esse videtur quod dicatur ipse dormire vel
ambulare loqui vel sudare sanguine in pixide vel aliquod
aliud talium facere / Vnde tamen dicimus ipse idem sit in tabernaculo
alio tamen relatum ad diuersa tenendum sed que competunt
formis cum deitatem esse vbique creasse stellas fa-
cere omnia que vult et huiusmodi / quorum vel attribuitur humanitati
sed omnia que vult et huiusmodi quorum vel attribuitur humanitati
vel forme sacramentali Secundum humanitatem vero conuenit ei esse
longum mensura corporali et latum / In loco particulari circumscribi
et in minori esse nō posse / loqui ambulare sudare sanguinem
vel forme sacramentali Secundum autem formam
sacramenti conuenit esse cibum verum anime et corporis esse refectionem ce-
lestem et inter fines forme panis et vel sub extra illas esse et in
qualibet parte forme illius totum esse / et huiusmodi / que vel conuenit
ei cum statuitur corporis humani quia nemo comederet hominem
in statura corporis humani existentem et tamen vel humanum conuenit
ei cum deitatem / Sicut diceremus de cibo in cibatum
Cibus enim naturalis nō mut-
penetrabilitate quia licet ex subtilitate infunditur nō infunditur autem
tur membra ut membris infundatur ut subtilis ad pe-
porositati et spongiositati melior ut subtilis ad pe-
netrandum / quia sicut dicit philosophus Subtile est penetratiuum et pau-
cioribus penetratiuum et ideo modo homo natura posuit
dentes quia per cibum diuidet / et posuit ibi molares et
ad minima conterent / posuit in stomacho calorem igneum
qui subtile penetratiuum a grosso nō penetratiuo separet

Posuit p venas intestinales que subtile cibi penetrare nequeunt
posuit venas que sunt vie liberi operatione aumentate in toto corporis
nutrimentum sicut et subtiliatum ad membra portarent. po-
suit collatoria particulorum que velut fertilentum ex subti-
lissimo colando consistunt. posuit subtiles poros et spongi-
ositatem corporis que illud subtile sugerent et membris
infunderent ut in subtilissimo corporis nutrimentum perficeret. hoc
ergo modo perficitur et nutrimentum anime in sacramento ut spirituali
masticetur tamquam dividendo et contendendo ut calore igneo sub-
tilietur. ut subtilibus venis spiritualibus sugatur. ut subtilibus
venis membris spiritualibus deferatur ut collatoriis spiritualibus
coletur ut subtili id quod tam subtile membris proportionabili
infundetur que est sexta modi in universo. Omnibus tamen hiis pre-
notandum quod est de fidei veritate in hoc sacramento. Quod fractio
que fit in sacramento sive per manus sacerdotis in altari sive etiam
per dentes fidelium in ore quando sacramentaliter sumitur sacramentum non
est in corpore christi quia id non frangitur sed manet integrum et sa-
num et illibatum in qualibet parte forme sacramenti fracte sicut dicit christo
dicit quod non comminuetur et os eius et milites licet essent
criminaliter corpus domini frangere non potuerunt quia ut ad
iesum venissent cum vidissent eum iam mortuum non fregerunt
eius crura sed unus militum lancea latus eius aperuit
et continuo exivit sanguis et aqua. Sed ipsa fractio est in forma
et figura panis que dicitur de causis frangitur quarum una
est significationis et alia necessitatis. Illud quod est significationis
est quod manibus sacerdotum forma sacramentalis frangitur diuisa
tribus corporis christi mistici significatur. Quoniam vsque eorum hii quia in ka-
tres corporis in mistici in celo triumphat et per illa
frangatur quia pars corporis mistici in celo triumphat et per illa
parte sacramentum offertur ad laudem iustitie et gratiarum actionem
quia illi iam beati sunt. Alia autem pars corporis mistici in la-
bore adhuc vivunt in fide consistentes. et mixto in tribus
et pro illis sacrificium offertur in pignus redemptionis. Tercia pars in
purgatorio purgatur et pro illa parte sacrum offertur in su-
pplicatorium pro afflictis. Isti sunt tres panes quos nobis
accomodat amicus ut in parabula an illum regem
de via venit amicum panum scilicet mem quod vel ad lau-
dandum ut ut predeceptorum sua offerat sacrificium vel venit
de via ad supplicandum pro captivis et afflictis. De via enim
vel eum de negotio occupacionum terrenarum ad cultum dei
se convertit. Necessitatis autem causa frangitur in ore fidelium
quia integrum tamen periculo propter glutinosam adtitudinem a multis
cum periculo glutiretur. Exodo xii Caput cum pedibus et inte-
stinis vorabitis et si quid residuum fuerit igni comburetis
In omnibus tamen hiis notandum quod in quotcumque partes forma

frangit' totq et integer xpus vnq et sang in corpe spu
et aia et deitate plena remanet sub qlibz pte / et anq
frangar' no est ni vnicq et indiuisq sub tota fora integra
et cing qdez exm antiq' posuit dns Gz vnum illorn
exorn est de forma que appet ad specli reflexiom q vna
est in reflexione specli vnq ad vim / et cu speclm frangi'
in ptes eadez forma integra appet in omibz ptibz ppr
plures reflexiones que fiut ex plurib ptibq specli fcti
ad vnde et ide Sic em et vnicq est in toto totq qr no
ni vnu signu frangit et qtinet est in toto / et qn frangi'
forma panis in qlibz fractura est totq xpc / ideo qr tuc
plura sut signa sigficatia et qtinea tenq aut ea va
est qr res sacti qe est tam sicta et cotenta in signo sacti
in noua gra / et in noua lege et ideo cu signu no heat
vsu sigficandi ex hoc qr est totu vl ps s3 potiq ex hoc qr
est forma tali / cor qfortat / Et cu hanc foraz eqlr habe
at et in toto et in parte ideo optet qr eqnali' corpus
xpi qr res sacmeti contenta et sigficata sic in toto et
in pte / tm em sigficatois ad refectoz h3 ps fore panis /
et ps part forme panis quitaz h3 totq panis qribuuq
magnq Exquo i' ps quelibz minima h3 stare / opz qr qlibz
minima ps totu qtineat qr sactu noue leg / qtitu est
est de se totu qtinet qd sficat / qua ali sigficatio esset
mendax qd absit erede de sacto virtut / Ex isto iaz pat
qr in corpe sumet tunc cibu no sacmetalr manet corq
xpi nisi qn dm forme sacmetales in stomacho vl intro
imtu possit digeri / quaz em forme ille digerut'
taz diu est ibi qtentu corpus xpi et sigficatu qn aut
liqfiunt s' forme vltiq no sigfica' esse p a'd / et ideo
et' no qtinet' ibi p aliud / qr qtinentia se no exten
dit extra sigficatoz Qu hac fora panis et vini xpus
est optus q palio quodaz quo totq involuit' ipsa h'
optus est q palio zeli qr zelans nram pfectm Sic opit'
ad nraz refectoz et salutez Alia similitudo ab antiqs
posita est de anguilla vl serpente vl alio aiali qd
h3 eqnalis qpositois et amlosu In hc em tota est
vna et integra et sola aia sensibilis p sensu et
motu / et si diuida' in partas vl multas ptes / dicut
qr eadez vna et indiuisa aia sensibilis et tota p sen
su et motu remanet in qlibz pte Gz hc exm p sda
pte no est vm / qr iaz platu est in phiaz qr diuiso
corpe talu aialu diuidi' aia p accidens et no est
vnica et eadez in qualibz pte diuisa Gz tn hc vm

est quod integra est anima in qualibet parte / et quod qualibet parte convale-
scit in anima non est propter hoc quod non anima tota sit in qualibet
parte sed propterea ideo quod membra sine quibus convalescere non potest
non sunt in qualibet parte sicut membra accipiendi et digeren-
di et egerendi cibum que sunt os stomachus epar cor et eius
in posterioribus / quod sine hiis cibum non potest capere nec digerere
nec emittere / et in hiis consistit vita convalescens in omni sen-
sibili. Non autem potuit in natura nec arte extra suffragia inventi-
onum tante proportionis videantur excellentie visa vel. Cum ergo si-
militer dominum autem conspicis imaginem poneret ei hoc quod sit de fra-
ctura que hic sit dicenda et attendenda habet autem et hanc [illegible]
fracturam in sacro fore faciendam significat ipse Math. xxvi
ubi dicitur Cenantibus autem accepit Iesus panem et benedixit
dedit quod discipulis suis et ait accipite et comedite hoc
est corpus meum. In hoc enim quod dicit fregit et discipulis
frangendum delinquit. In hoc autem quod dicit comedite statuit esse
frangendum. Mar. xiiii Et manducantibus illis
dentibus esse confringendum. Et cum hoc accepit
accepit panem et benedicens fregit et dixit accipite et co-
idem quod prius Luc. xxii plus dicit quod corpus suum per fracturam frangen-
dum me vobis volebat enim corpus suum per dedisset et utilitatem
dividi inter partes et unicuique esse. Et ipse collocatur sicut
gratiam caritatis Christi. Dicit autem in quo quidem locutione sicut
illud sacramentum sub panis frangitur Math. xxvi Marc. xiiii Joh.
vi accepit Iesus panes et benedixit ac fregit et cetera
in hoc modo fractionis
tum hic ostendit ut et ipse de omnia in hoc modo fractionis pa-
ostenderet. Luc. xxiiii Cognoverunt dominum in fractione pa-
nis. Hoc est apostoli frangendo ab eo sumpserunt per totam eccle-
siam perseverantes erant in oratione et fractione
panis Act. i [?] omnes perseverantes erant in oratione et fractione
panis. Talis ergo fractio est in hoc sacramento et per ea que dicta
sunt. Diviso autem hanc fractionem et fractio et masticatio que
fit per dentes ut undique sugi possit quod comedit. Sic ipsa
masticatio est frequens reddita et semen super idem dividendo
et attentum ipsa facit meditationem istius cibi spiritualis / quod
meditatio nihil aliud est / quam frequens reddita mentis super
idem cogitatione et devotione et affectu mentis dividens
et attendens in omnibus gradibus bonitatis et caritatis et vir-
tutis / ut undique sugatur et ipsa dulcedo in quo permanet
homini hic sacramentum dens tamquam dentibus divisoribus et
molaribus conterat que sunt dentes hominis per cogitationem
veritatis et affectum per devotionem virtutis et bonitatis et
consciencie per albedinem sinceritatis / et intentionis bone
per directionem optimi finis. Isti sunt dentes de quibus dicitur Can-
tica. Dentes tui sicut greges tonsarum que ascenderunt

de lavacro omnes gemellis fetibus et sterilis non est inter
eas. Et sicut vitta coccinea labia tua et eloquium tuum dul-
ce. Dentes enim divisores sunt sermones quibus hoc sacramentum in
omnes dantes pietatis et bonitatis dividitur ut singula
meditentur. Dentes autem masticatores sunt sed molares
sunt dentes affectus quibus in devocione singula bonitatis
dei indicia comprimuntur et conteruntur ut suavis dulcedinis que
in ipsis sunt degustetur. Isti sunt in nostro intellectu et affectu
qui omnibus in omni mansuetudine et pietate serviant quia
sicut quidem greges in cordibus nostris ad pastum divini
corporis egrediuntur. Hec ascenderunt de lavacro indiscrete
confessionis et satisfactionis et sunt omnes gemellis fetibus
quia quelibet fert fetum veritatis in contemplacione et fetum virtutis
in operacione et non potest esse sterilis quia fructum grandiorum
ceterorum non facit inter eas. Isti sunt dentes de quibus conqueritur
in persona ecclesie Ieremias Tren. iii Confregit ad unum dentes
meos cibavit cinere. Ad omnem enim unum intellectum et affectum
dyabolus dentes confringit quia et cogitacionem veritatis et af-
fectum virtutis et contrariam serenitatis accende in hoc sacro
tollit et tunc desipiente cibo spirituali hominem ante amore
et intenso cupiditatis huius mundi cibat. Et sic omnino deslit-
ectum laudamus sponsi in Can. vi dicens dentes tu-
i sicut grex ovium que ascenderunt de lavacro quia dente ve-
ritatis continet que pertinet ad cogitacionem veritatis et dente virtu-
tis continet ea que pertinet ad opus virtutis et omnia hec lota
sunt lavacro indiscrete confessionis et confessionis Bern. etc. De huius
sancti dulcedine loquitur Can. vii Et dignum dilecto meo
ad potandum labiis quia et dentibus eius dignum ad ruminandum.
Ruminacio enim dicitur sic et masticacio quasi sancti masticacio
dulcedo sepe ad os cordis et guttur reducitur et denuo
sic dictum est revocatur. Sic igitur masticacio perficitur spiritualis.
Tercius autem quia rasilitaliacio per calorem fit digestum ignem in
quo puri separat ab impuris non quidem in corpore domini in
quo nichil est impurum sic ostendimus sed potius in nobis
qui nos depurari debemus ad ipsum percipiendum. Hec est sub
methaphora loquens dominus de sacerdotibus istud sacramentum
conficientibus Mal. iii Sedebit conflans et emundans
argentum et purgabit filios Levi et erunt domino offeren-
tes sacrificia in iusticia et placebit domino. Quia enim dicit quia sede-
bit moram et perseveranciam significat in opere. Cum autem dicit con-
flans incendium facit caritatis tamquam caloris igne omnia
purgantis. Quia autem dicit emundans digestionem ad purum significat.
Cum dicit argentum nitorem facit puritatis consciencie. Quartus autem

digestionis effectus est quod illos in cordibus erunt sursum deo
offerentes in omni et perfecta iusticia. Illi autem digestione
et purificatione et subtiliacione perfecti. Dicit Malachias iii Pla-
cebit domino sacrificium iuda hoc est idem confitentis. Sic
dies seculi in quibus illuminatus et sacrificium Abel hodie
ad visionem eterne pacis pertinet. Sic dies seculi in quibus
illuminatus fulsit filius dei qui hoc sacrificium in oblacione
melchisedech instituit Gen xiiii. Et sic anni antiqui
in quibus omnium sacrificiorum veteris legis que in fide christi
electi sunt celebrata. Sic autem per digestionem nobis subti-
litatis ad huius cibi congruitatem. Deinde autem in sacramento
est summa dulcedinis depurata et hoc fit quando in dulcedine
cordis nimia dulcedo christi in spiritu degustatur. Hic enim
degustacio dulcedinis diatinacis et gracia christi porig
sitione quam comestione perficitur. Et sic in opere nature e
per quod instinctu subtiliatum est sugitur. Ita in cordis devo-
tione et desiderio per quod homo se emendavit et depurga-
tur summam dulcedinem que est in corpore christi et spiritu et anima christi
et in omni gratia et gloria et illuminacionibus et delectacionibus eius
sugit et bibit. Et hoc est quod dicitur deuteronomii xxxii posuit eum
super excelsam terram ut comederet fructus agrorum ut sugeret
mel de petra oleumque de saxo durissimo. Sic enim in ante-
cedentibus dictum est excelsa terra est natura humana ihesu christi
super omnes agri fructus ponitur hoc in confessione et communione
sacri ut comestione spirituali comederat eos. Et per quod se plene
depuravit et spiritum subtiliat virtute et contemplacione spiritus su-
gat mel et de stabilimento ipsius sic de petra petra enim
erat christus sicut dicit apostolus i Cor x bibebant de spirituali con-
sequente eos petra. Petra autem erat christus hic modo oleum quod
sanat pinguedinem devocionis sugeret de saxo solidissime
veritatis que est in sacramento christi quod est sacramentum veritatis vo
ps cibavit eos ex adipe frumenti et de petra melle sa-
turavit eos. Hoc est quod dicitur Gen xlix inundacionis maris
quasi lac sugent thesauros occultissimos harenarum. Dul-
cedo enim a sacramento redundat abundanter in fideles bene dispo-
sitos. Sic inundacio que maris dicitur quod in magnitudinem im-
mensitatis passionum et dolorum christi accipitur et hee conso-
laciones sunt thesauri super aurum copiosum et sunt occulti
quod nemo novit eos nisi qui accipit. ps desiderabilia
super aurum et lapidem preciosum multum et dulciora super
mel et favum. Vel visio vel gaudete super eam omnes
qui lugebatis super eam ut et sugatis et repleamini ab
uberibus consolacionis eius ut mulgeatis et deliciis affluatis.

ab omnoda omnis gloria. Illuctus enim super terrestria unum est in pas-
sione, gaudium est in communionis delectatione, et illa est ut
sugat fideles ubera quibus sanctum hoc ubertim fundit lac
candoris veritatis et dulcedinem virtutis. Et sic ubera ista
pressa manum devotionis mulgentis et deliciis in consolatione
sancti spiritus ab omnoda gloria ipsius compta in deliciis sancti ma-
infestat, et hic lacti comparatur quia ad literam etiam cum natum sunt
de nutrimento depuratum et subtiliatum lactis, habet quandam al-
bedinem et pinguedinem butirosam et dulcedinem vel de co-
venientem. Et ideo sugitur a venis. Sic ergo hoc nutrimentum al-
bitur sugendo. Quinto profertur nutrimentum per vias que sunt vasa
et canales in totum corpus nutrimentum deportantes, ut undique
corpus irrigetur et nutriatur. Hee autem vie sunt cogitationes et
affectiones in omnia que sunt anime tamquam vires et corporis
membra ad subministrandum anime spirituale nutrimentum deportan-
tes. Sicut enim fons delectationis est corpus Christi et cum derivati
a fonte sunt que singulis viribus et virtutibus et potentiis
et membris diriguntur, et ad quecumque non veniunt hoc nutrimentum
pro(p)ter caritatis hec arescunt et destituuntur et marcescunt et abi-
tiunt. Ille est fons de quo dicitur Genesis: fons ascendebat de
terra hoc est de terrena corpore domini in sacramento irrigans
universam superficiem paradisi. Paradisus enim locus deliciarum est
in quo nutrimentis cetere in quem locum ille fons delecta-
tionis influit et omnia irrigat interiora anime et corporis
ad que derivatur. Ezechiel xlvii: ad quecumque pervenerit torrens
vivent, quia sicut dicitur in psalmo: Inebriabuntur ab ubertatibus
domus tue et torrente voluptatis tue potabis et in-
fusionis delectationis suavitate infunduntur et irrigantur.
Merito monet ecclesiastes xii: et sinus memento creatoris tui
ne forte pinguitudinem a magnis deliciis quas di-
vinus exaudiens dicentes antequam rumpatur funis argen-
teus et recurrat aurea vitta et conteratur ydria super fon-
tem et confringatur rota super cisternam. Hec enim omnia ingratis
contingunt. Funis enim argenteus est via dirigens ad
nos ea hoc sacramento candorem veritatis, et si ille rumpitur vani-
tatem et mendacium semper incipiemus. Vitta autem aurea
est via et vena etiam ligamentum quibus in nos derivatur
delectatio deitatis ex hoc sacramento. Si enim illa ad terrena re-
currit, tunc terrena retrahit et comparata sequimur. Fons autem
est fundens delectationes divinas christus in sacramento. Ydria
autem est haustorium mentis devotionis que super fontem
conteritur cum spiritualia intendum ponunt et terrena
eius anima desiderant. Sicut dicitur Numeri xi: anima nostra plena
est oculi nostri non vident nisi man. Anima nostra nauseat
super cibo hoc levissimo quibus dabit ad vescendum carnes et

huius Nota autem est reditus frequens ad spiritualis dulce-
dinis degustacionem que in hoc facto fit in cisternis et
pluvia dulcedinis dei manantis resonant nobis Si in-
terea illa contingeret tunc inveniuntur et reconveniunt in dulcedinem
putredinem carnis etc primus ad ecclesiam meo ut
ne redeuntes Sexto autem loco non possunt collacionem
parvulorum que ultima de purgacione fecit esset co-
lando a cibo separent ut ultime depuratum esset
membris infunderet et hoc collacionem in sacramento fit subti-
lissime consciencie et animarum ne aliquid impurum in nobis
remaneat tunc venimus ad huius cibi nutrimentum Dicit
de eo xv Si gustet gustatum te Si separamus preciosum
a vili quasi os meum eris Hec est collacio optima
consistens qua cum preciosum a vili peccato et vanitatis separa-
tur purum et sincerum nutrimentum hoc melius spiritualis
infundatur Ecclesiastici xxxviii Da suavitatem et memoriam
similaginis et impingua oblacionem et da locum medico
quod autem dicit Da suavitatem vult quod animo suavi et tranquillo
veniamus ad sacramentum Et autem dicit sacrum similaginis vult
quod sit similago excella et colata usque ad purum quod ita
nos per conscienciam excellemus et colemus ut purissimo nutri-
mento condamus quod autem dicit Impingua oblacionem vult
quod nos in pinguedine devocionis beneficiorum dei premimus
et hoc facto locum demus medico iesu christo qui tunc suo in-
ternali dulcedine omnes nostras curat infirmitates et
deperdita restituit merita spiritualia huius est quod Exo xx ii
et Levi ii premissa simila precipitur esse in sacrificio domini hoc
quod dicit Ozee xvi Similam et mel et oleum comedisti et
decora facta es vehementer nimis Simila enim ultima de
purgacione collata est et stat ultra mediocrem graciam Mel
dulcedo est roris et stat deitatis dulcedinem oleum fomentum
luminis fit pinguedinem caritatis et devocionis christi qui sic
colata recipientes nimis vult quod sicut possit fuit decori
Sic quod collacionem nutrimentum Septimo loco tale purum tam dulce
tam tenerum membris infundit Et ex illo omnes fibras cor-
et venas restaurat Sic nobis sit anima depuratis nectareus
liquor divini nutrimenti infundit et isto ambrosio
rore membra amara nostra ad nutrimentum spiritualis virtutem
et dulcedinis gustum et delectacionis experimentum et recreacionis
beneficium annuncianda suavitate et ebriant Unde psalmus huius
voluptatis pastum describens dicit In voce exultacionis
et confessionis sonus epulantis quod cor est in iubilo et
tota interiora in delectacione et os in sono laudis in tali
epulacione hoc est quod de huius sacramenti epulis dicit apostolus i Chor
v Pascha nostrum immolatus est christus itaque epulemur non in fer-

mento malicie et nequicie sed in azimis sinceritatis et veritatis
Sic summa sapiencia prov. ix immolavit victimas suas miscuit
vinum et proposuit mensam et post pauca venite comedite
panem meum et bibite vinum quod miscui vobis. Sic enim
panis dulcis confortat ad gratiam et vinum inebriat ad spiritus
iocunditatem et mixtio vini in omnibus divinis conservat
rationem sobrietatis ut fiat quod dicit apostolus Ro. xii non plus
sapere quam oportet sapere sed sapere ad sobrietatem. De victo xxiiii
commina quod desiderat anima tua coram domino deo tuo et epu-
laberis coram domino deo tuo tu et domus tua et tota do-
mus familia tua coram in signum sacri sigma refectionis. Sic dicitur
Luce xv de filio reparationis nunc epulari oportet et gaudere
oportebat quia frater tuus mortuus fuerat et revixit perierat et in-
ventus est quod in isto facto et principibus vite venimus et
pignore salutis a peccatorum liberatis et epulis iocunditatis
eterne restitutis ad confortationis delectationem. Ecce quod desidera-
tamus invenimus in ipso sicut in vase omnium bonorum

Sequitur hic ut dicamus de cibus tibi ad cibandum nobi-
litate quam habet ex connaturalitate ad eos quos cibat. Na-
turali enim cibo similiter venit ei qui cibatur nisi quod connaturale est
illi. Et si non sic connaturale et insinuatur membris per corpus in-
festet in membris et generat apostemata et tumores vel alias
corruptiones. Si autem connaturale est membris venit eis
et confortant et perficiunt omnia membra propria in virtu-
tibus et operationibus suis. Sic autem divinus quod in digestione
et assimilatione cibi et subtilitate omnia hec fieri habent in nobis
eo quod cibus ille purissimus et subtilissimus et sublimius sit quam ut
ad se sed nos nostre cibo cum quod oportet convenimus. Ita dicimus
hic quod in cibo nos oportet virtute istius cibi uniri cibo paris
quam cibus unatur nobis quia si uniretur nobis destibilibus et
cibus periret et nos non perficeremus. Cum autem nos cibo qui
incorruptibilis est cum perficiam in omni virtute. Item autem ha-
bemus ad cibum unionem sicut ipso domino et cibo nos connaturales
efficiamur. Ita quod similiter in nobis sit anima Christi et omnia gratie
alienum. Ille enim panis filiorum est qui non mittitur canibus
ad manducandum et ideo nomen est hic quod quinque sunt que nos
faciunt ipso conaturales et consimiles. Primo nostrum vinum et primum est ge-
nerata omnia. Secundum mundi vita. Tercium dilectio ad deum sincera
et pulcra. Quartum autem illustrata contemplatio et quintum est
unio devota. Primum horum facit nos ipso connaturales. Secundum autem
facit nos in virtute similes. Tercium concordes. Quartum facit nos in
cogitatione conformes. Quintum autem et ultimum facit nos ab
indistantes. Habet enim quintum cibus hic ad cibatum qui venit ei
quod primo ad naturam instincti cibus generat. Secundo in virtute mecho
et operatione assimilat. Tercio calore eius unificato in me-
dio cibato afficitur et unificatur. Quarto lucte unifica

quinque ipso
unitur

connaturales ipso
efficiamur ex v

membri et corporis venustatem, et quantum ad plenum unitum dicitur
potentia membri unificatur et anime unitur. De primo habetur
pa i Joh. v Scimus quia omnis qui natus est ex deo non peccat
sed generatio dei conservat eum et malignus non tangit illum. Est
autem spiritualis quedam et egregia generatio divina qua homo in
corpus et in membrum christi generatur. Si enim tibus olearum
bonum similitudinem ... posset quantum ad corpus et ad membrum
hominis per generationem quandam imitatur, multas gratias ageret et
omnem modum quo mutatur et ... cum gaudio sustineret, ut
fieret quod a suo esse ignobili et vili in tam nobilem vitam et
tam nobile corpus mutaretur. Christianus ergo gratias agere debet deo
christo qui suo corpore vivifico nos in se transmutat, ut corporis
eius efficiamur socii et membra et christi. Joh. i Quotquot autem recepe-
runt eum dedit eis potestatem filios dei fieri. quia qui recepe-
runt eum in sacramento spirituali manducatione corporales filii sunt ef-
ficiunt et sic filii dei sunt et dicuntur. Et ideo Joh. i Qui non
ex sanguinibus neque ex voluntate carnis neque ex voluntate
viri sed ex deo nati sunt, non enim caro et sanguis in concu-
piscentia carnis et sanguinis aliquid possunt in illa generatione
quia sicut dicitur i Chor. xv Caro et sanguis regnum dei non pos-
sidebunt, neque corruptela incorruptionem possidebit, et ideo
ex voluntate feminee carnis neque ex impura et libidinosa viri
voluntate nihil permixtum est in illa sancta generatione qua homo ex
deo nascitur, quia participando sacramentum in corpus divinum et mem-
brum generatur. In hac ergo generatione corpus divinum quod sanctum est
per suam virtutem hominem ad se trahit et se transformat. i Joh. iii
Omnis qui natus est ex deo peccatum non facit, quoniam semen ipsius
in eo manet et non potest peccare quoniam ex deo natus est. Sic
ergo mutamur in sanguinem et carnem ipsius spiritualem et efficimur
sed spirituali unitate et generationis sumus de natura sua. nos sibi facit se
ad se imitantes. Act. xvii ipsius et genus sumus. Hoc est
ergo primum in quo sic unimur christo per sacramentum. Est autem secunda
in vita in similitudine virtutis et operationis quia etsi in
naturali corpore perfecte membrum unitum non est quod non habet membri
vel membrorum virtutem et operationem, sic dicit ysa. lix iniquitates
vestre diviserunt inter nos et deum nostrum, ac si diceret si simi-
litudo in vita non esset sed esset vita et virtute et operatione
similes tunc quod nos uniti essemus. Itaque inter nos et deum
nullam distantiam facit. Et hoc est quod dicitur Act. xvii Non longe est
ab uno quoque nostrum in ipso enim vivimus movemur et sumus
per virtutem enim suam nobis influxam efficitur non longe quia ipse
fluens non deserit virtutem, et in sua virtute nobis communicata
... nobis semper et continuat, et sic in ipso
m et influxa et ipse fluit nobis semper ... in ipso moventi sicut membra
vivimus sua virtute et in ipso movemur sicut moventi membra

perfecte

et in ipso sumus stabiles consummati in sua perfectione. Dicit enim sicut
dicitur Ephes. iiii occurramus omnes in virum perfectum in mensuram etatis
plenitudinis Christi. Dicit est verum quod dicitur i Joh. ii. Dicit de toto
corpore omnibus qui fuit mistice et de eo ceteris est translatum
in virtute et operatione in benedictum corporis et membrorum Christi.
Dicit R. ipsa per in Dominum Christum vera operatus est in nobis deo gratia
per connexi virtute sua operatum et ipse operatur in nobis sicut ipse dicit
Joh. xiiii Qui credit in me opera que ego facio et ipse faciet
et maiora horum faciet quia ego ad patrem vado. Ipse enim nos
per vincens in nobis magis facit ipse nos per victos ad patris
maiestatem exaltamus facit maiora et cottidie innovat
confortando magis enim facit in operibus gratie maiora facit in operibus
donorum spiritus sancti. Maxima autem facit in operibus superrogationis
et beatitudinis. Dicit vincens ipso loquitur apostolus ii Chor. xiii
An experimentum queritis eius qui in nobis loquitur Christus
qui in nobis non infirmatur sed potens est in nobis. Christus
enim loquitur qui vita et virtute et opere vincti sumus ei et quia
virtuti sue nil contrarium invenit in nobis. Dicit dicit ps. Diligam
te Domine fortitudo mea nil virtus mea Dominus firmamentum
meum et refugium meum et liberator meus. Tercium autem nos
vincens Christo et quia corporales et connaturales per efficiens
dilectos ad ipsum pulcra et sanctum quia etiam cibus corporalis est 3m
postquam ad substantiam membri quod nutrit mutatus
est et per hoc virtutem et operationem et vitam illius membri et quantitatem
suscipit. Statim ordine nature calore vivifico illius membri ad
membrum et spiritum penetratur et afficitur. Et sic perfectus quia per
vincens sunt vincentur et hic est quod dicit Aug. quia per
appositionem corporis Christi mistici membra iungit. Spes autem
nectit et caritas vivit quia fidei gratia membris attribuitur.
De quo dicimus primo Spei autem nexus in virtute et operatione
attribuitur spei. De quo dicimus 2o Caritati autem attribuitur
unio de qua hic dicere habemus. Et hic est quod dicitur Ephes. iiii
Christus est caput et ex quo totum corpus connexum et que
per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in
mensuram membri augmentum corporis facit in caritate. Hinc
est quod dicitur Joh. xv. Manete in dilectione mea. Si precepta
mea servaveritis manebitis in dilectione mea sicut et ego
precepta patris mei servavi et maneo in eius dilectione.
Christus enim in dilectione Christi manet manet in eius calore vivi-
fico per quem vivit et afficitur et ut spiritu vitali eius congregatur
et vivificatur. Habet enim totum modo in membris omnibus efficacia.
Ephes. iiii unum corpus unus spiritus sicut vocati estis in una spe
vocationis vestre. Unum enim corpus est sanctus et unionibus

membrorum ad unum cor quod calorem vite immittit omnibus
et unus spiritus est qui vitam et dilectionem admixtam omnibus inspi-
rat et pulsat in omnibus membris / et in hac specie vocationis
vocati ad xpm ut sit qualis et concorporalis et sic capiti
uro et cordi uro sumus uniti quia nobis influit et sensum co-
gitationis et motum virtutis / et regimen sue providentie guber-
nationis Sic dicitur in Can v anima mea liquefacta est ut dile-
ctus locutus est / Dilectus enim verba dilectionis loquitur ad affecti-
onis cordis et ideo anima illa beata dilecto unita statim calore dile-
ctionis et ideo anima illa beata dilecto unita statim calore dile-
ctionis resoluta et tota in devotione liquefacta penetravit in ipm
et sic unita concorporalis effecta est hec est unitas spiritus
et sic unita totum corpus vinces Deo pro dicitur ephe iiij solli-
citi servare unitatem in vinculo pacis spiritus In hoc calore cari-
tati sub quadam palio concorporales et membra nos sic fa-
cit sub quadam palio concorporales et membra nos sic fa-
cit Domine Ruth iij Expande palium tuum super famulam tuam Sic enim
dicit apostolus quod omnes concorporales efficimur ephe iij Revela-
tum est sanctis apostolis et prophetis in spiritu gentes esse coheredes
et concorporales et participes promissionis in xpo iesu Sic
ergo unus sit per dilectionem sinceram et pulcram Sinceram
autem vocatur caritas que nil corruptibile admittit / pulcra
autem que nil fedum cogitat ad usque dilecti / quedam enim
caritas adeo debilis est corruptibilia concupiscendo quod statim
corrumpitur et tunc vita et calor vivificus in tali membro
incipit j Thi j dicit apostolus Caritas est de corde puro
et conscientia bona et fide non ficta hoc est fidelitate ad
amatum non fictili nec fragili sed fortissima quod sic dilectus
clamat ad nos Can viij pone me sicut signaculum super
cor tuum et super brachium tuum quia fortis est ut mors dile-
ctio tua Signaculum n super cor ponit cum signa amati
sic signa sigilli in cera ita in corde melli imprimit
et profunda super brachium po cum tota virtus mea et vires
et fortitudo et robur ad ipm refertur De pulcra autem di-
lectione est quod nil fedum admittit quod ex latebra fuliginose
concupiscentie procedat certa quia in Cant mat pulcre di-
lectionis que scilicet nil fedum diligere pre Sic ergo carnalis
et concorporaliter unum spiritum et calorem vivificum accepimus
a capite toti corporis infusi priuncietu spirituale Certo
loco sic oculata fide conlibet sapientis vide per pigra que ab-
ad gratiam membro et virtutibus eius unitis et calore
membri vivifico est affectus et spiritum membri perfectus
Statim paulatim incipit assumere calorem illi membro proprium
et venustatem quod sic dicitur unus fit per illustratam contemplationis
eterne vitatis in facie domini iesu xpi Sic expresse dicit apostolus
ij Chor iiij Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere
illuxit in cordibus nostris ad illuminationem claritatis in

facie xpi / Omo enim si naturale esset tam lucidi tam et pul
cerrimi corporis et ideo oportet ut assumat xpi naturalem
lucem et pulcritudinem Sicut exodi xxxiiii Splendida facta
est facies moysi ex consorcio sermonis dei ita ut non
possent filii israel intendere in faciem eius propter gloriam vultus
eius Ita et multo magis assumit membrum xpo gloriam et lu
cem et pulcritudinem xpi in fulgore mentis illustrate per
virtutis contemplacionem vnde ii Corinthiorum iii Nos omnes revelata
facie gloriam domini speculantes in eandem ymaginem trans
formamur a claritate in claritatem tanquam a domini spiritu Sic
dicitur anime sit vnite xpo in psalmo Specie tua et pulcritudine
tua intende prospere procede et regna. Specie enim virtutis figu
rata et pulcritudine sapiencie decorata prospere sine impedi
mento intendit per intellectum / et procedit per affectum / et regnat
in regno eius vt membrum eius pulcritudinem assumpsit
Melior enim color quam habere potest membrum corporis bene vniti
et vnificatum est color substancialis sanguinis per candorem
pellis et carnis emicantis et ille est color xpo Sicut
dicitur Canticorum v Dilectus meus candidus et rubicundus electus
ex milibus / candet enim liliosa candidacione in omni ca
stitatis mundicia / et rubet roseo et purpureo variante rubore
in suo benedicto / quem dedit nobis et pro nobis sanguine / et
hanc pulcritudinem assumit sponsa et quilibet membrorum
eius effectus quando mundicia xpi candet corde et corpore
et rubore tam gloriosi sanguinis quottidie potatus fuerit
in corde hoc est quod pulcerrima vidua Judith per
legitur Cui etiam deus contulit splendorem quia omnis ista
composicio non ex libidine sed ex virtute pendebat / hoc
est quod de beata agnete dicit ambrosius Jam corpus meum cor
pori eius sociatum est et sanguis eius ornavit genas
meas Sic ergo contemplacionem virtutis id quod xpo vnitur pulcri
tudinem et colorem xpi assumit In omnibus autem quatuor
predictis tandem quinto loco vnio devota perficitur huius ad
corpus vnionem et indistanciam ut in corpore sit / et in ipso
animetur et vivat / et iam de certo non nisi de corpore esse
reputetur hec autem fit per omni honore quam a capite vel corde
corpori influunt participacionem Sic dicitur in psalmo participem
me fac deus omnium timencium te et custodiencium man
data tua Sic substancia methaphorice de vnitis xpo / dicit apostolus
Ro. xi Insertus es in bonam olivam et socius radicis et
pinguedinis olive factus es tunc omnia que fiunt capita
lia vniti per caput ut sic reliqua membra corporis eius Sic
dicit xpus Johannis xvii Ego claritatem quam dedisti mihi dedi eis ut
sint vnum sicut ego in eis et tu in me ut sint consumma
ti

in unum hec est cathena aurea qua colligamur et a multis
reducimur ad unum unum eximium primum enim omnino unus a quo sic
a fonte filius nascitur, et a patre et filio procedit spiritus sanctus
Secundum autem scilicet homo unus est unitus in Christo Cor. vi. Qui
adheret deo unus spiritus est / forma autem tamen colligamur filii
est forma patris eterni et factum corporis et sanguinis est
quo christo incorporamur et sic a filio ad fontem omnis boni
patrem celestem reducimur et in illo fruimur omni bono
filii in spiritus dulcedine et beatitudine / et omnibus ab hac
cathena recedentibus perit et in nulla parte dimi dimittit
Osee x. divisum est cor eorum nunc interibunt hinc est quod
in nostra ... dicitur de hoc convivio et deliciis status admirantur
de unione colligationis eius sic dicitur faciet dominus ex-
ercitum omnibus populis in monte hoc convivium pinguium
convivium vindemie pinguium medullatorum et vinde-
mie defecate / et adiungit dominus et precipitabit in mon-
te isto faciem vinculi colligati super omnes populos. Cari-
tas enim christi hoc vinculum impetu precipitat quod colligatum est
a patre in filium et ab utroque in spiritum sanctum / et per sacramentum filii est
etiam in omnibus populis concorporales deo colligatum. Dicit quod per
fiat unio ad christum per connaturalitatem in hiis que
a nobis dicta sunt. Secundo et ultimo circa divisionem
superius inductam videndum est que tibi ad cibatum sit hesi-
bilitas / ne qualiter occasione abradatur et hec perfecti-
ut superius diximus et apprehensione fortissima quia id quod
cibus apprehendit et tenet id quod ex cibo est unitum Sicut
enim dicit Ysaac in tegni et constantinus in pantegni / ex
quibusdam cibis generatur nutrimentum quod parum adheret mem-
bris / et cito per alterationes sequentes calores labores vel febres
a membris abraditur et separatur et consumitur sicut est
cibus generatus ex facile alterabilibus. sicut sunt ova et car-
nes subtiles et herbe. Quidam autem cibus est ex quo generatur
nutrimentum quod firmiter et fortiter adheret membris. Sicut
nutrimentum generatum ex puro et sincero cibo firmiter et ex
hoc ex subtilitate bene ~~intrat~~ intrat in membri in-
timi profunda / et ideo bene a unitibus membris / et ex puri-
tate optime convertit substantie membri / et ideo bene unitur
et ex viscositate fortissime adheret et resistit omnibus alte-
rantibus membra ne de facili a membro avellatur
unitur et separetur quia viscositate in membris sic glutinatur. Ita
etiam fit cum christo incorporamur quidam fortiter adherent quidam
autem facile separantur. Adhesio autem hec fit primo for-
titudine apprehensionis / secundo autem fit glutino amoris / a
et tertio fit in mansione stabilitatis / et quarto fit perseveran-
cia

continuitatis ad capud christus eius modo etiam tribus adheret mem-
bris que habet. Primo quidem quod virtutibus membrum fortiter apprehe-
ndit. Secundo quod fistositate propria et membrum fortiter agglutinet. Tercio
quod stabiliter in membris manens figatur. Quarto autem quod nullo laxa-
tivo remotum a membro percunctanti continuitate membro in-
cepito continuet. Fortitudo autem apprehensionis in spirituali mem-
bro ad capud est quod cum duobus brachiis intellectus et affectus
capud fortiter et indissolubiliter. Sic ipse nos per unionem me
nature ad se fortiter indissolubiliter apprehendit et apprehendit pri-
mi. Sequitur si quomodo apprehendatur in quo apprehensi sunt. De tali com-
prehensione dicit sponsa in Canticis iii Tenui illum nec dimittam
illum donec introducam illum in domum matris mee et in cu-
biculum genitricis mee. Tenet enim fortissima virtutis et bonitatis
sue apprehensione nec dimittit temptationis illectione te-
net autem usque dum introducatur ad intima penetralia co-
gnicionis in quibus est domus matris mee sapientie divine et donec
introducatur in terribile contemplationis genitricis me dulcissime
gratie in cuius utero formamur ad istam que dicta sunt delectabiles.
Sic igitur de eo quod nos apprehendit hic in semen abrahe ap-
prehendit cuius naturam in admirabiles delicias domus
sapientie introduxit et in cubili gratie genitricis plenitudine gratie
replevit. Sic Jacob dixit Genesis xxxii Non dimittam te nisi
benedixeris mihi et benedixit ei in eodem loco. Canticis viii° apprehen-
dam te et inducam te in domum matris mee et in cubiculum
genitricis mee, ibi me docebis et dabo tibi poculum ex vino condi-
to. Apprehendit enim sponsa dilectum indissolubili amplexu et
apprehensione ducit eum in domum matris sapientie increate que do-
mus est tota in amplitudine admirationis et inducit eum
libenter sequentem in cubiculum secretum intimi affectus in gratia in
cuius utero formamur in filios dei, ut ibi deliciarum exprime-
tur distat ab eo, et ibi dat ei poculum delicatum quod ipse semper
dat quod est devocio orationis sumpta ex vino condito ex
qua efficitur sanguis christi per quem nos incorporati sumus strictissime
tenemus eum quia iustum est quod intuitu nobis eum astrin-
gat sic calix sanguinis quem bibit et nobis eum astrin-
git et ipse hunc enim dicimus eum ad deformitatem apprehensionis
eius confidentes ne discedimus a te vivificabis nos
et nomen tuum invocabimus. Et illud in Regum ii vivit dominus et
vivit anima tua quia non dimittam te, tunc implet in nobis quod
dicitur Canticis vii Ego dilecto meo et ad me conversio eius. Ego
sum dilecto meo astrictus fortissima apprehensione et ideo ad
me in omni bonitatis dulcedine est conversio eius et ideo ad
multo fortius apprehendat. Sic in consilio sapienti tuidatur, Apok. iii
Tene quod habes ne alius accipiat coronam tuam. Apoka-
lipsis terto alius accipiet nisi eum quem apprehendimus fortiter et indis-
solubiliter teneamus. Secundo autem est ut glutino fistositatis

pe fortius agglutinetur membris quod tetigat et nutriat et hec
in spiritualibus fit glutino amoris qui scilicet fortissime anima fidelis
eum Christo ne unquam separetur ab ipso Et hoc est quod dicitur Eccli xxv
Timor dei inicium est dileccionis fidei autem inicium ad agglu-
tinandum est ei / quia dileccio que est gluten conglutinans
diligentes seipsos Christum et animam fidelem incipit in rece-
ssu a malo hoc facit timor In ordine autem ad bonum in-
cipit a cogitacione virtutis dilecti / et sic fit agglutinacio
qua anima diligens adheret Christo dilecto ysa. xli Confortat
faber ferrarius eum qui cudebat tunc temporis dicens glutino
bonum est / ffaber autem ille ferrarius est deus pater quia omnia fabricat
sicut ferrarius quia omnia domat sicut ferrum / et ille
faber confortavit filium qui totum mundum ab inicio sua sa-
piencia cudebat quia confortavit eum ad homines dilectorum qui
homines per incarnacionem et sui in sacramento collacionem agglut-
inavit dicens ad angelos glutino quia per omnia tunc temporis nobis
exhibite indicia nichil aliud dixit nisi quod glutinarent
sibi homines / ut diligerent eum et sibi glutino amoris co-
niungerent / et ad hoc angeli et homines responderunt quia bonum
est sic glutinare quia per hoc homo salvatur et ruina an-
gelica reparatur Jere xiii Sicut adheret lumbare ad lumbos
viri sic agglutinavi michi omnem domum Israel et omnem domum
Juda ut essent michi in nomen et in laudem et in gloriam / Lum-
bi enim sunt loca delectacionum quia delectatur dominus in hiis que
per amorem sibi agglutinantur / in quibus et nomen suum invocatur
et laus sua decantatur et crescit gloria sue magnificencie et
honoris / hec constitucio mutui amoris adhesio .i. Regum
xviii adheret deo unus spiritus est ps Adhesit anima mea post te
me suscepit dextera tua / quia dextera dei in amplexum eter-
norum bonorum suscepit illius animam per nexum amoris ad-
herentem / hec est adhesio de qua dicitur deutro iiii vos qui
adhesistis domino vivitis universi / quia per constanciam amoris vivi
a fonte vite influitur Christo constanter / huic est quia ex carnali
amoris bonorum adhesio vocatur Gen xxxiiii in Sichem
filius eius adhesit anima filie vite date ei illi uxorem et
fugamus connubia quia sic dionisius dicit Amor facit extasim
quia transponit per amantes in amatum / et non permittit
amantem sui ipsius sed pocius facit eum totum esse eius quod amat
nec permittit eum manere in seipso sed continue egreditur extra se in
amatum / et adheret ei firmissimo glutino / ita quia retrahi ad
seipsum non potest huic est quia ex Ovidius dicit Omnia vincit amor
et nos cedamus amori Et ex Can viii dicitur quia fortis est
ut mors dileccio / quia animam et cor transponit ex amante in
amatum sic mors transponit animam quia constituta in amatum re-
due non potest ad seipsum Et ideo amor optimum gluten est quo
membrum incorporatum Christo firmius subheret ne a Christo separetur

Tercium est mansio stabilitatis ita ut in membro maneas sigu-
tur id quod membro est unitum hic autem fit stabilimentum cordis
et corporis in spirituali meditacione et studio / quia non ita homo
Christo incorporatus infigatur non stabilitur in Christo si ipsa mentis
et corporis evagatio solubilem facile faciunt a Christo Jere xiiij
populus hic dilexit movere pedes et domino non placuit / quia
pedes affectionum movere instabilitatem facit cordis et pedes corporis
instabilitatem inducit corporis Et tales domino firmiter non ad
herent Cum autem in domino cum incorporatus est non manet
numquam proficit ad membri perfectionem Joh xv Sicut palmes non
potest facere fructum a semetipso nisi manserit in vite ita et
vos non potestis facere fructum nisi in me manseritis. Ita enim
est sicut in membro quia perfecta commissio ad membri comple-
xionem non continuitur nisi diu infixum membro maneat
in ipso. vbi ibidem Qui manet in me et ego in eo hic
fert fructum multum quia sine me nichil potestis facere / hoc sig-
nificatum est Gen vi vbi dicitur mansiunculas in archa facies
et bitumine lines eam intrinsecus et extrinsecus / archa vero
in qua omnia animalia parata fuerunt corpus est domini iesu
xpi quod paratum fuit ab omnibus animalibus motibus in qua
archa mansiuncle fiunt cum mansio in eo queritur per studium
stabilitatis mentis et corporis unde non distendat aliam habi-
tatione ipsius / bitumine autem linitur interius cum amore
deitatis propter multas gracias anima Christo agglutinatur et bitu-
mine linitur exterius cum ex multis redempcionis operibus et passi-
onibus eciam Christus homo in humanitate diligitur De tali
loquitur Joh xv Christus dicens pater meus diliget eum et ad
eum veniemus et mansionem apud eum faciemus hoc modo
ille qui accepit benediccionem a deo sicut dicitur Gen xxv Jacob
fuit vir simplex habitans in tabernaculo distractiones vanas
et evagationes devitans Sic movet dicit david in psalmo Elegi
abiectus esse in domo dei mei magis quam habitare in ta-
bernaculis peccatorum Sic enim in domo dei manens quod est
incorporatio domini non discurrit ut spectat vanas habitaciones
in tabernaculis eorum qui mundus invitat ad vanitatem
Sic econtra dicitur de meretrice anima proverbiorum vij quod est vaga
garrula quietis impaciens et non valens in domo consistere
pedibus suis / quia vanitatibus illecta numquam in bona
permanet stabilitate perseverancia exigit ut quod infu-
sum de cibo et unitum est membro persenet in Christo
quia si aquis laxatur effluit statim corrumpitur in fetorem
et effluit et excidit et in deterius se mutando a nobi-
litate qua accepit / sic eciam est in cibo sacri quia quamquam
dosita corpus influat et unitus est sic prgrauem
per aliquod criminale vel mortale ut diabolum laxatur

forte effluet in destinatorum et fetorem et extimam in peius
mutatorem et ideo timendus est in minimis quia si minima
nos augentia in principio non timentur tunc paulatim ve-
niunt ad maiora. Vnde Augustinus: Vitia parvis grandia tamen
ne obruat arena. Vnde Ecclesiastici xix et dicitur timet
deum nichil negligit qui est a modicis tamen ne ad-
mittendo modica paulatim cadat in maius. Ecclesiastici
xix: qui modica spernit paulatim decidit. Cuius pulcre
similia ponit Job xiiii dicens quod est de gutta
cavante lapidem. Gutta enim cavat lapidem non vi sed
//allumoes sepe cadendo. Aliud enim est de alluvione paulatim ve-
niente et auferente terram donec tota ripa et agri
ripe contingui cadit defluens in aquam. Dicit autem
sic: lapides excavat aqua et alluvione paulatim terra
consumitur. Habes ergo sicut predes hec est peccati principium
et ideo quicumque divino corpori unitus est pariet
et perseveranter et caute debet expectare finem, glorificatus
in ipso Christi et multas passiones glorificatum est cor-
dium. Hoc enim vult dicere apostolus philipenses iii dicens: Nostra
conversatio in celis est unde et salvatorem expectamus dominum
nostrum Jhesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostre con-
figuratum corpori claritatis sue. Certi enim sumus quod omnia
que sunt in nostro corpore incorrupta ad beatitudinem dedu-
centur. Et ideo monet apostolus hebreos x dicens: patientia vobis
necessaria est ut voluntatem dei facientes reportetis re-
promissionem. Patientie enim donum remuneratio est expectanda.
Vnde Jacobus in canonica sua v: Patientes estote fratres
usque ad adventum domini. Ecce agricola expectat preciosum fru-
ctum terre patienter ferens donec accipiat temporaneum
et serotinum. Patientes estote et vos confortate corda
vestra quoniam adventus domini appropinquabit. Non enim oportet statim excidere
propter quaslibet tribulationes et temptationes, sed fortiter stare deo at-
tendentes illud Mathei x et xxiiii capitulo: non qui ceperit sed
qui perseveraverit usque ad finem hic salvus erit. Hinc
est quod dicit Jacobus v: Exemplum accipite fratres exitus
et longanimitatis laboris et patientie prophetas qui locuti
sunt in nomine domini. Ecce beatificamus eos qui sustinu-
erunt eos patientiam Job audistis quia misericors est et
miserator dominus. Ergo sicut dictum est eos qui divino cor-
pori incorporati sunt usque in finem perseverare. Hinc itaque
habitis circa consequentem modum operationis vide qualis
sit potus cum cibo de quo dictum est. Circa quod considerandum
potus sunt consideranda sicut quantus debet esse in quantitate et substantia
et qualis in saporis qualitate et qualis in multiplicitate

potus

et qualis in usu istius gratie / et qualis in ipso effectu operatur
qualis autem sit in genere et specie sic determinamus. Sicut enim con-
fici non potest nisi de pane frumenti corpus domini / eo quod cor-
pus christi se grano frumenti comparat / et quia panis frumentinus
solus conveniens est cibus hominis inter panes qui fiunt
de grano. Ita dicimus quod sanguis domini non potest consecrari
nisi de vino / quia christus se vino comparari fecit / et viti
se ipsum comparavit / et quia vinum solum naturalis et conveniens
est potus hominis. Debet enim vino se comparari secundum prophetiam
quod Osee ultimo ubi dicitur memoriale eius sicut vinum Liba-
ni. Cum autem istud commune sit quod toti ecclesie dominus
reliquid pro suo memoriali, sequitur quod in hoc cibo non debet
nisi vinum confirmari. Hoc etiam modo non profertur sacramento
vetus sacrificium quia et cena agni typica sacramento novo
bat et ut videat veritas figure oportet quod cum vino sume-
in mactati christi cum vino sumatur et cum ag-
bibam amodo de hoc genimine vitis usque Mat. xxvi. Non
novum in regno meo. Novum enim usque in diem bibam illud
bibitur et vetus abicitur in usu communis in sacramento nove gra-
tie in testimonium. Et hoc est quod dicitur Cant. vii scriptura eius sed
eius vinum optimum dignum dilecto meo ad potandum. Guttu-
labiis quoque et dentibus eius ad ruminandum.
Dicitur pro cordis et mentis iteratione ad ruminandum / quia
ad mentem revocando et considerando et degustando sacramenti
infinitas dulcedines et bonitates. Ipsius verbi le-
vi quod animal quod non ruminat inmundum erit. Unde est
de duobus que sunt in hoc sacramento mea tibi et patri.
Dicitur Osee vii. Cum triticum et vinum ruminabat. Hec
enim duo ab omni fidelium ore ruminanda hec
memoria sunt in sacramento quia hoc est maxime fidelium frequentanda.
Zach. ix. Quid enim bonum eius est et quid pulcrum
eius nisi frumentum electorum et vinum germinans virgines
hoc est significans mentes. Sicut ergo patet quod in comparatione necta-
ree dulcedinis christi sanguinis ad vinum non debet in sacramenti
cibo esse nisi vinum. Comparat autem etiam christus se viti et te-
cum corpus suum misticum comparat vinee / et de suis quidem
comparatione ad vitem dicitur Joh. xv. Ego sum vitis vera et
vos palmites / quia sicut fructus in quo natura gaudet
crescit in vite, ita omnis gaudii gustus crevit in christo
de se vite, Judic. ix. Non possum deserere vinum meum quod le-
tificat deum et homines et ire ut inter ligna promovear.
Circa autem cum in communione datur sanguis christi vocatur

quod sanguis eius
salus in vino
efficitur

vinea Ier ii Ego te plantaui vineam meam electam omne
semen verum Ysa v vinea domini sabbaoth domus Israel et viri
Juda germen eius delectabile / vitis enim xpus suum
sanguinem diffundit in totam ecclesiam / ut in sanguine suo plantet
et faciat fructum eternorum gaudiorum Math xxi vineam
pastinat homo et locat eam agricolis Math xx Simile
est regnum celorum homini patrifamilias qui exijt primo mane con-
ducere operarios in vineam suam per hos conductores non per-
ficitur sanguis xpi nisi de vino vitis / Est autem vinum solum con-
veniens potus hominis naturalis generaliter loquendo / hoc autem in se per-
consideratur potus enim hominis est qui a natura est desideratus / qui
nature est innatus / qui nature est influxiuus / qui sibi
est latiuus / qui sibi est subtiliatiuus / et tantum qui sibi
in membris est vnitus et tentiuus / et hoc est vinum et
non alius potus tamen probatum est / quia aqua que aquibus
simul in potu sic desiccat in digestis est insipida insi-
pida autem a natura non desideratur quia sapor est sequela com-
plexionis et conuenientie Sapor indicat complexionem
conuenientem ad naturam et desiderium naturalis satisfacere est ideo
Johannis ii In nuptijs in quibus fecit conuenientio xpi et ecclesie
mutauit aquam in vinum / ne propter insipiditatem esset abiicienda
Sic dicitur prouerbiorum xxxi de ecclesia quod de fructu manuum suarum pla-
tauit vineam quod gustauit et vidit quia bona est nego-
ciatio eius / quod potus desideratus est a natura Si autem quis
obiciat quod ut dicit Aristoteles in libro de anima Duo sunt naturalia desideria
fames scilicet et sitis / Et dicit quod sitis est appetitus frigidi et hu-
midi / fames autem appetitus calidi et sicci / Ille nescit
quid dicit et verba philosophi non intelligit / Anima enim dicit quod sitis est appe-
titus frigidi et humidi non intelligit de frigido et hu-
mido in potentia / sed de frigido et humido in actu / frigi-
dum enim et humidum in potentia naturali non desideratur
quia frigidum in potentia naturali impeditiuum et mortificatiuum
est nature hominis in omnibus suis operibus / et ideo aqua
nullo modo desideratur in potu nisi a natura corrupta et
nimis intensa Sicut desideratur a febricitante / et ideo
dictum philosophi intelligitur de frigido et humido in actu quod
valet ad caloris refrigerationem et tunc incorporatum reficit
naturale desiderium Ad hoc autem quomodo possit esse natura
quod id quod mixtum est et compositum et valde diuersis simpli-
cibus et elementalem potu desideret contra naturam dicit etc
oppositum contrariarum probat enim dicit quod in plantas potant et ri-
gant hoc faciunt de aquis paludalibus mixtis / et plu-
uias quas dedit super eas talas solis de terris et aquis
commixtis eleuat et virtutem celi immittet / ut ex mixtis
virtutibus mixtis a guttis pluuie et rorus conueniant

potet aquas que conuixte sunt plante / 2o et deus condit di-
cens ysa: l v: quomodo descendit ymber et nix de celo
et illuc vlterius non reuertitur sed inebriat terram et infundit eam
et dat semen serenti et panem manducanti Sic ergo con-
iuncto per naturam potus vinea natura desiderat vij / ad thy
iij thymotheo dixit paulus Noli adhuc aquam bibere
sed modico vtere vino propter stomachum tuum et frequentes tuas
infirmitates / quia stomachus continuo potu aque destruitur propter
aque mortificatiuam frigiditatem / patet igitur cum xpi san-
guinis refectio sit per graciam quia confert quod aqua nullam ad xpi
sanguinem potatum habet similitudinem et ideo de aqua confici
non potest / Sunt autem alii liquores tam naturales quam artificiales
ex quibus per eandem racionem sanguis xpi confici non potest sicut est
ptisana ceruisia medo claretum moretum et ceteri liquores
pomorum diuersorum generibus expressus quod quidam vocat poma-
tum Et sicut sunt ea que sublimacione florum vel foliorum
diuersorum exprimuntur sicut est aqua rosacia / aqua violatia
et aqua geneste et similia que omnia vnam habent
determinatam / quia paulus omnibus sufficiat pacienter plantarum
tamen nec vina est nec a natura desiderata ad refectionem hominum
Ptisana autem quod egit calor tenerius excitatiua est et cor-
rosiua vesice hominum / et ideo non est desiderata a natura ad bi-
bendum Ceruisia autem sicut et medo valde inflatiua et oppila-
tiua / et ideo appetitum nature non concordat Claretum autem et
moretum extra modum sunt calida et potius libidinem prouocatiua
quam satisfactiua appetitui nature / pomatica autem sicut et ipsa
poma cruda et inflatiua sunt et magis et magis
putrefactiua complexionum quam satisfactiua nature aqua
autem rosacia et cetere omnes que arte alchimistarum
fiunt omnes secundum diuersas complexiones quas habent possunt
aliquas innaturales infirmitates sed non naturali appetitui hominum non
congruunt Et de illis ideo sanguis xpi confici non potest / et
vna ratio communis ad omnes liquores illos est quia in sacramento
hoc solum est materia quod ex significacione nature ponit
similitudinem ad effectum sacramenti Et ideo cum naturalis similitu-
do ad satisfaciendum siti nature non sit in aliquo liquore
sicut nisi in vino ideo non potest confici sacramentalis sanguinis
xpi effectus nisi de vino Ipse enim dicit Johannis vi Caro
mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus Et ideo quare
et cum naturam propriam potus non est natura sanguinis xpi esse non
potest Idem autem sentiendum est de lacte qui quidem infan-
tibus est potus naturaliter reficiens / sed tamen lapam carnem et mo-
llem generans et ideo carnem et perfectam naturam hominis non
reficit sed pocius naturam perfectam hominis inficit et corrumpit
Et ideo licet potus et communis sit hominum esse non potest et hec

est quod dicitur eccli xxxi vinum in iocunditatem creatum est et non inebrietatem, quia tota natura hominis perfecta et sana iocundatur in ipso. Unde ibidem dicitur Sanitas anime et corporis vinum moderate potatum. Sanitas corporis et anime sobrius potus. Sic ergo patet quod alius liquor similitudinem non ponit ad refectionem sitis communem et naturalem et ideo alius potus non congruit. Obiciat autem aliquis de ptisana de qua constantinus in pantegni dicit quod nullus est inventus similis illi potus vel convenientior quia ibidem inducit bonitates scilicet quia extinguit intensa, humefacit arida, et lavat sordida et reficit defecta. Et ideo videtur magis ponere similitudinem ad satisfactionem sitis naturalis quam vinum. Hoc non quia talis est naturalis licet extinguit intensa, et quia sitis est contra naturam non humefacit arida Sed ad hoc dicendum quod ptisana potus infirmorum intensorum ex febre et verum est quod febricitantibus non est inventus potus similis ptisane Sed sanis non competit quia nimis est frigida Et ideo appetitum naturalem non satisfacit sed potius corrupte complexionis. Unde hester i dicitur quod in convivio assueri vinum habundans et electum ponebatur et non fit mentio de alio potu. Ysaie etiam xxvi dicitur quod deus faciet convivium pinguium et convivium vindemie et non alterius potus, quia pre aliis potus simplici et puro et perfecte nature humane desiderio non satisfacit. Et ideo etiam de alio potu sanguis christi confici non potest. Ideo nec deus nec ars hominum alium potum de terra cui deus dat benedictionem alium unquam potum excolere docuit nisi vinum, sed nec cibum talem nisi frumentum quia in istis duobus humano et naturali et perfecto satisfit appetitui. Et ideo ex hiis duobus similitudo sumitur ad refectionem corporis et sanguinis ihesu christi. Nec ex aliis materia sumi potest huius sacramenti. Sed tamen adhuc obiciunt de hoc quod dicitur eccli xxix Initium vite hominis panis et aqua, quia si initium vite hominis est aqua et panis videtur eis quod sicut panis sine aliis cibis est satisfactivus naturalis appetitui qui est fames Ita aqua sit satisfactivus naturali appetitui qui est sitis, et sic si deus ordinat spiritualem cibum contra ea que satisfaciunt naturalibus appetitibus duobus videtur quod potus aqua Sed esse in sacramento communis spiritualis materia sui sanguinis quod omnino falsum est et nulli ecclesie conforme Sed ad hoc dicendum est quod ibi loquitur eccus de initio vite hominis post statum dampnati hominis et expulsi ex paradiso et alius adhuc amplius vite non habitus, et in hac miseriam homo detrusus est ad agendam penitentiam. Si enim loqueretur de natura instituta in paradiso tunc non loqueretur de pane quia homo in paradiso in pane non sustentabatur homo autem cum detruditur ad labores penitentie suspenditur ab hiis que sunt contra desiderium nature ut magis affligatur. Unde in xv de civitate dei

istum in carcerem et cibate illum pane tribulacionis et aqua angu-
stie ysa. xxx. Dabit tibi dominus panem artum et aquam brevem
hec ii: omnia parantur hiis qui sunt in laboribus prime Dicta
iustum est ut qui in concupiscentiis nimis indulserunt laxe
libidinum consenciendo, etiam delectabilis secundum naturale desi-
derium ad tempus suspendant penas pro peccatis luendo. Et co-
mestibile nisi huius preter delectacionem hominem sustentans ibi
homini concedit auctoritas dicens Inicium vite hominis aqua
et panis et vestimentum et domus protegens turpitudinem
ac si dicat victum pressum accepit et vestimentum paupe-
rimum ac domum non sufficientem nature sed in qua turpitu-
dinem protegeret in quo incideat ps Cibabis nos pane la-
crimarum et potum dabis in lacrimis in mensura. Postea
antequam homo rusticacioni adiutus est et primam pregit ad
primam domini tunc accepit aliud inicium necessitatis secundum naturalem ap-
petitum de quo dicitur eccli. xxxix Inicium necessarie vite hominis
aqua et ignis et ferrum sal et lac et panis simile lagin-
eus et mel et botrus uve et oleum et vestimentum. Quum autem
accepit botrum uve tunc expressione botri accepit vini po-
culum. hec ii omnia tanguntur quibus homo iuvatur ad vite
necessaria secundum naturalem appetitum de quo dicitur eccli. Sic enim aqua
accepit in ablucionem et alios aque usus ignem in candelas
quae homini non ~~convenerunt vivunt~~ conveniunt decoctionem fer-
rum in instrumenta fabricacionis diversorum sibi utilium Sal
in condimentum lac infancium alimentum panem in cibum co-
fortativum similaginensis esse dicitur quod convenientis et ad
hec membris nutrimentum mel autem in dulcoramentum
botrum in naturale poculum et oleum in unctionem et cibi condime-
ntum in luminis fomentum et vestimentum molle decens et ca-
lidum in corporis fomentum patet quod ex omnibus premissis
quod solum vinum est potus communis et naturalis omni secundum naturale
desiderium quod est in ipso quod vocatur sitis. hoc autem aqua
aliter accipitur sic ipsum naturale desiderium quod est sitis secundum
proprietatem naturalem subtiliter attendam. Et racione naturalis
qui naturalia subtiliter indagati sunt quod sitis est ex tribus
causis et quidem satis convenienter contingunt causatam una
quidem causa est membrorum exsiccatio sicut videmus
multarum sitim pacientes eos qui calidas et consumptivas
passi sunt infirmitates quibus sitis non sedatur per potum
sed per cibum potius humida membra reficientem. Alia causa
est indigestio cibi vel potus multum accepti quod grosso
fumo exalante a se percutit partes pectoris et gutturis et
incendit et exiccat. Et hec sitis est qua patiuntur inglu-
vie et ebrietatem passi et non sedatur potu sed augetur Com-
prio autem profundo et longo in quo ingluvies et ebrie-
tas

digerit vel expellit cedat etiam sitis / quia tunc id quod indi
gestum firmabat de stomacho removet vel digestum de
scendens a stomacho vel expulsum cum sic aliqui gluto
nes solent patiuntur ex indigestione Tercia sitis est
naturalis appetitus cuius quod vehere vel fluere faciat cibum
per membra vt nutriant / et hec non est nisi quod est vehiculum
cibi secundum naturam quod et cibum movet et cibum subtiliat
et vias aperit et membris influit et vinum Et sic pa
tebit in sequentibus hec naturales et communes non habent
sitire nisi vinum / et ideo habet sitis per vinum convenienter
mixtum et sobrie bibitum sedari secundum naturam Quartam causam
non inconvenienter addunt quidam sic Avicenna et Sera
pion et almasor que est quod sitis aliquando provenit ex in
convenienti et modum excedenti complexionis vel
cibi excessu ad siccitatem cuius contrarium petit natura et
refrigerium / et in hec tamen aliquando petit magis aquam quam
vinum sic estuans calida febre appetit et sitit aquam
et sic super impletus multo sale potum aque petit vt
sal laveatur a membris interioribus que inter omnes sapo
res plus abhominant salis saporem quam excedit De prima siti
dicitur Treni iiii adhesit lingua lactantis / ad pala
tum eius in siti parvuli petierunt panem et non erat qui
frangeret eis In tali desiderio petit quidam reficere ut
Job vi Que prius nolebat tangere anima mea sunt pan
gustia cibi mei sunt In hoc est desiderio dicitur est Tren
ii effusum est iecur meum super contritionem filie populi mei cum
deficeret parvulus et lactens in plateis oppidi matribus
suis dixerunt vbi est triticum et vinum quod cum de
ficerent quasi vulnerati in plateis civitatis cum exhalarent
animas suas in plateis civitatis / De 2o appetitu sitis
dicitur prov. xxiii Ne intuearis vinum cum splenduerit cum
in vitro ingredit blande et in novissimo mordebit vt
coluber Et sic regulus venena diffundit et post pan
ta Et eris sicut dormiens in mari medio et sopitus
gubernator amisso clavo et dices verberaverunt me et
non dolui traxerunt me et non sensi quando evigilabo et
rursum vina reperiam / quia in glutonibus et ebriis abissus
abissum invocat in voce catheractarum potacionum et
epularum suarum De tertia siti que sola naturalis est dicitur
Cant viii Dabo tibi poculum ex vino condito De isto ap
petitu est istud quod dicitur ii Reg. xxiii O si quis mihi daret
aquam de cisterna que est in bethlehem / hec enim dixit
David post labore pugne et pondere armorum incensa
natura complexionis ad magna inequalitatem caumatis de
ducta fuit / et tunc ad extinctionem caumatis desiderauit
aquam frigidissimam que fuit in cisterna bethlehemitica / Ex

omnibus inducit / patet quod vinum est solum potus a natura
communiter desideratus / hoc autem iterum patet ex hoc quod 2o indu-
ximus / quia naturale desiderium mixti non desiderat nisi quod est
sibi nativum mixti hoc autem / sic constitutum est non potest
esse simplex / nec potest esse frigidum / quia frigidum naturam non iuvat
sed impedit / et ideo potus aque non est naturam iuvans
sed impedit / Alii autem potus sicut dictum est propter aliquid nature
prestant impedimentum / vinum autem incorruptum et propor-
tionatum nature hominis ad digestionem stomachi est iu-
vativum et confortativum Et ideo illud natura desiderat
quia vinum quo ad hoc est potus naturalis et quo ad sufficientiam
pervenit ad sanguinem christi de quo dicitur Joh. vi quia sanguis meus
vere est potus iuvans naturam et confortativus / hoc autem
probatur i Thy. iiij ubi dicitur modico utere vino propter stomachum
tuum et frequentes tuas infirmitates / vinum calefacit naturam
et iuvat naturam digestionem et ideo est potus naturalis et
ideo etiam letificat cor quod gaudet in nature confortacione
Sic dicitur in psalmo vinum letificat cor hominis Quia enim que
naturalia sunt quantum ad appetitum naturalem conferunt nature
letificant naturam / et que non sunt naturalia econtrario gravant
naturam Sic dicitur prov. xxxi date siceram merentibus et vi-
num hiis qui in amaritudine anime sunt bibant et ob-
liviscantur egestatis sue et doloris non recordentur amplius
Similiter ex tercio quod vinum est potus naturalis et hic est quia per
naturam membris est influxivum quia in venas ca-
lore aperit et poros et siccitate naturali tenet ne laxen-
tur et concidant sicut nature influxum hoc autem facit vinum
quia calore naturali vias aperit et per subtili humido
influit / et per moderatam siccitatem tenet ne concidant
et opilent vias / aqua autem econtrario frigore proprio poros constringit
et vias et humiditate frigida laxat ut emolliti con-
cidant et opilent et ideo ad influxum cibi naturalis
non desiderant aquam sed vinum / Alii autem potus ut cervisia
medo et alia vapore et ventositate grossissima impediunt
vias opilando et ideo non sunt potus naturales Sed vinum ca-
lore aperit subtili vapore vias constrictas per vias influit
et omnia que sunt anime et virtuti anime perficit Et ideo
etiam sponsa ubi subtilia penetrant vini beneficio dicta
dicit esse perfecta et ordinata Cant. ii Introduxit me
rex in cellam vinariam ordinavit in me caritatem / et statim
in delicias resoluta dicit fulcite me floribus stipate me
malis quia amore langueo / Et quia vinum est solum potus
salubriter nature influxivum quod scilicet post diluvium quando
natura confortante in cibis indiguit et quia cibus per

membra fluit et Gen. ix Noe ubi agricola plantavit
vineam et fructum eius bibit et sic nudatus in taber-
naculo suo non fuit ex vino sed ex vino immoderate
bibito / Quia autem quarto dicitur quod potus naturalis cibi est lati-
nus nulli potui ita convenit sicut vino. Causa illa
calore movet cibum et vapore suo eo quod vaporativum
est cibum pellit ut fluat et parat vias venarum ampli-
at ut sanguis transire possit et calore movendo vapore
pellit et humiditate lubricat ut bene fluat quoniam
tamen ordinate facit aqua. Si enim lubricat aqua
hoc facit inordinate viscera scilicet emolliendo et quasi palisi-
dissolvendo et ideo potus naturalis est vinum. Hoc signifi-
catum est Gen. xxvii v° dicitur de Jacob quod cum a matre
rebecca paratos comedisset obtulit ei etiam et vinum
quo hausto dixit ad eum Accede ad me da mihi osculum
fili mi / Et circa vinum latus est cibus dulcis ad me-
bra delectatus pater ad dilectum filium statim confortatus
est et osculum dedit in signum future benedictionis
Sicut etiam potus cibi est subtiliativus ut per artissima
membrorum fluere possit et hoc facit vinum subtili
calore et subtili vapore quem inmittit in cibum
et non etiam vinum ad interiora penetrat et vapores
subtilem spargit et in undas facit in tali effectu fuit
vinum quod in cena accepit Jo. Joh. xiii quem statim
resolutus ex cene delicias in sinum Christi super pectus Christi
recubuit / Et etiam contra naturam quod bene membrorum
subtile nutrimentum facit influere dulcem inducit
sompnum unde et sponsa bibens cum dilecto dicit
Cant. v Ego dormio et cor meum vigilat. Sed tertio
autem quod est nutrimentum membrorum vinum melius facit
aqua cum tamen ex solo illo effectu potus sufficienter fiat me-
brorum / Ex frigiditate non unit sed impedit inflativum autem
omnis potus ut cervisia vel medo inflationes et
humores membrorum inducunt tumescentes et ad de-
formitatem membra perducunt / calidi autem nimis ut
claretum et moretum membra resolvunt et excitant
Eccli. xxxi Exultatio anime et corporis vinum moderate
potatum. Propter omnia ista primum et proprium et con-
venientius satisfactivum naturali desiderio famis est panis
de sumpto / et primum et proprium et convenientius satisfactivum
desiderio naturali quod est sitis est vinum moderate sumptum
Et hoc etiam patet ex hoc quod contra notata sunt a physicis
sicut Avicenna dicit quod ticius et convenientius nutrimentum

que sunt panis de frumento et rubeum vinum dulce et
ova tremula et brodium sine pinguedine carnium retentum
sunt. nam hec ova tremula convertibile dant nutrimentum
sunt et ipsa sunt convertibilia. Et ideo hoc nutrimentum facile
separatur a membris / brodia autem sine pinguedine carnium molle
dant nutrimentum pingwe aliquantulum sunt et ipsa bro-
dia mollia sunt et pinguia. Sed frumentum sic manduca-
tum dicimus subtile dat nutrimentum et solidum et mem-
bris adherens / et vinum dat nutrimentum subtile [illegible]
membris incorporabile et letum [illegible] quod influit san-
guine et ideo inter omnia panis de frumento et vinum
magis conveniens prestat nutrimentum et ideo eciam appe-
titibus naturalibus magis satisfaciunt secundum naturam et ideo
dicit Galienus [illegible] quod vinum fecit nasci de
vite quod animum letificat et bonum salubrem sanguinem prestat
in nutrimento. Hec est ergo causa quare Christus Dominus omnibus aliis
meliorem dant significacionem ad cibum et potum spiritualia
que prestantur in sacramento. Et hoc significatur [illegible] et
implebuntur horrea tua saturitate et vino torcularia redundabunt. Sa-
turitatem autem vocat uberem abundanciam que semper
est inhonorans [illegible]. Hoc cognovit rex Samarie quod nulli
appetitum naturalem satisfieri potest nisi de hiis. iiii Regum vi
cum mulier quedam clamaret ad eum et diceret Salva
me domine mi rex. Non te salvet Deus. Dixit te salvare
potero de area aut de torculari / quia obsessi in Sama-
ria non poterant dare frumentum et vinum. Et ideo non
se posse salvare homines publice professus est rex / per quod
Christus significatur qui nos salvavit de area frumento
corporis domini et de vino torcularis sanguinis eius.
Huius signum est quod spiritualis cultus christianorum ad vitam
perennem sustinendam tollit frumentum et vinum. Psalmus: Semi-
naverunt agros et plantaverunt vineas et fecerunt
fructum nativitatis quo pascuntur homines. Et ideo Christus Dominus
duo assumpsit in nutrimento spirituali quia hec duo na-
turalibus et convenientibus appetitibus naturalibus satisfaciunt.
Et sic constat quod supra diximus quod vinum est potus naturalis
omnibus. Nunc autem secundum supra datam divisionem vi-
dendum est de huius saporis qualitate. Sed ad hoc sciendum
quod sapor vini proprius est ille qui vinosus in genere vo-
catur / quia quamvis sint diversi vini sapores quia est aliud vinum Quis sapor requiritur in vino
dulce / aliud acre / et aliud ponticum / et aliud stipticum
et aliud aqueum aromaticum et secundum alios sapores. Tamen
vera sapor in omnibus hiis est qui vocatur vinosus quod

habere debet vinum quod datur in sacramento / quia cum sapor prima
sequela complexionis integer sapor vinosus integram
significat et non corruptam vini complexionem et non destitu-
tam. Si vero aliud saporem habet sit putridus vel acetosus non
posset fieri confectio sanguinis Christi de illo / quia sicut naturales dicunt
acetum numquam fit vinum, eo quod cum de vino fit acetum exala-
verunt partes complexionantes vini naturam ex vino / sicut
exalant partes ignis de cinere qui frigidus remanet et
nullam habens propriam ignis operationem et quod dicitur acetum est
acutum in actione non dicitur ideo quod calidum sit sicut vinum sed est
frigidum et acuitatem habet quia calor corrumpens egit in ipsum
et ideo non calor sed proprietas quedam caloris que est acuitas
penetrativum et divisivum substantiarum et corruptivum remansit
in ipso Sicut et in cinere remansit acumen ignis in divi-
dendo et corrumpendo lignum egit in ipsum / et ideo de hoc
quod factum est acetum perfectum non potest fieri confectio Si autem
[illegible] sit et non acetum tunc habet adhuc vinositatis
saporem / tunc fit quidem est confectio sed tamen assumendum non est propter
sacri reverentiam [illegible] de illo vino acetoso potatus
fuit Christus in tormento et illud acetosum non decet dispa-
pulis in sacramentum Si autem penitus sit perfectum putre-
factum quale ad vini naturam et complexionem redire
non possit tunc nullomodo de illo confectio potest fieri / quia
non est vinum sicut homo mortuus non est homo Si
autem sit pendulum in via quidem corruptionis existens
et non corruptum tunc assumpto illo vino in sacramento fit
quidem confectio / quia illud est vinum et adhuc suam com-
munis egram retinet vinositatem Sed tamen propter sacri re-
verentiam non est assumendum si aliud de facili haberi
potest hec ergo simpliciter tradita est de sapore vini / Alii
enim sapores vinositatem in vino non corrumpunt
Sed aliqui etiam vinum delectabilius et suavius faciunt
sicut sapor aromaticus in vinoso / et aliqui quandoque contra
aliquas salutinas infirmitates / Sapor ponticus
in vinoso contra causas infirmitates sicut forte sitarum infir-
mitates / quia tales sapores non vincunt vinositatem
sed cum vinositate per naturam admixti confortant os sto-
machi et cetera intestinorum que vinosa sunt / Acris
autem sapor debilitat quidem vinositatem / sed non corrum-
pit eam / quia ille est ex crudelitate vini quod non ad
ultimum et optimum decoctum est in vite propter caloris
defectum / sed tamen tale vinum vere est quamvis non attingat
optimam naturam vini / hec ergo ut vitatur de assumen-
do vino est tradicio / Chymus autem causa est quia species

vini effectus

corporales in sacramento omnes per signo assumuntur et ideo quod
officio vinum naturale bibitum debet significare in sacramento assu-
ptum ad confectionem confortat autem iocunditatem ex subtili ca-
lore et subtili humido claros et leves facies spiritus
facit bonam spem vincendi de se ipso ex hoc quod confortat
et excitat virtutem facit oppilationem in capite quod in obli-
vionem sui ipsius ex hoc quod est vaporosum facit etiam calorem
digestivum ex hoc quod est calidum et sic facit bonum chymum
nutrientem optime ad cibum membrorum et refectionem Et hec
quatuor videmus spiritualiter in sacramento quia dando sanguinem et [illegible]
largitus est optimum spiritum cuius sedes est in suo san-
guine dando sanguinem nobis dedit spem nobis certam
impetrandi de ipso et certam vincendi per ipsum Adhuc
autem dando sanguinem ut dicit Iohannes quod inebriatus est
in tantum quod quasi oblitus sui et denudatus spolianti-
bus eum in cruce velud Noe tectus est operimento duorum
filiorum celo lumen retrahente et terra tenebras ne
mundus videretur super eum tendente facit calorem optime
in nobis refectionis quia corpus fecit et dedit quod vere
est cibus et sanguinem qui vere potus est Ioh. vi Et ideo
vinum sanguinis sui dicitur vinum bonum ab antiquis servatum
Iohannis ii Servasti vinum bonum usque adhuc Hinc est
quod etiam sponsus dicit esse bonus post Canticorum tuus bonus dedu-
cens me in terram rectam quia dulce est vinum bonum amicum
amicum nature et dulcis est spiritus qui in sanguine largi-
tur Eccli. xxiiii Spiritus meus super mel dulcis hereditas
mea super mel et favum Ideo etiam dicitur de hoc sacramento
pasti in dulcedine pampini Deus enim quod dat spiritum
bonum et dulcem bonam autem spem nobis tribuit
certam impetrandi Primum dicit de ... xxxiii de Iuda
Machabeus eius pugnabit pro eo et adiutor illius contra Unde autem ista
adversarios eius erit Gen. xlix Lavit in vino stolam confidencia for-
suam et in sanguine uve pallium suum Nos enim stolam con- titudinis unde
versacionis in vino sancti spiritus gratia spiritualiter infusa lavi- evenerit dicitur
mus set hec est nisi in sanguine benedicta uve Ihesu Christi
pallium caritatis intinxissemus pro certo tantam confidentiam
in deo et contra inimicos non habuissemus Hoc est quod dicitur
I Machabeorum vi Ostenderunt elephantis sanguinem uve et
mori ut acuerent in prelium Elephas enim licet hoc animal
quod candidum et bone spei efficitur quando ad simile videt sangui-
nem quia elephas propter castitatem et fortitudinem virum sanctum
significat qui acuit sanguine Christi in prelium qui de
uva Christo et moro qui Christum significat propter similitudinem

peti quam et nobis accipit exprimitur enim ille sanguis qui valde
nos facit bibaces. De optima autem inebriatione quam
ebimus hic vinum est quod nullus vinum de cetero sui ad comedendum
recordari debet ex quo sit frater in christo quam nobis ine-
briatum est Gen. xliij Biberunt et inebriati sunt cum eo
Can. v Comedite amici et bibite et inebriamini karissimi. Ze-
lus enim nos destituit et inebriavit ille amor qui non
sanguinem tantum pro nobis fudit sed in eundem sanguinem in sacramento
nobis infundit. Hic sanguis calore sue caritatis et dulce-
dine optime nos reficit. Sicut enim de optime et validissime
reficientibus est vinum ruben sanguini simile et dulce quia
et sanguis christi dulcissimus est et optime reficiens et ideo
vino optimo comparatur. Deut. xxxij Sanguinem uve
biberent meracissimum. Ps. Calix tuus inebrians quam preclarus
est. Iterum hic dicitur Can. i Botrus cypri dilectus meus mihi in
vineis engadi in quibus locis dulcissimum crescit vinum
et valde nutritivum. Hoc est quod de saporibus vinum qualita-
te est nobilius. Acetosa autem et putrida sunt vina gaudiorum
huius mundi de quibus dicitur Deut. xxxij Uva eorum uva fellis
et botrus amarissimus. Fel draconum vinum eorum et venenum
aspidum insanabile. De hoc dicitur Ephe. v Nolite inebriari
vino in quo est luxuria. Isti enim sunt qui putridas et feti-
das carnis inserunt delectationes huius mundi et carnis. De quo
dicitur Amos vi bibentes in fialis vinum et optimo unguento
delibuti nichil compatiebantur super contritione Joseph. Unguenta
enim malitia parat et vinum gaudiorum mundanorum usque ad lu-
xuriam putridum putridum et fetidum et quale contrarium est contra eius
christi fiat corpus nichil advertunt. De quibus dicitur Ysa. xxviij Hii
autem quia pre vino nescierunt pre ebrietate erraverunt sacerdos
et propheta nescierunt pre ebrietate absorti sunt a vino erra-
verunt in ebrietate nescierunt videntem ignoraverunt
iudicium. Quia hic habet natura corrupti vini quod corruptum generat
ebrietatem et isti omnia videntem deum nescierunt et iudicium
eius quod fecit per christum quo princeps huius mundi eiectus est
foras iudicatus et condempnatus ignoraverunt. Ab huiusmodi
autem vino corrupto id est fetido et ab aceto quod in penas
christi propinatum est omnibus fidelibus penitus est abstinendum
in sacramento. Tercium autem hic inserendum qualiter vinum sacramentale
sanguinis christi et qua de causa sit miscendum. Sciendum enim
in premissis quedam de hoc dicta sunt tamen hic reiterentur
de hoc est dicendum. Sciendum quod aqua ad vinum in calice
ponenda est tanta quod primam qualitatem vini in aliquo non
immutat saporem. Sed quia sufficeret id quod in sacramento est significandum
et hoc est coniunctioni humane nature cum christo. Prima aqua
propter suam insipiditatem sit humane insipidus et coniuncto aque
cum vino debet esse quale saporem vini accipiat perdendo

aqua cum vino misceatur

propter insipiditatem / quia sicut saporem quem accipit aqua et non
perdit saporem quem ex homine / ponitur ergo aqua ad significandum
tantum / non quod vino auferat fortitudinem suam vel vinositatem
tantum autem sit una gutta quantum mille amphorae vel totum
mare. Et ideo ad perfectionem sacramenti nullum periculum est in parum
ponendo de aqua sed est periculum in multum ponendo de
aqua / quia si tanta ponatur aqua quod a vino tollat vino-
sitatem, tunc non fit sacramenti confectio / tunc enim non est vinum
sed est aqua aliquantulum vinata / unde de vapa non potest fieri
confectio sacramenti. Vapa enim est aqua fusa acinis uvarum
postquam expressum est vinum, quae aquae aliquantulum habet de
vini acumine et a pauperibus bibitur / et tamen non est vinum
Et autem aqua ponitur in sacramento ad significandum tres sunt
causae / prima quia quando a Christo latus apertum [illegible]
sacramenta nobis significantia. tunc aqua cum sanguine
et non plus sanguis exivit Johannis XIX unus militum
lancea latus eius aperuit et continuo exivit sanguis
et aqua. Et haec est causa potissima quia in hoc significabatur
quod amplius in sanctificatione necessario conjungendum est populo / quia
aliter gratiam redemptionis non obtinet Apocalypsis XVII aquae
in quibus meretrix sedet populi sunt et gentes ibi habet
alia translatio aquae multae populi multi sunt est quod de pri-
mo ubi loquitur Salomon decena sapientiae dominus. Bibite
vinum quod miscui vobis. Sed cum vinum insipidum sapori
est admiscendum / ut fiat acceptum unde dicit Crisostomus
quidam homines insipidi in nullo ab aqua differentes
hos ad dicendum ad [illegible] et ad saporem caelestem per [illegible]
mutabimus In signum cuius signum primus mutavit aquam
in vinum / bonum quod omnium gustum delectavit Johannis II ut
gustavit architriclinus aquam vinum factam et nesciebat
unde esset. ministri autem sciebant qui hauserant aquam
vocat sponsum architriclinus et dicit ei omnis homo primo
vinum bonum ponit et postquam inebriati fuerint tunc id
quod deterius est. Tu autem servasti vinum bonum usque
adhuc / vinum enim sacramenti est primum quod est dulce et bonum
et ideo per mulsum significatur quod est vinum melle permixtum
quia dicitur Cantica V Comedite amici bibite mulsum primo
quia enim adipe devorans est corpus domini / comixtum autem
melle deitatis quia dicitur est vinum dulcissimi sanguinis. quod est
quia [illegible] una [illegible] [illegible] est quod hic processit in figura veteris
testamenti / quia in offerto originalis peccati per lepram infectionem
significat sic in figura curatur lepra ita per veritatem in sacramento
curat infectio peccati unde levitici XIIII de purificatione leprae

sumet duos passeres lignum quoque cedrinum et vermiculum
atque ysopum et immolato uno passere in vase fictili super
aquas vivas tollet lignum cedrinum et coccum et tinget
omnia in sanguine passeris immolati atque in aquis vi-
ventibus et asperget domum septies. Duo enim passeres sunt
due nature in christo quarum una eius passibilitatem evolavit
non humanam naturam descendendo sed passionem non senciendo scilicet
divina. Altera autem est immolata in passione scilicet humana.
lignum autem sachinus quod significat imputribilitatem que nos
a putredine conservat. ysopus autem sanguinis eius significat
humilitatem que nos purificat. Coccus autem qui rubicun-
dissimi est sanguinis significat in sua effusione sanguinis
pacienciam et caritatem que rubore significantur conveni-
unt. Aqua autem viva aqua significat de latere christi exe-
untem omnia vivificantem ut purificatur aquis et in sanguine
et aqua tinctum septies domus eius cordis aspergatur
quod sic dicunt sancti Sanguis septem locis elicitus est de christi
corpore scilicet in circumcisione, in capitacione, in cruciatu concupi-
scencie. In sudore sanguineo in signum angustie et
doloris in coronacione per flagella in signum crucis h'
pro nostris excessibus sustinuit disciplinam ysaie liii disciplina
pacis nostre super eum cuius livore sanati sumus. In duobus
vulneribus pedum ad nostram sanacionem affectum. In duobus
manuum ad sanacionem nostri operis effectum et ideo septies aspergimur
in sanitatem. Zach xiii Quid sunt plage iste in medio
manuum tuarum Et dixit his plagatus sum in domo
eorum qui dilexerunt me hic est qui me diligere debuerant.
hic ergo ecce sicut dicitur numeri xix ubi dicitur aqua ex-
piacionis fit de sanguine vitule ruffe et aqua per
quam aquam omnia tam tabernaculum quam ea que erant in
ipso tabernaculo expiabant. Que vitula ruffa christum
sanguine suo rubentem significat. Combustio autem vitule significat
ipsius passionem et sanguis eius significat christi sanguinem et aqua
significat aquam que de latere suo fluxit que est aqua
lustralis expiacionis. hec ex lecto enim omni mandato legis
a moyse universo populo accipiens sanguinem hircorum et
vitulorum cum aqua et lana coccinea et ysopo ipsum
quoque librum et omnem populum aspersit et omnia pene in
sanguine dicens hic est sanguis testamenti quod mandavit
ad vos deus etiam tabernaculum ipsum et omnia vasa ministerii
sanguine similiter aspersit et omnia pene in sanguine secundum legem
mundantur et sine sanguinis effusione non fit peccatorum re-
missio. Et ex hic accipitur idem quod primum videlicet quod sanguis huius
vitule significat christi sanguinem pro peccatis nostris effusum. Sanguis

aut vitulorum stat quod sanguinem effusio pro mea petulancia
Sec(und)o ergo patet quod immissio aque in sanguinem quod significat commixtionem
ipsius cum sanguine redempcionis prefigit in figuris veteris testamenti
ipse quod est in vitam sacramenti nove legis aqua cum vino de-
commiscetur. Tercia causa est quod in aqua magis est virtus expia-
tiva. In sanguine autem magis est precium redempcionis. Et
quod in sacramento utrumque est expiacio scilicet et redempcio ideo vinum
cum aliquo commiscetur. Hoc est quod dicit Ezech. xxxvi Effundam
super vos aquam mundam et mundabimini ab omnibus inquinamentis
iniquitatibus vestris. Hec est aqua que sicut dicit Ezech. xlvii egressa
de templo corporis Christi a latere dextro et omnia ad que venit
purificavit et vivificat. Hec est aqua de qua dicit Eccl. xv aqua
sapiencie salutaris potavit illum. Quarto enim aqua habet per se saporem
nisi accipiat eum de sanguine a corde sapiencie dei exeunte
quod est dei sapiencia et dei virtus et ideo sapiencie aqua potat et
ad saporem gratie et ad expiacionem venire. Hee ergo sunt
cause propter quas aqua cum vino sanguinis in sacramento est ponenda
Dicunt tamen quidam quod in vino sacramenti aqua a vino non ab-
sumitur nec convertitur in vini saporem sicut dicimus et putant
se philosophari et esse sapientes dicentes quod si quis substanciam
que est in stirpe vel radicibus carecti decorticatam ponat
in vinum quod aqua infusa in vinum extrahitur et remanet
ipsum vinum natura forcior quam ante fuerit. Et addunt quod exemplo
per aquam substancia extrahi a vino remanente natura vini quod aqua
absumpta a vino non fuerit. Et ideo in sacramento aqua a vino
non absumitur. Sed isti fatui sunt non intelligentes neque quid
dicunt neque de quibus affirmant quod omnia genera sunt in natura
attrahunt per suam similitudinem et similia sibi et ideo si stirpi
medulla et radices carecti que omnino aquea sunt in
vino non mixto ponantur id quod est in vino aquosum
ex sua cum aqueo similitudinem attrahit quo attracto id quod
remanet et spissius et vinosius apparet. Hec ergo non
attrahunt aquam que separata maneat in vino sed aqueum
de partibus vinosis extrahunt quod tamen prius partibus vinosis
erat admixtum. Et quod dicitur quod si separatur ab eo quod tunc
non erat admixtum consequens est quod nichil videlicet quod omne
miscibile vel dicit causales separatur a mixto in quo est
et tamen antequam separetur ab ipso illi erat admixtum. Commixtum
enim remanet in eo quod est mixtum vel sic forme substanciales
quamvis non maneant in ipso cum excellencias suarum
qualitatum. Commixtio enim est miscibilium alteratorum unio
et non est miscibilium corruptorum corrupcio vel generacio

tercia causa

Et hec est q̄ fuit significado dt dois Joh̄s vj Qui ma
ducat carnem meam et bibit sanguinem meum i me ma
net et ego in eo Sic eni immissi in corpus vnius
in eo efficiuntur et inseparabiles ab ipso Gal ij viuo
ego iam no ego viuit vero in me xpc Qd aut nunc
viuo in carne in fide viuo filij dei q̄ dilexit me
et tradidit semetipsum p me Sic eni xpc p vnionem
vnitum patri ita et nos p immissionem eius sanguine
eius subhemus xpo ut sit colligamen ad dm prem
fontem vnionis istius i ethos dei Caput vnionis
viri xpc caput vero xpi deus etc oia ad vnum referunt
Et hec est quo intendimus Sequitur qle debeat
esse hoc vinum in vsu gracie Circa hec aut duo sunt atte
denda q̄ vz ppr reuerenciam sacti bonum vinum et electum
debeat esse in sacto ad vsum sacti Et q̄d debeat ee
sumptum simplex vinum absq̄ panis intinctione dez
eni q̄ ad honorabilissimum sactum in vsu optima queant
elementa ex quibus conficiatur Vnde sicut no decz ad pu
ritatem baptismi aquam lutulentam accipe et palu
dosam et putridam quamuis in tali aqua qualitercumque alia fieri no pt posset
fieri baptismus Ita no decz ad optimi saporis sactum vinum
accipe lutulentum et insipidum quamuis ex tali vino aqua
ppr necessitatem posset sactum confici hec est i vinum quod esset ut
magnificencia regia dignum erat abundans et electum
ponebatur Communi eni aspici quinum fiat xpi n: Eg
vi vinum omnem mentem conuertit in securitatem et ho
nestatem et iocunditatem nec meminit tristicia Ecce quo
vinum significatum hēt ad effectum sanguinis xpi q̄ in secu
ritatem et honestatem anim quiuit et facit oblivisci
tristicie antique huius signum ē q̄ tn vinum in magnifica
vetus testati offerret fecit dominus fieri acceptabula et
libatoria vasa in quibus placabilr vinum libandum dno
an esset acceptum vel no Exo xxv parabis et acce
ptabula et fialas et turibula ac ciatos in quibus
offerenda sunt libamina Acceptabula eni sunt vasa in
quibus pbabatur liquoris an esset acceptum ad gustum
Phiala aut in qua pbatur ad visum an esset in co
lore bonum Thuribulum aut in quo pbabatur ad
odorem et ciatus in quo pbabatur ad honestum et
fusionem an esset pendulum vel infimum Cu ergo tot
ista diligenter adhibita fuerit ad vinum qd erat offerendum
in sactis huius figura multo magis ista adhibe
da sunt in vino quod adhibetur ad ipsam sactum

vtatem hoc autem non est in domum libatoria/ libare enim est
degustare et vasorum quibus ad gustandum probabatur vinum
vinum tamquam sacrificio esset dignum/ libatoria appellari
vnum non est in domum quod darius misit vasa que refferri fecit
ad templum referri fecit libatoria duo argentea/ hoc
autem describitur i. ciathi i. [illegible] inter alia vasa que de
templo accepit anthiochus de templo accepit libatoria
et fialas/ ex hoc [illegible] ostendit quod ad probatorius experi-
mentum debet esse electum vinum quod offertur Si enim in
alijs oblacionibus debet esse electum quod offertur/ tunc
multum magis id quod ad sanguinem christi offert debet esse
electum/ Dicitur autem Mal i. Maledictus qui habet in grege
suo masculum hoc est perfectum et offert domino debile
Ergo multo magis maledictus est qui ad mensam suam
facit sibi vinum electum et debile vel [illegible] assumit in
sanguinis domini sacrificium/ Et multo maledictus est
qui vinum in vasis mundis et preciosis bibit in mensa
propria et in vasis fetidis et ampullis corruptis vinum
infici permittit et sic fetidum offert in calice in domini
sacrificium/ dominus enim precepit quod non solum vasa sed
etiam ministri vasorum in sacrificio suo mundi esse deberent
ysaie lii mundamini qui fertis vasa domini Sic
[illegible] est vinum quod offert in sacrificium dominici sangui-
nis Nec tamen negamus quin de [illegible] vino vinosum
saporem habenti et vinum nam adhuc retinente posset
fieri sacrificium sed [illegible] probatum quod per
quem magnum ad conficiendum et parvum vel nullum
ad dominici sanguinis poculum adhibent studium hec
[illegible] quod sicut in an halitus [illegible] et [illegible] sanguis
incorporat nos [illegible] et ideo electus [illegible] que sit in cibo et
in comparacione ad corpus et sanguinem christi [illegible] in nobis
incorporati/ Omnis autem [illegible] per [illegible] quibus nos
saporosi quod electi esse deberent qui sanguine [illegible] per
omnia corporis eius mystici [illegible] sed [illegible] incorporandi
Et ideo dicitur in psalmo acceptabis sacrificium iusticie
hec [illegible] accepta erit [illegible] sacrificium quod ad rectitudinem
iusticie [illegible] electum [illegible] et [illegible] videmus quod electum
esse debeat quod deo offertur in [illegible] dicit
quod digniorem offerit domino ac si dicat in humana
infirmitate vix invenitur quod satis dignum sit offerre

Sed hec significatum est numeri xiii ubi botrum terre
benedictorum domini exploratores significare volentes
ostenderunt botrum quem duo homines in vecte portabant
Botrus enim ille corpus domini est vel aut ad homines
omnes sancti sic per incorporati per quos per omnes fluunt
sue dulcedinis sanguinis eius Et ideo qui prius lucri
fuit vas ipsa valde de quo deputatus hinc est
per eius ipsa xxvii terminum sicud de quo vindemie
desertate ut et in vino quod ad satisfaciendum quo eius
et in nobis quibus ille sanguis sit primus liquor
infunditur nil sit deserte peccatorum Sed et ecclesiastici
xxiiii Ego quasi vitis fructificavi suavitatem
odoris et flores mei fructus honoris et honestatis
Et cum plenus sanguine sit una rubea fructificat
cat suavitatem odoris aromatici vini in omnibus
omnibus membrorum per corporis ministrari quod per bona odorem
sunt et flores sunt quod hic vinum eternum gaudium
dulcissimum floret Sic fructus vini virtutum que
gaudium generant in cordibus sanctorum hic sunt flores
honoris quia omni reverentia digni et honestatis
quia ei sic et tullius honestas est quod sua ipsa in hanc
trahit et sua ipsa dignitate hominem allicit nichil est
quod ita nos ad se trahat sicut amor et dulcedo per
nobis effusi sui sanguinis Et nil est quod ita nos amori
eius alliciat sicut amor talis quod pro nobis bibit et
nobis bibendum propinavit hic est de quo glosa super canticum in
cantica ii dicentis vinee florentes odorem dederunt
ad quem odorem fugit omne venenosum et allicit omne
desiderium quia odor terram post sanguinis quod totum de
ve vineam ubertim infudit et omne venenosum
pravum serpentis virus expellit Et sui sapore et odore
et prosperitate ad se trahit omne desiderium sanctorum quia omnis
sanctus sit quod sine corpore et sanguine non est vita
et iocunditatis eterne Unde Johannis vi Nisi manducaveritis
carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem non habe
bitis vitam in vobis vitam inquit quia membrum inimit
in corpore unitum et consociatum spiritum vivificum domini
vivit unde Paulus ad colossenses ii vita vestra abscondita cum
Christo in deo hec enim modo per certo verum est quod dicit mathei
xxii luce xx quod non est deus mortuorum sed
viventium Omnis enim sic corpori et sanguini incorporati
et vivunt et ceteri mortui illam nemo vere vivit vel
vitam per non participat qui solus est fons vite

cum sicut dicitur in ps. Apud te est fons vite et in lumine tuo
videbimus lumen / hoc vinum est quod oculos claritate
spiritus sui clarificat et mundificat ut videat ea que
ceteri non vident. Gen. xlix pulchriores sunt oculi eius
vino / vinum enim bonum clarum habet inter cetera hanc
effectum ut purget oculos a sordibus sua puritate et
mordicatione / Et ideo congruenter donum tuum vellet
unde competit similis se esse manifestum et non mundo
dicitur Johannis xiiii Adhuc modicum et mundus iam
me non videt vos autem videbitis me quia ego vivo
et vos vivetis Sicut enim dicitur de re ex Levit. anima
que principium et causa vite est in sanguine Et ideo
spiritus quod non venit cum perfecto sanguini eius non est so-
ciatus nec oculos claros habet tamen oculos sanguinis corporis
efficacissime non clarificat Adverso etiam istius congrue refertur
quod in vinum in sacro ponatur seorsum et panis seorsum
absque panis intinctione in vinum / Dominus enim Johannis cum
panis intinctionem notavit proditorem dicens Ille
est cui ego intinctum panem porrexero Et ibi dicit
Glossa / quod tincta signat fictum / quia ea que tinguntur non
mundantur sed inficiuntur / et si aliquid bonum significat
tinctum illi esse bono inficiendo se exhibuit et ideo
ecclesia nulli intinctum porrigit panem Ideo etiam dicitur
Math. xxvi Qui intingit mecum manum in parapsi-
de hic me tradet est Marc. xiiii dicitur unus ex vobis
me tradet qui intingit mecum manum in parapside
alias in catino / per que omnia demonstratur quod intinctio
panis nil boni demonstrat Et ideo omnis talis actio
circa sit instanti instruimur et sic quod nulli dentur panes
intincti ut in vino ut in sanguine Sed tamen totum
datur seorsum in specie panis / et sanguis prius datur in specie
vini Sed tamen contrarium in sacra scriptura et in factis ecclesie
contra hunc quod iam dictum est aliquando videtur Ruth enim
ii dicitur Booz ad Ruth que signat ecclesiam intinge buc-
cellam tuam cum puellis meis in aceto / Et sic videtur
quod buccella panis in aceto vini acetosi sit intin-
genda ab ecclesia In factis autem ecclesie videtur obviam
quod in pasche sacerdos corpus domini intingit in vinum
et sic sumit Adhuc quod in representacione sancti cum
dicit sacerdos unam tertiam hostie in sanguinem immittit
et intingit etc. sumit etc. videtur quod non sit verum
quod ante dictum est quod panis in tincta specie dat

no(ta) b(e)n(e)

xpc nõ sit in vinum aut sanguinem intingendus
Adhuc autem ex eo quod dicit Math. xxvi et mar
xiiii et Luc. xxii et Joh. xiii omnibus apostolis quod xpc
panem intingebat in parapside sive catinum / factum
ante apostolorum et xpi eorum instructoris quod esse
ecclesie videtur quod ecclesia in suspicionem facti debet
panem antinctum accipere / Ad hec autem dicta sunt
et omnia similia dicendum quod ecclesia nulli dat panem
intinctum neque in sanguine neque in vinum sicut
dicimus / eo quod in Judas proditor per intinctum panem
est demonstratus Et quod sic dicit glossa tinctio infectionem
proditionis significat / et tinctio exterius inficit / et non
mundat ex profundo Bibentes autem sanguinem in pro-
fundo sui sanguinem accipiunt et mundantur quia
Adhuc exterius sanguis est viri sanguinum et homicide
quia in manus viri sanguine plene sunt per viri san-
guinum et dolosi non dimidiabunt dies suos Deo
in sanguis sanguinem tetigit // Ad autem obicit de
booz et ruth dicendum quod in virtute booz qui fir-
mitas interpretatur ibi christum significat qui etiam suo
suo mystice confirmat et Ruth significat ecclesiam quod
acetum non est signum sanguinis domini / et sic dicimus
in auditis de aceto sanguis quod non potest confici sed
acetum ibi signat acerbitatem passionis / in tunc
xpc Math. xxvi hoc facite in meam commemorationem
vel ebrius de commemoracione sumit panem hunc et cali-
cem domini bibetis mortem domini annunciabitis donec
veniat significat ecce acetum acerbitatem aversionem
synagoge que vinea domini fuit / et statim sicut acetum
per vinum potavit Et ideo dicit Mt xxvii quod acetum
sicut voluit bibere / hic est acetosas voluit quod dominum gusta
fideles autem sumentes sanguinem qui ad hoc sumunt
ut ei incorporentur unde patet quod acetum non est de
sanguine quantum ad significatum / Ad autem dicit de festo
ecclesie in parasceve dicendum quod ecclesie
illo die corpus domini vel sanguinem consuetudo non est
reservatum corpus in pridie confectum consecrare / sed panis
in parasceve in talem in quo est vinum immittitur et

sic sacerdos sumit de calice sed nulli porrigit sumendum Et in
hoc significatur quod corpus illo die tinctum est sanguine ipsius
et sic oblatum pro nobis ysa lxiij Quis est iste qui venit de
edom tinctis vestibus de bosra iste formosus in stola sua
gradiens in multitudine virtutis sue Et post pauca Quare
ergo rubrum est indumentum tuum et vestimentum tuum sicut cal
cantium in torculari Et ibidem post pauca parum aspersus est sanguis
eorum super vestem meam Sanguis autem eorum dicitur quod ab eis et
pro eis Et hoc significat etiam illa die Et ideo nec conficit nec
porrigit illa die corpus vel sanguinem ad sumendum alicui Ad
id autem quod dicitur quod apostoli cum christo intinxerunt respondendum est Quod
nullus est qui accepit corpus quin ipsum intinctum spiritualiter debeat
accipere Sed intinctum ei non porrigitur sed unusquisque in memoriam domini
sanguinis debet accipere Et sic propterea cum dominus intingit quod passi
omnibus donum communicat sed potius intinctum nulli dat propter
causam que dicta est Iam sciens quod sic dicit glo Joh xiij propter
Iudam intinctum panem intinctum percepit non tunc corpus suum inde
dedit sed cum inde cum aliis discipulis distribuerit Sicut ex
cum apostoli cum domino in passione intingebat tunc non corpus domini de
cuiusque accipiebat quod cum de manibus domini acceperunt sed
panis azimi que tunc intincta est ab omnibus accipiebant acci
piebant ut ritum pasce servarent in memoriam illius comestionis quod
tulit populus secum cum exiret de egipto quod panis significabat nondum
esse consessionem pro quo prandii simul ad comestionem corporis domini
quod significet sanguinem Exodi xij Tulit ergo populus consparsam
farinam antequam fermentaret j Cor v Epulemur non in fer
mento veteri neque in fermento malicie et nequicie sed in azimis
sinceritatis et veritatis Sic ergo corpus domini cum in forma pa
nis prestet et sanguis domini in specie vini prestet in usu istius
gratie sunt sumenda Ecce omni periculo distillationis ad
terram si corpus domini intinctum in sanguinem fidelibus por
rigeretur Sicut autem si intingeretur in vinum non consecratum
tunc illud vinum omni reverentia dignum efficeretur ex contactu
in intinctione et non esset tantum illud porrigere quod vix vel
nunquam tamen possit quin aliquid a manibus porrigentis di
stillaret et manibus coheret et

Sequitur hic ultimo dicendum de sacramenti effectus operatione
de quo quidem faciunt questiones quod cum corpus totum
cum sanguine et anima et spiritu et deitate habetur sub specie
istius cibi quesitum panis videtur pro aliam quod nichil operationis
in sacramento habet potius in specie vini Dicit enim dicitur de natura
quod non abundat de superfluis neque deficit in necessariis
cum ordinatior sit gratia quam natura videtur quod in gratia

nichil aliud debet esse superfluum Cum ergo totus christus cum sanguine
suo habetur sacramentaliter sub specie panis videtur quod totum
superfluum sit quod additur de specie vini Sed ad hoc dicimus quod christus
postquam exhibuit corpus suum sub specie panis tunc etiam postea
exhibuit sanguinem suum sub specie vini et utrumque sacramentaliter
celebrandum esse precepit ut etiam per statuta apostolica Et ideo
ecclesia instituitur actione christi utrumque celebrandum divisim confici-
endo corpus christi sub specie panis et divisim conficiendo sanguinem
sub specie vini Quod autem sic divisim exhibuerit hec duo et
celebranda instituit patet Mathei xxvi ubi primo de
pane dicitur sic Cenantibus autem illis accepit iesus panem
et benedixit ac fregit dedit que discipulis suis et ait
Accipite et comedite hoc est corpus meum Et post illud divisim
ab illo dedit de calice Et accipiens calicem gratias egit et
dedit illis dicens Bibite ex hoc omnes hoc est enim sanguis meus
novi testamenti qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum
Et Marci xiiii Divisim unius corporis aliud dicit de co-
municione corporis primo et de susceptione sanguinis secundo / De cor-
pore enim dicit sic Et manducantibus illis accepit iesus panem
et benedicens fregit et dedit eis et ait Sumite hoc est
corpus meum / quo quidem confecto sequitur de calice sic Et ac-
cepto calice gratias agens dedit eis et biberunt ex eo omnes
et ait illis hic est sanguis meus novi testamenti qui pro
multis effundetur hoc autem expressius habetur luce xxii ubi
de confectione corporis ex pane dicitur Et accepto pane gratias
egit et fregit dedit eis dicens hoc est corpus meum quod
pro vobis tradetur hoc facite in meam commemoracionem Quo dicto hoc ac-
to perfecto iterum dicit de calice sic Similiter et calicem postquam
cenavit dicens hic est calix novi testamenti in sanguine
meo qui pro vobis tradetur Ex omnibus istis accipitur quod christus
sub una specie panis corpus suum tradidit et sub altera specie vi-
ni tradidit sanguinem et has servandas instituit Et cum
christi accio nostra sit instructio pro certo hec duo nobis esse ser-
vanda precepit Et ideo sub una specie corpus et sub altera
tradimus sanguinem Sanguis autem filii christi ecclesie hec est causa
quia eius effusus et aspersus ... ... est ... ...
... ... est effusus ... in omnibus sacramentis ... que ... ...
... ... / In sacramento ... tibi spiritualiter ... ...
... ... dividitur sacramentis ... et ... in baptismo
debet esse ... spirituale ... ... spiritualem ... dyonisius / Et
in sacramento ... confirmacionis debet ... ... et confor-
tacionem virtutis / Ita ... ad idem esse confirmandum et restaurandum
et augendum datur in ... ... spirituale / ... autem spirituale

Et divisim instituit corpus et sanguinem

non habet sed nisi per elementa visibilia prout et cetera sacramenta communione quod sac-
ramentum nichil in gratia causat quod explicite non fit. Significare autem non
habet nisi ex elemento visibili et corporali. Cum igitur alimentum ad nu-
tricionem non possit perfecte significari nisi in elementis cibi et potus, competit
quod elementum cibi et potus sit in sacramento. Nutrimentum spirituale non
perficitur nec conficitur sine potu. Et sicut [per] nutrimentum potus sumi-
tur et nutrimentum corporale non perficitur sine potu. Et sic per nu-
trimentum corporale sumitur potus ad perfectionem nutrimenti. Ita in nutrimento
spirituali datus est potus spiritualis ad perfectionem nutrimenti spiritualis. Com-
muniter nutrimento divinitatis habet operacionem in satisfaccione partis et racione
nutrimenti et hiis aliis qualitatibus diximus in anima. Ad hunc autem diverso-
rum habet operacionem sanguis et corpus. Corpus enim dedit Christus in communio-
nem et membrorum. Sanguinem autem dedit in redempcionem, sic patet in ...
... autem ... Ille autem sunt diverse operaciones. Nulla enim competit
redempcione fieri vel facienda. Ad hunc esset vel esse posset communio
... ponitur quod sit communio capitis et membrorum, non competit quod
habet modo, quia non est esse redempcionis divine quo essent ab invicem se-
parata communicans et redempcionis. Cum quo diverse ordinantur
et multiplicantur sacramenta, quod deserviunt gracias sacramentales habentia in
sacramento, et alia sit gratia redempcionis per sanguinem, quod communionis per
sacramentum, non sufficit in sacramento elementum perfectionis communionis
corporis significans, nisi causam haberet elementum significans redempcionem. Et sic Christus et hanc
racione instituit utrumque, quod quo dicit quod alterum videtur esse superfluum
cum sanguis habeatur in corpore et corpus in sanguine. Dicendum quod licet hoc
est verum. Verum quidem est quod sanguis habet in corpore sed non ex virtute
sacramentali, sed potius sanguis habet in corpore concomitancia naturali qua
humores vivunt cum corpore tamquam sit humores. Anima autem habet pluries
potencie ad actum. Deitas autem habet cum istis propter unionem ypostaticam, tamen nichil
horum nisi corpus habet ex virtute sacramenti. // Oportet autem quod effectum
sacramentaliter ut sanguis ibi habeatur ex virtute sacramenti ad nut-
rimenti perfecte. Et ideo competit quod sicut ibi confectio ex elemento
potus sicut fuit ibi confectio ex elemento cibi, quod alium sacramentum habent
in virtute et racione sacramentali esset imperfectum quod non perficeret
perfectum elementum, quia nullum alimentum habens perficitur sine potu, prout
patet satis per ea que in anteriori satis sunt dicta. // Sed tunc forte
aliquis ad hunc obiciet et dicet ex quo sacramentum unccionis ... et //2m
id quod sicut nec est corporale elementum ex quo sunt sumpta admi-
plicem sacramentum spiritualem effectum. Sicut in baptismo ex quo sunt sumpta
tinctionis unccionis et ablucionis ab originali peccato. Et in confirmacione
unccionis ex oleo et balsamo ex quibus crisma conficitur componitur. Similiter
... ad confortacionem contra debili-
tatem ... Et hec in sacramento altaris ex duobus sunt sumpta potus spiritualis
... et ex potu sunt sumpta potus spiritualis, tunc videtur quod duo elementa
corporalia ex quibus due sumuntur ad duos effectus spirituales
efficiunt, sed unum sed duo sacramenta, et sic duo et non unum sit sacramenta
altaris. Et hec de ecclesia videtur dicere beatus Augustinus quadam collecta

Effectus spiritualis Christi sanguinis

ubi sic dicit perficiant in nobis quod continent tua sacramenta quod con-
tinent ut quod nunc specie gerimus vera veritate capiamus. Ad
hec autem dicimus quod preter illa obiecta predicta sunt et elementa
visibilia in sacramento et signa que a Christo sumuntur et effectus
spirituales quos significant ad unum et idem referuntur. Unum
dictum est ante in antecedentibus quod naturalis cibus hominis non per-
ficitur calido sicco nisi referatur ad frigidum humidum quod prius
hec non publicat et per venas ad membra fluit ut nutriat
nec continuatur nisi humidum ut membris adhereat nisi per humidum
dilatatur autem et corpus naturalis non refertur ipse sed ad cibum a quo
accipit terminabilitatem cum ipse humidum sit interminabile et ideo
utrumque simul in sacramento unum significant perfectum et completum spirituale nu-
trimentum. Dicit et Christus Johannis vi Caro mea vere est cibus et sanguis
meus vere est potus. Et quod b. Gregorius dicit perficiant in nobis tua sa-
cramenta et cetera attendendum est quod non dicit de duo sacramenta ut plurem in
significacione per dicionem unalem sed de sacramentis pluraliter quandam
consignificando et hoc notat quod est unum sacramentum simpliciter licet quedam
in elementis pluralitas que tamen pluralitas ad idem significatum
est relata et hoc est nutrimentum totale et perfectum. Hiis sic a nobis
predeterminatis dicendum quod potus ille in sacramento unam habet operacionem
pro ope[racione] sanguinis
sic ut intelligitur effectivam et spiritualem et quamvis habet alias operaciones ad
[illegible] Illa autem que est operacio spiritualis et realis est quod facit
unitatem operacionis vel potus in vita spirituali et esse spirituali secundum quod esse
operacionis vel potus in vita spirituali et esse spirituali. Secundum quod esse
in baptismo nascimur filii dei et in confirmacione in eodem esse acci-
pimus confortacionem perfectam non enim potest esse quin ex multis
occupacionibus et negligenciis hominis in hoc esse fiat aliqua deperdicio
sicut in corpore fame corporali fit deperdicio corporis et virtutis membrorum
que per alimentum corporale restituitur. Dicitur per potum spiritualem qui
cibum influit membris et deducit fit spiritualis reparacio in esse spirituali
deperditorum per famem et carenciam alimenti spiritualis et hec est spiri-
tualis operacio realis et est ut coniungimur Christo et membris eius perfecte
incorporemur et sibi fortius adhereamus et maneamus in ipso sicut
[illegible] qui per humorem sanguinis eius corpori suo simul influxit. Unde
Christus dicit Johannis vi Qui manducat carnem meam et bibit meum sanguinem
in me manet et ego in eo. Hec autem sibi influxum et coherentes
[illegible] et certam Johannis vi qui manducat me
[illegible] participantes Et [illegible] in Sapientia [illegible] filius suus in [illegible]
[illegible] Sapientia
et [illegible] et [illegible] membris [illegible]
[illegible] corpore simul [illegible] membris [illegible]
et sanguine influendo cum sanguine influunt et in spiritu [illegible]
et [illegible] in corporacionem [illegible]
et [illegible] et sic [illegible] in [illegible] in ipso
[illegible] unum vim [illegible] quia [illegible] in ipso
[illegible] non possumus [illegible] loquitur non intelligeret
et potius spiritualibus effectibus plenius loquitur non intelligeret
quidam quibus dictum videbitur si corporalis corporis [illegible]

deberent attrahere et liberare. Dixit dominus cum videret illos de Christo
esse murmurantes quod in sacramento accipitur ad spiritualis vite refectionem
restauracionem dixit. Hoc vos scandalizat. Si ergo videritis fili-
um hominis ascendentem ubi erat prius. Joh. vi. Dicit [illegible]
est quod hoc vos scandalizat quod vos ut beatificat. Si ergo
videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius etc. Dicit
Si vos ergo videritis aliquando oculis fidei intellectualibus ascendentem
ad dexteram dei patris, in qua dextera in persona divina fuit
ipse ab eterno, tunc minus ex hoc scandalizabimini, sed magis exul-
tacione et gaudio perfundemini, quod sic in corporali spiritus et vite et
beatitudinis Christi facti estis participes. Et ideo subiungit verba
que locutus sum vobis spiritus et vita sunt. Spiritus est qui in hijs
verbis adiacet beatitudinis ministrat. Caro autem sola si de verbis
distrahatur, scilicet nos carnalibus cogitacionibus hoc verum intelligere
non prodest quippiam sic accipiendo operacionem. Ubi et notis
sacramenti panem angelorum manducavit homo. Panis
angeli non visibilis sed invisibilis divino tamen pani et cibo vivit.
Tob. xii. Cum vobiscum essem per voluntatem dei videbar
quidem vobiscum manducare et bibere sed ego cibo invisibili
et potu qui ab hominibus videri non potest utor. Sic dicitur Eccli.
xv. Cibavit illum pane vite et intellectus et aqua sapiencie sa-
lutaris potabit illum et firmabitur in illo et non flectetur
et continebit eum et non confundetur. Sic ergo accepto panis
sacramenti secundum intellectum est panis vite et aqua sapiencie que
est insipida quia sapiencia dat ei saporis suavitatem ut fiat
vinum gaudii eterni. Sicut fecit in Chana galilee Joh. ii.
Et sic potabit illum ut inflammat ad incorporacionem Jesu Christi.
Et sic incorporatus firmatur in illo et non flectitur in ipso per
aliquam temptacionis impulsionem et continebit eum sic ipse et
nunquam confundetur, immo particeps vite et gratie et glorie et bea-
titudinis Jesu Christi exaltandus in ipso ad dexteram dei ut
ibi fruatur ipso in eterna veritate. Sed hoc significatum est in
sua corporali [illegible]. Dicit enim ipse Christus Joh. iii. Et nemo ascendit
ad celum nisi qui descendit de celo filius hominis qui est in celo
quia filius hominis ipse de celo descendit ut omnes sibi incorpora-
tos per suum sanguinem secum sibi unitos secum ascendere faceret
in dexteram patris. Ut sicut dixi ad verbo spirituali et pani spirituali
componitur ad interiorem hominis nutricionem refertur. De quo
dicitur ij Corinth. iiii licet his qui intus est renovatur de die
in diem. Si autem homo in gratia generatur sicut dicitur Ephe. v. Re-
novamini spiritu mentis vestre et induite novum hominem qui secundum deum
creatus est in iusticia et sanctitate veritatis. Et quia prius dicit
eandem vitam et victum [illegible] quod idem interior homo munere gratie
nutriatur. Hoc est cibus quod eukaristia hoc est bona gra-
tia vocatur sicut per multa in antea ostendimus. Adverte autem
operacionem quam hoc est sacramentum unum est potus sanguinis
Jesu Christi sunt quinque [illegible] que sunt in sanguine domini

Tercium Primum ~~sunt ipsius secundum quod~~ est redemcio
a debito mortis eterne quod fit inquantum sedes anime in sangui-
ne est quod dat pro nobis posuit Secundum est quod sanguis
a peccato lavat Et hoc fit xxiii dictus que coniunguntur sangui-
num Tercium est quod reddit arida et infundit et hoc fit ex hu-
more proprie pietatis Quarta est quod tingit et hanc habet
ex roseo et purpureo suo colore Quinta est quod significat et
hoc ille inestimabilis estimacio caritatis xpi De primo quidem quod est
sanguis redempcionis Sed Apok v Occisus es et redemisti nos deo
in sanguine tuo hoc est Christi a dyaboli servitute in tua servitute
precio pretii venditi [illegible] hoc est quod dicitur i pe i non cor-
ruptibilibus argento vel auro redempti estis a vana vestra con-
versatione paterne tradicionis sed precioso sanguine agni et imma-
culati xpi Hoc eciam prefiguratum est in propheta Zach ix ubi
dicitur Tu autem in sanguine testamenti tui emisisti vinctos de lacu
in quo non erat aqua hoc per redemptionis sanguinem solvendo pre-
tium pro eis animam tuam cuius sedes est in sanguine
aperto carcere peccati mortis eterne vinctos peccatis et clausos in
carcere mortis per redemptionem emisisti eos in libertatem gracie
et reconciliacionis Hoc modo sanguinis xpi sunt nobis signum
redempcionis et salutis quia sicut homo vel [illegible] a [illegible]
se impetratione Sic in corpore nostris sanguinis signum [illegible] x [illegible]
[illegible] per passionis credimus se ab impetracione debiti et obliga-
tionis peccati Hoc loquitur Apostolus ii Cor i Qui confirmat nos
nobiscum in Christo et qui unxit nos deus et signavit et
dedit nobis pignus spiritus in cordibus nostris Et iterum sicut
per sanguinem Christi omnis simul confirmat membra cum
membro Christi misticum corpore Hic sanguis unget ad si-
militudinem salutis Hic nos signat contra angelum percussorem
per illum nobis datur pignus salutis spiritus divinus qui est
dominus eterne vite Hoc signum vide in corpore re-
dempcionis Propterea capitur cum in misericordia et copiosa apud
eum redemptio Recte redempcionis et ego xpi [illegible] redemi
eos et in me locuti sunt mendacium Os xiii De morte redimam
eos Et hanc operatus est deus redemptione desiderabilis et omnibus
angelis orationem Sic ergo redempti ad inicium operatio sanguinis
Jhesu Christi Et eciam apertio ipsius lavare sordes peccatorum
et sordes criminalium et sordes veniorum peccatorum Sanguine
eius suo xpus volens lavare peccata mundi dedit [illegible] san-
guinem in sordes in nobis profundatas lavare posset sed
sicut fons lavacri qui venit humorem quo et leviam
et sordes profunditatis in penitus anime suo lavare posset
Vel possint humori sanguinis anime et sanguine esse
xpi omnis lavaret sordes peccatorum hoc est quod dicit Apostolus
Gal ii Quod autem nunc vivo in carne in fide vivo filii
dei qui dilexit me et tradidit semetipsum pro me Hec at
tradicio fuit in lavacione sanguinis Apok i Qui dilexit nos
et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo Hoc volunt
dicere Joh Baptista Joh i cum dixit Ecce agnus dei

ecce qui tollit peccata mundi Non enim tollit peccata mundi ut habetur
Heb. nisi in sanguine lavaret Hic dicitur Apoc. vii laverunt sto-
las suas et dealbaverunt eas in sanguine agni Stola que dicitur
a stolon quod est longum significat totam usque in finem conver-
sationem quam a sordibus lavare necesse est [illegible] et dealbare
in sanguine agni [illegible] sicut Apoc. [illegible] [illegible] inestima-
[illegible] instar [illegible] id [illegible] est acuta isidi-
[illegible] ablatione Apoc. xxii Beati qui lavant stolas suas
in sanguine agni ut sit potestas eorum in ligno vite
et per portas intrent civitatem Soli ergo qui oblati sunt
in sanguine mundissime aspersionis agni immaculati habent
potestatem in ligno vite sancti quod est corpus domini Et illi
soli sunt de unitate corporis domini mistici ex quo consti-
tuitur civitas celestis [illegible] illi intrabunt in intrant
in gaudium domini sui Sicut dicitur Math. xxv hec [illegible]
significatum est iiii Reg. v ubi dicitur Vade et lavare septies
in iordane et recipiet sanitatem caro tua atque mundaberis
Iordanis humilis descensus interpretatur et significat torrentem
sanguinis qui descendit [illegible] humilitate [illegible] in quo flumi-
ne [illegible] mundati sunt ab infectione corrupte carnis [illegible]
[illegible] [illegible] de latere suo fluxerat aqua [illegible] cum san-
guine [illegible] [illegible] [illegible] significavit
vite [illegible] [illegible] Accedamus cum vero [illegible] in plenitu-
dine in sanguine [illegible] [illegible] conscientia mala et abluti corpus
[illegible] fidei aspersi corda conscientia mala et abluti corpore
aqua munda [illegible] incorruptione corporis [illegible] processit corpore
[illegible] xii Erit fons patens domui David et habitantibus ierusalem
in ablutione peccatoris et menstruate hoc est in ablutionem
in ablutione peccatoris et [illegible] sordium Christi
corporis in [illegible] Et sic patet [illegible] ablutionem est sordium Christi
sanguinis Tertiam [illegible] ad unctionem operationem [illegible]
[illegible] et infundit et per hanc [illegible] operationem extinguit [illegible]
et [illegible] calore cupiditatis et concupiscentie Naturale enim
est quod nichil ita [illegible] humectandum et [illegible] [illegible]
est quod nichil [illegible] extinguit [illegible]
sicut bonus sanguis Et nichil [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] consumitur sicut sanguis [illegible] Hoc significatum
[illegible] sanguine [illegible] infunditur [illegible] ortum [illegible]
est Eccl. xxiiii [illegible] dixi rigabo [illegible] [illegible]
et [illegible] partus mei [illegible] et factus est mihi
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] ad mare appropinqua-
[illegible] [illegible] [illegible] et cordis sui domini [illegible]
[illegible] Ex sanguine enim [illegible] et cordis sui domini [illegible]
ecclesie [illegible] Unde omnes bone [illegible] in eo [illegible] et
[illegible] est ei [illegible] sanguinis [illegible] de torrens [illegible]
[illegible] habundans in [illegible] [illegible] [illegible] ut arida
[illegible] humectentur et [illegible] extinguantur et flumine ille
appropinquabit ad mare amaritudinis passionis Christi
Unde est quod Ier. xvii dicit de [illegible] [illegible] qui confidit in
domino et erit dominus fiducia eius quod erit sicut lignum inde
quod ad humorem mittit radices suas et in tempore sicci-
tatis non erit sollicitum nec aliquando desinet facere fructum
Naturale enim est quod nichil ita [illegible] et [illegible] ad fructum
et [illegible] sicut sanguis humanus [illegible] enim [illegible]

honus rigatur stratum ornet et humectur ad fructum
hinc est quod Balaam videns insignia tabernaculorum
filiorum israel distones eclarum sanguinis xpi rigatus dixit
Numeri xxiiii Ut pulcra sunt tabernacula Jacob / tentoria
tua ~~ut sunt~~ israel ut valles nemorose et orti iuxta ortos
irrigui Tabernacula enim sunt ecclesie contra inimicos pugnantes
militantes Tentoria autem sunt israel in celo Deo autem
vacantes seruitutis vitantes Valles autem sunt nemorose
in humilitate fructum multum afferentes / orti sunt ab-
ouendo de plantationem virtutum intendentes qui sunt
iuxta flumines cruorem xpi sanguine xpi perfunguntur et fa-
miliaritatem sanguinis [illegible] irrigati hoc irri-
guum necessarium est nobis quia cor nostrum sepe destituitur
et humore repletur et aret in se ipso Ut anima mea sicut
terra sine aqua tibi Unde dixit caleb que filie sue interp-
retatur eo quod sibi [illegible] et [illegible] et dedit ei potentem
irriguum inferius et irriguum superius Irriguum enim
inferius est fons sanguinis Jesu Cristi Irriguum
autem superius est ros gratie celestis descendens [illegible]
sanguinis Jesu Christi Sic ergo et [illegible] [illegible] et exti-
[illegible] [illegible] Sic enim humore suo extinxit ignem
[illegible] positum ante paradisum ad custodiendum
viam ligni vite / Quarta autem operatio sanguinis
quam ex roseo et purpureo suo hic colore [illegible] contingit
omne id super quod funditur et omne tinctum eo
ipso [illegible] et signatum ab angelo percussore Et
ideo etiam [illegible] vocatur ab ~~[illegible]~~ antiquis regi-
bus sanguine tinctum quia tinctura sanguinis
confirmabantur reges Et ideo filii israel [illegible] postes
et super liminare domorum suorum sanguine tinxe-
runt agni ut angelus percussor non posset ingredi
Exo xii Erit sanguis nobis signum in edibus in quibus
eritis et videbo sanguinem et transibo vos nec erit in
vos plaga disperdens Edes in quibus habitamus sunt
virtutum et operum conuersationes Postes autem sunt
sensuum apprehensiones et sensibilium ad nos ingres-
sus [illegible] positus est [illegible] deliberationis [illegible] [illegible] et
libera ad [illegible] vel [illegible] voluntas
in parte alia et sic liminare est [illegible] [illegible] superior
quia contemplandis superioribus inherere deberet
ad [illegible] [illegible] [illegible] et custodiendum hostium
in quibus si sanguinis agni tinctus fuerit per com-
memorationem sancti calicis et considerationem xpi passi-
onis percussor et [illegible] angelus appropinquare
non audebit et plaga disperdens non erit in edi-
bus nostris Ille est [illegible] [illegible] de quo dicit

Exo xxv c° veste facte tingi debent coccus cum coccilinum
est quod ut dicunt phi de rore nascitur et vermis vel purpu-
ra vocatur a quo eciam vermiculus dicitur qui talia
colligunt hic colorem rubicundissimum habent cum in cor-
pore sub capite qui est sanguis ex quo omne regum
colorantur et significat xpm sanguine suo purpurantem
nos tingentem et sanctificantem Dicitur autem coccus sine vi-
rili semine conceptus et natus bis tinctus in suo sanguine
quia et in vita tinctus est plagis manuum et pedum post
mortem tinctus plaga lateris Et utroque sanguine tinxit
eciam in sanctificacionem ecclesie ut esset suo tincta sanguine
Hec est tunica polimita quam patriarcha [illegible] fecit
filio suo Joseph Gen xxxvii distincta scilicet tota vestiens
eclam varietate virtutum corpus xpi significat cui tota
incorporatur ecclesia quam fratres venditores Joseph sanguine
edi tinxerunt quia Judei fratres domini vendentes dominum in
juda proditore tunicam corporis domini et electi ecclesie con-
versacionis sanguine profuderunt qui edi sanguinis dicitur
quia a peccatoribus et pro peccatoribus et a corpore quod pro
passibili tenuisse fuit corpori peccati est effusus in talis tinc-
tura ysa lxiii Quare rubrum est indumentum tuum
et vestimentum tuum quasi calcancium in torculari Sic ergo
tincti et sanctificamur sanguine et conformamur xpo
Exo iiij Sponsus sanguinum tu michi es Tunica enim
et vestimenta operacio adiuncta sacro est quod signat et hanc
habet a cruce et qua defluit per quod omnes iudei familiam
et quod xpi filii tui karacterizamur et distinguimur et signa-
mur Hic est usus sanguinis [illegible] fores dei nostri in postibus
eorum Consignari enim debet xpo qui est de familia cristi
signo crucis et sanguinis eius et non mari lex quod mun-
danorum significat immunitatis sollicitudines et arboribus
que potestatum et honorum significat altitudinem et proceres di-
gnitates Eze ix Signa thau super frontes virorum
gementium et dolentium super cunctis abhominacionibus
que fiunt in civitate Thau autem est signum crucis et
sanguinis xpi In signo sanguinis et passionis cristi spiri-
tualis glorificatur Ephesios in conformacione morti eius Scriptura
et promisso vocamur ad resurreccionem que est ex mortuis
Gal vi De cetero michi nemo molestus sit Ego enim stig-
mata domini mei Jhesu in corpore meo porto Stigmata
enim illa sunt configuraciones passionis et sanguinis
Jesu cristi Turpe est enim sub capite [illegible] [illegible] [illegible]

Portare et membrum nichil commune habere cum sanguine. dilectus fronte candidus innocentia et rubicundus sanguine dicitur Cant. v. Turpe est ergo nos feda concupiscentia inquinatos mundi consignari et pollutum dare sanguine domini nostri Jesu Christi

Modo secundum formam superius hic divisionis dicere debemus qualiter totus Christus tam sub forma panis quam sub forma vini contineatur. De hoc autem apud antiquissimos tres fuerunt opiniones que eciam tam in libro Sentenciarum quam in decreto sunt conscripte. Prima autem et prima illarum opinionum est quod Christus sub signo sacramentali. Secunda autem opinio est quod Christus secundum veritatem corporis et anime continetur sub forma panis et vini ibidem sub eisdem formis remanentibus substanciis panis et vini que existencie Christi ibidem non obstant quia Christus in totam veritatem corporis et anime sue est cum alio corpore in eodem loco sicut cum hostiis clausis ad discipulos intravit Et cum recepto hoc non aperto sepulcro signaculo de sepulcro surrexit. Et secundum hanc opinionem color et sapor et quantitas in figura panis et vini

Sed ulterius significant refectionem spiritualem que est in corpore et sanguine domini. Et hanc dant similitudinem quia sic est in aliis sacramentis nove legis sicut in baptismo ubi substancia aque salvatur in qua sicut in subiecto sunt frigiditas aque et limpiditas et humiditas que cum in spiritu spirituale significat ablucionem et tinctionem et refrigeracionem. Similiter autem est in confirmacione in qua in crismate manet substancia olei et substancia balsami in quibus sicut in subiecto est odor et pinguedo que cum in spiritu significat odorem bone spiritus sancti et unctionem que per Christum fiunt contra debilitatem et sponte et sic est in aliis sacramentis

Tercia opinio est quod Christus ut tribus spiritualis continue secundum veram existenciam corporis et anime et spiritus et deitatis et omnium suorum membrorum totus continetur sub forma et panis et sub forma vini totus et non remanent ibi substancie panis et vini que sub formis panis et vini continentur ibi nisi veritas corporis

Corporis cristi et veritas sanguinis xpi et species et
sapor et color panis et vini sunt ibi sine aliquo sub-
iecto / nec sunt ibi nisi ad significandum perfectum
intuentibus quod habetur ex singulis cristi et corporis. Ille
sunt omnes antiquorum opiniones que versantur istam
questionem qua queritur qualiter xpus sub forma panis
et vini continetur Secundum primam hanc questionem
xpus secundum veritatem non continetur sub forma pa-
nis vel vini sed significatur tantum respectu spiritualis
status panis et vini respectu ~~forme~~ corporalis Secun-
dum autem secundam opinionem continetur cristus sub illis
formis sed cum substanciis panis et vini Secundum tercium
nullo ibi ~~[illegible]~~ substancia continetur nisi forma corporis et ~~vini~~
sanguinis xpi et natura que sunt in cristo Opponitur
autem contra primam opinionem quod dicit xpus Math
xxvi Mar xiiii Luc xxii porrigens panem discipulis
accipite hoc est corpus meum et similiter porrigens ca-
licem dixit hoc est sanguis meus Hec autem oracio non
est vera si id quod demonstracioni supponebatur non
sunt verum corpus et verus sanguis xpi Et sic in
sacramento veritatis super quod fundatur ecclesia non videtur
esse verus quod est valde abhominabile Adhuc obicitur
contra istos de libro apostoli qui dicit i Chor xi panis quem
frangimus nonne communicacio corporis cristi est Et calix
cui benedicimus nonne ~~sub forma corporis~~ xpi participacio
sanguinis cristi est. Hoc autem non est verum si non solum sed pa-
nis forma corporis cristi et si non sumitur sub forma vini san-
guinis cristi et sic falsum diceret apostolus quod est inconveniens valde
in sacramento veritatis Adhuc quid esset necesse tam sacre festivi-
tati pani et vino que non nisi significaret corporis et sangui-
nis cristi cum et sine tali apparatu panis per solam insti-
tucionem posset significare corpus et vinum significare san-
guinem Ad hoc etc quid ad hoc ordinarentur sacerdotes Vel
ad quid ad hoc consecrarentur altaria et templa et cetera
que ad ritum et cultum altaris pertinent Et nichil istorum
fieret nisi quod videret ibi panis est corpus cristi non nisi sig-
nificaret ~~sanguinem~~ et vinum quod non nisi significaret sanguinem
Adhuc autem adoracio et veneracio que populo pure exhibetur
[illegible] et sic in omni missa fieret ydolatria quod [illegible]

creatori pure adhibetur creature quod valde nepharium est
dicere. propter hoc et huius constantis dico quod illa opinio
non est opinio sed heresis manifesta et condempnata et
deberet comburi liber in quo continetur Et quamvis ipsi
respondeant ad omnia predicta aliqualiter modo responsiones
de quibus nullus penitus debet curare christianus, tamen
constantissime dicendum est quod heretici sunt qui tenent
illam opinionem primam propterea nulla catholica responsio
ad ea que iam obiecta sunt potest adhiberi Si enim dicatur quod
hoc est corpus meum est sensus sic est hoc significatum
per hoc quod corpus meum. tunc certum quod dicitur nichil est
quia pronominis demonstrativo non potest demonstrare denotare
demonstrationem ad oculum Nec demonstrare simpliciter. nec
aliquis modus loquendi ibi potest denotari quod enim notat
demonstrationem ad oculum patet quia illi qui hoc dicunt
Christum sub forma illa dicunt non contineri Et etiam
notet non demonstrationem simpliciter patet quia demon-
stratio simplex ad unum idem in specie denotat sicut quando
demonstrata ruta vel alia herba dico hec herba crescit
in orto meo id est quod similis in specie in orto meo crescit. Hic
autem nichil simile est quia neque corpus Christi est ibi neque
aliquid simile in specie Et sic pronomen oportet cadere a de-
monstratione quod penitus est ridiculosum Unde illam
primam opinionem hereticam esse pronunciamus Et si dicatur
quod in decreto et sextis continetur dico quod in hiis libris
non continetur ut determinata veritas vel sicut opina-
bilis probabilitas. sed sicut per disputationem condempnata
heretica falsitas Et tamen in sciencia sacramentorum non
multum attendenda est sicut decretistarum quia pro certo multa
falsa et erratilibus scribunt et dicunt eo quod sunt homines
ignari in sacra scriptura nescientes originalia sanctorum
nec possunt non peccare docentes in fide catholica que ig-
norant Hac ergo opinione reiecta tamquam heretica et
2a opinio immunda videamus de secunda que dicit et species panis et
vini ibi remanere et tamen illis speciebus sub forma panis
et vini corpus Christi esse et sanguinem eciam simul sic virtute
Christi enim preter duas fortes rationes inducunt et tria signa
quibus sua persuadere nituntur Primo dicunt aliud illorum racionum
est quia dicunt quod ibi sunt accidentia sine figura quantitas.

color odor et sapor. et ea que tangunt frigiditas siccitas
et humiditas que sine subiecto esse non possunt. Cum
ergo ista non afficiant corpus xpi quod est quantitas et
figure humane. et non est rotundum planum nec habet
colorem album panis nec colorem vini nec odo-
rem nec saporem nec tale humidum vel siccum vel
frigidum quale est in pane et vino. Oportet quod
ille forme et qualitates aliarum specierum aliqua afficiat
ergo manet ibi species panis et vini cum veritate speciei
xpi tam secundum deitatem quam humanitatem. Secunda ratio
est quia dicit non est destructor specierum quarum ipse est cre-
ator et conservator adducentes pro se illud Gal. ij. Si ea
que destruxi hec iterum reedificabo prevaricatorem me consti-
tuo. Et illud ec xxxiiii Unus edificans et alter edi-
ficans que utilitas in utrisque. Cum ergo nulla sit
utilitas in destructione speciei panis et vini eo quod xpc
secundum veritatem speciei sue scilicet humanitatis et deita-
tem cum sit sub eisdem formis esse possit xpus sicut prius
non destruit illas species. Nec est aliquid aliud in natu-
ra quod destruat eas. et ergo manet ille species panis et vini
Signorum autem primum quod inducitur est quod qui consecratum est cor-
pus in altari hoc sumat corporalem refectionem et
sustentatur si in magna quantitate ab homine sumatur et non
sustentaretur si speciem corporalem panis et vini non haberet
Secundum autem signum esse dicunt quia frequenter inveniunt
quod mus vel aliud animal de pixide post consecracionem sumentes
illo sustentatur. Constat autem quod mus vel bestia corpore vel
sanguine xpi non reficiuntur. refici autem illa necesse est
aliqua specie. Oportet ergo quod reficiantur specie panis et specie
vini. Sed non reficiuntur nisi maneant sub formis illis.
Manent ergo species panis et vini sub formis illis. Tercium
autem signum est cum maxime videtur quod post consecracionem
fiet putrescit in pixide ita quod perdit colorem et saporem putre-
facti tantum. nichil autem putrescit nisi species mixta. Agitur
ibi est substantia panis mixta et species vini. Corpus enim
xpi et sanguis non putrescunt. Accidens autem nunquam putrescit
quia per se sumptum est forma simplex simpliciter et in va-
riabili essencia consistens. Hec sunt racionia que isti

Secunda Ratio

Primum signum

Secundum signum

Signum Tercium

Obicitur contra hanc opinionem primam

Pro sua indigeant alicuius assertione Opponitur autem et
istis de verbis domini Cum enim dicat dominus Hoc est corpus
meum Queritur quid est quod demonstrat pronomine Si
dicatur quod demonstrat substantiam panis quam afficiunt
forme seu similes que ad sensum demonstrantur tunc locutio
domini est falsa quia tunc demonstratum pronomine est substantia
panis et constat quod substantia panis non est corpus cristi
Tamen substantia panis creata est et non viva et non gloriosa
Corpus autem cristi creatum est et divinum et gloriosum Si autem
dicatur quod pronomine illo demonstratur substantia corporis cristi hoc
nullo modo stare potest quia in nulla demonstratione demon-
stratur substantia id est afficiunt accidentia que sensibus obiciuntur
Iam autem ostensum est et ab ista opinione concessum
quod accidentia sensibilia que ibi sentiuntur ut quantitas
figura color odor sapor et humiditas nullomodo corpus
cristi afficiunt ergo substantia corporis cristi per pronomen
non demonstratur Et sic aut nichil est quod dicit cristus hoc est
corpus meum aut simpliciter est falsum Si demonstrat
corpus cristi tunc nichil dicit Si autem demonstratur substantia
panis tunc simpliciter falsum est quod dicitur in locutione Et
simpliciter de hoc dicit hic est sanguis meus Et hec est
obiectio theologica et fortis contra istam opinionem Ad hunc

Secundo

autem contra istos etiam obicitur ex ratione quia si manet
ibi substantia panis et vini tunc accidentia que ibi sunt
sensibilia non dicunt per significationem nisi in refectionem
talem qualem prestare possunt ille substantie nisi dicunt
Hec autem est refectio corporalis igitur non dicunt signi-
ficando in refectionem spiritualem Et sic inutilia sunt
in sacramento quia omnes forme sacramentales dicunt
in aliquam gratiam invisibilem que confertur in sacramento

Tercio dicitur

Ad hunc autem obicitur quod in hac in celebratione sacramenti
non debet dici ut nobis fiat corpus et sanguis domini
Sed potius sic debet dici ut hic cum istis substantiis sub
eisdem formis accidentium veniant corpus et sang-
uis domini nostri Jesu Cristi Et secundum hoc ecclesia
male instituit hoc sacramentum celebrandum Propter
ista et hiis similia multa que obici possunt Dico
sine preiudicio quod licet multis placeat ista opinio que
tamen non videtur esse electa tamen est valde ingeniosa
et tamen valde utilia Non enim video quomodo ... ea

ad minus falsitas verborum christi sic patet in obiectione iam
inducta Nulla enim locutio admittit quod hec sit vera
hoc est corpus meum que nullam habet causam ve-
ritatis nisi causam quam dicunt quod corpus christi est sub
eadem forma iam substantia panis [illegible] secundum domi-
nationis proprietatem sed substantia corporis christi cum substantia panis
sub eisdem formis Ergo hoc quod demonstratur non est
corpus christi [illegible] quod [illegible] est cum altero sub eadem
[illegible] est diversum ab altero [illegible] per hoc quod duo dis-
parata sunt sub eadem non propter hoc efficiuntur idem
quod manet disparata Et ideo subtiliter inspiciendo hanc
opinionem dico quod est valde inepta et valde vicina
heretice pravitati Et ideo videtur michi abicienda Ad
Responsionem autem primam quam prosequendam inducunt videtur
esse dicendum quod sub specie panis et vini ibi non ma-
net [illegible] Quod autem obicitur quod sumpta nutriunt
et que sunt in altari dico quod multi contingit dupli-
citer ad satisfactionem deperditi formis et sic ~~sed non fit ibi re-~~
~~staurac~~ et ad restitutionem substantie deperdite Dico quod primo
ex solis accidentibus [illegible] et gustus et tactus [illegible]
sit nutrimentum ad satisfactionem deperditi formis et sic sed non
sit ibi restauratio deperditi quod non est ibi substantia
corporalis nutrimenti que deperditum restauret cum iam
probatum sit in primo de generatione et corruptione quod
non restaurat deperditum nisi quod est potentia caro et sit
actu caro Hoc autem est substantia et non prima accidentalis
Si autem obicitur quod aliquis per longum tempus suste-
tatur comestione hostie consecrate Dico quod ille [illegible]
hoc modo quod accidentia tenent calorem naturalem ne cor-
consumat et non restaurat deperditum Nam quosdam
[illegible] [illegible] [illegible] viros qui ad ista obiectionem
respondebant Dicentes quod in veritate in ipsa sumptione
non est ibi substantia panis et vini sed tamen substantia corporis
et sanguinis domini christi Sed post sumptionem corporis christi
in ipso subiecto sub accidentibus saporis panis et
vini reddit iam substantia panis et vini et tunc corpus
sic sumptum corporis domini speciebus panis et vini recedentibus

Ad primam Responsionem

Nutriuntur ad corporis intinctum et dependiti restau-
rationem Sed quia hec opinio nec auctoritate probatur
nec ratione fulcitur, ideo istam reputamus esse fictam
opinionem Sicut dicit phus in xii prime phie quod sit tamen
est contrarium ad partem Et dicendum videtur sicut
prius dictum est hec enim ut non valde est contrarium
nec repugnat rationi Si, in natura in primo statu ante pec-
catum consideretur in primis partibus in quibus ab ipso
conditore corpus humanum debitam accepit quantitatem
Tunc oportet dicere quod si in tali statu primi parentes come-
dissent cibus ille in veritate corporum ipsorum secundum
veritatem substantie tibi non transiuisset et tamen
per saporem et odorem et huiusmodi qualitates sensibiles natu-
ram et substantiam corporum aluissent Et quia
hoc etiam hominum constat esse, dicendum videtur quod
in cibo qui sacramentaliter significat lignum vite non est cibus
ipsi corporis domini Sed solum cibi illius exterioribus
corpora sustentantur concedentium Et sic responsum
est ad id quod inducitur pro signo primo Non enim mag-
num est si christus fecit in hoc sacramento quod fecisset
in omni cibo in natura hominis si peccatum non interuenisset Tunc
enim nulla deperditio facta fuisset in corpore, et ideo nullum
Restaurationem corpus accepisset a cibo sed ex qualitatibus sensi-
bilibus ciborum tenta fuisset ita ne posset dissolui De
Secundo autem signo dicendum quod mus non accipit corpus
christi sic nec aliud animal sed rodens statim dissolutis
speciebus accidentalibus sensibilibus non est ibi amplius
christus Dissolutio autem formarum sit vel in ore muris vel
collo vel stomacho vel in aliis interioribus nunc tunc nullo
ibi est christus Quamdiu autem sunt ibi species sensibiles
que discerni possunt seu tamdiu est ibi christus et non plus
Ad hoc autem quod dicit de intinctu muris et sustentatione
cibum Item dico quod hoc non est expertum nec est expe-
riendum quia maximum esset peccatum Si autem inueniretur quere-
rentes quid fieret si aliquis hoc experiretur expertum dico
quod tunc mus vel aliud animal nutriretur ad substantie
conservationem, et non ad deperditi restaurationem sicut
diximus etiam de hominibus Quod autem in tercio signo
Inducitur non est difficile soluere quod putredo est corruptio

Bene attendit forme primum habens esse sensibile forma
enim dupliciter consideratur scilicet in se prout est abstra-
ctus simplex et sic eorum esse est invariabilis est
consideratur etiam in esse sensibili et hoc fit tripliciter
in materia corporis sensibilis et in medio sensus et in
ipso sensu vel sensus organo. In materia quidem corporis
sensibilis alterat et secundum esse alteratur et generatur
et corrumpitur secundum esse. In medio autem sensus
existens secundum hoc esse quod habet in medio ut in
medio non semper alterat actione physica quia color gla-
ciei et rubor qui est glaciei non infrigidat vel medium
vel sensum et similiter color ignis non est comburens
sicut lucet figura ignis non tamen est simpliciter visibilis
sed veritas aliquid sicut soni procreantur et odores et huius-
modi cum tamen in medio tales forme non sint sicut
in subiecto est enim medium in quo est forma sine materia
ad anime operationem sensibilem et tale esse non habet
forma sensibilis a natura medii inquantum est aer vel aqua
vel aliqua elementaris natura sed potius habet ab eo
quod est in medio ex coniunctione cum perpetuo super corpore
hoc est celesti cuius operatione omnes forme corporee consti-
tuuntur. Ad hec autem simplicius debet esse forma sensibilis
in organo sensus in quo sine omni appendicia materialis suscipi-
tur sicut recipit cera sigillum absque eo quod aliquid re-
cipiat de materia sigilli vel accidentibus materie et tamen in
complet de materia sigilli vel accidentibus materie et tamen invariabilis
ideo esse accepta forma sensibilis non est invariabilis
quia multas sustinet variationes secundum variationem
organi et spiritus sensibilis qui est in organo. Dico quod
esse quod habet in firmamento est simile et esse quod habet
in medio et sensu. Ista enim non est inconveniens quod
dicetur in firmamento. Ad rationes autem quarti
hec opinio probare videtur inferius erit oportunum unde dicendum
autem prospicientes et amplectentes opinionem quia
illa fidelis est divine et vera quod illa firmatur do-
ctoribus fortissimis quorum dicta sunt ex
veritate verborum veritatis quibus dicit hoc est
corpus meum et hic est sanguis meus. Sicut dicunt
doctores et Ambrosius Augustinus et alii dicunt quod do-
bium autem non est anglicis intelligentie contemplative

opinio scilicet hec . . .

Quod nichil facit in rebus sed potius conceptus eius
a rebus causatur Verborum autem filii dei est angelus
intelligencie scilicet active et sic lumine vel omnes consti-
tuentis et futuris et ideo verbum illius agentis
intelligencie lux nisi nichil lumine illud quod omnia con-
stituit est causa rerum mutativa creativa et consti-
tutiva Sicut dicitur in ps Ipse dixit et facta sunt
ipse mandavit et creata sunt Et iterum Verbo domini
celi firmati sunt Quando dixit deus fiat lux et sic dixit
et omnia fierent per ordinem vi diebus Hoc verbum
ab eterno genuit pater lucem omnia constituentem om-
nibus creaturis ut in esse constituerent mundum Sic filius
incarnatus verbum vocis carnis miraculis protulit quod
creaturas corruptas iterum ad esse reduxit Et hoc est verbum
quod est angelus vel mens ullius intelligencie Sumitur
verbum agentis Principio intelligitur deus loquens et non aliqua
creatura Et ideo talibus verbis quibus in creaturam non
vertitur et lumine intelligencie agentis redarguit cecitatem
iudeorum Ioh viii dicens Quare loquelam meam
non cognoscitis ego enim verbo processi et veni Et res
mutavit verbo et constituens creaturas novas et quia
tali verbo locutus est Christus cum dixit hoc est corpus
meum sequitur de necessitate lux hoc verbum substantiam panis
in esse corporis transmutavit Et hec racio firmissima
et catholica et que non est contra philosophiam cum nullus aliquis
bene sciat ex lumine cause virtutem et rationem Secunda
autem racio super quam hec fundatur opinio est quod
si maneret substantia panis et vini cum omnia accidentia
que afficiunt aliquam substantiam familiarius et nobilius
dicuntur in substancia quam afficiunt in quantum alia accidentia
que ibi remanent non dicunt nisi in inmutacione corporale
Et sic Christus non bene diceret Ioh vi Caro mea
vere est cibus et sanguis meus vere est potus
Sed potius sic diceret panis substantia que sub est huic vino
vere est cibus et significat cibum corporalem
ex corpore meo quod diceret caro mea non est cibus
et sanguis meus vere est potus Tertia autem
racio est etiam sumpta ex verbis domini quia per eum
hoc sacramentaliter non sumitur corpus domini

sed potius sub significatione similitudinis panis signi-
ficaretur similitudo corporis domini. Hec autem est similitudo spiritualis
et ideo periret tota inuiditas sacramentalis. quod licet
Christus secundum hoc esset in sacramento. quia sepe
in talibus contingit quod duo similia sunt quod similitudo
unius non propter hoc sumitur reliquum. quia non
sit ita similis quod unum sint et idem. et quod ac-
cidit uni accidat et reliquo. Signa tamen ponit
duo hec pro se opinio. Primum quidem est. quia ab
omnibus sanctis communiter determinatur quod transsub-
stantiatio corporis Christi. Sicut a nobis in precedentibus
est determinatum. et quod hec stantiatio non est nisi in
formis et accidentibus transeuntibus corporis Christi
Si autem ibi remaneret substantia panis et uini tunc sine
dubio stantia non esset in solis formis et accidentibus
sed esset in substantia panis. Et hoc est contra communionem
ecclesie et sanctorum traditionem Secundum signum est
fortissimum et efficax quia cum in omni sacramento quoddam
sit aliud sit signum tantum et quoddam quod sit res tantum
et quoddam tale quod sit signum et res. Sic ita esset ut
prima et secunda opinio dicunt in hoc sacramento essent
uel duo tantum uel quatuor quia si concederetur corporis
Christi sub forma panis non contineri sicut dicit prima
opinio. tunc profecto non nisi duo sunt in sacramento
illud quod est signum tantum in forma panis et substantia
et quoddam quod est res tantum in gratia significata
et corporis Christi non esset ibi et ideo non esset res et signum
Si autem secundum secundam opinionem concederetur
ibi esse corpus Christi cum substantia panis. tunc pro
certo preter formas sacramentales essent ibi signa tantum et
substantia panis erit ibi res et signum. et corpus
Christi res et signum. gratia sacramentalis signatum tamen
et quodlibet istorum est in communicantibus Si autem
dicatur quod forma panis cum substantia sit ibi signum
tantum sicut in Baptismo signum est aqua cum
omnibus suis proprietatibus. tunc corpus Christi tantum erit ibi

Tercia virtus verborum secundum hoc nichil facit
ibi quia non sed transsubstanciant panem in corpus Christi
Et ideo tunc Christi corpus nichil est de sacramento. Hoc
plane est heresis. Et si dicere velit aliquis quod virtute
verborum ibi efficitur corpus Christi sicut in loco cum
substancia panis, hoc simpliciter nichil est dictum
Tercio sacramentum nove legis omnino nichil causat
nisi quod significat et signat. Cum autem Christus dixit
Accipite hoc est corpus meum non significat in forma
sacramenti quod ibi sit corpus Christi ut cum alio corpore
in eodem loco. Sed planius quod hoc quod demonstratur
sub forma panis sit corpus Christi veraciter et essencialiter
Ergo et ita est. Tercio in sacramento nove legis semper
modus significacionis refertur ad modum causandi. Ex hiis
patet quod tercia opinio est vera. Tercio hoc secundum
signum optime et realiter declarat naturam et vir-
tutem sacramentorum nove legis que sicut dicit Augustinus
in hoc differunt a sacramentis veteris legis quod efficiunt
quod significant. Hec ergo sunt que pro ista inducuntur
opinione. Ea autem que contra istam sunt opinionem
sunt ea que pro se inducit secunda opinio. Et ad primum
quidem primo inductum contra istam opinionem et
pro illa dicimus quod hoc dictum quod accidencia sunt sine
subiecto dicendum quod hoc secundum aliquid est possibile
et secundum aliquid impossibile. Si enim dicatur quod acci-
dencia habent esse quoddam sine subiecto in quo acci-
dentalis forma est sicut forma in alio secundum quod habet contra-
rium ad agendum et paciendum dicimus quod hoc est
valde possibile. Talia sunt in medio secundum esse
medii et sunt in organis sensuum secundum esse inten-
cionale. Nullum autem istorum modorum habent con-
trarium nec agunt nec paciuntur ab invicem et
tamen in esse tali sunt ad sensibilem cognicionem fa-
ciendam. Et dico quod hoc modo sunt in sacramento altaris
corporis Christi velantes ipsum ~~accidentales forme~~ sunt ibi si-
cut et significantes quid ipsum est. Deus laus

Si autem dicatur quod accidentales formae sunt ibi
sine omni eo in quo habeant aliquod esse sensibile et
dicit philosophus quod accidentis esse est inesse cum
alicui non est in eo sicut quaedam pars et impossi-
bile est esse sine eo in quo est. Quod autem secundo
pro se et contra istam obiciunt opinionem non est
difficile videre. Cum enim Christus non est destructor substantiarum
quas condidit, non enim destruitur substantia panis
et vini in sacramento sed potius transsubstantiatur in
nobiliorem melius quia transmutatur in corpus Christi substantia
panis et in sanguinem substantia vini et hoc non
est destruere substantias sed potius exaltare et nobilitare.
Hoc autem qualiter fiat in ultimo tractatu ubi loquimur
de hoc cibo in quantum est de genere sacramenti plenius
patebit. Sed hic non sufficit quod nullomodo dicimus
quod sint aliqua destruentur per eum quas condidit
Christus auctor et instaurator et propugnator naturae. Magis
enim esset imperfectionis et infirmitatis si non nos posset
reparare spiritualiter nisi destrueret substantias nos cor-
poraliter pascentes. Omnia ergo quae secundum tres opi-
niones antiquorum dicenda esse videbantur fideliter an-
notavimus nisi nobis aliquid esse videbatur et tertiam
elegimus opinionem et dicimus illam esse tenendam.
Secundum hanc dicimus quod nihil reficitur corporaliter est
in hoc sacramento quamvis sit in eo signum corporalis refectionis.
In hoc autem tria sunt consideranda scilicet qualiter Christus
ut refectio spiritus totus sub formis sacramentalibus contineatur
et propter quid talem modum sibi assumpserit ut sic substantiali-
bus formis contineatur et quis sit modus continendi sub
talibus formis. Haec enim omnia valde sunt difficilia et hic
oportet quod inquirantur quia in his veritas fidei continetur
quod ubi est pars ibi est totum et hoc quidem beatus
dicit Hilarius. Si autem hoc est verum ubi est pars
ibi est totum tunc ubi est oculus ibi est totus Christus ergo
totus Christus est in oculo Christi. Adhuc autem si ubi est ibi
est totum ibi est pars quaelibet Christi. Convertimus ergo has
duas: si ubi est pars ibi est totum et ubi totum ibi est quaelibet
pars Christi. Ex duabus autem his sequitur quod ubi est
oculus ibi est quaelibet pars Christi et ubi est quaelibet pes Christi

ibi est corpus ergo a primo ubi est sanguis Christi ibi est corpus
Et ipse dicitur vel possum hoc in oculis vel declinare imperfecte
Et hec rationes videntur sufficere de ista suppositione de
secunda sic ab omnibus dicitur quod talem modum essendi
sub formis sacramentalibus assumpsit ut sic ab eis electum
et potius eorum esse significaret In omnibus autem
tibi generaliter in parte non significatur perfecta refectio
sed in toto et forte non in toto nisi sufficiens sit totum
quod ibi refectio Cum ergo Christus sit omnibus et singulis
perfecta refectio videtur quod Christus ut perfecta refectio non
in toto et in parte continuatur De tercio autem valde
fortiter obicitur quod Christus secundum veritatem et quanti-
tatem sui corporis non potest esse in loco breviori et strictiori
quam ipse est et tamen forma panis sit valde parva et
ipse in hac dimensione prominentie ut quod in tam parvo loco
contineri non potest Adhuc autem Michael est in aliquo uno
in loco nisi sub principium medium et finis in loco as-
signantur Si ergo Christus sub tali specie sit in loco tunc
in aliqua parte illius speciei est capillus in alia pes
et in alia manus que omnia sunt absurda Et ideo
ad hoc et huius similia dicendum quod procedunt sola tercia
quam inducunt opinio est vera et catholica Et quod Christus
quantitate sua secundum quod totus modum totius corporis sub
formis sacramentalibus continetur Sed tamen in hoc
quod in quod Christus secundum tria que sunt in ipso tribus
modis refertur ad ea in quibus est Est enim deitas in
Christo secundum quam ipse est verus deus et sic est ubique
in omni loco non localiter ut loco locali sed est in omni
loco essentialiter presentialiter et potentialiter essentialiter quidem
sicut omnium essentia que locus est et omnis essentia que
in loco est principium et finis continentur in manus eius
si continentur non manent essentie omnia in nichilum re-
siderent sicut de nichilo facta sunt presentialiter etiam
autem nature sue nuda sunt presentia potentialiter
vero quia potentia sua continentur et mota et manentia
sunt sicut dicit glossa quod est supra omnia non inclusus
sed includens sed et extra omnia non exclusus sed intra
omnia esse et essendi modum in mixtus et supra omnia

Non extraclusus sed per eminentiam excedens omnia
et infra omnia est non depressus sed continentia omni
prelationis et infinitum. Habet etiam xpus humanam
in se naturam per quam verus est homo habendo
animam et corpus. Et sic est in loco localiter circum-
scriptus cum principium medium et finis assignantur
Et sic existens fuit in terra et ante resurrectionem et post
resurrectionem et nunc est in celo taliter secundum
figuram humani corporis in loco circumscriptive
Ita quod omnia membra eius ordinem positionis
in loco talem et quod unum eorum membrorum non est
in eodem loco cum alio Sed potius sicut membra
sua ordinem positionis habent in toto ita ordinem situs
habent in loco totius corporis Assumpsit xpus etiam
propter nos formam cibi et potus sicut in antiquis
dictum. Et sic xpus in veritate presentie sue deitatis
et in veritate presentie sue humanitatis totus est
in sacramentalibus formis vel de cibus et de
potus. et est in formis illis sicut in signo signifi-
cante vinum et cibum et continente non sicut in
signo tantum significante sicut dicit prima opinio.
sed potius sicut in signo quod continet sicut quod signi-
ficat et continet Si autem queritur unde he-
bet tria xpus vel christi corporis dicendum quod habet
ea secundum quod est dominum corporis et fidelium
de cibus Desunt ergo attributa corporee huma-
nitati xpi non conveniunt deitati christi et sicut attributa
xpi vel et cibus non conveniunt figure humanitatis
christi tamen non figure corporis Similiter frangi deitatis
christi tamen non conveniunt deitati xpi ita que
attri que etiam non conveniunt deitati xpi ita que
assignantur secundum locum formarum sacramentalium
non conveniunt secundum locum figure corporalis non
conveniunt ... secundum locum divine nature
Sed tamen illa cum loco figure corporalis conveniunt
in hoc quod forme quantitatis corporalis locum exigunt
cum loco autem qui divinitati conveniunt in hoc assimi-
lantur quod est in toto loco totus. et in qualibet partis
hostie partibus totus Sed differt alicuius autem figure in hoc
quod descriptum est in loco ita quod medium principium

et finis assignatur et secundum totum figure corporalis
debitum et hoc non convenit ei secundum loci speciez
sacramentalium. Differt autem kunc secundum quam
est deus in loco quia est intra formam sacramentale
inclusus et contentus et non extra exclusus. secundum
formam autem dei non est ita intra aliquid quod
non sit etiam extra in omnibus aliis. Hec autem est
veritas certa fidei determinata. Non enim est admira:
bile si christus secundum plures formas panis habitas
vel assumptas diversimode refertur ad locum. Si autem
queritur qualiter christus sine contractione sive corporee
quantitatis potest intrare parvo loco continui sicut est
hostia vel hostie fractura. Dicimus quod habet se hic
ut forma cibi assumpta. Cibi enim veritatis in parte
et in toto potens veritas in toto et in parte equalis
et secundum eandem rationem et significatur et continet
eo quod panis et vinum omogenea sunt hoc est eius
rationis in toto et qualibet parte oppositum. Et ideo si christus esset
in toto totus et non in qualibet parte totus non veram
formam cibi et non veram formam panis assumpsisset quod
est absurdum cum ipse dicat: Caro mea vere
est cibus et sanguis meus vere est potus. Hoc igitur
de hoc est dicendum et firmiter credendum et tenendum
et intellectum substantivum. Quod ergo obicitur ex
verbis beati hilarii quod ubi est pars ibi est totum
Dicendum quod hoc non bene inductum est in obiec:
tione. Hilarius enim intendit quod ubi est pars
forme sacramentalis fracte ibi est totum quod est christus
in omni totalitate sive deitatis et humanitatis. Et
non intelligit sic proponitur quod ubi est pars corporis
christi secundum totum partes que est pes vel
manus vel oculus quod ibi in positione loci et situs
membrorum sit tota figuralis christi et est in argu:
mentatione apparet quod ibi fit fallacia accidentis. Quia
quod attribuuntur christo secundum totum circumscriptionis
figure dimensione corporee eidem attribuit secundum
hoc quod est nobis contentum in sacramento. Per
eandem patet solutio sequentis quod inducit argumentum
quia illa duo articula fundantur super idem. Ad id
autem quod secundo querit [illegible] par
tibus:

Non propter aliud assumpsit nisi ut se perfectum refectionis
fidelium esse significaret. Regulariter autem verum est
in omnibus sacramentis nove legis quia forme sacramen-
tales tantum continent de eo quod res et sacramentum
est quod significant sicut in baptismo et confirmatione quod
significationibus in formis sacramentalibus agunt et assignate
tantum ipsa signa continent de caractere. Sed non est
regula universalis quod semper contineant de eo quod est res
tantum quod significat quia rem quam debere continere sa-
cramentum de sui virtute et sanctificatione sufficientie
alii excludit fictio in eo qui suscipit sacramentum aliquando
etiam est talis res significativa que non sola sacramenti
susceptione. Potest autem sic bonum ex nitorem unitionis
eterna significat beatitudinem anime et corporis que
non sola susceptione sacramenti habetur sed etiam per merita
bonorum operum et exercitia virtutum. Et ideo in hiis duabus
rebus significatio formarum accidentalium aliquando excedit
sacramenti totalitatem et continentiam, sed numquam excedit con-
tinentiam respectu rei que est res et sacramentum. Et ideo
cum in sacramento altaris Christus Jhesus Deus et homo sit res
et sacramentum oportet forme sacramentales de Christo tantum
contineant quod significant. Significant autem refectionem equa-
liter in toto et in qualibet parte sicut totum in parte
sanguinis continent ergo Christum totum in toto in qualibet
parte. Ad obiectum autem quod ibi contrarium inductum est
dicendum quod illa obiectio non procedit quia spirituali cibo
attribuitur id quod est cibi corporalis in quantitate corporalis.
Ille enim sub maxima quadam quantitatis specie
reficit et si diminuatur illa diu refectionem imperfectum.
Spiritualis autem cibus secundum perfectam reficiendi
virtutem et potentiam et totalitatem in toto continet
equaliter et in qualibet parte. Et si obiciatur sicut iam dictum
est quod forme sacramentales sunt signa et sic quod est
in signato debet esse in re contenta. Dicendum quod in predicta
reficiendi sunt signa. Sed similitudines aliarum rerum proprietates
secundum quas nichil significant in sacramento sicut
quod corporales quod corruptibiles quod sicce vel frigide vel
quod albe vel rubee et huiusmodi. Et hiis proprietatibus ad
rem sacramenti non referuntur. De hoc autem quod tertio queritur
quis sit modus continentie istis sub formis illis. Dicendum
quod ille modus iam determinatus est et est mixtus partim
ex continentia signi et partim et continentia loci

et ipsa continentia loci corporum convenit in loco sine
deitatis et corpus deserit ab eo ea et partim convenit
cum loco figure corporis sui et partim deserit ab eo tamen
continentia non signi habet convenientiam quia ut re
fectio continetur sub eo tamen continentia autem loci
habet convenientiam quia secundum veritatem con-
tinetur in forma illa christus et non extra eam continetur
sacramentali continentia cum divinitate autem relata
ad locum habet quod est in toto totus et in qualibet par-
te eius totus Cum locum autem descriptio corporali hec
quod est quantitatis capacitatem sicut in intellectibus Secundum
et cum hec gratia dimensionum que sunt in christo conveniat
non licet attendere aliquam eorum quod conveniunt sibi
ratione alterius et si fiat incidit falla accidentis hec
figure dictionis permutatione modi predicandi Ad obiectum
autem in contrarium dicendum est quod sine contradictione
sic est tam in suo toto et in minima eius parte Sed ad
una frangatur Et si queritur quomodo hoc potest esse dicimus
quod hoc est de excellentia sacramenti quod taliter fieri secundum
non esset sicut iam dictum est Isti enim sacramento
attribuuntur continentia corporis domini que sibi Et ideo que
tamen fuerunt ad hoc debent sibi attribui et non alia
Corporis autem domini est esse in pluralibus locis simul
quia est in celo et in quolibet altari et hoc non convenit
corpori simpliciter accepto non divino Corporis etiam
domini est intrare clausis ianuis et exire sine frac-
tura et sine compressione sui et sine fractura corporis
per quod transit et sine compressione et sic ipsius
corporis domini ut tibi est esse sine sui contradictione in
toto Has enim exercet dimensiones in humanitate
ad sue glorie maiestatis demonstrationem quia sicut
dicit damascenus quamvis natura divina et humana
in christo sint caracteristicis ydiomatibus hoc est distinctis
proprietatibus sic distincte ita quod una est eterna
impassibilis immortalis tamen in operationibus sicut eo
dicit damascenus se invicem communicant sicut ad tactum
humanitatis mundatur leprosus operatione deitatis
incidentis in humanitatis operationem Et sic apparet in
omnibus signis videtur Ita etiam in continentia sua
in sacramento que christum continent incidit divinitas pre-
servans a contradictione et diminutione et figure humane

aliqua in imitacione Ad aliud autem quod respicit indicat
patet visio per predicta Ostensis itaque ad determinacionem
veritatis credulitas kiddo in hac veritate dicendum quod
xpus in sacramentalibus formis continetur ut in loco
gloriosissime habitacionis ut in archa dulcissime re-
fectionis Et in atrio vel misterio specialis mactacionis
et immolacionis et sicut in nexu arctissime connexionis
dei et hominis Et de primo horum modorum advertendum
est quod in nullo loco sue habitacionis ita certitudinaliter
et infallibiliter invenitur sicut in hoc loco sue habitacionis
iii° Reg viii Dominus dixit ut habitaret in nebula Ne-
bula autem hostia sacramenti vocatur et congruo et [illegible]
sicut omni tempore gloriosus et certitudinaliter in hoc loco
invenitur Ezech xliii fili hominis locus solii mei et locus
vestigiorum pedum meorum ubi habito in medio filiorum israel
hinc sit ille abhominaciones suas quia non debet ut ad locum
glorie mee ubi tam excelso homo immundus et abhomi-
nabilis accedat dictum est enim moysi Exo iii Si appro-
pies huc sed solve calciamentum tuum de pedibus
tuis locus enim in quo stas terra sancta est Pedes enim
anime sunt intellectus quo pede graditur ad veritatem
et affectus quo pede graditur ad bonitatem quod dum isti
pedes pelliciali pelle per placenciam peccatorum delecta-
cionum calciati sunt ad locum istum non licet accedere
Sed cum peccatoria pellis abiecta est mundo et simplici in-
tellectu per fidem et mundo et simplici affectu per devocionem
admittitur ad glorie habitacionis latissimum Et huius enim
sic terra corporis christi quia propter nos de terra sumptum
est ad nostram salutem huius terre prophetia est dicente
propheta Sedecie cum [illegible] domine sancti sancti sanctum
quia sanctum sanctorum tantum nisi et suis admira-
bilem gloriam promovit In hoc loco nobissimum est
velatis piete prestinum sacramentalium nostram devocionem
propiciens per cancellos propiciens et per fenestras
revelans hic nos propiciens Cant ii En ille stat post
parietem nostrum propiciens per fenestram et prospi-
ciens per cancellos tam vel fenestram propiciens non
videtur ipse videt ita in sacramento videt nos dominus
quamvis non videatur a nobis Sunt autem fenestre

Per quas in sacramento fertur ad nos dominus et
sunt cancelli et per quos nobis interlucet latentium
lucis bonitas quibus ad usque ad nos sine lucis
dirigit radios. Christus quem nos enim non nisi ve-
latum velatum videamus. Hoc est tabernaculum
quod fixit deus et non homo. Sicut dicitur Hebr.
viii in quo habitat veraciter in tabernaculo habitat
Christus deus et homo Heb. viii. Per amplius et
perfectius tabernaculum non manufactum id est
non huius creationis ingressus est. Cuius enim
hoc tabernaculum fieri ita potuit ut starent for-
me accidentales sine subiecto nisi deus.
Pro certo nemo. Cuius hoc tabernaculum ingredi
potuit sine sue quantitatis contractione quod talis
homo est humane creationis nisi deus et homo
Christus. Certo nullus. Apoc. xxi. Ecce tabernaculum dei
cum hominibus et habitabit cum illis et ipsi populus
eius erunt et ipse deus cum ipsis erit eorum deus. Hoc
est tabernaculum admirabile multis mirabilibus de-
pictum ad exhibiciam dei presentiam. De quo ps. in psalm
Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis usque ad
domum dei. Sic ergo patet in loco gloriosissime ha-
bitationis deus homo Christus habitat in hoc sacramento
De quo dicitur Gen. xxviii Vere deus est in loco isto
et ego nesciebam. Et iterum ibidem non est hic aliud
nisi domus dei et porta celi. De quo ps. Domine
dilexi decorem domus tue et locum habitationis
glorie tue. Hec etiam est aula dulcissime refectionis
Et hoc est quod dicitur Luce xxii. Ubi est diversorium ubi pasca
cum discipulis meis manducem. Istud enim diver-
sorium hoc quod in omni missa dimittit ut in eo
refectionem per ascriptis. nec amplius Christus sustinebit
illud improperium quod dicitur Luce ii. Reclinavit eum in
presepe quia non erat ei locus in diversorio. In hoc
enim diversorio semper sibi locus. Ut discipulis hic
suas paret refectiones. Quamvis etiam ille forme sacra-
mentales in quibus Christus ut cibus continetur signi-
ficari possunt per presepe in quo reclinavit dominus

Et tibus minutorum Ysa I Cognouit bos possessorem
suum et azinus presepe domini sui Hoc enim est sacer-
dos et clericus vel cetus fidelium Azolens Et azinus
est simplex sacerdos onus domini portans et domi stat
Et lectat et portet domum et uterque cognouit domini suum
ut cibum sibi in hoc presepi esse positum Ad hoc presepe
ut bonum animal suspirauit Ysa Volens vii dicens num-
quid mugiet bos cum ante presepe plenum steterit q. dicat non mugiet
sed fruetur dulciter cibo sibi parato Hoc est cenaculum quod
ostendit homo lagenam uel amphoram aque baiulans sicut
dicitur Math xxvi et Mar xiiii et Luce xxii Iste ostendit
nobis cenaculum fidei sed magnum stratum [illegible] [illegible]
Ad hoc enim cenaculum non potest venire nisi homo nec
inuenire potest attendentem nisi amphoram aque portans
Nec contrahere potest tantam preparationem nisi cenaculum fidei
nec dignum est tanto domino nisi sit stratum et celsum
nec ibi parari potest communium et [illegible] nisi mandu-
catur discipulorum Homo enim est de quo dicitur Gen. xvii Ad
imaginem suam creauit hominem et secundum se uestiuit
illum virtute Ille enim qui ad imaginem dei factus est
inuenitur xpum faciem eius et in lumine intellectus et in
delebili memoria eius et dulci amore voluntatis et ille
secundum deum constitutus est virtute qui nichil veritate
ostendit sed tantum deuotionem et contemplationem veritatis
qua fertur in deum et ille sit venire ad istam cenam pro-
qua fertur in deum Amphora autem aque expiationis est innu-
merabilis confessionis [illegible] lacrimas deuotionis et compunctionis in-
dando consistentie per lacrimas deuotionis et compunctionis ut
expiatus et mundatus accedat Ysa lii Mundamini qui
fertis vasa domini Vasa in quibus totus continetur
dominus sunt forme sacramentales panis et vini Ysa
i lauamini mundi estote hoc est quod dixit Abymelech sacer-
dos ad dauid i Reg xxi Si mundi sunt pueri maxime a mu-
lieribus manducent et ibidem post pauca Si de mulieribus
agitur continuimus nos ab heri et nudiustertius et sunt vasa pue-
rorum sancta Cenaculum autem sunt species sacramentales in quo
celi et terre cena continetur vnde Gen vi Cenacula est tri-
steja facies in archa que sit corpus domini Cenaculum est
ad cenandum tristega autem hoc tricamerata ad modum tri-
um mensarum in quibus tria refectuntur genera hominum sci-
licet prelati continentes et coniugati Continentes enim sunt
qui consilia quedam seruantes ad quendam modum religionis vitam
suam ordinauerunt hoc est excellentissimum in quo quis habet
in mensa bonum quod filius gratie spiritualiter est in cena diuita seruati
Iob ii Hoc cenaculum est grande quia grandia continet que
preponuntur Ysa lxiiii oculus non vidit deus absque te preparasti ex-
pectantibus te i Chor. ii quod oculus non vidit nec auris audiuit

Nec in cor hominis ascendit que preparauit deus diligentibus se
Hoc ut dicunt patres tenacissimum est altum in confirmatione fidei
et cognitionis Unde Mar xiiii Occurret vobis homo la-
genam aque baiulans sequimini eum quocumque introierit
ibi dicit quod Sequimini eum qui ducit in altum vbi est re-
fectio et Unde in x vbi supra parato cenaculo suo vocat
inuitatos Dicat ipse christus ancillas ut vocarent ad arcem
et ad menia ciuitatis Ancille que dicit ab eo quod est tercium
et alio eo quod est minor sunt qui continue circummonent
sacerdotes predicatores et talia dico qui vocant in arcem con-
templationis altitudinis consilii dei quo ista cena est parata
Menia autem ciuitatis sunt consentium huius et precepta
quibus tunc in tali ciuitate dei suas constituit habitacionem sibi
fecerat in quo cum puellis habitationes Unde Cum
in secretioribus domus sue cubiculum secretum sibi fecerat
in quo cum puellis suis clausa morabatur Puelle enim
fideles anime sunt intellectus et voluntas et memoria
et cetera et hinc cum ascendimus ad arcem cene dei Unde
i Reg x Samuel in triclinio excelso comedit cum Saul
Postquam in conuiuat eum dicens Ecce quod remansit
pone ante te et comede quia de industria seruatum est tibi
Ille enim cibus quia nos sibi incorporat et nos non
incorporamus ipsum nobis ut peccat quod remanet fidelibus
tum ostendens de industria sumendus Superne dei sic structus
Hoc tenacissimum est stratum picture diuinorum preciosorum
Hoc est omni genere virtutum Unde Ezech xlii Ante ce-
nacula porticum erat pauimentum stratum lapide Isa
liiii Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos Cor enim in
tranquillitate planatum soliditate virtutum pectoralium
est tenaciter stabilitum quod sic in alto sternum sufficienti-
ssimum contentus est stratus pulcherrime in manibus dis-
cipulorum Hoc est sacerdotum ad ordinem sacerdotalem re-
spicientium Duratur cibus ille non manibus hereticorum
vel aliorum formam ecclesie negando non tenentium i Cor
x Non potestis mense domini participes esse et mense demo-
niorum officium enim sacerdotum non debet exercere nisi
qui in forma et unitate ecclesie constituti sunt ab hoc quod in
hac cena miscerent ut Vos autem sacerdotes voca-
bimini ministri dei Unde dicitur vobis quod significatum
est i Reg x Vbi dicitur de Samuele qui officium habuit
sacerdotis dei Nec enim comedent populus donec
ille veniat quia ille benedicit hostie et deinceps comedent
qui vocati sunt Sic ergo sunt ille sunt ancilla dirigere
ad refectionem

Est etiam misterium hoc est secretum spiritualis mactationis et
ymolationis In hoc enim misterio regnantem celo eternaliter
devotissimus ad eciam ecce omni die visibiliter mactandum
et ymolandum manibus ecclesiasticorum sacerdotum Unde
hec pars per hostiam tabernaculi federis significantur hem
et in multis libris locis quia ille etiam se [illegible] in quo
ymolatur christus Super quam hostiam manus ponunt
sacerdotes quia opus sui exercent ordines sacerdotales sic
precipitur levi viii quod ponant manus suas super caput
hostie hoc est super christi corporis consecrationem illa est caput
operis hostie Ad hoc tabernaculi hostiam omnes levatis in
celum manibus respiciunt fideles ut in illo cum christo pater
offeratur christo [illegible] et in corporali hoc est quod dicitur Reg
ii [illegible] hic [illegible] dimitte me obsecro
ad unam partem sacerdotalem ut comedam buccellam Quamvis
Domina enim et singularis pars sacerdotalis est hostia christi corporis
ad quam [illegible] intinguitur vel buccella domini [illegible]
hoc significatum est Gen xviii Ubi dicitur quod in hostio
tabernaculi sui sedens abraham cum vidisset tres angelos descen-
dentes per manum quibus tria sata simile sive [illegible] in
sinu [illegible] subcinericios panes azimos Tabernaculum [illegible] sunt species
sacramentales sub quibus sunt invisibiliter [illegible]
spiritualiter ymolandum esse christum et [illegible] lucis fidei
[illegible] caritatis [illegible] [illegible] ut [illegible]
[illegible] Et hoc in misterio presignatum [illegible]
[illegible] hoc corporis et anime [illegible] presignatus
[illegible] hoc est hostium tabernaculi [illegible] quo [illegible] levitici [illegible] ubi
dicitur de vitulo qui ymolatur pro [illegible] et adducet
sacerdos ad hostium tabernaculi et ponent seniores populi
manus super caput eius coram domino ymolato [illegible]
in conspectu domini [illegible] sacerdos qui [illegible] est de sanguine
eius in tabernaculum testimonii tincto digito aspergens [illegible]
[illegible] velum [illegible] sanguine in cornibus al-
taris quod est coram domino in tabernaculo testimonii [illegible]
[illegible] ante sanguinem fundet [illegible] basim altaris holocau-
storum quod in hostio est tabernaculi testimonii [illegible]
Vitulus significat hostiam corporis christi in signum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] pro quo ad hostium [illegible]
[illegible] in tabernaculo [illegible] adducitur cum ad [illegible] a tota mi-
[illegible] a sacerdote in altari elevatur [illegible] seniores
sic [illegible] manus super caput eius ponunt qui omnes [illegible]
[illegible] ad istam hostiam protendunt et [illegible]
ut si omnibus manibus domino offeratur [illegible] sacer-
dos [illegible] est in ordinem sacerdotum [illegible] in tabernaculo
qui [illegible] in totam [illegible] ab omnibus communicandum

Tangit autem digito quod omnibus clare demonstrat cuius
sanguinis sit et ad quid valeat eius communicatio Digiti enim
officium est demonstrare et dirigere visum quodam oculum videntis
ad rem demonstratam Aspergit autem septies contra velum
quod velum etiam formas sacramentales signat corporis
domini verum velantes Et quando nunc velum illud sep-
tem effectus sanguinis esse declarat qui sunt memoria pas-
sionis opus redemptionis effectus dulce potationis
Mundicia expiationis Dilectio nature sanguinitatis in virtute
communicationis Vinctio ad Christum conformitatis et consignatio
sive tinctio sanguinem illum accipientis qui signetur
ne ledatur ab angelo percussore Reliquum autem sanguinem
qui intinctus est in cornua eius sit ecclesiam que est taberna-
culum federis ad eum quo fons vite emanare perenne
ad basim hoc est in fundum altaris holocaustorum hoc
est cordium humanorum in quibus holocaustum illud
Accenditur in igne sancte devotionis et caritatis Exigitur
in quibus iste Christus est sicut in altari mistico sive spiritualis
mactationis et victimationis sive ymmolationis Est etiam
dominum in eo sicut in vero altarissime [illegible] tamen eo commu-
nionis Est in ipso [illegible] in sacramento oculis nostris corporeis
invisibilis et connectitur sensibus nostris Ut videatur a nobis
et oculis etiam pascatur in ipso in ipsis formis sacramenta-
libus que sunt quasi in [illegible] ipsius in speciebus et modis sen-
sibiliter videtur sicut significatum Ysa vi Vidi dominum
sedentem excelsum et plena domus maiestate eius
et ea que sub ipso erant replebant templum Domus enim
celi plena est maiestate divine ipsius Nobis videtur facie
ad faciem Sed species sacramentales corporalibus oculis
visibiles sub ipso et circa ipsum existentes connectuntur in
nobis ad sensum corporis et ideo replent templum ecclesie
militantis Hec sunt que posteriora Christi sunt de quibus Exo-
do xxxiii Posteriora mea videbis faciem autem meam videre
non poteris Et ideo oramus coram beati [illegible]
[illegible] que circa ipsum est et post ipsum alibi assumpta ad
[illegible] rerum veritate capiamus [illegible] agar ancilla
ecclesiam militantem et adhuc non liberatam sed in multis an-
cillantem significans Ge xxi Respexit hic videt posteriora
videntis me Corporales enim forme digentate posteriores
sunt visione per speciem et rei videndi veritatem quam nos
tempore sunt priores quia sicut dicitur i Cor xv Non est
prius quod spirituale est sed quod animale hoc est velum quod super
[illegible] et aliquibus intuendum ambobus sic a filiis Israel
contuendus vertus noster moyses ponit super faciem suam
Exo xxxiiii Ut se nobis contemperet et dimetet hec
sit sacra [illegible] sine operitu [illegible] deserit etiam ipso
[illegible] hic militantes [illegible] movemus per desertum

Aliud ad patriam tendentes sic S. Augustinus iiii. Non enim ad ipsum
aperta possumus cordis visione propter aciem nostri imperfectam.
Sed sub hoc velamine accipimus et videmus ipsum quasi
absconditum. Unde dicentes aliud ipse Christo ad formas sa-
cramentales tantum in te est deus et non est absque te deus.
Vere tu es deus absconditus deus israhel salvator. In peris
enim ecclesiasticis sacramentalibus est deus et extra eccle-
siam non est deus in sacramentis peccatoribus vel hereticorum
recipientibus ad graciam sacramentalis perceptionem. Ergo est ab-
sconditus et in nexis in speciebus sacramenti deus ipse sal-
vator omnibus salutis cibum ministrans in sacramento. Sic
ergo tamquam in vexillo quodam in sacramenti continetur sen-
sibus nostris ne quod sit in vexillo et ignotus nobis. Est
autem post omnia hic videndum est qualiter ille cibus sit
sumendus et quid in eo sumatur. Hoc enim est postremum
quod in superioribus habita divisione de cibo isto dixi esse
notandum. Ille ergo cibus sumendus est in fide intellectus
in spe summe largitatis in caritate ecclesiastice unitatis
in compunctione amaritudinis in delectatione et deliciis
beate fruitionis que autem in ipso percipiuntur postremis dicemus.
In fide quidem veritatis eo quod omnibus que de sacramento tra-
dita sunt fides adhibeatur. In spe largitatis eo quod divina
largitas in tanto sacramento semper ampliora donativa spe-
randa. In caritate unitatis eo quod caritas ecclesie tenetur. In com-
punctione amaritudinis eo quod eam rapte nostra qui sumus
summus sacri cum dolore in corde semper habeatur. In
delectatione et deliciis beate per fruitionis eo quod ad eminencia
contemplacionis fiat intra signum est hoc sacramentum et contemplative vite
beata vita. Sicut enim in fide quidem veritatis sicut amicus et
habeatur. Et de fide quidem veritatis sicut Augustinus et
quid paras dentem et ventrem. Crede et manducasti. Hic
enim expressis constat cibus ille nec dentibus teritur nec
ventre digeritur quamvis forme sacramentales et atterantur
dentibus et in ventrem mittantur. Crede ergo fide veritatis
et amore in sacrum tende et sic manducasti. Eterna sic enim
incorporant te sibi hoc enim est eterna fides. De qua dicit
Gal. v. fides que per dilectionem operatur. Unde etiam dominus noster
Iohannis vi. operemini
loquens de sumptione huius sacramenti. Iohannis vi. operemini
non cibum qui perit sed qui permanet in vitam eternam.
Quem pater meus dedit. Et inferius talitter hunc sermonem
accipientem et cibum permanentem despicientibus et dicentibus
quid faciamus ut operemur opera dei. Bona simplex quibus illi
cibum de quo dixit despicientibus. Respondit ihesus hoc est
opus dei ut credatis in eum quem ipse misit. Ac si dicat comedo
enim tibi cibum veritatis quem pater permanet et filius
hominis dabit et dabit ad hoc signavit deus eo quod det tibi
illum. In hoc enim sacramento quod veritatis sacramentum
est eterna simplici totam continet virtutem et veritatis

Sumendus est cibus
iste dulcitatis

auctorem et omnium figurarum antiquarum veram pacis
veritatis significationem maxime fides operatur. fides enim est
beatus dicit Dionysius in li. de di. no. lumen est collatum
de accedentibus veritatem et accedentes per consensum domus
et in hesionem collocatus in veritate que hic maxime operatur
Anima enim humana ad primum nec tamen potest exprimi con-
cernitur Ber. in Ser. de quod ad mensam istam sedere sicut
dicens Ecclesia mei ad fideles ec ut sedeant mecum communican-
tes in via immaculata hic in ministrabit ut sedes in mensa
fidei tamen perpetuo et succedes immaculata in ipsa tamen
ministrat hoc optime est dictum ca. xiv Tobi de moyse quem
dominus maria per preces suas filius suus edidit et in
fide et veritate ipsius sanctum fecit illum et elegit eum ex
omni carne fides ergo mundat et purificat cor accedenti-
bus eorum Ac. xv fide purificans corda eorum. veritas
cor mundificat et perlucidantibus unde ipse agnus quem
in sacramento fidei sumimus Et Ex. xi Discite a me quia
mitis sum et humilis corde Sic ergo in fide et veritate
cordis simnodo est hec cena dominici corporis Et hoc signi-
ficatur in li. Tobi dicitur vxor tua sicut vitis habun-
dans in lateribus domus tue Anima sponsa agni eciam virgin
sanguinis cristi habundanter in sacramento ceno filius dec
ministrat Unde sequitur filii tui sicut novelle olivarum
in circuitu mense tue Ultima enim ipsa est lumen Et
significat de fide sacramentum quod in hoc sacramento pre-
in quo nichil nisi fides operatur que olim fide sanctificavit
et est quasi ante mensam propositionis in tabernaculo domini
positum Ex. xxvi ut poneretur candelabrum luminis quod
... non attendit Sic
illuminacione fidei significat domina corporis non attendit Sic
ergo sacramentum hoc sumendum est fide veritatis Sic
ut est eciam ille cibus in cena divine largitatis
quod eciam tibi sumimus a largitate ipsius qui seipsum
nobis in cibum donavit Vnde clamamus in cena pre
bonum dei expectantes et dicimus Oculi omnium in te sperant
domine et hoc quia tu das escam illorum in tempore oppor-
tuno Ex hoc enim sunt sibi clamantem fideles et quod intentum
Denique volantes eterna expectant ex divina largitate Vnde
Iob xxxix dicitur Numquid ad preceptum tuum elevabitur aquila
et in arduis ponet nidum suum Hec enim aquila elevaci-
onis visus dicta est Unde et Mathei xxiiii Ubicumque fuerit
corpus ibi congregabuntur aquile Tanta enim est fragrancia
dominici corporis quod per certa comunicantes omnium bonorum
donum a dominici corporis sumpcione in altum sunt elevati con-
venerunt iuxta illud desiderabilem escam in memoriis con-
Iob xxxix Pulli eius lambunt sanguinem et ubicumque

cadaver fuerit ibi statim assunt Aquile enim aquilla-
rum sunt fideles primum per humilitatem et simplicitatem
quia licet in mundo et hic fide lambunt sanguinem etiam
spem habentes quod per sacramenta sanguinem sub veterinorum
bonorum perhennem felicitatem et ideo odore corporis domini
illecti statim assunt intra devocionis sublimitate Ubicumque
est cadaver Ipsi non quidem ibi corvus cecidit si quod ab
in fideli sinagoga tamquam corvus contemplandum
tamquam corvus reputandum est propter quod et ipse
xiiii quem legis et ius dicit in persona Ego sum vermis et
non homo opprobrium hominum et abiectio plebis Ad illud quo
cadaver omnes aquile veniunt in spe consequendi omnium bonorum
Tercia spes de Gracia Ex percepcione presencium munerum
firmam habet spem percepcionis futurorum Ro viii Quomodo
non cum illo omnia nobis donavit quia qui habent omne
que patris sunt nobis donavit omnia cum illo Nichil enim
est quod non habeat qui habet omnia hec Unde theologus
Summa mea deo habens non se debuimus diffidere a nobis
Hec enim spes certa que per actus dei dono grantur in nobis
de qua dicitur i pe i Benedictus dominus deus et pater domini nostri
Iesu cristi qui secundum magnam misericordiam suam
regeneravit nos in spem vivam in hereditatem incorrup-
tibilem et immarcessibilem et incontaminatam conserva-
tam in celis Hec est spes certa trahens nos ad litus e-
ternitatis et immobiliter tenens mentem nostram in fixam
in celis sic anchora tenet navem de qua dicitur hebr vi fortissimum
solacium habeamus qui confugimus ad tenendam
propositam spem quam sicut anchoram habeamus tutam
ac firmam et incedentem usque ad interiora velaminis
Ubi precursor pro nobis introivit Ihesus pontifex factus secundum
ordinem melchisedech Gen xiiii Abrahe revertenti a cede
regum occurrit melchisedech rex salem offerens panem et
vinum erat enim sacerdos dei summi Hec est spes de qua dicitur
Osee ii Dabo eis vinitores ex eodem loco et vallem
achor ad aperiendam spem vinitores ex eodem sanguinis et vino
consecratum ministrantes frumentum unde consecratum sunt
et eodem loco ecclesiastice unitatis vallis achor qui sonat
vel factus altitudo interpretatur Benignissima quidem vallis
est et frumenti ferax est humilitas et ministrans frumentum
Unde conficitur corpus cristi Tercia hec spes maxime datur
humilibus nichil de se presumentibus sed totam spem suam
in deum ponentibus Et hoc est quod dicitur in ps Valles abun-
dabunt frumento Sic ergo per summe longitudinis sume-
da est hec terna dimensio est etiam in caritate ecclesiastice

Unitatis · quia illud sacramentum et caritatis et
unitatis a patribus dicitur esse sacramentum unitatis
caritatis quidem · quia in maxima caritate est exhibitum
in qua caritate dixit prov. viii delicie mee esse cum filiis
hominum · volunt in christus sic dicit Ambrosius hugo quod
homo participans hunc cibum in deum ascendit et incorporatus
sibi efficietur et particeps sue deitatis et humanitatis sic
verbum patris in carnem descendit et factum est omnium particeps
que sunt vere nostre humanitatis · et hoc fuit maxime ca-
ritatis hic autem ascensus in verbum patris per incorporationem
una fit per sacramenta istius participationem unde super illud
Johannis i Et verbum caro factum est et habitavit in nobis dicit
Ut semet acciperent nasci ex deo suscepit deus nasci ex homine
Ex hac enim susceptione sue in humanitatis sanatur nostra
in humanitas ut possimus dei vel filii dei fieri et hoc est et
verbum caro factum est et habitavit in nobis etc. Alexander dicit
Quod superius erat in inferius descendit et quod unum sic
quod inferius erat in id quod superius est ascendit Ex hac
ergo caritate unitur deus cum homine et hominem cum deo
dicitur sacramentum caritatis et unitatis et ideo in qua-
ritate unitatis ecclesiastice etiam hoc est accipiendum hoc autem
optime significatur exodi xxv et levitici xxiv ubi dicitur quod
panes propositionis qui in mensa singulis sabbatis ponebantur
calidi coram domino proponebantur · hic significatur per
sancto quod panis sacramenti non nisi in mensa altaris fidelibus
fidelibus proponatur sumendus in calore caritatis debeat
sumi propterea quod etiam in mensa ponitur · et panis partim
lineo cum recipitur · et pugillus thuris super patenam
ponebatur hoc significatur per sacerdotem quod memor esse fide-
libus panes sacerdotis ponenda in altare et tale de ipso
solo communionem licet accipere quia extra ecclesiam nullus
communionis ad salutem non invenitur Sic dicitur ps.
Passer invenit sibi domum et turtur nidum ubi reponat
pullos suos altaria tua domine virtutum rex meus et deus
meus beati qui habitant in domo tua domine Passer
enim mobilis est secularibus negociis continue signat mobilem
fidelem laicum Turtur autem castus gemitus pro cantu
signat clericum castitatis et munditie officiis mancipatum
pro suis et aliorum peccatis gementem hi enim pullos
quos emittunt filios carnales vel spirituales non nisi ad
altare recte ponunt deponere sacramenti nutriendos Hec
ergo beati sunt qui habitant in domo dei quod est ecclesia
Alii autem tamquam infideles et abiecti conventicula sectantur
Hereticorum · De xxi dicitur cum omnis nisi tamen sacris

Propositionis qui ablati fuerant a facie domini ut po-
nerentur panes calidi. Catena autem significat seriem dece-
ntie sapientie in corde communicantium et contempla-
tione considerantium sapientiam dei una consilio fideli-
bus de communione tam sancta providente. Adipis autem
de super positum quod in ignem altaris sublatis panibus
ponebatur fragranciam signat intentam in devocione
cordis intelligentium et in igne caritatis. Unde est quod de
agno paschali qui corpus christi in sacramento signat Exo
xii Si quid residuum fuerit igne comburetis. quia in igne
caritatis totum illud sacramentum debet incendi. Pro-
pterea dicitur Gen iiii Hoc ipsum sacrificium primo pre-
signatum in adipibus gregis abel hoc est in agno quem
abel obtulit quod respexit dominus ad abel et ad munera eius et
ibi secundum translationem theodotionis inflammavit dominus super abel et super
munera eius. et ondatur quod in flamma ignis hoc sacrame-
ntum accipi debeat igne caritatis inflammatum. Debet
etiam accipi in caritate ecclesiastice unitatis quia apud
scismaticos et hereticos hoc sacramentum non proficit
et hoc signatur in psalmo cum dicitur de ascendentibus
ad paschalis agni celebracionem Jerusalem que edificatur
ut civitas cuius participatio eius in idipsum. Illuc
enim ascenderunt tribus tribus domini ad confitendum nomini domini. Ecclesia
enim per ierusalem visionem eterne pacis intelligitur signifi-
catur que est civitas hoc est civium unitas edifica-
ta quia sicut dicit Aug iiii multitudinis credentium erat
cor unum et anima una. Bonus ideo participatio est in
idipsum unitatis ecclesiastice sacramentum quia ecclesia
unitatem corporis christi est unitatem quam signat corpus christi verum
quod sub forma panis continetur. Hoc dicit Augustinus quia
sicut panis unum compositum et confectum est ex multis
granis et ex multis guttis sanguinis et vinum in uno vase ingeris
in unum corpus compactis. Et sic panis sub cuius forma
continetur collectus est ex multis purissimis granis frumenti
in unum panem compactis. Ita ecclesia ex multis paribus
fidelibus constat in unitate fidei et caritatis. Et sic adunatur
Ro xii Unus panis et unum corpus multi sumus
in christo quotquot ex uno pane participamus. Item est i
Cor x. Hoc etiam demonstrat nomine caritatis quod calix
calida est potio in caritatis fervore sumenda. Unde calix
licet sumpsi(?) accipiam et nomen domini invocabo.
Sanguinis autem qui sub specie vini latet in mysterio significati
ex multis uvis expressus sicut in vini torcular in ecclesia

fideles ad gaudium corporis spiritualis et ad redemptionem
sanguinis adonatos. Cant. iii. Potus cypri dilectus meus
michi potus enim ex multis compositum granis que
cruore [illegible]. Hoc etiam signat precipue potus a
filiis ipsi in nectare ecclesiastice rectitudinis ad legis lato-
rem deputatus. Num. xiiii. Hec unitas ecclesiastica est
tunica inconsutilis que etiam a crucifixoribus
scindi non potuit. Ioh. xix. Non scindamus eam
sed sortiamur de ea cuius sit. Hoc pallium breve quod utrumque
populum sponsum et adulterinum operire non potest. Ysa.
xxviii. Hoc est pallium quod omnes iudeos et gentiles fi-
deles in unum operit. Sicut significatum optime Ruth
ii. ubi dicit Ruth moabitis que gentilis erat ad Booz
cum iudeus fuit ex iudeis expande pallium quia propinquus
es. Sic caritate unitatis ecclesiastice nobis per istud sa-
cramentum cibum intelligentium prestante secundum apostolum
ephe. iiii. Occurramus omnes in unitate fidei et agnitionis
filii dei in virum perfectum secundum mensuram etatis
filii dei. Sic igitur sacramentum hoc in caritate unitatis
ecclesiastice est sumendum. Unde illud Cor. xi. Qui manducat
et bibit indigne iudicium sibi manducat et bibit. i Cor. [illegible] de
quo indignus est qui non devote accipit. Indevotus autem
est qui aliter quam institutum est celebrat sacramentum.
Hoc est qui accipit et celebrat contra vel preter institu-
tionem ecclesiastice unitatis et caritatis. Est etiam su-
mendum hoc sacramentum in amaritudine compunc-
tionis. In magna enim amaritudine debet recordari
homo passionis Christi in cuius memoriam sacramentum
celebratur quia ipse homo per peccatum ipsius passionis
fuit causa. Unde enim magna recordacio et absque magno
dolore non est accipiendum in cor quod filium dei ad tantam
deduxit amaritudinem passionis. Ier. v. Luctum unige-
niti fac tibi planctum amarum quia tu es causa
quod unigenitus filii dei [illegible] traditus est mystice
celebratur in sacramento. Hoc significant lactuce agre-
stes amarissime in quibus carnes agni sunt precipimur
Exo. xii. edere in compunctione amaritudinis. Illud Tren.
i. Vide domine quoniam tribulor conturbatus est venter me-
us subversum est cor meum in memetipso quoniam amaritudine
plena sum. In tribulor enim quia sum causa tue tribu-
lationis. Venter hoc est affectus conturbatus est

Ezma per actum gustum sentitur quod tibi tantum
induxit contristationem. cor meum et consensum ponit
ad delictum subnexum est. et ab illo totum ad te con-
uersum et dolore turpitudinis peccati pro quo tu tanta
tribulatus es et morte turpissima mortuus. sic in meipso
dolens confessione et amaritudine. quamuis enim prius
pulcher apparuerim et delicatus. tamen nunc turpis sum co-
ram te et amarus. Ruth i Nolite me vocare noemi
hoc est pulchram sed vocate me marach hoc est amaram quia
amaritudine me valde repleuit omnipotens. Thob ij
Manducauit homo panem cum luctu et tremore memo-
rans illum sermonem quem dixit amos propheta ij Dies
festi vestri conuertentur in luctum. hinc est quod Job iii
Antequam comedam suspiro. qui sic enim luctu panem hunc acci-
pit in sempiternum gaudium et leticiam sibi conuertit
dicente nobis domino Jeremie xxxi Quiescat vox tua
a ploratu et oculi tui a lacrimis. quia est merces operi
tuo Et illud Joh xvi vos contristabimini sed tristicia
vestra vertetur in gaudium. In hoc enim verum est
dictum salomonis Prover xiiii Cor quod nouit amaritu-
dinem anime sue in gaudio illius non miscebitur extraneus.
Hinc est quod dicit psalmus. Cibabis nos pane lacrima-
rum et potum dabis nobis in lacrimis in mensura Et i-
terum Fuerunt michi lacrime mee panes die ac nocte Secundo
sumendum est hoc sacramentum et iste cibus sacramentalis
in amaritudinem compunctionis. Sumendus est etiam iste
cibus in delectatione et deliciis eterne et vite per fruitionem q
sicut in an habitus. Sanctus Thomas dicit quod diuine
[illegible] in beatitudine significat
Eukaristie assumptio beatam vitam individuam vite
perfectionem Et ideo sicut in sacramento individuam signat
consuetudinem retinens connectio individuam signat
coniunctionem creature creati cum increato ita hec corporis
sumptio signat beatam vitam per fruitionem in celo. et secundum corpus
quo ea fruemur in sensu. et secundum animam quo ea fruemur
in anima. et secundum deitatem qua beata secundum intellectum
perficietur per speciem. et ideo quantum ad hanc considerationem
in iocunditate spiritus et deliciis sumitur iste cibus. Psalmus
In voce exultationis et confessionis sonus epulantis. hec
enim erit cena nuptiarum agni Apoc xix Beati qui ad
cenam agni nuptiarum vocati sunt. Ubi enim agni corpore
non sub latentibus passionibus perfruentur sed iam in corpo-
rabuntur et qui sicut dicitur Ro vi Resurgent a mortuis
iam non moriuntur mors illis ultra non dominabitur

Quam perfruetur anima illa que iam numquam turbabitur
pestis ad mortem sed iam gaudium et leticiam obtinuit
et fugit ab ea dolor et gemitus sicut dicitur ysa xxxv et ysa
li gaudium et leticiam tenebunt fugiet dolor et gemitus
In tali ergo consideracione mellifluis paradisi dei sentit
corporis dominici Ubi enim cum patre eterno nos honorate
per suum consensum ad mensam sedere Ubi filius patri
imitatur dextere et lumine pro nobis instat Ubi spiritus
sanctus omnem suam dilectionem infundit in cordibus
ubi angeli refloruntur Ubi in symphonia et tripudio
et musicis concinuerunt david cum beatis cetu sanctorum luce
xii Precinget se et faciet illos discumbere et transiens
ministrabit eis Ubi fidelis anima a sponso laudatur
in deliciis Can vii Quam pulchra es amica mea quam
pulchra es in deliciis statura tua assimilata est palme et ubera
tua botris quia pulchra est intus pulcherrima quadam
(?) splendore clarissima caritate palme assimilata per
victorie Ubera duo in electis et affectus tam ubera super-
dencia pium celestis gaudii et eterne iocunditatis Iob xii
Si quis michi ministraverit honorificabit eum pater meus
procul dubio pro talem que mense consensum o quanto affectu
tunc dicet deus illud prov Mirari cibum illorum quomodo
ita est paratus cum quam preparationem non volunt facere
maiestatis ubertatis dei Nec sciunt nisi summa sapientia
filii nec condire potuit nisi bonitas et dilectio spiritus sancti
Ubi sciunt quid dignitas ubi sunt qui dixit luce xxii Ego
dispono vobis sicut disposuit michi pater meus regnum
ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo
Ubi gustatur quando quod nemini sic luce xvii Beatus qui
manducabit panem in regno dei tamen Dulcedo iam in
ista consideracione innuitur sed in gustu sacramenti corde
et angelis meantes istas felicis anime delicias Unde Can
viii Que est ista que ascendit de deserto deliciis affluens
innixa super dilectum suum Ascendens enim anima per consi-
deracionem sacramenti de deserto huius mundi in quadam gustu
felicitatis eterne quo sic hic in sacramentali ista gustatur
ubi dulcedo divinitatis in rei veritate mirabilibus per-
fruitur deliciis ita quod sinus destituta prenitudine cum
Iohanne apostolo invitatur recumbens tota super pectus dilecti
unde sugitur et delicias veritatis huius secreti et delicias
dulcedinis divine que in ipso sacramento in terra dei
degustantur Ubi enim subtili lima meditatur ab virtute

domus dei Sic dicit ps Et torrente prolixissimi fluxus
voluptatis divine potatur ad summa delectacionem Ubi enim
ad mensam sedentes experiuntur quod dicit david in ps Ad-
implebis me leticia cum vultu tuo delectationes in dex-
tera tua usque in finem Ad quas nos perducat etc

Post que dicta sunt in genere dicendum restat qua- [illegible]
liter hoc sacramentum omnium aliorum fidelium sacra-
mentorum communio vocatur Et a grecis et docto-
ribus sancta synaxis appellatur quod sancta communio
sonat in latino In hoc ergo genere ponitur propter
hoc quod in nobis facit communionem Efficit enim commu-
nitatem fonti omnis gratie Efficit communitatem angelorum
glorie Efficit communitatem sanctis Efficit communitatem
passionibus mistici corporis Efficit omnia nostra communia
Efficit omniorum et humanorum dulcissimam communionem
Et ideo communio vocatur quia enim facit communitatem fonti
omnis gratie patet quia communicans ideo sic ut ipse sit in nobis
et nos in ipso et omnia sua infundat nobis Unde dicitur
Proverbiorum v de filio Deriventur fontes tui foras et in pla-
teis aquas tuas divide Fons enim est verbum patris ad fi-
lium qui est fons omnis gratie et omnis boni Unde sicut
dicit Johannes Gratia et veritas per Jesum Christum facta
est In hoc fonte multe sunt vene gratiarum in quibus aque
gratiarum manantes quas pater in hoc sacramento foras
in communione ecclesie tam triumphantis quam militantis
precepit dividi ut relegata in media proximate possessionis
gratiarum que sunt in filio omnibus in communi participentur Longe
lateque effluantur et in plateis late participationis ab om-
nibus bonum filii participetur Hic est fons de quo dicitur Hest x
Fons crevit in fluvium maximum et in aquas plurimas — Effons
redundavit Quartus(?) ii fons sit sacramentum iste audite
in fluxus gratiarum paritate et humilitate Tamen quanto
profundior est tanto plus continet aquas graciarum Hic
fons tamen multis effusionibus redundat in virtutibus et donis
et sacramentis tamen si in unum totum colligens in sacramento
communionis crevit in fluvium maximum Ex isto dono flu-
ens totum quod alii habent divisum Hic redundat in aquas
plurimas omnis generis gratiarum Sic enim est aque cum
dicit ps Effons inter fluens ea que ... suam persisti-
unt in nobis Efficit enim in nobis quatuor aque similes
commoditates Hic enim sordida lavat arida rigat que aque

Nos abundat deportat navibus ut nisi rara sunt mag-
no precio commutentur. et ea que alibi abundant et apud
nos desunt revehit ut earum inopia ex illis suppleantur
Hec omnia enim facit Christus ista effusione gratie in hoc
sacramento Gratia enim sanguinis sui lavat sordes
peccatorum dicente Apostolo Hebr. ix Omnia pene mundantur
in sanguine et sine sanguinis effusione non fit remissio
Ioh. i Ecce agnus dei ecce qui tollit peccata mundi Constat
autem quod tollit. hoc est abstollit sanguinis sui effusione
et ablutione Apoc. i dilexit nos et lavit nos in sanguine suo
a peccatis nostris. Hic rigat arida nostra in aqua que cum san-
guine exivit de latere Ioh. xix Exivit sanguis et aqua
que est aqua expians et rigans omnia unde scilicet plante di-
vine in nobis plantate convalescant Iohel iij Et fons
de domo domini egredietur et irrigabit torrentem spinarum
Domus enim domini hoc est deitatis habitaculum est
corpus domini a quo fons fluxus violentissimum egreditur
et irrigat totum torrentem calamitatis humane. Hic est torrens
per quem calamitates mundi confluunt cum decurrere ad
penas peccatorum inferendas. De quo clamat Aug. O torrens
calamitatis quousque non siccabis quousque inundabit Hic enim
fluxu divine gracie siccatus est et dedit locum fluvii dei qui
sicut ps. Repletum est aquis et extirpatis spinis modo
rigatur ad fecunditatem fructuum iusticie et aromatum
omnium virtutum Eccli. xxiiij Dixi rigabo hortum plantationum
et inebriabo prati mei fructum ps. Rivos eius inebri-
ans multiplica genimina eius in stillicidiis eius letabitur
germinans. Sic ergo rigat arida / evehit etiam flumen
istud apud nos abundantia ut ubi desunt magno precio
commutentur que sunt paupertas penitentia gemitus pro peccatis
fletus lacrimarum humiliationes et castigationes corporis que
super nos abundant et in celo desunt. et in nobis pro hu-
iusmodi magna precia dantur Gen. xlix In statione na-
vium fiet tentoria pertingens usque ad Sidonem Zabulon dicitur homo
in navibus per quas iste evehit ea que dicte sunt merca-
des suas ut in celis pro temporalibus eterna pro miseriis beati-
tudinem pro paupertate divitias pro laboribus commutet requiem
eternam Eccle. xi Mitte panem tuum super transeuntes
aquas et post multa tempora invenies ea. Zabulon fluxu
longo aque iste redeunt et incomparabiles divitias nobis re-
portant. Ideo enim sicut dicitur Eccl. i ad locum unde
oriuntur flumina revertuntur ut fluant iterum fluctus primi

Unde dicit paulus ii thy. i. Scio cui credidi et certus sum
quia potens est depositum meum servare in illum diem iustus
iudex. Hoc enim totum facit fluxus gratie qui fluit a christo
qui dat gratiam ut mereri possimus et iterum reddet
mercedem in denario ut super habundanti premio meritum
nostrum commitetur. Ex hoc etiam fluxus adveniet nobis quod
cupit nos desiccat et in celo habundat hoc est gaudium cordis
et sancti spiritus consolationem et dulcedinem gustus divi-
norum et sentitur quedam [illegible] et illa solemus despi-
ceremus et ista in quibus sumus magis fastidiamus. Qui vero
effecta est quasi navis institoris de longe portans panem suum
Ecclesia enim facta est ut navis qua gubernatione sancti
spiritus sepe mentis nostra in celum navigat et deinde panem in
dulcedine nos delectantis refectionem portat. Sic ergo quibus fit
utilitatem aque communicationis sicut fonti gratiam communicando. Ex hoc
etiam suo beneficio nobis communicato sordida nostra lavantur
et defluunt et arida nostra rigantur et fecunda fiunt. Nam la-
bores reficiuntur et omni die completatione fiunt. Delitie cele-
stes nobis advenient et omnia nostra in dulcedine convertuntur
Hinc est quod dicitur Joh. vii. Qui credit in me sicut dicit scrip-
tura flumina de ventre eius fluent aque vive. Hoc autem
dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Hec enim
aque semper fluunt et defluunt inter nos et christum cuius fontis
communionem habemus per sacramentum. Num. xxiiii. Fluet
aqua de situla eius hoc est de sacramento et semen eius in aquas
plurimas redundabit. Hec ergo est prima communio quam fonti omnis
gratie per sacramentum illud communicamus. Hoc etiam sacramenti
communicatio nobis prestat angelorum glorie. Gloria enim an-
gelorum consistit in reparatione ruine angelice. Consistit etiam
in [illegible] ministerii in [illegible] consistit in illuminatione divina et
consistit in redemptione in divina perfectione. Ruina autem
angelorum per hoc reparatur sacramento quia non reparatur nisi
de hiis qui incorporantur christo sicut ipse dicit Joh. iii. Nemo
ascendit in celum nisi qui descendit de celo filius hominis
qui est in celo. Si autem nemo ascendit nisi filius hominis
certo nemo ascendit nisi incorporatus filio hominis. Nullus
autem incorporatur corpori mistico nisi per corpus verum et sumitur
ipsius. Ergo oportet quod per corpus christi ruina angelorum restituatur.
Restituti ergo communicant glorie angelorum per communionem corpo-
ris christi. Deut. xxxii secundum translationem lxx. Statuit terminos populorum
iuxta numerum angelorum dei. Termini autem illi sunt termini glorie
angelorum. Hinc est quod dicuntur homines esse angelorum quia sunt
de sorte glorie angelorum. Math. xviii. Angeli eorum semper vident
faciem patris mei qui in celis est. Sic etiam sunt fideles incorporati christo

Reducuntur ad effectum ministerium angelorum hec i. dicitur
Nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium
missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis Non
ergo glorie habent quando eorum impletur ministerium
Hinc est quod gaudere dicuntur in preciis peccatorum et flere
et tristari in peccatis commissorum Et de primo quidem dicitur
Luc. xv Gaudium est angelis dei super uno peccatore peni-
tentiam agente Et de 2º Ysa. xxxiii Angeli pacis amare
flebunt hoc est ad modum flentium se habent quia de-
siderant ut cristo sibi ad custodiam commissi incorporentur
et sic redeant ad communionem glorie angelorum Et sic
per sacramentum et communionem ipsius ad communionem
redimus angelorum Sic participamus eorum illuminaciones
quia sicut dicit dyonisius lex dei nature est per prima media
et per media ultima reducere Non sicut angeli illumi-
nantur a cristo secundum humanitatem Sic dicit Ysa. ... per
quam etiam desiderant angeli prospicere ... eciam
humanitatem Sicut ergo a cristo illuminantur ita
in illuminatores ad homines commissos reducere intendunt
Per hoc autem cristus singulariter incorporantur et commu-
nicavit sanctorum angelorum per incorporationem Unde
Job xxv Numquid est numerus militum eius et super quem
non surgit lumen eius Sic enim homines et angeli unam
habent communionem illuminationem et unam celestis civitatis
communionem Apoc. xxi Civitas non eget sole neque luna
que illuminet eam quia deus illuminavit eam et lucerna
eius agnus Sic ergo communicant illuminaciones angelorum
Participant angelorum glorie in reductione ad deum ad quem
omnis illuminator suum intendit reducere a se illuminatum
Dicitur autem Sapie. x quod fons sapiencie est verbum dei in excelsis
Cum ergo fons sapiencie sit primum illuminans omnis an-
gelus illuminatus amat reducit ad verbum Non autem
ad verbum reducuntur nisi qui verbo et sibi incorporantur Unde
De ... dicitur in ps. Domine in lumine vultus tui am-
bulabunt et in nomine tuo exultabunt tota die et in iu-
sticia tua exultabuntur Apud electos in lumen dei assumpti
sunt lumini et corporaliter assimilantur et incorporantur
quia dicit phil. iii quod reformabit corpus humilitatis nostre
configuratum corpori claritatis sue Sic etiam glorie
angelorum communicamus per hoc quod hoc sacramento cristo
incorporantur Dicitur autem communio quod nos omnium
sanctorum facit communicare Et si quid deficit in singulis

a quibus commendatis omnium sanctorum supplicantur. Sic bene-
merita patriarcharum benedictiones et illuminationes prophetarum
iusticias legislatorum devotiones et preconia precursorum
cum tamen Iohanne baptista devocionem dignitates apostolorum
victorias martirum stabilitates confessorum religionem mo-
nachorum virginitatem virginum abstinencias salu-
berrimas doctorum eruditionem magistrorum luctum viduarum
elemosinas domesticorum curas egencium penitentie la-
menta penitencium splendorem honestatis innocentium
et omnium virtutum sanctorum. Hec enim omnia que in corporis
eius mistici fiunt et in caritate corporis eius et sangui-
nis consistunt et de quorum in quemlibet per caritatem spiritus sancti re-
fluunt et redundant. Unde dicitur Col i Gratias
agentes deo et patri qui dignos nos fecit in partem sortis
sanctorum in lumine qui eripuit nos de potestate tenebrarum
et transtulit nos in regnum filii dilectionis sue. Per amorem
enim et partem omnis glorie communicamus cum omnibus
sanctis translati in regnum omnium sanctorum suorum. Per
hoc est corpori eius et sanguini communicamus. Tercia conta-
suorum membrorum ad cor et caput et copia participatio
spiritus christi in omnibus membris eius naturalibus significat
et erat totius corporis et mistici communione et sancti spiritus
communicationem et sic spiritus gratie et glorie unumquemque sancti communicantur
alii. Et sic implebitur in nobis quod de ecclesia primorum
scribitur Act v Gratia magna erat in omnibus eis neque enim
quisquam fuit egens inter eos. Quotquot enim erant possesso-
res agrorum aut domorum aut vinearum vendebant et porta-
bant precia ante pedes apostolorum. Dividebatur autem singulis prout
cuique opus erat. Sic ad unumquemque necessitatem et voluntatem
dividit spiritus corporis christi bona sanctorum. Ut omnes abundant
et nullus egens inveniatur. i Cor xii Hec omnia operatur unus atque
idem spiritus dividens singulis prout vult. Unde dicit ps Parti-
cipem me fac deus omnium timentium te et custodientium mandata
tua. Hoc est tui corporis commune participem me facias omnium
te timencium. Sic et dicunt dicat ps Funes ceciderunt
mihi in preclaris etenim hereditas mea preclara est michi.
Tercia mensurantes fines nobis omnium adiacentes civitates sanctorum.
Sic dicitur Col i quia in ipso condita sunt universa in celo et
in terra hoc est in angelis et hominibus sanctis visibilia
et invisibilia sive throni sive dominationes sive principatus

sine potestates omnia per ipsum et in ipso sunt creata
et ipse est ante omnia et omnia in ipso constant et ipse
est caput corporis ecclesie qui est principium primogenitus
ex mortuis ut sit in omnibus ipse primatum tenens. Sic
ergo ex ipso fluunt in membra et de uno membrorum
redundat ad aliud propter connexionem sui corporis glor.
Sicut enim in corpore naturali sanguine et spiritu
unum membrorum redundant in aliud Ita multo ma-
gis in spiritualibus membris corporis christi unum
membrorum per communionem transmittit in aliud. Unde
1 Chor. xii Si quid patitur unum membrum compatiuntur
omnia membra sive gloriatur unum membrum congau-
dent omnia membra. Et hec est sanctorum communio de qua dicitur
in simbolo Credo in spiritum sanctum sanctorum communionem. Tercia
sicut secundum naturam unius est spiritus omnis corporis
Ita unius christi corporis unius est spiritus sanctus qui in
totum corpus hoc est in spiritum sanctum qui facit sanctorum
communionem vehit vitam et virtutem et omnia que sunt
membris propria facit esse communia. Ephe. iiii Unum corpus et
unus spiritus. Et hinc est quod dicitur Eze. i Spiritus vite
erat in rotis. Sic ergo et facit unitas corporis communionem
sanctorum afficit etiam dictare passionibus christi cor-
quia sicut dicit apostolus 1 Chor. xii Si quid patitur unum
membrum compatiuntur omnia membra. Et ideo per compassionem
unius membri passio redundat in alia per misericordiam
et miserationes et ex illa communione fluunt in membra deficie-
ncia compassiones cordis consolationes oris et subventio-
nes facultatum in elemosinis et supportationes in firmita-
tum in adiutoriis diversis compatiendo enim assimila-
mur capiti huius corporis quod ex compassione quam habuit
ad nos multis se dedit passionibus ut nobis per eas
subveniret et de hac compassione nostra christo capiti conformante
dicitur Ro. viii Si tamen et compatimur ut et simul
glorificemur. Hinc est quod ex 1 Joh. iii Quoniam quod sicut
christus pro nobis animam suam posuit Ita et nos debemus
pro fratribus animas ponere. Quamdiu enim christus in membris
patitur nos oportet compati si tamen sumus corporis.

volumus esse membra. Unde dicitur Ro. xii Necessitatibus
sanctorum communicantes. hoc est enim communicare necessi-
tatibus Christi membro quando corde suscipimus eorum necessita-
tem per cordis compassionem. hoc est iterum quod ibidem im-
mediate dicit Gaudere cum gaudentibus et flere cum flen-
tibus idipsum in invicem sentientes. Hec etiam communio ab ore
exhibet verbum dulcissime consolationis i Thes v Suscipite
infirmos consolamini pusillanimes patientes estote ad omnes.
Ysa xxxv Dicite pusillanimis confortamini. Eccli xviii Nonne ar-
dorem refrigerabit ros sic verbum melius quam datum Ecce
nonne verbum super datum bonum sed utraque cum homine iustifi-
cato. hoc significatum est Gen xxxi Ubi deus dicit ad
Laban timentem contra Iacob Cave ne quicquam asperum
loquaris ad versum Iacob. quia enim in lucta tribulationis
est membrum Christi non est dicendum verbum exasperans
Sed verbum consolationis. quando enim tribulatus accipit
verbum consolationis in corde dicit id Cant ii Ostende michi
faciem tuam sonat vox tua in auribus meis. vox enim
tua dulcis et facies tua decora Et id Cant iiii Mel et lac
sub lingua eius. Prov xvi Favus mellis composita verba
dulcedo anime sanitas ossium. Hec etiam communio facit
subventionem facultatum in elemosinis quia qui in facultates
libenter subveniunt ad hoc quod a toto corpore redundantiam
spiritualium pro temporalibus accipiant. Unde ii Cor x
Si spiritualium eorum hoc est sanctorum participes facti sunt
gentiles debent et in carnalibus ministrare eis. Hoc
est enim communio Christi communis. Unde ibidem dicitur
Non ut aliis sit remissio vobis autem tribulatio sed ex
equalitate sicut scriptum est Exo xvi Qui multum
non habundavit et qui parum non minoravit et loquitur
de collectione manna quod dant ad equalitatem Et sic
colligens plus de manna quam oportuit vermes non reptant
sed putrefactum fuit Et sicut ~~[illegible]~~ minus colligens non
desistit Ita in corpore mistico divitie subtracte membris
deficientibus non prosunt sed in detrimentum dominorum suorum putre-
scunt et qui parum habet ab aliis debet accipere suarum
necessitatum supplementum. i Ioh iii Qui habuerit
substantiam huius mundi et viderit fratrem suum necessi-
tatem patientem et clauserit viscera sua ab eo quomodo
est caritas patris in illo. Hic ~~[illegible]~~ Tob iiii Dixit filio suo

Si multum tibi fuerit abundanter tribue si parum
hoc ipsum libenter impertiri stude. Ysa. lviii. Cum effu-
deris esurienti animam tuam et animam afflictam
repleveris orietur in tenebris lux tua et tenebre
tue erunt sicut meridies. Habet etiam commune fiant
supportationes infirmitatum in adiutoriis. Ad Ro-
mano xiiii Debemus nos firmiores imbecillitates infir-
morum sustinere et non nobis placere. Unusquisque
proximo suo placeat in bonum ad edificationem. Gal. vi.
Alter alterius onera portate et sic implebitis legem Christi.
Hinc est quod lex dicit Exo. xxiii. Si videris asinum odien-
tem iacentem sub onere non pertransibis sed sublevabis
cum eo. Ideo etiam dicitur Ysa. lviii dimitte eos qui
confracti sunt liberos et omne onus disrumpe. Et
ibidem paulum ante dissolve colligationes impietatis
solve fasciculos deprimentes. Certa quemadmodum deprimit
et aggravat nostrum in corpore Christi commembrorum suppor-
tare debemus tamquam nostrum. Et hoc significa-
tum est Gen. xlix. Ysachar asinus fortis vidit re-
quiem quod esset bona et terram quod esset optima et
supposuit humerum ad portandum factusque est tributis
serviens. Ysachar qui merces interpretatur signat virum
qui spe mercedis eterne supportat onera aliorum se reputat
obligatum. Sic manus obligatur pedi et pes manui
et hec duo oculis in corpore naturali. Hic ergo statim
supponit humerum supportantem onera proximorum
eo quod videt requiem eternam que talibus debetur laborantibus
et terram viventium que datur pro talibus adiutoriis.
Et hiis tribulationibus adeo expectatus fuerit contra me factis
hoc quod dicitur Sap. iii. Quia bonorum laborum glo-
riosus est fructus. Sic ergo hec communio si per sensum significa-
tum diligenter attendatur facit communicare passio-
nibus mystici corporis. Efficiat etiam omnia nostra
communia tam in spiritualibus quam in corporalibus.
Ut vere in nobis impleatur quod de ecclesia primitiva
scriptum est. Nec quisquam quod possidebat suum esse

A proximorum Ille enim
se reputat fortem ani-
mum quod est animal
onera ferens quia ex debito
communitatis membrorum
corporis Christi ad portanda
onera aliorum

dicebat quod fuerunt illis omnia communia / Hoc .n.
Ecce est habitare fratres in unum sicut dicit ps. Ecce
quam bonum et quam iocundum habitare fratres in
unum. Et si nichil habeant esse invicem divi-
sum. Divisi enim ab unitate communionis communitatis
istorum membrorum divisi sunt procul dubio in-
terunt Sicut dicitur Osee iiii Participes ydolorum effraim
dimitte eum separatum est convivium eorum fornicatione
fornicati sunt dilexerunt afferre ignominiam sordibus protectores
eius. Quia enim particeps est ydolorum non communicat cum
mensa domini / i Chor x Non potestis mense domini participes
esse et mense demoniorum. Unde refectionem spiritualem
cum angelis communem non habet cum mensa domini Et
ideo ille talis dimittendus est quia sum convivium separatum
est a communione sanctorum quia delectatione male concupiscen-
tie fornicatus est a domino suo et protectores eius qui sunt
liberi arbitrii et voluntatis dilexerunt illicita ex quibus
habuit in opere sordis ignominiam / Hinc est quod ps dicit
Congregate illi sanctos eius qui ordinatis eius super sacri-
ficia Quia deus omnium bonorum suorum communionem
super omnia amat sacrificia. Hoc est quod alibi dicit ps
Discommiscendo populos in unum Et serviant domino
sanctorum. Id enim quod sic in unum communem congregat
amor est non tantum congregatorum sed conventum. Et de
hac caritate unionis scriptum est / i Chor xiii Quia non
querit que sua sunt sed que aliorum Quod glosans Aug
dicit Quia communia propriis non propria communibus ante-
ponit Ex hac enim communione habet ecclesia ut omnibus sati-
sfaciat in indulgentiis quia quod uni deest suppletur
ex habundantiis aliorum. Omnis enim habundantia est
in Cristi corporis communione In qua sicut dicitur Col i
Omnes thesauri sapientie et scientie dei sunt absconditi
Hinc gratias agit apostolus i Chor i Gratias ago deo quia
in omnibus divites facti estis in illo in omni verbo et
in omni scientia sicut testimonium Cristi confirmatum est
in nobis. Ita ut nichil desit vobis in ulla gratia Ubi enim
commune meritum efficitur omne meritum Cristi beate vir-
ginis angelorum patriarcharum apostolorum martirum
et omne meritum electorum dei Et ideo nullus ibi pauper
invenitur Omnes enim sicut dicitur eccl xliiii sunt divites

In veritate pulcritudinis studium habentes. Hec co-
munio est thezaurus absconditus in agro domini corporis
Sicut dicitur Math. xiii thezaurum quem invenit homo
abscondit et pre gaudio illius vadit et vendit omnia
que habet et emit agrum illum et de hoc dicitur Sap.
vii venerunt mihi omnia bona pariter cum illa
et innumerabilis honestas per manus illius. hoc est ergo
Psalmus dicit Repleti sumus mane misericordia tua et exul-
tavimus et delectati sumus. quia nullum bonum est ergo in
hac communione non inveniatur. hec enim communio corporis
sapientie dei que est christus. Sicut dicitur Sap. vii in-
finitus est thezaurus hominibus quo qui usi sunt participes
facti sunt amicitie dei. Ex hac communione accipit intelli-
gentias certa sicut dictum est. Secundum communio supplet et
habundantius aliorum. Unde ii Cor. ii Cui autem
aliquid donasti et ego. nam et ego quod donavi propter
vos donavi in persona christi. Sic et omnia nostra facit quia
communio sanctorum in corpore christi. Afficit etiam divi-
norum et humanorum. hec communio verissima que
Deus enim in ea cum omnibus bonis suis est in homine
et homo in deo est deus et homo et ydiomata in omnibus
nobis. Hoc sit verum quod dicitur i Cor. xv Erit deus
omnia in omnibus. deus enim ad se nos inclinat in hac
communione et humana nostra in ipsum exaltat et hoc sepe a patri-
bus antiquis desideratum est et oratum. ps. Domine
inclina celos tuos et descende. ys. lxiiii utinam dirum-
peres celos et descenderes. et alius gaudens aliis innuit
Baruch iii sic dicens. post hoc in terris visus est et cum ho-
minibus conversatus est humana natura sua faciens et divina
sua nobis largiens. In tali aspectu Petrus dicit Math.
xvii Domine bonum est hic nos esse. si vis faciamus hic tria
tabernacula tibi unum moysi et helie unum. Constat enim quod
dilectus communio divinorum et in ea delectationem mundi
desiderabat in gustu divinorum permanere. propter dig-
nitatem illius communionis dicit apostolus Ad philippenses i Cum omni
gaudio deprecationem faciens communicationem vestram
in evangelio. Unde etiam scribens ad philomonem dicit
Semper memoriam tui faciens in orationibus meis.

audiens caritatem tuam et fidem quam habes in
domino ihesu et in omnes sanctos. Hec communicatio fidei
tue audiens fiat in agnitione omnis boni in Cristo
ihesu. De ista communicatione dicitur Act. ii. de omnibus cre-
dentibus: erant perseverantes in doctrina apostolorum commu-
nicatione fractione panis et oratione. Ecclesia communicatio
fractionis omnium bonorum divinorum et humanorum
confecerat communicationem. Propter ergo hec et hiis si-
milia hoc sacramentum ponitur pro genere communionis
a personis omnibus ante nos existentibus. Ponitur autem
hoc sacramentum in genere sacrificii et in hoc notantur ponitur hoc sacramentum in genere sacrificii
quatuor s. primum sacramenti auctoritas et antiquitas
secundum sacramenti sanctitas tercium sacramenti acceptabilitas et
quartum sacramenti veritas. Antiquitatem autem et auctoritatem
simul ponimus. Ecclesia auctoritas precium pendebat pendet ex an-
tiquitate. Dicit autem ambrosius quod nostra sacramenta esse
antiquiora quam sacramenta veteris testamenti. Ecclesia melchisede-
ch qui ante legem fuit qui erat sacerdos dei summi panem
et vinum obtulit in figuram nostra antequam sacramentum aliquod de
sacrificiis legalibus esset institutum. Et quia antiquiora sunt
nostra sacramenta maiorem debent habere reverenciam precipue
cum in eisdem speciebus que modo in usu habemus sunt oblata
De auctoritate autem dicitur in psalmo ubi legitur de filio
domino super omnem sacerdotem dicens: Iuravit dominus
et non penitebit eum tu es sacerdos secundum ordinem melch[isedech]
Et hoc dominus dixit postquam ordo leviticus fuerat institutus
de quo ordine in eternum mencio non fuerat. Patet
igitur quod antiquitate et auctoritate et iure iurandi confirma-
tione et permanencia in eternum hoc sacrificium dignius
est omnibus sacramentis et sacrificiis. Et ideo illud solum
est quod perfectum et consummatum est. Unde hebr. vii dicitur
Si consummatio per sacerdotem leviticum erat populus enim
sub ipso legem accepit quid adhuc necessarium fuit secundum
ordinem melchisedech alium surgere sacerdotem et non
secundum aaron dici. Translato enim sacerdocio necesse
est ut legis translacio fiat. Ex quo patet quod istud est et anti-
quius et auctoritate plenius et sanctitate perfectius omni
sacramento et sacrificio. Unde ibidem capitulo predicto
Reprobatio quidem fit precedentis mandati propter infirmi-
tatem eius et inutilitatem. Nichil enim ad perfectum adduxit

Lex. introductio sit melioris spei per quam proximam
ad deum. Ex hiis que dicta sunt accipitur quod hoc sacra-
mentum quatuor habet in se que in nullo alio sacramento
simul inveniuntur. Est enim antiquitate venerandum. Auctoritate
divina sanctitatis iuramento confirmatum, et sua per-
fectione preventum. Antiquitate quidem quia ab eo ipso be-
atus sacerdos erat dei summi sine patre sine matre sine genealogia
assimilato filio dei sicut dicitur Heb. vii. omnium divinorum sa-
crificiorum institutionem presignatur. Auctoritate vero at
sanctificationem quia ab ipso deo patre collatum est hoc
sacrificii sacerdotium sicut dicitur Heb. v. Cristus non
semetipsum clarificavit ut pontifex fieret sed qui lo-
cutus est ad eum: Tu es sacerdos in eternum secundum
ordinem melchisedech. Iuramento autem est confirmatum
sicut dicitur in ps. Iuravit dominus et non penitebit
eum tu es sa. se. in eter. se. or. mel. Sua autem perfectione
est preventum quia propter perfectionem istius sacramenti
veteris legis tam lege et sacerdotio sunt abolita et
istud in perpetuum statuitur observandum. Unde Heb. vii
hic eo quod maneat in eternum sempiternum habet sacerdotium un-
de salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad deum semper
vivens ad interpellandum pro nobis. Ex hiis igitur hoc sa-
cramentum sue dignitatis habet auctoritatem et venerationem
pre omnibus aliis tam nove quam veteris legis. Habet
etiam pre omnibus sacrificiis sanctitatem et sanctificationis
operationem et illam quidem habet ex quatuor que in
hoc sacrificio inveniuntur et non in alio simul quorum
primum est. Prima est in omnibus significativum secundum
quia omnibus aliis adeo acceptatur voluntati divine est
acceptissimum. Tertium est quia valore est excellentissimum.
Quartum quia pro omnibus hominibus redimendis ipsum
solum est oblatum. Quamvis enim multa fuerunt sa-
crificia et ante legem et in lege deo a patribus oblata
tamen istud unum in omnibus est significativum quia
tot que sunt in eo quod unico sacrificio sacrificari non
poterant. Materia enim in qua offertur et actus ecclesie
significatum in patribus prioribus qui offerri promittuntur
precipiuntur. Heb. xvi ~~Gen. xiiii~~ in patribus primitiarum

quem precipiuntur offerri leui xxv Hoc etiam significatur
per panem quem paratus fuit Helie pro viatico iii Re
xix Significatur etiam per sub cinericium panem et cocca-
tum quem Ieud vii dicitur visus est volui in castra ma-
dian quem veniens ad tabernaculum percussit illud et terre
penitus coequauit et in omnibus illis materia istius sacri-
ficii designatur Per omnes autem oblationes animalium
significatur christi passio que in hoc sacrificio est etc et
ipsum tamen primo signatur per agnum quem obtulit
Abel Gen iiii Secundo significatur per turturem et colum-
bam que obtulit ~~Hrab~~ Habraham angelis Gen xv
Significatur etiam per vitulum tenerum et optimum quem
obtulit Habraham angelis Gen xviii Significatur
etiam per agnum paschalem et cenam paschale Exo xii Sig-
natur etiam per arietes et vitulos et hircos quos in levi-
tico in multis locis precipiuntur offerri Precipue tamen si-
gnificatur per ymolacionem panis cum vino quam
Melchisedech pro conuiuio offerebat Gen xii Significatur
etiam principaliter per holocaustum vitule rufe cuius cineribus
et sanguine omnia expiabant et eius sanguis per pontificem
semel in anno in sancta sanctorum offerebatur Sicut dicitur levi
xvi Significatur propter diversitatem graciarum
quas continet omnibus sacrificiis salis similaginis
mellis olei thuris et adipis Mel enim leuitici non
sit oblatio legis Sicut per leui ii tamen est in verbis
sapientie et ostendit dulcedinem sacri quo in holocau-
stis et sacrificiis diuino offerebantur Sicut tangitur
levi i et ii et iii et deinceps usque ad viii capitulum
Et horum omnium sacrificiorum diversitas et magna
diversitate tangitur Num xxviii Principaliter tamen
significatur per iugem sacrificium agni quod tam mane
et tam vespere precipitur offerri levi xv xxv Hoc
enim gratum est sacrificium illud quod omnibus his
his modis adiunct imperfectione significatur Si-
gnificatur etiam in modis oblationum quia signi-
ficatur in holocaustis et in pacificis et in hostiis
et in victimis et in ymolationibus quo ad diver-
sitatem suarum operationum Sicut habetur levi i

[illegible]

et iii et deinceps Sicut enim dominus in seipso ad nos ve-
niens omnia nobis attulit genera graciarum Sic dicit Jo
i Gracia et veritas per iesum christum facta est Et ibidem
de cuius plenitudine omnes accepimus graciam pro gracia Ita sacrifi-
cium nobis dedit frequentandum in quo gracia in omnibus signi-
ficata superimpleretur et nos sic liberaret ab onere legalium sa-
crificiorum Act xv Hoc est onus quod neque nos neque patres nostri
portare potuimus Sic enim lex tota in uno impletur quod est finis
eius Math v Iota enim unum aut unus apex non preteribit a
lege donec omnia fiant Ro x Finis legis christus ad iusticiam
omni credenti In omnibus enim precedentibus illud solum sacrificium
designatur Quinque enim sunt in illo per que significatur in quin-
que generibus scilicet nature puritas nature suavitas regalis dignitas
nutrimenti efficacitas et super istos omnes caritas humilitas
Nature puritas scilicet in talibus satis farine simile comparatur in pa-
nem angelorum a sapiencia divina per que significatur puri-
tas divinitatis sine furfure mutacionis Iac i Apud quem non
est transmutacio nec vicissitudinis obumbracio Significatur
etiam puritas anime sine furfure peccati originalis Sap
viii Sortitus sum animam bonam Significatur etiam pu-
ritas corporis sine furfure libidinis Sap viii Cum essem ma-
gis bonus veni ad corpus incoinquinatum Sap viii Extra
illam immundiciam nichil coinquinatum incurrit in illam Natu-
re autem suavitas per panis significatur proposicionis de quibus
dicitur Primo Reg xxi Non habeo nisi panem sanctum
si mundi sunt pueri maxime a mulieribus manducent Non enim
illos licebat comedere panes nisi a sacerdotibus et in loco sancto Di-
gnitas autem nobilitatis regalis significant panes primiciarum quia
primicie nobiliores erant inter fructus Deut ii Sumitis ysaac
domino primicie frugum eius Prov iii Similiter de optimis
terre frugibus in vasis eius et deserit uno [illegible] Nutrimenti autem
[illegible] nobis cum placabilem [illegible] efficacia
et victum vitis fortis [illegible] in [illegible] Helye qui in fortitudine cibi illius
ambulavit xl diebus et xl noctibus usque ad montem dei Oreb Et
ideo viaticum appellatur quia per totam viam confortat ad
ambulandum Ut dicitur Josue v quod per totam viam
deserti non defecit manna filiis israel Exo xvi manducaverunt
manna in deserto Ex humilitas [illegible] pacientie et mortalitatis
significatur sub cinericio ordeaceo quia humilitatis passio omnia
[illegible] subivit [illegible] Reg ii [illegible] formam
servi accipiens in similitudinem hominum factus et habitu inventus

Et homo humiliavit autem seipsum factus obediens
patri usque ad mortem mortem autem crucis Propter quod
et deus exaltavit illum et dedit illi nomen quod est super
omne nomen Ut in nomine Jesu flectatur omne genu
celestium terrestrium et infernorum et omnis lingua con-
fiteatur quia dominus Jesus christus est in gloria dei patris
Primus enim humilitas domini nostri tercio ordine videatur
esse et passio mortalitatis videatur de tercio sub tenere
tamen virtute confortativa facit victus que dyabolum con-
terit et omnia castra subvertit inimicorum In anima-
libus autem sicut diximus significatur per agnum com-
munium capram vitulum et vitulam et arietem In avi-
bus autem in turture columba et passere In agno quidem
propter patientis mansuetudinem Jere xi Et ego quasi
agnus mansuetus qui portatur ad victimam In edo autem
propter passionis causam que est duplex in peccato originali
et actuali Gen xxvii pergens affer michi duos edos optimos
quibus libenter pater tuus utitur quos cum coctos intuleris
benedicat tibi pater tuus Hircus autem et capra duas
sequelas significant peccatorum quas etiam christus abstulit
sua passione Hircus enim peccati significat fetorem in assiduitate
peccati per consuetudinem contractum Capra autem per libidi-
nem ad peccatum significat promptitudinem Contra hec duo christus sang-
uinem accepit passione Unde Levi iiii Offeret hostiam totam
primo hircum de capris immaculatum Solus enim christus simi-
litudinem carnis peccati habuit et nullum peccatum est hircus im-
maculatus de capris hoc est peccatoribus et peccatricibus
a peccatoribus descendens Offerens autem sive aries dux gregis
principatum christi in lege fidelium designat Prov xxx Quartum
de benegradientibus est aries dux gregis nec est qui resistat
ei Apoc xiv Vidi supra montem sion agnum stantem et
cum eo centum xliiii milia habentes nomen eius et nomen patris
eius scriptum est in frontibus eorum Sic offert abraham
Gen xxii Arietem ibi tamen quando immortalis manens dei-
tas sicut ysaac Et hymolatur humanitas domini nostri sicut
gregis ex parte in oblatione huius sacrificii in altari sig-
nificatur per mane sacrificium quod mane fiebat et vespertina-
le quod ad horam meritis quia mane in missa ista agendo
ad meritum Vespere autem in periculosa infirmitate quia
tunc sacramento egendo ad viaticum Et ideo Unde dicit

In ps. Dirigatur oratio mea sicut incensum in matu-
tinum in conspectu tuo elevatio manuum mearum simplex in
Recommendacionem anime mee sacrificium vespertinum Ecc
xi Mane semina semen tuum et vespere non cesset manus
tua quia nescis hoc vel illud eveniet. oratur et si plangi
melius. In vitulis autem boni intelliguntur hoc sacrifici-
um propter signa maturitatem et utilitatem Signat
est enim vitulus cum pinguedine devotionis Luc xv
Occidit pater eius vitulum saginatum quia salvum illum
recepit Maturitas etiam in hoc bos et tarditate et fortitudo
Ungulam figit eze i Planta pedis eorum planta pedis
vituli Utile est ad arandum sicut xpus tante pedem po-
suit multi malum et omnibus bonum exemplum dando hoc
Corda movere predicationibus arant Sicut dicitur prover
xiiii Ubi multe sunt segetes ibi manifesta est fortitudo bovis
In avibus autem in turture quidem significatur pge-
mitum in ordine Can ii Vox turturis audita est in
terra nostra Per columbam quia revolare ad patriam
docuit qui precomminentibus avibus sicut columbe ysa lx Qui
sunt isti qui ut nubes volant et quasi columbe ad fe-
nestras suas. In passere autem quia fugere periculum insi-
diarum docuit. sicut passer presidium non habet nisi fugam
Ps. Vigilavi et factus sum sicut passer solitarius in tecto. Ps. Pa-
sser invenit sibi domum et turtur nidum ubi reponat
pullos suos. Altaria tua domine virtutum Sic ergo
et quo ad hoc significatur in animalibus In sacrificio autem
vitule rufe universa expiabantur et cum sanguine eius
intrabat ad sancta sanctorum Ita in sanguine xpi sit ex-
piatio peccatorum et per sanguinem suum est intravit in celum
Unde Heb x Quorum animalium sanguis infertur pro ponti-
ficem in sancta sanctorum - horum corpora cremantur extra castra
propter quod et ihus exemplaria verorum sed in ipsum celum
ut appareat nunc vultui dei pro nobis. Sic ergo significatur
In animalibus oblatis. In aliis autem in inanimatis deo oblatis
presignatum est hoc sacrificium vi modis discretio .i. ro-
nabilitas scilicet per salem quia nichil cuiusquam nisi congruenter
fecit dominus Item In omni sacrificio offerens sal Math xi
Homo est sal et vos estis sal terre In simila autem
significatur propter hunc sacrificii mundissimam purita-
tem Unde Levit ii Dicitur op & ~~simila~~ simila conspersa
erit sacrificium In melle autem dulcedo persignatur scilicet spiritus.

Eccli xxiiii Spiritus meus super mel dulcis. In oleo autem pingu-
edo sanctificatur. Can. i. Oleum effusum nomen tuum. In
thure notatur odor orationis et contritionis. Can. iii. Que est
ista que ascendit de deserto sicut virgula fumi ex aro-
matibus mirre et thuris. Levi. i. Adolebit super altare lignis
igne supposito holocaustum et oblatio suavissimi odoris domino.
In adipe autem et pinguedine significatum est hec sacrificium
quo ad exteriorum dulcedinem in sanguinis in tua consola-
tione. In sanguine autem omnis oblationis quo ad operis redemp-
tionis. Levi. iii. Omnis adeps domini erit iure perpetuo in generatio-
nibus et cunctis habitaculis vestris non sanguinem nec adi-
pem omnino comedetis. Sed supple domino offeratis. Ps. Sicut adipe
et pinguedine repleatur anima mea. Et la xx lan or. meum
Sic ergo in multitudine gratiarum suarum et pingue-
dine spiritus significatum est in sacrificiis. In illo autem
offertur fermentum quia corruptionem significat que isti
non conveniunt sacramento. In medium etiam oblationum
significatur omnibus quo ad diversitatem virtuosam suarum
operationum. Sunt autem modi in xxx verso v et sexto sal-
ticatur. In omnibus illis quinque autem sunt holocau-
sta pacifica hostia victima et oblatio. In omnibus
autem istis salvatur oblatio quia quelibet illorum deo
offerebatur

Utrum christifidelibus venerabile sacramentum Eucaristie magis expediat inpalati(m)
quam cottidie sumere / et an sacerdoti a celebracione propter reverenciam
sacramenti expediat omnino abstinere / et quia hec questio unum presuppo-
nit et duo querit / presupponit enim quod christifideles debeant sumere sacramentum Eu-
caristie ad minus semel in anno de con. di. ii Omnis utriusque
sexus et primo querit utrum expedit communicare singulis diebus christifidelibus
~~Secundo querit~~ / an magis expediat inpallatim communicare / Et secundo
querit / an sacerdos omnino debeat cessare a celebracione corporis christi
et communione eiusdem propter reverenciam sacramenti / Quantum ad primum arguitur
quod non quia sicut baptismus representat domini mortem passionem ita sacramentum Eu-
caristie / sed non licet pluries baptizari sed tantum semel / quia semel tantum pro
nobis christus mortuus est etc ut dicitur prima Petri iii° ergo videtur
quod non licet sacramentum inpallatim sumere igitur questio quo ad primum
posita falsa / Item veritas debet respondere figure / sed agnus pascalis fuit
mensura in figuram istius sacramenti sicut habetur in Gloza Exodi xii°
ergo si agnus paschalis non debuit immolari nisi semel in anno
nec immolacio veri agni debet fieri nisi semel in anno / Item hoc sacramentum
non est sumendum nisi semel tantum in vita tota hominis probatur quia quia
sicut baptismus quo confertur passio domini non accipitur nisi semel in vita /
sic nec istud sacramentum quia passio domini sufficit accipitur nisi semel sumi
debet in vita / Contra in oppositum presuppositi est auctoritas Ambrosii et
ponitur de con. di. ii Si quociescumque funditur sanguis debeo semper
accipere qui semper pecco / Item ubi supra iste panis cottidianus est
accipe cottidie quod cottidie tibi prosit / Contra de secundo questio dicit Augustinus in
libro Ecclesiasticorum dogmatibus quod de assumpcione huius sacramenti cottidie commu-
nicare quod prius credit esse faciendum / et enim sic faciat omnino
communicare? cum fidem suam prius credit esse faciendum / ergo si quis ex re-
verencia tanti sacramenti et consciencia sue indignitatis recedit semper esse
a celebracione et communione / et propter hoc cessaret non peccaret ut videtur
ergo a simili videtur quod eciam causa tali posset aliquis cessare a celebracione / quia
nullus debet cessare nisi velit sibi contrariari igitur Contra in oppositum primi
questi Ambrosius est dicens / consuetudo est quod ad mensam tuam mundo corde
et manibus innocentibus non venimus Contra contrarius est si dominum petrum me
timuimus / et sacrificium non reddamus Contra non venire mundo corde / et
manibus innocentibus est utique contrarius quod est mortale peccatum ut videtur / igitur
et propter metum peccati non reddere sacrificium est mortale / cum sit contrarium Item
quamvis habuit scienciam et officium docendi / et cessaret omnino a doctrina
veritatis peccaret mortaliter quia de talibus dicit veritas Mathei xxv Servum
inutilem eiicite in tenebras exteriores / et loquitur ibi Salvator
de illo qui abscondit pecuniam domini sui / Et de illis qui habent scienciam
et officium docendi veritatem / et non faciunt sicut patet per Glozam
ibidem / Et ex quo magnum comodum assequitur ecclesia ex immolacione et
celebracione huius sacramenti / Unde dicitur quod sacerdos peccaret mortaliter qui habet
officium consecrandi et misse celebrandi et omnino cessat a con-
secracione et celebracione misse / ergo presuppositum primi / Item quia cum frequen-
tacione huius sacramenti accessit nostre salutis effectus ut dicitur in collecta

Bernardini

sit et adhuc denique instituto quia ut nostre salutis effectus crescat in nobis oportet denique frequentare et frequenter sumere et per consequens cottidie. Unde dicit augustinus super illud math. vi panem nostrum cottidianum da nobis hodie: accipe cottidie quod cottidie tibi prosit. Sic vive cottidie ut cottidie merearis accipere. Cottidie enim labimur, cottidie pro nobis christus immolatur. Et beatus gregorius in quadam omelia comparando cibum corporalem ad sacramentum eucharistie dicit: Corporales delicie cum non habentur grave in se desiderium accendunt, cum vero habentur comedentem protinus in fastidium per saturitatem vertunt. At contra spirituales delicie cum non habentur fastidium generant, et cum habentur desiderium tenent. Unde dicit sapiens: qui me edunt adhuc esurient, et qui me bibunt adhuc sitient.

Nonum quod hoc sacramentum a fidelibus est frequentandum, ut dicitur in collecta, quia ex frequentatione eius crescit misterium nostre salutis effectus, ut ex frequentatione eius fit memoria sacrificii [?]. Quia eius perfectio consistit in consecratione materie, et non in usu vel consecratio semper eadem non iteratur, licet ipsum bene possit iterari, ut est simile de baptismo, quia baptismus significat illam hostiam per quam ad vitam et quia generatio vel regeneratio tamen fit semel, ideo non iteratur. Sed hoc sacramentum venerabile significat illam hostiam per quam homo reficitur, et ideo iteratur et frequentatur. signat

Decimum notandum secundum beatum thomam quod in recipiente hoc sacramentum digne tria requiruntur: vel desiderium communionis ad ipsum quod facit amor, secundo puritas conscientie et maxime a peccatis mortalibus. Et bonaventura ponit tertium [et reverentia ad sacramentum], quia in hoc sacramento est presencialiter divina maiestas et sanctissima caro christi, et in hoc exprimitur summa caritas dei ad nos. Ideo debet hoc sacramentum cum omni honore reverentia et timore sumi, quia ipse deus qui sub eo continetur personaliter dignatur ad hominem venire. Ideo aut suscipi reverenter et cum honore tanti hospes ut in hospicium mentis recipiatur. Unde dicit petrus de tharentasia: cibus iste ut prosit comedenti requirit debitam preparationem in suscipiente puritatis et devotionis. Quam ergo assiduum est hominibus puritatis et devotionis fit communicando frequenter. Tertio ideo quia vult hoc sacramentum digne suscipere oportet ut hospicium mentis preparet per diligentem conscientie purgationem et emendationem ac dispositionem per veram contritionem et sinceram confessionem. Unde consulit apostolus I Cor. xi: probet autem se ipsum homo et sic de pane illo edat et de calice bibat. Secundo requiritur devota collectio mentis et erectio ipsius ad divina per actualem devotionem, et quod meditetur divina beneficia homini in hoc sacramento exhibita, et quod iste cibus differt ab aliis cibis quia sub specie continet verum corpus et verum sanguinem christi qui digne sumentes servat ab igne. Tertio reverentia sacramenti que pertinet ad donum timoris. Unde invitat ad cottidianam susceptionem [?] reddit [?] in dicta enim corporalis et mentalis precipit cum eius susceptione. Unde dicit math. v: beati mundo corde. Decimum [?] notandum secundum beatum thomam: sacramentum eucharistie est sacramentum unionis et amoris. Et ideo in suscipiente requirit fervorem vel desiderii

ut sibi desideraret ampliorem et uberiorem communionem ad quam
et tamen ipso et quod est sacramentum dignitatis et amoris quod reverentiam
continet sanctorum sanctorum / ideo in suscipiente requirit reverentiam
anima de Richardus in scripto quarti dist. xii articulo vi q. i hoc modo
experimentalis in se consistit quod exsequitur suscipiendo huius sacramenti fervor
caritatis augetur in ipso et reverentia ad sacramentum non minuitur / sequitur
ergo contrarium / non tamen in die plus quam semel. Dicit pro de conse-
cratione dist. 2a sufficit quod sacerdos in una officiorum ut in casu
aliquo licet sacerdoti plures celebrare / quod tunc plures tenetur
communicare / quod consequenter constat tenere communicare De consecratione
dist. 2a Relatum / nec tamen in prima missa ablutionem debet sumere / quod
alias ieiunus non esset Et ideo quod sacerdos debet communicare / quod sacerdos ge-
rit typum id est figuram auctoris et mediatoris qui pro aliis sibi ipsi se
debet sumere ad Hebreos v omnis pontifex ex hominibus assumptus
pro hominibus constituitur in hiis que sunt ad deum ut offerat dona *requirit*
et sacrificia pro peccatis quod et ipse christus fecit / accepit / et dedit Mat-
thei xxvi et Marci xiiii Sed non est eadem ratio de aliis hominibus / ut
dicit beatus Thomas in scripto quarti / ideo non debent plures quam
semel in die communicare nisi ratione necessitatis quando plurime hostie
remanent post communionem populi propter plures sacerdotes communicare *reverentia ad sacramentum*
et hic est vinum si ieiunus est / Si autem sentit et per multam fre-
quentationem minui reverentiam ad sacramentum / et fervorem non multum
augeri / tunc debet abstinere / ut cum maiori reverentia et de-
votione primos et desiderio accedat / Et ideo dicitur de consecratione dist.
2a Cottidie / eucharistie communionem accipere nec laudo nec vitupero / et
originaliter sunt verba Genadii in libro de ecclesiasticis dogmatibus capitulo
xxiii Eucaristie cottidie communionem percipere / nec laudo nec vitupero
omnibus tamen diebus dominicis communicandum hortor. Hoc idem verba archi-
diaconus exponens in decreto Et non laudo propter malos nec vitupero
propter bonos. Ergo non laudo / quod potest hic sumere mala intentione / nec vi-
tupero quod hic potest sumere bona intentione Et ideo Genadius et Augustinus
quem magister allegat in littera capitulo xiiii ignorantes hic nec laudo
nec vitupero et de consecratione dist. / ubi supra dicit faciat unusquisque
quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum / Et tamen sic intelligendum
est ut observet statutum ecclesie de communicando semel in anno ad minus
Alio tempore non tenetur homo communicare de necessitate / nisi ratione officii / quod
dico propter sacerdotes / qui communicare tenentur consequenter constitutione corpus
christi de consecratione dist. 2a Relatum / vel ratione periculi mortis / sicut
homines sunt in quibusdam infirmitatibus constituti / in quibus est notabile periculum
mortis / Tales enim tenentur petere eucharistie sacramentum si usum habent
liberi arbitrii tales tenentur petere secundum Richardum ubi supra / Sed qui-
bus amplius sit laudandum / an illi qui sepe communicant / vel illi qui raro /
Ad hoc videtur Crisostomus sermone vii super ad Hebreos / dicens

Sunt plurimi qui hoc sacramentum semel accipiunt / alii bis / alii sepius in toto
anno / quis magis acceptatur / eos qui semel / an qui sepius / Ad eos qui
raro / neque illos qui semel / neque qui sepius / neque qui raro. Sed eos
qui cum mundo corde et consciencia pura et vita irreprehensibili / isti sepe
accedunt / qui vero tales non sunt / neque semel / quia iudicium sibi accipiunt et
dampnacionem. Hec ille. Albertus vero de ... parte sine crimine et
confessione habita accedendi ad sacram communionem dicit quod sit dictanda
sua consideracio ad fidem et devocionem accedentis / Unde subdit
Si enim quis ex maxima devocione et desiderio communionis et confidencia
de assequendo effectum huius sacramenti aliquibus singulis diebus accederet
/ optimum quod valet ex frequencia huius sacramenti / Si autem quis ex reverencia
tanti sacramenti / et ex timore sue indignitatis frequenter desisteret a
communione / optimum quod ex illa reverencia et timore proficeret / et subdit
Dicitur ergo / quod declaracio huius questionis / seu causa relinquenda est pie
credulitati accedentis / et allegat Augustinum de consecratione distinctione ii Cottidie
Dicit quisque iam non cottidie accipiendam eucharistiam / alios affirmat cottidie / faciat unusquisque quod secundum fidem suam pie credit
esse faciendum / Neque enim litigaverunt inter se / aut quisquam eorum se alteri
preposuit Zacheus et ille centurio / cum alter eorum gaudens in domum
suam susceperit dominum / alter dixit Domine non sum dignus ut intres
sub tectum meum / ambo salvatorem honorificantes diverso quasi contrario
modo / ambo peccatis miseri / ambo misericordiam consecuti / Hec ille. Alii
disposita tamen est sepius accedere propter consequendos effectus
et utilitates huius sacramenti / Sequitur dicit Ambrosius libro de sacramentis parte
tercia primo articulo. Item ultimo dicit quod huius sacramenti efficacia omnes virtutes augentur et gracie exuberant. Nam caritas est forma aliarum
virtutum / ideo per augmentum caritatis alie virtutes augentur / vel
quantum ad essenciam / vel quantum ad perfectum modum essendi in subiecto / vel
quantum ad perfectum actum / vel quantum ad omnia simul. Hec ille. / Unde Obe-
dedom suscipiendo archam domini promeruit graciam. II Reg. vi. Sic
et qui digne suscipiens sacramentum devotius suscepit in remedium gracie
et favoris / quod hoc sacramentum est multorum effectuum collativum / et indu-
ctivum / Primo incorporacionis corpori Christi mistico incorporativum. Johannis vi capitulo
Qui manducat carnem meam et bibit sanguinem meum in me manet et ego in eo. Secundo est
passionis meditativum. Mathei xxvi hoc facite in meam commemoracionem
scilicet mee dilectionis imitativum / et passionis. Tercio magis est vivi-
ficativum / sicut enim lignum vite comestum vitam prestabat / ita hoc
sacramentum digne sumentibus vitam eternam confert. Johannis vi Qui mandu-
cat hunc panem vivet in eternum. Quarto devocionis est augmentativum
Psalmo xxii Impinguasti in oleo caput meum / et calix meus ine-
brians quam preclarus est. Quinto est fomitis mitigativum. Psalmo xxii
Super aquam refeccionis educavit me / Unde sicut aqua refrigerat. Dicit hoc
sacramentum a fervore concupiscencie abstrahit. Sexto est gracie collativum

Et dicit apostolus quod
adherens deo unus
est spiritus cum eo

ia descendere mana de celo / descendit pn̄ et iob xxxi͂ dr̄ et
pro xx ii° pasti in conspectu meo mensaz ad ipsū cōs n̄ libu
lant me / Sepcio c angelorum et homi̅ quadruplex pro libro
viij° panez angeloꝝ manducauit homo / Dicitur c regni celestis tola
viij° pars ij° et vi m̄ in car et ibi me scilicet vitaz eternaz et go
tiij ps̄ vj° d° m̄ in ps̄ r̄ ut bta angelis quez alegat auctor malegnati lib v pte iii
Ca° xxiiij monens questionez vtrum melius sit accedere frequenter
ad qm̄ez / Et vndz duo / accede / pressa mū hostitaᵫ / medicus
est / et largissimus distributor / largissimus remunerator / ipse solo
pro restaurat vniuersa / sua presencia enat viuificat / incedere cordi
tristiciaz depellit / et cordi leticiaz tribuit / De go ingiscitudine
ca / et siccitate cordis accede ad eum
andz dicit / q̄ hij q̄ pp na° s̄ infirmi / non dicant accede ad eum
q̄ languores humanos tollit / et infirmitates ipse portat / Cami
q̄ langwores humanos tollit / et infirmitates ipse portat / Cami
q̄ conuaball
ceteros sanat / ceteros illuminat / Et io accedite ad eum et illuminabi
mini ab eo / ut dicit psalmista / Ecce mulier in mda accessit retro et
tangens eum est sanata / peccata dū tangeret eius pedes c mundata
Cananea dum se ' ut desistit exaudita est / Leprosi accedentes ad
eum mundati sunt / teri demonia / paralitici / et cetera nāe mostra
dū credidit et ad eum accedit salutez consequitur / q̄ vita exibat
de illo et sanabat oēs / Et et publicani et peccatores dum ap
propinquabant ad xpm / venias melius / quemquomo quonnn et hospicium
propinquat ad xpm / ve mag mediantur / qrimo quonn et hospicium
tora nos ferunt / Luc ij ne vel vere iustos sed peccatores in heu
tora / non ferunt / Lu ij ne vet vocare iustos sed peccatores in heu
e indigni / pro nos inquirimus ut dici / q̄ sic aduertis eius mane
nez fuit in saluacoz peccatorum / ffilius , d lu° x ix venit enim filius
hominis querere et saluum facere quod perierat / Sic et hec salutaris hos
tia a fidelibus est in remedium peccatorum collata / vnde xpc in vltima
cena in institucoe huius salutiferi sacri dixit hic c enim corpus meum
quod pro vobis tradetur / hic est calix qui pro vobis effundetur in remissionez
peccatorum / Effectus aut multiplices huius benedicti sacri supra dicti
et alij plures insignes a sanctis doctoribus / dum comedentium fructus
ligni huius vite / dum quos hic sacrum percipit digne et i gra eius
et apparent illius fructibus comedentes de quibus hic tetur apostoli vltro
ad caritatez / passionez xpi / gra tasiditt / ad bonum / ppetuiz salutis
q̄ continet in his versibus inflammat / meorat / sustentat / roborat angz
xpo
f. aveniali / infirma / consolatur
Hostia
Hostia spez pmgrat / afficit vitaz / dat et vnit confirmat fidez
impletio / sz carnalis concupiscentie / Premissis nobilibus idz dicit / sitpa
minuit fomitez / remittit / Aclusio hic circa cottidianitz ps
inpalitatz suspectez Eucaristie / cecz est sub iudicio relinquendum sed
aclusio pz cuiusibilibus / et c originali Bonaventure et augustinus
in lib eccliastorum dogmatum Cap° xx v et pz de consecr d° ij cao
Cottidie / Cottidie accipe Eucaristiaz nec laudo nec vitupero
go aclud vel / Cosyn pmij ad comprimenda pta venialia que
plures in die contingit / non oportet plures in die Eucaristie sacrum
accipere / sed pro tonsi pz per illud sa Septies cadit i die iustus et
sed pro hac pte pz / q̄ alia multa sunt remedia per que delentur

Hoc ipsum vide decret d ij° c i scripti
que pulcriz
et al ffe fc

L

peccata venialia. Corollarium 2m. Licet cottidie sit communicandum ex statu in
gratia, non tamen pluries in die, patet quia sit unitas dominice passionis
recepta et exhibere reverentia sacramento, non tamen est quod ad hic [illegible]
solo. De laicis et presbiteris, presbiter enim persona publica pro se et pro
aliis celebrat, et ideo necessitate cogente potest pluries celebrare
ut patet ex notabilibus premissis. 1m corollarium 4m. Corollarium 3m. Simpliciter lo-
quendo melius est eucharistiam percipere quam ab eius perceptione absti-
nere, et hoc effectu sacramenti, et ratione [illegible] [illegible], et
ratione [illegible] illum actum efficientis, quia sumere esse actus caritatis
que est radix meriti, sed abstinere est timoris, quia dicit beatus Thomas
quod in hiis que sunt bona per se, peccatum non accidit nisi ex aliquo
accidente, et quia eucharistiam percipere est bonum per se, et ab eius
perceptione cessare est bonum ex aliquo accidente, et ideo simpliciter
loquendo [illegible] est melius isto, quia [illegible] in bonis melior est
operatione. 1m corollarium [illegible]. Conclusio 2a. Cum [illegible] fideli existenti
sine peccato mortali fervorem quidem caritatis et reverentiam ad sacramentum
habenti, tutius est singulis diebus communicare, tamen [illegible]
[illegible] nobilibus [illegible], et [illegible] [illegible] Beda [illegible]
[illegible] Sacerdos [illegible] sine peccato et in bono proposito non ce-
lebrans [illegible] [illegible] trinitatem gloria, angelis [illegible] in celesti [illegible]
[illegible] leticia [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et gratia [illegible] in purgatorio [illegible] liberationem et veniam. [illegible]
conclusio [illegible]. Corollarium primum. [illegible] digne eucharistie sacramentum su-
scipere [illegible] cum [illegible] [illegible] dispositione [illegible] [illegible], et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
conclusione, et est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] amaram [illegible] [illegible], et [illegible] et [illegible] [illegible]
1m corollarium [illegible]. Corollarium 2m. Sacramentum [illegible] eucharistie a [illegible]
[illegible] [illegible] frequentandum, patet [illegible] et [illegible] nobilibus. Corollarium
3m. In [illegible] recipiente eucharistie [illegible] sacramentum [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] et reverentia ad sacramentum, patet
ex conclusione et ex notabilibus [illegible]. Conclusio tertia. [illegible]
[illegible] non [illegible], nec ex officio obligatus, [illegible] a superioribus
ex obediencia astrictus, tutius est eidem [illegible] ad [illegible] sa-
cramentum accedere quam cottidie communicare. [illegible] conclusio patet ex [illegible] et
[illegible] notabilibus. 1m corollarium [illegible]. Et ratione [illegible]
[illegible] celebrationem fervor caritatis non [illegible] augetur [illegible]
[illegible] [illegible] tutius est se a celebratione abstinere. [illegible]
[illegible] sacerdotes [illegible] [illegible] celebrationem non [illegible] augent
in caritate et fervore [illegible] [illegible], et [illegible] patet ex [illegible]
[illegible] [illegible] patet [illegible] [illegible] [illegible] ex frequenti celebratione in
se non sentiunt augmentum et fervorem caritatis, immo
[illegible] in ea [illegible], ut reverentiam [illegible] ad sacramentum

[illegible] ut [illegible] Thomas de
Argentina in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], et [illegible] sacerdotes [illegible]
[illegible] abstinere se ab isto [illegible] sine [illegible], quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sed sacerdos [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] celebraret, ut reciperet [illegible] sacramentum [illegible] [illegible] posset recipere si vellet, ille [illegible] faceret [illegible]
[illegible] [illegible], quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] reciperet [illegible] [illegible] [illegible] Thomas de Argentina [illegible] [illegible] de [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sacerdos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible], ut [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] celebrare et [illegible] sacrificii et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] superiore [illegible] non peccaret [illegible] de sancto Francisco [illegible] ille

tribus tamen qui in palatio officiant ceterisque paribus cum maiori
preparatione reverentia et devotione accedunt in conclusione vero 4a
conclusionem hic scribit contra primum bene disposito melius est cot-
tidie communicare quam in palatio Patet ex sexto nobili quod ultro
bene dispositis asserit esse hic sancti qui communicati sunt in ultro
nobili quibus non consentit abstinere igitur conclusio vera conclusio
2a omni die communicare ex devotione est multum laudabile
Patet ex 2o nobili et est beati Gregorii in nobili permulta probato
sicut beati Gregorii in libro dialogorum 1o 3a conclusio 3a multi
se a communione abstinere et celebratione ex humilitate
et reverentia sacramenti non est vituperabile immo amplius
laudabile Patet ex conclusione et est beati Ieronimi quod quidem
abbatem conmendat quod post susceptum ordinem nunquam ex
reverentia sacramenti celebrare ausus fuit dicit Patet de sexto sacerdotali
conclusio 4a quamvis sacerdotibus curatis et ex officio ad ce-
lebrandum obligatis non deceret sicut dimittere sic ...
a iudicio non licet se omnino a celebratione misse abstinere
nec Patet ex conclusione et est quia tales non solum pro se debent
sed et pro subditis ut dicit apostolus ad
celebrare et offerre sacerdotes curati et vicarii cor-
pore... conclusio 5a Sacerdotes curati et vicarii
singulis diebus vetulas prevenientes multum sunt reprehendi
Patet ex conclusione et est magistri Alberti in tractatu de dimissione
sacramento 2a 6a conclusio permissionem in hac materia probabili me
dius tenere est tutissimum et vincimus consortio communicando hic
conclusio magistri Alberti ubi supra conclusio septima ille qui
singulis diebus celebrat illum qui raro officiat vituperare
non debet nec econverso quia nescit qui intentionem et devotionem
celebrat Sicut ad romanos ....
prius reputat diversam pacem et ... ...
post sacramentum baptismi ... hic mortis et in se ...
et per sacramentum ... et ideo sicut sicut mortuus
suscipiens eius tantum semel ita solum hic debet baptizari Sed per sacramentum eucaristie
est ita solum hic debet baptizari
hoc non recipit tantum semel ... ... manet
et quia hic indiget cottidie salutifero ...
metum et quia hic indiget cottidie laudabile hic sacramentum accipere Si cotti-
die ideo cottidie potest laudabiliter
inveniat se bene dispositum Sed quia baptismus est spiritualis
regeneratio ideo sicut hic semel carnaliter nascitur ita debet spiritualiter
semel renasci per baptismum ut enim dicit augustinus super iohannem
quemadmodo hic potest denuo nasci cum sit senex Sed
vero sacramentum est cibus spiritualis et ideo sicut cibus corporalis

cottidie fiunt ad restandum deperdita per actum caloris
naturalis in humido / ita laudabile esset quod homo bene dispositus
cottidie sumeret hoc sacramentum ad cottidiana restandum deper-
dita quod ex mundana concupiscencia et ex occupacione circa
exteriora cottidie recipit devocionis et fervoris diminu-
cio / ad ii quod homo colligitur dum dicitur ibi dicit quod non est
simile de sacramento altaris / et baptismo / quia baptismus sicut
passioni domini correspondet in morte peccato originali quod quilibet
a primis parentibus / et hic non fuit passio christi in aliquo
iterata / et ideo est quod sacramentum baptismi non iteratur
ut possit iterari sine contumelia sacramenti quia ii beatus Thomas
ponit / in hoc autem sacramento scilicet dominice eucharistie / significatur
passio christi sicut christus passus / ut est nobis reficiens / refectio
autem semper sequitur indigencia et sequitur continuatur sine
contumelia sacramenti / et est quod ideo quare hoc sacramentum iteratur
et non sacramentum baptismi / quia ut dicit beatus Thomas perfectio huius
sacramenti consistit in consecracione materie / et non in usu eius
dicit ideo consecracio non repeti super eandem materiam sacramenti / sed
usus potest repeti / Ad iii veritas dicitur in re de figuris
et iudeorum dicitur quod hoc sacramentum fuit prefiguratum pluribus
figuris / que fuerunt differentes frequentate / et hoc ut figuraret
hoc sacramentum differentem esse frequentandum / ad ii dicitur frequenta-
cionem / et quantum ad dignitatem virtutum et personarum / fuit enim
prefiguratum in agno paschali / et in manna / quorum alterum
semel in anno offerebatur immolabatur reliquum singulis di-
ebus / et / Agnus enim paschalis fuit signum huius sacramenti
racione passionis christi / que semel tantum facta est / et ideo tantum semel
in anno sumebatur / Sed manna quod fuit signum huius sacramenti
in quantum hoc sacramentum est cibus fidelium quolibet die sumebatur
ut dicit beatus Thomas / Sed dicitur quod hoc sacramentum est memoriale
passionis christi / sed passionem christi ecclesia semel in anno recolit
ergo videtur quod tantum semel in anno sit communicandum / Ad hoc dicendum
beatus Thomas quod ecclesia tempore passionis recolit ipsam annua-
tim / et ideo semel tantum in anno recolit / sed in hoc sacramento recoli-
tur passio christi quia per ipsam refectionem et quia tali refectione pluri-
es indigemus / ideo pluries recolitur hoc modo dominica
passio / Sed dicitur cum hoc sacramentum sit de necessitate salutis
et dicit beatus Thomas quod non est de necessitate salutis / de pa-
rum institucione / licet communicare etiam necessarium esset

et sine hoc est necessarium esse non simpliciter ut sine quo
non esset salus sed ex suppositione finis si scilicet homo in vita spirituali
finaliter persistere velit tunc est necessarium quod ipsum rohabeat
in bonis ut patet ex effectibus ipsius enumeratis supra. Ad
tertia principales rationes que stant in auctoritate Ambrosii di-
cendum est quod ad mensam tuam mundo corde et manibus in-
nocentibus non venimus. Et dico quod non vult dicere quod hoc sit
hoc idem mortale sed dicit hoc esse dampnosum nobis. Et hoc quod
accedimus puro corde et manibus innocentibus maiorem habet
efficaciam in nobis virtus sacramenti quam nunc habeat. Vel forte
intelligit de dignitate penali obligatus accedens non potest ita
elevare se ad divina et removere se a carnalibus motibus
sic deceret. Ad [illegible] cum esse non reddere sacrificium de-
peccati mortalis vi quod hic intelligit dicit Aquinas quod licet officium
celebrandi. Dico enim cum est si deum peccata mortalis
et sacrificium non reddimus et subdit licitat ergo pro
dicendum assistere et pro indulgentiam petere pro officio ministere
pro remedio immolare pro populo observare. Ambrosius
hoc quod dicit licitat pro obedientia persistere videlicet quod loquitur
de illis quibus iniunctum est officium celebrandi. Ad ultimo
quando dicitur quod haberet scientiam ad officium docendi et cessaret
a doctrina veritatis peccaret mortaliter. Fundamentum alleg-
amus quod hic non est contrarium etiam et dicit existimo enim quod si aliquis
magne sive magne litterature vir transferat se ad vitam
solitariam propter pericula que eveniunt in seculo frequentius et ut
melius et quietius possit deo vacare et qui tamen quilibet
simularet se simplicem et sine noticia litterarum et omnino
cessaret a doctrina nisi eminet periculum animarum vel fidei
non peccaret mortaliter. Sic fecit beatus Franciscus ut creditur in
eis quod abscondit talentum domini
dicendum est summus pius. Sed si cessaret quis a doctrina veritatis propter
in terra. Sed si cessaret quis a doctrina veritatis propter
tamen numquam recitaret nisi cum eminet periculum in fidei
vel aliud dampnum spirituale in ecclesia tunc peccaret. Unde
Glossa super illud Mathei xxv timens abiit et abscondit
et dicit non peccavi quia te donante multiplicavi in terra in
carnali vita subsistens sic habui sic teneo. Unde
carnali vita non multiplicat
talis qui subsistens in vita carnali non multiplicat
talentum domini Bernardus [illegible] indicatus est. Sed dicit an
magis digne expediat accedere frequenter ad sacramentum corporis
Christi propter reverentiam sacramenti et
reputacionem sue indignitatis et loquitur de eadem persona

Unde Alexander in quarta parte summe sue [questione] pro se loquendo
magis expedit aliquando digne accedere quam expediat
eidem cessare, et probat rationibus istis. Quia consequenti autem
sui multiplex provenit commodum et accedenti et aliis
membris ecclesie. De cessatione vero de bono opere nullum
provenit commodum. Sed dicendum illud nullum commodum proveniat
ex cessatione simpliciter, provenit tamen ex reverentia que causa
cessationis et reputatione sue indignitatis, sed quod reverentia
donum est a virtute fidei sive iustitie, reputatio indignitatis
sive ex humilitate. Sed constat quod iste in genere suo actus virtutum
meretur. Sed cessatio a communione vel confectione illius
virtutis actus est. Ergo ex ipso cessare a communione illius est
fructus cessanti. Item si aliquis tali ex reverentia
sacramenti istud non contingendo illud, neque conficiendo
neque communicando, multo fortius afficietur maiori reverentia
si illud contingeret sive vel sic. Nam si aliquis reverenter ab-
sentiam recipit, quomodo non reverenter magis eius presentiam
et propter hoc assequeretur effectum magis sacramenti. Ergo non as-
sequitur cessando. Ergo sunt melius accedere quam cessare.
Et non attenditur ad donum corporalis sed affectibus, sed propter quod
affectus maxime appropinquat deo est similitudo. Ergo si ille
qui magis appropinquat maiorem percipit effectum, ergo
si magis similia sunt maior est similitudo, igitur ad
motum. Ergo videtur quod ex humilitate cessando plus meretur.
Unde notandum quod ille qui dignus accedit assequitur effectum sacramenti
non autem est quando cessat occasionaliter tamen magis expedit
cessare ad tempus quam frequenter accedere. Et hoc est quando aliquando
contingit quod cessatio causa est devotionis maioris et reverentie
et ita quod motus reverentie et devotionis preparant ad
suscipiendum effectum sacramenti maiorem habet effectum ipsius sacramenti
quam sine cessatione. Eo quod cessatio est causa vel occasio
preparationis maioris. Et Alexander quod sine preiudicio sunt magis
[expediat] viri sancti in accedendo frequenter quam incessando quia
[et] et potest dici multipliciter et prima potissima est assecutio
effectuum sacramenti. Alia est diligens preparatio accedentis
quia continuaque sit perfectus qui intendit accedere parat
se ut digne accedat, prout sustinet humana infirmi-
tas. Alia est confidentia divine bonitatis quod nullum ac-
ceptat dominus. Nam ipse frequenter timentes hortatur ad con-
fidentiam dicens Confidite Matthei x. Unde idem Alexander
subdit estimo quod qui aliquibus consideracionibus sacramenti magnitu-

dimer hominis / et ex hac consideracione mouetur motu reuerencie
et timoris / Unde cessat quoque habita eadem consideracione
confidens de diuina bonitate et misericordia preparatur accedit
quod in mente tamen habet confidencia / et preparacione contra illa
reuerentia et timor

Utrum manducans corpus Christi realiter manducat ipsum vtiliter et spiritualiter / et
quod hic dubium primum presupponit / et duo querit / presupponit namque quod corpus
Christi manducetur realiter / et primo querit vtrum ipsius in hoc sacramento manducacio
vtilis / Et 2o querit vtrum quilibet manducans corpus Christi sacramentaliter
manducat ipsum spiritualiter / Et arguitur primo quod supposicio corporis Christi non manducetur
realiter / quia Mathei xv omne quod in os intrat in ventrem
vadit / et in secessum emittitur / hoc autem nullo modo potest vere dici de corpore
Christi quod vere quod realiter non manducatur / Secundo questio arguitur videtur quod non
Christi quod vere quod realiter non manducatur / Secundo questio arguitur videtur quod non
manducetur corpus Christi vtiliter / quia nichil irracionabile et inhumanum est
vtile homini / sed comedere hominis et humanum sumere videtur irracionabile et inhumanum
vtile / Item Johannis vi
non manducare corpus Christi non est manducantibus vtile / Item Johannis vi
dicitur Caro non prodest quicquam / ergo ad nichil est vtile comedere carnem Christi
In oppositum propositi est saluator Johannis vi Caro mea vere est cibus
sed frustra est cibus nisi vere manducetur ergo corpus Christi vere manducatur
Item de consecracione distinctione 2a Ego Berengarius dicit verum corpus et sanguinem
domini nostri Jhesu Christi in veritate manibus sacerdotum tractari et frangi / et
fidelium dentibus atteri / Sed cibus qui dentibus atteritur / vere manducatur
ergo corpus Christi vere sumitur et manducatur / De primo puncto videlicet de supposicione
notat Richardus in scripto super quarti distinctione nona articulo primo
dicens Eucaristie manducacionem corporis Christi non carnalem / quia comestio
ponenis dentes manducacionem corporis Christi non carnalem / quia comestio
masticatur / et in stomachum trahicit / et postea digerit / et vltra
in substanciam manducantis conuertit / et vere manducata illa species sub qua
realiter continetur verum corpus Christi / Aliam potest sacramentales quia corpus
verum sub specie realiter contentum sumitur / sed sic sumptio corporali non masticatur
/ cum in speciebus tamen dentibus in ore masticantur / quia per digestionem
vbi fit / corrumpuntur in eis forma propria / cum descendit in propria forma in
stomachum / corpus Christi in stomachum descendit per descensum specierum
sub qua continetur / sub qua tamdiu continetur / quamdiu in ea specie / forma
propria saluatur / sed virtutem manducantis non vniuntur manducanti / sed propter
manducantis vniunt spiritualiter ipso capiti si digne manducat / Unde
est in manducacione spiritualis / qua de manducacione corporis mistici / quam tunc dicere
est qua spiritualiter incorporatur corpori mistico per fidem et caritatem / nisi magis
incorporari per augmentum fidei / et caritatis / que manducacio non conue-
nit indigne sumentibus dicitur eucaristie sacramentum / et per hec cum hoc ad primum
supposicionem et ad articulum secundum / quod ipsum quod procedit de manducacione
carnali qua species manducantur / Quamuis tales negant species descendere
in stomachum / sed hii sunt et dicunt quod sensibilem experienciam / Item
dicunt quod ille species emittuntur per sudorem non per secessum / quod exprimo tamen
in Glosa de consecracione distinctione sed Tanta sed vaticinia sunt / cum enim cibus
non emittatur per secessum / nisi postquam sit a forma propria transmutatus / indignum
non videtur quod aliquod inconueniens si in illis speciebus fuit per secessum emittatur
De secundo puncto notandum quod a digne sumente hoc sacramentum manducatur
valde vtiliter / Hec enim manducacio manducantem reducit ad memoriam
passionem Christi / fidem confirmat / spem auget / caritatem inflamat / dat

extinguit vnit — confortat

vitam gratie munit malignitatem spiritualem spiritualis / interna consolacionem refecit
spiritum roborat ad operacionem / sustentat contra tedio premendum contra ipsa infirmitate contra
demonis impulsio / remittit ardorem carnalis concupiscentie / purgat
venialia peccata et mortalia memorie / et sic fit medicina sacramentalis / in
quantum in facto et virtus operativa spiritualis medicatio in medi
cante sufficienter disposito. Et hii effectus domine eucaristie continentur
in hiis versibus / Extinguit munit confortat purgat et vnit morbos
et memoriam facit ac reficit quasi fit ita perfirmat dat flamen et
hostia sacra viam i. de viatico. In istis duobus versibus tanguntur
duodecim effectus et condiciones domine eucaristie exprimantur / et in istis
condicionibus hec hostia sacra supponit loco eucaristie / Dicitur ergo primo quod hostia
sacra extinguit supple inordinatam concupiscentiam / et ideo beatus ambrosius
in oracione de eucaristia deum et hominem christum qui est sacerdos et hostia
adorat sic dicens Rex virginum / amator castitatis et integritatis
deus celesti rore benediccionis me extingue in corde meo totum
fomitem ardentis libidinis / ut maneat in me tenor totius casti
tatis et corporis / et istud figuratum vide 2 i Machabeorum capitulo primo
vbi legitur quod flamma accensa in lapidibus prefulsit / aqua residua alia
vnde quod refulsit ab altari consumpta est / Sepe enim flamma concupiscentie
que nascitur ex aqua residua i. ex temporalium rerum affluentia et
superfluitate quia lapides i. homines mundani perfundunt / extinguit
a lumine ab altari refulgente i. a gratia sacri eucaristie / Secundo
2 hostia sacra munit contra demonis nequitiam / vnde ambrosius vbi supra sequitur
dicens / Sit mihi queso bonorum angelorum / pia atque fidei custodia
atque fortissima tutela ut hostes omnium bonorum confusi a me discedant
per hoc magnificum et admirabile sacramentum. Et de hoc habetur figura Exodi
xii vbi legitur quod filii Israel comedebant agnum paschalem / tunc postes
de sanguine in superliminari et vtroque posti hostiis sui inficte domus
eorum sunt reservate ab angelo percussore. Et sic habetur Ezechielis ix
quod illi soli per reservati sunt ab interfectore quos vir vestitus li
neis scilicet dominus Jesus christus signaverat thau in frontibus eorum thau
enim est figura crucis / que cum accedimus ad altare in fronte i. per impressio
nem nostra debet esse depicta. Tercio confortat contra mundi temptaciones seviciam
3 et quas ad hec orat ambrosius vt supra dicens domine per hec sancta misteria contra
gentes tribulaciones plebium pondera peccatorum gemitus captivorum miserie
orphanorum necessitates peregrinorum / inopie debilium desperaciones languentium
tum / respice vota virginum / vincula viduarum / sic de hoc habetur 3 Regum 19
vbi Elyas propheta fugiens a facie impiissime iezabelis obdormivit
sub iunipero in deserto / et excitatus ab angelo comedit de pane sub
cinericio / et ambulavit in fortitudine cibi illius / xl diebus et xl
noctibus vsque ad montem dei Oreb. Quarto purgat preterita peccata vnde ambrosius
4 vt supra Scis domine / et vere scis / et de primis bonitati tue confiteor / et
non sum dignus accedere ad tantum misterium propter nimia peccata mea
et infinitas negligencias meas. Sed scio et vere credo / et ex toto
corde meo confiteor / quod tu solus potes facere mundum de immundo conceptum
semine / et de peccatoribus iustos facere et sanctos 2 / subdit panis sancte
panis vive panis munde qui de celo descendisti / et das vitam
mundo / veni in cor meum / et munda me ab omni inquinamento car
nis et spiritus / intra animam meam / sana me / et sanctifica me inte
rius et exterius / et ad istam purgacionem nos hortatur apostolus prima ad Corinthios i cor 5
paschalis panis / qui dicit azima dei / expurgate vetus fermentum
5 vt sitis nova conspersio sicut estis azimi / Quinto vnit fusisse sancti
vt

ipsa deo / et quo ad hoc Ambrosius. Cum dixisti domine
panis quem ego dabo caro mea pro mundi vita / qui manducat me
vivit propter me / et ipse manet in me / et ego in eo / et aliud
figuratum est Exodi 16. Ubi dicitur quod cum incaluisset sol, manna
liquefiebat / et propterea praecipitur ... sunt cum terra propter quod
ipse qui est alius iste clamavit ad Augustinum in libro
vii confessionum / cibus sum grandium cresce et manducabis me nec tu me
mutabis in te sicut cibum carnis tuae / sed tu mutaberis in me
Sexto in moribus i moralibus virtutibus suppleri praestat haec quae
sunt prudentia / temperantia / fortitudo / et iustitia / et quo ad hoc orat
dulcissimus ... Rogo te domine per ipsum sacrosanctum et vivificum
corporis et sanguinis tui sacramentum da mihi virtutes tuas sicut
quibus repletus bona conscientia ad altare tuum accedam ita ut haec
sacra sancta caelestia efficiantur mihi salus et vita / ut quia ad hoc
de sacra Eucharistia dicitur illud Augustinus de consideratione illius
consistat ... et panem infra se fert labores hominis
magnas ... virtutes / sobrietatem et prudentiam ... iustitiam
et virtutem ... est valens in vita habens / haec praesertim
caritatem ... fortitudo. Non enim ... quod ... continuum de
... est locus ubi ... conveniunt per sacrali
quod continuum est ... fit suppleri ... de passionis domini
conventu. Septimo memoriam fiat suppleri ... dominice memor
et quo ad hoc Ambrosius ait ... dominice ... peter ... dedo
venerande passionis tuae ... et ... a nobis in
... tuis / quod tu ipse instituisti / et ... praecepisti a nobis in
tui commemorationem pro salute nostra sumi voluisti. Unde ait apostolus
Dominus Iesus in qua nocte tradebatur accepit
... ad Corinthios ... / Dominus Iesus ... fregit et dixit accipite / et manducate
panem et gratias agens fregit et dixit ... pro vobis tradetur ... in mea
corpus meum ... pro multis ... hortatur quilibet
commemorationem ... passionis ... dominus ... recordatur ...
fideles ad illam dicte passionis ... et fellis ...
... et paupertatis ... illius qui ... ad memoriam
reducte ... in persona illius ... passionem dominus / Memoria mea
... renovatur ... passionis ... retinet ... eius
... / et tabescet in me anima mea ... passione ... debet
dicte passionis memoria / et ... passione ... anima ...
... / et ... sic ... amaritudinem
... consolabitur / et quod ... ait Ambrosius ... super
amaritudinem ... consolari / et ... ut illam praeter te
panis dulcissime ... palatum cordis mei / ut ... delectamenta
... dulcedinem / panis suavissime ... omne delectamentum
et omne saporem suavitatis / quod ... reficis / et ... te ...
... / ... te cor meum / et dulcedine saporis tui repleatur
... / ... anima ... tu ...
... mea / ... anima ... / consolationes tuae laetificaverunt animam
multitudinem dolorum meorum / consolationes tuae ...
... / ... consolatio ... potest ... / ...
... me et ... loca ... me ... / ... refe-
cit me et ... dolor
... me ... in multitudine ... consolationum ... qui
... in isto sacramento est sacerdos et hostia ait Matthaeus ... Venite ad
me omnes qui laboratis et onerati estis / et ego reficiam vos
In rei enim veritate dulcissime ... reficit ... super me dulcis /
et

hereditas sua sit mel et favum ut habetur Ecclesiastici xxiiij. Nunc fidem caritatem
spem idest fidem caritatem et spem secundum Augustinum vera ipse hee virtutes theologice
augentur per devotam sumptionem sacre Eucaristie / et hic tangit Ambrosius
ut supra dicit Bernardus gratia dicit per hec sacramenta misteria in nobis
vitia decrementum / virtutes incrementum / et illud satis innuitur Ezechielis
xvj ubi anime devote sacrum Eucaristie percipienti, [illegible]
augmentum sic dicit similam et mel / et oleum comedisti et decora
facta es vehementer nimis / et profecisti in regnum / et egressum est
nomen tuum in gentes propter speciem tuam / ubi per similam propter sui puri-
tatem intelligere possumus fidei puritatem / que acquiritur in sacramentali come-
stione istius benedicti sacramenti / quia sinceritatem et puritatem fidei
exigit unde Ambrosius ut supra ait Domine prestat michi cum ipso [illegible] tuam
sit illud de tanto misterio / credere et intelligere, sentire, et firmiter
retinere, dicere et cogitare quod tibi placet / et accedit anime mee
per mel propter sui suavitatem possumus intelligere dulcedinem [illegible]
factum [illegible] caritatem / cum caritatis excessu [illegible]
virtute istius sacramenti sublimius cogitatur / anima devota plus benedicto
degustat [illegible] ad [illegible] appinxerat [illegible]
hominis ad clare contemplandum / que sub ambiguitate fidei clausa
prius tenebant / quod hic figuratum est primo Regum xiiij ubi Io-
nathas filius regis Saulis ait Considerate quod illuminati sunt oculi mei eo quod
gustaverim paululum de melle isto / et infra sub dicit gu-
stans gustavi in summitate virge que erat in manu mea
paululum mellis / et ecce morior / Et notat [illegible] ecce morior
quia ut dicit Gregorius gustato spiritu desipit omnis caro / quia tanto
cum quis ex vehementia caritatis quo magis in saporem desi-
derii [illegible] hominis veniunt ista caduca / temporalia / sed eter-
nalia bona que in desiderio mortui [illegible] / de cuius
morte ait Gregorius super illud Canticorum viij fortis est ut mors dile-
ctio tua quia mors separat animam a corpore caritas
vero perfecta separat ab omni creatura / per oleum propter subtilissimi subti-
litatem possumus intelligere spem sic enim oleum est virtutis pene-
trative et ceteris liquoribus supernatat / sic spes diligentis
anime / certa quoniam despiciens penetrat et transcendit et [illegible] ab-
stante tempestate huius mundi tamquam maris magni et spaciosi
in quo sunt reptilia quorum non est numerus / anchora spei
[illegible] figit in solo suo creatore / et hic maxime virtute per-
cepte Eucaristie quod hic notatur per [illegible] in persona hominis
sic sperantis [illegible] ait Emitte lucem tuam et veritatem tuam / ipsa
me deduxerunt / et adduxerunt in montem sanctum tuum / in
tabernacula tua / et [illegible] montem [illegible] ad [illegible]
[illegible] fiat [illegible] ipsa sacratissima Eucaristia hic [illegible]
subdit introibo ad altare Dei ad Deum qui letificat iuventutem
meam / et [illegible] concludit [illegible] / Quare tristis es
anima mea / et quare conturbas me / spera in Deo quoniam adhuc confitebor
illi salutare vultus mei et Deus meus / et [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] / [illegible]
[illegible] / et [illegible]
[illegible] gaudium [illegible]

gaudium cum populo ut patet hester viii. et sic virtute eucaristie que
de se ipsa eloquitur ait eccl. xxiv. illuminabo omnes sperantes
in domino. Decimo firmat in operatione et illud bonum quod ad perseverantiam in-
mente. quia ille qui credit ad imaginem boni et diligit illud quod
credit et sperat per dignas operationes se posse consequi illud quod credit
et diligit. tunc quanto sincerius credit et quanto fervencius diligit
et spe indubitata affirmat se consequi tanto magis in huiusmodi operationibus
confirmatur. quia huiusmodi firmitatem et promptitudinem bone actionis ysa.
conjungit cum spe sic li. xl. dicens qui sperant in domino mutabunt for-
titudinem assument pennas ut aquile current et non laborabunt am-
bulabunt et non deficient. et quia eundem ordinem tenens psalmista
Credo videre bona domini in terra viventium. addit immediate de spe dicens Expecta
dominum. et subdit de operationibus fructuose viriliter age. confortetur cor tuum. et
sustine dominum. et quia omnia hec fiunt mediante virtute sacramenti eucaristie
innuit propheta in persona eiusdem psalmista Dominus illuminatio mea et salus
mea etc. et tunc eiusdem eiusdem psalmista ait Circuivi et immolavi in taber-
naculo eius hostiam vociferationis: quasi diceret non immolabo hostiam taber-
naculi sicut veterum iumentorum sicut olim in lege sed hostiam vociferatio-
nis ubi in qua immolatur christus a te assumpta verbo sacerdotis loquentis
in persona verbi dei veniat confestim illud quod cantatur in ympno
ubi caro panem verum verbum carnem efficit fit et sanguis christi merum et si
sensus deficit ad firmandum cor sincerum sola fides sufficit. Undecimo dat
flamen i. spiritum sanctum. filius enim dei qui venit continetur et sumitur in isto sa-
cramento et auctoritative dat seu mittit ipsum spiritum sanctum cum quo una
cum patre producat spiritum sanctum. unde Ambrosius ut in oratione ad filium
ait. Doce me indignum famulum tuum per spiritum sanctum tuum corpus et sanguinem
tuum cum reverentia et timore ea diligentia et amore summe quibus
oportet et decet. et paulo infra subdit intret spiritus tuus in cor meum
et sonet ibi sine sono et sine strepitu loquatur omnem veritatem ta-
torum misteriorum profunda quippe sunt nimis et sacro tecta velamine
et paulo infra subdit aufer a nobis domine iniquitates nostras et igne spiritus sancti
in nobis clementer accende. aufer cor lapideum de carne nostra
et da nobis cor carneum. quod te timeat. te diligat. in te delectetur
te sequatur. te confirmat. et notanter dicit attende. quia anima devota
per virtutem eucaristie igne spiritus sancti succensa curru igneo inde ascen-
dit cum helia et relictis terrenis omnibus in celestibus conversatur dicens
cum apostolo conversacio nostra in celis est. et quia in isto sacro convivio in quo
spiritus sanctus datur in septiplici gratia seu dono. ideo istius
figuram possumus attendere hester i. ubi dicitur quod rex assuerus fecit
convivium omnibus principibus. in quo invitantur omnes et infusi et fecit parare convi-
vium vii diebus quibus diebus moraliter patet per septem do-
na spiritus sancti. Duodecimo hostia sacra est viaticum. i. via cum omni
fendentium de penis peregrinationis exilio ad beatam superne patrie
mansionem. quia pulcre notat Ambrosius ubi alloquendo filium dei
in isto sacro conviviu dicit. comitantur te angeli pleno ore et ma-
ducet te peregrinus homo pro modulo suo ne deficiat in via. et
recreatus viatico et per hanc viam finem sepe dictam orationem sic concludit
repellere valeas insidiantes ut hostes recedant procul a presencia po-
tentie et prime mentem ut foris et intus munitus te ducente ad

infra

regnum tuum perveniam, ubi non iam in mysteriis sed facie ad fa-
ciem videbimus te, cum tradideris regnum deo patri et eris deus
omnia in omnibus; tunc enim me de te satiabis, caritate
infusa ita ut neque esuriam neque sitiam in aeternum. Amen. Unde
cum propheta illud sacramentum expressisset per locum pascue et per aquam refectionis,
considerans quod nos iam dicto sacramento summe egemus viatico, ideo subdit:
Deduxit me super semitas iustitie propter nomen suum. Nam et si ambu-
lavero in medio umbre mortis non timebo mala, quoniam tu
mecum es per gratiam et usque ad finem. Ps. totum est ad propositum.
Sic ergo virtute illius viatici anima confortata venit cum Helia
ad montem dei Oreb, quod interpretatur visio, quia perficit futuram gloriam
quam deus istud sacramentum digne sumentibus feliciter preparavit. Uterque
igitur Eucharistie potest dicere cuilibet homini fideli in fine huius
temporalis vite ipsam digne percipienti illud Prov. [illegible] Viam sapientie
monstrabo tibi, ducam te per semitas equitatis, quas cum ingressus
fueris non arctabuntur gressus tui, et currens non habebis offendi-
culum. [illegible] Prov. 3: Vie illius vie pulchre et omnes
semite eius pacifice. Propter hos igitur tantum effectus fructuosissimos non im-
merito sacra Eucharistia Apoc. 22 significatur per lignum vite afferens
fructus duodecim per singulos menses reddens fructum suum; et ideo
lignum vite in hiis qui apprehenderint eam et qui tenuerint eam
beatus, ut dicitur Prov. iii. Ipsa est lignum vite quod posuit deus in
medio paradisi, ut dicitur Gen. 2. Igitur anima devota sub umbra
istius ligni quiescens et dulcissimos eius fructus presentiens
bene potest dicere illud Cant. 2: Sub umbra illius quem desi-
deraveram sedi et fructus eius dulcis gutturi meo.

De tertio puncto, notandum quod an omnes manducantes corpus Christi sacramentaliter
manducant ipsum spiritualiter. Et videtur quod non. Manducare enim corpus Christi
sacramentaliter, dicit [illegible] ut infra, uno modo est manducare ipsum per manducationem
speciei que eius sacramentum est et sub qua realiter continetur. Et in quem modum
manducat alicui manducare speciem predictam, sive homo sive bruto
[illegible] quod brutum ipso loquendo sumat corpus Christi sacramentaliter, quia
[illegible] sumat id quod est sacramentum et corpus Christi sub ipso contentum; non
tamen sumit ipsum sacramentum sub ratione qua est sacramentum, quia non sumit ipsum
sub ratione qua est signum veri corporis Christi realiter contenti, ipsum hoc
autem ad usum sacramentalem, magis ipse detrahat super [illegible] ad si-
militatem quam ad rem sumptam. Alio modo manducare corpus Christi sacramentaliter est
accipere per manducationem ipsum per manducationem speciei que eius sacramentum est
et sub qua realiter continetur, cum intentione generali vel speciali, implicita
vel explicita sumendi ipsum sub illa specie. Et in quem modum sumunt
sacramentaliter ab omni homine potenti habere intentionem predictam, sive
bono sive malo, sive fideli sive heretico, de quibus [illegible] predictorum
modorum, sic manducant sacramentaliter. Aliter autem quod manducant spiritualiter;
manducare enim ipsum spiritualiter est ipsum credere et per caritatem ei uni-
ri et eius corpori mystico incorporari. Multi autem corpus Christi accipiunt
sub sacramento credendo ipsum ibi esse, qui tamen propter culpam indispositionem
ei spiritualiter non uniuntur, nec eius corpori mystico per caritatem incor-
porantur. Aliqui est ipsum manducant spiritualiter qui ipsum non manducant
sacramentaliter, quia multi credunt ipsum sub specie consecrata et eius corpori
mystico per caritatem incorporantur, qui tamen speciem corporis Christi continentem

Si dicitur an creatura irrationalis manducat corpus Christi, et videtur quod sic, quia quamdiu manet species
manet res sacramenti sub specie; ergo si attingat speciem manducando ab irrationali sub qua est res
sacramenti, videtur quod manducat sacramentaliter. Dicendum quod manducare sacramentaliter est attingere
rem sub sacramento, et non solum speciem; quod brutis et irrationalibus non convenit [illegible]
[illegible] quod nec iudei nec pagani sumunt sacramentaliter, quia est 3 modus [illegible] manducandi
quod autem non attingunt [illegible] et pagani rem sacramenti sub sacramento [illegible] quod neque illi
sumunt [illegible] per caritatem. Item magister in quarto sententiarum [illegible] dicit de mure
quid comedit sumendo corpus Christi [illegible] quo non comedit [illegible] accidentia, videtur quod come-
dit corpus Christi [illegible] magis refugit [illegible] aliis creaturis [illegible]
[illegible] refugit [illegible] odit

Ad hoc respondet Allegus de hale in quarta parte summe sue quod ad manducare corpus sacramentaliter sufficit quod ipse similitudines necesse est attingere, ipsum scilicet contentum ut per modum cogniti vel per modum desiderati. Cum ergo nullo modo attingit corpus Christi nec per modum cogniti neque per modum desiderati non est manducatio sacramentalis. Unde a creatura irrationali corpus Christi non attingitur per modum cogniti neque per modum desiderati et non manducatur a creatura irrationali sacramentaliter sed est ibi quasi quedam manducatio corporalis vel naturalis ipsius quia ibi non est divisio substantie sed accidentium solum ipsius. Ad primum argumentum

non manducat quod quamvis sit ipsum manducare utile sit ad salutem non tamen est necessarium nisi semel in anno sicut statuit ecclesia, ut in capitulo omnis utriusque sexus insinuatur, in qua tamen decretali sacramentum et de spirituali manducatione intelligitur illud Augustini quod allegat magister in iiii° distinctione ix et Ambrosius pone de consecratione distinctione 2a ut quid paras dentem et ventrem crede et manducasti. Sed hic ad testimonia in contrarium. Ad primam dicendum quod illa procedit de manducatione carnali. Ad secundam dicendum quod illa auctoritas intelligenda est contra intellectum eorum qui putabant carnem Christi manducandam carnaliter eo modo quo cibi alii manducantur.

Utrum corpus Christi intrans ventrem eiciatur per vomitum. Et quia hec questio unum presupponit et aliud querit, presupponit enim quod corpus Christi intrat ventrem, et querit an per vomitum eiciatur. Circa primum arguitur quod sic: quod Clemens papa dicit in capitulo tribus de consecratione distinctione 2 residua corporis domini que in sacrario relicta sunt consumuntur non statim ad accipiendum, quare cibos cremat que preter sancte portioni miste cibum quod per tallicilos digesti in secessum emittuntur. Tallicilos vocat meatus occultos. Sed si dominica portio in ventrem non intraret non diceret. Quod oportet accipientem ieiunare propter superiorem corporis Christi in oppositum est doctor in xv dominice quod intrat in os in ventrem vadit et in secessum emittitur. Sed constat quod corpus Christi non emittitur in secessum ergo non digeritur in ventre. Aliquo dicitur ubicumque est corpus Christi ibi est adorandum, sed nusquam est adorandum in ventre hominis, ergo et cetera. Sed presupposito ad quod sic per venerabilem Bedam cuius verba ponuntur de consecratione distinctione 2 Si quis per ebrietatem vel voracitatem eucharistiam evomuerit xl diebus peniteat clerici vel monachi diaconi vel presbiteri, septuaginta diebus peniteat. Episcopus lxxxx. Si per infirmitatem evomuerit vii diebus peniteat. Ex quibus patet quod eucharistia eicitur per vomitum ergo et corpus Christi. In oppositum arguitur sic solum cibus corporalis eicitur per vomitum. Huius signum est quod aliqui sancte persone nullum cibum corporalem poterant retinere, quamvis tamen bene eucharistiam retinebant. Notandum de primo puncto questionis Allegus in quarta parte summe de hac materia narrat iiii[or] opiniones. Nam quidam dixerunt quod non solum in ventrem intrat corpus Christi, sed etiam vadit in quemcumque locum illa species deferuntur salva illarum natura sive in ventrem sive in locum immundum. Aliqui dixerunt quod non solum in ventrem hominis vadit, sed ibi vadit quamdiu species ille sunt ordinabiles ad refectionem. Alii dixerunt quod in ventrem vadit et moratur quousque refectionis apparatus compleatur. Alii dixerunt quod ad ventrem pervenit et manet ibi usque quo sumptio completa sit et amplius non moratur. Quinti dixerunt quod solum est cum illis speciebus quamdiu sunt in aliquo sensu ut visu vel gustu, et hic dicunt quod sensus hominis ut videtur ex dictis suis pro aliqua dubitatione harum opinionum omnes enim iste consentiunt quod tamdiu est corpus Christi in illis speciebus quamdiu est sacramentum. Dicit tamen primum quod species panis consecrati tamdiu est sacramentum quamdiu est species panis tamen utrum esse ratione ipsam respiciat sumptum que est panis et ideo nunquam desinunt ibi esse illa proprietate salva et cetera.

dicitur unde esset plures modi manducandi respondet Allegus quod non est verum quia a muribus vel a brutis non manducatur corpus Christi et ideo quod non attingit corpus Christi nec per modum cogniti neque per modum desiderati et ideo nullo modo manducat corpus Christi brutum vel. Sed quod obicitur de manducatione moderni vel pagani dicendum quod prima est in homine manducatione et in manducatione irrationalis creature quia in manducatione moderni vel pagani est unio cum accidentibus cum possibilitate vel aptitudine contingendi quod subest speciebus, non tamen est ibi manducatio sacramentalis quia illa requirit cum accidentibus quod attingatur hoc quod sub est sacramentaliter vel in forma cum manducatione a creatura irrationali est unio cum solis speciebus. In manducatione creature rationalis alio modo sicut est in fidelibus est unio cum speciebus cum possibilitate sive aptitudine contingendi quod subest, et inde illa manducatio est carnalis quantum ad accidentia, non aptitudine tamen ad sacramentale et spiritualem manducationem. Sed aut fides in formam contingere illud quod subest ut cognitum. Sed fides formata ut cognitum et creditum, et habens

teritate ut dilectum, nos brutum unitur solum accidentibus. Infidelis incipit per [illegible] creditum superaddit quandam aptitudinem ad sacramentalem vel spiritualem manducationem. Sed fides in formam superaddit quod unitur cognito. Sed fides formata creditum sive cognitum habet caritatem et dilecto. Sed hic excipitur quod magis detestatur corpus Christi quod non est in pectore duo sunt consideranda sive in ventre sumpta non quoniam deus detestatur in pectore non hic [illegible] spiritus immo illud dicitur iuxta illud sapientie sancta [illegible] et cetera quod [illegible] neque cibus in [illegible] vel deteriorabitur, nec quod nobilior sit creatura irrationalis sed ipsis angelis [illegible] abilitate [illegible] ad susceptorem sacramentorum quam [illegible] creatura dicit Allegus ubi supra.

ditur posito 3a. Alii autem dicunt quod res sacramenti tunc saluatur quamdiu species habi-
les est ad refectionem humanam. Ideo enim instituta est et ad hoc ordinatur
et hoc licet quando est in ore et in stomacho quia ibi reficit, et ex hoc videtur rationabilior.
Alii dicunt quod tamdiu saluatur quamdiu scilicet recipiatur in usum manduca-
tionis, et quando manducatio completa est tunc sacramentum non est, sed finit. Et
ex hoc licet ortum traxit opinio. Alii dicunt quod quia sacramentum est signum, et
signum est quod se offert sensibus, quamdiu species est sacramentum quamdiu
habet sentiri ab aliquo sensu, et ideo tunc deficit perceptio sensuum
deficit res sacramenti et presentia corporis Christi. Prima autem opinio quae
dicit quod corpus Christi defertur quocumque species deferuntur ut in ventrem
canis vel suis vel in alia loca immunda videtur vera. Saluis enim vero
esse specierum adhuc non desinunt esse sacramentum, nec Christus sub specie panis.
Secunda opinio videtur similiter vera quantum ad aliquid, quia donec species sunt
in suo vero esse et ordinabiles ad refectionem non desinunt esse sa-
cramentum. Sed quod ibi sit corpus Christi quousque sit completa refectionis operatio
cum non existentibus speciebus in vero esse suo permanet operatio refe-
ctionis nec videtur verum nec verisimile. Similiter 3a opinio vera est
verum quod tunc dicitur esse sumptio completa quando species dissolute sunt et transeunt
in animam. Si vero autem sumptio dicitur esse completa facta digestione sive
deglutinatione non est vera. Quarta autem opinio est vera, verbum autem
Hugonis quod est in visu in tactu et sapore corporali deus est quamdiu
sensus corporalis efficacie presentia corporalis non aufertur. Postquam autem
sensus corporalis percipiendo deficit deinceps corporalis presentia
querenda non est, sed spiritualis recipienda dispensatione completa
est prestitum sacramentum. Virtus manet etc. De ore ad cor transit, melius
est tibi ut eat in ventrem tuum, cibus iste animae, non corporis est.
Hugo [illegible] et subdit quamdiu sensus et iudicium quantum ad aptitudinem
non tamen quantum ad saporem tunc [illegible] sensus [illegible] non est tamen in lin-
gua sed etiam in descensu cibi in ventrem sine stomachum. Et circa istas
opiniones dici potest corpus Christi transire in ventrem. Secunda autem
aliter putabant quod corpus Christi nunquam intrat ventrem sed dicunt tamen est in
ore nec aliud esse sub specie sed quando glutitur transire in mentem quod videtur
Augustinus velle [illegible] dicit quod dum est in ore quamdiu est in te, non dicatur
in secessum sed rapitur in recessum. Sed specierum panis dicunt intrare
ventrem quod proprium nihil esse, tamen nihil nisi solus deus possit intrare substantiam
animae. Unde corpus Christi intrare non potest. Unde dicendum potest quod intrare
speciem in ventrem et corpus Christi intrat in ventrem sicut in os vel pe-
ridem. Unde sciendum quod intrare in ventrem contingit dupliciter vel quantum
ad substantiam vel quantum ad cibandi efficaciam. Primo modo descendit aliquod
corpus in ventrem etiam si non esset cibus. Sed secundo etiam similiter
cibus est aliquid intrare animam dupliciter vel quantum ad substantiam, et sic intrat
animam solum id quod illabitur animae scilicet solus deus, vel quantum ad efficien-
tiam, et etiam dicitur intrare animam ad effectum quia licet in anima, et sic corpus
Christi intrat animam quia illam reficit sua gratia. Si quod loquimur de
intratione quantum ad cibandi efficaciam sic corpus Christi non vadit
in ventrem sed in mentem quia tunc non reficit ventrem sed mentem
sicut dicunt sancti. Si autem loquimur quantum ad substantiam sic vadit
in ventrem eo modo quod dictum est. Sed de quesito dicunt quidam
quod corpus corpus Christi non evomitur per vomitum et ad auctoritatem

Bede. Si quis eucharistiam evomuerit etc. inferri. sacramentum eu-
charistie scilicet speciem panis que est sacramentum corporis et speciem ille eie-
cte per vomitum quod fiunt continue divina corporis / ab habende
sunt in magna reverentia. Unde vel comburuntur et cineres ho-
nesto loco reconduntur vel aliquo reservantur. Alio modo potest dici scilicet quod
nesto loco recondita vel alio reservatur. Alio potest dici scilicet quod
quamdiu ita est quod species panis persistat in esse suo vero constat
in separabiliter corpus Christi ibi esse. Unde si species talis transitiva
in ventrem et corpus Christi similiter transmittitur / necesse est quod si species
talis eiciatur per vomitum quod ad ipsum corpus Christi similiter eiectetur.
Et hoc est quod plane dicit Beda dicte: Si quis eucharistiam evo-
muerit xl vel xx diebus peniteat etc. Et ob hoc solent autem presbyteri
fieri partes hostie eiectas per vomitum cum magna reverentia
multo sumere. Sed tunc ad argumentum et propositum tunc dicitur omne
quod intrat in os etc. Dicendum quod loquitur ibi dominus de cibis corporalibus
qui mutantur in comedentem / non de cibis spiritualibus qui mutant
ipsum comedentem. Sed dicitur: An corpus Christi in ventre hominis
sit adorandum. Et videtur aliter de Christo vel ubi supra quod non est ado-
randum neque est ibi venerandum veneratione latrie quod non potest
constare / quod dicitur vel quod est in ventre. Sed contra supra et in ipsa
sumptione est adorandum. Sed per rationem adorandum est vacandum
per bucella accepto ostendit autem quod utrumque credi esse sive in
ventre sumentis sive in ore vel vel inferius aliter vero supra ad
argumentum. An oppositum questionis dicitur de solum cibus corporalis evacuari
per vomitum etc. Unde quod corpus Christi non eicitur quia cibus / sed ratione necessarie
concomitantie ipsius speciei.

Sed quod quis utrum contritus non confessus peccaret mortaliter recipiendo corpus
Christi / et videtur quod non / ille qui reconciliatus est deo digne potest su-
scipere corpus Christi. Sed per verum contritionem homo reconciliatur deo. An confessus
ergo etiam digne potest suscipere corpus etc. Item homo non tenetur de
necessitate confiteri nisi semel in anno / sed quod licitum est plures in
anno suscipere corpus Christi ergo cum licite potest suscipere corpus
Christi non confitendo. In oppositum est clavis ligandi et solvendi. de penitentia
Et alias est potestas dicitur an sacerdos absolvere / timor ad communionem
corporis Christi accedat / pro eo indicium sibi manducat et bibit /
etiam si ea iam iam multum peniteat. Ad hoc dubium respondetur
Richardus in scripto quarti dicitur 9 articulo secundo dubitatio 24 contritus non
confessus mortaliter potest dici / aut de peccato veniali / aut mortali. Primo
confessus inter peccata non peccat mortaliter / quod de peccato veniali
suscipiendo corpus Christi non peccat mortaliter / quia de peccato veniali
non est necessaria confessio / si agis vero de peccato mortali / tunc enim
cum teneat semel in anno confiteri eorum quod de venialibus confitenda
Secundo distinguendum est / quia vel habet copiam confessoris idonei /
et tempus suscipiendi sufficiens ad confitendum / et loquelam liberam
/ aut non. Primo dicitur quod suscipiendo corpus Christi mortaliter peccat
quia ad hoc quod homo sit dignus corpus Christi suscipere requiritur quod re-
conciliet deo et ecclesie. Que reconciliatio est per confessionem et absolutionem.
Secundo subdistinguendum est / quia vel iminet scandalum persone
sive si communicet / aut non. Vel quia iam incepit sacra misterium

si sacerdos est. et in quolibet istorum trium casuum licitum est sine contritione cum
proposito confitendi. Si tamen non adest presbiter aliquibus casibus tenetur
expectare quousque habeat copiam confessionis. Sed tunc ad argumentum in
oppositum dicendum. Et cum illa reconciliatio sit homo reconcilians deo per contri-
tionem et confessionem requiritur tamen regulariter ante, si potest, ante susceptionem cor-
poris Christi. Ad 2m dicendum, quamvis licet homo non teneatur nisi semel in anno
ordinarie confiteri, tamen potest accidere casus propter quos tenetur plus ex
confiteri. inter quos unus est perificatio susceptionis corporis Christi. si ille
qui vult suscipere corpus Christi recordatur se commisisse mortale peccatum de
quo non fuit confessus et absolutus legitime. Ad auctoritatem Gre-
gorii patet responsio per ea dicta in corpore questionis
Item propter aliquod quod non est peccatum tenetur homo abstinere a susceptione
corporis Christi. et arguitur quod non. quia si aliquid aliud a peccato deberet prohi-
bere a susceptione corporis Christi. hoc esset immundicia menstruorum. aut
seminis fluxus. que etiam reputabantur immundicie in lege. Sed mens-
trua non prohibet mulierem a susceptione corporis Christi. Di. v. Ad eius
et assimili nec seminis fluxus. ergo nec aliqua immundicia a peccato
prohibet hominem a susceptione corporis. Item reconciliatus deo et ecclesie
dignus est suscipere corpus Christi. Sed immundicie que non sunt peccata
non enervant reconciliationem predictam. ergo nec susceptionem
corporis Christi debent prohibere. In oppositum arguitur coitus coniugalis
sine omni peccato fieri potest. Sed ante susceptionem corporis Christi aliquando dicitur
ab uxoribus propriis est abstinendum de con. di. ii. omnis homo. ergo
est aliquid aliud a peccato prohibens hominem a susceptione corporis Christi.
Ad hoc dicendum Richardus ubi supra arti. iii. quod propter aliquod quod non
est peccatum tenetur aliquis homo abstinere se a susceptione corporis propter
reverentiam ecclesie, que propter sacramenti reverentiam ordinat hominem
aliquem debere abstinere a susceptione corporis Christi. propter aliqua que non sunt peccata
quia impediunt vel minuunt reverentiam, quam decet observari in
susceptione corporis Christi. Talis est coitus cum propria uxore. nocturna
pollutio proveniens ex crapula vel immunda cogitatione que precessit in precessit
vigilia, que crapula vel cogitatio si mortalia peccata fuerint
vel probabile dubium est utrum fuerint, tunc pollutio ex eis proveniens
prohibet de necessitate corporis Christi susceptionem. Si autem certum est vel
probabile quod non fuerint nisi peccata venialia tunc illa pollutio non
prohibet a susceptione corporis Christi nisi de congruitate. Si autem proveniat
ex nature superfluitate vel infirmitate non credo quod prohibeat. et hoc
probat per peccata que dicuntur di. vi. Testimonium. Et ideo quia reverentia
… reverentiam sacramenti quedam observari in susceptione corporis
Christi convenit … Et quia reverentia que debetur corpori
exigit ut ipsum suscipiens diligenter recogitet quid accipiat,
quod infantes et furiosi facere non possunt. ideo dari non debet in-
fantibus corpus Christi nec illis qui perpetue fuerunt furiosi. Si tamen furiosus
unquam intraret furiam, corpus Christi peteret in debito statu, si periculum
in furia posset dari, non probabiliter timetur quod perficeret aliquam
irreverentiam faceret sacramento. et potest dari per apparatum in hec

Et beatus Gregorius in quadam epistola videtur dicere quod menstruatam pati prohiberi etiam intrare
non debet quia ei nature superfluitas in culpam reputari non valet. Videtur tamen prohibere a
quo sacramenti … ibidem Gregorius dicit … in eisdem diebus … prohiberi
non potest. Si tamen ex veneratione magna … non presumit laudanda est … [illegible]
… culpa non est … [illegible]
… de viro seminifluo

impediunt tenentiam facti que debet observari in eius susce-
ptione tamen rei contente. Et quia causa propter quam debet aliquis in medio
vel suspendi vel excommunicari, sive maiori excommunicatione sive
minori, derogat realiter vel etiam iudicium fori exterioris
unitati ecclesie que est corpus christi misticum, quod est res huius
sacramenti signata, non tamen subsistente contenta, ideo in medio
suspensi, excommunicati et iniuste excluduntur a receptione
corporis christi, predicta tamen pene sed non peccata. Communis predictas
penas contempnentes communiter peccat. Sed ad argumentum in
oppositum primum dicendum quod iudicia nostrorum non prohibet mulier
communicare quia immunda est pariter naturaliter, tamen ut dicitur ibidem, exhortanda de
magis per quem non possunt laudanda est. Sed si peperit non est inhibenda
sumere, sicut dicitur de illa infirmitate que leviter vocatur fluxus sanguinis.
Ad 2m dicendum quod quamvis reconciliatus deo et ecclesie sit dignus sumere,
propter tamen contingentes casus in quo non debet recipere corpus christi propter eius re-
ceptionem, vel propter dicti quod non est inconveniens quod aliquis sit
dignus sumere et tamen indignus etiam. Ad argumentum per oppositum dicendum
quod illud decretum non loquitur de debito necessitatis. Sed ergo
mulier tamen debitum petenti reddere tenetur etiam Glozam ibidem et
apostolus dicit nolite invicem fraudari.

Utrum sacerdos debet dare corpus christi illi quem scit esse in mortali post confessionem
Et videtur quod dare debet quia Augustinus ... prohibeat dispensator. Pinguis terre
... medicat
... ministrorum ... sed exactorem moneat timere medicat
... non ... sed misericordiam ... fecerunt
... correctionem ... potest
... confessus ... dedisset ei ...
... solus nosti quis
... Augustinus ... ei ... correctionis ...
perivit et ... corpus ... eius ... vide ... ipse ...
... qui ... corpus suum inde ... ipse
... mortali ... corporis medicinam
... peccato esse mortali ... instantia petet eam
... egroto mortiferam ... instantia petet eam
egrotantibus ... dare peccat mortaliter et homicida esset si eam ei daret.
Eucaristia autem est medicina salutis salubris ... malis
mortifera est, non tamen corporis sed anime ... est ...
... in ... salutem, ... ad
... de corpore et sanguine christi ... egroti
spiritualiter ... in mortali cum instantia petit non tamen debet ei a
medico spirituali dari, immo si daret videtur quod mortaliter peccaret.
Item nullus est casus in quo peccat sacerdos mortaliter si sciens
et voluntarie proiceret corpus christi in lutum vel sterquilinium ...
aut in mortali est qui vel sterquilinium ... et luto vili
... in nullo casu potest sacerdos dare tali corpus
christi non peccando mortaliter. Item si sacerdos tenetur dare tali, hoc non
est ... dignus est sed propter scandalum vitandum et ... veritatem vite
... est ... peccat mortaliter accipiendo ... cum non est
... veritatem vite propter scandalum, non videtur quod debeat

b[ene] dari. Et melius esset isti qui petit corpus Christi dari quod redderet suffi-
cienter decime, quia committeret minus, quo tamen de duobus malis
minus malum eligendum sit, tamen aliter videtur. Unde quod discretus
sacerdos debet negare corpus Christi criminoso, ut minus malum inc-
urrat et magis vitetur, id est, ut sacerdos suspectus ne malum in se
sic habet apponit in notitia. Et quod ab alio odis, hoc facere non vis,
id est debes odisse. Unde ne aliquid alteri faciat. Hec est lex caritatis.
Sed si esses in peccato mortali, debes dare corpus Christi et dari, quod
illud alii dare non debes. Et Augustinus: Non est dandus gladius
furiosis ne se ipsum et alios occidat peccator. Aut si sumat
eucharistiam per eam se ipsum occidit, quare eam illi dare non debet
sacerdos. Et Matth. xv: Non est bonum sumere panem filiorum, id est eu-
charistiam, que est panis angelorum et bonorum existentium in
caritate, et dare canibus, id est existentibus in peccato mortali. Et Matth.
vii: Nolite dare sanctum canibus, sic est corpus Christi peccatoribus. Secun-
dum allegata in contraria parte sic sume quod [illegible] ad hanc questio-
nem. Si sacerdos novit aliquem esse in mortali per confessionem, debet
eum monere in secreto ne accedat ad mensam domini. [illegible]
ant debet negare corpus Christi si petit in secreto. Si petat illud
in publico, tunc aut eius peccatum est publicum aut privatum. Si
publicum, negare debet illi, licet peccatum perdit quod publicum
est. Si privatum est, oportet dare ne detineat, contingat eucharistia
in [illegible] dicit; [illegible] ille quem sacerdos
scit esse in peccato mortali et non petit eucharistiam bene dari
et tunc sacerdos dando peccaret et petit et tunc distinguendum
est, quia aut suum peccatum mortale est occultum aut manifestum. Si ma-
nifestum, tunc sacerdos bene dando eucharistiam peccaret, quod legi-
timam habet exceptionem, quod bene publice obiici potest, et
accipio hic manifestum non pro omni eo quod probari potest, quia magis
proprie dicitur manifestabile quam manifestum. Unde si sacerdos scit parro-
chianum suum esse in crimine quod legitime coram eo possit probare,
ita quod illud crimen nesciunt cum ipso nisi duo vel tres testes
per quos hoc probare possit, non propter hoc debet eucharistiam ne-
gare illi in publico petenti, quia iam incideret in penam
ancilarius [illegible] si non debet vi. q. i. in secundo qui
Sed accipio hic manifestum pro notorio. Est autem peccatum noto-
rium, id est vel per sententiam seu confessionem factam in iure, aut evi-
dentia rei que tergiversatione aliqua celari non potest, sicut
de cohabitatione clericorum et mulierum [illegible] ultimo. Si autem
peccatum suum est occultum et petit in occulto et tunc sacerdos illi
dando peccaret, quia habet contra eum legitimam exceptionem, quia bene in
occulto obiici potest, et ipsum debet monere ne petat in publico
ut habetur de [illegible] dist. ii. Ne prohibeat, aut petit in publico
et tunc sacerdos bene dare tenetur, quia contra eum non habet legitimam

exceptionem qua ei in publico obiicere possit. Extra de officio iudicis
ordinarii. Si sacerdos. Sed ad argumentum primum oppositum dico est
quod sacerdos est dispensator non dominus sacramentorum ecclesie. Unde dando
eucharistiam non dat suum sed reddit alienum. quod negare
non potest de iure. quia quando in dicto casu vel dedit medicinam
spiritualis eucharistiam que est medicina mortifera quia
spiritualis sicut proditorem et scandalizaret ipsum ad alios
peccatores sicut proditorem. Et si negaret nullum aut utrumque contingeret medico
ideo non. Sed si negaret infirmo medicinam mortiferam. licet
dito corporali si negaret infirmitatem corporalem prout dicitur. Non est simile. De medico
enim infirmitatem corporalem prout dicitur. Unde non est simile. de medico
dito spirituali et corporali. Ad 2m respondeo. allegatur quod ille qui dat 2
non prohibet corpus christi in lutum ymmo compellens sacerdotem ad dandum
non prohibet corpus quia in lutum ymmo sic ponit. et non peccat mortaliter. Sic si
b. principis peccatoribus sic ponit in lutum cum eucharistiam
tu dederis egroto corpus christi qui te ponit in lutum cum eucharistia
peccaret mortaliter. et tu non compulsus eum et invitus ponis eum
staret in luto. Ricardus vult quod non est simile quia lutum corporale
polluit illud quod in ipsum ponitur. Unde species consecrata polluerit non
aut corpus christi. Sed peccator recipiens corpus christi nil polluit sed
Ad 3m dicendum quod plures sunt cause propter quas sacerdos tenetur peccati dare 3
corpus domini. Una est celanda crimen. Alia est vitanda scandali
sua est apparentia nisi petens ipsum dicta infamaret dominica
ratio est. Sed enim dare ne prodat crimen eius. ne des scandali
operatoribus. Sed enim dare ne prodat crimen eius ne det scandali
zelet quod et videtur manus impetrando. et quod nesciat sacerdos utrum deus
occulte operetur in eo. Dicendum ergo quod neque tota ratio neque potissima
propter quam sacerdos dat tali dare corpus christi est vitanda scandali sed potius
debitum vitandi proditorem criminis alterius. Ad hoc enim maxime te-
netur sacerdos sed ut non prodat crimen alterius crimen tegit et tamen notorie + qua
sacerdos sicut ut non prodat crimen alterius tamen tegit et tamen nota
ex professione. Unde innocentius tractans est que spiritualis medicina
sanitatis medicinam dederit egroto qua ei sciebat esse mor-
tiferam. Sciebat enim quod quia maducat ingerit medicinam sed ma-
ducat et bibit aut ut suus docet ergo quod sacerdos communionem non
negare cuius crimen. et si sit notorium non tenetur est ecclesie pa-
tenter negare eius crimen et si sit notorium non est celare propria
infestum necessario non sit correctio sed proditor prout patet in ca-
none iam allegato. Non prohibeat dispensator pinguedinem tri-
mentorum dominum mandu. Sed moneat exactorem. Et est quod pa-
ro quis sed dare tali corpus christi sed ne prodat crimen illius et
exsequitur vitanda scandali. Sed certe sacerdos in casu isto non facit
aliquid quod est contra vitandum vite. neque vite sue neque vite illius
cui dat. quia ex quo sub necessitate dandi dat illa non est volun-
taria sed coacta quia necessitatem non appellat. Unde non est dicendum
auctor illius facti sit nec ille qui cum legem aliquem necessitat
ne dat auctor necessitationis sed lex potius. Sed ad dictum modum in-
notatur sit. Bene tamen necesse debeat primum mortale committere
ne prius aliud mortale committat eligendum est potius sacerdoti
non prodere peccatorem quam ut ille non peccet sed ille potius eligit
ut abstinendo reddatur suspectus quam communicando manducet

indigne / Ad aliud dicendum quod si sacerdos eciam in mortali peteret instanter in
publico corpus christi sub forma dandum / debet ille velle illud sibi dari hic enim
est iustum / Ita dicendum est voluntati / sed non debet velle illud instanter
petere / Ad aliud dicendum quod negando furioso gladium et possessionem sic enim
infinitis corpus lucratum est / hec est hic a contrario dissimile sit
non est in proposito / Unde in medicina reddendum est gladium furioso
sed non conservatur eum furiosum / sed quia petrus in tali proposito est sibi in
medicina quia in facie ecclesie et non apparet sicud petrum dicendum ei dari quod
petit / Richardus vero in scripto quarti di. ix. ar. primo dicit quod non est ita
quia ius naturale quod est de restituenda re inter proximos precipit non reddere
depositum in tali casu / non est autem sic in proposito / ymmo ius naturale
dictat / quod petrus occulte a prelato suo non publice / quia nec christus pu-
blicavit petrum iudam / quamvis eius scelus manifestat ut patet ex de officio
ordinarii / Si sacerdos / Si sacerdos sciat petro aliquem esse reum aliquo
crimine / vel confessionis / vel conscientie voluit in mediacione ordine
quibus prelatis possit eum non dicendum nominatim arguere / Sed tunc ad precedentem
auctoritatem / Mathei vii non est bonum sumere etcetera / voluntate si
quis non facit sacerdos / ymmo coactus hic facit / Ad illud Mathei vii
nolite dare etcetera dicendum quod non dicit dabis non dare / Et timuit enim quod si eius
opus hoc facere excusationem / sed dicit nolite quod dicit hic non dicendum aliquis sacerdos
facere voluntarie / Caveat autem diligentissime sacerdos ne sic peccati
det hostiam non consecratam simulans se dare corpus christi / quia si hic faceret
grauissime peccaret / daret enim se et ipsum occasionem ydolatrandi cum tu
in se esset / et quod dicendum ei dari eucaristia / non hostia non consecrata / tum
quia hic vult deus ut patet effectu suo / tum quia negatur aut iustificatum
cum deus / tum quia simulatio talis non est utilis / tum quia sacerdos
veritatis / non debet simulare fictionem falsitatis / ut patet extra de celebracione missarum
Cum de homine / Et quia ista sunt abicienda remedia que veri sunt
periculis plenior / Et postea sequitur tamen consilium hinc de presbiteris qui fuerit se
celebrare et non celebrat dicendum clerici [illegible] qui possunt eum consecrare reputat
tat se indignum peteret quomodo / sic se ingerat irreverenter / quomodo non
offendere videtur qui sic fraudulenter illud presumpsit similare / cum
ille qui solum in sacerdotio sit manus imponit / iste vero non solum
deo cui non veretur illudere sed et ipsum quem decepit se astringat

Item sacerdos corpus christi dare debet illis qui dicuntur sunt suspecti / et ar-
guitur quia de eis homo presumendum est quod sit bonus quamvis plurimum
fallat etcetera ut habetur [illegible] Item [illegible] diligentius [illegible] sunt
in medicina sicut petrus / quod nec quod est dubium male servandus est
de primis [illegible] quod [illegible] sublevandum / quod ut [illegible]
tum corporis [illegible] / quod suspectus de furto [illegible] corporis
christi [illegible] plane [illegible] que ista sepe contingit / Item [illegible]
prima longe ante finem volunt [illegible] homines [illegible] medicari
arbitrio [illegible] et [illegible] sua [illegible]
[illegible] Sed si sacerdos non dabit corpus christi suspectis [illegible]
se aliis / medicari arbitrio [illegible] / quod videtur [illegible]

~~Utrum sacerdos corpus christi dare debeat illis qui de crimine sunt suspecti~~
~~et a[illegible] de quibus tamen presumendum est quod sint boni~~
~~[illegible] probatum fuit grave~~
corporis christi dare / non obstante suspicione. Item sciendum quod prima dies
Annuus suspicionis / postquam est repellabilis / quod approbandum vel recipi-
enda / si sacerdos per suspicionem dimitteret dare corpus christi suspectis
suspicionem non repelleret / sed approbaret / vel reciperet / ideo videtur non
debet dimittere dare corpus christi alicui propter suspicionem sine exceptione aliqua
nulli debet dare sponte corpus christi alicui de quo suspicatur quod in mortali
accedit / ideo non debet dari illi qui est suspectus de peccato mortali
tamen suspicione de eo / quod in dicto accedit. Item qui suspicatur de aliquo
quod sit in mortali peccato / suspicatur de eodem quod indigne percipit
sumendo corpus christi. Dicitur autem in tali suspicione dare sed corpus christi
sponte accedit se procurat peccatum suo / et cum hic percipit corpore
sacerdote hic / ideo illi de quo suspicatur malum hic non debet christi
dare corpus christi. Item nulli debet dari corpus christi nisi constaret quod
sit mundus a peccato criminis de quo dicitur: nec de hiis [illegible]
ubi dicitur [illegible] et ne [illegible] clericus [illegible] sive laico
de fragmentis oblationis christi admiscetur pena / unde sacerdos
tamen [illegible] passim [illegible] pauperibus indigentibus impendere / [illegible]
nostri sunt a [illegible] mundi sunt / tamen non debet dari [illegible]
nisi nostrum quod sit mundus a peccato etc. Item [illegible] constat quod
[illegible] est fornicatio vel fornicatorem suspicatur
[illegible] uxor dimittit / ideo a simili [illegible] suspectos [illegible] sic
per [illegible] repellat / ideo sic sacerdos non debet dare corpus
christi publice criminosis / ita nec publice de crimine suspectis
Ad hoc [illegible] Alexander de Halis in [illegible] sine [illegible] et
frater Richardus in scripto quarti distinctione ix articulo ultimo [illegible] *(margin: sacerdos)*
triplex suspicio / scilicet violenta / que surgit ex [illegible]
violentis / ad quam [illegible] aliquis [illegible] et admi-
[illegible] non admitti probata / qualis est si inventus est solus
cum sola nudus cum nuda in eodem lecto loco secreto / et tempore
apto ad [illegible] carnalem / talis est suspicio violenta
quod interveniat copula carnalis / et qui talis suspectus in-
dicandus est / sic in[illegible] de facto. [illegible] sic publice
criminoso sacerdos non debet dare corpus christi / ita nec publice
suspecto de crimine debet dari. Alia est suspicio probabilis
/ talis est si inventus est solus cum sola colloquentes tempore et
loco suspectis frequenter. Tertia est temeraria / et illa que
sine argumento aliquo provenit ex iudicio temerario / et
irrationabili [illegible] qui [illegible] est illa que [illegible]
[illegible] maledicorum hominum et [illegible] / Propter talem
suspicionem non debet sacerdos dimittere dare corpus christi. Sic suspecto
[illegible] quod suspectus est suspicione [illegible] et a suspicione sit [illegible]
[illegible] infamia publica / neque in publico / neque
in occulto dandum est tali corpus christi / tamen [illegible]:

publice / tum etiam propter presumptionem violentam peccati sine illo cum etiam corpus
Christi manifesto infamavit ut habetur de conse. di. ij pro dilectione / et
satisfacit etiam per purgationem vel alios / Si autem suspicio sit
singularis ipsius sacerdotis / non est ei neganda quando sacer
dos petat in publico et non in privato / si sit suspicio per
sonalis sive sit singularis sive communis non est ei neganda
et cum iuste potest in quatuor modos que ha contrahit de
crimine scilicet instructus / a testibus vel facti evidentia / et de
confessione clericorum et laicorum / Extra et ea q. i. palam vero
quia Lotharius et alii inter infamationem ut quia quod sepe
citatur et monetur / nec se purgat nec comparet / Extra q. in
decreto / ubi sic dicitur manifestum est constitui de crimine cum
quis inculpatus et convictus de legitime indictione / purgandi se
occasionem non utitur / Certo violenta suspicione / in ij q. pa
derit dum et hic notatur ea q. pa vero pro in glossa de scien
tia ad aliud proprium quia dicitur de modis presumendi et decernendi
quod creditur talis suspicionem eum in infamatione probandum est
quando bonum presumendum de ipso suspecto / nec tamen de quo
talis presumptio est suspicio reputatur dubium / sic presumitur tamen
... ad illud quod obiicitur quod dubium instru
tandum ... Si autem sacerdos vel predicator vel
alius ... innocentem contra habebatur suspectum / tum possit
dari corpus Christi / vel in publico si suspicio esset particularis / vel
in privato / Si suspicio esset publica / Et ad id quod ulterius dicitur
sit corpus Christi et de quo sit ... sit modo / dicendum quod id est de iure
loquitur de clericis ... iurisdictione / nec dicit quod sacerdos de
bet illud esse medium cum confert corpus Christi / immo reprehendit
... passim corpus Christi illis de quorum malitia non sit
certum / unde ... de illis ... dig
ni sed non / nec ... quia ... de
quod sint digni enim notitiam non potest presumere quod sint digni
vel non / ... Si autem ... an
corpus ... est ad ... suspectorum / et quod sic videtur ea
q. ... sepe contingit ut in monasteriis monachorum furta per
petrantur / ... statuitur ut cum ipsi fratres de talibus excusari se
debeant missa ab abbate celebretur vel ab aliquo presentibus
fratribus / et sic completa missa omnes communicent in hec verba / corpus
domini sit tibi ad probationem hodie / Et in opposito dicitur corpus
Christi suspectis / ut dicitur ... dependeat est temptare deum
Et temptare deum prohibitum de ... vij. quod habet de eo
... dicitur ... corpus domini ... ne ma
... dicitur ut malitia ... alie
... deprehendatur ... quod talis ... non
deprehendatur / Ad hoc videtur enim ... quod talis ... non
est reprehendenda nec ... temptare cum missa et de
... catholice invenitur / sicut in collectione

herbarum medicinarum incantationem non prohibent que eciam ordinibus
sunt ut xxvi q v illa. Non licet. alio tamen allegat de hiis qui
et sumitur quod predictum decretum est abrogatum. Ut quod aliquis
non inductus et purgatus alias vel probatus quod tempore probationis
vel purgationis per hunc modum et temptare deum vel per diu
quod forte non est intencio decreti nec statuentis quod si aliquis
purgatus eciam vel probatus per aquam signum apparuit in illo
qui tamen commisit, sed ut timore accedendi ad corpus
christi eciam contricionem peccati contereretur et purgaret se apto commisso
non est interficiendus quod si vere corpus domini sit ad probationem
hodie deberent sic interfici. Corpus sit et ad probationem tamen
per aquam signum apparens interfecisset vel ad manifestationem
domine si vetus sine ipsius facti ut illa mulier peccatrix
absque peccato si purgasti et hoc extra intentionem non temptaret
deus vel tamen predicte et potest fieri sed institutum
hac intencione ut per confessionem illius qui furtum commisisset
fieret furti restitucio

Utrum plus peccat manducans in peccato spirituali quam in peccato carnali
Et videtur quod in spirituali quia dicit Gregorius ... peccata carnis ma-
ioris sunt infamie et minoris culpe. Sed manducans cum minori
culpa minus offendit ergo etc. Item si peccatum maximum in hoc
genere est maius eo quod est maximum in illo genere quia est
simpliciter singula generis maius est eo quod est simpliciter illius generis
Sed peccatum maximum in genere spiritualium ut desperatio vel sua
impudencia est maius peccatum simpliciter communiter maximo peccato
in genere carnalium ergo peccatum simpliciter in genere spiritualium est
maius et communiter peccata simpliciter in genere carnalium. Contra magis
peccat ut videtur qui manducat in communiori peccato ergo etc.
Item communiter peccat qui peccat ex certa malicia quam qui peccat
ex infirmitate. Sed peccata carnis sunt ex infirmitate, peccata
vero spiritus ex certa malicia ergo sunt illis maiora etc.
Item cibus huius sacramenti est spiritualis et cibatio similiter. Contra cibo
corporali maxime adversatur corporalis immundicia et maxime
polluitur cibus iste cum tactu immundi in immundicia a communi di...
Item in immundicia spirituali maxime adversatur cibo spirituali et
maxime polluitur contactu immundi in immundicia spirituali maius
polluitur quod eciam ipsius est quod sumentes cum immundicia corporali
x aliud Ergo magis peccat. In oppositum arguitur hoc sacramentum est sacramentum
unionis membrorum cum capite ad invicem ergo peccatum
quod est maiore dimissionem membrorum ab invicem et a capite
est magis contrarium huic sacramento et magis impeditivum efficacie
illius. hoc est peccatum carnis scilicet luxuria quia ad minus minimus
duo separat a capite et a membris eius ergo videtur quod sumentes
hoc sacramentum in peccato carnis maiorem inferunt contumeliam
melius quam sacramento ergo etc. Item ad corinthios vi. Omne peccatum quodcumque
fecerit homo extra corpus est; qui autem fornicatur in corpus

simi peccat ille fornicator / non modo anima sed etiam corpus co-
taminat illud peccatum / quod Augustinus maculat in indiviso. Secundum
hoc sacramentum / est sacramentum individuitatis corporis contenti et signati / scilicet
corporis christi veri et mistici / quod simul est sacramentum in cari-
tatis duplici vinculo magis innexa ipsi sancto / quod sumens
in veritate / quod secundum alios est / sine indiscretione indevotionis tamen
non ita absolute peccato spirituali sicut peccato carnali / Item ad
hoc quod aliquis digne accedat requiritur indevotionis tamen et
deliberatio / quod spirituale peccatum non ita impedit dignitatem sa-
cramenti huius sacramenti / sicut carnale / Item existentes in peccato car-
nis sumunt corpus Christi cum maiori contemptu / quam existentes in
spirituali / tum quia immundiores sunt quam alii propria reputatione
et viliores / tum quia peccatum carnis non latet ipsum peccatorem
Dominus enim fornicator scit se esse in peccato mortali / non ita
est de illo / qui est in peccato spirituali / quod magis peccat su-
mendo corpus Christi in peccato carnali quam spirituali. Item sumptio corporis
Christi a fornicatore assimilatur Iude traditori / qui tanto ad hoc
quod osculo tradidit Christum / Sed illud peccatum fuit scelestissimum
thema / quod sumpto corpore peccatum scelestissimum [redacted] et quod dicit Bernardus
Iude scilicet tu fornicator / qui ad altare cum deo fabularis / dicit sa-
cerdos / Dic ille tu qui eisdem labiis filium dei osculans
quibus osculatus es filiam meretricis / Tu Iuda osculo filium
hominis tradis. Respondeo aliter de thalis in tertia parte
sine summe / Respondendo ad hanc questionem sine preiudicio dico
nota dicit quod qui manducat in peccato carnis corpus Christi / primo quia
peccatum carnis comprehendit peccatum luxurie / et peccatum gule
et qui manducat in peccato spiritus / primo quia peccatum spiritus com-
prehendit omnia peccata a peccatis carnis predictis que se
habent ut excedentes et excessi in deficiendo / ut peccata
Unusquisque enim peccat qui manducat corpus Christi existens in peccato
gule / quam qui manducat in peccato desperacionis / vel invidencie
sine fine / et magis peccat existens in peccato luxurie / quam existens
in peccato ire / vel alterius peccati spiritualis / Et hoc multiplici
ratione / scilicet ratione contrarietatis in effectu / quia hoc sacramentum efficit homines
spirituales / illud peccatum carnales. Item hoc sacramentum unit membra
cum capite et membra ad invicem / Et hoc peccatum inter omnia
peccata plus est divisivum / quia in opere huius dei duo peccant. Item
ratione maioris contemptus qui accidit ex turpitudine et vilitatis
reputatione. Qui enim peccat peccato luxurie / sciunt sicut quod peccat
mortaliter et vilitatem peccati cognoscunt / et se viles reputant
qui / quod raro accidit de peccantibus spiritualiter / Raro enim accidit
quod aliquis sciat / an peccet mortaliter ex quantitate actus spiritualis
ut potest ex actu superbie vel invidie / vel ire / qui accidit
Item ratione maioris immundicie / quia ex commissione operis car-
nalis huius dei non solum anima efficitur immundior per

appetitu inmundicie et consensu cogitacionum inmundarum
Hec est racio ipsa propter privitatem et opera inmunda propter hoc dici potest
quod accidens in hoc peccato ad sacram comunionem quinque precatur
quod accidens in peccato spirituali / quod multis modis contra-
riatur completa est de se facit sacerdos / Item quod non est
aliquis actus vite anime cuius actus delectacionis ita suffo-
cat opera vite superiorum / sicut actus generativus / Unde in
hoc actu totus ordo vite pervertitur / Item quod cum ordinem
rectum debeat esse superior / est sub / et equalis / Item in augustinus
in hoc opere anima fit tota caro / Cum in hoc opere corrupcio
prevaleat nature / et ideo indignum est ut talis accedat
ad sacramentum / in quo nil est corrupcionis / ymo summa et
incorrupta / et quod est dignius cum omni creatura prius
fuit reordinata nec super corrupcionem / quod fit infra spacio
xxti iiijor horarum / Et ideo dicunt quidam quod tunc debet
se abstinere sacerdos a celebracione post pollucionem / Item si in dor-
micione medicina contingat pollucio licet in ea sompnis cessat
a celebracione usque forte ad nonam celebracionis / ut in
tempore ieiunii quo complete sint xxti iiijor hore / Tamen quando
quod pollucio retrahit a celebracione et communione sumitur
forte in casu et quibusdam causis / Item sicut tamen cause necessita-
te an reparacionem vite et reductionem ad ordinem debitum
abstinendum est ab immolacione / et a sumpcione corporis christi
Secundum congruitatem / sicut necessitatis que sunt plures / una
est inhabilitas mentis / ad tanta misteria contemplanda
et affectanda / mens enim ex tali opere pronior fit et magis
inclinata solito ad inordinatas cogitaciones et in-
ordinatas delectaciones / Magis enim descendit mens
in carnem / Item ipsius mentis est quedam elongacio contra
illius facti / et inhabilitacio ad illam est causa quare acce-
dendum non est / Alia est irreverencia / quia enim hoc sacramentum
est sacrum sacrificiorum / cum maxima reverencia accedendum
est ad illud et specialiter ad immolacionem / et ad communicacionem
Unde quando sermone sit tanta feditate pollucionis / et tanta
infeccione / propter hoc cessat ab accessu minus videtur irre-
verenter accedere / Item quamvis inhabilitas mentis / et irre-
verencia sint cause necessitatis / quare in casu isto non est acce-
dendum ad communionem / Alie sunt cause congruitatis / et sunt
multiplices secundum multiplicem repugnanciam huius operis / et tanti
sacri / Prima est quod in passione christi maxima fuit
dolor cuius passionis sacramentum hoc est representativum / In pol-
lucione est maxima delectacio / Item in pollucione hominis attesta-
tur carnis prevalencia / quia ideo recessit a deo / et deus

et homie In hoc facto deus attendit
ad hominem et hic ad deum Item in hoc
ope corrupto pvalcat natur contentus
in hoc facto nil hz corruptos ppter quod
d[illegible] est quod non est attendendum ad factum
nisi cum agnata tam p spualis [illegible]
necat Et tunc ad [illegible] cum apptum
advertenda cum dicitur petm spuale est maius et gravius quam carnale
Item quod hic actu non valz iste sumit corpus xpi in
maiori peto quam ille qui gravius peccat quam ille charis
ritas enim peti in hoc casu non pvenit ex indignitate
maiori ex parte accedentis sed ex indignitate maiori
ex parte recipientis accessus Unde hic actu valz iste indignius
accedit quam ille qui magis peccat sed hic non valet
iste indignior accedit quam ille qui magis peccavit
spualia aut pc faciunt psonam indigniorem carna-
lia aut sed [illegible] accessum indigniorem Unde
hoc est sicut magnitudo aut minor culpa magis of-
fendit sed aut est vera magnitudo indignius magis
offendit Et illud quod dicitur in medicina spualis magis
polluit [illegible] spus abscidit spualiter et Item quod carnalis immundicia
sic [illegible] non est ita carnalis quam non sit spualis
primo spualis est et quam efficit immundam sic petm
spuale et etiam immundiorem hic aliter ut sup
[illegible]
adtergere Et dicitur [illegible] questionem p [illegible]
[illegible] in [illegible] estatum [illegible] dicit cum
sit [illegible]

contingit pollutio / aliquando ex crapula / aliquando ex superfluitate / aliquando
vel ex infirmitate / Et quidem cum ex naturae superfluitate vel infirmitate
evenerit / omnimodo haec illusio non est timenda / quia hanc animus
nesciens pertulisse magis dolendus quam fecisse / Cum vero ultra
modum appetitus gulae in sumendis alimentis rapitur / atque idcirco
humorum receptacula gravantur / habet animus exinde aliquem
reatum / non tamen ad prohibitionem corporis Christi percipiendi / vel missarum
solemnia celebrandi / cum fortasse aut festus dies exigit
vel exhiberi mysterium pro eo quod sacerdos alius in loco deest ipsa
necessitas compellit / Nam et si adsunt alii qui implere offi-
cium valeant illusionem per crapulam factam a perceptione
sacri mysterii / ut arbitror humiliter abstinere debet / Sed sunt
autem quibus ita plerumque illusio nascitur ut eorum animus
in somno corporali positus turpibus imaginationibus non se
foedet / qua in re unum ideo ibi ostenditur quod ipsa mens ei-
non rea non tamen sit / vel suo iudicio penitus libera / Sin vero
ex cogitatione turpi vigilantis oritur illusio in mente
dormientis patet animo reatus suus / videt enim a qua radice
inquinatio illa processerit / quia quod cogitavit sciens hoc
pertulit nesciens / hic casus est [illegible] qua [illegible] evenerit
restat ubi necessitas non est ut sacerdos alius [illegible] est
a celebratione et communione abstinere ut credo / Item
non est peccatum quod nocturna pollutione polluitur quamvis extra
memoriam turpium cogitationum sese ostenderit inquinatum
tamen hoc ut [illegible] sine [illegible] suam quia in iudicium
statim fletibus tergat / Nota quod de hac delectatione Gregorius
[illegible] est si proveniat ex causa talis non est accedendum
si causa videri potest quia aut hoc est quod peccatum committitur in po-
llutionem quod provenit ex causa tali quod esse non potest / tamen nec
committi peccatum in somno / cum usus rationis non habeat videtur
Augustinus super Genesim ad litteram xii / Et magis videtur quod sine — fini
peccato dormienti accidat pollutio / aut hoc est quod prius fecit
et indicium corporale / quod non videtur cum tanta sit fe-
[illegible] et immunditia quod provenit ex causa tali quanta
[illegible] provenit ex illa / aut hoc est quod causa illius est peccatum
quod provenit ex illa / aut hoc est quod causa illius est peccatum quod illud / quod non
causa illius non videtur quia maius est peccatum quod illud / quod non
videtur / cum talis sit peccatum crapula / quod praemeditatam
vel maius peccatum polluto aut proveniens ex crapula
impedit sicque proveniat ex praemeditatione / Item si Gregorius
Gregorius dicit quod crapula ceteris maius impedimentum accessus ad
[illegible] — Corpus Domini / quia crapula alia peccata que sunt venialia tamen sed hoc
corporis et quia alia opera que sunt venialia tamen sed hoc
[illegible] quod non sine causa dicit Gregorius / Sed quod crapulosus pollutus
est ex praemeditatione / non debet accedere / et quod cogitans ad causa

sit polluc̄o p̄t / ut sunt uel in tercio uel 4ª singulo est q̄ illa
pollucio que est ex premeditacione magis inclinat mentem
ad affectiones inordinatas et cogitaciones / et fortiorem
relinquit impressionem in mente / sic illud quod est complens
inordinacionem mentis inordinate cogitantis / preterea
pollucio que precurrit premeditacionem est ex illa effective
que ex crapula / est ex 1ª materialiter ideo quod est i ꝓ
[illegible] quod est voluntaria / plus s̄z ex parte nostra / quam
illa que est ex crapula que sequitur precurrit ex sub-
repcione / vnde et si crapula sit maius peccatum quam
cogitacio singulo / tamen pollucio que est ex precogitacione
magis inficit / et magis imputatur pollucio propter causas
predictas quam alia
Sed dices an liceat viro accedere ad altare qui dormit
cum propria vxore eadem die / et videtur quod non de consuetudine: Dicendum quod 2ª
[illegible] an sacram communionem abstinere debet a propria vxore diebus
aliquibus a maior aut / in opposita racione est posite se-
[illegible] introducuntur sed perplexitas quedam extrema posito
quod vxor instanter petat a viro debitum die prima
precedenti natale aut pascha / constat quod tenetur soluere debitum
Sed de consuetudine Dicendum quod 2ª secundum / dicit katholicos non communicare
qui in istis vel tribus pascha penthecoste natali domini non
communicauerit / ergo si abstinere debet a propria vxore tribus diebus
uel amplius ante an sacram communionem / et non debet in casu proposito
/ ergo non debet accedere ad sacram communionem in festo natalis
et ita non communicabit inter katholicos dicendum quod est de
taxacionis dierum quibus debet abstinere / ad hoc dubium
Allexander De halis in tercia parte sue summe respondet / quod
si non constat aliquibus vxorem propter causam libidinis
ad implendam sed causa debiti soluendi postulati ab
vxore / tamen licet illud cum reverencia et timore et pura ac-
cedere diebus statutis a ecclesia / sic in tribus diebus predictis ad
uel ad actum incepto qui dicitur causa voluntatis ad an sacram
communionem reddendam / quod hic intelligendum est quod in se
est / et non exigat actus debitum reddere / et si non ceterum
communicare / preterea si causa liberorum procreandorum vxorem
suam cognouerit tamen licet accedere / ergo Gregorius dicit quod
ad sua coniuge non expediente voluptate raptus sed solum causa
procreandorum liberorum / coniunctus / iste profecto deinque
sui arbitrio siue de sumendo dominici corporis sanguinis
misterio sine nec indicio relinquendum / quia a nobis
non debet prohiberi accipere qui in igne positus nescit
ardere / et dicit relinquendum suo iudicio propter
delectacionem in actu siue opere carnis que frequenter

tanta quod rapit voluptatem ad delectandum et preter
perhabitam ordinatam intentionem. De dicta dicens dicit
assignatas de consuetudine dicta per quas sunt diversitates
voluptatis et corporalitatis intentionis / sed esse diversitas
peccati ad nunc dicendum / quia quanto intencia commixtionis
est impurior et voluptas turpis maior / tanto sed esse
dimittior sed de dilacio continuus quam alleg

Utrum quis possit sumere corpus christi in peccato mortali vel veni-
ali. Et arguitur quod sic / quia dicit Hilarius libro de trinitate / hic et
alibi et arguitur quod sic / quia dicit hilarius libro de trinitate sic et
excepta atque eucharistia efficiunt ut nos in christo / et christus in nobis sit
ergo patet quod contingit mereri sumendo corpus christi / quod contingit sumi
sine omni peccato. In oppositum dicit Ecclesiastes ix° Nemo scit an
odio vel amore dignus sit / unde nullus scit utrum sit in mortali
peccato / vel in gratia / quia ille odio dignus est qui est in mortali
peccato / quod cum nullus scit / utrum sit in mortali peccato / vel non
dummodo attendat et disponat se ut regulariter attendit et ne
se discernimi quod mortalis peccati exponat vel etc. Item prima Johannis
primo Si dixerimus quia peccatum non habemus etc. / quod nullus potest
attendere sine peccato / sed omnis talis peccat etc. / quia sic quod attendit in
mortali peccat mortaliter / ita ut videtur qui attendit in veniali
peccat venialiter. Item primo: xx° Comes per dicentem indignum est cor-
pus christi sed apertum / et ita videtur quod quilibet attendit ad
minus in peccato veniali. Ad hoc respondetur Alleg de habitu
in questa parte sine sumere dubito quod multa sumunt corpus christi
qui non peccant / immo merentur / et augetur in eis gratia. Unde
dicit Beda super illud Marci xiiii Accepit Ihesus panem etc.
Ebrietas felix salvatoris / saciatas quae quanto copiosius
sumitur tanto sobrietate mentibus donare dignetur. Sed ad
argumentum in oppositum dicit Nullus scit etc. Intelligitur hic dicta de odio
vel amore finali / et hic videtur sonare littera sequens que est
sed omnia in futuro reservantur incerta. Sed quia communis opinio
doctorum est / quod nullus potest scire utrum in aequo tempore sit dignus
vel non / ut patet dicta / quod licet homo non possit scire utrum sit
in gratia notitia certitudinis / potest tamen de hoc ex coniecturis sumptis
fiduciam spei habere / unde Bernardus in sermone de [illegible] dicit
quis utrum dignus sit amore / an odio / certitudinem utique
non habemus / sed spei fiducia consolatur nos scriptura / ne du-
bitationem habemus amicitiae penitus conveniam / propterea hic data
sunt quedam signa et indicia manifesta salutis / ut indu-
bitabile sit eum esse de numero electorum / in quibus ea signa
permanserint. Et proponit ipse iiii° signa. Primum est si de-
vote audit verbum dei / et hic signum ponit christus illo Johannis
viii° Qui ex deo est verbum dei audit. Unde porro interea
qui fiduciam praestant et magis spei unum est illud maximum

verbum dei qui ex deo est verba dei audit Aliqua tamen signa sunt
opera vite agere contra apostolus [illegible] commissa et hec tamen
sunt ab illa caritate Johannis v Tres sunt qui testimonium dant
in terra spiritus aqua et sanguis unum de effectibus sermo et
omni acceptione dignus quia salutis testimonio commendatur
tres sunt igitur qui testimonium dant spiritus aqua et sanguis
primus est quod testimonium effusi sanguinis christi [illegible] quod se
continet a peccatis habere et ab aqua testimonium qui laborat
in gemitu suo lavans per singulas noctes lectum suum
Sane fratres super venisse spiritum christe nova [illegible] testis
iam ut breviter repetam a sanguine et aqua et spiritu habes
testimonium se continens apostolus [illegible] digne agas [illegible]
Si facis opera vite [illegible] caritatis super illo verbo
apostoli ad Ephesios v In quo signati estis [illegible]
probabilia licet non necessaria sunt et demonstrativa [illegible]
[illegible] non potest cognosci quod sit predestinatus ad vitam
eternam primum est penitentia [illegible] temporalium Mathei v Beati pau-
[illegible] de malis [illegible] Gregorius Con-
[illegible] caritatis [illegible] est [illegible] signum eterne
[illegible] vi ve vobis divitibus [illegible]
[illegible] est [illegible] dedit ei divicias et [illegible] est [illegible]
[illegible] signum est infirmitas corporis Thobie [illegible] illius
acceptus eras deo necesse fuit ut temptatio probaret
te i. tribulatio corporis infirmitas [illegible]
[illegible] potest [illegible] Mathei v
[illegible] est devota mentis [illegible] dedit vobis
pignus spiritus in cordibus vestris et ibidem [illegible] primicias
spiritus habentes [illegible] de devota mentis [illegible] est
[illegible] Seneca [illegible] de [illegible]
ad [illegible] Si [illegible] salua res
est [illegible] et de [illegible] petrum [illegible]
[illegible] est [illegible] ad phil. [illegible]
[illegible] et esse cum christo [illegible]
est [illegible] vnde [illegible] signum
[illegible] ad [illegible]
[illegible] exponunt se discrimini Sufficit tamen eis [illegible]
notitiam [illegible] quomodo quod dictum est
Si autem aliquis [illegible] in hesitatione et remorsu conscientie
[illegible] non [illegible] in mortali et accedit exponit
se discrimini [illegible] ad [illegible]
[illegible] non intendit dicere quod [illegible] sunt in peccato [illegible]
mortali [illegible] qui suspicantur de mortali [illegible]
[illegible] dicunt se indignos [illegible] non [illegible]
[illegible] qui de [illegible] suspicientes dicunt se indignos

vel potest dici quod intelligat de peccatis venialibus. Ad 2m ad id
prime canonice potest dici etc. Glossa quod non intendit dicere quod nullus
est sine peccato mortali sed loquitur contra illos qui temerarie iactant
se sive seipsos laudant de meritis / quod eo ipso quod tales sunt
mali sive [illegible] Glossa ibidem / non dicit quibus licet quod dicit beati mundo
corde Mathei v etc. dicit sed quod potest dici / quod temeritatem
est se laudare / vel dicit quod intelligitur de peccato veniali

Utrum angeli sumant corpus Christi aliquo modo et arguitur quod sic quia ps
dicit panem angelorum manducabit homo. Glossa ibidem manna interpretatur
quid est hoc / et significat panem qui de celo descendit i. Christum vel
corpus Christi quod vere est cibus angelorum / quo incorruptibiles
incorruptibiliter pascuntur. Et post ibidem panis celi non aliter est
quam Christus de quo celestes i. angeli reficiuntur. Unde angelorum cibus
dicitur cibo spirituali quo et homo / hec cibatio quid est aliud
quam manducatio / ergo angeli manducant corpus Christi. Item angelus
quod est Christum manducare et solum porro in ipsis manere et
hoc Christum in seipsis manere / sed autem convenit angelis / ergo etc.
Respondetur dicendum quod angelus assumat corpus sed quo assumpto co-
minuit speciem panis masticando sine comedendo cum motu
agnitionis et dilectionis / nihil autem requiritur aliud ad manducationem
sacramentalem quam masticatio cum motu agnitionis et dilectionis / ergo contingit
angelum manducare corpus Christi igitur etc. In oppositum arguitur quod non quia
in sumptione corporis requiritur triplex unio manducantis cum
cibo scilicet nec fidei et dilectionis / unio enim per fidem et dilectionem
presupponit illam que est nature / unde cum angelus corpori
Christi non sit unio nature / non contingit angelos cibari corpore
Christi prout est cibus sacramentalis / ergo angeli non manducant
corpus Christi manducatione sacramentali. Ad conclusionem / Circa hoc notat
Alexander de Hales in quarta parte sue summe quod ipse loquendo
[illegible] divinam naturam est cibus angelorum / secundum
Christum ipsum cum [illegible] est cibus hominum / quod est divina natura seu in se
veram quod est cibus hominum / quod [illegible] est divina natura seu in se
[illegible] duplicem naturam scilicet divinam et humanam in homine duplex est
natura scilicet corporalis et spiritualis unde homo in ipso plenam
naturam invenit refectionem sicut patet in libro de anima et spiritu. Item est cibus
hominum secundum duplicem statum scilicet viatorum et comprehensorum / sed
sicut secundum duos modos videndi in via et in patria quod in sta-
tu patrie sine comprehensorum videtur sine velamine / in statu vero
vie sub velamine fidei enim modo per speculum et enigma
unde per apostolum videmus nunc per speculum et in enigmate
tunc autem facie ad faciem / quod vero cognitio viatorum mediante
at a sensu manet [illegible] convertit se anima ad cognitionem per
signum, et quod velamen sit obiectum sensui / quod vero est
signum eius quod velatum / licet quod convertat in aliud quod
ostendit ad intellectum et ideo [illegible] sumitur pro accidentia que
secundum sensum ordinatur et intellectum [illegible] est solum Christus unde non

quibus [illegible]

ab anglis sumitur corpus xpi / ut ab agno benedicto / qz quod
capite eius qui est agnus ad suscipiendum corpus xpi requi-
ritur / necesse est istorum est reperire in anglis etc dicit quod
angeli non manducant corpus xpi / Sz ad primum articu-
lum an capitur xpi et dicitur cibus angelorum et dicitur
qui scriptum est cibus hominum in spem carnis assumpsit unde
Glo ibi panem angelorum manducavit homo panis celi non aliter est
quam xpus de quo celestes angeli reficiuntur eius contempla-
cione / et hunc panem in virgine quem grandi cibo pascuntur
angeli / per carnem factum lac edit homo Glo xpus quod
cibus angelorum dicitur ut dicit Glo dicit corpus
xpi sit cibus angelorum / sz et unde Glo manna sit panis
qui de celo descendit in spiritum vel corpus qui vere est
cibus angelorum / quod dicit quod ut videtur ipsum esse cibum an-
gelorum non dicit corpus xpi / ulterius magnam afferunt
delectacionem angeli ex affectu humanitatis xpi unde pa
petri 1o in quem desiderant angeli prospicere Glo contra
est eius homo quod passus est pro nobis / posteriori gloria ut
et angelice in celo videntes sunt eius felicitate
perfecte / non solum inmortalis divinitatis magnificenciam sz etiam
humanitatis eius assumpte claritatem perspicere gau-
deat Glo istud autem gaudium non dicit cibum quia non
est illud gaudium quo sumere reficiuntur / Ad 2m articu-
lum quod dicit angeli / Sed in ipso manere et ipse ipsum in se ipso
manentem est manducare Illum quod lignum vitae coniungat
per dileccionem perfectam sive per gloriam sive per fidem operantem
per dileccionem / sive per gloriam / et per unionem sacramentalem 2
Unio enim sacramentalis attendit perfeccionem unionem nature et
veram participacionem sub speciebus sacramenti hic dicit manere in ipso et
et ipse ipsum tunc Unde hylarius unio de trinitate in
xpo pater et xpus in nobis / unum in hiis esse nos faciunt
l. Vere Si in natura terrene carnis corporis tunc carnem et assumpsit / et vere
ille homo xpus est / nos quoque vero sub misterio carnem corporis
eius sumimus / et per hoc unum erimus / Et hylarius per hoc quod
dicit unum in hiis esse nos faciunt et si nature carnem
corporis etc Et tunc notatur unio nature sub specie sacramenti
per hoc quod dicit nos quoque vero sub misterio etc non dicit sumus
nos quoque carnem sub misterio sumimus / sz vere sumimus tunc dicit
vere sumimus quia efficaciam sz in sumente / quia non vane sed
nimis sed frustra Ad ultimum quod dicit quod angeli assumpto
corpore sicut masticant species etc iam patet unde xpus et sic habet
Nam coniungitur non tunc simul per modum quo sumitur sacramentum quia
deficit unio nature et certo fidei sive concupiscentie
dileccionis a creatore relatus et illud quod est sub velamento

Cognito aut angeli eo q est comprehensionis illud qd
primo capit cognoscendo est prima lumine qua etiam a
cognoscit q aliter

Sed diceret quis utrum aliqui patres ante institutionem huius
sacramenti manducabant corpus xpi spiritualiter / Et dicitur quod sic quia illi
habebant eandem fidem quam habet modernus / ergo si mo
derni fideles manducant spiritualiter credendo / unde quod dicit
augustinus Crede et manducasti / uidetur sic quod illi mandu
cauerunt Glosa Cibum visibilem spiritualiter intellexerunt
/ spiritualiter esurierunt gustauerunt / ut spiritualiter saturarentur
etc / et loquitur ibi glosa de patribus antiquis de moyse
et aliis iustis Glosa Item ibidem dicit Glosa mandu
cauerunt escam utramque corporalem et spiritualem / spiritualem eandem
quam nos / In oppositum arguitur / baptismus est sacramentum
primum noue legis et fundamentum / ergo ergo illi patres
non susceperunt primum sacramentum / nec ad sequens / Item insti
tucio sacramenti precedit susceptionem ergo cum non dum fuit
sacramentum illius temporis institutum / antiqui patres non
susceperunt illud / quia ante institutionem decesserunt
Item confectio corporis xpi precedit manducationem ergo etc /
Dicendum breuiter / quod non manducauerunt corpus xpi / quod patet
dimissis dictis communibus / Et ad argumenta ante oppositum dicitur
quod et si habuerunt fidem huius sacramenti instituendi
et tradendi ad manducandum tamen non fuit tunc
a xpo / et tradendi ad manducandum / tunc quia non
institutum nec traditum ad manducandum / tunc quia non
dum fuit confectum / Confectio enim precedit comestionem non ma
ducauerunt / plus enim requiritur ad manducationem quam fides
ex parte eius qui manducat / sed institutio sacramenti
et confectio / Ad aliud dicitur / quod ibi glosa pro Moyse loquitur
de antiquis patribus / qui manducauerunt manna / antequam
peruenerunt ad terram promissionis / Unde glosa distinguit
inter illos / qui manducauerunt manducationem carnali tantum
/ et illos qui non tantum / sed manducauerunt carnali manducatione
et spirituali intelligentes per illum cibum xpm fore / unde cibum
electorum quem uenturum crediderunt / non uult ergo glosa
illa quod illi manducarent habendo fidem de sacramento
isto / sed quod manducauerunt intelligendo per cibum illum xpm
fore cibum spiritualem quem uenturum crediderunt / Unde glosa
ibi manducauerunt escam utramque corporalem et spiritualem / scilicet
spiritualem eandem quam nos Corporalem uero alteram id est ma
nna quod sit xpm q glosa / manducauit / ergo spiritualiter
intellectum glose fuit credere xpm fore cibum spiritualem significatum
per manna quod corporaliter manducauerunt / Alter per uisio

ad illud quod dicitur manducaverunt escam spiritualem eandem quam nos, quia esca illa fuit Christus qui panis est vivus qui de celo descendit Iohannis vi. Illi enim manducaverunt credendo ipsum esse venturum et spiritualiter percipiendo corporalem scilicet manna, quem nos manducamus spiritualiter credendo ipsum esse sub sacramento. Unde eadem fuit esca quam manducaverunt et quam nos, sed alius fuit modus manducandi, quia illi credendo ipsum significatum per manna esse venturum, nos credendo ipsum veraciter contineri sub sacramento [illegible] allegari.

Utrum corpus Christi apparens sub propria specie sit sumendum, et quid sit illud quod apparet in specie carnis vel pueri. Et videtur quod sit sumendum sub propria specie, quia in sumptione huius sacramenti necessaria sunt valde tria, scilicet timor, devotio et reverentia. Sed sumpto corpore Christi sub propria specie valde crescerent simul ergo ad perfectam [illegible], ergo ut utilius debet sumi, sic sumi debet. Item corpus Christi in veteri lege datum in figura sub specie carnis alienae scilicet agni paschalis, ergo etiam in nova lege dari debet ipsum corpus in se, ut videtur quod debet dari sub specie carnis ipse, cum non tamen sit elongatum signum a veritate et signum a signato. Responsio econtrario est magister in textu sententiarum. Dicitur vero quod sub alia autem specie sumitur. Ubi ponuntur tres cause quare debuit corpus Christi dari sub aliena specie: una est meritum fidei, alia est vitatio horroris qui accideret ex gustu carnis crude et cruente, tertia est irrisio infidelium insultantium quae fieret fidelibus.

Ad hoc dicendum, dicat in tertia parte sic sumendum, quod corpus Christi non debuit dari sub specie propria communibus percipientibus, sed sub specie panis et vini quae communibus preparantur. Ad argumentum in contrarium dicendum quod etsi sumptio carnis cruentae ad maiorem devotionem, timorem et reverentiam excitaret, tamen meritum fidei diminueret, et certe vel occasionem blasphemandi et deridendi infidelibus prestaret. Unde Augustinus: Nichil rationabilius quam ut sanguinis similitudinem sumamus, ita ut veritas non desit et ridiculum nullum fiat a paganis quod cruorem occisi hominis bibamus. Preterea et si sumptio carnis induceret quibusdam devotionem etc., in multis induceret horrorem et abominationem, unde resilirent a sumptione sacramenti, ut patet Iohannis vi ubi dicitur: Multi audientes ex discipulis eius dixerunt: durus est hic sermo

quibus potest et audire etc. Ad aliud cum dicitur quod signum spiritus
unitatis et continens est unionis reputatur quod signum
signum tamen etc. Respondeo quod agnus paschalis et alia sacra legis
veteris non tamen signabant esse huius sacramenti sed Christi
passionem et eius oblationem patri quam ipse fecit in cruce
huius autem oblationem unionis reputat oblatio sua ipsius
carnis quia in specie panis Species autem panis expressius
est signum cibi spiritualis corporis mistici quam caro quia nec
cibus carnalis nec ex granis colligitur sicut panis unde
ipsius sumptus sub specie panis in cibum spiritualem unionis et
conveniens reputatur cibus sine refectione quia refectio
corporis mistici cibo huius sacramenti quia si sumitur sub specie
carnis Et ideo magis convenit sub specie panis et vini
quam sub specie propria scilicet carnis et sanguinis Christi potest Et ideo
institutum est hoc sacramentum conficiendum sub speciebus panis et vini
Sed dices si post consecrationem appareat vera caro Christi in sua forma
pueri vel carnis cruente vel digiti vel membri alicuius
an sit sumenda Respondeo quod ut dicitur per auctoritatem decretalium
in originali super Clementinam Dudum de hostia que in aliquem
mutatam fit eadem licet de illa vero qua et in ara
crucis obtulit seipsum nulli licet edere Unde est reponenda in
quo vase mundissimo et cum reliquiis Sed dices quod hoc
ex eo sanctum est in canone quod ille qui celebrat et
consecrat debet ipsum corpus sumere videtur quod debeat sumere in
quacumque appareat specie vel forma Ad hoc aliqui dicunt quod
ille cui istud accidit debet iterato celebrare et corpus Christi
sumere et si idem adhuc accideret iterato aliam missam cele-
brare et in illa continuare sed alii et de talibus ut
estimatur quod non oportet hoc fieri sed in casu isto sufficit per-
cepto spirituali corpus autem Christi sacramentali sub specie car-
nis sumere non debet vel in alia specie et in illa solum
in qua illud sumendum esse deus instituit hoc est sub
specie panis et vini Sed de eo facto questionis in ca-
posito alii de talibus vel se sic esse Unde vel
distinguendo vel assumendo Sed salva sententia meliori tamen
opinandum est ergo in specie miraculosa quod etiam post conversionem panis
in corpus Christi et vini in sanguinem eius invisibili
appareat puer vel in elevatione corporis Christi vel alias species
carnis et sanguinis in talibus quod accipitur Christi caro
et sanguis Sed quod cum huiusmodi revelationes solent
fieri in confirmationem fidei contingunt
videlicet fides huius sacramenti roboretur Si autem caro vel

sanguis sic apparens esse aliqua qualitas / vel subito creata vel illa
accidentaliter inducta / sed solum caro vel sanguis Christi / non
non ut quod ab earum predictarum debeat apparere caro / vel sanguis Christi / Unde
non permittit deus / Si enim virtute aliqua ostenderet hesitanti
aliquam carnem / vel sanguinem alienum licet forte causaret conversionem
contritam quoad credulitatem / vel fidem non tamen proveniret talis
credulitas ex signo / vel conversione veritatis / Sed perseverantiam statim
quam causat hoc quod in tali apparentia credit esse carnem domini vel
sanguinem / quod apparet credit veritatem ipsius facti / Si enim crederet
esse carnem / vel sanguinem bovis numquam propter hoc crederet veritatem
ipsius facti / nec credi debet deberet / Ergo quod conversio veritatis
ipsius facti debet fieri per indicia vera / et non simulata vel
ficta videtur / Secundo quod caro vel sanguis in huiusmodi apparitionibus
in altari est / est ipsius domini / a domino esse dicitur / Quia huiusmodi
apparitiones quandoque accidunt humana procuratione et forte
diabolica / propter hanc causam communia sumenda de corpore domini
ponit quasi applicat alleget de talibus / ut cum aliqua negli-
gentia vel circa incredulitatem vertitur de tanto misterio ac-
cidit id inde fiet quod magis ... verus sanguis sine
dubitatione credendus / Sicut Lanfrancus se prius in Italia
factum esse narrat / Nam cum presbiter quidam missam celebraret
inventam super altare veram carnem / et verum in calice san-
guinem cum speciem carnis et sanguinis statim sine ... trepidaret
et presbiter suus ... consilium consilium requirit / Super quo cum
tu nulla ... ad hoc convocat / taliter illam eandem
carnem et sanguinem domini diligenter opertam et sigillatam
inclusit in medio altaris presentibus reliquiis perpe-
tualiter reservandam / Sed statim ut patet quod caro illa / erat caro
Christi / et sanguis suus / Sed secundum consuetudinem ecclesie talem car-
nem ... illud quod apparet in specie carnis adorari
/ quod in tali casu committitur idolatria si esset ibi corpus Christi
Et si non esset ibi corpus Christi / videtur fictio quedam et illu-
sio quod minime conveniret in sacramento veritatis / Sed huius vide-
tur quod illud sit corpus Christi vel de corpore Christi / Et quandoque ap-
parente carne ad tempus / statim postea apparet species panis
apparente specie panis constat quod corpus Christi est sacra-
mentaliter / Sed si hoc non desinit ibi esse sacramentum / quia si de-
sinit species panis fuisset reversa / ut iterum esset corpus Christi sub
specie panis sacramentaliter / et iterata esset forma verborum sacra-
menti / Sed hic patet quod si desinit ipsum sacramentum / quod non sub specie fuit
corpus Christi / Et ille qui vidit in elevatione corporis Christi
speciem panis / Alius vero in eadem loci ... et divisiones

speciem carnis / vel speciem pueri / Dicit in scripto Sed constat
quod sacerdos non sumit carnem vel corpus aliquod nisi christi quod
consuevit quod alii videbant scilicet ab illo sacerdote sacramento
et alii non sub sacramento. Sed dicitur quomodo potest esse
quod alter videt in propria specie / et alii cernenti velatur sacramento
Nunc caro christi que est glorificata quomodo possit videri in specie
carnis corruptibilis / Ad hoc vide allegatum de Halis
Dicit angelus assumpto corpore videtur sicut vult / et cui
non vult non videtur / Dicit divina voluntate quia
res et opera ordinantur [illegible] quod utilitati humane con-
venit videtur corpus christi veri sine velamine / ut fide-
libus quibus hoc miraculum accidit / et aliis sub ve-
lamine hesitantibus in fide revelatur in roboracionem fidei
Unde utrumque non providit divina providencia humane uti-
litati. Unde cum dominus a mortuis resurrexisset glorificatus
in carne / tamen exhibuit se visibilem et palpabilem cum
voluit unde Matthei ultimo dicitur / Dicit mulieres tenuerunt
pedes eius / et Johannis ultimo dicitur Thome misit digitum
in vulnera pedum eius / et manum in latus unde
probavit se palpabilem et mortalem / videtur cum tamen esset
immortalis. Unde dominus in condescensionem humane
infirmitatis / videtur sicut talis qualis se congruit humane / etc.
hunc / ut alleg.

Utrum torneamentarii qui exeunt in torneamenta sunt ad sacram communionem
admittendi. Et videtur quod sic, quia hoc quod militia est necessaria in
ecclesia dei et christianis cum [illegible] cum defendunt milites
ecclesiam dei / contra infideles / si in usu armorum essent exercitati
hoc autem exercicium potissime fieri congruit per torneamenta / usus
ergo armorum licitus est / et etiam parvulis. Sed in hoc im-
pedit ad accessum ad sacram communionem. Unde in capitulo libro extra
de torneamentis. Item ponitur [illegible] quibus [illegible] torneamentorum
ibi / scilicet in torneamentis mortuus fuerit quamvis ei postea
penitencia non negetur / ecclesiastica tamen careat sepultura. Ergo ex quo
per talibus inflicta est pena scilicet carencia sepulture
ecclesiastice / que non solet infligi nisi pro gravi delicto / ut pro
infidelitate / presumptive [illegible] magna ob quod [illegible]
videtur per quod delictum talium grave est. Sed eius in peccato qui
non accedere ad sacram communionem quod contra. Ad hoc vide allegatum
de Halis in quarta parte sic [illegible] dicit milites quando
sunt in proposito / et voluntate torneandi / non debent accedere
ad sacram communionem / quia non sunt in statu salvandorum / Item

q(uia) torneamenta sunt prohibita / ut pz ex de torneamentis / Ergo do-
tium q(uia) intencio p(re)missa extenditur sc(ilicet) ad o(ste)ns(i)onem vir(ium) et ad co(n)tem-
p(or)ales acq(ui)rendas / tum q(uia) sunt ca(usa) multor(um) malor(um) sc(ilicet) extor-
sionum rapinar(um) homicidior(um) / et invidiar(um) p(ro)pt(er) q(uo)d illa inuen-
to d(icu)n(tur) detestabiles nundine ut fine ex(tra) de torneamentis
c. ad (?) / aliq(ui) aut(em) dicerent q(uod) no(n) durat p(ro)hibicio de tornea-
mentis / p(ro)hibicio en(im) i(st)a facta fuit ex causa p(ro)pt(er) cedes
hom(inum) / que ibi solebat freque(n)ter fieri / p(ro)pt(er) q(uo)d q(uia) milites iner-
mes torneabant. Cum (er)go t(em)p(o)re moderno sunt armati et raro
accidit aliq(ue)m ibi interfici / cessante ca(usa) p(ro)hibicio(n)is cessat et
p(ro)hibicio. R(espondeo) d(icendum) aliq(ui) dicu(n)t q(uod) adhuc durat p(ro)hi-
bicio / lic(et) quidam fuit suspensa q(uo)ad lo(cum) et t(em)p(u)s / sc(ilicet) ut invenire-
ntur aliq(ui) milites exercitati occasione torneamenti / et
ubi possent vires exercitar(e) p(er)icius (?) / Et ad a(rgumentum) dic(endum) q(uod) licet
exercicium milicie est p(ro)babile (?) cum / Et id potissime
fit in torneamentis / Dic(endum) q(uod) lic(et) torneamenta fiant ad
hec a(liquo)s (?) sunt utilitates / tam (com)munib(us) et ca(usi)s (?) p(ro)pt(er)
excessum illor(um) dampnabile est / q(uia) d(icit) ap(osto)l(u)s q(uod) mala / no(n)
sunt facienda / ut bona eveniat ut d(icit) ap(osto)l(u)s ad Ro(manos)

Utrum balistarii et sagittarii et pugilles sint ad sacra(m)
co(mmun)ionem admittendi / et v(idetur) q(uod) non / q(uia) ex(tra) de sagittariis
d(icitu)r artem illam mortiferam et odibilem balistarior(um) et sagit-
tarior(um) adv(er)sus x(rist)ianos et catholicos exerceri de cetero sub
anathemate p(ro)hibemus / exercentes aut(em) ea(m) que sub anathemate
p(ro)hibent d(am)pnator(um) anathemati subiaceant (?) / Tales aut(em) no(n) debent
ad sacram co(mmun)ionem admitti / (er)go (et)c. / Item q(uod) pugilles
sunt admittendi / (er)go i(ta) q(uia) committeret duellum / vel mono-
machiam licitum est / monomachia est pugna singular(is)
et d(icitu)r a mon(os) / q(uod) est unus / et machia / q(uod) est pugna / et q(uo)d
sit licitum pz p(ri)mo Reg(um) xvii ca. d(icitu)r / q(uo)d d(avi)d co(m)misit duellum cu(m)
Golia / ob q(uo)d magnam co(n)sequtus est gl(ori)am et commendacio(n)em
in sacra scriptura / Item sustinet ab ecc(lesi)a / Et eccl(es)ia p(ro)de
sunt reperitur p(er) co(n)gressum hinc (?) inde / q(uo)d no(n) sustineretur
ab ecc(lesi)a / si esset illicitum / (er)go (et)c. / In oppositum d(icitu)r sic. Alia
bella deo placent / Aug(ustinus) ad bonifacium / Noli exi-
stimare neminem deo placere posse / q(ui) armis bellicis mili-
tat / In hinc (?) inde aut(em) bellis lic(et) tam (?) gne armorum uti
q(uo)d vir(iliter) p(ro) latro a maior(e) / q(uia) in hinc inde bellis ut vi-
detur dolis et insidiis insistendum est / Aug(ustinus) et
h(abe)t(ur) xxiii q. ii c. dominus / q(uia) ubi iustum bellum est / nil
interim (?) aperte an ex insidiis pugnet(ur) / Item hinc inde ar-
mis hostes deterreri et eor(um) violencia repelli(tur) / Hec
aut(em) dicta sunt an bello iusto / sed p(ro) nullo licito nemo

est aq(ui)rez subt(ra)he(re) se a sac(ra) co(m)mone / Sz in capitulo co(n)siti te-
ptare deu(m) est p(ro)hibitu(m) ut p(atet) de v(er)bo: Un(de) No(n) tempta-
bis d(omi)n(u)m deu(m) tuu(m) / et id repetitu(m) est ad n(ost)ram Mat-
th(ei) iiii° q(ui)a sunt tamen / Sz pugilles temptant deu(m) quo co-
mittunt rem illicitam / Sz nullus eorum in p(ro)posito et i(n)-
ul voluntate sz attende ad sacram co(m)mone(m) / quod (et)
Nam lex eam p(ro)hibz Co(dice) de gladiatoribus lege unica
Dicitur q(uo)d est licet in loc(is) in q(ui)bus talis vicz co(n)sue-
tudo inducta es(t) illud Aug(ustinus) / p(er) se / q(ui)a mos co(n)tra (et)
men no(n) ca(n)t / Sz illud fuit divina revelatione co(n)cessu(m)
q(uo)d co(n)sue(tudo) d(icitu)r mos / q(ua)n(do) licita sunt Mo(n)d(us) de p(ro)p(ri)o in
c(apitul)o q(uo)d notat allegat q(uod) ballistarij et sagitarij et cu(m)
pugnatores q(ui)b(us) c(on)sue(tudo) armor(um) licite p(er)mit(titu)r s(unt) saracenos
de bellare no(n) aut(em) x(rist)ianos et catholicos / ut d(icitu)r de(cre)-
talis sup(ra) dicta / lic(et) tn corpora p(ro)p(ri)a et possessiones
iuste possessas singuli tueri et custodire / D(icit) tn alleg(atus)
sine p(re)iudicio alior(um) / q(uia) in bello iusto / lic(et) uti armis
singuli ad sui et suor(um) et maxime reipublice custo-
diam et defensionem / et q(uia) p(ro)p(ter) h(as) causas utunt(ur) singuli
armis / ut postea licuit utendi ad causa(m) p(er)mit ad
sacram co(m)munione(m) admitti et attende(re) / Z(Sed) cum indifferent(er)
in quolz bello sive iusto / sive iniusto p(ro)positu(m) et vo-
luntatem h(ab)uit utendi armis talibus no(n) debent ac-
cede(re) / ymo si accedat graviter peccat / et no(n) solu(m) o(mn)e(s)
q(ui) h(ab)uit voluntatem exponendi se in bello iniusto / s(ed)
eor(um) inductor(es) anathemat(izat) / Z(Sed) lim aut(em) quia al-
mentum no(n) sive ta(m) interdicta su(n)t / q(uia) maxime s(unt) mor-
tifera / Un(de) utentes illis in bello iniusto peccat qui
in bello iniusto utunt(ur) / et q(uia) sunt pestifera culpam co(m)-
aggravat / iniuste en(im) impetere p(ro)ximo et armis mor-
tiferis interime(re) scelestissimu(m) est h(oc) alleg(atus) / Un(de) nota
ad iustu(m) bellu(m) t(ri)a requirunt(ur) p(ri)mo auct(oritas) principis
cui(us) mandato bellu(m) est gerendu(m) / no(n) en(im) p(er)tinet ad p(er)sona(m)
p(ri)vatam bellum move(re) ad Ro(manos) Non sine ca(usa) gladium
portat minister en(im) dei vindex in iram ei q(ui) male agit
Et ita gladio bellico ad principes p(er)tinet rem pu-
blicam tueri / Un(de) ps(almus) d(icitu)r in ps(almo) 81° Eripite paupere(m)
et egenum de manu peccatoris liberate / S(ecun)do requirit(ur)
causa iusta / ut s(cilicet) illi qui impugnant(ur) p(ro)p(ter) a(li)q(ua)m culpa(m)
para(m) impugnatione(m) mereant(ur) / Un(de) Aug(ustinus) in li(bro) q(uaestionum) iusta
bella solent diffiniri q(uae) ulciscunt(ur) iniurias.

Nota

Tercio requiritur quod sit intencio bellancium recta quo scilicet inten-
ditur vel ut bonum promoveatur vel malum vitetur ut dicit
Thomas 2a 2e q. xl in responsione et questione et nota distinc-
tionem super iiii libro xxi Iustum bellum in sacra scriptura in-
venitur xii de causis Prima quando terra in qua deus blasfematur
per ydolatriam de vo xii Subvertite omnia loca in quibus colle-
gerunt gentes quas possessuri estis deos suos
Secunda si a dei cultu recedit de vo xiii Si audieris
in una urbium tuarum dicentes aliquos
Tercio si fidelitas specialis domini deserat iiii Regum in capitulo
de Joram et Josaphath qui moverunt bellum contra regem moab
// Quarta Si malefactor defendat Judicum xx de bello
moto contra Gabbaon
// Quinta Si rebellis moveat ii Regum xx contra Sibbam filium bochri
Sexta Si iniuria publica principi irrogatur ii Regum x de bello
David contra regem amon qui fecerat radi barbas nunciorum eius
in contemptum regis eius Septima Si res propria repetatur
ii Regum iii de bello David contra Ysboseth repetendo regnum
quod sibi datum erat a deo Octava ut hostes repellentur
ii Regum viii de bello David contra philisteos Nona ut
hostes insurgentes in propriis opprimat iiii xxi de bello
filiorum Israel contra Seon et contra omnes reges amoreorum Decima
contra illum per quem hosti roboratur ii Regum viii de bello
David contra Syriam damasci eo quod ferebat auxilium adada-
zer Undecima ut amici ab hostibus capiantur Gen xiiii
de bello habraee contra reges qui captivaverant Loth nepotem
suum Ultima Si tirannis exercetur primi Machabeorum de bello
Machabeorum contra Anthiochum et alia illustria huius libri ut supra
Sexto puncto quaeritur vide alia de duellis quod lex nova
monomachiam non recepit ut 2a q. quinta Monoma-
chia vero id est monomachiam in lege sic non assumimus quam
receptam fuisse non reperimus quam licet in ipsa quosdam legamus
sicut primi Regum de Goliath ut sacra prodit hystoria nunquam tamen per lege
tenetur aliquando divina sanxit auctoritas cum hec et huiusmodi
sectantes deum solummodo temptare videantur Dicitur quod pugiles
existentes in proposito et voluntate pugnandi non debent admitti
ad sacram communionem tum mortaliter peccant tum quia peccat qui
monomachiam recipit et qui eam facit ut exempla conscientiae dicit licet
etiam tollerentur et mitterentur nos tollerat ut ipse excu-
sant per consuetudinem Idem et illi qui arma benedicunt sed ad aliud
eius oppositum tamen obicitur de David et quod privilegia paucorum
communem legem non faciunt ut dicit decretum et quidam tamen reprehenderunt David
hic fecisse instinctu divino Dicimus quod David in fide et in deo
sine timore sine amore sine peccato sed alia consuetudine quam videtur

duellum mortale peccat qui committit tum quia nullam penam
consentiens est xxiii q. v Ita pariter qui contra mala tollerat si
malo consentire dinoscitur et eo quod illa tamen dicitur quia quis committit
tamquam speciem monomachie et quia facit contra se sine dei tempta-
cionem quia divina iusticia sine nova in humano ponit arbitrio
Iudicium vero quomodo dictum vel diffinitum quia quis innocens accusatus
decernitur ad mortem quod duellum consuevit stare suspendetur
quod teneatur sustinere se suspendium quam se defendere in duello sed
Petrus dicit contra quod oblatum in causa criminali licite sustinere posset si
aliter ad omnino vite dispendium non posset vitare Guillelmus dicit
in titulo de rebus temporalibus ponentes quod sicut licet suas
res actionis defendere et raptorem occidere Sic aliter defendere
non potest Guillelmus licet in duello non quod ipse offerat vel provocet
inferre Secunda opinio securior est et illi tamen allegatis consentio
quod nullo casu licet duellum offerre neque illatum neque oblatum
suscipere ad monomachiam sit in lege canonica prohibitum et
eius prohibicio in canone approbata dicitur sustinebit homo
innocentem in causa criminali se suspendi in confusionem suam et
omnis sui et prius scandalum Credo quod sit in casu isto cum
confessionem innocentie sue et reputacionem simul se ista alias
meruisse vide et allegata vi q. in omnibus quod tempus in
posito vel voluptate aliqua causa committendi duellum
prohibitum est et eo quod committere causam sorti duelli dei
temptacione quod intendit facere quod illicitum est non dicitur accedere
ad sacram communionem

Item aleatores et histriones poterunt accedere ad sacram communionem
et primo de aleatoribus quod sicut quilibet ludus alie licitus est quod
autem sit licitus apparet extra quod licet divus facere de re sua
et [illegible] suum [illegible] committere vel [illegible] in ma[illegible]
[illegible] lex [illegible] philosophi [illegible] quod pos-
sidebat [illegible] in ma[illegible] dicitur quod histriones non possunt
accedere ad communionem patet de c. d. ii per dilectionem ubi dicitur
[illegible] per dilectionem tua consulendum [illegible]
[illegible] quod in vide de histrione et mago
qui [illegible] constitutus adhuc in arte sue dedecoris
[illegible] et magister et doctor non erudiendorum sed perdendorum
puerorum ad quod maledicit ceteris quod insinuat tamen [illegible]
sacramento communionis tamen ceteris [illegible] dicit [illegible] a nobis [illegible]
[illegible] puto nec maiestati divine nec [illegible]
[illegible] ut pudor et honor ecclesie [illegible] et [illegible]
[illegible] sedere [illegible] capitulo [illegible] d. xxx v

Ca° Quis v(ero) s(e)c(ularis) Ep(iscop)us a(ut) p(res)b(ite)r aut dyaconus a(ut) allee aut
ebrietati deserviens a(ut) desinat a(ut) c(er)te dampnet(ur) / subdyaconus
aut a(ut) lector a(ut) cantor s(imi)lia faciens / a(ut) desinat / a(ut) co(mmun)ione p(ri)
vandi sunt sa(cr)a co(mmun)ione Simil(ite)r et laycus / q(uod) alleatores t(am) layci q(uam) cl(er)ici
Si no(n) vult Et hylarius p(a)pa Si no(n) s(un)t tanta p(e)cc(at)a ut exp(e)l-
lantur quis / nec se d(e)b(et) a medicina corp(or)is et sanguinis d(omi)ni se-
parare / q(uo)d ut vid(etur) neq(ue) hystriones neq(ue) alii peccatores d(ebe)nt
se subt(ra)here a sa(cr)a co(mmun)ione / nisi tam(en) q(uan)do innectant(ur) p(e)cc(at)o
q(uo)d d(ebe)ant excommunicari De primo puncto q(uod) a d(omi)n(o) allegat(ur)
de halis / q(uod) alleatores no(n) d(ebe)nt accedere ad sacram co(mmun)ionem
dicit aut(em) alleatores q(uod) ludu(n)t allee et taxillor(um) d(e)ducit
in co(n)suetudinem / clericus en(im) no(n) s(un)t in statu salutis ad ...
Et nota q(uod) d(icit) Canon deserviens q(uod) no(n) est co(n)suetudo
deserviens en(im) d(icitu)r q(ui) est vel deserviens / co(n)suesti vel in ludo
isto no(n) contingit sine mortali p(e)cc(at)o / et maxi(m)a s(un)t p(e)cc(at)a
q(ue) d(e) c(aus)a huiusmodi assuetudinem co(n)tingu(n)t / q(ue) s(un)t desid(er)ium lucrandi
q(uo)d est cupiditas voluptas spoliandi p(ro)ximu(m) q(uo)d e(st) rapina
amissio v(e)l (con)sum(p)tio / accedit en(im) cl(er)icus ... no(n)
solum ad solvend(um) in mense vel septimana s(ed) eadem die multa
... / blasfemias
dolus / corrupta p(ro)ximo(rum) frequent(er) co(n)fluentes ad ludum
sp(e)c(t)a(n)d(um) / scandalu(m) bonoru(m) / co(n)temptus p(ro)hibitionis eccl(es)ie
et multa alia mala / ludus vero allee d(icitu)r omnis ludus qui
sortibus sive vicibus fortune innititur / et omnis talis est p(ro)-
hibitus ff. ll. ne fiat Sed de 2° puncto / s(cilicet) de hystrionibus
allegat d(icitu)r q(uod) nulla c(aus)a in mortali p(e)cc(at)o sicut d(ebe)nt
accedere ad sacram co(mmun)ionem / Sed sine sit hystrio sive alio p(e)cc(at)o
nota p(er) co(mmun)ionem ad d(omi)n(u)m co(n)iciet p(e)cc(at)is suis no(n) d(e)b(et) illi ne-
gari gra(tia) sive ... co(mmun)ionis / un(de) de co(n)s(ecratione) d(istinctione) 2a ex
co(n)cilio Carthag(inensi) c(apitulo) hystrionibus ... q(ui) p(ro)missis huiusmodi
vel appostolis co(n)versis vel co(n)v(er)sis ad d(omi)ni gra(tiam) vel reconcilia-
tio no(n) negetur Sed hic ad alium in co(n)trarium / un(de) d(icitu)r ludus
talis est licitus q(uia) lic(et) d(omi)no suo facere de re sua q(uo)d vult / d(e) iure
c(ivi)li licitus sit q(uan)tum ad ius civile / no(n) t(ame)n q(uan)tum ad
ius Canonicum / q(ui)a et si lic(et) d(omi)no p(er)dere vel destruere res
suas i(dest) et si no(n) est puniendus p(ro)p(te)r destructionem rerum p(ro)p(ri)a-
rum medio iure civili / q(ui)a forte no(n) est unum excepto
sit diminuitat rem publicam / no(n) t(ame)n lic(et) co(n)tra mediam
iuris Canonici ymo q(ui) sic facit peccat et puniendus
esset. Sed dicitur q(ui)a no(n) lic(et) emittere pecuniam ad ludum allee
sicut ad ludum pile d(icitu)r q(uod) hic est p(ro)p(te)r mala q(ue) solent ac-
cidere in exercitio ludi allee et frequentacione q(ue) no(n) ita
solent accidere in ludo pile / un(de) ludus ille est p(ro)hibitus

no(n) desistit taxill(is) cupi(di)tate volu(p)tate

hystrio(n)

ille non. Sic enim ludus pile grauiter exercet sicut desiderium luctandi
in ludo ad pilam sic afficit tanto desiderio sicut mediante
ludi corpore afficitur in ludos allee. Contra dicitur magis videtur
illicitus ludus ille quo quis dampnificatur in corpore sicut accidit
in luctis, hastiludiis et huiusmodi gymnasiis, multo fortius
videtur quod ludus allee vel taxillorum, sicut laicus quo quis non
leditur in corpore sed in pecunia solum quamvis est defectu ludi [illegible]
videtur quod exercentes ludum allee [illegible] possunt attendere ad
sacra quando. Ad hoc dicendum quod ludus allee non est illicitus
quia dampnificat in pecunia tantum, sed quia dampnificat et [illegible]
sicut patet ex malis que accidunt in huiusmodi ludo. Contra ad id
quod dicit Crisostomus quod non conveniunt maiestati divine ut
videretur et honor esse tam turpi et infami congregationi
federatum. Ad hoc dicendum quod Crisostomus loquitur de notorio et
et manifesto infami qui non est [illegible] sicut communiter et
[illegible] est [illegible] in [illegible] et hoc [illegible]
verba sua que sunt pro non maiestati divine conveniens
ut videatur et honor esse tam turpi et infami congregatione
federatum. Infami dicit quod tales infames sunt. Contra ad illud quod
dicit [illegible] quod si non sit tanta pena ut excommunicetur quis ex
[illegible] quod excommunicatio dicitur unius separatio a communitate fidelium, ut
[illegible] illi cum illa. Alia dicitur separatio a communione sacramentorum
[illegible] in nullis sacramentis. Alia dicitur separatio
a communione ut [illegible] ad meritum, et hec est
a [illegible] fidelium separatio dicitur quantum ad meritum, et hoc ultimo
modo separatio excommunicatio, et hec [illegible] in
[illegible] est excommunicatio et [illegible] non sunt
tanta pena ut excommunicetur, sicut separatur a communione fidelium
merito sicut enim omne peccatum mortale efficit extra communitatem
corporis [illegible] merito fidelium quia allegat in [illegible]
summe
De divinationibus, sortilegiis et incantationibus dicitur de
corpore Christi et [illegible] sicut [illegible] facere licitum sit [illegible]
probatur [illegible] est quod dominus precepit Josue ut
sortibus [illegible] crat de anathemate Jericho
Josue vii. Aliud enim est de Jona primo, aliud est de Ma-
thia actuum primo, de [illegible] xxvi q. 2a ca. primo [illegible]
[illegible] non est [illegible] mali. Contra [illegible] in [illegible]
dubietati divine [illegible] voluntatem. [illegible]
sortilegium et divinacionem [illegible] sortem mortaliter peccat, ut
habetur xxvi q. 5a ca. Sortilegi et divini, si cessare
noluerint, excommunicandi sunt. Et ibidem Si quis
clericus [illegible] vel sortilegus, divinaciones vel auguria
[illegible] vel sortes quas [illegible]

esse sectorum quibus consuetum putaverunt intimandas i. concordias
cum heresis quicumque eis reddiderint ab ecclesie communione expellantur.
Ad hoc videtur allegari in capitulo prima parte sue summe. Item reus divino
non debent attendere ad communionem ut patet de conse. dist. ii.
pro dilatione ubi etiam sicut magis et ceteris capitibus sunt
quamquam non dicat hoc etc. per Isidorum in octavo libro ethi-
mologiarum. Item sortilegi sunt qui sub nomine ficte reli-
gionis per quasdam quas sanctorum seu apostolorum vocant sortes
divinationis scientiam profitentur vel quarumcumque scripturarum inspe-
ctione futura promittunt. Et divinatio cuiusmodi fiat et
qualitercumque vocetur dampnata est ut xxvi q. v. fere toto
et prohibita extra de sortilegiis c. ex tenore. Dicitur de sorte furta non
sunt deprehendenda nec divinationes aliquas in aliquibus rebus
quibus observationes presumunt, extra eodem titulo, sequenti capitulo contra nonnullos
capitulo ministerio furti propter perceptum astrolabii et e. ti. c. alio
sequenti etiam prohibetur ne electio fiat per sortes et electio facta
per sortes dampnatur. Item quod exercentes sortilegia et divi-
nationes sive artem magicam non sunt in statu salvandorum, unde
si perseveraverint in sua malicia non debent attendere ad sacram
communionem ut de magis habetur de conse. dist. ii. ut dictum est.
Item nota quod sors est prout vel eventus vel fortuna vel re-
sponsum vel oraculum vel ars seu instrumentum divinandi et
dicitur sors [illegible] vel oraculum quia in quibusdam locis dabantur
responsa per sortes. Item sors dicitur capitale unde sors notat eventum
significat quidem sors capitale. Item divinatio est cum quis quod facit quod di-
vinum est vel magis suscipit quod divinum est. Item 26 [illegible]
divinatio semper in mala parte accipitur, de quibus vide beatum
Thomam 2a 2e q. 9[illegible] articulo 8 tunc ad argumentum quod obicitur contra per
exempla legis veteris. Item quod hec et alia multa permittebantur in
tempore legis evangelice que postquam permissa sunt eliminata ut
habetur xxvi q. ii. Sors non est. Ad hoc obicitur extra quod
[illegible] xxvi q. ii. non [illegible] ubi dicitur non [illegible] mathie
vel quod Jonas propheta fugiens a facie domini in tharsis sorte
deprehensus est. Vel quod nunc sortibus est credendum, tamen privilegia
paucorum vel [illegible] aut [illegible] legem communem facere non possunt.
Item illud quod dicit Augustinus sors non est aliquid mali etc.
lig. quod sors non est sit aliquid mali sua natura prohibita est tamen
[illegible] vide xxvi q. ii. Sors non est ubi dicitur In sortibus
nihil mali messe (?) monstrum prohibetur tamen fidelibus ne sub specie
divinationis ad antiquos idolatrie cultus redirent. Unde quibusdam
constellationes et [illegible] in sui dictis applicat apostolus ait
dies observatis et menses et tempora et annos vel ut di-
cunt quidam quod hec interdicta in antiquis temporibus non erant prohibita

Dicunt autem quidam: Si esset tamen honesta et subesset necessitas
ut si esset contentio de electione alicuius, et esset paritas utrobique
in omnibus, quod extra anathema possent sortes proicientibus
orationibus et supplicationibus Deo dirigere, et hoc videtur innuere
Beda et ponitur super Actus apostolorum xxvi q. ii Illa ergo, ubi dicit: Si
necessitate aliqua compulsi Deum putant sortibus exemplo apostolorum esse
consulendum, videant hoc ipsos apostolos non nisi collecto fratrum
cetu et precibus ad Deum fusis elegisse. Thomas allegat de sortilegiis
[illegible] videtur michi melius esse omnino ab huiusmodi cessandum
tamen posito in statu sicut aliquis consuluit tamen, ex quo hoc canon te-
perat, et in tali posito peius videtur per suspiciones esse contentionem
vel iterum eligendum. De carminatricibus et detentionibus in ato-
ribus contra credo quod carmina et ad incantationes sunt eis in-
hibenda. Si autem secundum inhibitionem cessare nolent pec-
carent mortaliter et essent arcendi a sacra communione sicut alii.

Item tortrices et fermentantes se, que crines adulterinos
sive mortuorum sive vivorum pro ornamento usurpantes,
debeant ad sacram communionem admitti. Et videtur quod sic, quia tantum
tortricare non est malum in se, neque est malum, quod exercentes
tortricas non sunt operantes malorum, quod huiusmodi cessatio non sunt
indigne … communionis. Sed quod fermentantes se sit
licitum, quia licitum est cuicumque ornare se coloribus extraneis et ca-
pillis alienis et maxime uxoribus ut viris suis placeant,
et etiam aliis ut illarum aucta pulchritudine magis laudetur
Deus. Pulchritudo enim creaturarum est una et incitativum ad
laudem Dei. Contra licet quamlibet mulierem aliqua uti vestibus alienis
ad ornatum suum, quia non similiter capillis, mixto enim deten-
tior et pulchrior est ornatus vestium quam capillorum, et magis provoca-
tivus ad libidinem … videtur. Ad … Sed in oppositum quia tortricatrices
non sunt admittende ad sacram communionem, quia sabbata non observant
nec in Dei cultu expendunt, sed in commessatione … ea ex-
pendunt … alliciendo et provocando assistentes ad luxuriam
pandunt, alliciendo … quod peccant contra preceptum Domini de observa-
tione … tantum et gestum quod peccant contra preceptum Domini de observa-
tione sabbati. Item Augustinus … observare diem sabbati
magis nobis precipit, quam spiritualiter nobis observandum precipit.
Iudei … servili opere … diem sabbati ad luxuriam et …
melius femine … lanam facerent quam … in …
… saltarent. Item Gregorius … est … et …
… tortricas … viri … ut quod tortricatrices magis per
… in sabbato … et … quod … intendunt la-
… in sabbato … non licet in sabbato. Constat
quod quia … tortricarum est mortale peccatum … exercentes
… tale non debent accedere ad sacram communionem.

Sed in oppositum ar(guitur) quod huiusmodi picture siue fermentatio-
nes fiunt in contumeliam summi artificis scilicet dei et in provocationem
indignationis eius. Unde Cyprianus ut dicit Augustinus in iiii(?)
de doctrina xpiana dicit. Si quis pingens artifex vultum
alicuius et speciem et corporis qualitatem emulo colore signasset et
signato iam consummatoque simulacro manum alius inferret ut
iam formata iam picta quasi peritior reformaret, grauis prioris
artificis iniuria et iusta indignatio videretur. Tu te existimas im-
pune laturam tam improbe temeritatis audaciam dei artificis
offensam? ut enim impudica circa homines et incesta
fucis lenocinantibus non sis, corruptis violatisque que
dei sunt peior adultera detineris. Quod ornari te putas
quod putas comi impugnatio est diuini operis, preuaricatio est
veritatis. Sic ille. Opus dei infirmat quantum in se est
et contempnit. Unde Cyprianus et ibidem refert Augustinus. Deo sin-
ceritas presentatur(?) et veritas quia quod sinceri sunt polluunt et
colores adulterinis medicaminibus sunt in mendacium
vertuntur(?). Deus tamen dicit non potes facere capillum unum
album aut nigrum, et tu ad vincendam domini tui vocem vis
te esse potiorem audaci ornatu et sacrilego contemptu crines
tuos inficis malo presagio futurorum, capillos iam tibi flammeos
auspicaris. Ex hiis videtur quod huiusmodi ornatus adulterinus non
sit licitus, immo potissime mortaliter peccant illi utentes. De
pro predicto sumitur(?) allegatur de choreis quod choreatores consilii inno-
cescunt(?) mala que ex usu choreandi proveniunt vel ipsa indu-
stria vel experientia vel predicatione(?) vel aliis(?) michi(?) solummodo(?) cho-
rearum huiusmodi sunt in consuetudine et gestibus suis, et ta-
libus se ad eos incitant ad lasciviam et provocant ad li-
bidinem, dum perseverant in voluntate et proposito huiusmodi cho-
reandi offitium non debent accedere ad choream quandoque, quia
dum se et alios laqueos mortalis peccati voluntate pararent
mortaliter peccant, ut enim dicit Ecclesiasticus(?) Qui amat periculum peribit
in illo. Si autem mulier aliqua casta et in vita immaculata
se huiusmodi choreationibus non audeo diffinire quod peccet mor-
taliter, nec illam condempnare a peccato mortali, vel ingereret
se periculo provocando assistentes ad libidinem et videatur
tamen consuetudinem choreandi approbare. Estimo tamen quod quandoque
aliquas excusat aliquando a mortali simplicitas et innocentia
et puritas intentionis, ut puta illas que non intendunt ni-
[illegible] omnino ignorantes aliquod periculum et tali ludo pre-
mium(?). Tercius est de capitulo vi Ecclesiastici et super id Mathei xiiii
Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodiadis. Dicit Crisostomus
ubi saltatio ibi diabolus; neque enim deus ad hoc nobis dedit
pedes ut cum camelis saltemus, sed ut cum angelis choros

faciamus. In salutari exultat deones et letat. mihi deo
ani h. Glo. Vn chorea e detestabilis propter quatuor. primo
quia in ea est temporis amissio, quia tempus datum est homini pro pe- e. mala in
nitencia, quia in chorea expenditur pro vanitate pa. Chor. chorea pro que
VI. Ecce nunc tempus acceptabile etc. ii d. s. Secundo quia chore- eveniunt
re frequenter fiunt in diebus sacris et sabbatum in eis viola-
tur. Exodi xx memento ut diem sabbati sanctifices. Tercio quia in chorea
est multa mala, scilicet superbia, quia unus alteri vult se preferre, invi-
dia, luxuria ex contactu et colloquio. Si enim David videns
Bersabee a remotis eam concupivit et adulterium perpetravit
et homicidium, certe magis qui videt eam de prope et tangit
manum ad manum. Circa 2m punctum notandum quia multe sunt
cause quare fornicatores se et adulterinos crinibus [illegible]
peccat, et indigne se efficiunt sacre communionis. Prima est
iniuria summi artificis et operis eius imprimis. Secunda
est diuini in insultacio et contemptus ut ex verbis Cipriani
patet. Ecce peccatum in deum. Tercia est fictio et mendacium in
ducens errorem contra veritatem. Vnde Ciprianus. Si deformis
est ut te formosam dicat nec tu e contra ne alienum
errorem confirmans ecce peccatum in proximum. Alia est iniuria facta
ipse nature, et in hoc peccat in se ipsum Ciprianus hic vbi supra
Mulier non alteri tamen peccat tollerabiliora ipse modo in adul-
terio quam sint. Ibi enim prudencia habet non adulterium. Con-
cedo quod sive sint solute sive coniugate peccat mortaliter homines
vtentes ab vsuris, non tamen nego quin permissum sit con-
iugatis ornare se ornatu honesto vestium propter maritos. Sed
tamen non sequitur quod adulterine picture et capillature vsurpat.
Sed tunc ad aliud quod arguitur quod tincturam corporis non est malum
in se. Concedo quod et si tantum ipse non est malum in se est
tamen malum racione consequencium que sunt excitatio ad lasci-
viam provocatio ad libidinem impedimentum virtutum et dei
et alia huiusmodi. Ad aliud quod dicitur quod non est prohibitum
concedo quod est prohibitum precepto de observacione sabbati me-
mento ut diem sabbati sanctifices. Sed ad illud quod
arguitur quod sic se ornando faciunt ut placeant maritis suis.
Concedo quod voluntas placendi maritis sine ipsa placentia
non excusat eas a peccato mortali quia magis pro quem placet
vel placere intendunt deo non placet ut ex dictis patet. Sed nec
maritis vnde Augustinus de c. d. volitis fucare figmentis ut
rubicundior vel candidior appareat. Adulterina fallacia est
qua non dubito etiam maritos se nolle decipi quibus solis per-
mittende sunt femine ornari. Sed veniam ad impium illam verius
ornatus [illegible] maxime et [illegible] non tamen nullus fucus

mendax viij nec qui aut quid vestis pompa / si boni
mores sunt pretera licet pulcritudo creature sit materia laudis
diuine / non tamen commendanda est in proditum sed ut ex illa laude
Ad aliud dicendum est quod sermo est de vsu habitus humane prouisionis
et habitus naturalis productionis / habitum vero naturalem quem dati sunt
a natura / et non humana prouisione / quamuis illis aliter vtitur / quam
commodo quo sunt accomodati a natura et concessi ab opifice nature
sunt adulterine vsurpatores / que quamuis licita non sint / nec
sic est de habitibus humane prouisionis / tamen sunt vestes habitus
nec inquantum sunt humani accomodantur ad quedam passiones sicut ita
isti quod non illi / ita non est de illis qui sunt ab arte / Eciam
aut dicendum / Ad si femina soluta vel coniugata morpheam aliquam
vel maculam habet in collo vel facie quam peplo velet ne defor-
mis appareat / aut si defectum capillorum patetur et tumorem / aut
gilbum que capillis facit scilicet / vel pruncalis / vel stuppis sup-
pleat et supplet absque intencione cum nupta sit ne deformis eius
appensus viro videntibus faciat / vel marito scandalum non peccat
mortaliter / Dicitur si coniugata non ut laudetur de pulcritudine vel
ut prouocet alios ad sui concupiscenciam / vel alias corrupta in-
tencione / sed tamen ne marito eius propter eius deformitatem scanda-
lizare et exhorrens eam adulterium incurrat / vel tinctura aliquam
vtitur / vel capillis alienis non mortaliter peccat Et hinc dicit
per Crisostomus et alij hanc abusionem detestantes intelligunt de illis
que humani faciunt intencione corrupta sed aut diffinito vel
michil melior et certior

Quaeritur utrum species scilicet panis et tritici et vini sit de integritate divine
eucharistie Et apparet quod per hoc quod Christus instituendo hoc sacramentum in utraque
specie confecit scilicet panis tritici et vini Deus non esset completum sacramentum. nisi sub utraque Christus
instituit esset confectum igitur etc. In oppositum arguitur sub specie panis totus
Christus continetur, nec aliquid amplius sub duabus quam sub una, nec aliud con-
tinetur sed omnino idem Ergo videtur quod altera specierum tantum sit de integritate, ergo una re-
mota remaneat sacramentum completum Etiam fideles integrum et perfectum sumunt
sacramentum tantum sub altera specie Ergo videtur quod altera species non sit de integritate huius
sacramenti, Ad hoc respondet Alexander de Hales in quarta parte sue summe, Cum in hoc
sacramento sint duo consideranda, scilicet efficacia et significantia, potest ergo aliquid
esse de integritate sacramenti, aut quantum ad efficaciam, aut quantum ad significantiam, Effi-
cacia autem huius sacramenti respicit duo, scilicet rem contentam et signatam, et significa-
tam et non contentam, quantum ad efficaciam inquantum respicit rem contentam
et significatam altera tantum est species de integritate huius sacramenti, quia in utraque specie
continetur totus Christus, Inquantum efficacia respicit signatum et non contentum. utraque
species est de integritate, quia sumpto hoc sacramento digne in utraque specie. maior
est effectus unionis corporis mistici cum capite Christo, quam sumpto sub
altera, Quantum autem ad significantiam sunt de integritate, quia neutra specie
perfectam rem huius sacramenti, quia Christus quantum ad corpus non significatur sacramentaliter
in specie vini, neque quantum ad sanguinem sacramentaliter in specie panis, Etiam
in hoc sacramento stat Christus ut est cibus perfecte reficiens manducantes sacramentaliter
et spiritualiter, Perfecta autem refectio non est in pane tantum neque in vino tantum
sed in utroque, Ideo non in uno istorum tantum ut reficiens sed in utroque, reficiat
autem hoc sacramentum non quoscumque sed manducantes spiritualiter, Manducare autem
spiritualiter est recogitare et refici circa eius passionem, quae fuit in corpore eius
multiplici afflictione et sanguinis effusione, in quo manifestatur immensa dei
caritas, et in hoc anima perfecte reficitur et delectatur, et ideo utrumque distincte sta[tuitur]
scilicet corpus et sanguis Etiam delectatio et refectio non est in passione nostra, nisi ma-
utilitas delectat quae est redemptio nostra, corpore et sanguine Christi Etiam conficitur
de pane tritico, qui non est communis panis, non enim datus est omnibus in usu
sed maioribus, panis vite qui ministratur in hoc sacramento nulli negatur, quantum est
de ipso pane, ergo de tali pane debet confici. Et ut dicit Isaac in dietis parti-
cularibus, Panis tritici est precipuus cibus ad humani corporis nutrimentum et eius
complexionem naturaliter similis est, multa autem assimilatio nutrienti cum nutrito attestatur
communi nutrimenti ut dicit philosophus, omne quod nutrit cum nutrito est simile. Etiam
et eius nutrimentum et sumitur, quia ex simplicibus, B. d., laudabilius est nutrifi-
catio quam panis, ad hoc respondet Alexander ubi supra, Cum hoc non est vinum simpli-
citer sed alicui et aliquando Etiam nutritum non est tantum alimentum, sed et medicamentum
ut dicit Isaac v. d. Triticum enim est indificativum et sanativum, Medicamentum
enim de eius farina confectum purgativum est pectoris, Ratione igitur qua est panis
de tritico est precipuus cibus ad humani corporis nutrimentum, et quia triticum

non est solum nutrimentum sed et medicamentum. Cristus se tritico comparavit Johannis
xii°: nisi granum frumenti cadens in terram. Etiam 3° est cibus precipue quantum ad veri-
tatem nutriendi Jo. vi°: Caro mea vere est cibus. Cum attestatur quod maxime est
edat dissimilis nobis natura, licet sic conditus sit ad ymaginem et similitudinem dei; factus
est dissimilis per peccatum ei. Ideo de illo cibo nutriri non potuit quia parvulus erat
magis indigens cibari lacte quam solido cibo, ad Hebreos v°. Sufficeret cibus hominum
et qui fuit cibus pastorum, fiet cibus parvulorum, et nature illorum maxime similis
ad Philippenses ii°: In similitudinem hominum factus est, et habitu inventus est ut homo. Et
ideo maxime similis extat nobis, quia omnes defectus humanos assumpsit excepta
ignorantia et peccato. Unde ad Hebreos ii° dicitur: debuit per omnia fratribus assimilari.
Etiam 4° non solum est alimentum sed et medicamentum. Cristus enim est medicina pur-
gativa, sicut confectum ex tritico est purgativum medicamentum. Unde Ecclesiastici xlviii°: Cri-
stus purgavit peccata ipsius, ad Hebreos i°: Purgacionem peccatorum faciens. Et ideo quia Cristus
comparavit se grano frumenti, instituit ecclesia ut solum de pane frumenti conficeret hoc
sacramentum. Jo. vi°: nisi granum frumenti etc. Super quo dicit glosa Augustini: Ipse est frumentum
quo vivere debet anima fidelis, granum de quo spiritualis seges surgere debet. Cum sint multa
grana seminum, nulli se comparat nisi frumento. Unde mos cepit ecclesie de hoc solo grano
conficere corpus domini. Racionem ergo significacionis expressiorem et racionem comparacionis qua dominus comparat
se grano frumenti et racionem qua dominus de hoc pane constituit conficiendum, non conficitur nisi de
pane tritico. Unde in concilio Carthaginensi dicitur: Ut in sacramento corporis et sanguinis domini
nichil amplius offeratur quam ipse dominus tradidit, hoc est panis et vinum aque
mixtum, nec amplius in sacrificio offeratur quam de uvis et frumento. Sed ad racionem
in oppositum facta dicitur, et si totum sit in utraque specie, non tamen per unam perfecte significatur
refectio fidelium et perfectum sacramentum sufficienter quantum ad efficaciam que respicit contentum
et signatum, non tamen sumptio in una specie est tante efficacie in quantum respicit si-
gnatum et non contentum, quanta est in utraque; non tamen oportet quod ipsi sumant in utraque
specie propter periculum effusionis sanguinis et propter periculum erroris, ne simplices
crederent totum Cristum sub aliena specie non esse, sicut narrat Alexander de quibusdam
quosdam non credentes quod esset sanguis in sacramento corporis Cristi, qui videbat exire san-
guinem de hostia etc. De hoc autem an communes persone debeant communicari sub utraque
specie movebitur infra capitulo de

Utrum forma consecracionis corporis Cristi sit convenienter a Cristo tradita, scilicet hec: hoc ¦ et instituta
est corpus meum. Et arguitur quod non sit conveniens forma: hoc est corpus meum, quia per formam
sacramenti debet exprimi effectus qui fit in consecracione panis in corpus Cristi; sed magis
exprimitur per hoc verbum fit quam per hoc verbum est. Ergo videtur quod forma consecracionis
corporis Cristi debet dici: hoc fit corpus meum. Igitur etc. Sed in oppositum est, quia Cristus
hac forma in consecrando est usus, ut dicit xxvi° Matheus. Beatus Thomas in 3a parte sue ¦ Vide
summe questione lxxviii articulo ii° dicit quod hec forma consecracionis panis est conveniens, quia
hec consecracio consistit in conversione substancie panis in corpus Cristi. Oportet autem formam sacramenti
significare id quod in sacramento efficitur. Unde et forma consecracionis panis debet significare ipsam
conversionem in corpus Cristi, in qua tria considerantur, scilicet ipsa conversio et terminus a quo
et terminus ad quem. Conversio autem potest considerari dupliciter: uno modo in fieri, alio modo ut

in facto esse / non autem debuit significari conversio in hac forma ut in fieri / sed in facto esse
primo quia / quia hec conversio non est successiva / sed instantanea / In quibus autem
mutacionibus sic non est / in factum esse / Secundo quia ita se habent forme sacramentorum ad suos
effectus / forma autem artificialis est finis et ultimi effectus in quo fertur
intencio artificis / sicut forma artis in mente edificatoris est forma domus edi-
ficande prius vero edificatoris autem primus / Ideo et in hac forma debet exprimi conversio
ut in facto esse / ad quod fertur intencio / Et quia ipsa conversio exprimitur in hac
forma ut in facto esse / inde est quod extrema conversionis ut se habent in facto esse / conversionis
non autem terminus in quem secundum complementum nature sue significatur / sed terminus a quo non manet
secundum suam substanciam / sed solum secundum accidencia / quibus sensus subiacet / et ad sensum deter-
minari potest / Unde convenienter terminus conversionis a quo exprimitur per pronomen
demonstrativum relatum ad accidencia sensibilia que manent / Terminus autem
ad quem exprimitur per pronomen secundum naturam eius in quod fit conversio / quod quidem
est totum corpus Christi et non sola caro eius / et ideo hec forma est convenien-
tissima hoc est corpus meum / Et allexander in quarta parte sue summe dicit quod
huic forme magis conveniunt verba expendicionis fiendi / quia licet exigit
conveniencia et veritas / Convenientia ut significatur / quod non est transitus celi
convenientia et veritas / neque existentis in fieri / neque existentis in fieri / sed entis in esse completo / neque existentis in fieri / Veritas vero hoc
transmutati / neque eius in quo est fieri / sed esse simpliciter / Veritas hoc
exigit / que est indeceptibilitas eius quod demonstrat / ad eo de quo demon-
strat / Et dicit / In omni sacramento est operacio dei / et operacio ministri / sed in
hac forma non est sic / aliter patet quod in baptismo aqua abluimur / crismate
confirmamur / oleo ungimur / pane reficimur / ideo videtur quod tunc in hac
forma debet dici effectus corporis sicut dicitur in forma / baptizo te / Ad hoc
dicit allexander quod sicut in aliis sacramentis exigitur opus aliquod a ministro
preter placatorum verba / ut patet in forma baptismi cum dicit / ego te baptizo / ipse
cum placatorum intelligit baptizandum / sed alia verba placata concernunt virtute
sic non est hic / preterea aliquod efficitur in illo qui conficit / in aliis sic
non est hic / Nichil non agitur in hoc sacramento cum conficitur corpus eius
sed hic non est hic / Nichil non agitur in hoc sacramento cum operatur corporis eius
non est hic / Nichil non agitur in hoc sacramento cum operatur corpus eius
hunc sacramenti excellencia est supra omnem intellectum humanum unde
hunc sacramenti excellencia quod sit supra omnem intellectum humanum
non est in aliis boni ideo ista habet differenciam que est vmac quod hoc
non excecetur ab ministerio hoc / excepta placatorum verba / Alia est quod
ministerio hoc non agitur ab ipso conficiente in corde / Tercia est quod
tanta est excellencia huius sacramenti quod hoc est ultra intellectum
non debuit hic aliquid poni quod exprimeret operacionem hoc / sed poni
debet maius sacramentum / Sed dicit quod videtur quod in forma huius sacramenti debeat poni
verbum fiendi in imperativo sicut sacra scriptura utitur eo in operibus creacionis
dicens fiat lux etc ideo videtur quod similiter in forma huius sacramenti ponere de-
beret dicens fiat hoc corpus meum / quia est sicut verbum factum substantiale
non dat intelligi aliqua transmutacionem / ubi sicut / sed magis formam
ut creacionem / ideo non competit ipsi forme / transmutacionem parum / creacione est

edificatoris

ferunt intencio sicut forma artificialis ad intellectum effectum artis

significentur

no

poni

Etiam cum in hoc facto est panis transiens et corpus Christi permanens
que ipse habent communia scilicet verbum ideo debet poni in forma aliquod
dicens transitum et aliud permanenciam ut videtur. Item forme que debet
exprimi quod panis est transsubstanciandus in corpus Christi ideo quod transsubstanciacio ut
est exprimenda sicut respectu alicuius futuri non presentis. Immo magis congruit
verbum temporis futuri quam presentis. ideo videtur quod ista prescripta debet poni
verbum futuri ut diceretur hoc erit corpus meum et non verbum presentis. Item fiet
Ad primum horum quia in hoc opere veritatem non utitur verbo fiendi ut non ex-
primeretur opinio ut diceretur fiat hoc corpus meum sicut debet fieri primo fiat [Gen]
lux. Ad hoc respondet secundum magister quod talibus verbis utitur scriptura in opere
creacionis conditionis primarum creaturarum scilicet fiat, fecit, factum est ut ondatur
simplex esse mercatum scilicet verbum dei in angelica intelligentia
ipsa. Item in primordio aliquid esse simpliciter non debet fiat sed est. Item dicitur
et si fiat transmutacio panis in corpus Christi transmutacio est eius
simpliciter eius similiter. Item ubi non est aliquid exprimendum per verbum fiendi
necessarium totum quo fiat sicut aliquid capiatur esse in dei sapientia
prius quam sit in esse proprio necessarium totum quo aliquid debet primo esse
in fieri et post in facto esse. Ad secundum dicit alexander quod licet secundum sit
et simpliciter verbum substantivum est predicatum non dicit aliquam transmutacionem
tamen non demonstratur ad intellectum facte singulari pretericionem
dicens dat intelligere transmutacionem premi in aliquo ad aliud quod
dicitur quod ubi est unum transiens et aliud permanens dicit alexander quod et si
sit ibi transsubstanciacio transmutacio non est transitus aliquis sed semper
quod ibi est esse in medio. Ad ultimum dicendum quod in hac transsubstan-
tiacione sit sicut fieri et factum esse. Item quod magis congruit huic forme
verbum presentis quale est ipsum est. Et quod dicitur quod transsubstanciacio panis
in corpus Christi respicit eventum futuri. Dicendum sicut dicit alexander quod si hoc sit verbum cuiuscumque
transsubstanciacionis cum sit ita in ipsa transsubstanciacione et simul in fieri et
in facto esse. Item non ibi transitus ab eventu in eventum per aliqua facta
media. Item quod congruit quod exprimatur verbo presentis. Item videtur
quod ista huius facti convenientius diceretur hec est caro mea quam
quod hoc est corpus meum. caro panis quod est hoc sacramentum corporis respectat
convenienter quam corpus quia partes panis sunt consimiles cum toto corporis
respectu caro per panem quam corpus quod habet partes similes et dissimiles

Item hoc sacramento reficitur anima. Corpus enim Christi quod in hoc sacramento continetur
et datur, est cibus vite. Sed caro competit magis cibo quam corpus, ergo videtur
quod in forma magis debet poni caro quam corpus. Item dominus promisit Johannis vi° se
mentionem de se ut est cibus de carne sua, secundum memorans dicens: Caro
mea vere est cibus, non dixit corpus. Et eciam panis quem ego dabo caro
mea pro mundi vita. Item tercio magis debuit poni in forma substancia quam corpus, quia
transsubstanciacio secundum rationem nominis est mutacio substancie in substanciam, propter quod videtur quod de-
beret dici: hec est substancia mea. De hoc Allexander in quarta parte sue summe
ponit diversas causas quare magis congruit huic forme ut in ea ponatur
corpus quam caro. Et prima est quia corpus Christi quod est res huius sacramenti, non est res
tantum sed res et sacramentum, scilicet corporis mistici, cuius et si in quadam qualitate
tamen sed res et sacramentum, scilicet corporis mistici, cuius et si in quadam qualitate
omnia membra sunt similia scilicet in fidei et iusticie, tamen distinctionem habent et
diversitatem quantum ad officia et dona. Prima Corinthios xii°: Corpus non est unum mem-
brum, sed multa. Glossa: In ecclesia non omnes sunt unius officii et doni.
Alia ratio est proprietas sermonis que hic maxime attendenda est. Non enim
ita proprie diceretur caro Christi sed corpus Christi. Prima Corinthios xii°: Omnes unum corpus
sumus in Christo. Ad Ephesios v°: Corpus Christi quod est ecclesia. Item alia est ro-
memoratiua huius sacramenti que est representacio mortis Christi. Prima Corinthios xi°: Quociens-
cumque manducabitis panem hunc et calicem bibetis, mortem domini annunciabitis. Dominus autem
mortem pro nobis sustinuit in corpore. In diversis autem membris paciendo mor-
tem proprie sustinuit in corpore. Item alia ratio est expressio veritatis, quia ipsum corpus Christi
intulerunt tortores. Item alia ratio est expressio veritatis non tantum solum, sed tunc ad partem ob-
verum in integritate sua sicut proprie continetur. Non tantum solum sed tunc ad partem ob-
ratione quam dicitur panis qui est hic sacramentum expressius representat carnem quam
corpus. Dicit Allexander quod panis est sacramentum corporis Christi, non ratione qua constat ex
corpus. Dicit Allexander quod panis est sacramentum corporis Christi consistit ex puris granis, que quasi
panis est panis, sed ratione qua panis consistit ex puris granis, que quasi
grana membra corporis que distinctionem habent representant, cuius hoc est ratio. Christus
non solum comparatur pani, sed eciam grano frumenti Johannis xii°: Christus enim non tantum in
se ipso vivit, et tamen in hoc in se vivit,
aliis vitam communicat, sed et vitam multiplicat, et tamen in hoc in se vivit,
Unde ratione qua in se vivit et vitam in aliis multiplicat grano comparatur, ratione
qua vitam communicat et conservat pani se comparavit. Est ergo panis sacramentum
non quia panis, sed quia panis est ex granis. Unde Augustinus super Johannem vi°: Ecce
sic panis unus. Corpus et sanguis in hiis rebus commendatur que ex multis
in unum rediguntur, ut ex multis granis unus panis fit, et ex multis acinis
vinum confluit. Ad quartum quod dicitur quod caro magis refectioni congruit, dicitur quod quia
hoc sacramentum, ad hoc quod illo ministratur cibus vite, est sacramentum redemptoris. Unde
sic precepit. Luce xxii°: Hoc facite in meam commemoracionem, sed scilicet in recordacionem
redemptoris nostre. Redempcio autem proprie facta fuit in corpore. Ad aliud quod dicitur
de sacramento faciendo mentionem de se ut est cibus, licet se carnem reddere(?), cum
hoc sacramentum non est primum ad refectionem sed ad veritatem redemptoris. Propter quod magis
congruit ut in forma huius sacramenti exprimatur id quod congruit redemptori et quam
refectioni. Hoc autem est corpus Christi quam ad refectionem, licet cum in carne hominem
redemit, tamen magis proprie dicitur redempcio facta in corpore. Iuxta illud Ysaie l°: Cor-
pus meum dedi percucientibus et genas meas vellentibus faciem meam

non autem etc. Glosa hec omnia impleta sunt in passione cristi. Propter hoc
dico quod ipse passus est in corpore. Unde et redempcio nostra facta est in corpore.
Ad ultimum dicitur quod mitomellus et qvercius in forma posuit corpus meum; tunc si
diceret hoc est substantia mea, tunc facta et nunc est; quod si diceret hoc est substantia mea,
tunc hoc quod dico substantia contineat tam corporis quam anime, posset aliquis ex hoc ac-
cipere occasionem erroris ut crederet transsubstanciationem sacramentaliter esse in corpus et animam.
Etiam transsubstanciatio respicit proprie id quod transmutatur, non illud in quod transmutatur,
et hoc est substantia panis, non corporis simpliciter, scilicet cui corporis substantia transmutetur,
non tamen corporis quantitatis et cetera. Contra dictum quod male ponitur meum in forma et cetera.
Contra videtur quod magis debet dici cristi, sic: hoc est corpus cristi. Unde legitur quod dominus
dixit Marci ultimo: In nomine meo demonia eicient; nichilominus ipsi apostoli
eicientes demonia dixerunt: In nomine Ihesu, sicut patet Actuum xvi°: Precipio tibi
in nomine Christi exi ab eo. Preterea cum ista verba proferat conficiens qui loquitur
de cristo ut de tercia persona, non debet dicere meum sed suum aut cristi. Item in baptismo
forma verborum proferimus in relacione ad illud qui baptizat. Contra non dicit ab-
solute baptizo, sed baptizo te in nomine patris; ergo videtur similiter in proposito quod
non debet dicere hoc est corpus meum in relacione ad seipsum, sed debet sic di-
cere: hoc est corpus eius in relacione ad illud qui vere conficiat. Etiam dicere hoc
est corpus meum possit inducere errorem quo ad simplices, cum non intel-
ligant utrum sacerdos loquatur in persona sui vel in persona cristi; ergo si tunc
occasio errandi est vitanda, videtur quod non debet dici meum sed cristi. Etiam
hoc idem videtur per hoc quod hoc sacramentum est sacrum tocius gratie; propter quod ob reverenciam
sacramenti magis esset dicendum hoc est corpus cristi quam hoc est corpus meum. Contra
hoc notat Alexander ut supra quod ista verba forme referuntur ut erant dicta
a cristo. Unde postquam dicuntur ut verba domini relata, tunc ut propria sacerdotis pro-
ferantur, ut patet ex serie verborum. Nec est simile de eicientibus demonia,
q. quia illa eiectio non fiebat virtute verborum, sed potius fide credencium,
aut est efficacia ex virtute verborum. Unde iste verbis hoc est corpus meum in sacramento
dominus virtutem transsubstanciandi et non aliis. Et per hoc patet solucio primi argumenti.
Ad secundum dicitur quod sacerdos conficiens loquitur in persona cristi, non tamen pro cristo
dicat meum; unde non loquitur de cristo in tercia persona, sed potius loquitur
in persona cristi loquentis de se. Ad tercium dicendum quod non est simile de isto sacramento
et de baptismo, quia in baptismo minister aliquid operatur preter prolacionem verborum, quia bapti-
zat; et ideo quia possit videri quia ipse esset qui in veritate baptizaret
intus sicut baptizat extrinsecus, ideo ponitur ibi: In nomine patris, ut ostendatur quod
operacio virtutis operantis interius non ad ipsum baptizantem pertinet, sed ad deum,
quamvis ad baptizantem pertineat operacio corporalis. Sed quia in hoc sacramento minister
nullam exercet operacionem manualem super materiam sacramenti, sed tantum profert verba, sed totum
dicitur in persona eius qui conficit racione efficacie scilicet cristi, ideo non est inconveniens quod dicat
cristi, cum non loquatur in persona sua sed potius in persona cristi. Ad penultimum
dicendum sic concedo quod licet illud infirmius posset esse nostra expositio, tamen auctoritas
domini qua illa verba instituta sunt infirmitati eorum preferatur. Unde quia aucto-
ritas domini ibi respicit pactum, ideo propter auctoritatem domini forma verborum non
mutatur propter eorum infirmitatem. In Alexandro dicitur ista solucio invalida, contra ad
quod dominus infirmitati providerit et sacramentum instituerit ad salutem, propter hoc

possit simpliciter obici / quod Christus non debuit sub tali forma illa verba proferre
et instituere / que possent infirmos audientes inducere in errorem / et ideo dicit
Alexander / quod non possunt inducere in errorem / si ad verba precedencia referantur.
Premittitur enim ibi Matthei xxvi° accepit panem / et cetera dicens hoc est corpus
meum / Unde patet ex serie verborum / quod recitativa sunt verba / que secuntur / in tercia
persona dicuntur / scilicet quia in persona Christi non in persona ministri / Argumentum autem
procedit ac si verba illa absolute proferantur sine relacione ad precedencia / quod non
est verum / Et ex hiis patet responsio ad ultimum argumentum / quia si verba hec referantur
ad precedencia / manifeste patet quod verba proferuntur ut verba Christi / Unde in nullo derogatur
alicuius reverencie exhibende ipsi sacramento, per hoc quod dicitur meum / Enim in forma
male ponitur enim / quia nec racione / nec auctoritate ponitur in forma / quia non reperitur in aliquo
ewangelio / Et eciam nec est de necessitate forme in re / Ad hoc respondetur quod hec coniunctio
enim sicut apud ecclesiam romanam in forma est ponenda / quia a beato Petro apostolo pone-
batur / et in suo canone seu missali fuit inventa / ut dicit cardinalis
ad rem dicit Alexander sine preiudicio / quod non est de necessitate forme / et hec de causa
non ponitur in forma / quam ponit magister sentenciarum / et quatuor ewangeliste / Ex quo patet quod hec con-
iunctio enim in forma ponitur de congruencia et non de necessitate / ad designandum ordinem
consecracionis ad ipsam materiam consecrandam / et ut per ipsam coniunctionem causalem designetur
quod illud quod hec verba significant / quod illud divina virtute eciam causat et effi-
ciunt / Verba autem canonis precedencia et sequencia hec verba consecracionis non
sunt de essencia forme / Unde si sacerdos obmitteret alia omnia et diceret tantum
hec verba: hoc est corpus meum intencione consecrandi, eciam si careret manibus
et pedibus vere consecraret / tamen dimittens graviter peccaret tamquam contemptor
ecclesiastice ordinacionis / et reverencie sacramenti, cum ea que in canone misse
antecedunt predicta quatuor verba / et totum officium misse ab ecclesia ordinata
sit ad reverenciam huius altissimi sacramenti / et ad debitam suscepcionem prepa-
rat / quamvis non sit de essencia forme, tamen sine peccato
hec eciam coniunctio enim / quamvis non sit alias consuetudo / quod ponatur / sicut dicit
non potest scienter obmitti / maxime ubi est aliqua consuetudo / quod ponatur / Ex quibus et cetera
Richardus in sexto quarti distinccione octava articulo tercio et questione prima / Ex quibus elicitur
Richardus in sexto quarti questione octava articulo tercio et questione prima / Ex quibus eli-
cio istam conclusionem generalem ad quam forma consecracionis corporis Christi convenientissime
est instituta a Christo et eadem tradita / patet conclusio ex notabilibus et solucio-
nibus in argumentis positis / Et specialiter per quodlibet verbo posito in ipsa / quia hec
forma est sufficientissima quo ad significandum ad operativum potenciam / quia ergo sacio non
habeat suum complementum, non convertitur post illud pronomen hoc / demonstrans panem
qui transubstancietur in corpus Christi / Et idem est ad corpus Christi / Et hec sufficit non
quantum ad modum operandi / quia hic tamen ad quem est sensu dicitur mutacionem aptam
quantum ad modum operandi / quia hic tamen ad quem est sermo dicitur mutacio fiendi
sine adeo bene ponitur hic est / designans manencia / et non ponitur verbum fiendi
sive / Adeo bene positum hic est / designans manenciam / Et tercio est sufficiens ex parte operis / quia hoc corpus
fore, erit designans mutacionem / Tercio est sufficiens ex parte operis / quia hoc corpus
ipsum verum designat corpus et misticum / quod habet diversas partes / et forte di-
versas raciones / hic differentes gracias et dotes / Non melius dicitur corpus / Christi
cotidie / Itaque corpus dicit partes diversas racionis / et ad hoc / ut ideo fiat
correspondencia inter signum et signatum / melius dicitur corpus Christi / et alias proba-
ciones sunt ex parte operati et ex parte affectum principii / vide in alio
sexterno de forma consecracionis / hoc est enim corpus meum

Adverte vero non oportet factam dicere quod fides non est ultimus effectus huius consecracionis sed factum est prout patet
ex recitatis supra per parte et ad positum dicitur ex forma in forma consecracionis unum sacramentum est expresse quod fides

= equivoca non est ex
diversitate sacramenti / pau-
cis verba que precedunt in
canone misse et se-
quuntur non sunt de essencia
forme

Utrum modus transsubstanciacionis materie panis in corpus christi / habeat reduci ad aliquam mutacionem motus naturalis / et an substancialem vel accidentalem / et supposito quod est ad motum substancie / an generacionis vel corrupcionis / et an ad motum augmenti vel minucionis / et si loci mutacio sit annexa huic mutacioni. Quantum ad primum

panis videtur de modo transsubstanciacionis materie in corpus christi / et vini in sanguinem christi in hoc sacramento / sicut quidam doctor / et magnus albertus in libro de divinissimo sacramento / quod est valde difficilis ad determinandum ideo / quia nullus modus naturalis motus / et mutacionis est ei concordans / Et ideo hec conversio est alterius modi / et a cunctis conversionibus naturalibus / quia in naturali subiecto permanente fiunt / sibi invicem contrarietates / sive accidentales sive substanciales / scilicet ad album in nigrum / sive aer in ignem convertitur / propter quod et formalis conversio vocatur / sed in conversione hac qua panis in corpus christi convertitur / accidentibus manentibus / substancia transit in substanciam / unde et substancialis vocatur / ad quam agens naturale nequaquam valet attingere / cum omne presupponat materiam / que sicut messe perducitur / sic et hec in illud / nullo eorum manente subiecto / divina virtute conversio / ita ut hec materia panis in illam veram substanciam et materiam corporis christi convertatur / Non ut substancia panis est sicut in hoc sacramento / ad nos corpore christi / ut quidam finxerunt heretici / nec in nichilum redigitur / nec eciam in primam materiam resolvitur / sed in veram substanciam corporis christi remanentibus accidentibus convertitur / Fit autem hec conversio in instanti / Primo quia / quia substancia corporis christi ad quam ista conversio terminatur / non suscipit magis neque minus / Secundo quia in hac conversione non est aliquod subiectum / quod successive patitur / Tercio quia agitur dei virtute infinita / quia autem in omni conversione naturali est aliquod commune in utroque termino remanens / nec manet panis substancia / nec aliqua pars materie / necesse est / ut panis accidencia remaneant / quod eciam sensus infallibiliter indicat / et tamen non afficiant corpus christi / quia illud accidencia tamen quod eciam sensus ... / Sed / et non afficiat corpus christi / quia illud accidencium ... corporale non est / nec eorum substancialiter materie est / ut mutata panis substancia / sine subiecto remaneat / quamvis / que tamen est ordo quidam attendendus / quia quantitas dimensiva / immediate inheret substancie / alia vero ceteraque in subiecto accidencia consequuntur / Unde sic accidencia panis / post conversionem predictam remanere contingens est / ut sola quantitas dimensiva sine subiecto remaneat / et in ipsa sicut in subiecto / cetere fundentur qualitates / acciones / passiones / et eciam relaciones / nec est impossibile accidencia non sine subiecto posse divina virtute subsistere / Quamvis ei potuit dedit / sive ponere / nec potest accidens sine subiecto consuetudine / et qui omnium causarum et earum sine suis causis / effectus potest in esse conservare / non potest in isto sacramento accidens sublata substancia prestare virtutem subsistendi / quod precipue dicitur potest de quantitatibus dimensivis / quas eciam plurimi per se subsistere posuerunt / propter hoc quod sine intellectu separantur / Manifestum autem est / quod plus potest deus in operando / quam intellectus in comprehendo / quia non est impossibile apud deum omne verbum / Unde sicut substancia panis in corpus christi mirabiliter convertitur / ita mirabiliter dimensionibus conferentur / quod subsistunt quod est proprium substancie / et per consequens / quod omnia possunt facere et pati / que posset substancia / si adesset / Non sine novo miraculo / et inebriare / et nutrire / et incendi et putrefieri possunt eodem modo et ordine / ac si panis et vini adesset substancia / hoc autem rationabiliter per divinam providenciam factum est / ut transeunte substancia in substanciam / accidencia et species illarum rerum remaneret / que frequencius in usu veniunt / ne sumentibus carnem hominis / comedere et sanguinem bibere horribile videtur / ne eciam infidelibus irrisionis detur occasio / et ut nobis invisibiliter sumentibus / ad meritum fidei proficeret / aliter propter occultacionem.

Et qualiter sub hiis accidentibus et speciebus contineatur corpus christi / Deest oculorum

caligine ut etiam possimus intueamur. Est enim in hoc sacramento aliquid ex vi
conversionis, ad scilicet ad quod directe conversio terminatur, ut sub speciebus panis ex vi
conversionis est corpus Christi, et ut per verba consecrationis ostenditur: Hoc est corpus meum. Et similiter
sub vini speciebus est sanguis Christi, unde dicitur: Hic est calix sanguinis mei. Sed ex
naturali concomitancia sunt ibi alia omnia que sunt corpori et sanguini coniuncta realiter. Non
enim conversio panis in sanguinem aut animam et divinitatem, sed in corpus; neque etiam vini
in corpus aut cetera que dicta sunt, sed in sanguinem ex vi conversionis terminatur. Sed tamen sub
panis specie est et sanguis et anima et divinitas et cetera omnia que ad corpus spectant per
concomitanciam naturalem, et similiter sub vini specie corpus et cetera omnia. Unde si in triduo
mortis Christi hoc sacramentum fuisset celebratum, et sanguis a corpore et anima ab utroque separata
utrisque speciebus ab invicem fuisset separata, sicut in morte separata utrisque [illegible]. Ex
quibus manifeste colligitur quod solum species corporis Christi et sanguinis sunt in hoc sacramento ex
vi conversionis, dimensiones autem specie et cetera sunt per concomitanciam naturalem. Et quia autem
panis et species remanent subsistentes, non comparatur corpus Christi ad hunc locum secundum dimen-
siones proprias, quibus in loco uno tamquam adequato sicut in celo empireo continetur, sed me-
diantibus dimensionibus panis, quibus locus adequatur, sub quibus in conversione spe-
ciebus dimensionibus panis quibus locus adequatur [illegible], uno vel pluribus locis
panis continetur secundum corpus Christi, ut dicatur maiori vel minori, uno vel pluribus locis
secundum hujusmodi magnitudinem et multitudinem dimensionum continentium, sed tot enim et tantis
locis est unum corpus Christi, in quot hujusmodi conversio fuit celebrata. Non quod divisim per
partes, sed integrum in quacumque parte panis conversi est, in integrum corpus Christi continetur — F. Loculi
partes, sed integrum in singulis. Nam quelibet pars specierum aliarum mediantibus dimensionibus alienis, quia at non specie
non tamen est in eisdem locis, cum sit mediantibus dimensionibus alienis. Quia autem non specie
tota est sub qualibet parte dimensionum sub quibus continetur, et sub qualibet parte
tota est sub qualibet parte dimensionum, sub quibus continetur, sicut sub qualibet parte
locorum est tota natura panis. Ideo cum species corporis Christi in hoc sacramento succedat in totum
loco, est tota natura panis. Ideo cum species corporis Christi in hoc sacramento succedat in totum
specie panis, necesse est ut totus Christus et integer sit et contineatur sub qualibet parte specierum
sive panis sive vini quantumcumque minima. Et per hoc ostenditur quod ad fractionem hostie
sive panis sive vini quantumcumque minima, et per hoc ostenditur quod ad fractionem hostie
que quasi fractio fundatur in dimensionibus vini specie accidentibus, ut dictum est, non sequatur
fractio sive divisio corporis, cum totum corpus Christi sub qualibet portione remaneat. Nec
cum manducamus partes de illo facimus, licet sacramentum vi [illegible] accipiat partem suam.
per partes enim manducatur in sacramento, et manet integer totus in celo; potest man-
ducari in sacramento, et manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud
patrem, cum venit in virginem, implevit illam, nec recessit ab illo; veniebat in carnem
patrem, cum venit in virginem; implevit illam, nec recessit ab illo; veniebat in car-
nem ut homines illum manducarent, et manebit integer apud patrem ut angelos
pasceret. Et licet plures hostie et in diversis locis conficiantur, et etiam eadem in
plures particulas dividatur, et in omnibus totus verus et integer Christus sit, non tamen aliquis
et alius Christus in singulis, sed una veritas totus in omnibus, nec hoc aliud ab illo
et alius Christus, in singulis sed una veritas totus in omnibus: nec hoc aliud ab illo,
sed hoc et illud et omnia unum verum et immaculatum sacrificium, tanta est ei uni-
tas ecclesie in Christo, ut unus ubique sit panis corporis Christi, et unus sit calix
sanguinis eius. Talis enim quem sacerdos catholicus sacrificat, non alius est quam ipse
quem dominus apostolis tradidit, quia sicut ecclesia ut una est, que totum implet mundum,
ita licet multis locis et mirabilibus diebus illud corpus conficiatur, non tamen multa
corpora Christi, neque multi calices, sed unum corpus Christi et unus sanguis que suscepit
in utero virginis et quem dedit apostolis. Divinitas enim verbi replet illud, quod
ubique est et coniungit ac facit, ut sicut ipsa est una, ita et unum corpus sit ei
in veritate. Unde animadvertendum est, quia sive plus sive minus quis inde percipiat,
omnes equaliter corpus Christi integerrime sumunt, et generaliter omnes et specialiter unusquisque.
Quid plura? Hec pro excitatione et exercitatione mentis nostre de mirabilibus hujus

ineffabile et stupendi sacramenti quod excedit curam perstringere, et quod mire pure sit quod a nobis non intelligi possit nec exprimi cum sit supra omnem sensum et omnem intelligentiam, tamen id modicum, et quantulumcumque sit debet esse magis acceptum et desideratum a nobis, quam cognitio quarumlibet de rebus inferioribus. Unde et Aristoteles ait in 2o de animalibus quod dulcius parum sit quod de substantiis superioribus habemus, et in 2o de celo et mundo dicit quod etiam de corporibus celestibus questiones parve solvi, parva et topica solutione, contingit auditori ut vehementius sit gaudium eius; et in 10 ethicorum contra Simonidem dicit homo pretermittendam divinorum cognitionem suadentem, et humanis rebus ingenium apponere, inquiens humana sapere hominem et mortalia mortalem. Contra eum plures dicit, quod homo debet se ad immortalia et divina trahere quantum potest. O igitur pretiosum et admirandum convivium salutiferum et omni suavitate repletum, quid enim hoc convivio pretiosius esse potest, in quo non carnes vitulorum aut porcorum ut olim in lege, sed nobis Christus sumendus proponitur verus Deus; quid hoc sacramento mirabilius, in ipso namque panis et vinum in corpus Christi et sanguinem substantialiter convertuntur, ideoque Christus Deus et homo perfectus sub modici panis specie continetur, manducatur a fidelibus, sed minime laceratur, quinimmo diviso sacramento integer sub qualibet divisionis particula perseverat. Verba sunt beati Thome in sermone quodam. Manducatur vero reficit sed non deficit; vita manducatur nec occiditur cum manducatur, sed mortuos vivificat. Et Albertus dicit: reficit sed non deficit. Nihil itaque in sacrificiis Christi ut Albertus dicit habitis, maius nec mirabilius esse potest. Circa corpus et sanguinem Christi nec ulla oblatio hac potior est, sed hec omnes precellit, que pura conscientia domino offerenda est, et pura mente sumenda, atque ab omnibus veneranda, et sicut potior est ceteris, ita potius excoli et venerari debet. Ipsa enim est et finis et consummatio omnium divinorum misteriorum, totius divine traditionis perfectio, ut dicit Dionysius capitulo 3o celestis ierarchie, ubi ipsam hostiam hostiarum vocat. Item dicit: hoc enim misterium est consummatio ierarchicorum ecclesiasticorum sacramentorum; quod etiam aliud est laudare, etenim est unum gloriosum unum misterium, hostiarum hostia, quod misterium applaudens, vere paulum apostolum. Ei enim omnia veteris instrumenti sacramenta nova figura cedunt, et ea mistice prefigurabat, et inter hec unum hoc est potissimum, ut finis existens aliorum, et ex eo quod substantialiter in eo ipse Christus continetur, sed in aliis quadam instrumentali virtute participata, consequenter dicitur hostia hostiarum.

Ex quibus elicias hanc conclusionem, quod hec transubstantiatio panis in corpus Christi ad nullum motum naturalem habet reduci, et est transubstantiatio substantie in substantiam, et non accidentis in accidens. Hec conclusio patet ex nobilibus dictis, et est de intentione Alexandri in quarta parte sue summe, et glose que dicit quod ex accidentibus nihil est conversum, sed substantia panis et vini in substantiam corporis et sanguinis Christi; de post ista que remanent sunt color, odor, sapor, forma, pondus, que prius scilicet accidentia fuerunt. Hec glosa. Ergo quod accidentia manent patet quod ibi non mutatio sive conversio non est accidentium, sed substantie. Secundo mutatio substantie concomitatur mutationem accidentium sed alteratio, ut patet in mutatione generationis et corruptionis, augmenti et alimenti; ergo si hic est mutatio substantie, ergo et accidentium. Secundum Alexandrum quod habet locum si mutatio ista esset naturalis, sed in ista miraculosa et supernaturali locum non habet, quia ut dicit magister Albertus in tractatu de sacramento, quod sicut Christus assumendo sibi naturam humanam spiritualem et inspiritualem remansit sine assumptione et mutatione, et sicut uniendo sibi hominem assumptum spirituali et supernaturali unus

est unione / ita in sacramenti consecratione specialiter est vera mutacio et supernaturalis / Tantum
enim in hac assumpcione compositionis nichil / ea que ut partes compositionis assumuntur / sic
assumatur quod unum est formale / et alterum materiale / vel ambo remanent in toto quod formale
male est racione duorum / sicut corpus et anima assumunt in compositione hominis / et Christus enim non est
constitutus ex illis duobus / et ideo Christus neque corpus est neque anima / Sed filius autem dei nova
visus assumpcione / que dictabat auctorem nature / naturam corporis et anime / et faciendo et im-
mediate assumpsit / et hominem ex corpore et anima totaliter factum / sibi univit / non ut duas
partes / quarum una formalis esset / et altera materialis / quia nec humana natura / materialis est ad di-
vinam / nec divina formalis ad humanam / quia sic actus et perfectio esset humane / natura divina
/ et esset natura humana in formam deitatis assumpta / Et ex hoc sequitur quod est non esset verus homo
/ et quidditatem
qua determinatur fit ab eo quod est formale / et nullam in se contra racionem
differentiam / et sic est in quidditate diffinita esset deus / et non esset homo / et ideo
assumpcio non est naturalis / sed contra / que vocatur assumptio distincta / qua filius dei
dignatus est assumere naturam humanam / ut secundum eam divina esset in una persona / ita quod
quecumque de veritate humane nature manent / sive sint materialia sive formalia / et que
de divine / manent in ea / ita quod una altera
tamen secundum veritatem sunt convenientia nature divine / Sed et eciam uniendo sibi hominem
non consumit / nec formando ad aliam speciem trahit / Sed et eciam uniendo sibi hominem
non constituit / nec convertendo ad aliam speciem trahit / nec tamquam ex duobus constituet / sed po-
tius ex corpore et anima factum sibi univit / ut non tamquam ex duobus / Ita sed ut hic homo sit filius dei / q
tamen in se sibi est vitam / et eternum univit / Ita sed ut hic homo sit filius dei
ab eterno genitus est a patre / qui eciam uniendo sibi hominem / sed cum sua mutacione
assumpsit / quod non erat manens tamen immutabilis quod erat / Sic eciam in sacramento
novo modo consecracionis verum est quod sacramentali panis in corpus / Ita quod substancia
novo modo consecracionis verum est quod officia sacramentali panis in corpus / Ita quod substancia
panis / nec annichilatur / nec alteratur / neque enim substanciam mutatur / Sed sine omni adicione
vel mutacione / tota substancia panis in materia / et forma panis convertitur in corpus Christi
/ sine eo quod aliquid addatur corpori Christi / et absque eo quod aliquid mutetur in corpore Christi / Et
propter nomine transsubstanciacionis
vocaverunt / quia tota substancia panis sit in forma et materia in quanto transit in corpus Christi
vocant quidam sapientes / et doctores legis Romane
/ absque eo quod corpus Christi / vel adicionem / vel mutacionem recipiat aliquam / et illo in isto
transsubstanciacionem / sic tamen transsubstanciacio possit appellari / Sicut ille homo filio dei unitus
est / sine aliqua adicione / vel mutacione filii dei / Et ideo hoc novum vocatur
a sanctis Ieremie xxxi° Novum faciet dominus super terram / Sicut tamen debit viros Christum
xxxvi° innova signa / et immuta mirabilia / Ista enim autor facit nature / sed sive
gracie nove perfectionem / qua hominem dignatus est redimere / et sanctificare / incorporat
Ysaie vlti° Quis audivit umquam tale / aut quis vidit huic simile / Talia
enim decet auctorem nature / quibus non nature legibus subiacent / sed qui recte super
naturam terminum nature opifex ostendatur Ysaie xv° Ecce ego facio nova / et non
erunt in memoria priora / nec ascendent super cor / quia novis supervenientibus
vetera sunt abicienda / Hec Albertus ubi supra
Sed an in hac mutacione sit generacio vel corrupcio / Respondet Allexander / quod in hac mu-
tacione non est corrupcio / quia in corrupcione relicta materia privata specie sive forma
/ quia corrupcio privacionem dicit / et non negacionem / quod non est in ista mutacione / neque est
in ea generacio / quia corpus Christi non generatur / eciam in mutacione corrupcionis et generacionis
id est materia fit et factum / panis autem non est hic materia quasi a re eius in quod fit
est subiectum / Sed solum est materia compositi / Sed hic panis est materia eius quod est fieri
/ non eius quod est ut factum / Sed dicitur / Tamen augmentum dicit / cum corpus Christi et sanguis ex

panis vini qz substantia efficitur virtute spirituali / quid aliud est illud effici / nisi
quod productio substantie in esse / Ad hoc videtur allegari / quod in illa auctoritate augustini
illa propositio ex / non notat materiam sed ordinem / ut ibi / ex mane fit meridies / Et
non dicit efficitur / quia dicit aliquid fieri de alio corpus christi ad esse / sed quantum ad esse
in sacramento / sub hoc sensu / verum corpus / et verus sanguinis christi virtute spirituali / qua
fit transsubstantiatio panis et vini / est sub sacramento post transsubstantiationem panis in corpus christi
Queritur. An hec mutatio sit mutatio augmenti / vel nutrimenti / et videtur quod sic / quia
dicit damascenus / sicut de more naturali et per comestionem panis et vinum et
aqua / per nutritionem et superadductum spirituali sacramentali transit in corpus christi domini
et sanguinem / et non sunt duo / sed unum et idem / hoc dicit / panem propositionis vocat
panem propositum in altari / et hac specie que quam ponit damascenus / videtur etiam propositum
est ad panis sit nunc quantitatis corporis christi in quod mutatur / ideo augmentum
sit ubi est mutatio in maius / videtur quod hec mutatio sit mutatio augmenti
Contra in nutrimenti vel augmento est unio alimenti / ideo eo quod alitur / vel aug-
mentatur / hoc non est hic secundum hugonem. Conversio ista non fit unionem / sed secundum
transitionem credenda. Respondeo quod questio ista non est motus augmenti vel nutrimenti
unde sicut dicit hugo non est in hac conversione unio aliqua / sed solum transitio / Ad
illud damasceni dicendum / quod quantum ad hoc intelligitur eius comparatio / quod sicut in motu
nutrimenti / illud quod alitur et quod alitur / post ultimam unionem non sunt corpora di-
versa / sed illud quod alitur efficitur unum corpus / cum eo quod alitur / similiter in hac conversione
illud quod convertitur transit in corpus christi / et non est aliud quam illud / non tamen est usquequaque
simile / quia in hac conversione panis convertitur simpliciter in corpus christi / ita quod esse-
ntia in essentiam / in nutrimento essentia non convertitur in essentiam / Sed alimentum
efficitur unum corpus cum alendo per conversionem in simile / sed speciem et unionem / non
autem efficitur illud / Intelligendum est igitur quod sic mutatio illa est sacramentalis
Contra damascenum / Panis et vinum per invocationem spiritualem sacramentaliter transit
in corpus et sanguinem domini / quod sic probatur / est motus naturalis in substantia / scilicet generatio et cor-
ruptio / in quantitate augmentum et diminutio / in qualitate alteracio / In motu
vel mutatione circa substantiam / quod manet materia communis / que est subiectum transmutationis
In hac mutatione sive conversione supernaturali non manet materia aliqua / sed solum
manet quantitas quantitas panis / que est una communitas in transmutatione / corpus
enim est quod convertitur / et corpus in quod convertitur / non enim est transmutatio corpo-
rei in corporeum / ut ego / aliquam tamen habet convenientiam cum transmutatione
naturali circa substantiam / scilicet in hoc / quod non manet forma eius quod convertitur / sicut nec
in mutatione substantie manet forma substantialis eius quod mutatur / Item est motus
naturalis in quantitate / scilicet augmentum et diminutio / quibus augetur vel diminuitur
eius quantitas / in hac conversione / et si sit conversio eius quantitatis in eius quantitatem
ex hac conversione non mutatur / quantum in quo fit quantitas neque diminuitur / Sed tamen
convenit conversio / et cum illa / que est in augmento / in hoc quod sicut est quantitas existentis
in existentem / augmentum enim est magnitudinis existentis additamentum / non
tamen est hic augmentum aliquod / Dico igitur quod convenit in hac conversione / que est
reperire in motu naturali. scilicet quod de transeunte scilicet pane / vel vino forma
desinit esse / et transit sub eius quod transit in id quod erat / quod primum re-
peritur in mutatione que est circa substantiam / sed in mutatione que est circa quantitatem
Item in mutatione circa qualitatem manet substantia / sive subiectum / et transmutatur

aliter

quantitas

respondet

accidens / sic omnino accidit quidquid transmutatio substantie / et permanentia accidentium
unde hec mutatio est contraria alterationi In hac igitur transmutatione ostenditur / quod ipsius
intrinsecatius / cuius virtute descendente in verbum creatum fit transmutatio / scilicet preter
semper omnem naturam supra naturam substantie / transmutatio substantiarum entem in substantiam / ente non
relicta materia communi supra naturam accidentis / conservatio accidentis ente in substantiam in esse / sine
substantia semper naturam motus vel mutationis / quia hoc semper omne genus mutationis est / ut
patet ex dictis / Et si mutatur utrique ex dictis quod mutatio ista cum non sit aequa
perditas / neque continetur sub illas aliqua reducitur habeat ad illam que est creatio
Dico quod hec est mutatio singularis et mirabilis quae nec secundum aliud ad plenum complem
sed in parte aliis assimilatur / non autem reducitur secundum ad creationem / quia omnis terminus in
cialis non est omnino nichil / sed aliquid / assimilatur tamen ei / quia in ea nichil est commu
ne ad quidem / quia ex parte finali non est aliquid de novo factum / sed est mutatio
in eius simpliciter / et quantum ad hoc similis est augmento et nutrimento / nec tamen est
mutatio augmenti vel nutrimenti / quia illa nec augetur / vel nutritur / Ad alteratio
nem non reducitur / quia est illi omnino contraria / neque ad corruptionem vel diminutionem
neque illis similis est / quia hec operaciones omnino imperfecte sunt que non
decent divinam virtutem sic operantem

De ultima dubitatione utrum loci mutatio sit annexa huic conversioni / et videtur quod sic
Corpus Christi modo est hic / ubi ante non fuit / sed in loco alio / sed aliquid corpus
unum et idem esse in diversis locis non potest nisi intercedat loci mutatio ergo cum
Christe acquisitione corporis Christi est in loco in quo prius non fuit / ergo huic conversioni
annexa est loci mutatio In oppositum est dictum / quia conceditur est quod panem
comedere et vinum bibere et aquam / coniungatur eius divinitatem / et facit ea corpus
et sanguinem eius / non quidem ipsum corpus quod assumptum est de celo descendit / sed
quia ipse panis et vinum transit in corpus et sanguinem Christi hec damascenus / Dicendum ad
hoc secundum allegationem hoc supra / Circa de hac conversione panis in corpus Christi / erant tres
opiniones / una quod ad prolationem horum verborum hoc est corpus meum substantia cedit
in nichil / et virtute verborum fit ibi corpus Christi quod prius erat in celo / et fit
sub accidentibus que sunt sibi non coherent / sed aliquid adiacent / Alia est
quod post prolationem verborum adhuc manet ibi substantia panis / et simul loco fuit ubi
panis et corpus Christi / et hoc tunc possibile est / quia corpus Christi glorificatum est / unde hec ubi
opinio ponit quod solum virtute verborum fit Christus ibi ubi non erat et iste due
opiniones ponunt virtute verborum fieri aliquam mutationem loci circa Christum / Tertia
opinio, immo veritas fidei katholice dicit quod substantia panis et vini convertitur
in substantiam corporis et sanguinis Christi / et hec est veritas quam tenet universalis ecclesia / et
alias duas opiniones abicit et reprobat / Dico ergo / quod ipsa elementa verbis
convertuntur in corpus et sanguinem Christi / non facta mutatione circa Christum / neque gene
rationis / neque corruptionis / neque augmenti / neque diminutionis / neque alterationis
neque mutationis secundum locum / Dico est ergo / cum damascenus dicit non descendit Christus de
celo / ut sit sub speciebus panis et vini / sed virtute verborum substantia panis con
vertitur in corpus et sanguinem Christi / ipsis elementis existentibus omnino in celo et sub specie
bus electorum / Ex quo sequitur quod idem corpus simul et semel est in diversis locis / et quando
unum et idem corpus esse in diversis locis non potest esse nisi intercedat loci mutatio
Ad hoc dicendum secundum allegationem / quod ad hoc quod aliquid mutat locum / duo requiruntur
scilicet quod sit ubi prius non fuit / et quod non sit ubi prius fuit / Primum est invenire in

posito / non si / quia prius contentum est sub speciebus non fuit / propter quod nunc est ipsum in
certe loco / nichilominus corpus idem esse in diversis locis virtute naturali non potest esse / nec
intelligatur motus localis / sic quod in alio loco existat cum prius / quia non re
cedit sine mutatione / loci mutatio difficilis est / quidam autem ponunt sic et
/ quia hoc ipsa in diversis locis corpus quod existat hec allegata / Sed dicitur Unde est
quod corpus quod simul et semel possit esse in diversis locis / Et dicitur / totum hoc habeat
ratione divinitatis sibi unite / vel ratione glorificacionis sue / vel ratione continentie sub
speciebus / Si hoc habeat ex unione divinitatis / que potest esse in pluribus locis / sequitur
quod divinitas est ubique / videtur simpliciter quod corpus quod possit esse ubique / cum divinitas
hoc corpus infinitat / potentia autem tota esse ubique respicit / Si ratione glori
ficacionis / ergo idem possit aliud corpus glorificatum / quod non dicitur / Si ratione continentie
sacramentalis / ergo cum esse sub speciebus possit convenire alteri corpori quam corpori
Christi / utpote si deus daret alicui verbis virtutem convertendi panem in
corpus Pauli / et corpus Pauli possit esse simul et semel in diversis locis / quod videtur
esse falsum / Etiam sicut in corpore quod est possibilitas essendi simul in hoc
loco et in illo / similiter in corpore Pauli / quia in natura est possibilitas ad
mirabilia / ut dicunt angeli sunt generati / et ita non videtur quod ratione unionis conveniat
corpori quod / quod sit in pluribus locis / Ad hoc respondet allegatus / quod conversio sacramentalis
in corpore quod unitum divinitati est causa tamen sufficiens quod corpus quod est simul et semel
in diversis locis / ex unione enim corporis cum deitate potest ipsum corpus esse in
pluribus locis / ex conversione panis in ipsum corpus / illud posse reducitur in
actum / unde ista duo complete dicuntur causa essendi in pluribus locis / Sed
ad argumentum / cum arguitur / Si daret alicui verbis virtutem convertendi
panem in corpus Pauli / ut sic fuit huiusmodi conversio in pluribus locis / ad hoc
videtur allegatus / quod non ex hoc contingeret esse in pluribus locis / sed fieret conversio
in corpus Pauli existentis in loco uno / nec ex multiplicatione conversionis
multiplicaretur esse Pauli in locis diversis / Ratio quia non quodlibet corpus
habet possibilitatem / ut sit in pluribus locis / sed solum illud / quod per unionem cum di
vina natura accedit ad participacionem proprietatis deo convenientis / qui est ubique
Unde solum corpus Christi potest esse in pluribus locis / et non aliud / Unde est ergo
quod unio illa non est tota causa / quia si unio esset tota causa / ex hoc non
sequeretur / quod posset esse ubique / Sicut nec ex unione contingit corpus Christi
non esse creaturam / ut enim dicit Damascenus / omnia sua facta sunt secundum determinatam naturam
sicut quamvis est alicubi / et non contingit esse ubique / quod tamen deo convenit / Vel
potest dici / sicut quidam probabiliter posuerunt / quod / quando corpus quod est in pluribus
locis simul / est pluraficata sive multiplicata conversio conveniendi in ipsum
in pluribus locis simul / sed secundum hanc positionem videtur quod simpliciter possit contingere de corpore
Pauli / retenta suppositione predicta / quod in priori solutione est statutum
Sed dicitur an corpus quod continueatur sub speciebus localiter seu circumscriptive / et dicitur quod nullo
illorum modorum / sed sacramentaliter / ut dicit Innocentius et idem dicit Disposuit altitudo cele 7 dum
stis consilii / ut sicut tres sunt persone in unitate substantie / ita tres cernuntur substantie in
unitate persone / scilicet divinitas corporis et anima in Christo / Cum ergo dicitur secundum divinitatem natura
tribus modis existat in rebus omnibus per essentiam / in solis iustis per gratiam
in homine assumpto per unionem / voluit ut idipsum secundum humanam naturam tribus

conti corporis Christi

modo existit / localiter in celo / personaliter in verbo / sacramentaliter in altari
Et magnum albertum dicit / quod in hoc sacramento potest mirabilem et divinam convenientiam
considerare / quia sicut in trinitate personas divinas / sunt tres persone in una essen-
tia / Sic in persona christi sunt tres substantie / sive nature / seu essentie sunt in una persona
/ et tres substantie / in uno sacramento / scilicet panis et vinum / et aqua / Et sicut sunt
persone omnes eterne et incommutabiles / ita substantie in christo sunt etiam deitas / et anima et caro
~~divina aut aliqua caro~~ / de primo statu assumpta / et nova anima de novo
creata / Tres autem substantie sacramenti / sunt omnes de antiqua significatione / panis
in corpore / et sanguis / et aqua que effluxerunt de latere christi / Et sic christus
est verum in loco secundum deitatem / localiter autem in loco contentus in celo / secundum quam con-
tinentiam tibi / non localiter / sed tamen vere secundum corpus et animam et divinitatem presentiam est simul
in multis locis in sacramento / Sic enim de sacramento catholice determinatur / Allegatur ubi
in quarta parte sive summe dicit / Et ideo summendo pro te localiter sive diffinitive / non est
christus sub sacramento sicut / quia diffinitive continetur in aliquo / est continetur secundum termi-
nacionem et continuationem presencia continentis et contenti / ita quod totum toti / et pars parti
correspondeat et configuretur / Hoc autem non convenit corpori christi / secundum quod est sub sacramento
Cum adeptio sive convenientia christi debitam subiecit quantitatem / configuratio
debitam figuram / quia ergo non decet ut aliquis sive persona subiciatur corporis christi
compet et in eadem virtute et eadem quantitate qua est in celo / Dicit tamen allegatur
quod dupliciter continetur corpus christi sub sacramento / uno modo continetur a signo illo quod est
sacramentum / alio modo continente ipsum signum / a signo continetur / quodammodo sicut corpus
substantia a corpore quantitatem / Corpus enim christi quasi replet vacuitatem / que esset
in magnitudine specierum ex conversione substantie panis / nisi ibi esset corpus christi / quod cedat substantia
panis / Et dicit notanter quodammodo / non dicit simpliciter / quia et si ista
continentia est similis illi / quantum ad hoc quod corpus christi replet illam vacuitatem
que esset ex conversione substantie panis / sicut corpus substantia replet corporis quantitatem / tamen
ipse potest multipliciter differre inter illa / una quod corpus christi est infinitum sic continetur
a magnitudine extra adiacente / non que est de esse illius sive de illo / sicut
corpus quantitas in corpore substantia / alia quod hec continentia non est secundum mensurationem presencia
continentis et continentis / Tercio quia sub qualibet parte continentis est totum contentum / sicut
sub toto / Secundum corpus christi continetur ab eo a quo continetur forma continens ipsum
et illa continentia habet modum alicuius continentie localis / secundum quod dicit philosophus in
physicorum / quod locus est superficies rei continentis / hoc non potest dici de
forma panis qua continet corpus / ut patet esse corpus / quia alique dimensiones
istius sunt infra corpus / sive in corpore / locus ergo continens formam panis est loco
quodammodo / vel habens aliquam proprietatem loci respectu corporis christi / Et quia loci multiplex est
proprietas inquantum est continens proprie / una est continentia totius / sine excessu et di-
minucione / locus enim claudit in se totum contentum / nec se claudendo exce-
dit nec diminuitur respectu illius quod claudit in continendo / Secunda est commensuratio
illius cum suo loco secundum equalitatem in quantitate / Tercia est continuatio presencia loci
et locati / Quantum ad primam condicionem se habet locus forme secundum proprietatem loci
respectu corporis christi / Quantum ad secundam et terciam non habet / Sic ergo corpus christi continetur a duobus
scilicet a forma panis / et ille modus continendi quodammodo reducitur habet ad illum quo
corpus substantia continetur a corpore quantitate / et a loco continente ipsam formam / et ille
modus quodammodo reduci potest ad continentiam loci / Hec allegavi ubi supra

Sed quis utrum Christus sic quod continetur sub sacramento sedeat vel stet vel iaceat vel sic aliquo modo se habeat, et videtur quod hoc oporteat de necessitate, cum sicut quod est in celo sic se habet vel sic, quia si diceretur quod non, oppositum conveniret eidem secundum sedere et non sedere vel stare et non stare; sed cum sedet in celo et non in altari, ergo simul et semel sedet et non sedet. Dicendum quod predicte conditiones corporis Christi sunt duplices: quedam attendunt et respiciunt ipsum corpus absolute, sicut habitudo vel [illegible] membrorum, glorificatum et talia que absolute insunt; quedam respiciunt ipsum in relatione ad aliud, ut videri, tangi, circumscribi localiter, contineri. Ab absolutis non abstrahitur hoc quod est sub sacramento, sed a relativis, tum propter veritatem sacramenti, quia oportet ipsum corpus contineri specie maiori et minori, tum propter utilitatem fidei, quia oportet occultari visui. Et duo sunt concedenda: quod circumscriptive sive localiter continetur in celo, non continetur circumscriptive sive localiter sub sacramento, nec hoc est inconveniens. Unde sicut dicitur supra potest concedi quod movetur, quod cessat, ratione continentis et indefinitive, [illegible] tamen quod sic, quia corpus Christi inquantum conceditur [illegible] indefinitive [illegible] loci, et ut sortiens quendam modum continentis, salva lege opponentis supra potest de eo concedi moveri et quiescere, quia mota specie in hoc altari movetur, non mota in alio quiescit; et quia sessio, erectio et positiones huiusmodi non ita proprie dicuntur positiones totius in toto, quamvis aliquando dicatur positionem partium in toto: alia est enim positio quando partium in toto cum totum est erectum, et alia cum est incurvatum, et alia cum partes sunt extense, et alia cum sunt replicate. Non videtur veritati contrarium quod corpus Christi sic quod est sub sacramento sedeat vel stet sicut sic quod est in celo. Ergo iste positiones quando oportet partium in toto respiciunt. Sed sicut corpus Christi in eadem quantitate in qua est in celo est sub sacramento, nichilominus inquantum est sub sacramento non est consignatio et conformatio partium continentis et contenti. Inquantum autem est in celo similiter est quod corpus Christi inquantum in celo sedet vel stat, partes illius et loci continentis habent continui actionem; inquantum sub sacramento nequaquam, sicut habet Alexander ubi supra.

sit supra — Utrum corpus Christi sub sacramento veraciter existens ab intellectu viatoris sit comprehensibile et etiam a sensu comprehensibile. Et videtur quod non, quia intellectus non supponit tamen principium per se notum quod omne continens corpus est maius vel equale illi quod continetur; sed hostia nec est maior nec equalis; ergo si intellectus potest hoc, potest contra se. Etiam intellectus iudicat quod si aliquid est in aliquo toto et fiat in [illegible] necesse est contrahi vel extendi illud; sed corpus Christi est in modica hostia et tamen ita magnum et non contractum; ergo intellectus iudicat hoc non posse capere et apprehendere. In oppositum arguitur [illegible] ad impossibile; ergo si illud est omnino supra posse nostri intellectus, nec tenemur hoc credere; ergo qui non sentit ibi corpus esse sicut fides dictat non peccat; sed hoc est falsum. Item Hugo de Sancto Victore dicit quod [illegible] constantius tenemus quam que fide apprehendimus; ergo illa que fidei sunt certissima sunt intellectui; sed hoc esse non posset nisi esset apprehensa ab intellectu. Igitur etc. Sed quod sit supra sensum apprehensione patet, quia corpus Christi sub sacramento habet modum existendi spiritus creati, pro eo quod est in qualibet parte sui continentis sicut anima in qualibet parte corporis est; sed visus oculus glorificati tamen sublimatur quod potest videre

+ Ex quo non licet elicio duas conclusiones, prima capiendo intellectum pro intellectu viatoris non apprehendit corpus Christi ut est sub sacramento, patet conclusio ex prima parte [illegible] et racione [illegible] quia intellectus viatoris ut sic innititur racionibus naturalibus que [illegible] apprehendunt existenciam corporis Christi sub sacramento, ex quo iam existencia corporis Christi sub sacramento est supra omnem racionem naturalem. Secunda conclusio capiendo intellectum viatoris secundo modo, tunc intellectus viatoris potest apprehendere existenciam corporis Christi sub sacramento, patet conclusio ex secunda parte notabilis et per consequens propositum factum est.

speciem, ergo non corpus Christi prout existit sub sacramento. Item sensus gustus est in beatis ut dicit beatus Augustinus de civitate Dei sensibus; esto quod beati sumant corpus Christi, constat quod gustus non sentiet saporem carnis, ergo pari racione nec visus percipit ut ibi est. Item quando duo videntur in distancia equali, magis videtur sub angulo maiori, ergo ad corpus Christi magis sit ipsa species, si illud corpus intra speciem videretur maior angulus est inter minorem. Hoc autem esse non potest nisi forte per miraculum, ergo impossibile est quod per naturam corporis glorificati videat ibi corpus, immo videtur quod ita miraculum sit existere, et ita corpus Christi sub sacramento non esset est apprehensibile a sensu apprehensore. In oppositum est magister in 4° sentenciarum dicens [illegible] sub alia specie credit corpus Christi ut fides habeat meritum. Sed fides non habet locum in beatis, ergo videtur quod illis appareret corpus Christi in propria specie. Etiam status gracie velamen sustinet, status glorie necessario quia in statu illo omne velamen transferetur, ergo licet oculis viatoris veletur corpus Christi, oculis tamen beatorum revelatur. Etiam sensus nostri decipiuntur propter hoc quod corpus latet sub sacramento, decipitur enim visus, similiter tactus et gustus. Sed in beatis non cadit decepcio, ergo corpus Christi non latet sensus eorum. Item si non apprehenderet sensus apprehensore corpus ipsum sub sacramento, vel hoc est racione corporis gloriosi, vel racione velacionis; non prima racione, quia sicut claritas corporis non gloriosi non latet visum non gloriosum, nisi sit infirmitas ex parte visus vel organi, sic claritas corporis gloriosi non latet visum gloriosum; neque racione secunda, quia in statu illo omne velamen auferetur, quia nunc videmus in enigmate et in speculo, tunc autem videbimus facie ad faciem. Et quia licet quod [illegible] duo querit, primo an corpus Christi ut est sub sacramento possit apprehendi ab intellectu viatoris; secundo an sit supra sensum apprehensorem. Ad primum pro [illegible] dicitur [illegible] in prima parte sunt sub cum intellectus viatoris potest consyderari dupliciter, uno modo ut est relictus nature sue et naturalibus innitens racionibus, et sic continencia corporis Christi et modus continencie non est apprehensibilis ab aliquo intellectu viatoris, et racio quia tunc intellectus est fantasticus, qui procedit ex sensibilibus, sed existencia corporis Christi sub sacramento non cadit sub aliquo sensu seu fantasia, igitur non est apprehensibile corpus Christi sub sacramento ab intellectu viatoris. Alio modo intellectus viatoris potest consyderari secundum quod est elevatus per fidem, et isto modo continencia corporis Christi sub sacramento est apprehensibilis ab intellectu viatoris, quia intellectus inquisitivus est adiutus per fidem et elevatus assentit ipsi veritati iuxta dictamen fidei, et seipsum captivat. Inquantum vero naturalibus racionibus est innixus et sic captivatus conatur ad assensum illorum que astruit racio naturalis, non solum assentit illis que fides dictat, sed concordat in raciocinando, quia racio humana viam accedendo ad causas superiores, supposita Dei omnipotencia et essenciali bonitate, astruit multa contingere in hoc sacramento que sunt supra intellectum creatum pro merito virtutis et fidei nostre utiliter. Ex quo elicio quod ea que circa hoc sacramentum accidunt non sunt ab intellectu viatoris apprehensibilia simpliciter, quod intellectus est sue relictus nature, et per hoc patet solucio ad argumentum in oppositum, videlicet quod intellectus naturalibus racionibus innixus non apprehendit corpus Christi ipsum sub sacramento contentum, sed intellectus elevatus per fidem assentit illis que fides dictat et eius raciocinando concordat. Ex quo patet responsio ad primam dubitacionem.

+ non apprehendit etc.

+ non potest hoc corpus Christi sub sacramento apprehendere

Item dico [illegible] licet corpus [illegible] apprehensorem [illegible] sensu generali seu intellectuali videtur et [illegible] visione potest videre Christi [illegible] in altari [illegible] oculo corporali videtur et [illegible] visione non potest videre corpus sub sacramento [illegible] videre [illegible] [illegible] in medio oculo non [illegible] [illegible] non potest [illegible] ergo corpus Christi ut est sub specie non [illegible] [illegible] non potest videre corpus Christi sub specie illa oculo [illegible]

Ad 2m, ut videtur Alexander, dicendum quod existentia corporis Christi sub sacramento
est ita sublimata super omnem modum existendi rei corporalis, quod visus
quantumcumque sit gloriosus nullo modo quantum est de parte sua ad ipsum videndum
sicut est sub sacramento attingit. Ex quo enim gloriosa ergo visu corporali vi-
deat Christum prout est ibi. Ad hoc videtur Alexander quod dici possit quod et
si verum est supponere quod hoc sit sibi datum vel aliis civibus, hoc magis
est dono speciali et privilegiato quam parte visus secundum gloriam. Comprehendere enim
totam quantitatem, sicut quantitatem, quam continet secundum restitutionem a formula vel specie
quantitatis unius denarii vel longe minoris, non tamen est supra sensum sed supra
intellectum, scilicet quod continet a toto et parte omnimoda in dimensione, et ita quod non
excedat neque excedatur. Vel aliter concedende sunt rationes, que ostendunt quod continentia
Christi sub sacramento est supra sensum apprehensorum. Ad primum contra [illegible], quod cum defectus
apprehensionis corporis Christi ex parte sensus ipsius apprehensoribus non est velamen sacramenti
sed modus existendi, ad quem virtus sensitiva non potest attingere. Sic et dictum
est, quod illam continentiam dimensionalem sunt etiam supra intellectum et [illegible] ita sit quod
sensus istud non apprehendat, nichilominus intellectus hoc clare videt. Ex hoc
patet responsio ad aliud, quod ut tactum est velamen non est causa huius incomprehensionis,
sed corpus Christi est ibi per modum ad quem sensus non attingit. Ad aliud dicendum quod nullus
est error nec deceptio in hoc sacramento, quod est sacramentum vitale, quia hic non stat in
dictio sensus sed intellectus. Cum autem sensus dicitur decipi, hoc dicitur quia sic via ut
opinio in nobis fallatur, que indicaret ibi esse substantiam panis; sed intellectus
fidelis purgatur errorem, nec tamen magis purgat in beatis, et punit ut non decipi-
antur. Ad ultimum dicendum quod neque gloria sive claritas corporis Christi neque vela-
men est causa incomprehensibilitatis ipsius a beatis, sed modus existendi ipsius corporis
preceptio est supra potentiam sensitivam, licet enim corpus Christi sit sensibile a beatis, non tamen
sub sacramento est sensibile, sicut corpus Christi ante passionem fuit passibile, tamen sub
sacramento fuit impassibiliter. In hac deceptione sensuum beatorum non prejudicatur,
sed mirificentia Dei in sacramento declaratur.

Quod 8a. Utrum virtus transsubstantiativa principaliter respiciat sacerdo-
tem, sed verba questionis. Et arguitur quod non, quia virtus transsubstantiativa
principaliter respicit id quod est de essentia sacramenti; sed id quod non, sed verba sunt
de essentia sacramenti, sacerdos vero non, quia de essentia sacramenti non sunt nisi
materia et forma; sacerdos autem huius sacramenti non est materia neque forma. Ergo
virtus transsubstantiativa principaliter respicit verba, sed sacerdotem. Item virtus
sanctificativa in baptismo principaliter respicit verba, sed baptizantem.
Nulla enim virtus ad suum effectum ordinata est in bap-
tizante, sed in verbis. Ergo a simili in hoc sacramento virtus transsubstantiativa
principaliter respicit verba, sed sacerdotem. In oppositum arguitur, quia per verba non
fit transsubstantiatio nisi fuerit a sacerdote prolata. Ergo anima sa-
cerdotis magis sit capax virtutis quam verba, principaliter respicit predicta
virtus sacerdotem quam verba. Item quando duo operantur aliquem effectum mediante
instrumento creato, cuiusmodi est [illegible] [illegible] plenum [illegible] politum et in animato

+ i pricili ... respo ... ad ...

remonent q̄m si accesserit fit vnū sacr̄m qd offerunt / Nota quod beatus thomas 3a pte q. octuagesima 2a ar. vo. ... sacerdos nō operat̄ i virtute ... sz sicut minister xpi s. cui persona operat̄ hoc sacrm̄ nō tollit hoc ipso de sinit ab eē minister xpi q̄ē malus / sz om̄s dns bonos et malos ministros seu suos ... dicit cōmixputas est fidelis seruus et prudens idest peccata subdit / si at dixerit malus ille seruus i corde suo et̄ et aplus dē i cor. iiij / sic vos estimet ho ut ministros xpi et tn̄ peccata subdit / nichil in ... sz nō in hoc institutus pro ... go ... ministri xpi / nō tn̄ erat ... se esse iustū ... go ad esse ministri xpi / etiam si iustus nō sit et hoc ad excellenciā xpi ptinet cui sicut vero deo seruiunt / nō solū bona sz et mala / qa xpus ipsius

Vtus dei principalit̄ respicit instrumentū animatū / qm̄ in animabꝫ i tinsba cōne sacerdos se hz sicut instrm̄ animatū / et vba sicut in animatū / go vtq. dom principale opantis respicit principalit̄ sacerdotē / qm̄ vba ... / qm̄ plura instrumenta per ordinē se hn̄tia ... ad eūdē effectū / vt manus et penna ad scripturā / vtus principalis motoris principalit̄ respicit illud instrumentum ... qd est ei ppinqius / et mediate quo aliud instrm̄ mouet / nam vtus scribentis principalit̄ respicit manū qm̄ pennā / ad tinsbacōz aut̄ ... plura instrumenta per ordinē se hn̄cia sz sacerdos et vba / quorꝫ sacerdos est ppinquior principali agenti / qa sibi ē ... / et eius representat personā / est ei placabilis vbor̄ ... concedendo q. vtq. tinsbatiua simpl̄r principalit̄ respicit sacerdotē qm̄ vba / ... sacerdotē respicit pmanente tm̄ cara ... / qui i sacerdote pmanet / vba at sicut sūt tinsencia respiciat tinsencia / nō per aliquē tinsitū ex pte virtutis put ē in principali agente / sz per tinsitū ipsorū vbor̄ / sz ... pdca vtus principalit̄ respicit vba qm̄ sacerdotē / inquantū vba magis de ppinquo se hn̄t ad effectū / qm̄ sacerdos / sz ... et dici pt / q. vtus sedentis principalit̄ respicit pennā qm̄ manū / Ad 3m in oppositū dicitur quidem / q. ex pte sacerdotis est aliud qd ē de esse sacr̄i / sz intencio ... aliquomodo vniunt̄ ea ex quibꝫ integrat̄ sacramentū / nō eī de racōne totius integralis sūt ptes integrales tm̄ / sz etiam vnio earū / Sz contra vnio ptiū aut̄ ē actio / vel passio / vel relacio / vel vnitas / vel ptibꝫ vnitis cōstituta / Sz intencio sacerdotis nō est vnio / tacio vel quo dicta / nō eī cōstituta ex ptibꝫ sacr̄i / nec ē relacio illarū ptiū ad se inuicē / Restat go q. sit vnio actio / aut vnio q. ē passio / sz vnio actio et vnio passio nō sūt de essencia totius integralis ex ptibꝫ vnitis / ... sequentes ... ad vnitatē totius / q. realiter nō differt ab ipso toto / sz tm̄ / vnio eī actio / et vnio passio / dicunt̄ precedere ordine ... vnitatē totius / vel ptibꝫ vnitis cōstitutā / Restat go q. intencio sacerdotis / nō sit de essencia sacr̄i / sz tm̄ ... ad sacri cōfitē / sicut eī aliud ē ... ad cancellandum aliquē effectū / qd nō est de essencia illius / ... go ad argumentū q. a. ē fl̄a sive intelligat̄ de vtute tinsbatiua primaria / sive de tinsbatiua instrumentali / principalis eī vtq. opatiua / principalit̄ respicit ... effectū / etiam instrumentalē / qm̄ id qd ē de essencia rei facte per illā virtutē / principalit̄ eī respicit sacerdotē qm̄ vba / ptas sacerdotalis fundata sup caracterē sacerdotalē / q. est cā instrumentalis / per quā a sacerdote cōficitur sacramentum / ... loquendo nō sit de sacr̄i essencia / sicut nec cā instrumentalis effectus est de essencia rei facte / Ad 4m pt solui per interemptionē maioris vel pt dici / q. nō est sile de baptizante et cōficiente / qa i cōficiente hoc sacramentū est spiritualis ptas ordinata ad cōficiendū sz caracter / que non requirit̄ in baptizante

Sz dē quis vtrū ... appositis et requisitis scꝫ intencōne ... et forma / aliquis pter sacerdotē possit cōficere hoc sacramentum scꝫ laicus iustus et sanctus vel angelus / Et respondetur q. nullus laicus quantumcumqꝫ iustus et sanctus / nec aliquis angelus nō pt cōficere hoc sacrm̄ / qa solis aplis et discipulis suis xpus tradidit i cena ptatem cōficiendi hoc sacrm̄ / et eorū in simili ordine successoribus dicens

Et ... q. malus sit ... nō possit cōficere ... xpi ... eucharistie ...

... q. boni laici possit cōficere ... et ... q. omnis sanctus sacerdos ē / et omnibus fidelibus dictū est i petri ... vos estis genus electum sacerdotium regale etc / go ... laici bō pt cōficere ...

... sacerdos minister ... sacrificium deo offert ... hostias ... et hoc ... impie agunt ... lege ... sacerdotes ... vita et ... solennem oronem et nō sacerdotis multa / de quibꝫ et ... fuit ... nō ... oblaciones dno / Sz sacerdos peccator nō pt ... vitam sz / nec multa ... sacerdos peccator nō pt cōficere eucharistiam / In oppositum ē augus. i lib̄o de corpe dni sunt ... a bono magis / nec a malo minꝫ pficit̄ sacerdote / qa nō i merito cōficiat̄ / sz i ... et i vtute ... / Ad pm̄ rō ... q. ipse ... vba ... sacerdotū qui credebat se posse ... cōficiat vel hoc ... sacerdotes ... / nō tn̄ ...

ca. xx. vi. hoc facite in meam commemoracionem / Sed successores apostolorum sunt episcopi et
aliorum discipulorum presbiteri / Igitur nulli sunt preter eos conficiendi et consecrandi nisi episcopi et
sacerdotes / Ex quo elicio quod nec angeli nec laici quantumcumque iusti et sancti possunt conficere
hoc sacramentum / Patet quia eis potestas non est collata a Christo consecrandi / Sed dices / corpus Christi consecratur
in virtute dei / Sed boni laici plus participant de virtute dei / quam mali sacerdotes / ergo
videtur quod laici forcius possunt conficere corpus Christi / Ad hoc respondetur / quod quamvis boni laici plus par-
ticipant de gracia dei et virtute / quantum ad ea que pertinent ad spiritualem bonitatem / sed tamen
quantum ad pertinentibus ad potestatem consecrandi / plus participat de divina virtute sacerdos
malus quam optimus laicus / quia caracterem sibi impressum in anima habet sacerdos / racione cuius
conficere potest / et sic quo nullus aliquis preter sacerdotem potest conficere / nisi deus aliter ordina-
ret / Ex quo elicio 2o quod quamvis papa generalis ecclesie episcopus habeat conferre et consecrare
omnes ordines sacros / tamen de eius mandato sine ordinacione laicus non potest conficere
hoc sacramentum / Sed dices / sumere corpus Christi est actus nobilior utilior et dignior quam conficere
corpus Christi / Sed laicus quilibet sancte et iuste eciam rarius potest sumere corpus Christi / ergo poterit
conficere / quia cui conceditur maius eidem minus videtur fore concessum / Ad hoc respondetur quod quamvis
sumpcio sacramenti sit actus dignior et utilior / quantum ad certis partibus pro quo confertur gracia spi-
ritualis sumenti / sed in parte / tunc conficere est actus maior / Sed dices tamen prius dictum
est quod quandoque in pluribus dictis visa consecracio super petram quasi fuit panis in carne
hoc eciam recitat Wilhelmus / Ad hoc respondetur prout et prius dictum fuit / quod illud
fuit miraculose factum / nec sic credendum est illam carnem fuisse verum corpus Christi
nisi aliquis per aliam revelacionem a deo esset certificatus /
Sed dices utrum quilibet sacerdos excommunicatus hereticus et solempniter degradatus possit
conficere hoc sacramentum / Ad hoc aliqui dicunt et male / quod excommunicati vel manifesti
heretici et solempniter degradati non possunt conficere hoc sacramentum licet eciam sint sacerdotes
et huius opinionis fuit magister sentenciarum in quarto libro distinccione xiii capitulo 1o / Et racio eorum
fuit ista / quia sacerdos offert hoc sacrificium corporis Christi in persona ecclesie / Sed ut
habetur hic in canone / quod ecclesia sancta / excommunicatus aut vel hereticus aut precisus
ab ea / non est membrum sancte matris ecclesie / si diabolus ut in ... vino / vos ex
patre diabolo estis / Igitur videtur quod tales homines non possunt conficere hoc sacramentum
Ad hoc respondetur quod quilibet sacerdotem posse conficere hoc sacramentum intelligitur dupliciter / uno
de iure / alio de facto / Primo scilicet de iure / non omnis sacerdos potest conficere hoc sacramentum
uno dempto nec irregularis / nec interdictus / nec suspensus ab execucione ordinis / nec excommunicatus
nec scismaticus nec hereticus / neque degradatus ab ordinibus / de quo de penis de-
gradacionis libro vi. primo generaliter quilibet sacerdos existens in peccato mortali scienter
notorio / vel occulto / vel in proposito peccandi mortaliter / potens hic copiam sac-
erdotis et nolens confiteri / nec desistere a malo proposito / de iure non potest nec debet
conficere / quia ius talem prohibet a celebracione / Et si velit tunc celebrare prohibitus
celebrat committit sic peccatum / Sed 2o loquendo de posse conficere scilicet de facto / tunc
dico quod quilibet sacerdos potest hoc sacramentum conficere / quantumcumque sit excommunicatus et
quibuscumque sentenciis sit innodatus hereticus vel degradatus aut precisus /
quia caracter sibi in anima impressus est indelebilis / per quem fundatur potestas con-
ficiendi / dummodo dicat verba debita super debitam materiam cum intencione
illud agendi / quod agit sancta mater ecclesia / Ex quo elicio tercio quod papa / nec prohi-
bicione / nec quacumque institucione potestatem conficiendi corpus Christi sed heretici seu dantur
potest auferre / quia nec in casu heresis nec excommunicacionis nec degradacionis nec
scismatis de quibus in materia ... est copulatum ...

Eciam de ista opinione dicunt quod degradati non remanent sacerdotes / Et racio eorum est quia sicut episcopus potuit
eis conferre sacerdocium / ita potest eis et auferre / Sed ista racio non valet / quia potestas consecrandi corpus Christi fundatur
super caracterem sacerdotalem / vel est ipse caracter / quem quia ab homine et homine auferri non potest / ex quo est
indelebilis / et per consequens ad hoc degradacio non intendit facere / quod eciam fuit ... et offert ex parte
ecclesie / Et episcopus non est causa eius nec caracteris / sed solus deus / qui in ... per ministrum episcopi / quia deus
non instituit ministerium conferendi / sic conferendi / quia ipse efficaciam consecracionis / sed esse preter ordo sacerdotis
fieri ... super

nonne dignitas est
dupliciter scilicet privati ...
et ista ... ...
et ista dignitate bonus
laicus et sanctus est di-
gnior et melior
malo sacerdote / ...
alia est pure ex offi-
cio apta causa / et
ista sacerdos malus
est dignior optimo
laico / quia et pe-
tra de ...
in ... / ...
potestas ... de
... est
/ sed bonitas de ...
... ille

Notandum quod sicut in corpore humano distincta sunt officia membrorum / nec omnia conveniunt singulis membris / sic in corpore mistico sunt diversa membra / ergo sunt quedam sacramenta ad actus speciales ordinata / nec simpliciter ad actus necessarios / et illa conceduntur solis competentibus / quedam vero ad actus communes nec necessarios / et ista conveniunt solis possibilibus / quedam ad actus communes et simpliciter necessarios / et ista conveniunt omnibus in casu necessitatis nulla re excepta / sed preter casum sicut conveniunt solis possibilibus / Ad illud in oppositum ut dicitur / Christus dicit [illegible] fidelis quam sacerdos ab actu offerendi sacrificium privatus spirituale non privatur sacramentale / Ad illud de baptismo dicitur / non est simile / quia a parte baptismi est maior necessitas et minor dignitas / Ad id de agno dicitur / Agnus ille figuralis erat in holocaustis et inter primo et principaliter non in sacramento vel [illegible] quod non oportet quod figura videat veritati in omnibus circumstanciis sed in substancia facti

Secundo dubitatur aliquis totum corpus Christi sub specie panis possit videri visione intellectuali et an oculo corporali / Et videtur quod corpus Christi sub specie panis non potest videri visione intellectuali / visio enim intellectualis non est sine racione / sed existencia corporis Christi sub specie panis est supra racionem / ergo ibi non potest intellectualiter videri / Item intellectualis visio rei non potest esse per essenciam / est per speciem / sed a corpore non sic existente continuatur ad locum / non potest res in loco illo recipere speciem / Cum ergo quilibet creatus intellectus sit in loco / et corpus Christi ut est sub specie / non sic continuatur ad rem aliquam / vel ad locum / nullus intellectus potest ab illo recipere speciem / et per consequens nullus intellectus creatus potest ipsum videre / In oppositum arguitur / omnis intellectualis cognicio est intellectualis visio / sed corpus Christi sub sacramento ab intellectu cognoscitur / alioquin enim hoc non possumus significare / quod enim non possumus intelligere non possumus significare / ergo corpus Christi sub sacramento intellectualiter videtur / Secundo quod posset videri oculo corporali videtur quod sic / quia facilius est videre corpus Christi sub sacramento quam illud quod non est / sed nos per naturam seu miraculum possumus videre illud quod non est / quia dicit Avicenna libro iiii^o capitulo ii^o possibile est destrui in sensu communi / ut audiat et videat colores et sonos / qui non habent esse extra / ergo multoforcius possumus videre corpus Christi sub sacramento / Item potencior est ad penetrandum virtus oculi glorificati quam virtus corporis celestis / sed virtus luminis que est corporis inanimati penetrat totam terram / alioquin enim in eadem hora in qua causat fluxum maris in terra sibi supposita / non causaret in terra opposita / ergo multoforcius virtus oculi glorificati potest penetrare speciem et attingere corpus Christi / Item oculus corporalis potest videre corpus / cuius species potest informare / sed Christus incognitus est deus potest oculo speciem imprimere corporis sui / ut est sub sacramento / ergo saltem miraculose potest videri ab oculo corporali / In oppositum arguitur / aut corpus et species videntur sub equali angulo / aut corpus sub maiori / non sub equali / quia tunc corpus Christi et species essent in magnitudine / que enim sub equali angulo et equali distancia videntur equalia sunt / si autem corpus Christi videtur sub maiori angulo / maior angulus continetur sub minori quod est impossibile / Item potencior est intellectus non glorificatus quam corporalis oculus eciam glorificatus / sed intellectus per naturam non potest videre corpus Christi sub sacramento / ut patet ex primo puncto presentis dubii / ergo multominus hoc potest visus eciam glorificatus / Ad primum puncto respondet [illegible] in scripto quarti sentenciarum distinccione x^a [illegible] quod corpus Christi est sub

R. Respondet in scripto quodam dicens quod corpus Christi angelus non videt corporali visione, quia et si corpus assumit, non tamen per illud videt corporaliter, quia in eo non est; nec visione intellectuali, quia illa non est receptiva a sensibilibus, sicut declarat ... et in 2o ... sed vel ... imitatur quantum ad ea quae naturalem cognitionem intelligunt, vel per ... quod videt quantum ad ea quae supra naturalem cognitionem ipsorum sunt; et quia angeli sunt beati, ideo quod excedunt plena visione corda omnium de quibus est fides, quantum ad visionem gloriosam quae fidei succedit; et ideo sicut fides credit corpus Christi esse sub sacramento, sic visione beata angeli videt. Credo tamen quod omnia quae sunt fidei sunt supra naturalem cognitionem angelorum, sicut supra naturalem nostram ... Et ideo misteria fidei dicuntur esse abscondita a seculis in deo.

Ut dicitur ad esse nostrum. Unde naturali cognitione angeli non videt corpus Christi sub sacramento, sed solum beati; demones vero nullo modo vident plene, sed credunt et contremiscunt; et etiam beati visione intellectuali glorie vident corpus Christi sub sacramento, sed non corporali, sicut quidam angelos non ... Hec B. Thomas ... 3 ...

sacramento, a nullo intellectu nisi divino videri potest per naturam. Cuius ratio est: ad hoc ut aliquid possit videri naturaliter ab intellectu creato, requiritur quod possit naturaliter se presens intellectui per essentiam vel per speciem ipsum immediate intellectui representantem, quia intellectualis visio non est quecumque intellectualis cognitio, sed immediata; requiritur etiam quod sit ita proporcionale naturali lumini intellectus, quod non excedat eius facultatem. Corpus autem Christi ut existens sub specie sacramentali non potest naturaliter se presens per essenciam nostro intellectui, nec per speciem ipsum immediate intellectui representantem, quia a corpore non existente in re aliqua ut in loco, nec localiter quae tangente, non potest naturaliter species derivari ad rem existentem in loco; intellectus autem noster ab oculo corporali non potest recipere speciem naturaliter, nisi mediante aliquo organo corporeo quod est in loco. Modus autem existencie corporis Christi sub sacramento transcendit facultatem naturalis luminis nostri intellectus, et ideo a nostro intellectu corpori unito naturaliter videri non potest; sed nec etiam ab intellectu anime separate, nec ab intellectu angelico, quia quamvis sint aliquo modo separati possunt, quantum est ex vi nature sue, se facere presentem corpori Christi existenti sub sacramento, eo quod per naturam non habent [illegible] quantum ad locum, sed tamen per ordinacionem divinam; tamen quia ille modus existendi transcendit facultatem naturalis luminis cuiuslibet intellectus creati,

Et ideo si presentem ei esset relictum suo naturali lumini, illum modum existendi videre non posset. Quamvis autem excedat facultatem luminis naturalis, non tamen excedit facultatem luminis glorie. Unde credo quod quilibet intellectus beatus modum existencie corporis Christi sub sacramento, et omnia quae sunt fidei, videt clare, non tamen in verbo sed etiam extra illa visione quae dicitur esse in proprio genere. Argumentum ad partem secundam procedit de visione intellectuali et lumine naturali. Ad argumentum ad partem aliam dicendum quod antecedens est falsum; cognicio enim intellectualis enigmatica, quae est per fidem, non est intellectualis visio, nec etiam cognicio distincta visio dei dicitur, puta corpus Christi esse sub sacramento, non naturaliter a nobis cognoscitur sed per doctrinam et supernaturalem illustracionem. Sed de 2o puncto 3a

quaeritur utrum verum corpus Christi sub sacramento oculo corporali possit videri.

Et respondet ibi Richardus ... quod existencia corporis Christi videri non potest in sacramento oculo corporali, naturali virtute oculi, nec virtute glorie, nec etiam per miraculum. Primum declaratur sic: ad hoc ut oculus corporalis possit per naturam videre aliquod corpus, requiritur quod ab illo corpore possit usque ad oculum per naturam derivari similitudo illius corporis representans ipsum oculo; talis autem species derivari non potest per naturam nisi a corpore existente in loco et per medium corporale. Si enim, ut dicit philosophus 2o de anima, vacuum esset inter celum et terram, nichil omnino videremus; sed corpus ut existens sub sacramento non est alicubi ut in loco, et ideo ab ipso ad oculum nostrum non potest species naturaliter derivari. Secundum etiam nec per gloriam declaratur sic: ad hoc enim ut oculus glorificatus videat, oportet ipsum esse informatum specie visibili; sed per virtutem glorie oculus corporalis non potest abstrahere a corpore Christi existentis sub sacramento eius speciem, quia lumen corporale non potest attingere rem non habentem existenciam alicubi ut in determinato loco, quia non habet corpus Christi ut est sub sacramento. Tertium etiam nec per miraculum declaratur sic

Sicut enim oculus corporalis elevatus non potest per speculum miraculum ad vi
dendum existenciam statuum spiritualium / ut est possibile illam reputem existere
per quamcumque speciem corporalem / sicut non corpus christi sit sub sacramento / ad solum nunc spiritualis
existencie / vinguitur [?] est ibi positum / et per se non stat / et quantitas non est ibi
nisi per concomitanciam / dicam potest quod ipsum est corporalem oculum per speculum mira
culum ad hoc sublimati / ut corpus christi ut est sub sacramento videat / ipsum est
certa tamen speciem corporalem si que sit illius existencie existere reputativa / Unde
si aliquando apparet ibi species pueri / vel frustum carnis / non credo quod sit corpus christi
/ maiores enim sunt dimensiones corporis christi quam ille que ibi apparent / et si appa
reant ibi vere corpus christi non apparet ut sub sacramento / unde credo quod illa apparencia
pueri / que ibi aliquando visa est / vel destructa in ymaginacione / vel in sensu commu
videntis / vel si est realiter extra / non credo quod ille dimensiones fuerunt in dimen
sionibus speciem panis extensius tunc non appareant / ut tunc dicitur sicut ab illo tamen
apparet / quia non apparet sub specie quanti extensius restitutum / Ad primum in oppositum dicendum
quod non possumus videre oculo corporali illud quod non est / unde illa visio de qua
loquitur auctor non est vera visio / sed similitudo visionis / que accidit dormientibus / et aliquando
vigilantibus ex excessu fortificacionis ymaginacionis / seu ex reductione specierum vis
bilium ab ymaginacione ad sensum communem / vel radijs oculorum sensuum perticularum
Ad tercium dicendum quod oculus non videt per protensionem virtutis visibilis usque ad re
visam / sed per multiplicacionem specierum visibilis usque ad visum / Et puta si
per hoc fieret visio / ad hoc radij visuales protendi non possent usque ad
corpus christi ut existens sub sacramento / quia illa virtus visualis protendi non posset in
medietate medio / cuius sufficiens non tangit corpus christi / ut existens sub sacramento
Ad 3m dicendum quod ad videndum non sufficit / quod oculus informetur specie rei visibi
lis sed cum hoc requiritur quod sit visibile presens in debita distancia et situs ad
visum / speciale est tamen aliquid corporalis speciei / que possit corpus christi ut est sub
sacramento reputare existere / sicut per nullos est sublimabilis / ad hoc videndum
sicut ut ad videndum existenciam spiritualem verum /
Sed dicendum utrum virtute sacramenti sit corpus christi totum sub qualibet parte hostie / et cum sub quolibet indi
visibili ipsius hostie / et videtur quod corpus christi non sit totum sub aliqua parte hostie / partes
corporis christi distincte sunt et ordinate / Sed si omnes esset sic sub qualibet parte hostie
esset inordinata et confusa / ergo corpus christi non est totum sub aliqua parte hostie / Et iam
intencio consecrantis non fertur ad quamlibet partem hostie / sed ad totam simul / Sed inten
cio consecrantis requiritur ad hoc quod ibi sit corpus christi / ergo virtute consecracionis quamvis sit
totum corpus sub hostia / non tamen sub aliqua parte eius / In oppositum est innocencius de officio
misse parte tercia / capitulo 10o / Rector salua fidei maiestate / quod ubi panis est conse
cratus sub tota specie totum corpus consistit / Sic eciam indivisibiliter totum corpus in singu
lis partibus continetur / et paradoxe scilicet / quamvis in quatuor partes species dividuntur
sub singulis partibus tota est christus / Ad hoc respondet Ricardus in scripto super 4 sententiarum
dicendum corpus christi totum est sub qualibet parte hostie / Si enim pars et non totum esset sub parte
sequeretur quod corpus christi commensuraretur hostie / quantum eius una pars est sub una parte
contineretur et alie partes sub aliis partibus / commensurative continentur / corpus autem christi speciem
non commensuratur / ut supra dictum est / ut quod dicitur / sed corpus christi in sacramento continetur

ad infinitum / quia continuum continuum potest dividi in partes sine fine / sed dico quod sunt in
continuo / non tamen actualiter distincte inter se / nec sunt actu plures / sed unum
unum nec dicitur actu esse infinitum in infinitis in actu / continuum potest in actu partes corporis
tota. Ad primum oppositum dicendum / quod partes corporis Christi sunt esse distincte / et or-
dinate in suo toto / sed non per comparationem ad speciem continentem / unde ex hoc non sequitur / quod
partes corporis Christi sint inordinate et confuse. Ad 2m dicitur / quod cum intentio consecrantis
feratur ad panem / et consequenter partes panis sunt panis implicite / saltem feruntur ad
qualibet panis partem. Circa 2o puncto dubium / utrum verum corpus Christi sit sub qualibet
indivisibili ipsius hostie / Et dicit idem Richardus quod sic / quia sicut per philosophum in 6o phisicorum
instans non est tempus / nec pars temporis / ut sit ipse vi'o phisicorum / punctum est linea / nec
pars linee / sic dico quod nec linea est superficies / nec pars superficiei / nec superficies
est corpus / nec pars corporis / Cum igitur corpus Christi sub speciebus non sit nisi in ipsa specie et partibus
eius / non dicitur concedi quod sit in aliquo puncto / nec in aliqua linea / nec in superficie ipsius
hostie / accipiendo punctum proprie / sed quod est aliquid simpliciter indivisibile / et lineam sed quod
est longitudo sine quacumque latitudine / et superficiem sed quod est latitudo sine profundita-
te / concedendum tamen est corpus Christi esse sub superficie illius hostie / inquantum contine-
tur sub illa superficie / Sed non est idem esse in superficie / et sub superficie / nam vocatur
esse in superficie esse infra ambitum superficiei contentum / sicut dicimus quod sphera
ignis est in sphera lune / quia continetur ab ea

Sed dices utrum iste propositiones sint concedende / panis fit corpus Christi / de pane
fit corpus Christi / quod fuit panis est corpus Christi / De prima videtur quod sic / dicit enim Damascenus
facit ea scilicet panem et vinum corpus et sanguinem eius / sed si Christus facit panem
corpus eius / ergo panis fiebat corpus eius / ergo quecumque vera sunt et panis fit corpus
Christi / Item Damascenus / interrogas quomodo panis corpus Christi fit / et vinum et aqua san-
guis / dico tibi et ego / spiritus sanctus supervenit / et hoc facit / ecce quod Christus quia concurrit
quomodo panis fit corpus Christi / Item quod spiritus sanctus facit / unde quod supponit quod panis fit
corpus Christi simpliciter et proprie / Contra per quod dico panis fit corpus Christi hoc fieri dicitur ita
scilicet panis 2o corpus Christi hoc fieri aliquid dicebatur quod non est verum / aut tunc labitur
in facto / et si hoc tunc esset verum panis factus est corpus Christi / quod autem factum est
aliquid est illud / ergo panis est corpus Christi / Item quod fit aliquid disponitur aliqua
actione / ut sit illud / panis autem nullo disponitur ut sit corpus Christi / quia per hoc aliter
contingeret esse in perfectiori qualitate ad hoc quam alias / Item cum dicitur panis fit
corpus Christi / at pro quo supponit iste terminus panis in instanti mutationis / non pro
corpore Christi hoc probatum est in dicto / quod corpus Christi fit corpus Christi / si supponit pro pane sup-
ponit vero pro nihilo / ergo supponit vero pro nihilo pro pane / sed in instanti mutationis est
mutatum / ergo facta mutatione panis supponit pro pane / sed tunc est corpus Christi / ergo in eodem
instanti est panis et corpus Christi / Responsio / in hac materia recipiuntur verba mutationis
Alexander de hales — ut transubstantiatur / mutatur / et convertitur / non motus et generationis / corrumpitur / unde cum hoc verbo
fit sic dicitur motus et successio / verba successiva ... non dicitur proprie
panis fit corpus Christi / nisi sed quod fieri dicitur mutari in aliud / unde quando reperitur aliquando
verbum huiusmodi / panis fit corpus Christi / exponitur scilicet mutatur vel transubstantiatur / Similiter cum dicitur
spiritus sanctus facit ea corpus et sanguinem eius / quod dico actum mutationis copulat
sicut facit ei deum de deo / confuse copulat actum dei sive conditionis sive mutationis
et omnino ... oppositum dei / hoc non copulat actum mutationis / Sed adhuc obiciatur
contra hoc / quia idem videtur sequi ... si dicatur panis mutatur in corpus Christi

Quia quaeritur quid supponitur per hoc quod dicitur panis / tunc dicitur panis mutatur in corpus / non corpus
quia corpus Christi non mutatur in corpus / neque panis / quia cum ad mutatur / mutatum est
/ tunc autem mutatum est / tunc est corpus Christi / ergo in eodem instanti sunt mutationis et panis
et corpus Christi / Respondeo quod iste terminus panis supponit pro pane non pure simpliciter sed / ita cum hoc
verbum mutatur sit presentis temporis / quo ad modum significandi / tamen dicit in veritate ad esse corpus
esse panis / non est presentis simpliciter sed / quia instanti mutationis existenti / non est panis
sed fuit non simpliciter est / tunc dicitur panis fit corpus Christi / quod cum sit ad / adhuc est simpliciter propter
suppositum / unde panis supponit pro pane contra verbo proposito / Tamen notandum prout dicit
magister albertus in de divinissimo sacramento eucharistiae / quod iste propositiones de pane
ergo de pane fit corpus Christi / vel ex pane fit corpus Christi / non possunt denotare quantitatem
nec possunt denotare quantitatem ordinis terminorum mutationis / Sicut cum dicitur ex
mane fit meridies / quia si hoc sic esset / ex pane fit corpus Christi / ac si diceretur post
panem fit corpus Christi / et tunc quaeritur quid factum esset de pane / vel manet et
materia eius / vel esset annichilata / et rediret eadem materia / quae prius inducta fuit
/ Sic ergo patet quod magis difficultas in verbis est denotationibus mutationis tamen corpus
Christi / Adhuc autem cum dicitur / ex mane fit meridies / propositio est simpliciter de
nota ordinis / quia non idem nec si substantia manens subiectum sub forma eius quod est mane
et sub forma eius quod est meridies / non diceretur quod ex mane fit meridies / Sicut cum
dicimus ex puero fit vir / ubi tamen in tota mutatione fluente aetatis / idem subiectum quod
est sub forma pueri / et sub forma viri / Et sicut idem est quod fuit in puero / et in
viro / et in tota intermedia mutatione / ita idem est nec in tempore pueritiae et virilitatis
et in toto intermedio tempore / Est autem idem secundum substantiam / et non secundum esse / sicut idem est quod fit
de puericia in virilitatem / Sed cuius non fit idem esse / Si ergo velud quantitatem notare
pro propositione / cum dicitur de pane fit corpus Christi / oportet quod cum ordine successionis aliquid unum
subiectum / quod idem esset in substantia in pane / et in corpore Christi / et hoc absurdum est / et
paulatim ingravatum / Adhuc habet hoc quod dicitur mutatur prius est in medio / cum
in extremo / Si ergo de pane fit corpus Christi / oportet quod substantia panis vel materia prius sit in aliquo
quod est medium inter corpus Christi et substantiam panis / et tunc neque esset panis in corpore Christi
quod est valde absurdum / Adhuc autem numquam fit aliquid ex aliquo / nisi per alterationem / nec vel
actus / Si ergo de pane fit corpus Christi / oportet quod in pane fiat alteratio / sed autem alteratio
est mutatio secundum qualitates / oportet ergo quod qualitates panis non maneant / quae sunt color / figura
sapor / et odor / quod est contra sensum / quia omnia haec manere videmus in sacramento / Similiter
de obiectione / de vino fit corpus Christi et sanguis / Haec omnia difficultates faciunt contra sacramentum
/ cum non habeamus quibus verbis conformaremus fidem nostram ad veritatem / et ideo in istis
[illegible] / cum non [illegible] quibus verbis conformemus fidem nostram ad [illegible] / et [illegible] in istis
oportet valde cautius uti verbis / Et quamvis scilicet verbis utitur ad motum vel mutationem perti-
nentibus / oportet verba sanctorum pie intelligi / sicut et ipsi prius habebant intellectum / quamvis
intellectum suum verbis propriis non expresserit / Unde idem albertus in supradicto dicit / cum quaeritur de
quantitatibus notavit ille propositiones cum dicitur / de pane vel ex pane fit corpus Christi / satis
bene probatum est / quod nec magis notare possunt / nec ordinem simpliciter / Sed dicit quod [illegible]
transsubstantiationis notavit proprie et ordinem / quia ipsa [illegible] mutatio est tota in pane
et nullam habet terminum in dominico corpore / quia hoc nec incipit esse / cum tamen hoc fuerit
/ nec incipit esse panis / quia numquam fuit panis / nec est / nec erit / nec forma dominici corporis
incipit esse in materia panis / quia tunc in corpus per additionem reciperet / Sed si aliquid
[illegible] in corpore domini / hoc non est nisi / quia sub formis sacramentalibus panis et vini
in altari incipit esse corpus domini et sanguis sub quibus non fuit prius / Illud
cum in ista materia catholice dici non potest / et hoc notant quantitates propositionum

nunc hoc est in vero. Tales enim partes indeclinabiles potius significant quam
significant aliquid per se ipsas / et ideo a quibus sibi coniunguntur modos et terminos
consignificandi / et ideo aliqui nominant terminos principii naturalis in mutationem / aliqui
autem nominant terminos mutationis in eodem / quod sunt esse diversificantur / aliqui autem nominant
terminos transsubstantiationis supernaturalis / sed quod diximus adminiculum / sicut ei nunc est ut dicit
philosophus / sicut res creatae insistunt et obsequuntur ad operationem creatoris / ita
et sermo de rebus talibus significationibus obsequitur / quas admittunt operationes
creatoris / ista non sermonem rerum sed sermo rei subiectus est / Ad hoc autem quod obicitur
de interpretatione medii in mutatione / dicimus quod illa obiectio non procedit nisi de muta-
tionibus oppositis / in quibus infinita facta sunt in uno sed ista mutatio est simplex
et sine medio / Et ideo nullum est tempus / sed nunc temporis in quo substantia panis nec sit sub
forma panis / neque sub forma corporis domini / haec autem supernaturalis mutatio non abicit
a substantia eius quod mutatur / neque accipit formam per formam eius in quod mutatur supernaturaliter
sed recepta sine medio tota substantia panis supernaturaliter transit in corpus Christi / sicut sine me-
dio filius dei sibi assumpsit naturam hominis / et sibi univit hominem in esse personae / et
unitatem absque eo quod tota natura per vices temporis exierit de potentia ad actum / et de
incompleto ad completum / sed faciendo naturam assumpsit et univit / et assumendo
et uniendo fecit eandem / Sic ergo tantae virtutis est largitor / cum enim deus tota sua vir-
tute agit vel operatur / sicut verbo creavit naturam / Et sicut opus sit etiam operatio
in sacramento ad transsubstantiationem / tunc non potest esse mutatio opposita / quae medium inter-
ciperet / quia utique qua operatur est infinita et hoc operatur in nunc / et non in tempore
Et ideo in tali operatione de hoc tunc fit absque eo quod unum sit in medio / quia
si inciperet medium ipsa mutatio tunc oporteret necessario quod esset in tempore / et hoc
nullo stare potest / Sed contra hoc adhuc obiciunt quidam sophistae dicentes
quod sit hoc aliquod nunc temporis est in quo substantia panis est sub forma panis / et aliquod nunc
temporis est in quo substantia illa transsubstantiata est in corpus Christi / hoc ergo nunc aut est idem
nunc / aut duo nunc / Si sunt idem / tunc sequitur quod in eodem indivisibili nunc est aliquid
substantia panis et corporis Christi / Et adhuc sequitur ulterius quod contradictoria sint simul vera
quia si est substantia panis et corporis / per eandem rationem est / hoc autem est impossibile /
ergo illa nunc quae dicta sunt / non sunt idem indivisibile nunc / Si autem dicatur quod
sunt duo nunc / tunc inter nunc et nunc est medium tempus / ut iam probatum est / scilicet quod duo nunc
immediate se consequuntur in eodem continuo tempore / quod est impossibile / et contra demonstra-
tiones multas quae in VI° physicorum inducuntur / Ad hoc autem dicunt quidam rudes / Si
enim concedere velimus quod est idem tempus omnium temporalium quod continuitatem sumit scilicet a conti-
nuitate motus caeli / Et si cum hoc concedamus quod ista mutatio supernaturalis / et aliae
supernaturales mutationes sunt in nunc temporis / Tunc dicemus quod idem est nunc in quo substantia
panis est panis / et in quo transsubstantiata est in corpus Christi / Sed illud nunc quod est con-
tinuans nunc in tempore / secundum rationem finis est praeteriti / et secundum rationem principii est futuri
/ et ideo in principio illius est panis / et in fine illius factum est quod est corpus Christi
et ante non fuit corpus Christi / In eodem autem sunt quod secundum rationem finis est panis / et con-
tinue post hoc non erat panis / quia facta est transsubstantiatio per quam est corpus Christi / Unde
in principio hoc est in ipso nunc sed quod secundum rationem principii factum est quod est corpus Christi
et tamen non fuit corpus Christi / In eodem autem sunt quod secundum rationem finis est panis / et continue
post hoc non erat panis / Si quis tamen illa subtiliter inspiciat / videbit pro certo
sed plenarie quod illud quod substantiam et actum et motum non est sub motu caeli / sicut
transsubstantiatio illo pacto non cadit sub nunc temporis neque sub tempore / Et quia talis sunt

Petrus vero de Tarentasia in scripto super IIII° sententiarum dicit quod mutatio in sacramento altaris in hoc differt ab omnibus aliis
mutationibus quia in illis mutationibus oportet ponere duos terminos / scilicet a quo / et ad quem / sed secundo tantum non oportet proponere
quae est primus ordinis termini ad terminum / solum sicut panis quantum ad mutationem / vel respectu corporis Christi sunt concedendae
ille vero quae est primus indeterminate / ut panis non potest concedere / sed tamen sit improprie sunt exponendae / ut panis
fit corpus Christi / vel quod erat panis … vel panis … corpus Christi / ille vero quae non importat terminum
nunc corpus / alii terminum unum aliquo / secundum ordinem solum sunt distinguendae / ut ex ideo de pane fit corpus
Christi / quia secundum ipsos de / alii de materia ut cultellus de ferro / alii ordinem ut de mane fit meridies etc.

tales mutationes / et subita impressio / sed sicut subita illud mutatio non
sub motu celi / scilicet pecto / quod non fiet in nunc temporis / neque in tempore / sed illarum temporis
terminum / quod philosophus de tempore loquitur / Tales enim mutationes non sunt motus tales / qui
sunt actus imperfecti / eo quod mobile in eis exit de potentia ad actum / Sed actus perfe-
ctissimi in quibus non est nisi demonicas vnius perfecti / ex alio perfecto / absque eo
quod continue amittat vnum / et accipiat alterum / Et sunt tales mutationes actus
sicut diaconi motus intelligentie / actus vel motus qui de luce sunt / in lucem
nostram de potentia ad actum exeundo / et non sunt tales motus vt in aliquo continuo
mensurante / sed potius sunt de vicibus in vices / et ille vices remanet discre-
te / et non continue / sicut pronuntiatio elementorum localiter in oratione / et in talibus
non est medium / quod due vices immediate sibi succedunt / ita quod mobile sunt continue me-
dium / Et hoc modo dicatur / quod in vna vice est panis / et in nulla vice post
illam erit panis / et in alia consequenti vice est corpus Christi / et in nulla vice ante illam
erat corpus Christi / Et hanc solutionem ego puto veriorem / quam priorem / Sed contra Jacobi quod
ab ipso deo remouet temporis mutationem / statim tamen remouet eam / quod est dicens
successionem / apud quem non est mutatio / neque vicissitudinis obumbratio / Et si
dicamus quod talis vicium successio dicatur tempus / tunc participabit nomine temporis equiuoce / ad
tempus quod est numerus motus secundum prius et posterius / de quo philosophus loquitur / dicentes / quod adiacet
illi motui primi mobilis / et per illud mensurantur omnes motus / qui causantur
ab ipso motu primi mobilis / Et tale vero tempus non continuum est / quo mensu-
rantur actus creationis / et omnes illi actus diuini / qui sunt in misterio incarna-
tionis et sacramenti / sicut iam ante declaratum est / non est autem hic pretermittendum / quod cum
dicimus corpus Christi nunc incipit esse sub formis sacramentalibus in altari / et non
fuit hic ante / Sic non intelligimus / quod corpus Christi locali motu descendat de celo
et incipiat hic esse / quia ipsum dum incipit esse in altari / remanet in
loco in dextra dei / et tamen incipit esse hic / Talia enim quod corpus Christi sine omni motu
et mutatione sua sit simul hic / et alibi / et incipit illic hic et alibi / Sed corpus
Christi inquantum est diuinum / et non inquantum est corpus / et quia deitas est vbique /
recepit in aliquo proprietatem deitatis / corpus diuinum accipit posse esse in pluribus locis
simul
Consequitur tractatus de 2a propositione de modo loquendi per verbum fiendi addita
propositioni / Vtrum sit vera et concedenda propositio / de pane fit corpus Christi / et videtur
quod non / quia nulla innouatio nullum fit circa corpus Christi / Item si conuersionem de pane
fit corpus Christi / per conuersionem potest dici corpus Christi factum est de pane / quod nullus concedit
Item [illegible] propositio ex denotat talitatem aut ordinem / non autem potest dici de pane
fit corpus Christi / sed quod denotet talitatem / neque sic quod denotet ordinem / quia sicut tunc posset dici
de pane fit corpus Christi / pari ratione posset dici de verbo / id est per verbum fit corpus Christi
Contra Ambrosius libro de sacramentis / panis in altari est vsitatus ante verba sacramentorum
vbi accessit consecratio de pane fit caro Christi / Sed quid dicit Ambrosius / quia de pane fit
corpus Christi / Item cum hic fit transitio / aut est de aliquo / aut de nichilo / non de nichilo
ergo de aliquo / non nisi de pane / ergo transsubstantiatur corpus Christi de pane / Sed quod transsubstantiatum
de alio / fit de illo / ergo et cetera / propositio sed quod deest nota ut vel predicatum / non est concedendum
quod de pane fit corpus Christi / Contra per regulam prioris in hac materia / quod nota est talitas
sola transitus panis in corpus Christi / propositiones omnes propositiones taliter importantes
reddunt locutionem impropriam / Contra improprie dicitur taliter / sunt cum hac propositione de vel ex

si quod dicitur taliter / similiter non est conveniens / sed quod per verbum fiendi designatur / aliquid fieri absolute circa corpus / sed aut quod debet nota ordinis designatur terminum conpositionis a quo et verbum fiendi significat fieri sub pane ... / non aliquid fieri circa corpus ipsum / sic intelligitur verbum Ambrosii et utitur scilicet / Et nonne in omnia ista quod omnia verba ista significantia innovationem aliquam circa corpus quod sunt figurate dicta / sicut hec est figurata / corpus Christi mutatur vel transsubstantiatur vel fit / sed innovatio exprimenda est circa panem / sicut hec est vera panis transsubstantiatur / mutatur / Et per hoc patet in parte responsio ad illud quod obicitur / quod cum hic sit transsubstantiacio / a est de aliquo etc. / In hac autem conversione est transsubstantiacio panis de proprio esse sive substantia propria in corpus Christi / sicut hic est figurata / sic est transsubstantiacio de aliquo / non tamen de pane / quia sic est transsubstantiacio panis de esse suo in corpus Christi / non corpus Christi de pane / sicut non sequitur conclusio ... quod corpus Christi transsubstantiatur de pane / Ad illud quod obicitur / quod si quod de dicitur ordinem ... et dicitur de pane etc. / et de verbo etc. / Dicendum quod non est verum / quia de dicit ordinem quod designationem terminum conpositionis a quo / quod non contingit cum dicitur de verbo etc.

Consequenter circa de tercia propositione que est de modo loquendi per verbum substantivum sive significativum esse / Et queritur utrum sit proposicio vera sit vera / hoc fuit panis hic corpus Christi / et videtur quod sic per Ambrosium in de sacramentis / qui dicit quod erat panis ante consecrationem / et videtur quod sic per Ambrosium ... / Item Augustinus in Sermone ... fideles fatemur panem et vinum ante consecrationem / quod nunc sanctificatum per consecrationem ... carnem Christi esse et sanguinem / quod benedictio consecravit / Item maior est virtus ubi fit ... totius in totum ... panis in corpus / quam ubi fit ... in partem / ut in ... ut potest in ... Sed ... quod pars in partem contingit sic vere loqui / ut aqua mutata est in ignem / Sed ... / et quod fuit frigidum est calidum / et quod fuit ... ta in ignem / vel dicitur taliter ... / quod fuit frigidum est calidum / et quod fuit ... in ignem / per metaphoram in hac mutatione / in qua totum mutatur aqua est sub forma ignis / Contra quod est idem indeptitas verbum eandem significat ... substantiam / que inest illo in totum / Contra quod est ... / non ... ad ... panis et corpus Christi in nulla eadem substantia conveniunt / neque in materia ad invicem oportet ... cum panis et corpus Christi in nulla eadem substantia conveniunt / neque in forma / neque in ... / unde quod simpliciter est falsa / quod erat panis ante consecrationem est corpus Christi post consecrationem / Item verbum substantivum est nota identitatis ... que sub illo inest terminis copulantur / Cum quod panis et corpus Christi non sint eadem / omnes orationes ille que ... copulant falsa sunt / quod concedimus proprie loquendo / Secundum autem quod a sanctis talia verba copulant ... intelligenda sunt sic quod indeptitas nota in hoc refertur ad speciem forme accidentalis que erat prius in eius panis / et per ... signis et continetur sacramentum corporis Christi / non autem retorquenda est indeptitas ad substanciam panis vel vini / verbum non est sensus sub qua specie erat panis ante consecrationem / sub eadem tamen sub signo est corpus Christi post / Pro regula tamen ... est / quod orationes in quibus ponitur verbum substantivum / sive pertinens ad esse cum casuali in recto sive obliquo ... non concedende proprie loquendo / ut quod fuit vel est vel erit panis / fuit vel est vel erit corpus Christi / vel sanguinem / vel huiusmodi / omnes autem huiusmodi false sunt / Sed contra hoc obicitur / quia dicit Augustinus ... corpus et sanguinem dicimus esse illud quod ex fructibus terre acceptum / et prece mistica consecratum / recte sumimus ad salutem spiritualem / et memoriam dominice passionis / acceptum autem ex fructibus terre est panis et vinum / quod Augustinus dicit corpus et sanguinem esse illud / ... patet ex dictis cum dicitur corpus et sanguinem esse illud ... indeptitas notata refertur ad speciem sive ... forme accidentalis sub qua tamen sub signo est corpus Christi / sub hoc sensu dicimus corpus et sanguinem Christi esse sub eadem specie / sub qua fuit quod est acceptum ex fructibus terre / Ad illud quod obicitur / quod cum totum transit in totum est maior indemptitas etc. / Dicendum quod non est verum / immo minor / quia nulla ... de ... remoto et

Et hoc ordines in quibus nota[r] indemptitatis [?] celebri et cibu [?] scitu fecit et ipse respondere aut sint si inveniat[ur] modo predicto. Et etiam
alius si defecit sit panis cibus corpus Christi augmentet in corpus Christi quod fuit panis est
corpus Christi augmentum in corpus ipsius alter[?] in certa presenti sunt ... De efficacia [?] ca[?]
Sequitur de efficacia huius sacramenti quantum ad ablationem mali, 2o quantum ad collationem
boni, 3o in quibus hoc sacramentum habeat efficaciam. Circa primum duo queruntur, primo utrum
virtute huius sacramenti deleantur peccata venialia, secundo utrum mortalia. Circa primum dicitur quod deleantur venialia, scilicet per augmentum unionis sanctificantis que est una causa institutionis. Ubi Augustinus dicit
quod hoc sacramentum institutum est in augmentum virtutis et medicinam quottidianae infirmitatis. Item Ambrosius: qui quotiens sanguis Christi effunditur in remissionem peccatorum
effunditur, debet accipere semper qui semper peccat. Sed constat quod non intelligit semper peccare
mortaliter, ergo igitur effectus huius sacramenti est remissio venialium. Item Innocentius:
venialia delet et cavet mortalia. Contra qui digne accedit ad sacramentum
cordinem accedit contritus, sed gratia contritionis delentur mortalia, ergo et venialia
multo fortius, ergo tunc semper digne accedens accedit contritus ad unionem deleantur
venialia. Item si gratia delens mortale non delet unum mortale tantum sed omnia, igitur
et eadem ratione et gratia vel augmentum gratie delens veniale non unum tantum delebit
sed omnia. Si ergo virtute huius sacramenti delentur venialia, omnia delebuntur vel nullum, sed non omnia
quia non augentur devotio quantum peccatis, sed quibus mortalis infirmitas vivere
non potest. Item esto quod aliquis habeat x venialia aut sacramento hoc delentur omnia
aut nulla, aut tamen v vel septem vel aliquod certum, non videtur ratio quare magis hoc quam illud, igitur
aut omnia aut nulla, non omnia ut videtur ex verbo Augustini et [illegible] Si diximus quod peccatum
non habemus etc. Item venialia non delentur qualibet gratia gratum faciente. Sed omnis
unus tunc gratia huius, ergo si delentur gratia hoc erit prefata, sed effectus huius sacramenti est
tollere gratie non tamen gratum facientis, sed gratie perfecte non ei tollitur veniale gratia
nisi illa que est cum sibi contraria. Gratia autem gratum faciens in contrarium dicta non est gratia
veniali, sed illa solido que est perfecta, sed effectus huius sacramenti non est tollere gratie
perfecte i[n] ... Item venialia sunt actus insipientie, que mortalia non ei tolluntur per
gratiam gratum facientem, sicut et mortalia sed requiritur fortior agens sive virtus fortius
actus efficacie, quam virtus delens mortalia et tamen virtus huius sacramenti non est maioris
efficacie quam illa que delet mortalia, non hoc sacramento delentur venialia. Item in
sacramento baptismi delentur omnia mortalia et venialia, propter quod non requiritur planctus vel
gemitus vel confessio post baptismum digne susceptum, immo iniuria fieret ipsi sacramento
si fieret confessio in baptismo. Ad primum ergo si per hoc sacramentum delentur venialia
contingeret tamen quod aliquis accedens ad sacramentum unionis non contritus, neque confessus
super quibusdam venialibus quorum non fuit recordatus ante accessum, si postea reducet
illa ad memoriam non debet confiteri ea, immo iniuriaretur ipsi sacramento si confiteretur
ea, quod tamen non sit verum, ergo quod virtute huius sacramenti non delentur venialia. Item quod aliquis
suscipiens aliquod sacramentum existit in dispositione contraria effectui ipsius sacramenti, virtus
sacramenti non habet in illo efficaciam, ubi gratia virtute baptismi delentur peccata mortalia
quod si aliquis suscipiens sacramentum baptismi esset in actuali voluntate peccandi mortaliter
non haberet efficaciam virtus sacramenti, sed si quis uxorem diligit plus deo inordinate
existens in actuali voluntate in illo non habebit effectum virtus sacramenti si eius effectus
sit deletio venialium, sed hoc non est verum, ergo [illegible] [illegible] virtute huius sacramenti

delent' venialia / unde que p illa pte inducta sunt concedimus / Ad illud
qd p° obic' in contrariu scz q accidens accedit contritus / et contricio delent' mortalia
etc / Dicendum q hoc non sequit' / Gra namqz contricionis / qa reddit hoiem gratum et reconci
liatum deo / scz opponit cu pctm mortale / q p se hoiem separat a deo / et incurrit odiu
et offensam dei / nec comparat' i sensu / Peccatum em veniale non auffert hoiem a deo
nec p illud incurrit hō offensam dei / p q° non scz opponit gra contricionis tunc
unde bn comparat' illud sensu / veniale em pctm tamen scz amorem creature
inordinatu sub deo / unde non auffert a deo / sicut mortale / qd tollit ex amore
creature p deum / unde qa pcedit ex amore / qui lz sit inordinatus / tn
est sub deo / nunqm sit est cu gra / Ad qd obic' q gra delens unu mor
tale / delet oia / igr gra delens unu veniale / delet omnia / Dicendum q non sequit'
Gra namqz delens unu mortale / delet oia / qa scz opponit cuilibet mortali unde
contrarium ad illud / unde unaqz scz ronem cuilibet mortali / In mortali em duo sunt
aversio / et conversio / contrarium ad aversionem oia mortalia sunt / qa illud a quo e aversio e
unu et pvatis aversionis / In conversione aut est unicuiqz ronis / e sicut pvatis
vite corporis / contrarium aut ad conversionem e oia peccata / unum aliud e pti avaricie
aliud luxurie etc de aliis / Gra aut scz opponit cuilibet pcto mortali / ronem aversionis
unde est qm formalis oppo° inter graciam et pctm mortale / qa aversio e ta formale
et consumacio pcti / qa i gra oppo' pcto / eo unde oia pcta sunt unu / Ergo hoc
ronem qua unum delet et oia / Si venialia pcta non habet opponitur / ea ronem
qua unum sunt / illud ei unu unum sit e adr inordinatu creature sub deo / hoc
aut non oppo' gre / Peccatum adr ille inordinatus / non e v° unius / neqz unius
ronis / qa interest magis inordinatus / ille min° non sit e de aversione mortalis
et si sit aliqua oppositio gre / ex aliqua condicione illius cuiuslibet veniali / tn qa
non oppo' illi / ronem qua unum est cu aliis / sicut est de mortali / non oz q si de
let unu veniale / q delet oia sicut ex pte alia / Ad qd obic' q si aliquis
habeat .x. venialia / qua ronem delebit hoc et illud / Dicendum q non sequit' / Posito
enim q aliquis commodavit alicui .x. / dimisimus ita q p° x. et ° v. / ita dr
ei .x. / si debitor impotens solvere / totum debitum solvat parcum / scz v non est
adr ro quare illa quinqz satisfaciat p debito unius / qm nagis / q altius / vel
tercii / sed io non sequit' q ia quinqz soluta / ut satisfaciant p aliis quinarijs debitis
aut prelibus / immo in voluntate creditoris e accipe v / soluta p p° quinarijs / vel
2° / vel 3° / sicut e in proposito / In voluntate em dei est remittere debitori / sunt dimittere
mitte ei actus venialium / plures vel pauciores / unde in agentibus ex
necessitate nature nunqm tenent dictum argumentum / In agentibus vo voluntarie non / Item
existimo tn q gra illius sacramenti / delent' cuiusqz venialia / que magis contraria
pcip° effectui huius sacramenti / qui e unio membrorum adinvicem / et cu capi
te sicut sunt venialia / que pveniunt ex defectu amoris / ut sunt venialia
odii / vel discordie / quecunqz aa que minus sunt contraria / sicut que pveniunt ex de
fectu fidei / hoc vr tenere Hugo in sermone quodam / Sacramentum id duo
operat' in nobis / ut virtutem minuat / et in quotidianis pctis tollat quo
consensum / Si quis vero non tam sepe neqz tam acerbe sentit motus
iracundie / luxurie / invidie / et ceteros huius / gratias agit corpori et sanguini domini
qui virtus sacramenti operat' in eo / Pt ra dici qr pcta et pncipalis unio membrorum

sicut

ad invicem / et cum capite est per caritatem / sed non per fidem / sic secundo gratia sacra-
mentali effectum huius sacramenti / venialia / que proveniunt ex defectu amoris / deinde ex
defectu fidei / tamen in deletione venialium / primo delentur ut existimo / veni-
alia que proveniunt ex defectu caritatis / secundo ex defectu fidei / nec dico defectum caren-
tiam / sed imperfectionem / et sic in hiis que primo occurrunt / hec tamen non assero / sed opinando
dico / Ad quod obicitur / quod venialia non delentur nisi gratia perfecta etc. / Dicendum / quod cum dicitur
gratia perfecta / duo dicuntur scilicet gratia et perfectio / Tunc dico quod licet gratia non sit effectus
huius sacramenti / dico gratia gratum faciens / tamen perfectio eius est quidam effectus illius sacramenti
Dicit enim Innocentius quod per huius sacramenti virtutem / omnes virtutes augentur / et omnium
gratiarum fructus exuberant / Tunc virtute huius augmenti gratie / quod est a virtute huius sacramenti
delet gratia venialia / Ad quod obicitur / quod venialia sunt amoris inherentie / sed venialia
alia mortalia / Tunc respectu ad eorum deletionem / utrumque amoris efficacie / sed utrumque delet
mortalia / Dicendum quod non dicuntur amoris inherentie / quia tenacius insunt anime / et difficilius
tolluntur / Sed quia proveniunt ex eo difficilius custodiendo ne fiant / quia quantacumque
assit diligentia / non potest homo cavere sibi omnino a venialibus / ideo vocantur consuetudine amoris
inherentie / quia tenacius insunt / si quia eo vero insunt / non ita possunt tolli / quia ipse
sicut potest causa mortalium / sed dicuntur esse amoris inherentie / non quia aliquid determinate
magis inheret / sed quia aliquid indeterminate / Tunc maioritas inherentie respondet
indeterminate ad aliquid omnium / non determinate ad unum / Ad quod obicitur / quod si delet
venialia faciens confessionem de venialibus per susceptionem / iniuriatur sacramento / Dicendum quod hoc
non est verum / quia et si virtute illius delentur venialia / eo quod non constat que venialia
possit ad plenitudinem confiteri / maiorem expedit confiteri / illa per susceptionem / nec confiteri pre-
iudicat ipsi sacramento in aliquo / Ad quod obicitur quod mortale sequens baptismum evacuat etc.
Dicendum quod non est simile / quia mortale sequens susceptionem baptismi / sola tollit gratuita in ¶ Item extinguitur
susceptione collata mortalibus et gratuitorum / quod non facit aliquid veniale / Tunc si non
tollit aliquod gratuitum / non tollit gratiam / hoc sacramento collatam / Tunc non est simile
quod per illi inducitur / Ad quod obicitur / quod quando aliquis existit in dispositione contraria effectum
alicuius sacramenti / virtus sacramenti non habet in illo efficaciam / Dicendum quod hoc verum est quantum ad
illud peccatum / quod tunc manet in actuali voluntate / non quantum ad alia / Et loquor
de venialibus / Tollo enim semper uno veniali remittitur illud / licet sit in voluntate de
actuali alterius / Similiter dico in proposito quod licet quis existat in actuali voluntate
unius venialis / tamen virtute huius sacramenti remittitur illi aliud / non tamen illud / Sed
de mortalibus generaliter verum est / quod existente in actuali voluntate unius non remittitur remittitur
nec illud nec aliud / Tunc generaliter est verum quod si aliquis est in dispositione contraria
effectui alicuius mortalis / virtus sacramenti non habet in illo effectum / non sic autem si ex vo-
luntate alicuius venialis sit in dispositione contraria effectui alicuius sacramenti etc.

De secundo queritur an virtute huius sacramenti deleantur mortalia / Et primo si deleantur
quantum ad culpam / secundo si quantum ad penam / Circa primum ad partem affirmativam
procedit sic Iulius papa de consecratione distinctione 2 / Cum omne crimen atque peccatum oblatis deo
sacrificiis deleatur / quid de cetero pro delictorum expiatione deo dabitur / qui in
ipsa sacrificii oblatione erratur / Ecce plane dicit canon / quod omne crimen et omne peccatum
hoc sacrificio deletur / Item Hylarius de trinitate VIII / Hec accepta atque exhausta fa-
ciunt / ut et nos in Christo et Christus in nobis sit / sed hoc non posset nisi per gratiam gratum facientem
ergo in hoc sacramento confertur gratia gratum faciens / Item Damascenus / Corpus domini omnibus recipientibus est
unctio / omnis sordis est purgatio / Item Iohannes 6 / Caro Christi est spiritus vivificans / Sed

nulle est vivificatio nisi mortui/ ergo etc. Item in collecta dicitur/ Sit ablucio scelerum/ sit
fortitudo fragilium/ Scelera dicuntur mortalia peccata/ quorum ablucionem postulat ecclesia
virtute huius sacramenti/ sed frustra fieret huiusmodi peticio/ nisi virtute huius sacramenti fieret huiusmodi
ablucio/ Item Johannis vi°/ Qui manducaverit ex hoc pane vivet in eternum/ Sed hec persona que
manducat non promittitur vita eterna/ Sed non promittitur vita eterna nisi merenti virtute gracie
gratum facientis/ ergo cum comedenti promittitur vita eterna/ comedens efficacia huius
sacramenti meretur vitam eternam/ sed non nisi gracia gratum faciente/ ergo effectus huius sacramenti est gracia
gratum faciens/ Item sacramentum istud est sacramentum sive signum passionis Christi/ sicut et baptismus/ et
ita expressius sit passionis Christi sicut et baptismus/ Si ergo baptismus virtute passionis Christi quam significat
delet mortalia/ et hoc sacramentum fortius delebit/ Item magis continet illud sacramentum
in quo ille qui est auctor gracie et indultor peccatorum est/ sacramentum et res abundare
in effectu gracie quam alia sacramenta/ ergo cum in aliis sacramentis conferatur gracia delens
mortalia/ magis videtur quod debet hoc huic sacramento dari/ Item de baptismo ita est/ quod eius
efficacie est unius et alius quantum ad delecionem culpe mortalis/ Similiter videtur quod debet
esse de immolacione corporis Christi/ et ita immolacio in altari debet esse tante efficacie
quante immolacio in cruce/ Item Ambrosius de sacramentis/ potior est veritas quam figura/ Item
i Corinthios x° hec autem in figura facta sunt/ glosa. In bonis ut in malis quia quod
per figuram significatur quam ipsa figura/ Cum ergo per quod res significata per aliquod signum vel sacramentum
melior est quam ipsum signum/ Sed passio domini est signum huius immolacionis ergo et immo-
lacio potior est/ Sed bonitas sacramentorum est ex efficacia eorum/ ergo cum morte Christi
deleta sunt mortalia/ et hac immolacione debent deleri/ In oppositum est Augustinus ad
renatum/ Cuius efficit corpus Christi nisi pro hiis qui sunt membra Christi/ ergo hoc sacramentum
efficaciam habet solum in membris Christi/ sed nullum membrum Christi habet peccatum mortale ergo etc. Item
Ambrosius/ Spiritualiter manducat qui innocenciam ad altare portat/ Sed qui est
in mortali portat mortem/ ergo non manducat spiritualiter/ Sed in spiritualiter man-
ducantibus tantum habet effectum ergo etc. Item si delet peccatum mortale/ aut hoc est in
indigne accedentibus/ aut in digne/ non in indigne quia tales sibi iudicium
manducant et bibunt i Corinthios xi ergo indigne accedentibus/ Sed si quis digne
accedit/ accedit sine mortali/ ergo in mortalibus non delet mortale/ Ad hoc respondetur
allegacio in una parte sic stante allegando Innocentium tercium qui dicit/ Eu-
karistia si digne sumatur a malo liberat et conservat in bono/ venialia
delet/ et cavet mortalia/ Unde promittitur in oracione dominica/ panem nostrum
cottidianum da nobis hodie/ et statim adiungitur/ dimitte nobis debita nostra/ Et ne
nos inducas in temptacionem/ sed etc./ quia per panem istum liberamur a malis preteritis presenti-
bus et futuris/ hec Innocencius/ ergo effectus huius sacramenti sunt delecio venialis
cautela mortalis/ et augmentum gracie/ qua homo conservatur in bono/ Quod ergo di-
cunt sacri orthodoxi/ quod virtute huius sacramenti delentur crimina/ et abluuntur
scelera/ hoc non dicitur/ quia effectus proprius huius sacramenti sit delere crimina/ Sed
quadam inproprietate loquendi/ et ad commendacionem sacramenti/ dicunt ipsa deleri/ quia ab
illis cavetur virtute sacramenti/ et confirmatur in bono/ Dicunt enim virtute huius sa-
cramenti mortalia deleri/ non quia ea inveniunt et hoc sacramento delentur/ sed quia
augmento gracie roboratur homo contra pronitatem ad malum/ et redditur cautus contra
negligenciam sive ingratitudinem committibus quibus non labitur in peccatum mortale/ Dicuntur
ergo mortalia deleri quia delentur impedimenta ad mortale/ postea in confirmacione
in bono/ omnia mala preterita delentur/ quia et reliquie malorum et reatus/ quia
igitur ex confirmacione per virtutem huius sacramenti/ non contingere dicitur omne peccatum

omne pacium hoc sacrificio delectari / ideo enim est perfecta delectacio / quo fit consu-
macio in bono / Et hoc patet per ypo ad hebr. / Dominus albertus magnus in tractatu
de divinissimo sacramento ca° ix° et x° post valores effectus huius benedicti sacramenti
dicit / quod hoc sacramentum eukaristia vocatur / quia non solum bonam graciam in nobis operatur
et omnes suos effectus et optime gracie effectus / hoc autem in quatuor probat / quorum primum
est quod hoc sacramentum proprium habet gracie effectum / Secundum quod est specialis gracie apud deum et inven-
tiuum / Tercium quod primus est deo acceptum / quartum quia nichil est in eo non gratum / De primo dicit
apostolus ad ebreos xiii° et dicit de eukaristia / optimum est gracia stabilire cor / gracia quoque cor
stabilit et confortat / ad hoc quod in bono diucius permoueat / hoc autem specialiter
hec gracia facit / sicut dicit propheta / panis cor hominis confirmat / ex debilitate enim omnis homo
hac gracia destitutus mutat et vacillat seipsum in bono tenere non valens
huius media destitutus diu mutaueat paulus / sicut dicitur actuum ix° / Cum acce-
pisset huius gracie cibum confortatus est / hec vero gracia cibus autem vegetans ad
saturitatem et confortacionem / Cui omnia alia nec saturitatem afferunt nec robur con-
fortacionis / dicente anna que gracia interpretatur primo Regum ii° / Repleti prius pro panibus
se locauerunt / et famelici saturati sunt / Cum enim plus in glutonie vetere re-
pleti sunt / et pro petrinis se locant temporalem querentes saturitatem / nichil penitus gracie
saturitatis et confortacionis accipiunt / Famelici autem cibum dei desiderantes sa-
turantur et confortantur / et hoc est quod dicit beata virgo luce i° / Esurientes impleuit bonis
et diuites / sufficiunt in temporali refectionem querentes / dimisit inanes / Cum enim dona
huius gracie continue refectionem vacui sunt gracia dei / et de hac gracia edendi non habent
potestatem / dicente apostolo i Cor. xi° Conuenientibus vobis in vnum iam non est dominica
cena manducare / vnusquisque enim suam cenam presumit ad manducandum / et alius
quidem esurit / alius vero ebrius est / ac si dicat / si aliquam gracie refectionem quereret
hanc graciam percipere non potestis / alius enim concupiscencia illectus temporalem affectum esurit
alius autem dilectionem carnali repletus ipsam et ebrius est / Et ideo istis talibus graciam non
alius ad dilectionem carnali repletus... hoc est quod dicit psalmus primo / Iustus
comedentibus non contingit dominica cena manducare / hoc est quod dicit psalmus primo / Iustus
comedit et replet animam suam / venter autem impiorum insaciabilis / quia graciam
facit / et proprium habet effectum hoc sacramentum in cibo acceptum / ipse non gracie accepit /
et ideo dicitur eukaristia nominatur / eukaristia id est bona gracia / Secundum fuit quod specialis gracie tamen
deo est inventiuum / pro omnibus enim invenit graciam oblatum in cruce / et ideo quando dicit hoc
sacramentum suis discipulis tradidit math. xxvi° et mar. primo / et luce xxii° dixit / hoc
est corpus meum quod pro vobis tradetur / et sic graciam totam deo inveniet / Tercio
dicit quod deo speciali acceptum / quia specialibus gracie est ostensiuum / vnde math. xxvi°
mar. vi° / luce ix° Jo vi° / et gracia sacramentalis perficitur in panibus / quibus duas
turbas saciauit / Cum premittitur / accepit iesus panes et benedixit / ac fregit / sicut
quod gloza dicit / quod accepit / quoniam hoc sacramentum speciali acceptatur / inter omnes gracias
quas hominibus exhibuit / quia enim speciali gracie non habere / quod in gracia ipsi facti gracie
est acceptissimum / psalmo l° acceptabis sacrificium iusticie oblaciones et holocau-
sta tunc imponent super altare tuum vitulos / Sacrificium enim iusticie est / quod omnem pro nobis
perfecit iusticiam / et quod speciale in gracia deo est acceptum / Sacramentum est eukaristie
in quo oblaciones sunt corporis anime sanguinis et spiritus et diuinitatis / et holocausta

agni eundem tempore immolandi / catharmae / et cathareisse / sicut dicitur leuitici xxvo /
/ Cum agnus totum in igne calcis se accendit / et odorem suauissime grate apud deum
et tercia gratia / ponentes ad nidus vitulos / hic est omnem talem peculiaritatem maiestates imponimus super altare sacrificii / igne caritatis pura ibi offerentes / vt accepta
sint / inuenti sacrificii acceptacionem / Certum est / quia nichil est in hoc sacramento non congruum
primo enim que in ipso sunt / sunt corpus et anima et deitas / Corpus autem est ex purissimis sanguinibus gloriose virginis / que spiritussancti gratia sunt mundati / nulla vnquam originalis vel actualis peccati macula infecti / anima autem a deo patre et filio et spiritusancto
ad ymaginem dei perfectissime creata de nouo / et deitas eterna / in cuius medietatem
nichil vnquam immundum potuit intrare / Sapientie vii° / propter suam mundiciam nichil inquinatum incurrit in illam / et sic in mali et noua gratia hic genuit antiquam et nouum
et eternum / antiquum quidem cum in antiquitatibus per gratiam assumptum / quia in nullo culpe
et assumpsit corpus / sed suis voluntate assumpsit penam / sicut dicitur Jo[hannis] vi° / Qui de
celo venit super omnes est / dicit et glosa ibidem / Sed quod de celo corpus attulit / sed quia
hoc quod ad immunitatem culpe de altitudine humane vite assumpsit / et hoc corpus
plenum gratia fuit propter duas causas / quarum vna est quia corpus altissime diuine in gratia fuit
Alia autem est / quia corpus manibus spiritussancti formatum totum fuit gratie promptuarium
Et ergo hoc sacramentum est gratia super gratiam / quia cumulum continet gratiarum / Confert enim
hoc sacramentum gratiam commonicionis / et super hanc gratiam expiacionis / et super has duas gratias
redempcionis / et super has tres confert gratiam iustificacionis / et super has iiiior dat
gratiam refectionis spiritualis / Et super has v sit gloriam eterne beatitudinis / Sic patet
quod hoc sacramentum confert cumulum gratie et sanctitatis / Ex corpore quidem confert gratiam corporis
omnium eius membrorum / ex sanguine autem dat gratiam expiacionis / ex anima gratiam redempcionis
/ et ex spiritu qui dat gratiam viuificacionis et virtutis / ex deitate autem affert gratiam refectionis
/ et ex toto signo sacramenti dat gratiam eterne beatitudinis / Et de comunicacione quidem corporis dicit apostolus
i Cor[inthios] xi° / panis quem frangimus nonne communicacio corporis est quod dicit sic est / quia sicut
idem dicit infra ca° xii° / Sicut in vno corpore multa membra habemus singulariter
omnia autem membra non eundem actum habent / ita vnum corpus sumus in christo / Dicit enim in
vno corpore est natura et vnio omnium membrorum fuit vna in corpore christi omnis bonitas
et omnis gratie communicacio / ita in corpore mistico / per corpus christi vnum omnes in omnibus
gratiis christi et omnium fidelium communicamus / participem me fac deus omnium timencium te
et custodiencium mandata tua deus / sicut dicit de fidelibus dicitur actuum v° / Et erant
illis omnia communia / et diuidebatur vnicuique prout cuique opus erat quisquam egens inter illos
sicut est sic in illis / Quod dicit apostolus i Cor[inthios] xv° ex equalitate sicut scriptum est de manna
Exodi xvi° / Qui multum non abundauit / et qui parum non minorauit / omnibus
enim in hac communione corporis christi omnia que sunt corporis sunt communia / sicut et membris
corporis est vna omnia bona corporis continuerit / hec est sanctorum communio / quam in
simbolo nostro confitemur dicentes credo in sanctorum communionem / quia in communione
corporis christi omnia que sunt christi et fidelium / fiunt nobis omnibus communia / sicut dicitur ii
Cor[inthios] viii° / vestra habundancia illorum inopiam suppleat / vt et illorum abundancia
vestre inopie sit supplementum / Hec enim sunt promptuaria huius sacramenti / de quibus
dicitur / promptuaria eorum plena eructancia ex hoc in illud / Et hoc est quod in
conspicanti iocunditate / secundo de plenitudine ista accipientur .i. gratiarum actione

dicit psalmista Memoriam abundantie suavitatis tue eructabunt et iusticia tua ex-
ultabunt. Ipsi enim istam memoriam habundantie istius sacramenti habent et ore sentiunt
de plenitudine illa eructant suavitatem et exultant iusticia abundantissima ad
omnem plenitudinem gratiarum. Super hac sacramenti plenitudine in omni gratia confert
etiam gratiam expiationis ab omnibus peccatorum maculis etc. De aliis autem gratiis scilicet
redemptionis iustificationis et spiritualis refectionis et glorie eterne beatitudinis vide Al-
bertum in libro de eukaristie sacramento eukaristie capitulo v° cum medium d. ista satis
diffuse et integraliter deducit. Et infra capitulo vij° ponit duplices effectus huius
venerabilis sacramenti scilicet essenciales et adiunctos. Essentialis autem effectus huius sacramenti
est restauratio deperditi in spirituali vita quam homo incurrit ex longa abstinentia
cibi spiritualis. Adiuncti autem effectus sunt duplices quidam in tantum et alii in fructu
In tantum quantum dicitur hoc donum unitivum confortativum et talis intensivum. In
fructu autem dicitur sacramentum vitalis et sacramentum receptionis celestis beatitudinis. Primus quidem
effectus qui essencialis est quod donum istud medicine spiritualis est restaura-
tivum sicut cibus corporalis medicinam restaurat corporalem et hoc est quod propheta dei donum
vidit psalmista Pasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me. Inpin-
guasti in oleo caput meum et calix tuus inebrians quam preclarus est. In eo enim
quod dicit quod mensam dicit panis refectionem innuit. In eo autem quod dicit adversus eos
qui tribulant me innuit quod hec mensa confortat contra eos et quod medicina in spiritualia
inducitur in ducuntur virtute. In eo autem quod dicit inpinguasti in oleo caput meum
innuit crassitudinem huius doni dulcedinis que delectabiliter nutrit. Et in eo quod
dicit calix inebrians quam preclarus est innuit quod fervorem calidum et dulcem qui
spiritualia membra infundit ad sui oblivionem et raptum in divinarum delectacionum in
optima ebrietate. De adiuncto autem effectu inquirendum est unitivum dicitur Jo vi° Qui
manducat carnem meam et bibit sanguinem meum in me manet et ego in eo. De
confortacione autem dicitur in psalmista panis cor hominis confirmat. Et de intensivo talis dicitur
Canticorum v° Comedite amici et bibite et inebriamini karissimi. Et hec sufficienter
tractantur que satis multa in antecedentibus dicta sunt. De effectu autem que habet in fructu
vitale eo quod quicquid figurale fuit in veteribus sacramentis hic oritur in veritate
ut dicitur Jo primo Gracia et veritas per Ihesum Christum facta est. Et item ibidem Vidimus
gloriam eius gloriam quasi unigeniti a patre plenum gracia et veritate. In veritate enim conficit
hoc sacramentum et non in umbra typi antiqui. Sic enim veritas de terra orta est sic
est de terreni et corporis et sanguinis dono et sacramento. In fructu autem beatitudinem
futurorum dicitur Luce xvij Beatus qui manducabit panem in regno celorum. Nullo
ergo destituitur effectu eo quod habet omnia que desiderant instructionem in fructu et gracie
refectionis desiderantur in tantum. Est vero advertendum quod in hoc sacramenti dono sicut
dicit Hylarius in viij° libro de trinitate quod hoc donum non ad eum perficit unionem. Sed
naturalem vult unionem verum unionem naturalem quia per hoc sacramentum Christus in nobis
per naturam manet naturaliter et nos in ipso per corpus et animam que quasi due nature
sunt in nobis. Ipse enim naturaliter unitur nobis per humanitatem et divinitatem et nos
in ipso manemus spiritualiter per spiritualem manducationem et corporaliter per sacramentalem
manducationem sicut omnis perinducta auctoritas Qui manducat carnem meam et bibit sanguinem
meum in me manet et ego in eo Jo vj°. Sic ergo hoc donum nullo effectu destitutum
non est donum. Hec Albertus in libro ubi supra

Ad secundum quod dicit Hylarius quod haec exhausta faciunt ut nos simus in Christo etc.
Dicendum quod hoc non intelligitur quia virtute huius sacramenti non uniti uniantur dico efficacia
gratiali, sed quia uniti fortius uniuntur, et in unione iam praecedente continuantur. Unde non
dicit ut nos simus in deo, sed est, facit ut nos qui sumus in deo, simus firmiter et
in eo continuemur. Ad 3m dicendum quod hoc est sacramentum vivificans. Dicendum quod hoc est per continuationem
in vita non per collationem vitae nisi in casu ut alibi patet. Ad quod obicitur de collatione
illa sit ablutio scelerum patet [illegible] ab hoc ei sacramento est praestita ablutio inquantum
ad ipsum est operatio in bono. Ad quod obicitur quod qui manducaverit ex hoc pane vi-
vet in aeternum etc. Hoc non dicit quia manducando mereatur vitam aeternam, sed quia hoc cibo robo-
ratur in virtute et continuatur in bono, ad quod sequitur vita aeterna. Unde licet comedenti
promittatur vita aeterna, non propter hoc sequitur quod efficacia huius sacramenti mereatur comedens
vitam aeternam, ut tamen efficienter, sed ut cooperante. Gratia enim quantum facit sine ea tamen gra-
tuita est ut efficiens non tamen huius. Sed utique sacramenti cooperatur merenti roborando illud
in virtute et continuando. Ad quod obicitur quod ita expresse est sacramentum corporis et passionis sicut baptismus.
Dicendum quod et si utrumque sacramentum repraesentat passionem Christi differenter tamen, quia baptismus post
passionem, hoc sacramentum in ipso corpus passum. Panis enim et vinum significat ipsum corpus
qui fuit ex purissimis partibus carnis et guttis sanguinis beatae virginis. Unde oblatio
illa quae fit in altari repraesentat corporis oblationem in ara crucis. Sed sacramentum baptismi
significat post ablutionem, quia fuit hoc per gratiam virtute passionis Christi. Illa enim ablutio aquae
repraesentat ablutionem quae fiebat in effusione sanguinis de qua Apoc. i°: lavit
nos a peccatis nostris in sanguine suo. Praeterea significat immersionem Christi in mortem, unde quod dicitur
Rom. vi°: quicumque baptizati sumus in morte Christi baptizati sumus. Glossa: in si-
militudinem mortis ipsius, ut sicut Christus semel mortuus est in carne et semper vivit, et nos
mortui malo semper vivamus per baptismum bono. Unde et quantum ad illud quod efficit
baptismus scilicet ablutionem a culpa, et quantum ad id quod non facit scilicet immersionem Christi in mor-
tem, repraesentat post passionem Christi. Baptismus in significat post passionem Christi, sacramentum ad Christum
passum. Unde istud est sacramentum ut est in facto esse, sacramentum baptismi ut est in fieri. Baptismus
enim est sacramentum, ut est in fieri ut scilicet ablutio. Unde dico quod expressius repraesentat
baptismus illud quod immediatius fuit causa salutis. Ex hoc ipso patet ad aliud quia ex
hac repraesentatione magis congruebat quod baptismus deleret efficacia plenae purgandi quam sacramento
isti, nec in aliquo praeiudicatur nobilitati huius sacramenti quod illo sumpto non delet culpa mor-
talis, sed magis attestatur. Cibus enim iste plus licet tam nobilis et tam pretiosus est
quod non debet dari nisi filiis. Ad quod obicitur quod in baptismo est aeque efficaciae sicut aliquid nunc
aliqua immolatio debet etc. Dicendum quod non est plene, baptismus enim non sacramentum sed ad baptismum
sicut immolatio ad immolationem, immolatio enim altaris habet efficaciam ab illa quae est crucis
non sic baptismus a baptismo. Ad quod obicitur quod potior est veritas quam figura et signatum quam
signum etc. Dicendum quod hoc verum est ubi signum habet rationem signi vel umbrae tantum sicut
dicit Glossa [illegible] Hebr. x° et in bonis melius est signatum quam signum, sicut refrigeratorium
melius est tamen remissionis passio autem Christi, licet sit signum immolationis quotidianae in alta-
ri, nihilominus immolatio illa verior fuit quam ista, et ista fit in memoriam illius. Unde
Augustinus de Trinitate: cuius morte domini liberati sumus, huius rei memores in eden-
do et potando carnem et sanguinem, quae pro nobis oblata sunt, significamus.

Sed d. a. utrum uirtute huius sacramenti deleatur culpa et pena / Et arguitur quod sic / quia
quanto deus procliuior est ad miserandum / quam ad iudicandum / et conferendum beneficium quam
ad puniendum, Jacobi 2º / quia superexaltat iudicium / Sed hoc modo superexaltat iudicium
indigne accedentes incurrunt deum in iudicium / non solum quantum ad lapsum in culpam
sed et quantum ad obligacionem et penam / Ergo quod digne accedentibus fiet diuina misericordia
quantum ad relaxacionem culpe et pene sed uirtute huius sacramenti tollitur pena / Item
in medicina corporali ita est / quod medicina debet proporcionari morbo / unde forti
morbo congruit fortis medicina leui leuis / Illa autem medicina que est maioris
nocumenti / maioris uirtutis est / a simili in spiritualibus debet medicina proporcionari morbo et
illa que est improporcionabilis morbo / et ex hoc est maioris nocumenti / maioris uirtutis
est / Sed hec medicina / que improporcionabilis est / ut quando datur indignis maioris nocu-
menti est / nam cum medicina spiritualis est tanti nocumenti indigne accipientibus / sed est
maioris uirtutis / ergo eciam uirtute alicuius sacramenti tollitur culpa et pena / et uirtute huius
que maioria est debet tolli et culpa et pena / Contra si hoc sacramento deleretur culpa
et pena / omnes infirmi qui decedunt / statim post susceptionem euolarent / Item omnia
alia superfluerent sacramenta / Responsio sine preiudicio / quod effectus huius sacramenti non est dimissio
pene principalis / ubi dimittitur pena frequenter in susceptione huius sacramenti / sed hoc
magis est ex disposicione suscipientis / quia ut habetur Exodi xii° / Agnus paschalis debet comedi
cum lactucis agrestibus id est cum amaritudine doloris de peccatis preteritis / et compassione mortis Christi
et dolore isto comedentes maiorem dimissionem pene magis in susceptione / unde
dimissio pene magis est in susceptione huius sacramenti ex disposicione suscipientis quam
uirtute sacramenti / Ad primum obiectum uidelicet dicitur / quod qui indigne accedit incidit in
iudicium dei et quantum ad penam et culpam / sed qui digne accedit etc. / Et dicendum quod non oportet
/ quia qui indigne accedens incidit in iudicium dei / quantum ad culpam et penam / hoc
est iusticia dei que requirit ut peccata puniantur / unde Bernardus / Optabam ut deus peccata
mea nesciret / uel punire non uellet uel non posset / et ita deum esse nescientem
uel iniustum uel impotentem / quod si esset deus non esset / unde si non esset iustus in puniendo
peccata / non esset deus / nec tamen in puniendo misericordia superexaltat iudicium Jacobi / quia punit
citra condignum / sed in misericordia superexaltatur iudicium in puniendo / quia semper misericordia diminuit / misericordia
dico quantum ad effectum / similiter in retribuendo / quia retribuit supra merita / ubi autem aliud
effectus est preuia gracia / non dicitur misericordia superexaltare iudicium / quia totum quod ibi fit est ex misericordia
/ Sed in aliis ubi concurrunt misericordia et iudicium / misericordia superexaltat et prior est ad misere-
randum quam ad iudicandum / non excludit tamen semper est / quod ubi est misericordia gracia aliquid prestat
beneficium / quod quicquid preter ex misericordia sed fiat / propter non sequitur / quod in opere misericordie dei / quod deleat
culpam aliquam uirtute huius sacramenti quod remittat penam / Ad idem quod obicitur / quod medicina
que est maioris nocumenti maioris est uirtutis etc. / Dicendum quod hoc intelligitur de medicina est quadam
uiolenta accione agit in suscipientem / Item talis autem medicine accio magne uiolen-
cie et magni nocumenti est iudicium maioris uirtutis / sed indigna susceptio huius me-
dicine spiritualis tamen est magni nocumenti / non est hoc quod medicina agit in suscipientem
Sed quia suscipiens contumaciter peccat / cuius peccati ipse est causa / non accio medicine
unde Augustinus in libro de trinitate / Bona malis possunt obesse / unde apostolus cum manducat
et bibit indigne / iudicium sibi manducat et bibit / non quia illa res mala
est / sed quia malus male accipit quod bonum est etc.

Richardus in sexto quarti distinctione xxiij articulo v° questione iija et quemadmodum nutrimentum corporale restaurat deperditum et deducit individuum ad quantitatem perfectam, sic per istud sacramentum quod est nutrimentum anime spirituale, restaurat illud quod perdidit anima per peccatum veniale. Unde hoc quod per huius sacramenti susceptionem peccata venialia remittuntur et augetur caritas in perficiente et quia caritas est aliquarum virtutum forma, sicut patet in iij° sententiarum distinctione xxiij in ia questione de virtute caritatis sicut fidei forma, ideo per augmentum caritatis alie virtutes augentur, vel quantum ad essentiam, vel quantum ad fervorem eliciendi in subiecto, vel quantum ad perfectam actionem, seu quantum ad omnia ista simul quod probabilius est illud.

Consequenter queritur de effectu huius sacramenti in collatione boni. Utrum hoc sacramento augeantur virtutes. Et in quibus hoc sacramentum habet efficaciam. Et arguitur quod hoc sacramento augentur virtutes. Dicit enim Innocentius. Per huius sacramenti virtutem unitive virtutes augentur et omnium gratiarum fructus exuberant. Et Hugo super sententias in iiij° distinctione xiija post illum eundem effectum. Item hoc sacramentum proprie est sacramentum unionis, aut ergo gratia de novo unit. Constat quia unitas magis unit. Sed hoc fit per augmentum virtutum ergo etc. Contra si hoc sacramento augerentur virtutes, videtur quod totiens posset sumi quod contingeret pervenire in hac vita ad summum gradum virtutis, et maxime ad summum gradum caritatis. Cuius contrarium dicit Augustinus dicens quod illud preceptum Deuteronomii vj° Diliges dominum deum tuum ex toto corde, non potest adimpleri in via. Item augmentum virtutum est effectus baptismi et confirmationis, non ergo huius sacramenti. Item huius sacramenti unus est effectus proprie, sed ergo magister assignat plures. Propterea quod est ille unus. Item una aucta una virtute augentur omnes, ut habetur Apocalypsis xxi ubi civitas in quadro posita glosa, latera marmorea principales virtutes, quarum una non excedit aliam, et nunc effectus huius sacramenti assignatur augmentum caritatis, magis quam aliarum virtutum. Respondeo quod hoc sacramento augentur virtutes, sed non ex hoc sequitur quod contingat pervenire ad summum gradum virtutis in via frequenti sumptione huius sacramenti, quia etsi virtutes augentur hoc sacramento, quia hoc sacramentum datur ad robur, medicinam et remedium, magis fit et augmentatio quantum ad robur, ne succumbat temptationi adversitatis, et in remedium, ne succumbat temptationi adversitatis voluptatis, et in medicinam quantum ad curationem venialium, quam quantum ad augmentum secundum essentiam virtutum. Unde quantum ad tantum augentur virtutes hoc sacramento, scilicet quantum ad roborandum contra temptationes adversitatis unde dicitur panis confirmat cor hominis, quantum ad efficaciam efficiendi actus sobrietatis contra incentiva voluptatis. Unde glosa super i ad Corinthios xi° Accepit Iesus panem Ebrietas felix salutaris satietas, que quanto copiosius sumitur, tanto sobrietatem mentibus donare dignatur quantum ad curationem venialium unde Gregorius in oratione paschali Det nobis hoc sacramentum salutis vel quia nos quotidie peccamus, et ille iam mori non potest, per istud sacramentum remissionem peccatorum consequimur. Ad illud quod obicitur quod virtutes augentur per baptismum et confirmationem etc. dicendum quod quantum ad plura augmentantur et diversa, et diversimode per diversa sacramenta, per baptismum enim augentur quantum ad expeditionem suorum actuum et enim quod per baptismum tollitur peccatum quantum ad culpam et penam, que sunt magna impedimenta exercendi virtutum in suos actus efficiuntur expedite ad operandum conformiter per confirmationem augentur quantum ad facilitatem aggrediendi ardua et difficilia, cum est confiteri publice fidem Christi. Per hoc sacramentum augentur quantum ad radicationem, ideo enim quod per hoc sacramentum redditur caritas ferventior et fortior, que est radix virtutum, et ipsa caritas firmius radicatur, et alie virtutes consequenter ex ista firmiori radicatione augentur quantum ad tria predicta, scilicet robur remedium et medicinam. Ad id quod subiungitur quod unius sacramenti unus est effectus etc. dicendum quod hoc verum est primus et plures tamen sunt consequentes effectus autem huius sacramenti primus est unio membrorum cum capite Christo, et membrorum adinvicem caritate mediante. Unde Augustinus Sicut panis et vinum confectum dicendum ex multis granis, et vinum confectum ex multis compositum membris, sic ecclesia ex multis fidelibus caritate copulante connectitur. Ad hoc quod queritur quare magister in sententiis specialiter dicit de caritate quod per hoc sacramentum augetur magis quam de aliis virtutibus dicendum quod eodem spiritu vegetantur omnia membra corporis unius sed spiritu proprio istius corporis cuius sunt membra, sed tamen magis et minus, secundum quod membra iam magis vel minus vivunt corpori vivificato per spiritum illum. Sic dico de corpore spirituali vivificato, scilicet corpore Christi mistico quod sumentes eucharistiam Christo incorporantur et ei spiritualiter obligati vivunt et corpus spiritu eius amplius vivificatur, sed spiritus Christi scilicet

est qui et totus est per appa̅ratorum / sic sumendo eucharistiam spiritualiter et sacramentaliter corpo-
raliter attendimus / et ideo dicitur spiritualiter quod eucharistia est ad augmentum caritatis / quia est
sacramentum amoris / et etiam unitatis / quia spiritualiter nos unit Christo / In quibus habeat efficaciam

Consequenter quaeritur / in quibus hoc sacramentum habeat efficaciam / Et circa hoc quaeruntur quatuor / et
primo utrum habeat efficaciam in malis / secundo dicto quod non utrum in iustis / tertio utrum
maiorem efficaciam habeat in iusto sumente sacramentaliter et spiritualiter / quam in sumente spiri-
tualiter / quarto utrum habeat efficaciam in beatis / Circa primum ad primum / an hoc sacramentum habeat efficaciam in
iniusto / scilicet qui est in mortali peccato / Et quod sic videtur / Fabianus papa / Et si non frequentius / saltem
ter in anno / videlicet homines fideles communicent / nisi forte quis maioribus criminibus quibuslibet impe-
diatur / In pascha videlicet in pentecosten / et natale domini / ex quo canone habetur / quod ter
in anno debet fidelis accedere ad sacram communionem / nisi impediatur maioribus criminibus / Sed con-
stat quod venialia peccata non dicuntur crimina / sed mortalia / ergo maiora crimina dicuntur graviora mor-
talia / ergo videtur quod non mortale quodlibet impedit accessum huius sacramenti / ergo nec effica-
ciam eius / Item si aliquis ficte ut adultus non contritus accedat ad sacramentum baptismi
/ licet sacramentum baptismi tunc non habeat effectum in illo / habet tamen postea / scilicet data sibi gratia contritionis /
Ergo videtur de hoc sacramento / quod si aliquis indigne accedit ad ipsum / propter quod impediatur
efficacia sacramenti / si postea efficiatur dignus / quod ipsum sacramentum efficaciam habebit in eo / et non
videtur quod aliter in ficte baptizato habeat esse / In oppositum arguitur sic / hoc sacramentum habet effi-
caciam mediante manducatione spirituali / manducatio autem spiritualis non fit / nisi mediante
caritate / ergo efficaciam non habet nisi in habente caritatem / Item ad istam partem / sunt etiam
auctoritates posite in precedenti precedenti / Respondeo quod sacramentum istud non habet efficaciam
nisi in iusto / Hanc enim propter pretium salvatoris recordationem habe vertentis expressionem
divine caritatis / remedium habuit infinitum / quae in huius sacramenti susceptione continetur / non potest
sumi ab iniusto sine maxima ingratitudine et contemptu / Unde quia iniustus indevote ac-
cedit ingratitudine / non habet in eo sacramentum hoc efficaciam / Sed ad argumentum ante oppositum
dicitur quod Fabianus papa vocat maiora crimina mortalia peccata / Crimen enim sumitur
taliter proprie et magis proprie / Communiter enim dicuntur peccata venialia crimina / quae sunt frequentis
iterationis hominem vilem ostendunt in quantum proprie crimine dignum / Unde enim dicitur / quam vilis
facta es nimis iterans vias tuas / Proprie dicuntur crimina mortalia peccata / quae propter iniquitatem
et dispendium / quae inferunt homini / ipsum efficiunt in conspectu dei crimine dignum / Magis proprie
dicuntur crimina illa peccata / quae criminalia dicuntur / utpote propter quae potest homo haberi in iudicium
et dignus accusatione / peccata ergo mortalia dicuntur crimina / et graviora respectu venialium

Ad aliud quod habetur de eo qui accedit indigne ad sacramentum baptismi et postea efficitur
dignus / totum assequitur effectum huius sacramenti / Dicendum aliter quod non / et ratio est hec / quia
in sacramento baptismi sunt tria / scilicet sacramentum tantum / et res et sacramentum scilicet caracter / res tantum scilicet gratia ablu-
ens / Habente primo quod est res tantum / scilicet in ficte suscipientibus / si non tenuit / nichilominus
si postea susceptionem sacramenti sequatur contritio / habet illud quod efficiebat / scilicet res sacramenti
tantum scilicet gratia / Unde quia ad illud quod est sacramentum tantum scilicet illud quod est res et sacramentum
et sunt contrarium sapiunt addunt / quod est res tantum scilicet gratia nullo sit ablucionem et colorem
quae est sacramentum tantum scilicet contritio / habet complete res sive effectum sacramenti baptismi / et hoc
est / quia quantumlibet suscipit sacramentum baptismi / suscipit illud quod est res et sacramentum
scilicet caracter / Non suscipienti dispositio ad susceptionem rei tantum / quae est complementum
sacramenti / Sed qui aliquis sumit eadem sacramentaliter tamen / non est hoc aliquo dispone-

ad assequendum rem sacramenti eucharistie in plenitudine / sed pocius impedit et inhabilitat
ad illud / Cum comestio sacramentalis tantum / nullus operatur ad assecucionem effectus alicuius
huius sacramenti / et ideo est / quod eciam aliquos sequitur ad indignam sumpcionem non assequuntur
sumentes effectus ipsius sacramenti
Secundo queritur utrum hoc sacramentum habeat efficaciam in iustis sic consequenter / et videtur quod sic per
hoc quod habet efficaciam ubi non habet obicem / ergo etc. / Item sacramentalis manducacio habet
efficaciam quando est coniuncta spirituali in iusto manducante / quia spiritualis manducacio est
in Christo manere / ut dicit Augustinus / Sed omnis iustus manet in Christo ergo etc. / In oppositum
arguitur baptismus non habet efficaciam in adultis / nisi se preparet ad suscipiendum effectum illius
Similiter nec hoc sacramentum / ut patet i. Cor. xi. ubi dicitur / probet autem seipsum homo / et sic de pane il-
lo edat et de calice bibat / Super quo dicit glossa / probet in examinet et purget seipsum / utrum
peccatum sit quotidianum vel non mortiferum / et dimittat confratri accessurus ad
altare / et dicat / dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris / et sic securus accedat
/ et de pane illo edat / Ecce quod requiritur preparacio scilicet per clamacionem et pur-
gacionem / Item efficacia huius sacramenti / consistit in delecione venialium / et augmento
virtutum / Sed venialia non dimittuntur / nisi quando se preparet per contricionem / eciam cum actu
non sunt commissa / Similiter nec virtutes augentur / ergo non in omni iusto habet efficaciam
hoc sacramentum / Item contingit accidit quod iustus habet consciencia se credit peccasse / vel quod
sit in peccato mortali / iustus est / quia frequenter peccatum veniale reputatur mortale a
perfectis / Iuxta illud perplexe / Delicta quis intelligit / nec tamen perplexe cadit a iusticia / Sed
si talis accederet / indigne accederet / nec assequeretur effectum sacramenti / Ad hoc respondetur
secundum allegatum / quod hoc sacramentum non habet efficaciam in iustis / cum iustus accedit
ad altare / ita tepide et indevote / et ita sine debita reverencia / et ti-
more / et cum tanta distraccione animi / quod nullum reportat comodum / licet non in-
currat offensam mortalem / Requiritur ergo quod iustus / ad hoc quod hoc sacramentum habeat in eo
efficaciam / quod ex eo comodum reportet / quod preparet se considerando ad quid accedit / et
utrum cum devocione et utrum reverencia accedat / Unde glossa super illud i. Cor. xi.
Non diiudicans corpus domini / per hoc quod dicit debet devote / et cum timore acce-
dere ad corpus / quia deus est cuius cibum sumimus / ut gratiam videamur reddere receptori
Ut ergo non impediatur efficacia huius sacramenti / debet accedens tibi istud ab aliis
discernere actu fidei / deinde seipsum examinare et purgare / deinde cum devocione
et reverencia illud assumere / hoc patet per opposita istorum / que accidunt cum quis
indigne accedit / ut patet ex textu et glossa i. Cor. xi. / Ad illud quod obicitur
quod in vivo iusto non invenitur obex etc. / Dicendum quod omissio preparacionis obex est /
non tamen peccatum / Ad illud quod iustus habet manducat spiritualiter / Dicendum quod sicut quod spiritualiter man-
ducare est in deo manere / sicut dictum opponendo / sic iustus habet manducat spirituali-
ter frequenter manducantibus hoc modo / non habet hoc sacramentum efficaciam / propter negligenciam
et insufficientem reverenciam / et alios defectus qui in frequenter accidunt ex parte
manducantis / Cum autem quod spiritualiter manducare / est digne manducare / puto quod
dico digne modo oppositum / dicitur ei quod est indigne / sed quod indigne manducare
describitur i. Cor. xi. / In spiritualiter manducantibus habet hoc sacramentum habet efficaciam
ad istud autem modum manducandi spiritualiter requiritur preparacio supradicta
Tercio queritur / utrum hoc sacramentum habeat maiorem efficaciam in sumente sa-
cramentaliter et spiritualiter / quam in sumente spiritualiter tantum / et arguitur quod sic / quia
quicumque baptizati sunt seu baptizantur baptismo flaminis tantum / Similiter baptismo fluminis tantum

Sicud baptismus fluminis et flaminis. Ergo baptizato baptismo fluminis et flaminis divina beneficia
uberius asscribuntur, quia eis omnino remittitur culpa et pena, quam baptizato baptismo flaminis
tantum, scilicet cum tribus remittitur culpa, non tamen pena. Et sic videtur hic, quod quando mandu-
cat corpus Christi sacramentaliter et spiritualiter, uberius asscribuntur effectus huius sacramenti, quam quando spirituali-
ter tantum. In oppositum arguitur: spiritualis manducatio est per fidem et dilectionem, unde virtute
fidei et caritatis est efficacia manducacionis spiritualis, prout contactu specierum sub quibus est corpus
Christi, si fide et dilectione contingatur res contenta, ubi efficacia manducationis, igitur tantum potest man-
ducatio spiritualis quantum sacramentalis et spiritualis, quia manducans fructum sive commodum asscribitur
solum ex fide et dilectione. Item non magis contingitur corpus Christi sub specie panis ex gustu quam
quam ex visu. Corpus enim Christi est contentum sicut eius virtus, sed non contingitur, sicut nec agustatur. Cor-
pus enim glorificatum a non glorificato tangi non potest, nisi miraculose. Unde Gregorius: Quo-
modo mira [illegible] sibi valde contraria [illegible], ostendit dum post resurrectionem corpus suum incorrup-
tibile palpabile demonstrat, [illegible] et corrumpi necesse est quod palpatur, et palpari
non potest quod non corrumpitur, et [illegible] ianuis clausis [illegible]. Si autem come-
stione sacramentali uberior confertur gracia, posset sibi conveniente iudei, ut sacramentum haberet
maiorem efficaciam in me, sed hanc presumpcionem confutat per hoc quod subiungitur: Crede
et manducasti. Item Iohannis xvi°: Si enim non abiero, paraclitus non veniet ad vos. Ubi
[illegible] ad apostolos, quia corporalis presencia eius impedivit illos quantum ad cognicionem divinitatis.
Unde glosa ibidem: Augustinus: Quo quod positus in terra non posset deus, sed quia non sunt idonei
accipere spiritum, tamen carnem despiciant nosse. Ista glosa. Et sic videtur in proposito, quod mandu-
catio sacramentalis, que fit sumendo eius speciem corporalem, impediat spiritualem, que fit per visionem
spiritualem. Ad istud dicendum, et alleg[illegible] de hac in una parte sive sumine dubius, quod sacramentalis
comestio ad multa est utilis. Valet enim ad spiritualem gustum divinitatis et ad trans-
lacionem de humanis ad divina. Unde Innocencius: Sapiencia dei que se per visibilia manifestat
volens evidenter ostendere quod ipsa cibus est anime, carnem assumptam proposuit in edulium,
ut per cibum humanitatis invitaret ad gustum divinitatis. De quo dicit Psalmus: Gustate et videte
quoniam suavis est dominus. Totum ergo se deus exhibet nobis in cibum, ut sicut divinitate nos
reficit, quam spiritualiter corde gustamus, ita nos humanitate reficit, quam corporaliter ore
comedimus, ut ita de visibilibus ad invisibilia, de temporalibus ad eterna, de terrenis
ad celestia, de humanis ad divina nos transferat. Ego sum inquit panis vivus qui de celo descendi.
Ecce cibus divinitatis et panis quem ego dabo caro mea est. Ecce cibus humanitatis. Item
valet ad cognoscendum divinam bonitatem sive largitatem in reficiendo, quia dedit
corpus suum sacramentaliter manducandum, ut utrumque scilicet corpus et animam reficeret. Unde existimo
quod intestina carnis (recipiant) ex sacramentali manducacione. Item ad cognoscendum
divinam sapienciam in modo vivificandi hominem. De hiis dicit Innocencius: Panis angelorum
factus est cibus hominum, secundum illud propheticum: Panem angelorum manducavit homo,
quoniam qui enim [illegible] cibum divinitatis accepimus, sed carnem cibum humanitatis sumamus.
Cum sicut anima racionalis et caro unus est homo, ita deus et homo unus est Christus. Hoc dicit quantum
ad primum, et patet et quam per angelum gustum mors vitam accepit, quatinus unde mors oriebatur
inde vita resurgeret. Dictum quippe est de illo: qua die comederes morte morieris.
Dicitur autem de isto: Si quis manducaverit ex hoc pane vivet in eternum. Hoc dicit quantum ad
secundum. Tercium valet ad augmentum meriti et recordacionem passionis, quia ipse reputat
sacramentalem manducacionem. Unde I Cor. xi°: Hoc facite quocienscumque feceritis. Glosa:
Medicina spiritualis est que cum veneranda degustata pulsificat sibi devotionem, et memo-
ria ibi est nostre redempcionis, ut redemptori nostri memores maiora bona consequi
mereamur. Dicendum igitur quod hoc sacramentum habeat efficaciam in sumente sacramentaliter et spiritualiter, quam in
sumente spiritualiter tantum. Ad quod obicitur quod virtute fidei et caritatis est efficacia utriusque

* [illegible]

manducacionis ic̄t / DD / qꝫ hoc est v̄m / vtrosq manducans sacramentalit̄ assequi
commodū aliq̄t / ex sac̄li manducacōn q̄uis pꝫ actꝫ / tercia in hoc gnali cōueniūt
sac̄lis et spūalis manducaco / et spūalis tm̄ / qꝫ manducās sic et sic / fide et dilacōn
assequit̄ aliq̄s effectꝫ sac̄ti / sꝫ eo qꝫ comestio sac̄lis supaddit spūali / actꝫ vltim̄
aliq̄ comedenti / sic qꝫ nō comedenti spūalit̄ tm̄ / quia corꝫ x̄ assumptū sac̄mentalit̄
transit in aiaꝫ per effectꝫ aliquē / vn̄ de sc̄o victore / dispensacō cōpleta est / effectꝫ
sac̄tū vtꝫ manet / x̄c de ore transit ad cor / hec hugo qꝫ dt / et hoc n̄ sac̄lis
aliq̄ cōferat manducanti / Ad aliud qꝫ obic̄r / qꝫ nō magꝫ cōtingit̄ corꝫ x̄ sub
spē ꝯ gustu specieꝫ qꝫ ꝯ visu ic̄t DD qꝫ et si hoc supponat̄ / nō tm̄ sꝫ / qꝫ eaꝫ
efficaciaꝫ habeat in videnti et gustanti / dominꝫ eīm dedit ipsi sacramento
virtuteꝫ cōpendi sac̄lit̄ manducantibꝫ / cū instituit qꝫ sic comederetur / instituit
eīm vt sit manducacōn / vt pꝫ cāt xxvjo / sicut sic est in aliis sacramentis / qꝫ
virtuteꝫ hñt eo cōferunt / sꝫ qꝫ dn̄s instituit illa esse cōferenda / nulli dubiū
est / cū hoc sic sumptū / sꝫ vt dn̄s instit̄ spūaleꝫ habeat effectꝫ / Ad i augꝰ
aliud pars dentem ic̄t DD qꝫ loquit̄ de spūali manducacōn / Ad aliud augꝰ
supponēs / qꝫ nō eāt ydonei accipe / n̄ eo sꝫ carneꝫ despiciant nosse ic̄t DD
qꝫ nō est simile hic et ibi / qꝫ ibi videntes xp̄m hoīeꝫ oculis corporalibꝫ / tot
sig̃ facere aspexerunt / oīo illi cōtenti sua hūanitate / nō eleuantes oculos ment̄
ad ipsaꝫ deitateꝫ / vn̄ glosa ibideꝫ / vt spūaliter me iam noscatis deitatis / neꝫ
vbo carnem facto cū lacte cōtenti sitis / sꝫ tu in hac manducacōn oīo sit
aliter cū ipsa dictat / sumens nō adheret aliquo dictacōni sensꝫ / sꝫ fidei tm̄
et eo qꝫ sensꝫ dt cōtrariū vitati / tū cōsentit adminiculo fidei / occasionalit̄ est
sibi causa pfectꝫ pcepcio sensꝫ / eo qꝫ magis merit̄ credendo dn̄o qꝫ ipsi dicat
Cetm̄o qꝫ vt sacracō extrae habeat efficaciaꝫ in vtis / et argꝰ qꝫ sic per hoc / qꝫ
eccl̄ia instituit sacrificiū offerri debere p pueris decedentibꝫ in innocencia bapt̄i / de
quibꝫ cōstat qꝫ statim euolant / n̄ eīm hoc sacrm̄ in talibꝫ habeat efficaciaꝫ / frustra
offerretur p illis / sꝫ x̄ vt hꝫ ab innocencio iij / sꝫ aliquoꝫ codices in secreta vti
leonis cōtinet / anime nobis dn̄e / vt aiꝫ famuli tui leonis hec psit oblacio / sꝫ
frustra talis oro fieret / n̄ hoc sacrm̄ habeat efficaciaꝫ in aliq̄ bo̅nū / cū cōstat leo-
nem btm̄ fuisse go ic̄t / Cont medicine sue / sꝫ medicina efficaciā nō hꝫ
vbi nō pt esse morbus vel infirmitas / sꝫ in btis nl est hmōi go ic̄t / ipso qꝫ hoc
sacrm̄ nō hꝫ perse loquendo efficaciaꝫ in btis / valet tm̄ paccidens et occasionalit̄
illis / Ad qꝫ obicit̄ qꝫ eccl̄ia instituit sacrificiū altaris offerendū esse p paruulis ic̄t
DD qꝫ multe sunt rōnes / qꝫ cōuenit missaꝫ celebrari p paruulis / sꝫ cōformitatis
ecclesiastice cōsuacio / deuocōis fideliū / et maxime parentū excitacio / benficii rede-
mpcionis recordacio / cōmendacōis puloꝫ eo cōmēbra corpis xp̄i mistici signacio
atq̄ parentū spiritue sublenacio / debite diuine laudis expressio / vt eīm con-
formitas eccl̄ie in exequiis mortuoꝫ cōsuet̄ / vt deuocio fideliū et maxime
parentū excitet̄ / vt beneficiū redempcōis / qꝫ maxime hꝫ locū in paruulis saluandis
parentū excitet̄ / vt cōnexio puloꝫ eo cōmēbra corpis mistici
xp̄i redemptore rememoret̄ / vt cōnexio puloꝫ eo cōmēbra corpis mistici
significet̄ / sꝫ ex hoc qꝫ puloꝫ exequia sicut adultoꝫ celebrant̄ / et vt debitū
diuine laudis exprimat̄ / qꝫ sꝫ x̄ salvatori cōsilienda / ex hoc qꝫ sꝫ puloꝫ mitis
gracie sue sinceritate saluant̄ / cōuenit vt pro illis missaꝫ solemnia celebrant̄ / et ho-
stia salutaris offerat̄ / ex hoc eīm qꝫ pene aiaꝫ parentū illoꝫ gra ... humil
garet̄ / et laus deo expleat̄ / et deuocio fideliū ad celestia ... excitat̄ / accrescit
illis mēa gaudiū / Ad aliud pposita qꝫ in pstanta aliud innocēt / subdit / ipso ad eas

dicente sic super quo gaudemus / quod cum sacre scripture dictat auctoritas / quod iniuriam facit martiri qui orat pro martire. Idem et racionem assignavit de sanctis aliis consimi- endum / quia orationibus nostris non indigent pro eo quod iam sunt perfecte beati / omnia eis ad vota succedunt / sed nos orationibus eorum pocius indigemus / quia ad miseri sumus / et undique malis nos circumdant / unde quod in plerisque orationibus continetur prosit vel proficiat huic sancto vel isti talis oblacio / ad honorem et gloriam itaque est intelligendum / ut ad hoc prosit ut magis ac magis a fidelibus glorificetur in terris / ut plerique reputent non indignum sanctorum gloriam usque ad iudicium augmentari / et ecclesiam interim sane posse augmentum glorificacionis eorum optare

Utrum licitum sit plures sacerdotes super eandem hostiam verba consecrationis proferre cum intencione consecrandi / et arguitur quod non quia superfluum est fieri per plures / quod complete fieri potest per unum / sed per unum sacerdotem complete potest hostia consecrari / ergo superfluum est / et ex consequenti illicitum plures sacerdotes super eandem hostiam verba consecrationis proferre / Item pluralitas formarum consecrationis super eandem hostiam per unum sacerdotem / est iniuria sacramento / eo quod semel prolata consecrationis formam sufficit / ergo eadem ratione pluralitas consecrationis formarum per plures sacerdotes / est iniuria sacramento / ut videtur racio hic non / Item difficile est quod simul incipiant et simul terminent nisi a casu / sed in complemento prime prolacionis fit transsubstanciacio in eodem instanti / Ergo forma ab aliis prolata profertur super hostiam iam consecratam / quod est sacramento iniuriosum / In oppositum est dominus Innocencius / de officio in misse parte tercia capitulo xij consueverunt presbiteri cardinales romanum circumstare pontificem / et cum eo pariter celebrare / cumque consummatum est sacrificium / de manu eius communionem accipere / significantes apostolos / qui cum domino pariter discumbentes sacram de manu eius eucharistiam acceperunt / Illorum quod de lege communi non debet super eandem hostiam formam consecrationis / nisi ab uno sacerdote proferri / et simul tamen / et causa tamen speciali licitum est quod eam a pluribus sacerdotibus proferri / non tamen aliter nisi simul tamen / secundum quem morem consueverunt eciam sacerdotes in ordinacione episcopo celebranti concelebrare / cuius racio assignatur a quibusdam quia sacerdos reputat quod cum dominus hoc sacramentum instituit / et potestatem consecrandi discipulis dedit / tenuerunt cum eo / et ipse cum eis / Sed hec racio non multum videtur conveniens / magis enim quod dictum est reputat de manu episcopi communicando cum ipso episcopo concelebrando / Nam sicut enim quod episcopus communicat / et ipsi de manu eius communicant / reputat quod in cena Christus ex hoc sacramentum instituit / hoc sacramentum sumpsit / et ipsi de manu eius sumpserunt / cum potestatem consecrandi eis dedit / Ideo alii dicunt quod racio quare hoc agitur sit / est ad securitatem / ut scilicet si episcopus non haberet intencionem consecrandi / aut formam debitam non observaret / quod nichilominus esset hostia consecrata per alium / et tunc dicunt quod concelebrantes episcopo non debent habere intencionem consecrandi / nisi sub ea condicione / scilicet si episcopus intencionem consecrandi non haberet / aut formam rectam non observaret / Sic si sacerdos probabiliter timeret se verba consecrationis non dixisse / antequam hostiam levaret / nullam faceret sacramento iniuriam / si verba consecrationis diceret / non intendens absolute consecrare / sed sub ea condicione scilicet si iam hostiam antea non consecravit / Alii dicunt quod concelebrantes episcopo iam verba non debent dicere intencione consecrandi / sed tunc iam verba magis recitare ad reputandum / quod Christi discipuli a Christo potestatem consecrandi acceperunt / et formam consecrandi dedit eis / si enim ut dicunt isti alii sacerdotes ab episcopo iam verba proferant intencione consecrandi / sive absolute / sive sub condicione / sequitur posse accidere inconveniens / Si enim intencione consecrandi absolute eam proferant / aut simul terminarent iam prolacionem cum episcopo / aut citius / aut tardius / Si citius ante esset hostia consecrata quam episcopus verba consecrationis finiret / et verba episcopi nichil facerent

tardius

Si tardius / aut esset hostia per eum esset consecrata / quam alii vel consecrat fuerint / et tunc sic
ad consecrationem alii ab episcopo nil facerent / Si sit tunc quod illorum faciat quod per se sufficiat ad
conficiendum / non esset ideo tunc magis consecratum per unum / quam per alium / et si dicitur quod intencio
requirit ad perfectionem sacramentorum / ideo tamen omnes habeant intencionem faciendi unam
consecrationem / non est nisi una tantum consecratio / Sed adhuc non evadunt / ut isti videtur / quia
per hoc non apparet solucio quoniam factum tamen ad hoc quod debetur / tamen dici non possit / quod quilibet
sit quasi consecratio tota / insuper aliis tamen / ut patet causa / sicut incidentes possunt
accidere / si alii intenderent consecrare non absolute / sed sub condicione / sed si episcopus intencionem
consecrandi non haberet / quia si episcopus intencionem consecrandi non haberet / tunc posset argui
ut prius / quia vere consecratur sub condicione et intencione / quod si convenerint / aut
non / et tunc posset argui quomodo sicut ut prius / si plures sint episcopo concelebrantes
Aliam volunt ergo hanc opinionem ultimam tenere / possunt dicere ad argumenta ad partem
primam / quod non plus concludunt / nisi quod alii sacerdotes ab episcopo non debent dicere
illa verba intencione consecrandi / et hoc est verum / Ad secundum istorum / non debent concelebrare
episcopo / nisi pro tanto quod dicunt verba que debent observari in consecrando / et tunc ea di-
cant dumtaxat / Sic etiam potest exponi dictum domini Innocentii allegatum in oppositum
seu ad partem secundam / Aliam autem volunt tenere opinionem priorem / possunt dicere ad argumentum
ad partem primam / Ad primum sic / quamvis per unum sacerdotem possit hostia consecrari
consecrata / tamen illa consecrato quoniam est tamen consecrata per plures modo supradicto / non est
ita expressa quam consecratum per unum / Ad secundum dicendum quod non est simile de pluralita-
tione forme super eandem hostiam per unum sacerdotem et per plures / quia nulla consecra-
tione forme super eandem hostiam per unum sacerdotem et per plures / quia nulla consecra-
tio qualis pluralitate per eundem / Sed dicitur ideo est ut visum est / ut in decretali cap.
plurificationem per plures / Ad tertium dicendum quod sic dicit dominus Innocentius de officio in
se vel alio delegato / quod sine prius / sine posterius possit sacerdotes referri
debet corpus intencio administrans placitum episcopi tamen prius concelebrat / et tunc omnes
sic consecrat / et conficiunt

Posito casu quod corpus Christi cadat in terram et in loco inhonesto / utputa in luto iaceat / Re-
ritum vestrum in tali casu liceat sacerdotem peccatorem / vel laicum tamen corpus Christi tangere et le-
vare / Et arguitur quod non / quia quicumque presumit id quod est speciali ordini deputatum et assi-
gnatum usurpat sibi quod suum non est / Sed tangere corpus Christi est proprium promotorum ad
sacros ordines / et maxime sacerdotum / ergo quicumque laicus attemptat et tangit corpus
peccat / tamen presumat quod ad se non spectat / Item magis est tangere ipsam rem sacram
quam ad sacra vasa / Sed ossa quae immunda erant secundum legem quod tetigerat videlicet sacra
archam eius fracta / Sed ossa quod immunda erant secundum legem quod tetigerat / videlicet archam domini / quia percussit a domino
morte / ut dicitur / qui peccavit tangendo archam domini / quia propter ibidem quod a domino
inferetur fuit / ergo multo fortius peccator qui corpus Christi tangit / ut videtur quod in a-
quo casu possit / quia ossa tetigerit archam ne caderet / ergo videtur restat plus ab
honoret deus sacerdotem peccatorem quam luti / ergo per maiorem de decore licet quod a peccatore ma-
nibus contractet / quam quod in lutum dereliquatur vel a brutis animalibus conculcetur / ergo
videtur quod in illo casu sed ideo peccator presumere ~~sacrum corpus~~ sanctissimum corpus Christi
pollutis manibus contractare / In oppositum arguitur quia permittitur cibum nalez ad
usum humanum aptum inutiliter deperire peccat / si possit colligere / Item id dicitur Iohannis
VI et Matthei XIIII / Colligite fragmenta ne pereant / Sed cibus corporis Christi est
multo nobilior / ergo quod potest ipsum tamen cadente ne pereat colligere tenetur / Sed quicumque
facit id ad quod tenetur non peccat / ergo restat sic tenere quod domini sui honorat
ita tenetur ei inhonestatem collocationem impedire / ergo peccator videns corpus Christi
in luto / si non sit qui amoneat tenetur amovere / ergo etc. / Ad hoc respondet alle-
ander de halis in tertia parte sue summe dicens quod sine preiudicio laicus et
sacerdos peccator in casu tangere potest corpus Christi / ut exigua si iacet in loco vili / vel
alicubi ubi esset expositum porcis vel canibus ad comedendum / et sacerdos peccator in
laicis motus fide et reverencia exhibendi ipsum tollet
et ponet loco competenti non peccat / Sed ad argumentum primum / an opposita quod /
quod tangere corpus Christi est primarum promotarum ad sacros ordines etc. dicendum quod hoc verum
est quantum ad ea que spectant ad consecrationem et dispensationem / tangere enim corpus

xpi ad dispensandum id est ad ministrandum ut exerceat aliquid circa id quod ad confectionem pertineat
est solum presbiteris ordinatis / secundo tangere id est ut amoveat a loco vili et inho-
nesto dominus tangens moveat fide et reverencia / sic licet peccatori / et lay-
co tangere corpus xpi / et levare de loco inhonesto / ut dicit albertus ubi supra
Ad aliud argumentum / De consecracione per eius fuit ad non quod preceptum domini fecit
qui precepit quod soli sacerdotes archana domini facerent / ut licent alium reparare
contingere non cassus inducitur / et hoc ideo est litteralis quod per eius sunt consecrata / Et consecra-
cio fit per sacerdotum in mediatorum in medietate peccati qui celebrantes peccaverunt
morte spirituali et non convertitur penitentes penitent morte iehenali / Ad
ultimum argumentum dicendum / quod licet deus dei magis abhoreat vilitatem peccati
quam luti / et licet displiceat ei peccatum a manibus peccatoris / scilicet vel consecratore
et dispensatore / nichilominus tamen placet ei reverencia exhibita in amorem
sui corporis sive a luto / aut a loco inhonesto sit per i tangere peccato ut allegatum

Sequitur de forma calicis

Superius dictum est de forma que profertur super panem / consequenter iam dicendum est de forma
que profertur super vinum / De qua quidem forma quedam requirentur primo / quedam
autem / que utramque formam panis scilicet et vini concernunt / Prima autem quod queruntur sunt
tria / scilicet que sit forma / que super vinum dicitur / et utrum dimissis / ut cum
transsubstantiacionem cum forma / que dicitur super panem / Si autem vera / divinitas concedatur
secunda forma que dicitur super vinum / vide dominus invenit quod Mathei xxvj sic dicit
Et accipiens calicem gracias egit et dedit illis dicens bibite ex hoc omnes hic
est sanguis meus novi testamenti qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum / Marci vero dicit
xiiij capitulo Et accepto calice gracias agens dedit illis / et biberunt ex eo
omnes / et ait illis / hic sanguis meus novi testamenti qui pro multis effundetur in re-
missionem peccatorum / Lucas vero capitulo xxij dicit sic / Similiter et calicem postquam cenavit dicens / hic est
calix novi testamenti in meo sanguine / hoc facite quocienscumque bibetis in meam
commemoracionem / Hec autem omnes forme dicuntur / a forma que cumitur a tota ecclesia
in Canone misse tenetur / In qua sic dicitur Simili modo postquam cenatum est accipiens
et hunc preclarum calicem in sanctas et venerabiles manus suas / Item tibi gracias
agens benedixit dedit discipulis suis dicens accipite et bibite ex eo omnes
hic est enim calix sanguinis mei novi et eterni testamenti misterium fidei qui pro vobis
et pro multis effundetur in remissionem peccatorum / Hec omnes forme videtur a se invicem distare vi-
dentur / et quod ut dicit Jeronimus isto pe esse unum quod dimissum est / De prima istarum
formarum vide albertum in tractatu de dimissio sacramento et obiecta contra primam / Tamen
ipse ibidem dicit / videtur in fine prenotato sententie melius dicendum esse quod hic solum
sit de forma sanguinis quod dicitur hic est calix est sanguinis mei / Precedentia autem que
sunt accipiens ad hunc preclarum calicem in sanctas ac venerabiles manus suas
Item gracias agens benedixit / et dedit discipulis suis dicens / Accipite et bibite
ex eo omnes / Administratorum et sanctificatorum et usum pertinent sacramenti / Que vero se-
quuntur cum addit novi et eterni testamenti misterium fidei qui pro vobis et pro multis effundetur
omnia hec pertinent ad declaracionem virtutis sacramenti / Concedimus autem quod in tamen scilicet hic
est enim calix sanguinis mei / in meo iudicio solum de est de forma sacramenti / Quod enim
premittitur de calice acceptione / sit quod virtute verbi manum dominicam vis transsub-
stancialis collata est in vino / quia non fecit nisi tactum manus xpi in intencione
sacrandi sacramentum tetigisset / Quod autem addit in sanctas ac venerabiles manus suas
quod sancte domini quod sanctum sanxerunt / et venerabiles / quod auctoritas divina in eis
sunt ad instituendum sacramentum / Et licet xpus multa in hoc dominus modo vincat tetigerit
tamen vinum materiam sacrati non contulit / nisi rebus illis tamen / quas tetigit intencione

scificandi sacrum / Actio enim dei / voluntati dei et intentioni subicitur. Unde di(citur) Sa-
pientie xiiii. Subest enim tibi cum volueris posse / Quod autem dicit Christus agens
ostendit magnitudinem sacramenti / et dignitatem conficientis. filius patri non agit contra
actiones speciales / et quod subdit / et dicit accipite / hic refertur ad institucionem
Sensus enim est vos qui estis ecclesie ministri futuri / Accipite hic dando ecclesie et
tenendo / et iste sensus innuitur a verbis apostoli 1 Cor. xi ubi dicit Ego enim ac-
cepi a domino quod et tradidi vobis / Quod autem subiungit bibite ex eo omnes hoc
pertinet ad usum et ad generalitatem usus / et ad superiorem sacerdotum qui frequentandi sunt
in ecclesia propter eos. Dicit Ieronimus / Christus una cum institucione sacerdotum existunt
ut in ipsis utile extremum comparacioni. Vere quod ipse Ieronimus dicit super aliquod opus
facto / ut te dicali occupacioni innueat / ane cum fecerat / Cum dicit hic est
enim calix sanguinis mei / est de forma quod quidem tam salem / que in tempore con-
ctionem que confirmationem forme ad sacramenti institucionem designat / sic dictum est in
forma corporis hec albertum ibi supra / Et enim Richardus in scripto quarti distinctione
viii articulo secundo exponit sic / hic est calix sanguinis mei id est sanguis meus
in calice / Unde Mattheus et Marcus dicunt / hic est sanguis meus novi testamenti sive
dedicatorem in glossa super predicta xxi Matthei / vetus enim testamentum dedicatum
fuit sanguine hircorum et vitulorum / Novum autem testamentum sanguine Christi / misterium
fidei id est eius secretum et absconditum intelligentiam tenendum per fidem. Unde Inno-
centius tertius de celebracione missarum / Cum Mattheus c. ex eo / dicitur misterium fidei
quum aliud creditur ibi quam cernitur / Et aliud cernitur quam creditur / cernitur species pa-
nis et vini / et creditur veritas carnis et sanguinis Christi / ac virtus unitatis
et caritatis / qui pro vobis / et pro multis effundetur. Sanguis enim Christi pro omnibus est effusus
quantum ad sufficientiam / quamvis non omnes recipiunt illius sufficientie efficaciam pro-
pter indispositionem / et ad hoc servandum non dicitur in forma pro omnibus / sed pro multis / et
ne suspicari aliquis posset quod illi multi non referantur / nisi ad gentem Iudeorum / subiungit
ideo pagina dicit pro vobis loquens discipulis suis qui erant de gente Iudeorum / subiungit
et pro multis scilicet de gente gentilium / Et albertus magnus in tractatu de dignitate sacramento
et pro multis / quia pro omnibus quantum ad hoc pro omnibus sufficiat
Eukaristie quod ideo ponitur dicit pro multis / quia pro omnibus / quia licet pro omnibus sufficiat
sanguis Christi / tamen non sufficit efficienter salvat nisi multos / et hic non est contra
sanguis Christi quod non sufficit efficienter salvat debitos multos / et hic non est con-
et catholica / Et subdit idem doctor / Si quis autem simonem dicit subtilis insinuat
tur plus importatur per hoc quod dicit pro multis / quia si diceret pro omnibus / quod multi dicit
multitudinem / que sine numero procedit in infinitum / Et pro multis optime dicit
quod quamvis multitudo terminum ponere ut dicit plus procedat in infinitum / tamen
valore sanguinis multitudo infinita redempta est / Si autem poneretur pro omnibus / poneretur
quidem summa distributa sub uno termino / et non haberet valor sanguinis extendi
et ut dicit glo-
sa / Subditur in remissionem peccatorum / id est ad vel propter remissionem peccatorum
super illam / Subditur in remissionem peccatorum / Alias exponentes
super id verbum apostoli impossibile est sanguine hircorum peccata auferri / Alias exponentes
forme calicis / vide etiam lecturam Alberti et alias lecturas ibidem positas

Questio

Circa formam istam queritur / utrum forma consecracionis sanguinis precise consistat in hiis verbis
hic est calix sanguinis mei / novi et eterni testamenti / misterium fidei / qui pro vobis
et pro multis effundetur in remissionem peccatorum / Et videtur quod non / quia illa evangeliste potuit ponere
formam / Lucas enim xxii c. dicit hic est calix novum testamentum in meo sanguine
qui pro vobis effunditur / Et Mattheus xxvi c. dicit hic est sanguis meus novi testamenti qui pro multis
effundetur in remissionem peccatorum / ergo forma consecracionis sanguinis non consistit precise in verbis
supra dictis / Item greci dicunt conficere sub hiis verbis / hic est sanguis meus novi testamenti
qui pro vobis et pro multis effusus in remissionem peccatorum / ergo si greci vere conficiant forma conse-

rcionis sanguinis / non consistit per se in vino sup dict / Item sanguis xpi postq
effusus est / ergo magis / Secundo ponit in essentia forme pro omnibus que p sullis
Item baptismus magis ordinat ad remissionem peccatorum quam sacrum eucharistie / Sed
in forma baptismi non ponitur quod deriuato in remissionem peccatorum / ergo nec in forma
ista Secundo ponit / Item Calix non comparatur ad transsubstanciacionem vini in sanguinem
ergo non est de forma per quam fit transsubstanciacio illius / Item in forma consecracionis
panis sicut corpus in recto / ergo a simili Secundo hic sicut sanguis in recto / Item in
nullo ewangeliorum ponitur hoc vocabulum eterni / ergo non est de forma consecracionis vini
Item sicut baptismus per comparacionem est sacrum fidei / ita hic est sacrum caritatis / ergo
in forma Secundo ponitur magis misterium caritatis / quam fidei / Item de forma consecracionis
panis non est quod pro vobis tradetur / ergo a simili de forma consecracionis vini / quod pro vobis
effundetur / In oppositum per veritatem questionis arguitur quod supradicta verba in canone
misse posita sunt ab ecclesia pro forma consecracionis vini / ergo in supradictis verbis per se
consistit forma consecracionis sanguinis / igitur etc. Ad istam questionem dicunt aliqui quod de forma
consecracionis vini non sunt omnia verba supradicta / quod in illis solis verbis consistit huiusmodi
forma per que exprimitur transsubstanciacio vini in sanguinem / hec autem exprimit suf
ficienter per hec verba / hic est calix sanguinis mei / Unde dicunt quod in hiis verbis
per se consistit forma consecracionis vini / et hec est albertus magnus in tractatu de corpore
sacro / Aliis autem videtur quod cetera verba sequentia usque ibi in remis: pec: inclusiue
non continuant nouam oracionem / sed sunt deriuacio predicati / quod sunt de essentia forme conse
cracionis vini / et ita secundum istos in hiis verbis / hic est calix usque in remiss: pec:
inclusiue consistit per se essentia forme consecracionis vini / ita quod non licet addere
nec minuere / transponere / nec interponere / variare nec corrumpere verba / ut sic dictum est
in forma baptismi et forma prolata super panem / Que autem precedunt pertinet ad
sacri vsum / seu reverenciam / ea etiam que sequuntur ad reverenciam sacri ordinata
sunt / Exposicio verborum huius forme secundum Richardum iam habita est / Sed ad argumenta primum
in oppositum dicendum quod sicut dicit Innocencius extra de celebracione missarum / Cum marthe /
multa tam de verbis quam de factis dominicis inveniuntur ab ewangelistis omissa que apostoli
vel supplevisse verbis vel factis expressisse leguntur / Et ita etiam ipsi Ewangeliste mutuo
inuicem supplevisse leguntur / que ab eorum aliquo vel aliquibus sunt omissa / Unde
cum tres Ewangeliste posuerunt / hic est corpus meum / solus lucas addidit quod pro vobis
tradetur / quod referendum est ad consecracionis panis / et cum matheus et marcus di
cant pro multis / lucas dicit pro vobis / matheus autem addidit in remis: pec:
hic dictum est ad consecracionem vini Secundo dicendum ad vltimum contra quod dicunt Ewangeliste
verba consecracionis vini sicut dicuntur / dicunt aliqui quod non / quia non intendebant prescribe
re formam consecracionis / sed narrare facti hystoriam / Aliqui quibus consentit Richardus de con
secracionis formam / in supradicta verbi
sic pro illis dicunt quam / quod licet dicunt in sentencia tamen formam supradicta
secundum istos quam qualem formam traditam ab apostolis vel Ewangelistis posse consecrari / quod omnis
sunt eadem forma / quantum ad sentenciam / aliam ergo non consecrant quod tamen fatum est / tamen
non debemus consecrare nisi per verba supradicta propter consuetudinem et traditionem ecclesie / et quod
petrus illam formam Romane ecclesie tradidit / tamen traditionem tenere securissimum
est / Ad secundum dicendum quod Greci consecrant in forma qua eis tradidit paulus que eadem 2
est in sententia / cum illa qua nobis tradidit petrus / Ad tertium dicendum quamvis sanguis xpi 3
pro omnibus sit effusus quantum ad sufficienciam / non tamen omnes recipiunt illius sufficienciam ef 2
ficaciam propter ipsorum indispositionem vt dictum est circa exposicionem Richardi / Ad sex

Dicendum 2m Richardus quod hic non ponitur remissio peccatorum ut proprius effectus huius sacramenti sed ut
effectus passionis que exprimitur per consecrationem sanguinis. Et magister albertus in tracta-
tu de divisio sacramento eucharistie dicit quod hic in illo addi congruum in forma sangui-
nis quod in solo sanguine 2m suum nomen et effectum sanguis sonat et causa re-
missio peccatorum. In aliis autem scilicet sacramentis causa quidem sed non per se sonat. Cum
enim 2m se ipsum non dicit corpus redemptionis quod vitalis corporis plus pertineat ad
sanguinem similiter redemptio per passionem. Secundo vero sic sacramentum suum corporis insti-
tuisset sed sanguis directe dicit pretium sanguinis in corpore redemptionis
per quam facta est remissio peccatorum et debiti solutio. Ad quintum dicendum
quod quamvis calix non recipitur ad transsubstantiationem vini in sanguinem tamen con-
tinet illud quod transsubstantiatur et propterea id in quod fit transsubstantiatio et ma-
gis dicitur calix sanguinis hic sanguis meus quod ibi dicitur subiectum potabili sanguinis
quod non dicit alicuius potabile et ideo debuit ibi aliquid
[illegible] ad potum. Gratiae autem quod ille continens accipitur pro
contento sicut si diceretur hic est cifus vini. Lucas tamen dicit hic est calix sanguinis
mei et hic id testatur paulus tamen evangelista lucas scripsisse legitur sic dicit
hic est calix novum testamentum in meo sanguine. Sed etiam elegit illum modum
quia in usu sacramenti quia lucas scripsit quod in 1o sonat et sanguis et caritas quia
in usu sacramenti quia lucas scripsit quod in 1o sonat et sanguis et caritas quia
fusus est sanguis et caritas qua fusus est ad quod invitat sacramentum sanguinis
et caritas in quo simul est sanguis. Calix enim est calida potio quia non
et caritas in quo sanguis est sanguis calix enim est calida potio quia sanguis
calorem [illegible] quod est in vase [illegible]. Et potius calorem quia sanguis
fecit fluere et quia vaporat in sanguine et quia incedit bibentem [illegible]
salutiferus accipiatur et in dicendum. Tertia ergo quia inpetrat in sanguine ideo etiam
elegit potius verba luce quam mathei vel marci. Sed tamen 2m hic diceret aliquis
si aliquis diceret sic hic est sanguis meus utrum conficeret. Ad hoc dicit albertus quod
diceret conficeret sed excommunicatus religionis scholastice ecclesie si id obstinate pro
anno tamen vellet peniteret quia ritum ecclesie. Et [illegible] deponendus. Amisso eo
et [illegible] quod fingeretur in ecclesia. Ad septimum dicendum quod potius in vase continetur
et [illegible] quod fingeretur in ecclesia. Ad septimum dicendum quod potius in vase continetur
pio sicut autem panis ideo in consecratione sanguinis debuit vas poni et
[illegible] sicut tamen patet de [illegible] sanguinem in obliquo [illegible] solutus precedens
[illegible] fuit sanguinem in obliquo ponitur [illegible] sit expressum
Ad septimum dicendum quod quamvis hic volumus etiam ad [illegible] de celebratione
[illegible] ex sententia verborum Innocentii vide [illegible]
missarum [illegible] Marthe. Unde novum id est ultimum esse describitur. Unde etiam
i. e. perpetuum et probatur. Novissimum etenim hominis testamentum immobile perseverat
[illegible] testatoris obitum confirmatur. Et in decreto dicitur novum testamentum sed sicut novum
quod testatoris obitum confirmatur. Et in [illegible] dicitur novum testamentum scilicet quia novum
modum gratie ostendit quia sunt sacramenta nove legis que continent hoc quod
significant et quod significant et continet ei quod recipit sacramentum et quia sacramenta veteris
legis non fecerunt quod tota vis illorum ut dicit augustinus fuit in significando gratiam
quam ita ostenderunt quod causa ut continebant. Ad octavum dicendum quod caritas
presupponit fidem et effectus caritatis effectum fidei et ad hoc significandum magis dicitur
misterium fidei quam misterium caritatis. Albertus tamen dicit quod hic non est proprie locus
quod sacramentum quod sonat misterium non competit ei pertinentibus ad cognitionem et ad affectum
non pertinet spes et caritas igitur et [illegible]. Ad ultimum dicendum quod in consecratione corporis

contcnt

xxvi

non ita exprimitur passio sicut in consecratione sanguinis / et ideo
in eius consecratione non sic sed aliquid exprimens passionem / sic
in sanguinis consecratione / eo enim quod sanguis seorsum consecratur ostenditur
fuisse fusus a corpore quod factum fuit per passionem

Utrum panis sine vino / et vinum sine pane possit consecrari / sic
quod una forma verborum sine alia habeat operationem / hoc est tantum dicere
utrum una forma sine alia suam habeat operationem. Et arguitur quod non
quia pars totius ethrogenei separata a partibus aliis non habet propriam
operationem totius / nec eius partis. Sed hoc sacramentum est totum ethroge-
neum / cum sit ex diversis partibus constitutum / ergo neutra pars eius
sine alia habet huius sacramenti propriam operationem / nec eius partis / quod non
esset verum si transsubstantiatio panis in corpus / an transsubstantiatio vini in
sanguinem. Item sicut se habet effectus ad effectum / ita operatio ad operationem
Sed effectus forme consecrationis panis / non est sine effectu consecrationis
vini / quia corpus non est sine sanguine / ergo nec operatio unius forme
est sine operatione alterius. In oppositum arguitur illud quia forma habet suam
operationem suam sine alia / Item dicit sacerdos hoc est enim corpus
meum / maneret si consecratio sanguinis non sequeretur. Item cum adorat
hostia consecrata quam elevat sacerdos vel transsubstantiat vinum in
sanguinem / quod non sustinet etiam nisi re transsubstantiatione panis in
corpus / an transsubstantiatione vini in sanguinem. Notandum quod quidam antiqui
sicut Stephanus Cantuariensis et Prepositinus et cantor Parisiensis Lau-
rencius et alii quamplures dixerunt quod una istarum formarum expe-
ctat aliam quoad transsubstantiationem / sic est quod pronunciata ista forma hoc
est enim corpus meum et cetera / non statim fit transsubstantiatio panis in corpus
Christi / sed forma verborum iam perfecta stet in virtute sua non statim agens
donec etiam super vinum pronunciata forma sanguinis / et tunc forme ille
simul agunt sacramenti perfectionem per transsubstantiationem panis in corpus / et transsubstantiationem
vini in sanguinem. Huius autem opinionis fuere assertores maiores. Rationes
horum sunt ex unitate sacramenti / unius autem sufficit una consignata
ad unum est actio. Et ideo dicunt quod simul coniunctione sit re actio earum
formarum. Secunda ratio sumitur ab unitate eius quod est in hoc sacramento continetur
sive bonus sit sacerdos sive malus. Hoc autem res est totus et perfectus
Christus. Unus enim cum sit sacramentum unita nec ad minus sit unita est
actio continens et constituens. Tertia autem ratio est sumpta ab inconveni-
enti quod istis sequi videbatur si contrarium huius diceret. Et hoc est quod si diceretur
quod non simul sit actio formarum / esset sub forma panis per tempus sine
sanguine / et sub forma vini sanguis sine corpore quod esset magna
sacramenti imperfectio / quod sic in altari quidem esset Christus secundum aliquid sui / et non
esset ibi secundum aliquid sui / quod valde est inconveniens. Quarta autem ratio
sumitur a simili / quia dicunt quod sicut simul sunt corpus et sanguis formati
in utero Virginis / ita conveniens sit et non successive corpus
et sanguinem super altari formari in sacramento / nec una
... et super naturaliter alia dicitur et super naturam videtur simi-
litudinem

ancto[r]itas

et ꝯgruentia/ Sicut ergo sunt q(ue)dam que dicunt hic quod dixerunt/ et magis
sunt isti viri quibus illuserunt doctores. In quantum autem huiusmodi obli-
tum/ quia tunc hic sacerdos facit populum ydolatre. Constat enim quod statim
completa pronunciacione verborum de forma corporis/ elevata hostia/ et populo
adoranda exhibetur adoracionem latrie/ sic autem fit antequam aliquid de
forma vini dicatur/ Si ergo tunc non est corpus domini sed panis adoratione
latrie adoratum/ quod est inconveniens. Adhuc autem consecrato sacramento sangui-
nis/ sacerdos aliquis/ vel ex errore ministri qui ministrat aliquid primo/ vel
ex oblivione propria oblivisceretur/ quod non consecrat sacratum sanguinis/ usque in
finem misse. Et tunc in hoc casu ponunt doctores/ ut repetat canonem
ab illo loco/ ubi de sacramento sanguinis incipit agi/ sicut est ibi Simili
[modo] postquam cenatum est etc./ Sequitur ergo quod toto illo tempore expectavit forma cor-
poris domini/ ne ageret quod valde est ridiculum. Adhuc autem quidam ex er-
rore vel oblivione totaliter omittunt sacratum sanguinis. Illi ergo secundum
ea que dicta sunt/ etiam de sacramento corporis nil conficerent/ quod est absur-
dum. Adhuc autem que esset causa/ quod forma pronunciata super partem materie
sui. Adhuc autem non ageret ad perfectionem sacramenti/ habet etiam similiter fingendi sub-
statim non ageret ad perfectionem sacramenti/ propter hoc et huiusmodi rationes dicimus/ quod
licet difficile esset fingere/ propter hoc et aliter opiniones/ et quod fecit sic/ et valde propinque
nil valet ille antiquorum opiniones/ et quod forma pronunciata forme super materiam panis
ad hostiam/ quia primo statim perfecta pronunciatione forme super materiam panis
ad hostiam/ quia primo statim perfecta pronunciatione divina/ quia adhuc non est tran-
sit transsubstanciacio panis in corpus domini/ Adhuc autem quod post induxit/ trans-
substanciatum vinum in sanguinem domini/ Adhuc autem quod post inducit/ quod
substanciatur vinum in sanguinem domini/ quod diversitas panis et vini habeant
quod unitas sacramenti non impedit/ quia diversitas facit divisionem/ vel unionem sacramenti/ sed pro
transsubstanciationes/ quia hic non facit divisionem in materiis diversis
tamen unitas secundum perfectionem intincti in materiis dualibus
tantum unitas secundum perfectionem intincti in altero non valet invenire. Et unio ultimi ef-
que perfecta sanctificationis in altero dependeti in vita spirituali/ quia etiam intinctio
perfecta quia est restauracio deperditi in vita spirituali/ quia etiam intinctio
fectus quia est restauracio dependeti/ sed exemplis/ que diversitas sunt preparo
corporale non perficiat exvire/ sed exemplis que diversitas sunt intinctio. Ad secundum
nes et suppositiones/ et tamen unicam perficiunt intinctionem. Ad secundum
quam inducitur racionem. Dicendum quod verum est unum/ ut integer et perfectum
subiectum est forma sacramenti. Et quibus unumque rei unica sit actio/ unde
subiectum est forma sacramenti. Et quibus unum et idem habetur una modo/ et
ad unumque ordinata/ sic verum est quod unum et idem habetur una modo/ et
ad unumque ordinata/ sic verum est quia unum aut non licet/ quia ad aliud
enim eandem et indivisibilem operationem/ sic autem non licet/ quia ad aliud
in intinctio efficit sanguis/ et ad aliud corpus/ quibus ea preparatio
in intinctio efficit sanguis/ et ad aliud corpus/ quibus ea per actio-
nem intincti operationem. Sic diversa fercula/ vel diversi
mita, unitate perficiat intincti operatorum/ Sic diversa fercula vel diversi
potus ordinati secundum unam quibus diversitas habeant operatores, vel suppositio-
nes/ unitatem tamen non habent intendi perfectionem. Et ideo propter hoc quod diver-
non oportet quod una forma expectet aliam in agendo. Ad tercium dicendum
quod ille error/ qui ista videbatur non facere/ quia licet sit forma panis ex-
unitate sacramenti non sit in corpore/ tamen hic non est ex sanguine et organi-
zatione/ sed perfectionem anime et ex gratia unionis/ sed perfectionem deitatis
Sed sic iam audivimus. Et forma inducit hic sanguinem/ non ex perfectione
naturali corporis/ sed potius ex vi sacramenti/ ad intincti spiritualis perfectionem/
et ideo non contingit inconveniens/ quod isti timent accidere. Nunc enim
secundum aliquid sui est in altari/ et secundum aliquid sui non est in altari. Sed

quod ex perfectione
corporis naturalis
sed venas ple-
nas sanguine
et quod organa:

2m sm est in altari sp / sic iam sepius dictum est / ad questionem aut secundam 2m / quod transsubstantiones supernaturales et divine non sunt videntur nisi 2m summe sapientie ordinem / et ideo cum summa sapientia ad unumquodque perfectorum instrumenti ordinavit duas transsubstantiationes / Sic est sicut quod per simile indicatur / quod in transformando necesse fuit quod sanguis esset una cum corporis / et ideo oportuit quod sub tali corpore sumeretur ad corporis incarnationis in sacramento aut potius sumitur ad ministerium / ut vehat et subtiliet et cibum / et venas / et vias apperiet / et membris coniunget et adherere faciat / et ideo 2m consequentie totum in sacramento sanguis conficitur et sumitur per sacramenti corporis confectionem /

Richardus vero in scripto quarti distinctione viii articulo ultimo questione iii respondet ad questionem / quod una forma sine alia / sua tamen operatione / quod quidem pervidetur formarum per se / forma completa est forma aut completa super completam materiam cum intentione ministri dedicata / completam tamen operationem

Sed ad primum argumentum in oppositum / dicendum quod maior intelligenda est de toto ethrogeneo / quod est unum per naturalem continuationem / sic autem sacramentum non est hic totum / sed assistat toti ethrogeneo / quod est unum per artificialem aggregationem / cuius quidem partes determinatam tamen propriam operationem / et quibus omnibus aggregatur operatio totius. Ad 2m dicendum quod corpus Christi numquam non sit sine suo sanguine propter naturalem concomitantiam / sic tamen non est per unam transsubstantiationem per se et per se / quod ex vi sacramenti per se et per se non est sub forma panis nisi corpus / quamvis alia sint ibi per concomitantiam / sicut ex vi sacramenti per se et per se non est totus sub specie vini nisi sanguis / quamvis ibi sit corpus et anima per concomitantiam / et ideo non oportet quod operatio unius forme expectet alterius forme operationem secundum Richardum in scripto

✝ Divisim sacrandus et sumendus · dum divisim sit in specie tamen sacratur etc.

Circa mortem defunctorum et de locis eis a divina potestate deputatis et suffragiis quibus a penis liberantur. Mouentur istas questiones

Utrum animabus in caritate hinc decedentibus seu in aqua purgabilia descendentibus purgatorii locus a iusticia divina sit deputatus. Et arguitur quod non quia quorum contraria sunt effectus [illegible] caritas et peccatum mortale [illegible] gratia quod contraria sunt eorum effectus [illegible] caritas et peccatum mortale gratia [illegible] post mortem statim dampnat quod caritas post mortem statim salvat quod videtur quod non sit aliquis locus purgatorius inter salutem et purgationem [illegible] firmet. Deus non remunerat post mortem iniusticiam sibi per caritatem et dilectionem quod non potest post mortem [illegible] aversio a [illegible] et odium divinum [illegible] solus est ille qui decedit in mortali peccato quod videtur quod solus ille puniatur post mortem et nullus alter in caritate decedens. Preterea aliqua purgabilia quo ferri deferret [illegible] purgatorium ponitur igitur quod sola in aqua [illegible] questionis [illegible] apostoli [illegible] [illegible] in eternum aliquid contaminatum [illegible] multi in caritate [illegible] moriuntur [illegible] venialibus peccatis [illegible] infra probabit quod necesse est esse locum in quo purgentur et illud vocamus purgatorium. Et [illegible] in omni natura videmus quod [illegible] [illegible] ultima [illegible] quod [illegible] purgare [illegible] a [illegible] dispositionibus [illegible] [illegible] quod [illegible] prior sit forma [illegible] quam aqua naturalis [illegible] [illegible] purgari [illegible] ipsam [illegible] aut dispositiones post mortem animabus inveniuntur ut ex dicendis constabit quod necesse est eas purgari antequam [illegible] [illegible] animabus hinc in caritate decedentibus seu in aqua purgabilia descendentibus purgatorii locus a iusticia divina est deputatus [illegible] vera

Et [illegible] [illegible] presuppono duo [illegible] presuppono [illegible] quod anime [illegible] in caritate hinc decedunt. Secundo quod aqua purgabilia [illegible] descendunt. Et tria querit an a divina iusticia sit eis locus purgatorii deputatus. Et iuxta [illegible] intres articulos distinctionem. In primo ponam nobilia [illegible] tituli questionis declarantia. In secundo suffragia subiungam [illegible] conclusiones [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] ad [illegible] in oppositum factas.

[illegible] [illegible] ad primum [illegible] [illegible] quod in titulo questionis dicitur [illegible] animabus [illegible] anima est substantia creata incorporalis et immortalis [illegible] imaginem [illegible] [illegible] anima [illegible] invisibilis [illegible] in [illegible] in officiis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et est substantia incorporea intellectualis [illegible] invisibilis [illegible] [illegible] ignotam [illegible] rationalis [illegible] [illegible] terrenum [illegible] [illegible] ad [illegible] in [illegible] [illegible] et [illegible] anima est [illegible] intellectualis rationalis [illegible] in motu bone male [illegible] voluntatis capax.

Secundo notandum quod dicitur in caritate [illegible] caritas [illegible] doctores [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] pro caritate [illegible] [illegible] caritate [illegible] [illegible] caritate [illegible] [illegible] caritas diffusa in cordibus nostris [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] et ita apostolus ad Romanos [illegible] capitulo [illegible] Caritas dei diffusa est in cordibus nostris. Et caritas est [illegible] [illegible] a deo infusa [illegible] [illegible] [illegible] acquisita [illegible] [illegible] actus [illegible] [illegible] [illegible] moralis [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] beatitatem beatam [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] dicitur [illegible] in [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de vita post mortem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a corpore [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et in [illegible] [illegible] [illegible] Et [illegible] in [illegible] meditatam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dotata [illegible] [illegible] [illegible] deputata [illegible] [illegible] capax [illegible] [illegible]

bonitatis / sermonis preceptis / ... ei nobilitas ... [illegible]
... absolute ...

Ita ex actibus iteratis diligendi deum propter se et proximum
propter deum frequentatis generatur habitus ad similes actus inclinans
2m Dicto Jo. 4. in glosa caritas dicitur quedam bonitas / qua nos
unit caro vel deo propter quod apostolus ipsam vocat vinculum perfe-
ctionis id est perfecte vinciens et diffinitur caritas est dilectio caritas 9
constituta qua merui in via et apprehendi in patria / in
qua dilectio pro se proximi / quia omnis caritas est dilectio
sed non e converso constituta per predicta / quia non omnis dilectio
est caritas sed solum illa que gratos facit nos deo / et ei ac-
cepta reddit opera nostra / meritoria autem et primum effectum
corporis ... dei tradidit ... mori ita ut ardeat caritas
... [illegible] ... ad nutrimentum et ad primum
... [illegible] ... de trinitate ... est ... domum
... filios ... et filios ...
... in libro de moribus est via ... ad ...
... ad deum ... venit deus ad hominem
et in homine et facta est ... et tam familiaris est deo ut
ipse deus mansionem ... voluit ... caritas ... fuerit
... item ... in libro de caritate ... lan-
guores anime sanat / vitiorum radices extirpat / omnium virtutum
... mentes illuminat / conscientiam mundat / animam letificat
deum demonstrat / ... in qua caritas habitat superbia non inflat ...
mat ... non ... ille ... caritate
... uti ... accedimus
Vas dicitur in titulo de ... venialia ... quo nota ... pro
... in ... peccata venialia ... purgabilia ...
... et peccatum mortale ...
... venialia pena ... non delecta ... unde
... est ... bone caritatis ... ad ...
... affectu amans ... alius ...
subita morte ... in illo ... mortis est et
illo purgabitur / ... non ... absolvit / ... vitam ab
... et pax ... sic dixit / ... de venialibus ...
... potest et ... apostolus / Cor. 3 ... purgabilia ...
ligna fenum et stipulam / super quam ...
... de civitate dei ... et est in glosa super
illud / Cor. ... dies domini declarabit ... ignem tribulacionis
... cremabilia edificia / ... ptane
... cremacionis ... et ... super
... corporis mortem donec de igne purgatorio
veniat ... dampnatos / ... remuneracionis ... hic ...
... qui edificaverunt ligna fenum
et stipulam ... ignem ... non senciunt ...
... edificia non portaverunt / ... ignem ...
tribulacionis venialia cremantem / non ... ...
... salvus erit / ... per ignem ... ille
... finaliter in titulo de / purgatorio locum ... anima
... sit deputatum / pro quo non ... b. Thomam

inscripta est de qua dicitur alibi in [illegible] / Et dicitur in [illegible]
de dignitate [illegible] quia post [illegible] sunt loca scilicet [illegible]
immediate animabus [illegible] inbitis deputata / Primus
est infernus damnatorum in mortali peccato finaliter decedentium
in quo est pena perpetua tam [illegible] quam dampni / Et dicitur [illegible]
de anima sic notificatur / Infernus est locus sine mensura
profunditas sine fundo / plenus ardore incomparabili / plenus
fetore intollerabili / plenus dolore innumerabili / ibi miseria
ibi desperatio / ibi tenebre / ibi nullus ordo / ibi horror eternus
quia demonum aspectus / ibi nulla spes boni / nec desperatio mali
Et dicitur Innocentius libro de vilitate conditionis humane / Ignis
infernalis / nec lignis nutritur / nec flatu succenditur / sed
a deo creatus est in exterioribus ab origine mundi / quia in
eum semper ardebit et nunquam lucebit / semper exuret et nunquam con-
sumet / semper affliget et nunquam deficiet [illegible] / Et est in
medio terre dicitur glossa super id Jone ii / Proiecisti me in
corde maris / Et glossa sicut cor est in medio animalis sic
infernus in medio terre esse perhibetur / Et Gregorius in dia-
logorum dicit / Quid obstat non video quin infernus sub terra
esse credatur / Et dicitur Carcer quia omne impium [illegible]
Et dicitur infernus quia inferius / i. inferius positus / In isto loco se-
pultus est ille dives / De quo [illegible] Luce xvi / Mortuus
est dives et sepultus est in inferno / Secundus locus vocatur limbus
puerorum pro originali peccato / In quo est pena dampni perpe-
tua / sed non sensus / eo quod ipsi nullum commiserunt actuale
peccatum / Tertius locus est purgatorium pro peccato actuali veniali
In quo est pena temporalis tam sensus quam dampni / Quod autem
iste locus sit ponendus ostendit [illegible] dicens [illegible] suscepturi
variis [illegible] [illegible] / et [illegible] / Et dicitur ii Ma-
chabeorum xii / Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defun-
ctis exorare ut a peccatis solvantur / quia non pro infernis de-
illis qui sunt in inferno sepulti cum divite Luce xvi
quia ibi nulla est redemptio / sed sempiternus horror inhabitat Job
[illegible] / Nec de illis qui sunt in gloria / quia illi non indigent
[illegible] orationibus / quia dicit Augustinus in quodam sermone / Iniuria est
pro martire orare in ecclesia / cuius debemus orationibus commendari
Ergo intelligendum est de purgatorio in quo omnes a peccatis per suffragia
ecclesie militantis a penis solvuntur / propterea quod purgatorium
sit ponendum ostendit ecclesia / quia multa impendit suffragia
[illegible] animabus [illegible] illuc ii Machabeorum xii quia Iudas Ma-
chabeus [illegible] milia dragmas argenti misit Ierosolimam
offerri pro [illegible] mortuorum / Alias deciperet ecclesia / et omnia suffra-
gia essent superflua quia contingere nequirent / Sicut legitur ii Regum
[illegible] Ultio dei tibi dat optio / elige unum ex tribus quod volueris
ut faciam tibi / aut vii annis veniet fames in terra /

tua / a tribus mensibus fugies adversarios tuos / a tribus diebus
erit pestilentia in terra tua / Ubi dicit quidam doctor per vii
annos penam Jehenne pena / quam perticuit per vii vota / per tres
vero menses penam purgatorii / que deficiet / quia defectus nostri
per menses / quia dicitur a mense quod est defectus / per tres dies
penam presentis vite intelligit / Haec enim est via trium dierum in solitu
dine Exo. v. Vide historiam ... Gregorii lib. iv dia
logorum c. xli narrat de Paschasio dyacono qui fuit mire
sanctitatis et elemosinarum maxime operibus vacavit / Sed propter
hoc ... contra concordiam fidelium ante Symmachum et Laurenti
um ad pontificatum ordinem Laurentium elegit / et in
hac sententia usque ad exitum perstitit / Sic tribunus Symmachi de
functi cuius dalmaticam feretro superpositam quidam demo
niacus tetigit / statim est salvatus / Post multum vero tempus
Germano Capuano episcopo apparuit in penis quo viso valde
mente extimuit / et quid ille tantus vir fecit inquisivit
Cui respondit per nulla alia causa / in hoc penali loco positus
sum nisi quod in parte Laurentii contra Symmachum sensi / Sed quaeso
te pro me domino deprecare / atque in hoc cognoscis exauditum
esse / si huc rediens me non inveneris / ... de re vir
dei Germanus se precibus studuit / et post paucos dies rediit
Sed iam predictum Paschasium in loco eodem minime invenit / quia
enim non malitia sed ignorantie errore peccaverat / purgari post
mortem potuit a peccato / Ille enim in talo vel in pruno (?) ... post
expresse ponit purgatorium / Et Gregorius ... Dicit si quis
amica (?) ... in hac vita purgari peccata nequiverit
per tristitiam que per purgatorium ignis conflatur ...
Et Augustinus dicit in aliquo (?) ... distulerunt fructum ...
rationis post purgabuntur igne purgatorio / Item hoc ostendit ...
revelationibus esse purgatorium / sed per plurimorum ... ...
humodi purgationibus ... post mortem corporis suorum in
apparuerunt / promittentes eos / ut et futurus suppli
ciis ... et petentes ab eis suffragia / vel ut
ab ... ea ... fieri penitentes / sicut patet de matre sancte
Elyzabeth / et petrussio (?) / que sancta Stanislaus ... ...
... Item hoc ostendit omnibus purgatorium esse ...
evolant / sicut patet de animabus martirum ... et confessorum ...
Alii ut purgantur ... purgari incipiunt / et tamen cum moriuntur
in bonis dies suos / et in puncto ad inferna descendunt ...
illud Job xxi ...
Alii vero ... purgari per primam incipiunt / Sed propter defectum vite ...
... non perficiunt / ideo necesse est / ut vadant in locum ubi purga
... purgatorio / quia hic inceperant / Et ille locus vocatur

purgatorium de quo dicitur ps 65 Transivimus per ignem
et aquam / et de eodem dicit Job in resurgendo / Et ps Ex
di igne me examinasti non sunt bonorum et malorum
alii sunt simul / alii simul boni mali / descendunt
ad infernum ... id lucas xvi / mortuus est dives et
sepultus est in inferno / non simul mali in limbum
ergo a simili simul boni ascendunt in celum / luce xvi
dicitur mortuus est mendicus / et portatus ab angelis in sinum
abrahe / Ita simul vel boni / vadunt ad aliud locum / Et
hic vocat purgatorium / Et damnatorum duo sunt loca
videlicet infernus / et limbus / ergo eciam et salvandorum duo sunt loca
scilicet paradisus / et purgatorium / Quia quot modis dicitur unum
oppositorum / tot et reliquum / patet ex thopicis / et ambo patet per illud matthei
xxiiii ubi corpus fuit illic congregabuntur et aquile / Itaque
ubi vox ... ut est corpus / illic procul dubio congregabitur
et anime iustorum / Et apostolus ad philippenses i / Cupio dissolvi
et esse cum christo / Quartus locus est celum empireum pro perfecte
bonis / ubi amplius sol ad lucendum per diem non erit / nec
splendor lune illuminabit te / sed erit tibi dominus in lucem
sempiternam / et complebuntur dies luctus tui ysa lx / Ibi est
gaudium et leticia sempiterna et inenarrabilis / quia
nec oculus vidit / nec auris audivit / nec in cor hominis ascendit
que preparavit deus diligentibus se ysa lxiiii / et prima corinthiorum ii
Item ibi est vita sine morte / certe sine sorte / gau
dium sine merore / tranquillitas sine labore / fortitudo sine
debilitate / ... sine possibilitate / pulcritudo sine defor
mitate / veritas sine falsitate / civitas sine mutabilitate / feli
citas sine miseria / ubi anima angelica tota corporis est anima
vita hominis ... est vita hominis ... vita in ipso
erat / hic locus est thesaurus de argentea ... dicit in ...
collocantur anime beatorum / Juxta novem ordines angelorum / in quibus
hic causa beatitatis ... Unde ...
septem ... ps ... diffuse determinat / Quintus
et ultimus locus ... est resurrectionem ... fuit limbus patrum
seu sinus abrahe / In quo fuit pena dampni temporalis
Sed hunc christus ... descendit / et ... ad inferna
... patet ... solet / Quatuor sunt loca ...
post mortem descendentium / infernus / purgatorium / limbus puerorum
et celum empireum / possunt ... solum ... duo
loca penarum / videlicet infernus et limbus / ... cessabit
omnis pena temporalis / Quorum locorum ...
et thesaurum de argentea / ubi super alio et alio ... thesaurum
simul / hec eadem sit ... hic causa beatitatis ...
dimitto / Et tantum de ... et de nobilibus sit dictum

Quantum igitur ad 3m articulum sit haec conclusio prima: defunctorum
animae quae in caritate hinc decedunt aliqua purgabilia
secum hic nunquam deferunt. Haec conclusio probatur prima parte eius, quia ex eo
[illegible]. Secundo prima parte probatur ratione naturali; quia quod pro ultimo parte
[illegible] prima ratione. Tamen debitor detentus a suo cre-
ditore, nisi dimittatur ab eo, donec totum debitum ei exsolvat;
sed aliquae animae hinc in caritate decedentes sunt singuli
quae non dimittuntur a suo creditore donec totum debitum
ei exsolvant; ita tamen in [illegible] [illegible]; ait [illegible] Matthei 5°
non exibis donec solvas novissimum quadrantem; super quo dicit
glosa id est minuta peccata. Secunda pars probatur, quia animae hinc in
caritate decedentes minus hic superaedificant lignum
fenum et stipulas, sicut probatur per Apostolum Cor. 3°, et tales non [illegible]
[illegible] hic tamen nec omnes penas illius ac aliis peccatis
mortalibus iam dimissis debitam; igitur in futuro [illegible]
[illegible] purgatorii penas sustinebunt. Secunda conclusio [illegible]
Aliqua conclusione secunda [illegible] defunctorum
animae quae extra caritatem decedunt non purgabilia sed aeternaliter
punienda secum deferunt. Haec [illegible] [illegible] agno
de fide ad Petrum [illegible] [illegible] in libro
[illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] illi qui sunt
ex parte [illegible] [illegible] in malis operibus eorum [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] penas non
[illegible] [illegible] corporibus [illegible] [illegible] supplicio
[illegible] quod probatur [illegible] [illegible] sic dicentem in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] incendiis qui [illegible]
sunt in viciis et quos unus amor ligavit in [illegible]
ipsos implicet una pena in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] animae in [illegible] defunctorum [illegible]
est in [illegible] per penam purgabile [illegible] [illegible] decedenti
quod peccata mortalia [illegible] non dimissa et [illegible] pene [illegible]
[illegible] et [illegible] venialia ac [illegible] pene [illegible] [illegible]
[illegible] in aliquibus defunctorum in [illegible] hinc de
[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] purgabilia
[illegible] [illegible] momentaneum est quod delectat aeternum vero
quod cruciat [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] longum
esse [illegible] in [illegible] voluntate
[illegible] 3m defunctorum animae aliqua purgabilia secum hinc
deferentes [illegible] suffragiorum sunt [illegible] [illegible]
caritatis fiat bona opera [illegible] et [illegible] membra unius
corporis sibi mutuo possunt subvenire; sed animae fidelium [illegible]
defunctorum sunt membra unius corporis mistici [illegible]
quae possunt sibi invicem subvenire [illegible] et [illegible] quod Christus
est caput omnium fidelium. [illegible] est apostoli ad [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] alter alterius membra [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] qui sic dicit [illegible] est caput

Nota quod apostolus [illegible] de corpore mistico ad similitudinem corporis humani; in corpore vero humano unum membrum
[illegible] indigentiam alterius membri supplet [illegible] [illegible] sit potentior quam [illegible] in corpore mistico
[illegible] unum membrum potest supplere indigentiam alterius; [illegible] est [illegible] suffragia [illegible] [illegible] possunt prodesse [illegible]
membris indigentibus, quia vero [illegible] [illegible] membra eiusdem corporis esse non desinunt possunt prodesse suffragia
defunctis

Racio nos q(ui) membra omnes mediatoris dei et hominum
Et p(ro)pterea hac r(aci)one quam allegat Aug(ustinus) in li(bro) de
ci(vitate) dei xxi di(cens) Non est negandum animas defunctorum
pietate suorum viventium posse relevari cum pro illis
sacrificium mediatoris offertur vel elemosine fiunt in ecclesia
Sed hec eis prosunt qui cum viverent [illegible] ut postea possent
prodesse meruerunt. Et assignat Hostiensis in summa c. lxxxiii
Tercium ad defunctorum animas que sunt detente et ad
purgabilia secum deferunt quamvis in caritate decedunt
non tamen mox in celum evolant. Et conclusio pz ex eo [illegible]
et ipsa parte pz ex corporis conclusione. Sed p(er) [illegible] parte [illegible]
Sicut se habent gravitas et levitas in corporibus naturalibus ad loca
naturalia sic se habent anime defunctorum ad sua contracta seu
loca. Sed omne grave sine [illegible] descendit Et ~~simul omne~~ similiter
omne leve ascendit nisi sit impediens prohibitum
Ergo etc. anime ~~dicte~~ defunctorum vel immediate descendunt
ad infernum vel ascendunt in celum empireum nisi per aliqua
purgabilia retardentur. Quia exempli similitudine. Sed illud quod est
corpori gravitas hoc est anime demeritum ~~peccati mortalis~~ mox
et hoc est corpori levitas hoc est anime meritum. Ergo anime habentes
demeritum peccati mortalis mox ad infernum descendunt. Unde
[illegible] mortuus est dives et sepultus est in inferno. Et anime habentes meritum
sine omni demerito statim ad celum evolant. Unde [illegible]
mortuus est mendicus et portatus est ab angelis in sinum abrahe
Sed anime autem secum purgabilia deferentes retardantur in
purgatorio quousque suffragiis et talibus purgabilibus purgentur
Et [illegible] celi et medii. Sed hoc [illegible]
[illegible] ad gravitatem [illegible] gravitas ad levitatem
et meritum ad demeritum [illegible]
Decimum [illegible] peccatum mortale defuncti [illegible] in inferno
in [illegible] [illegible] tamen [illegible] in celo mox [illegible]
[illegible] et [illegible]
Tercium [illegible] defunctorum anime que purgabilia secum deferunt
ante in celum evolent [illegible] a talibus purgari indigent
[illegible] Sed anime defunctorum que purgabilia secum
deferunt sunt [illegible] in [illegible]
Et nichil coinquinatum intrabit in eam. Et [illegible] per apostolum [illegible]
[illegible] iii° quod anime secum deferunt ligna fenum stipulam
[illegible] defunctorum anime que aliqua purgabilia secum
deferunt [illegible] suffragia deposcunt [illegible]
posite et detente in penis sicut deposcit ab [illegible]
[illegible] Sed anime defunctorum purgabilia secum [illegible] deferentes
sunt posite et detente in penis [illegible] postulant
ab [illegible] suffragia liberari [illegible] ad [illegible] et pz per illud
quod [illegible] in purgatorio [illegible]
[illegible] Sed [illegible] per illud Job xix [illegible] in persona [illegible]

dicens cruciatum in penis purgatorii per suffragia liberari
Et: Miseremini mei, miseremini mei saltem vos amici mei.
Et de [illegible] per campanum dyaconum qui post mortem apparuit
Germano episcopo petens ab eo suffragia orationum ut per
eas a penis liberaretur, sed clarius ostensum est in ultimo nostri.
Conclusio 2a: fideles et ultra defunctorum [illegible] correlarium conclusio [illegible]
ne qui in caritate hic decedunt et adhuc peccabilia secum
deferunt ad locum purgatorii [illegible] a iustitia divina deputatum
descendunt. Hec est quasi patet ex ultimo nostri in [illegible]
Ratio: quia dies defunctorum hiis in caritate decedentes
et secum venialia peccabilia deferentes non dampnantur
et habent iam vitam caritatis et gratie quia deo conformat, ergo
fuerunt hic vere penitentes nec in celo evolant, sed [illegible]
[illegible] nec est ut dicit [illegible] in corpore moriantur sicut
dicunt arabici, quod est asserere [illegible] nolentes, in quo
ostendit immortalitas anime. Et ipsa [illegible] hic [illegible] testa-
tur Mathei x: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem occidere
non possunt. Et eiusdem xxii: Ego sum deus Abraham, deus
Ysaac, deus Jacob; non est autem deus mortuorum sed vivorum. [illegible]
[illegible] ad [illegible] quia multi mortui re-
surrexerunt sicut Lazarus Johannis xi et Mathei xxvii. Et ad
Hebreos xi: acceperunt de resurrectione mulieres mortuos
suos. Ergo [illegible] animas descendere ad locum purgatorii [illegible] a
divina iustitia deputatum. Et quo hic penas eis debitas
non compleverunt [illegible] in purgatorio post mortem solvit
et compleat, quia nullum bonum hic est [illegible] Deus ea
in futuro puniet, quia ut Boecius 3o de consolatione prosa 2a
nullum malum impunitum sed nec aliquod bonum remaneat ir-
remuneratum. Ergo ex ipsis descendere ad locum purgatorii
[illegible] a divina iustitia deputatum. Sequitur quod [illegible] conclusio principalis
purgatorium negativum est erronea et veritati catholice contra-
ria, patet ex [illegible] et ultimo [illegible] conclusio [illegible]
Conclusio 2a [illegible] animas [illegible] in medium [illegible] evo-
lare negativum est stulta et a [illegible] contraria
patet ex [illegible] Mathei [illegible] Amen
dico tibi hodie mecum eris in paradiso. Et [illegible] anime
[illegible] in medium descendunt ad infernum sed patet hic [illegible] de
[illegible] in celum [illegible]
[illegible] apostoli [illegible]
[illegible]
Conclusio [illegible] et ultima: defunctorum [illegible] ad purgatorium locum
[illegible] ad suffragia impendenda obligati
sumus [illegible] ad hec impendendum est obligatus ad quod divinis
preceptis est astrictus, sed nos divinis preceptis sumus obligati
ad subveniendum proximis nostris in necessitate constitutis. Igitur ad

impediendi eius suffragia sunt alligantis ti / gal
ad 3 Math. xvi. Dimittis ad vitam ingredi sine qua non d
data. Et Joh. xiii. Nemo maiorem dilectionem habet ut
in mortem ... dilexit vos. Et Cor. 2 illud pe Joh. iiij
quam habuerit substantiam huius mundi, et viderit fratrem
suum necessitatem habere et clauserit viscera sua ab eo quomodo
caritas dei manet in eo q. d. nullo
Quantum ad 2m articulum et ad aliud in oppositum factum. Et primo
Unde quod non est simile de caritate coniuncta malo veniali
et de mortali coniuncto cum bono in genere, ut veniale quod stat
cum caritate, sive remanet in esse mali peccati tamen tollitur
et disponit ad contrarium caritati. Sed illud quod est de genere
bonorum cum mortali non est, sive remanet in esse boni
sed postquam est mortuum nullam habet efficaciam ad aliquod bonum
post mortem. Ideo non sequitur quod sicut peccatum mortale statim dampnat
non impedientibus bonis de genere bonorum, quod caritas statim
salvat non impedientibus venialibus. Et si dicatur quod caritas
maioris sit efficacie simul ad salvandum quam peccatum mortale
ad dampnandum. Unde quod verum est, non tamen ex hoc sequitur quod mortale
salvet quam mortale dampnat, non obstantibus bonis et malis
sibi coniunctis. Sed bene ex hoc sequitur quod plenius salvet et amplius
liberet. Et hoc est verum quod liberat ab omni peccato una caritas
et ab omni pena eterna, quia non facit peccatum unum reperiri pe-
narum. Sed confert omnes virtutes et gloriam sive omnes virtutes.
Sed nullum peccatum unum confert omne peccatum et ...
preter 2m quodlibet genus peccatorum, et ... habet ad hoc quod formis
omnibus forma artificis et nature ... est ad perficiendum
quia corrupta ad destructionem ... tamen ... destruit rebus qua
coniunctur et perficiat. Sed ad 2m articulum dicendum est quod
deus post mortem nullum remunerat nisi ... in caritate
et nullum dampnat nisi ... et se ... sed non se
non dampnatis ... non puniunt ... quod nullus illorum
... dampnabitur ut dicit ... in ... iusti
Sed dicit ... Unde quod virtute passionis christi ... in purgatorio detenti
a penis purgatorii liberantur. Et est in ... in vigilia. Et
quae ... suffragia ecclesie et amicorum
quomodo suffragia sunt ... satisfactoria quod ...
in aliud ... circa quod queritur
Primum suffragia vivorum prosunt animabus defunctorum. Et ar-
guitur quod non. Et quod sic sicut mala ad obesse, sic et bona
ad prodesse. Sed mala vivorum non possunt obesse defunctis.
Ergo. Et in oppositum quod suffragia vivorum valent pro absolucione

In opposita/ petrorum manu defunctorum/ quod suffragia vivorum
possunt maxime defunctis/ patet/ et auctoritate Mathei xii
Scta ergo et salubris est oratio pro defunctis sicut apparet .ii. Machab.
xii c. et quod vult Florianus patet. Et Richardus in scripto sentenciarum
dist. xlv ar. 2 q. 1 quod quedam sunt anime iam beate in celo/ quedam
sunt dampnate pro peccato originali et actuali/ que sunt in inferno
pro peccato originali solo/ que sunt in inferno. Quedam sunt in
caritate sed non complentes penitenciam in purgatorio. Beati non
possunt vivorum suffragia quia non indigent. Unde Augustinus ... in
[illegible] Et magister ipsum allegat in libro sentenciarum d. xlv
Et quod sacrificia sive altaris sive quorumcumque elemosinarum pro defunctis
valde bonis graciarum actiones sunt. Pro dampnatis vero etiam pro
solo originali peccato non possunt/ quia non geruntur nobiscum in
materiis in vinculo caritatis/ mediante quo bona geruntur ad
merendum. Unde libros sancti non proderant caducum ... quod talia
opera si pro eis fierent/ eis prodesse possent. Et sic dicit Augustinus super
predicto. Cum licet omne meritum coopera quo posset post hanc
vitam compensari tenebitur. Unde ... C. dicit quod talia opera et pro valde
bonis et nulla sunt adiumenta mortuorum/ quales tamen sunt

applicaciones applicaciones vivorum. Unde quod refert Iohannes Damascenus ... quosdam sunt
etiam fuisse liberati ad preces Gregorii. Sicut de Traiano/ quod revo-
cati sunt ad corporalem vitam in qua per bona opera meruerunt
meruerunt vitam eternam. Animabus autem existentibus in purgatorio
possunt vivorum suffragia non ad augmentum gracie/ vel glorie
sed ad penarum suarum mitigacionem et liberacionem/ quia ut dicit Augustinus
predicta cum vivent in hac vita/ meruerunt ut sibi
post ea possent prodesse/ ut hic; ut dicit Augustinus ibidem. Adversus illud
sive quod dictum est: Omnes stabimus ante tribunal ... ut recipiat unusquisque
quod propria corporis gessit sive bonum fuit sive malum. Ut refert ...
quod etiam sit meritum sibi quibus tamen in corpore vixit comparavit/ ut
et possent ista prodesse post mortem. Et cum sit opera eorum iniquum
tamen in hac vita meruerunt/ ut eis prodesse possent / si pro eis
fierent. Et ut notat Albertus magnus in tractatu de ... Sicut pro eis
facta quod describit genus ... defunctorum/ sicut valde x Dur corp
bonos/ vel valde malos. Et mediocriter malos/ sed valde
mediocriter bonos/ valde mali quidem sunt/ qui in vita desperata
fine suum finierunt dicentes/ dicto vel consensu cordis/ vel facto
operis illud Iob xxi dixerunt Deo: recede a nobis
scienciam viarum tuarum nolumus/ quia si eorum dicto oris vel fide
cordis/ vel de certo/ tamen omnia facta clamaverunt illud.
Christum vero confitentur se nosse dominum factis autem abnegant. Sicut
quod et pagani et heretici sicut illud verba cordis/ blasfemi
dicunt illud dicto oris/ falsi christiani dicunt illud dicto
operis. Illis quod non possunt suffragia ecclesie/ quia ut dicit Augustinus
dum vivunt non se digni ... De hiis vide Magistrum Albertum
ubi supra tota illa particula sacri Canonis Memento etiam domine
famulorum famularumque et cetera post medium

Hijs premissis notibus sit h pa oclusio qr vnum p bo
opa pnt defunctis subvenire p3 qr membra vnius corporis
b' viuentis pnt subvenire sibi inuicem Sed fideles tam viui qz defu
ncti sunt membra vnius corporis mistici cuius caput e christus
ut dicit apostolus ad Rom. xij vnum corpus sumus in christo
singuli autem alter alterius membra / ergo oclusio vera Secunda oclusio
quod ceu apostolus dicit de mortuis dormientibus quod eum illorum
illos / Et est contra hereticos qui non credunt suffragia
prodesse mortuis Tercio addit quod ea que fiunt prodesse possunt
pnt dici opera corporis / quia si etiam non sunt alicui operis charitata
sed tamen propriis charitata et operibus damnata / que autem sunt
operibus damnata dicunt non nuncupari / quod per opera facta
Conclusio 2a non solum bonorum / sed etiam quorumcumque malorum hominum
opera prodesse possunt operibus defunctis / p3 quia missa a bono sacerdote
celebrata quantum ad veritatem misse non est melior
quam missa celebrata a malo sacerdote / Sed per missam
valet defunctis / ergo conclusio / Sed dicitur quod habet oclusio
Johis ix dicitur deus peccatores non exaudit / Tercio quod non
exaudit ratione sui / Sed tamen ut ministri sunt ecclesie quorum
non fit / sic exaudit eos / Conclusio 3a suffragia
viuorum non possunt animabus defunctorum / sed solum illis
que sunt in purgatorio / Et oclusio patet ex premissis notandum p vtra
tamen eis / ut illis que sunt in celo / quia non indi
in purgatorio ut dicitur / Sed dicitur quod est de Trajano
ad preces beati Gregorii sunt liberatus de infernis
Addit inde quod sicut sunt due sententie / vna diffinitiva / alia
interlocutoria / sic possunt metaphorice dici vna absoluta
vna quibus dampnati / alia conditionalis / si non sunt sibi
subvenientur Sed quod Trajano sunt prius de subven
tam per preces beati Gregorii / condampnatio sua non sunt
diffinitiva seu finalis / sed conditionata / Conclusio quarta
Suffragia non possunt animabus existentibus in purgatorio
Sed specialiter pro illis pro quibus fiunt p3 oclusio / quia aliquas speciales
suffragia certas facit / Et ex p3 quia sepius legitur
opportunum istius oclusionis tenet magister in questione speciali
de lumine et de lectione / quod lumine licet vnus sit aliquando
prodest tamen omnibus ad videndum / et filius lumine de lectione / et
Sed addit hic quod non est simile de lumine corporali
quod suis naturalis diffundit / et de lumine spirituali quod
est suffragium quod se ad veritatem eius tamen fatetur se
diffundere

Et voluntas agentis
pauli diffundere
et iste facit illis hic
licet subvenit
istius licet digitur in
in facultate quod quod
mittitur

Ad arm in oppositum dicitur quod iuvinor non est unum sat vii
unus quam mala vinor / [illegible]
[illegible]
[illegible] ad augmentum gloriae [illegible]
Vel dicitur quod suffragia vivorum non est intervenies quod possint de
functos totaliter liberare ab aliqua pena / tamen erat obligatus
sunt ideo peccatum remanet impunitum / quod puniunt pena
vivorum satisfacientium pro defunctis / quia unum unum satisfacere
pro alio vivo qui pro seipso commode satisfacere non potest / rationabile
est ut etiam satisfacere possint penitentibus in purgatorio
qui pro seipsis satisfacere non possunt / in penas patiendo et
eas alicuius iusta est acceptando et patienter sustinendo
et nobiscum in caritate sunt coniuncti / Sed duas causas suffragia
prosunt defunctis facta a vivis existentibus in peccato
mortali et arguitur quod non / quia dicit Johannes ... et peccatores de
non exaudit / Item opus mortuum non prodest / sed opus factum
ab existente in peccato mortali est opus mortuum / quod
pro quibus fit non prodest / Dicendum oppositum nullus / quod illius
vel etiam de seipso utrum sit in caritate / ut dicitur Ecclesiastes
nemo scit utrum odio vel amore dignus sit / quia si non
prodessent suffragia facta vel ab illis qui sunt in caritate
nescirent homines quod suffragia valent vel non / et sic
redderentur homines a suffragiis pereundis / Dicit hic Ricardus
in Richardo in scripto iiii^ti^ dist. xlv ar. iiii^to^ quod
malus faciens aliqua opera bona pro defunctis / quam facit
ea sic auctor / quam sic minister / primo non prosunt defunctis
etiam si ea faciat tanquam bono ministro / vel aliqui pauperes
recepti pauperes sunt per eleemosynam recepti / ab illo malo
excitantur ad orandum pro illis defunctis / sed pro quibus ille malus
eleemosynas eis dedit / Si autem facit per quibus ille malus
quaerendum est / quod aut facit ea ut minister / Dicendum
sic sacerdos qui celebrat missam vel exequias publice dicit et ecclesie / à publica
quod facit ea ut minister alicuius privatae personae mortuorum
quod prosunt defunctis / quod malitia ministri non propositio dicitur
si in operibus bonis auctoritate sic per consequens est de sacerdote
Si autem facit ea ut minister privatae personae / cuius est de sacerdotibus
qui se recepit hoc opus fieri / à illa persona
aut non / Primo dicitur quod sunt factum est / erat in caritate
sunt / et talis sine ille qui mandavit / prosunt illis defunctis pro quibus
erat vita / sive non / quod hic opera pertinent ad illum qui mandavit
mandavit / Si autem persona tenetur sic demandat erat
in mortali peccato / quod hic mandat / à sic erat quam mandat
fieri / à qui opus exsecutum demandatum est / Si primo
dico quod illa opera non prosunt defunctis / pro quibus sunt

vt bo vinor
... ad vituperu
... functis whcta
vel passio ...
si fuit ...
satisfacto ...
sic suffragia
... defunctis
... et petrus
de Tharentasio
in scripto iiii^ti^ ...
... ar. 2° ...
est ... quod vivi
est vinctus ...
... quantum ...
... caritas ...
est ... vinctus
... quod possunt
... mala
... quod ... prior
... ad
...

accedis

cernus sit in caritate pro illo tempore pro quo fuit mandatum
execucionem demandatur, non tamen tenetur si mandatum
demandatum postea est denovo acceptatum, quia opus ipsum
non est nisi in ... ad illud quod fuit mandatum vel accep-
tatum. Si autem erat in peccato mortali quando demandavit opus
bonum execucionem, sed erat in caritate quando recepit
fructus. Dicendum quod tunc opus prodest defuncto quia huiusmodi sunt
quasi materie fuit a principio, tamen illius licet voluit
quod fuit quando tamen fuit recepit quod ille. Sed ad aliud
primum in opposito dicendum quod verum illud fuit verum certi
illuminati a deo, quod non reprehendit augustinus super Joh.
et in o. c. liiii vel lxiiii dicens adhuc inventus [illegible]
alienum deus peccatores non exaudit, scripsit ille pu-
blicanus oculos in terram demittens et pectus suum
percutiens dicebat: Domine propicius esto mihi peccatori, cum illa
exaudicio non sit quod peccator dignus sit, sed exaudivit
clemencia divine misericordie quo ad subveniendum cum defuncto
de lege communi non exauditur, non sic est in questione
dictum. Ad 2m dicitur quod quia est opus a bono deo
cernus sit per caritatem unicum non est mortuum
Item suffragia per unum facta alii prodesse possunt et
2m bonum ... in scriptis ... ... dicit
actus ut ad duo valet scilicet primo ad cognoscendum statum
acquirendum sicut per opus meritorium in hoc accipit statum
beatitudinis. Secundo ad aliquod consequens statum sicut hoc per quod
actu meretur aliquod meritum premium accidentale vel
dimissionem pene. Ad veniale autem opus et actus
passe ... Alio per viam meriti, alio per viam
oracionis, quia meritum innititur iusticie, sed oracionis impe-
tracio innititur sola liberalitate, ergo cuius gratia oratum
est ... opus unius nullo scilicet alteri ad statum
consequendum per viam meriti, ut sic ex hiis que ego facio
... ... qui ... ...
mensuram accipient, unusquisque autem ... reddit 2m
dispositionem et non ... et ... ... dicit
ad primum. Sed per viam oracionis est quantum ad statum
consequendum opus unius alteri ... est in via valere
scilicet sic quod unus hoc impetrat alteri gratiam primam
cum enim impetracio oracionis sit 2m liberalitatem dei
qui oratur, ad omnia illa impetracio oracionis se extendit

que peccati dimittere subiacet ordinatum. Sed quantum ad
aliquid quod est consequens vel accessorium ad statum eius
unius potest valere alteri, non solum per modum orationis, sed etiam
per modum meriti, quia caritas omnia coniungit, vel per continuitatem
in radice operis, que est caritas in operibus meri-
toriis. Et ideo omnes qui in unitate caritatis continentur
aliquod emolumentum ex mutuis operibus reportant
secundum mensuram status uniuscuiusque, quia in patria
unusquisque gaudebit de bonis alterius. Et inde
est quod articulus fidei ponitur sanctorum communio. Alias exponitur
etiam facientis, quia aliqui opera sua ad hoc faciunt ut illis
prosint. Sic ista opera quodammodo efficiuntur eorum pro quibus
fiunt, quasi eis a faciente collata. Unde possunt eis valere
vel ad impletionem satisfactionis vel ad consimilia [illegible]
que statum non mutant. Hec [illegible] supra [illegible]
[illegible] ad primam questionem.

Item suffragium factum pro multis non valeat singulis
ac si pro uno quolibet singulariter fieret. Respondeo in 4
Thomas dicit ubi supra articulo [illegible] videtur. Si valor suffragiorum
consideretur in quantum valent ex unitate corporis viventis mediante
caritate, suffragia pro multis facta tam singulis prosunt
ac si pro uno tantum fierent, quia caritas non minuitur si dividatur effectus in
multos, immo magis augetur. Et similiter etiam gaudium
est quod fit magis, ut dicit Augustinus. Sic de uno bono facto pro pluribus
unus letantur alii multi in purgatorio. Si vero consideretur
valor suffragiorum per modum satisfactionis, sic vero si aliquis
quedam penitentiam facit pro satisfactione aliorum, sic satisfactio
tanto magis valet suffragium alicui quanto pro eo fit singulariter
quam si pro eo fit communiter et multis aliis. Sic et fit singulariter
gratia divina dicit quod divina iustitia talibus suffragia conferre
possit.

Item executores testatoris teneantur immediate testamentum
implere. Respondeo in Richardo, quod aut testator tempus determinat
infra quod vult testamentum esse implendum, aut non. Si sic, tunc
tenentur executores tempus servare. Si non, tunc tenentur
testamentum implere, nisi viderent causam rationabilem ad illud
se posse facere ad defuncti voluntatem implendam
maiorem utilitatem. Et si in foro iudiciali compelli
possent ad citius implendum, tunc ad hoc debent compelli,
quia presumendum est quod voluntas defuncti esse debet
illo modo, et illo tempore testamentum impleri, quo esset expediens
[illegible] et cetera. Si autem tempus determinat, tunc infra quod valet testamentum

impleri / tunc dz distinguere / quia aut executores habent
libere bona de quibus statim possent testatum imple-
re aut non habent / Si habent / dico quod implere tenentur
quam cicius possent / quia debitores sunt illius quibus legata
facta sunt / sic dicit ff. de re iudi. quanto in omnibus obli-
gationibus in quibus dies non ponitur presenti die debe-
tur / de quanto cicius testatum implent / tanto cicius
anima defuncti alleviatur / unde illi executores
qui penes se habent in promptu et libere bona de qui-
bus possunt testatum implere / et per longum tempus tardant
suam executionem complere necessitatibus exigentibus quam
[illegible] q. 2 Qui oblationes defunctorum / aut negant
ecclesiis / aut difficile reddunt / tanquam egentium ne-
catores excommunicantur / Et eodem modo illud licet non intelligi-
tur de oblationibus voluntariis / Sed de illis bonis que
relicta sunt ecclesiis / etc. secundum Ar. qui oblationes
defunctorum retinent / et illi qui ecclesiis tradere
denegant / sunt infideles / sunt ab ecclesia abiciendi
Executores etiam si illa bona retinent precipitis
sunt sic fures et raptores ecclesiarum vel [illegible] vendere velud et
necatores pauperum ab ecclesiis debent excludi / quousque
restituant reddat c. c. Ecclesia / et sacrilegium committunt
viii. q. iiii. Sacrilegium. Unde si executores infra annum
saltem amonicionem episcopi pias voluntates defunctorum
non impleant / tunc possent si vellent per episcopum denun-
ciari [illegible] de testamentis nos quidem tenemus in
[illegible] bona impromptu / Si aut executores non
testatum implere / de quibus sunt infra annum
ad episcopum tenentur [illegible] facere quod [illegible] de valuato
beanti et habita debent quanto distribuere quanto cicius
possent Hec ille
Item dilatio executionum in aliquo preiudicat anime te-
statoris / quia dilacio execucionis in aliquo preiudicat
anime testatoris / Unus dicitur quod sic / quia quanto cicius ecclesia
et pauperes quibus legatum est recipiunt illud quod testa-
tor eis legavit / tanto ferventius et cicius orant pro anima
defuncti et orare tenentur / et quanto tardius recipiunt quod
eis legatum est / tanto tepidiores sunt ad orandum / et magis
tardant orare pro anima defuncti / Accelerato aut

secundum communem per animam defuncti multum valet
ad eius alleviationem et celeriorem expeditionem
Alia ratio quia sic defunctus in caritate aquod probabile
secundum viventes in hac vita meruerunt in
elemosinis si per eos dentur quia possunt nec ad au-
gmentum gratie sed ad alleviationem et abbrevi-
ationem pene. Sic testator testamentum faciens et
in caritate decedens testamentum suum faciendo mere-
tur cuius executio post mortem valent non ad
augmentum gratie sed ad alleviationem et abbreviationem
sue pene. Et ideo quanto testamentum suum cicius executioni
demandat tanto cicius alleviatur. Et quanto tardius
executio sui testamenti completur tanto tardius ceteris
paribus incipit alleviari et tardius liberatur.
Et si legata sua numquam solvuntur vel forte sua
sua que recepit de cuiusdam per executores detine-
antur vel debita sua que precepit solvi per
executores solvuntur magis per hoc pena sua
ut pena eius per hoc multo tardius liberatur
a pena. Et per dictis patet quod committunt peccatum
et magnum crudelitatem et illegalitatem faciunt
executores qui executiones testamentorum sibi commissas
non complent quanto cicius post oportunitatem habitam
competentem.

בגשתם את קדש הקדשים אהרן ובניו
יבאו ושמו אותם איש איש על עבדתו
ואל משאו ולא יבאו לראות כבלע את
הקדש ומתו
וידבר יהוה אל משה לאמר נשא את ראש
בני גרשון גם הם לבית אבתם למשפחתם
מבן שלשים שנה ומעלה עד בן חמשים
שנה תפקד אותם כל הבא לצבא צבא לעבד
עבדה באהל מועד זאת עבדת משפחת
הגרשני לעבד ולמשא ונשאו את יריעת
המשכן ואת אהל מועד מכסהו ומכסה
התחש אשר עליו מלמעלה ואת מסך פתח
אהל מועד ואת קלעי החצר ואת מסך
פתח שער החצר אשר על המשכן ועל
המזבח סביב ואת מיתריהם ואת כל כלי עבדתם
ואת כל אשר יעשה להם ועבדו על פי
אהרן ובניו תהיה כל עבדת בני הגרשני
לכל משאם ולכל עבדתם ופקדתם עלהם

שלשת אלפים ומאתי
בני מררי אשר פקד מ
ביד משה כל הפקדים
ואהרן ונשיאי ישראל
ולבית אבתם מבן שלש
בן חמשים שנה כל הב
ועבדת משא באהל מו
שמנת אלפים וחמש מ
פי יהוה פקד אותם ביד
עבדתו ועל משאו ופק
את משה
וידבר יהוה אל משה ל
וישלחו מן המחנה כל
לנפש מזכר עד נקבה ת
למחנה תשלחום ולא יט
אשר אני שכן בתוכם וי
וישלחו אותם אל מחוץ
יהוה אל משה כן עשו